Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

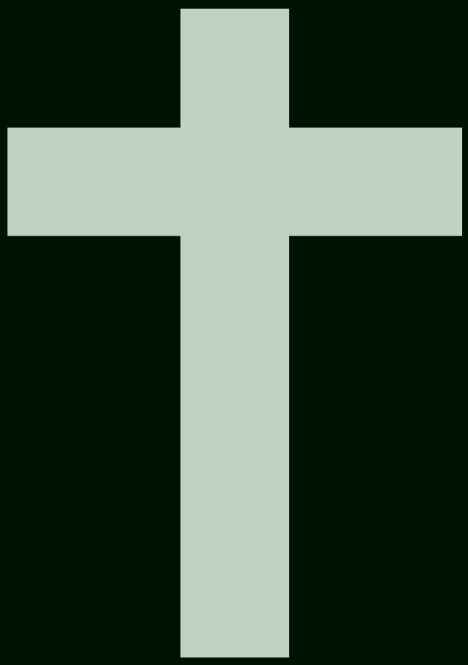

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Auye

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
84d2a441-7b56-5242-9b46-aed631255f9c

Contents

Matius 1
Markus 79
Lukas 125
Yohanes 205
Kisah Para Rasul 263
Roma 337
1 Korintus 376
2 Korintus 412
Galatia 437
Epesus 451
Pilipi 464
Kolose 473
1 Tesalonika 482
2 Tesalonika 489
1 Timotius 493
2 Timotius 503
Titus 510
Pilemon 515
Ibrani 518
Yakobus 548
1 Petrus 558
2 Petrus 568
1 Yohanes 575
2 Yohanes 584
3 Yohanes 586
Yudas 588
Wahyu 591

Matius
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Matius me Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Matius mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena. Waa wiyaagoo to ekaa da ko Lewi. Waa Yesus sekaataa poono taa kaboo waa pajak kepee yamasegee seta mée.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba idukaa kaama wegawoo seta ebeamaata menaa kuwa Yahudi bagee yuwa okoo ipi see bagee kemaata Matius me kuwa idukaa menaa yuwa mikee Yesus Wa kaa uwa daata ii see kuwa nekeensi naadi menaa maamaa eebaa okoo paagoo yaebeamaata.

Matius me Yahudi bagee paagoo yaebeamaata kemaata mee kapogee yiba Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee gaayu ko Yahudi bagee me wegaa-wegaa doodoo yaebeamaata, ogei menaa kaa "Kerajaan Sorga" see menaa mee. Kiya apanaa kapogee yiba ogei menaa kaa "Kerajaan Allah" see menaa agoo. Kuwa mena wiya kuwa manii to ko ena mee too, mee ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1–2:23 Ebo Kristus mee kabata menaa ma, okadee ipi see bagee meemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa ma
3:1–4:25 Yesus mee uwo yatukumeta kaama Iblis me apaadee, gaadee semaata Galilea wee kaa petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
5:1–7:29 Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée topeta menaa
8:1–9:38 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa
10:1–10:42 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa
11:1–14:12 Mée me Yohanes ma, Yesus ma wisintagaa seta menaa yuwa ma, Yesus me mée topeta menaa ma
14:13–16:12 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me topeta menaa si yayeesi naadi menaa ma
16:13–17:27 Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka see kuwa nekeensi naadi awee da kaa deeyaata menaa yuwa
18:1–20:34 Yoga me dimii masii, epa aaekee taai, ebo bagee naaki ou, kepe ou, kisee ou dimii kuwa ekeasii naadi menaa
21:1–23:35 Yesus mee bogaano monaa ekaapa kega naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma aawegaa, aawisii seta menaa
24:1–25:46 Yesus me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya Anii wiyaagoo meeno taa kaboo daamaa nadiitoo, Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo taai naadi menaa
26:1–27:66 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa
28:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wegata menaa

Yesus Kristus mee kabaano taa miyoo bagee ekaa yuwa
Luk 3:23-38

1 Yesus Kristus mee ko Daud ma, Abraham ma asii-kaba-kaba seta bagee me kabata mée. Waa kabaano taa miyoo bagee ekaa kuwa ko kisee:

2 Abraham mee Isak ataagi, Isak mee Yakub ataagi, Yakub mee Yehuda ma okoo
kenaa bagee ataagi,
3 Yehuda mee Peres ma, Zerah ma wiya ataagi (ekea baayo Tamar), Peres mee
Hezron ataagi, Hezron mee Ram ataagi,
4 Ram mee Aminadab ataagi, Aminadab mee Nahason ataagi, Nahason mee Salmon
ataagi,
5 Salmon mee Boas ataagi (Boas wabaayo Rahab), Boas mee Obed ataagi (Obed
wabaayo Rut), Obed mee Isai ataagi,
6 Isai mee Israel bagee me eboo Daud ataagi, Daud mee Salomo ataagi (Salomo
wabaayo mee Uria me api miyaa da),
7 Salomo mee Rehabeam ataagi, Rehabeam mee Abia ataagi, Abia mee Asa ataagi,
8 Asa mee Yosapat ataagi, Yosapat mee Yoram ataagi, Yoram mee Uzia ataagi,
9 Uzia mee Yotam ataagi, Yotam mee Ahas ataagi, Ahas mee Hizkia ataagi,
10 Hizkia mee Manasye ataagi, Manasye mee Amon ataagi, Amon mee Yosia ataagi,
11 Yosia mee Yekonya ma okoo kenaa bagee ataagi. Kuwa bagee yuwa toogee seta
kaboo Babel bagee me Israel bagee yuwa peneata Babel magaa kaa badaa maadoo
peeta.
12 Babel bagee me Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta wodoo taa Yekonya me
Sealtiel kabata. Sealtiel mee Zerubabel ataagi,
13 Zerubabel mee Abihud ataagi, Abihud mee Elyakim ataagi, Elyakim mee Azor
ataagi,
14 Azor mee Zadok ataagi, Zadok mee Akim ataagi, Akim mee Eliud ataagi,
15 Eliud mee Elazar ataagi, Elazar mee Matan ataagi, Matan mee Yakub ataagi,
16 Yakub mee Yusup ataagi, Yusup me apimee ko Maria, Yesus kabata apii mee.
Yesus mee Kristus see ekaa weakee.
17 See kemaata Abraham kabata yoo kaama Daud kabata yoo too yaayupii da kuwa
mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Bedaa Daud kabata yoo kaama Israel
bagee yuwa Babel magaa kaa badaa maadoo peeta yoo too yaayupii da kuwa miya
mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Kiyoo kaama bedaa Israel bagee yuwa
badaa maadoo peeta yoo kaama Kristus mee kabata yoo too pakaa-pakaa kuwa miya
mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta.

Yesus Kristus kabata menaa
Luk 2:1-7

18 Yesus Kristus kabata menaa mee ko kisee: Petamanii okooto Maria ma, Yusup
ma dimi aapeegee seta kiya ekea aagoe taano taa kaboo da Maria mee Roh Kudus me
pesee kaa kadapoo kega.
19 Yusup me 'Maria mee se goeapa' see dimii gaagi kiya waa Ogatamee me menaa
daamaa yayeetaa see mée to kemaata 'Maria mee ekeasiino kuwa mée gii da kaa se,
waa ego weda kaapa naadi wa me bagee paagoo koogo yaekeasiipa' see gaagi.
20 Kuwa dimii gaagaa naadi unu kaa diino malaikat bagee ena deegi, Tuhan me
menaa eseasegee see mée. Wa me asiino, "Yusup, Daud ma apaa kaa mée to, wae.
Maria kadapoo kega mee ko Roh Kudus me pesee kaa kadapoo yoka aa se wedaai,
Maria mee goeai.
21 Waa paayogaa yogaa ena kabaata. Mee yogaa mee Yesus see ekaa munitagaai.
Yesus me Wa me bagee yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaata daba
daagimaa peeyaatagi yoka mee ekaa da munitagaai" see asigi.
22 Maria kadapoo kega mee ko idukaa Tuhan me nabi bagee aseta menaa da mikee
uwa daaga yoo.

1:6 2Sam 11:3 **1:11** 2Taw 36:11-21 **1:18** Luk 1:27 **1:21** 1Tim 1:15

23 Mee ko "Ukuyogaa ena paayogaa ma enaataa toono taa da kaa kadapoo keta
kaama paayogaa yogaa ena kabaata. Wa ekaa da Imanuel see ekaa weapea" see
menaa ebeamaata. Imanuel see ekaa mee wegayu ko Ogatamee inii ma enaataa mée
eetupi see wegayaa mee.
24 Yusup waa anoogeeta malaikat bagee me asigi-asigi see see ukuwaano see naadi
Maria mee goegi
25 kiya yoga kabaano taa miyoo kuwa ekea enatapa toono taa. Paayogaa yogaa ena
kabamaata kaama Yusup me Yesus see ekaa munta.

2

Okadee ipi see bagee yuwa awii yaato kaama meta menaa

1 Yesus kabata mee ko Herodes mee ebo tota kaboo Yudea wee kaa Betlehem magaa
kaa kabata. Kabamaata wodoo okadee ipi see bagee mée okoo wedo waa naa awii
yaato kaama Yerusalem magaa kaa megea.
2 Meemaata kaama kiyoo bagee yuwa paagoo apaadee taano, "Yahudi bagee yuwa
paagoo ebo tootagi Mée mee kayoo kaama kabagea? Inii awii yaato kaama Waa
kabagea see nekeensi naadi okadee to epoo to kaa deeta kaama Waa ebo ekee,
yaapaagee taano see naadi mege yoka" see asegea.
3 Kuwa asegea menaa yuwa doodoota Herodes paagoo eewegagea naaki dimi oogi,
Yerusalem magaa kaa bagee yuwa uduma miya kisee.
4 Herodes me kuwa kaasee menaa naadi Yahudi kaa dimi ipi see bagee "Meei" asigi.
Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo Herodes
paagoo kutuu semaagea. Kutuu semaata kaama wa me okoo apaadee taano, "Idukaa
ebeamaata menaa yiba Ebo Kristus mee kayoo kaama kabaatagea see naa ebeamaata
ya?" see asigi.
5 Okoo me asiino, "Yudea wee kaa Betlehem magaa kaa kaama kabaatagea see
menaa ebeamaata. Idukaa Ogatamee me wegata menaa da nabi bagee me ebeamaata
menaa kuwa ko kisee:
6 'Yehuda wee kaa Betlehem magaa mee ko
Yehuda wee kaa magaa yupii mee otoopa magaa se,
mee magaa to kaa kaama Israel kaa Eboo ena kabaatagea, kuwa Ni me Israel bagee
kuwa Wa me nadeewoo, namuniwoo taatagi' *Mik 5:1*
see menaa ebeamaata" see asegea.
7 Asegea naadi Herodes me asiino, "Kuwa awii yaato kaama mepea bagee yuwa
koogo badaa namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo wa me okoo apaadee taano,
"Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see asigi.*
8 Bedaa wa me asiino, "Ikii Betlehem magaa kaa pooi. Peemaata kaama mee yogaa
mee ipiipi see niiabaai. Deemaagea kepa ko moga me-nasii, anii miya Waa ebo ekee,
yaapaagee taano see yoka" see asigi.
9 Okoo wa me menaa yeeta kaama peedoota eta mana kaa deataayaa naaki awii
yaato kaama mipi okadee to tupi. Mee okadee to wa keta peegi, peegi kisee too Yogaa
to tupi ee to dagii da kaa pe-toomaagi.
10 Okoo okadee to deeta kaama maamaa ede ketaa. Okadee to peegi, peegi okoo
miya peedoota yogaa to tupi ee to kaa.
11 Okoo ee yiba seemeta kaama deeyaa naaki mee Yogaa to ma, okooto Maria ma
topea. Okoo Wa paagoo mumo maga yaato esee-ekeata ebo ekee, yaapaageekea.
Ayaabu kea da ekegamaata kaama ebo agiyoo yuwa mee Yogaa to mantayu, kuwa

---

1:23 Yes 7:14 * **2:7** "Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see menaa mee ko Herodes me mee yogaa mee kabamaata kaama eto maadee ebo kigi naa ya naadi aseta menaa.

ko emas ma, moneepaa mokoo see agiyoo ma, wunu daamaa see agiyoo ekaa da mur
ma kuwa. 12 Kuwa kaboo da Ogatamee me okoo unu kaa asiino, "Ikii Herodes paagoo
se peemagaai" see asigi. Asigi naadi okoo kutuwadoota eta ena taa okoo me magaa
kaa peegea.

Mesir magaa kaa eeoota menaa

13 Okadee ipi see bagee yuwa pe-seomegea kaboo Tuhan me menaa eseasegee see
mée ena me unu kaa Yusup asiino, "Anoogii. Herodes me mee yogaa to patamaano
see naadi me-abaapea yoka ekea seepuguu moga badaa maadoota Mesir magaa kaa
eepooi. Eepeemaata kaama Ni me kasiipa menaa kuwa diitoo siwoo taai" see asigi.
14 Asigi naadi daatooyiba moga anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Mesir
magaa kaa eepeegi.
15 Peemaata kaama Herodes mee bogaano taa kaboo kuwa uduma kiyoo omegee,
toogee seta. Mesir magaa kaa omegee, toogee seta kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi
bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daaga yoo. Kuwa ko kisee: "Niyoopaa, Mesir
magaa kaa kaama pakaai" see aseta.

Betlehem magaa kaa paayogaa yogaa peedi patameepii seta menaa

16 Herodes me kuwa okadee ipi see bagee yuwa nadeebaa sepea ii naadi kagoo kigi.
Kagoo ebo kaa wa me asiino, "Betlehem magaa kaa ma, gebo kaa magaa kaa ma kiyoo
paayogaa yogaa tahun wiya ompea miyoo kuwa uduma napatameepii taai" see asigi.
Herodes me "Kuwa tahun wiya ompea miyoo see yogaa yuwa too napatameepii taai"
see aseta menaa mee ko okadee ipi see bagee yuwa me Yesus agoo kimi kenoo kaa
wa paagoo aseta kaama tahun wiya too ompea see kuwa ipi kemaata aseta menaa
mee.
17 Yoga yuwa patameepii seta kuwa ko idukaa nabi Yeremia me wegata menaa da
uwa daaga yoo, mee ko kisee:
18 "Ramah magaa kaa kaama mena yeeyaa naaki
ae-wae, sooi-wooi, mée yege ma menaa wegagea.
Rakel wa me yogaa yuwa kaa yegee segeeka,
yoga yuwa uduma taa kegea yoka
yege sikiiniino be" see menaa ebeamaata.† *Yer 31:15*

Israel magaa kaa metaki pakata menaa

19 Herodes mee boogi kaboo da Tuhan me menaa eseasegee see mée ena me Yusup
unu kaa asiino,
20 "Anoogii. Yogaa to patamaano see koo semea bagee yuwa boogea yoka ekea
seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki eepakaai" see asigi.
21 Anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki pakagea
22 kiya Herodes yoopaa Arkelaus mee nagamee komoo tupi. Waa Yudea wee kaa
ebo tupi kemaata Yusup mee kiyoo pakaano wedaagi. Tuhan me bedaa unu kaa
"Kiyoo se pooi" asigi. Asigi naadi waa Galilea wee kaa peegi.
23 Peemaata kaama maga ena ekaa da ko Nazaret magaa kaa kiyoo omegee, toogee
seta. Kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi bagee me wegata menaa da
uwa daaga yoo, mee ko kisee: "Mee mée mee ko Nazaret magaa kaa Mée to see ekaa
weapea" see menaa wegata.

2:15 Hos 11:1 † **2:18** Ramah magaa mee ko Yerusalem gebo kaa magaa ena. Idukaa yape bagee me kuwa magaa kaa bagee yuwa badaa maadoo peeta kemaata yegee seta. Mee mokoo miya Betlehem magaa kaa yogaa yuwa patameepii seta kemaata yegee seta. Rakel mee ko idukaa Yakub woga. Waa Israel bagee kuwa kabata apii ena yoka kuwa yogaa kuwa wa me yogaa yuwa mokoo. Eto kuwa yogaa yuwa patameepii seta kaboo Rakel waa boota kiya waa bogaano taa kaa yegee seta mokoo.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mrk 1:1-8, Luk 3:3-9,15-17, Yoh 1:19-28

1 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee peedoota Yudea wee kaa piya taa, one
taa see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama weganaa seta menaa ko
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo
menaa kuwa ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa
weganaa seta.
3 Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee uwa daano yaato ko Yohanes kaa
uwa daaga, mee ko kisee:
"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see menaa wegata. *Yes 40:3*
4 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa epmoonee da
mee woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa ko motaabi ma, degee
kegoo uwoo ma kuwa.
5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea
wee kaa bagee ma, Yordan uwo gebo kaa bagee ma okoo mée eebaa.
6 Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama Yohanes me
Yordan dee kaa uwo yatukumigi.
7 Kuwa kaboo da deamaagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo
mée eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo
tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo
'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba poota' see dimii mee gaagea ye?
8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo,
toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa agiyoo too ukuwawoo
taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai.
9 Ikii me 'Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii
mee se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee gaayu ko
Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee maamaa eebaa kiyaayaa yoka
daamaa nekeenii.†
10 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa
uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi.
11 Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado doko
yadogaano miya anii iyo, weda. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa kuwa Ani me ikii uwo yiba
kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi,
biyaa yiba miya kitukumaatagi.
12 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa wiginegee
sepea yuwa masegeeta maagee see yoo daamaa awimaayu kiya pedeo yaato se
modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

3:2 Mat 4:17 * **3:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. **3:4** 2Raj 1:8 **3:7** Mat 12:33-34 † **3:9** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:10** Mat 7:19-20, Yoh 15:2 **3:12** Mat 13:30

13 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi kaama peedoota
Yohanes me uwo natukumisi naadi Yordan dee kaa peemaayu
14 kiya Yohanes me kisee se yoka naadi kaama asiino, "Anii A me uwo natukumaano
mee too daamaa kiya kaasee kaa Aa ni paagoo uwo natukumisi naadi mege ya?" see
asigi.
15 Kiya Yesus me asiino, "Koosi, Ogatamee me kisee ede kiyaa agiyoo kuwa
yaukuwaano gaano pedeo yoka uwo natukumaai" see asigi. Daamaa yoka naadi uwo
yatukumigi.
16 Yesus maayoo kaa peanigi too ko taka ena epoo to kabaanega, deataayaa naaki
Ogatamee me Roh mee poodee see bedoo keenda Wa kaa eseanigi.
17 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Mee ko
Niyoopaa. Ni me esee epa see Yogaa yoka Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuki" see
asigi.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13

1 Kuwa kaboo da Roh me Yesus mee Iblis me Wa paagoo apaadeesi naadi badaa
maadoota piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Yesus mee unu mée wiya, egapii mée wiya kuwa uduma naano agiyoo tapoo
omegee, toogee naadi kaama naadi ebo.
3 Mée gaadee taa see mée mee meedoota Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa
yoka kuwa omaa kuwa naano agiyoo kiyaano, daa ye?" see asigi.
4 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee:
'Mée tomaa omegee, toogee taano kuwa naano agiyoo kaa too se kiya Ogatamee me
wegatagaa seta menaa kuwa uduma kaa omegee, toogee siyaa' see menaa ebeamaata
yoka se kayiipa" see asigi.
5 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota daamaa wa too wigintaata
magaa, Yerusalem magaa kaa kiyoo eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee
dagii da kaa asipasi yoo eepakaanigi. Yesus kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama
6 Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa kagaata magaa da kaa eseande.
Ogatamee me kadiipi, Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee yuwa paagoo
"Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee miya
kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata
yoka" see asigi.
8 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota esee togoo see maga bago
ena kaa eepakaamaata kaama mée tomaa-tomaa okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa
ma, okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma deeyaagi.
9 Wa me Yesus asiino, "Deede, kisee Aa ni paagoo mumo maga kaa esee-ekeata anii
ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii kuwa agiyoo kuwa uduma Aa epoo mée
kakiyaapa" see asigi

3:17 Mat 17:5 * **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:1** Ibr 2:17-18, 4:15-16 **4:4** Ul 8:3 **4:7** Ul 6:16

10 kiya Yesus me asiino, "Iblis, aa pooi. Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: 'TUHAN Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai' see menaa
ebeamaata yoka" see asigi.
11 Iblis pe-seomigi kaboo da malaikat bagee meedoota Wa paagoo iye-iyeekea.

Galilea wee kaa Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15

12 Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea see menaa kuwa Yesus me yeeta kaama
metaki peedoota Galilea wee kaa,
13 Nazaret magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa muguu naadi Kapernaum
magaa kaa Galilea piku geboo da kaa peemaata kiyoo omegee, toogee seta. Kuwa
magaa kuwa ko idukaa Zebulon apaa kaa bagee ma, Naptali apaa kaa bagee ma okoo
me toogee seta magaa.
14 Yesus kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa
da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:
15 "Zebulon magaa ma, Naptali magaa ma wiya kuwa ko
uwo pikuu da doodoo da taa peegee see etaa da geboo da kaa magaa, Yordan
uwo asii yaato magaa wiya.
Kuwa uduma Galilea wee kaa magaa, apanaa tomaa kaa bagee yuwa toogee see
magaa.
16 Kiyoo digiyoo yiba toogee see bagee yuwa ebo awee agoo da deegea,
Ogatamee ewo kaa boowoo siyaa bagee yuwa paagoo agoo da yawogaamaaga"
Yes 8:23–9:1
see menaa ebeamaata.
17 Mee kaama wodoo Yesus me eeweganaa seta menaa ko "Ogatamee Wa too ebo
mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma
dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa eeweganaaki.

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11

18 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too deamaayaa naaki doge abagee
see mée wiya, ekea kenaaya uwo pikuu da yiba jala onee tameeyamoo taakea. Ena
mee ekaa da ko Simon, Petrus see ekaa miya weakee. Ena mee ekaa da ko Andreas.
19 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée naabawoo see bagee wiya
kikiyaapa" see asigi.
20 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
21 Muguu naadi amokiyoo deamaayaa naaki bedaa mée ekea kenaaya topea, kuwa
ko Zebedeus me yogaa wiya, Yakobus ma, Yohanes ma ekea kenaaya. Nagamee ma
okoo koma yiba jala onee ipiipii taakea. Yesus me "Ekea Ni sekaataa nameei" see asigi
naaki
22 kisee ki mee komaa da ma, nagamee ma ekeata Wa sekaataa peegea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Luk 6:17-19

23 Yesus mee Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka too sembahyang
segee see ee yuwa yiba mée topetaa, bedaa etokaa daamaa menaa, Ogatamee Wa
too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa mée kaa meanee seta agiyoo
tomaa-tomaa uduma miya yataa kiyaabuu senaaki, kisee ukuwanaaki.
24 Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa Siria wee kaa magaa uduma ogo
peega. Ogo peega naadi kaama mée eebaa Wa paagoo medaakea. Ikiyoo tomaa-
tomaa meanee taa see bagee ma, boodi abaagee see bagee ma, paa yago bagee ma,

---

4:10 Ul 6:13

boga-bogaa yago bagee ma, oogimaata see bagee ma okoo eebaa Wa paagoo eemegea.
Kuwa okoo kaa meanee seta agiyoo uduma Wa me yataa kiyaabuuki.
25 Mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea wee kaa bagee ma, Dekapolis
wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan
uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, mée eebaa Wa sekaataa peegea.

Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée tupi-manee seta menaa

5

Pasal 5-7

1 Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo medaakea. Medaakea naadi
maga kutuu to kaa pakaamaata kaama animaayu, Wa me topenaa see bagee yuwa
Wa paagoo pakaamaagea.
2 Wa me mée tupi-manee seta menaa kuwa ko kisee:

Ede ma, ede ma siyaa menaa
Luk 6:20-23

3 "Okoo me 'Anii daba see mée nao' naadi Ogatamee kaa dimi maayaa bagee kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
4 Yegee siyaa bagee kuwa daamaa,
okoo dimi mena yatamooniyaapi yoka ede nao.
5 Dimi daba, mena daba see bagee kuwa daamaa,
okoo ko uwoo to, magaa to uduma epoo bagee kaatagea yoka ede nao.
6 Okoo me 'Anii Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawooka naaki ou' see dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
okoo me ou dimii gaayaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa sikii yakiyaapi yoka ede nao.
7 Mée epa dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
Ogatamee me okoo miya epa kaapi yoka ede nao.
8 Pedeo dimii, pedeo menaa taa see bagee kuwa daamaa,
okoo Ogatamee diipea yoka ede nao.
9 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee kuwa daamaa,
okoo Ogatamee me yogaanii see ekaa weapea yoka ede nao.
10 Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo see bagee okoo kisee bagee kemaata mée me wegee-wegee siyaa kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
11 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée me kiwisineano ma, kipeepuu taano ma,
makapaa menaa kikobaano ma kuwa koosi, ede nao.
12 Ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo, epoo to wodoo
topa yoka ede ma, ede ma siwoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea kuwa
ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa maa diya kisee pedeo
yaukuwagee siwoo seta yoka dimi se nagimaai."

Dega ma, peto agoo da ma ebea-ebea menaa

5:4 Yes 61:2 **5:5** Mzm 37:11 **5:6** Yes 55:1-2 **5:8** Ibr 12:14, Why 22:4 **5:10** 1Pet 3:14 **5:12** Kis 5:41, Yak 1:2, 1Pet 4:13-14

13 "Ikii ko dega mokoo, magaa da kaa bagee paagoo daamaa yaekeata agiyoo mokoo.
Kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo, aii agiyoo
too kemaata tameepeata kaama bado batagi-patagi too siyaa.*
14 Ikii ko peto agoo da mokoo, mée tomaa-tomaa yuwa daamaa deesi naadi
wogaamagaakee agoo da mee. Maga kutuu to kaa mée eebaa toogee see magaa mee
se boonemaayaa, awee da kaa deeyaa.
15 Bedaa pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se kiya ee yiba bagee
uduma ago wogaamaasi naadi biyaa maagee yoo too pakaa-ekeasiyaa.
16 Ikii mee mokoo miya. Ikii me daamaa ukuwagee siyaa agiyoo kuwa mée me
kideeta kaama epoo to wodoo Ikiitaagi yaapaageesi yoka ikii yiba ago kusi-kusii da
mee booneakee se kiya mée paagoo daamaa yawogaamagaai."

Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa uduma Yesus kaa too uwa daata menaa

17 "Musa me ebeamaata menaa yuwa ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa
yuwa ma kuwa Anii wisintagaano see naadi meta see kuwa se nagaai. Wisintagaano
see naadi meta se kiya kuwa idukaa menaa kuwa uduma mani yaato awee da kaa
kiyaabuu seta kaama Ani kaa uwa daasi naadi meta.
18 Anii mikee kisiino ko: Epoo to ma, magaa to ma taa kaano taa kaboo kuwa Musa
me menaa kuwa uduma, mena kamu ena miya, peedi menaa ena miya se taa kaapa,
kuwa menaa uduma mikee uwa daaniita.
19 See kemaata okoo kuwa menaa yiba mena kamu peedi ena ma wisintaata apanaa
bagee paagoo miya 'Taa, dagu ke, niiukuwaai' see wegayaa bagee kuwa Ogatamee
Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo peedi kaapea. Kiya kuwa menaa daamaa
yayeewoo, bedaa apanaa bagee paagoo miya 'Inii daamaa niiyeewoo taai' see mée
tupiwoo siyaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo ebo
bagee, ebo apii kaapea.
20 Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii kiseemiyaayaa
mee ko ikii Wa me gaata-gaata yuwa daamaa yaukuwagee siyaa kuwa ebo gaayu too,
kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
okoo me yaukuwagee siyaa kuwa asii eboo gaayu too ikii sikii kiyaa. Taa gaayu ko
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii se kiseemiyaayaa, see kuwa mikee
kisega."

Kagoo mee miya mée wugiyaa mokoo see topeta menaa

21 "Idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena mee ko kisee: 'Mée se wugii.
Kuwa mée wugiyaa bagee kuwa hukuman maniino bagee paagoo yadogeamaano
gaano pedeo' see wegawoo seta menaa kuwa ikii ipi kegea.
22 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kagoo mee miya mée wugiyaa
mokoo. Kagoo kiyaa bagee okoo kaa miya ebo menaa agoo kiyaa. Mee ko mée waa
ena me apanaa mikee gaayaa mée paagoo 'Aa mooniino nakaa da' see asiyu ko waa
mena pekataa see bagee yuwa paagoo eepeeyaa, bedaa 'Aa dimi taa see mée yaai' see
asiyaa bagee kuwa neraka biyaa yiba tameeyamaayaa.
23 Kisee kiyaa naadi a me Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo agiyoo
maniino see koo taaka too 'Anii pedeo dimii nagaataa see mée ena agoo' see nekeeniyu
ko
24 mee maniino agiyoo da mee se manii, kiyoo eke. Ekeata kaama peedoota mee aa
ma mena agoo see mée to paagoo pooi. Kagoo sikiinta kaama mee maniino agiyoo
da Ogatamee paagoo daba pe-maniyaa.

---

* **5:13** Dega mee ko naano agiyoo gii daamaa kisi naadi miya sigimeekee, naano agiyoo se dabisi naadi miya widimaakee, kisee agiyoo. **5:13** Mrk 9:50, Luk 14:34-35 **5:14** Yoh 8:12, Ep 5:8 **5:16** 1Pet 2:12 **5:18** Luk 16:17, Rom 10:4 **5:21** Kel 20:13, Ul 5:17

25 Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see bagee yuwa paagoo kaapeeyu ko
eta mana kaa kaama dimi daamaata kaama moga mena taa kiyaai. Mena taa kaano
taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see bagee yuwa paagoo kadogeamaayaa. Kiyoo
kaama polisi yagaa kaa kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba katameamaayaa.
26 Kisee kiyaa naadi Anii mikee kisiino ko: Aa kuwa kaidimpi kepee uduma maniyu
too mee digiyoo ee yiba kaama aa daba kapeeyaayaa yoka kuwa menaa mani taa
kiyaai see kisega."

Dimi yiba kaama miya tobaaka taayaa naadi topeta menaa

27 "Idukaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee: Tobaaka se taai, see menaa mee
ikii ipi kegea.
28 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Tobaaka taano kuwa ko api emaa
daata kaama dimi yiba 'Mee apii to ou' see gaapea ko dimi yiba mee apii ma tobaaka
taagi.
29 A me dagi yagaa yaato emaa masii to mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko
bigimegeeta tameepeasii. A me maa da uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa
pedeo yoka a me maa da ponee ena too too tameepeasiino kuwa daamaa.
30 Bedaa a me dagi yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameepeasii.
A me maa da uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa pedeo yoka maa da ponee
ena too too tameepeasiino kuwa daamaa."

Api se ekeasi naadi topeta menaa

31 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Apimee ekeasiinaka see gaayaa
mée wa me api ekeasiino kapogee mee keta apii to ebea-manii, see wegawoo seta.
32 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Apimee ekeata kaama apanaa
bagee paagoo peeyu ko tobaaka taayaa naadi kaama kuwa tobaaka kaa menaa kuwa
api ekeasigi mée to mee kaa kaapa. Bedaa mee ekeata apii to goeyaa mée to waa miya
tobaaka taakee mée kiyaa. Apimee tobaaka sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa."

Ebo ekaa ma se aatabisi naadi topeta menaa

33 "Bedaa idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Mée ena
me "Taa ma taa anii kisee agiyoo ukuwaapa, Ogatamee see ekaa weega yoka" see
asiyu ko ukuwaano too, se ukuwaano ko daa' see wegawoo seta menaa mee ikii ipi
kegea.
34 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me 'Anii kisee ekaa weega
yoka' see menaa kuwa se wegaai, se aatabi taai. Kuwa ko 'Anii epoo to see ekaa
da mee weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Epoo to wodoo kiyoo ko
Ogatamee Waa ebo animaayaa yoo yoka kuwa menaa se wegaai.
35 Bedaa ikii me 'Anii uwoo to, magaa to see ekaa weega yoka' see menaa mee miya
se aatabi taai. Uwoo to, magaa to kuwa ko Ogatamee Wa me bado esee-ekee taa see
yoo yoka se wegaai. Bedaa ikii me 'Anii Yerusalem see ekaa weega yoka' see menaa
mee miya se aatabi taai. Yerusalem magaa mee ko Se-ebo, We-ebo Ogatamee Wa me
magaa yoka se wegaai.
36 Bedaa ikii me 'Ni me mumoo to yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. A
me mumoo to kaa edooyuu apa ena miya poodee kiyaayu taano miya iyo, digiyoo
kiyaayu taano miya iyo, se ukuwamaayaa yoka se wegaai.
37 Ikii me 'Taa ma taa anii kisee ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii kisee ukuwaapa'
see menaa kuwa too wegaai, ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Anii se
ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii se ukuwaapa' see menaa kuwa too wegaai. Kuwa

---

5:25 Luk 12:58-59 **5:27** Kel 20:14, Ul 5:18 **5:29** Mat 18:8-9 **5:31** Ul 24:1-4, Mat 19:7 **5:32** Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **5:33** Im 19:12 **5:34** Mat 23:18-22, Yak 5:12

mena ponee to kuwa too sikii. Mee wodoo eebaa menaa kuwa manii to ko Iblis me menaa yoka se aatabi taai."

Modee se masisi naadi topeta menaa

38 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Mée ena me emaa kapedeo kiyaayu ko wa me emaa miya yapedeo kiyaayaa, bedaa ego kapedeo kiyaayu ko wa me egoo to miya yapedeo kiyaayaa, see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea.
39 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Pedeo agiyoo kiukuwayaa bagee kuwa ikii modee se masii. Dagi yagaa yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa bagee bedaa eka yagaa yaato miya katokoasi yoka yaekeasii.
40 Bedaa aa ma mena agoo see mée to me mena ena too too yadaakomee taa see bagee paagoo kaapeemaata kaama a me pedeo yakiyaage mokoo da kamasiino see naadi a me mumaato dokaa da kaidimpi kepa ko mee kaidimpi dokaa da mee too se kiya koosi a me ebo dokaa mee miya kamasisi yoka daamaa yaekeasii.
41 Bedaa kisee omaago see mée ena me ekaapa mokoo 'Ayaa nadogeamaai' see kasiyu ko ekaapa mokoo se kiya bedaa mee amoo taa mokoo aii yadogeamaai.
42 Kaidimiyaa bagee yuwa daamaa maniino too, bedaa keedaa kaidimiyaa agiyoo miya se maneekee se, daamaa manii."

Yape kiyaa bagee miya epa kisi naadi topeta menaa

43 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai, aa ma yape kiyaa bagee kuwa be kaai' see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea.†
44 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa bagee kuwa miya epa kaai, ikii kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya sembahyang yataai.
45 Ikii epoo to wodoo Ikiitaagi me yogaa yuwa kesea yoka okoo daamaa agiyoo yaukuwawoo taai. Ogatamee Wa me dimi daamaa bagee paagoo miya, dimi pedeo bagee paagoo miya uduma keno daamaa yamiyaabuu segee see, bedaa Wa me menaa yayeekee bagee paagoo miya, si yayeekee bagee paagoo miya uduma deka daamaa yawiyaabuu segee see yoka ikii me miya okoo epa kaai.
46 Kisee ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko Ogatamee me ikii daamaa ukuwataa to mokoo da kineeyaa ye? Taa yoka epa nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii mee se. Mee dimii mee ko pajak kepee yamasegee see bagee yuwa miya kisee dimii gaayaa.
47 Bedaa kisee ikii aaepa kiyaa bagee yuwa too epao see aasee siyu ko mee esee daamaa agiyoo ye? Taa, apanaa aii tomaa kaa bagee yuwa me kisee aasee siyaa yoka ikii kiapaagee siyaa agiyoo ko taa, se maa?
48 Kisee kemaata epoo to wodoo Ikiitaagi mokoo see see ikii miya kisee. Wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma pedeo ena ma taa, wa too ena yoka ikii miya Waa see see kaai."

Daamaa agiyoo koogo-koogo see yaukuwasi naadi topeta menaa

6

6:1-18

5:38 Kel 21:24, Im 24:20 **5:39** Rom 12:17-21 **5:42** Luk 6:34-35 † **5:43** "Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see menaa ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma epa kaa daamaa agiyoo too yaukuwasi naadi wegata menaa mee. **5:43** Im 19:18 **5:44** Luk 6:27-28, Kis 7:60 **5:48** Im 19:2, 1Pet 1:14-16

1 "Ikii Ogatamee me menaa daamaa deewoo, yaukuwawoo siyaa kuwa ko koogo-
koogo see yaukuwawoo taai, mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi se ukuwaai.
Ikii kisee mée me naapaageesi naadi ukuwayu ko daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo
da mee epoo to wodoo Ikiitaagi me ikii se kiniipi."

Maniino agiyoo maniyaa-maniyaa menaa

2 "Kisee kemaata ikii me daba bagee maniino agiyoo aii kisee manegee siyaa kuwa
ko awee da kaa se manii, mée se ipi kiyaai. Dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa
okoo me kisee mée deebaa siyaa yoka ikii miya okoo see see se. Okoo me daba
bagee aii maniino agiyoo maniino ko sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo
etaawee miya kiyoo-kiyoo mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi manegee siyaa.
Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea,
mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.
3 Kiya ikii me daba bagee aii maniino agiyoo maniyu ko ikii me dagi yagaa da me
daamaa koo sepea yuwa kuwa eka yagaa da se ipi kiyaai,*
4 koogo-koogo see maniino too. Agaataagi mee kisee koogo ukuwata agiyoo kuwa
deetaa see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi."

Sembahyang ukuwayaa-ukuwayaa menaa
Luk 11:2-4

5 "Bedaa kisee miya ikii me sembahyang siyaa kuwa ko dimi daamaa poga-poga
see bagee yuwa okoo me see see se ukuwaai. Okoo mée me nadiino ou naadi kaama
sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee miya yiinaageeta sembahyang
senaa siyaa yoka ikii miya okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo
ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too
masiyaa, kaama taa.
6 Kiya ikii me sembahyang segee taano kuwa ko koogo a me ee yiba peanta kene
munitaata kaama se deeyaa Mée to Agaataagi mee paagoo koogo sembahyang taai.
Agaataagi mee kuwa koogo ukuwataa see agiyoo kuwa uduma deetaa see Mée yoka
daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi.
7 Ikii me sembahyang taano kuwa ko apanaa aii tomaa kaa bagee okoo me wegayaa
see see mokoo se ukuwaai. Okoo me sembahyang menaa togoo yoka naadi nayiipi
see gaayaa yoka
8 kisee dimii se gaai. Ikii me asiino taa kaboo ikii me gaano pedeo agiyoo kuwa
Ikiitaagi ipi yoka ikii miya okoo see see se ukuwaai.
9 Kisee kemaata ikii kisee sembahyang taai:
Epoo to wodoo Eboo, Iniitaagi,
A ekaa da A too ebo kaekee.
10 A too ebo mée eetoowoo taatage kuwa mani mée yamiyaai.
A me gaata-gaata kuwa too epoo to wodoo miya daamaa kaukuwawookea see
see,
magaa da kaa kiyoo miya kisee daamaa kaukuwawoosi yoka mée yaagoo kiyaai.
11 Eto kenaagoo naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
12 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa inii me epa ekeasiyaa see see,
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
13 Bedaa inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se kiya†
paa me agiyoo kuwa beesekaa mée yaabagaai.

---

* **6:3** "Eka yagaa da se ipi kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko a me daba bagee maniino kuwa mée ena ma se ipi kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **6:5** Luk 18:10-14 † **6:13** "Inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa kuwa.

[Aa ko ebo too toowoo see Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée, asii-sege see Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.]

14 Kisee ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa ekeasiyu ko epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi.

15 Kiya ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa se ekeasiyu ko Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi."

Naano agiyoo tapoo toogee siyaa see kaa menaa

16 "Ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma moumau senaa see se. Dimi daamaa poga-poga see bagee okoo kisee ukuwagee senaa siyaa. Apanaa bagee me 'Waa naano agiyoo tapoo toogeeki ii' see kuwa nanekeenta naapaageesi naadi okoo ebeyuma gakademaaii siyaa bagee yoka ikii okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.

17 Kiya ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma daamaa uwo wetogetaa, edooyuu daamaa gekeetaa, kisee agiyoo ukuwagee taai.

18 Ikii kisee ukuwayu ko mée me 'Aa naano agiyoo tapoo toogeeke ii' see kuwa se kanekeeniyaa, se deeyaa Mée Agaataagi Wa me too kisee kadeeta kaama kanekeeniyaa. Waa ko mée me koogo-koogo ukuwayaa agiyoo deetaa see Mée. A me daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kaniipi."

Epoo to wodoo kiyoo too ebo agiyoo daamaa maawoosi naadi topeta menaa

19 "Magaa da kaa agiyoo-pagiyoo kuwa se kutuu taai, se maawoo taai. Magaa da kaa kiyoo dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo agoo yoka pedeo kiyaa, oma maseekee bagee miya agoo see magaa yoka

20 ikii me ebo agiyoo kuwa magaa da kaa magaakee se kiya epoo to wodoo kiyoo too daamaa magaai. Kiyoo ko dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo taa yoka se pedeo kiyaa, oma maseekee bagee miya taa see yoo yoka kiyoo too maawoo taai.

21 A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa yoka daamaa nekeenii."‡

Má yiba awee kisi naadi topeta menaa
Luk 11:34-36

22 "Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa miya daamaa kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee da kaa kiyaa.

23 Emaa miya pedeo kiyu ko má yiba miya digiyoo kiyaa. See kemaata ikii yiba awee mee miya digiyoo too kepa ko esee digiyoo aatakii umina ayaakogo-ayaakogo maadaa siyaa."

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Luk 12:22-31, 16:13

24 "Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me eboo, bedaa mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa kiya taa, iyo. Ebo too see ekea wiya kiyu ko ebo ena mee be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko ebo ena mee mena yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii me 'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa

---

6:14 Mat 18:21-35, Kol 3:13 **6:19** Luk 12:21, Yak 5:2-3 ‡ **6:21** "A me ebo agiyoo epoo to wodoo kiyoo too maawoo taai" see mee mena nekeeniino yaato ko kepe, apanaa magaa da kaa agiyoo kuwa kaa dimi magaakee se kiya Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi ebea-ebea mee. Bedaa "A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa, see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **6:21** Luk 12:33-34

da kaa agiyoo kuwa miya ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa kiya taa, iyo.§

25 Ebo ena too too yoka Ani me kisiino ko: Ikii me gaano pedeo agiyoo kaa se gaagaa
taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo magaapea?' see kuwa dimi se
nagimaai. Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo kuwa ebo maa diya peedi,
dimi menaa da mee too ebo, bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too
ebo, se maa?
26 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa weeno miya taa, poo ota
daageeta kaama maagee ee yiba kutuu taano miya taa kiya epoo to wodoo Ikiitaagi
me naano agiyoo daamaa manegeeki. Bedo kuwa peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo
kiya Wa me kisee daamaa manegeeki kemaata ikii miya daamaa kineewoo taapi, se
maa?
27 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee naa
ena agoo ye?*
28 Bedaa 'Anii doka taa kega yaai' see kuwa ikii kaasee kaa dimi gaagaa siyaa? Boo
uwaa da kaa boo pui kuwa deeweei. Kuwa boo pui kuwa ukuwaano agiyoo miya taa,
doka iyaakee miya taa
29 kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa senawii ebo, wa me maagee
seta dokaa kuwa diino daamaa kiya kuwa boo pui kuwa esee diino daamaa, Salomo
me dokaa see see se.
30 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata kaama tokoma mee da
badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa agiyoo kiya Ogatamee me diino daamaa yakiyaabuu
see. Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya kuwa boo kuwa asii esee daamaa
kiagoo kiyaabuu siwoo taapi, se maa? Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se
maageekea bagee kuwa naa yaai.
31 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, inii maagiyoo magaapea?' see kuwa se gaagaa
taai.
32 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee gaagaa siyaa dimii yuwa.
Ikii me gaano pedeo agiyoo uduma epoo to wodoo Ikiitaagi mee ipi yoka dimi gaagaa
see se
33 kiya ikii me 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ou, Wa me gaata-gaata
yuwa too yaukuwawoo taano kuwa ou' see dimii kuwa too gaawoo taai. Mee kaama
ikii me gaano pedeo agiyoo uduma Wa me kineewoo taapi.
34 See kemaata 'Tokoma kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea' see kuwa se
gaagaa taai. Tokoma taano kuwa tokoma too gaagaa siyaa. Egapii gakata dimi nagii-
nagii siyaa agiyoo kuwa sikii yoka tokoma gaagaa siyaa yuwa kuwa eto kenaagoo se
masii."

7

Pedeo-pedeo see si yawegasi naadi topeta menaa
Luk 6:37-38,41,42

1 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa aseekee
se. Ogatamee me ikii miya 'Aa kisee mée to, aa kisee apii to' see pedeo-pedeo see
kuwa se kisisi naadi kisee se asii.

---

§ **6:24** Magaa da kaa agiyoo mee ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. Mamon see wegayu ko kepe, kisee mée me ou gaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa. **6:24** Rom 6:16 * **6:27** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **6:31** Plp 4:6-7, 1Pet 5:7 **7:1** Rom 2:1, Yak 4:11-12

2 Mee ko ikii me miya pedeo-pedeo see asiyaa see see Ogatamee me miya pedeo-
pedeo see kisiitagi, bedaa ikii me miya mée wiginiyaa-wiginiyaa see see Ogatamee
me miya kisee kiwigineatagi yoka daamaa nekeenii.
3 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see kiya kaasee
kaa aa ekaato emaa togoo piya tukuu to ebo mee nekeeniino taa ya?
4 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga ponee peedii
to mee kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu
to mee topa ya?
5 Yaai, aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta
badeepeasii, kaama too aa diino keago kaape yoka apanaa bagee emaa togoo maga
ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.*
6 Ogatamee kaa agiyoo kameno se manii, nakaa-me naadi kago kigoemaayaa yoka,
bedaa a me mutiara keepa yuwa, kisee daamaa agiyoo kuwa miya ekena yumaa to
kaa si yadogeamaai, bado me batagi-patagi taapea yoka nekeenii."†

Sembahyang kaa menaa
Luk 11:9-13

7 "Idimiweei, ikii masiipea nao. Abaweei, ikii deemagaapea nao. Kenee to kaa
tugu-tugu siweei, kene kikabaapi nao.
8 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa bagee yuwa deemaayaa,
kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee yuwa kene yakabataayaa.
9 Kisee ikii me yogaa me namo kiidimiyu ko omaa to maniyaa ye?
10 Doge kiidimiyu ko doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye?
11 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa yuwa kisee daamaa agiyoo
manegee siyaa. Ikii me yogaa yuwa daamaa agiyoo maniino ipi maa diya epoo to
wodoo kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa mee asii esee daamaa, Waa
idimiyaa bagee yuwa mikee daamaa agiyoo too maniyaa.
12 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa agiyoo kuwa ikii miya
apanaa bagee yuwa paagoo daamaa pee-yaukuwaai. Mee mena kamuu da mee ko
Musa me ebeamaata menaa ma, nabi bagee me menaa ma uduma semoo to ko mee
mena kamuu da mee too."

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Luk 13:24

13 "Ikii sipi see kenee to taa pakaaniweei. Pedeo kiyaa yoo peegee see kenee to mee
ebo, etaa da miya kapo ebo yoka mee etaawee poono bagee mée eebaa
14 kiya iminoo miya, iminoo miya toono yoo pakaaniino kenee to mee sipi, etaa da
miya kapo peedi yoka mée peenaa too deemaayaa."

Makapaa menaa weganaa see bagee kuwa gaai naadi menaa
Luk 6:43-44

15 "Nabi poga-poga bagee meepea yoka ipiipi dii. Okoo domba ebeyuma mokoo
dimi dabaa poga-poga siyaa see deeyaa kiya dimi yiba mée daano see naadi kiikii
siyaa kamenoo mokoo.
16 Okoo me koo siyaa agiyoo yuwa deeyaa naaki mikee, kisee dimii yago bagee ii
see kuwa awee da kaa yanekeeniyaa. Takuu yago piyaa kaa anggur poo daayaa ye?
Takuu yago boo kaa ara poo daayaa ye?

---

* **7:5** "Aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. † **7:6** Ogatamee kaa agiyoo see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ma, Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa. Mutiara keepa yuwa kuwa miya kisee agiyoo ebea-ebea. **7:8** 1Yoh 5:14-15 **7:12** Rom 13:8-10 **7:14** Mzm 16:11 **7:15** Kis 20:29-30

17 Taa. Daamaa piya wodoo to kaa daamaa poo ekayaa, pedeo piya wodoo to kaa
pedeo poo ekayaa.
18 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, pedeo piya wodoo to kaa daamaa
poo se ekayaa.
19 Daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa kuwa uduma kobegeeta kaama biyaa kaa
yuwitaayaa.
20 Kisee kemaata kuwa nabi poga-poga bagee okoo me ekayaa poo kuwa daamaa ye,
pedeo ye see yanekeeniino kuwa okoo me koo siyaa agiyoo yuwa kaa yanekeeniyaa."

Mena me too se pakaaniyaa naadi menaa
Luk 13:25-27

21 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo seemiyaayaa kuwa ko 'Tuhan,
Tuhan' see ekaa nawee-wee see bagee kuwa uduma se kiya epoo to wodoo Neataagi
me gaata-gaata yuwa yaukuwawoo siyaa bagee kuwa too seemiyaayaa.
22 Wodopasi naagoo mée eebaa me Ni paagoo nasiitagea menaa ko 'Tuhan, Tuhan,
inii A ekaa da kawee-wee naadi A me menaa kaweganaa seke, se maa? Inii A ekaa
da kawee-wee siyaa naaki paa yuwa peedaa sekea, se maa? Bedaa inii A ekaa da
kawee-wee siyaa naaki dimi nagii-nagii agiyoo eebaa agoo kedaa seka, se maa?' see
nasiitagea kiya
23 Ani me awee da kaa asiita menaa ko 'Anii ikii kiewo see bagee yuwa, pedeo
ukuwagee see bagee yuwa too kideega yoka peeweei' see asiita."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa
Luk 6:47-49

24 "Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo siyaa bagee kuwa ko dimi ipi
see bagee me oma dagii da kaa ee daamaa maataayaa mokoo.
25 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-waapu naadi
ee to kaa meanega naaki ee to oma dagii da kaa daamaa maataata yoka bogoa se
peeyaa.
26 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee kuwa ko dimi taa bagee me
ea dagii da kaa ee maataayaa mokoo.
27 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-waapu naadi
ee to kaa meanega ko ee to umina bogoata peega siyaa, see kuwa" see asigi.

Yesus me mée topeta menaa kaa mée yuwa dimi nagimeta menaa

28 Yesus me kuwa mée topeta menaa yuwa uduma wegataayaa naaki kiyoo
yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea,
29 Wa me mée tupiino ko omaago yoka, Musa me menaa mée topetaa see bagee me
mée topetaa siyaa see see se.

8

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16

1 Yesus maga kutuu to kaa kaama eseemaayaa naaki mée eebaa Wa sekaataa
peegea.
2 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo abuu me daa-noota see
mée Yesus paagoo meemaata kaama mumo maga kaa esee-ekeasigi. Wa me asiino,
"Neataagi, Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.
3 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me abuu kuwa taa kaai"
asigi naaki taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.

7:19 Mat 3:10 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Mat 12:49-50, 1Yoh 3:18 **7:25** Yak 1:22-25

4 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo peedoota
imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa
kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo kamanisi naadi
doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto
abuu taa kega ii' see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa
Luk 7:1-10, Yoh 4:46-53

5 Yesus peedoota Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko Roma kaa bagee eboo
ena, okaa yago bagee me eboo tupi. Waa Yesus paagoo meemaata kaama maamaa
aseekee kaa
6 "Neataagi, ni me agiyoo naokagee see mée waa ee yiba komoo da kaa oogimaata
boodi ebo ketaaki" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Daamaa, yataa kiyaano see naadi meenaka" see asigi.
8 Kiya mee mée to me asiino, "Neataagi, anii sikii taa yoka Aa ni me ee yiba
nameekee se. A me mena ena too too nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa kaapi.
9 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii yayiino too, bedaa ani miyoo
okaa yago bagee miya topea. Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani me mée
waa ena 'Pooi' see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena ma 'Meei' see asiyu ko miyaa.
Anii ni me agiyoo naokagee see bagee paagoo miya 'Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai'
see asiyu ko naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me mena me too
sikii" see asigi.
10 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo kaa Wa sekaataa bagee
yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mée mee wa too esee miya nao see nagaataa
see mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena ma Anii diino taa, Anii ewo.
11 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi yoo
apanaa tomaa kaa bagee yuwa mée eebaa ede ma, ede ma noogee taano see naadi
meetagea. Okoo awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama miya medaa naadi kaama
Abraham ma, Isak ma, Yakub ma epo enaataa naano agiyoo noogee yoo animaaii
taatagea.
12 Israel bagee okoo miya kiyoo epo enaataa noogee siyaa kiya okoo mée eebaa
kuwa maayoo kaa digiyoo yiba tameeyamoo taatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma
too totaa see yoo" see asigi.
13 Kiyoo kaama Yesus me mee okaa yago bagee me eboo asiino, "Aa koogo pooi, a
me mikee gaape-gaape ukuwaaniipa yoka" see asigi. Taka ena kuwa kaboo da taa ko
wa me agiyoo yaokagee see mée to wa kaa meanta agiyoo taa keepeasigi.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo eebaa yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41

14 Yesus peedoota Petrus me ee kaa peemaata kaama deamaagi too ko Petrus me
apimee baayo wa me omegee yoo tani ma ikiyoo meanta topa.
15 Mee apii yagaa da kaa peneasigi naaki ikiyoo taa keepeasega. Taa kega naadi
anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
16 Uwaataa da yaato paa yago bagee mée eebaa Yesus paagoo eemedaakea. Wa
me mena kamu ena too too wegataagi naaki paa yuwa peegea, bedaa ikiyoo meanta
bagee yuwa uduma miya ikiyoo yataa kiyaabuuki.
17 Wa me ikiyoo yataa kiyaabuuki mee ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa
uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee: "Inii dabaa mée kiyaayaa agiyoo kuwa
Wa me mée yadogeamoo siyaa, bedaa inii kaa meanee siyaa yuwa kuwa miya Wa
me mée yataa kiyaayaa" see menaa ebeamaata.

8:4 Im 14:1-32 **8:12** Luk 13:28-29 **8:13** Mat 9:22,29 **8:17** Yes 53:4

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Luk 9:57-62

18 Yesus mee Wa geboo da kaa mée eebaa Waa bobetaata topea see deeta kaama
Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Piku asii yaato pookee" see asigi.
19 Poono see kaboo Musa me menaa mée topetaa see mée ena migi. Wa me Yesus
asiino, "Guru, A me peenaa, omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too
peenaa, omenaa taapa" see asigi.
20 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo, bedo miya geka agoo kiya
Mée Yogaa mee omegee see yoo taa yoka" see asigi.
21 Kiyoo kaama Wa me topetaa see bagee waa ena me asiino, "Tuhan, neataagi mee
boota kaama daamaa ogo maataata asii too A sekaataa meekee naa daamaa ye?" see
asigi
22 kiya Yesus me asiino, "Eto kiipaa Ni sekaataa nameei, boota bagee kuwa boota
bagee me ogo aamagaasi yoka" see asigi.*

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25

23 Yesus mee komaa da kaa pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa ma
epo enaataa peedoota
24 uwo pikuu da taa peetaaki too ko bo ebo mega. Biku-biku miya ebo kega naaki
komaa da kaa wogeedapiika kiya Yesus Waa toomoo umpi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus maanegea. "Ei, Tuhan, inii uwo
poonakea yoka Aa mée eedii" see asegea.
26 Yesus me asiino, "Ikii dimi Ni kaa namagaano taa see bagee yuwa nao, kaasee kaa
wedaagea ya?" see asigi. Waa anoogeeta "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki, biku-biku
taa kega.
27 Okoo dimi nagimaano ebo kegea. "Mee kaasee Mée? Biku-biku, bo kisee agiyoo
kuwa Wa me menaa yayiino too" see aaseekea.

Paa agoo see bagee wiya Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39

28 Piku asii yaato Gadara magaa kaa peemaaga too ko paa agoo see bagee wiya
topea. Ekea omaago yoka mée kitaa poono wedaagea. Ekea mée ogopa beapa kaama
Yesus paagoo meemaagea.
29 Ekea me mena ebo kaa asiino, "Ei, Ogatamee Yoopaa, Aa ma inii mapea menaa
agoo? Ogatamee me mée wigintagaatagi monaa da kaa pakaamagaano taa kaa kiya
A me inii yaai-yaai ma, boodi ma mée kiyaano see naadi mege ye?" see asegea.
30 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa ekena eebaa ebo etaa maga notaakea. 31 Paa
yuwa me maamaa aseekee kaa "A me mée abagaano see dimii gaape ko inii kuwa
ekenaa kuwa yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée peeyaai" see asegea.
32 Yesus me "Peeweei" asigi naaki paa yuwa kuwa mée wiya yiba kaama peedaa
naadi ekena yuwa yibaa taa pakaa-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama ekena yuwa
egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea.
33 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa ekenaa yuwa ukuwaanega
menaa yuwa ma, kuwa paa yago bagee wiya ukuwaanega menaa yuwa uduma
doodoota mee magaa kaa bagee paagoo eewegagea.
34 Mee magaa kaa bagee uduma Yesus diino see naadi medaakea. Yesus paagoo
meemaata kaama maamaa aseekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see
asegea.

---

* **8:22** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata eto kiipaa kaama Ni sekaataa too nameei naadi aseta menaa.
8:26 Mat 14:25-33

9

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26

1 Yesus peedoota komaa taa naadi piku asii yaato Wa me magaa kaa peemaayu.
2 Kuwa kaboo da oogimaata bagee ena wa me omegee see keagee da ma doodoota
Yesus paagoo doomegea. Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama
Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Niyoopaa, dimi se gaagaa taai. A me pedeo
yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa kuwa menaa yuwa yiitookea.
'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see koogo dimi
yiba gaagea.*
4 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ikii koogo dimi
yiba pedeo see dimii nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
5 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa kaekeasega yoka eto
ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta
daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea paaya.
6 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee ma
menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena
kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Eto ko
anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
7 Mee mée to anoogeeta wa me ee kaa peegi.
8 Kiyoo deegea bagee yuwa uduma wedaagea. Ogatamee Wa me mée tomaa yuwa
paagoo kisee pesee see agiyoo mée manigi nao naadi Ogatamee yaapaageekea.

Matius mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32

9 Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko mée ena ekaa da ko Matius
mee tupi. Waa pajak kepee yamasegee see mée. Wa me kepe masegee yoo animaata
totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" asigi naaki yiinaageeta Wa sekaataa peegi.
10 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Eepeemaata kaama naano
agiyoo epo eenotaaki too ko mée eebaa megea. Pajak kepee yamasegee see bagee
yuwa ma, apanaa dimi pedeo bagee yuwa ma okoo mée eebaa animaaii naadi Yesus
ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa notaakea.
11 Parisi kaa bagee okoo noonaa me okoo kisee notaakea see kuwa deegea. Okoo
me Yesus me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée mee pajak
kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo paaya enaataa
naano agiyoo notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
12 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Ikiyoo taa see bagee kuwa ikiyoo
yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee kuwa too peeyaa.†
13 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee: 'Ikii mée
epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupi-manee taano kuwa be' see menaa ebeamaata
yoka ikii me 'Mee menaa mee mena nekeeniino yaato kaasee, kaasee?' see daamaa
ipiipi gaagaa taai. Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa
mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni sekaataa misi naadi meta"
see asigi.

---

* **9:3** 'Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see dimii gaagea mee ko okoo me gaano, 'Mée tomaa Ogatamee ma menaa kuwa Ogatamee Wa me too yataa kiyaayaa, Yesus me se, Waa aii bagee yoka Ogatamee ma ena doodoo see weegi kuwa yaai' see gaagea. **9:11** Luk 15:1-2 † **9:12** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea. **9:13** Hos 6:6, Mat 12:7, 1Tim 1:15

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39

14 Kuwa kaboo da Yohanes me topetaa see bagee yuwa Yesus paagoo meemaata
kaama asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee siyaa kuwa inii miya ukuwagee see,
Parisi kaa bagee okoo miya ukuwageekea kiya A me topenaa see bagee yuwa se
ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
15 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimee ma
enaataa tuyaa bagee yuwa naano agiyoo se nota yegee siyaa ye? Taa kiya mee api
goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo too wa me bagee
yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.‡

Yesus me mée topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi ebea-ebea menaa

16 "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa see doka ponee to mee masegeeta
kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee nuku
see dokaa da mee geanta tokogoo ebo kedaa siyaa.§
17 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee.
Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee
wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo
miya goedoo peeyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur
poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee siyaa. Kisee ukuwayu ko uwo
miya, otaawee da miya ekea paaya daamaa kiyaa" see wegagi.*

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56

18 Yesus kuwa menaa wegataaki too ko sembahyang segee see ee kaa eboo ena
Yesus paagoo migi. Waa mumo maga kaa esee-ekeata kaama asiino, "Niyoopane eto
kenaagoo booga kiya A me wa kaa yagaa pee-yamaataata kaama aya andoo peesi
yoka meei" see asigi.
19 Yesus yiinaageeta Wa me topenaa see bagee yuwa ma mee mée to sekaataa
peetaaka too ko
20 api ena, tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee see apii Yesus oko yaato
kaama Wa me doka otoo to pee-yaadeega.
21 Wa me dimi yiba gaano, 'Kisee anii Wa me dokaa da pee-yaadeega kepa ko mee
agiyoo taa kaapa yoka' see gaaga.
22 Yayaadeega naadi Yesus me ikigi pe-maataata kaama deeyaa naaki apii to topa.
"Niyoopane, aa se gaagaa taai. A me mikee nagaano dimii mee me a kaa meanee taa
see agiyoo taa kega, daba daagimaa peege" see asigi naaki kisee ki mee agiyoo taa
kega.
23 Muguu naadi sembahyang segee see ee kaa eboo me ee kaa peemaata deamaagi
too ko mée eebaa yoga bootaa da kaa puusee, yegee seamoo taakea.

---

‡ **9:15** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. § **9:16** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi kaama dokaa da pedeo kiyaa. * **9:17** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee.

24 Yesus me asiino, "Ikii uduma amoo maa kaa pooi. Mee yogaa mee boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya okoo yakeakea.
25 Yesus me kuwa bagee yuwa yoo da kaa abagakomeeta kaama yogaa to topa komoo to kaa pakaanta wa me yagaa da pe-peneasigi naaki aya andoo peega.
26 Mee menaa da kiyoo-kiyoo eeweganaa seta.

Emaa digiyoo see bagee ekea wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

27 Yesus muguu naadi peetaaka too ko emaa digiyoo see bagee ekea wiya Waa peegi-peegi uuto ebo menaa kaa asiino, "Ei, Daud ma apaa kaa Mée, Aa epa mée gaai, epa mée gaai" see asepegeekea.
28 Yesus ee ena yiba pakaaniyaa naaki kuwa mée wiya miya pakaanegea. Yesus me asiino, "Ani me ekea emaa daamaa kikiyaayaa kuwa mikee nagaagea ye?" asigi naaki "Tuhan, enaa mikee kagaage" see asegea.
29 Wa me ekea emaa masii to kaa yagaa yamaataata kaama asiino, "Ekea me mikee nagaano dimii mee me ekea me ou see gaagea yuwa ukuwaaniipa" see asigi naaki
30 emaa diino keago kegea. Wa me asiino, "Kuwa Ani me emaa daamaa kikiyaaga kuwa mée se asii" see asigi
31 kiya ekea me kuwa kisee mée yakoo sipi menaa kuwa mee magaawee da uduma kiyoo-kiyoo ogo peeyaagea.

Mena wegaano naka see mée ena Yesus me mena daamaa wegayaata menaa

32 Kuwa mée wiya pe-seomegea kaboo mée ena Yesus paagoo eemegea, paa me peneata kaama mena wegaano naka see mée to.
33 Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano keago kigi. Kiyoo bagee mée eebaa dimi nagimegea. "Sooi, kisee agiyoo kuwa inii Israel magaa kaa diino taa agiyoo" see wegagea
34 kiya Parisi kaa bagee yuwa me wegaano, "Taa, Waa paa me eboo tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.

Yesus me mée epa nao see gaata menaa

35 Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya peenaa naadi kaama sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topetaa, Wa me daamaa etokaa doometa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa ikiyoo meanee see agiyoo tomaa-tomaa eebaa kuwa miya yataa kiyaabuu see, kisee agiyoo ukuwanaa segeeki.
36 Wa me kuwa mée eebaa deeta kaama epa nao see gaagi. Domba wodaa tabaa da domba munitaa see mée taa kaa domba weda, gaagaa siyaa see see okoo miya kisee bagee yuwa yoka naadi okoo epaagi.
37 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii kiya abaano bagee eebaa taa yoka†
38 bugi epoo Mée me Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee eebaa peeyaasi naadi asegee taai" see asigi.

Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa

10

10:1-42

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei" asigi. Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu, kuwa ko paa yuwa yaabagaapeasi naadi ma,

---

9:36 Yeh 34:5-6 † **9:37** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa mee. **9:38** Yoh 4:35

bedaa mée kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa yuwa yataa kiyaabuusi naadi miya mantayu.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa
Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16

2 Kuwa mena yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ko kisee: petamanii Simon, Petrus see ekaa miya muntaata mée, menaamee Andreas, Zebedeus
yoopaa Yakobus, menaamee Yohanes,
3 Pilipus, Bartolomeus, Tomas, pajak kepee yamasegee see mée Matius, Alpeus
yoopaa Yakobus, Tadeus,
4 yape tukuu mée Simon, bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi mée.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa
Mrk 6:6-13, Luk 9:1-6, 10:4-12

5 Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa Yesus me peenaa siyaano taa kaboo aseta
menaa kuwa ko kisee: "Ikii apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa taa se pooi,
Samaria bagee me magaa kaa taa miya se pooi.
6 Israel bagee yuwa, egadaa seta domba wodaa mokoo bagee okoo paagoo too pooi.
7 Ikii peenaaki too 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ekaapa yoka' see
asenaa taai.
8 Ikiyoo meanta bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai, boota bagee yuwa aya
andoo peeyaabuu taai, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu yataa kiyaabuu
taai, paa yago bagee yuwa paa yaabagaapii taai. Ikii miya aii masegea yoka ikii me
miya aii kisee manii.*
9 Emas, perak, tembaga, kisee kepee toma ena ma se dogaai.
10 Ayaabu kea, doka kapo wiya, bado doko, tamo, kisee agiyoo kuwa miya se dogaai.
Ikii agiyoo tapoo peenaa taapea kuwa ko agiyoo yaokagee see bagee okoo me gaano
pedeo agiyoo daamaa masiyaa see see ikii miya daamaa masiipea yoka se gaagaa
taai.
11 Ikii mée tuyaa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ikii daamaa badaa kimaayaa
bagee abaai. Abamaata kaama mee ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa
kaa peeyaa naagoo too pooi.
12 Kiyoo magaa kaa ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo 'Epao, ikii Ogatamee ma
emee-emee kisiyaasi yoka' see keta asii.
13 Okoo me daamaa badaa kimaayu ko kuwa ikii me okoo Ogatamee ma emee-emee
siyaasi naadi menaa kuwa mee ee kaa bagee paagoo daamaa toopa. Kiya ikii badaa
se kimaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki meepa.
14 Kisee ee ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be, ikii me eewegayaa
menaa miya be kiyu ko poono kaboo ikii badoo da kaa maga ponee yuwa
takadekumii.
15 Anii mikee kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee magaa kaa
bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo kaata, apanaa magaa
kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom magaa kaa bagee ma, Gomora magaa
kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo ebo kaata kiya kuwa eto ikii
kibe kaapea bagee kuwa okoo kaa pedeo yadootagaano kuwa ko mee asii esee ebo
kaata."

Ikii kibe kiyaa bagee meepea yoka gaai naadi menaa
Mrk 13:9-13, Luk 12:2-9, 21:12-19

---

* **10:8** "Ikii miya aii masegea yoka" see menaa mee ko Yesus me Ni me menaa ma, Ni me pesee agiyoo ma kuwa Ni me aii kineega yoka ikii miya apanaa bagee aii kisee ase-manee, daamaa agiyoo aii kisee yaukuwagee, kisee yaukuwawoosi naadi aseta menaa mee. **10:10** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:15** Kej 19:1-29

16 "Daamaa yii. Domba wodaa yuwa woda nookee kamenoo yuwa paagoo peeyaa
mokoo Anii ikii pooi see kisega yoka okoo paagoo peemaata kaama ipiipi gaamagaai,
dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii. Deme see bedoo mokoo miya okoo
paagoo dimi adumaai, kuwa dimii ekea paaya doonaa taai.†
17 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii. Okoo me ikii yagaa
kipeneata kaama mena pekataa see bagee yuwa paagoo kidogeamoo taatagea,
sembahyang segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu me kidakamaatagea.
18 Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa paagoo
kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo okoo ma, Ogatamee ewo see tomaa kaa bagee
yuwa ma okoo uduma paagoo Ni me menaa daamaa eewegaai.
19 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa, kaasee
menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai. Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai,
kisee wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea.
20 Ikii me wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se kiya Ikiitaagi Wa me Roh me
ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.
21 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea kenaaya kiya ena mee
wugimaasi naadi ekegatagaatagi, nagamee me wa me yogaa to ekegatagaatagi, bedaa
yogaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi ekegatagaatagea.
22 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea kiya ikii makii taa, kisee
too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea.
23 Kisee maga ena kaa bagee me ikii kibe kegea gaayu ko maga ena kaa oogaai. Anii
mikee kisiino ko: Israel magaa uduma peenaa semagaano taa see kaboo Mée Yogaa
mee meetagi."

Mée me Yesus mee be kiyu ko Wa sekaataa bagee kuwa miya be kaapea see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa

Luk 12:2-9

24 "Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me mena topetaa siyaa mée to mee
peedi see kuwa taa, bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo, okoo me eboo mee
peedi see kuwa miya taa.
25 Mena topetaa see bagee yuwa me gaano, 'Ni me mena topetaa siyaa mée to mee
anii waa see see naaki daamaa' see gaayaa. Bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa
miya kisee gaayaa. 'Ni me eboo mée me daamaa-daamaa kookea kuwa anii miya
kisee nakookea naaki daamaa' see gaayaa. Kiya ikii gaayu ko mée me pedeo-pedeo
kitaapea. Kuwa ko mée tukuguu to nagamee ebo maa diya kisee mée me nagamee
paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea kepa ko wa me yogaa yuwa uduma ekaa
muniino mee asii esee pedeo see ekaa munitagaapea.‡
26 Kisee kemaata kisee bagee kuwa ikii se wedaai. Eto dapimemaata menaa kuwa
uduma awee da kaa kedaa taapa, bedaa koogo boonemaata menaa yuwa uduma miya
ipi kiyaabuu taapea yoka ikii weda taa.
27 Ani me digiyoo yiba kaama kisiyaa menaa kuwa egapi yaato awee da kaa
naweganaa taai. Bedaa Anii koogo ebe kaa menaa, poko kaa menaa kaa kisiyaa
yuwa kuwa miya mena ebo kaa awee da kaa nawegakumii.

---

† **10:16** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea mee. "Dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii" see aseta menaa kuwa ko Yahudi bagee me gaano ko 'Otoogiyoo kuwa dimi ipi see agiyoo mokoo' see gaata kaama aseta menaa. **10:22** Mat 24:9-13, Yak 1:12 ‡ **10:25** "Nagamee paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me Yesus be kaa paa ekeata pedeo ekaa muntaagea see ebea-ebea mee. Kuwa menaa kuwa ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma okoo ena tukuguu to mokoo kiyaata kemaata "Ikii miya mée me pedeo ekaa kimunitagaapea" see kuwa nekeensi naadi menaa. **10:25** Yoh 15:20

28 Má yaato wugimaayaa bagee kuwa dimi mena yaato se wugimaayaa yoka okoo se wedaai. Wedaano ko Ogatamee Wa too wedaai. Waa ko dimi mena yaato ma, má yaato ma enaataa neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa see Mée yoka mée kuwa wedaakee se.
29 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi, imi wiya waa naa enaataa kepe peedi masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee kiya bedo ena booyaa mee Ikiitaagi Wa me gaata-gaata doodoo too booyaa.
30 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa kiegamaata.
31 Kisee kemaata se wedaai. Ikii ebo, apanaa agiyoo see see se, mugipo daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya ikii ma endagii se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée se wedaai.
32 Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa bagee' see asiyaa bagee kuwa Ani me miya epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see mée yoka' see yawegaata.
33 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii ewo' see nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisintaata epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Mee ko Anii ewo see mée yoka' see yawegaata."

"Mée aaemee-emee siyaano see naadi meta se" see gaasi naadi menaa
Luk 12:51-53, 14:26-27

34 "Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee siyaano see naadi meta see dimii mee se nagaai. Anii mée aaemee-emeesi naadi menaa doomega se kiya mée aapekadaasi naadi meta.§
35 Mee ko paayogaa to ma, nagamee ma ekea aawisii taapea, ukuyogaa to ma, okooto ma ekea aawisii taapea, apimee ma, paimee baayo ma ekea aawisii taapea, kisee aapekadaasi naadi meta.
36 Mikee, yape masiyaa bagee kuwa apanaa bagee se kiya ena ee kaa bagee yuwa miya aayape kaapea.
37 Ni sekaataa nameeno kuwa ko okonaka epa kaano kuwa ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa sikii taa, Ni sekaataa se namiyaa. Bedaa yogaanii yuwa okoo epa kaano mee ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa miya Ni sekaataa nameeno iyo, sikii taa.
38 Bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa yoo poono be see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano iyo, sikii taa.
39 Okoo ekaato koogo daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea" see asigi.

Ogatamee me bagee yuwa daamaa badaa maasi naadi menaa

40 Bedaa Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena naweganaa taapea kaboo ikii daamaa badaa kimaayaa bagee kuwa okoo me Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo, bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo.
41 Nabi bagee badaa maayaa bagee kuwa nabi bagee badaa maataa to mokoo da masiitagea, bedaa Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee badaa maayaa bagee kuwa miya Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee badaa maataa to mokoo da masiitagea.

10:33 2Tim 2:12 § **10:34** "Mée aapekadaasi naadi meta" see menaa mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa mée me wigintaata kaama wugiyaa yoka see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **10:39** Yoh 12:25-26 **10:40** Luk 9:48, Yoh 13:20

42 Bedaa peedi, daba see bagee yuwa okoo Ni sekaataa poono bagee kemaata okoo
paagoo agiyoo maniyaa bagee kuwa miya kisee. Uwo peenaa too miya nusi naadi
maniyaa bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo yaukuwataa to mokoo da masiitagea,
see kuwa mikee kisega" see asigi.

11

1 Kuwa menaa yuwa Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya paagoo asemaata
kaama Waa peedoota mee magaa gebo kaa bagee paagoo Wa me doometa menaa
mée topenaa, eeweganaa segee seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Luk 7:18-35

2 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee digiyoo ee yiba tupi.
Kristus me koo senaa seta menaa yuwa doodoota wa paagoo eewegagea. Yohanes
me Yesus apaadiino menaa ena agoo naadi wa me topetaa see bagee yuwa me kuwa
menaa doodoota Yesus paagoo asiino,
3 "Yohanes me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée mee Aa
ye, apanaa bagee ena kaata ye?' see kasigi" see asegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Ikii me yeetaa, deetaa see yuwa kuwa Yohanes pe-asii.
5 Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogimaata bagee bado
petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu taa
kedaakea, apa takiinta bagee mena daamaa yeegea, boota bagee aya andoo peegea,
daba bagee yuwa paagoo daamaa etokaa menaa kuwa eeweganaakea.
6 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa bagee kuwa daamaa, ede nao.
Kuwa menaa uduma Yohanes paagoo pe-asii" see asigi.*
7 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea kaboo Yesus me mée yuwa
paagoo Yohanes kaa menaa eewegaano see naadi asiino, "Ikii ebo mee maga ugii da
kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo diino see naadi peegee semea ya?
Aii boo kabagaa da bo me maki-makaa taaka see kuwa diino see naadi peegee semea
ye?
8 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Diino disi see dokaa maanaa
see mée ena diino see naadi peegee semea ye? Taa, kisee daamaa dokaa maanaa see
bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee kaa too toogee siyaa yoka
9 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee diino see naadi ye?
Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee asii eboo.
10 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa daata menaa ena idukaa
ebeamaata, mee ko kisee:
'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi' see menaa ebeamaata. *Mal 3:1*
11 Anii mikee kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-tomaa kuwa uduma uwo
mée yatukumeta mée Yohanes wa too ebo kiya eto kaama wodoo Ogatamee Wa too
ebo mée eetotaa see yoo daba tuyaayaa bagee kuwa uduma ebo. Okoo uduma, esee
daba see bagee miya, esee daba see apii miya Yohanes asii esee ebo kegea.
12 Yohanes me petamanii mena weganaa seta yoo kaama eto too mée yuwa
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii ma se toga ou naadi omaago ma
medaakea, bedaa dimi pedeo bagee me miya be kaa omaago ma wisintagaa segeekea.

11:5 Yes 35:5-6, 61:1 * **11:6** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee.

13 Kisee ukuwaandaaka menaa kuwa ko idukaa Musa me menaa yiba ma, nabi
bagee me menaa yiba ma kuwa menaa wegawoo seta, kisee too Yohanes agoo keta
yoo too.
14 Eto ko idukaa kaama wegawoo seta menaa ena ma kisiinaka yoka masiyaa bagee
yuwa daamaa masii. Mee ko idukaa kaama nabi Elia waa meetagi see wegawoo seta
menaa da kuwa uwa daano yaato ko Yohanes wa kaa kega.
15 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

16 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee bagee yuwa naa ya? Anii okoo
kaa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata
ebaa-ebaa siyaa mokoo. Yoga peedi noonaa me apanaa yogaa yuwa paagoo asiyaa
menaa ko
17 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-baa sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée eewasiino
miya be, otoo-otoo taano miya be. Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya ikii inii ma
epo enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée wisinegea' see asiyaa.†
18 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée se kiya, anggur
poo uwoo miya se notaa kiya mée me wisinegee semea. 'Waa paa yago mée to' see
yawegagee semea.
19 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo eenotaa, anggur
poo uwoo miya eenotaa see kuwa okoo dimi nagimaakee kaa wegaano, 'Mee Mée
mee deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo miya naano omaago. Pajak kepee
yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see Mée to
yaai' see yawegageekea. Etokaa bagee me kisee wisinegeekea kiya mée ena wa me
daamaa ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko Ogatamee
me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa yanekeeniyaa" see
asigi.‡

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Luk 10:13-15

20 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo-kiyoo ukuwanaa segeeki kiya kuwa
magaa kaa bagee okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasiino taa, Ogatamee
ma dimii menaa kaa taa see bagee kemaata Wa me kagoo kaa wegaano,
21 "Korazim magaa kaa bagee ma, Betsaida magaa kaa bagee ma ikii pedeo kaatagea
yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo koo senaa sepa kiya ikii me
pedeo yuwa ekeasiino taa. Kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me
magaa kaa ukuwapa naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko idukaa Tirus
magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo
kuwa diino taa. Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me pedeo dimii,
pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee yuwa maataata kaama
aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa.§

11:13 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Luk 1:17 † **11:17** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be. **11:19** Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **11:19** "Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee. § **11:21** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se.

22 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus magaa kaa
bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa
peedi kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.
23 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya yaai. Ikii me 'Ogatamee me
inii epoo to wodoo mée yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata.
Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi. Kisee kuwa ikii paagoo dimi
nagii-nagii agiyoo koo senaa sepa kuwa idukaa Sodom magaa kaa kiyoo ukuwanaa
seta naaki okoo mikee nao see gaayaa, okoo me magaa pedeo se kiyaata eto kenaagoo
miya tuyaa.
24 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Sodom magaa kaa
bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya ikii kaa pedeo
kidootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Luk 10:21-22

25 Kuwa magaa kaa bagee mikee gaano taa naadi kaama Yesus me wegaano,
"Neataagi, Anii kiiboo, paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa
da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee ma, dimi yago see bagee ma
okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi
peedi see bagee yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke.
26 Mikee, Neataagi A me kisee daamaa, ede nao naadi yaukuwayaage" see asigi.
27 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma Neataagi A me Ani kaa
naekeata. Yogamee ipi see bagee mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee ipi
see bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, bedaa Yogamee me ipi kiyaabuu
see bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.

Yesus me "Ni paagoo miweei" see aseta menaa

28 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii kana kegea bagee kuwa kana opeesea yoka Ni paagoo
miweei.
29 Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa daamaa dogaai, Ni me dimi menaa
daamaa tupii. Anii ko dimi daba, mena daba see Mée yoka ikii Ni paagoo kana
opeapea.
30 Mikee, Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa ede ma doomaayaa, bedaa Ni me
kitupiino menaa kuwa miya daamaa ukuwamaayaa, kana see taa" see asigi.

12

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa da taa peetaaki too Wa
me topenaa see bagee yuwa me naadi kaa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama
noopegeekea.
2 Daagea-daagea kuwa Parisi kaa bagee me deegea. Okoo me Yesus asiino, "A me
topenaa see bagee kuwa deede. Sabat naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa
daa" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma okoo naadi
ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?
4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee paagoo
manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa

11:24 Kej 19:1-29 **11:27** Mat 28:18, Yoh 1:18 **11:30** 1Yoh 5:3

roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa.*
5 Mena ena miya kisee: Imam bagee yuwa okoo Sabat naagoo miya ukuwaano agiyoo ukuwagee siyaa. Ogatamee me ee yiba okoo me ukuwagee see agiyoo yuwa ukuwageekea naadi Sabat naagoo tuunuu segeekea kiya okoo kaa kisee taa. Kuwa Musa me menaa yiba ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?
6 Ani me kisiino ko: Ogatamee me ee mee ebo maa diya mee asii Eboo ena eto kiipaa nakaayoo tupi see kuwa daamaa nekeenii.
7 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupi-manee taano kuwa be' see menaa topa kiya ikii se nekeenegea. Nekeenegea naaki pedeo taa see bagee kuwa pedeo see se asiyaa.
8 See kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11

9 Yesus muguu naadi kiyoo bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa.
10 Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi. Mée noonaa peedoota Yesus paagoo asiino, "Sabat naagoo mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaano kuwa dagu ye, daa ye?" see asegea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa yaweganaa taano see naadi kisee apaadeegea.
11 Yesus me asiino, "Ikii me domba wodaa komo yiba eseaniyu ko Sabat naagoo miya peneata kaama maseageeyaa, se maa?
12 Domba mee ebo agiyoo maa diya mée tomaa mee ko mee asii esee ebo yoka Sabat naagoo miya kisee daamaa agiyoo yaukuwaano kuwa dagu" see asigi.
13 Kiyoo kaama Yesus me mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi, naato see see.
14 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo kaa peedaakea, Yesus wugiino see menaa koogo wegapegeekea.

Yesus mee kaa wegawoo seta menaa

15 Parisi kaa bagee me wugiino dimii mee Yesus nekeenta kaama peedoota apanaa magaa kaa, mée eebaa Wa sekaataa peegea. Wa me okoo kaa meanee seta agiyoo uduma yataa kiyaabuu semaata okoo paagoo asiino,
16 "Anii mée paagoo se naipi kiyaai" see asigi.
17 Wa me ukuwata-ukuwata kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi Yesaya paagoo eewegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:
18 "Mee ko Ni me daamaa wigintaata Mée, Ni me asiyaa menaa daamaa naukuwataa see Mée.
Waa ko Ni me epa see Mée, Anii dimi wikii-wikii nasiyaayaa Mée.
Ni me Roh mee Wa kaa tuyaata,
mée tomaa-tomaa Ogatamee me okoo kaa menaa kuwa daamaa yadaakomee taatagi yoka, see menaa kuwa okoo paagoo nawegakumiitagi.
19 Waa aawisi-maawisi menaa se wegaatagi, ebo menaa-menaa miya taa,
bedaa ebo bagee okoo me etaawee ebo menaa wegapegee siyaa see see kuwa miya taa see Mée.
20 Ituunta koto usii to mee miya Wa me se dukuuniyaapi,

---

* **12:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:4** 1Sam 21:1-6, Im 24:5-9 **12:5** Bil 28:9-10 **12:7** Hos 6:6, Mat 9:11-13 † **12:8** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaapi.‡
Waa kisee daba see dimii kaa mena mée yadaakomee siwoo taapi, kisee too mée tomaa mikee menaa too yayeewoo taatagea yoo too.
21 Mée tomaa-tomaa Wa kaa too dimi kotopiwoo taatagea" see menaa ebeamaata. *Yes 42:1-4*

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23

22 Kiyoo kaama mée ena badaa maadoota Yesus paagoo eemegea. Waa paa me peneata kaama emaa miya pedeo, mena miya wegaano naka. Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena miya wegaano keago, emaa miya awee keepeasigi.
23 Mée uduma dimi nagimegea. "Sooi, idukaa kaama Daud ma apaa kaa Mée to meetagi see wegawoo seta Mée mee ye?" see wegagea
24 kiya kuwa menaa Parisi kaa bagee yuwa yeeta kaama asiino, "Kisee se. Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa paa me eboo Beelzebul mee tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.
25 Okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata kaama ebea-ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Kota kaa bagee yuwa miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama se pesee kiyaa, kisee dabaa kiyaa. Ee ena kaa bagee miya kisee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma ukubaanta kaama dabaa kedaa siyaa.§
27 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa yaabagaapii siyaa' see menaa naweganaakea kiya ikii yaato bagee yuwa me mapeagiyoo pesee kaa paa yaabagaapii siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii see see Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se maa? Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa makapaa menaa too see kuwa ikii yaato bagee me too kisiyaa.
28 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko Ogatamee me Roh pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa nekeenii.
29 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo yuwa mée me oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba seemeta kaama wa me agiyoo yuwa kaasee yamasiyaa? Mee omaago kiyaa mée wa keta one gadimemaata kaama too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
30 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too.†

---

‡ **12:20** "Biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa dimi daba see Mée kemaata daba bagee kiyaa miya epa kaapi, pedeo see se asiipi, se wisintagaapi see ebea-ebea. Ituunta koto usii to ebea-ebea mee miya kisee. § **12:26** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa. * **12:29** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Waa paa yaabagaapeasiyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **12:30** "Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee ebea-ebea mee. Okoo Yesus ma epo enaataa mée yuwa Ogatamee paagoo niikutumeeii taano be see bagee yuwa.

31 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo yuwa ma,
pedeo see yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa kiya
Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa.
32 Bedaa Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa uduma epa
ekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se
ekeasiyaa, eto miya, iminookaa miya kisee too yoka daamaa nekeenii."‡

Poo ota ekayaa-ekayaa ebea-ebea menaa
Luk 6:43-45

33 "Piya wodoo to daamaa kiyu ko poo yuwa miya daamaa ekayaa, bedaa piya
wodoo to pedeo kiyu ko poo yuwa miya pedeo kiyaa. Piya wodoo to daamaa see piyaa
miya, pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa deeta kaama too yanekeeniyaa.
34 Yaai, ikii otoogiyoo tomaa da miya kisee. Ikii dimi pedeo bagee yoka kaasee
daamaa menaa wegamaayaa? Iyo, ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-
gaata yuwa me too mena wegayaa yoka ikii iyo.
35 Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa eebaa maataata kemaata
daamaa menaa too wegayaa. Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi yiba pedeo menaa
eebaa maataata kemaata pedeo menaa too wegayaa.
36 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée
gakata okoo me otoopa wegata menaa yuwa uduma okoo ekaato dogaatagea.
37 Mee ko ikii me wegata menaa kuwa me kemaata aa dimi topoo see mée
yoka naadi pe-kiwigintagaatagi miya, bedaa aa dimi pedeo see mée yoka naadi pe-
kiwigintagaatagi miya, kisee kiyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus "Aa dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32

38 Kiyoo kaama Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma
okoo wedo waa naa Yesus paagoo asiino, "Guru, Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena inii diinake yoka mée deeyaai" see asegea.
39 Kiya Yesus me asiino, "Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo
menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii
see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya
se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa
nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too kiiwegaanaka.
40 Mee ko Yunus waa unu wedo, egapii wedo doge damaa to yibaa taa toogee seta.
Mee see see miya Mée Yogaa mee unu wedo, egapii wedo maga yiba tootagi.
41 Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Niniwe bagee yuwa ma, ikii
etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa kiwegaatagea
menaa ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo dimii, pedeo menaa ekeasiino taa,
Ogatamee ma dimii menaa kaa se toowoo see bagee yuwa too' see menaa kuwa ikii
kaa kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee me Yunus me weganaa seta menaa
kuwa mikee nao naadi kaama okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee ukuwata kiya ikii ko taa yoka
kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee ebo kiya eto kiipaa Yunus mee asii eboo Mée
ena nakaayoo tupi.§

‡ **12:32** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa.

12:33 Mat 7:20 **12:34** Mat 15:18, 23:33 **12:38** Mat 16:1-4 **12:40** Yun 1:17 § **12:41** "Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see aseta menaa mee ko Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya etokaa Ni me eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa.

42 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo tookee apii beesekaa magaa
kiya Salomo wa me dimi ipi kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega
ou dimii gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee
apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa
kiwegaata menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se kayeetaa see
bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya
eto kiipaa Salomo mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see asigi.

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Luk 11:24-26

43 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama
uwo taa see maga ugii da taa ometaa, totaa see yoo abanaa siyaa kiya se deemaayaa.
44 Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee sepa yoo metaki poonaka' see
gaayaa. Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa gekedeepeata kaama
kuwa ee kaa agiyoo daamaa wiginemaata topa see deeyaa.*
45 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee pedeo see paa petoo waa naa
badaa maageeta kaama mee mée to yiba toogee siyaa. Kiyoo toogee naadi kaama mee
mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa yaabagaapeasiino taa kaboo wa me umiino,
toono pedeo too kiya eto mee kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee
pedeo kedaa siyaa. Etokaa bagee yuwa miya kisee. Okoo pedeo dimii, pedeo menaa
kaa too umiwoo see bagee yoka okoo pedeo kaano kuwa ko kisee too pedeo kega,
pedeo kega siwoo siyaa" see asigi.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21

46 Yesus kuwa menaa yuwa mée eebaa eewegataaki too ko okooto ma, menaanii
yuwa ma kuwa meemaagea. Yesus ma mena eewegaano see naadi yoo da kaa
yiinaageeta toomuu taakea.
47 Mée ena me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma kuwa
meemaata mena kaawegaano see naadi yoo da kaa kadiitoo taakea" see asigi.
48 Yesus me asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa bagee kuwa
maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
49 Wa me topenaa see bagee yuwa kepo tamo omeeta kaama asiino, "Deede, nibaayo
nokaa yuwa ma, Anii ma kenaa bagee yuwa ma kuwa.
50 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa daamaa yaukuwataa see
bagee kuwa ko Anii ma kenaa bagee ma, nibaayo nokaa ma kuwa yoka" see asigi.

Yesus me ebea-ebea menaa kaa wegata menaa

13

13:1-52

1 Mee naagoo Yesus mee ee kaa kaama peedoota piku geboo da kaa animaata
toomuu taaki too ko
2 mée eebaa Wa paagoo kutuukea. Mée eebaa naadi kaama uwo dagii da kaa koma
ena kaa pakaanta animaayu, mée yuwa ea da kaa yiinaageeta totaakea.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8

3 Wa me topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa mée yuwa topetaa.
Wa me wegaano, "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi.

12:42 1Raj 10:1-10 * **12:44** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. **12:50** Mat 7:21, Luk 11:27-28

4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me
nootaagea. 5 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo
eseaneeka. Maga eebaa taa kaa moga iyadaaka
6 kiya mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko kuwa iyapa
yuwa denadaa naadi wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo aatakiika naaki
egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata kaama poo
ekaga naaki poo ukuu noonaa ogei me badoo, noonaa bado ena, noonaa amaamo,
kisee ekadaaka.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

Yesus me mée yuwa ebea-ebea menaa kaa topegee seta kuwa kaa menaa
Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10

10 Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me mée yuwa
topegeeke kuwa kaasee kaa ebea-ebea menaa kaa topegeeke?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama
awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino dimii mee kineegi
kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa.
12 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo koga
eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya
yamasegeeyaa.*
13 Anii ebea-ebea menaa kaa mée yuwa paagoo eewegageeka mee ko okoo deegea
kiya se deegea mokoo, mena yeegea kiya si yeegea mokoo, se nekeenegea. Kisee
kemaata Anii ebea-ebea menaa kaa okoo paagoo eewegageeka.†
14 Idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa kuwa okoo kaa uwa daaga yoo,
kuwa ko kisee:
Ogatamee me wegata menaa ko
'Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea.
15 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,
dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me yataa kiyaayaa' see menaa
ebeamaata. *Yes 6:9-10*
16 Okoo kisee bagee kiya ikii ko dimi ipi see bagee. Emaa miya diino keago, apa miya
mena yeeyaa yoka daamaa, ede nao.
17 Anii mikee kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea, ipi kegea
kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo seta bagee yuwa
ma okoo mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa okoo miya deega naaki
ou see dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii me yeegeekea menaa kuwa okoo miya
yeega naaki ou see dimii gaata kiya yiino taa see kuwa mikee kisega."

---

* **13:12** "Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **13:12** Mat 25:29, Luk 8:18, 19:26 † **13:13** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15

18 "Kisee kemaata poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa mee mena
nekeeniino yaato kuwa daamaa yii, mee ko kisee:
19 Etaa da kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
menaa da yeegea kiya dimi se nekeeniyaa bagee yuwa mokoo. Okoo gaamagaano
taa naadi pedeo yago mée Iblis meedoota okoo dimi yiba sigimpea yuwa yamasedoo
peeyaa, see ebea-ebea mee.
20 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama moga ede
ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo
21 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa maamaa
se toowoo siyaa. Mée me kuwa menaa peneata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo
okoo kuwa menaa ekeata peeyaa see ebea-ebea mee.
22 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya mée me
dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo me umiino, toono
yiba gaagaa dimii mee ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa agiyoo ou dimii mee ma
kuwa dimii yuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama okoo poo ekaano taa see
wodoo yuwa ebea-ebea.
23 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama daamaa
nekeeniyaa bagee yuwa ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée
noonaa poo ukuu ena kaa ogei me badoo, noonaa bado ena, noonaa amaamo kisee
eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Gandum yupii má boo iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

24 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee Wa too ebo
mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena daamaa keepa yuwa wa me bugii da kaa
sigimemaayu.
25 Kiya daatooyiba yaato mée uduma toomoo ompea kaboo waa ma aawisii taa see
mée to meedoota mee gandum bugii da kaa má boo yuwa koogo yasigimenaa naadi
peegi.
26 Gandum kabaga yuwa iyadaaka kaboo má boo yuwa miya iyadaaka.
27 Bugi epoo mée wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa wa paagoo meemaata
kaama asiino, 'Neataagi, a me bugii da kaa daamaa keepa yuwa too sigimenaa seme
kiya kuwa yupii má boo yuwa miya iyadaaka kuwa kaasee kaa ya?' see asegea naaki
28 'Anii ma aawisii naataa see mée wa me nakoo simi kepa ke' see asigi. Okoo me
asiino, 'Má boo kuwa badeepii taano naa daamaa ye?' see asegea naaki
29 'Kisee se, se badii. Má boo kuwa badiyu ko gandum kabaga yuwa miya badeendaa
taapa yoka ekeasii.
30 Kuwa boo kuwa enaataa ekeasii, poo daayaa naagoo too daayaa. Mee naagoo ani
me poo nadaaii taa see bagee yuwa paagoo "Daaii semaata má boo kuwa keta biyaa
kaa yuwitaasi yoka kutumeeii semaata pugi taamemagaai. Kiyoo kaama gandum
poo yuwa kutumeeii semaata ni me maagee yoo namagaai" see asiita' see kuwa. Mee
mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa kuwa kisee kaata" see asigi.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19

31 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee Wa too ebo
mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii
da kaa weetayu.

13:22 1Tim 6:9-10 **13:30** Mat 3:12

32 Sesawi poo keepaa to mee umina peedi kiya iyata ko piya wodoo to ebo kiwooka
siyaa. Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee
siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

Ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:33-34, Luk 13:20-21

33 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa ena miya mée eewegaano, "Ogatamee Wa too
ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama
gandum yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu. Kuwa agiyoo
daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta
kaama deeyaa naaki uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa
too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
34 Kuwa Yesus me mée topetaa see menaa kuwa uduma ebea-ebea menaa kaa
topegee seta. Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see menaa kuwa
eewegaano taa.
35 Wa me topegee seta kuwa idukaa nabi bagee me menaa da uwa daaga yoo, kuwa
ko kisee:
"Anii ebea-ebea menaa kaa wegaapa,
epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too boonemaata menaa yuwa kuwa
Anii wegakumiipa" see menaa ebeamaata. *Mzm 78:2*

Gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa

36 Yesus kuwa menaa eewegamaata kaama amo kaa naa kaa ee ena yiba seemetaa.
Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa gandum yupii
má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato daamaa mée ase-manee
taai" see asegea.
37 Wa me asiino, "Daamaa keepa sigimenaa taano mée mee ko Mée Yogaa mee
ebea-ebea.
38 Bugii da mee ko uwoo to, magaa to kuwa ebea-ebea. Daamaa keepa kuwa ko
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa ebea-
ebea. Má boo kuwa ko pedeo yago mée Iblis wa yaato bagee yuwa ebea-ebea.
39 Aawisii taa see mée to mee, má boo sigimenaa sipi mée mee ko Iblis mee ebea-
ebea. Poo daaii semaata kutumeeii siyaa kuwa ko iminookaa mée tomaa-tomaa yuwa
Ogatamee paagoo kutumeeii taatagea kuwa ebea-ebea. Kuwa poo daaii taano bagee
kuwa ko malaikat bagee yuwa ebea-ebea.
40 Má boo yuwa kutumeeii naadi biyaa kaa yuwitaayaa kuwa see see iminookaa
miya mée tomaa kutumeeii naadi ukuwaaniita kuwa ebea-ebea.
41 Mee naagoo Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa "Pooi" see asiyaa naaki
peedoota se-magaa, we-magaa uduma, Wa too ebo tuyaa magaa kaa okoo mée deebaa
naadi kaama pedeo agiyoo ukuwayaabuu taa see bagee yuwa ma, pedeo dimii kaa
umiwoo see bagee yuwa ma uduma kutumeeii naadi kaama
42 ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo.
43 Kiyoo kaama Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa Okootaagi Wa too
ebo mée eetoowoo siyaa yoo keno agoo da wogaamaayaa mokoo see see okoo miya
kisee daamaa umiwoo, toowoo taatagea. Apa agoo see bagee daamaa yii."

Maga yiba boonemaata agiyoo masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

44 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Esee ebo agiyoo, maga
yiba boonemaata agiyoo kuwa mée ena me deemaayu, moga bedaa maga yiba
boontayu. Esee ede kaa yiibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu,
kepe masegeeta kaama mee magaa to edaamaayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa
too ebo mée eetoono kuwa."

Mutiara keepa masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

45 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see mée ena daamaa see mutiara keepa edaano see naadi abataa.
46 Esee diino daamaa see keepa ena deemaata kaama yiibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee mutiara keepaa to edaamaayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa."‡

Jala goemaayaa-goemaayaa ebea-ebea menaa

47 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee kaata: Piku yiba jala onee tameeyamaayaa naaki doge tomaa-tomaa seemedaakea.
48 Jala pudii kega kaboo maayoo kaa pakaa-goemaayu. Kiyoo animaata kaama daamaa dogee yuwa wa too kutumeeii naadi pakaa-awimaayu, pedeo dogee yuwa tameepii.
49 Mee mokoo miya wodopasi naagoo ukuwaaniita. Malaikat bagee yuwa me Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa ma, mena si yayeetaa see bagee yuwa ma okoo uduma wa too, wa too wigintagaatagea.
50 Wigintaata kaama dimi pedeo bagee yuwa ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo" see asigi.

Idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeeniyaa ebea-ebea menaa

51 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa kisega menaa kuwa uduma ikii nekeenegea ye?" asigi naaki "Ei, nekeenege" asegea.
52 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko mena ena ma kisiinaka, mee ko kisee: Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa peneata tupiwoo siyu ko okoo uduma esee ipi see bagee too kiyaa. Mee ko ee epoo mée wa me ebo agiyoo maagee yoo kaama gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa mee mokoo see see okoo miya mena uduma awee da kaa nekeeniyaa" see asigi.§

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30

53 Yesus Wa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa eewegamaata kaama peedoota Wa me magaa kaa,
54 Nazaret magaa kaa peemaata kaama kiyoo sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa mée uduma dimi nagimegea. Okoo me aawegaa taano, "Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa kaasee kaa kisee dimi ipi kigi? Bedaa kuwa Wa me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa tawapi naa ya?
55 Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa? Wabaayo Maria mee, se maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yusup ma, Simon ma, Yudas ma kuwa, se maa?*
56 Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea. Kuwa pesee agiyoo kuwa kayoo kaama naa masimi naa ya?" see wegagea,

---

‡ **13:46** Maga yiba boonemaata agiyoo ou kaa menaa ma, mutiara keepa ou kaa menaa ma wiya kuwa mena nekeeniino yaato ko 'Ni me agiyoo-pagiyoo kuwa ebo se, Yesus A too ebo, Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii miya epo enaataa totaaka naaki ou' naadi ebea-ebea menaa kuwa. **13:50** Mat 25:31-46 § **13:52** "Gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeenta kaama mée tupiwoo siyaa see ebea-ebea mee. * **13:55** "Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa?" see yawegata menaa mee ko Yesus Waa inii see see bagee, nabi bagee se. Waa aii bagee keenda naadi yawegata menaa yuwa. Yusup waa piya kapataa see mée.

57 kisee Waa wisinegea. Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée me ebo
ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa bagee ma, okoo me ee kaa bagee ma kuwa me
too ebo se ekeasiyaa" see asigi.
58 Kisee okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa
kiyoo ukuwaaniyaano taa.

14

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9

1 Kuwa kaboo da Yesus mee ogo peega naadi kaama Galilea wee kaa eboo Herodes
me Wa kaa menaa yuwa yeegi.
2 Yeeta kaama wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino, "Mee mée mee ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama aya andoo peepi kemaata
kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see asigi.
3-4 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me waebee Pilipus
woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi kemaata Yohanes me "Aa
goeano ko daa" see asegeeki. Kisee asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee digiyoo
ee yiba nadogeamaai" see asigi. Digiyoo ee yiba dogeamaata kaama
5 Herodes me Yohanes wugiino dimii agoo kiya mée yuwa me Yohanes mee nabi
kaa eboo see ekaa peetaa see mée see gaagea kemaata waa wugiino wedaagi.
6 Mee wodoo kaawaa ena Herodes mee kabata naagoo kenoo kaa naano agiyoo
naano see naadi waa ma bagee yuwa kutuu semaagea. Kuwa kaboo da Herodias
yoopane mee Herodes ikigii to taa waanena-peena senaaka. Herodes waa esee ede
kigi.
7 Wa me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa taa ma taa kaniipa,
se kaniino ko daa" see asigi.
8 Okooto me ukuyogaa to paagoo "Kisee idimaai, kisee idimaai" see koogo ase-
maneega. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me Herodes asiino, "Uwo mée yatukumeta
mée Yohanes mumoo to mee nadaageeta piring kaa ekeata nadoomeei see kaidimega"
see asega.*
9 Herodes mee menaa da yaai, dimi nagimigi kiya mée uduma gii da kaa "A me ede
kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see asigi kemaata wa geboo da kaa bagee asiino, "Wa
me wegapa-wegapa kuwa pee-yaukuwagii" see asigi.
10 Peedoota digiyoo ee yiba kaama Yohanes mumoo to daageegea.
11 Mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo goo-maneegea.
Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me okooto paagoo dooga.
12 Yohanes me topetaa see bagee yuwa bootaa da masegeeta kaama ogo maagea.
Kuwa ukuwapea-ukuwapea menaa yuwa doodoota Yesus paagoo pe-asegea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14

13 Yohanes mee wugimaagea see menaa da eewegagea naadi Yesus komaa da kaa
pakaanta kaama uwaasii yaato mée taa see yoo Wa too toono see naadi peetaa. Mée
eebaa Yesus mee kitaa peegi naadi wa me magaa kaa, wa me magaa kaa kaama
maayoo kaa taa peegea.
14 Yesus uwaasii yaato peemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa. Epa nao naadi
ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuuki.

---

* **14:8** "Yohanes mumoo to daageeta piring kaa ekeata nadoomeei" see idimeta menaa kuwa Yohanes mikee boogi ii see kuwa nekeeniino see naadi idimeta menaa, naano see naadi se. Yohanes me ego-tago seta menaa kuwa apimee Herodias me kagoo kaa idimeta menaa.

15 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa naano agiyoo edaasi ke" see asegea.
16 Wa me asiino, "Peekee se, naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" asigi naaki
17 "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa" see asegea. 18 "Daamaa ke, nadoomeei" see asigi.
19 Kiyoo topea bagee yuwa "Boo dagi kaa animaaii taai" see asigi. Roti magu idibi ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa roti magu yuwa kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu, mée yuwa yawudikomeegea.
20 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi kaama iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
21 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mrk 6:45-52, Yoh 6:16-21

22 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai" asiino see naadi Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta koma kaa pakaanta piku asii yaato pooi" see asigi.
23 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta kaama Wa too sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu ena kaa pakaamaayu. Digiyoo takiinega see kaboo Wa too totaa.
24 Kuwa kaboo da taa Wa me topenaa see bagee yuwa komaa da piku semoo to kaa peemaagea ko bo ebo okoo poono yaato taa kaama mega, biku-biku koma kaa wogeedapiika.
25 Aweato yaato kaboo Yesus mee uwo dagii da taa peedoota okoo paagoo peemaayu.
26 Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deegea. Yaai naadi ebo menaa kaa "Apee paao" see asegea
27 kiya Wa me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
28 Petrus me asiino, "Aa mikee Tuhan mee gaayu ko anii miya uwo dagii da taa meeno see yoka meei see nasii" asigi naaki
29 "Meei" asigi. Komaa da kaa kaama eseanta uwo dagii da taa Yesus paagoo bado me peegi
30 kiya bo ebo, biku-biku weda nao naadi uwo yiba seemaano see kooki. Ebo menaa kaa "Tuhan, nayaagii!" asigi.
31 Taka ena Yesus me yagaa esee-goekeata maseageeyu. "Sooi, aa daamaa mikee nagaano taa see mée kadeega. Aa kaasee kaa dimi wiya kege?" see asigi.
32 Koma kaa pakaanegea naaki bo taa keepeasega.
33 Kuwa komaa da kaa topea bagee yuwa me Waa ebo ekee, yaapaagee see kaa "Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see asegea.

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 6:53-56

34 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaayu.
35 Kiyoo bagee yuwa me Yesus mee nekeenta kaama kiyoo magaa kaa, kiyoo magaa kaa mena ogo peeyaagea. Ikiyoo yago bagee yuwa uduma Wa paagoo eemegea.
36 Wa me doka otoo to "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see asegea. Waa yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa meanee seta agiyoo taa kedaa seta.

14:31 Mat 8:25-26

15

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mrk 7:1-13

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
noonaa ma okoo Yerusalem magaa kaa kaama peedoota Yesus paagoo asiino,
2 "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi bagee me asii-wega-wega menaa
yuwa wisintagaa segeekea. Kuwa ko okoo naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta
uwo se wetogetaa see kuwa. Kaasee kaa se deewoo siyaa ya?" see asegea.*
3 Kiya Yesus me asiino, "Bedaa Ani me miya ikii kisiino ko: Ikii me asii-wega-wega
menaa yuwa deewoo segeekea naadi kaama Ogatamee me menaa wisintagaakee
kuwa kaasee kaa ya?
4 Kuwa ko Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Okonaka ebo ekeasii' see
aseta. Bedaa mena ena miya kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo menaa asiyaa
bagee kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo.
5 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena, mee ko kisee: 'Mée ena me
okonaka paagoo "Ekea me gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya Ogatamee paagoo
manega keekee" see asiyu ko
6 wa me okonaka se maniino miya daamaa' see menaa kuwa ikii me asiyaa.
Ogatamee me 'Okonaka ebo ekeasii' see aseta kiya ikii me otoopa asii-wega-wega
menaa kuwa me Ogatamee me aseta menaa mee wisintagaakee.
7 Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, idukaa Ogatamee me nabi
Yesaya paagoo wegata menaa da ikii kaa uwa daaga yoo, kisee:
8 'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.
9 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya
mée me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too'
see wegata menaa kuwa" see asigi. *Yes 29:13*

Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kaa menaa
Mrk 7:14-23

10 Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Daamaa
nayii, nekeenii.
11 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko ebeawee seemiyaa agiyoo kuwa
me se. Kuwa agiyoo kuwa me mée se pedeo kiyaayaa kiya ebeawee kaama pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo kiyaayaa" see asigi.
12 Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me wegape
menaa kuwa kaa Parisi kaa bagee kakagoo kegea see kuwa Aa nekeenege ye?" see
asegea.
13 Wa me asiino, "Okoo ko epoo to wodoo Neataagi Wa me weeno taa see iyoo yuwa
yoka mani ma badeepeasiipi.
14 Okoo taano ke emaa se wugii. Okoo ewo, emaa digiyoo see bagee ena wa keta
eepeeyaa mokoo. Emaa digiyoo see mée gaayu ko wa keta bedaa emaa digiyoo see
mée ena ma eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see asigi.†

---

* **15:2** Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asii-wega-wega menaa ena mee ko "Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo" see menaa kuwa deewoo seta kiya kuwa okoo me menaa too. **15:4** Kel 20:12, 21:17, Im 20:9 † **15:14** "Ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me topetaa see bagee yuwa miya ewo keta kaama okoo paaya pedeo kiyaa see ebea-ebea menaa mee. **15:14** Luk 6:39

15 Petrus me asiino, "Mee yumakaa ebea-ebea menaa da mee mena nekeeniino
yaato mée ase-manee taai" see asigi.
16 Yesus me asiino, "Yaai, ikii se nekeenegea ye?
17 Mée me ebeawee seemiyaa agiyoo uduma kadapoo yiba seemeta kaama daba
tameepeasiyaa yoka mée se pedeo kiyaayaa see kuwa ikii ewo ye?
18 Ebeawee kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa dimi yiba kaama yoka mée pedeo
kiyaayaa.
19 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee: mée wugiino ma,
tobaaka taano ma, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano ma, oma masiino ma,
mena kobaano ma, mée badiino ma
20 kuwa dimii kuwa me mée pedeo kiyaayaa kiya yagaa da keta uwo wetogeano
taa kaa naano agiyoo nuyaa kuwa me mée se pedeo kiyaayaa" see asigi.

Kanaan kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mrk 7:24-30

21 Muguu naadi Tirus magaa ma, Sidon magaa ma mee magaawee da kaa peemaagi
too ko
22 apanaa tomaa kaa apii ena topa, Kanaan kaa apii. Waa ebo menaa kaa Yesus
mena ugiwooka mega. "Ei, Daud ma apaa kaa Mée, niyoopane mee paa me peneata
kaama gaagaa ebo nao, epa nagaape ye?" see asepegeeka
23 kiya Yesus me mena peenaa ma asiino taa. Wa me topenaa see bagee yuwa
meedoota Wa paagoo asiino, "Mee apii mee waa uuto mena ma pakataaka kuwa be
yoka pooi see naasii" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ogatamee me nasiino, 'Israel kaa egadaa seta domba yuwa
paagoo pooi' see naseta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo pooi see nasiino taa yoka"
see asigi.
25 Mee apii to meedoota Yesus paagoo mumo maga kaa esee-ekeata asiino,
"Neataagi, anii esee gaano pedeo yoka nayii" asega naaki
26 Wa me asiino, "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kaama kameno maniino
ko pedeo yoka" see asigi.‡
27 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee kiya kameno epoo mée
me naano agiyoo noogee yoo kaama eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno
me nuyaa" see asega.§
28 Yesus me asiino, "Keapii nao, a me mikee nagaano dimii mee esee ebo yoka a
me ou see gaage agiyoo mee ukuwaaniipa" see asigi. Kuwa kaboo da wa me yogaa to
mee agiyoo taa keepeasega.

Yesus me okoo mée eebaa okoo kaa meanta agiyoo yuwa yataa kiyaabuu seta menaa

29 Yesus muguu naadi Galilea piku geboo da kaa peemaata kaama pakadoota maga
kutuu to kaa kiyoo animaayu naadi
30 mée eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa ko oogimaata bagee ma, emaa digiyoo
see bagee ma, poono naka see bagee ma, mena wegaano naka see bagee ma, apanaa
kisee agiyoo meanta bagee eebaa miya Wa paagoo eemegea. Okoo kaa meanta agiyoo
kuwa uduma yataa kiyaabuu seta.

15:18 Mat 12:34-35, Luk 6:44-45 ‡ **15:26** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. § **15:27** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

31 Kuwa ko mena wegaano naka see bagee mena wegayaayu, poono naka see bagee yatamooniyaayu, oogimaata bagee daamaa peenaa siyaayu, emaa digiyoo see bagee diino keago yakiyaayu. Kiyoo tuyaa bagee yuwa uduma dimi nagimeamoo naadi Israel bagee me Eboo Ogatamee mee yaapaagee seta.

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo manta menaa
Mrk 8:1-10

32 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Meemaagea kaboo Wa me asiino, "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea kiya naano agiyoo taa yoka epa nao. Okoo naadi ma peeweei see asiino be, okoo eta mana kaa naadi kaa boomagaa taapea yoka" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa. Okoo mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see kuwa kayoo kaama masiipea?" see asegea.
34 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti magu petoo ma, doge peedi wiya waa naa ma topa" see asegea.
35 Kuwa bagee yuwa "Animaaii taai" see asigi.
36 Kiyoo kaama roti magu petoo to ma, doge yuwa ma masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti kabatagaa naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeta kaama mée yuwa uduma yawudikomeegea.
37 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti koga opa topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa petoo pudii aweamaagea.
38 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too empat ribu.
39 Yesus me kuwa bagee yuwa "Pooi" aseta kaama koma kaa pakaanta kaama peedoota piku asii yaato Magadan wee kaa peeta.

16

Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56

1 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo Yesus paagoo meemaagea. Okoo me Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see naadi kaama asiino, "Inii Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
2 Kiya Wa me asiino, "Ikii uwaataa da epoo to kaa kogeei maadaaka see deeyu ko 'Awee kaapa yoka' see nekeeniyaa.
3 Bedaa pedeo komaa miya epoo to kaa kapoo pakaga, sinu aatakii see deeyu ko 'Kenaagoo ko deka weepa' see wegayaa. Ikii epoo to kaa deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee ukuwaaniipa' see kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa ukuwaandaa taaka ii see nekeensi naadi agiyoo kuwa ikii deegea kiya se nekeenegea.
4 Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii see kisega" see asigi. Aseta kaama apanaa magaa kaa peeta.*

* **16:4** "Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii" see aseta menaa mee ko Yunus waa doge damaa to yibaa taa unu wedo toogee seta see see Yesus mee miya unu wedo maga yiba ometa kaama aya andoo pootagi kaata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa.

Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me topeta menaa yuwa si yayeesi naadi menaa
Mrk 8:14-21

5 Yesus me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa koma kaa pakaanta piku asii
yaato peemaata kaama deeyaa naaki naano agiyoo gaabuu, roti dogaano taa.
6 Yesus me asiino, "Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa okoo me ragi
yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see asigi.
7 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee kaasee menaa? Inii roti
dogaano taa naadi mée asigi menaa da yoka" see asegea.
8 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asiino, "Ikii daamaa mikee
nagaano taa bagee yuwa nao. Roti dogaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea
ya?
9 Kuwa miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii nekeeniino taa ye? Kuwa roti
magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi kaama mée lima ribu nusi naadi maamaa
eebaa yakiyaama kuwa ikii nekeeniino taa ye? Noomaata kaama koga topa yuwa
meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya aweamaamea kuwa ikii gaabuu sepea ye?
10 Bedaa kuwa roti magu petoo to miya Anii kabatagaa naadi mée empat ribu
nomea. Noomaata kaama koga topa yuwa iduunee ayaa petoo miya awemaamea,
se maa?†
11 Kuwa ragi yeeyee kaa ebea-ebea menaa kuwa ikii gaamagaano taa ye? Roti
dogaano taa naadi kisega menaa se kiya 'Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma
kuwa gaai, okoo ragi yeeyee agoo see bagee yoka' see menaa kuwa too kisega" see
asigi.
12 Mee kaama too okoo nekeenegea. 'O, mikee, roti iyadoo pakayaayaa agiyoo kuwa
gaai naadi menaa se kiya Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me mée
tupiino menaa kuwa koopoo yoka see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa ii' see
kuwa nekeenegea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21

13 Yesus peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa peemaata kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa paagoo asiino, "Mée me Mée Yogaa mee maamee see gaageekea?" see
asigi.
14 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes
boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me
nabi Yeremia boota mee yee, apanaa nabi bagee boota kuwa mée ena aya andoo
peemi mee yee, see kagaageekea" see asegea.
15 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see asigi.
16 Simon Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi
kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee, toono too Mée Ogatamee Wayoopaa mee" see
asigi.
17 Yesus me asiino, "Daamaa, Simon, Yunus yoopaa, ede nao. A me wegage kuwa
mée me kasegea menaa se kiya epoo to wodoo Neataagi me aa kaipi kiyaagi menaa.
18 Ani me kasiino ko: Aa mee ko Petrus, omaa to mokoo see see. Oma dagii da kaa
ee maataayaa mokoo Ni me bagee yuwa a kaa kamaatagaapa.‡ Maataata wodoo Ni

---

16:6 Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 † **16:10** "Roti koga topa yuwa iduunee ayaa petoo awemaamea, se maa?" see aseta menaa kuwa ko Yesus mee naano agiyoo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa. **16:10** Mat 15:34-38 **16:16** Yoh 6:68-69 **16:17** Gal 1:11-12 ‡ **16:18** Yunani menaa kaa Petrus see ekaa ma, omaa to see ekaa ma ena keenda, ena keenda naadi kisee ekaa munta.

me bagee yuwa kisee too pesee kiwoo taapea. Paa, bogaano, kisee agiyoo kuwa me miya ikii daba, peedi se kiekeasiyaa.
19 Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki too mena ena too too mée yadaakomee siwoo taano kuwa Ani me a kaa too kaekeasega, kunci a paagoo kaekeasiyaa mokoo. Magaa da kaa a me yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too kaapa. Kuwa ko a me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa. Bedaa a me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa" see asigi.
20 Aseta kaama bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mrk 8:31–9:1, Luk 9:22-27

21 Mee kaama wodoo Yesus Waa poono etaa agoo naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii Yerusalem magaa kaa poono gaano pedeo. Peemaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Ni kaa ae-wae nasiyaayaa agiyoo kuwa maamaa naukuwamaata kaama mée me nabooyaatagea. Nabooyaata kaama wedaagoo to naagoo Ogatamee me Anii aya andoo napeeyaatagi" see asigi.
22 Kiya Petrus me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa asiino, "Tuhan, kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me kaabagaapeasiipi, A kaa se kadeeyaapi yoka kisee menaa se wegaai" see asigi.
23 Kiya Yesus ikigi pe-maataata kaama asiino, "Iblis, aa pooi. Anii taamege-taamege se nataai. A me gaage dimii kuwa Ogatamee me dimii se, mée me dimii too" see asigi.
24 Kiyoo kaama Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ni sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
25 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
26 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye? Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi naadi maniino agiyoo ena ma agoo ye?§
27 Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo enaataa meetagea. Waa Nagamee me pesee ma meetagi, Wa disii to ebo kaatagi. Kuwa kaboo da Ogatamee me mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya maniitagi.
28 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano taa kaa Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi migi see kuwa diitagea" see asigi.

17

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36

16:19 Mat 18:18, Yoh 20:23 **16:25** Yoh 12:25-26, Kis 20:24, Ibr 11:24-26 § **16:26** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **16:27** Rom 2:6-8, 2Kor 5:10, Why 22:12

1 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee Petrus ma, Yakobus
ma, waebee Yohanes ma, kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa.
Pakaamaata kaama
2 deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi. Ebeyumaa da keno kusi-kusii
da keenda, Wa me dokaa da miya esee poodee wikiindaaka.
3 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma mena
eewegagea.
4 Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa yoka
kisee Aa ede kiyu ko anii nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena,
Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.
5 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa, poodee wikiindaaka see
sinuu okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu
da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Anii Waa dimi wikii-wikiika. Wa me
menaa too yayeewoo taai" see wegagi.
6 Kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yuwa yaai naadi se gaata
magaa da kaa esee-gapumedaakea.
7 Kiya Yesus meedoota okoo paagoo yagaa pe-peneata kaama "Anoogii, se wedaai"
see asigi.
8 Okoo deamaagea ko mée taa, Yesus Wa too.
9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii me
deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo
peeyaata kaama asii too mée eewegaai" see asigi.
10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Musa me menaa mée topetaa see
bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta meetagi' see wegawoo seta menaa mee kaasee
menaa?" see asegea.
11 Yesus me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée yuwa ipiipii taano see naadi
tupiitagi, see wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa.
12 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya mée me nekeeniino taa
kemaata okoo me gaata-gaata dimii kaa waa otoopa taagea. Mée Yogaa mee miya
mée me kisee be kaa otoopa wisintagaapea see kuwa mikee kisega" see asigi.
13 Mee kaama too Wa me topenaa see bagee yuwa nekeenegea. 'O, mikee maa, Elia
mee meemaami mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee kaa menaa yoka'
see nekeenegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo eseemaagi too ko mée
eebaa topea. Mée ena Yesus paagoo mumo maga yaato esee-ekeata asiino,
15 "Tuhan, Aa niyoopaa mee epa nagaai. Waa boga-bogaa yago yogaa, deei-deei
ebo. Deemaayaa kaboo biyaa yiba peantaa, uwo yiba miya eseantaa, kisee too koo
segeeki.
16 A me topenaa see bagee yuwa paagoo eepeepa kiya iyo, si yataa kiyaagea" see
asigi.
17 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee, dimi koopoo see
bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too
dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see
asigi.
18 Yogaa to eemeemaagea kaboo Yesus me omaago ma "Paa aa pooi" see asigi naaki
mee paa da peega, gaayaa naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa keepeasigi.

17:5 2Pet 1:17-18 **17:10** Mal 4:5 **17:12** Mat 11:14

19 Mée yuwa pe-seomegea kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa okoo too toomuu
taakea kaboo okoo me Yesus asiino, "Inii me 'Paa pooi' see asiyaa naaki se peega kuwa
kaasee kaa naa ya?" see asegea.
20 Wa me asiino, "Ikii me mikee gaano dimii mee sikii taa kuwa me paa poono taa.
Anii mikee kisiino ko: Ikii Ogatamee mikee gaano dimii mee peenaa too kiyaa miya
ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee gaano dimii mee sesawi poo
keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me mee maga bagoo to 'Getadoota woo
maa kaa pakaanii' see asiyu ko woogeta siyaayaa. Ikii me se ukuwamaayaa agiyoo
ena ma taa kiyaa.
21 [Ikii me yaabagaapii sedee sepea paa tomaa mee gaayu ko sembahyang taano ma,
naano agiyoo tapoo toogee taano ma kuwa koo semaata kaama too abagaapeasiyaa,
see paa tomaa mee]" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45

22 Yesus me topenaa see bagee yuwa Galilea wee kaa Wa paagoo aadee semaata Wa
me asiino, "Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea.
23 Yaekegataata kaama wugimagaapea kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya
andoo peeyaatagi" see asigi naaki Wa me topenaa see bagee yuwa dimi gaagaa ebo.

Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa edaayaa ye naadi aseta menaa

24 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Kapernaum magaa kaa
peemaata kaama kiyoo toomuu taaka too ko mée ena Petrus paagoo meemaagi. Waa
ko Ogatamee me ee kaa pajak kepee yamasetaa see mée.* Wa me Petrus asiino,
"Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ikii me Guru me edaayaa ye, se edaayaa ye?"
see asigi naaki
25 "Mikee, edaayaa" asigi. Petrus ee kaa peemaata kaama mena eewegaano taa
kaboo Yesus Wa me keta Petrus paagoo asiino, "Simon, Ani me kaapaadiinaka, mee
ko magaa to kaa tookee eboo gaayu ko pajak kepee mee wa me maamee taano kepee
yamasiyaa? Waa ma tomaa kaa bagee yuwa me kepee yamasiyaa ye, apanaa tomaa
kaa bagee yuwa me kepee too yamasiyaa ye? Aa kaasee gaage?" see asigi naaki
26 Petrus me asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee kuwa me kepee too yamasiyaa" see
asigi. Yesus me asiino, "Mikee, Waa ma tomaa kaa bagee yuwa okoo se edaayaa†
27 kiya inii mée se kagoo kisi yoka pajak kepee kuwa naaedaai. Aa peedoota uwo
pikuu da kaa peemaata kaama kago magaai. Maataata kaama doge petamanii kaapa
mee mee ebeawee kitaa pose kepee ena toopa. Mee kepee mee masegeeta enaa taano
pajak kepee naaedaai" see asigi.

18

Ebo bagee kuwa maamee kiyaa naadi apaadeeta menaa
Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48

1 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino,
"Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo esee ebo kiyaa bagee kuwa maamee
naa kaata naa ya?" see asegea.

17:20 Mat 21:21, 1Kor 13:2 * **17:24** Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ko tahun gakata Israel bagee mée uduma Ogatamee me ee daamaa yadeetaa, yaipiipii taa see bagee kuwa maniino see naadi maagee seta kepee. **17:24** Kel 30:13, 38:26 † **17:26** Idukaa bagee gaayu ko okoo ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo pajak kepee se idimiyaa, okoo me oma takeata magaa kaa bagee yuwa paagoo too pajak kepee idimegee seta kemaata Yesus me kuwa menaa aseta. "Magaa to kaa tookee eboo waa ma tomaa kaa bagee pajak kepee se edaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee kuwa okoo Ogatamee me bagee yoka Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa se edaayaa see ebea-ebea menaa mee. **18:1** Luk 22:24-27

2 Yesus me yoga peedi ena "Meei" asigi. Mee yoga peedii to okoo yupii da kaa ekeata
kaama asiino,
3 "Anii mikee kisiino ko: Ikii ebo dimii, ebo menaa ekeata yoga me dimii, yoga me
menaa se masiyu ko ikii taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se
kiseemiyaayaa.
4 See kemaata okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama mee yoga peedii to mee mokoo
kiyaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo okoo esee ebo kiyaa.
5 Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee kuwa Anii
miya daamaa badaa namaayaa mokoo, see kuwa mikee kisega."

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2

6 "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee nagaayaa bagee okoo mée waa
ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee
deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba
tamekumiino daamaa.
7 Magaa da kaa mée pedeo kisi naadi deebaa siyaa menaa eebaa. Mée deebaa
see menaa weganaa naadi kaama mée me pedeo agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo
taapa kuwa mikee kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa see bagee kuwa
yaai, okoo umina pedeo kaatagea.
8 A me yagaa da me yee, a me badoo da me yee kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko
daageeta tameepeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko yagaa,
bado enaato boota see seemaano miya daamaa. Kiya aa yagaa wiya ma, bado wiya
ma se modeemaayaa see biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.*
9 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimegeeta tameapeasii.
Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko emaa keepa enaato taa
see seemaano miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa yiba
katameamaatagi kuwa pedeo yoka."

Egata domba wodaa ena kaa ebea-ebea menaa
Luk 15:3-7

10 "Kuwa yoga me dimii masiyaa bagee ena ma daba, peedi se ekeasii. Ani me
kisiino ko: Okoo malaikat bagee agoo. Kuwa okoo me malaikat bagee yuwa epoo to
wodoo Neataagi paagoo epo enaataa toogeekea yoka daamaa nekeenii.
11 [Mée Yogaa mee egata bagee yuwa daba daagimaa peeyaano see naadi meta yoka
kisega.]
12 Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai. Mee ko
mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya ena mee egayu
ko waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan puluh sembilan kuwa maga
kutuu to kaa aii ekeata egapi mee mee abaano see naadi peeyaa, se maa? 13 Anii
mikee kisiino ko: Mee domba wodaa mee deemaayu ko esee ede kiyaa. Wa me ede
kiyaa kuwa ko kuwa sembilan puluh sembilan egaano taa yuwa kuwa kaa ede kiyaa
see see se kiya mee domba wodaa ena too too mee kaa too esee ede kiyaa.
14 Mee mokoo miya epoo to wodoo Ikiitaagi mee kuwa yoga me dimii masiyaa bagee
yuwa ena ma umina egaano kuwa Waa be."

Yesus mikee gaata bagee ekea wiya mena agoo see kaa menaa

15 Bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Anii mikee nagaayaa bagee
ena me pedeo kakiyaagi gaayu ko kuwa menaa da wa paagoo ekea too daamaa koogo

---

18:3 Luk 18:17 * **18:8** "A me yagaa, bado, kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa, bado kuwa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee. **18:8** Mat 5:29-30

aawegaa taai. Waa a me menaa da daamaa kayeeyu ko mena taa keta kaama wodoo
ekea daamaa dimii, daamaa menaa kaa umiwoo, toowoo siyaa.
16 Kiya waa a me menaa se kayeeyu ko ekea me menaa kiyeetaa, kideetaa see bagee
mée ena, wiya badaa maadoota wa paagoo bedaa daamaa aawegaa taai, Ogatamee
me menaa yiba kisee bagee badaa magaai see ebeamaata see see.
17 Mena aawegaa semaata kaama mee mée to kuwa bagee me menaa da miya si
yayeeyu ko peedoota Anii mikee nagaayaa bagee uduma paagoo eewegaai. Kuwa
mikee nagaayaa bagee okoo eebaa kuwa me menaa kuwa miya si yayeeyu ko
waa kisee yaekeasii. Mikee, waa ko Ogatamee ewo see bagee mokoo, pajak kepee
yamasegee see bagee mokoo, waa kisee bagee ena yoka yaekeasii.
18 Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa ikii me mena ena too too yadaakomee siyaa
menaa kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too
kaapa. Kuwa ko ikii me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa menaa
kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa
yuwa doodoo too kaapa. Bedaa ikii me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa'
see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa
makapaa menaa' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa.
19 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa kiyoo ikii mée wiya ena dimii, ena
menaa kaa 'Kisee mée yaukuwaai, kisee mée yaukuwaai' see asiyu ko mikee Neataagi
me kiyiipi, kiukuwaapi.
20 Mikee, mée wiya yee, wedo yee okoo Ani ekaa yiba kutuu taa siyaa yoo kiyoo
Anii okoo yupii da kaa eetuyaa" see asigi.

Mée epa se ekeasiyaa ebea-ebea menaa

21 Kiyoo kaama Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, Aa mikee kagaayaa bagee apanaa
ena me anii pedeo agiyoo naukuwayaabuu segee siyu ko mee mée to ani me kaagaa
magoo naa epa yaekeasiino gaano pedeo naa ya? Pedeo agiyoo kaagaa petoo waa
naa naukuwayaa kiyaa miya ani me waa epa yaekeasiyaa ye, epa si yaekeasiyaa ye?"
see asigi.
22 Yesus me asiino "Taa, kaagaa petoo too epa yaekeasiyaa see se kiya kaagaa bado
bado see petoo kiyaa miya epa yaekeasiyaa.
23 See kemaata Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebea menaa ena
mee ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena me wa me agiyoo yaokagee see bagee
okaayoo okoo kaa agoo see bagee yuwa nakade-maneesi see dimii agoo.
24 Kuwa okaayoo yuwa kadi-maniino see kaboo wa me agiyoo yaokagee see mée
ena, wa kaa okaayoo kepe eebaa, se egamaayaa. Waa ma okaayoo agoo naadi mee
eboo paagoo badaa maageegea.
25 Waa kepe sikii taa, si yakademaayaa. Kepe sikii taa naadi mee eboo me wa kaa
tabogetaa see bagee yuwa asiino, 'Mee mée to wa kaa okaayoo yuwa nakade-maneesi
yoka waa ma, wa me api, yogaa yuwa ma, wa me agiyoo-pagiyoo yuwa uduma pe-
nadoogii' see asigi.†
26 Mee agiyoo yaokagee see mée mee moga wa paagoo kagu maga kaa sebaata
kaama asiino, 'Yaai, ebo bagee, anii kana, epeekaa deemagaapa naagoo kakadiita
yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi.
27 Mee eboo me waa epa nao naadi wa kaa okaayoo yuwa uduma yawisintaata
daba peeyaagi.

18:15 Luk 17:3 **18:16** Ul 19:15 **18:18** Mat 16:19, Yoh 20:23 **18:22** Luk 17:3-4 † **18:25** Idukaa bagee me ukuwata-ukuwata kuwa ko okaayoo yakadiino see kepee masiino see naadi okaayoo agoo see bagee yuwa apanaa bagee paagoo pe-doogee seta. Waa kisee hamba see bagee ena kiyaata kaama wodoo apanaa bagee me agiyoo aii yaukuwagee seta.

28 Mee agiyoo yaokagee see mée to peedoota agiyoo yaokagee see mée apanaa ena
paagoo, waa ma okaayoo agoo see mée to ma aadookea. Okaayoo peedi kiya mee
mée to kaakaa da taa peneata omaago ma asiino, 'Ni me okaayoo nakadii' see asigi.
29 Mee mée to moga kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Mée yogaa to, anii kana,
epeekaa kakadiita yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi.
30 Kiya wa me si yayeeta kaama kagoo kaa mee mée to peneata digiyoo ee yiba
nadogeamaasi naadi eepeegi. Eepeemaata kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Mee
mée to wa me okaayoo yuwa uduma yakadetagaatagi naagoo too daba peeyaayaa.
31 Wa me kuwa yaukuwagi yuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa me deeta
kaama epa nao naadi mee magaa to kaa tookee eboo paagoo pe-eewegagea.
32 Mee eboo me kagoo kaa mee agiyoo yaokagee see mée to 'Badaa namaagii' asigi.
Badaa maageegea kaboo wa me asiino, 'Yaai, aa dimi pedeo see mée. A me maamaa
nasege mee me anii a me okaayoo uduma kaepa kaa kawisintaaga.
33 Ani me aa kaepa kepa kuwa see see a me miya aa ma epo enaataa ukuwagee see
mée to mee epa kaano, daa ye?' see asigi.
34 Waa kagoo ebo kaa mee mée to digiyoo ee yiba tameamaagi, wa me okaayoo
yuwa uduma mantaata kaama wodoo too waa daba peeyaayaa, see koo siyaa" see
asigi.
35 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata kaama asiino, "Mee mokoo
miya ikii uduma, ikii esee dimi menaa da me Tuhan mikee gaayaa bagee apanaa
yuwa epa se ekeasiyu ko epoo to wodoo Neataagi me miya kisee kiukuwaatagi" see
asigi.

19

1 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Galilea wee kaa kaama peedoota
Yordan dee kaa uwaasii yaato Yudea wee kaa.
2 Mée eebaa Wa sekaataa peegea. Peemaata kaama ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo
yataa kiyaabuu seta.

Api ekeasiino kaa menaa
Mrk 10:1-12

3 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa paagoo meemaagea. Yesus me
koopoo see menaa wegasi naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino gaayu ko api
aii be kaa ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye?" see asegea.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: 'Petamanii mée tomaa
ogaataata Mée me paayogaa ma, api ma ogaataata' see ebeamaata menaa mee ikii
diino taa, ewo ye?
5 Mena ena miya topa, mee ko kisee: 'Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi
ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena
too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa ebeamaata.
6 Ekea bogaa keta kaama dimi ena-ena see se kiya dimi ena too too see kiyaa. Kisee
kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo kuwa mée me aapataga see se
siyaai" see asigi.
7 Parisi kaa bagee me asiino, "Aapataga see se siyaai see gaayu ko kaasee kaa Musa
me ebeamaata menaa yiba api ekeasiino ko api ekeasiyaa ya? Wa me menaa mee
ko kisee: 'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee keta apimee
ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da ebeamaata" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee ko ikii dimi pesee, se
kitupimaayaa bagee yuwa kemaata kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa

18:35 Mat 6:14-15, Yak 2:13 **19:4** Kej 1:27 **19:5** Kej 2:24 **19:7** Ul 24:1-4, Mat 5:31

ebeamaata. Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama kisee api ekeasiino menaa mee taa.
9 Ani me kisiino ko: Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa. Apimee tobaaka sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa" see asigi.
10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Paimee ma, apimee ma aapataga see dimii agoo kiyaa naadi api se geano too daamaa" see asegea.
11 Yesus me asiino, "Mikee, mée eebaa api tapoo kuwa kana, se toomaayaa. Api se goeyaa bagee mée eebaa taa, Ogatamee me pesee kiyaata bagee yuwa too api tapoo toomaayaa.
12 Kuwa ko mée noonaa agoo keta yoo kaama edo pedeo kaa api se goeyaa, mée noonaa edo daapeata kaama api se goeyaa, bedaa mée noonaa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see Mée yoka Wa me agiyoo too yaukuwawoo, umiwoo taapa' see dimii gaayaa bagee kuwa miya api se goeyaa. Kuwa menaa masemaayaa bagee yuwa daamaa masii" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa daamaa yamaataata kaama sembahyang yaukuwasi naadi Wa paagoo eemegea. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me kuwa bagee yuwa kagoo kaa "Yaai, kisee se" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo Ni paagoo miyaai" see asigi.
15 Yoga yuwa kaa yagaa yamaataata kaama apanaa magaa kaa peeta.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30

16 Egaa ena naagoo mée ena Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi daamaa ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Daamaa see agiyoo maagiyoo naa see menaa mee kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yaato seemaano ou see dimii gaape ko Wa me menaa ipiipi yadeewoo taai" see asigi.
18 Mee mée to me asiino, "Ogatamee me menaa yiba mapea menaa naa ya?" see asigi. Yesus me asiino, "Ikii mée se wugii, tobaaka se taai, oma se masii, kobaakee menaa si yakobaai,
19 okonaka ebo ekeasii, bedaa aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai, see menaa kuwa" see asigi.
20 Mee egaanaa da me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka mee kaama amoo menaa naa agoo kiyaa ye naadi kaapaadeeka" see asigi.
21 Yesus me asiino, "Kisee aa Ogatamee me menaa uduma sikii, uduma daamaa yayeetaa see mée kaano see dimii gaape ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee kuwa daba bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.

19:9 Mat 5:32, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **19:14** Mat 18:3 **19:18** Kel 20:13-16 **19:19** Kel 20:12, Im 19:18 **19:21** Mat 6:20, Luk 12:33-34

22 Kiya mee egaanaa da me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo
tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Kepe
yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.
24 Bedaa Ani me kisiino ko: Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-
seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo
seemaano ko kana" see asigi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta kaama esee dimi nagimaakee
kaa asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa
daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.*
26 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba daagimaa poono mee
ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee Wa me too uduma agiyoo uduma
ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
27 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A sekaataa
metaake kuwa Aa mée deege. Inii maagiyoo naa masiitage?" see asigi.
28 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Iminookaa Ogatamee uwoo to, magaa
to gipii kiyaatagi naagoo Mée Yogaa mee Wa me ebo animagaano yoo animaata ebo
toowoo taatagi, diino esee ebo. Ikii Ni sekaataa bagee yuwa miya ebo animagaano
yoo gaasi ma wiya animaata kaama Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa mena
ena too too yadaakomee siwoo taatagea.
29 Eto ko okoo Ni sekaataa nameeno see naadi okoo me ee, okoo ma kenaa bagee
yuwa, okonaka, yogaanii yuwa, bugi, kisee ekeata bagee kuwa okoo me kuwa ekeata
yuwa bedaa apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa iminoo miya, iminoo miya
kisee too umiwoo, toowoo taatagea.
30 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato peedi kedaa
taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo
kedaa taatagea" see asigi.

20

Anggur poo bugii yagayaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebea menaa ena
mee ko kisee: Bugi epoo mée waa esee pedeo komaa kaama wa me anggur poo bugii
yayagaano bagee abaano see naadi peegi.
2 Deemaata kaama wa me okoo asiino, 'Egapii ena ko kepe ena-ena kiniipa yoka
bugi pe-nayagaai' see asigi.
3 Keno eboo-taboo see kaboo bedaa waa bugi yayagaano bagee apanaa miya abaano
see naadi peedoota agiyoo edaagee yoo pasar kaa peemaagi too ko mée noonaa aii
toomuu taakea.
4 Wa me asiino, 'Ikii miya ni me bugii pe-nayagaai, ikii me ukuwaapea doodoo
kiniipa yoka' see asigi.
5 Okoo bugi kaa peegea. Keno mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo waa bedaa
yumakaa asigi-asigi pe-asigi. Bedaa keno ese-kotoonigi see kaboo miya pe-asigi.
6 Bedaa uwaataa da peedoota mée topea yoo peemaagi too ko mée noonaa aii
toomuu taakea. Wa me asiino, 'Ikii kaasee kaa kenaagoo egapii aii toomuu taakea
ya?' see asigi naaki

* **19:25** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **19:28** Luk 22:28-30 **19:30** Mat 20:16, Luk 13:30

7 'Agiyoo naukuwaai see mée asiino bagee taa kaa' see asegea. Wa me asiino, 'Kisee
gaayu ko ni me bugii pe-nayagaai' see asigi.
8 Sege menaa da bugi epoo mée me wa me bugii yadiitoo taa see mée to asiino,
'Kuwa bugi nayagapea bagee yuwa uduma mena naogaai. Okoo uuto mepea bagee
kuwa keta naedaai. Kuwa edaamaata kaama keno ese-kotoonigi see kaboo mepea
bagee yuwa naedaai, kisee-kisee petamanii mepea bagee yuwa kaa too' see asigi.
9 Okoo wodopasi uwaataa mepea bagee yuwa kepe ena-ena masegea.
10 Mee doodoo, mee doodoo kepe masegea, kisee too pedeo komaa kaama bugi
yayagapea bagee yuwa. Kuwa bagee yuwa me gaano, 'Inii kepe ebo masiipea yoka'
see gaagea kiya okoo miya kepe ena-ena too masegea.
11 Okoo kepe maseta kaama bugi epoo mée kagoo kegea.
12 Okoo me asiino, 'Kuwa uuto uwaataa mepea bagee kuwa keno ena too too bugi
kayagapea kiya inii ko pedeo komaa kaama, kana ma tani aweta peetaa sepe kiya
okoo ma, inii ma endagii see mée manege' see asegea.
13 Kiya bugi epoo mée me okoo waa ena paagoo asiino, 'Mée yogaa to, nayeede. Anii
kadeebaa taano taa. Anii yumakaa "Egapii ena gaayu ko kepe ena-ena see kiniipa"
see kisiyaa naaki a me "Daamaa" see nasege kuwa mikee, se maa?
14 Mikee yoka a me bugi nayaataa to mokoo da mee dogaai. Ani me aa kaneega see
see anii kuwa uuto mepea bagee miya kisee maneekee ede.
15 Kuwa ni nekee agiyoo yoka ni me mée maniyaa-maniyaa kuwa ni me gaayaa-
gaayaa doodoo too maniyaa, se maa? Anii kabu see dimii taa, mée uduma maniino
too see mée kemaata nakagoo kegea ye?' see aseta, see kuwa" see asigi.
16 Bedaa Yesus me asiino, "Mee mokoo miya eto kiipaa ebo kiyaa bagee kuwa
iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee kuwa
iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.*

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34

17 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki too eta mana kaa Wa me topenaa see
bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa eepeanta kaama asiino,
18 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaamaata kaama
wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea. Ekegataata kaama 'Waa bogaano
gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea.
19 Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo me
wisineekee menaa wisineapea, pepeaduu me dakameamoo taapea. Dakameamoo
semaata piya bokoo to kaa booyaapea kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me Waa
aya andoo peeyaatagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma okooto me yaidimeta menaa
Mrk 10:35-45

20 Kuwa kaboo da Zebedeus me apimee wa me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma
wiya Yesus paagoo eemega. Okooto wa me idimaano menaa ena agoo naadi kaama
Yesus paagoo kagu maga kaa sebaata toga.
21 Yesus me asiino, "Aa maagiyoo naidimaano see mege?" see asigi naaki "A too
ebo mée eetoowoo siyaa yoo kiyoo kuwa ni me yogaa wiya kuwa miya Aa ma epo
enaataa ebo toowoosi yoka A geboo da kaa ebo natuyaai. Ena mee A me dagi yagaa

* **20:16** "Eto kiipaa ebo kiyaa bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Anii apanaa bagee ma endagii see se' see gaayaa bagee kuwa, pedeo komaa kaama bugi yayaata bagee me gaayaa dimii kuwa ebea-ebea. **20:16** Mat 19:30, Luk 13:30

yaato naekeasii, ena mee eka yagaa yaato naekeasii, see menaa kuwa kasiino see naadi mega" see asega.
22 Yesus me okoo asiino, "Ikii me naidimegea kuwa dimi ipiipi see gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi abaakee uwoo otaawee yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya naapa mokoo ekea miya nuyaa ye?" asigi naaki "Mikee, nuyaa" see asegea.
23 Yesus me asiino, "Mikee, ekea miya naapea kiya Ni me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see asiyaa kuwa Ni me se asiyaa. Neataagi me too kuwa asiitagi bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keekee" see asigi.
24 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me kuwa kenaaya kaasee menaa idimegea naadi kagoo kegea.
25 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa, see kuwa ikii miya ipi.
26 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii yupii daba bagee me agiyoo aii yaukuwaai,
27 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii me kana see agiyoo aii kiokagee siyaa mée to mee see see kaai.
28 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni me agiyoo naukuwaai' see aseekee mée kaano see naadi se kiya 'Ni me kana see agiyoo naukuwaai' see yayeekee mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa ko Anii ekaato ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa mée eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba daagimaa peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43

29 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko magaa kaa kaama peetaaki too mée eebaa Wa sekaataa peegea.
30 Kuwa kaboo da taa eta geboo da kaa emaa digiyoo see bagee ekea wiya animaata totaakea. "Yesus mee amoo-segeki" see menaa yeeta kaama ekea ebo menaa-menaa kaa "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa mée gaai, epa mée gaai" see aseamookea.
31 Kiyoo topea bagee yuwa me kagoo kaa "Ekea koogo tooi" asegea kiya ekea bedaa maamaa mena ogegea. "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, epa mée gaai, epa mée gaai" see asegea.
32 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama kuwa mée wiya asiino, "Ekea maagiyoo naidimegea?" asigi naaki
33 "Tuhan, enaa emaa diino keago see ede" see asegea.
34 Wa me epa kaa ekea emaa yuwa kaa yagaa yamaataagi naaki taka ena emaa awee keepeata kaama kisee ki Wa sekaataa peegea.

21

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa
Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Yerusalem geboo da kaa magaa ena kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa Betpage see magaa kaa. Kiyoo pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino,

20:22 Kis 12:1-2 **20:27** Mat 23:11, Luk 22:25-27 **20:28** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai wodaa oka ena
opeemaata topa, pooduu to ma enaataa see kuwa ekea diipea. Mee wodaa ope
gokataata kaama ekea paaya Ni paagoo nadoomeei.
3 Mena kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo yoka' see naasii. Okoo
me 'Daamaa, moga dogaai' see kisiipea yoka" see asigi.
4 Yesus me kuwa aseta menaa kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee paagoo
aseta menaa kuwa uwa daasi naadi aseta, kuwa ko kisee:
5 "Sion magaa kaa bagee paagoo kisee naasii:
'Deeweei, ikii me Eboo mee ikii paagoo migi.
Waa dimi daba kaa keledai wodaa dagii da kaa animaata migi,
keledai poodu to wodoo taa ikii paagoo migi' see naasii" see menaa ebeamaata. *Zak 9:9*
6 Kuwa topenaa see bagee wiya Yesus me asigi menaa da yaasiino see naadi peegea.
7 Peemaata kaama keledai wodaa okooto ma, pooduu to ma doodoota Wa paagoo
eemegea. Okoo me dokaa yuwa keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama wodaa
da dagii da kaa Yesus animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato dokaa
yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea, mée noonaa me piya ukuu
yuwa taageeta kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea bagee yuwa ma kuwa
ebo menaa-menaa kaa "Hosana, Daud ma apaa kaa Mée mee niiyaapaagee taai!
Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage! Hosana, Asii-sege see Mée mee
niiyaapaagee taai!" see wegapegeekea.*
10 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaagi too ko kiyoo toogee see bagee yuwa
dimi oogea. "Mee maamee naa ya?" see asegea naaki
11 "Mee ko Nabi eboo Yesus mee, Galilea wee kaa Nazaret magaa kaa Mée mee" see
asegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22

12 Kiyoo kaama Yesus peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee geboo da
kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma abagakomeeyu.† Kepe aapeka taa
see bagee yuwa ma, poodee see bedoo pe-doogee taa see bagee yuwa ma okoo me
keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
13 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ni me
ee mee ko sembahyang taa see ee see ekaa weewoo taapea' see ebeamaata kiya ikii
me ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.
14 Waa Ogatamee me ee geboo da kaa toomuu taa siyaa naaki emaa digiyoo see
bagee yuwa ma, bado pedeo poono naka see bagee yuwa ma okoo Wa paagoo megea.
Wa me daamaa yakiyaabuu taaki kemaata
15 kiyoo yoga tabaa da Yesus yaapaagee senaakea menaa ko "Daud ma apaa kaa
Mée, kiiboo, magiyaage" senaakea. Kiya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma kuwa kagoo kegea. Kuwa Wa me dimi nagii-nagii agiyoo
yuwa miya be, kuwa Waa yaapaageekea menaa kuwa miya be.
16 Okoo me kagoo kaa Yesus asiino, "Yaai, kuwa kaapaageekea menaa kuwa Aa
yeege ye?" asegea naaki "Ei, Anii yeega. Idukaa Ogatamee me menaa yiba mena ena

---

* **21:9** "Tuhan ekaa yadoopi Mée" see menaa kuwa ko "Tuhan Wa me okaa da ebo menaa nawegasi naadi peeyaagi Mée mee" see menaa mee mokoo. **21:9** Mzm 118:26 † **21:12** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **21:13** Yes 56:7, Yer 7:11

mee ko kisee: 'Yoga peedi yuwa ma, ama kaa yogaa yuwa miya okoo me Ogatamee
Aa kaapaagee siyaa menaa kuwa A me agoo kiyaage' see ebeamaata menaa kuwa ikii
diino taa, ewo ye?" see asigi.
17 Kuwa menaa asemaata kaama peedoota Betania magaa kaa kiyoo pe-ometa.

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mrk 11:12-14, 20-34

18 Omemaayu tokoma mee da pedeo tokomaa da Yesus mee pakadoota Yerusalem
magaa kaa eta mana kaa naano agiyoo naadi kaa.
19 Deamaagi too ko eta geboo da kaa ara see piyaa wodoo ena kiyoo agoo. Peedoota
piya manii da kaa peemaata deeyaa naaki poo taa, iye too agoo. Wa me mee piya
wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo ota ena ma se ekaape" see asetaagi
naaki taka ena kisee ki wii keepeasega, iye yuwa denaagooga.
20 Wa me topenaa see bagee yuwa dimi nagimaakee kaa asiino, "Mee piyaa wodoo
to taka ena kiipaa ki iye denaagoota kaama wii kega kuwa naa kaasee ukuwaanega
naa ya?" see asegea.
21 Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii dimi wiya taa, mikee gaano dimii
mee too kiyu ko ikii miya kisee agiyoo ukuwaaniyaayaa. Ani me mee ara piyaa wodoo
to wii kiyaaga kuwa ikii miya ukuwaaniyaayaa. Kiya mee too se. Ikii me 'Mee maga
bagoo to mee bikimedoota maakaa piku yiba tamekumii' see asiyaa kiyaa miya kisee
ukuwaaniyaayaa.
22 Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo kuwa Tuhan mikee nao see
gaakee kaa idimiyu ko ikii mikee masiipea" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8

23 Yesus mee Ogatamee me ee kaa peemaata kaama mée yuwa topetaaka too ko
imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea.
Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa kisee
naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata
kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka. Ikii me miya Anii mena
daamaa nasegea kepa ko ikii me 'Maamee me kaseta kaama A me kisee agiyoo
ukuwanaa segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa kisiipa.
25 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée yatukumeta mée Yohanes
mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee
me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii
mée me aseta menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi. Okoo too koogo aawegaa taano,
"Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me
aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee
kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée
asiipi.
26 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa'
see asiino miya pedeo, mée yuwa me mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee
nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea ya?' see mée
asiipea menaa kuwa inii weda yoka kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo"
see menaa kuwa aawegaakea.
27 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo
maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii

21:16 Mzm 8:3 **21:21** Mat 17:20, 1Kor 13:2 **21:22** Yoh 15:7, 1Yoh 5:14-15

me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

Yoga wiya kaa ebea-ebea menaa

28 Bedaa Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai. Mee ko kisee: Mée ena waa paayogaa yogaa wiya agoo. Nagamee me yoga yagamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki
29 'Be' asigi kiya kaama too dimi daamaata bugi kaa peegi.
30 Bedaa nagamee me menaamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki 'Daamaa, neataagi' see asigi kiya se peegi. See kuwa.
31 Eto ko kuwa yogaa wiya kuwa kamee me nagamee me menaa daamaa yayeeta pe-ukuwagi? Ikii kaasee gaagea ya?" see asigi.‡

Okoo me asiino, "Yagamee mee" see asegea. Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mokoo miya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo okoo keta kiyoo seemaatagea yoka nekeenii.
32 Kuwa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee ikii paagoo umiino, toono kuwa topoo see etaa kiomeetagaano see naadi meta kiya ikii yayiino taa kemea. Kiya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa mikee nao see gaagea. Okoo mikee gaagea kuwa ikii miya deemea kiya ikii dimi daamaata kaama mikee nao see gaano taa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19

33 Yesus me asiino, "Ebea-ebea menaa ena miya yeeweedeei, mee ko kisee: Bugi epoo mée anggur poo bugii ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu. Mee bugii kaa oma ena, ebo omaa masegeeta oma togaawee anggur poo tagimemaata uwo yuwa kitaa isisi naadi denemaata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee miya maatayu. Maataata kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa peegi.
34 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo kapoo kega kaboo bugi epoo mée me wa paagoo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Peedoota ni me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi.
35 Peedoota bugi kaa peemaagea naaki bugi yayaagee see bagee yuwa me okoo peneata kaama waa ena mee aii dakamegea, ena mee wogeepeasegea, ena mee oma kamu me wogeepeasegea.
36 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee eebaa peeyaagi kiya bedaa petamanii yuwa ukuwata-ukuwata see see ukuwagea.
37 Kaama too wa me yogaa to 'Pooi' asigi. Wa me gaano, 'Niyoopaa yoka Wa me menaa kuwa okoo me daamaa yayiipea' see gaata kaama peeyaagi.
38 Kiya okoo me yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama koogo aawegaa taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
39 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata kaama wogeepeasegea, see koo seta" see asigi.

---

‡ **21:31** "Yagamee dimi daamaata bugi kaa peegi" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Yesus me menaa yayeetaa see kuwa ebea-ebea. Menaamee gaayu ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Okoo Ogatamee me menaa ipi kiya si yaukuwataa see bagee yuwa ebea-ebea.

21:33 Yes 5:1-2 **21:39** Ibr 13:11-13

40 Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Mee bugi epoo mée metaki
meedoota bugi kaa meemaata kaama kuwa bugi yayaagee see bagee yuwa kaa
maagiyoo yaukuwaapi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi.
41 Okoo me asiino, "Kuwa dimi pedeo bagee yoka mikee wogeepii naadi kaama mee
bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi naadi yaekeasiipi. Poo daayaa kaboo
wa me see yuwa okoo me daamaa maniipea" see asegea.
42 Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa nekeenii.
Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.
Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?§
43 See kemaata Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii
me komoo taa kaapa. Ogatamee me ikii me komoo yuwa apanaa tomaa kaa bagee
yuwa me poo daamaa naekayaabuu siwoosi naadi maniipi.
44 [Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa daada-paada siyaa, bedaa
mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa miya tagiindaa siyaa]" see asigi.
45 Imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo kuwa ebea-ebea menaa
yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see
kuwa nekeenegea.
46 Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa wedaagea. Mée yuwa
me Yesus Waa nabi bagee ena see gaagea kemaata peneasiino kuwa wedaagea.

22

Api goeano naagoo naano agiyoo nuyaa ebea-ebea menaa
Luk 14:15-24

1 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa kiyoo bagee yuwa asiino,
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko ebea-ebea menaa ena mokoo, mee
ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena wa me yogaa api goeano naagoo mée yuwa
naano agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi
3 wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino, 'Ikii peedoota anii miyoo
taa mona asenaa sema bagee yuwa paagoo kisee pe-naasii: "Eto ko naano agiyoo
naano ke meei see kisigi" see pe-naasii' see asigi. Kuwa menaa doodoota okoo paagoo
yaasenaakea naaki be kegea.
4 Bedaa mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa asiino,
'Ikii peedoota kuwa miyoo taa meei see asema bagee yuwa kisee pe-naasii: "Naano
agiyoo ipiipii semaagea. Sapi wodaa yuwa ma, degaatoo yago wodaa yuwa ma kuwa
wugimaata kaama gapemaagea yoka moga meei" see pe-naasii' see asigi.
5 Peedoota kuwa menaa yaasenaakea naaki wisintaata okoo me ukuwataa see
agiyoo yiba seemegea. Waa ena bugi kaa peegi, noonaa apanaa agiyoo ukuwaano
see naadi peedaakea.
6 Okoo noonaa me kuwa pee-yaasenaakea bagee yuwa peneata kopaa dakamemaata
kaama wogeepeasegea.
7 Mee eboo kagoo ebo. Wa me okaa yago bagee yuwa me kuwa mée wogepea bagee
yuwa uduma wogeepeata kaama okoo me ee yuwa biyaa yaiyaasegea.

§ **21:42** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea.

8 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Naano agiyoo noogee
yoo ipiipii semaagea kiya kuwa miyoo taa meei see asema menaa nawisintaata bagee
kuwa anii ma epo enaataa naano ko pedeo, be.*
9 Eto ko peedoota ebo etaawee kitaa aadee taapea yuwa uduma "Naano agiyoo
naano ke meei" see niiasenaa taai' see asigi.
10 Okoo peedoota etaa da kaa aadookea bagee yuwa uduma, dimi daamaa bagee
miya, dimi pedeo bagee miya uduma badaa maageeta kiyoo kutuukea, mee ee kaa
mée maamaa pudii.
11 Kuwa kaboo da mee eboo me mée yuwa diino see naadi peedoota naano agiyoo
noogee yoo peemaata deamaagi too ko mée ena, api goeano naagoo magaakee dokaa
magaano taa bagee ena tupi.†
12 Mee eboo me asiino, "Ei, mée yogaa to, api goeano naagoo magaakee dokaa mee
aa magaano taa kaa kaasee seemege naa ya?" see asigi naaki waa koogo, mena taa.
13 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Mee mée mee
yagaa bado one gadimemaata maayoo kaa yaato digiyoo yiba dogeamaai. Kiyoo ko
yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see aseta, see kuwa" see asigi.
14 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Mee mokoo miya okoo mée eebaa paagoo 'Eto meei'
see asiyaa kiya Ogatamee me mée daamaa wigintaata yaato ko mée eebaa taa" see
asigi.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26

15 Kuwa wodoo Parisi kaa bagee yuwa kutuu semaata Yesus deebaa taano see
naadi aawegaa taano, "Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi inii mapea menaa
apaadeekee naa ya?" see aawegaakea.
16 "Kisee-kisee apaadiino daamaa" see wegamaata kaama pe-apaadiino bagee
wiginegea. Parisi kaa bagee me topetaa see bagee yuwa ma, Herodes yaato bagee
ma wiginegeeta kaama "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee-kisee niiapaadee taai" see
asegea. Okoo peedoota Yesus paagoo asiino, "Aa ko dimi topoo see Mée to ii see
kagaage, bedaa Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa
topoo see menaa kaa too mée topetaa see Mée to ii kagaage. A me mée tupiino kuwa
mée me kakagoo kiyaa miya mée tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa
weda taa kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka
17 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar maniino
kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage? Mée asii" see asegea.‡
18 Kiya okoo me pedeo dimii mee Wa me nekeenta kaama asiino, "Yaai, ikii dimi
daamaa poga-poga see bagee yuwa, kaasee ikii me Anii nadeebaa taano see naadi
nasegea menaa naa ya?
19 Pajak kepee edaano see naadi pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi.
Doomaagea kaboo
20 Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da
ebeamaata naa ya?" asigi naaki

---

* **22:8** Kuwa miyoo taa meei see asema menaa wisintaata bagee kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me idukaa nabi bagee yuwa me menaa yayiino be kaa noonaa patameepii seta, bedaa etokaa miya Ogatamee Yoopaa mee yayiino be kaa patamaapea, see kuwa ebea-ebea. † **22:11** Api goeano naagoo magaakee dokaa magayu too seemiyaa see mee mena nekeeniino yaato ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata daamaa dimii, daamaa menaa doonaa, maanaa segee siyaa ebea-ebea. **22:12** Why 19:7-8, 22:14 **22:13** Mat 25:30, Why 22:14-15 ‡ **22:17** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta.

21 "Kaisar mee" asegea. Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo
yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee
manii" see asigi.
22 Wa me asigi menaa da okoo dimi nagimegea. Waa esee ipi yoka naadi peedaakea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40

23 Bedaa mee naagoo miya Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo meemaagea.
Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina
bogaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.
24 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano
gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka tuyaa
mée me mee apii goeai' see ebeamaata.
25 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa bagee okoo
petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi. Mee api miyaa
da ipuugamee me goegi.
26 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi, bedaa mabeimee miya kisee. Kisee too
petaagoo to amaadii to kaa too.
27 Kaama too apii to miya booga.
28 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu ko
iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa
mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.
29 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii Ogatamee me ebeamaata
menaa miya ewo, Wa me pesee kuwa miya se nekeenegea.
30 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taatagi naagoo
api goeano miya taa, api mée maniino miya taa. Okoo epoo to wodoo malaikat bagee
mokoo kaatagea.
31 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see kuwa nekeeniino menaa agoo. Ikii diino
taa, ewo ye?
32 Ogatamee me Musa paagoo aseta menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko Ogatamee,
Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me Eboo' see aseta. Ogatamee Waa okoo
me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa, aya tuyaa
bagee kuwa kaa too see wegayaa" see asigi.§
33 Kiyoo topea bagee yuwa Yesus me topeta menaa kuwa ipi yaai naadi dimi
nagimegea.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28

34 Yesus me Saduki kaa bagee paagoo mena taa kiyaagi see menaa kuwa doodoota
Parisi kaa bagee paagoo eewegagea naaki 'Yaai, inii kaasee ukuwaapea, kaasee menaa
wegaapea' naadi kutuu semaagea. Mena aawegaa semaata
35 okoo mée ena, Musa me menaa mée topetaa see bagee ena peedoota Yesus paagoo
Waa ipi ye, ewo ye naadi apaadee taano see naadi apaadiino,
36 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa yiba ebo menaa, mena tukuu to mee
kamee naa ya?" see asigi.

22:23 Kis 23:8 **22:24** Ul 25:5 § **22:32** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. **22:32** Kel 3:6

37 Yesus me asiino, "Mena ena mee ko kisee: 'A me Eboo TUHAN Ogatamee mee
dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa a me gaayaa dimii yuwa uduma me
miya Waa esee epa kaai' see mee mena ena.
38 Mee menaa da esee ebo, kaama asii taa.
39 Bedaa mee mokoo miya wiyaagoo to menaa mee ko kisee: 'Aa ekaato miya epa
kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see ebeamaata.*
40 Ogatamee me menaa yiba mena tukuu to ko kuwa menaa wiya too. Kuwa ko
Musa me menaa yuwa miya, nabi bagee me menaa yuwa miya manii to ko kuwa
mena wiya kuwa too" see asigi.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44

41 Parisi kaa bagee yuwa okoo kiyoo enaataa kutuu semaata toomuu taakea kaboo
Yesus me okoo asiino,
42 "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko maamee me asii-kaba-
kaba seta bagee kaa agoo kaatagi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi naaki "Mee gaayu
ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi" see asegea.
43 Yesus me asiino, "Mikee kiya Ebo Kristus mee Daud me Tuhan see ekaa weeta.
Daud waa Ogatamee me Roh mee ma enaataa kemaata wegata. Tuhan see ekaa weeta
mee kaasee kaa ya? Daud me wegata menaa kuwa kisee:
44 'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa ebeamaata.
Mzm 110:1
45 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka Ebo
Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.†
46 Kiyoo topea bagee me mena kamu ena ma asiino taa. Mee naagoo kaama wodoo
mée me Waa apaadee taano wedaagea.

23

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma kuwa gaai naadi aseta menaa
Mrk 12:38-40, Luk 11:37-54, 20:45-47

1 Kiyoo kaama Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee
yuwa ma okoo asiino,
2 "Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma kuwa okoo Musa
me ebeamaata menaa yuwa mée tupiwoosi naadi wiginta bagee yoka
3 okoo me kisiyaa menaa uduma yayii. Kiya okoo me ukuwaa-ukuwaa, poo-poo
kuwa se obeai. Okoo me 'Kisee niideewoo taai, kisee niiukuwawoo taai' see wegagee
siwoo siyaa kiya mena me too wegataa see bagee, ukuwaano yaato se ukuwataa see
bagee yuwa yoka ikii gaai, nekeenii.

22:37 Ul 6:5 * **22:39** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **22:39** Im 19:18 † **22:45** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

4 Okoo me mée paagoo 'Kisee ukuwaai, kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-
panaa kuwa ukuwaano kana. Okoo me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata
kaama mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekea.
5 Okoo me ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa uduma mée me nadeesi naadi too
ukuwanaa, peenaa segeekea. Kuwa ko Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki
yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa okoo me one gakee kapo peedi
see kuwa be, ebo see onee kaa too maanaa siyaa.* Bedaa doka otoo to kaa one
opeekomee naadi maanaa taano kuwa miya okoo me katu see onee kuwa be, togoo
see onee kuwa too maanaa siyaa.
6 Ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya okoo woopasi ebo bagee me animaayu
taa see yoo kiyoo too animagaano ede, sembahyang segee see ee yiba miya mée me
nadeesi naadi woopasi animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano ede.
7 Bedaa okoo mée kutuu taa see yoo kiyoo okoo peenaa siyaa kaboo mée me 'Epao,
inii me eboo' see naapaagee taano miya ede, 'Kiiboo, Ebo Guru' see naekeasiino too
kuwa miya ede see bagee yuwa.
8 Okoo kisee bagee kiya ikii miya kisee se. Mée me ikii 'Ebo Guru' see kiseekee se.
Ikii me Ebo Guru mee ena too too, bedaa ikii paaya uduma ena doodoo, ikii Wa yiba
ena kenaa bagee yoka Ebo Guru see kiseekee se.
9 Bedaa ikii me magaa da kaa bagee paagoo 'Neataagi' see kuwa miya se asii.
Ikiitaagi mee ko ena too too, epoo to wodoo Ikiitaagi mee yoka mée paagoo 'Neataagi'
see aseekee se.
10 Bedaa mée me ikii 'Ni me eboo' see kiseekee miya se. Ikii me Eboo ena too too,
mee ko Ebo Kristus mee.
11 Ikii yupii mikee ebo kiyaa bagee kuwa ko okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama
ikii me agiyoo aii kiokagee see bagee kuwa too mikee ebo kiyaa.
12 Okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato
peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.
13 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo
kaatagea nao. Mée yuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano
kuwa ikii be kegea. Ikii kenee to kaa yatakeata taamege-taamege taa see bagee yuwa.
Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka ou see gaayaa bagee yuwa
miya ikii me taamege-taamege yasegeekea.
14 [Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, api miyaa yuwa ikii me deebaa
naadi kaama okoo me ee yuwa oma yatakimiyaa bagee yuwa, bedaa ikii mée me
naapaageesi naadi sembahyang siyaa yuwa togoo-togoo see too taa see bagee yuwa.
Ikii me kisee ukuwanaa see bagee yuwa yoka ikii esee pedeo kaatagea.]
15 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea. Ikii mée ena waa
naa ikii yaato kiyaano see naadi uwoo to, magaa to peenaa, nawenaa segee siyaa kiya
ikii me waa dimi pedeo see bagee yuwa too kiyaayaa. Mee ko ikii neraka magaa kaa
pedeo kaatagea kuwa waa kaagaa wiyaagoo to ma mee asii esee pedeo kaatagi see
mee ikii me waa kisee kiyaayaa.
16 Yaai, ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo.† Ikii me
mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano ko 'Anii taa ma taa

* **23:5** Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa ko mée noonaa etaguu to kaa maanaa seta, mée noonaa yagaa da kaa one gadeata maanaa seta. **23:5** Bil 15:38, Ul 6:8, Mat 6:1 **23:11** Mat 20:26-27, Luk 22:26 **23:12** Luk 14:11, 18:14 † **23:16** "Ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me mée topetaa see menaa kuwa miya koopoo yoka yeekee bagee yuwa miya ewo kedaa seta pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

kisee ukuwaapa, Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka'
see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo
mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya mée waa ena me wegaano, 'Ogatamee me
ee yiba emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga
yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi
agiyoo mee se ukuwaano ko daa. Ikii kisee menaa mée tupiwookea.
17 Yaai, ikii dimi taa, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa mokoo. Emas kaa ukuwata
agiyoo-pagiyoo kuwa ebo agiyoo se kiya Ogatamee me ee mee too ebo. Kuwa emas
kaa agiyoo-pagiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba topa kuwa me ebo kiyaa. Kuwa agiyoo
kuwa Ogatamee me ee yiba toono taa naaki aii agiyoo mokoo kiyaa yoka Ogatamee
me ee mee too ebo.
18 Bedaa ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano,
'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo
yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa
me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya
wa me 'Anii kupi-manee taa see yoo kiyoo kupi-manee taano agiyoo yoka see menaa
mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee
ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa see menaa kuwa ikii me kisee
mée topegeekea.
19 Ikii emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa yaai. Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo kuwa ebo se kiya Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo mee ebo.
20 See kemaata mée waa ena me 'Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo
yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa
wegayu ko kiyoo too se kiya kiyoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ma enaataa
wegayaa. Wa too, wa too see se.
21 Bedaa mée waa ena me 'Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee wegaga yoka
taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko mee ee to too se kiya kiyoo tuyaa Mée
Ogatamee ma enaataa wegayaa.
22 Bedaa mée waa ena me 'Epoo to wodoo yoka see menaa mee wegaga yoka' see
wegayu ko epoo to wodoo too se kiya Ogatamee me ebo animaayaa yoo ma, kiyoo
animaayaa Mée to ma enaataa wegayaa.
23 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
yaai, ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo
kiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya
Musa me menaa yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa
ikii otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-
paadi agiyoo yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekea
kiya Musa me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekea. Kuwa ko
mée yupii da taa mena mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too mée
yadaakumiino kuwa ikii se ukuwageekea, bedaa mée epa kaano ma, Ogatamee me
menaa se daata yayeewoo taano ma kuwa miya ikii ko taa see bagee yuwa. Kuwa
gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa daamaa manegee taai kiya kuwa
ebo menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo see
menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai.
24 Yaai, ikii emaa digiyoo kiya ikii keta mée eepeeyaa see bagee yuwa mokoo. Ikii
otaawee yiba uwo nuyaa kaboo sikinu-sikinu peedii to dimi-dimi tameepeasiyaa kiya
ikii me unta wodaa nookomee siyaa mokoo.
25 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
yaai, ikii daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Otaawee
tapaato yaato ikii dimi-dimi uwo wetogetaa see. Ikii mee see see miya ikii tapaato

23:23 Im 27:30

yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo maamaa agoo. Ikii dimi omaago, kepe ou, agiyoo ou see dimii kuwa miya maamaa pudii.
26 Yaai, ikii emaa digiyoo see bagee yuwa nao. Otaawee semoo yiba yaato keta daamaa wetogeai, mee kaama too tapaato yaato miya daamaa kiyaa.
27 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii ko mée ogo maayaa yoo daamaa disi-disii siyaa mokoo. Tapaato yaato deeyaa naaki poodee agiyoo daamaa widimeta, daamaa dimi nagi see kiya semoo yiba yaato ko mée boota metoo tagi, dabeta wunuu maamaa pudii.
28 Mee mokoo miya mée me ikii tapaato yaato kideeyaa naaki daamaa bagee yuwa keenda kiya semoo yiba yaato pedeo dimii, pedeo menaa maamaa pudii, mée deebaa see bagee yuwa too.
29 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Idukaa nabi bagee boota yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo seta bagee boota yuwa ma kuwa ikii epa poga-poga see dimii kaa okoo me ogo maagee yoo daamaa oma kutumeeii naadi kaama dimi-dimi asii-maga-maga siyaa. Ikii me wegayaa menaa ko kisee:
30 'Idukaa bagee me nabi bagee yuwa wogeepii seta kuwa pedeo. Inii idukaa okoo ma epo enaataa toogee seta naaki inii okoo ma epo se wugiyaa, okoo me too wugiyaa' see wegageekea
31 kiya kuwa makapaa menaa. Ikii miya nabi bagee wugiino dimii agoo see bagee yuwa yoka ikii okoo me yogaa yuwa mokoo.
32 See kemaata kuwa nabi bagee wogeepii seta menaa kuwa ikii kaa miya maamaa eebaa kesea yoka kuwa idukaa bagee yuwa me pedeo ukuwata-ukuwata kuwa ikii miya ukuwawoo taai.
33 Yaai, ikii otoogiyoo tabaa da, mée daakee otoogiyoo me asii-kaba-kaba bagee yuwa. Ikii biyaa piku yiba se peesi naadi ekaato daba daagimaa peeyaano agiyoo ena agoo ye?
34 Kisee kemaata daamaa nayii. Nabi bagee yuwa Anii ikii paagoo pooi see asiita, bedaa ipi kiyaata bagee yuwa ma, mikee menaa kitopetaa see bagee yuwa miya kipeeyaabuu taata. Kuwa bagee noonaa ikii me wogeepii taatagea, noonaa piya bokoo to kaa ekeasiitagea, noonaa sembahyang segee see ee yuwa yiba kaama pepeaduu me dakameamoo taatagea, noonaa be kaa maga ena kaa kaama maga ena kaa too kisee too abaganaa, peenaa taatagea.
35 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa pedeo taa see bagee wogeepii siwoo seta kuwa uduma petamanii kaama eto too ikii kaa too kaapa, ikii pedeo dogaapea. Petamanii wugimaata mée mee ko dimi topoo see mée Habel mee. Wodopasi wugimaata mée mee ko Berekya yoopaa Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel ma, Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma ikii kaa too kaata.
36 Anii mikee kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa uduma ikii etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus me Yerusalem magaa mee epa nao naadi wegata menaa
Luk 13:34-35

37 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem, idukaa nabi bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta, bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata

23:33 Mat 3:7 **23:34** Mat 21:33-39 **23:35** Kej 4:8, 2Taw 24:20-22

bagee yuwa miya oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
38 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo Ogatamee ikii ma enaataa se kiitoopi.
39 Mikee, Ani me kisiino ko Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea, kisee too Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea" see wegagi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

24

Pasal 24-25

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaki too ko Wa me topenaa see bagee yuwa Wa paagoo meemaagea. Okoo Ogatamee me ee mee ma, gebo kaa ee yuwa kuwa miya dimi nagimaakee kaa asiino, "Tuhan, kuwa ee kuwa deede" see asegea.
2 Kiya Yesus me asiino, "Kuwa ee yuwa kuwa diino esee daamaa kiya Anii mikee kisiino ko: Epeekaa kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:3-13, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus peedoota Zaitun Kutuu to kaa peemaata kaama animaata toomuu taaki too ko Wa me topenaa see bagee yuwa okoo too Waa ma mena eewegaano see naadi meemaagea. "A me kuwa yumakaa mée eewegape menaa kuwa maadee moga ukuwaaniita naa ya? Wodopasi yaato Aa wiyaagoo meeno see kooke ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii" see asegea.
4 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa nekeenii.
5 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani ekaa naweakee kaa 'Anii ko Ebo Kristus yoka' see menaa weganaa naadi mée eebaa deebaa siwoo taapea.
6 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
7 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea. Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-kiyoo naano agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa taata.
8 Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya kuwa uduma petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api me yoga kabaano see naadi boodi meege-meege siyaa mokoo.
9 Kuwa kaboo da mée me ikii kiwegee-wegee taano ma, kiwugimagaano ma, kisee kiukuwasi naadi kiekegatagaapea. Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe kaatagea.
10 Kuwa kaboo da taa miya Ni sekaataa bagee kuwa mée eebaa nawisintagaapea. Nawisintaata aawegenee naadi kaama mée ena me mée ena yaekegatagaapi, kisee aabe kaa aaekegatagaa taapea.
11 Nabi poga-poga bagee eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa deebaa senaa taapea.
12 Pedeo dimii, pedeo menaa eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa okoo me mée epa dimii kuwa taa kedaa taapa.

23:39 Mzm 118:26

13 Kiya okoo makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba
daagimaa pootagea.
14 Etokaa doomega menaa kuwa naweganaa siwoo taapea. Kuwa ko 'Ogatamee
Wa too ebo mée eetupi yoka' see menaa kuwa uwoo to, magaa to mée tomaa yuwa
uduma yeesi naadi okoo paagoo wegakumiitagea. Wegakomeeta kaama wodopasi
naagoo kaata."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaatagea" see aseta menaa
Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24

15 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena Ogatamee me ee yiba yiinaageeta totaaki see
kuwa ikii diitagea. Kisee ukuwaaniita menaa kuwa idukaa nabi Daniel me wegawoo
seta menaa yuwa. (Ikii eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee daamaa
nekeenii.)*
16 Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama Yudea wee kaa toogee see bagee
kuwa moga oodoota kuye kaa pakadaa taai.
17 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata oogaai.
18 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo kuwa ee kaa pakaa-
maseekee se.
19 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii yuwa ma, yoga baayee
yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai.
20 Ikii oogaapea kuwa ko dekaanta kiyaa naagoo miya, Sabat naagoo miya se oosea
naadi sembahyang taai.
21 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa agiyoo, yaai-yaai ebo, petamanii
epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too miya ukuwaaniino taa agiyoo yuwa,
bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya kaagaa ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
22 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao naadi kuwa yaai-yaai, gaagaa
siyaa agiyoo kuwa mani yataa kiyaatagi. Maamaa kisee too naaki mée ena ma se
tuyaa.
23 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee nakaayoo tupi' see kisiyu ko
emaa se wugii, bedaa okoo me 'Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa miya wisintayu.
24 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee ma kuwa agoo kaatagea
yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa taano see naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaii
taatagea. Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya deebaa sedee taano see kiya iyo,
se deebaa semaayaa.
25 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa da kaa Ani me kisi-
maneega yoka daamaa nekeenii.
26 Mée me 'Ei, deede, ebo mee maga ugii da kaa kiyoo Ebo Kristus mee tupi' see
kisiyu ko pe-si dii, bedaa okoo me 'Ei, waa ee yiba kitaa tupi' see kisiyaa miya emaa
se wugii.
27 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to deeyaa mokoo kaata. Bego-
bego apaa to awii yaato kaama masegeeta maga kapii to kaa too seke-wasii peega see
deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya mée uduma kisee Waa diitagea.
28 Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa."†

24:13 Mat 10:22, Yak 1:12 * **24:15** "Eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee" kuwa ko kuwa eto mee Matius kapogee yiba menaa kuwa deetaakea bagee yuwa. **24:15** Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **24:18** Luk 17:31-32 **24:21** Why 7:14 † **24:28** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **24:28** Luk 17:37

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28

29 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta wodoo taa kisee ki kenoo
to digiyoo aatakii taata, agoo to mee miya se wikiiniita, okadee yuwa epoo to kaa
kaama kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa
naadi wodeda-peeda sedaa taata.
30 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee meenaki ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo epoo
to kaa agoo kaata. Uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa yuwa uduma kuwa agiyoo
yuwa deeta kaama yegee taatagea. Mée Yogaa mee sinu dagii da taa migi see diitagea.
Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii to esee ebo see diitagea.
31 Puusee too-too da ebo peeyaata kaama Wa me malaikat bagee yuwa 'Pooi' asiyaa
naaki peedoota maga otoo to kaa kaama kisee too maga otoo to kaa too peenaa naadi
Wa me daamaa wiginta bagee yuwa uduma enaataa yakutumeeii senaa taatagea."

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33

32 "Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee kagoo da iye mugumedaa
naadi iye taki kega gaayu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeeniyaa.
33 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa uduma ukuwaandaa taaka see
kuwa ikii deeyu ko monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii
nekeeniitagea.‡
34 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto mee
begaa kaa bagee yuwa bogaano taa da kaa diitagea.
35 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa kaata,
kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa
Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30,34-36

36 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa mée ena ma ewo. Malaikat
bagee miya ewo, Ogatamee Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa too ipi.
37 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota kaboo magaa da kaa
bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo segee seta see see iminookaa miya okoo kisee
agiyoo daba ukuwataaka too meetagi.
38 Kuwa ko idukaa uwo ebo degaano taa kaboo mée tomaa yuwa okoo naano agiyoo
noogee, api aamanee, api goegee, kisee daba ukuwawoo segee seta, kisee too Nuh mee
kapal see komaa yiba seemeta yoo too.
39 Okoo me kisee kaapa, kisee kaapa see kuwa okoo ewo kaa ebo uwoo me okoo
uduma dapimeta. Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya kisee kaata.
40 Mee naagoo mée ekea wiya bugi yagataaki too ko mée ena mee badaa maageeyu,
ena mee kisee eke.
41 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee badaa maageeyu, ena
mee kisee eke, see kaata.
42 Kisee kaata yoka ikii ipiipi see diitoo siwoo taai, ikii epoo Mée Tuhan mee meetagi
naagoo ikii ewo yoka.
43 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba yaato mee kenoo kaa, mee
kenoo kaa meepi see kuwa ee epoo mée ipi naaki waa toomoo se umiyaa, ee se
nakabasi naadi ipiipi see diitoo siyaa.

24:29 Yes 13:10, 34:4, Why 6:12-13 **24:30** Dan 7:13 ‡ **24:33** "Monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Waa meeno see kooki ii, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka" see menaa mee. **24:37** Kej 6:5-8 **24:39** Kej 7:6-24

44 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi
yoka ikii daamaa ipiipi diitoo siwoo taai."

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Luk 12:41-48

45 "Agiyoo yaokagee see bagee yuwa dimi daamaa bagee gaayu ko waa kaasee mée?
Mee ko wa me eboo me menaa uduma daamaa yayeewoo see mée, waa dimi ipi kaa
too yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko mee eboo me wa paagoo asiino,
'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai,
bedaa naano agiyoo eewudiino kuwa miya a me too' see asiyaa.
46 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa naaki mee mée to me kuwa
agiyoo yuwa daamaa yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa, ede nao.
47 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-pagiyoo uduma 'A me
too nadeewoose yoka' see asiyaa.
48 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa dimi yiba ni me eboo mee
moga se meepi yoka naadi kaama
49 kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kopaa dakamegee taano ma,
boomagaa see uwoo noogee see bagee yuwa ma epo enaataa eenoogee taano ma,
kisee ukuwagee siyaa.
50 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo
51 mee mée to kopaa dakamemaata kaama dimi daamaa poga-poga naadi mée
deebaa see bagee yuwa dogeamaayaa yoo kiyoo dogeamaapi. Kiyoo ko yege ma,
gaagaa ma too totaa see yoo."

25

Ukuyogaa gaasi kuwa noonaa dimi ipi, noonaa dimi ewo see kaa ebea-ebea menaa

1 "Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo mée me diitoo
siwoo siyaa ebea-ebea kuwa ko kisee: Api goeano naagoo ukuyogaa gaasi okoo pelita
biyaa doodoota api goeano yoo peemaata kaama api goeano mée to diitoo siyaa.
2 Okoo idibi yaato dimi ewo, okoo idibi yaato dimi ipi.
3 Dimi ewo idibii to kuwa pelita biyaa doopea kiya biyaa uwoo eebaa dogaano taa.
4 Dimi ipi yuwa gaayu ko otaawee ma, biyaa uwoo yuwa ma uduma sikii.
5 Api goeano see mée to meemagaano epee naadi kaama kuwa ukuyogaa gaasii to
okoo uduma toomoo ontokaa peegea.
6 Daatooyiba yupigapi maanegea. "Anoogeeweei, waa migi" see asegea.
7 Okoo anoogeeta pelita biyaa yuwa ipiipii naadi kaama
8 dimi ewo see idibii to okoo me amo kuwa dimi ipi see idibii to asiino, 'Inii me
pelita biyaa deega-deega taaka nao, ikii me biyaa uwoo peenaa mée maniipea ye?'
asegea naaki
9 'Iyo, inii uduma se sikii kaapa. Ikii peedoota biyaa uwoo edaagee yoo pe-edaai'
see asegea.
10 Kiya okoo pe-edaano see peegea kaboo mee api goeano see mée to meemaagi.
Kuwa biyaa uwoo agoo see idibi yuwa mee mée to ma api goeyaa ee yiba seemeta
kaama kene moneewaagea.
11 Kene munitaata wodoo kuwa dimi ewo idibii to meemaata kaama asiino,
'Neataagi, apee kene mée yakabatagaai, kene mée yakabatagaai' see asegea.
12 Kiya wa me asiino, 'Anii mikee kisiino ko anii ikii kiewo see bagee yuwa' see
asiyaa, see kuwa" see asigi.

24:44 Luk 12:39-40 **25:12** Luk 13:25-27

13 Bedaa Yesus me asiino, "Kisee kiyaa naadi ikii ipiipi see diitoo, umiwoo taai, mee naagoo, mee jam kaa meepi see kuwa ikii ewo yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Luk 19:11-27

14 "Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa 'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo kepe okoo ena-ena mantayu, kuwa ko iminookaa koga ma eebaa mokoo namasisi naadi yaeke.
15 Okoo mée dimi ipi yuwa mee doodoo, mee doodoo yawuditayu. Kuwa ko dimi ipi see mée ebo kepee idibi mantayu. Kiyoo kaama dimi ipi mokoo see mée ebo kepee wiya mantayu. Wodopasi mée ebo kepee ena mantayu. Kepe yawuditaata kaama waa apanaa magaa kaa peegi.
16 Kepe idibi masipi mée me moga pe-doogeeta kaama kepe koga idibii to ma yatabeasigi.
17 Kepe wiya masipi mée waa miya kisee kepe koga wiya ma yatabeasigi.
18 Kiya kepe ena masipi mée mee ko peedoota maga ekegamaata kaama wa me eboo me kepee ena mee maga yiba yaboontaagi.
19 Maamaa omegee, toogee naadi kaama okoo me eboo meemaagi. Kuwa kepee yuwa egaano see naadi 'Meei' asigi.
20 Kepe idibi maseta mée wa me kepee gaasi kuwa doodoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee idibii to naekeaseme kuwa eto koga kepee idibi yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi.
21 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii' see asigi.
22 Kiyoo kaama kepe wiya maseta mée waa miya meedoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee wiya naekeaseme kuwa eto koga kepee wiya yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi.
23 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii' see asigi.
24 Bedaa kiyoo kaama kepe ena maseta mée mee miya wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, aa dimi pesee see mée see kuwa anii kaipi. Aa kepe se masemaayaa agiyoo kuwa miya aa kepe masemaayaa. Kuwa ko a me weeno taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa aa poo keepa sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, aa kisee koo taa see mée.
25 Kisee kemaata anii kaweda kaa a me kepee maga yiba kaboonemaama. Eto ko a me kepee mee topa yoka masii' see asigi.
26 Wa me eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi pedeo kaa naokagee see mée, paayaa see mée. Anii weeno taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa poo keepa sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, kisee dimi pesee see mée yoka see kuwa a me nadeege.
27 A me anii kisee mée see nadeeyu ko ni me kaekeasema kepee mee aa bank kaa bagee paagoo namagame naaki daamaa, anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa yoka' see asigi.

25:21 Luk 16:10

28 Wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee mee masegeeta kaama
kepe gaasi agoo see mée to namanii.
29 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo koga
eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya
yamasegeeyaa.
30 Mee mée to ni me menaa nayiino taa yoka maayoo kaa digiyoo yiba yaato tameai.
Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see kuwa mee eboo me aseta menaa"
see asigi.

Wodopasi naagoo mée wigintagaatagi menaa

31 "Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi malaikat bagee yuwa ma uduma
enaataa meetagi. Mee naagoo Wa disii to ebo kaatagi. Wa me ebo animaayaa yoo
kaama ebo mée eetoowoo taatagi, diino esee ebo kaatagi.
32 Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa ikigii to kaa kutumeeii naadi
kutuu wiya ekeasiitagi, domba wodaa munitaa see bagee me domba ma, kambing ma
wigintaayaa mokoo.
33 Domba kuwa Wa me dagi yagaa yaato ekeasiitagi, bedaa kambing yuwa miya Wa
me eka yagaa yaato ekeasiitagi.
34 Kisee wuditaata kaama mee Eboo me kuwa dagi yagaa yaato yuwa asiitagi menaa
ko 'Kiiboo, Neataagi me ede kiyaa bagee yuwa ikii Ogatamee ebo mée eetuyaa yoo
pakaaniweei. Anii idukaa uwoo to, magaa to uduma ogaataata kaboo ikii me tuyaa
magaa mee kiipiipii semaata yoka pakaaniweei.
35 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo neesekea, Anii uwo naadi ketaaka
too uwo neesekea, Anii meedaa, peenaaka too ikii me ee yiba badaa namaasekea,
36 Anii doka taa kaboo ikii me doka neesekea, Anii ikiyoo kusitaaka too ikii naiye-
iyee sekea, Anii digiyoo ee yiba totaaka too ikii nadeegee sekea yoka pakaaniweei'
see asiitagi.
37 Kuwa daamaa, dimi topoo see bagee yuwa me asiitagea menaa ko 'Tuhan,
Aa naadi ketaaka too inii kadeeta kaama naano agiyoo kaneeseke kuwa inii ewo,
kame naagoo kaneeseke naa ya? Aa uwo naadi ketaaka too inii kame naagoo uwo
kaneeseke?
38 Aa meedaa, peenaaka too inii kame naagoo inii me ee yiba badaa kamaaseke?
Aa doka taa kaboo inii kame naagoo doka kaneeseke?
39 Aa ikiyoo kusitaaka too inii kame naagoo kaiye-iyee seke? Aa digiyoo ee yiba
totaaka too inii kame naagoo kadeegee seke? Inii kisee kadiino taa, se maa?' see
asiitagea.
40 Mee Eboo me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii me kuwa esee daba
bagee yuwa kuwa Nii ma ena kenaa bagee yuwa mokoo naadi kaama kisee agiyoo
yaukuwagee sekea kuwa Anii naukuwagee sekea mokoo yoka' see asiitagi.
41 Kiyoo kaama Wa me eka yagaa yaato bagee yuwa miya asiitagi menaa ko 'Mba,
pedeo ayaa kidootaata bagee yuwa peeweei, se modeemaayaa biyaa yiba pooi. Kiyoo
ko Iblis ma, wa me malaikat bagee yuwa ma okoo paaya umiwoo, toowoosi naadi
yaipiipii semaata yoo.
42 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo miya niino taa, Anii uwo naadi
ketaaka too ikii uwo miya niino taa.
43 Anii meedaa, peenaa seta kiya ikii me ee yiba badaa namagaano taa, Anii doka
taa kiya ikii me doka niino taa, Anii ikiyoo kusitaaka too ikii me naiye-iyee taano taa,
bedaa Anii digiyoo ee yiba totaaka too miya nadiino taa yoka peeweei' see asiitagi.
44 Okoo me asiitagea menaa ko 'Tuhan, Aa naadi kaa yee, uwo naadi kaa yee,
meedaa, peenaaka too yee, doka taa kaboo yee, ikiyoo kusitaaki too yee, digiyoo

25:29 Mat 13:12, Luk 8:18 **25:42** Yak 2:15-17, 1Yoh 3:16-18

ee yiba totaaki too yee, kisee Aa gaano pedeo kaa totaake kiya inii epa kagaano taa see kuwa inii ewo, kame naagoo naa ya?' see asiitagea.
45 Wa me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii me kuwa esee daba bagee yuwa kuwa kisee agiyoo miya yaukuwaano taa kuwa Anii miya naukuwaano taa mokoo yoka' see asiitagi.
46 Okoo boodi abaagee see yoo pootagea kiya kuwa daamaa, dimi topoo see bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea" see asigi.

26

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Yesus me kuwa menaa yuwa wegamaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino,
2 "Unu wiya omemaata Paskah naapea naagoo naapea see kuwa ikii ipi. Mée Yogaa mee piya bokoo to kaa boosi naadi ekegatagaapea" see asigi.
3 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Ebo Imam me ee yiba kutuu semaagea. Ebo Imam ekaa da ko Kayapas.
4 Okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea.
5 "Kiya kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo kaapea yoka Paskah noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa" see menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8

6 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi. Waa idukaa kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to. Wa me ee kaa Yesus mee toomuu taaki too ko
7 api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano ebo see uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa. Yesus naano agiyoo notaaki too ko Wa me mumoo to kaa yakabagekomeega.
8 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa kagoo kaa koogo aawegaa taano, "Yaai, kaasee kaa aii peepuuka naa ya?
9 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama kepe ebo masiyaa. Kuwa kepee kuwa daba bagee aii maniino, daa ye?" see koogo aawegaakea.
10 Kiya okoo me aawegaakea menaa yuwa Yesus Waa ipi keta kaama asiino, "Ikii me mee apii mee kaasee kaa pedeo see yawegagea ya? Wa me naukuwaga kuwa esee daamaa agiyoo.
11 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea kiya Anii ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa.
12 Wa me nakoo sepa mee ko Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa agiyoo mokoo yoka pedeo see si yawegaai.*
13 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee apii to me daamaa naukuwapa agiyoo mee miya eeweganaa taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa neke-nekee siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6

25:46 Yoh 5:28-29 * **26:12** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

14 Kiyoo kaama Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena ekaa da
ko Yudas Iskariot mee peedoota imam ebo yuwa paagoo peemaata kaama asiino,
15 "Kisee anii Yesus mee kiekegataaga kepa ko ikii me anii maagiyoo niipea ya?" see
asigi naadi okoo kepe egamaata kaama amaamo manegea.
16 Mee kaama wodoo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo
daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

17 Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah kaa agiyoo
naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea. Mee naagoo ko ragi
yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii
naagoo.
18 Yesus me asiino, "Peedoota kota kaa mée ena paagoo kisee naasii: 'Guru me
kasiino, "Anii bogaano monaa katu keegooga yoka a me ee yiba kiyoo kaama Ni me
topenaa see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape" see kasigi'
see pe-naasii" see asigi.
19 Okoo peedoota kota kaa peemaata kaama Wa me aseta-aseta pee-yaasegea.
Yaasemaata kaama Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii semaagea.
20 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to
ma epo enaataa naano see naadi animaayu.
21 Okoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii mée ena me Anii
naekegatagaapi" see asigi.
22 Okoo dimi nagimeamookea, gaagaa ebo. Okoo uduma mée ena-ena me Waa
asiino, "Sooi, Tuhan, anii ye, ani me ye?" see asegea.
23 Yesus me asiino, "Roti ponee to mee otaawee yiba Anii ma enaataa tukume-
nootaaki mée to wa me Anii naekegatagaapi.
24 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see bogaapi
kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee kabaano taa naaki
daamaa" see asigi.
25 Aseta kaama wudikaa ekegatagaapi mée Yudas me asiino, "Ei, Guru, ani me ye?"
asigi. Yesus me asiino, "A me wegage kuwa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mrk 14:22-26, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

26 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to. Masegeeta nuweei" see asigi.
27 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu naadi Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa aseta kaama otaawee da okoo goo-maneeyu. "Ikii uduma
nuweei.
28 Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me aseta menaa
ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, mée eebaa okoo me
pedeo yuwa epa yaekeasi naadi yakabageapa tadaa mee.
29 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo se naapa,
Neataagi Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa gipii see anggur
poo uwoo ikii ma epo enaataa naatagea" see asigi.
30 Kiyoo kaama okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa ena yaayaa
semaata Zaitun Kutuu to kaa peegea.

26:23 Mzm 41:10 **26:28** Kel 24:8, Ibr 8:8-13

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

31 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Eto mee digiyoo yiba ikii uduma maki-makaa naadi Anii naekeata oodaa taapea, idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see, mee ko kisee:
'Domba munitaa see mée mee Ani me wugimagaapa,
wugimaata kaama domba wodaa yuwa ena kitaa peega, ena kitaa peega sedaa taapea' *Zak 13:7*
see menaa ebeamaata.
32 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta Galilea wee kaa poota, ikii uuto" see asigi.
33 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too kaekeata poopea miya anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
34 Kiya Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.
35 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya daamaa, anii mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa yoka" see asigi. Apanaa yuwa me "Anii miya kisee, anii miya kisee" see wegagea.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46

36 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota maga ena kaa ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii nakaayoo animaata niitooi, Anii woo kaa naa kaa sembahyang taano see naadi pakaanaka" see asigi.
37 Petrus ma, Zebedeus me yogaa wiya ma kuwa okoo too Yesus me badaa maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi nagimeamooki.
38 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo, booyaa mokoo. Ikii miya nakaayoo Anii ma epo enaataa ipiipi niidiitoo taai" see asigi.
39 Waa pakadoota woo kaa naa kaa kisee ki magaa da kaa esee-gapuunta kaama sembahyang menaa ko "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni me boodi abaapa kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too" see asigi.
40 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo ompea. Wa me Petrus asiino, "Ikii peenaa kuwa miya Anii ma epo enaataa niidiitoo taano kana kegea ye?
41 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see gaayaa dimii agoo kiya má yaato ko dabaa" see asigi.†
42 Yesus Waa bedaa wiyaagoo to ma pakadoota woo kaa naa kaa Wa me sembahyang menaa mee ko "Neataagi, kuwa Anii boodi abaapa kuwa Aa boodi abaano too daamaa see nagaayu ko koosi, A me gaata-gaata too yoka" see asigi.
43 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa toomoo ometaakea, okoo esee toomoo ebo kaa emaa pakaa-wikiiniino naka.
44 Yesus Waa bedaa wedaagoo to ma pakadoota sembahyang menaa asigi, yumakaa see see.

26:32 Mat 28:16 † **26:41** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

45 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo
eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee too toomoo too ometaakea ye? Deeweei, Mée
Yogaa mee dimi pedeo see bagee yuwa yagaa kaa yaekegatagaano see monaa kaa
kega.
46 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegatagaano mée mee migi yoka"
see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12

47 Kuwa menaa wegataaka too ko Yudas mee, Yesus me topenaa see bagee gaasi
ma wiyaagoo to mee mee meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai ma, kopaa ma
doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo me "Niipeneasea yoka pooi" see asegea naadi meemaagea bagee
yuwa.
48 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo mee Yesus
yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegi, mee ko kisee: "Ani me ebe
duuduu taapa mée to mee yoka peneasii" see menaa mee ase-maneegi.
49 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao" aseta
kaama Yesus ebe duuduuki.
50 Yesus me asiino, "Mée yogaa to, a me ukuwaano see mege agiyoo mee moga
ukuwaai" see asigi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me Yesus me-peneasegea.
51 Peneasegea naadi Yesus ma enaataa bagee okoo mée waa ena me posee da
masegeeta mée ena kaa kobeasigi naaki apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam
wa me agiyoo yaokagee see mée.
52 Yesus me waa asiino, "A me posee da koogo awetagaai. Kuwa okoo pose
masegeeta mée daageeyaa bagee kuwa uduma okoo miya pose me daageeta
booyaayaa yoka posee da ekeasii.
53 Anii Neataagi paagoo 'Yaai, Anii nadii' see asiyu ko nayeeyaa yoka, daa ye?
Neataagi me malaikat bagee ebo etaa gaasi ma wiya mokoo kuwa pedeo bagee yuwa
naabagasi naadi naisiyaayaa, se maa?
54 Kiya kisee taa. Anii eto napeneasegea kuwa idukaa Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata see see ukuwaaniino gaano pedeo yoka kuwa bagee yuwa naabagaa-
peasiyu ko kuwa ebeamaata menaa yuwa kaasee uwa daayaa?" see asigi.
55 Kiyoo kaama Yesus me kuwa mée yuwa asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago
see bagee ena mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?
Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka kiya ikii me
napeneasiino taa kemea.
56 Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa ko idukaa nabi bagee me ebeamaata menaa
yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega" see asigi. Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa uduma wa too ekeata oodaakea.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa
Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:13-14,19-24

57 Yesus peneata bagee yuwa me Ebo Imam Kayapas me ee kaa eepeegea. Kiyoo
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo
kutuu semaata toomuu taakea.
58 Petrus mee koogo deega se deega see uuto obeegi. Ebo Imam me ee kaa peemaata
kaama kiwitaa to yiba seemigi. Kaasee ukuwaapea, kaasee kaapa naadi kiyoo ee
yadiitoo taa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata diitooki.
59 Mee ee yiba imam ebo yuwa ma, mena pekataa see bagee apanaa yuwa ma
okoo uduma Yesus mee patamaano dimii agoo naadi kaama Wa me kisee pedeo

agiyoo ukuwapi see deepea bagee yuwa abagea. Kiya kisee makapaa menaa Wa
kaa yawegasi naadi deeta bagee ena ma deemagaano taa.
60 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya iyo, Wa kaa pedeo menaa
ena ma taa. Kaama too mée ekea wiya okoo paagoo pakaamaata kaama
61 asiino, "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me Ogatamee me ee mee
umiyaata kaama unu wedo kaa too bedaa tota-tota maataayaa' see wegami" see
asegea.
62 Ebo Imam mee yiinaageeta kaama Yesus asiino, "Ekea me A kaa kawegapea
menaa kuwa Aa mena ena ma se asiipe ye?" see asigi
63 kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam me asiino, "Idukaa kaama
wegawoo seta Mée Ebo Kristus, Ogatamee Yoopaa mee Aa ye, taa ye? Toono Too Mée
Ogatamee me A me menaa kayeetaaki yoka mikee menaa kuwa too naawegatagaai"
see asigi.
64 Yesus me asiino, "A me wegage kuwa. Ani me kisiino ko: Eto kaama wodoo
Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo
tupi see kuwa ikii diitagea, sinu dagii da taa migi see miya diitagea, see kuwa mikee
kisega" see asigi.
65 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa waa ekaato dokaa da
geakomeeta kaama asiino, "Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa kuwa wegagi yaai.
Wa me pedeo menaa kuwa ikii miya yeemaagea yoka eto ko sikii, Wa me kisee pedeo
ukuwapi see deepea bagee apanaa se abaai.
66 Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi naaki "Waa bogaano gaano
pedeo" see asegea.
67 Kiyoo kaama okoo me Yesus ebeyumaa da kaa dabeedi taaweekea, yagaa kopaa
dakamegea, mée noonaa me yagaa kopaa ebeyumaa da kaa dakameamoo naadi
kaama
68 asiino, "Aa Ebo Kristus nao, maamee me kadakamigi, maamee me kadakamigi
see kuwa A me duya kaa mée deede" see menaa asegea.‡

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

69 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa animaata toomuu taaki too ko kiyoo
agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga. "Ei, aa miya Galilea wee kaa
mée Yesus mee ma epo peenaa see mée to, se maa?" see asega.
70 Kiya Petrus me kiyoo kutuukea bagee yuwa uduma gii da kaa ewo poga-poga
naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa anii ewo" see asigi.
71 Waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko agiyoo yaokagee see apii ena
miya topa. Wa me Petrus deeta kaama kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Mee mée mee
ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ma epo enaataa peenaa see mée" see asega.
72 Petrus bedaa ewo poga-poga naadi asiino, "Ataagi yoogi, mee Mée mee anii ewo
see Mée" see baato maa-maneegi.
73 Peenaa toomaata kaama kiyoo topea bagee yuwa Petrus paagoo meemaagea. "Ei,
a me menaa da wa too see kuwa inii kanekeenege yoka mikee aa miya okoo yaato
bagee ena" see asegea.
74 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi yoogi, mee
Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi naaki taka ena ayam menaaki.
75 Mee kaama too Yesus me yumakaa asigi menaa da nekeenigi, mee ko 'Aa kaagaa
wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena

26:61 Yoh 2:19 **26:64** Dan 7:13 **26:66** Im 24:16 ‡ **26:68** "Maamee me kadakamigi ya?" see aseta menaa mee ko petamanii okoo me Yesus emaa masii to taa doka me yabebenataata kaama dakamegea naadi aseta menaa. (Luk 22:64)

menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama peedoota amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.

27

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa
ma okoo me Yesus mee wugimaasi naadi menaa daakomeegea.
2 Yesus yagaa da taa one gadimemaata eepeedoota Gubernur Pilatus paagoo pe-
ekeasegea.

Yudas mee boota menaa
Kis 1:18-19

3 Kuwa kaboo da Yudas mee, Yesus ekegataata mée mee okoo me "Yesus mee
bogaano gaano pedeo yoka" see menaa daakomeegea kuwa waa ipi keta kaama dimi
gaagaa ebo kigi. Waa kepe amaamo masipi yuwa kuwa metaki maniino see naadi
doodoota imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo paagoo peegi.
4 Peemaata kaama wa me asiino, "Anii pedeo ukuwaga nao. Ni me kiekegataaga
Mée mee dimi pedeo taa see Mée kiya niibooyaapea" see asigi. Kiya okoo me asiino,
"Kuwa menaa kuwa inii taano se, aa taano naadi" see asegea.
5 Yudas wa me masipi kepee yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba pe-tameamaagi.
Tameamaata kaama peedoota amo kaa naa kaa peemaata kaama waa ekaato kaakaa
da taa one gadeata opeekomeegi.
6 Kiyoo kaama imam ebo yuwa me kuwa kepee yuwa meeii naadi kaama wegaano,
"Kuwa kepee kuwa mée wugisi naadi edaata kepee yoka kisee kepee kuwa Ogatamee
me ee yiba kepe awetaa see yoo kiyoo awiino ko daa" see wegagea.
7 Okoo me kaasee ukuwayaa naadi kisee yoka, kisee yoka see aawegaa semaata
kuwa kepee yuwa masegeeta maga ena edaagea, ekaa da ko Otaawee Ipiipii Taa See
Bagee Me Magaa. Apanaa tomaa kaa bagee me okoo booyaa yuwa kiyoo ogo maageesi
naadi edaagea.
8 Edaamaata kaama wodoo mee magaa mee Tadaa Magaa see ekaa miya weewoo
seta, kisee too eto kenaagoo miya kisee ekaa weegea.*
9 Kisee kemaata idukaa nabi Yeremia me wegata menaa uwa daaga yoo, mee ko
kisee:
"Tuhan me nasiino, 'Israel bagee me waa edaano sikii-sikii, kepe amaamo kuwa
10 masegeeta kaama Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me Magaa mee edaai' see naseta.
Kiyoo kaama mee magaa mee edaata" *Zak 11:12-13*
see menaa ebeamaata.

Yesus me Gubernur Pilatus paagoo aseta menaa
Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38

11 Kuwa kaboo da Yesus mee badaa maadoota Gubernur ikigii to kaa ekeasegea.
Gubernur me apaadiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" see asigi
naaki Yesus me "A me wegage kuwa" see asigi.
12 Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Pilatus paagoo Yesus
"Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi" see menaa yakobagea
naaki Yesus mee koogo, mena ena ma se asigi.
13 Pilatus me Waa asiino, "Okoo me A kaa kawegataakea menaa kuwa Aa yiino taa
ye?" see asigi
14 kiya Yesus me mena ena ma asiino taa. Gubernur mee dimi nagimigi.

---

* **27:8** Tadaa Magaa see ekaa mee ko mée wugisi naadi kaama edaata kepee me edaata magaa naadi Tadaa Magaa see ekaa munta.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39–19:16

15 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée
ena Gubernur me daba yapeeyaabuu segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur
paagoo "Mee mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata asiwoo segee
seta.
16 Kuwa kaboo da dimi pedeo naadi ogo pege-pege see mée ena ekaa da ko Yesus
Barabas mee digiyoo ee yiba tupi.
17 Mée eebaa Pilatus paagoo kutuu semaagea kaboo wa me okoo apaadiino, "Eto
mee tahun kaa anii daba kipeeyaapa mée mee maamee naa kipeeyaapa naa ya? Yesus
Barabas mee ye? Yesus Ebo Kristus see ekaa weegeekea Mée mee ye?" see asigi.
18 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo ekeasegea kuwa Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa me 'Anii miya kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa
Yesus yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama aseta menaa mee.

19 Pilatus wa me mena ena too too yadaakomee taa see yoo animaata totaaki kaboo
apimee me menaa doodoota wa paagoo eewegagea. "Mee Mée mee Wa kaa pedeo
menaa taa see Mée yoka emaa se wugii. Anii Wa kaa unuu deepa kemaata dimi
nagimeamoo taaka yoka kuwa wugimagaano dimii kuwa okoo too yaekeasii, aa ma
se, see kasega" see menaa eewegagea.
20 Kiya imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me kiyoo topea
bagee yuwa koogo eeweganaa taano, "Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus mee
wugimagaai, see niiasii" see eeweganaakea.
21 Bedaa Gubernur me okoo asiino, "Kuwa mée wiya kuwa kamee daba kipeeyaano
ede kegea naa ya?" see asigi naaki "Barabas mee daba mée yapeeyaai" see asegea.

22 Pilatus me asiino, "Kisee gaayu ko Yesus mee, Ebo Kristus see ekaa weegeekea
Mée mee anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi. Okoo uduma ebo
menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
23 Kiya Pilatus me asiino, "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya?"
see asigi kiya okoo bedaa esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku
wugii" see asegea.
24 Kuwa bagee yuwa kagoo kaa omaago-omaagoo taano see kookea. Pilatus me
kagoo taa kisi naadi menaa ena ma se wegamaayaa yoka uwo peenaa masegeeta
mée yuwa gii da kaa yagaa uwo wetogigi. Yagaa wetogemaata kaama Wa me okoo
asiino, "Eto ko mee Mée mee bogaapi kuwa anii ma se, ikii kaa too doosea" see asigi.

25 Kuwa bagee yuwa uduma me asiino, "Waa bogaapi kuwa inii ma, inii me yogaa
yuwa ma inii kaa too kisi yoka daamaa, koosi" see asegea.

26 Mee kaama Pilatus me Barabas mee daba yapeeyaagi kiya Yesus mee pepeaduu
me dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi naadi okaa yago bagee
paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mrk 15:16-20, Yoh 19:2-3

27 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota Gubernur me ee yiba
eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa yago bagee topea yuwa ma uduma Yesus paagoo
kutuu semaagea. Waa bobetaata kaama
28 Wa me dokaa da yabeageeta kaama dadi poo epoo da see see dokaa ena Wa kaa
yamaataagea.
29 Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa
yamaataagea. Aii piya tamo ena Wa me dagi yagaa yaato yagaa da kaa yaogoata

kaama Wa ikigii to kaa kagu maga kaa sibu naadi wisineekee kaa asiino, "Yahudi
bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.†
30 Wa kaa dabeedi taawee naadi Wa me yagaa da kaa yaogoasegea tamoo da mee
masegeeta kaama Wa me mumoo to kaa dakamegea.
31 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see dokaa da yabeageeta kaama
bedaa Wa me petamanii dokaa da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku
wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27

32 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee aadoo
seta kaama Yesus me piya bokoo to mee "Aa yadogaai" see asegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa eepakaamaagea. Golgota
see ekaa mee wegayu ko Mumo Metoo Kutuu to see ekaa mee.
34 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, gii pedeo see uwoo ma aatogo-
maatogo semaata Waa nusi naadi manegea. Uwo noodeegi naaki gii pedeo naadi se
nugi.
35 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me dokaa yuwa maamee me
masiipi, maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea.
36 Kuwa agiyoo iyagideeta kaama kiyoo animaaii naadi diitookea.
37 Wa dagii da kaa Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama pakaa-tabeasegea.
Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo Yesus mee"
see menaa yaebeamaagea.
38 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku
wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.
39 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii naadi wisineekee kaa Yesus
asiino,
40 "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba too maataata
tota-tota siyaayaa see wegame Mée, Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa gaayu ko Aa
ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo to kaa kaama magaa da kaa
eseanii" see asegea.
41 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Yesus wisineekee kaa asiino,
42 "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu segee simi kiya Waa
ekaato iyo. Waa Israel bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa ko mee piya bokoo to
kaa kaama eseaniino too daamaa. Eseanta kaama too inii mikee nao see gaayaa.
43 Waa Ogatamee kaa dimi maataa see Mée, bedaa Wa me 'Anii ko Ogatamee
Yoopaa' see wegageeki yoka eto ko Ogatamee me Waa epa gaapi ko Waa daba
daagimaa peeyaasi" see asegea.
44 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya ekea me miya
Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

45 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa uduma digiyoo
aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa.

---

† **27:29** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma, emas tamoo da ma, kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa ko Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea. **27:35** Mzm 22:19 **27:40** Yoh 2:19 **27:43** Mzm 22:9

46 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo menaa-menaa kaa "Eli, Eli,
lama sabaktani?" see wegagi. Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni
me Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.
47 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Waa Elia
mee mena ogetaaki" see asegea.
48 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi doka ponee to see see
agiyoo moga masegeeta geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata gokoo da kaa
yokoata manigi.
49 Kiya mée noonaa me asiino, "Wisintayu. Elia mee esedoota Wa paagoo daba
daagimaa peeyaapi ye, taa ye see niidiitoo taai" see asegea.
50 Bedaa Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena dimi noogaa da pe-seomigi.
51 Kuwa kaboo da taa ko taka ena Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee
to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota manii to kaa too
wiya wodeenega. Maga pigii miya mega, maga kutu-patu kaa omaa yuwa miya
kabaandaaka.
52 Mée ogo yuwa miya kabaandaa naadi kaama Ogatamee me bagee yuwa mée
eebaa aya andoo peedaakea.
53 (Kuwa bagee kuwa gaayu ko Yesus aya andoo peeta wodoo taa okoo Yerusalem
magaa kaa, daamaa wa too wigintaata magaa kaa kiyoo peenaa seta. Okoo deeta
bagee yuwa mée eebaa.)
54 Digiyoo, maga pigii, kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yuwa kuwa kiyoo Yesus
diitoo taa see bagee yuwa dimi nagimegea. Okaa yago bagee me eboo ma, apanaa
okaa yago bagee yuwa ma okoo me "Mee Mée mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see
aawegaakea.
55 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea. Okoo ko Yesus me agiyoo
yaukuwataa see apii, petamanii Galilea wee kaa kaama Waa ma epo enaataa peenaa
seta apii yuwa.
56 Kuwa apii yuwa yupii Maria Magdalena mee ma, Yakobus ma, Yusup ma ekea
baayo Maria mee ma, Zebedeus me yogaa wiya ekea baayo ma kuwa topea.

Yesus ogo maata menaa
Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

57 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo kepe yago bagee ena migi. Waa ekaa da
ko Yusup, Arimatea magaa kaa mée. Waa miya Yesus mikee gaayaa see mée.
58 Waa Yesus bootaa da idimaano see naadi peedoota Pilatus paagoo peemaata
idimigi naaki Pilatus me kiyoo gebo kaa bagee yuwa asiino, "Bootaa da mee wa me
masisi yoka yaekeasii" see asigi.
59 Bootaa da masegeeta daamaa poodee see doka gipii da kaa bebenataata kaama
60 doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo maatayu. Mee
oma togaawee mee ko Yusup boota kaama ogo maasi naadi yadenamaata oma gipii
da mee. Ogo maataata kaama ebo omaa ena bikimedoota kenee to kaa pe-takeata
kaama ee kaa peegi.
61 Maria Magdalena ma, apanaa Maria ena ma ekea Yesus ogo da doodoo da kaa
kiyoo animaata toomuu taakea.

Okaa yago bagee yuwa Yesus ogoo da kaa yuumaantoo seta menaa

62 Tokoma mee da Sabat naagoo imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
enaataa peedoota Pilatus paagoo kutuu semaagea.

27:46 Mzm 22:2 **27:48** Mzm 69:22 **27:51** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

63 Okoo me Pilatus asiino, "Ei, inii me Eboo. Mee makapaa menaa weganaa simi
Mée to Waa bogaano taa kaa Wa me wegaano ko 'Anii boota kaama wedaagoo to
naagoo aya andoo poopa' see wegami kuwa inii nekeenege yoka
64 ogoo da kaa yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai. Wedaagoo to naagoo kaama
wodoo wisintayu. Wa me topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da koogo doodoo
peeyaa naadi kasege. Doodoo peeta kaama 'Waa aya andoo peegi nao' see weganaa
taapea menaa kuwa yaai. Wa me petamanii mée deebaa senaa simi menaa kuwa
mikee ebo kiya okoo me 'Waa aya andoo peegi nao' see mée deebaa taapea kuwa
mee asii eboo kaapa naadi kaama kiyoo yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai" see
asegea.
65 Pilatus me asiino, "Daamaa, okaa yago bagee badaa maadoota pooi. Ogoo da kaa
daamaa pe-yuumaantoo taai" see asigi.
66 Okaa yago bagee peedoota oma kenee to kaa peemaata kaama mee takeata omaa
to mée me kabaano wedaasi naadi agiyoo omaa to kaa pe-tabeasegea. Mee kaama
kiyoo yuumaantookea.

28

Yesus aya andoo peeta menaa
Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa da
Maria Magdalena ma, apanaa Maria ma wiya Yesus ogoo da diino see naadi peegea.
2 Taka ena maga pigii ebo mega, Tuhan me menaa eseasegee see mée ena epoo to
wodoo kaama eseanigi yoo. Eseanta kaama Waa ogoo da kaa takeata oma damaa to
amaa kaa bikimeamaata kaama oma dagii da kaa animaagi.
3 Wa me ebeyumaa da bego-bego see see mokoo, wa me dokaa da sinu poodee da
keenda.
4 Kiyoo yuumaantoo taa see bagee yuwa okoo weda kaa totomoo naadi boota bagee
mokoo kedaakea.
5 Mee malaikat see mée to me kuwa api wiya asiino, "Ekea se wedaai. Piya bokoo
to kaa paku wugitaamea Mée Yesus mee ekea me abagea see kuwa anii ipi.
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi, Wa me 'Anii aya andoo poopa yoka' see
kisimi see see. Ekea meedoota Wa bootaa da ogo maataamea taa kitaa me-deeweei.
7 Eto ko moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo kisee pe-naasii:
'Waa boota kaama aya andoo peepi. Wa keta Galilea wee kaa pe-seomigi yoka kiyoo
ikii me Waa diipea' see kisigi, see pe-naasii. Anii kuwa menaa mikee kisi-maneega
yoka" see asigi.
8 Asigi naadi kuwa apii wiya weda dimii ma, ede dimii ma Wa me topenaa see
bagee yuwa kuwa menaa asiino see naadi yiibaga peegea.
9 Taka ena Yesus kuwa apii wiya ma aadoo seta kaama "Epao" asigi. Ekea meedoota
Wa paagoo Wa me badoo da pe-podamaata kaama maamaa yaapaagee, ebo ekeekea.
10 Yesus me ekea asiino, "Se wedaai. Peedoota Nii ma kenaa bagee yuwa paagoo
kisee naasii: 'Ikii Galilea wee kaa pooi see kisigi' see pe-naasii. Kiyoo okoo me
nadiipea" see asigi.

Yuumaantoo seta bagee me ase-maneeta menaa

11 Kuwa apii wiya pe-seomegea kaboo kiyoo yuumaantoo sepea bagee okoo wedo
waa naa Yerusalem magaa kaa peegea. Imam ebo yuwa paagoo peemaata kaama
kuwa ukuwapea-ukuwapea yuwa eewegagea.

27:63 Mat 16:21

12 Kiyoo kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo kutuu
semaata kaama "Kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea?" see aawegaakea. Mena
aawegaa semaata kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe eebaa manegea.*
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me okoo asiino, "Mee wodoo kisee menaa
niiwegawoo taai, kuwa ko: 'Daatooyiba yaato inii toomoo ompe kaboo Yesus me
topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da oma masedoo peepea' see niiwegawoo
taai.
14 'Bootaa da masedoo peepea' see menaa da Gubernur paagoo yeeyaagea kepa ko
dimi se nagimaai, inii me waa mena me keedapuu-dapuu taape" see asegea.
15 Kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe masegeeta kaama "Wa bootaa da
oma masedoo peemea yoka" see menaa wegawoo seta. Eto miya Yahudi bagee me
"Wa bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa kuwa aawegaa siwookea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo aseta menaa
Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

16 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa peedoota Galilea wee kaa
maga kutuu to kaa peegea, Yesus me "Kiyoo nadiipea yoka pooi" see asimi yoo.
17 Maga kutuu to kaa pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus tupi. Okoo me Waa
yaapaagee, ebo ekeekea kiya okoo noonaa me dimi wiya kegea.
18 Yesus meedoota okoo geboo da kaa kaama aseta menaa ko "Se-pesee, we-pesee,
se-menaa, we-menaa uduma, epoo to wodoo kaa miya, magaa da kaa miya kuwa
uduma Ni kaa too naekeata topa.
19 Kisee kemaata ikii peedoota uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa yuwa uduma
paagoo pooi. Okoo miya Ni me topenaa see bagee yuwa nakiyaabuu senaa taai. Ikii
kuwa bagee yuwa uwo yatukumaano kuwa ko Nagamee ekaa yiba ma, Yogamee ekaa
yiba ma, Roh Kudus ekaa yiba ma kuwa ekaa yiba uwo yatukumaai.
20 Ni me kiseta-kiseta menaa yuwa uduma okoo miya daamaa nadeewoo, naukuwa-
woosi yoka tupiwoo taai. Mikee, Anii ikii ma epo enaataa kiitoowoo taapa, kisee too
wodopasi naagoo too see kuwa daamaa nekeenii" see aseta. Kiyoo too.

* **28:12** Yahudi bagee me kepe eebaa manegea kuwa ko Yesus aya andoo peepi see menaa kuwa mée se eewegasi naadi kepe manta. **28:16** Mat 26:32 **28:18** Ep 1:20-22

Markus
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Markus waa Yahudi bagee kiya wa me apanaa tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko kuwa idukaa kaama Ebo Kristus mee daamaa wigintaata ebo toowoo taatagi see wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata kemaata Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa ma, Wa me mée topenaa seta menaa ma kuwa ebeamaata. Wa me ebeamaata menaa kuwa eebaa yaato Matius kapogee yiba miya topa, Lukas kapogee yiba miya topa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-13 Yesus mee uwo yatukumeta kaama petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
1:14–6:6 Yesus mee Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa
6:7–8:30 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa
8:31–10:52 Yesus bogaano monaa da ekaapa kega naadi mée topenaa, ukuwanaa seta menaa
11:1–12:44 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama mée topenaa, ukuwanaa seta menaa
13:1-37 Yesus me Anii wiyaagoo meeno taa kaboo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya daamaa nadiitoo taai, Ni me menaa daamaa nayeewoo, nawegawoo taai naadi menaa
14:1–15:47 Mée me Yesus mee peneata kaama booyaata menaa
16:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-6,11-12, Luk 3:3-6,15-17, Yoh 1:19-28

1 Ebo Kristus Yesus mee, Ogatamee Yoopaa Wa kaa daamaa petamanii menaa kuwa ko kisee:
2 Idukaa Ogatamee me kapogee yiba nabi Yesaya me menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi. *Mal 3:1*
3 Piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa 'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see menaa ebeamaata. *Yes 40:3*
4 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama eeweganaa seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa Ogatamee me epa kiekeasiipi yoka eto ko ekeata kaama uwo tukumaai" see menaa weganaaki.
5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yudea wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma okoo mée eebaa. Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama Yohanes me Yordan dee kaa uwo yatukumigi.

---

* **1:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee.

6 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa epmoonee da mee
woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa ko motaabi ma, degee kegoo
uwoo ma kuwa.
7 Wa me wegata menaa mee ko kisee: "Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii
peedi yoka anii esee-kodeata kaama Wa me bado doko yabeano kuwa miya weda,
iyo.
8 Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus yiba
miya kitukumaatagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

9 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi kaama peedoota Yordan
dee kaa peemaata kaama Yohanes me Waa uwo yatukumigi.
10 Yesus maayoo kaa peanta kaama deataayaa naaki taka ena epoo to kabaanta
kaama wiya wodeenega. Kisee wodeenta kaama Roh mee poodee see bedoo eseaniyaa
mokoo see see Wa kaa eseanigi.
11 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Aa ko Ni me
esee kaepa see Yogaa yoka A me Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuke" see asigi.

Iblis me Yesus pedeo ukuwasi naadi asegee seta menaa
Mat 4:1-11, Luk 4:1-13

12 Kuwa kaboo da Roh Kudus me Yesus mee piya taa, one taa see ebo mee maga
ugii da kaa eepeegi.
13 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Waa apaadee segee see
egapii mée wiya. Yesus Waa mee magaa to kaa yago tookee agiyoo yupii omegee,
toogeeka too malaikat bagee yuwa me Waa iye-iyee seta.

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11

14 Kuwa kaboo da Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea. Waa seemiyaata
kaama Yesus mee peedoota Galilea wee kaa peemaata kaama Ogatamee me etokaa
daamaa menaa kuwa eeweganaaki.
15 Wa me menaa mee ko kisee: "Eto ko monaa da kaa kega. Ogatamee Wa too ebo
mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma
dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai, bedaa kuwa etokaa daamaa menaa kuwa
mikee gaawoo taai" see menaa kuwa eeweganaaki.
16 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too deamaayaa naaki doge abagee
see bagee mée ekea wiya uwo pikuu da yiba jala onee tameeyamoo taakea. Ena mee
ekaa da ko Simon, ena mee Simon ebee ekaa da ko Andreas.
17 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée naabawoo see bagee wiya
kikiyaapa" see asigi.
18 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
19 Bedaa peedoota peenaa amoo maa kaa mokoo peemaata deamaayaa naaki mée
ekea wiya topea, kuwa ko Zebedeus me yogaa wiya, Yakobus ma, Yohanes ma ekea
kenaaya. Ekea koma yiba jala onee ipiipii taakea.
20 Yesus me "Ekea Ni sekaataa nameei" see asigi naaki kisee ki mee komaa da ma,
nagamee Zebedeus ma, wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ma kuwa uduma
ekeata Wa sekaataa peegea.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Luk 4:31-37

1:6 2Raj 1:8 **1:11** Mzm 2:7, Yes 42:1

21 Yesus ma okoo peedoota Kapernaum magaa kaa peemaayu. Sabat naagoo Waa
sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama mée topetaaka too ko
22 kiyoo yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea, Wa me mée tupiino ko omaago
yoka, Musa me menaa mée topetaa see bagee me mée topetaa siyaa see see se.
23 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée ena tupi. Wa me mena ebo
kaa
24 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea menaa agoo? Inii mée
umina pedeo kiyaano see naadi mege ye? Aa mee ko anii kanekeenega. Aa ko
Ogatamee me kawigintaata pedeo ena ma taa see Mée mee ii" see asigi.
25 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa kaama pooi" asigi naaki
26 paa me mee mée to maa da totomo yasiyaata kaama ebo menaa-menaa kaa wa
kaa kaama peegi.
27 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. Okoo me wegaano, "Mee kaasee
agiyoo? Wa me mée tupiino menaa kuwa gipii see menaa ii. Wa me menaa kuwa
esee pesee, omaago. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki Wa me menaa yayiino too" see
aawegaakea.
28 Kuwa Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota Galilea wee kaa magaa kaa kiyoo-
kiyoo uduma eeweganaa seta.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 8:14-17, Luk 4:38-41

29 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaabagaapeata kaama peedoota
Simon ma, Andreas ma ekea me ee kaa, Yakobus ma, Yohanes ma ekea miya peegea.
30 Ee kaa peemaaga too ko Simon me apimee baayo wa me ometaa see yoo tani ma
ikiyoo meanta totaaka. Okoo moga peedoota Yesus paagoo pe-asegea.
31 Waa peedoota mee apii to paagoo yagaa da peneata anoogeeyaagi naaki ikiyoo
taa keepeasega. Taa kega naadi anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
32 Keno seomigi kaboo ikiyoo yago bagee yuwa ma, paa yago bagee yuwa ma okoo
uduma Yesus paagoo eemedaakea.
33 Mee magaa kaa bagee uduma mee ee kaa kenee to kaa kutumeeiikea.
34 Okoo me deei-deei, meanee see agiyoo tomaa-tomaa yuwa eebaa Wa me yataa
kiyaagi, paa eebaa miya yaabagaapeasigi. Paa yuwa me 'Mee ko Ebo Kristus yoka'
see kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena peenaa ma se wegayaagi.

Yesus me daamaa doometa menaa eeweganaa seta menaa
Luk 4:42-44

35 Omemaayu pedeo tokomaa, pe-aweeniino taa see kaboo da Yesus mee peedoota
mée taa see yoo peemaata kaama sembahyang taaki.
36 Simon ma, waa ma bagee yuwa ma okoo epo Yesus abanaakea.
37 Okoo me Waa deemaata kaama asiino, "Mée uduma kaabanaakea" see asegea.
38 Wa me asiino, "Anii mena eeweganaa taano see naadi meta yoka gebo kaa apanaa
magaa kaa bagee yuwa paagoo niipooi" see asigi.
39 Waa Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka too sembahyang segee
see ee yuwa yiba Wa me menaa daamaa eewegageeki, paa seemeta bagee yuwa miya
paa yaabagaapii segeeki, kisee ukuwanaa segee seta.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Luk 5:12-16

40 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo abuu me daa-noota see
mée Yesus paagoo meemaata kaama mumo maga kaa esee-ekeasigi. Wa me maamaa
aseekee kaa "Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.

41 Yesus me waa epa nao naadi wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me
abuu kuwa taa kaai" see asigi.
42 Taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
43 Yesus me waa koogo pooi see aseta kaama bedaa Wa me pesee kaa asiino,
44 "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo peedoota imam bagee
paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii see
kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo kamanisi naadi doo-pooi,
idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu
taa kega ii' see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.
45 Kisee asigi kiya mee mée to me kuwa Wa me kisee daamaa nakoo sipi see menaa
kuwa awee da kaa kiyoo-kiyoo eewegakomeegi. Mee kaama wodoo Waa kota magaa
kaa awee da kaa peenaa taano iyo. Waa gebo kaa magaa kaa mée eebaa taa see yoo
kiyoo too toogeeki. Kisee kiya kiyoo-kiyoo bagee mée eebaa Wa paagoo medaakea.†

2

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Luk 5:17-26

1 Unu wedo waa naa omemaata kaama Waa metaki peedoota Kapernaum magaa
kaa peemaayu. Peemaata kaama mée me "Waa meemaata ee kaa tupi" see menaa
kuwa weganaakea.
2 Waa tupi yoka naadi mée eebaa medaakea. Ee yiba mée sipi, kenee to kaa kiyoo
miya toono naka. Wa me menaa kuwa okoo daamaa eewegataa.
3 Kuwa kaboo da taa ko okoo mée wui me oogimaata bagee ena Yesus paagoo
dogaano see kookea.
4 Kiya mée sipi naadi Wa paagoo doomagaano iyo yoka doodoota ee to wodoo taa
pakagea. Pakaamaata kaama Yesus doodoo da taa ee kabataagea. Kabataata kaama
mee oogimaata mée to wa me ometaa see keagee da ma yadookomeegea. 5 Yesus me
okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me mee oogimaata mée to
asiino, "Niyoopaa, a me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma
menaa kuwa taa" see asigi.
6 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa miya kiyoo animaata totaakea.
Okoo me kuwa menaa yeeta kaama dimi yiba gaano,
7 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa. Mée tomaa
okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me too koo semaayaa, se
maa?' see koogo dimi yiba gaagea.
8 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me dimi yiba moga nekeenta kaama asiino,
"Ikii koogo dimi yiba 'Kaasee mée to yaai' see nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
9 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa kaekeasega yoka eto
ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta
a me ometaa see keagee da masegeeta daamaa peenaa taai' see menaa mee miya
wegayaa, ekea paaya.
10 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee ma
menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena
kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino,
11 "Ani me kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta ee kaa
pooi" see asigi.

1:44 Im 14:1-32 † **1:45** Yesus Waa kota magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo see menaa mee ko ikiyoo yago bagee yuwa ma, aii kisee deetaa see bagee yuwa ma okoo mée maamaa eebaa Wa paagoo yigimeeii taapea naadi kaama Waa mée eebaa tuyaa magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo, see menaa mee.

12 Kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo waa kisee ki anoogeeta kaama wa me
ometaa see keagee da masedoota ee kaa peegi. Kiyoo diitookea bagee yuwa uduma
dimi nagimaano ebo, Ogatamee yaapaageekea. "Ebo ae see agiyoo mee see see inii
ewo, se deetaa see agiyoo" see wegagea.

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Luk 5:27-32

13 Kiyoo kaama Yesus mee kaagaa ena ma peedoota Galilea piku geboo da kaa
peemaata kaama mée eebaa Wa paagoo medaakea. Wa me okoo daamaa topetaa.
14 Waa peetaaki too deeyaa naaki mée ena, Alpeus yoopaa ekaa da ko Lewi mee
kiyoo tupi. Wa me pajak kepee masegee yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa
nameei" asigi naaki yiinaageeta Wa sekaataa peegi.
15 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Yesus sekaataa bagee kuwa
okoo mée eebaa kemaata pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa dimi
pedeo see bagee yuwa ma okoo mée eebaa animaaii naadi Yesus ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa notaakea.
16 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa me diitookea.
Okoo ko Parisi kaa bagee. Okoo me Yesus Waa pajak kepee yamasegee see bagee ma,
apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa
deeta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée
mee pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo
paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
17 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama okoo asiino, "Ikiyoo taa see bagee kuwa
ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee kuwa too peeyaa.
Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa mena ogaano see
naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-17, Luk 5:33-39

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes wa me topetaa see bagee
yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo naano agiyoo tapoo toogeekea. Mée noonaa
Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Yohanes me topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma okoo naano agiyoo tapoo toogee siyaa kiya A me topenaa
see bagee yuwa se ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimee ma
enaataa tuyaa bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee siyaa ye? Taa, mee api goeyaa
mée to epo enaataa tuyaa kaboo naano agiyoo tapoo se toogee siyaa.
20 Api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo too wa me
bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.*
21 Bedaa Yesus me wegaano, "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa see doka
ponee to mee masegeeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee
kiwiyu ko mee nuku see dokaa da mee geanta tokogoo ebo kedaa siyaa.†
22 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee.
Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee
wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo

---

2:17 1Tim 1:15 * **2:20** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. † **2:21** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi dokaa da pedeo kiyaa.

miya pedeo kiyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee siyaa" see wegagi.‡

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Luk 6:1-5

23 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus Waa gandum poo uwaa da taa peetaaka too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum poo ukuu yuwa naano see naadi daapegeekea.
24 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee kaa ukuwagea ya?" see asegea.
25 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma okoo naano agiyoo taa kaboo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?
26 Mee ko idukaa Abiyatar waa Ebo Imam tota kaboo Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.
27 Bedaa Yesus me asiino, "Sabat naagoo mee ko mée tomaa yuwa okoo kaa daamaa yaagoo kiyaata, mée tomaa me mee naagoo kana ma, kana ma deewoosi naadi agoo kiyaata se.§
28 Kisee kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo mee miya epoo Mée" see asigi.

3

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Luk 6:6-11

1 Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi.
2 Parisi kaa bagee miya kiyoo topea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa yaweganaa taano see dimii agoo yoka Sabat naagoo Wa me mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
3 Wa me mee yagaa enaato boota see mée to asiino, "Aa mée uduma dagii da kaa yiinaageeta tooi" see asigi.
4 Yesus me okoo asiino, "Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko maagiyoo ukuwaano dagu see ebeamaata ya? Daamaa agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Pedeo agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano mee dagu ye? Mée booyaano mee dagu ye?" see asigi. Kiya okoo mena taa, koogo togea.
5 Wa me kagoo kaa okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga naadi kaama sooi, dimi eboo see bagee yuwa nao naadi dimi boodi ebo. Kiyoo kaama Wa me mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi.
6 Parisi kaa bagee yuwa pudumeta kaama Herodes yaato bagee ma enaataa Yesus mee wugiino see menaa koogo aawegaa seta.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa

---

‡ **2:22** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee. **2:26** 1Sam 21:1-6 § **2:27** Sabat naagoo mee ko Ogatamee me mée tomaa yuwa mee naagoo daamaa ede ma, ede ma toogeesi yoka naadi mee naagoo okoo kaa yaagoo kiyaata. Kisee kemaata Yesus me topenaa see bagee me naadi kaa Sabat naagoo gandum poo daageegea kuwa daa see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

7 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma enaataa Galilea pikuu da kaa
peetaaka too mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea wee kaa bagee ma,
Yudea wee kaa bagee ma,
8 Yerusalem magaa kaa bagee ma, Idumea wee kaa bagee ma, Yordan uwaasii
yaato magaa kaa bagee ma, Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma,
okoo mée eebaa. Okoo Wa me ukuwanaaki menaa yuwa yeeta kaama Wa paagoo
medaakea.
9 Okoo mée eebaa kemaata uwo piku geboo da kaa Wa paagoo naayaato-naayaato
nasipintagaapea yoka naadi Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Koma ena
nadoomeei" see asigi.
10 Mee ko deei-deei meanee seta bagee mée eebaa Wa me daamaa yakiyaabuu sipi
kemaata deei-deei meanee seta bagee apanaa mée eebaa okoo miya Waa yaadeega
naaki ou naadi Wa paagoo sipintagaano see kookea.
11 Paa agoo see bagee yuwa miya Wa paagoo medaakea. Kuwa paa yuwa me Waa
deegea kaboo paa yago bagee yuwa Wa me badoo da kaa mumo esee-kudiinta asiino,
"Aa ko Ogatamee Yoopaa" see asegea.
12 Kiya Wa me kuwa paa yuwa maamaa aseekee kaa "Anii mée paagoo se naipi
kiyaai" see asigi.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa
Mat 10:1-4, Luk 6:12-16

13 Yesus mee pakadoota maga kutuu to kaa pakaamaata kaama Wa me ede gaata
bagee yuwa "Meei" asigi. Okoo Wa paagoo megea.
14 Wa me okoo gaasi ma wiya kuwa wigintaata kaama kuwa bagee yuwa Ni me
menaa nadoonaasi naadi peeyaata bagee yuwa see ekaa mee muntayu. Kuwa ko
okoo Nii ma epo enaataa peenaa naadi Ni me menaa naweganaa taapea,
15 bedaa Ni me pesee da kaa paa yuwa mée yiba kaama yaabagaapii taapea, kisee
ukuwanaasi yoka naadi okoo wigintayu.
16 Kuwa Wa me wigintaata bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ko kisee: Simon,
Petrus see ekaa Yesus me muntaata mée mee ma,
17 Zebedeus me yoga wiya kuwa ko Yakobus ma, menaamee Yohanes ma Yesus me
Boanerges see ekaa muntaata bagee wiya. Mena nekeeniino yaato ko dimi mena
keemuu mokoo see bagee see ekaa mee.
18 Kiyoo kaama Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matius, Tomas, Alpeus yoopaa
Yakobus, Tadeus, yape tukuu mée Simon,
19 bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi mée.

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa
Mat 12:22-32, Luk 11:14-23

20 Yesus mee peedoota ee kaa peemaata kaama bedaa mée eebaa Wa paagoo
medaakea. Mée eebaa medaakea naadi Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma okoo naano agiyoo nuyaa kaboo taa.
21 Kuwa Wa kaa menaa kuwa Waa ma kenaa bagee yuwa miya yeegea. Okoo me
yeeta kaama wegaano, "Yesus mee taki-takii meanigi yoka" see wegagea. Okoo me
Waa badaa maadoo poono see naadi megea.
22 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa kuwa Yerusalem
magaa kaa kaama megea. Okoo me wegaano, "Waa ko Beelzebul mee tawata mée" see
wegagea. Bedaa "Waa paa me eboo tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa"
see menaa kuwa miya yawegagea.
23 Yesus me okoo "Meei" see asigi. Meemaagea kaboo Wa me ebea-ebea menaa kaa
okoo asiino, "Kaasee kaa Iblis me Iblis mee ekaato abagaapeasiyaa? Wa kaa tabogetaa
see paa yuwa kuwa se abagaapeasiyaa, se maa? Ebea-ebea menaa ena kisee:

24 Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta kaama asii se
pesee kiyaa, okoo dabaa kiyaa.
25 Bedaa ee ena kaa bagee miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama
se pesee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se pesee kiyaa.
Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu ko okoo uduma
ukubaanta kaama wa me ebo toono kuwa taa kedaa siyaa.
27 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo yuwa mée me oma
yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba seemeta kaama wa keta one gadimemaata
kaama too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
28 Anii mikee kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo yuwa ma, pedeo see
yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma kuwa uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa
29 kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se
ekeasiyaa. Mee ko esee pedeo ukuwayaa agiyoo yoka iminoo miya, iminoo miya
epa se ekeasiyaa" see asigi.†
30 Wa me okoo kisee asigi menaa mee ko okoo me "Waa paa agoo see mée to kemaata
kisee agiyoo ukuwanaa segeeki" see menaa kuwa me asigi menaa.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Luk 8:19-21

31 Kuwa kaboo da Yesus Wa me okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa megea. Okoo
meemaata kaama yoo da kaa toomuu taaki too mée waa ena paagoo asiino, "Waa
misi yoka mena naogaai" see asegea.
32 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus gebo naayaato-naayaato toomuu taakea. Mée
me Wa paagoo pe-asegea menaa ko "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma
kuwa yoo da kaa kadiitoo taakea" see asegea.
33 Yesus me okoo asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa bagee kuwa
maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
34 Wa me kuwa Waa naayaato-naayaato toomuu taakea bagee yuwa iiyaga-yaga
naadi kaama asiino, "Deede, kuwa ko nibaayo nokaa yuwa ma, Anii ma kenaa bagee
yuwa ma kuwa.
35 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa too daamaa yaukuwataa see
bagee kuwa ko neawaagi nokaa yuwa ma, neebee nokaa yuwa ma, Ni me ukuyogaa
yuwa ma, nibaayo nokaa yuwa ma kuwa yoka" see asigi.

4

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:1-17, Luk 8:4-10

1 Bedaa kaawaa ena ma Yesus mee piku geboo da kaa mée yuwa topetaaka too
ko mée eebaa Waa naayaato-naayaato kutuu semaagea. Okoo mée eebaa naadi Waa
uwo dagii da kaa koma ena kaa pakaanta animaayu, mée yuwa uduma ea da kaa
totaakea.
2 Wa me mée topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa topetaa. Wa
me mée topeta menaa ena mee ko kisee:
3 "Yeede, mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi.

---

* **3:27** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Wa me paa abagaapii siyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **3:29** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa. **3:35** Luk 11:27-28

4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me
nootaagea.
5 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo eseaneeka. Maga
eebaa taa kaa moga iyadaaka kiya
6 mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko kuwa iyapa yuwa
denadaa naadi wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo aatakiika naaki
egaapeasega yoka poo ekaano taa.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata kaama poo
ekaga naaki poo ukuu noonaa amaamo, noonaa bado ena, noonaa ogei me badoo,
kisee ekadaaka, see kuwa" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.
10 Yesus Wa too toomuu taaka too ko Wa sekaataa bagee yuwa ma, Wa me topenaa
see bagee gaasi ma wiya kuwa ma epo enaataa peedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa A
me ebea-ebea menaa kuwa nekeeniino yaato kuwa kaasee?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama
awee da kaa kiyaano taa. Eto kuwa menaa kuwa ikii paagoo daamaa awee da kaa
kikiyaagi kiya Ni yaato taa see bagee kuwa gaayu ko Ni me okoo paagoo eewegaano
menaa kuwa uduma ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka.
12 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Okoo deegea kiya se deesi naadi,
bedaa okoo mena yeegea kiya se nekeensi naadi
Ani me kisee yakiyaabuu taapa.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiyaa' see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
Kisee ukuwaandaasi naadi Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka"
see asigi.*

Poo keepa ebea-ebea menaa da mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:18-23, Luk 8:11-15

13 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mee ebea-ebea menaa
mee nekeeniino taa ye? Kisee gaayu ko ikii kaasee apanaa ebea-ebea menaa kuwa
nekeeniyaa ya?
14 Mee ko kisee: Poo keepa sigimenaa see mée me Ogatamee me etokaa menaa
sigimenaa siyaa ebea-ebea mee.
15 Kuwa menaa etaa da kaa eseanee siyaa ebea-ebea mee gaayu ko mée me yeeyaa
kiya kisee ki Iblis me okoo me dimii yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see
ebea-ebea mee.
16 Bedaa oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama moga
ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo
17 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa maamaa
se toowoo siyaa. Mée me kuwa menaa peneata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo
okoo kuwa menaa moga ekeata peeyaa see ebea-ebea mee.
18 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya
19 mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo me
umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa agiyoo ou
dimii mee ma, apanaa ou dimii yuwa ma kuwa me mee menaa da egadaa naadi
kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.

---

* **4:12** Yesus me "Ani me okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

20 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama daamaa
masiyaa bagee yuwa ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée
noonaa poo ukuu ena kaa amaamo, noonaa bado ena, noonaa ogei me badoo kisee
eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Luk 8:16-18

21 Bedaa Wa me okoo asiino, "Pelita biyaa iyaata kaama doodoota otaawee me
apumaakee se kiya, mée me ometaa see keagee da miyoo taa aii ekeasiyaa mee miya
se kiya biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa, se maa?
22 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa uduma awee da kaa kedaa
taapa, bedaa mée paagoo eewegaano taa menaa kuwa miya ipi kiyaabuu taapea.
23 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.
24 Bedaa Wa me asiino, "Ikii me yeetaa see menaa kuwa daamaa ipiipi dii. Ikii me
daamaa yeewoo siyaa doodoo ikii daamaa masiwoo taapea. Bedaa mee asii miya ikii
maamaa eebaa daamaa kineeyaa.
25 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Kiya taa kiyaa
bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa" see asigi.†

Poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

26 Bedaa Yesus me wegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee:
Mée ena poo keepa bugi kaa sigimenaa naadi kaama ee kaa peetaa.
27 Omemaayu tokoma mee da anoogeeta bugi yaataa, daatooyiba yaato toomoo
ometaa, kisee too wa me ukuwagee see. Poo keepa yuwa kuwa daamaa iyataa see
kiya 'Kisee kaa iyaga, kisee kaa iyadaaka' see kuwa waa ewo.
28 Magaa to mee me kaama poo keepa waadibaa iyawoo naadi kaama poo ota
ekadaa siyaa. Iyaano ko petamanii kabagaa da pakaamaaga, iyawoo naadi kaama
ukuu ekadaaka, kaama too poo ota yuwa kuwa miya ukuu kaa eebaa kedaaka, kisee
iyawoo see.
29 Poo ota yuwa kapoo kega naaki poo daano kaboo yoka bugi epoo mée me poo
ota yuwa moga daataa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa."

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mat 13:31-35, Luk 13:18-19

30 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa inii ebea-ebea menaa
kaa kaasee wegayaa?
31 Eto ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii da kaa
weetayu. Sesawi poo keepaa to mee umina peedi, magaa da kaa poo keepa apanaa
yuwa see see se.
32 Kiya weetaata kaama daamaa iyawoo naadi kaama piya wodoo to ebo kiwooka
siyaa, bugi kaa weta agiyoo apanaa yuwa see see se. Kago ebo peeda-paada naadi
kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa
too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
33 Ebea-ebea menaa kuwa see see Yesus me mée yuwa paagoo okoo me nekeeniyaa
dimii doodoo too eewegageeki.
34 Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see menaa kuwa eewegaano
taa. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo kuwa menaa nekeeniino yaato
daamaa ase-manee segeeki.

4:21 Mat 5:15, Luk 11:33 **4:24** Mat 7:2, Luk 6:38 † **4:25** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **4:25** Mat 13:12, 25:29

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Luk 8:22-25

35 Mee naagoo uwaataa da Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Piku
asii yaato pookee" see asigi.
36 Okoo kuwa kiyoo topea bagee yuwa ekeata kaama Yesus mee tupi see komaa da
kaa pakaanta kaama okoo paaya epo enaataa peetaa, apanaa bagee miya okoo me
komaa yuwa kaa pakaanta kaama epo peegea.
37 Uwo pikuu da taa peetaaka too ko bo ebo mega, biku-biku miya ebo kega. Uwo
komaa da yiba seemedaaka naaki uwo pudii taano see kooka.
38 Kiya Yesus Waa koma babu yaato mumo paga kaa toomoo ometaaki. Wa me
topenaa see bagee yuwa me Waa maanegea. "Ei, Guru, inii uwo poonakea kuwa A
me wisintaage ye?" see asegea.
39 Waa anoogeeta kaama bo ma, piku ma kuwa "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki,
biku-biku umina taa kega.
40 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee wedaagea? Ikii me kaasee Ni kaa dimi
namagaano taa kepea ya?" see asigi.
41 Okoo weda kaa dimi nagimeamookea. "Mee kaasee Mée? Biku-biku, bo kisee
agiyoo kuwa Wa me menaa yayiino too" see aaseekea.

5

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Luk 8:26-39

1 Okoo piku asii yaato Gerasa magaa kaa peemaayu.
2 Koma yiba kaama maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo see mée ena ogo maataa
see beapa yuwa kaa kaama migi.
3 Waa kiyoo omegee, toogee see mée. Waa omaago yoka mée me one gadimaano
iyo, pose onee me miya iyo.
4 Mée me pose onee me wa me yagaa bado kaagaa eebaa gadimegeekea kiya wa
me kuwa onee yuwa, yagaa kaa miya, bado kaa miya daataga-paataga naadi ekeasigi.
Waa peneasiino bagee ena ma taa, se ukuwamaayaa.
5 Waa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kataa-kataa ma menaa weganaa,
peenaa segee see mée. Waa mée ogo maataa see yoo kiyoo miya peenaa segeeki,
kuyee da taa miya nawenaa segeeki, bedaa waa ekaato maa to oma uguu me
geemegee taa see, waa kisee mée to.
6 Waa beesekaa mokoo kaama Yesus deeta kaama yiibaga Wa paagoo meemaata
kaama mumo maga kaa ekeasigi.
7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ei, Yesus, Asii-sege see Mée Ogatamee Yoopaa. Aa
ma anii mapea menaa agoo? Eto ko A me Ogatamee ekaa weekee kaa yaai-yaai ma,
boodi ma kuwa aa se kakiyaapa see nasii" see asigi.
8 Wa me Yesus kisee asigi mee ko Yesus Wa me keta "Aa paa aa, mee mée to ekeata
kaama pooi" see asigi yoo.
9 Yesus me "A ekaa da maamee naa ya?" see asigi naaki "Anii ekaa da ko Legion,
Paa Ebo Etaa see ekaa mee, inii paa maamaa eebaa yoka" see asigi.
10 Wa me Yesus paagoo maamaa aseekee kaa "Apanaa magaa kaa peedaa taai see
mée se asii" see asigi.
11 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa ekena eebaa ebo etaa maga
notaakea.
12 Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa kuwa yiba pakaa-
seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai" see asegea.

13 Yesus me "Daamaa, peeweei" asigi naaki paa yuwa mee mée to yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa pe-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea. Kuwa ekenaa kuwa maamaa eebaa, dua ribu waa naa mokoo.
14 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa ukuwaanega menaa yuwa doodoota mee magaa kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma kiyoo-kiyoo eeweganaakea. Mée yuwa okoo miya mee ukuwaanega kotoo diino see naadi medaakea.
15 Okoo Yesus paagoo meemaata deamaagea naaki mee paa ebo etaa seemeta see mée to mee aii toomuu taaki. Waa doka maataata totaaki, taki-takii miya taa kega. Okoo wedaagea.
16 Kuwa yumakaa ukuwaanega kotoo deepea bagee yuwa me "Wa me kisee paa yaabagaapeasigi, bedaa ekena yuwa miya kisee ukuwaanega" see menaa kuwa eewegagea.
17 Okoo me kuwa menaa yeeta kaama Yesus paagoo maamaa aseekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see asegea.
18 Yesus mee bedaa mee komaa kaa pakaanigi too ko mee yumakaa paa agoo see mée to me Wa paagoo asiino, "Anii miya meenaka" see menaa maamaa asigi.
19 Kiya Yesus me waa asiino, "Taa, ee kaa pooi. Tuhan me aa kaepa kaa daamaa kaukuwapi menaa kuwa a me epa see bagee yuwa paagoo pe-eewegaai" see asigi.
20 Kisee asigi naadi waa peedoota Dekapolis wee kaa bagee yuwa paagoo eewegaano, "Yesus me kisee daamaa naukuwapi" see menaa kuwa eeweganaaki naaki mée uduma dimi nagimegea.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mat 9:18-26, Luk 8:40-56

21 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo uwo asii yaato bedaa metaki peemaaga too ko mée okoo eebaa topea. Waa maayoo kaa eseanta toomuu taaki too ko okoo Wa paagoo yigimeeiikea.
22 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang segee see ee kaa eboo mee Yesus paagoo migi. Wa ekaa da ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me badoo da kaa esee-kudiinigi.
23 Wa me maamaa aseekee kaa "Niyoopane mee bogaano see koo taaka yoka meei, wa kaa yagaa yamaatagaai. Mee ikiyoo taa keta kaama waa aya toogeesi ke" see asigi.
24 Kisee asigi naadi Yesus Waa mee mée to sekaataa peetaa, mée eebaa miya eta ma me-yigimeeiikea.
25 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa peega. Waa tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee see apii.
26 Dokter bagee mée eebaa waa kisee too yadeetaa see kiya iyo, taa kaano taa. Wa me kepee uduma mee agiyoo kaa tameepeata kiya mee agiyoo ebo kega, ebo kega siwooka.
27 Yesus Wa me ukuwanaaki yuwa kuwa waa yeepa kemaata Yesus oko yaato kaama Wa me dokaa da pee-yaadeega.
28 Wa me gaano, "Anii Wa me dokaa mee too yaadeeyaa miya mee agiyoo taa kaapa" see gaaga.
29 Wa me dokaa pee-yaadeega naaki taka ena tadaa sikiinega. Wa me 'Mikee, eto ko ni me maa da kaa meanee taa see agiyoo mee taa kega ii' see gaaga.
30 Yesus me Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa peega ii see kuwa nekeenta kaama kiyoo bagee yuwa paagoo asiino, "Ni me maapa dokaa da mee maamee me nayaadeegea naa ya?" see asigi.

31 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Mée maamaa eebaa A paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa Aa miya deege yoka A me 'Maamee me nayaadeegea naa ya' see kuwa kaasee ya?" see asegea.
32 Yesus me maamee me nayaadeegea ya naadi kaama Wa gebo iiyaga-yaga.
33 Mee apii to me mee agiyoo nataa kiyaagi ii see nekeenta kaama weda ebo kaa totomo ma Yesus paagoo esee-kudiinta toomuuka. Wa me "Ani me kisee koo sepa" see menaa kuwa ase-maneega.
34 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano dimii mee me aa daba daagimaa peege. Koogo pooi, a kaa meanee taa see agiyoo kuwa kataa kiyaaga yoka" see asigi.
35 Yesus me kuwa menaa asetaaka too ko mée noonaa Yairus me ee kaa kaama meemaagea. Okoo me Yairus asiino, "Ayoopane mee booga yoka wisintagaai, Guru mee a me ee kaa badaa se magaai, Waa gaagaa siyaakee se" see asegea.
36 Kuwa menaa yuwa Yesus yeemaata kaama Yairus asiino, "Aa se wedaai, mikee nao see dimii mee too gaai" see asigi.
37 Mée eebaa Wa sekaataa peegea kiya Wa me "Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa too meei, ikii apanaa yuwa nakaayoo toomuu taai" see asigi.
38 Yairus me ee kaa peemaata kaama deeyaa naaki mée okoo uduma mena ebo kaa maamaa yege ma, yii-yii ma seamoo taakea.
39 Ee yiba pakaanta kaama Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa mena ebo kaa yege ma, yii-yii ma taakea ya? Waa boopa se, toomoo ompa ke" see asigi.
40 Kiya okoo yakeakea. Yesus me okoo uduma yoo da kaa abagakomeeta kaama Wa me mee yogaa to me okonaka ma, Waa ma enaataa bagee wedoo to ma kuwa uduma badaa maadoota yogaa to topa kiwisii to kaa
41 peemaata kaama mee yogaa to yagaa da pe-peneasigi. Wa me "Talita kum" asigi. Mena nekeeniino yaato ko "Ukuyogaa peedii to Ani me aa kasiino ko anoogii" see mee.
42 "Anoogii" asigi naaki taka ena mee ukuyogaa to anoogeeta peenaaka. Kiyoo topea bagee uduma dimi nagimaano ebo. Waa ko tahun gaasi ma wiya ometa see ukuyogaa.
43 Yesus me okoo maamaa asiino, "Kuwa ukuwapa-ukuwapa kuwa mée se eewegaai" see asigi. Bedaa "Yogaa to naadi kaapa yoka naano agiyoo manii" see asigi.

6

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mat 13:53-58, Luk 4:16-30

1 Kiyoo kaama peedoota Wa me magaa kaa, Wa me topenaa see bagee yuwa miya Wa sekaataa peegea.
2 Peemaata kaama Sabat naagoo Waa kiyoo sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama mée topetaa. Wa me mée topetaa see menaa yiitoo see bagee mée eebaa dimi nagimegea. Okoo me wegaano, "Kuwa menaa kuwa kayoo kaama naa masipi ya? Wa me esee dimi ipi kigi kuwa kaasee? Wa me yagaa da me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa tawapi naa ya?
3 Waa piya kapataa see mée, se maa? Maria yoopaa mee, se maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yoses ma, Yudas ma, Simon ma kuwa, se maa? Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea yoka" see wegagea, kisee Waa wisinegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée me ebo ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa bagee ma, okoo ma kenagaa ma, okoo me ee kaa bagee ma kuwa me too ebo se ekeasiyaa" see asigi.

5 Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano iyo. Ikiyoo yago bagee
ekea wiya, wedo waa naa too okoo kaa yagaa yamaataata kaama ikiyoo yataa
kiyaagi.*
6 Yesus me okoo me mikee nagaano dimii mee taa yaai naadi dimi nagimaano ebo.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see ase-manee seta menaa
Mat 10:5-15, Luk 9:1-6, 10:4-11

Kiyoo kaama Yesus Waa kiyoo-kiyoo maga nawenaa, mée topenaa, kisee ukuwanaa,
peenaa segeeki.
7 Kuwa kaboo da Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei"
asigi. Meemaagea kaboo okoo me paa yuwa yaabagaapeasi naadi pesee da okoo
kaa mantayu. Mantaata kaama okoo mée ekea wiya maga ena kaa pooi, mée ekea
wiya maga ena kaa pooi, kisee Wa me okoo yawuditaata peeyaano see kaboo
8 Wa me okoo asiino, "Ikii peenaaka too agiyoo se dogaai. Naano agiyoo, ayaa, kepe
ayaabu, kisee agiyoo kuwa ekeasii. Tamoo da mee too daamaa dogaai,
9 bado doko miya magaai kiya doka wiyaagoo to mee se dogaai.
10 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa badaa kimaapea kepa ko mee
ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi.
11 Maga ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be, ikii me eewegayaa menaa
miya be kiyu ko ikii poono kaboo okoo gaamaasi naadi ikii badoo da kaa maga ponee
yuwa takadekumii" see asigi.
12 Asigi naadi okoo peedoota mée yuwa paagoo "Ikii uduma ikii me pedeo yuwa
ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa
eeweganaakea.
13 Paa maamaa eebaa miya yaabagaapeasegea, bedaa mée eebaa okoo kaa minyak
uwoo miya yawidimegea naaki okoo kaa meanee seta agiyoo kuwa taa kedaakea,
kisee agiyoo kuwa okoo me ukuwanaa seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mat 14:1-12, Luk 9:7-9

14 Kuwa kaboo da Yesus Wa ekaa da ogo peega naadi kaama Galilea wee kaa eboo
Herodes mee Wa kaa menaa yuwa yeegi. Mée noonaa me wegaano, "Mee mée mee ko
uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama aya andoo peepi
kemaata kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see wegagea.
15 Kiya mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee" see weganaakea. Bedaa
mée noonaa me "Waa ko nabi bagee ena, idukaa nabi bagee ena mokoo" see
weganaakea.
16 Kiya Herodes me kuwa menaa yeeta kaama wegaano, "Okoo se. Mee ko Yohanes.
Idukaa ani me 'Wa me mumoo to nadaakumii' see asema yoka waa boota kaama aya
andoo peepi" see wegagi.
17-18 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me waebee
Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi kemaata Yohanes
me Herodes paagoo "Agaabee woga mee aa goeano ko daa" see asegeeki. Kisee
asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee pe-peneata digiyoo ee yiba nadogeamaai"
see asigi. Asigi naadi digiyoo ee yiba dogeamaagea.
19 Yohanes me "Aa kisee goeano ko daa" see asigi menaa kuwa me Herodias mee
kagoo ebo, Yohanes mee patamaano dimii agoo kiya iyo.

---

* **6:5** "Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano iyo" see menaa mee ko mee magaa kaa Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwayaa kiya kiyoo bagee yuwa me mikee gaano dimii mee taa kuwa me eebaa ukuwaaniyaano taa, see menaa mee. **6:13** Yak 5:14

20 Mee ko Herodes me 'Yohanes mee dimi topoo, daamaa wigintaata pedeo taa see
mée ii' see gaagi kemaata Yohanes mee wedaagi. Waa digiyoo ee yiba toogeeki kaboo
Herodes me taamege-taamege segeeki. Wa me Yohanes me menaa yiitoo taaki too
waa dimi abaano ebo kiya waa yiitoo taano ede.
21 Kisee kemaata Herodias me Yohanes mee patamaano iyo kiya kaawaa ena waa
patamaano etaa da agoo kega. Mee ko kisee: Herodes mee kabata naagoo kenoo kaa
naano agiyoo naano see naadi ekaa yago bagee yuwa ma, tentara ebo-ebo yuwa ma,
Galilea wee kaa tuku-tuku bagee apanaa yuwa ma okoo uduma kutuu semaagea.
22 Kuwa kaboo da Herodias yoopane mee Herodes ikigii to taa waanena-peena
senaaka. Herodes waa esee ede kigi, waa ma epo notaakea bagee yuwa miya ede
kegea. Wa me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa kaniipa.
23 Mikee, A me naidimiyaa agiyoo kuwa taa ma taa kaniipa, se kaniino ko daa.
Ni me ebo totaa see magaa kuwa yupigapi wigintaata kaama naayaato kuwa miya
kaneeyaa" see asigi.
24 Mee ukuyogaa to peedoota okooto paagoo asiino, "Ani me maagiyoo idimaano
daamaa naa ya?" see asega naaki "Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mumoo to
mee anii nii see asii" see asega.
25 Ukuyogaa to moga peedoota Herodes paagoo asiino, "Uwo mée yatukumeta mée
Yohanes mumoo to mee nadaageeta piring kaa ekeata eto kiipaa neekee ede" see
asega.
26 Herodes mee menaa da yaai, dimi boodi ebo kiya wa me mée uduma gii da kaa
"A me ede kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see asigi kemaata iyo. Wa me "Aa kaniino
be" see kuwa se wegamaayaa yoka
27 okaa yago bagee ena paagoo asiino, "Wa me mumoo to daageeta doomeei" see
asigi. Asigi naadi peedoota digiyoo ee kaa Yohanes ogo daageeta kaama
28 mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo manigi. Kiyoo
kaama mee ukuyogaa to me okooto manega.
29 Yohanes me topetaa see bagee yuwa me kuwa menaa yeeta kaama bootaa da
masegeeta kaama mée ogopa beapa yiba ogo maagea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-13

30 Yesus me topenaa see bagee yuwa Wa me miyoo taa kiyoo-kiyoo peedaa siyaata
kaama bedaa okoo Wa paagoo metaki meemaagea. Okoo me "Kisee agiyoo ukuwanaa
sepe, kisee menaa mée topenaa sepe" see menaa kuwa uduma Wa paagoo eewegagea.
31 Kuwa kaboo da mée maamaa eebaa Wa paagoo metaa, peetaa segeekea naadi
kaama Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo naano agiyoo naano iyo.
Kisee kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Meei, inii too keedaa koogo
toomuu taano see yoka Anii ma epo enaataa peedoota mée taa see yoo niipooi" see
asigi.
32 Okoo too koma kaa pakaanta kaama peedoota mée taa see yoo
33 kiya mée eebaa Yesus mee kitaa peegi naadi wa me magaa kaa, wa me magaa
kaa kaama yiibaga peedoota maayoo kaa taa Yesus peemagaapi yoo kiyoo okoo keta
peemaagea.
34 Yesus mee uwo yaaguu da kaa peemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa
totaakea. Wa me epa nao see gaagi. Okoo domba wodaa tabaa da domba munitaa
see mée taa see bagee yuwa mokoo yoka naadi Waa mena eebaa okoo topetaa.
35 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo
asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka
36 kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa naano agiyoo
edaasi ke" see asegea.

37 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" see asigi. Okoo me asiino, "Sooi, perak kepee ogei me badoo wiya kuwa miya iyo kiya naano agiyoo pee-yaedaageeta manii ye?" see asegea.†
38 Wa me asiino, "Ikii roti magu magoo topa? Pe-dii" see asigi. Okoo pe-deegeeta kaama "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya topa" see asegea. 39 Wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii uduma wa too kutuu, wa too kutuu naadi boo dagi kaa animaaii taai" see asigi.
40 Mée noonaa ko mée wiya ma gaasi wa too kutuu, mée noonaa ogei me badoo ena wa too kutuu, kisee wa too kutuu, wa too kutuu semaata kaama animaaiikea.
41 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa roti magu yuwa kabatagaa semaata kaama mée yuwa paagoo yawudikomeesi naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu. Bedaa doge imi wiya kuwa miya kisee kiyoo topea bagee yuwa uduma yawudikomeeyu.
42 Okoo uduma naano sikii, bekataa.
43 Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi kaama iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
44 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Yoh 6:16-21

45 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai" asiino see naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta koma kaa pakaanta piku asii yaato Betsaida magaa kaa pooi" see asigi.
46 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta kaama sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu ena kaa pakaamaayu.
47 Digiyoo takiinega see kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa piku semoo to kaa komaa da kaa topea. Yesus mee kuyee da kaa Wa too totaaki too
48 deeyaa naaki Wa me topenaa see bagee yuwa bo ebo okoo poono yaato kaama mega yoka poono kana. Aweepegeeka see kaboo Yesus mee uwo dagii da taa peedoota okoo paagoo peemaata kaama amoo-sege taano see koo taaki too ko
49 okoo me Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deeta kaama paa yaai naadi ebo menaa-menaakea.
50 Okoo uduma kisee deeta kaama esee wedaagea kiya Wa me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
51 Waa okoo paagoo komaa da kaa pakaanigi naaki bo taa keepeasega. Okoo dimi nagimaano ebo.
52 Mee ko yumakaa Yesus me roti maamaa eebaa yakiyaabuu sipi mee okoo daamaa nekeeniino taa, okoo dimi eboo yoka dimi nagimaano ebo.‡

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 14:34-36

53 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaata kaama komaa da one opeetaata eke.

---

† **6:37** Perak kepee mee ko mée ena me egapii ena ukuwayaa yuwa kaa perak kepee ena masiyaa. Perak kepee ogei me badoo wiya kuwa gaayu ko mée ena me egapii gakata keno petoo yiba ukuwagee seta doodoo maseta kepee kuwa. ‡ **6:52** "Yesus me roti maamaa eebaa yakiyaabuu sipi mee okoo daamaa nekeeniino taa" see menaa mee ko Yesus Waa kisee agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée to kemaata Wa me bo taa kiyaano mee miya ukuwamaayaa yoka dimi se nagimisi naadi nekeeniino menaa mee.

54 Okoo koma yiba kaama maayoo kaa peanigi too ko kiyoo bagee yuwa me Yesus
mee moga nekeenegea.
55 Okoo peedoota mee magaa kaa, mee magaa kaa mena ogo peeyaagea. Ikiyoo yago
bagee yuwa uduma okoo me ometaa see keagee yuwa ma Wa paagoo doomegea. Mée
me "Eto Waa amokiyoo tupi, eto Waa yamokiyoo tupi" see asenaa see yoo kiyoo-kiyoo
Wa paagoo doomegea.
56 Wa me peenaa, nawenaa see magaa uduma, ebo magaa kaa miya, peedi magaa
kaa miya, boba kaa magaa kaa miya kiyoo-kiyoo ikiyoo yago bagee yuwa mée kutuu
taa see yoo kiyoo eemedaakea. Okoo me Wa me doka otoo to kuwa "Peenaa nayaadee
siyaape ye?" see asegea naaki Waa yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa
meanee seta agiyoo kuwa taa kedaakea.

7

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mat 15:1-20

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
noonaa ma okoo Yerusalem magaa kaa kaama peedoota Yesus paagoo kutuu semaata
2 deamaagea naaki Wa me topenaa see bagee noonaa diiyoo se deeta yagaa keta
uwo wetogeano taa kaa naano agiyoo notaakea.
3 Parisi kaa bagee yuwa ma, apanaa Yahudi bagee yuwa ma kuwa gaayu ko okoo
me bagee yuwa me idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa okoo me miya peneata
deewoo siyaa, kuwa ko kisee: Yagaa da keta uwo wetogemaata kaama too naano
agiyoo naano dagu.
4 Bedaa kisee miya okoo pasar kaa peegeeta ee kaa meemaata kaama diiyoo deekee
kaa okoo ekaato uwo wetogemaata kaama too naano agiyoo nuyaa. Okoo me kisee
ipiipi see deewoo siyaa menaa kuwa maamaa eebaa, kuwa ko mooki, otaawee,
totaano, kisee agiyoo kuwa miya diiyoo deekee kaa uwo kaa wetogetaa siyaa.*
5 Kisee kemaata Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo me Yesus asiino, "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi
bagee me asii-wega-wega menaa kuwa diiyoo se deegea. Okoo naano agiyoo naano
taa kaboo yagaa keta uwo se wetogetaa see kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
6 Wa me okoo asiino, "Ikii dimi daamaa poga-poga bagee kuwa yaai. Nabi Yesaya
me wegata menaa mee mikee ikii kaa miya kiwegata, mee ko kisee:
'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.
7 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya mée me otoopa asii-wega-
wega menaa yuwa too'
see menaa kuwa ikii kaa miya kiwegata. *Yes 29:13*
8 Ogatamee me mée aseta menaa kuwa ikii me eke-bake segeekea, mée me asii-wega-
wega menaa kuwa too peneata deewookea" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Ikii ko ikii me asii-wega-wega menaa yuwa deewoo taano see
naadi Ogatamee me menaa kuwa wisintagaa segeekea. Ikii kisee ukuwaano ipi see
bagee yuwa.

---

* **7:4** Parisi kaa bagee me diiyoo deekee kaa uwo kaa wetogetaa see kuwa ko okoo me gaano, 'Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo. Anii kisee uwo kaa ipiipi se wetogiyu ko Ogatamee me anii otoopa, pedeo see mée to see nadiipi' see gaata. Kiya Ogatamee me menaa yiba kisee uwo kaa wetogeai see menaa kuwa ebeano taa yoka kuwa menaa kuwa okoo me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too.

10 Kuwa ko Musa me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Okonaka ebo ekeasii' see aseta.
Bedaa mena ena miya kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo menaa asiyaa bagee
kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo.
11 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena, mee ko kisee: 'Mée ena me
okonaka paagoo "Ekea me gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya Ogatamee paagoo
manega keekee" see asiyu ko
12 Ogatamee paagoo manta agiyoo yoka okonaka paagoo se maniyaa' see menaa kuwa
ikii me asiyaa. Ikii me asiyaa menaa kuwa me wa me okonaka paagoo agiyoo ena
ma se maniyaa.
13 Kisee ikii me asii-wega-wega menaa kuwa me Ogatamee me mée aseta menaa peedi
naadi eke-bake segeekea. Ogatamee me aseta menaa apanaa eebaa kuwa miya ikii
me kisee eke-bake segeekea" see asigi.

14 Yesus me bedaa kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo asiino,
"Ikii uduma daamaa nayii, nekeenii.
15 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko mée yiba seemiyaa agiyoo kuwa
me se. Kuwa agiyoo yuwa me mée se pedeo kiyaayaa kiya mée semoo yiba kaama
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo kiyaayaa.
16 [Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.]

17 Kuwa menaa okoo paagoo eewegadoota ee yiba pakaanigi kaboo Wa me topenaa
see bagee yuwa me Waa asiino, "A me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato mee
kaasee ya?" see asegea.
18 Wa me asiino, "Ikii miya se nekeenegea ye? Mée yiba seemiyaa agiyoo kuwa
uduma mée se pedeo kiyaayaa agiyoo, see kuwa ikii ewo ye?
19 Kuwa agiyoo kuwa dimi mena yiba se seemiyaa kiya kadapoo yiba seemeta
kaama daba tameepeasiyaa, se maa?" see asigi. Wa me kisee asetaagi naaki naano
agiyoo uduma naano dagu kiyaata.
20 Bedaa Wa me asiino, "Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa ko mée semoo yiba
kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa too.
21 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee: pedeo dimii ma, otoopa
api doonaa, paayogaa doonaa taano ma, oma masiino ma, mée wugiino ma,
22 tobaaka taano ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo ukuwaano ou dimii ma,
mée deebaa taano ma, otoopa ou dimii kaa ukuwanaa taano ma, anii naaki ou see
dimii ma, mée badiino ma, ebo poga-poga dimii ma, dimi taa kaa ukuwanaa, peenaa
taano ma
23 kuwa uduma dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa. Kuwa pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa me mée pedeo kiyaayaa" see asigi.

Siro-Penisia kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mat 15:21-28

24 Kiyoo kaama Yesus peedoota Tirus magaa kaa peemaata kaama ee ena yiba
seemetaa. Mée me Waa mee ee yiba tupi see ipi kegea kuwa Waa be kiya iyo, okoo
ipi kegea.
25 Kuwa kaboo da api ena Yesus tupi see menaa yeedoota moga Wa me badoo da
kaa esee-kudiinega. Wayoopane paa agoo.
26 Mee apii mee ko Siro-Penisia magaa kaa Yunani tomaa kaa apii. Wa me Yesus
paagoo asiino, "A me mee paa mee niyoopane kaa kaama yaabagaapeasiipe ye?" see
asega.

7:10 Kel 20:12, 21:17 **7:19** Kis 10:15 **7:23** Mat 12:34-35

27 Yesus me waa asiino, "Yoga yuwa okoo keta naano agiyoo sikii-sikii nuyaakee,
okoo me naano agiyoo masegeeta kaama kameno maniino ko pedeo" see asigi.†
28 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee kiya yoga yuwa me naano
agiyoo noogee yoo kaama eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa"
see asega.‡
29 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me daamaa wegage menaa kuwa me aa koogo
pooi, mee paa mee ayoopane ekeata peega yoka" see asigi.
30 Asigi naadi waa peedoota ee kaa peemaata kaama deeyaa naaki mee paa da
pe-seomega, yogaa to komoo da kaa daamaa ometaaka.

Yesus me apa takiinta bagee ena daamaa yakiyaata menaa

31 Kuwa kaboo da Yesus mee Tirus magaa kaa kaama peedoota Sidon magaa doodoo
Galilea piku geboo da kaa Dekapolis wee kaa magaa ena kaa peemaayu.
32 Peemaata kaama apa takiinta mée ena Wa paagoo eemegea. Mee mée to mena
wegaano kana. Yesus me yagaa wa kaa yamaasi naadi maamaa asegea.
33 Yesus me waa badaa maadoota amoo maa kaa mée taa see yoo eepeemaata
kaama yagaa kepo wiya mee mée to apa togo wiya kaa pe-sebaata eke. Kiyoo kaama
dabeedi taakomeeta kaama mee mée to dabegea da pe-yaadeeyu.
34 Yesus me emaa epoo to yaato deataata kaama aa-waa ma "Epata" see asigi. Mee
ko "Wodaanii" see menaa mee.
35 Asigi naaki taka ena mee mée to apa miya wodaanigi, dabegea da miya
gakadeenigi naadi kaama mena daamaa wegagi.
36 Yesus me kiyoo bagee yuwa maamaa aseekee kaa "Ani me ukuwaga kuwa mée
se asii" see asigi. Wa me omaago ma mée se asii see asigi kiya kuwa menaa yuwa
maamaa eeweganaakea.
37 Mée uduma dimi nagimaano ebo kaa asiino, "Wa me ukuwayaa agiyoo uduma
daamaa too. Apa takiinta bagee miya mena daamaa yeeyaayu, bedaa mena wegaano
naka see bagee yuwa miya mena daamaa wegayaayu, kisee daamaa ukuwayaabuu
taa see Mée" see asegea.

8

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo yaagoo kiyaata menaa
Mat 15:32-39

1 Kaawaa ena ma mée maamaa eebaa Yesus paagoo kutumeeiikea. Kiya naano
agiyoo kiyoo taa yoka Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Meemaagea
kaboo Wa me asiino,
2 "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea kiya naano agiyoo taa yoka
epa nao.
3 Okoo naadi ma peeweei see asiyu ko okoo eta mana kaa naadi kaa boomagaa
taapea. Okoo mée noonaa beesekaa bagee yoka" see asigi.
4 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi taa see
magaa. Okoo mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see kuwa kayoo kaama
masiipea?" see asegea.
5 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti magu petoo" see asegea.

---

† **7:27** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. ‡ **7:28** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

6 Kuwa bagee yuwa "Animagaai" see asigi. Kiyoo kaama roti magu petoo to
masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama
roti kabatagaa naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeta kaama mée yuwa
uduma yawudikomeegea.
7 Doge imi wiya waa naa miya agoo. Wa me kuwa kaa Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee see menaa aseta kaama "Ikii me kuwa miya mée yuwa paagoo eewudii" see
asigi.
8 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti koga opa topa yuwa meeii
naadi iduunee ayaa petoo pudii aweamaagea.
9 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, empat ribu waa naa. Noomaata kaama
Wa me okoo "Koogo peedaa taai" see asigi.
10 Kiyoo kaama Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa koma
kaa pakaanta kaama piku asii yaato Dalmanuta wee kaa peeta.

Parisi kaa bagee me Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa
Mat 16:1-4

11 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa meemaata kaama Yesus ma aawisiikea.
Okoo me Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see naadi kaama asiino, "Inii Aa
mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi
nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
12 Yesus me gaagaa see dimii mee ebo kaa asiino, "Eto mee begaa kaa bagee
okoo me Waa mikee kisee Mée ii see kuwa nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo
naidimetaakea kuwa kaasee kaa ya? Anii mikee kisiino ko: Anii mikee kisee Mée ii
see nanekeensi naadi agiyoo mee eto mee begaa kaa bagee yuwa si yaukuwaapa" see
asigi.
13 Aseta kaama bedaa koma kaa pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
ma epo enaataa piku asii yaato peeta.

Parisi kaa bagee ma, Herodes ma okoo me menaa yuwa si yayeesi naadi menaa
Mat 16:5-12

14 Okoo pikuu da taa komaa taa peetaaka too Wa me topenaa see bagee yuwa deegea
naaki naano agiyoo gaabuu, dogaano taa, roti magu ena too too koma yiba topa.
15 Yesus me okoo gaamaasi naadi asiino, "Parisi kaa bagee yuwa ma, Herodes mee
ma okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see asigi.*
16 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee kaasee menaa? Inii roti
dogaano taa naadi mée asigi menaa da yoka" see asegea.
17 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asiino, "Roti dogaano taa
menaa mee kaasee kaa aawegaakea ya? Ikii nekeeniino taa ye, ikii dimi ewo ye? Ikii
dimi mena eboo ye?
18 Ikii emaa agoo kiya se deegea ye? Ikii apa agoo kiya mena si yeegea ye? Kuwa
miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii gaabuu sepea ye?
19 Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi kaama mée lima ribu nomea.
Noomaata kaama ikii koga topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa magoo aweamaamea
ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa gaasi ma wiya" asegea.
20 "Bedaa kuwa roti magu petoo to kuwa miya Anii kabatagaa naadi mée empat
ribu nomea. Noomaata kaama ikii koga topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa magoo
aweamaamea ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa petoo" asegea.

---

* **8:15** "Okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **8:15** Luk 12:1 **8:19** Mrk 6:41-43 **8:20** Mrk 8:8-9

21 Wa me okoo asiino, "Ikii eto miya se nekeenegea ye?" see asigi.†

Yesus me Betsaida magaa kaa emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

22 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Betsaida magaa kaa peemaaga too ko emaa digiyoo see mée ena agoo naadi Yesus paagoo eemegea. "Wa kaa yagaa yamagaape ye?" see asegea.
23 Yesus me mee mée to yagaa peneata badaa maadoota mée toogee yoo kaama amaa kaa eepeemaata kaama mee mée to emaa masii to kaa dabeedi taakomeeyu. Wa me mee mée to kaa yagaa pe-ekeata kaama asiino, "Aa agiyoo naa deege ye?" see asigi.
24 Mee mée to iiyaata kaama asiino, "Mée yuwa deega kiya piya wodo yuwa peenaaka keenda" see asigi.
25 Bedaa Yesus me kaagaa ena ma wa me emaa masii to kaa yagaa yamaataagi. Waa emaa wikiinta kaama maamaa iiyaagi naaki emaa diino keago, agiyoo-pagiyoo uduma daamaa deegi.
26 Yesus me waa asiino, "Koogo ee kaa pooi kiya amokomee magaa mee kaa metaki se pooi" see asigi.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mat 16:13-20, Luk 9:18-21

27 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa. Eta mana kaa Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Mée me Anii maamee see nagaageekea?" see asigi.
28 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me apanaa nabi bagee ena, see kagaageekea" see asegea.
29 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see asigi. Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see asigi.
30 Wa me okoo omaago ma asiino, "Anii kisee Mée see kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mat 16:21-28, Luk 9:22-27

31 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa tupiino see naadi asiino, "Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Wa kaa ae-wae siyaayaa agiyoo kuwa maamaa yaukuwamaata kaama mée me booyaatagea kuwa gaano pedeo. Kiya wedaagoo to naagoo Waa aya andoo pootagi" see asigi.
32 Wa me kuwa menaa awee da kaa eewegagi. Kiya Petrus me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa "Kisee menaa se wegaai" see asigi.
33 Kiya Yesus ikigi pe-maataata Wa me topenaa see bagee apanaa yuwa deeta kaama Petrus ego-tago see kaa asiino, "Iblis, aa pooi. A me gaage dimii kuwa Ogatamee me dimii se, mée me dimii too" see asigi.
34 Kiyoo kaama Wa me kiyoo topea bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo uduma "Meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Okoo Ni sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.

† **8:21** "Ikii eto miya se nekeenegea ye?" see aseta menaa mee ko Yesus mee roti maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa.

35 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Anii
ma, Ni me doometa menaa ma kuwa napeneata kemaata Ni kaa nabooyaa bagee
kuwa okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
36 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa me agiyoo
tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya
kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye?
37 Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi naadi maniino agiyoo
ena ma agoo ye?
38 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo
enaataa meetagi naagoo Waataagi me pesee da ma enaataa meetagi, Wa disii to ebo
kaatagi. Eto mee begaa kaa Ogatamee ma dimii menaa kuwa ekeata esee pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo see bagee maamaa eebaa. Kuwa bagee
yuwa paagoo Anii ma, Ni me menaa ma kuwa kaa ego weda see bagee yuwa gaayu ko
Mée Yogaa mee meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka daamaa
nekeenii.

9

1 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano taa kaa
Ogatamee pesee da kaa Wa too ebo mée eetotaaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-13, Luk 9:28-36

2 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa Petrus ma,
Yakobus ma, Yohanes ma kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa.
Pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi.
3 Wa me dokaa da esee poodee wikiindaaka, magaa da kaa doka wetogeano ipi see
bagee miya mee see see poodee da se kiyaayaa.
4 Kuwa kaboo da nabi Elia ma, Musa ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma
mena eewegagea.
5 Petrus me Yesus asiino, "Ei, Guru, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa
yoka kisee Aa ede kiyu ko inii nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanake, Aa taano
ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.
6 Petrus me menaa mee ko okoo weda ebo, inii mapea menaa wegaape yoka naadi
ewo kaa aii kisee wegagi menaa.
7 Kuwa kaboo da sinu yuwa okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da yibaa
taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Wa me menaa
too yayeewoo taai" see wegagi.
8 Taka ena iiyaagea naaki mée taa, Yesus Wa too.
9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii me
deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo
peeta kaama asii too mée eewegaai" see asigi.
10 Okoo me deepea-deepea yuwa mée eewegaano taa, okoo me too "Kuwa Waa boota
kaama aya andoo poono menaa kuwa kaasee menaa naa ya?" see koogo aawegaakea.
11 Okoo me Waa asiino, "Musa me menaa mée topetaa see bagee okoo me 'Nabi Elia
mee keta meetagi' see wegawoo see menaa mee kaasee menaa?" see asegea.
12 Wa me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée yuwa ipiipii taano see naadi
tupiitagi, see wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa. Kiya Mée Yogaa mee kaa
yaebeamaata menaa kuwa kaasee? Waa maamaa boodi, ae-wae segee taatagi, bedaa
mée me Waa daba, peedi ekee segee taatagea, see menaa kuwa ebeamaata, se maa?

8:35 Yoh 12:25-26, Kis 20:24 **9:2** 2Pet 1:17-18 **9:11** Mal 4:5

13 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya mée me okoo me gaata-
gaata dimii kaa waa otoopa taagea. Idukaa Ogatamee me menaa yiba wa kaa kisee
yaukuwaatagea see ebeamaata see see okoo me wa kaa yaukuwamea, see kuwa mikee
kisega" see asigi.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Luk 9:37-43

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo kuwa apanaa topenaa
see bagee yuwa paagoo eseemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa topea. Musa
me menaa mée topetaa see bagee yuwa okoo Wa me topenaa see bagee yuwa ma
omaago ma mena aawegaa taakea, mée eebaa miya okoo bobetaata yiitookea.
15 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus deeta kaama dimi nagimegea. Okoo yiibaga
peedoota Wa paagoo peemaata kaama epao see asegea.
16 Wa me okoo asiino, "Ikii mapea menaa okoo ma aawegaakea ya?" see asigi.
17 Okoo mée waa ena me asiino, "Guru, wae. Niyoopaa mee paa agoo naadi kaama
A paagoo eemega. Paa mee me waa mena wegaano naka.
18 Paa tawayaa kaboo paa me waa magaa to kaa sepegeata kaama waa dabeedi
epogee uditaa, ego dakagetaa, maa da uduma miya eboo keepeasiyaa, kisee too koo
segeeki. Anii A me topenaa see bagee yuwa paagoo "Paa yaabagaapeasii" see asega
kiya okoo iyo, se ukuwamaayaa" see asigi.
19 Yesus me okoo asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee yuwa nao. Anii
ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma
kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see asigi.
20 Yogaa to Wa paagoo badaa maadoo megea. Paa me Yesus deeta kaama mee yogaa
to totomo yasiyaagi naaki yogaa to maga kaa esee-gapuunta me-gapine, pe-gapine
taaki, dabeedi epogee uditaaki.
21 Yesus me nagamee asiino, "Mee agiyoo meanta kaama unu magoo ompea?" asigi
naaki "Waa peedi kaa kaama kisee too meanee segeeki.
22 Paa me waa pedeo kiyaano see naadi kaagaa eebaa waa biyaa yiba peeyaayu,
uwo yiba miya eseaniyaayu, kisee too koo segeeki. Kiya A me yataa kiyaayaa agiyoo
ena yaukuwamaayaa kepa ko epa mée gaai, yataa kiyaai" see asigi.
23 Yesus me asiino, "A me nasiino, 'A me yaukuwamaayaa kepa ko' see nasege mee
kaasee menaa ya? Mikee nao see gaayaa bagee yuwa okoo kaa yaukuwaaniyaano iyo
see agiyoo mee ena ma taa yoka" see asigi.
24 Nagamee me mena ebo kaa asiino, "Anii mikee nao see kagaaga. Ni me mikee
gaano dimii mee ebo nakiyaai" see asigi.
25 Kuwa kaboo da Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo me-yigimeeiikea
yoka Wa me mee paa da peesi naadi omaago ma asiino, "Aa paa aa, mée mena
wegaano naka, mena yiino naka see yakiyaabuu see paa aa mee yogaa to kaa kaama
pooi. Eto kaama wodoo wa yiba se seemaai" see asigi.
26 Kisee asigi naaki mee paa me ebo menaa-menaa kaa yogaa to maamaa totomo
yasiyaata kaama peegi. Mee yogaa to mee bootaa da mokoo keepeasigi. Mée eebaa
me "Waa boogi yoka" see wegagea.
27 Kiya Yesus me mee yogaa to yagaa peneata yagaataagi naaki yiinaageeta daamaa
totaaki.
28 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo ee ena yiba seemeta kaama
okoo too toomuu taakea kaboo okoo me Waa asiino, "Inii me paa pooi see asiyaa
naaki se peega kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea.
29 Wa me asiino, "Mee paa tomaa da mee gaayu ko sembahyang see kaa too
abagaapeasiyaa" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Luk 9:43-45

30 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Galilea wee kaa peetaaka too Yesus Waa tupi yoo mée me ipi see kuwa Waa be.
31 Wa me topenaa see bagee yuwa tupitaaki yoka okoo too see kuwa Waa ede. Wa me okoo asiino, "Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea. Yaekegataata kaama booyaapea. Booyaata kaama wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi" see asigi.
32 Kiya okoo mee menaa se nekeenegea. Okoo me "Kuwa menaa da kaasee? Mée asii" see asiino kuwa wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Luk 9:46-48

33 Muguu naadi Kapernaum magaa kaa peemaayu. Ee yiba seemeta kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii yumakaa eta mana kaa aawegaa sepea menaa kuwa mapea menaa naa ya?" see asigi.
34 Kiya okoo koogo togea. Yumakaa eta mana kaa okoo me inii maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawegaa sepea yoka okoo me mena ena ma asiino taa.
35 Yesus mee animaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" see asigi. Wa me okoo asiino, "Ebo bagee kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko okoo ekaato esee peedi kiyaano gaano pedeo, apanaa bagee okoo uduma ebo yoka naadi okoo me agiyoo aii yaokagee see bagee mokoo kaano gaano pedeo" see asigi.
36 Kiyoo kaama Waa yoga peedi ena yaageeta kaama okoo yupii da taa tuyaata eke. Wa me mee yoga peedii to yagaa bokaageeta kaama okoo asiino,
37 "Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Luk 9:49-50

38 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru, yumakaa mée ena me paa yaabagaapeasiino see naadi A ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe. Waa inii sekaataa see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege" see asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Waa se taamege-taamege taai. Mée waa ena me Ni ekaa yiba dimi nagii-nagii agiyoo ukuwamaata kaama wodoo wa me pedeo menaa Ni kaa nawegaano ko iyo.
40 Kisee inii mée se wisiniyaa bagee kuwa okoo inii yaato bagee yoka okoo se taamege-taamege taai.
41 Anii mikee kisiino ko: Mée me ikii Ebo Kristus sekaataa poono bagee kemaata uwo peenaa too miya nusi naadi kineeyaa bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mat 18:6-9, Luk 17:1-2

42 Bedaa Yesus me asiino, "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee nagaayaa bagee okoo mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
43 A me yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko yagaa naayaato taa see seemaano miya daamaa.

9:34 Mat 20:26-27, Luk 22:24-26 **9:41** Mat 10:42

Kiya aa yagaa wiya ma se modeemaayaa see biyaa neraka yiba katameamaatagi kuwa pedeo.
44 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.]
45 A me badoo da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko bado naayaato taa see seemaano miya daamaa. Aa bado wiya ma neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.
46 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.]
47 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimeepeasii. Aa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko emaa keepa naayaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.*
48 Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.
49 Ani me kuwa kisega menaa kuwa ko dega sigimiyaa mokoo mée uduma kaa miya biyaa sigimeamaapea.†
50 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo. Ikii dimi yiba dega agoo see bagee mokoo daamaa dimii kaa umiwoo, toowoo taai, bedaa ikii aaemee-emee see dimii kaa umiwoo, toowoo taai."

10

Api ekeasiino kaa menaa
Mat 19:3-9

1 Kiyoo kaama Yesus mee peedoota Yordan dee kaa uwaasii yaato Yudea wee kaa peemaata kaama mée eebaa Wa paagoo yigimeeiikea. Wa me okoo mena daamaa topetaa, Wa me ukuwageeki see see.
2 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa paagoo meemaagea. Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
3 Wa me okoo asiino, "Idukaa Musa me ikii mapea menaa kiseta ya?" see asigi.
4 Okoo me asiino, "Musa me menaa mee ko kisee: 'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee keta apimee ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da ebeamaata" see asegea.
5 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee ko ikii dimi pesee, se kitupimaayaa bagee yuwa kemaata kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa ebeamaata.
6 Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama kisee api ekeasiino menaa mee taa. Idukaa ebeamaata menaa mee ko kisee: 'Ogatamee me paayogaa ma, api ma ogaataata.
7 Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama
8 wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa ebeamaata. Mee kaama wodoo ekea bogaa dimi ena-ena see se kiya dimi ena too too see kiyaa.

---

* **9:47** "A me yagaa, bado, emaa masi kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa bado se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:48** Yes 66:24 † **9:49** "Mée uduma kaa biyaa sigimeamaapea" see mee mena nekeeniino yaato ko pedeo bagee yuwa okoo pedeo kaatagea see kuwa too se kiya Yesus yaato bagee yuwa miya mée me okoo wegee-wegee taapea yoka naadi ebea-ebea menaa mee. Mee ko idukaa Yahudi bagee me Ogatamee paagoo ekega-manee see agiyoo kuwa biyaa kaa dega miya ekega-manee seta. Mee mokoo miya Yesus yaato bagee uduma okoo dimi mena daamaa too kisi naadi ekaato Ogatamee paagoo ekegataata kaama ae-wae, gaagaa taapea, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:50** Mat 5:13, Luk 14:34-35 **10:4** Ul 24:1-4, Mat 5:31 **10:6** Kej 1:27, 2:24

9 Kisee kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo kuwa mée me aapataga
see se siyaai" see asigi.
10 Peedoota ee yiba pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa me Wa paagoo
"Kuwa menaa kuwa kaasee, mée asii" see asegea.
11 Wa me okoo asiino, "Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu ko waa
tobaaka taakee mée to kiyaa.
12 Bedaa apimee miya wa me pai to ekeata kaama apanaa bagee ena kaa peeyu ko
waa miya tobaaka taakee apii kiyaa" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Luk 18:15-17

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa daamaa yamaasi
naadi Wa paagoo eemegea. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me kuwa bagee
yuwa kagoo kaa "Yaai, kisee se" see asegea.
14 Kiya Yesus me kisee deeta kaama kagoo kaa Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see
yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo Ni paagoo daamaa miyaai.
15 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao naadi kaama
yoga me dimii, yoga me menaa kuwa se masiyaa bagee kuwa ko okoo taa ma taa
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se seemiyaayaa" see asigi.
16 Aseta kaama kuwa yoga peedi yuwa kaa yagaa bokaageeta kaama daamaa agiyoo
yaukuwaaniyaasi naadi okoo kaa yagaa yamaatayu.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-26, Luk 18:18-27

17 Yesus mee eta poono see koo taaki too ko mée ena yiibaga Yesus paagoo kagu
maga kaa sebaata kaama asiino, "Ei, Guru daamaa see Mée. Anii iminoo miya, iminoo
miya kisee too toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?"
see asigi.
18 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa mee kaasee kaa nasege? Mikee
daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa.
19 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege mee ko Ogatamee me menaa
kuwa aa miya ipi. Kuwa ko 'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii, oma se masii, kobaakee
menaa si yakobaai, mée deebaa naadi oma si yanaai, okonaka ebo ekeasii' kisee
menaa kuwa aa miya ipi yoka" see asigi.
20 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii peedi kaa kaama daamaa
ipiipi deewoo segeeka yoka" see asigi.
21 Yesus me waa maamaa pe-deeta kaama epa dimii kaa asiino, "A me ukuwaano
gaano pedeo agiyoo ena ma topa. Mee ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta
kaama masiipe kepee yuwa daba bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo
to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee
kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.
22 Kiya mee mée to kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo tabaa
da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus Wa gebo Wa me topenaa see bagee yuwa iiyaga-yaga naadi kaama asiino,
"Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee
kana" see asigi.

10:12 Mat 5:32, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **10:15** Mat 18:1-3 **10:19** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20 **10:21** Luk 12:33

24 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimegea. Kiya
bedaa Wa me okoo asiino, "Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago
bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.
26 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa da esee dimi nagimaakee kaa
asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa
daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.
27 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba daagimaa poono mee
ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee me ko kisee iyo see taa. Wa me
too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A sekaataa
metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo Anii ma, Ni me doometa menaa
ma kuwa kaa okoo me ee, okoo ma kenaa bagee yuwa, okooto, nagamee, yogaanii
yuwa, bugi, kisee ekeata bagee kuwa
30 okoo eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa apanaa miya
esee maamaa eebaa masegee taapea. Kuwa ko ee yuwa, okoo ma kenaa bagee yuwa,
oko yuwa, yogaanii yuwa, bugi, kuwa uduma maamaa masiipea. Bedaa mée me
okoo wegee-wegee naadi ae-wae siyaa agiyoo kuwa miya masiipea. Bedaa kaama
mee begaa kaa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea.
31 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato peedi kedaa
taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo
kedaa taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Luk 18:31-34

32 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yerusalem magaa kaa peetaaka
too Yesus mee Wa keta, apanaa yuwa uuto. Wa me topenaa see bagee yuwa dimi
gaagaa ebo, apanaa obeetaakea bagee yuwa okoo miya wedaagea. Wa me topenaa
see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa eepeanta kaama Wa kaa ukuwaaniita
menaa kuwa ase-maneegi, mee ko kisee:
33 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaamaata kaama
wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea. Ekegataata kaama 'Waa bogaano
gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea. Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee
paagoo yaekegatagaapea.
34 Okoo me Waa wisineekee menaa wisineapea, dabeedi taaii taapea, pepeaduu me
dakameamoo taapea. Dakameamoo semaata booyaapea kiya wedaagoo to naagoo
aya andoo pootagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma ekea me idimeta menaa
Mat 20:20-28

35 Kuwa kaboo da Zebedeus me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma wiya Yesus paagoo
megea. Ekea me asiino, "Guru, enaa me kasiinake menaa mee A me enaa mée
yaukuwase naadi mege" see asegea.
36 Yesus me asiino, "Ekea me kisee mée yaukuwaano ede see gaayaa agiyoo mee
maagiyoo naa ya?" see asigi.
37 Ekea me asiino, "A me asii-sege ebo mée eetoowoo siyaa yoo kiyoo enaa A geboo
da kaa mée animaayaai. Ena mee A me dagi yagaa yaato mée ekeasii, ena mee eka
yagaa yaato mée ekeasii, see kaidimege" see asegea.

10:31 Mat 20:16, Luk 13:30

38 Yesus me ekea asiino, "Ekea me naidimegea kuwa dimi ipiipi see gaamagaano
taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi abaakee uwoo otaawee
yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya naapa mokoo ekea miya nuyaa ye?
Bedaa uwo tukumiyaa mokoo Anii ae-wae siyaa agiyoo yiba tukumaapa. Anii kisee
tukumaapa mokoo ekea miya tukumiyaa ye?" see asigi.
39 Ekea me asiino, "Mikee, enaa miya kisee ukuwayaa" see asegea. Yesus me asiino,
"Mikee, Ani me naapa see see ekea miya naapea, bedaa Anii tukumaapa see see ekea
miya tukumaapea, kisee ae-wae taapea.
40 Kiya Ni me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see asiyaa kuwa Ni
me se asiyaa. Neataagi me too kuwa asiitagi bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keekee"
see asigi.
41 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me Yakobus ma, Yohanes ma ekea
kaasee menaa idimegea naadi kagoo kegea.
42 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei" asigi. Wa me okoo
asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena
pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa, see kuwa ikii
miya ipi.
43 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo kaano see
dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii yupii daba bagee me agiyoo aii yaukuwaai,
44 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko
ikii uduma paagoo ikii me kana see agiyoo aii kiokagee siyaa mée to mee see see kaai.
45 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni me agiyoo naukuwaai'
see aseekee mée kaano see naadi se kiya 'Ni me kana see agiyoo naukuwaai' see
yayeekee mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa ko Anii ekaato ekegataata mée
kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa mée eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa
yataa kiyaata daba daagimaa peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mat 20:29-34, Luk 18:35-43

46 Muguu naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko magaa kaa
peemaayu. Toomuu naadi kaama Yeriko magaa kaa ekeata apanaa magaa kaa poono
see kaboo mée eebaa okoo sekaataa peegea. Peetaaka too ko eta geboo da kaa kepe
idimetaa see mée ena animaata tupi, emaa digiyoo see mée ekaa da ko Bartimeus,
Timeus yoopaa mee.
47 Kiyoo topea bagee yuwa me "Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee amoo-segeki"
see wegagea menaa kuwa wa me yeeta kaama ebo menaa-menaa kaa "Yesus, Daud
ma apaa kaa Mée Aa epa nagaai, epa nagaai" see aseamooki.
48 Kiyoo topea bagee yuwa mée eebaa kagoo kaa "Aa koogo tooi" asegea kiya waa
bedaa maamaa mena ugigi. "Daud ma apaa kaa Mée, epa nagaai, epa nagaai" see
asigi.
49 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to mena naogaai" see asigi. Mee
emaa digiyoo see mée to mena ogegea. "Ei, dimi se nagimaai, mena kaogetaaki yoka
mani anoogii" see asegea.
50 Wa me tapaato dokaa da beamaata kaama moga anoogeeta Yesus paagoo peegi.
51 Yesus me waa asiino, "Aa maagiyoo naidimege?" see asigi naaki "Guru, anii emaa
diino keago see ede" see asigi.
52 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa emaa daamaa kege,
daba daagimaa peege" see asigi naaki taka ena emaa awee keepeata kaama kisee ki
Wa sekaataa etaawee peegi.

10:44 Mat 23:11, Luk 22:25-27 **10:45** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

11

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa
Mat 21:1-9, Luk 19:28-38, Yoh 12:12-15

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Yerusalem geboo da kaa magaa
wiya kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa kiyoo Betpage see magaa ma, Betania see
magaa ma wiya kaa. Kiyoo pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee
mée ekea wiya asiino,
2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai wodaa pooduu
ena, mee wodaa da dagii da kaa mée me animaata toodiino taa see wodaa ena
ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo nadoomeei. 3 'Kaasee ope
nagokataagea ya?' see kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo. Woda
mee bedaa nakaayoo badaa maadoota doomeepea see kasigi' see naasii" see asigi.
4 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai wodaa poodu ena eta
geboo da kaa ee ena kaa kenee to kaa opeemaata topa.
5 Ope gokataagea kaboo kiyoo topea bagee me asiino, "Kaasee kaa ope gokataagea
ya?" asegea naaki
6 Yesus me asigi-asigi see asegea. Asegea naadi "Daamaa, dogaai" see asegea.
7 Keledai wodaa pooduu to doodoota Yesus paagoo eemegea. Okoo me tapaato
dokaa yuwa mee keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama Yesus mee wodaa
dagii da kaa animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato dokaa
yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea, mée noonaa me piya ukuu
yuwa taageeta kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea bagee yuwa ma kuwa ebo
menaa-menaa kaa "Hosana, Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka niiyaapaagee
taai!
10 Idukaa Daud mee ebo mée eetoogee seta see see eto miya inii paagoo ebo mée
eetoowoo taapi Mée mee magiyaage! Hosana, Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee
taai!" see wegapegeekea.
11 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama peedoota Ogatamee me ee
kaa kiyoo peemaata deenaa, peenaa naadi kaama uwaapeasega yoka Wa me topenaa
see bagee yuwa ma epo enaataa Betania magaa kaa peegea.

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mat 21:18-19

12 Betania magaa kaa omegeeta kaama tokoma mee da Yesus mee pakadoota
Yerusalem magaa kaa eta mana kaa naano agiyoo naadi kaa.
13 Deamaagi too ko ara see piya wodo ena kiyoo agoo. Poo agoo ye, taa ye naadi
peedoota piya manii da kaa peemaata kaama deeyaa naaki poo ota peedi ena ma
ekaano taa. Ara piya poo ekaano uwaa kaa pakaamagaano taa kaboo yoka iye too
agoo.
14 Wa me mee piya wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo ota ena ma se
ekaape, a me poo yuwa kuwa mée me se kanaapea" see asigi. Wa me topenaa see
bagee yuwa miya kuwa menaa yeegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mat 21:12-13, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-16

15 Okoo Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yesus mee peedoota Ogatamee
me ee kaa peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee

---

11:9 Mzm 118:26

uduma abagakomeeyu. Kepe aapeka taa see bagee yuwa ma, poodee see bedoo pe-
doogee taa see bagee yuwa ma okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Okoo me kisee agiyoo kuwa ena ma Ogatamee me ee geboo da taa kitaa se dogaai
naadi omaago ma asigi.
17 Wa me okoo tupiyaa menaa asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: 'Ni me ee mee ko mée tomaa-tomaa uduma sembahyang taa see ee see ekaa
weewoo taapea' see menaa ebeamaata, se maa? Kiya ikii me ko oma masetaa see
bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.
18 Imam bagee me eboo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma
okoo Yesus me ukuwapi-ukuwapi yuwa yeeta kaama Waa patamaano see dimii agoo
kegea. Kiya mée eebaa Wa me topeta menaa kuwa ebo nao naadi dimi nagimegea
kuwa me kuwa ebo-ebo yuwa me Yesus wedaagea. "Waa kaasee wogeekee, kaasee
patamaakee" see menaa aawegaakea.
19 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo Yesus ma, Wa me topenaa see bagee
yuwa ma mee kota magaa mee ekeata gebo kaa magaa ena kaa peegea.

Ara piya wodoo to mee wii keta menaa
Mat 21:20-22

20 Tokoma mee da pedeo tokomaa Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
eta peetaaka too deeyaa naaki mee ara piya wodoo to mee mani kaa kaama uduma
wii keepeasega.
21 Petrus me nekeenta kaama Yesus asiino, "Guru, mee ara piya wodoo to mee
deede. A me pedeo kisi naadi menaa aseme mee me wii keepeasega" see asigi.
22 Yesus me okoo asiino, "Ogatamee mee mikee gaai.
23 Anii mikee kisiino ko: Mée waa ena me waa dimi wiya taa kaa 'Mee maga bagoo
to mee bikimedoota maakaa piku yiba tamekumii' see asiyu ko kiyoo tamekomeeyaa.
Wa me 'Ni me wegaga menaa mee mikee ukuwaaniipa ii' see gaapi ko daamaa
yaukuwaaniyaayaa.
24 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo
kuwa 'Ni kaa naukuwaaniyaagi ii' see gaai, ikii kaa daamaa kiukuwaaniyaapi.
25 Ikii yiinaageeta sembahyang taa see kaboo ikii apanaa bagee ena ma mena agoo
kiyu ko epa yaekeasii. Epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa
kiekeasi naadi mée me pedeo yuwa epa yaekeasii.
26 [Kiya ikii me okoo me pedeo yuwa epa si yaekeasiyu ko epoo to wodoo Ikiitaagi
me miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi]" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mat 21:23-27, Luk 20:1-8

27 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota Yerusalem magaa kaa
peemaata kaama Ogatamee me ee geboo da taa peenaaka too ko imam ebo yuwa ma,
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo
Wa paagoo meemaagea.
28 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa
kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata
kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.
29 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka. Ikii me miya Anii mena
daamaa nasegea kepa ko ikii me 'Maamee me kaseta kaama A me kisee agiyoo
ukuwanaa segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa kisiipa.

11:17 Yes 56:7, Yer 7:11 **11:23** Mat 17:20, Yoh 14:12-14 **11:26** Mat 18:21-35, Kol 3:12-13

30 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée yatukumeta mée Yohanes
mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee
me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye?
Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi.
31 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me
'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée
asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa
mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi.
32 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa'
see asiino miya iyo" see aawegaakea. Okoo me kisee aawegaakea menaa kuwa ko
okoo me mée yuwa me "Yohanes mee nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo
menaa wa kaa yawegagea ya?" see mée asiipea yaai naadi aawegaakea menaa kuwa.
33 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo
maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii
me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me Aa kaseta kaama A
me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

12

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Luk 20:9-19

1 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino, "Bugi epoo mée anggur poo bugii
ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu. Mee bugii kaa oma ena, ebo
omaa masegeeta oma togaawee anggur poo tagimemaata uwo yuwa kitaa isisi naadi
denemaata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee miya maatayu. Maataata kaama
apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa
peegi.
2 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo yuwa kapoo kega kaboo bugi epoo
mée me wa paagoo agiyoo yaokagee see bagee ena asiino, 'Aa peedoota ni me bugii
nayaagee see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi. Peedoota bugi
kaa peemaagi naaki
3 bugi yayaagee see bagee yuwa me waa peneata kaama aii dakamegea. Okoo me
bugi epoo mée me see yuwa se manegea naadi bedaa metaki peegi.
4 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma peeyaagi kiya
bedaa okoo me kisee mumoo to kaa dakamegea, badeekee menaa badegea.
5 Bedaa wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma peeyaagi kiya okoo me waa
wogeepeasegea. Kisee wa me apanaa bagee miya peeyaabuu segeeki kiya okoo me
mée noonaa aii dakamegea, noonaa wogeepeasegea.
6 Kaama too bugi epoo mée wa paagoo mée ena too too tupi, wayoopaa mee. Wa
me gaano, 'Niyoopaa yoka Wa me menaa kuwa okoo me daamaa yayiipea' see gaata
kaama 'Pooi' asigi.
7 Kiya okoo me waa migi see deeta kaama koogo aawegaa taano, 'Mee ko yogamee.
Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka niiwogeepeasii, wa me bugii
da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
8 Waa meemaata kaama okoo me waa peneata patamegea. Patamemaata kaama
bootaa da wagee amoo yaato tameeyamaagea, see koo seta" see asigi.*

12:1 Yes 5:1-2 **12:8** Ibr 13:11-13 * **12:8** Mee ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Bugi epoo mée mee ko Ogatamee ebea-ebea. Bugi epoo mée me see yuwa namasegeesi naadi peeyaagi bagee kuwa ko nabi bagee ebea-ebea. Bugi yayaagee see bagee kuwa ko Israel kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Bugi epoo mée yoopaa mee ko Yesus ebea-ebea.

9 Bedaa Yesus me asiino, "Mee bugi epoo mée me maagiyoo ukuwaapi? Waa
meemaata kaama kuwa wa me bugii yayaagee see bagee yuwa pedeo kiyaapi. Pedeo
kiyaata kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi naadi yaekeasiipi.
10 Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa nekeenii. Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.
11 Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?" see asigi.†
12 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa yeemaata kaama okoo
'Wa me inii mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea. Kagoo
kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa me mée kagoo kaapea yoka naadi
Waa peneasiino kuwa wedaagea. Kisee gaata kaama Waa yaekeata peegea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:15-22, Luk 20:20-26

13 Kuwa kaboo da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mee koopoo see menaa
wegasi naadi Parisi kaa bagee noonaa ma, Herodes yaato bagee noonaa ma kuwa
wiginegeeta kaama "Yesus paagoo pooi" asegea.
14 Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko dimi topoo see Mée to ii see
kagaage, bedaa Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa
topoo see menaa kaa too mée topetaa see Mée to ii kagaage. A me mée tupiino kuwa
mée me kakagoo kiyaa miya mée tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa
weda taa kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka inii kaapaadee
see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar maniino kuwa dagu ye, taa ye?
Waa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
15 Kiya Yesus me okoo me daamaa poga-poga dimii mee yadeemaata kaama asiino,
"Yaai, kaasee ikii me Anii nadeebaa taano see naadi nasegea menaa naa ya? Pose
kepee ena nadoomeei, diinaka yoka" see asigi.
16 Doomaagea kaboo Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee ebeyumaa da,
maamee ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki "Kaisar mee" asegea.
17 Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii,
bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi. Wa me asigi
menaa da okoo dimi nagimegea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:23-33, Luk 20:27-40

18 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo meemaagea. Okoo
me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaakee,
aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see. Okoo me Yesus asiino,
19 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa
booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii
booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka tuyaa mée me mee apii goeai'
see ebeamaata.
20 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa bagee okoo
petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi.
21 Mee api miyaa da ipuugamee me goegi kiya waa miya yoga taa kaboo boogi.
Bedaa mabeimee miya kisee.
22 Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too. Kaama too apii to miya booga.

---

† **12:11** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea. **12:18** Kis 23:8 **12:19** Ul 25:5-6

23 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu ko
iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa
mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii Ogatamee me ebeamaata
menaa miya ewo, Wa me pesee kuwa miya se nekeenegea.
25 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taatagi naagoo
api goeano miya taa, api mée maniino miya taa. Okoo epoo to wodoo malaikat bagee
mokoo kaatagea.
26 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa kuwa gaayu ko idukaa
Musa me menaa yiba topa, see kuwa ikii diino taa, ewo ye? Mee ko Ogatamee me katu
see piya ena yibaa taa kaama Musa paagoo aseta menaa ko kisee: 'Anii ko Abraham
me Eboo, Isak me Eboo, Yakub me Eboo Ogatamee mee' see aseta.
27 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee
se wegayaa, aya tuyaa bagee yuwa kuwa kaa too see wegayaa.‡ Kisee kemaata ikii me
mée tomaa umina bogaakee, aya se andoo peeyaa see wegayaa menaa kuwa mikee
see taa" see asigi.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mat 22:34-40, Luk 10:25-28

28 Kuwa Saduki kaa bagee yuwa Yesus ma mena aawegaakea kaboo da Musa me
menaa mée topetaa see mée ena migi. Yesus mee dimi ipi kaa mena wegagi ii see
deeta kaama wa me Yesus asiino, "Musa me ebeamaata menaa yiba ebo menaa, mena
tukuu to mee kamee naa ya?" see asigi.
29 Yesus me asiino, "Mena tukuu to mee ko kisee: 'Ikii Israel bagee yuwa nayeeweei.
Inii me Eboo TUHAN Ogatamee mee ko TUHAN ena too too.
30 A me Eboo TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa
a me gaayaa dimii yuwa ma, a me pesee da ma kuwa uduma me miya Waa esee epa
kaai' see menaa mee.
31 Bedaa wiyaagoo to menaa ko kisee: 'Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa
bagee miya epa kaai' see menaa mee. Kuwa menaa wiya kuwa esee ebo, kuwa asii
eboo see menaa ena ma taa" see asigi.§
32 Mee Musa me menaa mée topetaa see mée to me Yesus asiino, "Guru, A me
wegage kuwa mikee menaa. Ogatamee mee ena too too, Waa see see bagee ena ma
taa, Wa too.
33 Mikee, inii dimi menaa da uduma me Waa esee ou gaano ma, bedaa inii me
pesee da ma, inii me gaayaa dimii yuwa ma kuwa uduma me miya Waa esee epa
kaano kuwa esee ebo menaa. Bedaa inii ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee
miya epa kaano mee miya mikee ebo menaa. Kuwa tuku menaa wiya kuwa esee ebo,
Ogatamee paagoo biyaa kaa yuweepeasiyaa agiyoo yuwa ma, apanaa Wa paagoo
ekega-manee siyaa agiyoo yuwa ma kuwa uduma peedi" see asigi.
34 Yesus me mee mée to me asigi menaa kuwa daamaa ipi kaa wegagi yoka naadi
asiino, "Aa ko Ogatamee Wa too ebo totaa see yoo seemeta kaama epo eetuyaa see

---

12:26 Kel 3:6 ‡ **12:27** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. **12:30** Ul 6:4-5 § **12:31** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **12:31** Im 19:18 **12:33** Hos 6:6

mée to kaano see koo taake" see asigi. Mee kaama wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mat 22:41-46, Luk 20:41-44

35 Yesus mee Ogatamee me ee kaa mena tupitaaki too Wa me asiino, "Mée me wegaano, 'Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kaatagi' see menaa wegayaa kiya kuwa kaasee?
36 Idukaa Daud mee Roh Kudus wa yiba esee-awigi naadi kaama wa me wegata menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa wegata.
Mzm 110:1
37 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.* Yesus me topeta menaa kuwa okoo mée eebaa esee ede ma yiitookea.

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Luk 20:45-47

38 Yesus me topeta menaa ena ma kisee: "Musa me menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo me mée me anii ebo naekeasiino too ede see gaayaa bagee yoka gaai. Okoo togoo dokaa maatagaa naadi peenaa-paanaa taa see too ede, mée kutuu taa see yoo okoo peenaa siyaa kaboo 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano miya ede.
39 Bedaa okoo sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi ebo bagee me animaayu taa see yoo too animagaano miya ede, ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano miya ede.
40 Okoo ko api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma yatakimiyaa see bagee. Okoo mée me naapaageesi naadi sembahyang menaa yuwa togoo kaa too asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too ukuwagee see bagee yuwa yoka okoo esee pedeo kaatagea" see asigi.

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Luk 21:1-4

41 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kepe awegee see yoo doodoo animaata diitoo siyaa naaki mée yuwa me kepe awegee see yoo kepe aweeii taakea, kepe yago bagee yuwa miya kepe eebaa awetaakea.
42 Kuwa kaboo da daba see api miyaa ena me pose kepee wiya, esee peedi see kepee awetaaga.
43 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee daba see api miyaa da wa me kepe awegee see yoo awetaaga kepee wiya kuwa ko kepe peedi kiya peedi se, apanaa bagee okoo me awegea kepee kuwa asii eboo.
44 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa awegea kiya mee apii miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee yuwa uduma ki awetaaga kuwa me mikee esee ebo kepee mokoo awetaaga" see asigi.

---

* **12:37** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

13

Pasal 13

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-2, Luk 21:5-6

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaka too ko Wa me topenaa see bagee
ena me Waa asiino, "Guru, deede. Ogatamee me ee ma, gebo kaa ee yuwa ma kuwa
diino esee ebo, oma ee magaano esee daamaa yaai" see asigi.
2 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me deetaake ee kuwa diino esee daamaa, se maa?
Kiya epeekaa kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata
yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:3-14, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus mee Zaitun Kutuu to kaa Ogatamee me ee doodoo animaata
toomuu taaki too ko Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma, Andreas ma okoo too
peedoota Yesus paagoo asiino,
4 "A me kuwa yumakaa mée eewegape menaa kuwa maadee moga ukuwaaniita naa
ya? Kuwa agiyoo ukuwaaniino see kooka ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo
ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii" see asegea.
5 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa nekeenii.
6 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani ekaa naweakee kaa
'Anii ko Waa yoka' see menaa weganaa naadi mée eebaa deebaa siwoo taapea.
7 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya yiipea,
beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo
kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
8 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea. Amokiyoo magaa kaa bagee me
yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-kiyoo naano agiyoo
taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa taata. Kisee yaai-yaai agiyoo
yuwa eebaa kedaa taata kiya kuwa uduma petamanii ukuwaandaa taata yuwa too,
api me yoga kabaano see naadi boodi meege-meege siyaa mokoo.
9 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii. Okoo me ikii yagaa kipeneata
kaama mena pekataa see bagee yuwa paagoo kidogeamoo taatagea, sembahyang
segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu me kidakamaatagea. Ikii Ni yaato bagee
kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa paagoo kiipootagea. Kisee ikii
kiipeeyaa kaboo Ni me menaa okoo paagoo daamaa eewegaai.
10 Kiya wodopasi kaano taa kaboo kuwa etokaa daamaa menaa kuwa mée tomaa-
tomaa uduma paagoo eeweganaa taano mee keta ukuwaano gaano pedeo.
11 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa, kaasee
menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai. Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai,
kisee wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea. Ikii me wegaapea menaa kuwa
ikii me wegaapea se kiya Roh Kudus me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.
12 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea kenaaya kiya ena mee
wugimaasi naadi ekegatagaatagi, nagamee me wa me yogaa to ekegatagaatagi, bedaa
yogaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi ekegatagaatagea.
13 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea kiya ikii makii taa, kisee
too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaata" see aseta menaa
Mat 24:15-28, Luk 21:20-24

14 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena waa toono daa see yoo kiyoo yiinaageeta totaaki see kuwa ikii diitagea. (Ikii eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee daamaa nekeenii.) Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama Yudea wee kaa toogee see bagee kuwa moga oodoota kuye kaa pakadaa taai.
15 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata oogaai.
16 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo kuwa ee kaa pakaa-maseekee se.
17 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai.
18 Kuwa yaai-yaai see agiyoo ukuwaandaa taata kuwa gemoo see uwaa kega kaboo se ukuwaandaasi naadi sembahyang taai.
19 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa agiyoo, yaai-yaai ebo, petamanii epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too miya ukuwaaniino taa agiyoo yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya kaagaa ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
20 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao naadi kuwa yaai-yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa kiyaatagi. Maamaa kisee too naaki mée ena ma se tuyaa.
21 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee nakaayoo tupi' see kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me 'Deede, Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa miya wisintayu.
22 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee ma kuwa agoo kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa taano see naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaii taatagea. Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya deebaa sedee taano see kiya iyo, se deebaa semaayaa.
23 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa da kaa Ani me kisi-maneega yoka daamaa nekeenii."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-36, Luk 21:25-33

24 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta wodoo taa kisee ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to mee miya se wikiiniita,
25 okadee yuwa epoo to kaa kaama kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata.
26 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa migi see kuwa diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii to esee ebo see diitagea.
27 Wa me malaikat bagee yuwa 'Pooi' asiyaa naaki peedoota maga otoo to kaa kaama kisee too maga otoo to kaa too peenaa naadi Wa me daamaa wiginta bagee yuwa uduma enaataa yakutumeeii senaa taatagea.
28 Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee kagoo da iye mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeeniyaa.
29 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaandaa taaka see kuwa ikii deeyu ko monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii nekeeniitagea.
30 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa da kaa diitagea.
31 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

13:14 Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **13:15** Luk 17:31-32 **13:25** Yes 13:10, Why 6:12-13 **13:26** Dan 7:13

32 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa mée ena ma ewo. Malaikat
bagee miya ewo, Ogatamee Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa too ipi.
33 Mona naagoo ko ikii ewo yoka ipiipi see diitoo siwoo taai.
34 Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee:
Mée ena waa beesekaa magaa kaa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see
bagee yuwa mée waa ena kisee agiyoo naokageesi naadi yaekeasigi, mée waa ena
kisee agiyoo naokageesi naadi yaekeasigi. Bedaa kenee to kaa diitoo taa see mée to
miya 'Aa ipiipi nadiitoo siwoo taai' see asigi, see ebea-ebea menaa mee.
35 Mee see see ikii miya ipiipi see diitoo siwoo taai. Ee epoo Mée Waa meetagi
naagoo ikii ewo. Uwaataa yee, daatooyiba yupigapi yee, pe-aweeniino taa see kaboo
yee, esee pedeo komaa yee, ikii ewo yoka diitoo siwoo taai.
36 Taa gaayu ko Waa kisee ki meemaata kaama deeyaa naaki ikii toomoo ometaakea,
see kideeyaa.
37 Eto ko Ni me kisega menaa kuwa Ani me mée uduma asiino menaa ko: Daamaa
ipiipi see diitoo siwoo taai, see menaa mee" see asigi.

14

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Kuwa kaboo da Paskah ma, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu petoo
noogee siyaa yuwa kuwa ma unu wiya omemaata naapea see naagoo imam ebo yuwa
ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me "Yesus mee inii kaasee
koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea.
2 Kiya bedaa okoo me wegaano, "Kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo kaapea
yoka Paskah noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa" see menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8

3 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi. Waa idukaa kado kaa
meanee see agiyoo meanta mée to. Wa me ee kaa Yesus mee animaata naano agiyoo
notaaki too ko api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano ebo
see uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa. Otaawee da ebee to yaato taapeata
kaama uwo yuwa Yesus mumoo to kaa yakabagekomeega.
4 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa kagoo kaa koogo
aawegaa taano, "Yaai, kuwa uwoo kuwa kaasee kaa aii peepuuka naa ya?
5 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama ebo kepee ogei me badoo wedo asii
masemaata kaama daba bagee aii maniino daamaa yoka" see koogo aawegaakea.
Okoo me mee apii to kagoo ma menaa asegea.
6 Kiya Yesus me asiino, "Ikii me mee apii mee si yawegaai. Kaasee kaa pedeo see
yawegagea ya? Wa me naukuwaga kuwa esee daamaa agiyoo.
7 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea yoka ikii
me aii kaboo miya okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwayaa. Kiya Anii gaayu ko ikii ma
enaataa eebaa se kiiumiipa.
8 Mee apii to me 'Anii daamaa agiyoo ena yaukuwamaayaa yoka yaukuwaanaka'
see nagaata kaama nakoo sepa. Wa me Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa
agiyoo mokoo yoka pedeo see si yawegaai.*
9 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa uwoo to, magaa to kiyoo-
kiyoo eewegakomeegea kaboo mee apii to me daamaa naukuwapa agiyoo mee miya

---

13:34 Luk 12:36-38 * **14:8** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

eewegaanaa taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa neke-nekee siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Luk 23:3-6

10 Kuwa kaboo da Yudas Iskariot mee, Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena mee Yesus yaekegatagaano see naadi peedoota imam ebo yuwa paagoo mena eewegagi.
11 Wa me Yesus mee ikii paagoo kiekegatagaapa see asigi menaa kuwa okoo me yeeta kaama ede kaa "Kepe kisuwa kaniipe" see asegea. Mee kaama wodoo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mat 26:17-25, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

12 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo, domba wodaa wugiyaa naagoo ko Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea.
13 Wa me topenaa see bagee wiya paagoo asiino, "Ekea kota kaa pooi. Peemaata kaama mée ena, uwo otaawee doopegeeki see mée ena ma aadee taapea. Aadee seta kaama waa ma epo enaataa pooi.
14 Wa me seemaapi ee yiba seemaai. Ee epoo mée mee kisee naasii: 'Guru me kasiino, "A me ee yiba Ni me topenaa see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa kayoo ya?" see kasigi' see naasii.
15 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo kaa badaa kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo daamaa mée yaipiipii semaata topa see kuwa ekea diipea. Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka agiyoo-pagiyoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
16 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki mikee, Yesus me asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii semaagea.
17 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to ma enaataa peedoota mee ee kaa peemaayu.
18 Animaata kaama naano agiyoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii Anii ma epo enaataa notaakea bagee kuwa mée ena me Anii naekegatagaapi" see asigi.
19 Okoo dimi boodi ebo. Okoo uduma mée ena-ena me Waa asiino, "Sooi, anii ye, ani me ye?" see asegea.
20 Yesus me asiino, "Ikii mée gaasi ma wiya kuwa mée ena me, roti ponee to mee otaawee yiba Anii ma enaataa tukume-nootaaki mée to wa me Anii naekegatagaapi.
21 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee kabaano taa naaki daamaa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:26-29, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

22 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama okoo paagoo goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to yoka masii" see asigi.
23 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu naadi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama otaawee da okoo goo-maneeyu, okoo uduma mee otaawee yiba kaama nogea.

14:18 Mzm 41:10

24 Wa me asiino, "Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me aseta menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, mée eebaa okoo kaa yakabageapa tadaa mee.
25 Anii mikee kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa gipii see anggur poo uwoo naata" see asigi.

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:30-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

26 Okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa ena yaayaa semaata peedoota Zaitun Kutuu to kaa peemaata kaama
27 Yesus me okoo asiino, "Ikii uduma maki-makaa naadi Anii naekeata oodaa taapea, idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see, mee ko kisee: 'Domba munitaa see mée mee Ani me wugimagaapa. Wugimaata kaama domba wodaa yuwa ena kitaa peega, ena kitaa peega sedaa taapea' see menaa ebeamaata.
28 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta Galilea wee kaa poota, ikii uuto" see asigi.
29 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too kaekeata poopea miya anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
30 Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba ayam ena kaagaa wiya menaa taano taa kaboo aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape" see asigi.
31 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya daamaa, anii mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa yoka" see asigi. Apanaa yuwa me "Anii miya kisee, anii miya kisee" see wegagea.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Luk 22:39-46

32 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota maga ena kaa ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii nakaayoo animaata niitooi, Anii sembahyang taanaka yoka" see asigi.
33 Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa okoo too Yesus me badaa maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi nagimeamooki.
34 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo, booyaa mokoo. Ikii nakaayoo ipiipi diitoo taai" see asigi.
35 Waa pakadoota woo kaa naa kaa pakaamaata kisee ki magaa da kaa esee-gapuunigi. Wa me sembahyang menaa kaa kuwa yaai-yaai agiyoo nakoo taapea monaa da mee nataa kiyaano daamaa gaayu ko nataa kiyaai naadi menaa asigi.
36 Wa me asigi menaa ko "Abba, Neataagi, kuwa Ni me boodi abaapa kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too" see asigi.
37 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo ompea. Wa me Petrus asiino, "Simon, aa toomoo ometaake ye? Aa peenaa kuwa miya diitoo taano kuwa kana ye?
38 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see gaayaa dimii agoo kiya má yaato ko dabaa" see asigi.†

14:24 Kel 24:8, Ibr 8:8-13 **14:27** Zak 13:7 † **14:38** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang siwoo taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

39 Yesus Waa kaagaa ena ma pakadoota woo kaa naa kaa bedaa yumakaa
sembahyang sipi menaa kuwa asigi.
40 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to paagoo
eseemaagi too ko bedaa toomoo ometaakea, okoo esee toomoo ebo kaa emaa pakaa-
wikiiniino naka. Okoo me Yesus asiino menaa peenaa ma taa, ewo.
41 Bedaa kaagaa wedaagoo to ma sembahyang segeeta Wa me topenaa see bagee
wedoo to paagoo eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee too toomoo too ometaakea
ye? Kuwa sikii. Deeweei, Mée Yogaa mee dimi pedeo see bagee yuwa yagaa kaa
yaekegatagaano see monaa kaa kega.
42 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegatagaano mée mee migi yoka"
see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Yoh 18:1-11

43 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena Yudas mee, Yesus me topenaa see bagee
gaasi ma wiyaagoo to mee mee meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai ma, kopaa
ma doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam ebo yuwa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me
"Niipeneasea yoka pooi" see asegea naadi meemaagea bagee yuwa.
44 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo mee Yesus
yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegi, mee ko kisee: "Ani me ebe
duuduu taapa mée to mee yoka peneata eepooi" see menaa mee.
45 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao" aseta
kaama Yesus ebe duuduuki.
46 Wa me kisee ukuwagi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me Yesus me-peneasegea.
47 Peneasegea naadi kiyoo topea bagee mée waa ena me posee da masegeeta mée
ena kaa kobeasigi naaki dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam
wa me agiyoo yaokagee see mée.
48 Yesus me okoo asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see bagee ena mokoo
peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?
49 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka, ikii miya
kiyoo topea kiya ikii me napeneasiino taa kemea. Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa
ko idukaa ebeamaata menaa yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega" see asigi.
50 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee yuwa uduma Wa too ekeata oodaakea.
51 Kuwa kaboo da egaanaa ena, Yesus ma epo peenaa see mée ena kiyoo tupi. Waa
tapaato dokaa da mee too maataata peenaaki kaboo kuwa bagee yuwa me waa miya
peneasiino see kookea.
52 Kiya okoo me wa me dokaa da mee too peneasegea naaki dokaa da okoo me
yagaa da kaa ekeata waa má tago kisee peegi.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa
Mat 26:57-68, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:12-14,19-24

53 Okoo me Yesus peneata kaama Ebo Imam me ee kaa eepeegea. Kiyoo imam ebo
yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo kutuu semaata toomuu taakea.
54 Petrus mee koogo deega se deega naadi Yesus doogea taa obeegi. Ebo Imam me
ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi. Waa mee ee yadiitoo taa see bagee
yuwa ma epo enaataa animaata biyaa to kaa yabi kiitaaki.
55 Mee ee yiba kaama imam ebo yuwa ma, mena pekataa see bagee apanaa yuwa
ma okoo uduma Yesus mee patamaano dimii agoo. Mee dimii agoo naadi kaama Wa
me kisee pedeo agiyoo ukuwapi see deepea bagee yuwa abagea. Kiya kisee deeta
bagee ena ma deemagaano taa.

56 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya okoo me anii kisee deepa,
kisee deepa see wegagea menaa kuwa mée waa ena me wa too menaa wegagi, mée
waa ena me wa too menaa wegagi, mena ena too too menaa wegaano taa yoka koopoo
see menaa yuwa too.
57 Kuwa kaboo da mée wiya, wedo waa naa yiinaageeta kaama Wa kaa mena ena
yawegagea, mee ko kisee:
58 "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me Ogatamee me ee mee, mée me
yagaa me maataata ee mee umiyaata kaama unu wedo kaa too bedaa apanaa ee ena,
mée me yagaa me magaano taa see ee ena maatagaapa' see wegami menaa kuwa inii
yeeme" see asegea.
59 Kiya kuwa bagee yuwa me menaa kuwa miya mée ena me wa too menaa wegagi,
mée ena me wa too menaa wegagi, mena ena too too menaa wegaano taa.
60 Ebo Imam mee okoo yaayupii da kaa yiinaageeta kaama Yesus asiino, "Kuwa
bagee me A kaa kawegapea menaa kuwa Aa mena ena ma se asiipe ye?" see asigi.
61 Kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam me asiino, "Idukaa kaama
wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee, inii me yaapaagee see Mée Wayoopaa mee Aa
ye, taa ye?" see asigi.
62 Yesus me asiino, "Mee ko Anii. Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée Wa
me dagi yagaa yaato animaata ebo tupi see kuwa ikii diitagea, sinu uwaa yupii da
taa migi see miya diitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.
63 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa waa ekaato dokaa da
geakomeeta kaama asiino, "Eto ko Wa me kisee pedeo ukuwapi see deepea bagee
apanaa se abaai.
64 Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa wegagi. Ikii miya yeemaagea yoka sikii.
Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi naaki "Waa bogaano gaano pedeo"
asegea.
65 Kiyoo kaama okoo me Yesus kaa dabeedi taaweekea, Wa me ebeyumaa da kaa
dapimemaata kaama yagaa kopaa dakamegea. Okoo me asiino, "Ei, duya yago mée,
Aa kadakamegea bagee kuwa maamee nuwaa naa ya? Mée asii" see asegea. Ee diitoo
taa see bagee yuwa me miya Waa yagaa kopaa dakamegea.

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

66 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa toomuu taaki too ko kiyoo Ebo Imam
me agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga.
67 Wa me Petrus mee biyaa geboo da kaa yabi kiitaaki see deega. Wa me Petrus
maamaa tamaata kaama asiino, "Ei, aa miya Nazaret magaa kaa mée Yesus mee ma
epo peenaa see mée to" see asega.
68 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa anii ewo,
nekeeniino taa" see asigi. Petrus waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko
[ayam menaaki].
69 Mee agiyoo yaokagee see apii to bedaa Petrus deeta kaama kiyoo bagee yuwa
asiino, "Mee mée mee miya okoo yaato bagee ena" see asega.
70 Kiya Petrus me "Taa, kisee se" see asigi. Egaaniino taa kaboo ko bedaa kiyoo
topea bagee yuwa me Petrus asiino, "Aa mikee okoo yaato bagee ena, aa miya Galilea
wee kaa mée yoka" see asegea.
71 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi yoogi, mee
ikii me wegataakea Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi naaki
72 ayam mee kaagaa wiyaagoo to ma menaaki. Mee kaama too Yesus me yumakaa
asigi menaa da nekeenigi, mee ko 'Ayam ena kaagaa wiya menaa taano taa kaboo aa

14:58 Yoh 2:19 **14:62** Dan 7:13

kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape' see nasigi mee ii naadi kaama ebo yegee yegeeki.

15

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-26, Luk 23:1-5,13-25, Yoh 18:28–19:16

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma, kuwa mena
pekataa see bagee yuwa kuwa uduma okoo kutuu semaata kaama mena aawegaakea.
Mena daakomeeta kaama Yesus yagaa da taa one gadimegea. One gadimemaata
kaama badaa maadoota Gubernur Pilatus paagoo pe-ekeasegea.
2 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" asigi
naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
3 Imam ebo yuwa me Pilatus paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee
pedeo menaa wegapi" see menaa maamaa yakobagea.
4 Pilatus me Waa asiino, "A me asiino menaa taa ye? Yeede, okoo me 'Wa me
kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi' see kawegagea menaa kuwa
maamaa eebaa" see asigi.
5 Kiya Yesus mena ena ma asiino taa. Pilatus mee dimi nagimigi.
6 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée
ena Gubernur me daba yapeeyaabuu segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur
paagoo "Mee mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata asiwoo segee
seta.
7 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Barabas mee digiyoo ee yiba tupi. Waa ma,
apanaa bagee yuwa ma okoo mee magaa kaa kiyoo mée yuwa aakago-maakago naadi
kaama mée wugita kemaata okoo digiyoo ee yiba dogeamaata topea.
8 Kuwa kaboo da mée yuwa me Pilatus paagoo asiino, "A me ukuwata-ukuwata see
see digiyoo ee yiba dogeamaamea bagee ena mee daba mée yapeeyaai" see asegea.
9 Wa me asiino, "Ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee daba kipeeyaa ye?" see asigi.
10 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo ekeasegea kuwa imam
bagee yuwa me 'Anii miya kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa Yesus
yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama aseta menaa mee.
11 Kiya imam ebo yuwa me kiyoo topea bagee yuwa koogo eeweganaa taano,
"Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus mee se, see niiasii" see eeweganaakea.
12 Pilatus me kaagaa ena ma asiino, "Kisee gaayu ko ikii me Yahudi bagee me Eboo
see ekaa weegeekea Mée mee anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi.
13 Okoo uduma bedaa ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii"
see asegea.
14 Pilatus me asiino, "Kiya yaai, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya?"
see asigi. Kiya okoo me bedaa esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa
paku wugii" see asegea.
15 Pilatus me okoo kisee ede kegea yoka naadi Barabas mee daba yapeeyaagi kiya
Yesus mee pepeaduu me dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi
naadi okaa yago bagee paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3

16 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota Gubernur me ee yiba
eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa yago bagee topea yuwa ma uduma meei naadi
kaama Yesus paagoo kutuu semaagea.

17 Okoo doka ena, dadi poo epoo da see see dokaa Wa kaa yamaataagea.
Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa
yamaataagea.*
18 Kisee yamaataata kaama wisineekee kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo,
magiyaage" see asegea.
19 Wa me mumoo to kaa tamoo da me dakamegea, Wa kaa dabeedi taaweekea, Wa
paagoo kagu maga kaa sebaata Waa ebo ekeasiyaa poga-poga kaa menaa asegea.
20 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see dokaa da yabeageeta kaama
bedaa Wa me petamanii dokaa da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku
wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Luk 23:26,33-43, Yoh 19:17-24

21 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee kota
gebo kaa magaa kaa kaama meemaagi. Waa ko Aleksander ma, Rupus ma ekeataagi.
Okoo waa ma aadee seta kaama Yesus me piya bokoo to mee "Aa yadogaai" see asegea.
22 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa eepakaamaagea. Golgota
see ekaa mee wegayu ko Mumo Metoo Kutuu to see ekaa mee.
23 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, mur see agiyoo ma kuwa aatogo-
maatogo semaata Waa nusi naadi manegea kiya se nugi.
24 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me dokaa yuwa maamee me
masiipi, maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea.
25 Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaagea mee ko pedeo komaa yaato, keno iyee
see kaboo ukuwagea.
26 Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama piya bokoo to kaa pakaa-tabeasegea.
Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo mee" see
menaa mee.
27 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku
wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.
28 [See ukuwata mee ko idukaa Ogatamee me menaa ena uwa daaga, mee ko kisee:
"Mée me 'Waa miya mena si yayeetaa see Mée ena ii' see gaatagea" see ebeamaata
menaa da mee uwa daaga yoo.]
29 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii naadi wisineekee kaa Yesus
asiino, "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba too maataata
tota-tota siyaayaa see wegame Mée
30 Aa ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo to kaa kaama magaa da
kaa eseanii" see asegea.
31 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
ma okoo me Yesus wisineekee kaa aawegaa taano, "Wa me apanaa bagee se boosi
naadi daba daagimaayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo.
32 Waa Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus mee, Israel bagee me Eboo mee
mikee ki Waa kepa ko mee piya bokoo to kaa kaama eseansi ke. Inii me kisee deeta
kaama too Waa mikee nao see gaayaa" see asegea. Yesus ma enaataa piya bokoo to
kaa paku wugitaagea bagee wiya ekea me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

33 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa uduma digiyoo
aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa.

---

* **15:17** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea. **15:24** Mzm 22:19

34 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo menaa-menaa kaa "Eloi, Eloi,
lama sabaktani?" see wegagi. Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni
me Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.
35 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Yeede,
Waa Elia mee mena ogetaaki yoka" see asegea.
36 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi doka ponee to see see
agiyoo moga masegeeta geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata gokoo da kaa
yokoata kaama asiino, "Elia me Waa piya bokoo to kaa kaama dookumiino see naadi
isiipi ye, taa ye see niidiitoo taai" see asigi.
37 Kuwa kaboo da Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena dimi noogaa da
pe-seomigi.
38 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa
da mee usii to kaa kaama pegadoota manii to kaa too wiya wodeenega.
39 Okaa yago bagee me eboo mee Yesus ikigii to kaa yiinaageeta Waa boopi-boopi
kuwa deeta kaama asiino, "Mee Mée mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see wegagi.
40 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea. Kuwa apii yuwa yupii ko
Maria Magdalena mee ma, Yakobus ma, Yoses ma ekea baayo Maria mee ma, Salome
ma okoo wedo topea.
41 Kuwa apii kuwa ko Yesus Waa Galilea wee kaa kaama peenaa seta kaboo Waa
ma epo enaataa peenaa, Wa me agiyoo yaukuwanaa segee seta apii yuwa. Apanaa
apii okoo eebaa miya kiyoo topea. Okoo ko Yesus ma epo enaataa peenaa seta, kisee
too Waa Yerusalem magaa kaa pakaamaagi yoo too, kisee epo peenaa seta apii yuwa.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

42 Uwaataa da ayayaa takiinega. Mee naagoo ko tokoma Sabat naagoo kaa agiyoo-
pagiyoo ipiipii taa see naagoo.
43 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup mee, Arimatea magaa kaa mée
tupi. Waa ko Yahudi kaa mena pekataa see bagee ena. Mée me waa maamaa ebo
ekeasegea, apanaa yuwa see see se. Wa me Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi naagoo mee moga migi naaki ou see dimii maamaa gaawoo see mée. Waa
Yesus bootaa da ogo magaano see naadi weda taa kaa peedoota Pilatus paagoo pe-
idimigi.
44 Pilatus me Yesus mee boopi menaa da yeeta kaama moga boopi nao naadi dimi
nagimigi. Wa me okaa yago bagee me eboo mee "Meei" see asigi. Waa meemaagi
kaboo Pilatus me "Waa mikee boopi ye?" asigi naaki
45 "Mikee, boopi" see asigi. Kisee asigi naadi bootaa da mee Pilatus me Yusup masisi
naadi yaekeasigi.
46 Yusup me daamaa poodee see doka gipii ena edaageeta kaama Yesus bootaa da
masegeeyu. Masegeeta kaama mee daamaa poodee see doka gipii da kaa bebenataata
kaama doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo maatayu. Mee
oma togaagoo da mee ko mée bootaa da ogo maasi naadi yadenamaata oma togaagoo
da mee. Mee oma togaawee ogo maataata kaama ebo omaa ena bikimedoota kenee
to kaa pe-takeata eke.
47 Kuwa kaboo da Maria Magdalena ma, Yoses baayo Maria mee ma ekea me Yesus
ogo maapea yoo deegea.

15:34 Mzm 22:2 **15:36** Mzm 69:22 **15:38** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

16

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta kaama Maria Magdalena ma, Yakobus baayo Maria
ma, Salome ma wedo Yesus bootaa da wunu daamaa peesi naadi agiyoo edaagea.
2 Kiyoo kaama mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa da Yesus ogoo da
kaa peegea.
3 Eta mana kaa okoo me aawegaa taano, "Waa ogoo da kaa takeata omaa to mee
maamee me mée yabikimeamaapi naa ya?" see menaa aawegaakea.
4 Okoo peemaata kaama deamaagi too ko Waa ogoo da kaa takeata omaa to mee
bikeata amoo maa kaa peanta topa, esee ebo see oma damaa to mee.
5 Okoo beapa semoo yiba peanta kaama deamaayaa naaki egaanaa mokoo see
mée ena, togoo dokaa poodee da maataata tupi, beapa yiba dagi yagaa yaato kiyoo
animaata totaaki. Okoo me waa deeta kaama dimi oogea.
6 Kiya wa me okoo asiino, "Ikii se wedaai. Piya bokoo to kaa paku wugitaamea Mée,
Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ikii me abagea. Waa aya andoo peepi, nakaayoo
toono taa. Deede, kiyoo ko Wa bootaa da maataamea yoo.
7 Eto ko ikii moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo pooi. Petrus ma
okoo paagoo kisee pe-naasii: 'Yesus Wa keta Galilea wee kaa pe-seomigi yoka kiyoo
ikii me Waa diipea, Wa me ikii kisimi see see' see kisigi see pe-naasii" see asigi.
8 Kuwa apii yuwa me yaai, dimi nagimaano ebo kaa beapa yiba kaama yiibaga
peegea. Okoo weda ebo kegea yoka kuwa menaa mée ena ma eewegaano taa.

*Yesus mee awee da kaa keta kaama epoo to wodoo pakata menaa**

9 [Mee daa yiba petamanii naagoo Yesus mee aya andoo peeta kaama Maria
Magdalena wa paagoo keta Waa ekaato awee da kaa deeyaagi. Idukaa waa paa petoo
agoo kiya Yesus me yaabagaapeasimi, waa kisee apii to.
10 Waa peedoota kuwa Yesus ma epo peenaa seta bagee yuwa paagoo peemaaga
naaki okoo yege ma, yii-yii ma taakea. Wa me kuwa Yesus kaa menaa kuwa okoo
eewegaga.
11 Mee apii to me "Yesus aya andoo peepi, ani me kisee deepa" see asega menaa
kuwa okoo me yeeta kaama mikee menaa yoka see se gaagea.
12 Kiyoo kaama Yesus mee Waa epoo ena mée ekea wiya paagoo awee da kaa Waa
ekaato deeyaagi. Ekea me magaa kaa peetaakea kaboo Waa awee da kaa kigi.
13 Ekea paagoo awee da kaa keta kaama ekea peedoota Yesus ma epo peenaa seta
bagee apanaa yuwa paagoo eewegagea naaki okoo me kuwa ekea me menaa kuwa
mikee yoka see se gaagea.
14 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena okoo naano agiyoo notaakea
kaboo Waa ekaato okoo paagoo deeyaagi. Deeyaata kaama Wa me okoo ego-tago
see kaa asiino, "Ikii dimi eboo see bagee yuwa. Kuwa Anii aya andoo peeta kaama
nadeepea bagee yuwa okoo me kiiwegamea menaa kuwa ikii mikee nao see nagaano
taa yaai" see asigi.

---

* **16:8** Kuwa ayat yiba menaa kuwa ko Markus boota kaama wodoo apanaa bagee me ebeamaata menaa keenda, Markus me ebeamaata menaa se. Kisee kemaata Yesus me kuwa menaa mikee aseta ye, taa ye see kuwa inii ewo. Bedaa kuwa see see menaa apanaa bagee me miya ebeamaata, kuwa ko kisee: "Mee mée to me kuwa apii yuwa paagoo 'Kisee pe-naasii, kisee pe-naasii' see asigi menaa kuwa uduma okoo doodoota Petrus ma, waa ma bagee yuwa paagoo pe-eewegagea. Mee kaama wodoo Yesus Wa me miya Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, 'Mée daba daagimaa peeyaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa kuwa awii yaato miya, keno seomigi yaato miya kiyoo-kiyoo naweganaa taai. Kuwa menaa kuwa ko daamaa wa too wigintaata menaa, se taa kaata menaa kuwa' see aseta. Kiyoo too" see ebeamaata menaa kuwa.

15 Bedaa Wa me okoo asiino, "Ikii peedoota uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa
uduma paagoo Ni me daamaa doometa menaa kuwa eeweganaa taai.
16 Okoo me mikee nao see nagaata kaama uwo yatukumeta bagee kuwa daba
daagimaa pootagea. Kiya Anii mikee see se nagaayaa bagee kuwa pedeo kaatagea.
17 Waa mikee gaayaa bagee yuwa ii see kuwa nekeensi naadi ukuwayaa agiyoo
kuwa ko kisee: Okoo me paa yuwa Ani ekaa naweeta kaama yaabagaapeasiipea,
bedaa okoo me ewo see menaa kiya mena tomaa-tomaa kaa wegaapea miya,
18 bedaa okoo me mée daakee otoogiyoo yuwa yagaa me peneasiipea miya, bedaa
okoo me mée booyaa uwoo nuyaa miya se bogaapea. Bedaa okoo me ikiyoo yago
bagee yuwa kaa yagaa yamaataagea naaki ikiyoo taa kaapea miya, okoo me kisee
agiyoo ukuwaapea" see asigi.
19 Tuhan Yesus Wa me kuwa menaa okoo paagoo eewegamaata kaama Waa badaa
maadoota epoo to wodoo Ogatamee paagoo pakaamaata kaama Wa me dagi yagaa
yaato animaagi.
20 Waa pakaa-seometa kaama Wa me topenaa see bagee yuwa Wa me menaa kiyoo-
kiyoo yaweganaa seta, bedaa okoo me weganaa see menaa kuwa mikee menaa yoka
see gaasi naadi agiyoo kuwa miya Tuhan me okoo doodoo yaukuwaaniyaabuu senaa
seta, see koo seta. Kiyoo too.]

Lukas
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me ebo bagee ena ekaa da ko Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Lukas me wiyaagoo to kapogee mee ko Kisah Para Rasul mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee mikee idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée, mée tomaa-tomaa uduma paagoo ebo tookee Mée, Ebo Kristus ii see kuwa nekeensi naadi ebeamaata. Bedaa daba bagee yuwa okoo Wa kaa too dimi maatagaa siwoo see kuwa Ogatamee Waa ede, kepe yago bagee yuwa okoo magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kuwa Waa be see kuwa nekeensi naadi menaa miya ebeamaata. Mée tomaa okoo me kepe ou, agiyoo ou dimii kuwa uduma ekeata Yesus Wa too ou, Wa sekaataa too peesi naadi menaa kuwa miya ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata menaa yuwa
1:5–2:52 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, Yesus ma ekea me kabata menaa
3:1–4:13 Yohanes ma, Yesus ma ekea me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
4:14–9:50 Yesus me Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa
9:51–19:44 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa peetaaki too mée topepegee seta menaa
19:45–21:38 Yesus mee Yerusalem magaa kaa peemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa
22:1-38 Yesus Wa me topenaa seta bagee yuwa ma epo enaataa Paskah nota menaa
22:39–23:56 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa
24:1-53 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Petamanii menaa

1 Teopilus eboo aa epao. Mee kapogee kaebeaga menaa kuwa ko kisee: Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata. Yesus mee inii ma enaataa kaboo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa apanaa bagee mée eebaa me ebeamaamea.
2 Kuwa menaa yuwa petamanii kaama deeta bagee yuwa daamaa yaweganaa siwoo seta, inii paagoo miya mée eewegata.
3 Kisee kemaata anii miya kuwa Yesus me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa kapoge kaa ebeano ko daamaa yoka naadi kuwa menaa yuwa mée paagoo ipiipi apaadee senaa seta mani kaa kaama dimi-dimi kaebeaga.
4 Mée me "Yesus me kisee ukuwata, kisee peeta" see katopegee seta menaa kuwa a me 'Mikee, mee menaa too' see kuwa daamaa nekeense naadi eto mee kapogee mee kaebeaga.

Zakaria paagoo "Yohanes see yogaa agoo kaatagi" see aseta menaa

5 Petamanii Herodes mee Yudea wee kaa ebo eetotaaki kaboo da imam bagee ena ekaa da ko Zakaria mee tupi. Imam bagee kutuu yuwa kuwa ko Waa ma kutuu ekaa da ko Abia see kutuu. Apimee ekaa da ko Elisabet. Waa miya idukaa petamanii Ebo Imam Harun mee kaa kaama kabawoo seta apii.
6 Ekea bogaa Tuhan me menaa uduma daamaa ipiipi yayeewoo, yaukuwawoo taa see too kemaata dimi topoo, Ogatamee emaa dagii da kaa ekea kisee bagee wiya ii see deetaa see.
7 Elisabet waa pai keta apii, ekea adama yaato miya yoga taa.

8 Kuwa kaboo da kaawaa ena Ogatamee me ee kaa imam bagee me agiyoo-pagiyoo
ukuwagee siyaa kuwa "Abia see kutuu kaa bagee ikii me ukuwaai" see asegea. Zakaria
peedoota imam bagee me agiyoo-pagiyoo ukuwagee yoo peemaata kaama
9 Ogatamee me ee yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo yeeyee biyaa iyee taapi
mée to mee maamee kaapa naadi kaama okoo me ukuwaakee agiyoo iyagideekea,
imam bagee me ukuwaa-ukuwaa. Iyagideekea naaki Zakaria kaa kega.
10 Wunu daamaa agiyoo yabonee segee see kaboo kega naadi Tuhan me ee yiba
peegi, mée yuwa yoo da kaa sembahyang taakea.* 11 Biyaa iyee semaata kaama
deamaagi too ko Tuhan me menaa eseasegee see mée ena tupi, mee biyaa kaa
yabonee segee yoo dagi yagaa yaato yiinaageeta totaaki.
12 Zakaria yaai naadi esee weda ebo
13 kiya mee malaikat see mée to me asiino, "Zakaria, aa se wedaai. A me idimegee
see menaa kuwa Ogatamee me kayeegeeki yoka a me apii paayogaa yogaa ena agoo
kaata. Mee yogaa mee ekaa da ko Yohanes see ekaa munitagaai.
14 Mee yogaa mee kaa aa esee ede kiwoo taape, yoga kabaape naagoo mée maamaa
eebaa miya ede kaapea.
15 Mee yogaa mee Tuhan me esee ebo bagee kiyaatagi. Waa anggur poo uwoo ma,
boomagaa see uwoo ma kuwa se naapi. Okooto kadapoo yiba kaama asii Roh Kudus
me pesee kaa umiwoo, toowoo taapi.
16 Israel bagee yuwa okoo me Ogatamee ekeata bagee yuwa okoo mée eebaa kuwa
miya waa okoo me Eboo Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi
tupiitagi.
17 Idukaa nabi Elia me Roh pesee da kaa ukuwanaa, peenaa seta see see waa miya
kisee ukuwanaa, peenaa taatagi. Tuhan me ukuwanaa, peenaa taano see kooki kaboo
mée yuwa topegee taatagi, kuwa ko nagaanii yuwa me yogaanii yuwa epa kisi naadi
menaa ma, Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee yuwa okoo me pedeo dimii,
pedeo agiyoo ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi
menaa ma kuwa mée topegee taatagi. Mée me Tuhan mee daamaa badaa maasi
naadi wa me kisee okoo yaipiipii taatagi" see kuwa malaikat see mée to me asigi
menaa.
18 Zakaria me asiino, "Kisee kabaata, kisee ukuwaaniita ii see kuwa anii kaasee
nekeeniyaa? Anii miya adama, ni me apii miya adama yoka" see asigi.
19 Malaikat see mée to me asiino, "Anii ko Gabriel, Ogatamee me agiyoo
yaukuwaano see naadi Wa paagoo eetotaa see mée. Ogatamee me 'Kuwa daamaa
menaa pe-naasigii' see nasigi naadi kasega.
20 Eto yeede. Ni me kasega menaa kuwa mona naagoo mikee ukuwaaniita kiya aa
mikee se nagaage kemaata eto kaama asii aa mena wegaano naka, kisee koogo toogee
see mée to kaape. Kuwa menaa da ukuwaaniita naagoo too aa mena wegaano keago
kaatage" see asigi.
21 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yoo da kaa topea bagee maamaa diitookea. Epee
yaai, maagiyoo masigi naadi dimi nagimegea.
22 Waa pudumeta kaama mena peenaa ma wegaano naka. Yagaa me too kisee-kisee
see ase-maneeki naaki 'Waa mee kooki mee ko dega-dega kaa agiyoo ena deepi' see
kuwa nekeenegea.
23 Ogatamee me ee yiba agiyoo-pagiyoo yaukuwagee see egapii yuwa taa kega kaboo
peedoota ee kaa.

---

* **1:10** Wunu daamaa agiyoo yabonee segee seta kuwa ko egapii gakata domba wodaa Ogatamee paagoo kupi-maniino taa kaboo wunu daamaa agiyoo keta yabonee segee seta, see kuwa Israel bagee me ukuwagee seta agiyoo ena. **1:15** Bil 6:1-3 **1:17** Mal 4:5-6, Mat 11:14 **1:18** Kej 18:10-14

24 Omegee naadi kaama wa me apii Elisabet mee kadapoo kega. Keno idibi ee kaa
koogo toogee naadi kaama
25 wa me wegaano, "Tuhan me nadeegi nao. Mée me 'Kaasee yoga taa see apii to
ya?' see nagaataa see dimii kuwa nataa kiyaagi nao" see wegaga.

Maria paagoo "Aa Yesus see yogaa kabaatage" see aseta menaa

26 Elisabet kadapoo keta kaama keno bedimi omemaata mee kenoo kaa malaikat see
mée to Gabriel mee Ogatamee me menaa doodoota Galilea wee kaa, Nazaret magaa
kaa
27 kiyoo ukuyogaa ena paagoo isigi. Waa goeano see mée to mee ko Daud ma apaa
kaa mée wa ekaa da ko Yusup. Mee ukuyogaa ekaa da ko Maria.
28 Gabriel mee Maria paagoo eseemaata kaama asiino, "Epao, Tuhan me esee kaepa
kigi see ukuyogaa aa" asigi. "Tuhan mee aa ma enaataa daamaa kaatoogeeki yoka"
see asigi naaki
29 dimi ooga. Mee kaasee menaa nasigi naadi dimi abaga.
30 Malaikat see mée to me asiino, "Maria, wae, Tuhan me kaepa kigi yoka aa se
wedaai.
31 Aa kadapoo keta kaama paayogaa yogaa ena kabaatage. Wa ekaa da Yesus see
ekaa munitagaai.
32 Waa esee ebo kaatagi. Ebo Wodoo Eboo Ogatamee Wayoopaa see ekaa weatagea.
Idukaa Waa ma apaa kaa mée Daud mee ebo eetoogee seta see see Tuhan Ogatamee
me Waa miya ebo tuyaatagi.
33 Waa Israel bagee paagoo ebo mée eetoono kuwa ko usiyaato ko ewo, kisee too
iminoo miya, iminoo miya ebo mée eetoowoo taatagi" see asigi.
34 Maria me asiino, "Anii ko ukuyogaa yoka, pai taa. Anii kaasee kadapoo kaapa
ya?" see asega.
35 Malaikat see mée to me asiino, "Roh Kudus mee a kaa isiitagi, Ebo Wodoo Eboo
Ogatamee Wa me pesee a kaa kaisiyaapi. Kuwa me kemaata a me kabaatage yogaa
mee Ogatamee me Wa too wigintaata Yogaa kaatagi, Ogatamee Yoopaa see ekaa
weatagea.
36 Mikee, a kaa apii Elisabet mee pai keta apii see ekaa weegee semea kiya eto too
adama yaato yoga kadapoo keta kaama keno bedimi ompea.
37 Ogatamee me se ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa yoka" see asigi.
38 Maria me asiino, "Mikee, anii ko Tuhan me agiyoo aii yaokagee see ukuyogaa.
A me nasege menaa kuwa ni kaa naukuwatagaano kuwa daamaa" see asega. Kiyoo
kaama malaikat see mée to peegi.

Maria mee kadapoo keta kaama Elisabet paagoo pakata menaa

39 Egaa ena Maria mee moga pakadoota Yudea wee kaa, boba kaa magaa ena kaa,
40 Zakaria me ee kaa pakaamaata kaama Elisabet paagoo "Epao" asega.
41 Mee epao see menaa yeega naaki wa me kadapoo yiba yogaa to maki-makaaki,
Roh Kudus mee Elisabet yiba esee-awigi.
42 Esee-awigi naadi kaama wa me mena ebo kaa asiino, "Neebee, a too daamaa
agiyoo kakiyaagi see apii nao, bedaa a me kadapoo yiba yogaa mee miya kisee.
43 Ni me Eboo Tuhan wabaayo mee aii apii dabaa to paagoo nameemaage.
44 Mikee, a me epao nasege menaa da mee ni me kadapoo yiba yogaa to miya yeeta
kaama ede kaa maki-makaa sipi.
45 Tuhan me kasimi menaa da kuwa a me 'Mikee naukuwaaniyaapi ii' see dimii
mee gaage yoka daamaa, ede nao" see asega.

Maria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

1:32 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:37** Kej 18:14

46 Maria me wegata menaa kuwa ko kisee:
"Nii dimi keepaa to me Tuhan yaapaageeka,
47 bedaa nii dimi menaa da me anii daba nadaagimaa peeyaano Mée Ogatamee mee kaa ede ma, ede ma taaka,
48 anii Wa me agiyoo aii yaokagee see dabaa to kiya anii nadeemaagi.
Mikee, eto kaama wodoo mée uduma me 'Mee ko Tuhan me epa kiyaa see apii to yoka' see nawegawoo taapea.
49 Pesee Wodoo Pesee Wa me ebo agiyoo naukuwataagi kemaata mée me kisee nawegawoo taapea.
Wa ekaa da ko Wa too, pedeo ena ma taa see Mée see ekaa mee.
50 Wa me mée epa dimii mee ko Wa too weda, Wa too ebo see gaayaa bagee yuwa epa kiyaa,
bedaa okoo me asii-kaba-kaba bagee yuwa miya kisee too epa kiwoo siyaa.
51 Wa me pesee ma ukuwataa see agiyoo kuwa mée deeyaabuu taa see,
okoo dimi yiba 'Anii omaago, ni too ipi' kisee ebo poga-poga bagee yuwa Wa me ketaa-ketaa abagaapii taa see too.
52 Magaa to kaa tookee eboo yuwa daba bagee kiyaabuu see,
bedaa daba bagee yuwa daamaa ebo kiyaabuu siyaa.
53 Naadi kiyaa bagee yuwa daamaa agiyoo me pesee kiyaabuu see,
kiya kepe yago bagee yuwa imi taa aii peeyaayaa.
54 Inii Israel tomaa kuwa daamaa mée deewoo see,
inii Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa epa mée gaawoo siyaa.
55 Wa me idukaa Abraham paagoo 'Ani me kisee daamaa kiukuwawoo taapa' see aseta menaa kuwa
Waa gaabuu taano taa, kisee too daamaa doowoo see,
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa Wa me epa kaa deewoo see, kisee too iminoo miya, iminoo miya"
see kuwa Maria me yaapaagee seta menaa.
56 Kiyoo kaama waa Elisabet ma epo enaataa keno wedo waa naa omemaata kaama wa me ee kaa peega.

Yohanes kabata menaa

57 Elisabet yoga kabaano keno kaa yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa.
58 Yoga kabamaata kaama "Tuhan me Elisabet mee esee epa nao" see menaa weganaakea naaki wa me bagee ma, apanaa gebo kaa bagee uduma waa ma epo enaataa ede ma, ede ma segeekea.
59 Yoga kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo mée noonaa me yogaa to kado ponee yadaapeasiino see naadi megea. Kado ponee to yadaapeata kaama ekaa muniino see kaboo "Nagamee ekaa da Zakaria see ekaa mee yugumee miya ekaa munitagaano daamaa" see asegea
60 kiya okooto me "Kisee se, Yohanes see ekaa munitagaai" see asega.
61 Okoo me asiino, "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see asegea.†
62 Yogaa to maamee ekaa muniipea naadi nagamee yagaa begoata apaadeegea.
63 Nagamee piya gakee ena nadoomisi naadi idimigi. Piya gakee da kaa ko "Wa ekaa da ko Yohanes yoka" see ebeamaagi. Okoo uduma dimi nagimegea.
64 Kisee ki taka ena mena wegaano keago kigi, Ogatamee yaapaageeki.
65 Kiyoo bagee uduma wedaagea. Kuwa menaa doodoota Yudea wee kaa boba kaa magaa kaa uduma eeweganaakea naaki

---

1:46 1Sam 2:1-10 **1:52** Mzm 113:6-8, Luk 14:11 **1:53** Luk 6:21-25 **1:55** Kej 17:4-7 † **1:61** Okoo me "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see asegea kuwa ko Zakaria wa kaa bagee ena ekaa munta doodoo yogaa to miya kisee ekaa muniino daamaa, Israel bagee me ekaa muniyaa-muniyaa see see kuwa kaa asegea menaa yuwa.

66 mée uduma dimi gaagaa naadi wegata menaa ko "Mee yogaa mee kaasee yogaa
kaatagi naa ya?" see wegagea, Tuhan me pesee kuwa wa kaa ii see gaagea yoo.

Zakaria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

67 Yohanes ataagi Zakaria mee Roh Kudus wa yiba esee-aweta kaama Ogatamee me
menaa yawegagi, kuwa ko kisee:
68 "Inii Israel bagee epoo Mée Tuhan Ogatamee,
Wa me bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi inii paagoo
isigi yoka niiyaapaagee taai.
69 Wa me agiyoo yaokagee seta mée Daud mee wa me asii-kaba-kaba bagee ena,
inii omaago ma daba mée daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee mée yaagoo
kiyaapi.
70 Idukaa Wa me daamaa wiginta bagee yuwa me menaa,
Wa me nabi bagee yuwa me wegawoo seta menaa kuwa uduma eto uwa daano
see kooka,
71 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa,
inii mée be kiyaa bagee kuwa mée yaabagaapii taapi,
72 bedaa inii me idukaa bagee okoo Wa me epa dimii mee deeyaano see naadi
Wa me okoo aseta menaa yuwa se gaabuu seta,
73 Abraham paagoo "Anii taa ma taa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa"
see aseta menaa kuwa Waa neke-nekee siwoo taa see,
74 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa mée yaabagageeta kaama
inii weda dimii taa kaa Waa yaapaageesi naadi menaa,
75 inii me umiino, toono begaa kuwa Wa emaa dagii da kaa pedeo taa, dimi topoo see
kaa too umiwoosi naadi menaa,
kisee menaa kuwa Wa me Abraham paagoo aseta kaama daamaa doowoo see.
76 Bedaa ei, niyoopaa, aa gaayu ko Asii-sege see Mée Ogatamee Wa me ebo nabi bagee
see ekaa aa kaweatagea.
Tuhan meeno etaa da a keta daamaa yamasiitage,
77 kuwa ko Ogatamee me bagee yuwa okoo me pedeo yuwa epa yaekeata kaama
daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa daamaa nekeensi naadi a me
yaweganaa taatage.
78 Inii me Eboo Ogatamee me inii mée epa dimii mee ebo.
Pedeo komaa keno mée yamiyaayaa mokoo see Mée
Waa epoo to wodoo kaama inii paagoo isiipi.
79 Digiyoo yiba toogee see bagee yuwa,
bogaano weda ma omegee see bagee yuwa
okoo paagoo awee yakiyaata kaama Waa ma emee-emee siyaayaa etaa da taa
eepeegee siwoo taapi"
see kuwa Zakaria me yaapaagee seta menaa.
80 Yohanes see yogaa to kabamaata ebo kiwoo naadi kaama dimi mena miya pesee
kiwoo seta. Waa Israel bagee yuwa paagoo poono taa kaboo da ebo mee maga ugii
da kaa wa too omegee, toogee seta.

2

Yesus kabata menaa
Mat 1:18-25

1:68 Gal 4:4-5 **1:69** 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:73** Kej 12:3 **1:76** Luk 3:4 **1:79** Mat 4:16, Kis 26:18

1 Kuwa kaboo da Kaisar Agustus wa me mée uduma ebo menaa da asiino, "Waa
ena wa me magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino
see naadi pooi" see asigi.
2 Kuwa mée ekaa yuwa kapoge kaa maageeta mee ko petamanii etaa kaa. Kuwa
kaboo da taa ko Kirenius mee Siria wee kaa magaa uduma gubernur eetotaaki too.
3 Kuwa menaa yuwa doodoota maga uduma wegakomeeta kaama waa ena wa me
magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino see naadi
peegea.
4 Yusup miya Galilea wee kaa magaa ena, Nazaret magaa kaa kaama peedoota
Yudea wee kaa magaa ena Betlehem magaa kaa peegi. Betlehem magaa mee idukaa
Daud kabata magaa. Yusup mee Daud ma apaa kaa mée to kemaata Betlehem magaa
kaa peegi.
5 Waa ma dimi aapeegee see ukuyogaa Maria mee kadapoo ma ekea ekaa maagiino
see naadi peedoota
6 Betlehem magaa kaa peemaayaa naaki yoga kabaano see kenoo kaa kega.
7 Kuwa kaboo da waa petamanii yogaa, paayogaa yogaa ena kabamaata kaama
doka ponee me bebenamaayu naadi moneekee agiyoo me boobaa noogee see agiyoo
dokoo da kaa eke, meekee bagee me omeekee ee komo sipi mee me.
8 Betlehem gebo magaa kaa boo uwaa da kaa daatooyiba yaato domba wodaa
eetoogee see bagee yuwa domba yuwa eetoomuu taa siyaa naaki
9 Tuhan me menaa eseasegee see mée ena kiyoo eseemaagi. Tuhan me asii-sege
siyaa agiyoo agoo da okoo uduma wogaamaaga naadi wedaagea
10 kiya mee mée to me asiino, "Taa, ikii se wedaai" asigi. "Anii daamaa menaa eboo,
mée uduma ede see menaa kisiino see mega yoka" asigi.
11 "Mee ko eto kenaagoo Daud mee kabata magaa kaa kaama ikii daba kidaagimaa
peeyaano Mée Ebo Kristus, Tuhan kabagea" asigi.
12 "Amokiyoo kisee nekeensea naadi agiyoo ukuwaandaa taapa yuwa ikii diipea
kisee: Baayee yiba yogaa ena doka ponee me bebenamaata kaama moneekee agiyoo
me boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa ometaaki diipea" see asigi.
13 Taka ena mee mée to geboo da kaa apanaa malaikat bagee eebaa ebo etaa
eseemaata kaama Ogatamee yaapaagee see menaa:
14 "Kiiboo, paamee, magiyaage, Ogatamee,
epoo to wodoo Asii-sege see Mée.
Bedaa magaa da kaa kiyoo,
Tuhan me ede kiyaa bagee yuwa
Waa ma emee-emee siyaayaa" see asegea.
15 Kuwa malaikat bagee yuwa epoo to wodoo metaki pakadaakea kaboo da domba
eetoogee see bagee yuwa me aawegaa taano, "Ei, Betlehem magaa kaa ukuwaanega
kotoo Tuhan me mée asegeegi yoka pe-diino, niipooi" see wegagea.
16 Okoo moga peedoota Maria ma, Yusup ma bogaa paagoo peemaata kaama
deamaayaa naaki mikee, baayee yiba yogaa to moneekee agiyoo me boobaa noogee
see agiyoo dokoo da kaa ometaaki.
17 Okoo yogaa to deeta kaama "Kristus mee kabagea yoka see mée asegeegi" menaa
da kuwa asenaa siyaa naaki
18 mée uduma dimi nagimegea.
19 Maria mee kuwa menaa yuwa uduma dimi yiba daamaa ipiipi neke-nekeeka.
20 Kuwa domba eetoogee see bagee okoo me deepea-deepea yuwa malaikat bagee
me asigi-asigi see see mikee ukuwaanega naadi Ogatamee yaapaagee, ebo ekee ma
metaki domba toogee yoo peegea.

2:14 Yes 9:5-6, Luk 19:37-38

21 Yogaa to kabamaata kaama wagaagoo to naagoo ko Waa kado ponee yadaa-
peasegea. Yadaapeata kaama ekaa da ko okooto kadapoo kaano taa kaboo malaikat
see mée to me ekaa munta ekaa da Yesus see ekaa mee muntaagea.

Yesus mee Ogatamee me ee kaa doota menaa

22 Yoga kabamaata kaama unu mée wiya ee kaa too toogee setaa to sikii kega kaboo
Yusup ma, Maria ma ekea Tuhan paagoo agiyoo kupi-maneeta kaama mee yogaa to
yaekegatagaano see naadi Yerusalem magaa kaa peegea, idukaa Musa me menaa yiba
kisee ukuwaai see ebeamaata see see,
23 kuwa ko kisee: "Paayogaa yogaa yagaaboo to gaayu ko Tuhan Waa nekee yoka
Wa paagoo yaekegatagaano gaano pedeo" see menaa da ebeamaata.
24 Bedaa Musa me menaa yiba mena ena miya kisee: "Yoga kabayaa apii yuwa deme
see bedoo wiya yee, ugimagu see bedoo poodu mokoo wiya yee Tuhan paagoo kupi-
manii" see menaa ebeamaata. Kuwa menaa wiya yaukuwagiino see naadi peegea.
25 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa mée ena ekaa da ko Simeon mee
tupi. Waa Ogatamee me menaa yayeewoo, Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo
see mée. Roh Kudus mee waa ma eetotaaki. Waa Israel bagee yuwa daba daagimaa
peeyaabuu taatagi see wegawoo seta Mée mee maamee kaapi naadi maamaa diitoo
segee see mée.
26 Roh Kudus me Simeon paagoo miyoo taa asimi menaa ko "Tuhan me wigintaata
ebo toowoo see Mée Ebo Kristus mee aa deeta wodoo too bogaape" see asimi.
27 Kisee asimi kemaata Roh Kudus me Simeon mee Ogatamee me ee geboo da kaa
eepeegi. Kuwa kaboo da Yesus see yogaa to mee okonaka kuwa Musa me menaa
yiba yoga kaa kisee ukuwaai see menaa ebeamaata yuwa yaukuwagiino see naadi
Ogatamee me ee kaa doo-peegea.
28 Aadeekea ko Simeon me mee yogaa to wa me yagaa da kaa yaageeta kaama
Ogatamee yaapaagee seta menaa ko
29 "O, Tuhan, A me naseme menaa da mee uwa nadaayaage,
kisee deega yoka eto ko anii koogo bogaano daamaa,
30 mee ko A me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée mee anii emaa me deega,
31 mée tomaa-tomaa uduma Waa kisee Mée to ii see nekeensi naadi A me awee da
kaa yakiyaage.
32 Waa ko mée tomaa-tomaa uduma mikee menaa ipi kisi naadi agoo da mokoo see
Mée.
Waa agoo kemaata mée tomaa-tomaa yuwa me A me bagee, inii Israel bagee
kuwa mée yaapaagee taapea" see asigi.
33 Kuwa Simeon me mee Yogaa to kaa asigi menaa kuwa okooto ma, nagamee ma
dimi nagimegea.
34 Kiyoo kaama Simeon me Ogatamee me pesee kuwa ekea kaa kisi naadi daamaa
yaasigi. Yaasemaata kaama okooto Maria wa too asiino, "Yeede, mee yogaa mee ko
Israel bagee yuwa mée eebaa aapekadaasi naadi Ogatamee me Wa too wigintaata
Yogaa. Mée noonaa daamaa kaatagea, mée noonaa pedeo kaatagea. Okoo mikee
menaa nekeensi naadi migi kiya okoo me be kaatagea,
35 okoo me kisee dimi yiba koogo gaayaa menaa yuwa awee da kaa too kedaa taata.
Okooto aa kiyu ko dimi boodi ebo kaatage, mowai me dimi menaa da nokogiyaa
mokoo kaatage" see asigi.
36 Kuwa kaboo da nabi apii ena, esee pedeo adamaa da topa. Wa ekaa da ko Hana,
Panuel yoopane, Asyer apaa kaa apii. Waa miyaa apii to, paimee ma tahun petoo too
omemaata kaama boomi.

2:21 Luk 1:31 **2:23** Kel 13:2 **2:24** Im 12:6-8 **2:32** Yes 42:6, 49:6 **2:34** Luk 12:51

37 Waa miyaa keta kaama wodoo tahun bado asii mée oga ma wui (84) omegee,
toogee naadi mée me goeano taa, Ogatamee me ee kaa too egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya sembahyang ma, naano agiyoo tapoo toogee taano ma, kisee
Ogatamee ebo ekee see agiyoo yaukuwageeka, amaa kaa se peetaa see apii.
38 Yusup bogaa kiyoo topea kaboo da waa peedoota ekea paagoo "Ogatamee kiiboo,
paamee, magiyaage" see yaapaageeka, bedaa okoo Yerusalem kaa bagee daba mée
daagimaa peeyaabuu taatagi Mée mee mani migi naaki ou see dimii gaawoo see
bagee yuwa paagoo mee yogaa to kaa menaa eeweganaaka.
39 Kiyoo kaama Yusup bogaa ekea Tuhan me menaa yiba yoga kaa ukuwaa-ukuwaa
uduma daamaa yaukuwataata kaama Galilea wee kaa, ekea me magaa kaa Nazaret
magaa kaa metaki peegea.
40 Kiyoo kaama yogaa to ebo kiwoo naadi kaama pesee, dimi ipi, Ogatamee me Waa
epa nao, ede nao see gaawoo seta.

Yesus peedi kaa kaboo Ogatamee me ee kaa peeta menaa

41 Yesus me okonaka tahun gakata Paskah naano see naadi Yerusalem magaa kaa
pakagee segee see bagee yuwa.
42 Egaa ena Yesus mee tahun gaasi ma wiya ometa see kepaa kaboo okonaka ma
eepeegea, okoo me ukuwaa-ukuwaa.
43 Okoo Paskah noogeeta kaama metaki Nazaret magaa kaa peetaaki too Yesus mee
Yerusalem magaa kaa goetaagea. Waa meeno taa see kuwa okonaka se nekeenegea.
44 Ekea me gaano, 'Yesus mee apanaa bagee ma okoo keta peepea' see gaata kaama
peegea. Eta mana kaa omemaayu, tokoma mee da yogaa to abanaakea. Okoo kenaa
bagee yuwa paagoo ma, apanaa peepea bagee yuwa paagoo ma abanaakea
45 kiya kiyoo diino taa naadi Yerusalem magaa kaa pakaa-abaano see naadi metaki
pakagea.
46 Pakaamaata kaama unu wedo abanaa naadi Ogatamee me ee kaa pe-deegea naaki
tupi, mée topetaa see bagee yuwa paagoo animaata okoo me menaa yiitooki, bedaa
Wa me miya okoo pe-apaadee taaki see deegea.
47 Yesus esee dimi ipi naadi mikee menaa too asetaaki kuwa kiyoo bagee yuwa
uduma dimi nagimegea.
48 Okonaka me deemaata kaama sooi, dimi nagimegea. Okooto me asiino, "Ei,
niyoopaa, agaataagi ma enaa dimi nagii-nagii mée siyaage kuwa kaasee kaa ya? Aa
kaewo naadi kagaaga kaa kaabanaake yoka" see asega.
49 Yesus me asiino, "Kaasee kaa kiyoo-kiyoo naabanaa sepea? Neataagi me ee kaa
kiyoo Anii toono gaano pedeo see kuwa ekea se nanekeenegea ye?" see asigi.
50 Kiya Wa me asigi menaa kuwa ekea se nekeenegea.
51 Kiyoo kaama Waa ma okoo paaya enaataa peedoota Nazaret magaa kaa peemaata
kaama Wa me okonaka me aseta menaa yayeewoo seta. Kuwa ukuwaandaa sepa
menaa yuwa kuwa uduma okooto daamaa dimi yiba neke-nekee siwoo seta.
52 Yesus mee ebo kiwoo, ipi kiwoo, Ogatamee me miya Waa epa kaa ede ketaa, mée
me miya epa kiwoo, kisee umiwoo seta.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Yoh 1:19-28

1 Kuwa kaboo da Roma kaa eboo ena ekaa da ko Kaisar Tiberius ebo tota. Waa ebo
toogee seta kuwa petamanii kaama tahun gaasi ma idibi ebo toogee seta kaboo da taa
ko apanaa Roma kaa eboo ena ekaa da ko Pontius Pilatus mee Yudea wee kaa magaa
uduma gubernur ebo tota. Galilea wee kaa magaa kuwa Herodes mee ebo tota, bedaa

waawaagi Pilipus mee Iturea wee kaa magaa ma, Trakonitis wee kaa magaa ma ebo tota. Apanaa eboo ena ekaa da ko Lisanias mee Abilene wee kaa magaa kaa ebo tota.
2 Israel kaa Ebo Imam wiya agoo, ekaa yuwa ko Hanas ma, Kayapas ma wiya. Kuwa kaboo da taa ko Zakaria yoopaa Yohanes mee piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa tupi. Kiyoo Ogatamee me wa paagoo mena ase-maneegi.
3 Kuwa menaa doodoota Yordan wee kaa bagee uduma paagoo eeweganaa seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa Ogatamee me epa kiekeasiipi yoka eto ko ekeata kaama uwo tukumaai" see menaa weganaaki.
4 Idukaa nabi Yesaya me ebeamaata menaa ena mee uwa daano yaato ko Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:
"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai,
Waa meeno see etaa daamaa topoo yatupitagaai.*
5 Debaa yuwa uduma meandaa taata,
maga bago yuwa ma, maga kutuu yuwa ma uduma miya endagii kedaa taata,
koopoo kiyaa yuwa topoo-topoo tagaa taata,
bedaa kutu-patu kiyaa yuwa miya endagii kedaa taata.
6 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa naadi kaama Ogatamee me daba mée daagimaa
peeyaabuu taatagi kuwa mée tomaa uduma diitagea'" *Yes 40:3-5*
see menaa ebeamaata.†
7 Kisee kemaata okoo mée eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba poota' see dimii mee gaagea ye?
8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa agiyoo too ukuwawoo taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai. Ikii me 'Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii mee se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee gaayu ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee maamaa eebaa kiyaayaa yoka daamaa nekeenii.‡
9 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi" see asigi.
10 Kuwa mée yuwa me Yohanes asiino, "Kisee kiyu ko inii maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Doka wiya kiyaa bagee kuwa doka taa see mée ena manii, bedaa naano agiyoo agoo kiyaa bagee kuwa miya tapoo totaaki mée eenaai" see asigi.
12 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee miya uwo natukumisi naadi megea. Okoo me asiino, "Ei, guru, inii maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" see asegea.
13 Wa me asiino, "Pajak kepee kuwa koga ma si yamasii, 'Kisuwa namasii' see kisiyaa yuwa kuwa too yamasii" see asigi.
14 Okaa yago bagee yuwa me asiino, "Inii gaayu ko maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" asegea naaki "Oma kepee se idimaai, se masii, bedaa kepe neesi naadi

---

* **3:4** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. † **3:6** Idukaa nabi Yesaya me "Kisee ukuwaandaa taata" see ebeamaata menaa kuwa ko mena noonaa Yesus meeno petamanii yaato uwa daata, mena noonaa Waa wiyaagoo meetagi yaato uwa daadaa taata. ‡ **3:8** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:8** Luk 13:28-30, Yoh 8:39 **3:9** Mat 7:19, Luk 13:6-9 **3:11** Yes 58:7, Yak 2:15-16, 1Yoh 3:17

mée wedaa-wedaa see kuwa miya se ukuwaai, mena si yakobaai. Ikii me ukuwataa
to kaa maseekee kepee kuwa too sikii see gaai" see asigi.
15 Kuwa kaboo da mée yuwa me Ebo Kristus mee migi naaki ou naadi kaama 'Mee
ko Yohanes mee ye?' see dimii gaagea.
16 Kisee gaagea naadi wa me okoo uduma asiino, "Apanaa bagee ena meepi, mee ko
esee ebo see Mée. Anii peedi yoka Wa me bado doko yabeano mee miya anii weda,
iyo. Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus
yiba miya kitukumaatagi, biyaa yiba miya kitukumaatagi.
17 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa wiginegee
sepea yuwa masegeeta maagee see yoo daamaa awemagaano see kiya pedeo yaato
se modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.
18 Kisee kuwa menaa ma Yohanes me etokaa daamaa menaa eebaa eeweganaaki.
19 Kiya mee magaa to kaa tookee eboo Herodes me Yohanes kagoo kigi. Mee ko
Herodes me waebee woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi, bedaa apanaa
pedeo agiyoo eebaa ukuwami kemaata Yohanes me waa ego-tagoki. Kuwa me
kemaata
20 Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi. Kisee kemaata
Herodes wa me pedeo ukuwataa see agiyoo ena ma ukuwagi.

Yohanes me Yesus uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Mrk 1:9-11, Yoh 1:32-34

21 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo mée yuwa uduma uwo
yatukumemaata kaama Yesus mee miya uwo yatukumigi. Yesus sembahyang taaka
too ko epoo to kabaanega.
22 Kuwa kaboo da taa Roh Kudus mee poodee see bedoo keenda Wa kaa eseanigi.
Eseanigi kaboo epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Aa ko Niyoopaa. Ni me
esee kaepa see Yogaa yoka A me Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuke" see asigi.

Yesus kabata miyoo bagee ekaa yuwa
Mat 1:1-17

23 Yesus mee petamanii mena weganaa taano see kaboo Waa tahun amaamo mokoo
ometa see Mée. Wa miyoo kabata bagee ekaa yuwa kuwa ko kisee: Nagamee mee ko
Yusup, mée me kisee wegawoo seta. Yusup mee Eli yoopaa,
24 Eli mee Matat yoopaa, Matat mee Lewi yoopaa, Lewi mee Malki yoopaa, Malki
mee Yanai yoopaa, Yanai mee Yusup yoopaa,
25 Yusup mee Matica yoopaa, Matica mee Amos yoopaa, Amos mee Nahum yoopaa,
Nahum mee Hesli yoopaa, Hesli mee Nagai yoopaa,
26 Nagai mee Maat yoopaa, Maat mee Matica yoopaa, Matica mee Simei yoopaa,
Simei mee Yosek yoopaa, Yosek mee Yoda yoopaa,
27 Yoda mee Yohanan yoopaa, Yohanan mee Resa yoopaa, Resa mee Zerubabel
yoopaa, Zerubabel mee Sealtiel yoopaa, Sealtiel mee Neri yoopaa,
28 Neri mee Malki yoopaa, Malki mee Adi yoopaa, Adi mee Kosam yoopaa, Kosam
mee Elmadam yoopaa, Elmadam mee Er yoopaa,
29 Er mee Yesua yoopaa, Yesua mee Eliezer yoopaa, Eliezer mee Yorim yoopaa,
Yorim mee Matat yoopaa, Matat mee Lewi yoopaa,
30 Lewi mee Simeon yoopaa, Simeon mee Yehuda yoopaa, Yehuda mee Yusup
yoopaa, Yusup mee Yonam yoopaa, Yonam mee Elyakim yoopaa,
31 Elyakim mee Melea yoopaa, Melea mee Mina yoopaa, Mina mee Matata yoopaa,
Matata mee Natan yoopaa, Natan mee Daud yoopaa,

3:16 Yoh 1:33, Kis 1:5 **3:17** Mzm 1:4, Mat 13:30 **3:20** Mat 14:3-4, Mrk 6:17-18 **3:22** Yes 42:1, Luk 9:35

32 Daud mee Isai yoopaa, Isai mee Obed yoopaa, Obed mee Boas yoopaa, Boas mee
Salmon yoopaa, Salmon mee Nahason yoopaa,
33 Nahason mee Aminadab yoopaa, Aminadab mee Admin yoopaa, Admin mee
Arni yoopaa, Arni mee Hezron yoopaa, Hezron mee Peres yoopaa, Peres mee Yehuda
yoopaa,
34 Yehuda mee Yakub yoopaa, Yakub mee Isak yoopaa, Isak mee Abraham yoopaa,
Abraham mee Terah yoopaa, Terah mee Nahor yoopaa,
35 Nahor mee Serug yoopaa, Serug mee Rehu yoopaa, Rehu mee Peleg yoopaa, Peleg
mee Eber yoopaa, Eber mee Salmon yoopaa,
36 Salmon mee Kenan yoopaa, Kenan mee Arpaksad yoopaa, Arpaksad mee Sem
yoopaa, Sem mee Nuh yoopaa, Nuh mee Lamek yoopaa,
37 Lamek mee Metusalah yoopaa, Metusalah mee Henok yoopaa, Henok mee Yared
yoopaa, Yared mee Mahalaleel yoopaa, Mahalaleel mee Kenan yoopaa,
38 Kenan mee Enos yoopaa, Enos mee Set yoopaa, Set mee Adam yoopaa, Adam mee
Ogatamee yoopaa.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mat 4:1-11, Mrk 1:12-13

1 Yesus mee Roh Kudus esee-aweta kaama Yordan dee kaa kaama peetaaki too ko
Roh me Waa badaa maadoota piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Waa apaadee segee see
egapii mée wiya. Kuwa egapii yuwa uduma Yesus naano agiyoo peenaa ma naano
taa kemaata naadi ebo.
3 Iblis me Waa asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka mee omaa to mee naano agiyoo
kiyaano, daa ye?" see asigi.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee: 'Mée tomaa
omegee, toogee siyaa kuwa naano agiyoo kaa too se' see menaa ebeamaata yoka se
kayiipa" see asigi.
5 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota togoo see yoo ena kaa
eepakaamaata kaama mée tomaa-tomaa okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa ma,
okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma taka ena deeyaagi.
6 Wa me Yesus asiino, "Deede, kuwa esee ebo agiyoo kuwa uduma anii ebo toowoosi
naadi ni kaa naekeata, bedaa ni me ede gaayaa bagee yuwa kaa miya anii yaekeata
ebo tuyaayaa yoka
7 A me anii ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii kuwa uduma Aa epoo mée
kakiyaapa" see asigi.
8 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'TUHAN
Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai' see menaa ebeamaata yoka"
see asigi.
9 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota Yerusalem magaa kaa
eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee dagii da kaa asipasi yoo eepakaanigi.
Yesus kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa kagaata
magaa da kaa eseande. Ogatamee me kadiipi,
10 Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee yuwa paagoo

* **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi.

4:4 Ul 8:3, Yoh 6:27 **4:8** Ul 6:13

11 "Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
12 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata yoka" see asigi.
13 Iblis me Waa kisee gaadee semaata wodoo 'Kaagaa ena ma gaadee taapa' see gaagi kiya kenaagoo taa, kenaagoo taa wisintaata peegi.
14 Kiyoo kaama Yesus mee Roh pesee kaa peedoota Galilea wee kaa peemaaga too ko Wa me ukuwanaa, peenaa see menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa uduma wegakomeegea.
15 Sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topenaa siyaa naaki mée uduma Waa yaapaageekea.

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa
Mat 13:53-58, Mrk 6:1-6

16 Kiyoo kaama Yesus peedoota Nazaret magaa kaa, Waa ebo keta magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo Wa me ukuwageeki-ukuwageeki see see sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Waa Ogatamee me kapogee kaa menaa ena eewegaano see naadi yiinaageeyu,
17 kapoge ena, idukaa nabi Yesaya me menaa manegea. Wa me mee kapogee kegataata kaama mena ena deemaata kaama eewegaano ko kisee:
18 "Tuhan me Roh mee Nii ma naatupi,
daba bagee yuwa paagoo daamaa menaa eewegaanaasi naadi
Roh pesee da mee Nii neegi, Ni kaa nakabagekomeegi.
19 'Mée paagoo pooi' see nasimi mee ko
one me gadimeta bagee yuwa paagoo 'Ikii daba kiekegataaga yoka koogo pooi' see asenaasi naadi ma,
emaa digiyoo see bagee yuwa emaa daamaa yakiyaasi naadi ma,
mée me yadaimekomee seta bagee yuwa daba peeyaabuusi naadi ma, *Yes 61:1-2*
bedaa 'Tuhan me epa dimii kuwa eto mee tahun yiba mée paagoo agoo kedaa siyaapi' see menaa kuwa yaweganaasi naadi miya
Wa me 'Mée paagoo pooi' see nasimi"
see ebeamaata menaa kuwa Yesus me eewegakomeegi.
20 Kapogee da bebenataata kaama kapoge penee taa see mée to paagoo metaki goo-maneeta kaama animaayu. Mee ee yiba topea bagee uduma Wa kaa too pe-deegea.
21 Wa me okoo asiino, "Eto kenaagoo ikii nayiitoo sepea kaboo kuwa nabi bagee me menaa yuwa uwa daaga" see asigi.
22 Okoo Wa me eewegagi menaa kuwa esee daamaa naadi dimi nagimegea. "Kaasee? Yusup me yogaa kiya" see wegagea.
23 Bedaa Yesus me asiino, "Mée me aawegaa siyaa menaa ena mee taa ma taa ikii me nasiipea, mee ko kisee: 'Aa ko ikiyoo mée yataa kiyaano mée yoka Aa ekaato naa ikiyoo taa kiyaade' see nasiipea, bedaa mena ena mee ko 'Kuwa Aa Kapernaum magaa kaa ukuwanaa seme agiyoo yuwa mée eewegagea kuwa see see nakaa kiyoo, A me magaa kaa miya mée yaukuwaaniyaade' see miya nasiipea.
24 Anii mikee kisiino ko: Nabi bagee yuwa okoo me magaa kaa bagee me ebo se ekeasiyaa.
25 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Idukaa nabi Elia waa tota kaboo da deka taa, awee too, kisee too tahun wedo ma ebe mee magaa uduma naano agiyoo taa uwaa ebo

4:12 Ul 6:16 **4:19** Im 25:8-13 **4:24** Yoh 4:44

meta. Kuwa kaboo da Israel magaa kaa kiyoo miyaa apii yuwa eebaa naano agiyoo
tapoo omegee, toogee seta kiya,
26 Ogatamee me Elia mee Israel kaa miyaa apii waa ena paagoo pooi see asiino taa
kiya apanaa tomaa kaa miyaa apii ena paagoo, Israel gebo kaa magaa, Sidon wee kaa
Zarpat magaa kaa kiyoo miyaa apii to mee paagoo too pooi see aseta.
27 Bedaa idukaa miya nabi Elisa tota kaboo da Israel magaa kaa kiyoo pedeo abuu
yago bagee mée eebaa tota kiya, kuwa bagee yuwa mée ena ma abuu yataa kiyaano
taa kiya apanaa tomaa kaa bagee ena, Siria wee kaa mée Naaman mee too abuu yataa
kiyaata, see kuwa daamaa nekeenii" see asigi.
28 Wa me asigi menaa kuwa kaa kiyoo sembahyang segee see ee yiba yiitookea
bagee kuwa uduma esee kagoo ebo kegea.†
29 Okoo yiinaageeta kaama Waa mee magaa kaa kaama amoo-tapu-tapu sedoota
egoo tamekumiino see naadi peegea
30 kiya Waa koogo mée yupii da taa daba pe-seomigi.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 1:21-28

31 Yesus peedoota Galilea wee kaa magaa ena, Kapernaum magaa kaa peemaata
kaama Sabat naagoo yoka sembahyang segee see ee yiba kaama mée tupiino menaa
eewegagi naaki
32 okoo dimi nagimegea. "Sooi, mée tupiino ko omaago ma mée tupigi" see wegagea.
33 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée ena tupi. Wa me mena ebo
kaa
34 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea menaa agoo? Inii mée
umina pedeo kiyaano see naadi mege ye? Aa mee ko anii kanekeenega. Aa ko
Ogatamee me kawigintaata pedeo ena ma taa see Mée mee ii" see asigi.
35 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa kaama pooi" asigi naaki kiyoo
topea bagee paagoo kisee ki paa me mee mée to magaa da kaa sepegeata kaama mee
mée to kaa kaama peegi. Peegi kaboo mée to boodi kiyaano taa.
36 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. "Mee kaasee agiyoo? Waa esee
pesee, omaago ma menaa. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki poono too" see aawegaakea.
37 Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa kaa uduma kiyoo-kiyoo
eeweganaakea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaata menaa
Mat 8:14-17, Mrk 1:29-34

38 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaabagaapeata kaama peedoota
Simon me ee kaa peemaaga too ko Simon me apimee baayo tani see ikiyoo meanee
taaka. Yesus me yadiipi ye naadi asegea.
39 Mee apii to geboo da kaa kaama mena ena wegataagi naaki mee ikiyoo taa
keepeasega. Kisee ki anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
40 Kenoo to maga kaboo da yibaa taa seomaano see koo taaki see kaboo da ikiyoo
tomaa-tomaa meanee taakea bagee mée eebaa Yesus paagoo eemedaakea. Okoo mée
ena-ena okoo kaa yagaa pe-maataagi naaki ikiyoo uduma taa kegea.
41 Paa maamaa eebaa miya mée yiba kaama peedaakea, gaayaa naaki paa yuwa
me mena ebo kaa "Aa ko Ogatamee Yoopaa" see asegea. Okoo me 'Mee ko Ebo Kristus
yoka' see kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena peenaa ma se wegayaagi.

4:26 1Raj 17:8-16 **4:27** 2Raj 5:1-14 † **4:28** Yesus me menaa yiitookea bagee kagoo kegea mee ko Ogatamee me apanaa tomaa kaa bagee miya epa, Israel bagee too se, see kuwa yaai, kaasee menaa naadi Yesus kagoo kegea.

Yesus me doometa menaa eeweganaa seta menaa
Mrk 1:35-39

42 Omemaayu pedeo tokomaa Yesus peedoota mée taa see yoo peemaata toomuu
taaka too ko mée yuwa abanaa naadi meemaagea. Okoo me asiino, "Aa pookee se,
nakaayoo too naatooi" see maamaa asegea.
43 Kiya Wa me asiino, "Etokaa daamaa doomega menaa, Ogatamee Wa too ebo mée
eetuyaa menaa kuwa Anii apanaa magaa kaa bagee paagoo miya eeweganaa taano
gaano pedeo. Kuwa menaa yuwa naweganaa taai see nasimi yoka poonaka" see asigi.
44 Peedoota Yudea wee kaa sembahyang segee see ee yuwa yiba kisee eeweganaa
seta.

5

Doge abagee see bagee yuwa Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:18-22, Mrk 1:16-20

1 Kaawaa ena Yesus mee Genesaret piku geboo da kaa yiinaageeta totaaki too ko
mée eebaa Ogatamee me menaa yiino see naadi Wa paagoo naato-naato aabobee
naadi kaama sipintaagea.
2 Deamaagi too ko koma wiya piku kapaa to kaa topa. Doge abagee see bagee yuwa
ea da kaa eseanta kaama jala onee yuwa wetogetaakea.
3 Mée eebaa naadi kaama Yesus koma ena kaa, Simon me komaa da kaa pakaanta
kaama "Peenaa uwo semoo yaato naadogeamaade" see asigi. Koma kaa animaata
kaama tupiino menaa mée yuwa eewegataa.
4 Mena eewegamaata kaama Simon paagoo asiino, "Doge abaano see yoka piku
semoo to kaa naadogeamaai. Peemaata kaama jala onee dooyamaai" see asigi.
5 Simon me asiino, "Guru, inii yumakaa kuwa uduma doge abadee taa see awiyaage
kiya peedi ena ma, ena ma imi taa kepa kiya A me nasege yoka daamaa, jala onee
dooyamaanaka" see asigi.
6 Koma uwo semoo to kaa dogeamaata kaama jala onee dooyamaagea naaki doge
maamaa eebaa seemedaa naadi kaama one geaniino see kooka.
7 Koma ena mee kaa okoo epo abagee see bagee kuwa miya okoo paaya goekii taano
see yoka moga meei naadi yagaa begoasegea. Meemaata kaama okoo paaya goekii
naadi kaama koma wiya pudii, uwo yiba dugumaano see kooka.
8 Simon Petrus mee kuwa ukuwaanega yuwa deeta kaama Yesus paagoo kagu
sebaata kaama asiino, "Tuhan, Aa ebo, anii pedeo ukuwataa see mée yoka naekea
pooi" see asigi.
9 Simon waa ma enaataa bagee okoo uduma kuwa doge tabaa da eebaa mase-
maagea kuwa deeta kaama dimi nagimeamookea,
10 bedaa waa ma epo doge abagee see bagee wiya, Zebedeus me yogaa Yakobus ma,
Yohanes ma ekea miya kisee dimi nagimegea. Yesus me Simon asiino, "Aa se wedaai.
Eto kaama wodoo aa mée naabawoo taape" see asigi.
11 Okoo kuwa komaa wiya ea da kaa goemaata kaama okoo me agiyoo-pagiyoo
uduma ekeata Wa sekaataa too peegea.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Mrk 1:40-45

12 Kaawaa ena Yesus maga ena kaa peenaaka too ko bado yagaa kuwa esee pedeo
abuu me daa-noota see bagee ena tupi. Yesus deeta kaama Wa paagoo mumo maga
kaa esee-ekeata kaama maamaa aseekee kaa "Neataagi, Aa ede kepa ko ni me abuu
kuwa A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.

5:4 Yoh 21:6 **5:11** Luk 18:28-30

13 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me abuu kuwa taa kaai"
asigi naaki taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
14 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo
peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu
kuwa mikee taa kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo
kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see wegata see see. Mée
me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-
ukuwaai" see asigi.
15 "Kuwa menaa yuwa mée se asii" see asigi kiya kuwa menaa da doodoota kiyoo-
kiyoo eewegakomeegi. Mée eebaa Wa me topeekee menaa yiino see naadi medaakea,
okoo me ikiyoo deei-deei agiyoo miya nataa kiyaasi naadi megea.
16 Kiya Yesus me Wa too sembahyang taano see naadi mée taa see yoo peegee segee
seta.

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Mrk 2:1-12

17 Kaawaa ena Yesus me mée yuwa topetaaka too ko Parisi kaa bagee ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee miya kiyoo topea. Okoo Galilea wee kaa magaa ma,
Yudea wee kaa magaa ma, Yerusalem magaa miya kuwa maga uduma kaa kaama
medaa naadi animaagea. Yesus me mée kaa meanee siyaa agiyoo yataa kiyaasi naadi
Tuhan me pesee da Wa kaa topa.
18 Kuwa kaboo da taa ko oogimaata bagee ena wa me omegee see keagee da ma
doomegea. Ee yiba Yesus paagoo pe-ekeasiino see naadi 'Ee yiba kametaa seemaakee
daamaa, kametaa seemaakee daamaa' kisee abanaakea naaki iyo,
19 ee yiba mée sipi naadi seemaano naka. Ee to wodoo taa pakaamaata kaama ee
kabataagea. Kabataata kaama mee oogimaata mée to wa me ometaa see keagee da
ma mée eebaa okoo yaayupii da kaa Yesus Waa tupi yoo yadookomeegea.
20 Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me mee
oogimaata mée to asiino, "Mée yogaa to, a me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega.
Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
21 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma okoo kuwa
menaa yuwa yiitookea. 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Mée tomaa me pedeo yuwa
epa yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me too koo semaayaa, se maa? Wa me wegagi
menaa kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa yaai' see koogo dimi yiba gaagea.
22 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ikii koogo dimi
yiba 'Kaasee mée to yaai' see nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
23 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa kaekeasega yoka eto
ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta
daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea paaya.
24 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee ma
menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena
kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Ani me
kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
25 Kisee ki taka ena kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo anoogeeta kaama wa
me ometaa see keagee da masedoota ee kaa ede ma, ede ma Ogatamee yaapaagee
sepegeeki.
26 Kiyoo diitookea bagee yuwa uduma dimi nagimaano ebo, Ogatamee yaa-
paageekea. "Eto kenaagoo ebo ae see agiyoo ukuwaandaaka see kuwa deegea" see
wegagea.

5:14 Im 14:1-32 **5:16** Mat 14:23, Luk 6:12 **5:20** Luk 7:48-49

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Mrk 2:13-17

27 Kiyoo kaama Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko mée ena ekaa da
ko Lewi mee kiyoo tupi. Waa pajak kepee yamasegee see mée. Wa me kepe masegee
yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" see asigi naaki
28 yiinaageeta kaama kuwa agiyoo uduma ekeata Wa sekaataa peegi.

29 Lewi me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Eepeemaata kaama naano
agiyoo eebaa masemaata kaama eenugi. Pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma,
apanaa bagee yuwa miya okoo mée eebaa animaaii naadi okoo paaya naano agiyoo
epo enaataa notaakea.
30 Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma okoo me kisee be
kaa mena dukumeaweekea. Okoo me Yesus me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ei,
kuwa pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma kuwa
ikii paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
31 Yesus me okoo asiino, "Ikiyoo taa bagee kuwa ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo
se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee too peeyaa.*
32 Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa mena ogaano
see naadi se kiya dimi pedeo bagee okoo me pedeo yuwa ekeata kaama Ni sekaataa
misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-15, Mrk 2:18-20

33 Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee taano ma,
sembahyang ma, kisee ukuwagee siyaa kuwa Yohanes me topetaa see bagee yuwa
me ukuwageekea, Parisi kaa bagee me topetaa see bagee okoo miya ukuwagee see
kiya A me topenaa see bagee kuwa se ukuwageekea, naano agiyoo too noogeekea
kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimee ma
enaataa tuyaa bagee yuwa paagoo 'Naano agiyoo tapoo niitooi' see asiyaa ye? Taa
35 kiya mee api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo
too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.†

Yesus me topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi menaa
Mat 9:16-17, Mrk 2:21-22

36 Yesus me ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: "Gipii dokaa ponee ena geageeta
kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee gipii
dokaa da mee pedeo kiyaa, bedaa aatabi semaata gipii ponee to miya epo ena, nuku
dokaa da miya epo ena see kuwa diino pedeo kiyaa.
37 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee.
Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee

---

5:28 Luk 5:11 **5:30** Luk 15:1-2, 19:7 * **5:31** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo see bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea. **5:32** Luk 19:10, 1Tim 1:15 † **5:35** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa.

wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa.‡
38 Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee taano gaano pedeo.
39 Anggur poo uwoo unu eebaa maagee naadi kaama gii daamaa yoka kuwa uwoo noomaata kaama kuwa unu eebaa taa maagee see anggur poo uwoo, gipii see uwoo kuwa naano be kiyaa. 'Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa too daamaa, sikii' see wegayaa" see wegagi.§

6

Sabat naagoo Parisi kaa bagee yuwa me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Mrk 2:23-28

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama yagaa da kaa ikii amoo-be naadi noopegeekea.
2 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat naagoo yoka ikii me kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee kaa ukuwagea ya?" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?
4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.*
5 Bedaa Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Mrk 3:1-6

6 Omegee naadi Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama mée yuwa topetaa. Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi.
7 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee miya kiyoo topea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa yaweganaa taano see dimii agoo yoka Yesus mee Sabat naagoo mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
8 Okoo me dimii mee Yesus Waa ipi. Wa me mee yagaa enaato boota see mée to asiino, "Aa anoogeeta nakaayoo meei" asigi. Anoogeeta Wa paagoo peegi.
9 Yesus me okoo asiino, "Anii kiapaadee see menaa ena agoo. Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko maagiyoo ukuwaano dagu see ebeamaata ya? Daamaa agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Pedeo agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano mee dagu ye? Mée pedeo kiyaano mee dagu ye?" see asigi.

---

‡ **5:37** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee. § **5:39** "Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa sikii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa mée noonaa me be kiyaa, 'Idukaa menaa kuwa sikii' see gaayaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **6:3** 1Sam 21:1-6 **6:4** Im 24:9 * **6:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **6:5** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

10 Wa me okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga naadi kaama mee yagaa boota
see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa
keepeasigi.
11 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo. "Yesus mee inii kaasee naa ukuwaakee?" see
koogo aawegaa seta.

Yesus me menaa yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya wiginta menaa
Mat 10:1-4, Mrk 3:13-19

12 Kuwa kaboo da Yesus mee sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu
to kaa Ogatamee paagoo daatooyiba yaato uduma sembahyang taa see.
13 Aweepeasega kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Okoo gaasi
ma wiya kuwa wigintaata kaama Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa see ekaa
muntayu.
14 Okoo ekaa yuwa ko Simon, Wa me Petrus see ekaa munta, menaamee Andreas,
Yakobus, Yohanes, Pilipus, Bartolomeus,
15 Matius, Tomas, Alpeus yoopaa Yakobus, yape tukuu mée Simon,
16 Yakobus yoopaa Yudas, bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi mée.

Yesus me mée yuwa tupiino ma, ikiyoo yataa kiyaano ma kuwa ukuwata menaa
Mat 4:23-25

17 Kuwa bagee wigintaata kaama Waa okoo ma epo enaataa esedoota tadii da kaa
eseemaagi too ko mée eebaa topea. Noonaa Wa sekaataa bagee, noonaa má bagee.
Okoo maga eebaa kaa bagee. Yudea wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee
ma, maakaa piku gebo kaa magaa wiya Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa
bagee ma
18 okoo Yesus me menaa yiino see naadi ma, ikiyoo nataa kiyaasi naadi ma kiyoo
yigimemaagea. Paa yago bagee miya topea. Wa me paa yuwa "Pooi" asiyaa naaki
peegea.
19 Wa kaa pesee agiyoo kuwa me okoo kaa meanee seta agiyoo uduma yataa
kiyaabuuki yoka mée uduma Waa yaadeega naaki ou naadi peneasiino see kookea.

Yesus me ede ma menaa ma, yaai-yaai menaa ma kuwa topeta menaa
Mat 5:1-12

20 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa emaa wugitaata kaama aseta menaa
da kisee:
"Ikii daba see bagee kuwa daamaa,
ikii ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee
yoka ede nao.
21 Ikii eto kiipaa naadi kegea bagee yuwa daamaa,
ikii bekataa, pesee kaatagea yoka ede nao.
Ikii eto yegee taakea bagee yuwa daamaa,
ikii kea seamoo taatagea yoka ede nao.
22 Ikii Mée Yogaa mee yaato bagee kemaata mée me kibe kaano ma, kiwigintagaano
ma, kiwisineano ma, ikii pedeo ekaa yago bagee yoka naadi kibadiino ma kuwa kikoo
taapea kuwa koosi, ede nao.
23 Mikee, ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo, epoo
to wodoo topa yoka mée me ikii pedeo kikiyaayaa naagoo ede ma, ede ma wanea-
wanea, otoo-otoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea kuwa ko idukaa okoo
me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo
seta yoka dimi se nagimaai.
24 Kiya ikii eto kiipaa kepe yago bagee kuwa yaai,

6:21 Luk 1:53 **6:23** Kis 5:41, 1Pet 4:14

ikii me ede kiyaa agiyoo kuwa masemaagea yoka sikii, kaama taa.
25 Ikii eto kiipaa naano agiyoo bekataa, pesee see bagee kuwa yaai,
epeekaa ko ikii naadi kiwoo taatagea.
Ikii eto kiipaa kea segee see bagee kuwa yaai,
ikii dimi gaagaa, yegee siwoo taatagea.
26 Mée uduma ikii kiapaagee taa see kuwa yaai. Kuwa kiapaagee taa see bagee kuwa idukaa okoo me bagee yuwa miya nabi poga-poga bagee yuwa yaapaagee seta yoka yaai, daamaa nekeenii."

Yape bagee miya epa kisi naadi topeta menaa
Mat 5:38-48

27 "Kiya ikii Ni me menaa nayiitookea bagee kuwa Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa bagee kuwa miya epa kaai, ikii be kigaayaa bagee kuwa miya daamaa agiyoo yaukuwaai.
28 Pedeo ayaa kidootaayaa bagee yuwa emaibo ebo masisi naadi yaasii, bedaa kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya sembahyang yataai.
29 Naato yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa bagee kuwa bedaa naato yaato miya katokoasi yoka yaekeasii. Bedaa a me ebo dokaa da kamasiyaa bagee paagoo a me mumaato dokaa da miya daamaa masisi yoka yaekeasii.
30 Kaidimiyaa bagee yuwa uduma daamaa maniino too, mée me kimasiyaa agiyoo kuwa bedaa neesi naadi se asii.
31 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa agiyoo kuwa ikii me miya apanaa bagee yuwa paagoo daamaa pee-yaukuwaai.
32 Ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko Ogatamee me kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, epa nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii mee ko dimi pedeo see bagee miya kisee dimii gaayaa yoka ikii kiapaagee siyaa agiyoo se.
33 Bedaa ikii daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa bagee yuwa too ikii me okoo daamaa agiyoo yaukuwagee see kuwa miya kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, dimi pedeo see bagee yuwa miya kisee aaukuwagee siyaa yoka ikii kiapaagee siyaa agiyoo se.
34 Bedaa ikii me kepe keedaa maniyaa kuwa ko 'Waa bedaa nakadiipi yoka maniipa' see gaata kaama maniyaa mee miya kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, dimi pedeo see bagee miya waa bedaa nakadiipi yoka naadi kaama aamanee siyaa yoka ikii miya kisee dimii se gaai.
35 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko ikii ma yape kiyaa bagee kuwa epa kaai, daamaa agiyoo yaukuwaai. Keedaa maniyaa agiyoo kuwa bedaa se niipi miya koosi yoka naadi daamaa maniino too. Ogatamee Waa dimi pedeo bagee miya, Waa paamee dimi taa see bagee miya kuwa uduma Wa me epa yoka ikii miya kisee mée epa kiyu ko daamaa ukuwataa to mokoo da ebo masiipea, ikii Asii-sege see Mée me yogaanii yuwa kaapea.
36 Ikiitaagi me mée epa kegeeki see see ikii miya mée epa kaai."

Mée si wigineai naadi topeta menaa
Mat 7:1-5

37 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa se asii. Ikii kisee se asiyu ko Ogatamee me 'Aa kisee mée to, aa kisee apii to' see kuwa pedeo-pedeo see kuwa se kisiitagi. Bedaa 'Waa pedeo kaano daamaa' see kuwa miya si yawegaai. Ikii kisee si yawegayu ko ikii miya 'Pedeo kaano daamaa' see kuwa miya se kiwegaatagi. Mée me pedeo kikiyaayaa agiyoo kuwa yawisintagaai, epa yaekeasii. Ikii kisee ukuwayu ko ikii me pedeo ukuwata agiyoo yuwa kuwa miya kiwisintaata kaama epa kiekeasiitagi.

6:24 Luk 12:16-21, 16:19-25 **6:28** Luk 23:34, Rom 12:14, 1Pet 3:9 **6:31** Mat 7:12 **6:37** Mat 18:21-35, Luk 17:3

38 Mée okoo miya daamaa manii. Ikii kisee maniyu ko ikii miya daamaa masiipea.
Ikii me masiipea yuwa kuwa ko ayaa pudii awemaata yuku-yuku naadi bedaa opa
topa yuwa miya segea peeyaa mokoo ikii daamaa masiipea. Mee ko ikii miya mée
okoo kaa yaukuwayaa see see Ogatamee Wa me miya ikii kaa kisee kiukuwaapi yoka
daamaa nekeenii" see asigi.
39 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya wegagi, mee ko kisee: "Emaa digiyoo see
mée gaayu ko wa keta bedaa emaa digiyoo see mée ena ma eepeeyaa ye? Kisee
eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa, se maa?‡
40 Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me topetaa siyaa mée to mee peedi see
kuwa taa. Kiya okoo daamaa tupiwoo naadi kaama sikii, ipi kiyaa wodoo too okoo
me topetaa siyaa mée to see see kiyaa.
41 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see kiya kaasee
kaa aa ekaato emaa togoo piya tukuu to ebo mee nekeeniino taa ya?
42 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga ponee
peedii to mee kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa togoo ebo mee
piya tukuu to mee topa see kuwa nekeeniino taa ya? Yaai, aa mée deebaa see mée to,
aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii, kaama too aa diino keago
kaape yoka apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.§
43 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, bedaa pedeo piya wodoo to kaa
daamaa poo se ekayaa.
44 Piya wodoo to daamaa see piyaa miya, pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa
deeta kaama too yanekeeniyaa. Takuu yago piyaa kaa ara poo se daayaa, takuu yago
boo kaa anggur poo se daayaa.
45 Mee mokoo miya ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-gaata yuwa me
too mena wegayaa. Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa eebaa
maataata kemaata daamaa menaa too wegayaa. Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi
yiba pedeo menaa eebaa maataata kemaata pedeo menaa too wegayaa."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa

46 "Ikii me Anii 'Tuhan, Tuhan' see ekaa naweegeekea kiya Ni me kisiyaa menaa
kuwa ikii se naukuwataa see kuwa kaasee kaa ya?
47 Kuwa Ni paagoo meemaata kaama Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwa-
woo siyaa bagee kuwa okoo kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee:
48 Kuwa bagee yuwa ee maayaa bagee mokoo. Maga semoo yiba ekegakomeeta
kaama oma dagii da kaa ee daamaa maataayaa. Ee maataata kaama ebo uwoo ee to
kaa degaaweega naaki ee to daamaa maataata yoka makii taa, bogoa se peeyaa.
49 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee kuwa ko okoo kaa ebea-ebea
menaa mee ko kisee: Okoo kabo magaano taa, aii magaa da kaa ee maataayaa bagee
yuwa mokoo. Ebo uwoo ee to kaa degaaweega naaki ee to moga kabadoo peeyaa,
umina pedeo kiyaa, see kuwa" see asigi.

7

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa
Mat 8:5-13, Yoh 4:46-53

6:38 2Kor 9:6-8, Plp 4:19 ‡ **6:39** "Ekea paaya komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ewo see mée wa me topetaa see menaa yuwa miya pedeo yoka wa me topetaa see mée ma ekea paaya pedeo kiyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. **6:39** Mat 15:14 § **6:42** "Aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. **6:45** Mat 7:16-20, 12:33-34 **6:46** Mat 7:21-23 **6:49** Yak 1:22-25

1 Yesus me kuwa menaa kuwa mée yuwa eewegamaata kaama peedoota Kaper-
naum magaa kaa peemaagi too ko
2 Roma kaa bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo tupi. Wa me agiyoo yaokagee
see mée ena, wa me esee epa gaataa see mée waa ikiyoo kaa bogaano see koo taaki.
3 Kuwa kaboo da wa me Yesus kaa kaama menaa yeeta kaama wa me Yahudi kaa
ebo bagee wiya, wedo paagoo asiino, "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee pe-naasii:
'Ni me agiyoo naokagee see mée mee ikiyoo yataa kiyaase yoka meei see kasigi' see
pe-naasii" see asigi.
4 Okoo Yesus paagoo peemaata kaama omaago ma yaasiino, "Wa me kasigi menaa
kuwa A me yaukuwaano daamaa.
5 Waa ko inii Israel bagee epa mée gaataa see mée yoka, bedaa inii me sembahyang
segee see ee mee maataame kuwa miya wa me mée tabogetaa see mée yoka daamaa
yaukuwaai" see asegea.
6 Yesus ma okoo paaya epo peedoota kaama ekaapa see yoo peemaaga too ko mee
okaa yago eboo me wa me epa see bagee yuwa wa me menaa yadoosi naadi "Yesus
paagoo pooi" see asigi. Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Eto ko wa me
kasigi menaa kuwa ko kisee: 'Neataagi, Aa ko ebo, anii peedi yoka Aa ni me ee yiba
nameekee se.
7 Kisee kemaata anii A paagoo kameekee miya pedeo yoka A me mena ena too too
nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa kaapi.
8 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii yayiino too. Bedaa ani
miyoo okaa yago bagee miya topea. Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani
me mée waa ena "Pooi" see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena ma "Meei" see asiyu
ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee see bagee paagoo miya "Kuwa agiyoo kuwa
naukuwaai" see asiyu ko naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me
mena me too sikii' see kasigi" see asegea.
9 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo kaa ikigi maataata
kaama Wa sekaataa bagee yuwa asiino, "Ani me kisiino ko: Mee mée mee wa too
esee miya nao see nagaataa see mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena ma
Anii diino taa, Anii ewo" see asigi.
10 Kuwa yaasegea bagee yuwa metaki peedoota ee kaa peemaagea naaki mee agiyoo
yaokagee see mée to ikiyoo taa keepeasigi.

Yesus me api miyaa ena me yogaa mee boota kaama aya andoo yapeeyaata menaa

11 Omegee naadi kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma, apanaa
bagee eebaa kuwa miya okoo paaya epo peedoota Nain magaa kaa
12 wagee kenee to kaa peemaagi too ko kiyoo bagee yuwa mée bootaa da
doopegeekea. Mee bootaa da ko api miyaa ena me ena too too yogaa, paayogaa
yogaa. Okoo kiyoo bagee okoo mée eebaa okooto ma epo enaataa peetaakea.
13 Tuhan me mee apii epa nao naadi "Aa si yegee taai" asigi.
14 Waa peedoota amoo, bootaa da dootaakea keagee da kaa pe-yaadeegi naaki
dootaakea bagee yuwa tuguunegea. Wa me asiino, "Egaanaa da aa eto kiipaa aya
andoo pooi" asigi naaki
15 taka ena bootaa da anoogeeta kaama mena wegagi. Yesus me okooto paagoo
pee-yaekeasigi.
16 Kiyoo topea bagee yuwa uduma dimi oogea naadi Ogatamee yaapaageekea. "Sooi,
ebo nabi bagee ena inii paagoo meemaagi nao" see asegea. "Ogatamee inii Wa me
bagee daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi migi nao" see asegea.
17 Yesus me kuwa ukuwapi-ukuwapi menaa doodoota Yudea wee kaa magaa ma,
mee gebo kaa magaa ma uduma eewegakomeegea.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Mat 11:2-19

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee wa me topetaa see bagee
yuwa Yesus me koo senaa seta menaa yuwa doodoota wa paagoo eewegagea.
19 Wa me topetaa see bagee wiya "Meei" asigi. Wa me Tuhan apaadiino menaa
ena agoo naadi kaama ekea asiino, "Ekea peedoota Yesus paagoo kisee pe-naasigii:
'Yohanes me kasiino ko "Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée mee Aa ye,
apanaa bagee ena kaata ye?" see kasigi' see menaa kuwa pe-naasigii" see asigi.
20 Ekea kuwa menaa doodoota Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Neataagi,
wae. Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me mena ena 'Pe-naasigii' see mée asigi
naadi A paagoo mege. Wa me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta
Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?' see kasigi" see asegea.
21 Kuwa kaboo da Yesus me ukuwaaniyaabuu taaki agiyoo yuwa eebaa, kuwa ko
kisee: ikiyoo deei-deei taa see agiyoo yuwa eebaa yataa kiyaabuu sipi, paa yuwa
yaabagaapii sipi, emaa digiyoo bagee miya emaa daamaa yakiyaabuu sipi, see kuwa.
22 Kisee kemaata Wa me asiino, "Ekea me yeetaa, deetaa see yuwa kuwa Yohanes
pe-asii. Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogimaata bagee bado
petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu taa
kedaakea, apa takiinta bagee mena daamaa yeegea, boota bagee aya andoo peegea,
daba bagee yuwa paagoo daamaa etokaa menaa kuwa eeweganaakea.
23 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa bagee kuwa daamaa, ede
nao. Kuwa menaa uduma Yohanes paagoo pe-asii" see asigi.*
24 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea kaboo Yesus me mée
yuwa paagoo Yohanes kaa menaa eewegaano see naadi asiino, "Ikii ebo mee maga
ugii da kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo diino see naadi peegee
semea ya? Aii boo kabagaa da bo me maki-makaa taaka see kuwa diino see naadi
peegee semea ye?
25 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Diino disi see dokaa
maanaa see mée ena diino see naadi peegee semea ye? Taa, kisee daamaa dokaa
maanaa see bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee kaa ede ma, ede ma too
omegee, toogee siyaa yoka
26 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee diino see naadi ye?
Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee asii eboo.
27 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa daata menaa ena idukaa
ebeamaata, mee ko kisee:
'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da mee wa me daamaa kamasiitagi' see menaa ebeamaata. *Mal 3:1*
28 Ani me kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-tomaa kuwa uduma Yohanes
wa too ebo kiya eto kaama wodoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo daba
tuyaayaa bagee kuwa uduma ebo. Okoo uduma, esee daba see bagee miya, esee daba
see apii miya kuwa uduma Yohanes asii esee ebo kegea" see asigi.
29 Kuwa bagee uduma kuwa menaa yeegea, pajak kepee yamasegee see bagee miya
yeegea. Okoo ko Yohanes me uwo yatukumeta bagee yuwa, Ogatamee me ukuwayaa
agiyoo yuwa uduma mikee topoo too see kuwa gaayaa bagee yuwa.

7:22 Yes 61:1 * **7:23** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee. **7:29** Mat 21:32

30 Kiya Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
ma kuwa Yohanes me uwo yatukumaano taa see bagee yuwa. Uwo natukumaano
kuwa be kemaata Ogatamee me kisee daamaa kiukuwaapa, kisee daamaa kikiyaapa
see menaa kuwa miya okoo be.

31 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee bagee yuwa naa ya? Anii
okoo kaa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee:
32 Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata ebaa-ebaa siyaa mokoo. Yoga peedi
noonaa me apanaa yogaa yuwa paagoo asiyaa menaa ko 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-
baa sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, otoo-otoo taano miya be.
Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya ikii inii ma epo enaataa yegee taano be, ikii
me kisee mée wisinegea' see asiyaa.†
33 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée se kiya, anggur
poo uwoo miya se notaa kiya ikii me wisinegee semea. 'Waa paa yago mée to' see
yawegagee semea.
34 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo eenotaa, anggur
poo uwoo miya eenotaa see kuwa ikii dimi nagimaakee kaa wegaano, 'Mee mée mee
deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo miya naano omaago. Pajak kepee
yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see mée to
yaai' see yawegageekea.
35 Etokaa bagee me kisee mée wisinegeekea kiya mée ena me daamaa ukuwanaa
siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko Ogatamee Wa me ipi dimii
kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa yanekeeniyaa" see asigi.‡

Pedeo see apii ena me wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa

36 Parisi kaa bagee ena ekaa da ko Simon wa me Yesus asiino, "Aa ni me ee kaa
meei, mée yuwa ma epo enaataa naano agiyoo kaanaanaka yoka" see asigi. Yesus
peedoota ee kaa peemaata kaama okoo ma epo naano see naadi animaayu.
37 Kuwa kaboo da mee magaa kaa pedeo ukuwanaa see apii ena topa. Mée me
"Yesus mee Parisi kaa mée to me ee kaa naano agiyoo okoo paaya notaakea" see
wegagea menaa kuwa wa me yeeta kaama mee ee kaa wunu daamaa see uwoo
otaawee ena doomaaga.
38 Yesus okoo to kaa meemaata kaama yiinaageeta yegeeka. Yegee uwoo yuwa
Yesus me badoo da kaa eseaneeka. Edooyuu yuwa me Wa me badoo da kaa yegee
uwoo yuwa yawonakomeeta kaama badoo da kaa ebe duuduuka, wunu daamaa uwoo
doompa yuwa miya badoo da kaa yakabagekomeega.

39 Mee Parisi kaa mée to, Yesus meei aseta mée to mee wa me mee apii to me
ukuwaga yuwa deegi. Wa me dimi yiba gaano, 'Yaai, Yesus mee mikee nabi bagee
naaki mee Waa yaadeeka apii mee ko pedeo ukuwanaa see apii to yaai see nekeeniyaa'
see gaagi.

40 Yesus me asiino, "Simon, aa mena ena kasiinaka" asigi naaki "Guru, daamaa
naawegaai" asigi.

---

† **7:32** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be kegea. **7:34** Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **7:35** "Ogatamee Wa me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **7:37** Mat 26:7, Yoh 12:3

41 Yesus me ebea-ebea menaa kaa asiino, "Mée ena me mée ekea wiya kaa okaayoo
ekea kaa agoo see menaa kasiinaka. Kuwa mée wiya kuwa ena ko ebo kepee, ogei
me badoo idibi masigi, ena mee gaasi taa badoo (50) too.
42 Omegee naadi ekea wiya okaayoo yatakeasiino kana, si yakademaayaa yoka
kuwa okaayoo ekea paaya wa me yawisintayu, see kuwa. Eto ko mee ebea-ebea
menaa yiba kuwa mée wiya ekea me mee okaayoo yawisintaagi mée to mee paamee,
epa dimii agoo kiya maamee me paamee, epa dimii mee ebo kiyaa? Aa kaasee gaage?"
see asigi.
43 Simon me asiino, "Mee okaayoo eebaa agoo see mée to me okaayoo ebo
nawisintaagi nao naadi paamee, epa dimii mee ebo kiyaa" see asigi. Yesus me asiino,
"A me wegage kuwa mikee wegage" see asigi.
44 Yesus me mee apii emaa wugitaata kaama Simon asiino, "Mee apii mee deede.
Anii yumakaa a me ee kaa meemaaga kaboo Ni me badoo yuwa nawetogeano uwoo
aa nawugimagaano taa kepe kiya mee apii wa me yegee uwoo yuwa me Ni me badoo
yuwa nawetogemaata kaama edooyuu yuwa me nawonakomee sepa.
45 Bedaa Anii meemaaga kaboo a me ebe naduuduu taano miya taa kepe kiya wa
me too Anii meemaata kaama kisee too Ni me badoo yuwa kaa se daata maamaa ebe
naduuduu sepa.
46 Bedaa a me Ni me mumoo to kaa minyak uwoo peenaa miya nakabageano taa
kepe kiya wa me too Ni me badoo yuwa kaa wunu daamaa see uwoo nakabagepa.
47 Kisee kemaata Anii mena ena kasiino ko: Wa me pedeo ukuwanaa seta agiyoo
eebaa yawisintaaga kuwa kaa wa me epa nagaano dimii mee ebo. Kiya pedeo agiyoo
peenaa too ukuwata see bagee kuwa gaayu ko kuwa peenaa too ukuwata agiyoo
yawisintaata kaama wa me paamee naadi epa dimii mee ebo se, peenaa too kiyaa,
see kuwa naadi kasega" see asigi.§
48 Yesus me mee apii to asiino, "A me pedeo ukuwanaa segee sepe agiyoo kuwa
umina kawisintaata epa kaekeasega" see asigi.
49 Kiyoo Waa ma epo enaataa animaa totaakea bagee yuwa me koogo aawegaa
taano, "Mée me pedeo ukuwata agiyoo yuwa yawisintaata epa yaekeasiino kuwa Wa
me se. Waa kaasee mée?" see aawegaakea.
50 Yesus me mee apii to asiino, "A me mikee nao see nagaano dimii mee me eto ko
a kaa menaa kuwa taa, daba daagimaa peege yoka koogo pooi" see asigi.

8

Yesus sekaataa peenaa see apii ekaa yuwa

1 Omegee naadi Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya Wa me
daamaa etokaa doometa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa
eeweganaaki. Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya miya Wa sekaataa peenaakea,
2 api noonaa miya epo enaataa peenaakea. Kuwa apii kuwa ko Wa me paa yuwa
ma, ikiyoo, kisee okoo kaa meanee seta agiyoo kuwa miya yataa kiyaata. Ena mee
ekaa da ko Maria, waa Magdalena see ekaa miya munta mee. Wa kaa paa petoo
yaabagaapeata apii.
3 Ena mee ekaa da ko Yohana, waa Herodes me ee kaa agiyoo yadeetaa see mée
Kusa me apimee. Bedaa ena mee ekaa da ko Susana. Apanaa apii noonaa miya agoo.
Kuwa apii yuwa okoo me kepee yuwa Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
okoo me gaano pedeo agiyoo edaasi naadi kepe aii manegee siwoo segee seta.

7:42 Mzm 32:1-2 § **7:47** Yumakaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa okaayoo eebaa yawisintaata mée to me paamee, epa dimii ebo kiyaa. Mee mokoo miya mee apii to me pedeo ukuwanaa sepa agiyoo eebaa kuwa Yesus me yawisintaagi kuwa kaa wa me Yesus paamee, epa dimii mee ebo kega. **7:49** Luk 5:20-21

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:3-9, Mrk 4:1-9

4 Kuwa kaboo da mee magaa gebo kaa bagee okoo mée eebaa Yesus paagoo
kutuukea. Wa me ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
5 "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi. Keepa sigimenaaka
too ko noonaa etaa da kaa eseaneeka. Eseanta kaama mée me bado batagi-patagi
naadi bedo yuwa me nootaagea. 6 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa eseaneeka.
Iyaga naaki maga gee kaa kemaata wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo aatakiika naaki
egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata kaama poo
ekaga naaki poo ukuu ogei me badoo ekadaaka, see kuwa" see wegagi. Kuwa menaa
wegamaata kaama bedaa mena ebo kaa "Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:10-23, Mrk 4:10-20

9 Yesus me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Kuwa A me ebea-ebea menaa kaa
wegape menaa kuwa nekeeniino yaato kaasee?" see asegea.
10 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama
awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino dimii mee
kineegi kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa. Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa
eewegageeka mee ko
Okoo deegea kiya se deesi naadi, bedaa okoo mena yeegea kiya se nekeensi naadi *Yes 6:9-10*
Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka.*
11 Mee yumakaa ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Poo keepa kuwa
ko Ogatamee me menaa ebea-ebea mee.
12 Etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me nootaagea kuwa gaayu ko Ogatamee me
menaa yeeyaa bagee kiya Iblis me okoo mikee nao see gaata kaama daba daagimaa
poopea yoka naadi okoo me dimii yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-
ebea mee.
13 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama moga ede
ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo kiya okoo manii da taa yoka okoo maamaa
mikee se gaawoo siyaa. Gaadee siyaa agiyoo miyaa kaboo okoo kuwa menaa moga
ekeata peeyaa, see ebea-ebea mee.
14 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya omegee,
toogee naadi mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo
me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe ou, agiyoo ou dimii mee ma, otoopa
ede ma, ede ma segee see dimii mee ma kuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama
okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
15 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da dimi daamaa kaa
yeemaata kaama dimi yiba maamaa peneata umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa ebea-
ebea. Okoo makii taa, kuwa menaa kisee too doowoo naadi kaama poo daamaa
ekadaa siwoo siyaa bagee kuwa, see ebea-ebea menaa mee."

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Mrk 4:21-25

---

* **8:10** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

16 "Pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se, mée me ometaa see keagee
da miyoo taa aii ekeasiyaa mee miya se kiya mee ee yiba seemiyaa bagee uduma
daamaa awee da kaa deesi naadi biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa.
17 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa kuwa uduma awee da kaa
kedaa taapa, bedaa mée paagoo eewegaano taa menaa kuwa ipi kiyaabuu taapea.
18 Kisee kemaata ikii me nayeetaa see menaa kuwa daamaa ipiipi nekeenii. Kuwa
menaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea kiya taa kiyaa bagee yuwa
okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa" see asigi.†

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Mrk 3:31-35

19 Kuwa kaboo da Yesus me okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa meemaagea kiya
mée sipi naadi Wa paagoo poono naka.
20 Mée me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma kuwa
meemaata mena kaawegaano see naadi yoo da kaa kadiitoo taakea" see asegea.
21 Kiya Wa me asiino, "Nibaayo nokaa yuwa ma, neebee nokaa yuwa ma kuwa ko
Ogatamee me menaa yayeemaata kaama daamaa yaukuwataa see bagee kuwa" see
asigi.

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Mrk 4:35-41

22 Kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo koma kaa
pakaanta kaama "Piku asii yaato pookee" asigi. Peedoota
23 uwo pikuu da taa peetaaki too Yesus Waa toomoo umpi. Kuwa kaboo da taa ko
bo ebo mega. Biku-biku miya ebo kega naaki komaa da uwo pudii sepegeeka.
24 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus maanegea. "Ei, Tuhan, inii uwo
poonakea yoka" see asegea. Waa anoogeeta kaama "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki,
biku-biku taa kega.
25 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee dimi Ni kaa namagaano taa kepea ya?" see
asigi. Okoo weda kaa dimi nagimeamookea. "Mee kaasee Mée? Wa me omaago
ma asigi naaki biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa daamaa yayiino too"
see aaseekea.

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Mrk 5:1-20

26 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Galilea piku asii yaato
Gerasa magaa kaa peemaata kaama
27 maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo see mée ena migi. Waa idukaa kota kaa
bagee kiya eto ee kaa se ometaa, mée ogopa beapa yuwa yiba waa má tago see omegee
see mée.
28-29 Wa kaa paa maamaa tawagee segee naadi kaama mee mée to omaago kiyaata.
Mée me pose onee me gadimeeii naadi diitoo segee see kiya kuwa onee yuwa daatagaa
naadi mée taa magaa kaa paa me abaganaa see, waa kisee mée to.
Wa me Yesus deeta kaama kataa-kataa sedoota Wa paagoo mumo maga kaa
ekeasigi. Yesus me "Mee mée to ekeata kaama pooi" asigi naaki mena ebo kaa asiino,
"Ei, Yesus, Asii-sege see Mée Ogatamee Yoopaa. Aa ma anii mapea menaa agoo? Anii
yaai-yaai ma, boodi ma kuwa se nakiyaai naadi kasega" see asigi.

8:16 Mat 5:15, Luk 11:33 † **8:18** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **8:18** Luk 19:26, Yoh 15:2 **8:21** Luk 11:27-28, Yoh 15:14-15 **8:25** Mat 14:31

30 Yesus me "A ekaa da maamee ya?" asigi naaki "Inii ekaa da ko Legion, Paa Ebo
Etaa see ekaa mee" see asigi. Waa paa maamaa eebaa kemaata kisee asigi.
31 Okoo me asiino, "Paa yuwa dooyamoo taa see komoo yiba kitaa seemedaa taai
see mée se asii" see maamaa asegea.
32 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa ekena eebaa ebo etaa maga
notaakea. Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa kuwa yiba pakaa-
seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai" see asegea. Yesus me "Daamaa, peeweei"
asigi naaki
33 paa yuwa mee mée to yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa
taa pe-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama egoowee gidumedoota piku yiba
dugumedaakea.
34 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa me kisee deegea. Okoo yaai naadi kuwa
menaa yuwa doodoota mee magaa kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma kiyoo-kiyoo
eewegaanaakea.
35 Mee magaa kaa bagee kaasee ukuwaanega naadi medaakea. Yesus paagoo
peemaagea naaki mee paa yaabagaapeasigi mée to doka maataata kaama Yesus me
badoo da kaa aii toomuu taaki, taki-takii miya taa kega. Okoo wedaagea.
36 Yumakaa ukuwapi-ukuwapi yuwa deepea bagee yuwa me "Wa me kisee paa
yaabagaapeasigi, kisee daamaa yakiyaagi" see menaa kuwa eewegagea.
37 Kuwa Gerasa magaa kaa bagee uduma wedaagea yoka Yesus paagoo "Aa kiyoo
se naatooi" see asegea. Yesus bedaa mee komaa da kaa pakaanta kaama poono see
kaboo
38 mee paa yaabagaapeasigi mée to me "Anii miya meenaka" see menaa maamaa
asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Ee kaa pooi. Ogatamee me daamaa kaukuwapi menaa
kuwa pe-eewegaanaa taai" see asigi. Kisee asigi naadi waa peedoota mee magaa kaa
bagee yuwa paagoo kiyoo-kiyoo "Yesus me kisee daamaa naukuwapi" see menaa
eewegaanaa segee seta.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa

Mat 9:18-26, Mrk 5:21-43

40 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa uwo asii yaato metaki
peemaaga too ko mée okoo eebaa topea. Okoo me Yesus mee mani meepi ye naadi
maamaa diitookea. Waa meemaagi nao naadi ede kaa Wa paagoo yigimeeiikea.
41 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang segee see ee kaa eboo mee
Yesus paagoo migi. Wa ekaa da ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me
badoo da kaa esee-kudiinta maamaa aseekee kaa "Ni me ee kaa moga meei" asigi.
42 Wayoopane mee, tahun gaasi ma wiya mokoo ometa see yogaa, wa me ena too
too yogaa mee bogaano see kooka yoka moga misi naadi asigi.

Kisee asigi naadi Yesus Wa me ee kaa peetaa, mée eebaa miya Wa paagoo me-
yigimeeii naadi sipintaagea.
43 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa peega. Waa tahun gaasi
ma wiya kisee too tadaa peegee see apii. [Mee meanee see agiyoo kaa kepe uduma
dokter paagoo tameepeata kiya mee agiyoo taa kaano taa.]
44 Yesus oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-yaadeega naaki taka ena tadaa
sikiinega.
45 Mee agiyoo taa kega kaboo Yesus me asiino, "Maamee me nayaadeegea naa ya?"
asigi kiya okoo me "Anii se, anii se" see wegagea. Petrus me asiino, "Mée maamaa
eebaa A paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa me" see asigi.

46 Kiya Yesus me asiino, "Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa peega yoka mée me Anii
nayaadeegea ii see kuwa Anii nekeenega" see asigi.
47 Mee apii me Yesus yaadee sepa mee koogo se boonemaayaa naadi weda ebo kaa
totomo ma Yesus paagoo esee-kudiinta toomuuka. Wa me mée uduma paagoo asiino,
"Anii kisee agiyoo meanee taaka yoka Yesus yaadeega. Yesus yaadeeyaa naaki taka
ena tadaa kuwa sikiinega" see menaa kuwa ase-maneega.
48 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano dimii mee me a kaa
meanee taa see agiyoo kuwa taa kega, daba daagimaa peege yoka koogo pooi" see
asigi.
49 Yesus kuwa menaa asetaaka too ko mée waa ena Yairus me ee kaa kaama
meemaagi. Wa me Yairus asiino, "Ayoopane mee booga yoka wisintagaai, Guru mee
a me ee kaa badaa se magaai" see asigi.
50 Kuwa menaa yuwa Yesus yeeta kaama Yairus asiino, "Aa se wedaai, mikee nao
see dimii mee too nagaai. Mikee nagaata kaama waa daamaa kaapa" see asigi.
51 Muguu naadi Yairus me ee kaa peemaata kaama "Petrus ma, Yakobus ma,
Yohanes ma, okonaka yuwa ma kuwa too ee yiba meei, ikii apanaa yuwa nakaayoo
toomuu taai" see asigi.
52 Mée okoo uduma yegee seamoo taakea kiya Yesus me asiino, "Si yegee taai. Waa
boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya
53 okoo me waa umina boopa naadi wisinegea yoo yakeakea.
54 Wa me mee yogaa to yagaa da pe-peneata kaama "Ukuyogaa peedii to aa anoogii"
asigi naaki
55 taka ena dimi noogaa da seemeta kaama aya andoo peega. Yesus me asiino,
"Yogaa to naadi kaapa yoka naano agiyoo manii" see asigi.
56 Okonaka dimi nagimegea kiya Yesus me asiino, "Kuwa ukuwapa-ukuwapa kuwa
mée se asii" see asigi.

9

Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa
Mat 10:5-15, Mrk 6:7-13

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei" asigi. Meemaagea
kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu, kuwa ko paa yuwa yaabagaapeasi naadi ma,
bedaa mée kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa kuwa yataa kiyaabuusi naadi miya
mantayu.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii peedoota mée paagoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetuyaa menaa eeweganaa taai, ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuu
senaa taai.
3 Tamo, ayaa, naano agiyoo, kepe, doka wiya, kisee agiyoo kuwa se dogaai.
4 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa badaa kimaapea kepa ko mee
ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi.
5 Maga ena kaa bagee yuwa me ikii badaa se kimaayu ko ikii poono kaboo okoo
gaamaasi naadi ikii badoo da kaa maga ponee yuwa takadekumii" see asigi.
6 Kisee asigi naadi okoo maga wodegea. Okoo Yesus me daamaa doometa menaa
kiyoo-kiyoo eeweganaa seta, ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuu
senaa seta.

Herodes me dimi abaa-abaa naadi aseta menaa
Mat 14:1-12, Mrk 6:14-29

7 Kuwa kaboo da Galilea wee kaa eboo Herodes mee Yesus me dimi nagii-nagii
agiyoo ukuwanaa segeeki see menaa yuwa yeegi. Yeeta kaama wa me 'Mee mée mee

9:3 Luk 10:4-11

maamee naa ya?' naadi dimi abaa-abaaki. Kuwa kaboo da mée noonaa me wegaano,
"Mee mée mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama
aya andoo peepi kemaata kuwa agiyoo koo senaaki" see menaa weganaakea.
8 Mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee. Waa bedaa mée paagoo
meemaagi yoka" see menaa weganaakea. Bedaa mée noonaa me wegaano, "Waa
ko idukaa nabi bagee boota kuwa aya andoo peepi mée waa ena" see weganaakea
kemaata
9 Herodes kuwa menaa dimi nagimigi. "Idukaa ani me 'Yohanes mumoo to
nadaakumii' see asema yoka eto mee kisee agiyoo ukuwanaaki see niiwegagea Mée
mee maamee naa ya?" see asigi. Waa Yesus ma aadeeka naaki ou see dimii gaageeki.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Yoh 6:1-14

10 Yesus me topenaa see bagee okoo Wa me menaa yadoonaa segee naadi kaama
meemaagea. Okoo me ukuwanaa sepea agiyoo uduma Yesus eewegagea. Kiyoo
kaama Yesus ma okoo yuwa too wiginedoota maga ena ekaa da ko Betsaida magaa
kaa peetaaka too ko
11 mée eebaa Yesus kitaa peegi naadi obeegea. Yesus me daamaa meei naadi kaama
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa eewegagi, ikiyoo yago bagee yuwa
miya ikiyoo yataa kiyaabuuki.
12 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa gaasi ma wiya meedoota
Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka kuwa
bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa umiino ee ma, naano
agiyoo ma kuwa abasi ke" see asegea.
13 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" see asigi. Okoo
me "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa. Okoo mée eebaa yoka inii
apanaa ma pe-edaageeyu too sikii kiyaa" see asegea.
14 Kiyoo kutuukea bagee kuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too lima
ribu. Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa bagee kuwa kisee
naasii: 'Ikii mée wiya ma gaasi kuwa wa too kutuu, mée wiya ma gaasi kuwa wa too
kutuu, kisee wa too kutuu, wa too kutuu semaata kaama animagaai' see naasii" see
asigi.
15 Kuwa menaa yaasenaakea naaki kisee kutuu wuditaagea.
16 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi
epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa
asigi. Wa me kuwa roti magu yuwa kabatagaa semaata kaama mée yuwa paagoo
yawudikomeesi naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu.
17 Yawudikomeeta kaama okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti ma,
doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me
meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mat 16:13-20, Mrk 8:27-30

18 Kaawaa ena Yesus Wa too sembahyang taaki too Wa me topenaa see bagee yuwa
miya Wa paagoo topea. Wa me okoo asiino, "Mée me Anii maamee see nagaageekea?"
see asigi.
19 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes
boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa
me idukaa nabi bagee boota kuwa mée ena aya andoo peemi, see kagaageekea" see
asegea.
20 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see asigi.

Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see asigi.
21 Yesus me okoo omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Piya boko ma doogee see bagee yuwa too Yesus sekaataa miyaa naadi menaa
Mat 16:21-28, Mrk 8:31–9:1

22 Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Wa kaa ae-wae siyaayaa agiyoo kuwa maamaa yaukuwaatagea, kisee Waa be kaa wisintaata kaama mée me booyaatagea see kuwa gaano pedeo kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaatagi" see asigi.
23 Wa me kiyoo topea bagee uduma asiino, "Okoo Ni sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee wisintaata kaama unu gakata, egapii gakata piya boko ma doowoo see bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
24 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
25 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye?*
26 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo enaataa meetagi naagoo Nagamee me pesee da ma enaataa meetagi, Wa disii to ebo kaatagi. Mee naagoo ko okoo Anii ma, Ni me menaa ma kuwa kaa mée paagoo ego weda see bagee yuwa gaayu ko Mée Yogaa mee meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka daamaa nekeenii.
27 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano taa kaa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-8, Mrk 9:2-8

28 Kuwa menaa wegamaata kaama unu wagoo waa naa omemaata Yesus mee sembahyang taano see naadi Wa me topenaa see bagee yuwa Petrus ma, Yohanes ma, Yakobus ma kuwa wedoo to eepakadoota maga kutuu to kaa.
29 Pakaamaata kaama Waa sembahyang taaka too ko Waa epoo ena gakademaagi. Ebeyumaa da keno kusi-kusii da keenda, Wa me dokaa da miya esee poodee wikiindaaka.
30 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma mena eewegagea.
31 Ekea disii to ebo kedaakea. Ekea me Yesus mee Yerusalem magaa kaa peemaata kaama bogaatagi see wegawoo seta menaa kuwa eewegagea.
32 Kuwa kaboo da Petrus ma, waa ma enaataa see bagee wiya ma okoo paaya toomoo ompea kiya antukiinta kaama deegea naaki Yesus Wa kaa diino ebo see agiyoo yuwa wikiindaaka, bedaa kuwa mée wiya miya Wa paagoo yiinaageeta topea see deegea.

9:20 Yoh 6:68-69 **9:24** Yoh 12:25-26, Kis 20:24 * **9:25** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **9:25** Luk 12:16-21

33 Kuwa mée wiya poono see koo taakea kaboo Petrus me Yesus asiino, "Ei, Neataagi,
inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko anii nakaayoo
ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see
asigi. Petrus kisee wegagi kiya nekeeniino taa kaa aii kisee menaa wegagi.
34 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa okoo dagii da kaa esee-
takiinega, okoo weda ebo kegea.
35 Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Niyoopaa, Ni me
daamaa wigintaata Mée. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.
36 Kuwa menaa wegataagi ko mée taa, Yesus Wa too. Okoo me deepea-deepea yuwa
kuwa mée se asegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Mrk 9:14-29

37 Tokoma mee da okoo maga kutuu to apaapa eseemaagi too ko mée eebaa Wa
paagoo meemaagea.
38 Mée ena me mena ebo kaa asiino, "Guru, Aa niyoopaa nadii, waa ni me ena too
too yogaa.
39 Paa tawayaa kaboo yogaa to kataa-kataa taa see, maa da boga-bogaa deemaata
kaama dabeedi epogee uditaa, kisee too koo segeeki. Paa me kaagaa eebaa wegee-
wegee kisee too se peetaa.
40 Anii A me topenaa see bagee yuwa paagoo paa yaabagaapeasi naadi maamaa
asega kiya okoo iyo" see asigi.
41 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee, dimi koopoo see
bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too
dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see
asigi.
42 Yogaa to eemeemaagea kaboo paa me mee yogaa to magaa to kaa sepegeata
kaama me-gapine, pe-gapine siyaagi kiya Yesus me omaago ma "Paa aa pooi" asigi
naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa keepeasigi. Yogaa to badaa maadoota
nagamee paagoo pe-ekeasigi.
43 Kuwa deegea bagee yuwa Ogatamee me pesee agiyoo kuwa ebo nao naadi dimi
nagimegea.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Mrk 9:30-32

Kuwa bagee yuwa Yesus me koo sipi agiyoo yuwa uduma dimi nagimeamoo taakea
kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa asiino,
44 "Eto ko Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii daamaa yeemaata kaama ipiipi nekeenii,
mee ko Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea" see asigi.
45 Kiya okoo kuwa menaa da se nekeenegea, mena nekeeniino yaato awee da kaa
yakiyaano taa kemaata nekeeniino taa, bedaa "Kuwa menaa da kaasee? Mée asii" see
apaadiino kuwa miya wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Mrk 9:33-37

46 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo me inii maamee naa ebo
bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawisi-maawisikea.
47 Kiya Yesus me okoo me ebo kaano dimii kuwa ipi kemaata yoga peedi ena
yaageeta Wa geboo da kaa ekeata kaama
48 Wa me okoo asiino, "Ikii yoga me dimii masiyaa bagee kuwa mikee ebo kiyaa
bagee yoka mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee

9:35 2Pet 1:17-18 **9:46** Luk 22:24

kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Mrk 9:38-40

49 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru, yumakaa mée ena me paa yaabagaapeasiino see naadi A ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe. Waa inii sekaataa see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege" see asigi.
50 Kiya Yesus me asiino, "Waa mee ko ikii kiwisiniyaa mée se yoka kisee bagee kuwa ekeasii, ikii yaato bagee yoka se taamege-taamege taai" see asigi.

Samaria magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa

51 Yesus mee epoo to wodoo badaa maagiino see naadi monaa mee ekaapa yoka Waa Yerusalem magaa kaa pakaano ou see dimii mee ebo.
52 Waa eta mana kaa pakaamagaapi magaa yuwa kaa "Yesus meepi yoka ipiipii taai" see menaa doonaasi naadi bagee yuwa keta pakayaayu. Okoo pakadoota Samaria magaa kaa pakaamaata kaama kisee menaa eewegagea naaki
53 okoo Yesus meepi see kuwa be kegea. Waa Yerusalem magaa kaa pakaanaki kuwa be kemaata "Nakaa kitaa se pakaai" see asegea.†
54 Wa me topenaa see bagee Yohanes ma, Yakobus ma wiya me yaai, kaasee bagee yuwa naadi Yesus asiino, "Tuhan, kuwa bagee kuwa biyaa peesi yoka epoo to wodoo kaama 'Biyaa yadookumii, biyaa yadookumii' see kuwa inii aseekee daamaa ye?" see asegea.
55 Kiya Yesus me ekea yaato ikigi maataata kaama ego-tagoki.
56 Kiyoo kaama okoo epo enaataa apanaa magaa kaa peeta.

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Mat 8:19-22

57 Okoo eta pakataaka too ko mée ena Yesus paagoo asiino, "A me peenaa, omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too peenaa, omenaa taapa" see asigi.
58 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo, bedo miya geka agoo kiya Mée Yogaa mee omegee see yoo taa yoka" see asigi.
59 Bedaa Yesus me mée waa ena asiino, "Ni sekaataa nameei" see asigi kiya wa me asiino, "Tuhan, neataagi mee boota kaama daamaa ogo maataata asii too A sekaataa meekee naa daamaa ye?" see asigi.
60 Kiya Yesus me asiino, "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka ekeasii. Aa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa pe-eewegaanaa taai" see asigi.‡
61 Bedaa mée ena me asiino, "Tuhan, anii A sekaataa meepa kiya ni me ee kaa bagee paagoo anii poonaka yoka see menaa da keta asigiinaka yoka daba napeeyaai" see asigi.
62 Kiya Yesus me waa asiino, "Agiyoo ukuwapegeeka too okaato yaato deetaa see bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa toono iyo, sikii taa" see asigi.§

9:48 Yoh 13:20 † **9:53** Yahudi bagee ma, Samaria bagee ma okoo ko be aagaa seta bagee. Yerusalem magaa mee Yahudi bagee me magaa. **9:54** 2Raj 1:9-16 ‡ **9:60** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka a me ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata Ogatamee me menaa yaweganaa taai naadi menaa mee. § **9:62** "Okaato yaato deetaa see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus sekaataa peetaaka too ee kaa ou dimii mee. Ee kaa ou dimii ma, Yesus sekaataa poono ou dimii ma kuwa enaataa iyo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:62** Luk 17:31-32, Plp 3:12-14

10

Yesus me mée bado wodoo taa gaasi kuwa peeyaano taa kaboo aseta menaa

1 Kiyoo kaama Yesus Wa me peenaa taano see magaa yuwa kaa apanaa bagee okoo
bado wodoo taa gaasi kuwa okoo keta pakasi naadi wigintayu. Maga ena kaa mée
wiya, maga ena kaa mée wiya kisee wigintaata kaama okoo pooi see asiino taa kaa
2 aseta menaa ko kisee: "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii kiya abaano bagee
eebaa taa yoka bugi epoo Mée me Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee eebaa
peeyaasi naadi asegee taai.*
3 Domba wodaa pooduu yuwa woda nookee kamenoo yuwa paagoo peeyaa mokoo
Anii ikii pooi see kisega.†
4 Ayaa, kepe ayaabu, bado doko, kisee agiyoo kuwa se dogaai. Eta mana kaa aadee
taapea bagee ma mena se aawegaa taai.
5 Peemaata kaama kiyoo ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo 'Epao, mee ee kaa bagee
Ogatamee ma emee-emee kisiyaasi yoka' see keta asii.
6 Mee ee kaa okoo me anii Ogatamee ma naemee-emee siyaano ou gaayaa bagee
agoo kiyu ko kuwa ikii me okoo Ogatamee ma emee-emee siyaasi naadi menaa kuwa
okoo paagoo daamaa toopa. Kiya kisee menaa kuwa be see bagee gaayu ko mee
menaa bedaa ikii yaato metaki meepa.
7 Ikii daamaa badaa kimaayu ko mee ee kaa too eeomegee taai. Mee ee epoo mée
wa me kiinuyaa agiyoo kuwa noogee taai. Mee ko agiyoo yaokagee see bagee okoo me
yaukuwataa to mokoo da daamaa masiyaa see see ikii miya daamaa masesea yoka
mee ee kaa noogee taai, ee ena kaa, ee ena kaa se omenaa taai.
8 Ikii mée tuyaa yoo peemaata kaama kiyoo bagee me ikii daamaa badaa kimaayu
ko okoo me kiinuyaa agiyoo daamaa naai.
9 Kiyoo ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai, 'Ogatamee Wa too ebo
kiitoono see kooki' see menaa kuwa eeweganaa taai.
10 Kiya ikii maga ena kaa peemaata kaama kiyoo bagee me ikii badaa se kimaayu
ko ee yaayupii da kaa kaama ebo menaa-menaa kaa
11 'Deeweedeei, ikii me mee magaa to mee enaa badoo da kaa tabiinega maga ponee
kuwa kitakadekomeege. Kiya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki see kuwa
daamaa nekeenii' see menaa kuwa wegakumii.
12 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee magaa kaa
bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo kaata, apanaa magaa
kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom magaa kaa bagee okoo kaa pedeo
yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya kuwa eto ikii kibe kaapea bagee kuwa
okoo kaa pedeo yadootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Mat 11:20-24

13 Bedaa Yesus me asiino, "Korazim magaa kaa bagee ma, Betsaida magaa kaa bagee
ma ikii pedeo kaatagea yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo koo
senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa ekeasiino taa. Kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa
apanaa bagee me magaa kaa ukuwapa naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko
idukaa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa
sepa agiyoo kuwa diino taa. Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo

---

* **10:2** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa kuwa. † **10:3** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea. **10:4** Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:12** Kej 19:24-28

me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee yuwa
maataata kaama aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa.‡
14 Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon
magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa peedi kaata kiya
ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.
15 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya yaai. Ikii me 'Ogatamee me
inii epoo to wodoo mée yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata.
Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi" see asigi.
16 Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii mena naweganaa taapea
kaboo ikii me menaa kiyeeyaa bagee kuwa okoo me Ni me menaa miya nayeeyaa
mokoo, bedaa ikii miya kiwisiniyaa bagee kuwa Anii miya nawisiniyaa mokoo, bedaa
Anii miya nawisiniyaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya wisiniyaa mokoo"
see asigi.

Mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta kaama aseta menaa

17 Kuwa mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta kaama meemaaiikea.
Okoo ede ma, ede ma Yesus paagoo asiino, "Tuhan, inii A ekaa kaa 'Paa yuwa pooi'
asiyaa naaki mée yayiino too peedaa sepea" see asegea.
18 Yesus me asiino, "Iblis mee bego-bego miyaa-miyaa mokoo epoo to wodoo kaama
patagaata eseanigi see kuwa Anii deema.
19 Yeede, ikii otoogiyoo, kidimisi, kisee paa me agiyoo kuwa bado batagimesea naadi
Ni me pesee kuwa ikii kaa kineema, bedaa inii ma yape see mée Iblis me pesee agiyoo
kuwa daba, peedi yaekeasi naadi pesee kikiyaama. Ikii pedeo kikiyaayaa agiyoo ena
ma taa kaapa.
20 Kuwa mikee menaa kiya paa yuwa me ikii me menaa kiyiino too kuwa kaa ikii
ede kaakee se kiya epoo to wodoo ikii ekaa yuwa kapoge kaa kiebeamaata topa kuwa
kaa ikii ede ma, ede ma siwoo taai" see asigi.

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Mat 11:25-27, 13:16-17

21 Kuwa kaboo da Yesus mee Roh Kudus me esee ede kiyaata kaama Wa me asiino,
"Neataagi, Anii kiiboo, paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa
da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee ma, dimi yago see bagee
ma okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi dimii mee A me yaboonemaage kiya
dimi peedi see bagee yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke. Mikee,
Neataagi, A me kisee daamaa, ede nao naadi yaukuwayaage" see asigi.
22 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma Neataagi A me Ani kaa
naekeata. Yogamee ipi see bagee mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee
ipi see bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, Yogamee me ipi kiyaabuu see
bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.
23 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa yaato ikigi maataata kaama okoo too
asiino, "Kuwa ikii me deeyaa yuwa kuwa ikii daamaa deegea yoka daamaa, ede nao.
24 Ani me kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea, ipi kegea
kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma okoo
mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa okoo miya deega naaki ou see
dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii me yeegeekea menaa kuwa okoo miya yeega
naaki ou see dimii gaata kiya yiino taa" see asigi.

---

‡ **10:13** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se. **10:15** Yes 14:13-15 **10:18** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 **10:19** Mzm 91:13 **10:20** Why 21:27 **10:21** 1Kor 1:19-27 **10:22** Mat 28:18, Yoh 1:18, 17:26

Samaria kaa mée ena me mée epa gaata ebea-ebea menaa

25 Kaawaa ena Musa me menaa mée topetaa see mée ena me Yesus mee ipi ye,
ewo ye naadi yiinaageeta apaadiino, "Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
26 Yesus me asiino, "Kuwa kaa menaa kuwa Musa me menaa yiba ebeamaata yoka
kuwa menaa aa kaasee gaage? Naawegade" see asigi.
27 Mee mée to me asiino, "Musa me menaa yiba ko 'A me Eboo TUHAN Ogatamee
mee dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa a me pesee da ma, a me gaayaa
dimii yuwa ma kuwa uduma me miya Waa esee epa kaai' see menaa mee ebeamaata.
Bedaa mena ena ma kisee: 'Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa
kaai' see menaa mee miya ebeamaata" see asigi.§
28 Yesus me asiino, "A me wegage menaa mee mikee wegage yoka aa kuwa mena
kamu wiya kuwa daamaa pe-ukuwawoo siyu ko aa iminoo miya, iminoo miya toowoo
taatage" see asigi.
29 Yesus me kisee asigi kiya mee mée to me 'Kuwa menaa uduma waa sikii, waa
miya nao' see nagaasi naadi wa me Yesus paagoo mena ena ma apaadiino, "Kuwa
Musa me menaa yiba 'Apanaa bagee miya epa kaai' see menaa kuwa ko anii maamee
nuwaa see see bagee epa kiyaa naa ya?" see asigi.
30 Yesus me asiino, "Mée ena Yerusalem magaa kaa kaama esedoota Yeriko magaa
kaa esetaaki too eta mana kaa peemaagi naaki mée me yuumaanemaata wa me
agiyoo-pagiyoo uduma yamasegeegea, mée to miya kopaa dakameamoo naadi boota
mokoo ekeata peegea.
31 Kuwa kaboo da imam bagee ena etaawee migi kiya mee dakampea mée to deeta
kaama geboo da taa kutuwadoota yamoo-segeki.
32 Bedaa kiyoo kaama Lewi apaa kaa mée ena kitaa migi. Waa miya mee mée to
deeta kaama kisee geboo da taa kutuwadoota yamoo-segeki.
33 Kaama too Samaria kaa mée ena peetaaka too kitaa migi. Mee mée to deeta
kaama epa nao see gaagi.
34 Peedoota mee mée to paagoo kuwa kopaa dakampea ebee yuwa wetogeano see
naadi minyak uwoo ma, anggur poo uwoo ma kuwa yakabagekomeeta kaama abuu
yuwa iye me daamaa yapodatagaa naadi wa me keledai wodaa dagii da kaa eke.
Doodoota meekee bagee me omeekee ee ena kaa peemaata kaama mee mée to ee
yiba dogeamaata kaama daamaa kosetaa, eetotaa, omemaayu
35 tokoma mee da waa poono taa kaboo da ee epoo mée mee ebo kepee wiya
mantaata kaama asiino, 'Mee mée to daamaa nadii. Anii bedaa kitaa meeta naagoo a
me koga ma yatameape kepee kuwa kakadiita yoka dimi se nagimaai' see aseta" see
kuwa Yesus me ebea-ebea menaa kaa asigi.
36 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama mee Musa me menaa mée topetaa
see mée to paagoo asiino, "Anii kaawegapa bagee okoo wedo me mee eta mana kaa
dakampea mée to deegea kiya mikee epaagi mée mee maamee naa ya? Aa kaasee
gaage?" see asigi naaki
37 wa me asiino, "Mee mée to epa kaa daamaa iye-iyee sipi mée to mee" see asigi.
Yesus me waa asiino, "Mikee yoka eto ko pooi, waa see see aa miya ukuwanaa siwoo
taai" see asigi.

Yesus mee Marta ma, Maria ma ekea me ee kaa eetota menaa

---

§ **10:27** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **10:27** Im 19:18, Ul 6:5 **10:28** Im 18:5

38 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa peedoota maga ena
kaa peemaayu. Mee magaa kaa api ena ekaa da ko Marta topa. Yesus mee "Ni me ee
kaa meei" see asega.
39 Waebee ekaa da ko Maria. Maria mee Yesus me badoo da kaa animaata Wa me
topetaa see menaa yuwa daamaa yayiitooka.
40 Kiya Marta mee meekee bagee nusi naadi ipiipii taano agiyoo kuwa eebaa yaai
naadi ukuwaano dimii too. Wa me Yesus asiino, "Ei, Tuhan, kuwa ukuwaano agiyoo
kuwa ni me too ukuwaano kana, neebee se ukuwataa see kuwa aa diino taa ye?
'Abaaba kaa pe-tabogeai' see naasii" see asega.
41 Kiya Yesus me asiino, "Marta, Marta, aa ukuwaano agiyoo eebaa naadi dimi
gaagaake
42 kiya agiyoo ena too too ukuwaano gaano pedeo. Mee agiyoo mee Maria me eto
Ni paagoo ukuwataaka. Ni me menaa nayiino ou dimii mee esee daamaa yoka si
yadaayaapa" see asigi.

11

Sembahyang tupiino menaa
Mat 6:9-13, 7:7-11

1 Yesus maga ena kaa kaama sembahyang semaata toomuu taa siyaa naaki Wa me
topenaa see bagee ena me asiino, "Tuhan, sembahyang taano mee Yohanes me wa me
topetaa see bagee yuwa tupimi see see inii miya kisee daamaa mée tupii" see asigi.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii me sembahyang taano kuwa ko kisee:
Iniitaagi, A ekaa da A too ebo kaekee.
A too ebo mée eetoowoo taatage begaa kuwa mani mée yamiyaai.
3 Egapii gakata naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
4 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa uduma inii me epa ekeasiyaa see see
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
Bedaa inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai, see kuwa" see asigi.*
5 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena asiino, "Ikii waa ena daatooyiba
yupigapi peedoota gebo kaa ee kaa kenee to kaa kaama mee ee epoo mée paagoo
mena ogaano, 'Mée yogaa to wae, anii roti kemo wedo waa naa kaidimaano see naadi
mega.
6 Ni me epa see bagee ena beesekaa kaama meemaata naaumigi kiya eenaano
agiyoo ko ena ma, ena ma taa keekee' see asiyaa naaki
7 ee yiba kaama wa me asiino, 'Mée yogaa to, anii se namaaneai. Kene muntaata
ni me yogaa yuwa ma enaataa koogo toomoo ometaake yoka anii anoogeeta kaniino
be' see asiyaa.
8 Mee ee epoo mée me kisee asiyaa kiya mikee, waa kiipaa ki anoogeeta kuwa
idimpi agiyoo maniyaa. Wa me maniino kuwa ko ekea epa aagaa see bagee wiya
kuwa kaa se kiya wa me uu ma idimpi mee me waa anoogeeta wa me gaano pedeo
agiyoo yuwa uduma mase-maneeyaa, see kuwa mikee kisega.
9 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Idimiweei, ikii masiipea nao. Abaweei, ikii
deemagaapea nao. Kenee to kaa tugu-tugu siweei, kene kikabaapi nao.
10 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa bagee yuwa deemaayaa,
kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee yuwa kene yakabataayaa.

10:38 Yoh 11:1 **10:42** Mzm 27:4, Luk 11:31, Yoh 6:27 * **11:4** "Inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. **11:8** Luk 18:1-8

11 Ikii nagaanii yuwa ikii me yogaa me doge kiidimiyu ko doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye?
12 Bedo misi kiidimiyu ko kidimisi maniyaa ye?
13 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa yuwa daamaa agiyoo manegee siyaa. Ikii me yogaa kisee daamaa agiyoo maniino ipi maa diya epoo to wodoo kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa mee asii esee daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa Roh Kudus mee daamaa maniyaa" see asigi.

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa Mat 12:22-30, Mrk 3:22-27

14 Kaawaa ena mée ena, paa me peneata kaama mena wegaano naka see mée agoo. Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano keago. Kiyoo bagee yuwa dimi nagimegea
15 kiya mée noonaa me wegaano, "Waa paa me eboo Beelzebul mee tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.
16 Bedaa mée noonaa miya Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see naadi kaama Wa paagoo asiino, "Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
17 Kiya okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata kaama ebea-ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Bedaa ee ena kaa bagee miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama se pesee kiyaa.
18 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se pesee kiyaa. Ikii me Anii 'Paa me eboo Beelzebul mee tawata kaama paa yaabagaapii siyaa' see menaa nawegageekea yoka Anii kiapaadee see menaa ena agoo, mee ko Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma ukubaanta kaama dabaa kedaa siyaa.†
19 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa yaabagaapii siyaa' see menaa naweganaakea kiya ikii yaato bagee yuwa me mapeagiyoo pesee kaa paa yaabagaapii siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii see see Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se maa? Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa makapaa menaa too see kuwa ikii yaato bagee me too kisiyaa.
20 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko Ogatamee me kepo tamo me, Wa me pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa nekeenii" see asigi.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Pesee see bagee ena me ni me agiyoo-pagiyoo yuwa mée me namasiipea naadi okaa, mowai kisee agiyoo eebaa masegeeta kaama wa me ee kaa diitoo siyu ko wa me agiyoo yuwa se masemaayaa, daamaa tuyaa.
22 Kiya esee pesee see mée ena meemaata kaama mee mée to daba, peedi ekeasiyu ko kuwa okaa, mowai kisee agiyoo yuwa ma, wa me ee kaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya uduma yamasegeeta kaama wodeepi-wadaapi siyaa.‡
23 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too" see asigi.§

11:13 Yoh 7:37-39 † **11:18** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa. ‡ **11:22** "Esee pesee see mée ena me daba, peedi kiyaano" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me Iblis ma, wa me paa tabaa da ma kuwa uduma omaago ma abagaapeata daba, peedi kiyaayaa see ebea-ebea menaa mee. § **11:23** "Anii ma epo niikutumeeii taano be see bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma epo enaataa mée yuwa niikutumeeii taano be see bagee yuwa, mée yuwa Yesus sekaataa se peesi naadi peeda-paada yasiyaayaa bagee yuwa mokoo see see ebea-ebea.

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Mat 12:43-45

24 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama
uwo taa see maga ugii da taa ometaa, totaa see yoo abanaa siyaa kiya se deemaayaa.
Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee sepa yoo metaki poonaka' see
gaayaa.
25 Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa gekedeepeata kaama
kuwa ee kaa agiyoo daamaa wiginemaata topa see deeyaa.*
26 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee pedeo see paa petoo waa
naa badaa maageeta kaama mee mée to yiba kiyoo toogee siyaa. Kiyoo toogee naadi
kaama mee mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa yaabagaapeasiino taa kaboo wa
me umiino, toono pedeo too kiya eto mee kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee
asii esee pedeo kedaa siyaa" see menaa eewegagi.
27 Yesus me kuwa menaa mée yuwa eewegataaki too ko kiyoo apii ena me ebo
menaa kaa asiino, "Aa kakabata apii mee, Aa ama kaneeseka apii mee daamaa, ede
nao" see asega.
28 Kiya Yesus me asiino, "A me kisee wegage kiya Ogatamee me menaa yayeeta
kaama daamaa pee-yaukuwataa see bagee kuwa ki mee asii esee daamaa, ede nao
see yaapaagee taano daamaa" see asigi.

Yunus ma, Yesus ma ekea kaa menaa
Mat 12:38-42

29 Mée eebaa Yesus bobetaata kaama toomuu taakea kaboo Wa me eewegaano,
"Yaai, etokaa tuyaa bagee kuwa esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo,
toowoo see bagee yuwa. Ikii me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya se kiukuwaapa.
Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa me
ukuwata peeta menaa mee too kiiwegaanaka.
30 Mee ko Yunus mee Ogatamee me wa kaa daamaa yaukuwata agiyoo kuwa kaa
Niniwe bagee yuwa dimi nagii-nagii seta. Mee see see mokoo miya Mée Yogaa mee
Ogatamee me kisee agiyoo Wa kaa yaukuwaapi naagoo eto kiipaa tuyaa bagee yuwa
dimi nagii-nagii taatagea.†
31 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo tookee apii beesekaa magaa
kiya Salomo wa me dimi ipi kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega
ou dimii gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee
apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa
kiwegaata menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se kayeetaa see
bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya
eto kiipaa Salomo mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.
32 Bedaa iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Niniwe bagee yuwa
ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa
kiwegaatagea menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo dimii, pedeo menaa
ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too se toowoo see bagee yuwa too'
see menaa kuwa ikii kaa kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee me Yunus me
weganaa seta menaa kuwa mikee nao naadi kaama okoo me pedeo dimii, pedeo
menaa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee

---

* **11:25** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. **11:28** Luk 8:20-21 † **11:30** Ogatamee me Yunus wa kaa daamaa yaukuwata agiyoo mee ko Yunus mee unu wedo doge damaa to yiba omegee naadi kaama mee doge damaa to yibaa taa kaama Ogatamee me daamaa odeewaata mee. **11:30** Yun 3:4-5 **11:31** 1Raj 10:1-10

ukuwata kiya ikii ko taa yoka kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee ebo kiya eto
kiipaa Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.‡
33 Pelita biyaa iyaata kaama ee miyoo taa se ekeasiyaa, otaawee me apumaakee
miya se kiya mee ee yiba seemiyaa bagee uduma daamaa awee da kaa deesi naadi
biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa.
34 Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa miya daamaa kiyu ko a
me maa da yiba miya daamaa awee da kaa kiyaa. Emaa miya pedeo kiyu ko maa da
yiba miya digiyoo kiyaa.
35 Dimi menaa da mee miya kisee yoka gaai. Aa dimi menaa da digiyoo kiyaa naadi
dimi menaa da awee da kaa too umiwoo, toowoo taai.
36 Kisee kemaata a yiba awee too, ponee ena ma digiyoo see taa kiyu ko a yiba
uduma awee da kaa too kedaa siyaa. Peto agoo da kawogaamaata aa uduma awee da
kaa too kawogaamaayaa see see aa miya kisee daamaa awee da kaa too kedaa siyaa"
see asigi.

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa gaai naadi aseta menaa

Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40, Luk 20:45-47

37 Yesus me kuwa menaa wegamaata kaama toomuu taaki too ko Parisi kaa bagee
ena meemaata kaama asiino, "Ni me ee kaa naano ke meei" see asigi. Yesus mee ee
yiba seemeta kaama naano agiyoo noogee yoo animaayu.
38 Waa naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano taa kemaata Parisi
kaa mée to me kuwa daa yaai naadi dimi nagimigi.
39 Kiya Tuhan me asiino, "Ikii Parisi kaa bagee yuwa me otaawee ma, piring ma
kuwa tapaato yaato dimi-dimi uwo wetogetaa see. Ikii mee see see miya ikii kado
yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo
maamaa agoo. Ikii kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ebo, apanaa pedeo dimii, pedeo
menaa kuwa miya maamaa pudii.
40 Ikii dimi ewo see bagee yuwa yaai. Tapaato yaato ogaataata Mée me semoo yiba
yaato miya enaataa daamaa ogaataata, se maa?
41 Ikii semoo yiba yaato yaku taa, daba bagee daamaa aii manii. Kisee manegee
siyu ko ikii yiba pedeo kikiyaayaa dimii yuwa uduma taa kiyaa.
42 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo kiyaa agiyoo yuwa
uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya Musa me menaa
yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa ikii otoopa eke-
bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo
yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekea kiya Musa
me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekea, kuwa ko mée yupii da
taa mena mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too mée yadaakumiino
kuwa miya ikii se ukuwageekea, bedaa Ogatamee epa dimii mee miya ikii ko taa
see bagee yuwa. Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa daamaa
manegee taai kiya kuwa ebo menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo
taano esee gaano pedeo see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai.
43 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii ko mée me ebo naekeasiino
too ede see gaayaa bagee yuwa. Sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi
woopasi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too ikii animagaano ede. Bedaa

‡ **11:32** Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya Ni me etokaa eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa. **11:33** Mat 5:15, Luk 8:16-17 **11:38** Mat 15:17-20 **11:39** Luk 12:1, 16:15 **11:41** Yes 58:7-11 **11:42** Mik 6:8

ikii mée kutuu taa see yoo peenaa siyaa kaboo 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano kuwa miya ede see bagee yuwa yaai.

44 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii mée ogoo da mokoo. Kuwa ko boota bagee ogo maataagea kiya semoo yiba boota bagee agoo see kuwa nekeensi naadi agiyoo magaano taa kemaata mée yuwa ewo kaa kitaa peegee naadi pedeo kiyaa" see asigi.§

45 Kisee asigi naadi Musa me menaa mée topetaa see bagee ena me Yesus asiino, "Ei, Guru. A me kuwa Parisi kaa bagee yuwa pedeo menaa asege kuwa A me inii miya pedeo menaa mée asiyaa mokoo yoka" see asigi.

46 Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ikii miya pedeo kaatagea nao. Ikii me mée paagoo 'Kisee-kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-panaa kuwa ukuwaano kana. Ikii me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata kaama mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekea.

47 Yaai, ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii idukaa nabi bagee me menaa kuwa daamaa poga-poga naadi okoo me ogo maagee yoo daamaa ipiipii segee siyaa. Kuwa nabi bagee kuwa idukaa ikii me bagee yuwa me be kaa wogeepeata yoka

48 ikii me idukaa bagee ma ikii paaya ena dimii, ena menaa see bagee yuwa too. Ikii me bagee yuwa me nabi bagee wogeepii seta, bedaa nabi bagee ogo magagee yoo ikii me ipiipii seta, ikii kisee ukuwawookea yoka ikii miya 'Kuwa nabi bagee wogeepii seta kuwa daamaa yoka' see dimii agoo see bagee yuwa.

49 Kisee kemaata idukaa Ogatamee me ipi kaa wegata menaa mee ko kisee: 'Anii nabi bagee yuwa ma, Ni me menaa nadoonaa siyaa bagee yuwa ma kuwa Israel bagee paagoo yapeeyaapa. Yapeeyaata kaama noonaa okoo me wogeepii taatagea, noonaa wegee-wegee taatagea' see wegata.

50 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa pedeo taa see bagee wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma petamanii kaama eto too ikii kaa too kaapa, ikii kaa pedeo dogaapea.

51 Petamanii wugimaata mée mee ko Habel mee. Wodopasi wugimaata mée mee ko Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel ma, Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma ikii kaa too kaata. Ani me kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa uduma ikii etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa nekeenii.

52 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ogatamee ipi kisi naadi menaa kuwa ikii me mée tupiino taa. Mikee, kunci mee ikii paagoo ekeata kiya ikii kenee to kaa taamege-taamege taa see bagee yuwa too. Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege yasegeekea" see asigi.*

53 Kuwa menaa asemaata kaama apanaa magaa kaa peeta kaama wodoo kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo me Yesus maamaa wisiniwookea. Okoo me Yesus paagoo mena maamaa eebaa omaago ma apaadee segeekea.

11:44 Mat 23:27-28 § **11:44** Musa menaa ena mee ko kisee: Mée ogopa yaadee siyu ko tuunuu siyaa. Kisee tuunuu sepea bagee yuwa unu petoo Ogatamee me ee kaa toono daa. Unu petoo omemaata kaama bedaa daba tuyaayaa, see menaa ebeamaata. Mee mokoo miya mée me Parisi kaa bagee yuwa semoo yiba yaato kuwa nekeeniino taa kaa okoo sekaataa peeyu ko okoo miya pedeo kiyaa, kisee Parisi kaa bagee yuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. **11:51** Kej 4:8, 2Taw 24:20-25 * **11:52** Kunci mee ko Ogatamee ipi kisi naadi topeta menaa ebea-ebea. Kenee to mee ko Ogatamee daamaa ipi kaano ebea-ebea.

54 Mee ko okoo me "Yesus me kisee pedeo menaa mée eewegagi yaai" see menaa
kuwa yaweganaa taano see naadi mena maamaa apaadee segeekea.

12

Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo gaamaasi naadi aseta menaa
Mat 10:26-27

1 Kuwa kaboo da mée eebaa, se egamaayaa kutuu naadi mée sipi kaa aabatagi-
maabatagikea. Yesus me mée topetaa see menaa kuwa Wa me topenaa see bagee
yuwa keta asiino, "Parisi kaa bagee okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai. Okoo tapaato
yaato ena, semoo yiba yaato ena see bagee yuwa.*
2 Mée me koogo maapetaa see menaa uduma awee da kaa kedaa taapa, bedaa koogo
boonemaata menaa yuwa uduma miya ipi kiyaabuu taapea.
3 Kisee kemaata ikii me daatooyiba yaato wegayaa menaa kuwa bedaa egapi yaato
awee da kaa yiipea, bedaa ikii ee yiba koogo ebe kaa menaa, poko kaa menaa aasee
siyaa menaa kuwa yoo da kaa mena ebo kaa wegakumiipea.

Ogatamee mee too wedaasi naadi menaa
Mat 10:19-20,28-33, 12:32

4 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ani me kisiino ko: Mée se wedaai. Okoo má yaato
too wugimaayaa, mee kaama asii agiyoo ena ma se ukuwamaayaa yoka se wedaai.
5 Wedaano ko Ogatamee Wa too wedaai. Waa ko má yaato wugimaata kaama
neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa see Mée. Mikee, Wa too wedaai, mée kuwa
wedaakee se.
6 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi see bedoo, imi idibi waa naa
enaataa kepe peedi wiya too masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee kiya bedo ena too
too mee miya Ogatamee me se gaabuu siyaa.
7 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa kiegamaata ipi. Ikii ebo,
apanaa agiyoo see see se, mugipo daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya ikii ma
endagii se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée se wedaai.
8 Ani me kisiino ko: Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa bagee'
see asiyaa bagee kuwa Mée Yogaa mee me miya Ogatamee me malaikat bagee yuwa
paagoo 'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see mée yoka' see yawegaata.
9 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii ewo see Mée' see
nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisintaata Ogatamee me malaikat bagee paagoo
'Mee ko Anii ewo see mée yoka' see yawegaata.
10 Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa uduma Ogatamee
me epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa
epa se ekeasiyaa.†
11 Mée me ikii kipeneata sembahyang segee see ee kaa eboo yuwa paagoo miya
kiipootagea, apanaa eboo yuwa paagoo miya kiipootagea kiya ikii kiipeeyaa kaboo
'Anii kaasee menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai.
12 Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see dimii kuwa Roh Kudus
me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai" see asigi.

Dimi taa see senawii mée ena kaa ebea-ebea menaa

---

* **12:1** "Parisi kaa bagee kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko ragi yeeyee roti semoo yiba kaama roti uduma iyadoo pakayaayaa see see okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me mée eebaa deebaa siyaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa kuwa. **12:1** Mat 23:25-28 **12:2** Luk 8:16-17 **12:4** Why 2:10 **12:7** Luk 12:24 **12:9** Luk 9:26 † **12:10** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa.

13 Kiyoo kutuukea bagee yuwa mée waa ena me Yesus asiino, "Guru wae, neawaagi
mee enaataagi me daa kepee, daa agiyoo kuwa wa me naawudisi yoka A me
nawegaai" see asigi.
14 Kiya Yesus me asiino, "Mée yogaa to, ekea yupii da kaa mena kiwegataa see mée
mee Anii se" see asigi.
15 Aseta kaama bedaa kiyoo topea bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii kepe ou, agiyoo
ou kisee ou dimi-pami kuwa nekeenii. Agiyoo tabaa da eebaa kiyaa miya umiino,
toono begaa da kuwa daamaa too kaapa se yoka gaai" see asigi.
16 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee: "Kepe yago
mée ena wa me weekee agiyoo yuwa maamaa eebaa iyaga.
17 Wa me dimi yiba gaano, 'Ni me weta agiyoo eebaa kiya maagee yoo sikii taa yoka
kaasee naa ukuwaapa?' see gaagi.
18 Bedaa wa me gaano, 'Ni me ukuwaanaka agiyoo eto nekeenega, mee ko ni me
daaii, yigimeeii taa see ee kuwa peedi yoka anii kabamaata kaama bedaa wiyaagoo
ebo-ebo taanaka. Ebo-ebo taata kaama ni me gandum poo yuwa ma, apanaa agiyoo
yuwa ma uduma kuwa ee yuwa yiba magaapa.
19 Anii kuwa agiyoo uduma awemaata kaama ni me gaawoo taapa dimii mee ko
kisee: Ni me maagee sepa agiyoo tabaa da eebaa yoka eto kaama wodoo anii pesee
too umiwoo, toowoo taapa, se gaagaa siwoo taapa. Ani me umiino, toono kuwa ede
ma, ede ma too noowoo, toowoo siwoo taapa' see gaagi. Wa me kisee gaagi
20 kiya Ogatamee me asiino, 'Ei, dimi taa see mée, eto mee digiyoo mee aa bogaape
yoka a me ekaato noowoo taano see naadi maagee sepe agiyoo kuwa aa se naape, se
maa?' see aseta" see kuwa Yesus me eewegagi.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Okoo agiyoo-pagiyoo okoo ekaato kaa too yigimeeii taa
see bagee kuwa kisee kaata. Kisee bagee kuwa Ogatamee me 'Okoo daba kiyaa bagee
yuwa too' see gaayaa" see asigi.

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Mat 6:25-34

22 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa paagoo asiino, "Kisee kemaata ikii me gaano pedeo agiyoo kaa se gaagaa
taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo magaapea?' see kuwa dimi se
nagimaai.
23 Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo kuwa ebo maa diya peedi, dimi
menaa da mee too ebo, bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too ebo.
24 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa weeno miya taa, daaii,
yigimeeii taa see ee miya taa kiya Ogatamee me naano agiyoo daamaa manegeeki.
Bedo kuwa peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo kiya Wa me kisee daamaa manegeeki
kemaata ikii miya daamaa kineewoo taapi.
25 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee naa
ena agoo ye?‡
26 Kisee kemaata ikii dimi gaagaa see kaa peedi agiyoo ena miya se agoo kiyaayaa
gaayu ko kaasee kaa apanaa agiyoo kaa dimi gaagaa siyaa?
27 Boo pui kuwa ikii deeweei. Kuwa boo pui kuwa ukuwaano agiyoo miya taa, doka
iyaakee miya taa kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa senawii ebo,
wa me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa kiya kuwa boo pui kuwa esee diino
daamaa, Salomo me dokaa see see se.

12:15 1Tim 6:6-11, Ibr 13:5 **12:18** Luk 12:24 **12:21** Luk 6:24, 16:19-31, Yak 5:1-3 ‡ **12:25** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **12:27** 1Raj 10:4-7

28 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata kaama tokoma mee da
badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa agiyoo kiya Ogatamee me diino daamaa yakiyaabuu
see. Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya kuwa boo kuwa asii esee daamaa
kiagoo kiyaabuu siwoo taapi, se maa? Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se
maageekea bagee kuwa naa yaai.
29 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, mapea uwoo naapea?' see kuwa se gaagaa
taai.
30 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee gaagaa siyaa dimii yuwa.
Ikii me gaano pedeo agiyoo uduma Ikiitaagi mee ipi yoka dimi gaagaa see se
31 kiya ikii me Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ou see dimii mee gaawoo
taai. Mee kaama ikii me gaano pedeo agiyoo kuwa Wa me kineewoo taapi.
32 Ei, Ni me domba tabaa da ikii se wedaai. Ikii kuwa ko eebaa taa kiya Ikiitaagi
Wa me ebo totaa see yoo kiyoo ikii ebo toono komoo kiniino ede kigi yoka se wedaata
33 ikii me agiyoo-pagiyoo pe-doogeeta kaama masiipea kepee yuwa daba bagee
yuwa manii, kisee ikii nekee kepe ayaabu ena agoo kiyaai. Mee kepe ayaabuu to
se nuku kiyaa, epoo to wodoo agiyoo ikii masegee siwoo siyaa, kisee too se taa kiyaa.
Kuwa agiyoo oma maseekee bagee se masiyaa, dene-dene kuwa miya se nuyaa.
34 Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa yoka daamaa nekeenii."§

Yesus mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ipiipi deewoo taai naadi ebea-ebea menaa

35 "Ikii me eboo me agiyoo yaokagee see kaa magaakee dokaa kuwa maawoo, peto
wakimiwoo, kisee ikii me eboo miyaa mee maamaa diitoo siwoo taai.
36 Mee ko kisee: Agiyoo yaokagee see bagee kuwa okoo me eboo waa mée me api
goetaa see yoo naano agiyoo pe-noogiino see naadi peegi. Waa peeta kaama wodoo
okoo me eboo moga meepi ye, epee meepi ye naadi maamaa diitoo, kisee too mee
eboo meemaagi. Waa kene tugu-tuguki kaboo okoo moga kene yakabataagea. Mee
see see ikii miya kisee daamaa yaukuwaano see naadi maamaa diitoo, ekaato ipiipii
siwoo, umiwoo taai.
37 Kisee agiyoo yaokagee see bagee kuwa daamaa, ede nao. Anii mikee kisiino
ko: Mee eboo meemaata kaama 'Ikii ko paayaa see dimii taa, daamaa ipiipi nadiitoo
siwoo see bagee yuwa yoka naano ke, animaayu taai' see asiipi. Kiyoo kaama agiyoo
yaokagee see bagee me magaakee dokaa kuwa wa too maataata kaama naano agiyoo
okoo paagoo yawudiipi, kisee yaukuwaapi.*
38 Mee eboo mee daatooyiba yupigapi yee, awiino taa kaboo yee meemaata kaama
wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa agiyoo daamaa ipiipii semaata nadiitoo
taakea see deeyu ko kuwa bagee yuwa daamaa, ede nao, see kuwa mikee kisega.
39 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba yaato mee kenoo kaa, mee
kenoo kaa meepi see kuwa ee epoo mée ipi naaki ee se nakabasi naadi ipiipi see
diitoo siyaa.
40 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi
yoka ikii daamaa ipiipi diitoo siwoo taai" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Mat 24:45-51

12:32 Luk 22:29 **12:33** Luk 6:38, 11:41, 18:22 § **12:34** "Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **12:36** Mat 25:1-13, 1Pet 1:13 * **12:37** Mee eboo meemagaano taa kaboo kuwa agiyoo yaokagee see bagee yuwa waa daamaa nadiitoo, ni me agiyoo daamaa naukuwawookea yoka naadi waa meemaata kaama waa ekaato dimi peedi ekeata kaama kuwa wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo ekeata okoo paagoo naano agiyoo yawudiitagi, kisee aapeka siyaa mokoo. **12:37** Luk 22:27, Yoh 13:4-5

41 Petrus me asiino, "Tuhan, kuwa ebea-ebea menaa kuwa inii too gaamaasi naadi
mée asege menaa ye, mée uduma asege menaa ye?" see asigi.
42 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewegaano, "Agiyoo yaokagee see bagee
yuwa kuwa dimi daamaa bagee gaayu ko waa kaasee mée? Mee ko wa me eboo me
menaa uduma daamaa yayeewoo see mée, waa dimi ipi kaa too yaukuwagee see mée.
Kisee mée to gaayu ko mee eboo me wa paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see
bagee apanaa yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo eewudiino
kuwa miya a me too' see asiipi.
43 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa naaki mee mée to me kuwa
agiyoo yuwa daamaa yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa, ede nao.
44 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-pagiyoo uduma 'A me
too nadeewoose yoka' see asiyaa.
45 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa dimi yiba ni me eboo mee
moga se meepi yoka naadi kaama kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa,
paayogaa miya, api miya kuwa kopaa dakamegee taano ma, naano dimii kaa too
omegee taano ma, boomagaa see uwoo noogee taano ma, kisee ukuwagee siyaa.
46 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo mee mée to kopaa
dakamemaata kaama Ogatamee si yayeetaa see bagee yuwa dogeamaayaa yoo kiyoo
dogeamaapi.
47 Kuwa agiyoo yaokagee see bagee okoo me eboo me aseta menaa yuwa yeegea,
ipi kiya waa meeno taa kaboo ipiipii taano taa, wa me menaa kuwa si yaukuwagee
siyu ko okoo kopaa dakamaano kuwa ebo kaata.
48 Mée noonaa ko mee eboo me aseta menaa kuwa ewo, yiino taa. Mee eboo
meeno taa kaboo okoo miya kopaa dakamiyaa agiyoo ukuwagee seta kiya kopaa
dakamaano mee ko peenaa too kaata. Kuwa me kemaata Ogatamee me aseta menaa
maamaa yeetaa, maamaa ipi see bagee kuwa okoo paagoo 'Kuwa Ni me kiseta menaa
kuwa daamaa naokagee sepea ye' naadi apaadee taatagi, bedaa Wa me agiyoo eebaa
naokageesi naadi kaama yaekeata bagee kuwa paagoo miya 'Kuwa Ni me kiekeata
agiyoo kuwa koga ma nakiyaagea ye?' see asiitagi" see asigi.

Yesus me "Anii mée aapekadaasi naadi meta" see aseta menaa
Mat 10:34-36

49 "Anii meta mee ko magaa da kaa biyaa uwaakumiino see naadi meta. Eto kiipaa
miya biyaa peega naaki esee daamaa see gaaga.†
50 Anii boodi abaano ebo kaata, ae-wae siyaa agiyoo yiba natukumiyaa mokoo.
Kuwa agiyoo yuwa Anii boodi abaamaata eto totaaka naaki daamaa, ede. Boodi
abaano taa kaa Anii be, Anii dimi gaagaa segeeka.
51 Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee siyaano see naadi meta
see nagaagea ye? Anii mée aaemee-emeesi naadi menaa doomega se kiya mée
aapekadaasi naadi meta.
52 Kuwa ko eto kaama wodoo ee ena kaa mée okoo idibi waa naa tuyaa yoo aawisii
taapea. Kisee mée okoo wedo ma apanaa mée ekea wiya ma aawisii taapea.‡
53 Nagamee ma, paayogaa to ma ekea aawisii taapea, okooto ma, ukuyogaa to
ma ekea aawisii taapea, paimee baayo ma, apimee ma ekea aawisii taapea, kisee
aapekadaa taapea" see asigi.

12:44 Luk 19:15-19 **12:46** Luk 21:34, Why 16:15 **12:47** Yak 4:17 † **12:49** "Magaa da kaa biyaa uwaakumiino" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa me mée tomaa yuwa aapekadaa naadi kaama mena si yayeetaa see bagee kuwa wigintagaa siyaa ebea-ebea menaa mee. **12:50** Mrk 10:38 **12:51** Luk 2:34 ‡ **12:52** "Ee ena kaa bagee aawisii taapea" see aseta menaa mee ko 'Yesus yaato bagee yuwa okoo too, Waa be kiyaa bagee yuwa okoo too, kisee aapekadaasi naadi meta' see kuwa nekeensi naadi aseta menaa.

54 Bedaa Wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii uwaataa da keno seomigi
yaato sinu pakaga see deeyu ko 'Deka weepa yoka' see kuwa wegayaa, kaama too
mikee deka wiyaa.
55 Bedaa ikii yamuyaato kaama bo pakaga see deeyu ko 'Kenaagoo ko awee kaapa'
see kuwa miya wegayaa, kaama too mikee awee kiyaa.
56 Ikii ipi poga-poga naadi mée deebaa see bagee yuwa yaai. Sinu, bo, kisee agiyoo
deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee ukuwaaniipa' kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa
ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea kiya kaasee kaa se nekeenegea ya?
57 Kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yoka ikii me 'Kuwa mikee menaa ii' see kuwa
kaasee kaa se pekataayaa ya?
58 Daamaa nekeenii: Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see bagee yuwa
paagoo kaapeeyu ko eta mana kaa kaama dimi daamaata kaama moga mena taa
kiyaai. Mena taa kaano taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see bagee paagoo
kadogeamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa kaa kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba
katameamaayaa.
59 Kisee kiyaa naadi Ani me kasiino ko: Aa kuwa kaidimpi kepee uduma maniyu
too mee digiyoo ee yiba kaama aa daba kapeeyaayaa yoka kuwa menaa mani taa
kiyaai" see asigi.§

13

Pedeo dimii, pedeo menaa ekeasi naadi menaa

1 Kuwa kaboo da kiyoo topea bagee yuwa me Yesus asiino, "Galilea wee kaa bagee
noonaa Ogatamee me ee kaa Wa paagoo agiyoo kupi-manee taakea kaboo Pilatus wa
me okaa yago bagee yuwa me wugimaagea" see asegea.
2 Yesus me asiino, "Kuwa Galilea wee kaa bagee wugimaagea kuwa ko ikii me gaano,
'Okoo me pedeo ukuwagee seta agiyoo esee eebaa, apanaa Galilea wee kaa bagee
kuwa see see se, kisee kemaata okoo wugimaagea daa' see kuwa ikii gaagea ye?
3 Kisee se gaai. Ani me kisiino ko: Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo see kuwa se ukuwayu ko okoo see see ikii miya pedeo
kaatagea yoka daamaa nekeenii.
4 Bedaa kuwa miyoo taa Yerusalem gebo kaa magaa, Siloam yaato magaa kaa bagee
okoo mée gaasi ma wagoo boomea kuwa miya kisee. Mee magaa kaa asii-maga-maga
seta ee mee ometa kaama mée tagimeta bagee kuwa naa ikii me gaano, 'Kuwa bagee
kuwa esee dimi pedeo bagee, apanaa Yerusalem magaa kaa bagee kuwa see see se,
kisee kemaata ukuwaanega daa' see kuwa ikii gaagea ye?
5 Ikii kisee se gaai. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo see kuwa se ukuwayu ko okoo see see ikii miya pedeo kaatagea yoka
daamaa nekeenii" see asigi.

Daamaa poo ekawoo taano taa yaai naadi ebea-ebea menaa

6 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewegaano, "Bugi epoo mée wa
me anggur poo bugii da kaa ara piyaa wodoo ena weemaayu. Iyawoo naadi kaama
kaawaa ena poo daano see naadi peedoota piya wodoo to kaa peemaata kaama iiyaga-
yaga siyaa naaki poo ota ena ma, ena ma taa.
7 Wa me bugi yayaagee see mée to paagoo asiino, 'Anii eto miyoo tahun wedo kuwa
mee piyaa mee poo ekapa ye, taa ye naadi kaama deege-deege segeeka kiya poo ota

---

12:56 Mat 16:2-3 § **12:59** "Aa kakagoo kiyaa yuwa mani taa kiyaai" see aseta menaa mee ko Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée pedeo kiyaayaa naadi Ogatamee ma menaa kuwa eto kiipaa mani taa kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **12:59** Mat 5:25-26 **13:2** Yoh 9:2 **13:6** Yes 5:1-4, Mat 21:19-20

ena ma ekaano taa yoka kaasee ukuwaano see ekeasiino? Maga tuwo kaapa yoka nakubikumii' see asigi.
8 Kiya bugi yayaagee see mée to me asiino, 'Neataagi, eto mee tahun mee too ekeasede. Anii mani yuwa maga daamaa meamaata kaama poo daamaa ekasi naadi agiyoo magaapa.
9 Magamaata kaama mee tahun mee kaa poo ekadaa siyu ko daamaa, ekeasii kiya poo se ekayu ko koosi, kobeepeasii' see asigi" see kuwa Yesus me eewegagi.

Sabat naagoo Yesus me doogaa ituunta see apii ena daamaa yatopeeniyaata menaa
10 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee sembahyang segee see ee yiba mée topetaaka too ko
11 api ena kiyoo topa. Waa paa me peneata kaama tahun gaasi ma wagoo omegee naadi doogaa da ituunega, topoo petooniino naka.
12 Yesus me waa deeta kaama "Meei" asigi. Meemaaga kaboo da Wa me asiino, "A kaa meanta agiyoo mee eto kiipaa ki taa kega" see asigi.
13 Yagaa da mee apii kaa peneasigi naaki taka ena topoo yiinaageega, Ogatamee yaapaageeka.
14 Kisee kiya kiyoo sembahyang segee see ee kaa eboo me Yesus kagoo kigi. Yaai, Sabat naagoo kiya mee agiyoo yataa kiyaagi naadi kaama wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Mée kaa meanee siyaa agiyoo yataa kiyaano kuwa Sabat naagoo se. Kisee agiyoo yataa kiyaano egapii kuwa bedimi topa yoka kuwa egapii kuwa kaa too ikii kaa meanee see agiyoo kuwa kitaa kiyaasi naadi meei" see asigi.
15 Tuhan me waa asiino, "Ikii dimi ipi poga-poga see bagee yuwa yaai. Ikii me moneekee agiyoo yuwa Sabat naagoo miya ope gokataata uu dee kaa uwo nusi naadi eepeegeekea, se maa?
16 Mee apii mee miya Abraham me asii-kaba-kaba seta apii, Iblis me gadimetaata tahun gaasi ma wagoo omegee seta apii yoka Sabat naagoo yagokataaga kuwa miya daamaa, se maa?" see asigi.
17 Kuwa asigi menaa kuwa kaa Yesus kagoo kegea bagee yuwa uduma ego weda kegea kiya apanaa kiyoo topea bagee yuwa okoo Yesus me ukuwanaa see agiyoo kuwa uduma ebo nao naadi esee ede kegea.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa ma, ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa ma
Mat 13:31-33, Mrk 4:30-32
18 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa Anii ebea-ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa? Eto ko kisee:
19 Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii da kaa weetayu. Iyaga naaki wodoo to ebo kiwooka siyaa. Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
20 Bedaa Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa Anii ebea-ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa? Eto ko kisee:
21 Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama gandum yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu. Kuwa agiyoo daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama deeyaa naaki uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Mat 7:13-14,21-23

13:15 Luk 14:5

22 Yesus mee Yerusalem magaa kaa taa peetaaki too eta mana kaa ebo magaa kaa
miya, peedi magaa kaa miya kiyoo bagee yuwa topepegeeki.
23 Mée ena me asiino, "Ei, Tuhan, mée peenaa too daba daagimaa pootagea ye?"
see asigi.
24 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii sipi see kenee to taa esee omaago
ma pakaandee siweei. Ani me kisiino ko: Mée eebaa pakaanega naaki ou naadi
pakaandee taatagea kiya pakaaniino ko iyo.
25 Ee epoo mée me yiinaageeta kenee to muntaata kaama wodoo ikii yoo da kaa
too kenee to kaa tugu-tugu naadi maamaa aseekee kaa 'Neataagi, apee kene mée
yakabatagaai, mée yakabatagaai' see asiitagea. Ee epoo mée me 'Ikii kayoo bagee
yuwa? Anii ikii kiewo see bagee yoka' see kisiitagi.
26 Bedaa ikii me asiitagea menaa ko 'Inii ko Aa ma epo naano agiyoo noogee seme
bagee yuwa, bedaa A me inii me magaa kaa mée topegee seme, se maa?' see asiitagea.
27 Kiya Wa me 'Ikii kayoo bagee, Anii ikii kiewo see bagee, pedeo ukuwagee see
bagee yuwa too kideega yoka peeweei' see kisiitagi.
28 Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo Abraham ma,
Isak ma, Yakub ma, nabi bagee yuwa ma kuwa uduma ikii me diitagea kiya ikii ma
epo se tootagea, maayoo kaa kitameeyamoo taatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma
too totaa see yoo.
29 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi yoo apanaa tomaa
kaa bagee yuwa mée eebaa ede ma, ede ma noogee taano see naadi meetagea. Okoo
awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama miya, wuyaato kaama miya, yamuyaato
kaama miya medaa naadi kaama naano agiyoo noogee yoo animaaii taatagea.
30 Mikee, eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo kedaa
taatagea, bedaa eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato peedi
kedaa taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii Yerusalem magaa kaa bogaano gaano pedeo" see aseta menaa Mat 23:37-39

31 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa Yesus paagoo megea. Okoo me asiino,
"Herodes mee kawugiino see dimii agoo yoka Aa apanaa magaa kaa pooi" see asegea.
32 Yesus me asiino, "Ikii peedoota mee peeda-paada siyaabuu see kamenoo* mee
paagoo peemaata kaama kisee naasii: 'Anii eto kenaagoo ma, tokoma miya paa
yaabagaapii taano ma, ikiyoo yataa kiyaabuu taano ma kisee agiyoo ukuwapegee
taapa. Wedaagoo to naagoo ko Ni me ukuwagee see agiyoo yuwa uduma sikii,
ukuwatagaapa, see kasigi' see pe-naasii.
33 Nawugiino dimii agoo kiya eto kenaagoo, tokoma, tokoma mee da miya Anii
Yerusalem magaa kaa pakaapa. Nabi bagee wugimagaano mee ko apanaa magaa kaa
kaama wugiino iyo, be. Anii mee magaa kaa kiyoo too bogaano gaano pedeo" see
asigi.
34 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem, idukaa nabi bagee
yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta, bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata
bagee yuwa miya oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da me
dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me miya kisee maamaa ikii daamaa
enaataa kikutumemagaano see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
35 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo Ogatamee ikii ma enaataa
se kiitoopi. Ani me kisiino ko: Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea kisee too

---

13:25 Mat 25:10-12 **13:27** Mat 7:22-23 **13:30** Mat 19:30, 20:16 * **13:32** Peeda-paada siyaabuu see kamenoo mee ko Herodes mee ebea-ebea. Wa me Yohanes wugimaata see see Yesus mee miya wugiino dimii agoo. Mikee menaa yaweganaa see bagee kuwa wa me be see mée yoka peeda-paada siyaabuu see kamenoo mokoo. **13:35** Mzm 118:26

Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea" see wegagi.

14

Sabat naagoo Yesus me mée ena ikiyoo yataa kiyaata menaa

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee Parisi kaa bagee me eboo ena me ee kaa naano agiyoo notaaka too ko apanaa kiyoo topea bagee yuwa me Yesus mee tuunuu see agiyoo ukuwaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
2 Kuwa kaboo da mée ena, wa me yagaa bado yuwa agidaa naadi boodi meanee taa see mée ena meemaata kaama Yesus ikigii to kaa totaaki.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo paagoo Yesus me asiino, "Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaano mee dagu ye, daa ye?" see asigi.
4 Kiya okoo uduma mena taa, koogo togea. Yesus me mee ikiyoo yago mée to kaa yagaa peneasigi naaki ikiyoo taa kega. Ikiyoo yataa kiyaata kaama "Koogo pooi" asigi.
5 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii me yogaa yee, moneekee agiyoo yee, komo yiba eseaniyu ko Sabat naagoo miya se gaata kaama kisee ki maseageeyaa, se maa?" see asigi.
6 Kiya okoo me asiyaa menaa ena ma taa, iyo.

Dimi daba kaa umiwoo, toowoosi naadi topeta menaa

7 Mee ee kaa naano see naadi mepea bagee kuwa okoo anii ebo bagee yoka naadi kaama ebo bagee me woopasi animagaano komoo yuwa kaa pe-animaaii naadi totaakea. Yesus me kisee deeta kaama okoo tupiino menaa ena asiino ko kisee:
8 "Api goeano naagoo 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa peemaata kaama ebo bagee me animagaano komoo yuwa wisintayu, kiyoo se animagaai. Aa kiyoo animaayu ko ee epoo mée me apanaa bagee a asii eboo bagee ena 'Naano ke meei' see asiyaa mée ena wa me animagaano komoo a me yaanimaayaa.
9 Ee epoo mée me ekea paaya 'Naano ke meei' see kisimi yoka waa peedoota a paagoo 'Wae, kiyoo ko wa me animagaakee yoo yoka' see kasigi naaki aa ego weda ma gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo kiyoo pe-animaayaa.
10 Kisee kiyaa naadi 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa ee kaa peemaata kaama gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo pe-animagaai. Aa kiyoo animaata kaama ee epoo mée mee peedoota a paagoo kasiino, 'Mée yogaa to, kiyoo se. Woo maa kaa ebo bagee me animagaakee yoo pakaa-animagaai' see kasiipi. Mee kaama kiyoo topea bagee yuwa me aa ebo bagee yoka see kagaayaa.
11 Mee ko okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.
12 Kiyoo kaama bedaa mee "Yesus Aa naano agiyoo naano ke meei" see aseta mée to paagoo Yesus me asiino menaa ko kisee: "A me apanaa bagee paagoo, egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya 'Naano agiyoo naano ke meei' see asenaa taano see gaayu ko a me epa see bagee se asii, aa ma kenagaa miya, a gebo kaa ekaa yago bagee kiyaa miya okoo misi naadi se asii. Okoo me bedaa 'Naano ke meei' see kasiipea, kisee too aa ma ikii too aanoo siwoo taapea yoka okoo aseekee se
13 kiya a me 'Naano ke meei' see asiyaa bagee kuwa ko kisee: daba bagee yuwa ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma, emaa digiyoo see bagee yuwa ma kisee bagee kuwa 'Naano ke meei' see asii.

14:5 Luk 13:15 **14:7** Luk 11:43, 20:46 **14:8** Ams 25:6-7 **14:11** Luk 18:14

14 Okoo me aa miya kaanaano iyo kiya koosi, daamaa, ede nao. Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo see bagee aya andoo peeyaatagi naagoo a me kisee daba bagee epa gaataa to mokoo da kaniitagi" see asigi.

Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa yoo naano agiyoo eenuyaa ebea-ebea menaa Mat 22:1-10

15 Kuwa Yesus me asigi menaa kuwa Waa ma enaataa nogea bagee ena me yeeta kaama Yesus asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naano agiyoo nuyaa yoo kiyoo eenuyaa bagee kuwa esee daamaa, ede nao" see asigi.

16 Kiya Yesus me mee mée to asiino, "Mée ena me mée eebaa naano agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi 'Mee naagoo, mee naagoo naano ke meei' see asenaa seta.

17 Mona naagoo ko wa me agiyoo yaokagee see mée paagoo asiino, 'Aa peedoota kuwa miyoo taa mona asenaa sema bagee yuwa paagoo peemaata kaama kisee naasii: "Naano agiyoo-pagiyoo uduma ipiipii semaage yoka meei see kisigi" see pe-naasii' see asigi.

18 Peedoota okoo paagoo kuwa menaa yaasenaaki naaki okoo uduma 'Se meepa, gaano pedeo agiyoo agoo yoka epa naekeasii see pe-naasii' see asegea. Kuwa ko petamanii asigi mée me asiino, 'Anii etokaa maga ena edaamaaga yoka pe-diino gaano pedeo yoka se meepa, epa naekeasii see pe-naasii' see asigi.

19 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii sapi wodaa gaasi edaamaaga kuwa pe-diinaka yoka se meepa, epa naekeasii see pe-naasii' see asigi.

20 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii eto api goemaaga yoka se meepa' see asigi.

21 Mee agiyoo yaokagee see mée kuwa menaa doodoota wa me eboo paagoo pe-eewegagi naaki kagoo ebo. Wa me agiyoo yaokagee see mée to asiino, 'Aa moga peedoota eta kegaa-pagaa kuwa peenaa naadi kiyoo daba bagee yuwa ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, emaa digiyoo see bagee yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma kisee bagee kuwa aii badaa namaagii' see asigi.

22 Wa me kuwa bagee yuwa badaa maageeta kaama mee eboo paagoo asiino, 'Neataagi, a me badaa namaagii see nasege menaa da kuwa kaukuwataaga kiya naano agiyoo notaa see yoo eebaa topa' see asigi.

23 Mee eboo me asiino, 'Ni me ee kaa mée eebaa pudiisi yoka aa bedaa peedoota yamoo maa kaa mokoo eta kegaa-pagaa yuwa uduma peenaa-paanaa naadi kiyoo tuyaa bagee yuwa paagoo omaago ma "Naano agiyoo naano ke meei, naano ke meei" see pe-naaasenaa taai.

24 Ani me kisiino ko: Ani me miyoo taa "Naano ke meei" see asema bagee kuwa be kega yoka okoo mée ena ma epo eenaano ko be, se naapea' see aseta" see kuwa Yesus me asigi menaa.*

Yesus sekaataa bagee okoo me ee kaa bagee ou, agiyoo ou, kisee dimii ekeasi naadi menaa

25 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus sekaataa megea. Waa okoo yaato ikigi maataata kaama asiino,

26 "Ni sekaataa nameeno see naadi Ni paagoo namiyaa bagee kuwa ko okoo me okonaka, apimee, yogaanii yuwa, okoo kenaa bagee, waa ekaato miya uduma be kaano taa bagee kuwa Ni sekaataa nameeno ko iyo,

---

14:14 Mat 25:34-40 * **14:24** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: 'Naano ke meei' see asigi mée mee ko Yesus ebea-ebea. 'Naano ke meei' yaasenaa see bagee gaayu ko Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ebea-ebea. 'Anii se meepa' see asegea bagee gaayu ko Yesus me doometa menaa be kiya 'Iminookaa anii miya naata' see gaayaa bagee yuwa ebea-ebea kuwa. **14:24** Kis 13:46 **14:26** Mat 10:37-38

27 bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa yoo poono be see bagee
kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano iyo.
28 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Ikii mée ena asii-maga-maga see ee magaano see
gaayu ko ee magaano taa kaboo mee ee magatagaano ko ni me kepee sikii kaapa ye,
se sikii kaapa ye naadi animaata kaama 'Ee magaano see agiyoo-pagiyoo edaano ko
magoo edaayaa, magoo edaayaa?' see keta dimi daamaa gaagaa siyaa, se maa?
29 Kisee daamaa se gaagaa siyu ko ee kaboo da too maataata kaama kepe sikii taa
kaa mee asii se maayaa, wisintaayaa. Mee ee kisee aii totaaka kaboo da kuwa kitaa
peeyaa bagee yuwa kisee yadeeta kaama wisineekee kaa
30 'Deede, mee mée mee ebo ee magaano see kiya iyo, se maamaayaa' see
yawegayaa.
31 Bedaa ebea-ebea menaa ena miya kisee: Magaa da kaa ebo tookee mée ena
apanaa magaa da kaa ebo tookee mée ena ma yape aawogee taano see naadi yape
paagoo poono taa kaboo waa animaata kaama dimi gaagaa taano ko 'Ni yaato okaa
yago bagee mée bado gaasi kuwa me yape bagee yaato okaa yago bagee bado mée
oga kuwa daba, peedi kiyaano see naadi mée sikii ye, sikii taa ye?' see keta dimi
daamaa gaagaa siyaa, se maa?
32 Mée sikii taa gaayu ko yape bagee meemagaano taa kaboo emee-emee taano see
menaa keta doodoota yape bagee paagoo pe-eewegayaa.
33 Mee mokoo miya ikii me agiyoo-pagiyoo uduma se ekeasiyaa bagee kuwa Ni
sekaataa nameeno ko iyo.†
34 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee
bedaa gii kiyaayaa?
35 Magapugu mantagaa siyaa miya iyo, apanaa gaadee siyaa miya iyo, má agiyoo
mokoo naadi tameano too. Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.‡

15

Egata domba wodaa deemaayaa ebea-ebea menaa
Mat 18:12-14

1 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa dimi pedeo
see bagee yuwa ma okoo mée eebaa Yesus me menaa yiino see naadi medaakea.
2 Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo
me kisee deeta kaama mena dukumeawee taano ko "Mee mée mee me dimi pedeo
see bagee yuwa badaa maata kaama okoo ma enaataa naano agiyoo epo eenoogeeki,
yaai" see menaa yawegagea.
3 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino,
4 "Ikii mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya ena mee
egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan puluh sembilan kuwa
boo uwaa da kaa aii ekeata egapi mee mee abaano see naadi peeyaa. Abagee siwoo
naadi kaama deemaayaa yoo too, kisee ukuwayaa, se maa?
5 Deemaata kaama kadeemaaga nao naadi ede kaa weka tapa doodoota ee kaa.
6 Peemaata kaama waa ma bagee yuwa ma, wa gebo kaa bagee yuwa ma kuwa

14:27 Yoh 12:25-26, Kis 20:24 † **14:33** Kuwa ebea-ebea menaa wiya kuwa nekeeniino yaato ko kisee: "Anii maagiyoo ukuwamaata kaama anii sikii kiyaa, anii Yesus sekaataa peeyaa?" see gaasi naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mée me "Ee kaa bagee miya ou, agiyoo miya ou see dimii kuwa ma enaataa Yesus sekaataa peeyaa" see dimii gaayaa kiya taa, kisee ou-ou dimii ekeata kaama too sikii naadi kaama Yesus sekaataa peeyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa yuwa. **14:33** Luk 18:28 ‡ **14:35** Dega gii taa kemaata tameano too see mee mena nekeeniino yaato ko gii taa yoka má agiyoo too. Mee see see mée noonaa Yesus sekaataa meenaka see dimii agoo kiya Yesus ou dimii mee peedi, apanaa bagee, apanaa agiyoo kuwa ou dimii mee ebo naadi kaama ekeasiino be. Kisee bagee kuwa miya má bagee yuwa too naadi ebea-ebea. **15:2** Luk 5:29-30, 19:7

uduma mena ogegeeta asiino, 'Wae, ni me egapa domba wodaa mee deemaata eto
mee yagadoo mega yoka ikii anii ma epo enaataa ede ma, ede ma niisiweei' see
asiyaa, see kuwa.
7 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi topoo see bagee mée eebaa yaato
sembilan puluh sembilan kuwa kaa epoo to wodoo bagee yuwa ede ma, ede ma segee
siyaa. Kiya dimi pedeo bagee waa ena too too kiyaa miya wa me pedeo yuwa ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see kuwa kaa epoo to wodoo
bagee yuwa me mee asii esee ede ma, ede ma segee siyaa."*

Egata kepee deemaayaa ebea-ebea menaa

8 "Bedaa mena ena ma kisee: Api ena ebo kepee gaasi agoo kiya ena egayu ko waa
kaasee ukuwayaa? Waa peto moga iyaata kaama maga ponee dimi-dimi gekedegee,
ipiipi abagee, kisee abadee, kisee abadee naadi kaama deemaayaa yoo too, kisee
ukuwayaa, se maa?
9 Deemaayaa kaboo waa ma bagee yuwa ma, wa gebo kaa bagee yuwa ma kuwa
uduma mena ogegeeta asiino, 'Wae, ni me egapa kepee mee deemaaga yoka ikii anii
ma epo enaataa ede ma, ede ma niisiweei' see asiyaa, see kuwa.
10 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi pedeo bagee waa ena too too kiyaa
miya wa me pedeo yuwa ekeata kuwa kaa Ogatamee me malaikat bagee yuwa esee
ede ma, ede ma segee siyaa" see asigi.

Egata yogaa deemaayaa ebea-ebea menaa

11 Bedaa Yesus me asiino, "Mée ena paayogaa yogaa wiya agoo. Yoga ebo kaboo da
12 menaamee me nagamee asiino, 'Neataagi, neawaagi ma enaa yoga me masiyaa
agiyoo kuwa aa bogaano taa kaboo anii nekee eto kiipaa nii' see asigi. Nagamee wa
me agiyoo yuwa uduma yoga wiya yawuditayu.
13 Unu wiya waa naa omemaata menaamee wa me see yuwa pe-doogeeta kaama
beesekaa magaa kaa peegi. Peemaata kaama wa me kepee yuwa ede ma, ede ma too
otoopa agiyoo kaa too tameepeasigi.
14 Kepe uduma taa kega kaboo mee magaa kaa naano agiyoo uduma wii keegooga.
Mee kaama waa esee dimi nagimaano ebo.
15 Yaai naadi peedoota mee magaa kaa bagee ena paagoo 'A me agiyoo kaukuwaa
ye?' asigi naaki 'Aa ni me ekenaa yuwa namunii' see asigi.
16 Waa naadi ebo kigi, ekena me namo poonta yuwa 'Mee-noo taanaka' dimii mee
gaawooki. Naano agiyoo eenaano bagee ena ma taa.
17 Kuwa kaboo da waa dimi gaagaa naadi kaama wegaano, 'Neataagi me agiyoo
yaokagee see bagee yuwa kuwa naano agiyoo naano kana-kanaa segeekea kiya anii
nakaayoo naadi kaa bogaano see kooka.
18 Eto ko anii pakadoota neataagi paagoo kisee asiipa: "Neataagi, anii dimi pedeo
see mée. Anii Ogatamee kaa miya pedeo yaukuwama, a kaa miya pedeo kaukuwama.
19 Anii a me yogaa kiya má bagee keenda yoka a me agiyoo aii kaokagee see mée
to too naekeasii" see asiipa' see gaagi.
20 Waa yiinaageeta nagamee paagoo ki pakagi. Peenaa beesekaa mokoo see yoo
pakaamaagi ko nagamee me deeta kaama esee epa nao naadi dimi se gaata yiibaga
sedoota yogamee paagoo epoo pe-toomegeeta ebe nuunuuki, kisee ede ma, ede ma
see kooki.

---

* **15:7** Wa me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Domba se deemaaga ou naadi abanaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Domba mee ko dimi pedeo bagee yuwa ebea-ebea. Parisi kaa bagee yuwa me "Yesus mee dimi pedeo bagee yuwa ma enaataa naano agiyoo epo eenoogeeki, yaai" see aseta menaa kuwa kaa Yesus me ebea-ebea menaa mee aseta. **15:7** Luk 5:32, 15:32

21 Yogamee me asiino, 'Neataagi, anii dimi pedeo see mée. Anii Ogatamee kaa miya
pedeo yaukuwama, a kaa miya pedeo kaukuwama. Anii a me yogaa kiya má bagee
keenda' see asigi.
22 Kiya nagamee wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino, 'Esee
daamaa dokaa moga masegeeta yamaatagaai. Kepo kaa bako ma, bado doko miya
moga yamaatagaai.
23 Sapi poodu pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii. Inii ede ma, ede ma epo
enaataa naano ke.
24 Niyoopaa mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa egata mokoo ewo kiya
deemaaga yoka' see wegagi. Okoo paaya ede ma, ede ma notaa.
25 Kuwa kaboo da taa ko yagamee mee bugi kaa tupi. Meedoota eepa geboo da kaa
meemaagi ko mée eebaa ede ma, ede ma taakea, kisee menaa yeegi.
26 Agiyoo yaokagee see mée ena mena ogegeeta asiino, 'Kuwa mapea menaa ya?'
asigi naaki
27 'Agaabee mee eto meemaagi yoka agaataagi me "Sapi poodu pakuu to, pakuu to
see kepaa mee niiwugii, inii epo enaataa ede ma, ede ma naano ke. Niyoopaa mee
boota mokoo ewo kiya ni paagoo pakaamaata daamaa tupi yoka" see mée asigi' see
asigi.
28 Yagamee esee kagoo kigi, ee yiba pakaano be. Nagamee pudumedoota yagamee
paagoo mena maamaa yamonaagi naaki
29 wa me asiino, 'Neataagi, nayeede. Anii peedi kaa kaama kisee too kana ma, kana
ma a me agiyoo kaukuwawoo segeeka. A me menaa peedi ena ma kaemeseano taa
kiya anii epo peenaa see bagee yuwa ma enaataa ede ma, ede ma nusi naadi aa
kambing woda peedi ena waa naa ma niino taa keme.
30 Kiya a me yogaa mee, a me yawodeme agiyoo kuwa tobaaka taagee see ee yuwa
kaa too otoopa tameepi-tamaapi see mée to kiya a paagoo meemaagi ko "Sapi poodu
pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii" see kuwa be keekee' see asigi.
31 Nagamee me asiino, 'Niyoopaa, aa ni paagoo daamaa naatoogee segeeke, bedaa
ni me agiyoo uduma miya aa nekee too topa ke.
32 Agaabee mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa egata mokoo ewo kiya
deemaaga yoka inii eto ede ma, ede ma notaake kuwa gaano pedeo keekee' see aseta"
see kuwa Yesus me asigi menaa.†

16

Dimi ipi kiya dimi topoo see taa see mée to kaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee paagoo ebea-ebea menaa ena eewegaano ko
kisee: "Kepe yago bagee waa ena me wa me agiyoo tabaa da koga ma namagasi naadi
mée ena paagoo yaeke. Omegee, toogee naadi kaawaa ena mée me wa paagoo pe-
asiino, 'A me agiyoo koga ma kamaataa see mée wa me a me agiyoo yuwa otoopa
katameepii segeeki' see asegea.
2 Kisee asegea naadi mee eboo me waa 'Meei see pe-naasii' see asigi. Meemaagi
kaboo wa me asiino, 'Mée me aa ni me agiyoo kisee natameepii segeeke see nasegea
kuwa kaasee menaa? Eto kaama wodoo aa ni me agiyoo koga ma namaagee taano
kuwa anii be. Eto ko okaayoo ni paagoo agoo see bagee yuwa kuwa aa koga kepee
magoo namaagee sepe, bedaa kepe magoo nakade-maniino taa, see kuwa anii ipi
kaano see yoka kuwa menaa a me kapoge kaa ebeagee sepe yuwa kuwa nii' see asigi.

† **15:32** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Nagamee mee ko Yesus ebea-ebea. Menaamee gaayu ko dimi pedeo see bagee yuwa ebea-ebea. Yagamee gaayu ko Parisi kaa bagee yuwa ebea-ebea, see kuwa.

3 Mee mée to me kuwa yaai naadi dimi yiba gaano, 'Sooi, wa me nabe kigi yoka eto
kaama wodoo anii kaasee ukuwaapa naa ya? Anii bugi yagaano, kisee agiyoo kuwa
anii kana, bedaa mée paagoo idimaano kuwa miya ego weda keekee' see gaagi.
4 Dimi gaagaa naadi kaama kisee ki nekeenigi. 'Daamaa, eto ni me gaano dimii mee
ko kisee: Ni me eto yaukuwagee see agiyoo kuwa taa keta wodoo apanaa bagee okoo
me naepa kaa okoo me ee yiba badaa namaasi naadi agiyoo mee ukuwaanaka' see
gaagi.
5 Kiyoo kaama wa me eboo me agiyoo wa paagoo okaayoo agoo see bagee yuwa
mée ena-ena 'Meei' asigi. Petamanii mipi mée paagoo wa me asiino, 'Ni me eboo me
agiyoo kuwa okaayoo a paagoo magoo topa?' see asigi naaki
6 'Minyak otaawee ogei me badoo ena masema' see asigi. Kisee asigi naadi wa me
asiino, 'Idukaa a me okaayoo mikee anii minyak otaawee ogei me badoo ena kuwa
masega ii see ipi kisi naadi ebeamaame kapogee mee masii. Eto ko moga animaata
ogei me badoo ena wonataata kaama minyak uwoo mée wiya ma gaasi kuwa too
masema see ebeai' see asigi.
7 Kiyoo kaama okaayoo yago bagee wiyaagoo to mee meemaagi kaboo wa me asiino,
'A paagoo okaayoo magoo topa?' see asigi naaki 'Gandum poo otaawee ogei me badoo
gaasi masema' see asigi. Kisee asigi naadi wa me asiino, 'Idukaa a me okaayoo mikee
anii kisuwa masega ii see ipi kisi naadi ebeamaame kapogee mee masii. Animaata
ogei me badoo wagoo kuwa too masema see ebeai' see asigi. Mee mée to me kisee-
kisee wa me eboo me okaayoo agoo see bagee yuwa kuwa okaayoo yuwa peedi
yaekeasigi, kisee koogo yaukuwagi.*
8 Waa dimi topoo taa see mée kiya wa me eboo me 'Waa dimi esee ipi kaa ukuwagi'
kisee yaapaageeki, see ebea-ebea menaa kuwa. Mikee, kuwa magaa da kaa bagee
yuwa okoo kisee gokoo-gokoo taano kuwa dimi ipi kaa aaukuwagee siwoo siyaa kiya
awee yaato toogee see bagee kuwa dimi ewo.

9 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya ikii kepe, kisee magaa da kaa mée deebaa
see agiyoo yuwa me ikii epa kigaayaa bagee agoo kiyaai. Ikii kisee ukuwayu ko kepe
taa kiyaa naagoo Ogatamee Wa me ee kaa ikii daamaa badaa kimagaapi, kisee too
iminoo miya, iminoo miya.†

10 Apanaa bagee me agiyoo yaukuwaano mee ko peedi agiyoo miya daamaa-
daamaa see yaukuwagee siyaa bagee kuwa okoo ebo agiyoo miya daamaa naukuwasi
naadi yaekeasiyaa. Bedaa peedi agiyoo miya pedeo-pedeo see yaukuwagee siyaa
bagee kuwa okoo ebo agiyoo kuwa miya pedeo-pedeo see naukuwaapea naadi si
yaekeasiyaa.
11 Kisee kiyaa yoka ikii kepe, kisee magaa da kaa mée deebaa see agiyoo kuwa
otoopa tameepi-tamaapi segee siyu ko mikee ebo see agiyoo yuwa ikii daamaa
nadiitoo taai naadi ikii paagoo kiekeasiyaa bagee ena agoo ye?
12 Bedaa apanaa bagee me agiyoo yuwa ikii yatameepi-tamaapi segee siyu ko ikii
nekee agiyoo kuwa maamee me kineeyaa?
13 Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me eboo, bedaa mee miya ni
me eboo, ekea paaya' see gaayaa kiya taa, iyo. Ebo too see ekea wiya kiyu ko ebo ena
mee be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko ebo ena mee mena yayeetaa, ena mee
otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii me 'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa

---

* **16:7** Wa me eboo me okaayoo agoo see bagee yuwa okoo me naepa kaa ee yiba badaa namaasi naadi kuwa okaayoo yuwa peedi yaekeasigi. † **16:9** "Ikii kepe me epa kigaayaa bagee agoo kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko daba bagee kepe aii maniyaa bagee yuwa okoo miya kepe taa kiyaa naagoo Ogatamee me ee kaa daamaa badaa namaawoosi naadi ukuwayaa ebea-ebea menaa mee. Kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. **16:9** Luk 12:33, 18:22,28-30 **16:10** Luk 19:17

da kaa agiyoo kuwa miya ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa kiya taa, iyo" see asigi.
14 Parisi kaa bagee yuwa kuwa menaa uduma yiitookea. Okoo kepe ou gaayaa bagee yoka Yesus Waa wisineekee kaa yakeakea.
15 Yesus me okoo asiino, "Ikii ko 'Mée me waa sikii, waa miya nao' see nagaasi naadi dimii mee agoo see bagee kiya ikii me koogo gaayaa dimii kuwa Ogatamee me kinekeenigi. Mikee, mée me ou naadi ebo ekee see agiyoo kuwa Wa me esee be.
16 Idukaa Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa kisee too wegawoo naadi Yohanes mee toogee seta yoo too. Yohanes wa kaa kaama asii 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi yoka miweei' see menaa kuwa eewegakomee naadi kaama mée yuwa omaago ma medaakea. Kuwa etokaa daamaa menaa yuwa eewegakomee senaakea
17 kiya kuwa idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa umina taa kaata see se. Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kiyaayaa maa diya kuwa idukaa menaa yuwa, peedi see mena kamu ena miya uwa se daaniino ko iyo.
18 Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa. Bedaa ekeata apii to goeyaa mée to waa miya tobaaka taakee mée to kiyaa" see asigi.

Kepe yago bagee ena ma, daba see mée ena ma ekea boota kaama ukuwaanta menaa

19 Yesus me bedaa mena ena ma eewegaano ko "Kepe yago bagee waa ena kaagaa gakata kepe edaano ebo see agiyoo kaa too omegee, toogee see mée agoo. Waa daamaa see dokaa too maagee, daamaa agiyoo too maamaa noogee, kisee ede ma, ede ma too umiwoo, toowoo segeeki.
20 Daba see mée ena ekaa da ko Lazarus miya agoo. Wa me maa da kaa pedeo abuu maamaa pudii. Kepe yago mée to me ee kenee to kaa totaaki.
21 Kepe yago mée to me notaaka too eseanee see ponee-panaa yuwa naanugi naaki ou see dimii gaataa see, bedaa kameno yuwa miya meedoota wa paagoo wa me abuu yuwa yatakadenoo segee see, kisee umiwoo, toowoo see mée to.
22 Kisee omegee, toogee naadi kaama mee daba see mée to boota kaama malaikat bagee yuwa me badaa maageeta Abraham paagoo daamaa toogee yoo pakaa-ekeasegea.
23 Kiyoo kaama kepe yago mée to miya boogi, ogo maagea. Waa boota bagee toogee yoo peemaagi naaki ae-wae, boodi dimi nagi. Deewoo ko Abraham mee beesekaa mokoo tupi, bedaa wa geboo da kaa Lazarus waa miya kiyoo totaaki.
24 Waa ebo menaa kaa 'Neataagi, Abraham wae. Nakaayoo biyaa tani ebo yoka epa nagaai. Lazarus mee wa me kepoo to uwo tokoata ni me dabegea da kaa nadabiyaasi yoka naisiyaai' see asigi.
25 Kiya Abraham me asiino, 'Ei, mée yogaa to, aa bogaano taa kaboo daamaa agiyoo too masegee seme, bedaa Lazarus mee pedeo see kaa too omegee, toogee simi, see kuwa aa daamaa gaagaa taai. Eto mee waa nakaayoo kaama ede ma, ede ma too toogeeki, bedaa aa ko ae-wae, boodi abaagee segeeke.
26 Kuwa too se kiya enaa ma, aa ma yaayupii da taa ko egoo ebo kiyaata yoka nakaayoo kaama a paagoo isiino ko isiino naka, bedaa apiyoo kaama nakaayoo pakaano miya iyo, esetaa, pakataa see se ukuwamaayaa' see asigi.
27 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, kisee kiyu ko Lazarus mee neataagi me ee kaa napeeyaano kuwa esee gaano pedeo.
28 Neataagi me ee kaa kiyoo neebee nokaa idibi topea yoka okoo miya nakaayoo ae-wae, boodi too abaagee see yoo kiyoo miyaa naadi Lazarus me pe-naasegeesi naadi napeeyaai see kasega' see asigi.

16:16 Mat 11:12-13 **16:17** Mat 5:18 **16:18** Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, 1Kor 7:10-11

29 Kiya Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa
yiba gaamaasi naadi menaa topa, kuwa menaa yuwa okoo yeesi yoka' see asigi.‡
30 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, Abraham, wae, a me kuwa mikee
wegage kiya taa. Mée ena nakaayoo boota bagee toogee yoo kaama peedoota nii ma
kenaa bagee idibii to paagoo mena pe-ase-maneegi gaayu too okoo me pedeo yuwa
ekeasiyaa' see asigi.
31 Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba
gaamaasi naadi menaa kuwa okoo me si yayeeyu ko mée waa ena boota kaama aya
andoo peeyaa miya wa me pe-asiyaa menaa kuwa si yayiipea, mikee menaa yoka see
se gaapea' see aseta" see kuwa Yesus me asigi menaa.

17

Mée deebaa siyaa bagee kuwa gaamaasi naadi menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Mée deebaa see menaa weganaa
naadi kaama mée me pedeo agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo taapa kuwa mikee
kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa see bagee kuwa yaai, okoo umina
pedeo kaatagea.
2 Okoo kisee menaa weganaa naadi kaama yoga me dimii masetaa see bagee kuwa
okoo mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo
ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa gadeata
maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
3 Ikii ekaato ipiipi dii. Anii mikee nagaayaa bagee waa ena me pedeo agiyoo
ukuwayu ko ego-tago taai. Waa mee agiyoo ekeasiyu ko aa miya waa epa yaekeasii.
4 Waa miya pedeo kakiyaagi kiya bedaa waa a paagoo 'Epa naekeasii' see kasiyu ko
aa miya waa epa ekeasiino gaano pedeo. Bedaa waa mee naagoo too kaagaa petoo
pedeo kakiyaabuu segee seta kaama bedaa mee naagoo kaagaa gakata, kaagaa petoo
a paagoo meegee naadi 'Epa naekeasii' see kasiyu ko aa miya waa epa ekeasiino gaano
pedeo" see asigi.
5 Kuwa Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Tuhan asiino, "Inii me
Ogatamee mikee gaano dimii mee ebo mée yakiyaai" see asegea.
6 Tuhan me asiino, "Ikii me Ogatamee mikee gaano dimii mee peenaa too kiyaa
miya ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee gaano dimii mee sesawi
poo keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me apee ebo piyaa wodoo to mee
'Badegeeta maakaa piku yiba weeniyaai' see asiyu ko ikii me asiyaa menaa kuwa
kiyeeyaa" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee me yaukuwataa see agiyoo yaukuwaano too see dimii gaawoosi naadi topeta menaa

7 Yesus me eewegaano, "Ikii me agiyoo-pagiyoo kiokagee see mée waa bugi
kiyaataaki yee, domba wodaa kimunitaaki yee kisee agiyoo ukuwadoota ee kaa
meemaagi kaboo ikii me wa paagoo 'Anii naano agiyoo kakupimaaga yoka moga
nakaayoo me-naai' see asiyaa ye?
8 Taa, mée me kisee wa paagoo se asiyaa. Wa me eboo me wa paagoo asiyaa menaa
mee ko kisee: 'Eto ko anii naano agiyoo naanaka yoka aa daamaa dokaa maataata
kaama naano agiyoo nakopemaata nii. Ani keta naapa, kaama too aa nose' see kuwa
too asiyaa.

‡ **16:29** Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa kuwa ko daba bagee paagoo, Lazarus see see bagee paagoo daamaa aii manii. Okoo wisintayu ko Ogatamee ma, Wa me menaa ma kuwa miya wisintaayaa mokoo, see kuwa gaamaasi naadi menaa yuwa. **17:3** Mat 18:15-17 **17:4** Mat 18:21-22 **17:6** Mat 21:21

9 Mee agiyoo yaokagee see mée to me wa me eboo me asiyaa menaa kuwa
yaukuwaano too see mée yoka wa me eboo me paamee see menaa kuwa wa paagoo
se asiyaa, se maa?
10 Ikii miya kisee. Ikii me Eboo me kiseta menaa kuwa daamaa yaukuwamaata
kaama ikii me wegayaa menaa kuwa ko kisee: 'Inii ko peedi, inii me Eboo me mée
asiyaa menaa yuwa koogo yaukuwagee taano too see bagee yuwa yoka paamee see
menaa mée se asiyaa miya daamaa' see menaa kuwa ikii me wegaano daamaa" see
asigi.

Yesus me esee pedeo abuu yago bagee mée gaasi abuu yataa kiyaata menaa

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakataaka too Galilea wee kaa magaa ma,
Samaria wee kaa magaa ma kuwa yaayupii da taa woosege.
12 Maga ena kaa pakaamaaga too ko esee pedeo abuu yago bagee okoo mée gaasi
topea. Okoo meedoota beesekaa mokoo see yoo kaama yiinaagee naadi
13 ebo menaa-menaa kaa asiino, "Ei, Yesus, Guru, inii kuwa epa mée gaai, epa mée
gaai" see asegea.
14 Yesus me okoo deeta kaama asiino, "Ikii peedoota imam bagee paagoo ikii ekaato
pe-deeyaai" see asigi. Etaawee peetaakea naaki abuu yuwa taa keepeasega.
15 Okoo mée ena ni me abuu yuwa taa kega nao naadi metaki meedoota Yesus
paagoo ebo menaa-menaa kaa Ogatamee yaapaageeki.
16 Yesus me badoo da kaa mumo maga kaa esee-ekeata kiiboo, paamee see menaa
asigi. Mee mée mee ko Samaria kaa mée.
17 Yesus me wegaano, "Okoo abuu taa kedaa sepea bagee okoo mée gaasi, se maa?
Mée okoo iyee kuwa kayoo topea naa ya?
18 Mee apanaa tomaa kaa mée to wa too Ogatamee yaapaagee taano see naadi
metaki migi ye?" see wegagi.
19 Yesus me mee mée to asiino, "Yiinaageeta koogo pooi. A me Anii mikee nagaano
dimii mee me eto aa daamaa kege, daba daagimaa peege" see asigi.

"Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naa maadee mani kaata naa ya?" see aseta menaa

Mat 24:23-28,37-41

20 Parisi kaa bagee yuwa me Yesus asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi naagoo naa maadee mani kaata naa ya?" see asegea naaki Wa me asiino,
"Kisee se. Ogatamee Wa too ebo mée eetupi ii see nekeensi naadi agiyoo kuwa mée
me ipiipi deena-deena see kaa se deemaayaa.
21 Mée me 'Miweei, deede, nakaayoo Wa too ebo mée eetupi nao' see asiyaa kuwa
se, bedaa 'Amokiyoo deede' see kuwa miya taa. Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa ikii paagoo eto ukuwaandaa taaka yoka daamaa nekeenii" see asigi.
22 Kiyoo kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Mée Yogaa mee
meetagi naagoo ikii me moga deega naaki ou see gaatagea kiya se diitagea.
23 Mée me 'Ei, deede, Waa amokiyoo tupi' see kisiipea kiya pe-si dii, bedaa 'Ei, Waa
nakaayoo tupi' see kisiyaa miya se pooi.
24 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to deeyaa mokoo kaata. Bego-
bego apaa to epoo to kaa uduma, naayaato kaama masegeeta naayaato too seke-wasii
peega see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya mée uduma kisee Waa
diitagea.
25 Kisee diitagea kiya eto mee begaa kaa bagee yuwa me Waa be kaa wisinegee naadi
kaama Waa boodi maamaa abaagee taapi, kisee keta ukuwaaniino gaano pedeo.

17:14 Im 14:1-32

26 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota kaboo magaa da kaa
bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo segee seta see see iminookaa miya okoo kisee
agiyoo daba ukuwataaka too meetagi.
27 Mee ko mée tomaa yuwa okoo naano agiyoo noogee, api aamanee, api goegee,
kisee daba ukuwawoo segee seta, kisee too Nuh mee kapal see komaa yiba seemeta
yoo too. Seemeta kaama kuwa bagee okoo uduma uwo me dapimeta.
28 Bedaa idukaa Lot mee tota kaboo da miya mée me kisee ukuwawoo segee seta.
Okoo naano agiyoo noogee, agiyoo-pagiyoo pe-doogee, pe-edaagee, bugi yaagee, ee
maagee, kisee agiyoo daba ukuwagee, omegee, toogee seta.
29 Kiya Lot mee Sodom magaa kaa kaama peeta naagoo epoo to kaa kaama biyaa
ma, pedeo noogaa peeyaa see biyaa patagu ma kuwa bekea esedaa naadi mee magaa
kaa bagee yuwa uduma biyaa peeyaata.
30 Mée Yogaa mee awee da kaa kaatagi naagoo miya kisee kaata.
31 Mee naagoo ko yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata
oogaai. Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya ee kaa agiyoo ou naadi pakaa-maseekee se.
32 Lot woga me kisee ukuwata kuwa ikii daamaa nekeenii.*
33 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa yuwa kaa
too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo
ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo
usiyaato ko daamaa kaatagea, okoo daba daagimaa pootagea.
34 Ani me kisiino ko: Mee naagoo daatooyiba mée ekea wiya enaataa toomoo
ometaaka too ko mée ena mee badaa maageeyu, ena mee kisee eke.
35 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee badaa maageeyu, ena
mee kisee eke.
36 [Paayogaa ekea wiya bugi yaataaka too ko mée ena badaa maageeyu, ena mee
kisee eke,] kisee kaata" see asigi.
37 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan, kuwa agiyoo kuwa kayoo
naa ukuwaaniita naa ya?" asegea naaki "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo
yuwa kiyoo kutuu siyaa" see asigi.†

18

Api miyaa ena me maamaa pe-asegee siyaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa okoo ae-wae, gaagaa siyaa kaboo
miya sembahyang se ekeata kisee too ukuwageesi naadi kaama ebea-ebea menaa
ena eewegaano ko kisee:
2 "Maga ena kaa mena ena too too mée yadaakomee taa see mée ena agoo. Waa
Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo se ekee see mée, mée miya epa taa see mée.
3 Mee magaa kaa api miyaa ena miya topa. Wa me mee mena yadaakomee taa see
mée to me anii mena nadaakomeesi naadi maamaa pe-asegee taano ko 'Ei, anii mée
ma mena agoo yoka a me mena nadaakumii' kisee maamaa pe-asegeeka.

17:26 Kej 6:5-8 **17:27** Kej 7:6-24 **17:29** Kej 19:24-25 * **17:32** "Lot woga me kisee ukuwata" see menaa mee ko Ogatamee me Sodom magaa ma, Gomora magaa ma kuwa pedeo kiyaata naagoo Lot tukuguu oodaa seta kaboo "Okaato se deeyamoo taai" see aseta kiya Lot woga me ee kaa agiyoo ou naadi okaato yaato deeyamaata kemaata waa pedeo keta, dega omaa to gakadeta yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa. **17:32** Kej 19:17,26 **17:33** Luk 9:24-25, Yoh 12:25 † **17:37** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **18:1** Luk 11:5-8

4 Mee mena yadaakomee taa see mée to me mee apii miyaa da me kisee too
nasegeeka kuwa be naadi yawisintagaa segeeki. Kisee ukuwagee naadi kaama kaagaa
ena wa me gaano, 'Anii Ogatamee mee miya wedaano taa, mée miya epa taa
5 kiya mee api miyaa da me ni paagoo kisee nasegee segeeka kuwa kana yoka kisee
too se nameegeesi naadi wa me menaa da anii daamaa yadaakumiipa' see gaagi, see
kuwa" see asigi.
6 Tuhan Yesus me mee ebea-ebea menaa eewegamaata kaama bedaa okoo paagoo
asiino, "Mee mena yadaakomee taa see mée waa dimi topoo taa see mée kiya wa me
'Mee api miyaa da wa me menaa da anii daamaa yadaakumiipa' see menaa kuwa ikii
daamaa nekeenii.
7 Mee api miyaa da me idimeta menaa kuwa wa me yayeegi kiya Ogatamee me
kisee Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa me menaa kuwa si yayiipi ye? Okoo me
kisee too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya ae-wae segee siyaa menaa kuwa
Wa me yayiino be kegee segee taapi ye?
8 Taa, okoo me ae-wae segee siyaa menaa kuwa Waa moga yayeeta kaama mena
ena too too daamaa yadaakomee taapi. Kisee Wa me daamaa okoo kaa yaukuwawoo
taapi kiya Mée Yogaa mee meetagi naagoo okoo me Waa mikee gaawoo taakea see
kuwa diitagi ye, taa ye?" see asigi.

Parisi kaa bagee ena ma, pajak kepee yamasegee see bagee ena ma ekea kaa ebea-ebea menaa

9 Okoo 'Anii dimi topoo, apanaa bagee kuwa dimi ewo see bagee yuwa too' see dimii
gaayaa bagee kuwa kisee dimii ekeasi naadi Yesus me apanaa ebea-ebea menaa ena
eewegaano ko kisee:
10 "Mée ekea wiya Ogatamee me ee kaa sembahyang taano see naadi peetaa. Ena
mee Parisi kaa mée, ena mee pajak kepee yamasegee see mée.
11 Peemaata kaama Parisi kaa mée to yiinaageeta dimi yiba sembahyang menaa
ko 'Ogatamee, anii apanaa bagee see see se yoka anii paamee dimii mee ebo. Oma
masetaa see bagee yuwa ma, dimi koopoo see bagee yuwa ma, tobaaka taagee see
bagee yuwa ma, amokomee pajak kepee yamasegee see mée waa miya uduma okoo
too, anii taa yoka paamee, magiyaage kasega.
12 Anii gaayu ko daa gakata egapii wiya naano agiyoo tapoo toogee segeeka,
bedaa ni me masiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee kaneegeeka yoka' kisee
sembahyang menaa dimi yiba koogo asigi.
13 Kiya pajak kepee yamasegee see mée to mee beesekaa mokoo kaama yiinaageeta
epoo to yaato deataano weda kaa kisee sooi-wooi naadi kaama ekaato bokoo to kaa
yagaa kopaa toko-tokoki. Wa me wegaano, 'Ogatamee, wae, anii ko dimi pedeo see
mée yoka epa nagaai, epa nagaai' kisee menaa wegagi, see kuwa" see asigi.
14 Bedaa Yesus me wegaano, "Ani me kisiino ko: Ekea paaya sembahyang semaata
ee kaa peegea kiya Ogatamee me mee mée to 'Wa too sikii, wa too miya nao' see
gaagi. Parisi kaa mée to kisee taa. Mee ko okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa
peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see
asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Mrk 10:13-16

15 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa yamaasi naadi Wa
paagoo eemegea. Wa me topenaa see bagee yuwa kisee deeta kaama kagoo kegea.
"Yaai, kisee se" see asegea.

18:9 Luk 5:30-32, 15:1-2 **18:13** Mzm 51:1-5 **18:14** Luk 16:15

16 Kiya Yesus me kuwa yogaa yuwa "Uduma meei" see asigi. Bedaa Wa me asiino,
"Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga me
dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo
enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo Ni paagoo daamaa miyaai.
17 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao naadi kaama
yoga me dimii, yoga me menaa kuwa se masiyaa bagee kuwa ko okoo taa ma taa
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se seemiyaayaa" see asigi.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-30, Mrk 10:17-31

18 Egaa ena naagoo Yahudi kaa ebo tota bagee ena Yesus paagoo meemaata kaama
asiino, "Ei, Guru daamaa see Mée, Anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi
naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
19 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa mee kaasee kaa nasege? Mikee
daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa.
20 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege mee ko Ogatamee me menaa
kuwa aa miya ipi. Kuwa ko 'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii, oma se masii, kobaakee
menaa si yakobaai, okonaka ebo ekeasii' kisee menaa kuwa aa miya ipi yoka" see asigi.
21 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii peedi kaa kaama daamaa
ipiipi deewoo segeeka yoka" see asigi.
22 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "A me ukuwaano gaano pedeo agiyoo ena ma
topa. Mee ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee kuwa daba
bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo
kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta
kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.
23 Kiya mee mée to me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo
tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo.
24 Wa me dimi gaagaaki yuwa Yesus me deeta kaama asiino, "Kepe yago bagee kuwa
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago
bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.
26 Kuwa menaa yeegea bagee yuwa me asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba
daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa daba daagimaa peeyaa naa ya?" see
asegea.*
27 Wa me asiino, "Mée daba daagimaa poono mee ko mée me se ukuwamaayaa
agiyoo kiya Ogatamee Wa me too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka"
see asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A sekaataa
metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetupi nao naadi okoo me ee, apimee, okoo ma kenaa bagee yuwa, okonaka, yogaanii
yuwa, kisee ekeata bagee kuwa
30 eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa apanaa miya maamaa
masegee taapea, bedaa kaama mee begaa kaa miya iminoo miya, iminoo miya kisee
too umiwoo, toowoo taatagea" see asigi.

18:17 Mat 18:3-4 **18:20** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20 **18:22** Luk 12:33-34 * **18:26** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Mrk 10:32-34

31 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too amo kaa naa kaa
eepeanta kaama asiino, "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea.
Pakaamaata kaama wodoo nabi bagee me Mée Yogaa mee kaa ebeamaata menaa
yuwa uduma uwa daapa.
32 Kuwa ko Waa apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo me
wisineekee menaa wisineapea, mée badeekee menaa asiipea, dabeedi taaii taapea.
33 Pepeaduu me dakameamoo semaata booyaapea kiya wedaagoo to naagoo Waa
aya andoo pootagi" see asigi.
34 Kiya Wa me asigi menaa nekeeniino yaato okoo yaboonemaata kemaata se
nekeenegea.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mat 20:29-34, Mrk 10:46-52

35 Yesus mee Yeriko magaa kaa peetaaka too ko eta geboo da kaa emaa digiyoo see
bagee ena animaata kepe idimetaaki.
36 Mée eebaa etaawee amoo-segekea kaboo wa me asiino, "Kuwa maagiyoo?" asigi
naaki
37 "Mee ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee amoo-segeki" see asegea.
38 Wa me ebo menaa-menaa kaa asiino, "Yesus, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa
nagaai, epa nagaai" see asigi.
39 Okoo keta amoo-segekea bagee yuwa me kagoo kaa "Aa koogo tooi" asegea kiya
waa bedaa maamaa mena ugigi. "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, Aa epa nagaai, epa
nagaai" see maamaa asigi.
40 Yesus kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to badaa namaagii" see asigi. Badaa
maageegea kaboo Wa me asiino,
41 "Aa maagiyoo naidimege?" see asigi naaki "Tuhan, emaa diino keago see ede" see
asigi.
42 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa emaa daamaa kege, daba
daagimaa peege" see asigi naaki
43 taka ena emaa diino keago kigi. Waa Yesus sekaataa peegi, Ogatamee yaapaagee
see menaa wegapegeeki. Kiyoo deegea bagee uduma miya Ogatamee yaapaageekea.

19

Yesus mee Zakeus me ee kaa badaa maata menaa

1 Yesus mee Yeriko magaa kaa pakaamaata kaama peetaaki too ko
2 pajak kepee yamasegee see bagee me eboo ena ekaa da ko Zakeus mee tupi. Waa
kepe yago mée.
3 Waa Yesus mee kaasee mée to, kaasee mée to naadi kaama kisee dii-dii, kisee
dii-dii see deegi naaki mée taki, waa katu yoka diino naka.
4 Se deega ou naadi kaama moga peedoota etaawee Yesus peemagaapi yoo ara piya
ena kaa pakaa-seke.
5 Yesus mee piya manii da kaa peemaata kaama deataata asiino, "Zakeus, moga isii,
eto kenaagoo Anii a me ee kaa kaatoono gaano pedeo yoka" see asigi.
6 Zakeus moga maga kaa eseemaata kaama ede ma, ede ma Yesus badaa maadoota
ee kaa.
7 Kiya kuwa deegea bagee yuwa mena dukumeaweekea. "Yaai, dimi pedeo bagee
me ee kaa eetoono see naadi peegi" see wegagea.

18:31 Yes 53:1-12 **19:7** Luk 5:30, 15:1-2

8 Ee kaa peemaata kaama toomuu taakea kaboo Zakeus yiinaageeta kaama asiino,
"Ei, Tuhan, ni me kepee, ni me agiyoo tabaa da kuwa uduma yupigapi wuditaata
naato yaato daba bagee paagoo yawudiipa. Bedaa anii mée paagoo pajak kepee koga
yuwa ma yamasema bagee kuwa anii kuwa koga yuwa kuwa too se kiya kepe kaawaa
wui bedaa pe-mantagaa taapa" see asigi.
9 Yesus me waa asiino, "Aa miya Abraham ma ena tomaa kadeega yoka eto kenaagoo
Ogatamee me mée daba daagimaa peeyaano menaa kuwa mee ee kaa bagee paagoo
nakimega.
10 Mée Yogaa mee meta mee ko egata bagee yuwa abamaata kaama okoo daba
daagimaa peeyaano see naadi meta yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Mat 25:14-30

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamagaano see koo taaki yoka mée yuwa
me gaano, 'Waa pakaamaata kaama kisee ki Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taapi' see dimii gaagea. Kisee kemaata Yesus Wa me menaa yiitookea bagee paagoo
ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
12 "Ekaa yago mée ena waa magaa to kaa tookee eboo natuyaasi naadi beesekaa
magaa ena kaa peegiino see.
13 Waa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee okoo gaasi 'Meei' asigi.
Okoo uduma meemaagea kaboo ebo kepee okoo ena-ena yawuditaata kaama asiino,
'Kuwa kineega kepee kuwa ipiipi agiyoo-pagiyoo kaa kepe koga ma eebaa mokoo
namasegee siwoo taai, kisee too anii bedaa meemagaata yoo too' see asigi.
14 Mee magaa kaa bagee apanaa yuwa me waa be kegea yoka waa ebo mée se
eetuyaasi naadi menaa pe-asiino bagee peeyaagea. Peemaata kaama okoo me asiino,
'Mee mée mee inii be yoka inii me magaa to kaa waa ebo mée se niituyaai' see asegea.
15 Kisee asegea kiya waa ebo tuyaagea. Waa metaki meedoota mee magaa
kaa meemaata kaama wa me kepee yawuditaata bagee yuwa koga kepee magoo
namaapea naadi 'Meei' see asigi.
16 Petamanii meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee naekeaseme
mee eto koga kepee gaasi kamasemaaga' see asigi.
17 Mee eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa
peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega
yoka maga gaasi kaa bagee kuwa paagoo a too ebo toowoose yoka ebo katuyaaga' see
asigi.
18 Wiyaagoo to meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee naekeaseme
mee eto koga kepee idibi kamasemaaga' see asigi.
19 Mee eboo me asiino, 'Aa gaayu ko maga idibi kaa bagee yuwa paagoo a too ebo
toowoose yoka ebo katuyaaga' see asigi.
20 Bedaa mée ena ma wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, a me
naekeaseme kepee mee deede. Ani me doka sikii to yiba kapodamaata kaama topa.
21 Kuwa ko aa dimi pesee see mée kemaata kaweda kaa. A me ukuwaano taa
agiyoo miya a me yamasiyaa see mée, bedaa a me weeno taa agiyoo kuwa miya aa
ota yadaayaa see mée, aa kisee omaago see mée to kadeega kemaata' see asigi.
22 Mee eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi pedeo kaa naokagee see mée.
A me nasege menaa kuwa doodoo a me pedeo ukuwataa to mokoo da kaneega. Anii
ukuwaano taa agiyoo miya yamasiyaa see mée, bedaa weeno taa agiyoo miya ota
yadaayaa see mée, kisee dimi pesee see mée see kuwa a me nadeege.

19:10 Luk 5:31-32, 15:4-7 **19:17** Luk 16:10

23 A me waa kisee mée yoka weda nao see nagaayu ko kaasee kaa ni me kaekeasema
kepee mee aa bank kaa bagee paagoo namagaano taa ya? A me kisee namagame
naaki anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa' see asigi.
24 Kiyoo kaama wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee mee
masegeeta kaama kepe gaasi agoo see mée to namanii' see asigi.
25 Okoo me asiino, 'Neataagi, waa kepe gaasi agoo yoka sikii' see asegea naaki
26 wa me asiino, 'Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea kiya taa kiyaa
bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa.
27 Eto ko anii okoo me eboo naatoono kuwa be see nagaagea bagee kuwa nii ma
yape kiyaa bagee mokoo yoka badaa namaageeta ni paagoo kaama niiwogeepii taai'
see aseta, see ebea-ebea menaa kuwa" see asigi.

Mée eebaa me Yesus mee Yerusalem magaa kaa ede ma, ede ma badaa maageeta menaa
Mat 21:1-9, Mrk 11:1-10, Yoh 12:12-15

28 Kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Yerusalem magaa kaa peetaaka too
Yesus mee Wa keta, apanaa yuwa uuto.
29 Muguu naadi gebo kaa magaa wiya kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa kiyoo
Betpage see magaa ma, Betania see magaa ma wiya kaa. Pakaamaata kaama Yesus
me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino,
30 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai wodaa pooduu
ena, mee wodaa da dagii da kaa mée me animaata toodiino taa see wodaa ena ekea
diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo nadoomeei.
31 'Kaasee ope nagokataagea ya?' see kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano
pedeo yoka' see naasii" see asigi.
32 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai wodaa poodu ena kiyoo
opeemaata topa, Yesus me asigi-asigi.
33 Ope gokataagea kaboo epoo bagee me asiino, "Kaasee kaa ope nagokataagea ya?"
asegea naaki
34 "Tuhan me gaano pedeo yoka" see asegea.
35 Ope gokataata kaama Yesus paagoo eemegea. Okoo me tapaato dokaa yuwa
mee keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama wodaa da dagii da kaa Yesus
yagaataagea.
36 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato dokaa
yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea.
37 Etaawee peedoota Zaitun kutuu to kaa kaama esetaaka too Yerusalem magaa mee
ekaapa see kaboo Yesus Wa sekaataa bagee mée eebaa ede ma, ede ma Ogatamee
yaapaagee sepegeekea. Yesus me pesee ma ukuwanaa segee seta agiyoo yuwa okoo
uduma dimi nagimeekee kaa
38 ebo menaa-menaa kaa "Kiiboo, paamee, inii paagoo ebo mée eetookee Mée
mee. Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage! Ogatamee ma emee-emee
mée yasiyaano Mée, epoo to wodoo Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee taai" see
asepegeekea.
39 Kuwa ukuwataakea yuwa diitoo taa see bagee yuwa noonaa Parisi kaa bagee.
Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru, kuwa A sekaataa bagee kuwa 'Kisee se, koogo tooi'
see asii, kisee ego-tago taai" see asegea.
40 Kiya Wa me asiino, "Kisee iyo. Ani me kisiino ko: Okoo koogo tuyu ko oma kuwa
miya naapaagee see kaa ebo menaa-menaa taapea" see asigi.*

19:38 Mzm 118:26 * **19:40** "Oma kuwa miya naapaagee taapea" see menaa mee ko Yesus si yaapaagee see kuwa iyo. Mée me Waa si yaapaagee siyu ko aii omaa yuwa me yaapaagee see kaa menaa taapea mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa.

Yerusalem magaa mee yape bagee me yapedeo kiyaabuu taatagea naadi Yesus me yegee seta menaa

41 Kuwa mée tabaa da muguu naadi Yerusalem deetaa see yoo pakaamaata kaama
Yesus me yege ma menaa ko kisee:
42 "Sooi, ikii Yerusalem magaa kaa bagee yuwa, eto kenaagoo ikii Ogatamee ma
emee-emee siyaa menaa kuwa ikii nekeenegea naaki ikii daamaa umiwoo, toowoo
siyaa kiya eto ko ikii kuwa menaa kiboonemaagi.
43 Kuwa kisega kuwa ko yape bagee yuwa kiyoo degaatagea. Mee naagoo ko
okoo ikii me magaa mee kibobetaata kaama ikii me peegee see etaa yuwa uduma
kitakeasiitagea. Kitakeata kaama apanaa kitaameekee agiyoo magaatoo taatagea,
kiyoo-kiyoo aataki naadi kidegaawiitagea.
44 Ikii apa kibadikumiitagea. Ikii me magaa kaa oma wagee weatoo seta yuwa kuwa
bogomedaa siyaabuu semaata ikii ma, ikii me yogaa yuwa ma kipatamaatagea, bedaa
oma ena ma, ena ma se ekeasiitagea, uduma kabaapi-paapi taatagea. Kuwa yaai-yaai
taatagea agiyoo kuwa ko 'Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi
migi' see kuwa ikii me eto nekeeniino taa kaa ukuwaaniita agiyoo" see asigi.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mat 21:12-13, Mrk 11:15-18, Yoh 2:13-16

45 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama peedoota Ogatamee me ee
kaa peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma
abagakomeeyu.†
46 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ni me
ee mee ko sembahyang taa see ee yoka' see ebeamaata kiya ikii me ko oma masetaa
see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.
47 Yesus mee egapii gakata Ogatamee me ee kaa mée yuwa topegeeki. Imam bagee
me eboo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, apanaa ebo
bagee yuwa ma kuwa Yesus patamaano see dimii agoo
48 kiya iyo, mée yuwa me Wa me menaa ebo nao naadi maamaa ipiipi yayiitoo
siwookea kemaata Waa kaasee patamaakee, ewo.

20

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa

Mat 21:23-27, Mrk 11:27-33

1 Kaawaa ena Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama kuwa daamaa etokaa doometa
menaa mée yuwa topetaaka too ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea.
2 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa kisee
naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata
kaama ukuwanaa segeeke? Mée asii" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka.
4 Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée
yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to
wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye?
Kaasee? Nasii" see asigi.

19:42 Luk 13:34-35 † **19:45** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **19:46** Yes 56:7, Yer 7:11

5 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me
'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée
asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa
mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi.
6 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa'
see asiino miya pedeo, mée yuwa me inii mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee
nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea' naadi oma
kamu me mée wogeepii siyaa yoka kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo"
see menaa kuwa aawegaakea.
7 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo
maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee
me Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa
se kisiipa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Mrk 12:1-12

9 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena mée yuwa paagoo eewegaano ko
kisee: "Bugi epoo mée anggur poo bugii ena yaatayu. Yaataata kaama apanaa bagee
me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa peegi. Maamaa
omegee naadi kaama
10 kuwa poo yuwa kapoo kega kaboo bugi epoo mée me wa paagoo agiyoo yaokagee
see bagee ena asiino, 'Aa peedoota ni me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo ni
me see yuwa namasigii' see asigi. Peedoota bugi kaa peemaagi naaki bugi yayaagee
see bagee yuwa me waa peneata kaama aii dakamegea. Okoo me bugi epoo mée me
see yuwa se manegea naadi bedaa metaki peegi.
11 Bedaa mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma
peeyaagi kiya okoo me kisee dakamegea, badeekee menaa badegea. Bugi epoo mée
me see yuwa maniino taa naadi metaki peegi.
12 Eta wedaagoo to mee bedaa wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma peeyaayu
kiya waa miya dakameamoo naadi kaama abagaapeasegea.
13 Kaama too bugi epoo mée me asiino, 'Anii kaasee ukuwaapa naa ya? Eto ko
niyoopaa, ni me esee epa see yogaa mee peeyaapa. Wa me menaa kuwa okoo me
daamaa yayiipea gaaga' see asigi.
14 Yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama okoo me koogo aawegaa
taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka
niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
15 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata kaama wogeepeasegea, see koo
seta" see asigi. Bedaa Yesus me asiino, "Mee bugi epoo mée me kuwa bugi yayaagee
see bagee yuwa kaa maagiyoo yaukuwaapi?
16 Waa meemaata kaama kuwa wa me bugii yayaagee see bagee yuwa pedeo
kiyaapi. Pedeo kiyaata kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi
naadi yaekeasiipi" see asigi. Kuwa menaa yiitookea bagee me asiino, "Yaai, kisee
ukuwaaniino pedeo" see asegea
17 kiya Wa me okoo maamaa tamaata kaama asiino, "Ikii me 'Yaai, kisee se' see
gaagea kiya Ogatamee me kapogee yiba menaa ena mee nekeeniino yaato kaasee?
Ikii nekeenegea ye? Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata. *Mzm 118:22*

20:9 Yes 5:1 **20:15** Ibr 13:11-13

18 Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa daada-paada siyaa, bedaa
mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa miya tagiindaa siyaa' see ebeamaata" see
asigi.*

19 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, imam ebo yuwa ma okoo kuwa
ebea-ebea menaa yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata kaama mée
asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea. Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya
mée yuwa me mée kagoo kaapea yoka naadi Waa peneasiino kuwa wedaagea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:15-22, Mrk 12:13-17

20 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, imam ebo yuwa ma okoo me
Yesus mee maamaa tamaata kaama Waa koopoo see menaa wegasi naadi inii kaasee
ukuwaakee naa daamaa naa ya naadi dimi abagea. Kiyoo kaama koogo deena-deena
see bagee Wa paagoo peeyaagea. Okoo ko dimi daamaa poga-poga see kaa Wa paagoo
mena apaadeesi naadi peeyaagea bagee yuwa. Mee ko Yesus me koopoo see menaa
ena wegayu ko Waa Gubernur paagoo yaekegataata kaama pedeo kiyaasi naadi okoo
me kuwa bagee yuwa Wa paagoo peeyaagea.

21 Kuwa peeyaagea bagee Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko mikee
menaa too mée topetaa see Mée to ii see kagaage. A me mée tupiino kuwa ebo
bagee yuwa miya aa weda taa kaa mée tupiino too, bedaa Ogatamee me etaa yaato
menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa topoo see kaa too mée topenaa segeeke
kuwa inii kaipi yoka

22 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar maniino
kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.†

23 Kiya okoo me Waa deebaa taano see dimii mee Wa me nekeenta kaama asiino,

24 "Pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi. Doomaagea kaboo "Mee kepee mee kaa
maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki "Kaisar mee"
asegea. 25 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar
manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi.

26 Wa me asigi menaa mee ipi nao naadi okoo dimi nagimegea, pe-asiino mena ena
ma taa naadi koogo togea. Okoo me Yesus me mée yuwa paagoo koopoo see menaa
wegasi naadi apaadeegea kiya iyo.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:23-33, Mrk 12:18-27

27 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo meemaagea. Okoo
me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaakee,
aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.

28 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano
gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka tuyaa
mée me mee apii goeai' see menaa ebeamaata.

---

* **20:18** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea. Mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa tagiindaa siyaa see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus wisintaata bagee yuwa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.
† **20:22** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta. **20:28** Ul 25:5

29 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa bagee okoo
petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi. Mee api miyaa
da ipuugamee me goegi.
30 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi
31 bedaa mabeimee miya kisee. Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too.
32 Kaama too apii to miya booga.
33 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu ko
iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa
mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Eto magaa da kaa toogee see begaa kaa mée me api goetaa, api
mée mantaa, kisee ukuwagee see
35 kiya iminookaa yaato Ogatamee me okoo sikii, ede yoka naadi aya andoo
peeyaatagi bagee kuwa ko api goeano miya taa, api mée maniino miya taa.
36 Okoo wiyaagoo to se booyaa, malaikat bagee yuwa mokoo umiwoo, toowoo siyaa.
Okoo Ogatamee me aya andoo peeyaabuu see bagee yoka okoo Wa me yogaa kiyaa.
37 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa kuwa agoo. Mee ko
idukaa Musa paagoo katu see piyaa ena biyaa gada peeta kiya pooneano taa keta see
menaa yiba mena ena ko kisee: TUHAN mee ko 'Abraham ma, Isak ma, Yakub ma
okoo me Eboo' see menaa kuwa Musa me ebeamaata.
38 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee
menaa se wegayaa, aya tuyaa bagee kuwa kaa too wegayaa.‡ Okoo uduma Wa paagoo
aya toono too yoka" see asigi.
39 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa me asiino, "Guru, A me daamaa
wegage" see asegea.
40 Mee kaama wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

*Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?"
see aseta menaa*
Mat 22:41-46, Mrk 12:35-37

41 Yesus me okoo asiino, "Mée me wegaano, 'Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo
Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kaatagi' see menaa wegayaa
kiya kuwa kaasee?
42 Daud me idukaa Mazmur kapogee yiba ebeamaata menaa ena kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
43 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa ebeamaata.
Mzm 110:1
44 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka Ebo Kristus
mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.§

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Mrk 12:38-40

45 Mée yuwa uduma yiitoo taakea kaboo Yesus me Wa me topenaa see bagee asiino,

---

20:37 Kel 3:6 ‡ **20:38** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. § **20:44** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

46 "Musa me menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo me 'Mée me anii ebo
naekeasiino too ede' see gaayaa bagee yoka gaai. Okoo daamaa togoo dokaa maatagaa
naadi peenaa-paanaa taa see too ede, mée kutuu taa see yoo okoo peenaa siyaa
kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano kuwa miya ede. Bedaa
okoo sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi ebo bagee me animaayu
taa see yoo kiyoo too animagaano miya ede, ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo
miya ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano miya ede.
47 Okoo me api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma yatakimiyaa
see bagee. Okoo mée me naapaageesi naadi sembahyang menaa yuwa togoo kaa too
asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too ukuwagee see bagee yuwa yoka okoo esee
pedeo kaatagea" see asigi.

21

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Mrk 12:41-44

1 Yesus mee deamaagi too ko Ogatamee me ee kaa kepe yago bagee yuwa me kepe
awegee see yoo kepe awetaakea.
2 Daba see api miyaa ena me miya pose kepee peedi wiya kuwa too awetaaga.
3 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee
daba see api miyaa da wa me awetaaga kepee wiya kuwa ko kepe peedi kiya peedi
se, apanaa bagee okoo me awegea kepee kuwa asii eboo.
4 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa awegea kiya mee apii
miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee yuwa uduma ki awetaaga
kuwa me mikee esee ebo kepee mokoo awetaaga" see asigi.

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-14, Mrk 13:1-13

5 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee noonaa me wegaano, "Ogatamee me ee
mee diino esee ebo, oma ee magaano daamaa yaai, ee daamaa deesi naadi mée me
manta agiyoo kuwa miya dimi nagimega" kisee menaa wegagea. Yesus me asiino,
6 "Kuwa ikii me deegea agiyoo kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma
wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see asigi.
7 Okoo me asiino, "Guru, kuwa agiyoo kuwa maadee moga ukuwaaniita naa
ya? Kuwa agiyoo ukuwaaniino see kooka ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo
ukuwaandaa taata naa ya?" see asegea.
8 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa nekeenii. Anii
poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani ekaa naweakee kaa 'Anii ko
Waa yoka' see menaa weganaa taapea, bedaa 'Ogatamee me monaa da kaa kega yoka'
kisee menaa kuwa miya weganaa taapea kiya ikii emaa se wugii, okoo sekaataa se
pooi.
9 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya yiipea,
beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo
kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se" see asigi.
10 Bedaa Wa me asiino, "Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taatagea. Amokiyoo
magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea.
11 Kiyoo-kiyoo maga pigii miya medaa taata. Naano agiyoo taa uwaa miya medaa
taata, ikiyoo uwaa da miya medaa taata, kisee yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata.
Epoo to kaa miya yaai-yaai, dimi nagii-nagii agiyoo agoo kedaa taata.
12 Kiya kuwa agiyoo ukuwaaniino taa kaboo mée me ikii kiwegee-wegee taatagea,
bedaa ikii kibe kaa yagaa kipeneata sembahyang segee see ee yuwa yiba kidogeamoo

20:46 Luk 11:43 **21:4** 2Kor 8:1-3

taatagea, digiyoo ee yiba miya kidogeamoo taatagea. Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee paagoo kiipootagea.
13 Ikii okoo paagoo kiipootagea kuwa ko ikii Ni me menaa daamaa eewegasi naadi kiekeasiyaa kaboo yoka daamaa eewegaai.
14 Kisee kemaata okoo me kiipeeyaa kaboo ikii me 'Anii kisee menaa wegaapa, kisee menaa wegaapa' see dimii kuwa se gaagaa taai.
15 Ikii okoo paagoo mena eewegaapea kaboo Ani me ikii 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see menaa kuwa ikii dimi yiba kisi-manee taapa. Kuwa menaa kuwa esee ipi see menaa kaapa yoka apanaa bagee me pedeo menaa ena ma kisiino kana kaapea, ikii ma aawisii taano miya iyo yoka dimi se gaagaa taai.
16 Bedaa kuwa kaboo da taa miya ikii me okonaka ma, ikii ma kenaa bagee yuwa ma, ikii epo peenaa see bagee yuwa ma okoo me ikii mée noonaa boosea naadi kiekegatagaatagea.
17 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe kaatagea
18 kiya ikii umina se pedeo kaatagea, ikii me mumoo to kaa edooyuu ena mee miya umina se egaata.
19 Ikii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea" see asigi.

Yesus me "Yerusalem magaa mee bugumeepeasiitagea" see wegata menaa
Mat 24:15-21, Mrk 13:14-19

20 Bedaa Yesus me asiino, "Yerusalem magaa mee yape bagee me bobetaata topea kuwa ikii deepea ko mee magaa mee bugumeepeasiino kuwa ekaapa ii see kuwa ikii nekeenii.
21 Kuwa kaboo da Yudea wee kaa toogee see bagee yuwa moga oodoota kuye kaa pakadaa taai. Yerusalem magaa kaa toogee see bagee yuwa miya peedaa taano gaano pedeo, bedaa mee magaa gebo kaa topea bagee yuwa miya kiyoo se pakaai.
22 Kuwa kaboo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko idukaa kapoge yiba ebeamaata menaa yuwa uduma uwa daasi naadi Ogatamee me pedeo yamiyaabuu taatagi agiyoo yuwa.
23 Kuwa kaboo da Ogatamee me mee magaa to kaa bagee kagoo ebo kemaata kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa apanaa agiyoo, yaai-yaai ebo kaatagea. Kadapoo yago apii yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai.
24 Mée noonaa yape bagee me mowai daapii taatagea, noonaa yagaa goe-doota kaama mée tomaa-tomaa se-magaa, we-magaa kaa doodoo peedaa taatagea. Ogatamee ewo see tomaa kaa bagee kuwa okoo me Yerusalem magaa mee batagi-patagi segee naadi pedeo kiyaabuu taatagea, kisee too okoo me ebo toono monaa mee sikii yakiyaatagi naagoo too."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-31, Mrk 13:24-27

25 "Epoo to kaa kiyoo dimi nagii-nagii agiyoo agoo kedaa taata. Kenoo to ma, agoo to ma, okadee yuwa miya apanaa agiyoo keenda kisee diitagea. Magaa da kaa kiyoo maakaa pikuu da biku-biku ebo kedaa naadi kaama tukuu da miya ebo kedaa taata. Kuwa me kaama mée tomaa yuwa uduma kuwa kaasee agiyoo yaai naadi wedaatagea.
26 Epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata kuwa kaa mée me weda ebo kaa yaai, magaa to kaa kaasee agiyoo ukuwaandaa taaka naadi boomaga-baamaga taatagea.

21:15 Luk 12:11-12 **21:20** Luk 19:43-44 **21:22** Hos 9:7 **21:25** Yes 13:10, Why 6:12-13

27 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa migi see kuwa diitagea.
Waa pesee, Wa disii to esee ebo ma migi see diitagea.
28 Kuwa uduma ukuwaaniino see kooka kaboo mikee, ikii daba kidaagimaa
peeyaano naagoo mee ekaapa kega yoka yiinaageeta weda see dimii mee ekeata pesee
ma tooi" see asigi.

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa
Mat 24:32-35, Mrk 13:28-31

29 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena asiino, mee ko kisee: "Ara
piyaa wodoo to miya, apanaa piya wodoo yuwa miya kuwa nekeenii.
30 Iye mugumedaaka see deeyu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii
nekeeniyaa.
31 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaandaa taaka see kuwa ikii
deeyu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki ii see kuwa ikii nekeeniitagea.
32 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto mee
begaa kaa bagee yuwa bogaano taa kaa diitagea.
33 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa kaata,
kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

34 "Woda tamoo to kaa booyaa kaboo dimi ooyaa see see ikii miya kisee kiyaa naadi
ikii ekaato daamaa ipiipi deewoo taai. Ikii boomagaa see uwoo noogee naadi kaama
ede ma, ede ma too otoopa pege taano ma, ikii me umiino, toono yiba gaagaa dimii
ma kuwa gaawoo, umiwoo see kaa ikii ipiipii semagaano taa kaboo mee naagoo kisee
ki miyaa yoka ikii ekaato daamaa deewoo taai.
35 Mee naagoo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa magaa da kaa mée tomaa-tomaa
yuwa uduma kaa dogeeniita yoka
36 ikii maamaa ipiipi diitoo segee taai. Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo yuwa ikii
makii taa, pesee ma toogee naadi kaama Mée Yogaa mee ikigii to kaa daba toomaasea
naadi sembahyang siwoo segee taai" see asigi.
37 Yesus mee egapi yaato Ogatamee me ee kaa kaama mée yuwa topemaata kaama
bedaa daatooyiba yaato Zaitun kutuu to kaa umiino see naadi peegee segeeki.
38 Esee pedeo tokomaa mée yuwa uduma Wa me topetaa see menaa yuwa yiino see
naadi Ogatamee me ee kaa meegee segeekea.

22

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Mrk 14:1-2, Yoh 11:45-53

1 Kuwa kaboo da ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu petoo noogee siyaa
kuwa eebaa umiino taa kaboo naapea. Paskah noogee siyaa see mee miya wegayaa.
2 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma okoo me Yesus patamaano dimii agoo kiya Waa epa see bagee eebaa
kuwa wedaagea. Okoo me wegaano, "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee
patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Mrk 14:10-11

3 Kiyoo kaama Iblis mee Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena
ekaa da ko Yudas Iskariot yiba seemigi.

21:27 Dan 7:13 **21:36** Luk 12:37-40

4 Seemigi naadi peedoota imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo yuwa ma okoo paagoo peemaata kaama wa me "Yesus mee Anii kaasee kiekegatagaapa naa ya?" see menaa eewegagi.
5 Okoo ede kaa "Kepe kisuwa kaniipe" see asegea naaki
6 "Daamaa" asigi. Mee kaama wodoo wa me 'Yesus Waa mée taa see yoo yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenaano see naadi ipiipii seta menaa
Mat 26:17-19, Mrk 14:12-16

7 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo, domba wodaa wugiyaa naagoo ko
8 Yesus me Petrus ma, Yohanes ma ekea paagoo asiino, "Paskah kaa agiyoo naano see yoka naano agiyoo nuyaa yoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
9 Ekea me asiino, "Kuwa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" asegea naaki
10 "Ekea peedoota kota kaa peemaata kaama mée ena, uwo otaawee doopegeeki see mée ena ma aadee taapea. Aadee seta kaama waa ma epo enaataa pooi. Wa me seemaapi ee yiba seemaai.
11 Ee epoo mée mee kisee naasii: 'Guru me kasiino, "A me ee yiba Ni me topenaa see bagee ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa kayoo ya?" see kasigi' see naasii.
12 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo kaa badaa kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo daamaa mée yaipiipii semaata topa see kuwa ekea diipea. Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka agiyoo-pagiyoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
13 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki mikee, Yesus me asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii semaagea.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:20-29, Mrk 14:17-25, Yoh 13:21-30, 1Kor 11:23-25

14 Naano agiyoo naano see kaboo Yesus mee Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata kaama
15 Wa me okoo asiino, "Eto mee Paskah mee Anii boodi abaano taa kaa ikii ma enaataa keenoga kuwa esee ede kega.
16 Eto kenaagoo kaama wodoo Anii bedaa Paskah se naata, iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too bedaa naata. Mee naagoo ko Paskah nuyaa-nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita naagoo yoka" see asigi.*
17 Kiyoo kaama Waa anggur poo uwoo otaawee da masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kiyoo kaama bedaa Wa me okoo asiino, "Otaawee da masegeeta uwo kuwa ikii eewudii.
18 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa naata" see asigi.
19 Kiyoo kaama roti masegeeyu, Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama okoo paagoo goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to, Ni me ikii kaa kiekegatagaapa maa to mee. Ikii masegeeta nuweei. Anii naneke-nekee see kaa noogee siwoo taai" see asigi.

---

* **22:16** "Paskah nuyaa-nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita naagoo" see aseta menaa mee ko idukaa Israel bagee Mesir magaa kaa kaama daba peeyaano taa kaboo Paskah nota see see iminookaa miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo Wa me daba peeyaabuu taatagi bagee yuwa ma epo enaataa eenaatagi see kuwa nekeensi naadi aseta menaa mee.

20 Naano agiyoo noomaata kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu. "Mee
ko Ni me tadaa uwoo, ikii ma, Ogatamee ma, Wa me gipii see aseta menaa ma kuwa
uduma enaataa aagadimisi naadi kikabageapa tadaa mee.
21 Yeede, Anii naekegatagaapi mée to mee nakaayoo Anii ma epo enaataa totaaki.
22 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see bogaapi kiya
Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi" see asigi.
23 Wa me topenaa see bagee yuwa "Inii maamee me kisee ukuwaapi, maamee me
kisee ukuwaapi?" see menaa aawegaakea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa

24 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo me inii maamee naa ebo
bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawisi-maawisikea.
25 Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu
ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa,
okoo mée me 'Waa ko inii me dimi maataa see eboo' see naapaagee taano ede see
dimii gaayaa bagee yuwa
26 kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo bagee gaayu ko peedi see
bagee mokoo kemagaano gaano pedeo, bedaa ikii ebo kiitotaa see bagee gaayu ko
agiyoo aii yaokagee see mée to mokoo kaai.
27 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Noogee yoo animagaakee mée mee ebo ye, naano
agiyoo yamase-manee siyaa mée mee ebo ye? Naano see naadi animaayaa mée waa
ebo, se maa? Mikee kiya Anii kisee dimii taa. Anii ko agiyoo aii yaokagee see mée
mokoo ikii paagoo kiitoogeeka.
28 Anii nagaadee naadi ae-wae siyaa kaboo ikii me Anii naekeasiino taa, Anii ma
enaataa niitoogee see bagee kemaata
29 Neataagi me Anii ebo natuyaata see see Ani me miya ikii ebo toowoosea naadi
ebo kituyaaga.
30 Anii ebo kiitoowoo taata kaboo ikii miya Anii ma epo enaataa naano agiyoo
noowoo segee taatagea, bedaa ikii ebo animagaano yoo animaata kaama Israel bagee
mée apa gaasi ma wiya kuwa mena ena too too yadaakomee siwoo taatagea."

Yesus me Simon Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Yoh 13:36-38

31 "Simon, Simon, nayii. Iblis me ikii uduma kigaadeesi naadi idimigi. Gandum poo
kipii yuwa ikii beedaasi naadi tagimiyaa mokoo kisee kiukuwaapi
32 kiya a me mikee nagaano dimii mee se taa kisi naadi Anii sembahyang kasegeeka.
Aa kisee kagaadee semaata kaama dimi mena gepeenta bedaa Ni kaa namaatagaape
kaboo kuwa apanaa mikee nagaayaa bagee yuwa miya okoo me dimi mena daamaa
pesee kiyaabuu siwoo taai" see asigi.
33 Petrus me asiino, "Tuhan, anii Aa ma epo enaataa digiyoo ee yiba mée peeyaayaa
miya daamaa, enaataa booyaa miya koosi" see asigi.
34 Kiya Yesus me asiino, "Petrus, Ani me kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba aa kaagaa
wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena
menaa taapi" see asigi.

Yesus me "Eto kaama wodoo mée me ikii kibe kaa badaa se kimagaapea" see kuwa nekeensi naadi aseta menaa

35 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Idukaa Anii ikii paagoo kisema menaa ko
'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao see menaa eeweganaasea naadi pooi, kepe
ayaabu, ayaa, bado doko kisee agiyoo se dogaai' see kisema. Kisee kisema naadi ikii

22:20 Ibr 8:8-13 **22:24** Mat 18:1, Luk 9:46 **22:27** Mat 20:25-28, Luk 12:37 **22:29** Luk 12:32 **22:31** Ayb 1:8-11, 2:3-6 **22:32** Yoh 17:15

peenaa semea kaboo ikii agiyoo ena waa naa gaagaa semea ye?" see asigi naaki "Taa,
inii agiyoo ena ma gaagaa taano taa" see asegea.
36 Wa me asiino, "Mikee kiya eto kaama wodoo ko kepe ayaabu agoo see bagee
doonaa taano daamaa, ayaa miya dogaai. Bedaa mowai taa see bagee kuwa miya
okoo me ebo dokaa pe-doogeeta kaama mowai edaakee kuwa daamaa.
37 Kuwa kisega menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena
Ni kaa uwa daasi naadi kisega, mee ko 'Waa miya mena si yayeetaa see Mée ena ii
see gaatagea' see ebeamaata menaa mee Ni kaa uwa daano gaano pedeo. Mee see
see menaa kuwa uduma eto Ni kaa uwa daataaka yoka naadi kisega" see asigi.
38 Wa me topenaa see bagee me asiino, "Tuhan, nakaayoo mowai wiya agoo" asegea
naaki "Sikii" see asigi.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Mrk 14:32-42

39 Kiyoo kaama Yesus peedoota Wa me peegee see yoo Zaitun Kutuu to kaa, bedaa
Wa me topenaa see bagee yuwa miya Wa sekaataa peegea.
40 Peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii,
pedeo menaa wisintaasea naadi sembahyang taai" see asigi.
41 Waa pakadoota woo kaa naa kaa oma kamu pakaaniyaa see yoo mokoo
pakaamaata kaama kagu maga kaa sebaata sembahyang menaa ko
42 "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni me boodi abaapa kuwa A
me se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata
dimii too" see asigi.
43 [Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama malaikat bagee ena Yesus pesee kiyaano
see naadi Wa paagoo eseemaagi.
44 Yesus mee esee dimi gaagaa ebo kaa maamaa sembahyang taaka too Wa me aweta
kopa yuwa tadaa kopa daata eseanee siyaa mokoo see see magaa da kaa eseaneeka.]
45 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo
eseemaagi too ko okoo ae-wae, dimi nagimeamoo naadi kaama toomoo ompea.
46 Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa toomoo too ometaakea ya? Ikii kigaadee siyaa
kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi anoogeeta sembahyang taai" see
asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Yoh 18:1-11

47 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena mée ebo etaa meemaagea. Yesus me
topenaa see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee Yudas mee ma enaataa eemeemaagi.
Yesus mee ebe duuduu taano see naadi peedoota Wa paagoo peemaagi ko
48 "Ei, Yudas, Mée Yogaa mee yaekegataage kuwa kaa ebe naduuduuke ye?" see
asigi.
49 Yesus ma enaataa topea bagee yuwa me Yesus peneasiipea yaai naadi kaama "Ei,
Tuhan, inii pe-daakumii ye?" see asegea.
50 Okoo mée waa ena me posee da me mée ena kaa kobeasigi naaki dagi yagaa
yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée.
51 Yesus me "Kisee se" see asigi. Apa kamuu da daakomeegi mée to apa kamuu da
yagaa yapeneasigi naaki daamaa kigi.
52 Kiyoo kaama okoo me Waa peneasiino see naadi mepea bagee tabaa da, kuwa ko
imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo yuwa ma, Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa ma okoo paagoo Yesus me asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see
bagee ena mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?

22:37 Yes 53:12

53 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka, ikii miya
kiyoo topea kiya ikii me napeneasiino taa kemea. Kiya eto kiipaa ikii miya omaago
kegea, digiyoo yaato pesee da mee miya omaago kega" see asigi.

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:57-58,67-75, Mrk 14:53-54,65-72, Yoh 18:12-18,25-27

54 Yesus mee peneata kaama Ebo Imam me ee kaa eepeegea kiya Petrus waa koogo
deega se deega see uuto obeegi.
55 Mee ee kaa peemaagi ko yoo da kaa mée yuwa biyaa yuwitaata toomuu taakea.
Petrus waa miya okoo paagoo pe-animaagi.
56 Animaata toomuu taaki too ko agiyoo yaokagee see apii ena me Petrus maamaa
tamaata kaama asiino, "Ei, mee mée mee miya Yesus ma epo peenaa see mée to, se
maa?" see asega.
57 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, mee mée to anii ewo" see asigi.
58 Egaaniino taa kaboo apanaa bagee me Petrus deeta kaama asiino, "Aa miya okoo
yaato bagee ena" see asigi kiya Petrus me "Taa, kisee se" see asigi.
59 Peenaa toomaata kaama bedaa mée ena me asiino, "Ei, mee mée mee mikee Waa
ma enaataa see mée to, waa miya Galilea wee kaa mée yoka" see asigi.
60 Kiya Petrus me "Taa, kisee menaa anii ewo" see asetaagi naaki taka ena ayam
menaaki.
61 Tuhan mee Petrus yaato ikigi maataata kaama emaa pe-wugitaagi naaki Tuhan
me yumakaa asigi menaa da taka ena nekeenigi, mee ko 'Eto kenaagoo Aa kaagaa
wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena
menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama
62 peedoota amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.
63 Kuwa kaboo da Yesus peneata bagee yuwa me Aa ebo ye naadi yagaa kopaa
dakameamookea.
64 Yesus Wa me emaa masii to kaa doka me yabebenataata kaama asiino, "Aa
maamee me kadakamigi, maamee me kadakamigi see kuwa A me duya kaa mée
deede" see asegea.
65 Mée badeekee menaa apanaa miya maamaa asegea.

Yesus mee Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eepeeta menaa
Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Yoh 18:19-24

66 Tokoma mee da, pedeo komaa da Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa ma,
Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo kutuu
semaagea kaboo Yesus mee okoo paagoo eemegea.
67 Okoo me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee Aa gaayu ko
mée asii" see asegea. Kiya Yesus me asiino, "Kisee Ani me kisiipa miya ikii mikee see
se nagaapea keekee.
68 Bedaa kisee Anii mena ena kiapaadiipa kuwa miya ikii me se nasiipea.
69 Kiya eto kaama wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee
Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo toowoo taapi" see asigi.
70 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko A me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa' see mée asege
mee ye?" asegea naaki "Ikii me wegagea kuwa" see asigi.
71 Okoo me asiino, "Yaai, Wa me wegagi menaa da inii yeemaagea yoka eto ko sikii,
Wa me kisee pedeo ukuwapi, kisee pedeo koo sipi see deeta bagee kuwa wisintayu,
se abaai" see aaseekea.

22:53 Ep 6:12 **22:61** Luk 22:34 **22:69** Mzm 110:1, Dan 7:13-14

23

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Yoh 18:28-38

1 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa uduma yiinaageeta Yesus badaa maadoota
Pilatus paagoo
2 peemaata kaama okoo me yakobaakee menaa kuwa ko kisee: "Mee Mée mee ko
inii tomaa kaa bagee paagoo makapaa menaa eeweganaa see Mée. Wa me wegaano
menaa ko 'Pajak kepee kuwa Ebo Kaisar se manii' bedaa Wa me 'Anii ko Ebo Kristus
mee' kisee inii ebo mée eetookee mée see ekaa Waa ekaato munigi, kisee mée deebaa
segeeki" see asegea.
3 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" asigi
naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
4 Pilatus me imam ebo yuwa ma, apanaa bagee yuwa ma uduma asiino, "Ani me
ko mee Mée mee kaa pedeo ena ma si yadeega yoka" see asigi.
5 Kiya okoo me omaago ma asiino, "Taa, mee Mée mee Yudea wee kaa magaa
uduma Wa me topenaa see menaa kuwa me mée aakago-maakago siyaabuu segeeki.
Petamanii Galilea wee kaa kaama masegeeta kisee too nakaayoo too kisee menaa
eeweganaa segeeki" see asegea.
6 Pilatus me mee menaa da yeeta kaama asiino, "Waa Galilea wee kaa mée to ye?"
asigi naaki
7 "Ei" asegea. Pilatus me kuwa ni me menaa se, Galilea wee kaa ebo totaa see mée
wa me menaa yoka naadi kaama "Herodes mee paagoo eepooi" see asigi. Kuwa kaboo
da Herodes mee miya Yerusalem magaa kaa kiyoo totaaki.

Herodes me Yesus apaadeeta menaa

8 Yesus mee badaa maadoota Herodes paagoo eepeemaagea ko Herodes ede kigi.
Yesus me ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa yeegi yoka Waa deega naaki ou see
dimii gaawoo segeeki, bedaa Yesus Wa me dimi nagii-nagii agiyoo ena waa naa
nadeeyaagi naaki ou see dimii mee miya ebo.
9 Wa me Yesus mee mena maamaa apaadeeki kiya Waa mena ena ma se asigi.
10 Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me
Yesus mee yakobaakee menaa yuwa eebaa omaago ma Herodes asegea.
11 Herodes ma, wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo miya Yesus wisineekee
menaa eebaa. Aa ebo ye naadi wisineekee kaa magaa to kaa ebo tookee bagee me
disi-disii see dokaa yuwa yamaataagea. Kea seamoo naadi kaama "Bedaa Pilatus
paagoo metaki eepooi" see asigi.
12 Idukaa kaama Herodes ma, Pilatus ma ekea aabe ketaa see kiya mee naagoo
kaama wodoo ekea aaepa kiwookea.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-26, Mrk 15:6-15, Yoh 18:38–19:16

13 Imam ebo yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa ma, aii bagee yuwa ma kuwa Pilatus
me "Uduma meei" asigi.
14 Meemaagea kaboo wa me asiino, "Ikii me mee Mée mee ko mée yuwa paagoo
deebaa see menaa too eeweganaa segeeki yoka naadi kaama ni paagoo eemegea. Ikii
paagoo ani me Waa ipiipi apaadee sepa kiya ikii me Wa kaa pedeo see yawegagea
menaa kuwa anii ena ma yadiino taa.
15 Herodes wa me miya pedeo menaa yadiino taa naadi kaama bedaa inii paagoo
mée yamiyaagi yoka yeeweei, Waa bogaano gaano pedeo see agiyoo ena ma
ukuwaano taa.

16 See kemaata 'Pepeaduu me dakameamoo semaata daba peeyaai' see asiipa" see asigi.
17 [Pilatus me aseta menaa kuwa ko Paskah Naagoo tahun gakata Yahudi bagee ena, digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée ena Wa me daba yapeeyaabuu segee seta kemaata Yesus mee daba peeyaano see naadi aseta menaa yuwa.]
18 Kisee asigi kiya kiyoo topea bagee okoo uduma enaataa ebo menaa kaa asiino, "Mee Mée mee wogeepeasii, Barabas mee too daba mée yapeeyaai" see asegea.
19 Mee Barabas see mée to mee ko mee magaa kaa kiyoo mée yuwa aakago-maakago naadi kaama mée ena wugita kemaata digiyoo ee yiba dogeamaata mée to.
20 Pilatus me Yesus mee daba peeyaano see naadi kaama bedaa okoo paagoo wiyaagoo to kuwa menaa eewegagi
21 kiya okoo uduma mena ebo kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see menaa maamaa asegea.
22 Pilatus me wedaagoo to menaa ko "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya? Waa bogaano gaano pedeo see agiyoo ena ma ukuwaano taa yoka 'Pepeaduu me dakameamoo semaata daba peeyaai' see asiipa" see asigi.
23 Kiya okoo me bedaa mena ebo kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea menaa mee too pesee kegea,
24 kaama too Pilatus me okoo me menaa yayeeta kaama Yesus wugimagaai see menaa daataagi.
25 Okoo me daba mée yapeeyaai see idimegea mée to mee daba yapeeyaagi. Waa ko mée yuwa aakago-maakago naadi kaama mée ena wugita kemaata digiyoo ee yiba dogeamaata mée to kiya daba yapeeyaagi. Kiya Yesus mee okoo me ede gaagea dimii kaa too yaekeasigi.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Mrk 15:21-32, Yoh 19:17-27

26 Yesus mee badaa maadoota paku wugiino yoo eepeetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon waa kota kaa meemaagi. Aadee seta kaama Yesus me piya bokoo to mee uuto yadoosi naadi peneasegea. Piya bokoo to wa kaa yadootaata kaama uuto yadoopegeeki.
27 Mée eebaa obeepegeekea. Api yuwa miya yege ma, yii-yii ma uuto obeepegeekea.
28 Yesus mee oko maataata kaama asiino, "Ikii Yerusalem magaa kaa apii yuwa, Anii bogaapa kuwa kaa nayegee see se kiya ikii ma, ikii me yogaa yuwa ma ikii kaa aayegee taai.
29 Weda see agiyoo agoo kaata naagoo ko 'Pai keta apii yuwa ma, yoga kabaano taa see apii yuwa ma, ama taa see apii yuwa kuwa uduma daamaa, ede nao' kisee menaa kuwa wegaatagea yoka ikii ekaato kaa too aayegee siwoo taai.*
30 Kuwa yaai-yaai taatagea kaboo mée me 'Maga bago yuwa kuwa inii kaa mée tagimeeii taai, maga kutuu yuwa kuwa inii mée dapimeeii taai' see asiitagea.
31 Eto kiipaa mée me ukuwataakea agiyoo kuwa piya wii kaano taa kaboo kisee ukuwayu ko piya wii keta kaama wodoo kuwa kaasee ukuwaaniita naa ya?" see asigi.†

---

* **23:29** Yoga kabaano taa apii gaayu ko Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yoga agoo see apii yuwa okoo me yogaa yuwa boogea naadi yegee taapea kiya yoga taa see apii kuwa si yegee taapea yoka naadi daamaa, ede nao see wegaatagea. Yesus mee wugimaagea mee ko yaai-yaai ebo kiya Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yaai-yaai agiyoo ebo kedaa taata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **23:29** Luk 21:23-24 **23:30** Hos 10:8, Why 6:16 † **23:31** "Piya wii kaano taa kaboo" see aseta menaa mee ko eto mee pedeo taa see Mée wugimagaapea mee ebea-ebea. "Piya wii keta kaama wodoo" see menaa mee ko epeekaa yaai-yaai taatagea naagoo Yerusalem magaa kaa bagee mée eebaa wugiitagea kaata mokoo, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

32 Pedeo agiyoo ukuwata bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa
boosi naadi eepeegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Mumo Metoo Kutuu to kaa eepakaamaata
kaama Waa piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Pedeo agiyoo ukuwata bagee wiya
miya kisee paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée
ena.
34 Yesus wugitaakea bagee yuwa kaa Wa me sembahyang yaasiino, "Neataagi, okoo
nekeeniino taa kaa ukuwagea yoka epa ekeasii" see asigi. Kiyoo kaama okaa yago
bagee me Wa me dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi okoo
me agiyoo iyagideekea.
35 Kuwa kaboo da mée yuwa koogo diitookea. Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus
wisineekee kaa asiino, "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu
segee simi kiya Waa ekaato iyo. Waa Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus mee
mikee ki Waa kepa ko Waa ekaato daba daagimaa peesi" see asegea.
36 Okaa yago bagee yuwa me miya Waa wisinegea. Geebagi see anggur poo uwoo
goo-maneeta kaama asiino,
37 "Aa ko mikee Yahudi bagee me Eboo gaayu ko Aa ekaato daba peedee taai" see
asegea.
38 Wa dagii da kaa mena ena yaebeamaata kaama pakaa-tabeasegea. Mee menaa
da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa
yaebeamaagea.
39 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya kuwa mée ena
mee me Yesus wisineekee kaa asiino, "Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée Ebo
Kristus mee, se maa? Aa se boose yoka piya bokoo to kaa kaama daba pooi, bedaa
enaa miya daba mée peeyaai" see asigi.
40 Kiya ena mee me ego-tago see menaa kaa asiino, "Aa Ogatamee uu ye? Aa miya
Waa see see bogaape yoka Ogatamee mee wedaano, daa ye?
41 Enaa ko pedeo agiyoo ukuwata kuwa me bogaapea kiya mee Mée mee pedeo
ukuwaano taa" see asigi.
42 Bedaa wa me asiino, "Yesus, Aa ebo mée eetoono see naadi meetage naagoo anii
miya nanekeenii" see asigi.
43 Yesus me asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto kenaagoo aa Anii ma epo enaataa
Pirdaus magaa kaa toopea" see asigi.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Yoh 19:28-30

44 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa uduma digiyoo
aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa,
45 kuwa uduma keno taa. Kuwa kaboo da Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee
to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota manii to kaa too wiya
wodeenega.
46 Kuwa kaboo da taa ko Yesus me ebo menaa-menaa kaa asiino, "Neataagi, Ni me
dimi noogaa da A me yagaa da kaa kaekeasega" asigi naaki taka ena dimi noogaa da
pe-seomigi.
47 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa Roma kaa okaa yago bagee me eboo deeta kaama
Ogatamee yaapaageeki. "Mee Mée mee ko mikee pedeo ukuwaano taa see Mée to ii"
see wegagi.
48 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa diino see naadi me-yigimeeiikea bagee kuwa okoo
mée eebaa. Okoo kuwa agiyoo deegeeta kaama peedaa naadi dimi nagimeekee kaa
yagaa kopaa okoo ekaato bokoo to kaa dakamepegeekea.

23:34 Luk 6:27-28, Mzm 22:19 **23:35** Mzm 22:7-9 **23:45** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21 **23:46** Mzm 31:6

49 Yesus ipi see bagee yuwa ma, Waa ma enaataa Galilea wee kaa kaama epo peenaa
see apii yuwa ma okoo beesekaa mokoo kaama yiinaageeta kuwa ukuwaanega kotoo
yuwa diitookea.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Yoh 19:38-42

50 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup tupi. Waa dimi topoo, Ogatamee me
menaa yayeetaa see mée. Waa Yahudi kaa mena pekataa see bagee ena kiya
51 kuwa Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa me Yesus wugimaasi naadi mona daagea
kuwa waa be, okoo me mena daata kaama pedeo kotoo Wa kaa yaukuwagea kuwa
miya be. Waa Yahudi bagee me magaa ena ekaa da Arimatea magaa kaa mée. Waa
Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo mee moga migi naaki ou see
dimii maamaa gaawoo see mée.
52 Waa Yesus bootaa da ogo magaano see naadi peedoota Pilatus paagoo pe-idimigi.
53 Kiyoo kaama bootaa da dookomeeta kaama daamaa poodee see doka gipii da kaa
bebenataata kaama doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo
maatayu. Mee oma togaawee mee ko mée me denamaata kaama mée ogo magaano
taa see oma gipii da.
54 Mee naagoo ko Sabat kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo. Sabat naagoo
kaano see kooka.
55 Galilea wee kaa kaama Yesus ma epo enaataa peenaa seta apii yuwa Yusup
obeedoota mée ogoo da deegea, Yesus bootaa da ogo maagea-maagea kuwa miya
diitookea.
56 Okoo peedoota ee kaa peemaata kaama Yesus bootaa da wunu daamaa peesi
naadi sigimaano agiyoo ma, wunu daamaa uwoo ma kuwa ipiipii semaata ekeasegea.
Sabat naagoo yoka Ogatamee me wegata-wegata see see okoo koogo togea.

24

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Yoh 20:1-10

1 Mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa, pe-aweeniino taa kaboo da
api yuwa me kuwa miyoo taa wunu daamaa peesi naadi agiyoo ipiipii semea yuwa
doodoota Yesus ogoo da kaa peemaata kaama
2 deamaagi too ko Waa ogoo da kaa takeata oma damaa to mee bikeata amoo maa
kaa peanta topa.
3 Okoo semoo yiba peanta kaama deeyaa naaki Tuhan Yesus bootaa da toono taa.
4 Kisee dimi nagimeamoo taaki too ko taka ena okoo geboo da kaa mée wiya, kusi-
kusi peega see dokaa maataa see bagee wiya yiinaageeta topea.
5 Api yuwa weda kaa maga yaato mumo esee-ekeasegea kiya kuwa mée wiya me
asiino, "Ikii kaasee kaa boota bagee ogo maagee yoo aya totaaki Mée mee abagea?
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi. Galilea wee kaa kiitoogee simi kaboo
ikii kisimi menaa kuwa ikii gaagaa taai.
7 Kuwa ko kisee: 'Mée Yogaa mee pedeo bagee paagoo yaekegataata kaama piya
bokoo to kaa bogaano gaano pedeo. Bogaapi kiya wedaagoo to naagoo aya andoo
pootagi' see kisimi" see asegea.
8 Kisee asegea naadi kuwa apii yuwa me Wa me kuwa menaa da mée asimi ii see
kuwa nekeenegea.
9 Esedoota ee kaa okoo me deepea-deepea menaa yuwa uduma Yesus me topenaa
see bagee gaasi ma ena kuwa ma, apanaa bagee yuwa ma okoo paagoo eewegagea.

23:56 Kel 20:10, Ul 5:14 **24:7** Luk 9:22

10 Kuwa apii ekaa yuwa ko Maria Magdalena ma, Yohana ma, Yakobus baayo Maria
ma, apanaa epo enaataa peenaa see apii yuwa miya. Okoo me kuwa Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa pe-eewegagea naaki
11 okoo aii menaa keenda naadi mikee menaa yoka see se gaagea.
12 Kiya Petrus mee yiinaageeta kaama yiibaga peedoota mée ogopa peemaata
kaama peenaa kagu esee-ituunta mokoo kaama ogo wogaa-wogaa see deamaagi naaki
Wa kaa yabebenamaata dokaa yuwa too topa. Peedoota ee kaa 'Kuwa kaasee kotoo
ukuwaanega naa ya?' see dimii gaapegeeki.

Emaus magaa kaa peegee see etaa da kaa Yesus me mée wiya paagoo ekaato awee da kaa deeyaata menaa
Mrk 16:12-13

13 Mee naagoo Yesus sekaataa peenaa seta bagee ekea mée wiya maga ena ekaa
da ko Emaus magaa kaa peetaakea. Yerusalem magaa kaa kaama Emaus magaa kaa
poo-poo kilometer gaasi ma ena.
14 Kuwa ukuwaandaa sepa menaa yuwa aawegaa sepegeekea.
15 Kuwa menaa aawega-maawega sepegeekea naaki Yesus mee ekea geboo da kaa
keta kaama okoo paaya enaataa peetaa.
16 Yesus mee deegea kiya mee ko Yesus yoka see kuwa ekea nekeeniyaano taa.
17 Wa me asiino, "Ekea mapea menaa aawegaa sepegeekea naa ya?" see asigi. Ekea
tuguunegea, dimi boodi kegea.
18 Ekea wiya ena ekaa da ko Kleopas me asiino, "Ei, eto miyoo ukuwadaa sema
agiyoo kuwa Yerusalem magaa kaa mepea bagee kuwa uduma A too ewo ye?" asigi
naaki
19 "Mapea menaa naa ya?" see asigi.

Ekea me asiino, "Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee kaa kaama ukuwaanega menaa
kuwa. Waa ko nabi bagee eboo, Ogatamee emaa dagii da kaa miya, inii mée uduma
me miya kisee deege. Wa me ukuwaaniyaabuu segee simi agiyoo kuwa miya pesee,
Wa me weganaa segee simi menaa kuwa miya omaago.
20 Imam ebo yuwa ma, inii me ebo-ebo apanaa yuwa ma okoo me Waa wugimaasi
naadi ekegataamea. Ekegataata kaama piya bokoo to kaa booyaamea.
21 Inii Israel bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee Wa me too
ii see kuwa inii gaagee sepe kiya Waa wugimaata kaama wedaagoo to naagoo kega.*
22 Bedaa yumakaa inii ma enaataa apii okoo wedo waa naa me inii dimi mée
ooyaakee menaa mée asegea. Okoo pedeo komaa mée ogo maata yoo peepea
23 kiya bootaa da diino taa. Okoo meedoota inii paagoo mée asiino, 'Malaikat bagee
yuwa inii paagoo awee da kaa keta kaama "Yesus mee aya andoo peepi yoka" see mée
asegea' see menaa kuwa niiwegapea.
24 Kiyoo kaama inii ma enaataa bagee yuwa noonaa mée ogopa diino see naadi
peegea. Peemaata kaama api yuwa me wegapea see see okoo me miya deegea kiya
Yesus mee okoo diino taa" see kuwa ekea me asegea menaa yuwa.
25 Yesus me asiino, "Yaai, ekea kaasee dimi ewo see bagee wiya. Idukaa nabi bagee
me wegawoo seta menaa kuwa ekea mikee gaano epee yaai.
26 Kuwa menaa yiba Ebo Kristus mee boodi ma boomaata kaama Waa asii-sege ebo
too toowoo see yoo pakaamagaano gaano pedeo keekee, see menaa ebeamaata, se
maa?" see asigi.

---

* **24:21** "Inii Israel bagee yuwa mée daba daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee Wa me too ii" see aseta menaa mee ko Israel bagee yuwa me gaano, 'Ebo Kristus mee meemaata kaama kuwa Roma kaa bagee yuwa mée yaabagaapii semaata inii Israel bagee yuwa too ebo toowoo taapea' see gaata kemaata aseta menaa.

27 Kiyoo kaama Ogatamee me menaa yiba idukaa kaama Wa kaa wegawoo seta
menaa kuwa ekea paagoo daamaa ipiipi eewegagi. Petamanii Musa me menaa mee
kaa kaama masegeeta nabi bagee me menaa yuwa kaa too kuwa uduma Waa ekaato
kaa ebeamaata menaa yuwa nekeeniino yaato daamaa ase-manee sepegeeki.
28 Ekea peetaakea magaa geboo da kaa peemaata kaama Yesus etaawee yamoo-sege
taano see kooki.
29 Kiya ekea me "Ei, Aa enaa ma enaataa mée eetooi, keno seomigi ke, digiyoo
takiiniinaka yoka" kisee maamaa asegea. Waa ma okoo paaya enaataa ee yiba
seemetaa.
30 Okoo enaataa naano see naadi animaata kaama Waa roti masegeeyu, Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama roti kabatagaa naadi ekea paagoo
yawuditaayaa naaki
31 ekea taka ena kisee ki Waa nekeeniino see dimii medaaka. 'Mikee, Yesus ii' see
dimii nekeenegea. Kuwa kaboo da taa ko taka ena Waa peanigi taa ewo.
32 Ekea me "Sooi, yumakaa etaa da kaa kaama Wa me Ogatamee me menaa yuwa
nekeeniino yaato daamaa mée ase-manee sepegee sipi kaboo enaa dimi mena esee
ede ma, ede ma kedaa sepegee sepea, se maa?" see aawegaakea.
33 Ekea kisee ki anoogeeta Yerusalem magaa kaa metaki pakagea. Pakaamaagea
ko Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa ma, apanaa mée noonaa ma okoo
enaataa topea.
34 Okoo me asiino, "Tuhan mee mikee aya andoo peepi ii, Simon paagoo Waa ekaato
awee da kaa deeyaagi" see asegea.
35 Kiyoo kaama kuwa mée wiya ekea me eta mana kaa kaama ukuwapea-ukuwapea
menaa yuwa eewegagea, bedaa ee kaa kaama Yesus me roti mée eekabatagaaki naaki
mikee Aa Yesus ii see dimii nekeenege see menaa kuwa miya eewegagea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaata menaa
Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

36 Kuwa menaa yuwa eewegataakea naaki taka ena Yesus mee okoo paagoo awee
da kaa keta kaama "Epao, ikii Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa bagee yuwa" see
asigi†
37 kiya okoo dimi oodaakea. Senee to nao naadi okoo weda ebo kegea.
38 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee kaa weda kegea? Kaasee kaa dimi wiya kegea?
39 Ni me yagaa bado kuwa nadeeweei. Anii yoka, nayaadee siweei. Sene gaayu ko
Anii see see se, baboo mogee taa see agiyoo yoka" see asigi.
40 Kuwa menaa da aseta kaama Wa me yagaa bado yuwa deeyaayu.
41 Okoo esee ede kaa dimi nagimegao naadi 'Mee mikee Yesus ye, taa ye?' kisee
dimii gaataakea kaboo Yesus me asiino, "Ikii nakaayoo naano agiyoo naa agoo ye?"
asigi naaki
42 peeta dogee ponee ena goo-maneegea.
43 Wa me masegeeta okoo paagoo kaama nugi see deegea.
44 Wa me okoo asiino, "Anii ikii ma epo enaataa kiitoogee sema kaboo Ni me kisi-
manee sema menaa kuwa ko kisee: Idukaa Musa me ebeamaata menaa ma, nabi
bagee me ebeamaata mena ma, Mazmur kaa menaa ma kuwa menaa kuwa yiba Ni
kaa wegawoo seta menaa yuwa uduma Ni kaa uwa daano gaano pedeo see kisi-manee
sema" see asigi.
45 Kiyoo kaama okoo kuwa Ogatamee me menaa nekeensi naadi Yesus me ipi see
dimii yamiyaabuu semaata

24:27 Kej 12:3, Yes 7:14, 9:5-6, 53:1-11, Dan 7:13-14, Mik 5:1-4 † **24:36** "Ikii Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa bagee yuwa" see mee mena manii to ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Koogo adumeta dimii masii" see mee. **24:44** Mzm 16:9-11, 22:1-19, 110:1-7

46 aseta menaa ko "Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa da kisee: Ebo Kristus
mee Waa boodi ma boomaata kaama wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi see
menaa da ebeamaata.
47 Bedaa Wa ekaa yiba 'Ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi yoka uduma ekeasii'
see menaa kuwa Yerusalem magaa kaa kaama masegeeta mée tomaa-tomaa yuwa
uduma paagoo yawegakumiino gaano pedeo, see menaa kuwa miya ebeamaata.
48 Ikii ko Ni me ukuwata-ukuwata kuwa uduma nadeewoo seta kaama naweganaa
siwoo taano bagee yuwa.
49 Yeede, Neataagi me Waa ikii paagoo kiniita see kiseta Mée mee Anii kimiyaata
kiya Wa me pesee da ikii kaa kidootagaano taa kaboo kuwa ikii mee magaa kaa kiyoo
too toogee taai" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa
Mrk 16:19-20, Kis 1:9-11

50 Kiyoo kaama Yesus me okoo badaa maadoota Betania magaa geboo da kaa
eepeemaata kaama Waa yagaa yagaataata kaama okoo kaa daamaa pesee kisi naadi
menaa yaasigi.
51 Kuwa menaa wegataaki too ko Waa badaa maageeta kaama epoo to wodoo pakaa-
seomigi.
52 Okoo kagu maga kaa sibumedaa seta Waa yaapaagee, ebo ekee naadi kaama
metaki esedoota Yerusalem magaa kaa esee ede ma, ede ma eseemaata kaama
53 Ogatamee me ee kaa kaama Ogatamee yaapaagee segee siwoo seta. Kiyoo too.

24:47 Kis 1:8 **24:49** Yoh 14:16-17

Yohanes
Yesus me ukuwata peeta menaa

Mee kapogee yiba menaa kuwa yaebeamaata mée mee ko Yohanes mee, Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena, uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee se. Mee kapogee yiba Yesus me topenaa seta bagee kuwa esee epa see mée see wegayu ko Yohanes see mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee ko Ogatamee Yoopaa, Ogatamee me magaa da kaa isiyaata Mée, Ebo Kristus mee yoka see kuwa mée me mikee gaawoosi naadi ebeamaata. Bedaa Yesus Waa Ogatamee ma endagii kemaata Waa miya ebo, Waa miya Asii-sege see Mée ii see kuwa miya nekeensi naadi ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Menaa Da see ekaa munta Mée Waa magaa da kaa eseta menaa
1:19-51 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Yesus mee ko Ebo Kristus mee yoka" see menaa yawegata kemaata mée yuwa Yesus sekaataa peeta menaa
2:1–5:47 Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
6:1-71 Yesus me mée lima ribu naano agiyoo yaagoo kiyaabuu seta kaama "Anii ko mée kisee too tuyaabuu siwoosi naadi roti mee" see aseta menaa
7:1–8:59 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus me menaa be kaa wisinegee seta menaa
9:1-41 Yesus mee ko magaa da kaa bagee paagoo awee yawogaamaasi naadi Agoo da mee kemaata emaa digiyoo see mée ena emaa awee yakiyaata menaa
10:1-42 Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée kaa menaa
11:1-57 Yesus mee ko mée aya toowoo siyaabuu taano Mée kemaata Lazarus mee aya andoo peeyaata menaa
12:1-50 Yesus bogaano see naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama wegata menaa
13:1-30 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma Paskah epo enaataa nota menaa
13:31–16:33 Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa topeta menaa yuwa
17:1-26 Yesus me Waa mikee gaayaa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa
18:1–19:42 Yesus boosi naadi menaa yawegataata kaama piya bokoo to kaa booyaata menaa
20:1–21:25 Yesus aya andoo peeta kaama wodoo ukuwanaa, peenaa seta menaa

Menaa Da mée keta menaa

1 Esee petamanii ko Menaa Da see ekaa munta Mée mee tota. Menaa Da see ekaa munta Mée mee Ogatamee ma epo enaataa tota. Menaa Da mee miya Ogatamee.*
2 Esee petamanii agiyoo-pagiyoo uduma taa kaboo Waa Ogatamee ma epo enaataa tota.
3 Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata kuwa Menaa Da doodoo ogaataata. Wa me ogaatagaano taa agiyoo ena ma taa.
4 Mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa kuwa manii to ko Wa kaa too. Wa me mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa menaa kuwa mée paagoo ago yawogaamaayaa mokoo.
5 Agoo Da mee digiyoo yiba daamaa yawogaamaayaabuu siwoo siyaa, digiyoo mee me peedi se ekeasiyaa.

---

* **1:1** Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Yesus Kristus mee. Yunani menaa kaa Logos see ekaa mee. **1:1** Why 19:13 **1:3** Kol 1:16-17 **1:4** Luk 1:78-79, Yoh 8:12 **1:5** Yoh 3:19

6 Mée ena, Ogatamee me mée yuwa paagoo pooi see aseta mée mee meta, wa ekaa
da ko Yohanes.
7 Waa meta mee ko Agoo Da Wa me menaa yaweganaa taano see naadi, bedaa kuwa
menaa mée uduma mikee nao see gaasi naadi meta.
8 Yohanes waa Agoo Da mee se, Agoo Da kaa menaa kuwa too yaweganaa taano see
naadi meta.
9 Kuwa menaa yaweganaa seta kaboo da mikee okaa da ebo Agoo Da mee, Waa
mée tomaa uduma awee da kaa yawogaamaasi naadi Agoo Da mee, Waa mée paagoo
meeno see koo taaki.
10 Waa magaa da kaa omegee, toogee seta, bedaa uwoo to, magaa to uduma Wa me
ogaataata kiya magaa da kaa bagee yuwa me Waa ewo, nekeeniino taa.
11 Wa me magaa kaa Waa ma tomaa kaa bagee paagoo meta kiya Waa be kaa badaa
magaano taa.
12 Okoo kisee koo seta kiya kuwa Waa daamaa badaa maata bagee yuwa, okoo Wa
ekaa da ebo, Waa mikee gaata bagee kuwa uduma Ogatamee me daamaa yoka naadi
Wa me yogaa kiyaata.
13 Okoo Wa me yogaa kiyaata kuwa ko mée me yoga agoo kiyaayaa mokoo se, mée
me yoga agoo kaano ede gaayaa dimii mee kaa miya se, bedaa paimee me yoga agoo
kaanaka gaayaa dimii doodoo kaama miya se kiya Ogatamee Wa me edee, Wa me
gaayaa-gaayaa doodoo kaama Wa me yogaa kiyaata.
14 Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Waa mée ena keta. Mée ena keta kaama
inii mée paagoo epo enaataa mée eeomegee, toogee seta. Waa ebo, Waa asii-sege see
kuwa inii deemea. Kuwa asii-sege siyaa agiyoo kuwa Nagamee me Wa me ena too
too Yogaa kaa manta. Wa me mée epa dimii mee ebo, Wa too esee mikee dimi yago
Mée ii see kuwa inii mée deeyaami.
15 Mée me Waa ipi kisi naadi menaa kuwa Yohanes me yaweganaa simi. Wa me
ebo menaa-menaa kaa "Wae, ni me miyoo taa kisema menaa ko 'Waa uuto meepi
Mée mee ko esee ebo. Waa anii taa kaa miya tota yoka anii peedi' see kisema. Eto ko
mee Mée mee ki see kuwa anii bedaa kiiwegaga" see asigi.
16 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kemaata inii kaa esee daamaa mée
manegee siyaa agiyoo kuwa inii uduma daamaa maseeii siwoo see.
17 Diiyoo deewoo seta menaa kuwa Ogatamee me Musa doodoo mée manta kiya Wa
me inii mée esee epa dimii mee gaayu ko Yesus Kristus mee doodoo mée yamiyaabuu
simi, Wa too esee mikee dimi yago Mée ii see kuwa inii mée deeyaami.
18 Ogatamee Waa deetaa see mée ena ma taa kiya Wa me ena too too Yogaa Wa me
inii Ogatamee mée ipi kiyaabuu seta. Waa miya Ogatamee, Waa Nagamee ma epo
enaataa totaa see Mée mee.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Anii Ebo Kristus mee se" see aseta menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Luk 3:3-6,15-17

19 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa kiyoo Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
Yohanes mee kaasee mée to, kaasee mée to naadi kaama pe-apaadee taano bagee
yuwa "Pe-niiyeegii" see asegea. Okoo noonaa imam bagee, noonaa Lewi apaa kaa
bagee. Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Aa maamee naa ya?" asegea.
20 Waa booneano menaa ena ma taa, wa me awee da kaa asiino, "Anii Ogatamee
me wigintaata wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee se" see asigi.
21 Okoo me asiino, "Aa Ebo Kristus mee se gaayu ko aa maamee naa ya? Aa nabi
Elia mee ye?" asegea naaki "Taa" asigi. Bedaa okoo me asiino, "Idukaa kaama Nabi
eboo ena inii paagoo miyaatagi see wegawoo seta Mée mee naa aa ye?" asegea naaki
"Taa" asigi.

1:9 Yoh 12:46 **1:12** 1Yoh 3:1-2 **1:14** Plp 2:6-8, Ibr 2:14 **1:17** Rom 5:20-21 **1:18** Yoh 14:9-11, Kol 1:15
1:21 Mal 4:5, Ul 18:15-18

22 Okoo me asiino, "Taa gaayu ko aa maamee naa ya? Kuwa a paagoo inii pe-
niideegii see mée asegea bagee yuwa inii bedaa okoo paagoo mena daamaa pe-asiino
see yoka a me too 'Anii kisee mée to, kisee mée to' see kuwa mée asii" see asegea.
23 Wa me asiino, "Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee ko kisee: Mée
waa ena me ebo menaa-menaa kaa 'TUHAN me meeno see etaa daamaa topoo
yatupitagaai' see menaa mee piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa
wegaatagi, see menaa wegawoo seta. Mee mée mee ko anii" see asigi.
24 Kuwa wa paagoo mena pe-yeegiino see naadi mepea bagee kuwa noonaa Parisi
kaa bagee.
25 Okoo me asiino, "Aa ko Ebo Kristus mee miya taa, aa nabi Elia mee miya taa, aa
idukaa kaama Nabi eboo ena meetagi see wegawoo seta Mée mee miya taa gaayu ko
aa kaasee kaa mée uwo yatukumetaake naa ya?" see asegea.
26 Wa me asiino, "Ani me uwo yiba mée yatukumetaaka kiya Mée Waa ena, ikii me
ewo see Mée mee ikii paagoo kiitotaaki.
27 Ani keta ikii paagoo mepa kiya anii peedi. Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo.
Wa me badoo doko onee peedii to mee miya ni me yaekagaano iyo, anii sikii taa" see
asigi.
28 Kuwa menaa aawegaakea kuwa ko Yordan uwoo asii yaato Betania magaa kaa
wa me mée uwo yatukumetaa see yoo kaama asegea menaa.

"Yesus mee Ogatamee me Domba Pooduu To" see aseta menaa

29 Tokoma mee da Yohanes me Yesus mee wa paagoo migi see deeta kaama asiino,
"Ikii deeweei. Mee ko Ogatamee me Domba Pooduu To, magaa da kaa bagee me pedeo
yuwa yawonakomeeta kaama Ogatamee ma menaa yataa kiyaano Mée mee.†
30 Waa ko ani me miyoo taa kisema Mée mee. Kuwa ko 'Waa uuto meepi Mée mee
esee ebo. Waa ko anii taa kaa tota yoka anii peedi' see kuwa kisema.
31 Waa kisee Mée see kuwa idukaa anii miya ewo kiya eto ko Israel bagee yuwa
miya Waa daamaa ipi kiyaabuu taano see naadi anii meemaata kaama mée uwo
yatukumetaaka" see asigi.
32 Bedaa Yohanes me deeta-deeta yuwa eewegaano menaa mee ko kisee: "Anii
deataayaa naaki poodee see bedoo eseaniyaa mokoo see see Roh mee epoo to wodoo
kaama Wa kaa eseanigi. Eseanta kaama kisee toomuu taaki see kuwa deema.
33 Idukaa anii miya Waa ewo, nekeeniino taa kiya mée uwo natukumese yoka pooi
see naseta Mée Wa me nasimi menaa mee ko kisee: 'Roh Waa Mée ena kaa eseanta
kaama Wa kaa toomuu taapi, see kuwa a me diipe. Mee Mée mee ko Roh Kudus yiba
mée yatukumaapi Mée mee' see nasimi.
34 Anii kuwa mikee kisee deema yoka mee Mée mee Waa mikee Ogatamee Yoopaa
yoka see menaa kuwa anii yaweganaaka" see asigi.

Yesus me topenaa see bagee petamanii yuwa Wa sekaataa peeta menaa

35 Tokoma mee da Yohanes mee wa me topetaa see bagee ekea wiya ma kiyoo
yiinaageeta toomuu taakea.
36 Wa me Yesus kitaa peegi see deeta kaama asiino, "Deeweedeei. Mee ko Ogatamee
me Domba Pooduu To" see asigi.
37 Wa me topetaa see bagee wiya ekea me kuwa menaa yeeta kaama Yesus obeegea.
38 Yesus Waa ikigi pe-maataata kaama deamaayaa naaki ekea mée wiya Wa
sekaataa obeewookea. Wa me asiino, "Ekea maagiyoo abawookea?" asigi naaki "Rabi,

---

1:23 Yes 40:3 † **1:29** Israel bagee kuwa okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata kaama bogaatagi kemaata Yohanes me aseta menaa. **1:29** Kel 12:1-13 **1:36** 1Pet 1:18-19

wae" asegea. (Rabi see wegayu ko mena mée topetaa see mée to mee.) Ekea me "Aa kayoo omegeeke?" asegea naaki
39 "Ekea me diipea yoka meei" see asigi. Epo peedoota kaama uwaataa da Wa me ometaa see yoo peemaata kaama kiyoo epo enaataa toomuu naadi digiyoo takiinega.
40 Kuwa Yohanes me menaa yeeta kaama Yesus obeewookea bagee wiya kuwa mée ena ekaa da ko Andreas, Simon Petrus ebee.
41 Andreas mee kisee ki peedoota yagamee Simon deemaata kaama asiino, "Ebo Mesias see Mée mee deemaage nao" see asigi. (Ebo Mesias see ekaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa Ebo Kristus see ekaa mee.)
42 Wa me yagamee badaa maadoota Yesus paagoo eepeegi. Yesus me waa deeta kaama asiino, "Aa ko Simon, Yohanes yoopaa mee kiya Kepas see ekaa kamuntaaga yoka eto kaama wodoo mee ekaa da kaweewoo taapea" see asigi. (Kepas see ekaa mee wegayu ko Petrus see ekaa mee.)‡
43 Tokoma mee da Yesus Waa Galilea wee kaa poonaka see gaagi. Kiyoo peemaata kaama Pilipus see mée to mee deemaata kaama "Ni sekaataa nameei" see asigi.
44 Pilipus waa Betsaida magaa kaa mée, Andreas ma, Petrus ma okoo paaya enaataa totaa see magaa.
45 Kiyoo kaama Pilipus me Natanael see mée to mee pe-deemaata kaama asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée mee, Musa me menaa yiba miya, nabi bagee me menaa yiba miya kisee wegawoo seta Mée mee ma inii aadee sepe. Waa ko Yesus mee, Yusup Yoopaa, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asigi.
46 Natanael me asiino, "Nazaret magaa kaa bagee kuwa daamaa bagee ena ma agoo ye?" asigi naaki Pilipus me "Me-dii" asigi.
47 Ekea epo peedoota kaama Yesus paagoo peemaagea kaboo Yesus me Natanael migi see deeta kaama Natanael paagoo asiino, "Deeweei. Mee ko esee mikee Israel kaa mée to. Wa yiba mée deebaa see dimii peenaa ma taa" see asigi.
48 Natanael me asiino, "Aa kaasee kaa naipi kege?" asigi naaki Wa me asiino, "Pilipus waa a paagoo badaa kamaagiino taa kaboo aa ara piyaa manii da kaa toomuu taake see kuwa kadeepa" see asigi.
49 Natanael me asiino, "Ei, Guru. Aa ko Ogatamee Yoopaa, Aa ko Israel bagee me Eboo mee" see asigi.
50 Yesus me asiino, "Ni me aa ara piyaa manii da kaa toomuu taake kuwa kadeepa see kasega menaa da mee kaa too a me 'Aa mikee kisee Mée to yoka' see nagaage ye? Aa Ni me kisee kadeepa see kasega menaa da kuwa kaa dimi nagimege kuwa peedi, esee ebo see agiyoo yuwa a me deewoo taape" see asigi.
51 Bedaa Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Epoo to kabaanta kaama Ogatamee me malaikat bagee yuwa Mée Yogaa mee paagoo esetaa, pakataa segeekea see kuwa miya ikii diipea" see asigi.§

2

Yesus me aii uwoo yuwa anggur poo uwoo gakadiyaata menaa

1 Unu wiya omemaata kaama wedaagoo to naagoo Galilea wee kaa Kana magaa kaa kiyoo mée waa ena me api goeano naagoo. Naano agiyoo noogee yoo kiyoo Yesus baayo miya topa,

‡ **1:42** Kepas see ekaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa oma see mee. Petrus see ekaa mee Yunani menaa kaa ekaa. **1:42** Mat 16:18 **1:51** Kej 28:10-15 § **1:51** Malaikat bagee esetaa, pakataa segee seta kuwa ko idukaa miya Yakub me unu kaa kisee deeta. Unu kaa deeta kaama 'Ogatamee me ni me asii-kaba-kaba bagee yuwa Wa me bagee kisi naadi anii nawigintaagi' see nekeenta. Mee see see mokoo Yesus me topenaa see bagee yuwa me miya 'Yesus mee mikee Ogatamee me wigintaata Mée to ii' see nanekeeniipea yoka naadi aseta menaa.

2 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo paagoo "Naano ke meei" asegea
naadi okoo miya enaataa eenotaa.
3 Noogee naadi kaama anggur poo uwoo imi taa. Imi taa naadi okooto me Waa
asiino, "Okoo anggur poo uwoo kuwa taa keepeasega yoka" see asega.
4 Yesus me asiino, "Ei, nibaayo, kaasee kaa nasege? Anii nanekeensi naadi agiyoo
ukuwanaa see monaa kaa kaano taa yoka" see asigi.
5 Okooto me kiyoo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, "Wa me kisiipi-kisiipi
kuwa daamaa pee-yaukuwaai" see asega.
6 Amokiyoo ebo otaawee bedimi agoo, Yahudi bagee me tuunuu sepea yuwa
wetogekumiino uwoo wugiino see naadi oma otaawee yuwa. Otaawee noonaa uwo
delapan puluh liter wugiyaa, noonaa seratus dua puluh liter wugiyaa see otaawee
yuwa. 7 Yesus me kuwa agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, "Kuwa otaawee
yuwa uwo pudiisi yoka kabageawee taai" see asigi. Uwo kabageawee naadi ebeatoo
da kaa kega kaboo
8 Wa me asiino, "Eto ko simu ena wugidoota pesta tuku see mée paagoo yadoo-pooi"
see asigi naadi kisee yadoogea.
9 Kuwa uwoo yuwa anggur poo uwoo keepeasega naadi kaama pesta tuku see mée
to peenaa noodeegi naaki esee gii daamaa. Kuwa uwoo wogepea yoo waa ewo, kuwa
yawogedoo peepea bagee yuwa okoo too ipi. Wa me kisee ewo kaa mee api goeano
mée to mena ogegeeta kaama asiino,
10 "Ei, anggur poo uwoo gaayu ko gii daamaa see yuwa kuwa keta mée me nusi
naadi mée paagoo maniyaa. Kuwa uwo daamaa kiyaa yuwa noogee naadi kaama
gii peenaa too kiyaa yuwa mée maniyaa, se maa. Kiya aa gaayu ko kisee taa. Eto
wodopasi yaato too a me kuwa daamaa kiyaa yuwa mée manege" see asigi.
11 Kuwa aii uwoo kuwa anggur poo uwoo gakadiyaata mee ko Yesus Waa kisee Mée
to ii see kuwa nekeensi naadi dimi nagii-nagii see agiyoo petamanii mee, Galilea wee
kaa Kana magaa kaa kiyoo ukuwaaniyaagi. Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa kisee
daamaa awee da kaa deeyaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa Waa mikee
nao see gaagea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mat 21:12-13, Mrk 11:15-17, Luk 19:45-46

12 Kiyoo kaama Yesus ma, Wabaayo ma, Waa ma kenaa bagee yuwa ma, Wa me
topenaa see bagee yuwa ma kuwa uduma epo enaataa esedoota Kapernaum magaa
kaa eseemaata kaama kiyoo unu wiya waa naa ometa.
13 Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah naano mee ekaapa kega naadi Yesus Waa
pakadoota Yerusalem magaa kaa
14 kiyoo Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama deamaagi too ko kepe masetaa
see bagee yuwa topea. Sapi wodaa ma, domba wodaa ma, poodee see bedoo ma kuwa
pe-doogee taa see bagee miya agoo, kepe aapeka taa see bagee miya kiyoo animaata
toomuu taakea.*
15 Okoo kiyoo totaakea naadi Yesus me one poo yuwa masegeeyu, uduma enaataa
bebenataata kaama kiyoo topea bagee yuwa ma, okoo me domba wodaa yuwa
ma, sapi wodaa yuwa ma okoo uduma Ogatamee me ee kaa kaama yoo da kaa
abagakomeeyu. Kuwa kepe aapeka taa see bagee okoo me kepee yuwa aii magaa

---

2:11 Yoh 1:14 * **2:14** Okoo me agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee see yoo kiyoo ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taa see yoo. Okoo me pe-doogee, edaagee see agiyoo kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-manee taano agiyoo. Kepe aapeka taano kuwa ko mée me Ogatamee me ee kaa pajak kepee edaasi naadi kepe aapeka taa see, ogei me kepee kuwa me edaano daa, okoo Yahudi bagee me kepee kuwa too edaayaa naadi kaama kepe aapeka segee see.

da kaa eseaniyaabuu naadi kaama okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Wa me kuwa poodee see bedoo doogee taa see bagee yuwa asiino, "Kuwa nakaayoo se, uduma dogaai. Neataagi me ee mee agiyoo maataa, edaataa see ee si yakiyaai" see asigi.
17 Kisee asigi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa me idukaa ebeamaata menaa ena nekeenegea, mee ko kisee: "Ogatamee, A me ee mee anii esee ou, biyaa napooniyaayaa mokoo" see ebeamaata menaa mee.†
18 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus kagoo kaa asiino, "Kuwa A me kisee abagaapeasege kuwa Ogatamee me Aa naukuwaai see kasigi gaayu ko inii me kisee ii see kagaano see yoka A me dimi nagii-nagii agiyoo maagiyoo inii mée deeyaape naa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Ni me ikii kideeyaapa agiyoo mee ko ikii me Ogatamee me ee mee umiyaaweei. Umiyaata kaama unu wedo kaa too Ani me bedaa daamaa maatagaapa" see asigi.
20 Okoo me asiino, "Sooi, Ogatamee me ee mee ko tahun mée wiya ma bidimi maagee seta ee kiya A me too unu wedo kaa too daamaa maatagaapa see wegage ye?" see asegea.
21 Kiya Yesus me mikee maa ee mee naadi kaama wegagi menaa mee se kiya Ogatamee me ee mee Wa me maa to ebea-ebea naadi asigi menaa.
22 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa Wa me aseta menaa da mee daamaa nekeenegea. "Mikee, Wa me kisee wegami ii" see nekeenta kaama kuwa Ogatamee me ebeamaata menaa da ma, Yesus me wegata menaa da ma kuwa mikee nao see gaagea.

Mée me dimii kuwa Yesus Waa ipi naadi okoo paagoo dimi yaekegatagaano taa kaa menaa

23 Yesus Waa Paskah Naagoo naano see naadi Yerusalem magaa kaa omegeeka too Waa kisee Mée ii see nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo kuwa okoo mée eebaa deegea. Okoo kuwa agiyoo deeta kaama Waa ebo ekaa yago Mée nao naadi mikee gaagea.
24 Okoo me kisee gaagea kiya mée uduma okoo me dimii kuwa Waa ipi kemaata kaama Waa ekaato okoo paagoo dimi yaekegatagaano be.
25 Mée me iyee-payee kuwa uduma Waa ipi yoka mée me dimi yiba gaayaa yuwa kuwa Waa ipi kisi naadi ase-manee siyaa bagee ena ma taa.

3

Yesus mee Nikodemus ma mena aawegaa seta menaa

1 Parisi kaa mée ena ekaa da ko Nikodemus mee, Yahudi bagee tuku see mée ena,
2 waa daatooyiba yaato peedoota Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Guru, Aa inii mena mée topegeesi naadi Ogatamee me kapeeyaagi ii see kuwa inii ipi. Ogatamee Waa Aa ma epo enaataa kaatoono taa naaki A me dimi nagii-nagii see agiyoo ukuwanaa segeeke kuwa iyo, mée me se ukuwamaayaa agiyoo yoka" see asigi.
3 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo wiyaagoo to ma kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo se deemaayaa" see asigi.
4 Nikodemus me asiino, "Kiya mée ebo kiyaa wodoo kaasee kabamaayaa ya? Wabaayo togaawee pakaa-seometa kaama bedaa wiyaagoo to ma kabamaayaa ye?" see asigi.

2:17 Mzm 69:10 † **2:17** "Biyaa napooniyaayaa mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me kuwa bagee yuwa abagaapeata kemaata mée me nabe kaa nawugimagaapea naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mee wegawoo seta menaa da Wa kaa uwa daaga yoo ii see nekeenegea. **3:1** Yoh 7:50, 19:39 **3:3** Tit 3:5, 1Pet 1:3

5 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo uwo kaa ma, Roh kaa ma
kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo se seemiyaayaa.*
6 Mée me kabayaa-kabayaa mee ena, Roh me kabayaa-kabayaa mee ena. Kabaano
ena mee ko má yaato, ena mee dimi mena yaato.
7 Ani me 'Ikii wiyaagoo to ma kabaano gaano pedeo' see kasega menaa kuwa dimi
se nagimaai.
8 Roh me kabayaa mee ko bo pupu mokoo.† Bo pupu wa me gaayaa-gaayaa taa too
peenaa siyaa. Tukuu da aa yeetaa see kiya kiyoo kaama mega, kiyoo kaama peega
see kuwa aa ewo. Mee mokoo miya Roh me mée wiyaagoo to ma kabayaa-kabayaa
mee kisee kemaata kasega" see asigi.
9 Nikodemus me asiino, "Kuwa agiyoo kuwa kaasee ukuwaaniyaa ya?" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Aa Israel bagee mena mée topetaa see mée kiya kuwa agiyoo
yuwa aa ewo ye?
11 Anii esee mikee kasiino ko: Inii me ipi see menaa yuwa miya mée eeweganaake,
inii me deepe-deepe yuwa miya mée eewegageeke kiya inii me menaa kuwa ikii yaato
bagee me se masegea.
12 Anii kuwa magaa da kaa ebea-ebea menaa kisega kuwa ikii me kuwa mikee
menaa yoka see dimii mee taa kiyu ko Anii epoo to yaato menaa kiiwegayaa miya
ikii me kuwa menaa kuwa mikee menaa yoka see se nagaapea.
13 Asiyoo epoo to wodoo pakageeta bagee ena ma taa. Epoo to wodoo kaama magaa
da kaa eseta Mée mee ena too too, mee ko Mée Yogaa mee.
14 Idukaa Musa mee ebo mee maga ugii da kaa otoogiyoo ebea-ebea da yagaataata
mokoo see see Mée Yogaa mee miya mée me yagaataano gaano pedeo.‡
15 Kisee yagaataata kaama Waa mikee gaayaa bagee kuwa uduma iminoo miya,
iminoo miya kisee too toogee taatagea.
16 Ogatamee me magaa da kaa bagee yuwa esee epa kemaata Wa me ena too too
Yogaa mée manta. Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma se pedeo keta iminoo miya,
iminoo miya kisee too toowoo segeesi naadi mée manta.
17 Ogatamee Wa me Yogaa magaa da kaa bagee paagoo isiyaata mee ko mée tomaa
pedeo kiyaabuu taano see naadi se kiya Wa me Yogaa me mée tomaa daba daagimaa
peeyaabuusi naadi isiyaata.
18 Waa mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me pedeo kiyaano see naadi wigintaata
se. Yogamee mikee gaano taa bagee kuwa too Ogatamee me wigintagaa seta bagee
yuwa. Okoo Ogatamee me ena too too Yogaa Wa ekaa da ebo, Waa mikee nao see
gaano taa bagee yuwa.
19 Mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko kisee: Agoo Da mee magaa da kaa eseta
kiya mée tomaa kuwa okoo me ukuwagee seta agiyoo kuwa pedeo too naadi kaama
okoo digiyoo yiba too toono ede, okoo awee yaato be.
20 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma awee kuwa be, okoo me pedeo
ukuwagee see agiyoo awee da kaa nadiipea naadi awee yaato Agoo da paagoo se
miyaa.

---

* **3:5** Uwo kaa kabaano see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo waa naa agoo. Mena kegaa ena mee ko uwo mée yatukumaano ebea-ebea. Mena kegaa ena mee ko mée me yoga kabaano mee petamanii mee, Roh me kabaano mee wiyaagoo to mee naadi ebea-ebea. Bedaa mena kegaa ena mee ko dimi mena uwo wetogeano ebea-ebea, see kuwa. **3:5** Yeh 36:25-27 **3:6** Yoh 1:13, 1Kor 15:50 † **3:8** Ibrani menaa kaa ma, Yunani menaa kaa miya bo see menaa ma, Roh see ekaa ma kuwa mee menaa too. **3:8** Yeh 37:9 ‡ **3:14** "Musa me otoogiyoo ebea-ebea da yagaataata" see menaa mee ko idukaa Musa me mee ebea-ebea da piya setoo to kaa weetaata kaama Israel bagee yuwa otoogiyoo me daata bagee yuwa mee otoogiyoo ebea-ebea da deataayu ko se booyaa. Mee mokoo mée me Yesus miya piya bokoo to kaa yagaataapea naadi aseta menaa. **3:14** Bil 21:9 **3:16** Rom 5:8, Ep 2:4-7, 1Yoh 4:9-10 **3:17** Mat 1:21, Luk 19:10 **3:18** Yoh 5:24

21 Kiya mikee daamaa see agiyoo ukuwagee see bagee kuwa gaayu ko okoo awee
yaato miyaa. Okoo me daamaa ukuwagee see agiyoo kuwa mikee, Ogatamee me
too daamaa yaagoo kiyaabuu taaki agiyoo yuwa ii see kuwa awee da kaa daamaa
nekeensi naadi okoo Agoo da paagoo medaa siyaa" see asigi.

Yohanes me Yesus ebo ekeasiino see naadi waa ekaato peedi ekeata menaa

22 Mee kaama wodoo Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo peedoota
Yudea wee kaa peemaata kaama kiyoo bagee ma enaataa eeometaa, uwo mée
yatukumetaa.
23 Kuwa kaboo da Yohanes mee Ainon magaa kaa, Salim gebo kaa magaa kaa kiyoo
tupi. Kiyoo uwo eebaa agoo naadi mée yuwa Yohanes paagoo medaakea, wa me okoo
uwo yatukumegeeki.
24 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo kuwa kisee ukuwageeki.
25 Kuwa kaboo da taa ko Yohanes me topetaa see bagee yuwa ma, apanaa Yahudi
bagee ena ma mena aawegaa taakea. Kuwa ko Yahudi bagee yuwa me tuunuu siyaa
yuwa kisee uwo yawetogekomee see daamaa, kisee uwo yawetogekomee see pedeo,
see menaa kaa aawisi-maawisikea.
26 Mena aawegaa semaata kaama peedoota Yohanes paagoo asiino, "Guru, wae.
Idukaa Yordan uwo asii yaato kiyoo a paagoo kaatoomuu taa simi Mée, a me mée
paagoo ipi yakiyaage Mée mee eto Waa miya mée uwo yatukumetaaki kemaata mée
uduma Wa paagoo too peedaakea" see asegea.
27 Yohanes me asiino, "Inii me masiyaa agiyoo kuwa epoo to wodoo kaama
Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi gaayu too masiyaa.§
28 Ni me kisema menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko Ogatamee me wigintaata kaama
wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee se kiya Ogatamee me ani keta napeeyaami mée
to mee too' see kisema menaa kuwa ikii naipi.
29 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Api goeano mée to gaayu ko apii to wa
paagoo peeyaa, wa me apii kiyaa. Mee mée mee waa ma epo peenaa see mée to
gaayu ko api goeano mée to me menaa daamaa yayiitoo taano see naadi wa paagoo
eetotaa siyaa. Api goeano mée to me menaa kuwa waa esee ede ma, ede ma yayiitoo
siyaa. Mee mokoo miya ni me ede dimii mee esee ebo.*
30 Wa too ebo kiwoo, anii peedi kiwoo, kisee too siwoo taano gaano pedeo" see asigi.

Yesus Wa too ebo, Wa too asii-sege see kaa menaa

31 Asiyoo kaama magaa da kaa eseta Mée Waa Ebo Wodoo Eboo. Magaa da kaa
bagee kuwa ko maga yaato kaama bagee kemaata magaa da kaa menaa too aawegaa
siyaa. Epoo to wodoo kaama eseta Mée Waa Ebo Wodoo Eboo.
32 Wa me deeta-deeta, yeeta-yeeta kuwa eewegayaa kiya daamaa peneasiino bagee
taa.
33 Wa me menaa daamaa masemaayu see bagee kuwa ko okoo me "Ogatamee mee
mikee menaa epoo Mée yoka" see wegayaa.
34 Ogatamee Wa me isiyaata Mée mee Wa kaa Roh mee maamaa manta kemaata
Wa me wegataa see menaa kuwa uduma Ogatamee me menaa too.
35 Nagamee me Yogamee esee epa, bedaa se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee
uduma Wa kaa manta.

3:24 Mat 14:3 § **3:27** Yohanes me "Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi gaayu too masiyaa" see aseta menaa mee ko Ogatamee me Yesus me naukuwasi naadi Wa kaa ebo agiyoo yadootaata kuwa me Waa ebo, anii see see se kiya koosi, anii ede yoka naadi aseta menaa. **3:28** Mal 3:1 * **3:29** Api goeano mée to mee ko Yesus ebea-ebea. Apii to mee ko okoo Yesus paagoo peedaakea bagee yuwa ebea-ebea. Eto ko mée yuwa Yesus paagoo too peedaakea kuwa Yohanes waa ede ma, ede ma too naadi aseta menaa. **3:35** Mat 11:27, 28:18

36 Yogamee mikee gaayaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee
taatagea kiya Yogamee wisintaata si yayeetaa see bagee kuwa kisee too se toogee
taapea. Ogatamee me kagoo kuwa okoo kaa topa, kisee too kagoo yadootagaa siwoo
see bagee yuwa.

4

Yesus ma, Samaria kaa apii ma ekea aawegaa seta menaa

1 Kuwa kaboo da Yesus Wa me mée eebaa topetaa, mée eebaa uwo yatukumetaa
kiya Yohanes me mée eebaa taa, see menaa kuwa Parisi kaa bagee yuwa yeegea.
Okoo me kisee yeegea see kuwa Yesus Waa ipi.
2 Okoo kisee menaa yeegea kiya taa. Yesus me mée uwo yatukumetaa see kuwa se
kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me too.
3 Parisi kaa bagee kuwa menaa yuwa yeemaagea see kuwa Yesus me ipi keta kaama
Yudea wee kaa kaama metaki peedoota Galilea wee kaa. Kiyoo peetaaka too
4 Samaria magaawee mee kotowataayaa kiya kitaa poono gaano pedeo naadi kitaa
peedoota
5 Samaria wee kaa magaa ena ekaa da ko Sikar magaa kaa kiyoo peemaayu. Sikar
magaa mee ko idukaa Yakub me wayoopaa Yusup manta magaa mee ekaapa see
magaa.
6 Yakub wa me uwo wogegeesi naadi ekegata komoo ena kiyoo agoo. Yesus kana
peano see naadi mee komoo to geboo da kaa animaayu. Kenoo to mée mumoo to kaa
kaboo
7-8 Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo edaano see naadi mée kutuu taa
see yoo pe-seomegea. Wa too kiyoo toomuu taaka too ko api ena uwo wugiino see
naadi mega. Meemaaga kaboo Yesus me asiino, "Ei, Anii uwo nawugi-manii" see asigi.
9 Mee Samaria kaa apii to me asiino, "Aa ko Yahudi kaa mée to kadeega, bedaa anii
ko Samaria kaa apii yoka A me 'Uwo nawugi-manii' nasege kuwa kaasee kaa ya?" see
asega. Wa me kisee asega mee ko Yahudi bagee ma, Samaria bagee ma kuwa aabe
kaa mena se aawegaa, se aadee, see kuwa kaa asega menaa.
10 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa me too aii kaniino agiyoo mee aa ipi naaki, bedaa
'Uwo nawugi-manii' see kasega Mée Waa miya ipi naaki a me 'Uwo nii' see asiyaa.
Asiyaa naaki Wa me aya tuyaabuu siyaa uwoo mee aii aa kaneeyaa" see asigi.
11 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa otaawee imi taa, uwo wogegee see komoo to mee
miya togoo. Kuwa aya tuyaabuu siyaa uwoo kuwa A me kayoo kaama wugiipe naa
ya?
12 Idukaa inii mée kabawoo seta mée Yakub wa me mee uwo komoo to kaa kaama
uwo daamaa noogee seta, bedaa wayoopaa nokaa yuwa ma, wa me moneekee agiyoo
yuwa ma kuwa uduma kuwa uwoo daamaa noogee siwoo naadi kaama mee komoo
to mee eto inii paagoo mée yaekeata. A me uwoo kuwa too daamaa naadi A too ebo,
Yakub waa peedi see kuwa Aa gaage ye?" see asega.
13 Yesus me asiino, "Kuwa aii uwoo kuwa nuyaa bagee uduma bedaa uwo naadi
kaapea
14 kiya Ni me maniyaa uwoo mee too noomaata kaama kisee too peenaa ma uwo
naadi taa kiyaa. Uwo mumaa to mokoo okoo yiba kaama kuwa uwoo kabaata peedaa
naadi kaama okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapea" see asigi.
15 Apii to me asiino, "Neataagi, mee uwoo mee anii nii, anii uwo naadi taa see kuwa
ede, anii kisee too nakaayoo uwo me-wogegee segee see kuwa be" see asega.
16 Yesus me asiino, "Peedoota a me pai to mena ugidoota nakaayoo epo enaataa
meei" asigi naaki "Anii pai taa" asega.

4:14 Yoh 7:37-39, 1Kor 10:4, Why 7:16-17, 22:17

17 Yesus me asiino, "A me 'Anii pai taa' see nasege kuwa mikee menaa.
18 Eto miyoo a me mée idibi, bedaa eto kiipaa miya aa mée ena paagoo aii
eetoogeeke kiya mee miya a me pai to se, yoka aa mikee menaa too wegage" see
asigi.
19 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa nabi bagee ena ii see kadeega.
20 Anii mena ena kaapaadiinaka, mee ko idukaa kaama inii Samaria bagee kuwa
mee kuyee da kaa too Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siwooke. Kiya ikii Yahudi bagee
gaayu ko Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano kuwa Yerusalem magaa kaa kiyoo
kaama too gaano pedeo see menaa kuwa kaasee kaa ya?" see asega.
21 Yesus me asiino, "Apii to, aa daamaa nekeenii. Epeekaa ikii Samaria bagee me
Nagamee ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ko maga ena kaa kaama too taa, nakaayoo
mee kuyee da kaa kaama too miya taa, Yerusalem magaa kaa kaama too miya taa,
see kasega kuwa mikee menaa yoka see nagaai.
22 Ikii Samaria bagee gaayu ko ikii me ebo ekee, yaapaagee taa see Mée mee ikii ewo
kiya inii Yahudi bagee kuwa Waa ipi. Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano
menaa kuwa manii to ko Yahudi bagee paagoo kaama kemaata inii me Waa ipi.
23 Kisee Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taatagea kuwa eto kiipaa miya koo segeekea.
Okoo mikee Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa bagee uduma okoo esee dimi menaa
da me ebo ekee taapea, mikee see dimii kaa yaapaagee taapea. Mikee, Nagamee me
kuwa see see naapaagee taa see bagee kuwa ede, kuwa ou see gaataa see.
24 Ogatamee Waa dimi noogaa da too see Mée kemaata Waa ebo ekee, yaapaagee
see bagee kuwa esee dimi menaa da me too ebo ekee, esee mikee see kaa yaapaagee,
kisee ukuwawoo taano gaano pedeo" see asigi.*
25 Apii to me asiino, "Ebo Mesias mee, Ebo Kristus see ekaa weetaa see Mée mee
meepi. Waa meepi naagoo menaa-panaa uduma daamaa mée ase-manee taapi see
kuwa anii ipi" asega naaki
26 "Mee ko mena kaawegataaka Mée Anii" see asigi.
27 Kuwa menaa eewegataaka too ko Wa me topenaa see bagee yuwa meemaagea.
Waa apii to ma mena aawegaa taakea yuwa okoo deeta kaama dimi nagimegea kiya
okoo me "Aa maagiyoo abage naa ya?" see kuwa mée ena ma asiino taa, bedaa "Aa
kaasee kaa mee apii to mee mena eewegataake?" see miya asiino taa.
28 Mee apii to wa me uwo wugitaa see otaawee da mee kiyoo ekeata peedoota kota
kaa kiyoo bagee paagoo asiino,
29 "Ei, amokomee ko Mée Waa ena ani me ukuwata-ukuwata uduma awee da kaa
naawegapi. Waa Ebo Kristus mee ye, taa ye naadi ikii deesea yoka meei" see asega.
30 Okoo mee magaa to amoo yaato Waa pe-diino see naadi peegea.
31 Okoo Wa paagoo meemagaano taa kaboo da taa Wa me topenaa see bagee yuwa
me Waa asiino, "Guru, agiyoo naai" asegea.
32 Kiya Wa me asiino, "Anii naano agiyoo agoo, ikii miya ewo see agiyoo" see asigi.
33 Okoo me "Waa nusi naadi agiyoo naa yadoopea ye?" see aaseekea.
34 Yesus me asiino, "Ni me nuyaa agiyoo kuwa ko Anii naisiyaata Mée Wa me
gaayaa-gaayaa yuwa too Ani me yaukuwanaa siyaa kuwa. Wa me gaayaa-gaayaa
yuwa uduma Anii daamaa yaukuwataata sikii kiyaano ou dimii mee ko Ni me naano
agiyoo.
35 Ikii me wegayaa menaa ena mee ko kisee: 'Bugi kaa agiyoo weemaayu naadi keno
wui omemaata masiyaa' see kuwa ikii me wegayaa, se maa? Kiya Ani me kisiino ko:

* **4:24** "Ogatamee mee dimi noogaa da too see Mée" see wegayu ko Waa maa da taa see Mée yoka mee kuyee kaa, mee kuyee kaa kisee se omegee, toogee siyaa, inii dimi menaa da me too Waa ebo ekee, yaapaagee siyaa see kuwa nekeensi naadi menaa.

Deeweedeei, eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa eebaa kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa.†
36 Masiino bagee kuwa okoo me yaukuwataa to mokoo da maseeii segeekea, bedaa okoo me kutumeeii taa see agiyoo kuwa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea. Kisee naadi kaama wetaa see mée to ma, masetaa see mée to ma ekea paaya daamaa epo enaataa ede ma, ede ma segee siyaa.
37 'Mée ena me weenaa siyaa, mée ena me maseeii senaa siyaa' see wegayaa menaa mee mikee menaa.
38 Ani me ikii kuwa yuwa daamaa namasesea yoka pooi see kisega mee ko ikii me masii masiino miya taa, weeno miya taa, kisee magaa kaa Anii kipeeyaabuu see. Kiyoo apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii masegee sepea, kaama too ikii uuto agiyoo maseeii taa see" see asigi.‡
39 Mee apii to wa me "Mee Mée mee ni me ukuwata-ukuwata kuwa uduma awee da kaa naawegapi" see eeweganaa sepa menaa kuwa kaa mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaakea.
40 Okoo Yesus paagoo meemaata kaama "Inii paagoo mée eeomegee, eetoogee taai" see menaa maamaa asegea. Waa kiyoo unu wiya eeumitaaki too ko
41 apanaa bagee mée eebaa miya Wa me wegataa see menaa kuwa me Waa mikee nao see gaagea.
42 Okoo me mee apii to asiino, "Inii a me mée eewegape menaa kuwa kaa too inii Waa mikee nao see gaage se kiya eto ko Wa me mée eewegapi menaa kuwa inii daamaa yayeemaage. Waa ko esee mikee uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa daba daagimaa peeyaano Mée mee ii see kuwa inii miya ipi" see asegea.

Yesus mee Galilea wee kaa peeta menaa

43 Unu wiya omemaata Yesus peedoota Galilea wee kaa.
44 Wa me miyoo taa aseta menaa ena mee ko kisee: "Nabi bagee gaayu ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se ekeasiyaa" see asimi.§
45 Waa Galilea wee kaa peemaata kaama kiyoo bagee me Waa ede kaa badaa maagea. Okoo me ede kaa badaa maagea mee ko okoo miyoo taa Yerusalem magaa kaa Paskah noogiino see naadi peemaata kaama Wa me ukuwata agiyoo kuwa uduma kiyoo deemea kemaata eto daamaa badaa maagea.

Yesus me ebo bagee ena wa me yogaa to ikiyoo yataa kiyaata menaa

46 Waa bedaa peedoota Galilea wee kaa Kana magaa kaa, Wa me miyoo taa aii uwoo yuwa anggur poo uwoo gakadiyaami magaa kaa. Kiyoo peemaagi too ko gebo kaa magaa kaa bagee ena, Kapernaum magaa kaa kiyoo ebo tookee mée wa kaa tabogetaa see mée wa me yogaa ikiyoo ebo,
47 bogaano see koo taaki yoka Yesus Waa Yudea wee kaa kaama Galilea wee kaa meemaagi yoka see menaa kuwa yeeta kaama Wa paagoo peegi. Wa paagoo peemaata kaama "Ni me yogaa ikiyoo nataa kiyaase yoka meei" see menaa maamaa asigi.

---

† **4:35** "Eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa eebaa kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa" see menaa mee ko okoo mée eebaa Yesus paagoo medaakea yoka okoo daamaa badaa maasi naadi ebea-ebea menaa kuwa, Samaria bagee Wa paagoo medaakea kuwa see see. **4:35** Mat 9:37-38 ‡ **4:38** "Apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii masegee sepea" see mee mena nekeeniino yaato ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, apanaa waa see see bagee yuwa ma okoo keta mée paagoo mena topenaa sepea, kaama too Yesus me topenaa see bagee yuwa me kuwa topeta bagee yuwa kutumeeii siyaa see ebea-ebea. § **4:44** Yesus me "Nabi bagee gaayu ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se ekeasiyaa" see aseta menaa mee ko Samaria bagee me Waa ebo ekeata kiya Yahudi bagee gaayu ko Waa ma tomaa kaa bagee kiya kisee dimii taa, okoo dimi nagii-nagii agiyoo kuwa too aii diino ede see bagee yoka naadi aseta menaa.

48 Yesus me asiino, "Sooi, ikii nekeensea naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo ma kuwa deeyu too mikee nao see nagaayaa, ikii se deeyu ko kisee taa" see asigi.
49 Mee eboo me asiino, "Neataagi, ni me yogaa mee bogaanaki yoka meei" see asigi.
50 Yesus me "Ee kaa pooi, a me yogaa mee se bogaapi yoka" see asigi. Yesus me asigi menaa kuwa wa me mikee nao see gaata kaama ee kaa peegi.
51 Waa eta mana kaa peemaagi too ko wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ma aadeekea. "A me yogaa mee ikiyoo taa kigi nao" see asegea.
52 Wa me asiino, "Yogaa to ikiyoo taa kipi kenoo mee mapea keno kaa naa ya?" asigi naaki "Etoomanaa keno mée mumoo to kaa kaama peenaa ese-betokeenigi see kaboo wa me tani see ikiyoo mee taa kipi" see asegea.
53 Kuwa asegea naadi wa me mikee, Yesus me "A me yogaa mee se bogaapi" see nasimi kuwa mee kenoo kaa kaboo nasimi ii see nekeenigi. Kuwa kaa kaama nagamee ma, wa me ee kaa bagee ma kuwa uduma Yesus mikee gaagea.
54 Mee Wa me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee ko Waa Yudea wee kaa kaama Galilea wee kaa peemaata kaama wodoo wiyaagoo to ukuwaaniyaata mee.

5

Betesda uwo komoo to kaa Yesus me bado pedeo see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yahudi bagee me ebo naagoo ena Yesus miya naano see naadi pakadoota Yerusalem magaa kaa.
2 Yerusalem magaa kaa kiyoo oma wagee kenee ena ekaa da ko Domba Wodaa Peetaa See Kenee to geboo da taa uwo komoo ena agoo. Ibrani menaa kaa mee uwo komoo to ekaa da ko Betesda. Mee uwo komoo to geboo da kaa eeda-eeda ee idibi agoo.
3 Kuwa ee yiba ikiyoo yago bagee maamaa toomuu taakea, kuwa ko emaa digiyoo see bagee ma, bado pedeo poono naka see bagee ma, oogimaata bagee ma okoo maamaa eebaa kitaa aii ometaakea. [Okoo mee uwoo bega-bega taapa ye naadi diitoo taakea.
4 Kuwa ko kaagaa ena-ena malaikat bagee ena esedoota mee uwo komoo to kaa uwo yuwa bega-bega siyaabuu segee see. Uwo bega-bega taaka see kaboo mée waa ena wa keta mee uwoo yiba moga eseanigi naaki wa kaa meanta agiyoo yuwa taa keepeasiyaa yoka naadi okoo kiyoo diitoo segee see.]
5 Kuwa kaboo da kiyoo mée waa ena, wa kaa meanta agiyoo tahun amaamo ma wagoo kisee too umiwoo seta kiya taa kaano taa see mée ena agoo.
6 Yesus me waa kiyoo ometaaki see deeta kaama mikee kisee meanta kaama maamaa eebaa omegeeki yoka naadi wa paagoo "A kaa meanta agiyoo mee taa kega see aa ede kege ye?" see asigi.
7 Wa me asiino, "Neataagi, uwo bega-bega taaka kaboo anii uwo yiba nadooya-maano bagee taa. Anii uwo yiba eseaniino kaboo mée waa ena keta uwo yiba eseanigi, see ukuwagee see" see asigi.
8 Yesus me asiino, "Eto ko aa anoogii, a me omegee see opee to masegeeta peenaa taai" see asigi.
9 Kisee asigi naaki taka ena wa kaa meanta agiyoo taa keepeasigi, wa me opee to masegeeta kaama daamaa peenaaki.

Mee naagoo ko Sabat naagoo yoka

10 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee daamaa yakiyaagi mée to asiino, "Ei, kenaagoo ko Sabat naagoo yoka a me opee to ma kisee peenaa see kuwa daa" see asegea.

11 Wa me asiino, "Anii daamaa nakiyaagi Mée Wa me 'A me opee to masegeeta peenaa taai' see nasigi yoka" see asigi.

12 Okoo me asiino, "A paagoo 'A me opee to masegeeta peenaa taai' see kasigi Mée mee maamee naa ya?" asegea naaki
13 waa ewo. Kiyoo mée maamaa eebaa kemaata Yesus me mee agiyoo yataa kiyaata kaama peanigi taa ewo.

14 Toomuu naadi kaama Ogatamee me ee kaa Yesus me mee mée to deemaata kaama asiino, "Eto ko a me meanta agiyoo taa, daamaa kemaage. Eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwagee taai, a kaa meanta agiyoo mee asii esee pedeo agiyoo meaniyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.

15 Mee mée to peedoota Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo "Anii daamaa nakiyaagi Mée mee ko Yesus mee" see asigi.
16 Yesus me kuwa agiyoo yuwa Sabat naagoo ukuwageeki naadi kaama kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus maamaa wisinegeekea.
17 Kiya Yesus me okoo asiino, "Neataagi mee idukaa kaama kisee too eto kiipaa miya Wa me agiyoo ukuwagee siwooki, bedaa Ani me miya kisee agiyoo ukuwageeka" see asigi.*
18 Kisee asigi naadi kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Waa patamaano see dimii mee ebo kegea. Sabat naagoo tuunuuki yaai naadi kaama too patamaakee se kiya Wa me "Ogatamee mee Neataagi yoka" kisee Waa ekaato Ogatamee ma ena doodoo ekee see menaa kuwa kaa miya esee be kegea.

Yesus me "Anii kisee Mée yoka" see aseta menaa

19 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Yogamee Wa me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa. Nagamee me ukuwataa see agiyoo kuwa deeta kaama too ukuwamaayaa. Nagamee me ukuwataa see agiyoo kuwa Yogamee me miya ukuwataa see.
20 Nagamee me Yogamee esee epa yoka Wa me ukuwataa see agiyoo kuwa uduma Yogamee paagoo daamaa deeyaabuu see. Nagamee me deeyaabuu see agiyoo kuwa ko mée kaa agiyoo yataa kiyaano kuwa too se kiya mee asii esee ebo see agiyoo kuwa miya. Yogamee me kuwa agiyoo yuwa yaukuwaaniyaabuu naadi kaama ikii dimi nagimeamoo taapea.
21 Kuwa ko Nagamee me boota bagee aya andoo peeyaata kaama tuyaayaa mokoo Yogamee me miya Wa me ede kiyaa bagee yuwa kisee too aya tuyaabuu segee siyaa.
22 Nagamee me mée ena ma se wigintaayaa. Yogamee me mée tomaa wigintaasi naadi Wa kaa too yaekeata.
23 Mée me Nagamee ebo ekee segee see mokoo Yogamee miya kisee ebo ekee segeesi naadi mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa Yogamee paagoo yaekeata. Yogamee ebo se ekeasiyaa bagee kuwa Yogamee isiyaata Mée Nagamee mee miya ebo se ekeasiyaa.

24 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa nayeeta kaama Anii naisiyaata Mée mee mikee gaayaa bagee kuwa se wigintaata kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea. Okoo se pedeo kaatagea, mée umina bogaano yaato ekeata iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo see yaato peanta totaa see bagee yuwa kiyaa.

---

* **5:17** "Neataagi Wa me agiyoo daamaa ukuwagee siwooki" see aseta menaa mee ko egapii gakata, Sabat naagoo miya Ogatamee Wa me agiyoo ukuwageeki see see Ani me miya egapii gakata ukuwageeka see nanekeensi naadi aseta menaa. **5:18** Yoh 10:30-33 **5:21** Yoh 11:25 **5:24** Yoh 8:51

25 Bedaa Anii esee mikee kisiino ko: Iminookaa boota bagee yuwa Ogatamee Yoopaa
Wa me mena wuu da yiitagea. Iminookaa too se kiya eto miya boota bagee yuwa okoo
Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee too toowoo taapea.†
26 Nagamee mee ko aya toono epoo Mée. Kisee kemaata Wa me Yogamee miya mée
aya tuyaabuu taano Mée kiyaata.
27 Waa ko Mée Yogaa kemaata mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa miya Wa kaa too
yaekeata.
28 Ni me kisega menaa kuwa dimi se nagimaai. Ogo maata bagee yuwa uduma
epeekaa Yogamee me mena wuu da yiitagea. Kuwa yiitagea bagee uduma
29 okoo ogo maata yoo kaama pakaanee taatagea. Daamaa agiyoo ukuwagee seta
bagee kuwa aya andoo peeyaata kaama kisee too toowoo taatagea. Pedeo agiyoo
ukuwagee seta bagee kuwa aya andoo peeyaata kaama wa too pe-wigintaata pedeo
kaatagea.
30 Ni me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa. Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too
ukuwageeka se kiya Anii Wa me gaayaa-gaayaa kuwa too ou naadi yaukuwageeka.
Ni me mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko Anii naisiyaata Mée Wa me kisee-kisee
naawigintagaai see menaa yuwa Anii daamaa yayeeta kaama too mée wigintagaa
siyaa. Kisee kemaata Ni me mée wigintagaa siyaa kuwa topoo too.
31 Anii kisee Mée, kisee Mée see menaa kuwa Ani me too weganaa siyu ko kuwa
aii menaa too, mikee see menaa see taa.
32 Ni kaa menaa nawegataa see Mée ena agoo. Wa me Ni kaa nawegataa see menaa
kuwa mikee menaa too see kuwa Anii ipi.
33 Ikii me Yohanes paagoo asedee taano see naadi mée noonaa pooi see asemea.
Wa me Ni kaa "Waa kisee Mée yoka" see nawegami menaa kuwa mikee menaa too.
34 Wa me mikee menaa Ni kaa nawegami kiya mée me kisee Ni kaa menaa
nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see taa.‡ Kiya kuwa wa me Ni kaa nawegami
menaa kuwa ikii me mikee gaata kaama daba daagimaa peesea naadi kiiwegaga.
35 Yohanes mee ko peto iyaata kaama ago kusi-kusi peeyaayaa mokoo see mée. Mee
agoo da wogaamaata kuwa ko eebaa umiino taa kiya wa me menaa yuwa ikii esee
ede kemea.
36 Anii gaayu ko Anii kisee Mée yoka see nanekeensi naadi ukuwanaa see agiyoo
kuwa ebo, Yohanes me Ni kaa nawegami menaa kuwa mee asii esee ebo agiyoo.
Nagamee me kuwa agiyoo yuwa naukuwataata sikii kiyaasi naadi Ni kaa naekeata
yoka Ani me eto yaukuwataaka. Kuwa agiyoo kuwa ko Nagamee me mikee isiyaata
Mée ii see nanekeensi naadi agiyoo yuwa yoka esee ebo.
37 Anii naisiyaata Mée Nagamee Wa me Ni kaa menaa nawegawoo segeeki. Ikii Wa
me menaa miya yiino taa, ebeyumaa da miya diino taa, ewo.
38 Wa me isiyaata Mée mee ikii mikee gaano taa kemaata ikii Wa me menaa yuwa
miya dimi yiba yamagaano taa.
39 Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya aya tuyaabuu segee siyaa menaa kuwa
ikii Ogatamee me kapogee yiba agoo yoka naadi kitaa ipiipi abawoo segeekea. Mikee,
kuwa ebeamaata menaa yiba Anii kisee Mée ii see nanekeensi naadi menaa agoo.
40 Ikii miya kisee too toogee siwoo siyaa kiya Ni paagoo nameeno be kegea.
41 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee Anii taa

---

† **5:25** Yesus me "Eto miya boota bagee Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee too toowoo taapea" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo Yesus mikee gaano taa bagee kuwa boota bagee mokoo yoka okoo Yesus mikee gaata kaama umina bogaano yaato ekeata kisee too toowoo siyaa yaato peaniyaa, see menaa mee.
5:25 Yoh 10:27-28 **5:29** Mat 25:45-46 **5:30** Mat 26:39 **5:33** Yoh 1:19-27 ‡ **5:34** "Mée me kisee Ni kaa menaa nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see taa" see menaa mee ko Yohanes waa magaa da kaa bagee yoka wa me yawegata menaa kuwa peedi, Yesus me kisee nanekeensi naadi ukuwanaa seta agiyoo kuwa ebo naadi aseta menaa.

42 kiya ikii me dimii kuwa Anii keipi. Ikii Ogatamee mee ou dimii mee taa see bagee
kideega.
43 Neataagi me Anii naisiyaata yoka Anii Wa ekaa da yadoonaaka kiya ikii me Anii
nawisintaagea, Anii badaa namagaano be. Kiya aii bagee ena, anii ekaa yago bagee
yoka naadi waa ekaato ekaa da doonaa see mée gaayu ko ikii me waa daamaa badaa
maayaa.
44 Mée me anii naapaagee, ebo naekee taano ede see dimii mee ikii agoo, kisee
dimii ikii aagaa segeekea kiya ena too too Mée Ogatamee mee Wa me too naapaagee
taano ou see dimii mee ikii taa. Ikii kisee bagee yoka ikii me kaasee Anii mikee nao
see nagaayaa? Iyo.
45 Nagamee paagoo 'Okoo kisee bagee yuwa too yoka' see menaa ikii kaa
kiwegaatagi mée mee ko Anii se, kisee se nagaai. Ikii kaa kisee menaa kiwegaatagi
mée mee ko Musa. Ikii wa me menaa wegawookea, ikii wa kaa dimi maawookea kiya
wa me ikii kaa kisee pedeo menaa kiwegaatagi.
46 Idukaa Wa me Ni kaa menaa kuwa naebeamaata. Ikii kuwa Musa me menaa
kuwa mikee menaa yoka see gaapea naaki ikii me Anii miya mikee nao see nagaayaa.
47 Kiya kuwa wa me Ni kaa naebeamaata menaa kuwa ikii me mikee menaa yoka
see dimii mee taa kiyu ko Ni me menaa kuwa ikii kaasee mikee menaa yoka see
nagaayaa? Iyo" see asigi.

6

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Mrk 6:32-44, Luk 9:10-17

1 Mee wodoo taa Yesus peedoota Galilea uwo piku asii yaato. Galilea uwo pikuu da
see ekaa mee ena, Tiberias uwo pikuu da see ekaa miya weeyaa.
2 Kiyoo peemaata kaama ikiyoo yago bagee yuwa Wa me ikiyoo yataa kiyaabuusi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo yuwa kuwa mée maamaa eebaa deeta kaama Waa
obeegea.
3 Waa kuye ena kaa pakaamaata kaama Wa me topenaa see bagee ma epo animaata
totaa.
4 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah mee ekaapa.
5 Yesus me deamaagi naaki mée maamaa eebaa Wa paagoo megea. Wa me Pilipus
asiino, "Apee kuwa bagee yuwa eenaano agiyoo inii kayoo kaama edaapea naa ya?"
see asigi.
6 Mee ko Yesus me 'Anii kisee-kisee ukuwaanaka' see dimii agoo kiya Pilipus mee
gaadee taano see naadi apaadeegi menaa.*
7 Pilipus me asiino, "Sooi, perak kepee ogei me badoo wiya kuwa miya sikii taa,
naano agiyoo kuwa sikii-sikii se edaamaayaa. Kuwa bagee yuwa mée gakata roti
ponee ena too too masiyaa miya iyo" see asigi.
8 Wa me topenaa see mée ena, Andreas, Simon Petrus ebee wa me Yesus asiino,
9 "Nakaayoo yoga peedii to waa roti magu idibi, doge imi wiya kuwa topa kiya mée
maamaa eebaa yoka se sikii kaapa naadi kaasee ukuwaapea naa ya?" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Mée yuwa animaaii taai see pe-niiasii" asigi naadi pe-asegea.
Kiyoo boo uwaa da agoo yoka mée yuwa kiyoo animaagea. Kuwa bagee yuwa kuwa
api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu waa naa.
11 Kiyoo kaama Yesus kuwa roti magu idibi masegeeta kaama Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti magu yuwa kiyoo animaaii sepea

---

5:43 Mat 24:5 **5:44** Yoh 12:43, 1Tes 2:4-6 **5:46** Ul 18:15 * **6:6** Yesus me Pilipus gaadee taano see naadi apaadeeta menaa mee ko Pilipus me Yesus 'A me kuwa naano agiyoo sikii yakiyaayaa yoka' see kuwa awee da kaa wegasi naadi apaadeeta menaa mee.

bagee yuwa paagoo yawuditayu. Roti yawuditaata kaama bedaa doge yuwa miya okoo uduma sikii-sikii yawuditayu.
12 Yawuditaata kaama naano sikii, bekataa see kaboo Yesus me asiino, "Kuwa naano taa koga topa ponee-panaa yuwa otoopa tameakee se yoka daamaa enaataa yigimeeii taai" see asigi.
13 Kuwa roti magu idibi kuwa kaa kaama eebaa kedaa siyaabuu sipi koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
14 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus me nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee deeta kaama wegaano, "Mee Mée mee ko esee mikee idukaa kaama nabi bagee eboo ena meetagi see wegawoo seta Mée mee yoka" see wegagea.
15 Okoo me omaago ma Yesus mee 'Wa too inii paagoo ebo mée eetusi yoka inii Waa badaa maageeta ebo niituyaai' see dimii mee Waa nekeenta kaama bedaa pakadoota mee maga kuyee da kaa koogo Wa too pakaa-seke.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Mrk 6:45-52

16 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa uwo geboo da kaa esegea.
17 Kiyoo toomuu naadi kaama digiyoo takiinega. Yesus mee eseemagaano taa kaa okoo too koma ena kaa pakaanta uwo asii yaato Kapernaum magaa kaa peegea.
18 Peetaakea kaboo bo, biku-biku ebo mega.
19 Kisee kega, kisee kega naadi mee komaa da kilometer idibi waa naa piku semoo to kaa peemaata kaama deamoo ko Yesus Waa bado me uwo dagii da taa komaa da doodoo metaaki. Okoo wedaagea
20 kiya Wa me "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
21 Asigi naadi okoo ede kaa Waa komaa da kaa yaageegea, kaboo da taa ko taka ena okoo me peetaakea magaa kaa keepeasega.

Mée yuwa me Yesus abanaa seta menaa

22 Tokoma mee da uwo piku asii yaato okoo koma kaa pakaanee semea yoo kiyoo kuwa mée tabaa da Yesus mee kayoo peepi naadi kaama deamaagea ko koma taa. Okoo me gaano, 'Ei, etoomanaa koma ena too too agoo, Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo too mee komaa da kaa pakaanta peemea, Yesus ma epo enaataa poono taa' see gaagea.
23 Kuwa kaboo da taa ko apanaa komaa yuwa Tiberias magaa kaa kaama megea. Tuhan Wa me roti masegeeta "Ogatamee paamee, magiyaage" see aseta kaama nomea yoo magaa ekaapa see yoo kiyoo kuwa komaa yuwa meemaagea.
24 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma kuwa kiyoo toono taa naadi okoo me kuwa komaa kaa pakaanta kaama Yesus abanaa taano see naadi Kapernaum magaa kaa peegea.

Yesus mee ko mée aya tuyaabuu siwoo siyaa roti see ebea-ebea menaa

25 Yesus abanaakea bagee yuwa uwo asii yaato peemaata kaama Yesus deemaagea. Okoo me Waa asiino, "Guru, nakaayoo tope kuwa Aa kame kepaa mpi ya?" see asegea.
26 Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Anii naabanaakea kuwa ko Ani me mee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee ikii me nadeemea kuwa me se kiya kuwa roti yuwa ikii maamaa nomea, ikii bekamea kuwa me too naabanaakea.
27 Naano agiyoo abawoo see mee ko aii nookee agiyoo kuwa se, moga dabiyaa see agiyoo too yoka se abaai. Mée Yogaa Wa me ikii nosea naadi kineeyaa agiyoo kuwa too abaai, ikii me anii noga naaki ou see dimii kaa ukuwawoo taai. Kuwa agiyoo se

6:14 Ul 18:15-19

dabiyaa, mée kisee too iminoo miya, iminoo miya aya tuyaabuu segee siyaa. Wa me kuwa nuyaa agiyoo kineegeesi naadi Nagamee Ogatamee me daamaa, ede kaa Wa kaa too yaekeata yoka kuwa agiyoo too abaai" see asigi.

28 Okoo me asiino, "Ogatamee Waa ede kisi naadi yaukuwaano gaano pedeo agiyoo kuwa inii maagiyoo naa yaukuwayaa naa ya?" see asegea.

29 Wa me asiino, "Ogatamee ede kisi naadi yaukuwaakee agiyoo mee ko kisee: Wa me isiyaata Mée mee mikee nao see gaawoo siyaa see mee" see asigi.

30 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko Aa kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee maagiyoo mée yaukuwaape naa ya? Inii me kisee kadeeta kaama Aa mikee nao see kagaasi naadi agiyoo mee maagiyoo naa mée yaukuwaape naa ya?
31 Idukaa inii me bagee kuwa gaayu ko okoo ebo mee maga ugii da kaa manna see agiyoo mee noogee siwoo seta. Kuwa ko 'Wa me epoo to wodoo kaama roti mee okoo daamaa nusi naadi manegee seta' see menaa mee ebeamaata yoka" see asegea.

32 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Idukaa kuwa roti kuwa epoo to wodoo kaama ikii me bagee paagoo kineegee seta mée mee Musa se kiya Neataagi Wa me too. Waa ko epoo to wodoo kaama esee mikee okaa da roti mee ikii eto kineetaa see Mée mee.
33 Mikee, Ogatamee Wa me roti mee ko epoo to wodoo kaama esedoota mée tomaa yuwa paagoo okoo aya tuyaabuu see roti mee" see asigi.

34 Okoo me asiino, "Neataagi, Aa mee roti mee inii mée manegee siwoo taai" see asegea.

35 Yesus me asiino, "Mée aya tuyaabuu siyaa roti mee ko Anii. Ni paagoo namiyaa bagee kuwa kisee too peenaa ma naadi se kaapea, bedaa Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa kisee too peenaa ma uwo naadi se kaapea.
36 Kiya Ani me kisema see see ikii me nadeegea kiya Anii mikee nao see dimii nagaano taa.
37 Neataagi Wa me Anii neetaa see bagee kuwa uduma Ni paagoo nameepea. Bedaa Ni paagoo namiyaa bagee kuwa Anii mée ena ma se abagayaa.
38 Anii kuwa kisega kuwa ko Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ukuwaano see naadi epoo to wodoo kaama eseta se kiya Anii naisiyaata Mée Wa me gaayaa-gaayaa kuwa too yaukuwaano see naadi eseta yoka kisega.
39 Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee: Wa me Anii neeta bagee yuwa mée ena ma si yaegayaata okoo uduma wodopasi naagoo Ani me daamaa aya andoo peeyaabuu taata see mee.
40 Mikee, Neataagi Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee: Okoo me Yogamee mee dimi-dimi deeta kaama mikee nao see gaayaa bagee kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siwoo siyaa, bedaa wodopasi naagoo Ani me okoo aya andoo peeyaabuu taata, see mee Wa me gaayaa-gaayaa" see asigi.

41 Yesus me "Anii ko epoo to wodoo kaama eseta roti mee" see asigi menaa kuwa kiyoo topea Yahudi bagee yuwa me yayiino be kaa mena dukumeaweekea.
42 Okoo me wegaano, "Mee Mée mee ko Yesus, Yusup yoopaa, se maa? Okonaka inii ipi yoka eto ko Wa me 'Anii epoo to wodoo kaama eseta' see wegagi menaa mee kaasee menaa?" see aawegaakea.

43 Yesus me asiino, "Kuwa ikii me mena nadukumeaweekea kuwa ekeasii.
44 Mée Ni paagoo nameeno mee ko Neataagi Anii naisiyaata Mée Wa me dimi mena goekeata bagee kuwa too Ni paagoo namiyaa. Kuwa bagee kuwa Anii wodopasi naagoo aya andoo peeyaabuu taata.

6:27 Luk 10:40-42 **6:31** Kel 16:4, Mzm 78:23-25 **6:37** Yoh 10:27-29 **6:40** Yoh 11:25

45 Idukaa nabi bagee me menaa ena mee ko kisee: 'Okoo uduma Ogatamee me tupiitagi' see menaa ebeamaata. Nagamee Wa me menaa daamaa yayeeta tupiyaa bagee kuwa Ni paagoo nameepea.
46 Mee kisega menaa mee ko Nagamee Waa deetaa see bagee agoo, see kisega se. Wa paagoo kaama eseta Mée Wa me too, Wa me Nagamee deetaa.
47 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea.
48 Anii ko mée aya tuyaabuu siyaa roti mee.
49 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa manna see agiyoo mee noogee seta kiya okoo boogee seta.
50 Eto mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko kisee taa. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa uduma okoo umina se bogaapea.
51 Anii ko epoo to wodoo kaama mée aya tuyaabuusi naadi eseta roti mee. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea. Ani me mée tomaa aya tuyaabuusi naadi maniipa roti mee ko Ni me mogee yuwa kuwa" see asigi.
52 Mee asigi menaa da Yahudi bagee yuwa okoo too omaago ma aawisii naadi wegaano, "Wa me mogee kuwa inii nusi naadi kaasee mée maniyaa ya?" see aawegaakea.
53 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Mée Yogaa mee Wa me mogee yuwa ma, Wa me tadaa yuwa ma kuwa ikii se nuyu ko ikii daamaa se toowoo siyaa.
54 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa nanoowoo siyaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siyaa, bedaa wodopasi naagoo Ani me okoo aya andoo peeyaabuu taata.
55 Kuwa ko Ni me mogee kuwa mikee okaa da nookee agiyoo, bedaa Ni me tadaa kuwa miya mikee okaa da nookee uwoo.
56 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa nanoowoo siyaa bagee kuwa Ni yiba niitoogee siyaa, bedaa Anii okoo yiba eetoogee siyaa.
57 Aya toono epoo Mée Nagamee Wa me Anii naisiyaata. Anii Wa kaa too umiwoo, toowoo taaka. Mee mokoo miya Anii nanoowoo siyaa bagee kuwa okoo Ani kaa too toowoo taapea.
58 Mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko ena, kuwa idukaa bagee yuwa me noogee seta roti kuwa see see se. Okoo kuwa roti noogee seta kiya okoo uduma boogee seta. Eto mee roti mee noowoo siyaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapea" see asigi.
59 Kuwa menaa kuwa ko Waa Kapernaum magaa kaa kiyoo sembahyang segee see ee yiba kaama eewegata menaa.

Yesus sekaataa peenaa seta bagee mée eebaa yaekea peeta menaa

60 Wa sekaataa peenaa see bagee okoo eebaa kuwa Wa me asigi menaa yeeta kaama "Kuwa menaa kuwa nekeeniino kana, maamee me yayeemaayaa?" see asegea.
61 Okoo me mena dukumeaweekea kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ni me menaa kuwa kaa ikii pedeo dimii nagaagea ye?
62 Mée Yogaa mee Wa me petamanii toogee seta yoo asiyoo bedaa metaki pakagi see kuwa ikii me deeta kaama kaasee gaayaa naa ya?
63 Mée aya tuyaabuu siyaa mee ko Roh me too ukuwamaayaa, mée me pesee kaa iyo, se agoo kiyaayaa. Ni me kiiwegaga menaa kuwa ko Roh me menaa, Wa me mée aya tuyaayaa menaa yuwa.

6:45 Yes 54:13 **6:51** Luk 22:19 **6:63** Yoh 3:5-8

64 Kiya ikii mée noonaa me Aa mikee nao see dimii mee nagaano taa" see asigi. Kuwa ko Yesus me Waa mikee gaano taa bagee yuwa ma, Waa mée paagoo ekegatagaapi mée to ma okoo uduma Wa me idukaa petamanii kaama ipi keta.
65 Wa me asiino, "Ikii kisee mikee nagaano taa bagee agoo naadi kaama Ani me yumakaa 'Nagamee me daba miyaata bagee kuwa too Ni paagoo namiyaa' see kisega" see asigi.
66 Yesus me kuwa menaa eewegamaata kaama Wa sekaataa peenaa sepea bagee mée maamaa eebaa kuwa Waa wisintaata Wa sekaataa se peegea.

Petrus me Yesus paagoo "Aa ko mée toowoo siyaa menaa epoo Mée" see aseta menaa

67 Kuwa bagee yuwa yaekea peeta kaama Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa paagoo asiino, "Ikii miya Anii naekea poopea ye?" see asigi.
68 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, inii maamee paagoo peeyaa? Aa ko mée kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa epoo Mée,
69 Aa ko Ogatamee me A too kawigintaata Mée see kuwa inii mikee nao see kagaage, inii esee kaipi kege" see asigi.
70 Yesus me asiino, "Mikee, Ani me ikii kuwa gaasi ma wiya kuwa kiwiginema, taa ye? Kiya ikii waa ena ko Iblis" see asigi.
71 Mee menaa mee ko kuwa mée gaasi ma wiya kuwa mée waa ena, Yudas Iskariot see mée to wa me Anii naekegatagaapi yoka naadi wegagi menaa.

7

Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me ee peedi maatagaa seta naagoo naano see naadi peeta menaa

1 Mee kaama wodoo Yudea wee kaa kiyoo Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus patamaano dimii agoo naadi Waa kiyoo peenaa taano taa, Galilea wee kaa too peenaa seta.
2 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo ena, Ee Peedi Maataata Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ekaapa yoka*
3 Yesus Waebee nokaa yuwa me Waa asiino, "Aa nakaayoo se tooi. A me ukuwanaa segee siyaa agiyoo kuwa A me topenaa see bagee yuwa kadeesi yoka peedoota Yudea wee kaa peenaa taai.
4 Waa ekaato ogo peeyaano see dimii agoo see mée to gaayu ko wa me ukuwanaa see agiyoo kuwa koogo-koogo see se ukuwanaa siyaa. Kisee bagee taa yoka Aa kisee ebo agiyoo ukuwageeke gaayu ko mée tomaa uduma kadeesi yoka Aa ekaato awee da kaa mée paagoo deeyaai" see asegea.
5 Kuwa okoo me asegea menaa kuwa ko okoo Waa ma ena kenaa bagee yuwa kiya Waa mikee nao see dimii mee gaano taa kemaata asegea menaa.
6 Yesus me okoo asiino, "Anii kiyoo poono monaa kaa kaano taa kiya ikii gaayu ko aii kaboo peeyaa.
7 Magaa da kaa bagee okoo me ikii se kibe kiyaa kiya Anii nabe kegea. Anii okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa pedeo see asegeeka kemaata nabe kegea.
8 Ikii too pakaa-naai. Anii pakaano monaa kaa kaano taa yoka se pakaapa"
9 see aseta kaama Waa Galilea wee kaa toomaayu.

---

* **7:2** Ee Peedi Maataata Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ko idukaa Israel bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa okoo kuwa see see ee peedi yuwa yiba maanaa, omenaa seta kaboo Ogatamee me okoo daamaa deegee seta, bedaa etokaa miya tahun gakata poo maamaa daageeta kaama Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa okoo Yerusalem magaa kaa ebo naagoo noogiino see naadi peegee seta. Okoo Ogatamee kiiboo, paamee dimii ma kuwa see see peedi ee yuwa maataata kaama kiyoo unu wagoo omegee, noogee seta. **7:2** Kel 34:22

10 Waebee nokaa yuwa naano see naadi pakaa-seomegea kaboo Waa miya pakataa,
awee da kaa se kiya koogo-koogo see
11 pakaamaata kaama toomuu taaka too ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Waa
abanaakea. "Mee Mée mee kayoo?" see asenaakea.
12 Kiyoo mée tabaa da okoo me ebe kaa menaa, poko kaa menaa kaa yawegagea.
Mée noonaa me "Waa dimi daamaa see Mée" see yawegagea kiya noonaa me "Taa,
Wa me mée yuwa deebaa segeeki yoka" see yawegagea.
13 Kisee aaseekea kiya kuwa Yesus kaa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
nakagoo kaapea yoka naadi weda kaa mée ena ma awee da kaa se wegagea.

Yesus me Ogatamee me ee kaa mée topeta menaa

14 Ebo naagoo noogee siyaa yuwa unu wui omekomeeyu see naagoo Yesus Waa
Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama mée yuwa topetaa.
15 Wa me mée topetaa see menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me dimi
nagimegea. "Waa sekolah tupiino taa yoka Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa kaasee
kaa ya?" see asegea.

16 Wa me okoo asiino, "Ni me mée topetaa see menaa kuwa Ni me menaa se kiya
Anii naisiyaata Mée Wa me menaa too.
17 Wa me gaayaa-gaayaa yuwa yaukuwaano ou gaayaa bagee kuwa okoo me too
kisee nanekeeniyaa. Kisee bagee kuwa Ni me mée topetaa see menaa kuwa mikee
Ogatamee me menaa yee, Ni me aii wegataa see menaa too yee see kuwa okoo me
ipi kaapea.
18 Okoo mée me ebo naekeasiino ou see dimii gaayaa bagee kuwa gaayu ko okoo
me aii dimi kaa menaa too wegataa siyaa kiya mée waa ena, waa peeyaata mée wa
too mée me ebo ekeasi naadi menaa yawegataa see mée mee gaayu ko waa mikee,
dimi topoo, makapaa dimii, makapaa menaa kuwa peenaa ma taa.
19 Musa mee gaayu ko ikii me bagee yuwa deewoosi naadi menaa kuwa kineeta,
se maa? Kiya ikii kuwa menaa daamaa yadeewoo, yayeewoo see bagee ena ma
taa. Kuwa me kemaata ikii me kaasee kaa Waa tuunuu see Mée yoka naadi kaama
napatamaano dimii nagaagea ya?" see asigi.
20 Kiyoo mée tabaa da me asiino, "Aa paa yago mée see kadeege. Aa kapatamaano
bagee maamee naa ya?" see asegea.

21 Yesus me asiino, "Anii agiyoo ena too too ukuwama naadi kaama ikii uduma dimi
nagimemea.†
22 Musa me paayogaa yogaa yuwa kado ponee daapii taano menaa mee deewoosi
naadi ikii me bagee paagoo kiekeata. (Musa me kuwa menaa okoo paagoo ekeata see
wegayaa kiya petamanii kuwa menaa kuwa Ogatamee me Musa miyoo bagee paagoo
aseta.) Kuwa menaa kiekeata kemaata ikii me Sabat naagoo miya paayogaa yogaa
yuwa kado ponee yadaapii segee siyaa.
23 Kisee kuwa Musa me kiekeata menaa kuwa ikii me se ekeata deewoo taano see
naadi Sabat naagoo miya kado ponee yadaapii segee see.‡ Ikii me kado ponee ena too
too yadaapeasiino kuwa dagu gaayu ko Ani me mée waa ena wa me maa da kuwa
uduma Sabat naagoo daamaa yakiyaama kuwa ikii kaasee kaa nakagoo kegea ya?

7:18 Yoh 5:41-44, 1Tes 2:6 † **7:21** Yesus me mee oogimaata mée daamaa yakiyaata kaama okoo dimi nagimemea. Yesus me Sabat naagoo mee agiyoo yaukuwami. **7:21** Yoh 5:1-9 **7:22** Kej 17:10-14 ‡ **7:23** "Ikii Musa me menaa se ekeata deewoo taano see naadi Sabat naagoo miya kado ponee yadaapii siyaa" see menaa mee ko paayogaa yogaa ena kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo Sabat naagoo kega kaboo miya ikii kado ponee yadaapeasiino dagu yoka naadi asigi menaa.

24 Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama wegaakee se kiya mée waa
ena kaa 'Waa kisee mée yoka' see menaa yawegaano see gaayu ko ipiipi nekeenta
kaama daamaa topoo see menaa kaa too yawegaai" see asigi.§

Yesus mee mikee Ebo Kristus ye, taa ye naadi aseta menaa

25 Kiyoo kaama Yerusalem magaa kaa bagee noonaa me wegaano, "Mee Mée mee
ko okoo me patamaano ou see gaataa see Mée mee, se maa?
26 Deeweei, Waa mée paagoo awee da kaa mena eeweganaa segeeki kiya inii me
ebo-ebo yuwa me Waa ma aawisii siyaa menaa ena ma taa kegea. Okoo me 'Waa ko
mikee Ebo Kristus ii' see gaagea kepa ye?
27 Kiya taa, Ebo Kristus gaayu ko Waa mee magaa to kaa Mée, Waa mee magaa
to kaa kaama mipi see kuwa ipi kiyaa bagee ena ma taa. Kiya mee Mée mee Waa
kabata magaa mee inii ipi yoka" see wegagea.
28 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa mée tupitaaki too ebo menaa-menaa kaa asiino,
"Ikii me Anii mikee naipi kegea ye? Anii mee magaa kaa kaama meta see kuwa miya
ikii mikee naipi kegea ye? Anii meta mee ko Ni me gaayaa-gaayaa kaa too aii meta
se kiya Wa too mikee menaa yago Mée Wa me too naisiyaata. Ikii Waa ewo kegea.
29 Anii Wa paagoo kaama meta, Wa me Anii naisiyaata yoka Anii Waa ipi" see asigi.
30 Kisee asigi naadi okoo me Waa peneasiino see kookea kiya iyo, Waa peneasiino
monaa kaa pakaaniino taa kemaata se peneasegea.
31 Kiya kuwa mée tabaa da mée eebaa Waa mikee nao see gaagea. Okoo
me wegaano, "Ebo Kristus mee ko Waa meemaata kaama dimi nagii-nagii agiyoo
eebaa ukuwaaniyaabuu taatagi kiya Mee Mée mee ko kisee agiyoo maamaa eebaa
ukuwaaniyaabuu taaki yoka Waa, se maa?" see wegagea.
32 Okoo me kisee aasee taakea menaa kuwa Parisi kaa bagee me yeegea. Yeeta
kaama imam bagee yuwa ma epo enaataa peedoota Ogatamee me ee yadiitoo taa see
bagee paagoo "Ikii Waa pe-niipeneasii" see asegea.
33 Kuwa kaboo da Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo eebaa taa kiiomegee naadi
kaama bedaa Anii naisiyaata Mée paagoo metaki poota.
34 Pe-seometa kaama wodoo ikii me Anii naabanaa taapea kiya se nadeemagaapea.
Anii peemaata toogee taata yoo ikii se nameemaayaa" see asigi.
35 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Waa peemaata kaama inii Waa se
deemaayaa yoo kayoo naa ya? Inii me bagee yuwa Yunani bagee ma epo totaa see
magaa kaa kiyoo Yunani bagee yuwa Wa me pe-tupiipi ye?
36 Wa me 'Ikii naabanaa taapea kiya se nadeemagaapea. Anii peemaata kaama
toogee taata yoo ikii se nameemaayaa' see wegagi menaa mee kaasee menaa naa
ya?" see aawegaakea.

Uwo naadi kiyaa bagee Yesus Wa paagoo uwo me-nusi naadi menaa

37 Kuwa noogee, omegee siyaa yuwa wodopasi ebo naagoo Yesus yiinaageeta kaama
ebo menaa-menaa kaa wegaano, "Uwo naadi kiyaa bagee yuwa uwo nusi yoka Ni
paagoo medaa siweei.
38 Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa Ogatamee me kapogee yiba mena ena
mee mokoo okoo miya kisee kaapea, mee ko kisee: 'Uwo anoo da peeyaa mokoo okoo
miya dimi yiba kaama daamaa toowoosi naadi uwoo kuwa pakadaa segee siwoo
taapea' see menaa ebeamaata" see wegagi.

---

§ **7:24** "Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama wegaakee se" see asigi menaa mee ko okoo me 'Mee ko Sabat naagoo ukuwagi agiyoo da yaai' see dimii mee too gaagea, tapaato yaato too deeyaa mokoo. Okoo me 'Yesus Wa me mée ena daamaa yakiyaagi nao' see dimii mee nanekeeniino taa yoka naadi aseta menaa. **7:37** Mzm 42:2-3, 63:2, Yes 55:1, Why 22:17 **7:38** Yoh 4:14, 1Kor 10:4

39 Wa me wegagi menaa kuwa ko Roh mee ebea-ebea menaa yuwa. Yesus Waa aya
andoo peeta kaama ebo ekeasiino taa kaboo yoka Roh mee miya mée paagoo maniino
taa. Epeekaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Roh mee masiitagea naadi ebea-ebea
menaa kuwa.
40 Wa me menaa yiitookea bagee yuwa noonaa me asiino, "Mee Mée mee ko mikee
idukaa kaama Nabi eboo ena inii paagoo miyaatagi see wegawoo seta Mée mee ii"
see asegea.
41 Bedaa mée noonaa me asiino, "Waa ko Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus
mee yoka" see asegea. Kiya apanaa bagee me asiino, "Taa, Waa Galilea wee kaa Mée
to. Ebo Kristus mee Galilea wee kaa kaama meetagi see menaa kuwa wegawoo taano
taa, se maa?
42 Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ebo Kristus
mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta kaa Mée ena kaatagi, bedaa Daud kabata magaa,
Betlehem magaa kaa kaama meetagi' see menaa ebeamaata, se maa?" see asegea.
43 Okoo me 'Yesus mee kisee Mée, kisee Mée' see aawisi-maawisi naadi kaama ukuu
wiya baataagea.
44 Mée noonaa me Waa peneasiino dimii agoo kiya pe-peneasiyaa see taa.

Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mikee gaano taa see kaa menaa

45 Kuwa Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee okoo Yesus paagoo peegeeta metaki
imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo paagoo megea. Meemaagea
kaboo okoo me "Yaai, ikii kaasee kaa Yesus mee peneata doomeeno taa naa ya?" see
asegea.
46 Kuwa yadiitoo taa see bagee yuwa me asiino, "Wa me wegataa see menaa kuwa
wa too, mée ena ma kisee menaa wegaano taa yoka" see asegea.
47 Parisi kaa bagee me asiino, "Yaai, Wa me ikii miya kideebaa seta kaama mikee
menaa yuwa kiewo kedaa siyaagi ye?
48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma inii mée ena ma Waa
mikee nao see gaano taa, se maa?
49 Kiya kuwa mée tabaa da okoo Wa me menaa too peneata Musa me menaa kuwa
ewo, kisee ekeata bagee yuwa yoka okoo kaa pedeo menaa ayaa to mantaata bagee
yuwa too" see asegea.
50 Kuwa Parisi kaa bagee ena ko Nikodemus, miyoo taa Yesus paagoo peemi mée
to. Wa me asiino,
51 "Musa me menaa yiba inii me deewoo siyaa menaa ena mee ko kisee: Mée waa
ena, wa kaa mena agoo see mée to gaayu ko kuwa wa me koo taaki agiyoo yuwa inii
ewo, wa me menaa daamaa yeemagaano taa kaa hukuman se maniyaa, see menaa
da mee inii deewoo siyaa, se maa?" see asigi.
52 Okoo me asiino, "Aa miya Galilea wee kaa mée to ye? Aa kapoge yiba ipiipi dii.
Nabi bagee gaayu ko Galilea wee kaa kaama mée ena ma se meepi see kuwa a me
diipe" see asegea.

Tobaaka taata apii ena Yesus me mena yawegata menaa

53 [Kiyoo kaama mée gakata okoo wa me ee kaa, wa me ee kaa peedaakea.

8

1 Kiya Yesus Waa pakadoota Zaitun kuyee da kaa kiyoo omemaayu tokoma mee da
2 peenaa aweepeasega kaboo Waa bedaa peedoota Ogatamee me ee kaa peemaagi
too ko mée uduma Wa paagoo medaakea. Waa animaata kaama mée topetaaka too
ko

7:40 Ul 18:15-18 **7:42** Mik 5:1 **7:50** Yoh 3:1-2

3 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma kuwa api ena,
tobaaka sepa apii to pe-peneata badaa maadoota Wa paagoo eemegea. Okoo me mee
apii to kiyoo topea bagee yuwa yaayupii da kaa yiinaageeyaata kaama asiino,
4 "Ei, Guru. Mee apii mee ko tobaaka taaka too deemaata kaama peneasege.
5 Idukaa Musa me 'Kisee apii gaayu ko boosi yoka oma kamu me wogeepeasii' see
mée aseta. Kisee kemaata A me naa kaasee gaage? Mée asii" see asegea.
6 Okoo me asegea menaa mee ko Yesus koopoo see menaa ena wegasi naadi asegea.
Okoo me "Yaai, Wa me wegapi menaa da mee pedeo yoka" see yawegaano see naadi
asegea menaa.* Kiya Yesus Waa kodeata kaama kepo me magaa to kaa mena ebeataa.
7 Okoo me kisee mée asii, mée asii see maamaa asegea naadi kaama Waa
yiinaageeta kaama asiino, "Ikii waa ena, pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa see
mée wa me keta mee apii to oma kamu me wugisi" see asigi.
8 Aseta kaama bedaa kodeata magaa to kaa mena ebeataa.
9 Okoo Wa me menaa kuwa yeeta kaama waa ena koogo peegi, waa ena koogo
peegi. Ebo bagee yuwa okoo keta peedaakea, kaama too apanaa yuwa miya uduma
peedaa naadi Yesus mee apii to ma ekea too totaa.
10 Yesus yiinaageeta kaama mee apii to asiino, "Okoo kayoo? Aa boose naadi
kawegapea bagee kuwa ena ma toono taa ye?" asigi naaki
11 "Ei, Neataagi, mée ena ma taa" see asega. Yesus me asiino, "Anii miya kisee pedeo
menaa se kawegaapa. Eto ko aa pooi. Eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwaai"
see asigi.]

Yesus mee wogaamaayaa Agoo da ebea-ebea menaa

12 Bedaa Yesus me mée yuwa asiino, "Anii ko magaa da kaa bagee paagoo
yawogaamaayaa Agoo da. Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa digiyoo yiba se peenaa
taapea. Mee agoo da okoo kaa agoo naadi kaama daamaa toowoo taapea" see asigi.
13 Parisi kaa bagee me asiino, "Kuwa menaa kuwa A me too wegage. Aa 'Mikee
kisee Mée to ii' see kuwa Aa mikee kaipi naadi kawegaano bagee ena ma taa yoka
kuwa makapaa menaa too kadeege" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Anii kisee Mée yoka see kuwa Anii ekaato kaa wegayaa miya
Anii mikee menaa wegayaa. Ni me meta yoo miya Anii ipi, Ni me poopa yoo miya
Anii ipi yoka Ni me menaa kuwa mikee menaa too. Kiya ikii Ni me meta yoo miya
ewo, Ni me poopa yoo miya ikii ewo.
15 Ikii ko mée me gaayaa-gaayaa dimii me too 'Aa kisee mée yoka, kisee mée yoka'
see pe-wigintagaa siyaa bagee. Anii mée ena ma se wigintaayaa.
16 Ani me mée wigintaayaa miya Ani me too wigintaayaa se kiya Nagamee, Anii
naisiyaata Mée ma Enaa paaya epo enaataa mée wigintagaa siyaa yoka Ani me mée
wigintagaano kuwa mikee, topoo too.
17 Ikii me deewoo siyaa menaa yiba mena ena ko kisee: 'Mée ekea wiya, ekea paaya
"Anii kisee deepa, kisee deepa" see kuwa mee menaa too wegayu ko ekea me menaa
mikee menaa yoka naadi daamaa yayeeyaa' see menaa ebeamaata.
18 Mee mokoo miya Anii kisee Mée ii see nanekeensi naadi nawegaano bagee wiya
agoo. Ena mee ko Anii, bedaa ena mee Nagamee, Anii naisiyaata Mée, Enaa paaya
yoka" see asigi.
19 Kuwa bagee yuwa me asiino, "Agaataagi mee kayoo?" asegea naaki Yesus me
asiino, "Ikii Anii esee naipi see taa, Neataagi Waa miya ewo see bagee yuwa. Ikii me
Anii miya naipi naaki Neataagi Waa miya ipi kiyaa" see asigi.

8:5 Im 20:10 * **8:6** Okoo me Yesus paagoo asegea menaa mee ko Wa me "Oma kamu se wugii" see asiyu ko okoo me Yesus Waa ko Musa me menaa kuwa si yayeetaa see Mée to yaai naadi kaama Wa me asigi menaa doodoota hukuman maniino bagee paagoo pe-asiino see naadi asegea menaa. **8:7** Rom 2:1-3 **8:12** Yes 9:1, Yoh 9:5, 12:35 **8:17** Ul 19:15 **8:19** Yoh 1:18, 14:7-9

20 Wa me asigi menaa kuwa ko Ogatamee me ee kaa kepe awetaa see yoo geboo da
kaa Wa me mée tupitaaki too asigi menaa. Waa peneasiino bagee ena ma taa, mee
monaa kaa pakaaniino taa kemaata.

Yesus me Anii magaa da kaa mée to se naadi aseta menaa

21 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii poota naagoo ikii me naabanaa taatagea kiya
ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa bogaatagea. Anii poota yoo ikii miya
meeno iyo" see asigi.
22 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Wa me 'Anii poota yoo ikii miya
meeno iyo' see wegagi menaa mee Waa ekaato wugimagaapa naadi kaama wegagi
menaa kepa" kisee aaseekea.
23 Yesus me asiino, "Ikii ko yamuyaato magaa da kaa bagee. Anii mee ko asiyaato
kaama Mée. Ikii manii to ko magaa da kaa kaama, ikii kisee dimi yago bagee. Anii
mee ko magaa da kaa kaama se.
24 Kisee kemaata 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa bogaatagea' see
kisega. Anii kisee Mée, kisee Mée see kisega menaa kuwa ikii me mikee nao see
dimii mee taa kiyu ko ikii me pedeo yuwa kaa umina bogaatagea" see asigi.
25 Okoo me asiino, "A me 'Anii kisee Mée yoka' see mée asege kuwa Aa maamee naa
ya?" asegea naaki Wa me asiino, "Yaai, Anii petamanii kaama mapea menaa kisiwoo
segeeka ya?
26 Ikii Ogatamee ma menaa eebaa kuwa Ani me kisee yoka, kisee yoka see maamaa
kisiyaa, Anii kisee ikii kiwigintaayaa kiya Anii naisiyaata Mée Wa me menaa too Anii
yawegagee see. Waa ko mikee menaa too wegataa see Mée yoka Anii Wa me menaa
yeeta kaama magaa da kaa yaweganaa segeeka" see asigi.
27 Wa me 'Nagamee gaamaata kaama mée asigi menaa yoka' see kuwa okoo se
nekeenegea.
28 See kemaata Yesus me okoo asiino, "Mée Yogaa mee ikii me yagaataata kaama
'Mikee, Wa me Anii kisee Mée yoka see wegami ii' see kuwa ikii me nanekeeniitagea.†
Bedaa 'Ani me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa, Nagamee me Ni paagoo
natopetaa see menaa kuwa too yawegataaka yoka' see wegami ii, see kuwa miya
ikii naipi kaatagea.
29 Anii naisiyaata Mée Waa Anii ma epo enaataa naatupi. Waa dimi wikii-wikii
siyaayaa agiyoo kuwa Ani me kisee too yaukuwanaa segeeka yoka Waa Ani too
naekeasiino taa" see asigi.
30 Kuwa menaa wegataaki too ko mée eebaa Waa mikee nao see gaagea.

Mikee menaa kuwa me mée daba peeyaayaa see kaa menaa

31 Kuwa Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaagea bagee yuwa paagoo Wa me
asiino, "Ikii Ni me menaa kuwa daamaa peneata doowoo, umiwoo siyu ko ikii mikee
Ni me kitopetaa see bagee yuwa.
32 Ikii mikee menaa daamaa ipi kaapea, bedaa kuwa mikee menaa kuwa me ikii
daba kipeeyaabuu taapa" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee. Idukaa kaama
eto too apanaa tomaa kaa bagee me okoo me agiyoo aii yaokagee taano see naadi inii
hamba bagee mée kiyaano taa. Kisee taa yoka A me 'Ikii daba kipeeyaabuu taapa'
see mée asege menaa kuwa kaasee menaa naa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Pedeo dimii gaataa, pedeo
agiyoo ukuwataa see bagee kuwa uduma kuwa pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa too
ukuwageesi naadi hamba kiyaata bagee yuwa mokoo kiyaa.

---

† **8:28** Mée Yogaa mee yagaataapea mee ko Yesus piya bokoo to kaa yagaataata booyaapea see mee. **8:28** Yoh 12:32 **8:31** Yoh 15:4-8 **8:34** Rom 6:12-23, 2Pet 2:19

35 Mée me ee kaa agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata mée to gaayu ko waa
mee ee kaa kisee too epo se eeumiwoo, toowoo siyaa. Mee ee epoo mée wa me yogaa
to wa too mee ee kaa iminoo miya, iminoo miya kisee too eeumiwoo, toowoo siyaa.‡
36 Kisee kemaata Yogamee me ikii daba kipeeyaagi kepa ko ikii miya esee mikee
daba kipeeyaata toowoo see bagee kiyaa.
37 Ikii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee see kuwa Anii miya ipi. Ikii kisee
bagee kiya Ni me menaa yuwa ikii dimi yiba daamaa magaano taa kemaata Anii
napatamaano ou see dimii ikii agoo.
38 Ni me Nagamee paagoo deeta-deeta yuwa Anii kiiwegataaka. Ikii miya ikiitaagi
me menaa yuwa yayeeta kaama kisee yaukuwageekea" see asigi.
39 Okoo me asiino, "Iniitaagi mee ko Abraham" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii
mikee Abraham me yogaa naaki wa me daamaa ukuwagee seta yuwa kuwa ikii me
miya ukuwagee siyaa.
40 Anii Ogatamee paagoo mikee menaa yuwa yayeeta kaama ikii paagoo daamaa
kiiwegageeka kiya ikii me Anii napatamaano dimii nagaataakea. Kisee agiyoo kuwa
Abraham me ukuwaano taa.
41 Ikii ikiitaagi me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa too ukuwageekea" see asigi. Okoo
me asiino, "Inii gaayu ko tobaaka kaa mée kabata yogaa yuwa se. Iniitaagi Waa ena
too too, Ogatamee mee too" see asegea.
42 Yesus me asiino, "Ikiitaagi mee Ogatamee naaki ikii me Anii naepa kiyaa. Anii
Ogatamee paagoo kaama meta. Anii meta mee ko Ni me gaayaa-gaayaa kaa too meta
see se kiya Wa me Anii naisiyaata kemaata meta.
43 Ni me menaa kuwa kisee too kiiwegageeka kiya ikii me Anii se nanekeenegea
kuwa kaasee kaa? Ikii Ni me menaa yuwa se nayeemaayaa.
44 Ikii ko ikiitaagi Iblis yaato kaama bagee. Kisee kemaata ikiitaagi me ou gaayaa-
gaayaa yuwa too ikii me yaukuwaano ede. Waa petamanii kaama kisee too mée
wugitaa see mée. Wa yiba mikee menaa ena ma taa kemaata mikee menaa yaato taa
see mée. Waa ko makapaa menaa wegataa see mée, makapaa menaa epoo mée yoka
kisee waa makapaa menaa wegayu ko wa me iyee-payee kaa kaama too wegataa see.
Ikii wa me menaa yayeetaa see bagee yuwa
45 kiya Anii mikee menaa too kiiwegageeka. Kisee kemaata ikii mikee nao see dimii
mee nagaano taa.
46 Ikii me Ni kaa 'Waa kisee pedeo agiyoo ukuwapi yoka' see menaa kuwa
nawegayaa bagee ena ma agoo ye? Anii mikee menaa too daamaa kiiwegageeka
gaayu ko ikii kaasee kaa mikee nao see nagaano taa ya?
47 Ogatamee yaato bagee gaayu ko Wa me menaa daamaa yayeetaa siyaa. Ikii ko
Ogatamee yaato taa see bagee yoka Wa me menaa si yayeetaa" see asigi.

Abraham mee agoo kaano taa kaboo Yesus tota see kaa menaa

48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus asiino, "Aa ko Samaria kaa mée, paa yago
mée see kasege kuwa mikee menaa too, se maa?" see asegea.
49 Yesus me asiino, "Anii paa yago mée se. Anii Neataagi mee ebo ekee segeeka kiya
ikii me Anii peedi naekee segeekea.
50 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee Anii taa. Anii ebo
naekeasiino ou see Mée ena agoo, Wa me too mena Ni kaa daamaa nadaakomee
taa see Mée.

‡ **8:35** Mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Anii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka anii sikii, anii Ogatamee me ee kaa epo eetoogee see bagee mokoo' see gaagea kiya okoo pedeo dimii, pedeo agiyoo ukuwagee, omegee see bagee yoka okoo aii bagee yuwa too naadi Yesus me kuwa ebea-ebea menaa kaa aseta. **8:36** Rom 8:1-2 **8:44** Kej 3:4-5, 2Kor 11:14-15, 1Yoh 3:8, Why 12:9 **8:47** Yoh 10:25-27

51 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa peneata nadeewoo siyaa bagee
kuwa umina se boota iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea" see asigi.
52 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa ko mikee paa yago mée to ii see kuwa
inii eto kanekeenege. Mee ko idukaa Abraham mee miya boota, nabi bagee kuwa
miya boota. Uduma boota kiya A me wegaano, 'Ni me menaa daamaa peneata
nadeewoo siyaa bagee kuwa umina se boota iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoo taatagea' see wegage.
53 Abraham mee miya boota, nabi bagee miya boota, okoo toowoo taano taa
kemaata okoo peedi, Ni too ebo see kuwa Aa gaage ye?" see asegea.
54 Yesus me asiino, "Anii ekaato kisee ebo ekee see naaki Anii ebo naekee see menaa
kuwa otoopa imi taa menaa too kiyaa. Anii ebo naekee see Mée mee ko Neataagi mee,
ikii me 'Inii me Eboo Ogatamee' see wegageekea Mée mee.
55 Waa ko ikii me ewo see Mée kiya Anii Waa ipi. Kisee Anii 'Waa ewo' see wegayu
ko Anii makapaa menaa wegataa see mée kiyaa, Anii miya ikii see see kiyaa. Kiya taa,
Anii mikee Waa ipi, Anii Wa me menaa kuwa daamaa peneata yadeewoo segeeka.
56 Idukaa kaama Anii meeta monaa da mee ikiitaagi Abraham me anii kadiipa nao
naadi esee ede ma, ede ma nadiitoo siwoo seta. Mikee, Anii meemaama mee wa me
nadeeta kaama esee ede kimi" see asigi.
57 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa tahun mée wiya ma gaasi kuwa umiino
taa see Mée kiya Abraham mee Aa deeme ye?" see asegea.
58 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Abraham mee agoo kaano taa kaboo
Anii toono too" see asigi.§
59 Kisee asigi naadi okoo me Waa oma kamu wugitagaano see naadi masegeegea
kiya Waa ekaato boonemaata Ogatamee me ee kaa kaama pe-seomigi.

9

Yesus me emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

1 Yesus Waa peetaaka too deeyaa naaki mée ena, idukaa kabata yoo kaama emaa
digiyoo keta see mée ena tupi.
2 Wa me topenaa see bagee me Yesus asiino, "Guru, mee mée mee kisee emaa
digiyoo keta mee gaayu ko maamee me pedeo ukuwamaata kaama kisee kabata ya?
Waa ekaato me pedeo kaa ye, okonaka me pedeo kaa ye?" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Waa emaa digiyoo keta mee ko waa ekaato pedeo kaa miya
taa, okonaka me pedeo kaa miya taa kiya Ogatamee Wa me mee mée to kaa pesee
yakiyaayaa agiyoo kuwa mée uduma awee da kaa deeyaano see naadi ukuwaanta.
4 Digiyoo takiiniipa yoka Anii naisiyaata Mée Wa me agiyoo yuwa inii awee see
yaato yaukuwagee taano gaano pedeo. Digiyoo takiinta kaama wodoo mée ena ma
agiyoo se koo semaayaa.*
5 Anii magaa da kaa totaa see kaboo kuwa Anii magaa da kaa bagee paagoo awee
yawogaamaayaa Agoo da mee" see asigi.
6 Aseta kaama magaa to kaa dabeedi taakomeeta tapaa-tapaa naadi kaama mee
mée to emaa yuwa kaa widimemaayu.
7 Widimemaata kaama "Eto ko aa peedoota Siloam pikuu da kaa kiyoo pe-wetogeai"
see asigi. Siloam see ekaa mee wegayu ko Peeyaata see ekaa mee. Kisee asigi naadi

§ **8:58** Yesus me "Abraham mee miya agoo kaano taa kaboo Anii toono too" see asigi menaa mee ko Keluaran 3:14 yiba Ogatamee me miya "Anii toono too" see menaa mee aseta. "Anii toono too" see wegayu ko Anii taa kaboo taa see menaa mee. Yesus me Anii miya Ogatamee ma ena doodoo naadi asigi menaa kuwa. **8:58** Kel 3:14, Yoh 1:1, Kol 1:17 **9:3** Yoh 11:4 * **9:4** "Digiyoo takiinta kaama wodoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa magaa da kaa wogaamaasi naadi Agoo da yoka Waa pe-seometa kaama wodoo digiyoo takiiniyaa mokoo see ebea-ebea menaa mee. **9:4** Yoh 11:9-10, 12:35-36

waa peedoota mee pikuu da kaa uwo wetogemaata kaama ee kaa peetaaki naaki
emaa diino keago kigi.
8 Ee kaa peemaagi ko wa me ee geboo da kaa bagee kiyoo toomuu taakea, waa kepe
neesi naadi idimegee sipi kaboo waa ipi see bagee yuwa miya kiyoo topea. Okoo me
asiino, "Mee mée mee ko kepe idimegee see mée mee, se maa?" asegea naaki
9 mée noonaa me "Mikee waa" asegea kiya noonaa me "Taa, mee waa keenda see
mée ena" see asegea. Kaama too mee mée to me asiino, "Mikee, Anii ke" see asigi.
10 Okoo me asiino, "Kisee kiya aa emaa diino keago kege kuwa kaasee kaa naa ya?"
see asegea.
11 Wa me asiino, "Mee Yesus see Mée to me tapaa-tapaa semaata kuwa ani me
emaa yuwa kaa nawidimpi. Nawidimemaata kaama 'Peedoota Siloam pikuu da kaa
uwo pe-wetogeai' see nasigi. Kisee nasigi naadi anii peedoota mee pikuu da kaa uwo
pe-wetogiyaa naaki emaa diino keago keepeasega" see asigi.
12 Okoo me "Mee Mée to kayoo?" asegea naaki "Ewo" asigi.
13 Mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée mee Parisi kaa bagee yuwa paagoo
badaa maagea.
14 Yesus Wa me kuwa tapaa-tapaa semaata mee mée to emaa daamaa yakiyaabuu
sipi naagoo mee ko Sabat naagoo.
15 Badaa maamaagea kaboo Parisi kaa bagee yuwa me apaadiino, "Aa kaasee diino
keago kege naa ya?" asegea naaki wa me asiino, "Mée Waa ena me ni me emaa yuwa
kaa tapaa nawidimetaata kaama anii uwo kaa wetogiyaa naaki diino keago kepa" see
asigi.
16 Kuwa Parisi kaa bagee noonaa me wegaano, "Mee Mée mee Sabat naagoo diiyoo
deeyaa menaa kuwa daamaa se deewooki yoka Waa Ogatamee me mée yamiyaano
taa see Mée" see asegea. Kiya apanaa bagee me wegaano, "Waa aii dimi pedeo see
mée naaki Wa me dimi nagii-nagii agiyoo kuwa kaasee koo semaayaa?" see asegea.
Kisee aawisi-maawisi naadi ukuu wiya baataagea.
17 Kaama too okoo me mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée to kaagaa ena
ma asiino, "Wa me aa emaa masii kuwa daamaa kakiyaabuu sipi kemaata a me naa
Waa kaasee Mée to see gaage ya?" asegea naaki "Waa nabi bagee ena" see asigi.
18 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee mée to mikee idukaa kaama emaa
digiyoo kiwoo seta kiya eto diino keago kigi ii see kuwa okoo me mikee menaa yoka
see dimii mee gaano taa kemaata "Wa me okonaka kuwa mena niiogaai" see asegea.
19 Meemaagea kaboo okoo me ekea asiino, "Mee mée mee ekea me yogaa, se maa?
Waa idukaa ekea me kabata yoo kaama kisee too emaa digiyoo kiwoo seta ii see kuwa
ekea miya mikee see asiyaa ye? Kisee gaayu ko waa kaasee kaa eto emaa diino keago
kigi naa ya?" see asegea.
20 Okonaka me asiino, "Mee ko mikee enaa me yogaa. Waa mikee kabata yoo kaama
emaa digiyoo kiwoo seta see kuwa miya ipi.
21 Kiya maagiyoo yaukuwamaata kaama waa eto diino keago kigi see kuwa enaa
ewo. Waa emaa daamaa yakiyaagi Mée mee miya ewo. Waa ebo yoka wa too asedee
taai, wa me daamaa kisiipi" see asegea.
22 Okonaka me kisee asegea menaa kuwa ko ekea Yahudi kaa ebo-ebo yuwa weda
kaa asegea menaa. Kuwa ko okoo me miyoo taa wegaano, "Yesus 'Waa mikee idukaa
wigintaata wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee' see wegayaa bagee kuwa inii me okoo
paagoo 'Sembahyang ee kaa epo enaataa se niitota pooi' see asiipe" see wegamea.
23 Okonaka me okoo me kisee mée asiipea yaai naadi "Waa ebo yoka wa too asedee
taai" see asegea.
24 Kiyoo kaama kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa bedaa kaagaa ena ma mee idukaa
kaama emaa digiyoo keta see mée to mee "Mena niiogaai" asegea. Meemaagi kaboo

okoo me waa asiino, "Ogatamee me a me menaa kuwa kayeegi yoka mikee menaa too mée asii. Mee Yesus see Mée to mee pedeo, Waa tuunuu segee see Mée see kuwa inii ipi yoka" see asegea.

25 Wa me asiino, "Mee Mée to pedeo agiyoo ukuwanaa see mée ye, taa ye see kuwa anii ewo. Anii mena ena mee too ipi, mee ko kisee: Anii miyoo taa emaa digiyoo too kiwoo sepa kiya eto ko anii diino keago kega, see kuwa too ipi" see asigi.

26 Okoo me asiino, "Wa me maagiyoo kakoo sipi ya? A me emaa kuwa maagiyoo kaukuwamaata kaama daamaa kakiyaagi naa ya?" asegea naaki

27 wa me asiino, "Anii kuwa menaa kuwa yumakaa kisega kiya ikii daamaa nayiino taa kepea. Kuwa menaa yuwa ikii kaasee kaa wiyaagoo to ma nayiinakea ya? Ikii miya Wa me kitopenaa see bagee yuwa kaano see naadi naapaadeekea ye?" see asigi.

28 Kisee asigi naadi okoo me waa maamaa wisinegea. "Aa ko Wa me menaa katopenaa see mée to kiya inii gaayu ko inii Musa me menaa too topetaa see bagee yuwa.

29 Idukaa Ogatamee Wa me menaa kuwa Musa daamaa ase-maneeta see kuwa mikee, inii ipi kiya mee Mée to meta yoo kayoo? Inii ewo" see asegea.

30 Wa me asiino, "Sooi, Waa ko anii emaa daamaa nakiyaabuu sipi Mée to maa diya Waa kayoo kaama bagee ikii ewo see kuwa kaasee kaa? Anii dimi nagimega.

31 Pedeo agiyoo ukuwanaa see mée gaayu ko wa me Ogatamee paagoo idimaano menaa kuwa si yayeeyaa. Kiya Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa, Wa me gaayaa-gaayaa yuwa daamaa yaukuwataa, kisee Waa ebo ekee taa see mée gaayu too Ogatamee me wa me idimaano menaa daamaa yayeeyaa.

32 Mée waa ena kabata yoo kaama emaa digiyoo kiwoo naadi kaama emaa daamaa yakiyaagi see menaa mee ko idukaa esee petamanii kaama eto too mée ena ma ewo see menaa.

33 Kisee kemaata mee Mée to Ogatamee me miyaano taa naaki kisee agiyoo ena ma se ukuwamaayaa" see asigi.

34 Okoo me asiino, "Aa ko mikee pedeo dimii, pedeo menaa ma enaataa kakabata see mée kiya a me kisee yoka, kisee yoka see kuwa inii mée topetaake ye?" see aseta kaama waa eto kaama wodoo sembahyang segee see ee kaa epo enaataa se naatoogee taai naadi abagaapeasegea.

Emaa agoo kiya dimi mena yaato emaa digiyoo kiyaa mokoo naadi aseta menaa

35 Mee mée to okoo me sembahyang segee see ee kaa epo enaataa se naatoogee taai naadi abagaapeasegea see menaa mee Yesus me yeeta kaama mee mée to ma aadee seta kaama asiino, "Mée Yogaa mee a me mikee nao see gaage ye?" see asigi.

36 Wa me asiino, "Neataagi, anii Waa mikee nao see gaano see yoka Waa maamee naa ya? Nasii" see asigi.

37 Yesus me asiino, "Mee ko a me deege Mée, mena kaawegataaki Mée mee" see asigi.

38 Wa me asiino, "Tuhan, Aa mikee nao see kagaaga" see aseta kaama kiiboo, paamee see dimii kaa Wa paagoo mumo esee-kudiinta ebo ekeasigi.

39 Yesus me asiino, "Anii mée tomaa wigintagaano see naadi magaa da kaa meta. Mee ko emaa digiyoo kiyaa bagee kuwa emaa daamaa diino keago kedaasi naadi miya, bedaa emaa diino keago kiyaa bagee kuwa emaa digiyoo kedaasi naadi miya, kisee yakiyaabuu taano see naadi meta" see asigi.

40 Parisi kaa bagee noonaa kiyoo topea. Okoo me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Inii miya emaa digiyoo see bagee mokoo see mée deege ye?" see asegea.

41 Yesus me asiino, "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki ikii Ogatamee ma menaa
yuwa taa kiyaa kiya eto ko ikii me 'Inii diino keago see bagee yoka' see wegageekea
kemaata ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano taa topa" see asigi.†

10

Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée see ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii esee mikee kisiino ko: Domba wodaa kiwitaa to yiba
seemaano see naadi kenee to taa se peeta apanaa taa seemiyaa bagee kuwa ko oma
maseekee bagee, oma yagaakee bagee too.
2 Kiya kenee to taa seemiyaa mée mee ko domba wodaa munitaa see mée.
3 Seemaano see kaboo kenee to kaa yadiitoo taa see mée to me kenee to daamaa
yakabataayaa. Seemeta kaama wa me domba wodaa yuwa wa ekaa, wa ekaa
weetagaa siyaa naaki wa me mena wuu da yayeeta kaama medaakea. Meemaagea
kaboo badaa maadoo peetaa.
4 Wa me domba wodaa yuwa uduma badaa maadoota kaama wa keta eepeetaa.
Domba wodaa yuwa wa me mena wuu da yayeeta kaama ipi kaa wa sekaataa
obeegea.
5 Apanaa bagee gaayu ko se obeeyaa. Okoo me mena wuu da ewo kemaata oodaa
siyaa" see asigi.
6 Yesus me mee ebea-ebea menaa da asigi kiya kuwa Yahudi bagee yuwa nekeeniino
taa. Okoo me 'Wa me menaa kuwa kaasee mée tupitaaki menaa ya?' see dimii gaagea.
7 Bedaa Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Anii ko domba wodaa
seemetaa see kenee to.
8 Idukaa Anii meeno taa miyoo meta bagee kuwa uduma oma maseekee bagee
yuwa, oma yagaakee bagee yuwa too yoka domba wodaa yuwa me okoo me menaa
yayiino taa.
9 Anii ko kenee to. Ni doodoo da taa seemiyaa bagee kuwa daba daagimaa poopea,
bedaa okoo Ni doodoo da taa meegee, peegee naadi kaama naano agiyoo noogee yoo
daamaa deemagaapea.
10 Oma maseekee bagee gaayu ko oma masiino ma, mée wugiino ma, mée wegee-
wegee taano ma kuwa too ukuwaano see naadi miyaa. Kiya Anii meta mee ko mée
daamaa tuyaabuu siwoo taano see naadi meta, okoo daamaa toowoo naadi kaama
ede dimii mee maamaa eebaa kedaasi naadi meta.
11 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee. Domba wodaa munitaa
see Mée, daamaa mee Wa me kuwa domba wodaa yuwa kaa yabogaano see naadi
Waa ekaato yaekegataayaa.
12 Aii kisee domba wodaa yamunitaa see mée to gaayu ko waa kisee dimii taa.
Waa domba wodaa epoo mée taa kemaata waa domba wodaa yuwa yamunitaaki too
deamoo ko piya yiba woda nookee kamenoo damaa to migi. Yaai naadi kaama kuwa
domba wodaa yuwa wisintaata moga ooyaa. Oogi naadi kaama kameno me domba
wodaa pekageeta kaama apa yuwa peeda-paada siyaabuu siyaa.
13 Mee mée to domba wodaa epoo mée taa, domba wodaa yamunitaa see mée to
too yoka domba wodaa daamaa diitoo taapa see dimii mee taa kemaata moga ooyaa.

---

† **9:41** "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Mikee see poono etaa da mee anii ewo yoka Yesus me doometa menaa ou' see gaayaa bagee kuwa dimi mena diino keago kedaa siyaa mokoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa keta see bagee kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. Kiya okoo me 'Anii ipi see bagee, anii diino keago yoka Yesus me menaa kuwa wisintayu' see gaayaa bagee kuwa okoo dimi mena digiyoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano taa see bagee yuwa too naadi ebea-ebea menaa mee. **10:7** Yoh 14:6, Ep 2:18 **10:8** Yeh 34:2-5 **10:11** Yeh 34:23, Mik 5:2

14-15 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee. Nagamee Anii naipi,
bedaa Anii miya Nagamee ipi. Mee mokoo miya Ni me domba yuwa Anii ipi, bedaa
domba yuwa miya Anii naipi. Ni me domba yuwa kaa Anii yabogaano see naadi
ekaato yaekegataayaa.
16 Anii apanaa domba miya agoo. Okoo eto mee kiwita yiba toono taa. Kuwa miya
Anii badaa magaano gaano pedeo. Ni me mena wuu da okoo daamaa nayiipea. Okoo
ma uduma aatapi taata kaama domba wodaa kutuu ena too too kaapa, bedaa okoo
munitaa see Mée miya ena too too kaapi.
17 Anii okoo kaa yabogaano see naadi ekaato yaekegataayaa kemaata Nagamee
me naepa kigi. Ni me dimi noogaa da bedaa masiino see naadi Anii ekaato
yaekegataayaa.*
18 Ni me dimi noogaa da mée ena ma se namasemaayaa, Anii aii se nabooyaayaa.
Ni me gaayaa-gaayaa kuwa kaa too ekaato yaekegataata mée kaa yabooyaa. Ni me
dimi noogaa da yaekegatagaano mee miya, Anii bedaa masemagaano mee miya ekea
paaya Ni me too koo semaayaa. Ekea paaya Neataagi me 'Kisee ukuwaai' see naseta
mee me Anii ekea paaya ukuwaapa" see asigi.
19 Kuwa Wa me menaa kuwa me Yahudi bagee bedaa aawisi-maawisi naadi kutuu
wiya wuditaagea.
20 Okoo mée eebaa me wegaano, "Waa paa agoo naadi taki-takii meanee taaki yoka
ikii kaasee kaa Wa me menaa yayeetaakea naa ya?" see wegagea.
21 Kiya mée noonaa me wegaano, "Taa, Wa me wegayaa menaa kuwa paa yago
bagee me menaa ko taa. Paa me kaasee emaa digiyoo keta see mée emaa daamaa
yakiyaayaa? Iyo, se maa?" see asegea.

Yahudi bagee me Yesus wisintaata menaa

22 Kuwa kaboo da Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me ebo naagoo ena, idukaa
Ogatamee me ee mee bedaa daamaa yakiyaata kemaata noowoo see naagoo kega.†
Kuwa kaboo ko gemoo see uwaa.
23 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa Salomo see ee bapi yaato peegee see etaa da taa
peetaaka too ko
24 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa Wa paagoo bobetaata kaama asiino, "Inii dimi abage
yoka A me 'Anii Ebo Kristus yoka' see menaa mee mikee gaayu ko A me mée asiino
maadee mani kaapa naa ya? Eto ko awee da kaa mée asii" see asegea.
25 Yesus me asiino, "Anii kisee menaa kisegee sepa kiya ikii me mikee nao see dimii
nagaano taa. Anii Neataagi Wa ekaa da ebo ekeasiino see naadi agiyoo yaukuwanaa
segeeka. Kuwa uduma Anii kisee Mée ii see kinekeeniyaabuu taano see naadi agiyoo
yuwa.
26 Kiya ikii ko Ni me domba yuwa se kemaata Anii mikee nao see dimii nagaano
taa.
27 Ni me domba yuwa kuwa Ni me mena wuu da daamaa nayeegee see. Ani me
okoo ipi, bedaa okoo miya Anii naobeegea.
28 Ani me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaa bagee kiyaayaa
yoka okoo se pedeo kaatagea. Okoo Ni me yagaa da kaa kaama mée ena ma se
napekagiipea.

10:14-15 Tit 2:14, Why 5:9 **10:16** Yoh 17:20-21, Ep 2:13-14 * **10:17** Yesus Wa me dimi noogaa da mee bedaa masiipa see menaa mee ko Waa boota mee too se kiya Waa aya andoo peeta kaama Wa me dimi noogaa da bedaa masiipa yoka naadi aseta menaa. † **10:22** Idukaa Ogatamee me ee mee yape bagee me oma takeata kaama pedeo yakiyaata kiya Yahudi bagee me yape bagee yuwa abagaapeata kaama Ogatamee me ee bedaa daamaa yakiyaata. Daamaa yakiyaata kaama kene kabamea naagoo tahun gakata okoo ede kaa ebo naagoo noowoo segee seta. **10:28** Rom 8:35-36

29 Neataagi mee, okoo Ni paagoo neeta Mée mee ko Ebo Wodoo Eboo see Mée yoka
Nagamee Wa me yagaa kaa kaama yapekagiino bagee ena ma taa.
30 Anii ma, Nagamee ma Enaa ko ena too too, ena mee too" see asigi.
31 Kaagaa ena ma Yahudi bagee yuwa me Waa wogeepeasiino see naadi oma kamu
masegeegea.
32 Oma kamu wugiino see kookea kaboo Wa me asiino, "Nagamee me naukuwasi
naadi daamaa see agiyoo yuwa esee maamaa eebaa Ani me ikii paagoo kideeyaabuu
sepa. Ikii me kuwa agiyoo ena mee pedeo yoka naadi kaama oma kamu me
nawugiino see kookea mee ko kamee agiyoo naa ya?" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Kuwa daamaa ukuwataa see agiyoo kuwa kaa se kiya Aa ko
mée tomaa ena kiya Aa ekaato Ogatamee ma ena doodoo see wegage menaa kuwa
Wa me kisee be kemaata oma kamu me kawugitagaanake" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa yiba Ogatamee Wa me aseta menaa
ena mee ko kisee: 'Ikii ko Ogatamee mokoo see bagee see kisega' see aseta, see menaa
ebeamaata, se maa?‡
35 Ogatamee me ebeamaata menaa ena ma si yataa kiyaayaa yoka mikee menaa
too. Kisee kemaata kuwa bagee kuwa Ogatamee mokoo see bagee see yawegata yoka
36 Ani me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa yoka' see kisega menaa kuwa me ikii me
pedeo menaa nasegea kuwa kaasee kaa ya? Nagamee me daamaa Wa too wigintaata
kaama magaa da kaa isiyaata Mée mee kiya ikii me 'Kisee Aa Ogatamee wisinege' see
nasegea.
37 Anii Neataagi me agiyoo kuwa si yaukuwayaabuu segeeka naaki Anii mikee nao
see se nagaai see kisiyaa.
38 Kiya Anii kuwa Wa me agiyoo mikee yaukuwageeka gaayu ko Ni me menaa kuwa
ikii mikee nao see nagaano dimii taa miya kuwa agiyoo yuwa mikee Ogatamee me
too ukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo ii see dimii mee gaai. Ikii me kuwa agiyoo mikee
nao see gaata kaama Nagamee Waa miya Ni yiba tupi, bedaa Anii miya Wa yiba topa
see kuwa ikii daamaa naipi kaapea, kisee daamaa nanekeeniipea" see asigi.
39 Kisee asigi naadi okoo me Waa bedaa peneasiino see kookea kiya peneasiino taa,
daba pe-seomigi.
40 Kiyoo kaama Yesus peedoota Yordan uwoo asii yaato, idukaa Yohanes waa
petamanii mée uwo yatukumegee seta yoo kiyoo peemaata kaama omegeeka too ko
41 mée maamaa eebaa Wa paagoo medaakea. Okoo me wegaano, "Yohanes wa me
dimi nagii-nagii agiyoo ena ma ukuwaano taa kiya wa me Yesus mee 'Kisee Mée,
kisee Mée' see yawegata menaa kuwa uduma mikee menaa too" see wegagea.
42 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus mikee nao see gaagea.

11

Lazarus mee boota menaa

1 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Lazarus mee Betania magaa kaa ikiyoo
meanee taaki. Wa me ukuyogaa ekea wiya miya mee magaa kaa toogeekea. Ena
mee ekaa da ko Maria, wabaaba ekaa da ko Marta.
2 Maria mee ko wunu daamaa see uwoo Tuhan badoo da kaa yakabagekomeeta
kaama wa me edooyuu yuwa me daamaa yawidimeta see apii to mee. Paayogaa mee
Lazarus mee ikiyoo meanee taaki naadi kaama
3 ekea me kuwa menaa nadoosi naadi bagee yuwa Yesus paagoo peeyaagea. Wa
paagoo peemaata kaama "Tuhan, A me epa see mée to waa ikiyoo meanee taaki see
kasegea" see yaasegea.

10:30 Yoh 5:18, 17:11 ‡ **10:34** "Ikii ko Ogatamee mokoo see bagee" see aseta mee ko idukaa Ogatamee Wa me magaa da kaa ebo tuyaata bagee paagoo aseta menaa. **10:34** Mzm 82:6 **11:2** Yoh 12:3

4 Wa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Mee ikiyoo mee ko waa bogaano ikiyoo
se kiya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa mée deeyaasi naadi ikiyoo mee,
bedaa mee ikiyoo kaa kaama Ogatamee Yoopaa miya Waa ebo, Waa asii-sege see
kuwa mée me daamaa diipea" see asigi.
5 Yesus me Marta ma, waebee ma, Lazarus ma kuwa uduma epa ebo.
6 Lazarus mee meanee taaki see menaa da yeeta kaama wodoo okoo me ee kaa se
peeta Wa me ometaa see yoo kiyoo bedaa unu wiya omemaayu.
7 Unu wiya omemaata Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Inii bedaa
metaki Yudea wee kaa niipooi" see asigi.
8 Okoo me asiino, "Guru, Yudea wee kaa kiyoo kuwa Yahudi bagee yuwa me Aa
oma kamu me kawogeepeasiino see koo sepea yoo kiyoo Aa poonake ye?" see asegea.
9 Yesus me asiino, "Egapi yaato ko awee kuwa keno gaasi ma wiya topa, se maa?
Egapi yaato peenaa siyaa bagee gaayu ko magaa da kaa bagee paagoo wogaamaayaa
agoo da mee me okoo daamaa deepegee naadi kaama badoo da kaa se kepoto-kapato
siyaa.
10 Kiya daatooyiba yaato peenaa siyaa bagee gaayu ko okoo yiba agoo da taa yoka
badoo da kaa kepoto-kapato siyaa" see asigi.
11 Kuwa aseta kaama bedaa Wa me asiino, "Inii me epa see mée Lazarus mee
toomoo umpi kiya waa anoogeeyaano see naadi poonaka" see asigi.
12 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan, waa toomoo umpi gaayu ko
ikiyoo taa kaapi yoka" see asegea.
13 Yesus me "Waa toomoo umpi" see asigi mee ko Lazarus mee boopi naadi ebea-
ebea kiya okoo me 'Waa mikee toomoo umpi naadi asigi menaa too' see gaagea.
14 Wa me okoo nekeensi naadi awee da kaa asiino, "Lazarus mee boopi.
15 Ikii me mikee nao see nagaasea naadi Anii pe-diino taa kuwa daamaa, ede. Eto
ko inii wa bootaa da paagoo poono" see asigi.
16 Kisee asigi naadi Tomas mee, Didimus see ekaa miya weetaa see mée to wa me
kuwa topenaa see bagee apa yuwa asiino, "Mée me Yesus mee wogeepeasiino see koo
sepea magaa kiya inii miya Waa ma epo enaataa bogaakee yoka niipooi" see asigi.

Yesus me "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu taano ma, mée aya tuyaabuu siwoo taano ma kuwa koo taa see Mée" see aseta menaa

17 Yesus peedoota mee magaa kaa peemaagi too ko Lazarus bootaa da ogo maataata
kaama unu wui ompea.
18 Betania magaa mee Yerusalem magaa ekaapa see yoo magaa, kilometer wedo
waa naa too see magaa yoka
19 Yerusalem magaa kaa kaama Yahudi bagee mée eebaa Marta ma, Maria ma ekea
me paayogaa mee kaa dimi gaagaa taakea kuwa taa kisi naadi pe-eetoogeekea.
20 Yesus mee migi see menaa mee Marta yeeta kaama Waa ma aadee taano see
naadi peega. Kiya Maria mee ee kaa totaaka.
21 Marta waa Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Tuhan, Aa nakaayoo mée
eetope naaki ni paayogaa mee mee se booyaa.
22 Kiya eto kiipaa miya A me Ogatamee paagoo 'Kisee naukuwaai, kisee nakiyaai'
see asiyaa menaa kuwa Wa me daamaa kaukuwaaniyaapi see kuwa anii kaipi" see
asega.
23 Yesus me asiino, "A paayogaa mee waa aya andoo poopi" see asigi.
24 Marta me asiino, "Mikee, epeekaa wodopasi naagoo Ogatamee Wa me mée uduma
aya andoo peeyaabuu taatagi naagoo waa miya epo aya andoo pootagi see kuwa anii
ipi" see asega.

11:4 Yoh 9:3 **11:9** Yoh 9:4, 12:35, 1Yoh 2:10-11

25 Yesus me asiino, "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu taano ma, mée aya tuyaabuu
siwoo taano ma kuwa koo taa see Mée. Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa
okoo booyaa miya kisee too toowoo taatagea.
26 Kisee toowoo siyaa bagee kuwa Anii mikee nao see nagaawoo naadi kaama umina
se bogaapea. Aa kuwa menaa kuwa mikee menaa yoka see nagaage ye?" see asigi.
27 "Mikee, Tuhan, Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée Ebo Kristus, Ogatamee
Yoopaa, magaa da kaa meetagi see wegawoo seta Mée ii see kuwa anii mikee nao see
kagaaga" see asega.
28 Kisee aseta kaama peedoota ee kaa waebee Maria paagoo mena koogo
goeamaaga. "Guru mee amokiyoo meemaagi. Mena kaawegaanaka see kasigi" see
asega.
29 Maria kuwa menaa yeemaata kaama mani anoogeeta kaama Yesus paagoo peega.
30 Kuwa kaboo da Yesus Waa mée topea yoo pakaamagaano taa, Marta ma ekea
aadee sepea yoo tupi.
31 Maria mee peega kaboo da kuwa waa gaagaa taa kisi naadi eetoomuu taakea
bagee yuwa me waa mani anoogeeta peega kuwa deeta kaama okoo me gaano, 'Ogopa
kiyoo yege magaamoo taano see naadi peega yoka' naadi obeegea.
32 Maria waa Yesus tupi yoo peemaata Yesus deeta kaama Wa me badoo da
kaa mumo esee-kudiinta kaama asiino, "Tuhan, Aa nakaayoo mée eetope naaki ni
paayogaa mee mee se booyaa" see asega.
33 Yesus me Maria ma, wa sekaataa mepea bagee yuwa ma uduma enaataa yegeekea
kuwa deeta kaama Waa dimi boodi, gaagaa ebo.
34 Wa me asiino, "Wa bootaa da kayoo ogo maapea naa ya?" asigi naaki "Tuhan, Aa
pe-diino ke meei" see asegea.
35 Yesus Waa yegeeki.
36 Yahudi bagee me wegaano, "Ikii deeweei. Waa Lazarus esee epa nao see dimii
gaata kaama yegeeki" see asegea.
37 Kiya mée noonaa me asiino, "Waa emaa digiyoo see mée emaa daamaa yakiyaami
kiya kaasee Lazarus waa se boosi naadi agiyoo yaukuwaano taa naa ya?" see asegea.

Yesus me Lazarus aya andoo peeyaata menaa

38 Yesus Waa bedaa dimi gaagaa ebo kaa peedoota ogo maapea yoo. Mee ko oma
beapa, bedaa kenee to kaa ebo omaa ena kiyoo takeata topa.
39 Yesus me asiino, "Omaa to mee dogeamaai" asigi. Boopi mée to wa ukuyogaa
mee Marta me asiino, "Tuhan, waa boota kaama unu wui ompea yoka eto wunu ebo"
see asega.
40 Yesus me asiino, "A me Anii mikee nao see nagaayu ko Ogatamee Waa ebo, Waa
asii-sege see kuwa a me daamaa diipe see kasiino taa ye?" see asigi.
41 Omaa to dogeamaagea kaboo da Yesus epoo to yaato deataata kaama asiino,
"Neataagi, wae. Ni me kasega menaa kuwa Aa daamaa nayeege kuwa paamee see
kasega.
42 Ni me kasiyaa menaa uduma A me nayeegee see kuwa Anii kaipi kiya nakaayoo
yiinaageeta toomuu taakea bagee yuwa Anii A me isiyaata Mée to ii see kuwa mikee
nao see nagaasi naadi awee da kaa kasega" see asigi.
43 Kisee aseta kaama ebo menaa-menaa kaa "Lazarus, aa awee da kaa meanii" see
wegataagi naaki
44 boopi mée to awee da kaa meanigi. Wa me yagaa bado uduma doka ponee me
bebenamaata topa, bedaa wa me ebeyumaa da taa miya doka ena me bebenamaata
topa. Yesus me asiino, "Daamaa peesi yoka yaekegatagaai" see asigi.

11:25 Yoh 6:40

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

45 Yahudi bagee yuwa okoo Maria paagoo eetoogee taano see naadi mepea bagee
mée eebaa kuwa Yesus me ukuwapi-ukuwapi yuwa deeta kaama Waa mikee nao see
gaagea.
46 Kiya mée noonaa me kuwa Wa me ukuwapi-ukuwapi menaa yuwa doodoota
Parisi kaa bagee paagoo pe-asegea.
47 Kisee asegea naadi kaama imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo
me "Mena pekataa see bagee uduma meei" see asegea. Uduma meemaagea kaboo
da okoo me asiino, "Yaai, mee Mée mee me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa ukuwanaa
segeeki yoka inii maagiyoo ukuwaapea naa ya?
48 Inii me Waa aii wisintaata kisee daba peenaa, ukuwanaa siyaagea kepa ko mée
uduma Waa mikee nao see gaapea, bedaa Roma kaa bagee yuwa me Ogatamee me
ee ma, inii tomaa kaa bagee ma mée wegee-wegee taano see naadi meepea" see
aaseekea.*
49 Okoo paagoo mée ena, ekaa da ko Kayapas mee tupi. Waa ko mee tahun kaa Ebo
Imam. Wa me asiino, "Ikii dimi ewo see bagee yuwa too.
50 Mée ena too too inii mée yabogaakee daamaa, inii se. Inii tomaa kaa bagee yuwa
uduma kisee mée me mée wegee-wegee naadi kaama inii mée taa kiyaayaa kuwa
pedeo yoka Waa bogaano kuwa daamaa, see kuwa ikii peenaa ma se nekeenegea"
see asigi.
51 Wa me asigi menaa mee ko wa me too dimii kaa menaa se. Waa ko mee tahun
kaa Ebo Imam totaaki yoka Yesus mee Yahudi tomaa kaa bagee yuwa kaa yabogaapi
mee kisee uwa daaniita ii see menaa kuwa wa me ewo kaa yawegagi.
52 Yesus mee Yahudi tomaa kaa bagee yuwa kaa too yabogaapi se kiya Ogatamee me
yogaa yuwa uduma, uwoo to, magaa to kaa kiyoo-kiyoo wudidaa seta bagee uduma
okoo enaataa kutumeeii naadi tukuguu ena too too kisi naadi yabogaapi.
53 See kemaata mee naagoo kaama wodoo kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus
wugimagaano see naadi menaa koogo aawegaa siwookea.
54 Kisee kemaata Yesus Waa kiyoo Yahudi bagee paagoo awee da kaa peenaa taano
taa. Waa peedoota ebo mee maga ugii da gebo kaa magaa ena ekaa da ko Epraim see
magaa kaa kiyoo peemaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa
kiyoo ometaa, totaa.
55 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me Paskah noogee see naagoo ekaapa yoka mée
eebaa okoo me magaa kaa kaama Yerusalem magaa kaa pakadaakea. Naano agiyoo
naano taa kaboo okoo me tuunuu sepea yuwa wetogekumiino see naadi ukuwaa-
ukuwaa kuwa keta ukuwaano see naadi pakagea.
56 Pakaamaata kaama Yesus abagea. Okoo Ogatamee me ee kaa yiinaageeta toomuu
taaka too aasee taano, "Waa naano see naadi meepi ye, se meepi ye? Ikii kaasee
gaagea?" see aaseekea.
57 Mee ko miyoo taa imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo me Yesus
peneasiino see naadi mée yuwa paagoo "Ikii Yesus Waa tupi yoo ipi kiyu ko moga
mée asii" see omaago ma wegakomee sepea kemaata Waa meepi ye naadi aaseekea.

12

Wunu daamaa uwoo Yesus me badoo da kaa yakabagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Mrk 14:3-9

---

* **11:48** "Roma kaa bagee yuwa me mée wegee-wegee taapea" see aseta menaa mee ko mée me Yesus Wa too ebo ekeasiyu ko Roma kaa bagee me Waa se, inii too ebo yoka naadi Yahudi bagee yuwa wegee-wegee taapea yaai naadi aseta menaa.

1 Paskah naano taa kaboo unu idibi omemaata bidimeagoo to naagoo naatagea see
naagoo Yesus peedoota Betania magaa kaa, Lazarus mee, Yesus me boota kaama aya
andoo peeyaami mée wa me toogee see magaa kaa.
2 Peemaata kaama mee ee kaa bagee ede kaa naano agiyoo yakopegea. Marta waa
naano agiyoo yawuditaaka. Kiyoo notaakea bagee yuwa paagoo Lazarus waa miya
tupi.
3 Kuwa kaboo da taa ko Maria waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano esee ebo
see uwoo ekaa da ko narwastu see uwoo mee masegeeta kaama Yesus me badoo da
kaa daamaa yakabagekomeega. Yakabagekomeeta kaama wa me edooyuu yuwa me
daamaa yawidimega. Mee daamaa uwoo wunuu da mee ee to uduma peemaaga.
4 Kiya Wa me topenaa see bagee mée ena, Yudas Iskariot see mée to, Yesus
ekegatagaapi mée
5 wa me asiino, "Yaai, kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama ebo kepee ogei me
badoo wedo masemaata kaama daba bagee aii maniino daamaa yoka kaasee kaa
kisee ukuwaano taa ya?" see asigi.
6 Wa me kuwa asigi menaa kuwa ko wa me daba bagee yuwa epa nao see dimii
gaata kaama asigi se kiya waa oma masetaa see mée kemaata asigi menaa. Mee ko
Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo epo enaataa kepee kuwa wa me
too eedoonaa see kiya kepe noonaa wa me koogo oma masegee see kemaata asigi
menaa.
7 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "Mee apii mee si yawegaai. Wa me nakoo
sepa agiyoo mee ko Anii ogo namagaapea naagoo nakoo taapea yuwa kuwa wa me
pe-nekeenta kaama nakoo sepa agiyoo yoka pedeo see si yawegaai.
8 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea kiya Anii
ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa yoka" see asigi.*

Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Lazarus mee miya wugimagaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

9 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee mée eebaa Yesus Waa Betania magaa kaa
tupi see menaa mee yeeta kaama medaakea. Okoo Yesus Wa too diino see naadi se
kiya Wa me boota kaama aya andoo peeyaami mée Lazarus waa miya diino see naadi
megea.
10-11 Lazarus mee aya andoo peepi naadi kaama Yahudi bagee mée eebaa Yesus
mikee nao see gaata kaama Wa yaato peedaakea. Kuwa me kaama imam ebo yuwa
me Lazarus waa miya wugimagaano see naadi menaa koogo aawegaakea.

Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakata menaa
Mat 21:1-11, Mrk 11:1-10, Luk 19:28-38

12 Tokoma mee da Paskah naano see naadi mepea bagee yuwa me Yesus Waa
Yerusalem magaa kaa pakataaki see menaa yeegea.
13 Okoo palem see piyaa kagoo yuwa daageeta kaama Yesus ma aadee taano see
naadi Wa paagoo peegea. Aadee seta kaama okoo me ebo menaa kaa wegaano,
"Hosana! Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka niiyaapaagee siweei! Israel bagee
ebo mée eetotaa see Mée mee magiyaage!" see wegapegeekea.
14 Yesus mee keledai wodaa peedi ena deemaata kaama mee wodaa dagii da kaa
animaayu, idukaa ebeamaata menaa ena mee mokoo see see, mee ko kisee:
15 "Ikii Sion magaa kaa bagee se wedaai.
Deeweei, ikii me Eboo mee migi.

---

* **12:8** Yesus me "Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea" see aseta menaa mee ko daba bagee kepe aii maniino gaayu ko ikii me kisee too daamaa maniwoo siyaa kiya Anii bogaano katu yoka Maria me Ni kaa daamaa nakoo sepa agiyoo mee see see eebaa se naukuwaapea yoka naadi aseta menaa. **12:13** Mzm 118:26

Waa keledai wodaa peedi ena dagii da kaa animaata ikii paagoo migi" see menaa yaebeamaata. *Zak 9:9*

16 Kuwa menaa yuwa uwa daano yaato eto Wa kaa kega yoka see kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa nekeeniino taa. Yesus Wa me asii-sege see yoo pakaamaata kaama wodoo too okoo me mikee, kuwa Wa kaa yaebeamaata menaa yuwa mée me kisee yaukuwamea ii see kuwa nekeendaa seta.

17 Yesus me Lazarus mee ogo maata yoo kaama awee da kaa meanii see aseta kaama wa bootaa da aya andoo peeyaami naagoo deeta bagee yuwa me kuwa menaa weganaa segeekea.

18 Mée eebaa kuwa Yesus me kisee dimi nagii-nagii agiyoo ukuwapi nao see menaa yeeta kaama Waa pe-diino see naadi peegea.

19 Mée tabaa da Wa paagoo peegea kaboo Parisi kaa bagee yuwa me aawegaa taano, "Yaai, deeweei, eto ko magaa da kaa bagee uduma Wa sekaataa too peedaakea nao. Inii me okoo taamege-taamege, wasege-wasege see agiyoo ena ma si yaukuwamaayaa" see aawegaakea.

Yunani kaa bagee Yesus ma aadee taano see naadi aseta menaa

20 Ebo see naagoo kemaata kuwa Yerusalem magaa kaa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi pakagea bagee kuwa noonaa Yunani kaa bagee.

21 Okoo Pilipus paagoo peegea. Pilipus waa ko Galilea wee kaa Betsaida magaa kaa mée. Wa paagoo peemaata kaama okoo me asiino, "Ei, neataagi, inii Yesus ma aadee taano see yoka" see asegea.

22 Kisee asegea naadi Pilipus peedoota Andreas paagoo pe-asigi. Pe-aseta kaama ekea paaya peedoota Yesus paagoo pe-asegea.

23 Yesus me asiino, "Eto ko Mée Yogaa mee asii-sege ebo ekee see monaa kaa kega.

24 Anii esee mikee kisiino ko: Gandum poo keepaa to maga yiba eseanta se booyu ko mee keepaa to ena mee too tuyaa. Kiya mee poo keepaa to booyu ko poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siyaa.†

25 Okoo ekaato okoo me gaayaa-gaayaa dimii kuwa too obeewoo, umiwoo taano ou see bagee kuwa usiyaato ko umina bogaatagea. Kiya okoo magaa da kaa umiino, toono begaa kuwa okoo me gaayaa-gaayaa yuwa be kaa ekaato ekegatagaa siwoo see bagee kuwa okoo usiyaato ko daamaa toowoo taatagea, kisee too iminoo miya, iminoo miya.

26 Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee yuwa Anii peeyaa taa uduma Ni sekaataa nameeno gaano pedeo. Ni me tuyaa yoo kiyoo Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee yuwa miya daamaa epo enaataa niitoopea. Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee kuwa Nagamee me ebo ekeasiipi."‡

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa

27 "Eto ko Anii dimi mena esee gaagaa ebo. Anii mapea menaa wegayaa? Neataagi, kuwa yaai-yaai agiyoo nakoo taapea monaa da mee A me Anii daba nadaagimaayaai, see kasiyaa ye? Kiya taa, kuwa agiyoo yuwa naukuwasi naadi Anii meta yoka kuwa kisee se kasiyaa.

---

† **12:24** Yesus me "Mee poo keepaa to booyu ko poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yunani kaa bagee me Yesus abawookea see see mokoo Wa paagoo medaa naadi mikee nao see gaayaa bagee okoo mée eebaa kedaasi naadi bogaano gaano pedeo naadi ebea-ebea menaa mee. **12:24** 1Kor 15:36 **12:25** Luk 14:26-27, Kis 20:24 ‡ **12:26** "Anii peeyaa taa uduma Ni sekaataa nameeno gaano pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Yesus boota see see anii booyaa miya Wa sekaataa poono gaano pedeo' see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:27** Yes 53:4-5, Mat 20:28, Ibr 9:28

28 Neataagi, A ekaa da asii-sege siyaai" see asigi. Kisee asigi naadi epoo to wodoo
kaama mena wuu ena aseeyamaano ko "Ni ekaa da asii-sege siyaabuu siwooka, bedaa
kisee too asii-sege siyaabuu siwoo taapa" see aseeyamooki.
29 Kiyoo topea bagee yuwa miya mee mena wuu da yeegea. Okoo me wegaano,
"Keemuu yoka" see wegagea. Kiya mée noonaa me "Taa, malaikat bagee me Waa ma
eewegagi menaa da kuwa" see wegagea.
30 Yesus me okoo asiino, "Mee mena wuu da mee ko Anii yiino gaano pedeo menaa
se kiya ikii yeesea naadi menaa da mee.
31 Eto ko magaa da kaa mée tomaa wigintagaa siyaa monaa kaa kega. Eto ko magaa
da kaa bagee me eboo mee Ni me daba, peedi ekeata abagaapeasiino see monaa kaa
kega.
32 Mée me Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataapea kaboo mée se-tomaa,
we-tomaa uduma Ni paagoo miyaabuu taapa" see asigi.
33 Mee Wa me asigi menaa mee ko Waa kisee piya bokoo to kaa bogaapa see ebea-
ebea mee naadi asigi menaa.
34 Kiyoo topea bagee yuwa me asiino, "Inii me deewoo siyaa menaa yiba mena ena
mee ko kisee: 'Ebo Kristus mee iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapi, se
bogaatagi' see menaa ebeamaata yoka A me 'Mée Yogaa mee kisee yagaataano gaano
pedeo' see wegage menaa kuwa kaasee menaa? Mée Yogaa mee maamee naa ya?"
see asegea.
35 Yesus me asiino, "Mée paagoo yawogaamaayaa Agoo da mee ikii paagoo eebaa se
kiitoowoo taapi. Agoo da mee ikii paagoo daamaa wogaamaayaa kaboo da daamaa
peenaa taai. Digiyoo mee ikii kaa miya kitakiiniyaa yoka nekeenii. Digiyoo yiba
peenaa see bagee kuwa okoo poono yoo ewo kaa amoka peenaa siyaa.
36 Agoo da mee ikii paagoo kiituyaa kaboo ikii miya dimi mena awee da kaa toogee
see yogaa kesea yoka Agoo da mee mikee nao see gaai" see asigi. Aseta kaama
peedoota mée me se deemaayaa see yoo koogo pe-sekeenigi.

Yahudi bagee yuwa me Yesus mikee gaano taa kuwa kaasee kaa naadi aseta menaa

37 Yahudi bagee yuwa Yesus me kisee nanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo
eebaa deegea kiya Waa mikee nao see dimii mee gaano taa.
38 Okoo me mikee gaano taa kuwa ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena
uwa daaga yoo kemaata ukuwaanega, mee ko kisee:
"Tuhan, inii me kadoota menaa kuwa daamaa eewegamaage kiya maamee me mikee
nao see gaayaa?
Bedaa Tuhan me pesee see agiyoo kuwa maamee me daamaa deeyaa naa ya?" see
wegata. *Yes 53:1*
39 Kisee menaa wegawoo seta kemaata kuwa bagee yuwa me Yesus mikee nao see
dimii mee iyo. Mikee, nabi Yesaya me okoo kaa yawegata menaa ena ma kisee:
40 "Wa me okoo emaa diino naka see bagee yakiyaata,
okoo dimi menaa da miya eboo yakiyaata.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
dimi menaa da me se nekeensi naadi,
Ni paagoo se namisi naadi okoo dimi ewo kedaa siyaata.
Kisee taa naaki okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa Ani me yataa kiyaayaa" see
wegata. *Yes 6:10*
41 Kuwa nabi Yesaya me menaa kuwa ko wa me idukaa kaama Yesus Waa esee ebo,
Waa asii-sege see Mée kaatagi see deeta kaama wegata menaa.

12:31 Yoh 16:11, Kol 2:15, 1Yoh 3:8 **12:34** Yes 9:6, Yeh 37:25, Dan 7:14 **12:35** Yoh 11:9-10, Ep 5:8, 1Tes 5:4-5

42 Nabi Yesaya me Yahudi bagee yuwa kaa kisee yawegata kiya Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa miya okoo mée eebaa Waa mikee nao see gaagea. Mikee gaagea kiya kisee awee
da kaa se asegea. Parisi kaa bagee me 'Sembahyang ee kaa epo enaataa se naatooi'
see nasiipea yaai naadi Yesus mikee nao see kuwa koogo dimi yiba too maageekea.
43 Okoo mée me naapaagee taano ou dimii mee ebo, Ogatamee me naapaagee taano
ou see dimii mee peedi naadi kaama Yesus mikee nao see kuwa awee da kaa mée
asiino weda.

Mée tomaa wigintagaatagi yoka see kuwa gaai naadi aseta menaa

44 Yesus me ebo menaa kaa wegaano, "Anii mikee nagaayaa bagee kuwa Ani too se
kiya Anii naisiyaata Mée Waa miya mikee gaayaa.
45 Bedaa Anii nadeetaa see bagee kuwa okoo me Anii naisiyaata Mée mee miya
deetaa see.
46 Anii magaa da kaa meta mee ko Anii mikee nagaayaa bagee kuwa uduma digiyoo
yiba se toogee seta okoo paagoo agoo da daamaa yawogaamagaano see naadi meta.
47 Ni me wegayaa menaa yuwa yeegea kiya daamaa se peneasiyaa bagee kuwa Ani
me okoo si yawigintaayaa. Anii magaa da kaa bagee yuwa wigintaata kaama pedeo
kiyaano see naadi meta se kiya okoo daba daagimaa peeyaano see naadi meta.
48 Anii miya nawisintaa, Ni me menaa miya se namasetaa see bagee kuwa wa
too wigintagaatagea. Mikee, wodopasi naagoo okoo wigintaata pedeo kiyaasi naadi
yawegaano menaa kuwa ko eto Ni me okoo paagoo eewegawooka menaa kuwa too
kaata.
49 Ni me eewegageeka menaa kuwa ko Ni me too wegataa see menaa se kiya
Nagamee, Anii naisiyaata Mée Wa me 'Kisee naasii, kisee nawegaai' see menaa kuwa
Ni paagoo daamaa nase-manee naadi kaama yaweganaa segeeka.
50 Wa me nase-manee see menaa kuwa ko mée kisee too iminoo miya, iminoo miya
tuyaabuu siwoo siyaa menaa, see kuwa Anii ipi. Kisee kemaata Ni me yawegayaa
menaa kuwa Nagamee me nasegeeki doodoo too yawegageeka" see asigi.

13

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa okoo me badoo yuwa uwo yawetogeta menaa

1 Paskah naano taa kaboo Yesus Waa magaa da kaa omegee, toogee seta yuwa kuwa
sikii, bedaa Nagamee paagoo metaki pakaano monaa kaa kaano see koo taaka yoka,
see kuwa Waa ipi. Waa magaa da kaa bagee paagoo omegee, toogee seta yuwa uduma
Wa me bagee yuwa epa gaawoo see too, kisee too wodopasi.
2 Daatooyiba yaato Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo notaakea. Yudas
Iskariot mee, Simon see mée to me yogaa mee Iblis me Yesus mee yaekegatagaano
dimii mee daa-maneegi.
3 Yesus Waa Nagamee me se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee uduma Ni kaa
naekeata ii see kuwa Waa ipi, bedaa Anii Ogatamee paagoo kaama eseemaata bedaa
Wa paagoo pakaapa, see kuwa miya Waa ipi.
4 Waa kisee ipi kemaata okoo me naano agiyoo notaakea yoo kaama yiinaageeta
Wa me togoo dokaa da beamaata eke, peedi dokaa ena masegeeta yupigapii da taa
baametayu.

12:43 Yoh 5:44 **12:45** Yoh 1:18 **12:46** Luk 1:78-79 **12:47** Luk 19:10, 1Tim 1:15 **13:3** Mat 11:27, 28:18

5 Uwo wugigeeta kaama otaawee yiba kabageamoo naadi Wa me topenaa see
bagee ena-ena okoo me badoo yuwa daamaa yawetogetaa, Wa me yupigapii da taa
baametaata dokaa peedii to me daamaa yawonakomeeki.*
6 Kisee okoo me badoo yuwa kaa uwo yawetogedoota Simon Petrus totaaki yoo
peemaayaa naaki "Yaai, Tuhan, A me ni me badoo yuwa uwo nawetogeanake ye?"
see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ani me kaukuwataaka agiyoo mee eto kiipaa aa se nanekeenege,
epeekaa too aa daamaa nanekeeniipe" see asigi.
8 Petrus me asiino, "A me ni me badoo yuwa kaa uwo peenaa ma se kawetogiyaapa"
see asigi.
Yesus me asiino, "Anii uwo se kawetogiyu ko aa Ni yaato bagee see taa kiyaa" see
asigi.
9 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, kisee gaayu ko ni me badoo yuwa kuwa too se
kiya ni me yagaa yuwa ma, ni me mumoo to ma kuwa miya daamaa uwo nawetogeai"
see asigi.
10 Yesus me asiino, "Maa to mee uwo daamaa wetogemaata kaama peena-paana
naadi badoo da kuwa too uwo wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma uwo se wetogiyaa.
Mee mokoo miya ikii daamaa kiwetogemaata kaama pedeo taa, daamaa topea kiya
ikii uduma kisee se" see asigi.†
11 Waa yaekegatagaapi mée to Wa me ipi kemaata "Ikii pedeo taa see kuwa uduma
se" see asigi.
12 Okoo me badoo yuwa yawetogemaata kaama bedaa Wa me togoo dokaa da
maataata kaama naano agiyoo notaakea yoo Wa me komoo da kaa animaayu. Wa
me asiino, "Ani me kikoo sepa agiyoo mee ikii nekeenegea ye?
13 Anii daamaa kisi-maniinaka, mee ko ikii me Anii 'Guru' see ekaa naweetaa,
'Tuhan' see ekaa miya nasetaa. Anii mikee kisee Mée yoka kisee ekaa nasiino miya
daamaa.
14 Anii ko ikii me Tuhan, Anii ikii me Guru maa diya ikii me badoo yuwa kisee uwo
kiwetogepa. Kisee kemaata ikii miya ikii me badoo yuwa daamaa aawetogee siwoo
taano gaano pedeo.
15 Ni me daamaa kikoo sepa agiyoo mee see see ikii me miya daamaa aaukuwagee
siwoosea naadi kideeyaaga.
16 Anii esee mikee kisiino ko: Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo
mee peedi see kuwa taa. Bedaa mena yadoonaa see mée waa ko ebo, waa peeyaagi
mée mee peedi see kuwa miya taa.‡
17 Kuwa uduma ikii nekeenta kaama daamaa aaukuwagee siyu ko ikii ede ma, ede
ma umiwoo, toowoo taapea.
18 Kuwa Ni me kisega menaa kuwa Anii ikii uduma kisega se. Ikii mée ena-ena Anii
kinekeenta kaama kiwiginema kiya Ogatamee me kapogee kaa menaa ikii mée ena

* **13:5** Yesus me togoo dokaa da beamaata kaama peedi dokaa yupigapii da taa baametayu see mee ko agiyoo yaokagee see bagee yuwa me ukuwaa-ukuwaa kuwa. Bado yawetogeano mee ko okoo me too yaukuwaakee agiyoo, ebo bagee me si yaukuwayaa kiya Yesus me dimi peedi ekeata kaama yaukuwagi. Kisee yaukuwagi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa weda, dimi nagimegea. † **13:10** "Badoo da kuwa too uwo wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma uwo se wetogiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko inii petamanii Yesus mikee gaata kemaata inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaata kaama Wa me bagee mée kiyaata yoka kuwa miyoo taa pedeo ukuwagee seta yuwa kaagaa ena ma mée si yawetogiyaa, inii me egapii gakata pedeo ukuwagee segee siyaa agiyoo kuwa kaa too mée yawetogegee siyaa naadi ebea-ebea menaa kuwa. **13:13** Mat 20:26-28, Luk 22:26-27 ‡ **13:16** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see menaa mee ko Yesus Waa ebo maa diya Waa ekaato dimi peedi ekeata kaama apanaa bagee me badoo yuwa yawetogipi. Kisee kemaata Wa me topenaa see bagee kuwa 'Anii ebo yoka apanaa bagee me badoo yuwa yawetogeano be' see dimii mee pedeo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

kaa uwa daasi naadi Anii waa miya wiginema. Mee menaa mee ko kisee: 'Anii ma
enaataa roti naanotaa see mée wa me Anii nawisintaagi' see ebeamaata menaa mee.
19 Kuwa menaa ukuwaaniino taa kaa kisega. Kuwa menaa ukuwaaniipa kaboo Ani
me 'Anii kisee Mée, kisee Mée' see kisegeeka menaa kuwa ikii me mikee nao see
nagaasea naadi eto kiipaa kiiwegaga.
20 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa nadoonaasi naadi peeyaata bagee kuwa
daamaa badaa maayaa bagee Anii miya badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya
daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa
maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Mée ena me naekegatagaapi" see aseta mena
Mat 26:20-25, Mrk 14:18-21, Luk 22:21-23

21 Yesus kuwa menaa asemaata kaama dimi gaagaa ebo. Waa dimi awee da
kaa ekegataata kaama asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Ikii mée ena me Anii
naekegatagaapi" see asigi.
22 Wa me topenaa see bagee yuwa me emaa aawoge-woge naadi 'Maamee naa ya?
Maamee naa ya?' see dimii gaagea.
23 Wa me topenaa see bagee ena, Yesus me esee epa see mée to waa Yesus geboo
da kaa dagi yagaa yaato animaata totaaki.
24 Simon Petrus me Yesus me mee wegapi mée to mee maamee naa ya, see kuwa
Yesus paagoo naase-maneesi naadi mumoo to me pe-omeetaagi.
25 Mee Yesus me esee epa see mée to Yesus kaa pe-gebaanta kaama asiino, "Tuhan,
mee maamee naa ya?" see asigi.
26 Yesus me asiino, "Anii mee roti ponee to mee otaawee yiba tokoata kaama
maniipa mée to mee" see asigi. Aseta kaama roti ponee to otaawee yiba tokoata
kaama Yudas Iskariot goo-maneegi.
27 Roti ponee to masegeegi, gaayaa naaki taka ena Iblis wa yiba seemigi. Yesus me
Yudas asiino, "A me ukuwaano see kooke agiyoo mee mani pe-ukuwaai" see asigi.
28 Wa me Yudas asigi menaa mee Waa ma enaataa animaata agiyoo notaakea bagee
apa yuwa me 'Kaasee menaa wegagi naa ya?' see kuwa okoo nekeeniino taa.
29 Yudas waa ko okoo me kepe ayaabu eedoonaa see mée yoka okoo noonaa me
gaano, 'Yesus me wa paagoo "Paskah kaa agiyoo mée eeedaagii" see asigi yee, "Daba
bagee paagoo kepe aii manii" see asigi yee' see dimii gaagea.
30 Yudas mee roti ponee to masegeeta kaama kisee ki peegi. Kuwa kaboo da digiyoo
takiinta daatooyiba yaato.

Yesus me gipii see menaa ena ase-maneeta menaa

31 Yudas pe-seomigi kaboo Yesus me asiino, "Eto ko Mée Yogaa mee Waa ebo, Waa
asii-sege see kuwa mée me diipea, bedaa Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-
sege see kuwa miya diipea.§
32 Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege, kisee Wa me deeyaabuu siyu ko
Ogatamee me miya Mée Yogaa mee ebo, Waa asii-sege, kisee deeyaabuu taapi, kisee
mani-mani mée paagoo deeyaabuu taapi.
33 Ni me yogaa yuwa, wae. Anii ikii paagoo eebaa se kiiumiipa. Ikii me Anii
naabanaa taapea kiya Ani me kuwa Yahudi bagee yuwa asema menaa kuwa bedaa
eto kiipaa ikii miya kisiinaka, mee ko: 'Anii poota yoo ikii miya meeno iyo' see menaa
mee.

13:18 Mzm 41:10 **13:20** Mat 10:40-42 § **13:31** Yesus doodoo "Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege see kuwa miya diipea" see aseta menaa mee ko Ogatamee Yoopaa me mée tomaa yuwa kaa yabogaapi mee me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see diipea yoka naadi aseta menaa. **13:31** Yoh 17:1-5, Plp 2:10-12

34 Eto ko Anii gipii see menaa ena kisi-maniinaka, mee ko: Ikii epa aagaa taai. Ani me ikii epa kigaawooka see see ikii epa aagaa taano gaano pedeo.
35 Kisee ikii daamaa epa aagaa siyu ko ikii 'Mikee, Wa me topenaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée uduma me daamaa kinekeeniipea" see asigi.

Yesus me Petrus "Aa Anii ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34

36 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, Aa kayoo poope?" asigi naaki Yesus me asiino, "Anii poopa yoo aa eto kiipaa se naobeemaayaa kiya aa epeekaa too Anii naobeatage" see asigi.
37 Petrus me asiino, "Tuhan, anii eto kiipaa aa se kaobeemaayaa see kuwa kaasee kaa ya? Anii ekaato ekegataata A kaa kabooyaa yoka" see asigi.
38 Yesus me asiino, "A me Ni kaa nabogaano dimii mee aa mikee agoo ye? Anii esee mikee kasiino ko: Wudikaa aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.

14

Yesus me "Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo maamaa eebaa" see aseta menaa

1 Yesus me asiino, "Ikii dimi se gaagaa taai, Ogatamee kaa dimi magaai, Ni kaa miya dimi namagaai.
2 Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo maamaa eebaa. Anii ikii me umiwoo, toowoo taano yoo kuwa kiipiipii taano see naadi poopa. Kisee taa naaki Anii kuwa menaa se kisiyaa.
3 Anii peemaata kaama ikii me umiwoo, toowoo taano yoo kiipiipii semaata kaama epeekaa bedaa metaki kimeeta. Ni me toogee yoo kiyoo ikii miya Anii ma epo enaataa niiumiwoo, toowoosea naadi badaa kimaagiita.
4 Ani me poopa etaa da mee ikii miya ipi" see asigi.
5 Tomas me asiino, "Tuhan, A me poope yoo inii ewo yoka A me poope etaa da mee inii kaasee ipi kiyaa?" see asigi.
6 Yesus me asiino, "Anii ko etaa da ma, mikee menaa ma, mée aya tuyaabuu siyaa menaa ma kuwa epoo Mée. Anii doodoo too Nagamee paagoo peemaayaa, apanaa etaa ena taa se peemaayaa.
7 Ikii me Anii esee naipi kegea naaki Neataagi miya ipi kiyaa. Eto kaama wodoo ikii Waa ipi see bagee, eto ikii Waa daamaa deegea" see asigi.
8 Pilipus me asiino, "Ei, Tuhan. Nagamee mee inii daamaa mée deeyaai, mee kaama too sikii, ede kaape" see asigi.
9 Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo maamaa eebaa kiiomegee, toogee sepa kiya Pilipus a me Anii naewo kege ye? Anii nadeetaa see kiyu ko Nagamee miya deetaa see yoka A me 'Nagamee mee daamaa mée deeyaai' see kuwa kaasee menaa nasege naa ya?
10 Anii Nagamee yiba miya eetotaa, bedaa Nagamee Ani yiba miya naatotaa see kuwa a me mikee nagaano dimii mee taa ye? Ni me kiiwegataa see menaa kuwa Ni me menaa too se kiya Nagamee Waa Ani yiba naatotaa see kemaata Wa me agiyoo Anii yaukuwaaniyaabuu see.
11 Anii Nagamee yiba eetotaa, bedaa Waa Ani yiba naatotaa see kuwa ikii mikee nao see nagaai. Ikii kisee mikee see nagaano kana kiyu ko Wa me agiyoo yuwa Ani me daamaa yaukuwanaa segeeka kuwa me Aa mikee nao see nagaai.

13:34 Yoh 15:12-13, Ep 5:2 **14:1** Yoh 14:27, Plp 4:6-7 **14:6** Yoh 10:9-10, 11:25, Kis 4:12 **14:9** Yoh 1:18, 12:44-45

12 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nagaayaa bagee kuwa Ani me ukuwagee
see agiyoo yuwa okoo miya ukuwaapea. Bedaa kuwa too se kiya Anii Nagamee
paagoo poopa yoka okoo me kuwa asii esee ebo agiyoo miya ukuwaapea.
13 Anii Wa paagoo peemaata kaama ikii me Ni ekaa yiba naidimiyaa agiyoo uduma
kiukuwaapa. Yogamee me Nagamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa deeyaano see
naadi kiukuwaapa.
14 Ikii me Ani ekaa yiba naidimiyaa agiyoo kuwa uduma kiukuwaapa."

Roh Kudus mee Nagamee me kiniitagi see aseta menaa

15 "Ikii me Anii naepa kiyu ko Ni me kisiyaa menaa yuwa ikii me daamaa peneata
nadeewoo taapea.
16 Anii Nagamee paagoo mée ma tabogetaa see Mée apanaa ena manii see kiidimeta
kaama ikii kiniitagi. Waa ikii ma epo enaataa iminoo miya, iminoo miya kisee too
kiiomegee, toogeesi naadi kiniitagi,
17 mee ko mikee menaa yawegataa see Mée Roh mee. Magaa da kaa iyee-payee
agoo see bagee okoo me Waa se deemaayaa, Waa ewo see bagee yuwa yoka okoo me
Waa masiino naka. Kiya ikii gaayu ko Waa ikii ma epo enaataa kiitotaa see, bedaa
kisee too ikii yiba kiitoogee siwoo taapi yoka ikii Waa ipi kegea.
18 Anii ikii dimmee yogaa mokoo se kiekeasiipa, Anii bedaa ikii paagoo metaki
kimeepa.
19 Eebaa umiino taa kaa magaa da kaa bagee yuwa me Anii se nadiipea kiya ikii me
bedaa nadiipea. Anii bedaa aya toopa kemaata ikii miya kisee too toowoo taatagea.
20 Ikii me Anii nadiipea naagoo Anii Neataagi yiba totaaki ii see kuwa nanekeeni-
ipea, bedaa ikii Ani yiba miya niitotaa, bedaa Anii miya ikii yiba kiitotaa siyaa ii see
kuwa ikii daamaa nekeeniipea.
21 Ni me asiyaa menaa daamaa peneata naukuwawoo siyaa bagee kuwa ko Anii
naepa see bagee yuwa. Anii naepa see bagee kuwa Neataagi me daamaa epa kaapi,
bedaa Anii miya okoo epa kaapa, Anii ekaato okoo paagoo daamaa deeyaabuu taapa"
see asigi.
22 Yudas mee, Yudas Iskariot mee se kiya Yudas ena mee me asiino, "Tuhan, A me
Aa ekaato inii paagoo too mée deeyaabuu taape kiya magaa da kaa bagee apanaa
yuwa paagoo se deeyaabuu taape see kuwa kaasee kaa naa ya?" see asigi.
23 Yesus me asiino, "Anii naepa kiyaa bagee yuwa Ni me asiyaa menaa yuwa daamaa
peneata naukuwawoo taapea. Neataagi me okoo epa kaapi, bedaa Waa ma Enaa okoo
paagoo meepe, epo enaataa daamaa eeomegee, toogee taape.
24 Anii se naepa kiyaa bagee kuwa Ni me menaa se peneasiyaa. Ikii me nayeeyaa
menaa kuwa Ni me menaa too se kiya Anii naisiyaata Mée Nagamee Wa me menaa
yuwa.
25 Kuwa menaa kuwa Anii eto ikii ma epo enaataa kiiomegee, toogeeka too
kiiwegaga.
26 Kiya Roh Kudus mee, mée ma tabogetaa see Mée mee Nagamee me Ni ekaa yiba
Waa ikii paagoo 'Pooi' see asiitagi. Roh Wa me menaa kuwa uduma ikii daamaa
kitupiwoo taatagi, bedaa Ani me kiiwegawoo segeeka menaa yuwa uduma miya Wa
me daamaa kinekeeniyaabuu taatagi.
27 Ikii koogo adumeta dimii mee Anii ikii paagoo kiekeasega, Ni me adumeta dimii
mee ikii kineega. Ni me kineega dimii mee ena, magaa da kaa bagee me aamanee
siyaa mokoo see see se. Ikii dimi se gaagaa taai, ikii se wedaai.
28 Ni me kiiwegapa menaa ena mee ko kisee: 'Anii poonaka, bedaa ikii paagoo
metaki kimeepa' see menaa mee ikii me nayeegea. Anii Nagamee paagoo poonaka.

14:13 Yoh 15:7, 1Yoh 5:14 **14:15** Yoh 15:10, 1Yoh 5:2-3 **14:21** 1Yoh 2:4-6, 5:3 **14:26** Yoh 16:13 **14:27** Yoh 16:33, Plp 4:6-7

Waa ko Ani asii eboo see Mée yoka ikii me Anii naepa kegea naaki Anii Wa paagoo poonaka see menaa mee kaa ikii ede ma, ede ma siyaa.
29 Kuwa kisega menaa kuwa uduma ukuwaandaa semaata kaama ikii me mikee nao see nagaasea naadi Anii kuwa menaa eto ukuwaaniino taa kaa kisega.
30 Eto ko magaa da kaa bagee me eboo mee migi yoka mena eebaa se kiiwegaapa. Waa peedi, pesee taa, nasiyaa menaa ena ma taa.
31 Ani me Nagamee esee epa ii see kuwa magaa da kaa bagee me nagaasi naadi Anii Nagamee me nasiyaa menaa uduma daamaa yaukuwanaa segeeka.
Eto ko anoogeeta poono" see asigi.

15

Yesus mee ko anggur poo onee da ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii ko mikee see anggur poo onee da, bedaa Neataagi Waa bugi yaataa see Mée.
2 Ani kaa takumiyaa kagoo kuwa poo se ekayaa yuwa kuwa Wa me daapii siyaa. Poo ekayaa see kagoo yuwa kuwa poo bedaa maamaa eebaa ekadaasi naadi pedeo kiyaa yuwa maseepii siyaa.
3 Ikii gaayu ko Ani me kiiwegataa see menaa kuwa me ikii me pedeo kiyaa yuwa kimaseepeasega.
4 Ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi niitoowoo taai, bedaa Anii miya ikii ma dimi aagadi-maagadi naadi kiitoowoo taapa. Kagoo da mee onee da kaa takuuniino taa see gaayu ko wa too poo se ekayaa, daamaa takuunta kagoo da gaayu too poo daamaa ekadaa siyaa. Mee mokoo miya ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi se niitoogee siyu ko ikii daamaa poo ena ma se ekayaayaa.
5 Anii ko anggur poo onee da, ikii ko kago yuwa. Okoo Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi niitoogee, bedaa Anii okoo ma dimi aagadi-maagadi naadi eetoogee, kisee aatoo siwoo see bagee kuwa daamaa poo maamaa eebaa ekadaa siyaa. Ikii Anii ma enaataa taa kiyu ko agiyoo ena ma se ukuwamaayaa.
6 Okoo Ni kaa se takuuniyaa bagee kuwa okoo poo se ekayaa kagoo yuwa mokoo yoka tameepii naadi wii keepeasiyaa. Kisee kagoo kuwa kutumeeii naadi biyaa yiba tameeyamaata poonooga siyaa.
7 Ikii Anii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama niitoogee, bedaa Ni me menaa ikii yiba daamaa kiitoogee, kisee omegee, toogee siyu ko ikii me Nagamee paagoo idimiyaa yuwa uduma daamaa kiukuwaaniyaapi.
8 Ikii poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siwoo naadi kaama Neataagi mee ebo ekeasiipea, bedaa mée me ikii 'Mikee Wa me topenaa see bagee yuwa ii' see kuwa kidiipea.
9 Nagamee me Anii naepa kegeeki see see Ani me miya kisee ikii kiepa kegeeka. Eto ko Ni me epaa mee ma omegee, toogee taai.
10 Neataagi me nasegee see menaa yuwa Anii daamaa peneata yaukuwageeka kemaata Anii Wa me epaa mee ma daamaa omegee, toogeeka. Mee mokoo miya ikii Ni me kisiyaa menaa yuwa daamaa peneata naukuwagee siyu ko ikii Ni me epaa mee ma daamaa omegee, toogee taapea.
11 Anii kuwa menaa kisega kuwa ko Ni me ede ma, ede ma see dimii mee ikii yiba miya agoo kesea naadi kisega, bedaa ikii me ede ma, ede ma dimii mee maamaa eebaa kedaa siwoosea naadi kisega.
12 Ni me kisiyaa mena ena mee ko kisee: Ani me epa kigaataa see mokoo ikii miya epa aagaa taai.

14:30 Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 **15:3** Yoh 17:17 **15:6** Mat 3:10, 7:19 **15:7** 1Yoh 5:14 **15:9** Yoh 14:21, 1Yoh 2:5 **15:12** Ep 5:2, 1Yoh 4:7-11

13 Esee epa kaano mee ko mée ena wa me epa see bagee yuwa kaa yabogaano see
naadi waa ekaato ekegatagaakee mee. Epa kaano mee asii epaa mee ena ma taa.
14 Ikii Ni me kisiyaa menaa yuwa daamaa naukuwagee siyu ko ikii mikee Ni me
epa see bagee yuwa.
15 Ikii ko Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa see ekaa mee eto kaama wodoo
Anii kisee ekaa se kiweapa. Agiyoo yaokagee see bagee gaayu ko ebo bagee me
ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa ewo. Kiya ikii ko kisee ewo see bagee mokoo taa.
Anii Neataagi me menaa uduma yayeeta kaama ikii paagoo daamaa keipi kiyaabuu
segeeka yoka ikii naipi see bagee yuwa. Kisee kemaata ikii ko Ni me epa see bagee
yuwa see ekaa mee too Anii kiweega.
16 Ani me ikii kiwiginema, ikii me Anii nawiginemea se. Anii kiwiginta kaama ikii
daamaa poo pe-ekayaabuusea naadi kisega. Kuwa poo kuwa se taa kaapa, kisee too
daamaa toowoo taapa. Ikii kisee poo kuwa daamaa ekawoo, toowoo naadi kaama
ikii me Nagamee paagoo Ni ekaa yiba idimiyaa yuwa uduma kiniipi.
17 Ani me kisega menaa mee ko kisee: Ikii epa aagaa taai see mee."

Yesus me "Mée me ikii kibe kaapea" see aseta menaa

18 "Magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me ikii kibe kegea gaayu ko Ani keta nabe
kemea see kuwa ikii daamaa nekeenii.
19 Ikii ko magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me iyee-payee kaa bagee naaki okoo
me ikii inii see see bagee yoka naadi ikii daamaa kiepa kiyaa. Kiya ikii magaa da kaa
mée tomaa okoo me iyee-payee kaa bagee yuwa se. Anii ikii Ni yaato kiwiginegeema
kemaata okoo me ikii kibe kegea.
20 Ani me kisema menaa ena mee daamaa neke-nekee taai, mee ko kisee: Agiyoo
yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa. Mee mokoo miya
magaa da kaa bagee me Anii nawegee-wegee siyaa bagee kuwa ikii miya kiwegee-
wegee taapea.* Bedaa okoo Ni me menaa yuwa daamaa nayeeyaa bagee kuwa ikii
me menaa yuwa miya daamaa kiyiipea.
21 Kiya Anii naisiyaata Mée mee okoo ewo, bedaa ikii Ni yaato bagee kemaata kibe
kaa kiwegee-wegee taapea.
22 Anii okoo paagoo mena pe-eewegaano taa naaki okoo kaa pedeo menaa taa kiyaa.
Kiya Anii okoo paagoo daamaa eewegaanaa sepa menaa kuwa okoo me nayiino be
kiwookea kemaata eto ko okoo kaa pedeo menaa agoo. Okoo me 'Wa me menaa
kuwa naawegami naaki ni me pedeo yuwa ekeasiyaa' see menaa kuwa asiino yaato
iyo.
23 Anii nabe kiyaa bagee kuwa Neataagi mee miya be kiyaa.
24 Anii okoo paagoo ukuwagee sepa agiyoo kuwa wa too, mée me peenaa ma
ukuwaano taa see agiyoo yuwa kiya okoo me kuwa agiyoo nadeeta kaama Anii miya
nabe, Neataagi miya be kegea. Anii okoo paagoo kisee agiyoo ukuwaaniyaano taa
naaki okoo kaa pedeo menaa taa kiyaa.
25 Kiya okoo me deewoo siyaa menaa kuwa kaa ebeamaata menaa ena uwa daasi
naadi ukuwaanega, mee ko kisee: 'Anii pedeo see agiyoo kuwa ukuwaano taa kiya
okoo aii kisee nabe kegea' see ebeamaata menaa mee.
26 Epeekaa Roh mee, mée ma tabogetaa see Mée mee Anii Waa ikii paagoo 'Pooi'
see kiasiita. Waa ko Nagamee paagoo kaama mikee menaa esee-yawegataa see Mée.
Waa Nagamee paagoo kaama esedoota ikii paagoo eseemaata kaama Ni kaa menaa
yuwa daamaa nawegaatagi,

15:19 Yoh 17:14-16 * **15:20** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa ebo maa diya mée me wegee-wegee segee seta yoka Wa me topenaa see bagee yuwa 'Anii ebo yoka mée me se nawegee-wegee taapea' see dimii mee iyo naadi ebea-ebea menaa mee.
15:20 Mat 10:24-25 **15:25** Mzm 69:5 **15:26** Yoh 16:13-14

27 bedaa ikii me miya kuwa menaa naweganaa taatagea. Ikii idukaa petamanii
kaama eto too kuwa Ni paagoo too niitoogee see bagee yuwa yoka kuwa menaa
naweganaa taatagea" see asigi.

16

Dimi se makii taai naadi menaa

1 "Anii kuwa kiiwegaga menaa kuwa uduma ikii se naekeata dimi mena makii taa
see kaa toowoosea naadi kiiwegaga.
2 Epeekaa mée me 'Ikii sembahyang segee see ee kaa inii ma epo enaataa se niitota
pooi' see kisiitagea, bedaa ikii miya kiwugiitagea kaata. Okoo me ikii kiwugimaata
kaama 'Daamaa, Ogatamee me ede kisi naadi yaukuwayaa agiyoo yoka' see gaatagea.
3 Okoo Nagamee miya ewo, Anii miya naewo see kemaata kuwa agiyoo yuwa
kiukuwaatagea.
4 Epeekaa okoo me kisee agiyoo kiukuwaatagea kaboo ikii me 'Mikee, kisee
kiukuwaatagea see mée eewegami menaa mee ii' see kuwa ikii me nekeensea naadi
eto kisega."

Roh me ukuwayaa agiyoo yuwa kaa menaa

"Anii petamanii kaama ikii ma kiitoogeeka yoka kuwa mée me kisee kiukuwaatagea
see menaa kuwa Anii kisi-maniino taa.
5 Kiya eto ko Anii naisiyaata Mée paagoo poopa. Anii kisee kisega kiya ikii me 'Aa
kayoo poope naa ya?' see nasiino bagee taa.
6 Ani me kuwa kisega menaa kuwa me ikii dimi boodi gaagaa ebo kegea.
7 Kiya Anii esee mikee kisiino ko: Anii poono mee daamaa. Kisee Anii se peeyu ko
mée ma tabogetaa see Mée Roh mee ikii paagoo se meetagi. Anii peeyu too Waa ikii
paagoo pooi see kiasiita.
8 Waa meemaata kaama mée tomaa-tomaa yuwa okoo kisee pedeo yago bagee
yuwa ii see menaa kuwa Wa me awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa Anii dimi topoo
too see Mée ii see menaa kuwa miya mée paagoo awee da kaa naipi kiyaatagi. Bedaa
Ogatamee me mée tomaa wigintagaa siyaa menaa kuwa miya Roh me awee da kaa
yakiyaatagi.
9 Kuwa ko magaa da kaa bagee okoo me Anii mikee nao see dimii nagaano taa
kemaata okoo pedeo yago bagee yuwa ii see kuwa Wa me awee da kaa yakiyaatagi.
10 Bedaa Anii Nagamee paagoo poopa kemaata Anii topoo too see Mée ii see kuwa
Wa me mée paagoo awee da kaa naipi kiyaatagi. Anii Wa paagoo peemaata kaama
wodoo ikii me se nadiitagea.
11 Bedaa magaa da kaa bagee okoo me eboo mee Ogatamee me wigintaata pedeo
kiyaagi kemaata Wa me mée tomaa miya kisee wigintaata ukuwaaniyaatagi ii see
kuwa Roh me okoo awee da kaa ipi kiyaabuu taatagi, see kuwa.
12 Anii apanaa menaa maamaa eebaa kiiwegaano dimii agoo kiya eto kiipaa ikii
masemagaano kana kegea.
13 Kiya epeekaa mikee menaa yawegataa see Mée Roh mee meemaata kaama
ikii mikee menaa uduma ipi see etaawee kiipootagi. Wa me dimi kaa menaa too
kiiwegaatagi se kiya Wa me yeetaa see menaa kuwa too ikii kiiwegaatagi, epeekaa
ukuwaandaa taata agiyoo kuwa miya daamaa kisi-manee taatagi.
14 Wa me Anii ebo, Anii asii-sege nasiyaano see naadi Ni me menaa kuwa yeedoota
kaama ikii paagoo kisi-manee taatagi.
15 Nagamee me agiyoo kuwa uduma Anii miya epoo Mée kemaata Ni me menaa
kuwa Roh me yeeta kaama kisi-manee taatagi see kisega."

16:2 Kis 26:9-11 **16:11** Kol 2:15, 1Yoh 3:8

Dimi boodi, gaagaa mee keta deemaata kaama ede see dimii kedaa taapa see aseta menaa

16 "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea" see asigi.*

17 Wa me topenaa see bagee noonaa me aawegaa taano, "Kuwa kaasee menaa? Wa me 'Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea' see menaa mee ma, bedaa Wa me 'Anii Nagamee paagoo poono see yoka' see menaa mee miya kaasee menaa?" see aawegaakea.

18 Bedaa okoo me "Wa me 'Eebaa toono taa kaboo' see mee kaasee menaa? Inii Wa me mée eewegagi menaa kuwa nekeeniino kana" see aaseekea.

19 Yesus me okoo kuwa menaa kuwa kaasee naadi nasedee taanakea see kuwa Waa nekeenta kaama okoo asiino, "Ani me 'Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea' see kisega menaa mee ikii me kaasee menaa naadi kaama aawegaakea ye?

20 Anii esee mikee kisiino ko: Ikii yege ma, yii-yii ma taatagea kiya magaa da kaa bagee okoo ede ma, ede ma taatagea.† Ikii mikee dimi boodi kaatagea kiya ikii me dimi gaagaa taapea kuwa sikiinta kaama wodoo ede ma, ede ma dimii mee ebo kedaa taata.

21 Yoga kabayaa kuwa ko yoga kabaano see kaboo apii to boodi ebo abaayaa. Kiya yoga kabamaata kaama wodoo wa me boodi abaapa dimii mee ekeata yogaa to daamaa kabamaaga nao naadi ede ma, ede ma siyaa.

22 Mee mokoo miya eto kiipaa ikii dimi boodi gaagaa taakea kiya Anii bedaa ikii kidiita yoka mee naagoo ikii ede ma, ede ma taatagea. Kuwa ikii me ede ma, ede ma taatagea kuwa mée ena ma se sikiiniyaayaa.

23 Mee naagoo ko ikii me naapaadee see menaa kuwa ena ma taa kaata. Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Ni ekaa yiba Nagamee paagoo idimiyaa yuwa uduma Wa me kiniitagi.

24 Idukaa kaama eto too ikii Ni ekaa yiba idimaano taa. Ikii me ede see dimii mee esee eebaa kedaasea yoka daamaa idimegee taai, ikii daamaa masiipea.

25 Kuwa menaa kuwa Anii ebea-ebea see menaa kaa kiiwegaga kiya epeekaa kisee taa. Ikii Nagamee daamaa nekeeniino menaa kuwa Anii awee da kaa kisi-manee taapa yoka Anii ebea-ebea menaa kaa se kiiwegaapa.

26 Mee naagoo ikii Ni ekaa yiba idimegee taatagea. Ikii me idimiyaa menaa kuwa Ani me Nagamee paagoo kiasiipa see kisega se.

27 Nagamee Wa me miya ikii esee kiepa kigi yoka se kiasiipa. Ikii me Anii naepa kegea, bedaa Anii mikee Ogatamee paagoo kaama meta ii see kuwa ikii me mikee nagaagea kemaata Wa me kiepa kigi.

28 Anii Nagamee paagoo kaama magaa da kaa meta, bedaa Anii magaa da kaa kaama Nagamee paagoo poopa" see asigi.

29 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Eto ko Aa kanekeeniino awee see menaa kaa A me daamaa mée eewegataake, ebea-ebea menaa kaa se.

30 Aa se-menaa, we-menaa kuwa uduma ipi too, bedaa mée me kaapaadee taanakea menaa yuwa kasiino taa kaboo miya A me ipi too see kuwa inii eto kanekeenege. Kuwa me kemaata Aa Ogatamee paagoo kaama meta see kuwa inii mikee nao see kagaage" see asegea.

31 Yesus me asiino, "Ikii eto Anii mikee nagaagea ye?

---

* **16:16** Yesus me "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii se nadiipea" see menaa mee ko tokoma mee da Anii boomaata kaama ikii me se nadiipea kiya eebaa umiino taa kaboo Anii aya andoo peeta kaama ikii me nadiipea yoka naadi aseta menaa. † **16:20** "Magaa da kaa bagee ede ma, ede ma taatagea" see menaa mee ko Yesus boogi naadi ede kaatagea see menaa mee. **16:23** Yoh 14:13-14, 15:7, 1Yoh 5:14

32 Kiya daamaa yii: Eebaa umiino taa kaa mée me ikii peeda-paada kisiyaapea.
Mikee, eebaa umiino taa kaa se kiya eto ukuwaaniinaka. Ikii mée gakata ikii me ee
kaa peedaa naadi Ani too naekeasiipea. Kisee naekeasiipea kiya Nagamee Ni paagoo
naatupi yoka Ani too toopa se.
33 Ani me kiiwegataaka menaa kuwa ko ikii Anii ma dimi aagadi-maagadi naadi
koogo adumeta dimii mee ikii miya masesea naadi kiiwegaga. Ikii magaa da kaa
omegee, toogee taapea kaboo yaai-yaai, gaagaa ebo see agiyoo agoo kedaa taapa kiya
magaa da kaa se-pesee, we-pesee uduma Ani me daba, peedi yaekeasega yoka se
wedaai, dimi pesee kaai" see asigi.

17

Yesus me Wa sekaataa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa

1 Yesus kuwa menaa wegataata kaama epoo to yaato deataata aseta menaa ko
"Neataagi, wae. Eto ko monaa da kaa kega. Aa ebo, Aa asii-sege see kuwa Ayoopaa
me mée paagoo daamaa kadeeyaabuusi yoka Ayoopaa mee ebo, Waa asii-sege see
kuwa daamaa deeyaabuu taai.*
2 A me Yogamee paagoo manta bagee kuwa uduma Wa me okoo iminoo miya,
iminoo miya kisee too tuyaabuu siwoosi naadi A me Yogamee ebo ekeasege, magaa
da kaa mée tomaa-tomaa uduma Wa too Ebo Wodoo Eboo see Mée kiyaage.
3 Mée iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siwoo siyaa mee ko kisee: Aa ko
mikee A too Eboo Ogatamee mee see kuwa okoo me kaipi, bedaa A me isiyaata Mée
Yesus Kristus Waa miya ipi, kisee bagee kuwa kisee too toogee siwoo siyaa.
4 A me naukuwase naadi naseta menaa kuwa uduma sikii, Anii daamaa
kaukuwataaga yoka Aa ebo, Aa asii-sege see kuwa Anii kisee magaa da kaa mée
paagoo daamaa kadeeyaabuu senaa segee sepa.
5 Neataagi, eto ko A me Anii A paagoo ebo naekeasii. Idukaa uwoo to, magaa to
uduma ogaatagaano taa miyoo Anii A paagoo kaatoogee naadi kaama Enaa ebo, Enaa
asii-sege see kuwa see see bedaa eto miya kisee nakiyaai.
6 A me mée tomaa-tomaa yuwa yupii kaama wigintaata neeta bagee kuwa Anii
okoo paagoo Aa daamaa kaipi kiyaabuu segee sepa. Okoo A me bagee yuwa, A me
okoo kuwa Anii neeta. Okoo A me menaa daamaa peneasegea.
7 A me neeta agiyoo kuwa uduma okoo me 'Mikee, Wa paagoo uduma manta ii' see
menaa kuwa ipi kegea.
8 A me naseta menaa kuwa bedaa Anii okoo miya ase-manee sepa. Kuwa menaa
okoo daamaa masemaagea. Okoo me Anii mikee A paagoo kaama meta ii, bedaa A
me mikee naisiyaata ii see kuwa miya nanekeenegea.
9 Anii okoo kaa sembahyang yataaka. Anii magaa da kaa mée tomaa-tomaa uduma
kaa sembahyang yataaka se kiya A me neeta bagee kuwa okoo A me bagee yoka okoo
kaa too sembahyang yataaka.
10 Anii nekee kuwa uduma Aa nekee, bedaa Aa nekee kuwa uduma Anii nekee.
Kuwa A me neeta bagee yuwa doodoo Anii ebo, Anii asii-sege see kuwa mée
deeyaabuu segeekea.
11 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka yoka magaa da kaa se toopa kiya A me
neeta bagee kuwa okoo magaa da kaa omegee, toogee taapea. Neataagi, pedeo ena
ma taa see Mée, A me pesee see ekaa da mee, A me Anii neeta ekaa da mee me
okoo daamaa deewoo taai. Aa ma Enaa ena dimii, ena menaa segee siwoo siyaa see

---

16:32 Mat 26:31 **16:33** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 * **17:1** "Eto ko monaa da kaa kega" see menaa mee ko Yesus Waa boota kaama aya andoo poopi monaa kaa kega see menaa mee. Wa me kisee ukuwaapi kuwa ko Nagamee ma, Yogamee ma, Ekea paaya ebo, Ekea paaya asii-sege see kuwa nekeensi naadi agiyoo kuwa. **17:2** Mat 28:18, Yoh 6:39-40 **17:4** Yoh 1:1

see mokoo okoo miya kisee ena dimii, ena menaa segee siwoosi yoka okoo daamaa
deewoo taai.
12 Anii okoo ma epo eetoogee siyaa kuwa uduma A me Anii neeta ekaa da mee, esee
pesee see ekaa mee me Ani me okoo daamaa kadeewoo naadi kaama egata bagee taa,
pedeo kaatagi mée wa too. Idukaa ebeamaata menaa ena wa kaa uwa daaga kemaata
egagi.
13 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka. Kuwa wegataaka menaa kuwa Anii magaa
da kaa topa kaboo da wegataaka. Ni me ede ma, ede ma see dimii mee okoo yiba
miya esee eebaa kedaasi naadi wegaga.
14 Anii A me menaa yuwa okoo manegeeka kemaata magaa da kaa bagee me okoo
be kegea. Anii magaa da kaa iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo okoo miya magaa
da kaa iyee-payee taa see bagee kemaata mée tomaa yuwa me okoo be kegea.
15 Okoo magaa da kaa kaama badaa maagii see kasega se kiya okoo pedeo yago
mée Iblis mee A me yataamegeese naadi kasega.
16 Anii magaa da kaa iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo okoo miya magaa da kaa
iyee-payee taa see bagee.
17 Kisee iyee kuwa okoo taa kisi yoka A me mikee menaa too okoo yiba yamaatagaa
siwoo naadi okoo daamaa wa too wigintagaai. A me menaa mee ko mikee menaa.
18 A me Anii magaa da kaa pooi see naseta see see mokoo Ani me miya okoo kisee
magaa da kaa kiyoo-kiyoo pooi see asetaa see.
19 Okoo miya A paagoo kaekegataata kaama mikee menaa doodoo kuwa pedeo
iyee-payee wigintagaa siwoosi naadi Anii miya okoo kaa kisee ekaato A paagoo
kaekegataaga.
20 Anii okoo kaa too sembahyang yataaka se kiya okoo mena weganaa naadi kaama
Anii mikee nao see nagaatagea bagee yuwa kaa miya sembahyang yataaka.
21 Neataagi, Aa miya Ani yiba epo naatoogeeke, bedaa Anii miya A yiba epo
kaatoogeeka, kuwa mokoo okoo uduma daamaa ena dimii, ena menaa kaa kisi naadi
sembahyang yataaka, bedaa okoo Enaa yiba mée eetoowookea kemaata magaa da
kaa bagee me 'Mikee, Ogatamee me Waa isiyaata ii' see kuwa nekeensi naadi Anii
okoo kaa miya sembahyang yataaka.
22 Anii ebo, Anii asii-sege see nadeesi naadi A me kisee naekeata. Mee see see
mokoo okoo miya ebo, okoo asii-sege see deesi naadi Ani me okoo kisee yaekeasega.
Aa ma Enaa ena dimii, ena menaa kaa too toowoo see mokoo okoo miya ena dimii,
ena menaa kaa too toowoosi naadi Anii kisee okoo yaekeasega.
23 Anii okoo yiba epo eetoogeeka, bedaa Aa miya Ani yiba epo naatoogeeke, kisee
too toogee siwoo naadi kaama okoo miya esee mikee ena dimii, ena menaa kaa too
kaapea. Kisee okoo ena dimii, ena menaa kaa too toowoo naadi kaama magaa da kaa
bagee me 'Mikee, Ogatamee me Waa isiyaata ii' see kuwa nekeeniipea, bedaa A me
Anii naepa kegee segeeke mokoo A me bagee kuwa miya A me epa kegee segeeke ii
see kuwa miya mée me Aa kanekeeniipea.
24 Neataagi, wae. A me neeta bagee yuwa okoo Ni me tuyaa yoo okoo miya kiyoo
niitoowoo siyaa kuwa Anii ede. Uwoo to, magaa to ogaatagaano taa miyoo A me
naepa kaa Anii ebo, Anii asii-sege nakiyaata. Okoo miya kisee nadeesi naadi niitoono
kuwa daamaa, ede.
25 Neataagi, dimi topoo too see Mée wae, magaa da kaa bagee kuwa okoo me Aa
kaewo kegea kiya Anii Aa kaipi, bedaa A me neeta bagee yuwa okoo me Anii mikee
Ogatamee me Waa isiyaata ii see kuwa miya ipi kegea.
26 Aa kisee ekaa, Aa kisee Mée see kuwa Anii okoo paagoo daamaa ipi kakiyaabuu
segeeka, bedaa kisee too kaasegee taapa. A me Anii naepa dimii mee okoo yiba

17:12 Mzm 41:10 **17:14** Yoh 15:18-19 **17:15** Luk 22:31-32 **17:17** Yoh 15:3 **17:20** Ep 4:3-6

miya toowoo, bedaa Anii okoo yiba epo eetoowoo, kisee kiyaano see naadi Ani me okoo paagoo Aa daamaa ipi kakiyaabuu segee taapa" see kuwa Wa me okoo kaa sembahyang menaa yuwa.

18

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53

1 Yesus me kisee sembahyang semaata Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo peedoota Kidron uwoo debaa asii yaato peemaata kaama kiyoo bugi ena agoo naadi kitaa peegea.
2 Mee bugii da kaa kiyoo ko Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma kaagaa eebaa epo enaataa toogee segee see yoo kemaata Yudas mee, Yesus yaekegatagaapi mée waa miya ipi.
3 Yudas waa ipi kemaata mée noonaa kiyoo badaa maadoota eepeegi. Kuwa bagee kuwa ko noonaa Roma kaa okaa yago bagee, noonaa Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee. Okoo ko ebo imam bagee ma, Parisi kaa bagee ma okoo me peeyaagea bagee yuwa. Okoo peto ma, biyaa ma, mée patamaano see naadi agiyoo miya doopea.
4 Yesus me Wa kaa ukuwaaniipa agiyoo kuwa uduma ipi kemaata peedoota okoo paagoo "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi naaki
5 "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea. "Mee gaayu ko Anii yoka" see asigi. Yesus yaekegataagi mée Yudas mee okoo ma enaataa tupi.
6 Wa me "Mee Anii yoka" see asigi naaki okoo kisee metaki peanta kaama magaa da kaa mogoata eseanegea.
7 Bedaa Yesus me egaa ena ma "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi naaki "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Mee ko Anii yoka see kisega yoka ikii me Ni too naabanaakea gaayu ko kuwa Nii ma bagee kuwa daba napeeyaai" see asigi.
9 Wa me okoo "Daba napeeyaai" see asigi menaa mee ko Wa me yumakaa sembahyang kaa asigi menaa ena mee uwa daasi naadi asigi, mee ko "A me neeta bagee kuwa Ani me kadeewoo naadi egata bagee ena ma taa" see menaa mee uwa daaga yoo.
10 Kuwa kaboo da Simon Petrus waa pose ena agoo yoka masegeeta mée waa ena kaa dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée, ekaa da ko Malkus.
11 Yesus me Petrus asiino, "A me posee da doko yiba koogo awetagaai. Nagamee me boodi abaakee uwoo otaawee da neegi mokoo yoka Anii naano, daa ye?" see asigi.

Yesus mee Anas paagoo eepeeta menaa

12 Kiyoo kaama kuwa okaa yago bagee tabaa da ma, okoo me eboo ma, bedaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me peeyaabuu sepea bagee yuwa ma okoo me Yesus pe-peneata kaama one gadimegea.
13 One gadimetaata kaama Anas see mée to wa paagoo keta eepeegea.* Anas mee wayoopane Kayapas me goeta. Kayapas waa mee tahun yiba Ebo Imam eetotaaki.
14 Kayapas mee ko miyoo taa wa me Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo gaamaasi naadi menaa ena asimi, mee ko kisee: "Inii tomaa kaa bagee yuwa uduma kisee mée me pedeo mée kiyaabuu taapea naadi kaama Mée ena too too mée yabogaakee mee too daamaa, koosi" see asimi mée to mee.

18:9 Yoh 17:12 **18:11** Mat 20:22 * **18:13** Anas see mée to wa paagoo keta eepeegea mee ko Anas waa miya ebo, waa miyoo taa Ebo Imam keta yoka wa paagoo Yesus eepeegea. **18:14** Yoh 11:49-50

Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-70, Mrk 14:66-68, Luk 22:55-57

15 Yesus mee Anas paagoo eepeegea kaboo Simon Petrus ma, apanaa topenaa see
mée ena ma obeegea. Mee topenaa see mée to mee Ebo Imam me waa ipi kemaata
Yesus mee Ebo Imam me ee kiwitaa to yiba eeseemegea kaboo waa miya Yesus ma
epo seemigi
16 kiya Petrus waa yoo da kaa kiwita kenee to kaa totaaki. Mee topenaa see mée
ena mee, Ebo Imam me ipi see mée waa bedaa esedoota kiwita kenee to kaa kiyoo
yadiitoo taa see apii to paagoo mena yaasigi naaki Petrus miya "Daamaa meei" asega
naadi badaa maageegi.
17 Badaa maageegi kaboo mee kiwita kenee to kaa yadiitoo taa see apii to me Petrus
asiino, "Aa miya mee Mée to Wa me topenaa see mée ena, se maa?" asega naaki "Taa"
asigi.
18 Kiwita kenee to yiba seemeta kaama agiyoo yaokagee see bagee ma, yadiitoo taa
see bagee ma kiyoo yiinaageeta toomuu taakea. Okoo okomoo yuwa moometaata
kaama biyaa dee da kaa kiyoo yabi kiitaakea. Petrus waa miya okoo ma enaataa
yiinaageeta yabi kiitaaki.

Anas me Yesus apaadee seta menaa
Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Luk 22:66-71

19 Kuwa kaboo da taa ko Ebo Imam me Yesus paagoo A me topenaa see bagee kuwa
maamee, maamee, bedaa A me topenaa see menaa kuwa miya kaasee menaa, kaasee
menaa, kisee apaadee taaki.
20 Kisee mena apaadee naadi kaama Yesus me asiino, "Ni me menaa kuwa uduma
Ani me mée uduma paagoo awee da kaa eewegageeka. Ogatamee me ee kaa miya,
sembahyang segee see ee kaa miya, Yahudi bagee uduma okoo me kutumeeii taa see
yoo kiyoo Anii kisee too awee da kaa mée topegee siwooka. Anii mée paagoo kaama
boonemaayu see menaa ena ma taa.
21 See kemaata aa kaasee kaa kisee menaa kuwa naapaadee taake naa ya? Ni me
weganaa seta menaa yeeta bagee kuwa okoo paagoo too apaadee taano, daa ye?" see
asigi.
22 Kiyoo yadiitoo taa see bagee ena Yesus geboo da kaa tupi. Yesus kuwa menaa
asigi yoka naadi Wa me ebeyumaa da kaa yagaa kopaa tokoata kaama asiino, "Mee
mée mee ko Ebo Imam yoka wa me mena kaapaadeeki naaki A me kisee omaago ma
menaa asiyaa ye?" see asigi.
23 Yesus me waa asiino, "Anii pedeo menaa ena wegayu ko mee menaa mee pedeo
yoka see nasii. Kiya Anii mikee menaa too wegayu ko kaasee kaa yagaa kopaa
natokoasege?" see asigi.
24 Kiyoo kaama Anas me Yesus kaa gadimetaata onee da mee si yaekegataata Ebo
Imam Kayapas paagoo "Eepooi" see asigi.

Kaagaa wiya ma Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:71-75, Mrk 14:69-72, Luk 22:58-62

25 Kuwa kaboo da taa Simon Petrus waa biyaa geboo da kaa yiinaageeta yabi
kiitaaki. Kiyoo mée waa ena me asiino, "Aa miya Wa me topenaa see mée ena, se
maa?" asigi naaki "Taa" asigi.
26 Kiyoo kaama Ebo Imam me agiyoo yaokagee see mée ena, Petrus wa me apa
kamuu da yadaakomeegi mée to mee waa ma ena tomaa see mée to me Petrus asiino,
"Apee yumakaa bugii da kaa aa Waa ma epo toomuu taa sepea see kuwa kadeepa, se
maa?" asigi naaki

27 bedaa wa me "Taa, kisee anii ewo" see asigi. Kisee asigi naaki taka ena ayam menaaki.

Yesus mee Gubernur Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Luk 23:1-5

28 Esee pedeo komaa da Yesus mee Kayapas me ee kaa kaama badaa maadoota Gubernur me ee kaa eepeegea. Kuwa Yahudi bagee yuwa me apanaa tomaa kaa bagee me ee kaa seemaano ko tuunuu siyaa agiyoo yoka Paskah Naagoo daba naano see naadi okoo Gubernur me ee yiba seemaano taa.
29 Kisee kemaata Pilatus mee peedoota yoo da kaa okoo paagoo asiino, "Mee Mée mee Wa kaa mapea menaa agoo naadi eemegea naa ya?" see asigi.
30 Okoo me asiino, "Mee Mée mee Wa kaa pedeo menaa taa naaki a paagoo se kaekeasiyaa" see asegea.
31 Pilatus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa kaa ikii me too hukuman manii" see asigi kiya Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me kisee mée ena ma wugimagaai see menaa kuwa ikii me inii kaa mée yaekeasiino taa naadi eemege" see asegea.
32 Kisee asegea naadi Yesus Wa me miyoo taa "Anii kisee bogaapa, mée me kisee nawugiipea" see wegami menaa mee uwa daasi naadi asegea menaa.†
33 Pilatus mee wa me ee yiba seemeta kaama Yesus mena ugigi. Wa me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo ye?" asigi naaki
34 Yesus me asiino, "A me kisee nanekeenta kaama nasege ye, apanaa bagee me naa kasegea ye?" see asigi.
35 Pilatus me asiino, "Anii Yahudi bagee se yoka ewo kaa kasega, se maa? Imam ebo yuwa ma, Aa ma tomaa kaa bagee yuwa apanaa yuwa ma okoo me too ni paagoo Aa kaekegataagea kuwa. Aa maagiyoo ukuwape naa ya?" see asigi.
36 Yesus me asiino, "Ani me ebo mée eetuyaa mee ko ena, magaa da kaa bagee me ebo tuyaa kuwa see see se. Anii magaa da kaa ebo tookee mée naaki Ni yaato bagee me Ni kaa yape namasiyaa, Anii Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo naekegatagaano be kaa kuwa bagee yuwa ma yape eetaa siyaa. Kiya Ni yaato bagee me kisee yape se namasiyaa yoka Ani me ebo mée eetuyaa mee ena" see asigi.
37 Pilatus me asiino, "A me wegage menaa kuwa me Aa ebo tookee mée ena ye?" asigi naaki Yesus me asiino, "A me 'Aa ko ebo tookee mée' see nasege. Anii mikee menaa daamaa mée paagoo eeweganaa taano see naadi magaa da kaa eseemaata nakabata. Mikee menaa too peneasiyaa bagee kuwa uduma Ni me menaa daamaa nayiino too" see asigi.
38 Pilatus me asiino, "Mikee menaa mee kaasee menaa naa ya?" see asigi.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-31, Mrk 15:6-20, Luk 23:13-25

Pilatus me kisee aseta kaama waa bedaa peedoota yoo da kaa kuwa Yahudi bagee paagoo asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma, ena ma agoo see kuwa yadiino taa.
39 Kiya ikii me too nasii. Mee ko anii tahun gakata Paskah Naagoo digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee mée ena mee daba mée yapeeyaai see nasegeekea. Eto mee tahun yiba ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee daba kipeeyaa ye?" asigi naaki

---

† **18:32** Yesus me miyoo taa "Anii kisee bogaapa" see wegami menaa mee ko "Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataapea" see menaa mee. Yahudi bagee me mée boosi naadi hukuman maniino mee ko Roma kaa bagee me okoo kaa yaekeasiino taa, Roma kaa bagee me too ukuwamaayaa. Okoo me mée booyaano see gaayu ko piya bokoo kaa wugiyaa naadi Yesus me wegata menaa da uwa daasi naadi asegea menaa. **18:32** Yoh 3:14, 12:32
18:36 Mat 26:52-53 **18:37** 1Yoh 5:20

40 okoo me omaago ma asiino, "Taa, Waa se. Barabas see mée to mee daba mée
yapeeyaai" see asegea. Barabas mee ko mée me agiyoo oma yamasenaa see mée.

19

1 Kiyoo kaama Pilatus me Yesus pepeaduu me dakameamoosi naadi yaekeasigi.
2 Dakameamoo semaata okaa yago bagee me takuu yago onee ena bakane
yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea, dadi poo epoo da see see dokaa
ena miya Wa kaa yamaataagea.
3 Kuwa agiyoo yuwa yaukuwamaata kaama Wa ikigii to kaa wisineekee kaa asiino,
"Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea, bedaa Wa me ebeyumaa da
kaa miya dakamegea.
4 Pilatus mee bedaa peedoota kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii daamaa
nekeenii. Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma yadiino taa kega yoka see kuwa ikii kisee
nanekeensea naadi Waa yoo da kaa ikii paagoo badaa kimaawaanaka" see asigi.
5 Yesus mee takuu yago onee yaidimitaata bakanee to ma, dadi poo epoo da see
see yamaataata dokaa da ma, kisee yamaataata kaama yoo da kaa eepeanegea kaboo
Pilatus me asiino, "Eto ko mee Mée mee deeweedeei" see asigi.
6 Imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma okoo me
Yesus deeta kaama "Piya bokoo to kaa paku wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see
menaa too asegea. Pilatus me asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa peenaa ma yadiino
taa yoka ikii me too piya bokoo to kaa paku wugii" see asigi.
7 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me deewoo siyaa menaa yiba kisee
bagee bogaano gaano pedeo see menaa ebeamaata. Wa me 'Anii Ogatamee Yoopaa'
see wegagi yoka Waa booyaano gaano pedeo" see asegea.
8 Pilatus me mee menaa yeeta kaama waa esee wedaagi.
9 Wa me ee yiba pakaanta kaama Yesus asiino, "Aa kayoo bagee naa ya?" asigi naaki
Yesus me mena ena ma asiino taa.
10 Asiino taa kemaata Pilatus me asiino, "Aa mena naawegaano be ye? Anii pesee
see mée yoka Aa daba peeyaai see miya kawegayaa, piya bokoo to kaa booyaai see
miya kaasiyaa, see kuwa Aa nanekeeniino taa ye?" see asigi.
11 Yesus me asiino, "A me Ani kaa kisee-kisee yaukuwaai see nawegayaa mee ko
asiyoo epoo to wodoo kaama aa kisee kaukuwaaniyaagi gaayu too kisee nawegayaa.
Taa gaayu ko a me agiyoo ena ma se naukuwamaayaa. A me mikee pedeo nakiyaape
kiya Anii a paagoo naekegataagi mée wa me pedeo mee asii esee pedeo" see asigi.
12 Kisee asigi naadi Pilatus me Yesus daba peeyaano see dimii mee ebo. Kisee
dimii agoo kiya kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Mee Mée mee a me daba
peeyaage kepa ko aa Ebo Kaisar ma epa see mée se. Mée waa ena me 'Anii magaa da
kaa ebo tookee mée yoka' kisee ekaato ebo ekeasigi gaayu ko waa Kaisar ma aayape
kiyaa see mée yoka" see asegea.
13 Pilatus waa kuwa menaa yeeta kaama Yesus mee badaa maadoota kaama yoo da
kaa wa me mena ena too too mée yadaakomee taa see yoo animaagi. Kiyoo ko Oma
Keagee da see ekaa mee weakee, Ibrani menaa kaa Gabata see ekaa mee weakee.
14 Mee naagoo ko Paskah Naagoo miyoo taa naagoo, ebo naagoo naano see agiyoo-
pagiyoo ipiipii taa see naagoo, kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo.
Pilatus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ikii deeweei. Ikii me Eboo mee"
asigi naaki
15 okoo me "Wugii, wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea. Pilatus me
asiino, "Ikii me Eboo mee piya bokoo to kaa paku wugii ye?" asigi naaki imam ebo
yuwa me asiino, "Inii me eboo mee ko Ebo Kaisar wa too" see asegea.

19:2 Mat 27:27-30 **19:7** Yoh 5:18, 10:30-33 **19:11** Kis 2:23, 4:28

16 Kisee asegea naadi Waa piya bokoo to kaa paku wugitaasi naadi yaekeasigi.

Yesus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-38, Mrk 15:21-27, Luk 23:26,33-43

Yesus kisee ekeasigi naadi badaa maadoota eepeegea.
17 Waa ekaato mee piya bokoo to doodoota maga ena ekaa da ko Mumo Metoo Kutuu to kaa. Mee magaa mee ko Ibrani menaa kaa Golgota see ekaa weakee.
18 Kiyoo peemaata kaama piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa paagoo mée ekea wiya miya kisee paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena, Yesus Waa yupii da kaa ekeasegea. 19 Kisee ekeata kaama Pilatus me yaebeapi menaa ena Yesus Wa me piya bokoo to kaa pakaa-tabeasegea. Wa me yaebeapi menaa mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa mee.
20 Kuwa menaa yuwa Ibrani menaa kaa ma, Latin menaa kaa ma, Yunani menaa kaa miya yaebeapi. Yesus mee piya bokoo to kaa paku wugitaagea magaa mee kota ekaapa see magaa yoka kuwa yaebeapi menaa yuwa Yahudi bagee maamaa eebaa me-deegeekea.
21 Yahudi kaa imam ebo yuwa me Pilatus pe-asiino, "A me 'Waa ko Yahudi bagee me Eboo mee' see ebeape menaa kuwa be, kisee se ebeai. Yaebeano ko 'Mee Mée mee me "Anii ko Yahudi bagee me Eboo" see menaa kuwa Wa me too wegapi' see menaa kuwa too yaebeano daamaa" see asegea.
22 Kiya Pilatus me asiino, "Ni me yaebeapa menaa kuwa too sikii yoka toono too" see asigi.
23 Okaa yago bagee me Yesus piya bokoo to kaa paku wugimaata kaama Wa me dokaa yamasegea. Wa me maata dokaa kuwa okoo wui gakata wuditaagea. Wuditaata kaama Wa me semoo yiba yaato maata dokaa mee miya agoo. Mee dokaa da kapo ena too too, asipasi kaama yamuyaato otoo to kaa uduma one me kiwiino taa see dokaa.
24 Okoo me "Mee dokaa mee se daaii taai. Maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi niiiyagidee taai" see aaseekea. Okoo me kisee ukuwagea mee ko idukaa Ogatamee me ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi ukuwagea, mee ko
"Ni me dokaa kuwa yawuditaagea, Ni me dokaa masiino see naadi okoo me agiyoo iyagideekea" see menaa ebeamaata. *Mzm 22:19*
25 Kuwa kaboo da Waa paku wugitaagea piya boko manii to geboo da kaa Wabaayo ma, Wabaayo ma kenagaa apii ma, Klopas me apii Maria ma, Maria Magdalena ma kuwa kiyoo toomuu taakea.
26 Wabaayo ma, Wa me topenaa see bagee ena, Wa me epa see mée ma ekea kiyoo yiinaageeta toomuu taakea see deeta kaama okooto paagoo asiino, "Wae, deede. Eto kaama wodoo mee ko ayoopaa" see asigi.
27 Mee kaama Wa me topenaa see mée to paagoo asiino, "Wae, deede. Eto kaama wodoo mee ko abaayo" see asigi. Mee kaama wodoo Wa me topenaa see mée to me Yesus baayo badaa maadoota wa me ee kaa epo enaataa eeomegee, toogee seta.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-50, Mrk 15:33-37, Luk 23:44-46

28 Kuwa kaboo da Yesus me 'Eto ko kuwa uduma yaukuwataaga yoka sikii' see gaata kaama Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi Wa me "Anii uwo naadi kega" see asigi.*
29 Kiyoo otaawee ena, geebagi see anggur poo uwoo awemaata pudii see otaawee ena agoo yoka kiyoo topea bagee me doka ponee to see see agiyoo masegeeta kuwa

* **19:28** Kuwa idukaa menaa kuwa ko kisee: "Anii nusi naadi geebagi see anggur poo uwoo neegea" see menaa mee. **19:28** Mzm 69:22

geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata hisop see piyaa gokoo da kaa yokoata
Wa me ebee to kaa pakaa-yaekeasegea.
30 Waa uwo noodeeta kaama "Uduma ukuwataaga, sikii yoka" see asigi. Aseta
kaama mumo kodeata dimi noogaa da pe-seomigi.
31 Mee naagoo ko Sabat miyoo taa naagoo, Sabat naagoo kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii
taa see naagoo. Mee Sabat naagoo mee ko Paskah miya naapea yoka esee ebo naagoo.
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me kuwa boota yuwa Sabat naagoo kisee piya bokoo to kaa
tookee kuwa pedeo yoka naadi peedoota Pilatus paagoo asiino, "Kuwa piya bokoo to
kaa ekeata bagee yuwa okoo moga boota kaama masekomeesi yoka okoo me bado
metoo yuwa yadukumetagaa taai see kaidimege" see asegea.
32 Aseta kaama okaa yago bagee noonaa peedoota kuwa piya bokoo to kaa ekeata
bagee wedoo to paagoo peemaata kaama petamanii mée wa me bado metoo yuwa
kaa dakamegea, bedaa naato mée miya kisee dakamegea.
33 Kiya Yesus paagoo peemaata kaama deegea naaki boopi naadi Wa me bado metoo
yuwa dakamaano taa.
34 Kiya okaa yago bagee ena me wa me pose wuya me Wa pamee da taa pakaa-
nokogetaagi naaki taka ena tadaa ma uwoo peega.†
35 Kuwa ukuwaandaa seta yuwa deeta mée mee wa me kuwa menaa eto
kiebeataaki. Kuwa menaa kuwa mikee see menaa too see kuwa waa ipi. Ikii miya
Yesus mikee nao see gaasea naadi wa me mikee menaa too kiebeataaki.
36 Kuwa agiyoo ukuwaanega kuwa ko idukaa ebeamaata menaa ena uwa daasi
naadi ukuwaanega, mee ko kisee: "Wa me metoo ena ma si yadukuuniyaapea" see
menaa mee.
37 Bedaa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa ena miya kisee: "Okoo me nokogegea
Mée to mee emaa me diitoo taapea" see menaa mee.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56

38 Kiyoo kaama mée waa ena ekaa da ko Yusup, Arimatea magaa kaa mée, Yesus
bootaa da daba masiino see naadi Pilatus paagoo pe-idimigi. Yusup mee Yesus mikee
gaayaa see mée ena kiya waa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa weda kaa kisee koogo
maapetaa see mée. Wa me Pilatus paagoo pe-idimigi naaki "Daamaa, masii" asigi.
Asigi naadi Yesus bootaa da pe-masigi.
39 Nikodemus mee, miyoo taa daatooyiba yaato Yesus paagoo peemi mée waa miya
epo enaataa peegea. Waa wunu daamaa see agiyoo ekaa da ko mur ma, gaharu
ma kuwa enaataa aatabu-maatabu naadi doopi. Kuwa uduma enaataa gaayu ko kilo
amaamo waa naa.
40 Yesus bootaa da masegeeta kaama Yahudi bagee me mée bootaa da kaa ukuwaa-
ukuwaa ukuwagea. Kuwa wunu daamaa see agiyoo-pagiyoo kuwa bootaa da kaa
ekeata kaama daamaa dokaa yuwa kaa podamaagea.
41 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaagea yoo geboo da kaa kiyoo bugi ena agoo.
Mee bugii da kaa ogo magaano yoo agoo, mée ogo maadiino taa see beapa.
42 Mee naagoo ko Yahudi bagee me Sabat kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo.
Sabat naagoo ekaapa kega yoka, bedaa ogo magaano yoo ekaapa miya agoo yoka
naadi Yesus bootaa da kiyoo ogo maagea.

20

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12

† **19:34** Tadaa ma uwoo peega see mee ko Yesus mikee boogi ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo. **19:36** Kel 12:46, Mzm 34:21 **19:37** Zak 12:10, Why 1:7 **19:39** Yoh 3:1-2

1 Mee daa yiba petamanii naagoo pedeo komaa, pe-aweeniino taa kaboo da Maria
Magdalena mee Yesus ogoo da kaa peega. Peemaata kaama deamaagi too ko Wa ogoo
da kaa takeata oma damaa to geboo da kaa dogeamaata topa.
2 Kisee deeta kaama mani yiibaga peedoota Simon Petrus ma, Yesus me topenaa see
bagee kuwa Wa me esee epa gaataa see mée mee ma ekea paagoo peemaata kaama
asiino, "Tuhan bootaa da ogo maataamea yoo kaama mée me masedoo peegea. Okoo
me doodoota pe-ekeasegea yoo inii ewo" see asega.
3 Kisee asega naadi Petrus ma, mee apanaa topenaa see mée to ma ekea paaya
Yesus ogo maataamea yoo peegea.
4 Ekea paaya epo enaataa yiibaga peegea kiya ena mee moga yoka wa keta
peemaagi.
5 Peemaata kaama peenaa kagu esee-ituunta mokoo kaama ogo wogaa-wogaa see
deamaagi naaki Wa kaa bebenataata dokaa yuwa topa. Kisee deegi kiya kitaa
seemaano taa.
6 Simon Petrus mee uuto kaama peemaata mee ogo maapea taa kisee ki seemigi.
Seemeta kaama deamaagi ko bootaa da kaa bebenataata dokaa yuwa kuwa wa too,
7 bedaa mumoo to taa bebenataata dokaa da mee daamaa wa too denemaata topa.
8 Kiyoo kaama Wa me topenaa see mée ena mee, wa keta peemaagi mée waa miya
seemigi. Kuwa yuwa deeta kaama Yesus mikee aya andoo peepi ii see gaagi.
9 Aya andoo peepi kiya Ogatamee me menaa yiba "Waa boota kaama aya andoo
poono gaano pedeo" see ebeamaata menaa mee ekea miya nekeeniino taa.

Yesus mee Maria Magdalena paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

10 Kuwa topenaa see bagee wiya kuwa ee kaa peegea
11 kiya Maria mee se peega. Yesus ogo maataamea yoo geboo da kaa kiyoo
yiinaageeta yegeeka. Yegee taaka too peenaa kagu ituunta mokoo kaama ogo maapea
taa deamaaga naaki
12 malaikat bagee ekea wiya Yesus bootaa da ekeasemea yoo kiyoo topea, ena mee
mumo yaato, ena mee badaato yaato, kisee animaata toomuu taakea.
13 Ekea me asiino, "Apii to, wae. Aa kaasee kaa yegee taake?" asegea naaki Maria
me asiino, "Ni epoo Mée Tuhan Wa bootaa da maseageeta kaama pe-ekeasegea yoo
anii ewo yoka" see asega.
14 Kisee aseta kaama waa oko maataata kaama deamaaga naaki Yesus tupi. Wa me
kisee deega kiya 'Mee Yesus yoka' see kuwa se nekeenega.
15 Yesus me asiino, "Apii to, aa kaasee kaa yegee taake? Aa maamee abanaake naa
ya?" see asigi. Maria me gaano, 'Waa ko mee bugii yaagee see mée to' see gaata kaama
asiino, "Neataagi, aa Wa bootaa da mee doope kepa ko a me ekeasege yoo mee nasii,
anii masigiinaka yoka" see asega.
16 Yesus me "Maria, wae" asigi naaki Maria mee ikigi pe-maataata kaama "Rabuni"
asega. Rabuni see menaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa mée topetaa see mée see
mee.
17 Yesus me asiino, "Anii Neataagi paagoo pakaamagaano taa yoka Anii se
napeneasii. Eto ko peedoota Nii ma kenaa bagee paagoo kisee pe-naasii: 'Anii
Neataagi paagoo, bedaa ikii miya Ikiitaagi paagoo pakaanaka, mee ko Ni me Eboo
Ogatamee paagoo, bedaa ikii miya ikii me Eboo Ogatamee paagoo pakaanaka' see
kisigi see pe-naasii" see asigi.
18 Maria Magdalena mee peedoota Yesus me topenaa see bagee yuwa paagoo
peemaata kaama asiino, "Anii Tuhan ma aadee sepa nao" see asega. Wa me asigi
menaa yuwa miya eewegaga.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato deeyaata menaa
Luk 24:36-39,47-49

19 Mee naagoo, mee daa yiba petamanii naagoo, uwaapeata digiyoo takiinega see
kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa me Yahudi kaa ebo-ebo yuwa weda kaa okoo
me toogee see ee to kaa kutuu semaata kene yuwa munitaata koogo totaakea. Taka
ena Yesus mee okoo paagoo awee da kaa keta kaama "Epao, koogo adumeta dimii
masii" see asigi.*
20 Aseta kaama Wa me yagaa ma, Wa me pamee da ma kuwa deeyaagi naaki okoo
Tuhan nao naadi esee ede kegea.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Koogo adumeta dimii masii. Neataagi Wa me 'Aa mée
paagoo pooi' see naseta mokoo kisee Ani me miya ikii mée paagoo pooi see kisega"
see asigi.
22 Kiyoo kaama Waa okoo kaa ebe noogaa da puu aseta kaama asiino, "Roh Kudus
mee ikii daamaa masii.
23 Eto ko mée waa ena wa me pedeo yuwa ikii me epa yaekeasiyu ko Ogatamee Wa
me miya waa epa ekeasiyaa, bedaa wa me pedeo yuwa ikii me epa si yaekeasiyu ko
Ogatamee Wa me miya waa epa se ekeasiyaa, kuwa waa Ogatamee ma menaa yuwa
si yataa kiyaayaa, kisee toopa" see asigi.

Yesus mee Tomas paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

24 Yesus Waa okoo paagoo meemaata kaama eetoomuu sipi kaboo Yesus me topenaa
see mée ena, mee ko Tomas mee, Didimus see ekaa miya weakee mée waa okoo ma
enaataa eetoono taa.
25 Wa me topenaa see bagee apa yuwa me Tomas asiino, "Tuhan mee inii aadee sepe
nao" see asegea naaki wa me asiino, "Anii Wa me yagaa da kaa kuwa paku wogeta
ebee yuwa deeyu too, bedaa kuwa paku wogeta ebee yuwa taa ni me kepoo to me
yaadee sepa gaayu too, bedaa ni me yagaa da me Wa me pamee da kaa abuu yobee
da taa miya yaadee sepa gaayu too anii mikee nao see gaayaa, taa gaayu ko mikee se
gaayaa" see asigi.
26 Unu petoo omemaata kaama wagaagoo to naagoo Wa me topenaa see bagee yuwa
kaagaa ena ma ee yiba koogo toomuu taakea, Tomas waa miya tupi. Kene yuwa
munitaata kaama ee yiba toomuu taakea kaboo Yesus mee okoo paagoo meemaata
kaama asiino, "Epao, koogo adumeta dimii masii" see asigi.
27 Bedaa Wa me Tomas asiino, "A me kepoo to me nakaayoo mee-nayaadee sede,
Ni me yagaa kuwa daamaa nadeede, bedaa A me yagaa da me Ni me pamee da taa
daamaa nayaadee taai. A me mikee se nagaano dimii mee ekeata mikee nao see dimii
mee too nagaai" see asigi.
28 Tomas me asiino, "Mikee, Ni epoo Mée Tuhan, ni me Eboo Ogatamee" see asigi.
29 Yesus me asiino, "A me Anii nadeege kemaata Anii mikee nao see nagaage. Okoo
Anii nadiino taa kiya Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa daamaa, ede nao" see
asigi.

Kuwa ebeamaata menaa kuwa mikee gaasi naadi menaa

30 Yesus me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo apanaa miya maamaa
eebaa Wa me topenaa see bagee emaa dagii da kaa ukuwanaa segee seta kiya mee
kapogee yiba ebeano taa.
31 Kiya mee kapogee kaa ikii kiebeamaaga menaa kuwa ko Yesus Waa mikee
Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus mee, Ogatamee Yoopaa
ii see kuwa ikii mikee gaawoosea naadi kiebeamaaga, bedaa ikii Waa mikee nao see
gaawoo naadi kaama Wa ekaa yiba daamaa umiwoo, toowoosea naadi kuwa menaa
yuwa kiebeamaaga.

---

* **20:19** "Koogo adumeta dimii masii" see menaa mee ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa see mee. **20:23** Mat 16:19, 18:18 **20:29** 1Pet 1:8

21

Yesus me Wa me topenaa see bagee petoo to paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yesus Waa Tiberias uwo pikuu da kaa bedaa egaa ena ma Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato deeyaata menaa mee ko kisee:
2 Simon Petrus ma, Tomas, Didimus see ekaa miya weakee mée ma, Galilea wee kaa magaa ena Kana magaa kaa mée Natanael ma, Zebedeus see mée to wa me yogaa wiya ma, apanaa topenaa see bagee ekea wiya ma okoo paaya enaataa totaakea.
3 Kuwa kaboo da Simon Petrus me "Doge abaano see poonaka" asigi naaki apa yuwa me "Inii miya meenake" asegea. Okoo uduma komaa da kaa pakaanta kaama daatooyiba yaato uduma doge abanaakea naaki peenaa ma imi taa.
4 Awega see kaboo Yesus Waa ea da kaa anoogeeta totaaki kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me 'Mee ko Yesus yoka' see kuwa se nekeenegea.
5 Yesus me "Ni me yogaa yuwa, wae. Doge imi taa ye?" asigi naaki "Mikee, imi taa" see asegea.
6 Yesus me asiino, "Ikii me jala onee mee koma dagi yagaa yaato tameeyamaai, doge deemagaapea ke" see asigi. Jala kisee tameeyamaagea naaki doge esee maamaa eebaa seemedaa naadi goekeasiino kana.
7 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee kuwa Wa me epa see mée to me Petrus asiino, "Ei, mee Mée mee ko Tuhan yoka" see asigi. Simon Petrus me "Mee ko Tuhan yoka" see menaa da yeeta kaama waa doka magaano taa kemaata wa me tapaato yaato maanaa see dokaa da masegeeta maataata kaama uwo dagii da kaa kagaa peanigi.
8 Yesus paagoo peegi see kaboo kuwa apa yuwa mee komaa taa megea, jala onee mee doge maamaa pudii naadi kaama komaa da ma goepegeekea. Okoo ea kaa kaama beesekaa se, seratus meter waa naa too.
9 Ea da kaa peemaata kaama deegea naaki biyaa dee da kaa doge ena topa, bedaa roti miya kiyoo topa.
10 Yesus me asiino, "Ikii me booyaagea dogee kuwa noonaa nakaayoo niidoomeei" see asigi.
11 Simon Petrus me jala onee mee maayoo kaa goekeasigi. Jala mee pudii, doge yuwa miya ebo, kuwa uduma egataayaa naaki seratus lima puluh tiga. Doge maamaa eebaa kiya jala onee mee geaniino taa.
12 Yesus me "Naano ke meei" asigi. Okoo me 'Mee ko Tuhan yoka' see kuwa nekeenegea kemaata "Aa maamee naa ya?" see asedee taano uu see bagee ena ma taa.
13 Yesus me roti masegeeta okoo goo-maneeyu, doge miya kisee masegeeta kaama mantaa.
14 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaabuu simi yuwa kuwa eto mee wedaagoo to mee.

Yesus me Petrus mee Ni sekaataa too nameei see aseta menaa

15 Naano agiyoo noomaata kaama Yesus me Simon Petrus asiino, "Yohanes yoopaa, Simon Petrus, wae. A me naepa kege mee ko kuwa apanaa yuwa me Anii naepa kegea kuwa asii naepa kege ye?" asigi naaki wa me asiino, "Tuhan, mikee, ni me epa kagaaga dimii mee Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba pooduu yuwa naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai" see asigi.
16 Bedaa wiyaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa, aa naepa kege ye?" asigi naaki "Tuhan, mikee, anii Aa kaepa kega see kuwa Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba yuwa daamaa namuniwoo taai" see asigi.

21:6 Luk 5:4-6

17 Bedaa wedaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa, aa naepa kege ye?" asigi
naaki Petrus me 'Sooi, aa naepa kege ye see menaa kuwa kaagaa wedo ma nasedeeki
yoka' naadi dimi boodi, gaagaa ebo. Wa me asiino, "Tuhan, Aa mena uduma ipi see
Mée yoka anii kaepa kega see kuwa Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me
domba yuwa naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai.*
18 Anii esee mikee kasiino ko: Aa peedi yaato doka ena masegeeta kaama aa ekaato
daamaa maataata a me ede kiyaa taa daba peenaa segee seme kiya aa adama yaato
ko aa yagaa petaasiyaa naaki apanaa bagee me one kagadimemaata kaama a me be
kiyaa yoo kadogeamaatagea" see asigi.
19 Wa me kisee asigi mee ko 'Petrus, a kaa kisee kaukuwaaniyaata kaama aa
bogaatage' see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. Petrus mee kisee
booyaata kaama wodoo mée me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege nao see yaapaagee
taatagea. Yesus me mee menaa wegamaata kaama "Anii naobeewoo taai" see asigi.
20 Petrus me oko maataata kaama deeyamaagi naaki Yesus Wa me topenaa see
bagee kuwa Wa me epa see mée to mee uuto migi. Mee mée mee miyoo taa Paskah
nomea naagoo Yesus Wa kaa pe-gebaanta kaama "Tuhan, Aa kaekegatagaapi mée
mee maamee naa ya?" see asimi mée to mee.
21 Petrus me waa uuto migi see deeta kaama wa me Yesus asiino, "Tuhan, mee mée
mee naa kaasee ukuwaaniipi mée naa ya?" see asigi.
22 Yesus me asiino, "Waa gaayu ko waa se boota kaama kisee too umiwoo,
toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo too see kuwa Ani me ede kiyu ko kisee
yaukuwaaniyaayaa yoka kuwa a me wegaakee se. Aa gaayu ko Anii naobeewoo taai
see kasega" see asigi.
23 Kisee aseta kaama wodoo mee topenaa see mée to se bogaapi see menaa mee
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa aawegaa siwoo seta. Kiya Yesus me waa se bogaapi
see menaa mee wegaano taa. Wa me wegata menaa ko kisee: "Waa gaayu ko waa
se boota kaama kisee too umiwoo, toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo too see
kuwa Ani me ede kiyu ko kisee yaukuwaaniyaayaa yoka kuwa a me wegaakee se"
see menaa mee too wegata.

Wodopasi menaa

24 Mee topenaa see mée to mee wa me kuwa deeta-deeta yuwa daamaa ebeamaagi.
Kuwa ebeamaata menaa kuwa uduma mikee menaa too see kuwa inii ipi.
25 Yesus mee Wa me apanaa agiyoo esee maamaa eebaa miya ukuwanaa segee seta.
Kuwa menaa yuwa uduma kapoge kaa ebeamaayu ko kuwa ebeamaata kapogee yuwa
esee maamaa eebaa naadi kaama kapoge magaano yoo ko iyo, uwoo to, magaa to
uduma miya peedi, magaano yoo se sikii kiyaa. Kiyoo too.

---

* **21:17** Yesus me kaagaa wedo Petrus paagoo "Aa naepa kege ye?" see asigi menaa kuwa ko Petrus me miyoo taa kaagaa wedo Yesus mee ewo poga-poga menaa awee da kaa wegami kemaata eto ko Petrus me kaagaa wedo Yesus Aa kaepa kega see menaa kuwa awee da kaa wegasi naadi Yesus me waa asigi menaa. Bedaa Yesus me Petrus paagoo "Ni me domba yuwa naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai" see asigi menaa mee mena nekeeniino yaato ko domba wodaa munitaa see mée mokoo Petrus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa muniwoosi naadi ebea-ebea menaa mee. **21:19** 2Pet 1:13-14 **21:20** Yoh 13:25

Kisah Para Rasul

Yesus me menaa yadoonaa seta bagee yuwa me Roh pesee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me Teopilus see mée to paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Lukas me petamanii kapogee mee ko Yesus kabata yoo kaama epoo to wodoo pakaa-seometa yoo too yaayupii da kuwa Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa uduma yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yesus pakaa-seometa kaama wodoo Wa me topenaa seta bagee yuwa Roh Kudus okoo yiba esee-aweta kaama omaago ma ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa. Yesus me topenaa seta bagee kuwa eto mee kapogee yiba Yesus me menaa yadoonaa seta bagee see ekaa mee ebeamaata, ogei menaa kaa rasul see ekaa weeyaa.

Pasal 1-12 yiba ko okoo me Israel magaa kaa petamanii yadoonaa seta menaa agoo, kuwa ko Yerusalem magaa ma, Yudea wee kaa magaa ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa yadoonaa segee seta menaa topa. Pasal 13-28 yiba ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me magaa kaa yadoonaa segee naadi kaama beesekaa Roma magaa kaa too yadoonaa seta menaa topa. Okoo me kuwa menaa yadoonaa segee seta kuwa Yahudi bagee yuwa me be, Musa me menaa kuwa sikii yoka naadi okoo wegee-wegee seta. Kiya okoo Roh pesee kaa makii taa, Yesus mee mikee Ebo Kristus ii see menaa mee kisee too yaweganaa segee seta. Lukas waa miya Paulus ma epo peenaa seta. Kuwa epo peenaa seta menaa kuwa ko pasal 16, 20, 21, 27, 28 kuwa yiba agoo.

Paulus wa me kuwa menaa yadoonaa seta kuwa ko eta wedo. Eta wedo yadoogeeta kaama mée me Yesus me doometa menaa be kaa Paulus mee peneata Roma magaa kaa Ebo Kaisar paagoo badaa maata. Mee kaama asii menaa kuwa mee kapogee yiba ebeano taa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata tahun 63 mee yiba mokoo Lukas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-26 Petamanii menaa ma, Roh mee diitoo taai see aseta menaa ma
2:1–8:3 Roh mee eseta kaama Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa seta menaa
8:4–12:25 Yudea wee kaa magaa kaa ma, Samaria magaa kaa ma Yesus me menaa yadoonaa seta menaa
13:1–14:28 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa petamanii etaa kaa menaa
15:1-35 Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakomeeta menaa
15:36–18:22 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wiyaagoo to etaa kaa menaa
18:23–21:16 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wedaagoo to etaa kaa menaa
21:17–26:32 Yahudi bagee me Paulus peneata Yerusalem magaa kaa ma, Kaisarea magaa kaa ma kiyoo digiyoo ee yiba dogeamaata kaama wa me wegagee seta menaa
27:1–28:31 Paulus mee Roma magaa kaa badaa maata menaa

1 Epao, Teopilus. Eto mee kapogee mee ko ni me wiyaagoo to kapogee kaebeataaka.
Ni me petamanii kaebeamaama kapogee mee ko Yesus me ukuwanaa, peenaa seta
menaa yuwa ma, Wa me mée topenaa seta menaa yuwa ma kuwa uduma petamanii
kaama kisee too

2 epoo to wodoo badaa maageemi yoo too kuwa menaa yuwa uduma daamaa
kaebeamaama. Kuwa ko Waa epoo to wodoo badaa magaano taa kaboo Wa me menaa
nadoonaasi naadi wiginta bagee yuwa paagoo "Kisee ukuwaai, kisee ukuwaai" see
menaa eebaa kuwa Roh Kudus me pesee kaa daamaa ase-manee seta.
3 Waa boodi ma boota kaama aya andoo peemi wodoo Wa me menaa yadoonaa seta
bagee yuwa paagoo peenaa seta. Okoo me Waa mikee aya andoo peepi ii see gaasi
naadi agiyoo miya okoo paagoo maamaa deeyaabuu seta. Unu mée wiyaa to kuwa
okoo me Waa deege-deege seta, bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa
kuwa miya Wa me okoo paagoo eewegagee seta.

Yesus me Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa eewegata menaa

4 Kaawaa ena Yesus ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaaki too Wa me asiino,
"Eto kiipaa Yerusalem magaa kaa too toogee taai, apanaa magaa kaa se peenaa taai.
Nagamee me ikii paagoo kiniita see kiseta Mée mee kiniitagi, Ani me kisema see see
yoka nakaayoo diitoo segee taai.
5 Mee ko idukaa Yohanes wa me uwo yiba mée yatukumeta kiya bedaa eebaa
umiino taa kaa ikii Roh Kudus yiba kitukumaatagi yoka nakaayoo too diitoo segee
taai" see asigi.
6 Kaawaa ena ma Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa Waa ma enaataa
kutuu semaata kaama okoo me asiino, "Tuhan, idukaa Israel magaa kaa inii Israel
bagee yuwa too ebo toogee seta see see Aa eto kiipaa miya inii ebo mée tuyaape ye?"
see asegea naaki
7 Wa me asiino, "Kuwa ko Nagamee Wa me too ukuwaaniyaayaa agiyoo da. Mee
naagoo, mee naagoo kuwa Wa too ipi yoka koogo tooi.
8 Kiya eebaa umiino taa kaa Roh Kudus mee ikii kaa eseanta kaama pesee
kikiyaatagi. Pesee kikiyaata kaama ikii Yerusalem magaa ma, Yudea wee kaa magaa
ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa Ni me menaa nadoonaa
taatagea, bedaa kisee too uwo otoo to kaa, maga otoo to kaa bagee paagoo miya
naweganaa segee taatagea" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa

9 Kuwa menaa eewegamaata kaama Ogatamee me Waa epoo to wodoo pakayaagi.
Pakagi, pakagi kisee deatookea naaki sinu yuwa yibaa taa pakaa-booneenigi, ewo.
10 Epoo to yaato maamaa pakaa-diitoo taakea naaki taka ena okoo geboo da kaa
poodee see dokaa maata see bagee wiya yiinaageeta topea.
11 Kuwa mée wiya me asiino, "Ei, Galilea wee kaa bagee yuwa, ikii kaasee kaa aii
epoo to yaato pakaa-diitoo taakea ya? Yesus mee epoo to wodoo pakapi see deepea
see see Waa bedaa kisee metaki isiitagi" see asegea.

Yudas mee boopi naadi wa me komoo mée waa ena wiginta menaa

12 Yesus mee Zaitun kutuu to kaa kaama epoo to wodoo pakaa-seometa kaama Wa
me menaa yadoonaa see bagee yuwa esedoota Yerusalem magaa kaa ekaapa see yoo
esegea.
13 Eseemaata kaama okoo me omegee see ee kaa asii mee kakadee kaa pakagea.
Kuwa bagee ekaa yuwa ko Petrus, Yohanes, Yakobus, Andreas, Pilipus, Tomas,
Bartolomeus, Matius, Yakobus ena mee, Alpeus yoopaa mee, kiyoo kaama Simon,
yape tukuu mée, bedaa Yudas ena mee, Yakobus yoopaa mee wodopasi.
14 Api noonaa miya kiyoo topea. Yesus baayo Maria mee miya topa, Yesus ebee
nokaa yuwa miya topea. Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa epo enaataa
sembahyang segeekea.

1:5 Luk 3:16, Yoh 1:33 **1:6** Yeh 37:24-27 **1:8** Luk 24:47-49

15 Kiyoo topea bagee okoo eebaa, mée seratus dua puluh mokoo. Kaawaa ena Petrus
mee yiinaageeta asiino,
16 "Neawaagi nokaa, neebee nokaa ikii nayii. Kuwa Yesus peneasiino see bagee
eemimi mée Yudas mee, wa me ukuwata peeta yuwa kuwa idukaa Roh Kudus me
Daud paagoo 'Wa me kisee ukuwaatagi, kisee ukuwaatagi' see menaa kuwa aseta.
Kuwa menaa wegawoo naadi kaama mikee eto uwa daaga.
17 Yudas mee inii epo peenaa see mée, Yesus me menaa epo yaweganaasi naadi
wiginta mée kiya" see asigi.
18 Yudas me pedeo agiyoo ukuwataa to kaa maseta kepee kuwa me maga ena
edaamea. Mee magaa kaa waa okaamaata kaama eseanigi naaki yoogaa yuwa
pagimedaa simi.
19 Kuwa menaa yuwa Yerusalem magaa kaa bagee uduma yeemaata kaama mee
magaa mee okoo me menaa kaa Akeldama see ekaa muntaamea. Akeldama see ekaa
mee wegayu ko Tadaa Magaa see ekaa mee.
20 Bedaa Petrus me asiino, "Idukaa Mazmur kapogee yiba Daud me ebeamaata
menaa ena mee ko kisee:
'Mee pedeo agiyoo ukuwata mée wa me omegee sipi ee mee
mée ena ma se umii, aii kisee too ekeasii' see menaa ebeamaata. *Mzm 69:26*
Bedaa mena ena ma kisee:
'Wa me komoo apanaa bagee agoo kiyaano daamaa' see menaa miya ebeamaata. *Mzm 109:8*
21 Kisee ebeamaata yoka eto ko Yudas wa me komoo toono mée ena niiwigineai.
Mee mée mee gaayu ko waa idukaa petamanii kaama Tuhan Yesus inii paagoo omegee
seta kaboo kaama waa miya inii ma epo enaataa peenaa segee seta mée waa ena inii
wigineano daamaa.
22 Mee mée mee waa miya Yesus mee Yohanes me uwo yatukumemaata kaama asii
kisee too epoo to wodoo badaa maageemi yoo too kuwa yaayupii kuwa uduma deepi
mée gaayu too daamaa. Waa ma inii 'Yesus mee aya andoo peepi see kuwa deepe
yoka' see menaa epo weganaasi naadi niiwigineai" see asigi.
23 Okoo me maamee daamaa, maamee daamaa naadi kaama mée ekea wiya ekaa
maagea. Ena mee ekaa da ko Yusup Barsabas, ena mee ekaa da ko Matias. Barsabas
wa ekaa da ena mee ko Yustus see ekaa mee.
24 Okoo me sembahyang taano, "Tuhan, mée me dimi menaa ipi see Mée mee A too
yoka kuwa mée wiya kuwa A me wigintaata mée mee ii see kuwa inii daamaa mée
deeyaai.
25 Yudas mee A me menaa kadoonaa, A me agiyoo kaukuwanaa see kuwa wa me
be kaa kaekeasimi. Wa me pedeo ukuwataa to masigi yoka sikii. Wa me wisintaami
yuwa kuwa apanaa bagee me kaukuwageesi yoka A me wigintaata mée to mee inii
mée deeyaai" see asegea.
26 Kisee aseta kaama Ogatamee me wigintaata mée to 'Mee ii' see ipi kaano see
naadi agiyoo ena maadeekea naaki Matias kaa kega. Mee kaama wodoo Yesus me
menaa yadoonaa see mée gaasi ma wiyaagoo to mée mee ko Matias mee.

2

Roh mee mée paagoo eseta menaa

1 Pentakosta naagoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma ee ena kaa kutuu
semaata
2 toomuu taaka too ko taka ena epoo to kaa kaama tukuu damaa to esega, yiino
ebo, ebo boo tukuu see see okoo topea ee yiba uduma seemega.

1:19 Mat 27:6-8

3 Kuwa kaboo da biyaa gada see see agiyoo kuwa eseanega, dabegea da keenda see
agiyoo. Wudidaa naadi kiyoo topea bagee yuwa mée ena-ena okoo kaa peaneeka.
4 Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa yiba esee-awedaa naadi kaama okoo uduma
apanaa tomaa kaa bagee me menaa ipi kedaakea, Roh pesee kaa mena tomaa-tomaa
yuwa kaa wegataakea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee mée eebaa okoo kiyoo-kiyoo maga uduma kaa
kaama Yerusalem magaa kaa meemaaii naadi kiyoo omegeekea. Okoo Ogatamee me
menaa ipiipi yadeetaa see bagee yuwa.
6 Okoo mée eebaa mee tukuu damaa to mee kaasee agiyoo naadi moga peedoota
mee ee kaa peemaagea naaki kiyoo topea bagee yuwa me wa me menaa kaa, wa me
menaa kaa wegataakea see yeegea. Okoo dimi nagimegea.
7 Okoo dimi nagimeamoo naadi kaama aasee taano, "Kuwa uduma Galilea wee kaa
bagee, se maa?
8 Kiya inii me menaa gakata okoo ipi kaa wegataakea yaai, mee kaasee agiyoo ya?
9 Inii ko noonaa Partia magaa kaa bagee, noonaa Media bagee, noonaa Elam bagee,
noonaa Mesopotamia bagee, noonaa Yudea wee kaa bagee, noonaa Kapadokia bagee,
noonaa Pontus bagee, noonaa Asia bagee,
10 noonaa Prigia bagee, noonaa Pampilia bagee, noonaa Mesir bagee, noonaa Libia
magaa kaa Kirene bagee, noonaa miya Roma magaa kaa kaama mepea bagee,
11 noonaa Kreta bagee, noonaa Arab bagee. Inii noonaa Yahudi bagee, noonaa
apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee yaapaagee see bagee yuwa. Inii mena tomaa-
tomaa maamaa eebaa kiya okoo kisee inii ena me, ena me menaa kaa wegataakea.
Okoo Ogatamee me omaago ma ukuwagee seta agiyoo wegaaiikea kuwa inii daamaa
yeegea.
12 Yaai, mee kaasee agiyoo naa ya?" see menaa aaseekea.
13 Kiya apanaa bagee yuwa me wisineekee kaa asiino, "Okoo anggur poo uwoo
maamaa noomaata kaama boomagaa see kaa wegataakea see deega" see asegea.

Petrus me Ogatamee me Roh mee isiyaagi ii see kuwa nekeensi naadi wegata menaa

14 Kuwa kaboo da Petrus mee Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi ma
ena kuwa ma enaataa yiinaageeta kaama wa me wegaano, "Ei, ikii Yahudi bagee
ma, Yerusalem magaa kaa bagee miya ikii uduma kuwa ukuwadaaka agiyoo yuwa
daamaa nekeensea yoka ni me menaa nayiitoo taai.
15 Ikii me gaano, 'Okoo anggur poo uwoo maamaa noomaata kaama boomagaa see
kaa wegataakea menaa too' see se ke. Eto pedeo komaa yaato, keno iyee see kaboo,
poo uwoo se notaa see kaboo yoka
16 uwo noomaata boomagaa see kaa se kiya idukaa nabi Yoel me ebeamaata menaa
ena wegawoo naadi kaama eto kiipaa uwa daaga yoo. Wa me menaa mee ko kisee:
17 'Ogatamee me wegaano, "Epeekaa wodopasi yaato*
Ni me Roh mee ko mée tomaa okoo uduma kaa yakabagekumiita.
Kisee yakabagekomeeta kaama ikii me yogaa yuwa, paayogaa miya, ukuyogaa miya
Ni me kisi-manee siyaa menaa naweganaa taatagea,
ikii egaanaa yuwa miya dega-dega kaa diitagea,
ikii ebo bagee yuwa miya unu kaa diitagea.
18 Wodopasi yaato Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa, paayogaa miya, api miya
okoo uduma kaa
Ni me Roh mee yakabagekomeeta kaama Ni me ase-manee siyaa menaa kuwa
naweganaa taatagea.

* **2:17** Idukaa nabi Yoel me "Epeekaa wodopasi yaato kisee kaata, kisee ukuwaaniita" see wegata menaa kuwa ko mena noonaa mikee wodopasi yaato uwa daata, mena noonaa eto mee Roh mée kaa eseanigi naagoo miya uwa daaga naadi kaama Petrus me nabi Yoel me wegata menaa da okoo ase-maneegi.

19 Asiyoo epoo to yaato miya Anii dimi nagii-nagii see agiyoo agoo kiyaabuu taata,
bedaa magaa da kaa kiyoo miya apanaa kisee nekeensi naadi agiyoo agoo kedaa taata,
tadaa ma, biyaa ma, utuu ebo miya kisee diitagea.
20 Kenoo to mee digiyoo takiiniita,
bedaa agoo to mee miya tadaa epoo da kaata.
Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa taata wodoo esee ebo see naagoo kaata,
Tuhan Wa too ebo, Wa too asii-sege see diitagea naagoo mee.
21 Kuwa kaboo da Tuhan nao naadi mena naugiyaa bagee uduma daba daagimaa peeyaabuu taata" see aseta'
see kuwa idukaa wegata menaa. *Yl 2:28-32*

22 Eto ko Israel bagee yuwa, ikii nayiitoo taai. Yesus mee, Nazaret magaa kaa Mée mee Ogatamee me pesee kiyaata kaama ikii me 'Mee ko Ogatamee me isiyaata Mée to ii' see kuwa nekeensea naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo maamaa eebaa ikii paagoo ukuwanaa segee simi. Kuwa uduma ikii miya ipi.

23 Yesus mee Waa aii kisee boomi se kiya idukaa ko 'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see kuwa Ogatamee me ebeataata. Apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma ikii epo enaataa kisee Yesus peneata piya bokoo to kaa booyaamea

24 kiya Waa boota kaama kisee eke see kuwa ko taa, iyo. Kuwa bogaano yaato pesee da kuwa Ogatamee me yataa kiyaata aya andoo peeyaami.

25 Mikee, idukaa Daud me Yesus kaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN Waa ni paagoo kisee too naatoowoo segeeki,
Waa ani me dagi yagaa yaato anii ma enaataa kemaata
anii weda taa, se makii taapa.
26-27 Kisee kemaata anii dimi menaa da ede ma, ede ma toogeeka,
Wa too yaapaagee siwoo segeeka.
Anii boota kaama boota bagee toogee yoo Aa se naekeasiipe,
Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka
ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi kiyoo se naekeasiipe,
má yaato miya daamaa-daamaa toowoo taapa.
28 Anii daamaa umiwoo, toowoo taano etaa da mee A me nadeeyaage,
Aa anii ma enaataa kemaata ni me umiwoo, toowoo siyaa kuwa A me ede ma, ede ma too see nakiyaage' see menaa ebeamaata. *Mzm 16:8-11*

29 See kuwa mée yogaa yuwa eto ko kuwa inii awee da kaa nekeeniino menaa kuwa kiiwegaanaka, mee ko kisee: Kuwa idukaa inii ma tomaa kaa mée Daud wa me ebeamaata menaa kiya ukuwaaniino yaato kuwa waa ekaato kaa se. Waa idukaa mikee boomaata kaama wa bootaa da ogo maata yoo amoo maa kaa topa. Wa me maa to mikee dabeta yoka kuwa 'Ni me boota maa to se dabiipa' see wegata menaa kuwa Daud waa ekaato kaa menaa se.

30 Daud waa nabi bagee yoka ukuwaaniino yaato kuwa apanaa bagee kaa yadoowoosi naadi menaa ebeamaata. Mee ko idukaa Ogatamee me Daud aseta menaa ko 'Taa ma taa a me asii-kaba-kaba bagee ena mee Waa miya aa see see Ani me ebo tuyaata, Anii kisee se kaukuwaano ko daa' see aseta.

31 Kisee aseta kemaata Daud me gaano, 'Kuwa menaa kuwa ko Ebo Kristus kaa menaa yoka Waa boota kaama aya andoo pootagi ii' see nekeenta kaama kuwa menaa ebeamaata. Ogatamee me Ebo Kristus mee boota kaama boota bagee toogee yoo ekeasiino taa, Wa bootaa da miya dabiino taa see kuwa idukaa kaama Daud waa ipi kemaata kuwa menaa yuwa ebeamaata.

32 Mee Yesus mee mikee boomaata kaama Ogatamee me aya andoo peeyaami see kuwa inii deeme.

2:30 2Sam 7:12-13

33 Waa asiyoo epoo to wodoo pakaamaata kaama Ogatamee me Wa me dagi
yagaa yaato esee ebo tuyaami. Idukaa Ogatamee me Yesus asiino, 'Roh Kudus mee
epeekaa mée paagoo isiyaata' see aseta kuwa me Yesus me Roh mee inii kaa mée
yakabagekomeegi. Eto kuwa ikii me yeetaa, deetaa see agiyoo kuwa mee kaama too.
34 Daud waa epoo to wodoo pakaano taa yoka kuwa menaa kuwa waa ekaato kaa
menaa se. Daud me yawegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
35 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi kaekeata A me badoo da
miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa ebeamaata. *Mzm 110:1*
36 Kisee kemaata ikii daamaa nekeenii: Yesus mee, ikii me piya bokoo to kaa paku
wugitaata Mée mee, Ogatamee me Wa too wigintaata Mée Tuhan, Ebo Kristus mee
ebo tuyaagi ii see kuwa Israel bagee ikii uduma daamaa nekeensea naadi kiiwegaga"
see asigi.
37 Kuwa menaa yiitookea bagee yuwa esee dimi boodi, gaagaa ebo kegea. "Yaai, inii
eto kaasee ukuwaakee daamaa naa ya?" see asegea naaki
38 Petrus me asiino, "Ikii mée gakata ikii me pedeo yuwa uduma Ogatamee me epa
kiekeasi yoka ikii kuwa uduma ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
taai, bedaa Yesus Kristus ekaa yiba uwo tukumaai. Mee kaama Ogatamee me inii aii
mée maniyaa Mée Roh Kudus mee ikii daamaa aii masiipea.
39 Ogatamee me 'Roh mee kiniita' see mée asimi yoka eto ko ikii ma, ikii me asii-
kaba-kaba bagee yuwa ma, beesekaa toogee siyaa bagee miya ikii uduma, inii epoo
Mée Tuhan Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see asiipi bagee yuwa uduma paagoo
Roh mee maniipi" see asigi.
40 Bedaa Petrus me apanaa gaamaasi naadi menaa eebaa miya eewegagi, kuwa ko
kisee: "Eto begaa kaa bagee kuwa dimi pedeo yoka ikii okoo ma enaataa se kipedeo
kiyaasi yoka okoo me iyee-payee kuwa wisintagaai" see maamaa asigi.
41 Kiyoo kaama wa me menaa mikee nao naadi dimi yiba awegea bagee yuwa
uduma uwo tukumegea. Kuwa bagee egataayaa naaki mée tiga ribu. Apanaa mikee
gaamea bagee ma aatabi siyaa naaki mee asii mée eebaa.
42 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa too omegee, toogeekea. Yesus me menaa
yadoonaa see bagee okoo me mée topegee seta menaa yuwa okoo daamaa yayeegee,
roti magu kabataata epo noogee, sembahyang epo koo segee, kisee epo ukuwagee see.
43 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus mikee nao see gaasi naadi
agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo miya maamaa eebaa ukuwayaabuu naadi
kaama mée uduma dimi nagimegee see too.
44 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo ena dimii, ena menaa kaa too omegee,
toogee naadi kaama kabu see bagee peenaa ma taa, okoo me agiyoo-pagiyoo uduma
epo agiyoo too see gaataa see.
45 Agiyoo yago bagee yuwa me kepe taa see bagee kepe maniino see naadi kaama
okoo me agiyoo ena waa naa ekaa montaa. Kuwa masiyaa kepee yuwa kepe taa bagee
goo-maneeyu, kisee aaukuwanaa segee see bagee yuwa.
46 Okoo egapii gakata Ogatamee me ee kaa miya kutuu segee see, bedaa okoo me
omegee see ee kaa miya kutuu segee naadi kaama ede ma, ede ma naano agiyoo epo
noogee taa see. Egaa ena waa ena me ee kaa, egaa ena waa ena me ee kaa dimi peedi
kaa kisee too epo enaataa agiyoo noogee segee see,
47 okoo Ogatamee mee epo enaataa yaapaagee see, okoo kisee ukuwanaa segee see.
Kuwa me kaama apanaa bagee me kuwa daamaa bagee yoka naadi epa kegea. Egapii

2:45 Kis 4:32-37

gakata Yesus mikee gaayaa bagee yuwa eebaa kega, eebaa kega, Ogatamee me kisee too yaukuwaaniyaabuu segeeki.

3

Bado oogimaata see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kaawaa ena Petrus ma, Yohanes ma ekea uwaataa da keno wedo see kaboo, sembahyang segee see kaboo yoka ekea miya peedoota Ogatamee me ee kaa
2 peemaaga too ko bado oogimaata see mée ena kiyoo tupi. Waa agoo keta yoo kaama kisee too poono naka see mée. Ogatamee me ee mee tapa yaato kene ena mee ekaa da ko Diino Disi See Kenee To kaa kiyoo pakaaneekea bagee paagoo wa me kepe idimisi naadi kaama egapii gakata mée me kiyoo dogeamoo segee see, waa kisee too ukuwagee see mée.
3 Mee mée to me Petrus ma, Yohanes ma ekea Ogatamee me ee mee tapa yaato pakaaniino see kookea kuwa deeta kaama asiino, "Kepe nii" asigi.
4 Ekea me waa emaa wugitaata kaama Petrus me asiino, "Aa enaa too mée diitoo taai" see asigi.
5 Wa me gaano, 'Kepe niinakea ye' naadi ekea too deatooki.
6 Petrus me asiino, "Kepe mee ko imi taa kiya ni me agoo see agiyoo kuwa kaniinaka. Kuwa ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus, Ebo Kristus Wa too pesee see ekaa mee me aa anoogeeta peenaa taai" see asigi.
7 Dagi yagaa yaato yagaa pe-peneata goekeasigi naaki kisee ki bado, ekepea kaguu kuwa uduma pesee keegoogi.
8 Mani-mani see anoogeeta kaama daamaa too peenaaki. Waa ma okoo wedo Ogatamee me ee kaa epo peetaaki too mee mée to Ogatamee yaapaageeki, esee ede kaa yuku-yuku sepegeeki.
9 Ogatamee kisee yaapaageeki, kisee peenaaki yuwa kuwa okoo kiyoo topea bagee yuwa miya deegea.
10 Mee mée mee ko mikee egapii gakata Diino Disi See Kenee To kaa animaata "Kepe nii" see asegee see mée ii see nekeenegea. Waa daamaa yakiyaagea kuwa kaa okoo sooi, esee dimi nagimegea.

Petrus me mée yuwa eewegata menaa

11 Kuwa bagee yuwa dimi nagimeamoo naadi kaama moga peedoota Ogatamee me ee bapi yaato peegee see etaa kaa kiyoo okoo wedo paagoo peemaagea naaki mee mée to epa kaa Petrus ma, Yohanes ma yagaa peneata totaaki. Mee ee bapi yaato peegee see etaa ekaa da ko Salomo see ekaa mee ee bapi yaato peegee see etaa see ekaa muntaata.
12 Petrus me kuwa mée tabaa da deeta kaama asiino, "Israel bagee yuwa, wae. Ikii kaasee kaa dimi nagimetaakea ya? Ikii kaasee kaa enaa mée maamaa deetaakea ya? Enaa me pesee kaa waa daamaa peeyaage se, enaa dimi topoo see bagee kemaata kaama waa daamaa yakiyaage miya taa.
13 Idukaa inii ma tomaa kaa bagee Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me yaapaagee see Mée Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see Mée Yesus mee Ogatamee me Waa ebo, Waa asii-sege, kisee yaekeasigi. Ikii me Yesus mee patamisi naadi Pilatus paagoo yaekegataata kaama be kaa wigintaamea. Pilatus me 'Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa yoka daba peeyaapa' see kisimi
14 kiya ikii me kisee be. Mikee, Yesus Waa pedeo ena ma taa see Mée, dimi topoo too see Mée kiya ikii me Pilatus paagoo 'Apiyoo mée wugitaa see mée wa too daba mée yapeeyaai' see asemea.

3:12 2Kor 3:5 **3:14** Luk 23:18-19

15 Yesus mee ko mée daamaa aya tuyaayaa Mée kiya ikii kisee booyaamea. Ikii me
booyaamea kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami, see kuwa enaa me deeta kaama
weganaake.
16 Yesus Wa ekaa da pesee see Mée ii see gaataa to kaa mee mée bado yuwa pesee
yakiyaagi. Mee mée mee ikii uduma ipi, waa poono naka see kuwa ikii idukaa kaama
deegee sepea. Yesus mikee nao see gaataa to kaa bado yuwa pesee yakiyaagi see kuwa
ikii miya deegea.
17 Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, Yesus booyaamea kuwa ikii ma, ikii
me ebo bagee yuwa ma kuwa uduma Waa Ebo Kristus ii see kuwa nekeeniino taa,
ewo kemaata kaama booyaamea.
18 Mikee kiya Waa aii boopi se. Ikii me booyaamea kuwa ko idukaa nabi bagee
yuwa me 'Ebo Kristus mee kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see menaa wegawoo
naadi kaama uwa daaga.
19 See keta yoo ikii me pedeo yuwa kiwonaapeasi yoka uduma ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai.
20 Ikii kisee ukuwayu ko ikii dimi menaa da mee Tuhan me daamaa kiadumiyaabuu
siwoo taapi, bedaa Ebo Kristus mee ikii paagoo kiisiyaatagi, mee ko ikii paagoo ebo
kiitoowoosi naadi daamaa wigintaata Mée Yesus mee.
21 Eto kiipaa Waa epoo to wodoo tupi. Uwoo to, magaa to uduma petamanii pedeo
ena ma taa kaboo see see, iminookaa Ogatamee me kuwa uduma bedaa esee daamaa
too kiyaano see naagoo isiyaatagi. Idukaa Wa me nabi bagee daamaa wigintaata
yuwa doodoo Wa me kuwa menaa wegawoo seta.
22 Idukaa Musa me Israel bagee yuwa aseta menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me Eboo
Ogatamee Waa iminookaa ikii me asii-kaba-kaba bagee ena, anii see see nabi bagee
ena kiagoo kiyaatagi. Mee Mée mee Wa me menaa too daamaa yayeewoo taai.
23 Wa me menaa si yayeetaa see bagee kuwa uduma Ogatamee me bagee yuwa se
yoka wigintaata pedeo kiyaabuu taatagi' see kuwa Musa me aseta.
24 Idukaa apanaa nabi bagee yuwa me miya Ebo Kristus me ukuwata peeta yuwa
kuwa 'Kisee kaata, kisee ukuwaaniita' see aseta. Samuel waa ma, wa asii nabi bagee
yuwa ma okoo uduma kisee wegawoo seta.
25 Kuwa nabi bagee me menaa kuwa ikii kaa ki daamaa uwa daaga. Idukaa
Ogatamee me ikii me bagee yuwa paagoo aseta menaa miya kisee. Wa me Abraham
paagoo 'A me asii-kaba-kaba bagee doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma daamaa
kiyaabuu taata' see aseta menaa kuwa miya mikee eto inii kaa daamaa uwa daaga.
26 Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see Mée Yesus Waa magaa da kaa
isiyaami mee ko ikii me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee me ikii daamaa
kikiyaabuu taano see naadi Yesus mee Israel bagee paagoo keta 'Pooi' see asimi" see
kuwa Petrus me aseta menaa.

4

Petrus ma, Yohanes ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

1 Petrus ma, Yohanes ma ekea kuwa mée tabaa da mena eewegataaka too ko
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa meemaagea, noonaa imam bagee, noonaa Saduki kaa
bagee. Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo miya epo meemaagea.
2 Petrus ma, Yohanes ma ekea me "Ogatamee me Yesus boota kaama aya andoo
peeyaami mee me inii miya kisee mée aya andoo peeyaatagi" see menaa kuwa mée
topetaakea. Kiya kuwa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me be, esee kagoo kaa
3 ekea peneata kaama apaadee taano see kiya digiyoo takiinega yoka tokoma too
naadi digiyoo ee yiba aii kisee dogeamaagea.

3:18 Yes 53:1-11, Luk 24:26-27 **3:23** Ul 18:15-19 **3:25** Kej 22:18

4 Kisee dogeamaagea kiya ekea me eewegapea menaa mikee gaagea bagee kuwa
eebaa. Kuwa bagee yuwa ma, miyoo taa Yesus mikee gaamea bagee yuwa ma kuwa
uduma, paayogaa yogaa yuwa too egataayaa naaki mée lima ribu mokoo.
5 Tokoma mee da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee miya okoo uduma Yerusalem magaa kaa kutuu
semaagea.
6 Okoo paagoo Ebo Imam ekaa da ko Hanas see mée to tupi, Ebo Imam bagee apanaa
miya topea. Okoo ekaa yuwa ko Kayapas, Yohanes, Aleksander, apanaa miya topea.
7 Okoo kutuu semaata kaama Petrus ma, Yohanes ma ekea digiyoo ee yiba kaama
badaa maageeta okoo yupii da kaa ekeasegea. Kuwa bagee yuwa me ekea asiino,
"Etoomanaa ekea me mee bado oogimaata see mée to daamaa yakiyaamea mee ko
maamee me pesee kaa, maamee ekaa yiba kisee ukuwaaniyaamea ya?" see asegea.
8 Kuwa kaboo da Roh Kudus mee Petrus yiba esee-awigi naadi kaama wa me asiino,
"Ebo yuwa, ikii daamaa nayeeweei.
9 Enaa me bado oogimaata mée ena daamaa yaukuwame agiyoo mee kaa kaama
ikii me eto kenaagoo mée asedeekea, mee ko 'Ekea me kaasee pesee kaa daamaa
yakiyaamea ya?' see kuwa ikii nekeeniino taa yoka
10 ikii ma, Israel bagee apanaa yuwa miya uduma daamaa nekeensea yoka
kisiinaka, kuwa ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus, Ebo Kristus mee Wa too pesee
see ekaa da mee me mee bado oogimaata mée to daamaa yakiyaami kemaata eto
kiipaa waa ikii paagoo daamaa yiinaageeta toomuu taaki see ikii deegea. Mee Yesus
mee ko ikii me piya bokoo to kaa booyaamea kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami
Mée mee.
11 Ogatamee me menaa yiba Wa kaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'Ikii oma ee maataa see bagee me be kaa tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta tuku omaa mee daamaa pee-yaekeata' see menaa
ebeamaata. *Mzm 118:22*
Tuku omaa to mee ko Yesus mee ebea-ebea.
12 Wa kaa too mée daba daagimaa peeyaa. Epoo to miyoo, magaa da kaa kiyoo apanaa
ekaa yago mée ena ma mée maniino taa, kisee inii daba mée daagimaa peeyaano Mée
ena ma taa" see asigi.
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa dimi nagimegea. 'Yaai, ekea kuwa ebo bagee se,
sekolah miya taa see bagee kiya Yesus sekaataa peenaa semea mee me kisee omaago
ma menaa wegataakea' see dimii gaagea.
14 Okoo me "Ekea pedeo ukuwagea" see wegaano see kiya iyo, apiyoo mee daamaa
yakiyaamea mée to kiyoo yiinaageeta toomuu taaki yoka pedeo menaa ena ma se
asegea.
15 Okoo yuwa too mena aawegaa taano see naadi kaama "Petrus ma, Yohanes ma
ekea yoo da kaa pooi" see asegea. Peegea naadi kuwa bagee yuwa me aawegaa taano,
16 "Inii naa kaasee ukuwaapea naa ya? Ekea mikee dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwamea. Mee agiyoo da mee Yerusalem magaa kaa bagee kuwa uduma ipi kegea
yoka inii me 'Ekea kisee ukuwaano taa, kisee taa' see menaa kuwa wegaano iyo.
17 Ekea me kuwa Yesus kaa menaa weganaa segee siyu ko mee magaa kaa bagee
apanaa yuwa miya ipi kaapea naadi inii me ekea paagoo kisee niiasii: 'Ekea Yesus
kaa menaa bedaa egaa ena ma se weganaa taai. Weganaa siyu ko bedaa kipeneata
kaama kidogeamaape' see kuwa niiasii" see kuwa okoo me aawegaakea.
18 Kuwa menaa aawegaa semaata kaama Petrus ma, Yohanes ma paagoo "Ekea
bedaa meei" see asegea. Okoo me asiino, "Eto ko Yesus kaa menaa apanaa bagee se
eewegaai, se tupii" see omaago ma asegea.

4:12 Yoh 14:6, 1Tim 2:5 **4:13** Luk 10:21

19 Kiya ekea me asiino, "Ikii me kuwa mée asiyaa menaa kuwa naa ebo naadi kiyiino
daamaa ye, Ogatamee me mée asiyaa menaa kuwa ebo naadi yayiino daamaa ye see
kuwa ikii me too gaai
20 kiya enaa me too gaayu ko enaa ebo menaa yeemaame, ebo agiyoo deemaame
yoka apanaa bagee se eewegaakee kuwa iyo" see asegea.
21 Mee bado oogimaata mée to daamaa yakiyaagea kuwa deegea bagee mée
eebaa. Ogatamee me mee dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaagi nao naadi
yaapaageekea. Kisee kemaata kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Petrus ma, Yohanes
ma hukuman maniino iyo, mée yuwa wedaagea yoka okoo me omaago ma asiino,
"Ekea kipeneasiyaa yoka gaai" see maamaa aseta kaama ee kaa daba peeyaagea.
22 Mee daamaa yakiyaagea mée wa me poono naka see omegee seta yuwa eebaa,
uduma tahun mée wiya yoka kiyoo kutuukea bagee yuwa Ogatamee yaapaageekea.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me sembahyang menaa

23 Petrus ma, Yohanes ma ekea daba peeyaata kaama ekea peedoota Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo peemaata kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa ma okoo me asegea menaa yuwa eewegagea.
24 Okoo kuwa menaa yeeta kaama epo enaataa Ogatamee paagoo sembahyang
menaa ko "Ebo Wodoo Eboo Tuhan, A me epoo to ma, epoo to kaa agiyoo-pagiyoo
miya, magaa to ma, magaa da kaa agiyoo-pagiyoo miya, uwo ma, uwo kaa tookee
agiyoo-pagiyoo miya kuwa uduma A me too ogaataata.
25 Idukaa inii ma tomaa kaa mée Daud mee, A me agiyoo daamaa kaokagee see
mée wa yiba Roh Kudus mee esee-aweta kaama wa me ebeamaata menaa ena mee
ko kisee:
'Kuwa mée tomaa-tomaa yuwa okoo kaasee kaa kagoo too koo taakea ya?
Okoo me otoopa dimi daakee menaa kuwa kaasee kaa ya?
26 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa okoo me TUHAN mee miya wisintaakea,
Wa me ebo tusi naadi wigintaata Mée to Waa miya wugiino see naadi kutumeeii
taakea' see menaa ebeamaata. *Mzm 2:1-2*
27 Mikee, kuwa menaa yuwa uwa daaga. Mee ko magaa da kaa ebo tookee bagee
yuwa Herodes ma, Pilatus ma, Israel bagee yuwa miya, apanaa tomaa kaa bagee
yuwa miya okoo uduma yigimemaata kaama A me ebo tusi naadi daamaa wigintaata
Mée, pedeo ena ma taa see Mée, A me agiyoo daamaa kaokagee see Mée Yesus mee
patamaano see naadi menaa koogo weganaa naadi kisee booyaamea.
28 Mée me booyaamea kiya Ogatamee A me 'Waa kisee bogaatagi, kisee booyaatagea'
see kuwa A me idukaa ebeataata yoo boomi. A me kisee ebeataata yoka A me pesee
kaa ukuwaaniyaame.
29 Eto ko okoo me inii mée kagoo too koo taakea yuwa deede. Okoo me 'Ikii
kipeneasiyaa yoka gaai' see mée omaago ma asegea kiya inii ko A me agiyoo
daamaa kaokagee see bagee yuwa yoka inii A me menaa kuwa weda taa see kaa
too kaweganaa taano uu see dimii mée manii.
30 A me yagaa petaata kaama mée kaa meaniyaa agiyoo miya yataa kiyaabuu taai,
bedaa Yesus mikee nao see gaasi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo
miya mée yaukuwaaniyaabuu taai. A me agiyoo daamaa kaokagee see Mée mee, A
me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see Mée Yesus Waa ebo ekaa mee me kisee
mée yaukuwaaniyaabuuse naadi kasege" see kuwa okoo me sembahyang menaa.
31 Sembahyang semaata kaama kisee ki okoo me epo totaakea ee to kaa kiyoo maki-
makaaka. Kuwa kaboo da taa ko Roh Kudus mee okoo mée uduma yiba esee-awedaa
naadi kaama Ogatamee me menaa uu see dimii ma yaweganaakea.

4:19 Kis 5:29 **4:20** 1Yoh 1:1-3 **4:28** Kis 2:23

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ena dimii, ena menaa kaa too ukuwagee seta menaa

32 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo naadi kaama okoo me
agiyoo-pagiyoo uduma epo agiyoo too, 'Mee ni me, mee wa me' see gaayaa bagee ena
ma taa.
33 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Tuhan Yesus mee aya andoo peepi
nao, kisee menaa omaago ma weganaakea. Kiyoo toogeekea bagee uduma Ogatamee
Wa me esee epaakee kaa
34 agiyoo sikii taa see bagee okoo yupii ena ma taa. Mee ko ebo agiyoo agoo see
bagee yuwa me pe-doogeeta kaama maseta see kepee yuwa doodoota
35 Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-eke. Kiyoo kaama kuwa kepee
yuwa bedaa kepe taa see bagee yuwa paagoo yawudikomee taa see. Kisee too
ukuwagee naadi kaama okoo yupii kepe taa see bagee ena ma taa.
36 Mée ena miya kisee ukuwagi. Waa Siprus magaa kaa kabata mée to, ekaa da
ko Yusup, Lewi apaa kaa mée, wiyaagoo to ekaa da ko Barnabas. Ibrani menaa kaa
apanaa bagee dimi mena daamaa pesee kiyaabuusi naadi menaa weganaa see mée
see wegayu ko Barnabas see mee.
37 Wa me maga okogoo ena apanaa bagee ena me edaamaagi. Wa me kuwa edaata
kepee yuwa masedoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-ekeasigi.

5

Ananias ma, Sapira ma bogaa me koo seta menaa

1 Kuwa bagee yuwa kisee daamaa ukuwageekea kiya mée ena ekaa da ko Ananias
tupi. Wa me apii Sapira ma ekea me maga okogoo to naa apanaa bagee me edaata
kaama kepe masegea.
2 Kuwa kepee yuwa noonaa paimee me enaa taano yoka naadi kaama koogo
maataagi. Apanaa yuwa doodoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-
ekeasigi. Wa me deebaa sipi kuwa apii to miya ipi.
3 Petrus me asiino, "Ananias, wae. Iblis me aa dimi mena kapesee kiyaata kaama
a me Roh Kudus deebaa taano see agiyoo mee kaasee kaa naa ya? Aa kepe noonaa
yaato koogo maataage kuwa kaasee kaa ya?
4 Mee maga okogoo to mee petamanii a me kepe masiino taa kaboo a me magaa too
see kuwa mikee, se maa? Kepe maseta kaama kuwa masepe kepee kuwa miya a me
kepee too, se maa? Mikee, a me kepee yoka a me ede kiyaa agiyoo pe-edaano miya
daamaa yoka kaasee kaa mee pedeo agiyoo ukuwape? A me deebaa taano see agiyoo
mee ko inii mée deebaa siyaa agiyoo se kiya a me Ogatamee mee deebaa taano see
naadi koo sepe" see asigi.*
5 Ananias kuwa menaa yeemaata kaama magaa da kaa kisee ki bekea eseanigi ye
gaayaa naaki boogi. Kuwa menaa yeegea bagee yuwa uduma esee wedaagea.
6 Boogi naadi kaama egaanaa noonaa megea. Bootaa da bebenataata kaama doogea,
ogo maataagea.
7 Egaaniino taa kaboo keno wedo waa naa toomaata kaama apimee mega. Paimee
boopi see kuwa ewo.
8 Meemaaga kaboo Petrus me asiino, "Maga kaa kepee ko ekea kisuwa kuwa too
masepea ye?" asigi naaki "Mikee, kisuwa masepe" see asega.
9 Petrus me asiino, "Ekea kaasee kaa Tuhan me Roh me mée se nekeeniipi naadi
deebaa taano see koo sepea ya? A me pai to ogo maapea bagee kenee to taa megea.
A bootaa da miya kadogaanakea" asetaagi naaki

4:32 Kis 2:44-46 * **5:4** Ananias wa me kepee uduma se maniino miya daamaa kiya mée me 'Wa me kuwa kepee uduma manigi, apanaa bagee me manegea see see' kisee nagaasi naadi manigi yoka kepe uduma manega poga-poga naadi deebaa taano see kooki agiyoo.

10 kisee ki apii to magaa da kaa bekea eseanega ye gaayaa naaki booga. Egaanaa
yuwa meemaata kaama bedaa api bootaa da doodoota paimee ogo maapea yoo pe-
maataagea.
11 Kuwa me kemaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, apanaa aii yeegea
bagee yuwa miya uduma esee weda kegea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu seta menaa

12 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus mikee gaasi naadi agiyoo
ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo miya maamaa eebaa ukuwaaniyaabuu segeekea.
Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee uduma Ogatamee me ee to kaa, Salomo
see ee bapi yaato peegee see etaa da kaa kiyoo kutumeeii segeekea.
13 Apanaa bagee yuwa me okoo ma epo toono kuwa wedaagea kiya okoo daamaa
bagee yoka naadi ebo ekeasegea.
14 Umiwoo, toowoo naadi Yesus mikee gaayaa bagee mée eebaa, paayogaa miya,
api miya eebaa kedaaka.
15 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwanaakea kaboo Petrus waa ayayaa da ikiyoo yago bagee kaa pe-baasi naadi
okoo me ometaa see opee to ma doodoota etaa da kaa yadogeamaagea.
16 Yerusalem magaa geboo da kaa bagee miya ikiyoo meanta bagee yuwa ma,
paa yago bagee yuwa ma uduma yadogeamaagea. Okoo kuwa agiyoo uduma yataa
kiyaabuukea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

17 Kuwa kaboo da Ebo Imam ma, waa ma enaataa Saduki kaa bagee yuwa ma okoo
me Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo yaato mée eebaa peedaakea
kuwa be.
18 Okoo me kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa peneata kaama ebo
mee digiyoo ee yiba dogeamaagea.
19 Digiyoo ee yiba dogeamaata toomuu naadi digiyoo takiinega. Daatooyiba yaato
Tuhan paagoo kaama malaikat bagee ena mee digiyoo ee yiba koogo eseemaagi. Kene
moneewaagea kiya kene yakabataata kaama yoo da kaa koogo eepeegi.
20 Wa me okoo asiino, "Eto ko ikii peedoota Ogatamee me ee to kaa peemaata kaama
kuwa mée daamaa tuyaabuu siwoo siyaa menaa kuwa pe-eewegaai" see asigi.
21 Kisee asigi naadi peedoota keno awega see kaboo Ogatamee me ee kaa peemaata
kaama kiyoo topea bagee yuwa tupi-maneekea.
Kuwa kaboo da taa ko apanaa ee kaa Ebo Imam ma, waa ma enaataa see bagee
yuwa ma okoo kutuu semaata kaama "Israel kaa mena pekataa see bagee yuwa
uduma meei" see asegea. Meemaagea kaboo digiyoo ee diitoo taa see bagee yuwa
paagoo asiino, "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa digiyoo ee yiba
kaama badaa namaagii" see asegea.
22 Peedoota digiyoo ee yiba seemegea ko ewo. Toono taa naadi metaki ebo bagee
paagoo peemaata kaama asiino,
23 "Inii digiyoo ee yiba peemaata kaama deeyaa naaki okoo toono taa, ewo. Kene
uduma daamaa muntaata topa, diitoo taa see bagee miya kiyoo toomuu taakea kiya
toono taa" see asegea.
24 Kuwa menaa yuwa Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo ma, Israel kaa
ebo-ebo yuwa ma okoo uduma yaai. "Mee kaasee agiyoo ya? Kaasee ukuwaaniipa
naa ya?" dimi nagimegea.
25 Kuwa kaboo da mée waa ena meemaata kaama asiino, "Ikii me digiyoo ee yiba
dogeamaamea bagee kuwa eto kiipaa Ogatamee me ee kaa mée topetaakea, pe-dii"
see asigi.

26 Kiyoo kaama Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo ma, apanaa diitoo
taa see bagee ma okoo peedoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo
peemaata kaama peneasegea. Kiyoo mena yiitoo taakea bagee yuwa me oma kamu
mée wugiipea yoka naadi omaago ma se peneasegea. Badaa maadoota ebo bagee
paagoo eepeegea.
27 Eepeemaagea kaboo Ebo Imam me asiino,
28 "Ei, inii me ikii 'Kuwa Yesus kaa menaa kuwa se topenaa taai' see kiseme kiya
mée yayiino taa. Yerusalem magaa kaa bagee uduma ipi kiyaagea yaai. Bedaa Yesus
mee 'Yahudi kaa ebo yuwa me booyaamea yoka' see mée yaweganaakea menaa kuwa
miya be keekee" see asigi.
29 Kiya Petrus ma, mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa ma okoo me asiino, "Ikii
me mée asegea menaa kuwa mée me menaa too. Inii Ogatamee me menaa yayiino
kuwa too gaano pedeo naadi kisege.
30 Ikii me Yesus mee piya bokoo to kaa booyaamea kiya inii me bagee yuwa me
idukaa kaama yaapaagee siwoo seta Mée Ogatamee Wa me aya andoo peeyaami.
31 Mee Mée mee ko Ogatamee me Wa me dagi yagaa yaato asii-sege see yoo kiyoo
mumo magaakee Mée kiyaami, bedaa inii Israel bagee yuwa inii me pedeo yuwa
ekeata kaama Wa me epa mée yaekeasiino see naadi Waa inii daba mée daagimaa
peeyaano Mée kiyaami.
32 Kuwa ukuwaaniyaabuu seta yuwa uduma inii miya deeta kaama yaweganaake,
Roh Kudus me kisee miya mée paagoo ase-manee segeeki. Roh mee Ogatamee me
menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa paagoo maniyaa yoka" see asigi.
33 Kuwa ebo bagee yuwa me Petrus me menaa yeeta kaama esee be kaa okoo
patamaano see kookea
34 kiya kuwa mena pekataa see bagee yupii Parisi kaa eboo ena ekaa da ko Gamaliel
mee tupi. Waa ko Musa me menaa mée topetaa see mée to, mée uduma me waa ebo
ekee see mée. Waa yiinaageeta kaama asiino, "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa yoo da kaa peenaa eepooi" see asigi.
35 Yoo da kaa eepeanegea see kaboo Wa me kuwa mena pekataa see bagee
yuwa asiino, "Israel bagee yuwa, daamaa nayeeweei. Ikii me kuwa bagee yuwa
yaukuwaano see agiyoo kuwa daamaa gaagaa taai.
36 Eto kuwa bagee kuwa mokoo idukaa miya kisee bagee agoo, kuwa ko aii kisee
mée ena ekaa da ko Teudas wa me 'Anii ebo bagee yoka' see wegataa see mée kemaata
mée maamaa eebaa, empat ratus waa naa wa sekaataa peenaa semea. Kiya waa
booyaata kaama wodoo wa sekaataa bagee uduma wodeda-peeda semea, wa me
menaa miya aii kisee yawisintaamea.
37 Bedaa kiyoo kaama aii kisee mée ena miya agoo, ekaa da ko Yudas, Galilea wee
kaa mée ena. Mée ekaa yuwa uduma kapoge kaa maageemi kaboo da taa ko wa me
menaa weganaa naadi mée noonaa wa sekaataa peenaa semea. Waa miya booyaata
kaama wa sekaataa bagee uduma miya wodeda-peeda semea.
38 Eto ko kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa miya kisee kiyaa yoka
emaa se wugii, kisee-kisee se ukuwaai. Okoo me menaa ma, okoo me gaanaa, peenaa
see yuwa ma kuwa manii to ko aii mée kaa too gaayu ko kuwa uduma ketaa-ketaa
taapa
39 kiya manii to ko Ogatamee kaa gaayu ko ikii okoo me menaa se weganaasi naadi
taameekee agiyoo ena ma se ukuwamaayaa. Ikii Ogatamee ma aawisii naadi Waa
ma yape bagee kiyaa yoka daamaa gaagaa taai" see asigi. Wa me menaa kuwa kiyoo
yiitookea bagee yuwa daamaa yoka see gaata kaama
40 okoo me "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ee yiba eemeei" see
asegea. Eemeemaagea kaboo "Kuwa bagee yuwa pepeaduu me dakamaai" see asegea.

5:29 Kis 4:19-20

Dakamemaata kaama okoo paagoo omaago ma asiino, "Eto kaama wodoo Yesus kaa menaa kuwa ekeata Wa ekaa da se weganaa taai" see aseta kaama daba peeyaagea.
41 Okoo kuwa mena pekataa see bagee yuwa paagoo mena wegamaata kaama ee kaa peetaaka too aawegaa sepegeekea menaa ko "Kuwa bagee yuwa me kisee mée dakamegea, kisee mée ekeasegea kuwa daamao. Yesus Wa too ebo, inii peedi kiya Yesus ekaa ebo kisi naadi inii kaa mée yaukuwaanega agiyoo yoka kiiboo, paamee" see ede ma, ede ma sepegeekea.
42 Egapii gakata okoo Ogatamee me ee kaa miya, okoo me ee yuwa kaa miya Yesus me menaa mée yuwa topenaakea, bedaa "Yesus mee ko Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee yoka" see menaa kuwa miya weganaakea, kisee too koo senaa segee seta.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo naano agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo wiginta menaa

1 Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee maamaa eebaa kedaakea. Okoo Yahudi bagee kiya noonaa Yunani menaa wegataa see bagee. Egapii gakata naano agiyoo mée uduma paagoo eewodegeekea kiya kaawaa ena kuwa Yunani menaa wegataa see bagee yuwa me Ibrani menaa wegataa see bagee yuwa asiino, "Yaai, inii me api miyaa yuwa naano agiyoo mée si yamanegeekea" see asegea.
2 Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi ma wiya okoo me kuwa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa "Uduma meei" asegea. Meemaagea kaboo okoo me asiino, "Inii Ogatamee me menaa kiiwegageeke yoka naano agiyoo kiiwudiino kuwa miya enaataa kana. Inii Ogatamee me menaa kiiwegaano gaano pedeo yoka
3 eto ko naano agiyoo mée eewudiino bagee wigineai. Kuwa bagee wigineano kuwa ko aii bagee se kiya mée me okoo dimi daamaa bagee yuwa yoka see yawegayaa bagee too, dimi ipi, Roh mee pudii, kuwa see see bagee okoo petoo wigineai. Wiginemaata kaama inii me 'Ikii mée eewodegee taai' see asiipe.
4 Inii gaayu ko sembahyang ukuwagee taape, Ogatamee me menaa miya kiiwegagee taape yoka" see asegea.
5 Kuwa menaa yiitookea bagee uduma daamao naadi kaama mée petoo wiginegea. Ena mee ekaa da ko Stepanus. Wa me Yesus mikee gaano dimii mee ebo, Roh Kudus mee miya pudii see mée. Kiyoo kaama Pilipus ma, Prokorus ma, Nikanor ma, Timon ma, Parmenas ma, Nikolaus ma kuwa. Nikolaus mee ko Antiokia kaa bagee, apanaa tomaa kaa bagee kiya Yahudi bagee me see see Ogatamee yaapaagee see mée keta.
6 Kuwa mée petoo to wiginemaata kaama badaa maadoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo peemaata kaama kuwa agiyoo daamaa eeukuwageesi naadi sembahyang yaukuwagea, yagaa okoo petoo to kaa yamaagea.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa yadoonaa segee naadi kaama Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaakea. Imam bagee eebaa miya Yesus mikee nao naadi Wa me menaa yayeetaa see bagee kegea.

Mée me Stepanus mee be kaa yaukuwata menaa

8 Stepanus mee Ogatamee Wa me pesee agiyoo daamaa wa kaa maamaa aii yadootagaa see mée kemaata wa me mée yuwa paagoo dimi nagii-nagii agiyoo eebaa ukuwaaniyaabuuki
9 kiya mée noonaa me kisee be kegea. Okoo Yahudi bagee me sembahyang segee see ee ena kaa peegee taa see bagee yuwa. Okoo me sembahyang segee see ee ekaa da ko Daba Peeyaata Bagee Me Sembahyang Ee see ekaa munta.* Okoo noonaa Kirene

---

5:41 Luk 6:22-23, 2Tim 1:8, 1Pet 4:13-16 **6:2** 1Tim 3:8-13 * **6:9** Kuwa bagee yuwa okoo idukaa mée me agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata bagee kiya mee kaama asii daba peeyaata bagee yuwa keta.

bagee, noonaa Aleksandria bagee, noonaa Kilikia magaa kaa bagee, noonaa Asia wee
kaa bagee. Okoo me Stepanus be kaa pesee menaa asegea
10 kiya Roh me waa mena ipi kiyaata kaama kuwa bagee yuwa waa ma se aawisii
semaayaa.
11 Kuwa me kemaata okoo me mée noonaa paagoo koogo-koogo see asiino,
"Stepanus waa mée me be kisi naadi mena yakobaai" see asegea. Kuwa bagee yuwa
me yakobanaa taano, "Stepanus mee Musa ma, Ogatamee ma wisinigi kuwa inii
yeepe" see yaweganaakea naaki
12 mée eebaa Stepanus kagoo kegea. Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi bagee apanaa miya okoo uduma
Stepanus pe-peneata kaama doodoota Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa
paagoo dogeamaagea.
13 Mena pekataa see bagee yuwa paagoo kaama okoo wa kaa makapaa menaa eebaa
yawegagea. "Mee mée mee me Ogatamee me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa
see ee to mee wisinigi, Musa me menaa yuwa miya kisee too wisinegeeki.
14 Wa me pedeo wegapi menaa ena mee ko kisee: 'Nazaret magaa kaa Mée Yesus
me Ogatamee me ee to mee umiyaatagi' see wegapi. Bedaa kiyoo kaama 'Musa me
wegawoo seta menaa kuwa Yesus me apanaa menaa ma aapeka taapi' see kuwa miya
wegapi" see menaa yakobamaagea.
15 Kuwa kaboo da kuwa mena pekataa see bagee uduma Stepanus diitookea naaki
ebeyumaa da diino ebo, malaikat bagee me ebeyumaa da keenda see deegea.

7

Stepanus me Yahudi kaa ebo yuwa aseta menaa

1 Ebo Imam me Stepanus asiino, "Okoo me a kaa 'Wa me Musa ma, Ogatamee ma
kuwa wisinegeeki' see kawegagea menaa kuwa mikee ye, taa ye?" see asigi naaki
2 Stepanus me asiino, "Neataagi nokaa yuwa, neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa
yuwa, ikii daamaa nayeeweei. Idukaa Abraham mee, inii mée tomaa asii-kaba-kaba
seta mée waa Haran magaa kaa poono taa kaa Mesopotamia magaa kaa omegee,
toogee seta kaboo Wa too ebo, Wa too asii-sege see Mée Ogatamee me Abraham
paagoo mena esee-eewegata.
3 Wa me asiino, 'A me magaa ma, a me bagee ma ekeata Ni me kasiipa magaa kaa
pooi' see asigi.
4 Asigi naadi waa Kasdim magaa kaa kaama peedoota Haran magaa kaa peemaata
kaama kiyoo omegee, toogee naadi waataagi boota. Boota kaama Ogatamee me waa
badaa maadoota nakaayoo, inii me magaa kaa.
5 Kuwa kaboo da Ogatamee me waa maga peenaa ma maniino taa kiya Wa me
asiino, 'Mee magaa mee epeekaa aa ma, a me asii-kaba-kaba bagee ma ikii kiniita'
see aseta. Kuwa ko Abraham waa yoga taa kaa aseta menaa yuwa.
6 Bedaa Ogatamee me asiino, 'Mee magaa mee a me asii-kaba-kaba bagee ikii kiniino
taa kaboo da okoo apanaa bagee me magaa kaa omegee, toogee taatagea. Kiyoo maga
epoo bagee me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma a me asii-kaba-kaba bagee yuwa me
kana ma yaokagee taatagea, kisee too tahun empat ratus. Kuwa bagee yuwa me a me
asii-kaba-kaba bagee yuwa pedeo daba ekee siwoo taatagea
7 kiya Ani me kuwa bagee yuwa kaa pedeo agiyoo yadootagaata. Ani me pedeo
agiyoo yadootaata kaama a me asii-kaba-kaba bagee uduma daba pootagea. Okoo
nakaayoo meemaata kaama Anii ebo naekee, naapaagee siwoo taatagea' see aseta.
8 Bedaa Ogatamee me Abraham asiino, 'Ikii ko Ni me bagee yoka Anii miya daamaa
kiukuwagee siwoo taapa, ikii me miya ikii paayogaa yuwa kado ponee yadaapeasiyaa

6:10 Luk 21:14-15 **7:3** Kej 12:1 **7:5** Kej 13:14-15 **7:7** Kej 15:13-14

ebea-ebea da mee nadeewoo taai' see aseta. Omegee, toogee naadi kaama Abraham me Isak see yogaa kabamaata kaama wagaagoo to naagoo nagamee me yugumee kado ponee yadaapeata. Kiyoo kaama Isak me Yakub kabata, bedaa Yakub me yoga gaasi ma wiya kabata. Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa ko inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee yuwa.

9 Kuwa kaboo da nagamee me Yusup too esee epa kigi kuwa yagaanii yuwa me be kegea naadi Mesir magaa kaa esetaakea bagee paagoo Yusup pe-doogeeta kepe maseaweegea. Mesir magaa kaa yadoodoo peegea kiya Ogatamee mee Yusup ma enaataa kemaata

10 wa me yaai-yaai agiyoo yuwa uduma yataa kiyaabuu segee seta, bedaa Yusup dimi ipi kiyaata kaama Mesir kaa eboo Ebo Piraun me waa ede kigi. Mee Mesir kaa eboo me 'Yusup aa ebo kakiyaaga yoka ni me ee ma, Mesir magaa ma kuwa uduma aa nadiitoo segee taai' see asigi naaki kisee ukuwaanega.

11 Kuwa kaboo da Mesir magaa ma, nakaayoo Kanaan magaa ma kuwa uduma naano agiyoo taa uwaa mega yoka inii me bagee yuwa ae-wae segee seta. Naano agiyoo imi taa kega

12 kiya Mesir magaa kaa kiyoo gandum poo agoo see menaa yeeta kaama nagamee Yakub me wa me yogaanii yuwa, inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee yuwa asiino, 'Ikii mani naano agiyoo niimasigii' see asigi. Mee naano agiyoo masegeemea mee petamanii etaa kaa masegeemea.

13 Okoo wiyaagoo to etaa kaa Mesir magaa kaa eseemaata kaama Yusup me okoo paagoo 'Anii ko Yusup mee yoka' see asigi. Kuwa menaa yuwa doodoota Ebo Piraun paagoo eewegagea naaki Yusup me bagee yuwa ipi kigi.

14 Yusup wa me yagaanii yuwa asiino, 'Nagamee ma, ikii tukuguu uduma Mesir magaa kaa nakaayoo isii see pakaa-naasii' see asigi. Asigi naadi mée tujuh puluh lima kuwa okoo wa paagoo esegea.

15 Yakub ma okoo tukuguu to uduma Mesir magaa kaa eseemaata kaama omegee, toogee naadi kaama kuwa eseta bagee yuwa boogee seta.

16 Okoo boota yuwa doodoota nakaayoo meta. Meemaata kaama ogo magata. Okoo noonaa Sikem magaa to kaa beapa ena kaa kiyoo magata. Mee beapa mee ko idukaa Hemor bagee me beapa kiya Abraham me edaata beapa mee.

17 Maamaa omegee naadi kaama Ogatamee me Abraham paagoo "Anii taa ma taa kisee kiukuwaata, kisee kiniita" see aseta menaa yaukuwaaniyaano see kaboo Mesir magaa kaa inii tomaa kaa bagee kuwa mée eebaa kedaa siwoo seta.

18 Kuwa kaboo da Mesir magaa to kaa tookee eboo apanaa ena agoo, Yusup mee kiyoo ebo toogee seta see kuwa ewo see mée.

19 Wa me inii tomaa kaa bagee yuwa deebaa naadi pedeo daba ekee siwoo seta. Okoo mée eebaa kaapea yoka naadi yogaanii yuwa uduma boosi naadi wa me omaago ma asiino, 'Ikii me yogaa yuwa kabamaata kaama tameai' see asigi.

20 Kuwa kaboo da kiyoo api ena me Musa see yogaa kabamaaga, Ogatamee me epa see yogaa mee. Kabamaata kaama okonaka me ee yiba koogo boonegee kisee too keno wedo omemaata kaama

21 yogaa to yoo da kaa ekeasegea naaki Mesir kaa eboo wayoopane me pee-yaageega. Eto ni me yogaa yoka naadi muniwoo ebo.

22 Musa waa Mesir kaa bagee me ipi see menaa uduma topegee naadi kaama waa mena wegaano miya omaago, agiyoo ukuwaano miya ipi see mée keta.

23 Waa tahun mée wiya omemaata wodoo 'Ni me bagee yuwa, Israel bagee kuwa pe-diinaka' naadi peegi.

7:8 Kej 17:10, 21:2-4, 35:23-26 **7:9** Kej 37:3-28 **7:10** Kej 41:41-43 **7:11** Kej 42:1-5 **7:13** Kej 45:1-11 **7:15** Kel 1:6-18 **7:20** Kel 2:1-10 **7:23** Kel 2:11-15

24 Peemaata kaama deamaagi too ko Mesir bagee ena me Israel bagee ena aii kisee
dakametaaki. Musa me kisee pedeo yaai naadi kaama Mesir kaa mée to patamemaata
boogi.
25 Musa me gaano, 'Israel bagee yuwa me Mesir bagee me agiyoo kana ma, kana ma
yaokagee see kuwa Ogatamee me inii daba mée peeyaano see naadi Musa wigintaagi
ii see kuwa Israel bagee me nanekeeniipea' see gaagi kiya kuwa Israel bagee me kisee
se nekeenegea.
26 Tokoma mee da Musa peedoota Israel bagee paagoo peemaagi too ko mée ekea
wiya aadakamee taakea. Emee-emee taano see naadi 'Ekea ena tomaa yoka kaasee
kaa aadakamee taakea naa ya?' see asigi.
27 Kiya ena mee, dakametaaki mée wa me Musa wisineekee kaa asiino, 'A me kisee
mée asiyaa mée to se.
28 A me etoomanaa Mesir kaa mée to patameepeaseme mee see see bedaa
naukuwaano see naadi mege ye?' see asigi.
29 Kuwa menaa yuwa Musa yaai naadi oodoota Midian magaa kaa peemaata kaama
kiyoo omegee, toogee naadi api ena goemaata kaama yoga wiya kabagea.
30 Maamaa omegee naadi kaama tahun mée wiya omemaata kaama Musa waa Sinai
bagoo to kaa ebo mee maga ugii da kaa kiyoo pakagi. Sinai bagoo to apaapa peetaaki
too ko malaikat bagee ena kiyoo katu see piyaa wodoo to yibaa taa kitaa awee da kaa
kigi. Kitaa biyaa gada peetaaka kiya se poonooga.
31 Musa me mee kaasee agiyoo yaai, pakaa-diinaka naadi pakaamaagi too ko mee
piyaa yibaa taa kaama Tuhan me asiino,
32 'Anii ko idukaa aa ma tomaa kaa bagee Abraham ma, Isak ma, Yakub ma kuwa
me ebo naekee, naapaagee see Mée' see asigi. Musa esee wedaagi naadi totomooki,
diino weda kaa.
33 Ogatamee me asiino, 'Anii topa yoka aa yiinaageeta totaake yoo kiyoo ko daamaa
wigintaata pedeo ena ma taa see yoo yoka bado doko beamagaai.
34 Israel bagee kuwa Ni me bagee yoka okoo me ae-wae, sooi-wooi segeekea kuwa
Anii mikee deegeeka. Anii okoo daba daagimaa peeyaano see naadi eseemaaga yoka
eto ko aa Mesir magaa kaa pooi' see asigi.
35 Musa mee ko waa idukaa mée me wisinta mée to. Okoo me 'A me kisee mée
asiyaa mée to se' see kuwa wa paagoo asemea kiya Ogatamee me Israel bagee okoo
me eboo yakiyaami. Wa me okoo daba daagimaa peeyaano see naadi mee piyaa yiba
kaama malaikat see mée to me Musa mee 'Israel bagee paagoo pooi' see asigi.
36 Asigi naadi mee Musa see mée to me Israel bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama
daba eepeegi. Mesir magaa kaa miya, Kapoo See Uwo Pikuu da kaa miya, ebo mee
maga ugii da kaa miya dimi nagii-nagii agiyoo eebaa ukuwaaniyaabuu senaa segeeki
kisee too tahun mée wiya.
37 Mee Musa see mée to mee wa me Israel bagee aseta menaa ena mee ko kisee:
'Iminookaa Ogatamee me ikii me asii-kaba-kaba bagee ena, anii see see nabi bagee
ena kiagoo kiyaatagi' see asigi.
38 Musa waa kuwa Israel bagee yuwa ma enaataa ebo mee maga ugii da kaa epo
omegeeka too ko Sinai bagoo to kaa malaikat see mée to me kisee too toowoo see
menaa kuwa wa paagoo ase-maneeki. Ase-maneeta kaama Musa me kuwa menaa
yuwa inii me bagee yuwa maamaa ase-manee siyaa naaki
39 si yeegea, aii wisinegeekea. Okoo me 'Nakaayoo be, inii Mesir magaa kaa metaki
pookee naaki ou' naadi kaama
40 Musa waa Sinai bagoo to kaa pakaa-seomigi kaboo da okoo me Harun asiino,
'Musa see mée to waa Mesir magaa kaa kaama nakaayoo mée eepeepi kiya waa

7:30 Kel 3:1-10 **7:36** Kel 7:3, 14:21, Bil 14:33 **7:37** Ul 18:15 **7:38** Kel 20:18-21 **7:39** Kel 16:2-3

maga bagoo to kaa kaama bedaa eseemagaapi ye, se eseemagaapi ye ewo, wisintayu.
Inii dimi magaakee eboo ena ma daamaa mée eepeesi yoka mee ebea-ebea ipiipii
mée eetaai' see asegea.
41 Okoo sapi ebea-ebea ena ipiipii semaata kaama ede ma, ede ma mee ebea-ebea
da inii me eboo yoka naadi yaapaageekea, kupi-maniino agiyoo miya mee ebea-ebea
da paagoo biyaa kaa yapooniyaagea.
42 Ogatamee me okoo Anii naapaagee taano dimii taa yoka epoo to kaa agiyoo-
pagiyoo yuwa aii yaapaagee segeesi yoka naadi okoo yaekeata. See ukuwata mee ko
Ogatamee me wegata menaa ena nabi bagee me ebeamaata, mee ko
'Israel bagee, ikii tahun mée wiya ebo mee maga ugii da taa omenaa, peenaa seta
kaboo ikii kupi-manee taano agiyoo eebaa patamegee segee seta kuwa
Anii naapaageesi naadi agiyoo se, Ani kaa biyaa kaa napooniyaabuu segee seta
agiyoo se, se maa?
43 Ikii makapaa ogatamee Molok mee ma, Repan mee ma ekea yaapaagee see kaa
Molok me doka ee to yadoonaa seta,
bedaa okadee ebea-ebea da miya yaipiipii semaata kaama mee ko Repan see eboo
yoka naadi yadoonaa seta.
Ikii kisee makapaa ogatamee yaapaagee see bagee yoka Babel bagee me magaa kaa
woo maa kaa pe-kidogeamaapa' see menaa ebeamaata. *Am 5:25-27*
44 Inii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da taa peenaa, omenaa semea kaboo
Ogatamee me doka ee ena namaasi naadi mee ee ebea-ebea da Musa deeyaagi. Mee
doka ee mee ko Ogatamee mee inii ma epo enaataa tupi ii see kuwa nekeensi naadi
ee mee. Mee doka ee maataata kaama kiyoo pe-maataa, pogataa, kisee ukuwanaa
segee naadi kisee too
45 Yosua me nakaayoo magaa to kaa Israel bagee yuwa eepeegi. Ogatamee me
nakaayoo maga epoo bagee yuwa yaabagagee naadi inii me bagee yuwa kuwa magaa
yuwa takeata mee doka ee to nakaayoo maatagaa sepegee seta. Omegee, toogee naadi
kisee too Daud mee ebo mée eetoogee seta.
46 Daud waa Ogatamee me esee epa see mée. Wa me Ogatamee asiino, 'Yakub
me yaapaagee seta Mée, A me inii paagoo mée eetoogee taano esee ebo ee ena naa
kamagaano daamaa ye?' see asigi
47 kiya wa me yogaa Salomo wa me Ogatamee me ee yamaataagi.
48 Ee yamaataagi kiya Ogatamee Waa ko Ebo Wodoo Eboo Asii-sege see Mée yoka
mée me magaakee ee yiba Waa se tuyaa Mée. Ogatamee me kisee aseta menaa kuwa
nabi bagee ena me yaebeamaata, mee ko kisee:
49 'Epoo to kaa kiyoo ko Ni me ebo animagaano yoo,
bedaa magaa to kuwa uduma Ni me badoo dookumiino yoo.
See kuwa naadi kaama ikii kaasee ee Anii namaayaa ya?
Ni me toomuu taano yoo kaasee namagaapea naa ya?
50 Anii ko se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Ogaataata Mée, se maa?' *Yes 66:1-2*
see menaa kuwa ebeamaata" see asigi.
51 Bedaa Stepanus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ikii kisee bagee tabaa
da kideega. Ikii dimi eboo, aii tomaa kaa bagee me dimi gaayaa-gaayaa mokoo, apa
taa bagee yuwa too. Idukaa ikii me bagee yuwa me Roh Kudus mee si yayeegee seta
see see ikii miya kisee Waa wisinegeekea.
52 Idukaa ikii me bagee me nabi bagee yuwa wegee-wegee taano taa bagee ena agoo
ye? Kuwa nabi bagee me 'Topoo too see Mée mee meetagi' see wegawoo seta bagee

7:41 Kel 32:1-6 **7:44** Kel 25:8-9 **7:45** Yos 21:43-45 **7:46** 2Sam 7:2-3 **7:47** 1Raj 8:15-21 **7:48** 1Raj 8:27, Kis 17:24-25

yuwa kiya idukaa ikii me bagee yuwa me okoo miya patamemea, bedaa mee topoo too see wegawoo seta Mée Waa miya ikii me yaekegataamea, ikii me booyaamea.
53 Ogatamee mee idukaa Israel bagee me daamaa nadoowoosi naadi menaa kuwa malaikat bagee yuwa me doodoota ikii me bagee yuwa paagoo daamaa kisi-manee seta kiya ikii si yayeewookea" see asigi.

Stepanus mee wogeepeata menaa

54 Kuwa Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa kuwa menaa yeemaata kaama Stepanus mee esee kagoo ebo kegea, ego dakagegea.
55 Kiya Stepanus waa Roh Kudus mee pudii naadi epoo to wodoo pakaa-diitoo taaki naaki Ogatamee tupi, diino esee ebo. Ogatamee me dagi yagaa yaato Yesus Waa yiinaageeta ebo totaaki.
56 Stepanus me asiino, "Ikii deataaweei. Asiyoo epoo to kabaanta Ogatamee me dagi yagaa yaato Mée Yogaa mee yiinaageeta ebo totaaki deega nao" see asigi.
57 Kuwa yiitookea bagee yuwa apa takimegea, ebo menaa dabeata kaama yiibaga Stepanus paagoo epo enaataa peegea.
58 Waa ma amoo-tapu-tapu sedoota kota amoo pe-dogeamaagea. Wa me menaa yeepea bagee yuwa oma kamu me wugitagaano see naadi okoo me tapaato dokaa yuwa beageegea. Beageeta kaama kiyoo bagee ena ekaa da ko Saulus wa paagoo ekeasegea.
59 Oma kamu wugitaakea kaboo Stepanus me ebo menaa-menaa kaa asiino, "Tuhan Yesus, wae. Ni me dimi menaa da namasii" see asigi.
60 Kaguu to magaa to kaa weetaata ebo menaa kaa "Tuhan, wae. Kuwa okoo me nabooyaagea kuwa okoo kaa pedeo si yadootagaai" see aseta kaama boogi.

8

1 Stepanus mee booyaagea kuwa Saulus waa miya ede kigi.

Saulus me Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

Mee naagoo Yerusalem magaa kaa kiyoo Stepanus booyaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya wegee-wegee senaakea. Noonaa Yudea wee kaa oodaakea, noonaa Samaria wee kaa oodaakea, Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi ma wiya kuwa too se oota Yerusalem magaa kaa too toomuukea.
2 Ogatamee me menaa ipiipi yadeetaa see bagee noonaa me Stepanus bootaa da masegeeta ogo maataata kaama ebo yegee aamagaakea.
3 Kiya Saulus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma wegee-wegee taano see naadi abanaaki. Okoo me ee yuwa omaago ma kene yakabanaaki, ee yiba seemeta kaama paayogaa miya, api miya uduma pe-peneata doodoota digiyoo ee yiba seemiyaabuuki, kisee ukuwanaa segeeki.

Pilipus me Yesus me menaa Samaria magaa kaa yaweganaa seta menaa

4 Kuwa wegee-wegee naadi oodaa seta bagee yuwa okoo peanee sepea magaa kaa kiyoo-kiyoo Yesus me doometa menaa daamaa yaweganaakea.
5 Pilipus see mée to miya Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus kaa menaa kuwa doodoota Samaria magaa kaa pee-yaweganaaki.
6 Kiyoo bagee uduma daamaa esee yiitookea, wa me dimi nagii-nagii see ukuwayaabuuki agiyoo miya daamaa diitookea, kisee koo segeekea.
7 Kuwa ko paa yago bagee yuwa Pilipus me "Paa pooi" asigi naaki paa yuwa ebo menaa-menaa kaa peedaakea, bedaa bado pedeo bagee miya, oogimaata bagee yuwa miya bado daamaa kedaakea.
8 Mee kaama kiyoo magaa kaa bagee yuwa esee ede kegea.

7:52 Mat 23:34-37 **7:58** Kis 22:20 **7:60** Mat 5:44, Luk 23:34

9 Mee magaa kaa mée ena agoo, ekaa da ko Simon. Wa me duya kaa deetaaki
yuwa kuwa Samaria bagee okoo dimi nagimegeekea. Waa "Anii ebo bagee yoka" see
weganaa see mée.
10 Mée uduma, peedi bagee miya, ebo bagee miya okoo me "Sooi, waa esee ebo,
Ogatamee me pesee kiyaata mée to ii" see asegeekea.
11 Waa idukaa kaama kisee too duya kaa deegee naadi mée eebaa dimi nagimaakee
kaa wa me menaa maamaa yeegeekea.
12 Kuwa kaboo da taa ko Pilipus me "Ogatamee mee ebo mée eetotaaki, Wa me
wigintaata Mée Yesus, Ebo Kristus mee Wa me menaa yayeeweei" kisee weganaaki
naaki kiyoo bagee, paayogaa miya, api miya Yesus mikee nao see gaagea, uwo
tukumegea.
13 Simon waa miya Yesus mikee nao see gaagi. Uwo tukumemaata kaama kisee ki
Pilipus sekaataa peegi. Pilipus me mée me mikee gaasi naadi ukuwaaniyaabuu senaa
see agiyoo ma, apanaa diino ebo kaa dimi nagii-nagii agiyoo ma kuwa uduma Simon
waa dimi nagimigi.
14 Kuwa kaboo da "Samaria bagee miya Ogatamee me menaa mikee nao see gaagea"
see menaa kuwa doodoota Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa paagoo eewegagea. Okoo me Petrus ma, Yohanes ma asiino, "Ekea kuwa pe-
diino see yoka Samaria magaa kaa pooi" see asegea.
15 Ekea peedoota kuwa bagee yuwa paagoo peemaata kaama Roh Kudus mee okoo
miya masisi naadi sembahyang yaasegea.
16 Mee ko Roh mee kuwa Samaria bagee yuwa kaa eseaniino taa, okoo Tuhan Yesus
ekaa yiba uwo tukumeta kuwa too kemaata Roh mee okoo kaa isisi naadi yaidimegea.
17 Kiyoo kaama ekea me kuwa Samaria bagee kaa yagaa yamaagea naaki Roh Kudus
mee masegea.
18 Yagaa yamaataata kaama Roh mee masegea kuwa Simon waa miya deegi. Wa me
'Anii miya kisee ukuwaga naaki ou' see gaata kaama ekea asiino, "Anii kiedaanaka
yoka
19 anii miya yagaa yamaataa siyaa bagee yuwa okoo Roh Kudus mee masisi naadi
pesee da mee anii miya nii" see asigi.
20 Kiya Petrus me asiino, "Ogatamee me inii mée aii maniyaa Mée Roh mee ko kepe
me se edaayaa. A me kisee edaano see dimii gaape yoka aa ma, a me kepee ma epo
enaataa pedeo kaano daamaa.
21 Ogatamee me aa dimi koopoo see mée kadeegi yoka Wa me menaa yadoonaa,
Wa me agiyoo yaukuwanaa see kuwa aa peenaa ma epo yaukuwaano iyo, be.
22 Kuwa me kemaata a me pedeo dimii mee ekeasii, Tuhan paagoo maamaa idimaai,
a me pedeo dimii mee epa kaekeasiipi kepa.
23 A me 'Anii naaki ou' see dimii mee esee ebo. Mee pedeo dimi mee me aa
kagadimetaata kaama kisee dimii gaawoo see mée kadeega" see asigi.
24 Simon me asiino, "Yaai, kuwa ekea me pedeo see nasegea menaa ena ma Tuhan
me ni kaa se nadootaasi yoka Wa paagoo naidimaai" see asigi.
25 Kiyoo kaama mee magaa kaa Petrus ma, Yohanes ma ekea me "Enaa me Tuhan
mee kisee deeme, bedaa Wa me kisee mée asimi" see menaa kuwa eeweganaakea.
Yerusalem magaa kaa metaki peetaaki too Samaria bagee me magaa kaa ekea Yesus
me doometa menaa eewegapegee seta.

Pilipus me Yesus kaa menaa Etiopia magaa kaa mée to paagoo eewegata menaa

26 Kuwa kaboo da malaikat bagee ena Tuhan me menaa doodoota Pilipus paagoo
asiino, "Yerusalem magaa kaa kaama Gaza magaa kaa peegee see etaa da mee etaawee
Gaza magaa doodoo pooi" see asigi. Mee etaa da mee ebo mee maga ugii da taa peegee
see etaa da.

27 Etaawee peetaaka too ko eta mana kaa Etiopia kaa mée ena kiyoo tupi. Waa
ko Etiopia magaa kaa ebo tookee apii ekaa da ko Kandake wa me agiyoo-pagiyoo
yadiitoo taa see mée. Waa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi Yerusalem
magaa kaa peegeeta
28 metaki Etiopia magaa kaa kuda wodaa me doonaa see komaa da taa peetaaki.
Waa nabi Yesaya me idukaa ebeamaata menaa ena deepegeeki.
29 Kuwa kaboo da Roh me Pilipus asiino, "Kuda komaa da taa kitaa pooi" see asigi.
30 Yiibaga komaa da kaa peemaagi too ko nabi Yesaya me ebeamaata menaa ena
wegataaki. Pilipus me "Kuwa menaa yuwa aa naa nekeenege ye?" asigi naaki 31 "Yaai,
mena nase-manee taano bagee taa yoka anii kaasee nekeeniyaa? Iyo yoka ni paagoo
pakaanii" see asigi.
32 Mee mée to me deetaa sipi menaa mee ko kisee:
"Domba wodaa ena patamaano see yoo eepeeyaa mokoo,
bedaa domba pooduu to iyuu daayaa kaboo se menaa siyaa mokoo miya,
mee mée mee koogo mena ena ma wegaano taa.
33 Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa kiya Waa daba, peedi kiyaagea, pedeo agiyoo Wa
kaa yadootaagea.
Wa me magaa da kaa omegee, toogee seta yuwa sikiiniyaata yoka Wa me asii-kaba-
kaba seta bagee yuwa miya ewo, se wegayaa" *Yes 53:7-8*
see menaa ebeamaata.
34 Mee Etiopia kaa mée to me Pilipus asiino, "Kuwa menaa yiba mee mée mee
maamee ya? Nabi Yesaya waa ekaato kaa ebeamaata menaa ye, apanaa bagee kaa
menaa ye?" see asigi naaki
35 Pilipus me mee ebeamaata menaa da ipiipi eewegamaata kaama Yesus kaa menaa
daamaa tupi-manee sepegeeki.
36 Etaawee peetaa siyaa naaki uwo piku ena agoo. Etiopia kaa mée to me asiino,
"Aa naa deede. Apiyoo uwo piku ena agoo yoka uwo tukumaano daa ye?" see asigi.
37 [Pilipus me "Aa Yesus esee mikee nao see gaayu ko aa uwo tukumese" see asigi
naaki "Yesus Waa mikee Ogatamee me wigintaata Mée, Ogatamee Yoopaa see kuwa
anii mikee nao see gaaga" see asigi.]
38 Mee Etiopia kaa mée to me wa me komaa yadoonaa see mée to asiino, "Nakaayoo
tuguunii" see asigi. Pilipus ma ekea magaa da kaa eseanta ekea paaya uwo yiba
seemegea. Kiyoo kaama Pilipus me waa uwo yatukumigi.
39 Maayoo kaa pakaanegea naaki Tuhan me Roh me Pilipus mee maseageeyu.
Etiopia kaa mée to me Pilipus mee ewo, se deegi kiya wa me peetaaki magaa kaa
ede ma, ede ma sepegeeki.
40 Pilipus waa Ogatamee me maseageeta doodoota amoo Asdod magaa kaa pe-
ekeata kaama waa peedoota Kaisarea magaa kaa peetaaka too maga gakata Yesus
me doometa menaa yawegapegeeki.

9

Yesus me Saulus paagoo eewegata menaa

1 Kuwa kaboo da taa ko Saulus me Yesus sekaataa peetaa see bagee yuwa wugiino
see menaa omaago ma weganaaki. Waa Ebo Imam paagoo mena ena idimaano see
naadi peegi.
2 Mee ko Damsik magaa kaa kiyoo Yesus me etaa yaato peetaa see bagee, paayogaa
miya, api miya kuwa wa me peneata Yerusalem magaa kaa dogeamoo taano see yoka
wa me Ebo Imam paagoo asiino, "Anii kisee daba ukuwaano see naadi Damsik magaa

9:1 Kis 22:4-16, 26:9-18

kaa sembahyang segee see ee yuwa kaa eboo yuwa me anii naipi kiyaasi naadi kapoge ena naebeai" see asigi.
3 Kapoge yaebeamaata kaama peedoota Damsik magaa kaa peenaa ekaapa see yoo peemaagi too ko kisee ki taka ena epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa wa paagoo esee-baaga, uduma kisee wikimegooga.
4 Waa magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu da yeegi. "Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-wegee taake?" see asigi.
5 Saulus me "Tuhan, Aa maamee ya?" asigi naaki "Anii ko a me nawegee-wegee taa see Mée, Yesus mee.
6 Eto ko anoogeeta a me peetaake magaa kaa pooi. Kiyoo peemaata kaama 'Aa kisee ukuwaai, kisee ukuwaai' see kasiipea yoka" see asigi.
7 Kuwa Saulus ma epo peetaakea bagee yuwa mee menaa da yeegea kiya mée imii da ewo, se deegea yoka mena ena ma se asegea, kisee koogo toomaagea.
8 Saulus waa yiinaageeta emaa wikiinigi kiya agiyoo ena ma diino naka. Okoo ma enaataa bagee yuwa me wa me yagaa da peneata kaama badaa maadoota Damsik magaa kaa eepeegea.
9 Peemaata kaama kiyoo unu wedo kuwa uduma peenaa ma diino naka, naano agiyoo miya, uwo miya uduma peenaa ma noodee taano taa.

10 Damsik magaa kaa kiyoo Tuhan Yesus sekaataa peetaa see mée ena agoo, ekaa da ko Ananias. Tuhan me dega-dega kaa asiino, "Ananias wae" asigi naaki "Tuhan, nakaayoo topa" see asigi.
11 Tuhan me asiino, "Peedoota eta ena ekaa da ko Topoo See Etaa da kaa kiyoo pooi. Peemaata kaama Yudas see mée to me ee kaa kiyoo Tarsus magaa kaa kabata mée to Saulus mee abaai. Waa eto kiipaa sembahyang taaki.
12 Waa miya dega-dega kaa kadeepi. Kuwa ko waa bedaa diino keago kisi naadi Ananias see mée to me meedoota ni paagoo yagaa ni kaa namaagi see kuwa kadeepi yoka pooi" see asigi kiya
13 Ananias me asiino, "Tuhan, mee mée to me Yerusalem magaa kaa A me bagee kiyoo maamaa wegee-wegee simi menaa kuwa mée eebaa niiwegamea.
14 Bedaa Saulus me inii nakaayoo A ekaa kaweegee taa see bagee yuwa wa me daba peneasi naadi kapogee ena imam ebo yuwa me yaebeamaamea kuwa miya anii wedaaga yoka" see asigi.
15 Tuhan me asiino, "Waa ko Ni ekaa da nadoonaasi naadi wigintaata mée yoka dimi se nagimaai. Israel bagee paagoo miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya, magaa da kaa ebo tookee bagee paagoo miya kuwa uduma Ni me menaa naweganaa taapi mée yoka wa paagoo pooi.
16 Waa Ni ekaa da nadoonaa see mée kemaata mée me waa maamaa wegee-wegee taapea. Waa kisee maamaa ae-wae taano gaano pedeo see kuwa Ani me waa deeyaapa" see asigi.
17 Asigi naadi Ananias peedoota Saulus tupi ee yiba seemigi. Saulus kaa yagaa yamaata kaama asiino, "Saulus, enaa Yesus yiba ena kenaa bagee, aa nakaayoo metaaki too etaa da kaa a paagoo awee da kaa agoo kipi Mée Tuhan Yesus Wa me 'Saulus paagoo pooi' see nasigi. Wa me aa bedaa diino keago kese naadi, bedaa Roh Kudus mee a yiba kaawisi naadi kaama a paagoo namiyaagi" see asigi.
18 Asigi naadi taka ena kipii see see agiyoo kuwa Saulus me emaa masii to kaa kaama oseata eseanega naaki diino keago kigi. Waa anoogeeta uwo yatukumegea.
19 Naano agiyoo noomaata kaama pesee kigi.

Waa Damsik magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa paagoo unu wiya waa naa omemaata

20 kisee ki peedoota sembahyang segee see ee yuwa yiba Yesus kaa menaa eewe-
ganaa taano ko "Yesus Waa mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa weganaaki.
21 Wa me menaa yiitookea bagee dimi nagimegea. "Mee mée mee Yerusalem magaa
kaa Yesus ekaa weegee see bagee yuwa wegee-wegee taa see mée, se maa? Nakaayoo
miya kuwa bagee yuwa peneata kaama imam ebo yuwa paagoo dogeamoo taano see
naadi migi, se maa?" see asegea.
22 Kiya Saulus me Yesus kaa menaa yaweganaa taano kuwa pesee kega, pesee kega
naadi kaama apanaa bagee yuwa okoo apaa-apaa siyaagi. "Yesus mee ko idukaa
kaama Ogatamee me wigintaata see wegawoo seta Mée mee yoka" see menaa kuwa
ipi kaa omaago ma weganaaki kuwa Damsik magaa kaa Yahudi bagee yuwa me pe-
asiino menaa ena ma taa.

Saulus mee oota menaa

23 Omegee naadi Yahudi bagee yuwa me Saulus wugiino see menaa koogo
aawegaakea
24 kiya kuwa wugiino menaa yuwa Saulus waa ipi kigi. Kuwa bagee yuwa egapi
yaato miya, daatooyiba yaato miya mee magaa kaa peegee see etaa da kaa waa
patamaano see naadi yuumaanegeekea.
25 Kiya daatooyiba yaato Saulus wa me topenaa see bagee yuwa me mee magaa kaa
oma wagee to tokogoo da taa kitaa Saulus mee iduunee ayaa yiba awemaata kaama
togoo one me maga kaa koogo isiyaagea.
26 Magaa da kaa eseanta peedoota Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
paagoo peemaagi naaki okoo wedaagea. Waa 'Yesus mikee gaayaa see mée se' see
gaagea
27 kiya Barnabas mee kisee dimii taa. Wa me Saulus badaa maadoota Yesus me
menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo mena yawegagi. Kuwa ko Saulus me etaa
da kaa Tuhan deepi see menaa ma, Tuhan me waa asimi menaa ma, wa me Damsik
magaa kaa Yesus kaa menaa omaago ma yaweganaa sipi kuwa miya uduma wa me
okoo paagoo daamaa eewegagi.
28 Saulus mee okoo paagoo omegee taaki too Yerusalem magaa kaa Tuhan kaa
menaa omaago ma yaweganaaki.
29 Saulus waa wugiino see bagee kiyoo agoo. Okoo Yahudi bagee kiya Yunani menaa
wegataa see bagee yuwa. Okoo Saulus ma omaago ma mena aawegaakea kiya waa
wugiino see naadi kaama koogo dimi daagea.
30 Kuwa wugiino menaa yuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ipi keta kaama
Saulus koogo badaa maadoota Kaisarea magaa kaa eepeemaata kaama "Aa Tarsus
magaa kaa pooi" see asegea.
31 Kuwa kaboo da taa ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Yudea wee kaa miya,
Galilea wee kaa miya, Samaria wee kaa miya kuwa uduma mée me wegee-wegee
taano taa kemaata okoo uu see dimii pesee kiwookea. Okoo Tuhan Wa too ebo, Wa
too wedaagea, bedaa Roh Kudus me okoo dimi mena pesee kiyaabuu segee naadi
kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa mée eebaa kedaaka.

Petrus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwata menaa

32 Petrus waa kiyoo-kiyoo peenaa naadi egaa ena peedoota Lida magaa kaa kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee paagoo peemaagi too ko
33 kiyoo oogimaata mée ena agoo, ekaa da ko Eneas. Waa tahun wagoo kuwa
peenaa ma se peenaa, opee to kaa too ometaa see mée.
34 Petrus me waa asiino, "Eneas, wae. Yesus Kristus me aa poono daamaa kakiyaagi
yoka anoogeeta a me opee to bebenamagaai" see asigi naaki taka ena anoogeegi.

9:23 2Kor 11:32-33

35 Kuwa Lida magaa kaa bagee ma, Saron magaa kaa bagee miya uduma mee mée
to daamaa peenaaki kuwa deeta kaama Tuhan Yesus mikee nao see gaagea.

36 Kiyoo kaama maga ena ekaa da ko Yope magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa
apii ena agoo, ekaa da ko Tabita, Yunani menaa kaa ekaa gaayu ko Dorkas see ekaa
mee. Mee apii waa daamaa agiyoo aii yaukuwagee, daba bagee yuwa aii manegee,
kisee ukuwagee see apii.
37 Kuwa kaboo da ikiyoo meanta kaama booga. Bootaa da uwo wetogemaata kaama
ee asii mee kakadee kaa pakaa-ekeasegea.
38 Pakaa-ekeata kaama kuwa Yesus sekaataa peetaa see bagee yuwa me "Petrus
waa Lida magaa kaa tupi" see menaa yeegea. Lida magaa kaa kaama Yope magaa
mee ekaapa yoka okoo me "Mée wiya waa pe-dii" see asegea. Ekea Petrus paagoo
peemaata kaama "Nakaayoo moga meei see kasegea" see asegea.
39 Petrus ekea ma epo peedoota ee to kaa asii mee kakadee kaa eepakaamaagi too
ko bootaa da paagoo api miyaa uduma yege aamagaa taakea. Dorkas waa bogaano
taa kaboo mée yaiyagee seta dokaa yuwa, ebo miya, peedi miya deeyaagea.
40 Petrus me okoo uduma "Yoo da kaa eseanii" see aseta kaama kagu keagee da kaa
sebaata kaama sembahyang yaidimigi. Kiyoo kaama bootaa da yaato ikigi maataata
kaama asiino, "Tabita aa anoogii" asigi naaki kisee ki emaa wikiinega. Petrus deeta
kaama anoogeeta toomuu taaka.
41 Petrus me wa me yagaa da peneata goekeasigi naaki yiinaageega. Kiyoo kaama
Petrus me mena ugigi naaki kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, api miyaa
yuwa ma kuwa uduma pakaamaagea ko mikee, apii to anoogeeta totaaka.
42 Kuwa menaa yuwa doonaa segee naadi kaama Yope magaa kaa bagee uduma
yeegea, mée eebaa Tuhan mikee nao see gaagea.
43 Petrus mee kiyoo bagee ena ekaa da ko Simon, wa me ee kaa maamaa eeomegee
seta. Simon waa woda kado gukumemaata ipiipii taa see mée.

10

Malaikat bagee ena me Kornelius paagoo aseta menaa

1 Kuwa kaboo da Kaisarea magaa kaa mée ena agoo, ekaa da ko Kornelius. Waa ko
Roma kaa okaa yago bagee me eboo ena. Wa me okaa yago bagee kutuu ekaa da ko
Italia kaa kutuu.
2 Kornelius waa ma, wa me ee kaa bagee ma uduma dimi topoo see bagee yuwa.
Okoo Yahudi bagee se kiya Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee
yuwa. Kepe waa, agiyoo waa imi taa see bagee yuwa wa me agiyoo yawuditaa,
Ogatamee paagoo maamaa sembahyang ukuwataa, kisee ukuwagee see mée.
3 Egaa ena uwaataa, keno ese-kotoonigi kaboo dega-dega kaa Ogatamee me menaa
eseasegee see bagee ena wa paagoo migi see kuwa mikee deegi. Wa me "Kornelius,
wae" asigi naaki
4 mee mée to maamaa diitooki, esee weda kaa asiino, "Ei, ebo bagee, maagiyoo?"
asigi. Mee malaikat see mée to me asiino, "A me sembahyang menaa kuwa Ogatamee
me kayeegeeki, bedaa a me apanaa bagee aii manegeeke kuwa miya Waa daamaa
kadeegeeki. Kuwa agiyoo uduma Ni paagoo daamaa naekega-manee siyaa agiyoo
mokoo, kisee Waa kanekeenigi.
5 Eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino bagee peeyaai. Waa ekaa ena
mee Petrus,
6 eto kiipaa Yope magaa kaa, maakaa pikuu da geboo da kaa magaa kaa tupi. Waa
kiyoo apanaa Simon, woda kado ipiipii taa see mée me ee kaa omegeeki" see asigi.

7 Mee malaikat see mée to kuwa menaa asemaata kaama pe-seomigi kaboo
Kornelius wa me agiyoo yaokagee see bagee wedo "Ikii meei" asigi. Ena mee okaa
yago mée, Ogatamee mikee gaayaa see mée.
8 Kornelius wa me deepi yuwa uduma eewegamaata kaama "Yope magaa kaa Petrus
mee badaa pe-namaagii" see asigi.

Ogatamee me Petrus dega-dega kaa deeyaata menaa

9 Tokoma mee da kuwa bagee yuwa Petrus badaa maagiino see naadi Yope magaa
kaa peetaakea. Kuwa kaboo da taa ko Petrus waa sembahyang taano see naadi kenoo
to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo ee dagii da kaa pakaamaata kaama
10 sembahyang taaka too ko naano agiyoo naadi dimii mega. Kuwa ee kaa bagee
yuwa naano agiyoo eeyuwitaakea kaboo waa dega-dega kaa deegi.
11 Wa me deegi kuwa ko epoo to kabaanta kaama ebo dokaa ena mokoo otoo yuwa
peneata kaama magaa da kaa esee-sekeetaata toga. 12 Eseanta kaama agiyoo-pagiyoo
eebaa topa. Bado wui see agiyoo ma, bogaa yiba agiyoo-pagiyoo ma, bedo woda
tomaa-tomaa ma, magaa da taa peenaa-paanaa see agiyoo tomaa-tomaa miya mee
dokaa da kaa topa.
13 Kuwa kaboo da mena wuu ena yeegi, mee ko "Petrus, aa anoogeeta kaama kuwa
agiyoo yuwa patameeii naadi naai" see asigi.
14 Petrus me asiino, "Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see agiyoo. Kisee agiyoo ena
ma anii noodiino taa" see asigi.
15 Bedaa mee mena wuu da asiino, "Ni me 'Daamaa, dagu' see wegataayaa agiyoo
yuwa 'Kuwa daa, pedeo' see kuwa se wegaai" see asigi.
16 Petrus me kuwa agiyoo yuwa emaa taka wedo deamaagi too ko taka ena dokaa
da mee bedaa epoo to wodoo metaki pakaa-seomega.
17 "Mee kaasee agiyoo deepa naa ya? Kaasee menaa nasigi naa ya?" see dimi nagii-
nagii taaki too ko yamokiyoo Kornelius me pooi see asigi bagee yuwa megea. Okoo
Simon wa me ee abanaa naadi wa me ee kaa peemaata kaama wagee kenee to kaa
kaama asiino,
18 "Wae, Simon mee nakaayoo omegeeki ye? Petrus see ekaa miya weeyaa see mée
mee abanaake" see asegea.
19 Kuwa kaboo da Petrus wa me yumakaa deepi yuwa gaagaa taaki too ko Roh me
asiino, "Yamokiyoo aa kaabanaakea bagee okoo wedo topea.
20 Kuwa Ni me kamiyaaga bagee yoka aa dimi se gaagaa taai, okoo paagoo
eseemaata okoo sekaataa pooi" see asigi.
21 Esedoota okoo paagoo "Wae, ikii me abanaakea mée mee anii yoka maagiyoo kaa
megea ya?" see asigi.
22 Okoo me asiino, "Kornelius see mée to me 'Petrus pe-nadii' see mée asigi naadi
mege. Waa ko Roma kaa okaa yago bagee yuwa me eboo. Waa dimi topoo, Ogatamee
Wa too weda see mée, Yahudi bagee uduma waa dimi daamaa see yawegataa see mée.
Wa paagoo malaikat bagee ena me asiino, 'Petrus me aa kaawegaano see menaa kuwa
aa yeese yoka badaa pe-maagii' see asimi naadi mege" see asegea.
23 Petrus me "Daamaa, pakaanii, niiumii" see asigi.
Omemaayu tokoma mee da Petrus ma, Yope magaa kaa Yesus yiba ena kenaa bagee
noonaa ma epo enaataa peedoota eta mana kaa omemaayu,
24 tokoma mee da Kaisarea magaa kaa peemaayu. Kuwa kaboo da Kornelius wa
me okoo mani megea naaki ou naadi maamaa diitoo taaki. Waa ma kenaa bagee
miya, epa see bagee apanaa miya uduma Petrus me menaa daamaa yeesi naadi "Ee
kaa meei" see asenaa sipi yoka kuwa bagee miya wa me ee kaa diitoo taakea. Petrus
nuwaa Kornelius me ee kaa peemaata kaama

10:14 Im 20:25 **10:15** Mrk 7:15-19

25 pakaanigi too ko Kornelius peedoota Petrus paagoo yaapaagee taano see naadi
wa me badoo da kaa mumoo to esee-ekeasigi.
26 Kiya Petrus me "Anii miya mée yoka anoogii" see aseta kaama yagaa da peneata
anoogeeyaagi.
27 Waa Kornelius ma mena aawegaa naadi kaama bedaa peedoota ee yiba kiwisi
ena kaa peemaagi too ko mée eebaa kiyoo kutumemaata totaakea.
28 Petrus me okoo asiino, "Anii Yahudi kaa mée to yoka ikii apanaa tomaa kaa bagee
ma kiitoono kuwa daa, ikii me ee yiba seemaano mee miya daa see kuwa Yahudi
bagee kisee menaa wegawoo siyaa kiya Ogatamee me 'Kisee menaa se wegaai' see
nasimi. Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka pedeo, see kuwa taa see nadeeyaami.*
29 Kisee kemaata ikii me 'Meei' see nasemea naagoo anii dimi nagimaano taa, mani
nakaayoo daba mepa. Eto ko ikii kaasee kaa nakaayoo badaa namaapea ya?" see
asigi.
30 Kornelius me asiino, "Unu wedo ompea mee naagoo eto see see keno ese-kotoonigi
kaboo anii ee kaa sembahyang taaka too ko taka ena apiyoo mée ena yiinaageeta
totaaki, wa me dokaa kuwa uduma wisidaaka.
31 Wa me nasiino, 'A me sembahyang menaa kuwa Ogatamee me kayeegeeki, bedaa
a me apanaa bagee aii manegeeke kuwa miya Waa daamaa kadeegeeki. Kuwa agiyoo
uduma Waa kanekeenigi yoka
32 eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino bagee peeyaai. Waa ekaa ena
mee Petrus, eto kiipaa Yope magaa kaa kiyoo apanaa Simon, woda kado ipiipii taa
see mée me ee kaa maakaa pikuu da geboo da kaa omegeeki' see kuwa nasegeemi.
33 Kuwa me kemaata aa mese naadi 'Moga badaa pe-namaagii' see asema. Aa dimi
ekegataata nameemaage, paamee. Tuhan me aa 'Pe-eewegaai' see kasigi menaa yuwa
inii uduma yiino see naadi yigimemaage. Eto ko inii paaya Wa emaa dagii da kaa
nakaayoo topea yoka daamaa naawegaai" see asigi.

Petrus me eewegata menaa

34 Petrus me eewegata menaa kuwa ko kisee: "Ogatamee me magaa da kaa mée
tomaa-tomaa kuwa toma ena mee epa, toma ena mee be see gaataa see se, kisee mée
se pekataayaa, se wigintaayaa, okoo uduma endagii see deeyaa, see kuwa anii eto too
nekeenega. Magaa da kaa bagee toma ena too too epa see kuwa se kiya
35 mée tomaa gakata uduma okoo Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee naadi
kaama daamaa, topoo see dimii kaa yaukuwagee see bagee kuwa uduma Wa me epa
kiyaa.
36 Yesus Kristus mee, inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaano Mée Wa me menaa
kuwa Ogatamee me inii Israel bagee yuwa paagoo mée wegayaabuu taaki see kuwa
ikii miya ipi. Yesus Waa ko mée tomaa-tomaa uduma epoo Mée Tuhan mee.
37 Yudea wee kaa magaa uduma kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa miya
ikii ipi. Kuwa ko petamanii Galilea wee kaa kaama Yohanes me mée yuwa uwo
tukumisi naadi menaa weganaa seta.
38 Kiyoo kaama Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee Ogatamee me Roh Kudus ma, Wa
me pesee agiyoo ma kuwa Wa kaa yadootaata. Ogatamee Waa ma enaataa kemaata
daamaa agiyoo ukuwanaa, peenaa seta, paa yago bagee miya paa yaabagaapii seta,
kisee koo senaa seta yuwa kuwa miya ikii ipi.

---

* **10:28** Petrus me "Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka pedeo see kuwa taa see nadeeyaami" see aseta menaa mee ko miyoo taa Petrus paagoo Ogatamee me dega-dega kaa Yahudi bagee me naano daa see agiyoo kuwa dagu see deeyaami yoka apanaa tomaa kaa bagee eetoono daa see taa see gaasi naadi aseta menaa mee. **10:28** Kis 10:15 **10:34** Gal 3:28, Kol 3:11 **10:36** Ep 2:13-18, Kol 1:20-22

39 Yahudi bagee me magaa kaa uduma, Yerusalem magaa kaa miya Yesus me
ukuwanaa, peenaa seta kuwa anii ma, apanaa bagee miya inii deeta kaama
yaweganaake. Yesus mee piya bokoo to kaa booyaamea
40 kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaata kaama mée yuwa
paagoo deeyaami.
41 Mée uduma Waa diino taa, inii Ogatamee me kuwa menaa yaweganaasi naadi
mée wiginta bagee yuwa me too Waa deeme. Waa aya andoo peeta kaama inii paagoo
agiyoo epo noogee seme.
42 Inii Yesus me doometa menaa kuwa pe-eeweganaa taai see mée asimi, bedaa
iminookaa mée tomaa-tomaa wigintagaasi naadi wigintaata Mée Wa me boota bagee
yuwa miya wigintagaatagi, bogaano taa bagee yuwa miya wigintagaatagi yoka, see
gaamaasi naadi menaa kuwa miya pe-eeweganaa taai see mée asimi.
43 Idukaa nabi bagee uduma okoo me wegawoo seta menaa kuwa ko kisee: 'Waa
mikee gaayaa bagee yuwa uduma okoo me pedeo yuwa Wa me epa yaekeasiitagi' see
menaa wegawoo seta" see asigi.

Apanaa tomaa kaa bagee miya Roh Kudus maseta menaa

44 Petrus me kisee wegataaki too ko kuwa menaa yiitookea bagee yuwa okoo kaa
Roh Kudus mee esedaa naadi kaama
45-46 okoo mena tomaa-tomaa kaa wegagea, kisee Ogatamee yaapaageekea. Petrus
ma epo mepea bagee yuwa miya kisee yeegea. Okoo Yahudi kaa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa. Okoo me sooi, Roh Kudus mee kuwa apanaa tomaa kaa bagee kuwa kaa
miya yakabagekomeegi nao naadi dimi nagimegea. Petrus me asiino,
47 "Roh Kudus mee inii masemaame see see okoo miya masemaagea yoka okoo uwo
tukumaano kuwa taameekee iyo.
48 Okoo Yesus Kristus ekaa yiba uwo yatukumaai" see asigi. Kuwa bagee yuwa uwo
yatukumemaata kaama okoo me "Petrus aa nakaayoo peenaa naaomegee taai" see
asegea.

11

Petrus me Yerusalem magaa kaa pe-eewegata menaa

1 Kuwa apanaa tomaa kaa bagee me Ogatamee me menaa mikee nao naadi
masemaagea see menaa kuwa doodoota Yudea wee kaa eeweganaa naadi kaama
Yesus me menaa yadoonaa see bagee ma, Yesus yiba ena kenaa bagee apanaa yuwa
miya yeemaagea.
2 Petrus waa Yerusalem magaa kaa metaki peemaaga too ko Yahudi kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa me waa kagoo kaa asiino,
3 "Yaai, aa apanaa tomaa kaa bagee paagoo eetoogee sepe, okoo paagoo naano
agiyoo epo noogee sepe" see asegea.
4 Petrus wa me petamanii deepi-deepi yuwa kaama asii kuwa uduma okoo daamaa
nekeensi naadi eewegata menaa kuwa ko kisee:
5 "Anii Yope magaa kaa omegeeki too egaa ena sembahyang siyaa naaki dega-dega
kaa nadeeyaagi. Ebo dokaa ena mokoo epoo to kaa kaama otoo yuwa peneata kaama
esee-sekeetaata ni paagoo eseemaaga.
6 Eseemaaga kaboo deeyaa naaki bado wui see agiyoo ma, bogaa yiba agiyoo ma,
bedo woda tomaa-tomaa miya, magaa da taa peenaa-paanaa see agiyoo tomaa-tomaa
miya mee dokaa da kaa topa.
7 Anii mena wuu ena yeetaa. 'Petrus, aa anoogeeta kaama kuwa agiyoo yuwa
patameeii naadi naai' see nasigi naadi

10:42 Yoh 5:22-24, Kis 17:31 **11:2** Gal 2:12-14

8 ani me 'Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see agiyoo. Kisee agiyoo ena ma, ena ma
anii noodiino taa yoka' see asetaa.
9 Kiya bedaa mee mena wuu da me nasiino, 'Ni me "Daamaa, dagu" see wegataayaa
agiyoo yuwa "Kuwa daa, pedeo" see kuwa se wegaai' see nasigi.
10 Anii kuwa agiyoo yuwa kaagaa wedo deepa, mee kaama too dokaa da mee bedaa
epoo to wodoo metaki pakaa-seomega.
11 Kuwa kaboo da taa ko kisee ki Kaisarea magaa kaa bagee okoo wedo anii nadiino
see naadi ni me omegee see ee kaa meemaagea.
12 Roh me anii nasiino, 'Se gaagaa taai, okoo sekaataa pooi' see nasigi yoka anii ma,
apuwa Yesus yiba ena kenaa bagee okoo bidimi kuwa ma inii okoo sekaataa peedoota
mee mée to me ee yiba seemetaa.
13 Wa me mée asiino, 'Anii miyoo taa ni me ee kaa kaama malaikat bagee ena deepa.
Mee mée to me nasiino, "Eto ko mée ena ekaa da ko Simon mee Yope magaa kaa tupi
yoka badaa maagiino bagee peeyaai. Waa ekaa ena mee ko Petrus.
14 Wa me kiiwegaapi menaa kuwa me aa ma, a me ee kaa bagee ma ikii uduma
daba daagimaa poopea" see kuwa malaikat see mée to me nasigi menaa da' see kuwa
wa me kisee naawegagi.
15 Anii wa me ee kaa kaama mena eewegataaka too ko mikee Roh Kudus mee okoo
kaa esedaa sipi, petamanii inii kaa eseanee seta see see okoo kiyoo bagee kaa miya
kisee eseaneeka.
16 Kisee ukuwadaaka naadi anii Tuhan me asimi menaa ena nekeenega. Mee ko
'Yohanes me uwo yiba mée yatukumeta kiya Ogatamee me ikii Roh Kudus yiba miya
kitukumaatagi' see asimi ii see kuwa nekeenema.
17 See kemaata Roh mee, inii Tuhan Yesus Kristus mikee nao naadi kaama Ogatamee
me Waa aii mée manimi see see Wa me okoo miya aii manigi yoka ani me Ogatamee
mee taamegee siyaa ye?" see asigi.
18 Kisee asigi naadi kuwa yiitookea bagee yuwa me Petrus kagoo kepea yuwa
sikiinega. Okoo Ogatamee yaapaagee see kaa asiino, "Kisee kemaata apanaa tomaa
kaa bagee miya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi Wa me yaukuwaaniyaagi ii see kuwa eto too
nekeenege yoka kiiboo, paamee" see asegea.

Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa menaa

19 Idukaa Stepanus mee booyaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya
wegee-wegee senaa naadi oodaa seta bagee kuwa ko noonaa Penisia magaa kaa,
noonaa Siprus maga okogoo to kaa, noonaa Antiokia magaa kaa oodaa seta. Kuwa
magaa yuwa kaa peemaata kaama kiyoo Yahudi bagee yuwa paagoo too Yesus kaa
menaa eewegaanaa seta.
20 Kiya Siprus kaa bagee noonaa ma, Kirene kaa bagee noonaa ma okoo peedoota
Antiokia magaa kaa peemaata kaama kiyoo apanaa tomaa kaa bagee yuwa paagoo
miya Tuhan Yesus me daamaa doometa menaa eewegaanaa seta.
21 Tuhan Wa me pesee yagaa okoo ma enaataa kemaata mée eebaa Tuhan mikee
nao naadi okoo me pedeo yuwa ekeata Wa kaa too dimi maataagea.
22 Kuwa ukuwaandaa seta menaa yuwa doodoota Yerusalem magaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa paagoo pe-eewegagea. Okoo me kuwa menaa yeeta kaama
Barnabas paagoo "Kuwa ukuwaandaa seta yuwa aa pe-naadeegii" see asegea naadi
waa Antiokia magaa kaa peegi.
23 Peemaata kaama deenaa naadi mikee, Ogatamee me epaa mee apanaa tomaa kaa
bagee paagoo miya Wa me maamaa yadootagaa segeeki nao naadi esee ede kigi. Wa

11:16 Kis 1:5 **11:19** Kis 8:1-4

me okoo paagoo "Ikii makii taa, kisee too Tuhan nao naadi Wa kaa too dimi maawoo, umiwoo taai" see menaa eeweganaaki.
24 Barnabas waa dimi daamaa, Roh Kudus mee pudii see mée, Yesus mikee gaano dimii mee ebo see mée. Kuwa wodoo taa Tuhan mikee gaayaa bagee mée eebaa kedaakea.
25 Kiyoo kaama Barnabas me Saulus pe-diino see naadi peedoota Tarsus magaa kaa peemaata kaama
26 Saulus ma aadoo naadi kaama metaki Antiokia magaa kaa badaa maadoo peegi. Antiokia magaa kaa peemaata kaama ekea tahun ena Yesus mikee gaayaa bagee yuwa mée eebaa topegee seta. Antiokia magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Kristen bagee see ekaa mee petamanii munta.

"Naano agiyoo taa uwaa meepa" see wegata menaa

27 Kuwa kaboo da taa ko nabi bagee noonaa Yerusalem magaa kaa kaama Antiokia magaa kaa peegea.
28 Ena mee ekaa da ko Agabus. Roh me Agabus mena ena ase-maneegi naadi waa yiinaageeta kaama asiino, "Ikii nayeeweei. Eebaa umiino taa kaa maga uduma naano agiyoo taa uwaa meepa yoka" see asigi. (Mikee, Kaisar Klaudius mee ebo tota kaboo ukuwaanta.)
29 Naano agiyoo taa uwaa mega naadi kiyoo Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me amokiyoo Yudea wee kaa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa "Okoo naano agiyoo edaasi naadi inii me agoo see kepee yuwa niidogaai" see asegea. Okoo ena-ena kepe agoo kiyaa yuwa doodoo kuwa sikii-sikii kutuu segee naadi kaama
30 Barnabas ma, Saulus ma "Ekea kuwa kepee pe-niimanii" asegea. Ekea kepe doodoota kaama Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa paagoo pe-manegea.

12

Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

1 Kuwa kaboo da Israel magaa to kaa ebo tookee mée Herodes me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa noonaa "Pe-peneata kaama digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi.
2 Dogeamaata kaama Yohanes awaagi Yakobus mee mowai me daapeasegea.
3 Yakobus boogi naadi Yahudi bagee okoo ede kegea. Ede kegea yoka Herodes me "Petrus mee miya pe-peneasii" see asigi. Wa me kuwa koo seta kuwa ko ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa kaboo ukuwagi.
4 Petrus mee peneata kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Digiyoo ee yiba kiyoo okaa yago bagee eebaa waa diitookea. Kuwa bagee uduma mée kutuu wui aapeka-peka see diitoo segeekea. Herodes me gaano, 'Paskah noomaata kaama Petrus waa mée yuwa paagoo wa kaa pedeo menaa yeesi naadi badaa yamagaapa' see gaagi.
5 Petrus mee digiyoo ee yiba omegeeki kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Ogatamee paagoo maamaa sembahyang yasegeekea.
6 Herodes me Petrus wa kaa pedeo menaa yeesi naadi mée yuwa paagoo badaa yamagaano see naagoo daatooyiba yaato Petrus waa digiyoo ee yiba kiyoo okaa yago bagee wiya yaayupii da kaa toomoo ometaaki. Pose onee wiya wa me yagaa yuwa gadimetaata kaama okaa yago bagee ekea me yagaa da kaa pe-opeetaagea. Kenee to kaa apanaa bagee wiya miya kiyoo diitoo taakea.
7 Taka ena Tuhan me menaa eseasegee see bagee ena kiyoo eseemaagi, digiyoo ee yiba kusi-kusii da wogaamaaga. Petrus pamee da taa peenaa yagaamoo asigi naaki

12:2 Mrk 10:35-39

anoogeegi. "Mani anoogii" see asigi naaki kuwa yagaa da kaa gadimetaagea pose onee yuwa waadibaa kisee beanega.
8 Bedaa wa me asiino, "A me dokaa ma, bado doko miya maatagaai" asigi naaki kisee maataagi. "Ebo mee dokaa da maataata ni sekaataa meei" see asigi.
9 Petrus mee malaikat see mée to sekaataa peegi. Malaikat see mée to me ukuwagi agiyoo yuwa nekeeniino taa. "Dega-dega kaa deega kepa" see gaagi kiya taa, uduma awee da kaa ukuwagi agiyoo.
10 Peedoota kiyoo diitoo taa see bagee kutuu ena kaa peemaaga too ko taameenega keenda, se deemaagea. Kiyoo kaama amoo-sege bedaa apanaa diitoo taa see bagee wiyaagoo to kutuu mee kaa miya kisee se deemaagea. Kisee peedoota mee magaa kaa peegee see etaa da kaa kiyoo pose kenee to kaa peemaayaa naaki kene waadibaa kisee kabaanega. Etaawee peetaaka too taka ena malaikat see mée to kisee egaapeasigi, ewo.
11 Kuwa kaboo da Petrus mee dimi meemaata kaama daamaa nekeenigi. "Mikee, Herodes ma, Yahudi bagee ma okoo anii napatamaapea naadi Tuhan me malaikat see mée to ni paagoo naisiyaata daba napeeyaagi ii see kuwa eto nekeenega" see gaagi.
12 Kisee nekeenta kaama peedoota Yohanes Markus baayo Maria me ee kaa peemaagi too ko mee ee yiba kiyoo mée eebaa kutuu semaata sembahyang taakea.
13 Mee ee geboo da kaa ebo wagee kenee to kaa kiyoo peemaata kaama kenee to kaa tugu-tugu siyaa naaki Maria me agiyoo yaokagee see apii ena ekaa da ko Rode mee kene yakabaano see naadi mega.
14 Petrus me mena ugiyaa naaki mee apii to esee ede kaa se gaata kenee to si yakabata kaama yiibaga metaki ee yiba peega. "Petrus waa nakaayoo, wagee kenee to kaa tupi nao" see asega.
15 Ee yiba bagee me "Taa, Petrus se. Aa taki-takii meanege ye?" see asegea kiya wa me "Taki-takii se, waa wagee kenee to kaa tupi" see maamaa asega naadi okoo me "Kisee gaayu ko Petrus se kiya waa diitoo segee see malaikat see mée to kepa ke" see asegea.
16 Yoo da kaa Petrus kisee kenee to kaa maamaa tugu-tuguki naadi okoo uduma megea. Kenee to kabataata kaama deeyaa naaki kiyoo tupi. Okoo dimi nagimaano ebo.
17 Petrus okoo uduma koogo toomaasi naadi mena se ogeta aii yagaa da me too koogo-koogo see asigi. Tuhan me digiyoo ee yiba kaama daba naapeepi see menaa uduma eewegagi. "Kuwa menaa yuwa Yakobus* ma, Yesus yiba ena kenaa bagee apa yuwa miya uduma pe-eewegaai" see asigi. Kiyoo kaama maga ena kaa peegi.
18 Tokoma mee da digiyoo ee kaa kiyoo diitoo taa see bagee yuwa me yaai, Petrus kayoo peepi ya naadi dimi gaagaa ebo.
19 Kisee yaai-yaai taakea kaboo Herodes meemaagi. Wa me "Petrus mee niiabaai" see asigi kiya se deemaagea yoka wa me kuwa diitoo taa see bagee yuwa paagoo apaadeeki. Okoo ewo naadi kaama Herodes me "Kuwa bagee yuwa patameepeasi yoka badaa magaai" see asigi. Aseta kaama waa Yudea wee kaa kaama peedoota Kaisarea magaa kaa peemaata kiyoo omegee, toogeeki.

Ogatamee me Herodes booyaata menaa

20 Kuwa kaboo da Herodes waa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kagoo kigi. Wa me kuwa magaa wiya kaa bagee me waa ebo toogee see magaa kaa bagee paagoo naano agiyoo pe-edaano be kaa "Kuwa bagee paagoo si yaedaai" see asigi. Kuwa me kemaata kuwa maga wiya kaa bagee me naano agiyoo daba mée edaayaasi naadi epo enaataa Herodes paagoo peegea. Okoo Herodes wa

* **12:17** Yakobus see mée to mee ko Yesus Waebee, Yesus mikee gaata bagee yuwa tuku see mée ena.

kaa tabogetaa see eboo ena ekaa da ko Belastus paagoo keta peemaata kaama asiino,
"Herodes me inii mée kagoo ketaa see kuwa taa kisi yoka mée yaasii" see asegea.
21 Kuwa menaa aawegaa taano see naagoo Herodes waa magaa da kaa ebo tookee
bagee me dokaa yuwa maatagaa naadi wa me ebo animagaano yoo kiyoo animaata
kaama ebo menaa wegakomeeki.
22 Kiyoo yiitookea bagee me mena ebo kaa "Mée me mena wuu da se kiya Ogatamee
waa mena wegagi keenda" see asegea.
23 Herodes me "Anii Ogatamee se, Ogatamee mee Wa too Eboo yoka" see menaa
wegaano taa, kisee Ogatamee ebo ekeasiino taa kemaata taka ena Tuhan me menaa
eseasegee see bagee ena me pedeo agiyoo yadootaagi naaki patoodii deemaata boogi.
24 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa maga eebaa wudidaa, peedaaka naaki Yesus
mikee gaayaa bagee eebaa kedaaka.
25 Barnabas ma, Saulus ma ekea me Yerusalem magaa kaa pe-ukuwaano see agiyoo
yuwa ukuwamaata kaama Yohanes Markus see mée to mee badaa maadoota okoo
wedo Antiokia magaa kaa peegea.

13

Barnabas ma, Saulus ma ekea mena doonaasi naadi wiginta menaa

1 Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo paagoo nabi bagee
ma, Ogatamee me menaa mée topetaa see bagee miya agoo, kuwa ko Barnabas ma,
Simeon ma, Kirene magaa kaa mée to Lukius ma, Menahem ma, Saulus ma kuwa
agoo. Simeon mee ko wiyaagoo to ekaa da ko Niger see ekaa miya weeyaa. Menahem
mee ko idukaa Herodes Antipas ma ekea enaataa muniwoo seta yogaa to mee.
2 Okoo Tuhan Wa too ebo ekee, naano agiyoo tapoo toogee, kisee yaukuwageekea
kaboo Roh Kudus me asiino, "Barnabas ma, Saulus ma ekea Ni me asiipa agiyoo pe-
naukuwanaasi yoka nawigineai" see asigi.
3 Okoo naano agiyoo tapoo omegee, sembahyang ukuwagee naadi kaama Barnabas
ma, Saulus ma ekea kaa yagaa yamaata kaama "Eto ko pooi" see asegea.
4 Kisee Roh Kudus me ekea pooi see aseta kaama ekea peedoota Seleukia magaa
kaa peemaata kaama bedaa kapal komaa taa Siprus see maga okogoo to kaa peegea.
5 Kiyoo maga ena ekaa da ko Salamis magaa kaa peemaata kaama mee magaa
kaa Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yuwa yiba Ogatamee me menaa
eeweganaakea. Yohanes waa miya epo weganaa, peenaaki.
6 Mee maga okogoo to kaa Ogatamee me menaa yadoonaa segee naadi wodopasi
magaa ena ekaa da ko Papos magaa kaa kiyoo mena eeweganaaka too ko Yahudi
bagee ena ekaa da ko Bar-Yesus tupi. Waa duya yago bagee ena, nabi poga-poga see
mée to,
7 mee magaa kaa Gubernur wa kaa tabogetaa see mée. Gubernur mee ekaa da ko
Sergius Paulus, dimi ipi see mée. Waa Ogatamee me menaa yiino see naadi asiino,
"Barnabas ma, Saulus ma ekea badaa namaagii" see asigi.
8 Ekea badaa maageeta wa paagoo peemaata kaama Ogatamee me menaa
eewegataakea. Kiya mee nabi poga-poga see mée to me Gubernur me Yesus mikee
gaapi naadi be kaa ekea maamaa taamege-taamege see kooki. Mee mée to waa Yunani
menaa kaa ekaa da ko Elimas.
9 Kiya Saulus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Paulus mee Roh Kudus esee-awigi naadi
kaama wa me mee mée to maamaa diitoo naadi kaama
10 asiino, "Aa ko mée deebaa taano dimii ma, pedeo agiyoo ukuwaano too dimii ma
kuwa maamaa gaataa see mée. Aa Iblis me yogaa, aa mikee menaa ma yape see mée
to kadeega. Tuhan me topoo see menaa kuwa a me 'Koopoo too, si yii' see wegageeke
menaa kuwa aa se ekeasiipe ye?

11 Eto ko aa nekeenii. Tuhan me pedeo agiyoo kadootaagi. Aa emaa digiyoo kaape,
kenoo to miya aa peenaa ma se diipe, taa kaapa naagoo ewo" see asigi naaki taka ena
emaa masii to kaa ayayaa da mokoo takiinega, gaayaa naaki agiyoo-pagiyoo uduma
diino naka, eepoono bagee yagaa yaamaga-yaamaga senaaki.
12 Gubernur me kuwa agiyoo yuwa deeta kaama Tuhan kaa topeta menaa kuwa
omaago, dimi nagimegao naadi Yesus mikee gaagi.

Pisidia magaa kaa ma, Antiokia magaa kaa ma kiyoo eeweganaa seta menaa

13 Paulus ma, waa ma epo peenaa see bagee yuwa ma kuwa Papos magaa kaa
Ogatamee me menaa wegamaata kaama peedoota kapal komaa taa Pampilia wee
kaa magaa ena, Perga magaa kaa peemaayu. Peemaata kaama Yohanes Markus mee
Paulus nuwaa goetaata wa too Yerusalem magaa kaa metaki peegi.
14 Kiyoo kaama Paulus nuwaa okoo muguu naadi Pisidia wee kaa magaa ena,
Antiokia magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo yoka sembahyang segee see ee
yiba seemetaa, kiyoo animaayu.
15 Kuwa kaboo da mee ee kaa ebo-ebo yuwa me Musa me menaa ma, nabi bagee
me menaa ma kuwa ponee ena eewegamaata kaama okoo me mée waa ena paagoo
asiino, "Paulus nuwaa paagoo kisee pe-naasii: 'Neawaagi nokaa yuwa, inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu siyaa menaa ena agoo kepa ko daamaa niiwegaai' see
kisegea, see kuwa pe-naasii" see asegea naadi kisee pe-asigi.
16 Paulus yiinaageeta kaama mena wegaano see naadi yagaa waseata wegata menaa
kuwa ko kisee: "Ikii Israel bagee ma, bedaa ikii apanaa tomaa kaa bagee yuwa kiya
Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee yuwa miya ikii kuwa uduma
ni me menaa nayiitoo taai.
17 Idukaa ko Israel bagee me yaapaagee see Mée Ogatamee Wa me inii mée tomaa
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa daamaa wigintaata. Wigintaata kaama okoo apanaa
bagee me magaa kaa, Mesir magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta kiya inii ebo tomaa
da mée kiyaata kaama Mesir magaa kaa kaama omaago ma daba mée peeyaata.
18 Okoo ebo mee maga ugii da kaa omegeeka too Ogatamee mee si yayeegee seta
kiya Wa me okoo daamaa deegee naadi kisee too tahun mée wiya.
19 Kanaan magaa kaa eepakaamaata kaama kiyoo maga epoo bagee mée tomaa
petoo to yapedeo kiyaata kaama okoo me magaa yuwa Israel bagee paagoo
yawuditaata.
20 Kuwa uduma, petamanii Ogatamee me inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa wigintaata kaama kisee too Kanaan magaa mee yawuditaata naagoo kuwa
yaayupi umiwoo seta yuwa egataayaa naaki tahun empat ratus lima puluh.
Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa omegee, toogee naadi kaama Ogatamee me
okoo paagoo ebo bagee yuwa ebo tuyaabuu segee see kisee too nabi Samuel mee.
21 Kiyoo kaama Israel bagee yuwa me 'Magaa da kaa ebo tookee bagee ena inii
paagoo ebo mée yatuyaai' see idimegea. Ogatamee me Benyamin apaa kaa mée, Kis
me yogaa Saul mee ebo yatuyaata. Saul wa me ebo toogee seta kuwa tahun mée wiya.
22 Kiyoo kaama Ogatamee me Saul waa ebo toowoo seta kuwa be naadi kaama wa
me komoo Daud mee ebo tuyaata. Ogatamee me wegaano, 'Isai yoopaa Daud mee
Anii ou nagaataa see mée deega. Ni me daamaa, ede see gaayaa agiyoo uduma wa
me naukuwamagaapi' see wegata.
23 Daud ma apaa kaa bagee kabawoo, umiwoo naadi kaama Israel bagee daba
daagimaa peeyaano Mée Yesus mee agoo keta, idukaa kaama Ogatamee me agoo
kiyaatagi see wegawoo seta Mée mee.

13:19 Yos 21:43-45 **13:20** Hak 2:16, 1Sam 7:15-17 **13:21** 1Sam 8:4-9, 9:15-17 **13:22** 1Sam 15:10-11, 16:1-13
13:23 Yes 11:1-10, Mat 1:1

24 Yesus Wa me menaa weganaa taano taa kaboo da Yohanes see mée to me Israel
bagee paagoo 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma ekeata uwo tukumaai'
see weganaa seta.
25 Yohanes me yaukuwaano agiyoo yuwa yaukuwatagaano see koo taaki too wa me
wegaano, 'Ikii naa kaasee nagaagea ya? Anii ko Ogatamee me wigintaata wegawoo
seta Mée se kiya daamaa nekeenii: Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi
yoka Wa me bado doko yabeano kuwa miya iyo, weda' see wegami.
26 Kuwa me kemaata neawaagi nokaa, neebee nokaa ikii Abraham me asii-kaba-
kaba seta bagee ma, bedaa ikii apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee Wa too weda,
Wa too ebo ekee taa see bagee miya ikii uduma daamaa nekeenii. Ogatamee me inii
paagoo mée daagimaa peeyaano menaa kuwa mée ase-maneemi.
27 Yerusalem magaa kaa bagee ma, okoo me ebo bagee miya okoo me 'Yesus mee
ko idukaa kaama wegawoo seta Mée mee ii' see kuwa nekeeniino taa. Sabat naagoo
gakata okoo nabi bagee me Yesus kaa wegawoo seta menaa kuwa yeegeekea kiya
'Mee Yesus kaa menaa ii' see kuwa nekeeniino taa kemaata 'Yesus waa bogaano
gaano pedeo' see asemea. Kuwa me kaama idukaa nabi bagee me Yesus mee
'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see wegawoo seta menaa kuwa okoo me uwa
daayaagea.
28 Yesus kaa pedeo menaa ena ma taa kiya okoo me Pilatus paagoo 'Wogeepeasii'
see asegea.
29 Kuwa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa kuwa uduma okoo me
yaukuwaaniyaata kaama Wa bootaa da piya bokoo to kaa kaama yagokakomeeta
kaama beapa yiba ogo maataagea
30 kiya Ogatamee me Yesus bootaa da aya andoo peeyaagi.
31 Waa aya andoo peeta kaama unu eebaa mée kisee deeyaabuu segee simi. Kuwa
bagee kuwa ko Waa bogaano taa kaboo Galilea magaa kaa kaama Yerusalem magaa
kaa too epo peenaa seta bagee yuwa. Kuwa Yesus deeta bagee yuwa me eto kiipaa
Israel bagee yuwa paagoo eeweganaa taakea.
32 Eto ko kuwa daamaa menaa kuwa inii kiiwegage, kuwa ko Ogatamee me idukaa
inii ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata'
see aseta menaa kuwa
33 eto kiipaa inii okoo me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa paagoo Ogatamee me
mée yaukuwaaniyaagi. Kuwa menaa kuwa idukaa Mazmur kapogee yiba yaayaa
seta menaa wiyaagoo to mee yiba ebeamaata. Ogatamee me aseta menaa kuwa ko
kisee:
'Aa ko Niyoopaa, Anii kenaagoo Agaataagi kega' see menaa ebeamaata. *Mzm 2:7*
Kuwa menaa uduma Yesus kaa uwa daasi naadi Waa aya andoo peeyaagi.
34 Yesus boota kaama aya andoo peeyaagi yoka wiyaagoo se bogaapi, bootaa da se
dabiipa. Kuwa kaa menaa idukaa Ogatamee me wegata, kuwa ko kisee:
'Ani me idukaa Daud paagoo "Kisee daamaa kaukuwaata" see aseta see see
ikii kaa miya taa ma taa kiukuwaata' see wegata. *Yes 55:3*
35 Mee mokoo menaa Daud me Mazmur kapoge yiba menaa ena miya kisee:
'Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka
ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi se naekeasiipe' see menaa
ebeamaata. *Mzm 16:10*
36 Daud waa Ogatamee me aseta menaa uduma daamaa yaukuwamaata kaama boota.
Boota kaama wa me bagee yuwa ogo maagee seta yoo kiyoo miya ogo maataata. Wa
bootaa da dabeepeata
37 kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami Mée mee peenaa ma dabiino taa.

13:24 Luk 3:3 **13:25** Yoh 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:57-61

38 Kuwa me kemaata neataagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, daamaa nayii.
Mee Mée mee Waa mée yaboomi kuwa kaa kaama inii me pedeo yuwa epa mée
yaekeasiino menaa kuwa kisege.
39 Mee Mée mee mikee gaayaa bagee yuwa uduma Ogatamee me okoo me pedeo
yuwa kaa menaa kuwa uduma yataa kiyaayaa. Kiya Musa me menaa deewoo see kaa
kuwa Waa ma menaa kuwa si yataa kiyaayaa yoka naadi kisege.
40 Kisee kemaata nabi bagee me gaamaasi naadi wegawoo seta menaa kuwa ikii
kaa uwa se daasi naadi daamaa nekeenii. Nabi bagee me menaa ena mee ko kisee:
41 'Ikii nawisintaa see bagee yuwa gaamagaai.
Ikii me umiwoo, toowoo siyaa begaa kaa Anii yaai-yaai agiyoo kimiyaabuu taapa.
Kuwa koo taapa menaa yuwa kiiwegagea kaapa miya ikii me kuwa mikee menaa
yoka see kuwa se gaapea.
Kuwa Ni me ikii kaa kimiyaabuu taapa agiyoo kuwa me
ikii dimi nagii-nagii naadi kaama bogaai' see menaa ebeamaata. *Hab 1:5*
Kuwa menaa kuwa ikii kaa miya kisee uwa daayaa naadi kisege" see asigi.
42 Paulus me kuwa menaa wegamaata kaama Barnabas ma ekea poono see kaboo
kuwa yiitoo sepea bagee yuwa me asiino, "Ei, Sabat naagoo kaama mee miya bedaa
kuwa see see menaa mée eewegaai" see maamaa asegea.
43 Kiyoo bagee yuwa uduma peedaakea kaboo Yahudi bagee noonaa ma, bedaa
apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee Wa too ebo, Wa too weda see gaayaa bagee
noonaa miya okoo Paulus ma, Barnabas ma ekea sekaataa peegea. Ekea me okoo
asiino, "Ogatamee me mée epa dimii mee ma aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo
taai" see asepegeekea.
44 Unu petoo omemaata kaama bedaa mee magaa kaa bagee maamaa eebaa Tuhan
me menaa yiino see naadi megea.
45 Yahudi bagee ebo-ebo yuwa me yaai, mée eebaa ekea me menaa too yayeegeekea
yoka naadi Paulus ma, wa me wegataaki menaa ma wisinegea. "Mée deebaa see
menaa too" see yawegagea.
46 Paulus ma, Barnabas ma weda taa, dimi uu kaa asiino, "Ogatamee me
menaa kuwa enaa me ikii Yahudi bagee keta kiiwegaano gaano pedeo yoka naadi
kiiwegageeke kiya ikii kuwa menaa be kegea. Ikii Ogatamee paagoo iminoo miya,
iminoo miya se eetoogee taapea bagee yuwa ii see kuwa ikii me mée deeyaagea yoka
inii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo pe-eeweganaa taape.
47 Kuwa ko idukaa Tuhan me inii kaa mée aseta menaa ena mee ko kisee:
'Aa uwoo to, magaa to uduma mée tomaa-tomaa yuwa paagoo ago napeeyaasi naadi
kawigintaaga,
Ni me mée daba daagimaa peeyaano menaa eeweganaa see mée kakiyaaga' *Yes 49:6*
see menaa ebeamaata yoka enaa mée tomaa apanaa yuwa paagoo mena pe-
eeweganaa taape" see asegea.
48 Kiyoo mée tomaa apanaa yuwa me kuwa menaa yeeta kaama esee ede kegea,
Ogatamee me menaa ebo nao naadi yaapaageekea. Kuwa Ogatamee me iminoo miya,
iminoo miya kisee too toowoosi naadi wiginta bagee yuwa okoo uduma Yesus mikee
gaagea.
49 Mikee gaata kaama Tuhan me menaa yadoonaa segee naadi kaama mee magaa
kaa bagee uduma yeemaagea.
50 Okoo me kuwa menaa yadoonaakea kuwa Yahudi bagee me kisee be kegea naadi
peedoota mee magaa kaa ebo ekaa yago bagee yuwa paagoo asegea. Ogatamee
mikee gaayaa apii yuwa miya asegea. Okoo paagoo "Paulus ma, Barnabas ma ekea
niiabagaai" see yaweganaa naadi kisee abagagea.

13:38 Yoh 1:17, Gal 2:16, Plp 3:9 **13:46** Luk 14:23-24

51 Ekea me ikii kisee si yayeegea bagee yoka naadi bado kaa maga ponee yuwa
takadekumiino see naadi bado pasi-pasikea. Ekea me kisee okoo kaa yaukuwamaata
kaama Ikonium magaa kaa peegea.
52 Kuwa kaboo da kuwa Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo
me ede dimii mee maamaa pudii, bedaa okoo Roh Kudus mee miya pudii, kisee
omegee, toogee segeekea.

14

Yesus me menaa Ikonium magaa kaa eeweganaa seta menaa

1 Paulus ma, Barnabas ma ekea Ikonium magaa kaa peemaata kaama kiyoo miya
Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Ekea daamaa pesee ma
eewegagea naaki Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya maamaa eebaa
kuwa menaa da mikee nao see gaagea
2 kiya Yahudi bagee noonaa me be kegea. Apanaa tomaa kaa bagee okoo me miya
be kisi naadi kobaakee menaa okoo paagoo eeweganaakea naaki okoo me miya kuwa
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa be kegea.
3 Kuwa kaa Paulus ma, Barnabas ekea mee magaa kaa kiyoo maamaa omegee naadi
kisee too uu ma Tuhan me mée esee epaakee kaa menaa eeweganaa segeekea. Kuwa
menaa mikee menaa ii see gaasi naadi Tuhan me ekea pesee kiyaata kaama dimi
nagii-nagii agiyoo yuwa ukuwaaniyaabuu senaakea.
4 Kisee ukuwanaakea naaki mée noonaa me makapaa menaa yoka naadi Yahudi
bagee yaato kegea, mée noonaa me mikee menaa nao naadi Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa yaato kedaakea, kisee wigintaagea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee ma, apanaa tomaa kaa bagee ma, okoo me
eboo yuwa miya uduma Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa be kaa "Ekea
niipatamaai" see aaseekea. Oma kamu me ekea wogeepeasiino see menaa kuwa
6 ekea yeeta kaama oodoota Likaonia wee kaa Listra magaa kaa ma, Derbe magaa
kaa ma, kuwa geboo da kaa magaa kaa ma uduma
7 Yesus me daamaa doometa menaa kisee eewegapegeekea.

Listra magaa kaa Yesus me menaa eeweganaa seta menaa

8 Paulus ma, Barnabas ma ekea Listra magaa kaa mena eeweganaakea naaki
oogimaata see mée ena kiyoo animaata tupi. Waa kabata yoo kaama poono naka
see mée to.
9 Paulus me wegataa see menaa yuwa daamaa yiitooki. Paulus me wa too maamaa
diitoo naadi kaama mee mée mee Yesus mikee gaayaa see mée ii see nekeenigi. Waa
Yesus mikee nao see gaagi dimi mee me wa kaa meanta agiyoo yataa kiyaayaa see
deega yoka naadi
10 wa paagoo ebo menaa kaa "Aa anoogii" see asigi naaki kisee ki oseata pakaanta
kaama daamaa peenaaki.
11 Paulus me yaukuwagi agiyoo da kiyoo diitookea bagee yuwa dimi nagimegea.
Okoo me menaa kaa yaapaagee taano see naadi mena ebo kaa, "Kuwa mée wiya
kuwa ogatamee mokoo bagee wiya epoo to wodoo kaama mée gakadedoota magaa
da kaa mée paagoo eseemaagea nao" see asegea.
12 Okoo me epoo to kaa yaapaagee see eboo ekaa yuwa ekea ekaa muntaagea.
"Barnabas mee ko Zeus, Paulus mee Zeus me menaa yaweganaa see mée yoka waa
ko Hermes" kisee aaseekea.
13 Mee magaa kaa gebo kaa ekaapa see magaa ena kaa kiyoo Zeus yaapaagee taa
see ee ena agoo. Mee ee to kaa Zeus paagoo agiyoo kupi-manee taa see mée to mee
wa me Paulus ma, Barnabas ma ekea paagoo miya agiyoo kupi-maniino see naadi pai

sapi wodaa yuwa ma, piya pui ukuu yuwa ma kuwa masedoota mee magaa kaa oma
wagee kenee to kaa pe-ekeasigi.
14 Yesus me menaa yadoonaa see bagee Barnabas ma, Paulus ma ekea paagoo kuwa
wodaa kupi-maniipea see menaa yuwa yeegea. Yeeta kaama kisee pedeo yaai naadi
ekea me dokaa yuwa geataata kaama yiibaga kuwa bagee yuwa yaayupii peemaata
kaama asiino,
15 "Mée yuwao, ikii kuwa kaasee kaa koo taakea ya? Enaa miya ikii see see bagee,
enaa miya mée tomaa. Toono Too Mée Ogatamee mee Waa epoo to ma, epoo to kaa
agiyoo-pagiyoo yuwa miya, magaa to ma, magaa da kaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya,
uwo ma, uwo yiba toogee see agiyoo-pagiyoo yuwa miya uduma Wa me ogaataata
yoka ikii me aii kisee agiyoo kaa dimi maageekea kuwa ekeata Ogatamee Wa too
yaapaageesea naadi enaa Yesus me doometa menaa ikii paagoo daamaa kiiwegataake.
16 Mée tomaa-tomaa yuwa idukaa kaama Ogatamee ewo kaa otoopa agiyoo
yaapaagee siwoo seta kiya Ogatamee me okoo kisee se ukuwaai see asiino taa.
17 Kisee asiino taa kiya Ogatamee Waa kisee Mée, kisee Mée ii see kuwa nekeensi
naadi agiyoo maamaa eebaa mée paagoo awee da kaa daamaa deeyaabuu siwoo
segeeki. Kuwa ko Wa me epoo to kaa kaama ikii kaa deka daamaa kiwiyaabuu segeeki
kemaata naano agiyoo agoo kiyaa kaboo ikii maamaa noogeekea, Wa me ikii kisee
ede ma, ede ma kikiyaabuu segeeki. Kuwa uduma ikii me Ogatamee Wa too miya see
kuwa nekeensi naadi daamaa kiukuwayaabuu segeeki agiyoo yuwa" see kuwa ekea
me asegea menaa.
18 Kisee asegea kiya kuwa bagee yuwa me ekea paagoo agiyoo kupi-maniino dimii
mee moga se ekeasegea.
19 Kisee koo taakea kaboo Yahudi bagee noonaa Antiokia magaa kaa ma, Ikonium
magaa kaa kaama meemaagea. Okoo meemaata kaama kiyoo topea bagee yuwa
me miya Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa be, kagoo kisi naadi kobaakee
menaa eeweganaakea. Kisee eeweganaakea naaki okoo me miya kagoo kaa Paulus
patamaano see naadi oma kamu wugitagaakea. Wugitaata boogi yoka naadi kota
amoo yaato dogeamaata kisee ekeasegea.
20 Kisee ekeasegea kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa waa bobetaagea kaboo
Paulus anoogeeta kaama metaki peedoota mee magaa kaa peemaata kaama tokoma
mee da Barnabas ma ekea Derbe magaa kaa peegea.

Paulus ma, Barnabas ma ekea metaki Antiokia magaa kaa peeta menaa

21 Derbe magaa kaa peemaata kaama Yesus me doometa menaa eeweganaakea
naaki mée eebaa Yesus mikee nao naadi Wa me menaa topetaa see bagee yuwa kegea.
Kiyoo kaama ekea me meta yaato magaa yuwa taa metaki peedoota Listra magaa ma,
Ikonium magaa ma, Antiokia magaa ma,
22 kuwa magaa gakata ekea me kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo
dimi mena daamaa pesee kiyaata makii taa see kaa toowoosi naadi menaa eeweganaa
sepegeekea, kuwa ko kisee: "Mée me inii mée wegee-wegee see kaa ae-wae siyaa
agiyoo eebaa kuwa inii deemaata kaama too Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo seemiyaa" see asegea.
23 Kuwa magaa gakata Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ekea me
yawigineano see naadi kaama naano agiyoo tapoo toogee, sembahyang yaasegee,
ekea kisee keta yaukuwagea. Yawigintaata kaama okoo me mikee gaayaa see Mée
Tuhan Wa me okoo daamaa deewoosi naadi Wa me yagaa yiba yaekeasegea.
24 Kiyoo kaama ekea peedoota Pisidia wee kaa magaa mee amoo-sege naadi
Pampilia wee kaa,

14:15 Kis 17:29-31 **14:17** Mat 5:45, Rom 1:19-20 **14:22** 1Tes 3:3, 2Tim 3:12

25 Perga magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yesus me menaa eewegamaata kaama muguu
naadi Atalia magaa kaa peemaata kaama
26 kapal komaa ena kaa pakaanta mee komaa taa Antiokia magaa kaa peegea.
Antiokia magaa mee ko ekea me petamanii Yesus me menaa yadoonaa taano taa
kaa tota magaa. Ekea petamanii mena yadoonaa taano see kaboo kiyoo Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa me ekea mena eeweganaa taapea yiba Ogatamee me epaa mee
ma epo enaataa eepeenaasi naadi ekea Wa me yagaa yiba yaekeasemea. Eto ko ekea
Wa me menaa yadoonaa naadi metaki meemaagea.
27 Meemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa "Uduma meei" asegea.
Okoo meemaagea kaboo ekea me eewegaano, "Ogatamee Waa enaa ma epo enaataa
kemaata Wa me kisee mée eeukuwanaa sipi, kisee mée eepeenaa sipi, bedaa Wa me
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Yesus mikee gaasi naadi okoo kaa kene
yakabatagaa senaa sipi" see menaa kuwa uduma ase-maneegea.
28 Ekea mee magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo eebaa
eeomegee seta.

15

Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakumiino see naadi mée kutuu seta menaa

1 Kuwa kaboo da Yahudi bagee noonaa Yudea wee kaa kaama Antiokia magaa kaa
meemaagea. Okoo me mée tupiino menaa ena kisee: "Ikii kado ponee daapeata
kaama too, idukaa Musa me aseta-aseta see see gaayu too ikii daba daagimaa peeyaa"
see menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo topenaakea.
2 Paulus ma, Barnabas ma ekea me yaai naadi kaama okoo ma mena maamaa
aawegaa seamookea. Kisee menaa maamaa aawegaa segee naadi kaama kiyoo Yesus
mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa me Paulus ma, Barnabas ma, apanaa bagee miya
wiginemaata kaama "Ikii Yerusalem magaa kaa pooi. Kuwa aawegaa see menaa yuwa
doodoota kiyoo Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, apanaa tuku-tuku
bagee yuwa ma okoo paagoo pe-eewegaai" see asegea.
3 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me kuwa wiginta bagee yuwa mee magaa
eta damoo to kaa eepeegea. Daamaa pooi asegea naadi kaama okoo peedoota Penisia
wee kaa peemaaga too ko Yesus yiba ena kenaa bagee agoo yoka Paulus ma, Barnabas
ma ekea me ukuwanaa, peenaa semea menaa yuwa eewegagea. Mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa miya okoo me pedeo yuwa uduma ekeata kaama Yesus mikee gaayaa
bagee eebaa kedaa seta menaa da kuwa eewegagea naaki okoo uduma esee ede kaa
daamaa yeegea. Kiyoo kaama peedoota Samaria wee kaa peemaata kaama bedaa
mee menaa eewegagea naaki kiyoo bagee miya esee ede kegea.
4 Muguu naadi Yerusalem magaa kaa peemaayu. Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, Yesus mikee gaayaa
bagee noonaa miya okoo uduma kuwa bagee yuwa daamaa badaa maagea. Paulus
ma, Barnabas ma ekea me okoo paagoo eewegaano, "Ogatamee ma enaa epo enaataa
kemaata kisee daamaa mée eepeenaa simi, kisee agiyoo daamaa mée eeukuwanaa
simi" see menaa eewegagea.
5 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa miya kiyoo topea. Okoo miya Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa. Okoo yiinaageeta kaama wegaano, "Apanaa tomaa kaa
bagee kuwa okoo Yesus mikee gaata kaama kado ponee yadaapeasiino gaano pedeo,
bedaa okoo Musa me menaa deewoo taai see asiino miya gaano pedeo" see wegagea.
6 Kuwa menaa yuwa wegaano see naadi Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa
ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma uduma meemaagea.

15:1 Plp 3:2-3 **15:5** Gal 5:2-6

7 Meemaata kaama kuwa menaa maamaa wegaamoo naadi kaama Petrus mee
yiinaageeta kaama wegaano, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, idukaa
Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Yesus me doometa menaa yeeta
kaama mikee gaasi naadi inii yupii anii nawigintaata kaama kuwa menaa okoo
paagoo eewegaai see nasimi, see kuwa ikii miya ipi.
8 Ogatamee Waa mée me dimii ipi see Mée yoka kuwa mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa okoo miya Ni me bagee yuwa ii see kuwa mée deeyaasi naadi Roh Kudus mee
okoo kaa miya mantaa see. Inii Yahudi bagee paagoo mée manta see see okoo miya
mantaa see yoka
9 Yahudi bagee okoo too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo too, see wigintayu
see se. Yesus mikee gaayaa bagee uduma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo
dimi menaa da Ogatamee me daamaa yawetogekomee see.
10 Kisee kemaata ikii me 'Apanaa tomaa kaa bagee miya okoo Yesus mikee gaata
kaama Yahudi bagee me deewoo see menaa yuwa doowoo taano gaano pedeo' see
wegagea menaa kuwa Ogatamee me kagoo kiyaa yoka kisee Waa se gaadee taai. Inii
Yahudi bagee yuwa, idukaa bagee miya, etokaa bagee miya kuwa menaa deewoo
taano kuwa kana ma doowoo segee seta yoka kaasee kaa kuwa menaa yuwa mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa miya dooyaayaa?
11 Inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko inii Yahudi bagee me deewoo see
menaa deewoo see kaa se kiya Tuhan Yesus Wa me epaa mee me too, Wa me mée
yaboota kuwa kaa too daba mée daagimaa peeyaayaa. Apanaa tomaa kaa bagee
yuwa Yesus kaa too daba daagimaa peeyaayaa see see inii Yahudi bagee miya kisee
daba mée daagimaa peeyaayaa" see asigi.

12 Mée uduma koogo yiitookea. Kiyoo kaama Barnabas ma, Paulus ma ekea me mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa semea
kaboo Ogatamee me ekea doodoo dimi nagii-nagii see agiyoo yaukuwaaniyaabuu
seta yuwa ma, apanaa mikee gaasi naadi yaagoo kiyaabuu senaa seta agiyoo ma
kuwa uduma eewegagea.
13 Ekea me kuwa menaa eewegamaata kaama Yakobus me wegaano, "Neawaagi
nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, ikii nayii.
14 Yumakaa Simon Petrus me 'Ogatamee me petamanii kaama mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa miya Ni ekaa da ebo naekeasi naadi okoo epa kaa wiginegeeta kaama
Wa me bagee kiyaabuu simi' see menaa kuwa wa me inii daamaa ipiipi mée
eewegaamoo sipi.
15 Kuwa wa me wegapi menaa kuwa mikee, idukaa nabi bagee me menaa ma ena
mee too, mee ko kisee:

16 'Tuhan me asiino, "Kiyoo kaama Anii metaki meemaata kaama Daud ebo toogee
seta see see bedaa ebo toogee siyaata.

Umita ee daamaa wiyaagoo maataayaa see see idukaa Daud ebo tota-tota kuwa miya
Ni me bedaa wiyaagoo daamaa yaukuwaaniyaata. *Am 9:11-12*

17 Kuwa ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Nii nekee kisi naadi mena
ogeta bagee okoo uduma,

okoo miya Tuhan nao naadi naabawoosi naadi Daud ebo tota-tota kuwa bedaa
wiyaagoo to miya ebo tuyaata. Anii ko Tuhan,

18 Ni me idukaa kaama wegata menaa yuwa mée ipi kiyaabuu siyaa Mée yoka" see
aseta'

15:8 Kis 10:44-45 **15:10** Gal 5:1

see kuwa idukaa nabi bagee me ebeamaata menaa.*
19 Kisee kemaata kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa, okoo Ogatamee yaato
peedaakea bagee kuwa inii Yahudi bagee me deewoo see menaa-panaa kuwa okoo
kaa si yadootagaai.
20 Inii kapoge ena okoo paagoo yaebeano daamaa. Mee kapogee da kaa okoo
deewoo taano gaano pedeo menaa wui waa naa too niiebeai, kuwa ko kisee:
makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see mena kamu wui kuwa okoo paagoo kapoge kaa yaebeano daamaa see gaaga.
21 Idukaa kaama Yahudi bagee me magaa uduma kaa Musa me menaa wegataa see
bagee agoo, bedaa eto miya sembahyang segee see ee yiba Sabat naagoo Musa me
ebeamaata menaa wegageekea yoka apanaa tomaa kaa bagee yuwa kuwa mena kamu
wui kuwa deewoosi naadi niiebeai" see kuwa Yakobus me asigi menaa.†
22 Asigi naadi Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee noonaa ma kuwa uduma
kuwa menaa yuwa Antiokia magaa kaa bagee paagoo yadogaano bagee wigineano
daamaa yoka naadi Paulus ma, Barnabas ma ekea epo peenaa see bagee ekea wiya
wigintaagea. Ena mee Yudas, wiyaagoo to ekaa da ko Barsabas, ena mee Silas. Ekea
Yesus yiba ena kenaa bagee tuku-tuku wiya.
23 Mee kapogee da kaa yaebeamaata menaa kuwa ko kisee:
"Epao. Mee kapogee mee ko ikii apanaa tomaa kaa bagee kiya eto inii Yesus yiba
ena kenaa bagee yuwa yoka naadi kiebeage, mee ko ikii Antiokia magaa kaa bagee
ma, Siria wee kaa bagee ma, Kilikia wee kaa bagee ma ikii uduma paagoo kiebeage.
Inii nakaayoo Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa ma, inii nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epao
kisege.
24 Nakaayoo inii paagoo bagee mée noonaa ikii paagoo peemaata kaama mena
kiiwegamea. Kuwa okoo me menaa yuwa ikii esee dimi nagimegea see kuwa mée
me inii paagoo kisee mée eewegagea. Kuwa okoo me menaa kuwa inii me 'Kisee
eewegaai' see asiino taa.
25 Kisee kemaata inii me epa see bagee Paulus ma, Barnabas ma, bedaa ekea ma epo
peenaa see bagee wiya waa naa miya wigineano daamaa, inii kisee dimii daamaage.
26 Paulus ma, Barnabas ma ekea ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus 'Wa ekaa da
ogo peesi naadi mée me nabooyaapea kaapa miya Wa me menaa yaweganaa taapa'
see gaayaa bagee wiya.
27 Yudas ma, Silas ma wiya kuwa inii me kuwa kiebeage menaa kuwa daamaa
kisi-maneesi naadi ekea miya pooi asege.
28 Kuwa inii me dimi daamaage menaa kuwa ko Roh Kudus me miya kisee daamaa
yoka naadi kaama eto ko Musa me menaa uduma ikii kaa kidootagaakee se kiya mena
kamu wui waa naa too deewoo taano gaano pedeo see kiebeamaage, kuwa ko kisee:
29 makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,

---

* **15:18** Idukaa Daud ebo tota kuwa bedaa wiyaagoo to miya ebo tuyaata see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ebo tootagi see menaa mee. Yesus Wa me Yahudi bagee yuwa paagoo too ebo eetoono see naadi meta se kiya mée tomaa-tomaa uduma bagee paagoo miya, Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma paagoo ebo eetoono see naadi meta yoka naadi Yakobus me aseta menaa. **15:20** Kej 9:4 † **15:21** Yahudi bagee yuwa me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa kaasee kaa otoopa dimii doonaa see bagee yuwa see gaapea naadi kuwa mena kamu wui kuwa deewoosi naadi menaa okoo paagoo yaebeano gaano pedeo see aseta menaa.

agiyoo tadaa geeniino taa kaboo se naai,
tadaa kuwa miya se naai, see menaa kuwa.
Ikii kuwa menaa yuwa daamaa deewoo siyu ko ikii daamaa kaapea. See kuwa, kaama taa, epao" see menaa kuwa kapoge kaa yaebeamaagea.
30 Kuwa menaa niidogaai see asegea naadi kaama mee kapogee da doodoota Antiokia magaa kaa. Peemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee uduma yigimemaagea kaboo mee kapogee da okoo paagoo goo-maneeyu.
31 Mee kapogee da kaa menaa yuwa eewegagea naaki okoo uduma dimi wikii-wikii naadi esee ede kegea.
32 Kiyoo kaama Yudas ma, Silas ma ekea nabi bagee yoka kuwa okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa dimi mena wikii-wikii siyaayaa menaa ma, dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa ma kuwa maamaa eewegaamookea.
33 Okoo uduma mee magaa kaa eeomegee, toogee naadi kaama poono see kaboo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me daamaa koogo pooi see asegea. Okoo peedoota Yerusalem magaa kaa kuwa menaa pe-eewegaai see asemea bagee yuwa paagoo peegea.
34 [Kiya Silas mee se peegi.]

Paulus ma, Barnabas ma ekea ena dimii taa naadi eta aawodee seta menaa

35 Paulus ma, Barnabas ma ekea Yerusalem magaa kaa se peeta kiyoo Antiokia magaa kaa Tuhan me menaa mée topegee, eewegagee, eeomegee, toogee, apanaa bagee eebaa miya epo enaataa kisee eeukuwageekea.
36 Kaawaa ena Paulus me Barnabas asiino, "Eto ko enaa Tuhan me menaa eeweganaa semea magaa, kota gakata Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma maadee daamaa totaakea, pedeo totaakea see kuwa pe-deenaa taano see yoka poono" see asigi.
37 Barnabas me Yohanes mee, Markus see ekaa miya weeta see mée waa miya badaa magaano see dimii gaagi
38 kiya Paulus me kisee be. Markus mee idukaa miyoo taa okoo paaya Pampilia wee kaa mena weganaa semea kaboo waa goetaata peemi kemaata eto Paulus me waa badaa magaano be.
39 Paulus ma, Barnabas ma kisee menaa maamaa aasee naadi kaama ena dimii taa kaa ekea eta aawodeekea. Aawodee semaata Barnabas waa ko Markus badaa maadoota kaama kapal komaa kaa pakaanta ekea paaya Siprus okogoo to kaa peegea.
40 Paulus me Silas mee wiginemaata kaama ekea poono see kaboo kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me ekea mena yadoonaa taapea yiba Ogatamee me epaa mee ma epo enaataa eepeenaasi naadi Wa me yagaa yiba yaekeasegea.
41 Kisee yaekeasegea naadi ekea peedoota Siria wee kaa magaa ma, Kilikia wee kaa magaa ma kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo dimi mena daamaa pesee kiyaabuu siyaa menaa eeweganaakea.

16

Timotius mee miya Paulus ma, Silas ma epo enaataa peenaa seta menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Derbe magaa kaa peemaata kaama kiyoo omegee, toogee naadi kaama muguu sedoota Listra magaa kaa peemaagi too ko Yesus mikee gaayaa see mée ena tupi, ekaa da ko Timotius. Wabaayo miya Yesus mikee gaayaa see apii, Yahudi kaa apii. Nagamee ko Yunani bagee.
2 Timotius mee Listra magaa kaa bagee miya, Ikonium magaa kaa bagee miya, kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me waa esee dimi daamaa see mée see yaapaagee see.

15:38 Kis 13:13 **16:1** 2Tim 1:5

3 Paulus waa Timotius mee badaa magaano see dimii agoo kiya Timotius ataagi mee
Yahudi bagee se, apanaa tomaa kaa bagee, see kuwa mee magaa kaa Yahudi bagee
yuwa ipi kegea. Okoo kisee ipi kegea naadi Paulus me waa kado ponee yadaapeasigi.*
4 Yadaapeata kaama epo peedoota maga ena kaa peemaata kaama kuwa Yerusalem
magaa kaa kaama wegataata menaa yuwa ase-maneegea, kuwa ko kuwa Yesus me
menaa yadoonaa see bagee ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma okoo
me mena kamu wui mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me deewoosi naadi wegataata
menaa kuwa ekea me peenaa see magaa gakata eewegapegeekea.
5 Kuwa menaa eeweganaa naadi kaama maga gakata Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo me mikee gaano dimii daamaa pesee kedaakea, bedaa Yesus me menaa
mikee gaayaa bagee yuwa miya eebaa kedaakea.

Troas magaa kaa Paulus mee unu kaa deeta menaa

6 Paulus ma, Silas ma ekea Asia wee kaa Yesus me menaa yadoonaa taano see kiya
Roh Kudus me kiyoo se pooi asigi naadi wisintaata Prigia wee kaa magaa ma, Galatia
wee kaa magaa ma kiyoo too mena yadoonaakea.
7 Muguu naadi Misia wee kaa magaa gebo kaa magaa kaa peemaata kaama Bitinia
wee kaa magaa kaa miya peenaa taano see kiya Yesus me kiyoo se peesi naadi menaa
kuwa Roh me ase-maneegi. Kisee asigi naadi kiyoo wisintaata
8 Misia wee kaa magaa kaa taa amoo-sege naadi Troas magaa kaa peemaayu.
9 Peemaata kaama daatooyiba yaato toomuu taaki too ko Paulus mee dega-dega
kaa deegi naaki Makedonia wee kaa bagee ena yiinaageeta tupi. Wa me asiino, "Inii
Makedonia wee kaa bagee paagoo naawegase yoka meei" see menaa maamaa asigi.
10 Paulus me kuwa deepi yuwa eewegamaata kaama inii me "Mikee, Ogatamee me
'Makedonia wee kaa magaa kaa kuwa Yesus me doometa menaa pe-eeweganaa taai'
see kuwa inii mée ipi kiyaano see naadi dega-dega kaa Paulus deeyaagi" see kuwa
inii kisee aaseekea. Kisee aasee naadi kaama Makedonia wee kaa poono dimii agoo.
11 Troas magaa kaa kapal komaa ena agoo yoka inii pakaanee naadi peedoota
Samotrake magaa kaa peemaata kaama kiyoo ometaa. Tokoma mee da bedaa mee
komaa da taa peedoota Neapolis magaa kaa peemaata kaama
12 magaa taa peedoota Makedonia wee kaa magaa ena kaa, ebo kota ena ekaa da ko
Pilipi magaa kaa, Roma kaa bagee me magaa mee. Inii kiyoo peemaata kaama unu
magoo waa naa ometaa, totaa.

Pilipi magaa kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

13 Sabat naagoo inii mee magaa kaa sembahyang taa see yoo abaano see naadi
peedoota eta damoo to kaa yamoo-sege naadi uu dee kaa eseemaagi too ko api noonaa
kiyoo enaataa toomuu taakea. Inii miya kiyoo animaata kaama kuwa apii yuwa mena
eewegataa.
14 Api ena ekaa da ko Lidia, Tiatira magaa kaa kabata apii, dadi poo epoo da mokoo
see dokaa edaagee, pe-doogee taa see apii to. Waa Ogatamee yaapaagee see apii.
Paulus me eewegataaki menaa yuwa waa daamaa yiitooka. Kuwa menaa daamaa
nekeensi naadi Tuhan me waa dimi kenee to yakabataagi.
15 Mikee gaata kaama waa ma, wa me ee kaa bagee yuwa ma uduma uwo
tukumegea. Lidia me inii paagoo mée asiino, "Ikii me aa Tuhan mikee gaayaa see
apii ii see nagaapea kepa ko ni me ee kaa niiomegee taai" see asega. Kisee maamaa
mée asega naadi inii uduma wa me ee kaa pe-ometaa.

Paulus ma, Silas ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

* **16:3** Mee magaa kaa Yahudi bagee yuwa okoo me Timotius mee kaasee kado ponee daapeasiino taa see mée see gaata kaama Paulus me okoo paagoo eeweganaa see menaa yuwa se nayiipea yoka naadi wa me Timotius kado ponee yadaapeasigi.

16 Kaawaa ena naagoo inii sembahyang segee see yoo peetaaka too ko ukuyogaa
ena topa. Waa ko hamba kiyaata ukuyogaa. Waa paa tawataa see ukuyogaa. Mee
paa me wa paagoo "Kisee ukuwaaniipa, kisee ukuwaaniita" see ase-manee segeeka.
Kisee ase-manee segeeka naadi mée me mee ukuyogaa to paagoo "Ni kaa ukuwaaniita
agiyoo kuwa kaasee-kaasee nasii" see asegeekea. Kisee ase-manee siwoo naadi kaama
waa epoo bagee yuwa kepe maamaa masegeekea. Waa kisee ukuwagee see ukuyogaa
to. Waa inii ma aadoo naadi kaama
17 Paulus ma inii paaya etaawee peetaaka too ko mee ukuyogaa to miya uuto obeega,
ebo menaa-menaa kaa "Kuwa bagee kuwa okoo Ebo Wodoo Eboo Asii-sege see Mée
Ogatamee Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa. Ikii daba kidaagimaa peeyaayaa
see menaa kuwa kiiweganaa taakea" kisee menaa uuto yaato kaama eewegawooka.
18 Kisee too unu eebaa obeewoo, wegawooka naadi kaama Paulus me kuwa be kaa
oko maataata kaama mee paa da asiino, "Yesus Kristus Wa too pesee see ekaa mee
me mee ukuyogaa to yiba kaama aa pooi" asigi naaki kisee ki mee paa da peega.
19 Paa da yaabagaapeata kaama wodoo mee ukuyogaa to epoo bagee yuwa me eto
kaama wodoo kepe se masiipea yoka naadi Paulus ma, Silas ma kagoo kegea. Ekea
pe-peneata kaama doodoota mée kutuu taa see yoo kiyoo ebo bagee yuwa paagoo
dogeamaagea.
20 Dogeamaata kaama okoo me asiino, "Kuwa bagee kuwa Yahudi bagee. Ekea me
weganaa see menaa kuwa me inii me magaa kaa bagee uduma kagoo mée kiyaagea,
dimi gaagaa mée siyaabuukea.
21 Inii Roma kaa bagee yoka ekea me weganaa see menaa kuwa uduma inii se
masemaayaa. Kuwa menaa yayiino pedeo naadi dogeamaage" see asegea.
22 Kiyoo topea bagee tabaa da okoo miya Paulus ma, Silas ma ekea kagoo kaa
wisinegea. Kuwa ebo bagee yuwa me ekea me dokaa yuwa yageapeata kaama asiino,
"Ekea kopaa niidakamaai" asegea.
23 Kopaa maamaa dakameamoo naadi kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Mee
digiyoo ee diitoo taa see mée to paagoo "Kuwa bagee wiya kuwa esee daamaa
naadiitoo taai" see asegea.
24 Kisee asegea naadi kaama mee digiyoo ee diitoo taa see mée to me mee ee kaa
semoo yiba yaato kiwisi ena yibaa taa ekea dogeamaagi. Dogeamaata kaama ekea
me badoo yuwa piya tagaa wataataata kunci muntaagi.

25 Kisee ekeata daatooyiba yupigapi Paulus ma, Silas ma ekea sembahyang menaa
miya asetaakea, Ogatamee yaapaagee see kaa menaa miya yaayaa taakea. Kuwa
menaa yuwa mee digiyoo ee yiba apanaa dogeamaagea bagee yuwa miya yiitookea.
26 Kuwa kaboo da taa ko taka ena ebo maga pigii mega, gaayaa naaki digiyoo ee
keagee da maki-makaaka. Kisee ki kene yuwa uduma kabaandaaka. Digiyoo ee yiba
dogeamaagea bagee yuwa okoo me badoo yuwa piya tagaa wataatagaa sepea yuwa
uduma wekadaa naadi eseaneeka.

27 Mee digiyoo ee diitoo taa see mée to anoogeeta moga pe-deegi ko kene uduma
kabadaa naadi topa. Dogeamaagea bagee uduma oopea yoka naadi waa ekaato
bogaano see naadi wa me posee da masegeegi.
28 Waa ekaato nokogeano see koo taaki kaboo Paulus me ebo menaa kaa "Aa kisee
ekaato nokogeakee se, inii uduma oogaano taa, inii nakaayoo tope yoka" see asigi.

29 Mee diitoo taa see mée me "Peto nadoomeei" asigi naaki apanaa diitoo taa see
mée ena peto yadoomigi. Peto ma yiibaga peedoota Paulus ma, Silas ma paagoo
peemaata esee weda ma, totomo ma ekea me badoo da kaa esee-gapuunta toomuuki.
30 Ekea yoo da kaa badaa maageeta kaama wa me asiino, "Ebo wiya, wae. Anii
maagiyoo ukuwamaata kaama anii daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asigi.

31 Ekea me asiino, "Aa Tuhan Yesus mee mikee nao see gaai, aa daba daagimaa
poope, aa miya, a me ee kaa bagee yuwa miya" see asegea.
32 Ekea Tuhan me menaa wa paagoo daamaa topetaa, wa me ee kaa bagee miya
uduma paagoo daamaa eewegataa.
33 Mee unuu miya mee diitoo taa see mée me ekea kopaa dakameamoo sepea
abuu yuwa yawetogeano see naadi uwo wugitaa see yoo eepeegi. Abuu yuwa
yawetogekomeeta kaama kisee ki waa ma, wa me ee kaa bagee kuwa uduma uwo
yatukumegea.
34 Uwo yatukumemaata kaama peedoota wa me ee kaa peemaata kaama naano
agiyoo eenugi. Mee mée ma, wa me ee kaa bagee miya kuwa uduma Ogatamee
mikee nao see gaagea naadi mee mée to esee maamaa ede kigi.
35 Tokoma mee pedeo komaa da mee magaa kaa ebo bagee me menaa yuwa polisi
bagee me doodoota digiyoo ee diitoo taa see bagee paagoo yaasiino, "Ebo bagee me
kuwa bagee wiya 'Ekea daba koogo napeeyaai' see kasegea" see yaasegea.
36 Kiyoo kaama mee digiyoo ee diitoo taa see eboo me kuwa menaa yuwa doodoota
Paulus paagoo asiino, "Ebo bagee me 'Kuwa mée wiya daba koogo napeeyaai' see
nasegea yoka ekea koogo pooi" see asigi.
37 Kisee asigi kiya Paulus me kuwa polisi bagee paagoo asiino, "Enaa kisee koogo
poono be. Okoo enaa me menaa da daamaa mée yayiino taa kaa mée gii da kaa
maamaa mée dakameamoo naadi kaama digiyoo ee yiba mée dogeamaamea. Enaa
ko mikee Roma kaa bagee ma endagii see bagee yoka okoo me ukuwaano daa see
agiyoo mée koo sepea. Kisee kemaata kuwa ebo bagee yuwa me enaa mee digiyoo
ee yiba kaama mée badaa maadoota mée eepeeyu too poope, taa gaayu ko se poope"
see asigi.†
38 Polisi bagee me mee menaa da doodoota kaama ebo bagee yuwa paagoo pe-
eewegagea naaki okoo esee wedaagea. Ekea ko Roma kaa bagee ma endagii see bagee
wiya see menaa yeemaata kaama
39 peedoota digiyoo ee kaa ekea paagoo peemaata kaama "Yaai, inii kuwa kikoo
sepe kuwa epa mée ekeasii" see asegea. Ekea yoo da kaa badaa maata kaama "Ekea
nakaayoo se tooi, apanaa magaa kaa pooi" see maamaa asegea.
40 Ekea digiyoo ee kaa kaama peedoota Lidia me ee kaa. Kiyoo okoo Yesus yiba ena
kenaa bagee yuwa paagoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegamaata
kaama maga ena kaa peeta.

17

Yesus me menaa Tesalonika magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Ampipolis magaa kaa peemaata kaama bedaa
muguu naadi Apolonia magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa muguu naadi
Tesalonika magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yahudi bagee me sembahyang segee see
ee ena agoo.
2 Sabat naagoo Paulus mee ee yiba seemetaa, kuwa ko wa me maga gakata peenaa
siyaa yuwa peemaata kaama ukuwayaa-ukuwayaa yuwa see see. Seemeta kaama
kiyoo bagee yuwa Ogatamee me menaa daamaa nekeensi naadi kapoge yiba menaa
ipiipi eewegataa. Sabat naagoo kaagaa wedo kisee eewegageeki.

† **16:37** Paulus me "Enaa kisee koogo poono be" see asigi menaa mee ko ekea ko aii bagee se, ekea Roma kaa bagee ma endagii kisi naadi kapogee agoo see bagee yoka kuwa ebo bagee yuwa okoo me koo sepea agiyoo kuwa daa. Okoo me mée gii da kaa ekea pedeo bagee yoka naadi dakameamoo semaata digiyoo ee yiba dogeamaagea. Kisee kemaata Paulus me eto ko okoo me mée gii da kaa enaa mee digiyoo ee yiba kaama daamaa badaa mée magaano gaano pedeo naadi aseta menaa.

3 Wa me eewegaano menaa ko kisee: "Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus
Waa boodi ma boomaata kaama aya andoo pootagi see menaa da mee idukaa kaama
wegawoo seta. Mee wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee" see kuwa Paulus me okoo
eewegagee seta menaa.
4 Kuwa yiitookea bagee yuwa noonaa Paulus me menaa mikee menaa nao see
gaagea. Yunani bagee yuwa miya, okoo Ogatamee yaapaagee see bagee eebaa mikee
gaagea. Ebo ekaa yago apii noonaa miya Yesus mikee gaagea. Kuwa okoo uduma
Paulus ma, Silas ma ekea sekaataa peegea.
5 Yahudi bagee noonaa me okoo inii yaato wisintaata ekea yaato peedaakea naadi
be kegea. Apanaa bagee okoo miya ekea be kisi naadi bagee yuwa abaano see
naadi peedoota mee magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see yoo kiyoo
peegea. Peemaata kaama kiyoo dimi pedeo aii amoka peenaa see bagee yuwa "Meei"
see asenaa naadi okoo paagoo Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa eewegagea.
Okoo miya kagoo ebo see dimii kedaakea naadi kaama okoo paaya ebo menaa kaa
weganaakea naaki mee magaa kaa bagee yuwa miya kagoo ma epo enaataa Paulus
ma, Silas ma abaano see naadi peedoota Yason see mée to me ee kaa. Peemaata
kaama ekea peneata mée paagoo dogeamaano see naadi kenee to omaago ma pee-
yakabaapeasegea.
6 Ee yiba pakaanta kaama deegea naaki Paulus ma, Silas ma ewo. Se deemaaga
naadi Yason ma, Yesus mikee gaayaa bagee noonaa yuwa ma okoo too topea yoka
peneasegea. Peneata kaama badaa maadoota mee magaa kaa ebo bagee yuwa paagoo
dogeamaata kaama ekeasegea. Ekeata kaama kuwa ebo bagee yuwa paagoo ebo
menaa kaa "Kuwa bagee kuwa okoo me eeweganaakea menaa kuwa me se-magaa,
we-magaa uduma mée yuwa aakago-maakago, aawisi-maawisi segee siyaa. Nakaayoo
miya inii paagoo meemaata kaama kisee koo senaakea.
7 Yason waa miya okoo wa me ee kaa badaa magapi. Bedaa inii ebo mée eetotaa see
mée Kaisar mee wa me menaa okoo uduma si yayeegea. Okoo me apanaa eboo ekaa
da ko Yesus mee 'Wa too mikee magaa to kaa tookee Eboo' see weganaakea menaa
kuwa pedeo" see asegea.
8 Okoo kisee asegea naaki kuwa ebo bagee yuwa ma, apanaa yiitookea bagee yuwa
uduma okoo miya kagoo ma menaa wegagea.
9 Kiyoo ebo bagee yuwa me Yason ma, waa ma bagee yuwa ma asiino, "Ikii digiyoo
ee yiba se peesi naadi kepee kuwa ikii edaapea kepa ko ikii daba kipeeyaape" see
asegea. Kuwa kepee masemaata kaama okoo ee kaa daba peeyaagea.

Yesus me menaa Berea magaa kaa eewegata menaa

10 Mee naagoo unuu kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me Paulus ma, Silas ma
ekea asiino, "Berea magaa kaa moga pooi" asegea. Daatooyiba yaato ekea peedoota
Berea magaa kaa peemaata kaama Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba
seemetaa.
11 Kiyoo magaa kaa bagee yuwa okoo mena tupiino ede, okoo Tesalonika magaa
kaa bagee see see se. Paulus me Kristus kaa eewegataa see menaa yuwa daamaa ede
ma yayiitookea. Egapii gakata Paulus me eewegagee see menaa kuwa mikee menaa
ye, makapaa menaa ye naadi Ogatamee me kapogee yiba ipiipi daamaa deegeekea.
12 Kisee topegee siwoo naadi kaama mée maamaa eebaa, Yahudi bagee miya,
Yunani kaa ekaa yago bagee miya, ekaa yago apii miya, okoo eebaa Yesus mikee
gaagea.
13 Paulus me Ogatamee me menaa Berea magaa kaa kisee eewegataaki yoka see
menaa kuwa doodoota Tesalonika magaa kaa bagee paagoo eewegagea naaki Yahudi
bagee yuwa me be kaa Berea magaa kaa peegea. Peemaata kaama mee magaa kaa

17:3 Luk 24:26-27

miya Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa eeweganaakea naaki kiyoo bagee yuwa
noonaa me miya ekea be kegea, kagoo ma menaa wegagea.
14 Okoo kisee koo taakea kaboo kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me Paulus
asiino, "Aa maakaa piku gebo yaato moga pooi" asegea. Silas ma, Timotius ma ekea
se peegea, Berea magaa kaa togea.
15 Paulus mee badaa maadoota Atena magaa kaa eepeegea. Peemaata kaama Paulus
me asiino, "Silas ma, Timotius ma ekea ni paagoo mani isii, see kisigi see kuwa pakaa-
naasii" see asigi. Asigi naadi metaki pakagea.

Yesus me menaa Atena magaa kaa eewegata menaa

16 Paulus waa Atena magaa kaa kaama Silas ma, Timotius ma ekea esegea kuwa
diitoo taaki too ko deamaayaa naaki mee magaa kaa bagee me makapaa ogatamee
ebea-ebea yaapaagee taano see naadi ipiipii seta agiyoo-pagiyoo maamaa eebaa agoo.
Wa me kuwa agiyoo yuwa yaai, dimi boodi ebo.
17 Waa kiyoo omegee naadi Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba Yahudi
bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee okoo Ogatamee yaapaagee see bagee yuwa miya
okoo uduma paagoo Ogatamee me menaa daamaa ipiipi eewegageeki, bedaa egapii
gakata mee magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see yoo kiyoo tuyaa
bagee paagoo miya Ogatamee me menaa daamaa pe-eewegageeki.
18 Mee magaa kaa apanaa bagee me mée tupiwoo see menaa ipi see bagee miya
agoo. Tupiwoo see menaa ena mee ekaa da ko Epikuros me menaa, ena mee Stoa me
menaa. Kuwa menaa ipi see bagee yuwa paagoo Paulus me asiino, "Yesus mee kisee
menaa doometa, kisee boota kaama aya andoo peeta" see menaa kuwa eewegagi
naaki okoo noonaa me "Yaai, mee aii menaa-panaa doonaa see mée mee mapea
menaa mée eewegagi ya?" see asegea. Apanaa bagee me asiino, "Waa ko apanaa
tomaa kaa bagee me dimi magaakee eboo me menaa yadoonaa see mée to kepa" see
asegea.
19 Okoo Paulus badaa maadoota okoo me mena wegataa see yoo, Areopagus kutuu
to kaa peemaata kaama okoo me Paulus asiino, "A me mée topenaa see menaa mee
inii eto kenaagoo too yeepe. Inii ipi kaano see yoka a me mée ipi kiyaape ye?
20 Aa mée dimi nagimiyaa menaa doompe. Inii kuwa menaa nekeenege naaki ou
dimii mee ebo yoka mée daamaa ase-manee taai" see asegea.
21 Okoo me kuwa asegea kuwa ko Atena magaa kaa bagee ma, Atena magaa kaa
kiyoo meekee bagee ma okoo uduma etokaa si yeetaa see menaa kuwa kisee too
wegaamoo, yiitoo taano too ede kegea, apanaa menaa, apanaa agiyoo kuwa peedi,
okoo kisee gaataa see bagee yuwa kemaata kisee Paulus paagoo asegea.
22 Kuwa kaboo da Areopagus kutuu to kaa kiyoo kutuukea bagee paagoo Paulus me
yiinaageeta kaama asiino, "Ikii Atena magaa kaa bagee yuwa nayiitoo taai. Ikii me
dimi magaakee eboo eebaa ebo ekee, yaapaagee taano omaago see bagee yuwa ii see
kuwa kideega.
23 Anii kuwa ikii me ebo ekee, yaapaagee taano see naadi ebea-ebea ipiipii seta
agiyoo-pagiyoo kuwa deenaa siyaa naaki dimi magaakee eboo ena, wa paagoo agiyoo
kupi-manee taa see yoo agoo. Keagee da kaa ebeamaata menaa da mee ko kisee: 'Mee
dimi magaakee eboo mee ekaa da ko ewo' see kuwa ikii me ebeamaata menaa. Eto
ko ikii me ewo kaa ebo ekee, yaapaagee siwookea Eboo mee ikii daamaa nekeensea
naadi kisi-manee taanaka, mee ko kisee:
24 Magaa to ma, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma ogaataata Mée
mee ko Wa too Eboo Ogatamee mee. Magaa da kaa miya, epoo to yaato miya Wa too
Eboo yoka mée me ebo ekee, yaapaagee taano see naadi yamaataa see ee yiba Waa
taa, Waa kiyoo se toogee siyaa.

17:24 Kis 7:48

25 Wa me gaano pedeo agiyoo ena ma taa yoka Waa maniino agiyoo miya taa, Waa
yaukuwaano gaano pedeo agiyoo miya taa. Wa me too aya mée tuyaabuu siyaa Mée,
Wa me too ebe noogaa da mée yaawitaayaa see Mée, Wa me too agiyoo-pagiyoo
uduma daamaa mée manegee segee see Mée.
26 Petamanii Wa me mée ena too too wa keta ogaataata. Mée tomaa-tomaa agoo
kaano taa kaboo Ogatamee Waa ekaato dimi daataata menaa ko kisee: 'Mee tomaa
mee ko ebo tomaa kaata, mee tomaa mee ko peedi tomaa kaata, bedaa mee tomaa
mee ko mee magaa kaa maamaa umiwoo, toowoo taatagea, mee tomaa mee ko mee
magaa kaa eebaa se umiwoo, toowoo taatagea' see kuwa Waa ekaato dimi daataata.
Mee kaama Wa me petamanii ogaataata mée to wa kaa kaama asii-kaba-kaba bagee
yuwa agoo kedaa naadi Wa me mée tomaa-tomaa gakata se-magaa, we-magaa uduma
daamaa mée tuyaabuu seta.
27 Wa me inii magaa da kaa bagee yuwa me Ogatamee mee se deemaaga ou, kisee
Anii naabawoo naadi kaama nadeemaasi naadi mée tuyaabuu seta. Ogatamee Waa
deemagaano kana see taa. Waa inii paagoo ekaapa, beesekaa se.
28 Idukaa mée ena me wegata menaa mee ko kisee: 'Inii Wa yiba umiwoo, toowoo
siyaa, inii Wa yiba metaa, peetaa siyaa, inii aya toowoo siyaa' see wegata. Kuwa see
see menaa kuwa ikii me bagee yuwa, kapoge ebeano ipi see bagee okoo miya kisee
menaa ebeamaata. Mena ena mee ko kisee: 'Inii uduma ko Ogatamee Wa kaa kaama
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa' see menaa ebeamaata.
29 Inii uduma Wa kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kemaata Waa ko kuwa
mée me aii ogatamee ebea-ebea ipiipii siyaa agiyoo mokoo see see taa. Kuwa ipiipii
siyaa agiyoo kuwa ko mée me aii dimii kaa emas pose waa, perak pose waa, oma waa
kisee agiyoo me ukuwataa see agiyoo yuwa. 'Mee ipiipii seta agiyoo mee ko Ogatamee
mee yoka' see dimii mee se gaai.
30 Idukaa kaama eto too mée tomaa yuwa me kisee ewo kaa ukuwawoo, umiwoo
seta kiya Ogatamee me okoo pedeo kiyaano taa. Kiya eto kiipaa ko Wa me inii mée
asiino, 'Mée uduma ikii me pedeo yuwa uduma ekeata Nii ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo taai' see kuwa Wa me inii uduma mée aseta menaa.
31 Mée tomaa uduma wigintagaatagi naagoo Wa me mona daataata. Mee naagoo
ko Ogatamee me daamaa wigintaata Mée Wa me magaa da kaa bagee yuwa topoo-
topoo see kaa wigintagaatagi. Mee Mée to magaa da kaa bagee yuwa uduma mikee,
Waa kisee Mée ii see kuwa gaasi naadi Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo
peeyaami" see kuwa Paulus me okoo asigi menaa yuwa.
32 Kiyoo yiitookea bagee yuwa noonaa me mée ena boota kaama aya andoo peemi
see menaa kuwa naa kea nao naadi Paulus wisinegea. Kiya noonaa me "Mee menaa
mee bedaa wiyaagoo yiino see yoka apanaa egapii ena kaa miya mée eewegaai" see
asegea.
33 Paulus kuwa menaa eewegamaata kaama peetaaka too ko
34 mée noonaa kuwa mikee menaa yoka naadi wa sekaataa megea. Mée waa ena
ekaa da ko Dionisius, kiyoo Areopagus kutuu to kaa mena wegagee see bagee ena.
Kiyoo kaama api ena ekaa da ko Damaris, apanaa bagee miya mikee gaagea.

18

Yesus me menaa Korintus magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus waa Atena magaa kaa mena eewegamaata kaama peedoota Korintus
magaa kaa
2 peemaagi too ko Yahudi kaa mée ena ekaa da ko Akwila tupi. Waa Pontus wee kaa
kabata mée. Miyoo taa Akwila ma, wa me apii Priskila ma ekea Italia magaa ena kaa,

17:29 Kis 14:15-17 **17:31** Kis 10:42

Roma magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta kaboo Roma kaa eboo Kaisar Klaudius
wa me "Yahudi bagee kuwa uduma peedaa siweei" see asimi kemaata ekea Korintus
magaa kaa peemea. Peemaata kaama eebaa umiino taa kaa Paulus ma aadoo naadi
kaama
3 waa ekea paagoo eeometaa. Kuwa bogaa kuwa ko doka ee ipiipii taa see bogaa.
Paulus waa miya doka ee ipiipii taa see mée yoka waa ekea bogaa ma epo enaataa
kisee eeukuwagee see.
4 Paulus waa Sabat naagoo gakata Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba
mena wegageeki. Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya kuwa uduma
Yesus mikee gaasi naadi menaa daamaa eewegagee segeeki.
5 Silas ma, Timotius ma ekea Makedonia wee kaa kaama Paulus paagoo meemaagea.
Meemaata kaama wodoo Paulus wa me apanaa ukuwagee see agiyoo yuwa ekeata
Yesus me menaa too eeweganaaki. Wa me Yahudi bagee paagoo Yesus mee ko mikee
idukaa kaama Ogatamee me wigintaata Mée see wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee
ii see gaasi naadi menaa maamaa eebaa eewegageeki.
6 Kiya okoo me Paulus kagoo kaa esee pedeo menaa ma wisinegea kaboo wa me
asiino, "Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo ikii pedeo kaatagea kuwa anii ma
se, ikii kaa too doosea. Ikii kuwa menaa be kemaata eto kaama wodoo anii mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa taapa" see aseta kaama okoo emaa
dagii da kaa wa me dokaa da kaa maga ponee-panaa yuwa pasi-pasiki.*
7 Kiyoo kaama peedoota sembahyang segee see ee geboo da kaa mée ena ekaa da ko
Titius Yustus wa me ee kaa. Waa Yahudi bagee se kiya waa miya Ogatamee yaapaagee
see mée.
8 Yahudi bagee me sembahyang segee see ee tuku mée ekaa da ko Krispus waa ma,
wa me ee kaa bagee ma, apanaa Korintus magaa kaa bagee maamaa eebaa miya, okoo
Paulus me menaa yeeta kaama Yesus mikee nao see gaata kaama uwo yatukumegea.
9 Kaawaa ena daatooyiba yaato Tuhan me dega-dega kaa Paulus asiino, "Aa se
wedaai, Ni me menaa kisee too eeweganaa segee taai, aa mena koogo se toomuu
taai.
10 Anii a paagoo kaatoogeeka, mée me se kawegee-wegee taapea, mee magaa kaa
Ni me bagee maamaa agoo kedaa taapa yoka" see asigi.
11 Kisee asigi naadi Paulus waa mee magaa kaa tahun ena ma keno bedimi kiyoo
too toogee, Ogatamee me menaa kiyoo bagee yuwa topegee, omegee seta.

Paulus mee Gubernur paagoo dogeamaata menaa

12 Galio see mée to waa kiyoo Akhaya wee kaa gubernur toogeeki too Yahudi bagee
yuwa okoo enaataa Paulus peneata kaama Galio paagoo dogeamaagea.
13 Okoo me asiino, "Mee mée mee wa me mée topetaa see menaa ena, Musa me
mée topeta menaa ena. Wa me 'Ogatamee kisee ebo ekee, kisee yaapaagee taai' see
mée topenaaki menaa kuwa koopoo naadi a paagoo dogeamaage" see asegea.
14 Paulus waa mena wegaano see kooki kaboo Galio me kuwa Yahudi bagee paagoo
asiino, "Sooi, ikii Yahudi bagee yuwa, mee mée wa me ukuwata agiyoo yee, wa me
esee pedeo agiyoo ena yee kisee menaa wa kaa agoo naaki anii ikii me menaa daamaa
kiyeeyaa
15 kiya kuwa wa kaa menaa kuwa ikii Yahudi bagee yuwa me peedi menaa-panaa
yuwa kaa too doomegea gaayu ko anii kiyiino be. Ikii me deewoo siyaa menaa yiba
mena kamu ena waa naa yee, bedaa kuwa menaa yiba mée ekaa ena waa naa yee,
ikii kuwa kaa aakago-maakago taa see kuwa anii kiyiino be. Ikii me too taa kiyaai,
anii kuwa menaa se kidaakumiipa" see asigi.

---

* **18:6** Paulus wa me dokaa da kaa maga ponee-panaa yuwa pasi-pasiki see mee ko 'Ikii mena si yayeetaa see bagee yuwa ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwayaa agiyoo.

16 Kisee aseta kaama mee mena yapekataa see yoo kaama kuwa bagee uduma abagaapeasigi.
17 Okoo yoo da kaa eseanta kaama mée ena ekaa da ko Sostenes mee pe-peneata dakamegea. Waa ko Yahudi bagee me sembahyang segee see ee tuku mée. Kisee waa dakameamookea kuwa Galio me deegi kiya waa koogo wisintaagi.

Paulus mee Antiokia magaa kaa metaki peeta menaa

18 Paulus waa Korintus magaa kaa omegee naadi kaama kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo "Siria wee kaa poonaka" see asigi. Priskila ma, Akwila ma ekea bogaa miya epo enaataa peedoota Kengkrea magaa kaa. Peemaata kaama Paulus wa me edooyuu yuwa uduma daapi. Mee ko waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwaapa, se kaukuwaano ko daa" see asimi kemaata edooyuu daakomeeyu.† Kiyoo kaama okoo uduma kapal komaa kaa pakaanta kaama peedoota
19 Epesus magaa kaa peemaata kaama Priskila ma, Akwila ma ekea ekea too, Paulus wa too. Kisee aawode naadi kaama Paulus peedoota Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama kuwa Yahudi bagee paagoo mena ipiipi eewegaamooki.
20 Kuwa Yahudi bagee me "Aa nakaayoo too naaomegee taai" see asegea kiya wa me "Be" asigi.
21 Waa poono see kaboo wa me asiino, "Ogatamee Wa me daamaa, ede see gaayu ko nakaayoo bedaa kimeeta" see asigi. Kiyoo kaama waa Epesus magaa kaa kapal komaa kaa pakaanta kaama
22 peedoota Kaisarea magaa kaa peemaayu. Eseanta kaama peedoota Yerusalem magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epao see menaa asiino see naadi pe-eeometaa. Kiyoo kaama peedoota Antiokia magaa kaa peemaayu.
23 Kiyoo omegee naadi peedoota Galatia wee kaa magaa ma, Prigia wee kaa magaa ma kuwa peenaa naadi Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma paagoo okoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegaanaaki.

Apolos mee Epesus magaa kaa ma, Korintus magaa kaa ma Yesus me menaa eewegaanaa seta menaa

24 Kuwa kaboo da Epesus magaa kaa Yahudi bagee ena ekaa da ko Apolos kiyoo meemaagi. Waa Aleksandria magaa kaa kabata mée. Mena wegaano omaago, Ogatamee me menaa esee ipi see mée to waa.
25 Tuhan me etaa yaato menaa kuwa waa maamaa tupiwoo seta. Kuwa menaa waa ede ma eewegataa, Yesus me ukuwata peeta menaa miya dimi ipi kaa mée topetaa. Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa uduma mikee kiya uwo mée yatukumaano menaa kuwa idukaa Yohanes me uwo mée yatukumeta menaa kuwa too ipi.
26 Apolos waa sembahyang segee see ee yiba omaago ma wegageeki. Wa me eewegataa see menaa yuwa Priskila ma, Akwila ma ekea miya yeegea. Waa mena noonaa ewo yoka naadi ekea me waa badaa maadoota amoo maa kaa okoo too see yoo kaama Ogatamee me etaa yaato menaa noonaa ipiipi tupi-maneekea.
27 Mee wodoo taa Apolos me Akhaya magaa kaa poono see dimii agoo yoka kiyoo okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me "Daamaa pooi" asegea. Okoo kapoge ena, Akhaya magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Apolos mee daamaa badaa maasi naadi kapogee ena yaebea-maneegea. Waa peedoota Akhaya magaa

† **18:18** Paulus waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwagee taapa, kisee menaa kadoonaa taapa, Aa miya anii nadeewoo taai" see aseta kaama wodoo edooyuu daano taa. Mena yadoonaa segee naadi kaama mikee, Ogatamee me daamaa nadeewoo sipi nao naadi kaama wa me edooyuu yuwa daapeasigi. Wa me edooyuu yuwa daapeasigi kuwa ko 'Mikee, wa me Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwaapa" see aseta menaa kuwa uduma wa me yaukuwamaagi ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwata agiyoo.

kaa peemaagi too ko kiyoo bagee yuwa daamaa badaa maagea. Okoo ko Ogatamee me epaa mee esee ebo kemaata Yesus mikee gaata bagee yuwa. Wa me okoo daamaa topetaa,
28 bedaa kiyoo Yahudi bagee yuwa paagoo mena pesee ma eewegataa. Wa me okoo paagoo Yesus mee mikee Ogatamee me daamaa wigintaata wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee see kuwa Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata ii see gaasi naadi menaa ipiipi ase-manee segeeki.

19

Yesus me menaa Epesus magaa kaa eewegata menaa

1 Apolos waa Korintus magaa kaa totaaki too Paulus mee Asia wee kaa peenaa naadi Epesus magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee ma aadoo naadi
2 wa me asiino, "Ikii Yesus mikee gaamea naagoo Roh Kudus mee ikii masemea ye, masiino taa ye?" asigi naaki "Taa, Roh Kudus mee agoo see kuwa inii ewo keekee" see asegea.
3 Paulus me asiino, "Ikii kisee masiino taa gaayu ko ikii maamee me menaa topeta kaama uwo kitukumemea ya?" asigi naaki "Yohanes me mée topeta menaa" see asegea.
4 Paulus me asiino, "Idukaa Yohanes me uwo mée yatukumeta mee ko mée okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata bagee yuwa uwo yatukumeta. Wa me mée paagoo aseta menaa da, 'Mée ena Waa uuto meepi Mée, Wa too mikee nao see gaai' see aseta. Mee Mée mee ko Yesus mee" see kuwa Paulus me asigi menaa.
5 Okoo kuwa menaa yeeta kaama Tuhan Yesus ekaa yiba uwo yatukumegea.
6 Uwo yatukumemaata kaama Paulus me okoo kaa yagaa yamaataagi naaki Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa okoo kaa esedaa naadi kaama okoo apanaa menaa kaa, okoo ewo see menaa kaa wegataakea, Ogatamee me ase-maneeki menaa yuwa miya awee da kaa yawegataakea.
7 Kuwa wegataakea bagee kuwa mée gaasi ma wiya.
8 Paulus waa Epesus magaa kaa sembahyang segee see ee kaa weda taa ma Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa keno wedo kisee too ipiipi daamaa eewegageeki.
9 Kisee kiya kuwa bagee yuwa mée noonaa dimi eboo yoka wa me menaa si yayeegea. Okoo Yesus me etaa yaato menaa kuwa mée yuwa paagoo maamaa wisinegea. Kisee wisinegea naadi Paulus me kuwa bagee yuwa ekeata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa badaa maadoota mena wegagee see ee apanaa ena ekaa da ko Tiranus see ee kaa kiyoo egapii gakata mena ipiipi eewegageeki.
10 Kisee eewegawoo segee naadi tahun wiya omemaata kaama Asia wee kaa bagee yuwa uduma, Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya Tuhan me menaa daamaa yayeemaagea.

Skewa me yogaa yuwa me koo seta menaa

11 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa, Wa me pesee see agiyoo kuwa Paulus wa kaa mantaata kaama maamaa ukuwaaniyaabuu senaaki.
12 Kisee Paulus wa me yaadee see dokaa miya, wa me maanaa see dokaa yuwa miya kuwa doodoota kaama ikiyoo meanee taakea bagee yuwa kaa pee-wedegeasegea naaki ikiyoo taa kega, paa yago bagee miya paa yuwa peedaakea.
13 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee noonaa, okoo paa yaabagaapii senaa see bagee yuwa okoo me Tuhan Yesus ekaa wee-wee see kaa paa yaabagaapii semaayaa ye naadi kaama paa yago bagee paagoo okoo me "Yesus mee, Paulus me yaweganaaki Mée Wa ekaa da wegaga yoka paa pooi" see asegea.

19:4 Mat 3:11

14 Kuwa bagee kuwa ko ebo imam ena ekaa da ko Skewa wa me kabata paayogaa
yogaa petoo to kuwa me kisee ukuwagea.
15 Okoo me paa agoo see mée ena paagoo Yesus ekaa weegea naaki mee paa da me
asiino, "Yesus mee anii ipi, Paulus mee miya ipi kiya ikii maamee ya?" see asigi.
16 Aseta kaama kisee ki mee paa yago mée to me kuwa mée petoo to kaa osea
peanta omaago ma dakameamooki. Kuwa dakampi abuu yuwa dimi nagi, apanaa
agiyoo keenda, okoo me dokaa yuwa kisee beapi-paapi naadi mee ee kaa kaama má
tago oodaakea.
17 Kuwa ukuwapea menaa yuwa doodoota kiyoo Epesus magaa kaa bagee uduma,
Yahudi bagee paagoo miya, apanaa tomaa kaa bagee paagoo miya eeweganaakea
naaki okoo uduma esee yaai, weda nao see dimii gaagea, Tuhan Yesus ekaa da mee
esee asii-sege nao naadi yaapaageekea.
18 Yesus mikee gaagea bagee okoo mée eebaa medaa naadi okoo me pedeo ukuwata
yuwa awee da kaa wegaaiikea.
19 Duya diino ipi see bagee yuwa okoo mée eebaa miya mée gii da kaa okoo me duya
kaa menaa yuwa ebeata kapogee yuwa yigimemaata kaama biyaa kaa yuwitaagea.
Kuwa kapogee kuwa edaano kepe esee ebo, egataayaa naaki perak kepee lima puluh
ribu.
20 Kisee agiyoo ukuwaandaa naadi kaama Tuhan me menaa kuwa maga eebaa kaa
omaago ma eeweganaakea, kisee Wa me menaa pesee kiwooka.

Epesus magaa kaa bagee kagoo ebo kedaa seta menaa

21 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa semaata Roh me Paulus paagoo mena ase-
maneegi naaki wa me 'Makedonia wee kaa keta poopa, kiyoo kaama Akhaya wee
kaa poopa, mee kaama too Yerusalem magaa kaa poopa' see dimii gaagi. Wa me
asiino, "Yerusalem magaa kaa peemaata omegee naadi kaama Roma magaa kaa miya
poono gaano pedeo" see asigi.
22 Wa me agiyoo eeukuwagee see bagee ekea wiya Timotius ma, Erastus ma ekea
paagoo asiino, "Ekea keta Makedonia wee kaa pooi" see asigi. Ekea pe-seomegea
kaboo Paulus waa Asia wee kaa, Epesus magaa kaa kiyoo omegee, toogee.
23 Kuwa kaboo da taa ko Epesus magaa kaa mée maamaa eebaa Yesus me etaa
yaato menaa kuwa be kaa kagoo ma menaa yaweganaakea.
24 Okoo me kisee kagoo ma ukuwanaakea kuwa ko kisee: Mée ena ekaa da ko
Demetrius waa Artemis ebo ekee, yaapaagee segee see ee mee wa me peedi see ee
yuwa miya mee ee mokoo perak pose me ipiipi ukuwaamoo taa see mée. Waa ma,
waa ma enaataa ipiipii taa see bagee yuwa ma okoo kuwa peedi ee yuwa mée paagoo
maamaa edaagee naadi kaama kepe eebaa masegeekea.*
25 Kaawaa ena Demetrius waa kuwa agiyoo waa ma epo ipiipii taa see bagee
yuwa ma, apanaa perak pose me agiyoo ipiipii taa see bagee yuwa ma kuwa uduma
mena ogenaa naadi meemaagea kaboo wa me okoo uduma asiino, "Mée yogaa yuwa,
Artemis mee ebo ekee, yaapaageesi naadi agiyoo kuwa mée me maamaa edaagee
segeekea kemaata inii kepe eebaa masetaakea, see kuwa inii uduma ipi.
26 Bedaa Paulus see mée to wa me weganaa, ukuwanaa sipi yuwa kuwa miya ikii
ipi. Wa me wegaano, 'Kuwa mée me ebo ekee, yaapaageesi naadi ipiipii seta agiyoo-
pagiyoo kuwa makapaa agiyoo too' see weganaa sipi menaa kuwa me Epesus magaa

* **19:24** Epesus magaa kaa bagee okoo me yaapaagee see eboo mee Ogatamee se kiya makapaa ogatamee ekaa da ko Artemis. Mee magaa kaa Artemis yaapaagee segee see ee ena, ebo mee see ee agoo. Demetrius me mee ee mee peedi ebea-ebea kaa yuwa maamaa eebaa ipiipii segeeki. Mée me beesekaa kaama miya okoo me tuyaa yoo kaama Artemis mee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi kuwa peedi see ee yuwa edaata.

kaa bagee miya, Asia wee kaa bagee miya okoo eebaa wa me menaa 'Mikee see menaa ii' see gaagea.
27 Kuwa wa me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko mée me inii kaasee kaa kuwa agiyoo yuwa kisee too ipiipii siwookea yaai naadi mée wisineapea. Bedaa kuwa too se kiya Artemis see api damaa to mee miya wisintagaapea. Artemis mee Asia wee kaa bagee miya, se-magaa, we-magaa uduma kaa bagee miya ebo ekee, yaapaagee taakea kiya Paulus me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko Artemis waa ebo ekee taa see kuwa miya ekeasiipea" see kuwa Demetrius me eewegagi menaa.

28 Kuwa menaa yuwa eewegagi naaki kuwa yiitookea bagee tabaa da uduma miya esee kagoo kegea. Okoo ebo menaa kaa "Inii Epesus magaa kaa dimi maataa see eboo Artemis wa too ebo, wa too ebo" kisee wegagea.
29 Kagoo kedoota mee magaa kaa bagee paagoo kisee menaa weganaakea naaki okoo miya omaago, dimi pesee kedaakea. Kuwa mée tabaa da epo enaataa mee magaa kaa kutuu taa see yoo peegea, bedaa Paulus ma epo peenaa see bagee wiya pe-peneata kiyoo dogeamaagea. Ena mee ekaa da ko Gayus, ena mee ekaa da ko Aristarkus. Ekea Makedonia wee kaa bagee wiya.
30 Paulus waa kuwa mée tabaa da paagoo mena pe-eewegaano see kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me yaai naadi waa kiyoo se peeyaagea.
31 Asia wee kaa ebo totaa see bagee okoo noonaa me Paulus epa see bagee yoka okoo me "Kuwa mée yuwa kiyoo yigimeeii taakea yoka kiyoo peenaa ma se pooi" see menaa da miya doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea.

32 Kuwa kaboo da kuwa kagoo kegea bagee yuwa okoo me yigimeeii sepea yoo kaama mée noonaa me mena ena ebo menaa-menaa kaa wegakomeekea, mée noonaa me mena ena ebo menaa-menaa kaa wegakomeekea. Okoo kisee mena ena-ena wegakomeekea kemaata kiyoo aii kisee kutuu sepea bagee yuwa me "Inii kaasee ukuwaano see naadi mée niiyigimeeiikea naa ya?" kisee dimii abagea.
33 Yahudi bagee noonaa miya kiyoo topea. Okoo mée ena ekaa da ko Aleksander. Okoo me wa paagoo asiino, "Kuwa mée tabaa da kuwa kisee-kisee see pe-eewegaai" see aseta kaama okoo me waa kuwa mée tabaa da ikigi yaato amoo-kea-kea. Okoo koogo yiitoosi naadi wa me yagaa da yagaataata kaama mena eewegaano see koo taaki kaboo
34 okoo me mee mée mee waa Yahudi bagee yoka naadi be kaa wa me menaa si yayeegea, okoo epo enaataa ebo menaa-menaa kaa "Inii Epesus bagee me dimi maataa see eboo Artemis wa too ebo, wa too ebo" see menaa kuwa jam wiya kisee too wegataakea.

35 Mee magaa kaa ebo bagee ena, sekretaris see mée to wa me kuwa mée yuwa paagoo "Ikii koogo tooi" asigi. Okoo koogo togea kaboo wa me asiino, "Epesus magaa kaa bagee yuwa, wae. Artemis see api damaa to waa ebo ekee, yaapaagee segee see ee to ma, bedaa idukaa waa keenda see agiyoo epoo to kaa kaama magaa da kaa eseanta omaa to mee ma kuwa inii Epesus magaa kaa bagee inii me too daamaa yadiitoo siwookea see kuwa ewo see bagee ena ma agoo ye?
36 Mée uduma mikee ipi yoka eto ko ikii koogo toomuu taai, ikii kagoo ma agiyoo ena ma se ukuwaai.
37 Kuwa ikii me nakaayoo dogeamaagea bagee kuwa ko Artemis me ebo ekee, yaapaagee segee see ee kaa agiyoo ena ma oma kimasiino taa, Artemis wisineekee menaa miya yawegaano taa see bagee yuwa.
38 Kisee kemaata Demetrius waa ma, waa ma epo ipiipii taa see bagee yuwa ma okoo apanaa bagee ma kagoo menaa agoo kepa ko mena yadaakomee taa see bagee paagoo pooi. Kiyoo kaama mena daamaa kiwegakomeesi yoka, nakaayoo kaama se.

39 Apanaa kagoo menaa miya agoo kiyu ko aii magaa kaa kaama mena wegaakee
se kiya kuwa menaa wegataa see yoo kaama wegayaa yoka kiyoo too pooi.
40 Kuwa eto kenaagoo ikii omaago, dimi pesee kedaakea kuwa anii esee wedaaga,
ebo bagee me mée kagoo kaapea. Okoo me 'Ikii kaasee kaa kisee omaago ma, kagoo
ma yigimeeii taakea ya?' see mée asegea kaboo inii asiyaa menaa ena ma taa kaapea"
see asigi.
41 Aseta kaama bedaa wa me kuwa yigimpea bagee yuwa uduma "Peedaa siweei"
see asigi.

20

Paulus mee Makedonia magaa kaa ma, Yunani magaa kaa ma kitaa peenaa seta menaa

1 Kuwa Epesus magaa kaa bagee yuwa kagoo sikiinta peedaakea kaboo Paulus me
"Yesus mikee gaayaa bagee yuwa meei" see asigi. Meemaagea kaboo wa me okoo dimi
mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegagi. Eewegamaata kaama Makedonia
magaa taa peenaa taano see naadi peedoota
2 mee magaa kaa peenaaki too kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee paagoo miya okoo
dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eeweganaa sedoota Yunani magaa kaa.
3 Peemaata kaama kiyoo omegee naadi keno wedo omemaata kaama Siria magaa
kaa kapal komaa taa poono see dimii agoo kiya "Yahudi bagee noonaa me aa
kapatamaano dimii agoo" see menaa yeeta kaama 'Kapal komaa taa se poopa,
Makedonia magaa kaa kitaa metaki poopa' see gaagi.
4 Waa ma epo peenaa see bagee yuwa ekaa yuwa ko Berea magaa kaa mée Pirus
yoopaa ekaa da ko Sopater, kiyoo kaama Tesalonika magaa kaa bagee wiya ekaa yuwa
ko Aristarkus ma, Sekundus ma wiya, kiyoo kaama Derbe magaa kaa mée Gayus,
kiyoo kaama Timotius. Asia wee kaa bagee gaayu ko Tikikus ma, Tropimus ma wiya.
Okoo uduma Paulus ma epo peenaa see bagee yuwa.
5 Kuwa bagee yuwa okoo keta Troas magaa kaa peegea, inii uuto. Okoo peemaata
kaama inii mée diitoo taakea.
6 Kuwa kaboo da inii peedoota Pilipi magaa kaa peemaata kaama Yahudi bagee
me ebo naagoo yoka ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu petoo noogee siyaa
kuwa inii noomaata kaama kapal komaa kaa pakaanta peedoota unu idibi omemaata
kaama Troas magaa kaa peemaayu. Inii kuwa okoo keta peepea bagee yuwa aadee
seta kaama kiyoo omegee, toogee, unu petoo.

Troas magaa kaa Eutikus see mée to boota kaama aya andoo peeta menaa

7 Mee daa yiba petamanii naagoo uwaataa da kaboo inii Yesus yiba ena kenaa
bagee yuwa epo enaataa naano see naadi yigimemaata kaama Paulus me inii mena
mée eewegagi. Waa tokoma poopa yoka naadi kaama mena maamaa togoo mée
eewegaamoo, daatooyiba yupigapi.
8 Inii kutuu taa see yoo ko ee asii mee kakadee kaa kiyoo peto maamaa agoo see
yoo.
9 Kiyoo egaanaa ena miya tupi, ekaa da ko Eutikus. Waa ee tokogoo da taa animaata
yiitooki. Paulus waa mena togoo wegaamoo taaki naaki Eutikus waa toomoo kuguu
taaki too ee tokogoo da taa okaagi. Kakadee wedaagoo to mee kaa kaama magaa da
kaa eseanigi. Yiibaga wa paagoo eseemaata kaama deeyaa naaki mikee boogi.
10 Paulus waa eseanta kaama bootaa da wodoo taa wa me maa da pe-koometayu
naadi yagaa bokaageeta kaama asiino, "Ikii dimi se nagimaai, aya tupi" see asigi.
11 Kiyoo kaama bedaa asii mee kakadee da kaa pakaamaata kaama roti magu
kabaaii naadi epo notaa. Noomaata kaama Paulus bedaa mena mée eewegaamoo
naadi kaama aweepeasega see kaboo waa peegi.

12 Mee egaanaa da waa badaa maadoota ee kaa, waa daamaa aya tupi nao naadi
dimi tamoondaakea.

Miletus magaa kaa peeta menaa

13 Paulus me asiino, "Ikii kapal komaa taa Asos magaa kaa pooi, anii magaa taa
poopa. Inii mee magaa kaa aadoo taapea" see asigi.
14 Asos magaa kaa aadoo naadi kaama Paulus mee kapal komaa kaa pakaanta inii
waa ma epo peedoota Metilene magaa kaa
15 peemaata kaama bedaa kapal komaa taa peedoota tokoma mee da Kios magaa
doodoo peemaayu. Muguu naadi tokoma mee da amoo Samos magaa kaa peemaayu.
Muguu naadi tokoma mee da Miletus magaa kaa peemaayu.
16 Paulus waa Pentakosta naagoo Yerusalem magaa kaa naano see naadi Asia wee
kaa magaa uduma poono taa. Kisee wisintaata kaama Epesus magaa kaa amoo-sege.

Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa paagoo eewegata menaa

17 Paulus mee Miletus magaa kaa peemaata kaama Epesus magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee tuku-tuku yuwa mena eewegaano see naadi "Uduma meei see pe-naasii"
see asigi.
18 Okoo meemaagea kaboo wa me asiino, "Anii idukaa petamanii Asia wee kaa
peemaata kaama ikii paagoo kiitoowoo sema kaboo ni me umii-umii, too-too iyee
mee ikii naipi.
19 Anii dimi peedi ma, yege ma Tuhan me agiyoo yaokanaa sema kuwa ikii miya
nadeemea, Yahudi bagee me anii nabooyaano see naadi nagaadee semea agiyoo kuwa
miya ikii nadeemea.
20 Ikii ipi kaano gaano pedeo menaa uduma anii kiiwegamaama, kibooneakee
menaa ena ma taa. Anii kuwa menaa uduma awee da kaa ikii paagoo miya
kitopemaama, ee ena kaa, ee ena kaa miya mena kitopenaa sema, see kuwa ikii
naipi.
21 Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya kuwa uduma ni me okoo
paagoo 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa uduma ekeata inii epoo Mée Tuhan Yesus
Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo taai' see menaa eewegaanaa sema.
22 Eto ko Roh me 'Aa Yerusalem magaa kaa pooi' see nasigi yoka kiyoo poonaka.
Anii kiyoo peemaata kaama maagiyoo ni kaa naukuwaaniipa naa ya? Anii ewo.
23 Anii peenaa see magaa gakata Roh Kudus me 'Kisee digiyoo ee yiba aa
kadogeamaapea, kisee kawegee-wegee taapea' see nasenaa see menaa kuwa too anii
ipi.
24 Kiya kisee naukuwaapea miya koosi. Idukaa Tuhan Yesus me naweganaasi naadi
ni kaa naekeata menaa yuwa kuwa too ebo. Kuwa Wa me daamaa doometa menaa
yuwa too, Ogatamee Wa me mée esee epa kaa menaa kuwa too anii yaweganaa siwoo
naadi kaama uduma yasikii kiyaano gaano pedeo yoka koosi, anii aya toopa miya,
bogaapa miya ekea paaya peedi.
25 Ani me ikii uduma paagoo Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa
daamaa kiiwegawoo sema kiya eto kaama wodoo ikii se nadiipea see kuwa anii ipi.
26 Kisee kemaata eto kenaagoo ani me kisiino ko: Kuwa ni me menaa se nayeegea
bagee yuwa okoo pedeo kaatagea kuwa ko nii ma se.
27 Ogatamee me idukaa kaama 'Mée tomaa yuwa kisee daamaa yaukuwaata,
kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata' see wegataata menaa kuwa uduma anii
kiiwegataama, anii kibooneakee menaa ena ma taa, see kuwa mikee menaa yoka
eto ko nii ma menaa taa.

20:24 Luk 9:23-24, Kis 21:13, Plp 1:20-23, Why 12:11

28 Ikii tuku-tuku bagee yuwa gaayu ko Roh Kudus me kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa daamaa namuniwoo, deewoosi naadi kiwiginta bagee yuwa yoka ikii
ekaato miya daamaa deewoo taai, okoo miya daamaa deewoo segee taai. Okoo kaa
Ogatamee Wayoopaa tadaa yapeeyaata kaama Waa nekee bagee yuwa kiyaata yoka
domba wodaa muniyaa mokoo okoo daamaa yamuniwoo segee taai.
29 Anii pe-seometa kaama wodoo mée noonaa ikii paagoo meepea, domba wodaa
nookee kamenoo yuwa mokoo see bagee yuwa meepea see kuwa anii ipi. Okoo ikii
me munitaa see bagee yuwa kideebaa taapea.
30 Kisee bagee noonaa ikii yupii kaama miya agoo kedaa taapa. Okoo koopoo see
menaa mée paagoo topenaa taapea, okoo yaato misi naadi eeweganaa taapea.
31 Kisee kideebaa taapea yoka daamaa dii, daamaa nekeenii. Idukaa kaama anii
miya kisee ikii gaamaasea naadi menaa kiiwegawoo sema. Anii egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya kisee too tahun wedo ikii mée ena-ena, ikii kaa yege ma kisi-
manee siwoo sema, see kuwa ikii miya naipi kegea yoka daamaa dii.
32 Eto ko ikii Ogatamee Wa me yagaa tabee da kaa anii kiekeasega, bedaa Wa me
mée esee epa kaa menaa kuwa ikii dimi yiba maawoosea naadi miya Wa paagoo
kiekeasega. Kuwa menaa kuwa me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu siwoo
siyaa, bedaa Ogatamee Wa me daamaa wiginta bagee yuwa kaa yadootagaa see agiyoo
kuwa ikii miya daamaa kiniipi.
33 Ikii me kepee, emas, perak, doka, kisee agiyoo ena ma anii neegea naaki ou see
dimii mee anii peenaa ma gaano taa.
34 Anii ma, anii ma epo peenaa see bagee yuwa ma inii me gaano pedeo agiyoo
edaano see gaayu ko ani me agiyoo too kana ma ukuwagee sema see kuwa ikii miya
ipi.
35 Anii kisee kana ma agiyoo ukuwagee sema kuwa ikii me nadeeta kaama 'Mikee,
dabaa see bagee kuwa inii okoo kaa tabogeano gaano pedeo ii' see kuwa ikii me
nanekeenemea. Tuhan Yesus me menaa ena mee inii se niigaabuu taai, mee ko
'Agiyoo aii masetaa see mée mee daamaa, ede nao see wegayaa kiya agiyoo aii mantaa
see mée mee ko mee asii esee daamaa, ede nao see wegayaa' see aseta menaa mee"
see kuwa Paulus me asigi menaa.
36 Kuwa menaa asemaata kaama waa kuwa bagee paagoo kagu maga kaa sebaata
okoo uduma enaataa sembahyang eeukuwagi.
37 Okoo uduma dimi boodi kaa yegeekea, Paulus yagaa bokaageeta ebe nuunuukea.
38 Paulus me "Eto kaama wodoo ikii se nadiipea" see asigi menaa mee kaa kisee
dimi boodi ma koo taakea. Okoo Paulus waa kapal komaa kaa badaa maageegea.

21

Paulus mee Yerusalem magaa kaa peeta menaa

1 Paulus ma inii paaya kuwa Epesus magaa kaa tuku-tuku bagee yuwa epao aseta
kaama peedoota kapal komaa taa Kos magaa kaa doodoo peemaayu. Omemaata
tokoma mee da muguu Rodos magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama muguu naadi
Patara magaa kaa.
2 Patara magaa kaa eseanta kaama apanaa kapal komaa ena, Penisia magaa kaa
poono see komaa deemaata kaama inii pakaantaa.
3 Peedoota eka yagaa yaato kaama deeyaa naaki Siprus okogoo to. Amoo-sege naadi
Siria wee kaa, Tirus magaa kaa peemaayu. Mee komaa da taa doota agiyoo yuwa
kiyoo dogeeyamoo taano see yoka inii maga kaa eseantaa.

20:29 Mat 7:15, 2Pet 2:1-3 **20:33** 1Tes 2:5-9 **20:35** Ibr 13:16

4 Eseanta kaama mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa abanaa naadi
aadee semaata okoo paagoo unu petoo eeometaa. Omegeeki too ko Roh me kuwa
bagee paagoo Paulus mee gaamaasi naadi menaa ase-maneegi. Kisee ase-maneegi
naadi waa Yerusalem magaa kaa se pooi, se pooi see menaa maamaa asegea.
5 Unu petoo omemaata kaama inii kapal komaa taa poono see yoka kuwa bagee
yuwa okoo me apii, yogaa uduma inii kota amoo uwo geboo da kaa mée goeamaano
see naadi mée eepeegea. Peemaata kaama kagu maga kaa sibu naadi sembahyang
eeukuwataa.
6 Epao see menaa aasee naadi kaama inii koma kaa pakaantaa, okoo yuwa uduma
ee kaa peegea.
7 Inii Tirus magaa kaa kaama peedoota kapal komaa taa Petolemais magaa kaa.
Kiyoo eseanta kaama Yesus yiba ena kenaa bagee agoo yoka epao aasee naadi okoo
paagoo eeometaa.
8 Tokoma mee da peedoota amoo Kaisarea magaa kaa peemaata kaama Yesus me
doometa menaa yaweganaa see mée ena ekaa da ko Pilipus wa paagoo eeometaa.
Waa ko idukaa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo naano
agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo wiginta bagee mée ena mee.
9 Waa ukuyogaa wui, Roh me okoo ase-manee see menaa yuwa yawegataa see
ukuyogaa yuwa.
10 Inii wa paagoo omegeeka too ko nabi bagee ena ekaa da ko Agabus mee Yudea
wee kaa kaama meemaagi.
11 Meemaata kaama Paulus me yupigapii da taa baametaata dokaa da mee
masegeeta kaama waa ekaato yagaa bado kuwa uduma gadimemaagi. Gadimemaata
kaama wa me wegaano, "Roh Kudus me menaa mee ko kisee: Ani me mee
gadimemaaga mee see see mokoo mee dokaa da epoo mée waa miya Yerusalem
magaa kaa peemaagi kaboo Yahudi bagee me peneata kisee one me gadimaapea.
One me gadimemaata kaama apanaa tomaa kaa ebo bagee paagoo dogeamaapea, see
kuwa Roh Kudus me asigi menaa" see kuwa eewegagi.
12 Kiyoo bagee yuwa ma inii uduma kuwa menaa yeemaata kaama "Paulus aa
Yerusalem magaa kaa se pooi" see maamaa asetaa.
13 Kiya Paulus me asiino, "Ikii me yege ma nasegea menaa kuwa kaasee anii dimi
boodi nakiyaagea ya? Yerusalem magaa kaa okoo me anii one me nagadimaapea miya
koosi, bedaa kuwa too se, Tuhan Yesus Wa ekaa da ogo peesi yoka anii nabooyaayaa
miya koosi, anii poopa" see asigi.
14 Paulus waa inii me "Se pooi" see menaa mée si yeegi yoka inii koogo totaa. "Tuhan
me gaata-gaata kuwa too wa kaa yaukuwaaniyaasi yoka koosi" see inii me asetaa.
15 Kiyoo kaama inii me agiyoo-pagiyoo ayaa yiba awedoota Yerusalem magaa kaa
peetaa.
16 Kaisarea magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee noonaa ma peegea. Okoo inii mée
badaa maadoota eta mana kaa Manason see mée to me ee kaa kiyoo pe-eeometaa.
Manason mee ko Siprus magaa kaa mée, idukaa kaama Yesus mikee gaawoo see mée.

Paulus mee Yakobus ma aadee seta menaa

17 Inii Yerusalem magaa kaa peemaayaa naaki Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
me inii ede ma badaa mée maagea.
18 Tokoma mee da Paulus ma inii peedoota Yakobus paagoo, Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa miya kiyoo topea.
19 Epao see menaa aasee semaata Paulus me waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
paagoo mena eeweganaa simi kaboo Ogatamee me kisee daamaa ukuwanaa seta,
kisee daamaa ukuwaaniyaabuu seta menaa yuwa uduma eewegagi.

21:8 Kis 6:5 **21:10** Kis 11:28 **21:13** Kis 20:24, 2Tim 4:7

20 Okoo kuwa menaa yuwa yeeta kaama Ogatamee yaapaageekea. Okoo me Paulus
asiino, "Eto ko neawaagi aa yeede. Nakaayoo Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaayaa
bagee maamaa eebaa, se egamaayaa. Okoo Musa me menaa miya maamaa deewoo
see bagee yuwa.
21 Okoo paagoo mée me a kaa menaa kaweganaakea, kuwa ko kisee: 'Paulus waa
apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa peenaaka too kiyoo Yahudi bagee yuwa
paagoo wa me asenaa see menaa kuwa ko kisee: "Musa me menaa si yii, ikii yogaanii
yuwa kado ponee si yadaapeasii, Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa kuwa ekeasii"
kisee menaa yuwa Paulus me eeweganaaki' see menaa kuwa mée noonaa me a kaa
kaweganaa naadi kaama nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya yeegea.
22 Aa nakaayoo meemaage see kuwa okoo mikee ipi kaapea yoka inii kaasee
ukuwaano daamaa see kuwa inii gaagaa taake.
23 Okoo me aa kakagoo kaapea yoka inii me kasiinake menaa kuwa daamaa pe-
ukuwaai, kuwa ko kisee: Inii paagoo mée wui kuwa okoo me Ogatamee paagoo 'Anii
mee agiyoo taa ma taa kaukuwaapa, se kaukuwaano ko daa' see asemea bagee agoo.
24 Eto ko a me kuwa bagee yuwa badaa maadoota Ogatamee me ee kaa peemaata
kaama idukaa Musa me wegata-wegata see see ikii miya ukuwaai. Kuwa ko okoo ma,
aa ma ikii kaa pedeo yuwa Ogatamee me 'Eto ko pedeo taa' see kideesi naadi ukuwaa-
ukuwaa ukuwaai. Kiyoo kaama okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee kuwa a
me yaedaai.* Kuwa uduma mée me a me kisee ukuwage yoka see kadeeta kaama
aa miya Musa me menaa se wisintaata daamaa yayeetaa see mée to ii see kagaapea,
bedaa kuwa a kaa kaweganaa sepea menaa kuwa makapaa menaa too yoka naadi
wisintagaapea.
25 Apanaa tomaa kaa bagee, okoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa gaayu ko inii
kapoge ena yaebeamaage. Mee kapogee yiba mena kamu wui kuwa too deewoo
taano gaano pedeo menaa kuwa ko kisee:
Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see menaa kuwa kapoge kaa okoo yaebeamaage" see asegea.
26 Kisee asegea naadi tokoma mee da Paulus me kuwa mée wui to badaa maadoota
Ogatamee me ee kaa peemaata kaama kuwa asegea-asegea see see ukuwagea.
Okoo kaa pedeo yuwa taa kisi naadi ukuwaa-ukuwaa ukuwamaata kaama peedoota
Ogatamee me ee kaa imam bagee paagoo asiino, "Mee naagoo, mee naagoo inii kaa
pedeo yuwa taa kisi naadi omegee setaa to sikii kaapa yoka mee naagoo inii mée
ena-ena kaa kupi-maniino agiyoo mée yakupi-manee taai" see asigi.

Paulus mee peneata menaa

27 Kuwa unu petoo omegee setaa to sikii kaano see naagoo Asia wee kaa bagee,
Yahudi bagee mée noonaa me Paulus waa Ogatamee me ee kaa tupi see deegea. Okoo
Paulus be kaa apanaa kiyoo topea bagee yuwa miya be kisi naadi menaa eeweganaa
naadi Paulus peneasegea.
28 Peneata kaama okoo me ebo menaa kaa, "Israel bagee yuwao, inii kaa mée
tabogiweei. Mee mée mee wa me peenaa see magaa uduma inii Yahudi bagee ma,
Musa me menaa ma, Ogatamee me ee miya kuwa uduma wisineekee menaa too mée

---

21:23 Bil 6:13-21 * **21:24** "Okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee yaedaai" see mee ko mée me okoo wui 'Okoo me Ogatamee paagoo mee agiyoo taa ma taa kaukuwaapa see aseta agiyoo mee daamaa yaukuwataagea ii' see kuwa nekeensi naadi Ogatamee paagoo agiyoo yakupi-maneeta kaama okoo me edooyuu yadaapeasiipea. Kuwa uduma yaukuwasi naadi kepee yuwa Paulus me yaedaai see aseta. **21:25** Kis 15:29

topenaaki. Bedaa kuwa too se, wa me apanaa tomaa kaa bagee badaa maadoota
Ogatamee me ee geboo da kaa eepeepi, kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao" see asegea.
Kisee asegea kiya taa.†
29 Paulus waa ma epo peenaa see bagee ena ekaa da ko Tropimus, Epesus magaa kaa
bagee waa ma epo kota kaa aii peenaa sepea yuwa okoo me deeta kaama 'Ogatamee
me ee geboo da kaa miya waa eepeepi yaai' see gaagea kiya taa.
30 Kuwa menaa yaai naadi mee magaa kaa bagee eebaa epo enaataa yiibaga Paulus
pe-peneata kaama Ogatamee me ee amoo yaato dogeamaata kaama kisee ki tapa
yaato kenee yuwa muntaagea.
31 Paulus patamaano see koo taakea kaboo mena doodoota yiibaga Roma kaa
bagee tentara eboo paagoo pe-eewegaano, "Yerusalem magaa kaa bagee kuwa uduma
omaago ma, kagoo ma koo taakea" see asegea.
32 Kisee ki yiibaga tentara eboo ma, okaa yago bagee yuwa ma, okoo me ebo-ebo
yuwa ma kuwa uduma enaataa peedoota kuwa bagee yuwa paagoo peemaagea ko
kuwa Paulus dakametaakea bagee yuwa me mee tentara eboo ma, okaa yago bagee
yuwa ma kuwa deeta kaama okoo me dakametaakea yuwa ekeasegea.
33 Mee tentara eboo me Paulus peneata kaama "Waa pose onee wiya kuwa me
gadimetagaai" see asigi. One gadimetaata kaama wa me okoo asiino, "Mee mée mee
maamee naa ya? Waa maagiyoo ukuwapi naa ya?" see asigi naaki
34 okoo ebo menaa kaa mée noonaa me mena ena asegea, mée noonaa me mena ena
asegea. Mena eebaa naadi se nekeenigi yoka wa me kuwa okaa yago bagee paagoo
"Inii me ee kaa taa badaa niimaadoota pooi" see asigi.
35-36 Badaa maagea kaboo mée tabaa da dimi nagi. Okoo uuto kaama "Niipatamaai,
niipatamaai" see menaa mee too wegawookea. Ee dedaa da kaa peemaata kaama
Paulus mee dakamaapea yoka naadi Paulus yagaa kaa doodoo pakagea.

Paulus me mée yuwa eewegata menaa

37 Mee ee kaa peemaata kaama Paulus me Yunani menaa kaa mee tentara eboo
asiino, "Mena ena kaawegaano daamaa ye?" asigi naaki wa me "Sooi, Yunani menaa
aa ipi ye?
38 Ni me kagaano ko miyoo taa Mesir kaa mée to wa me Roma kaa bagee
abagaapeasiino see naadi kaama mée patamaano omaago see bagee eebaa, mée
empat ribu waa naa ebo mee maga ugii da kaa badaa maami mée mee ko aa see
kagaaga" see asigi.
39 Paulus me asiino, "Anii ko Yahudi bagee, Kilikia wee kaa ebo kota Tarsus magaa
kaa kaama nakabata mée. Eto ko anii kuwa yoo da kaa topea bagee yuwa mena
eewegaanaka" see asigi naaki
40 "Daamaa, eewegaai" asigi. Paulus waa dedaa da taa yiinaageeta kaama kuwa
bagee tabaa da koogo toomaasi naadi yagaa da yagaataagi. Okoo uduma koogo
toomaagea kaboo waa Ibrani menaa kaa mena eewegagi.

22

1 Wa me okoo asiino, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, neataagi nokaa
yuwa ikii uduma ni me menaa daamaa nayii. Ikii me anii pedeo agiyoo ukuwaano
taa ii see kuwa nanekeensea naadi menaa kiiwegaanaka" see asigi.
2 Waa Ibrani menaa kaa eewegagi kemaata okoo esee daamaa koogo yiitookea. Wa
me asiino,
3 "Anii ko Yahudi kaa mée, Kilikia wee kaa Tarsus magaa kaa nakabata mée kiya
anii nakaayoo Yerusalem magaa kaa ebo keta. Mena natupiino ko Gamaliel damaa

† **21:28** Ogatamee me ee geboo da kaa apanaa tomaa kaa bagee toono daa see yoo agoo kemaata okoo me "Paulus me kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao" see asegea.

to wa me ipiipi natupiwoo simi. Idukaa Musa me inii me bagee tupi-maneeta menaa yuwa uduma anii miya Ogatamee nao naadi kuwa menaa too omaago ma yayeewoo, deewoo seta, anii kisee mée keta. Eto kenaagoo ikii miya Ogatamee nao naadi kuwa menaa omaago ma deewoo see bagee yuwa kideega.

4 Idukaa anii kuwa Yesus me etaa yaato menaa yuwa be kaa kuwa menaa peneata bagee yuwa, paayogaa miya, api miya okoo uduma boosi naadi one me gadimemaata kaama digiyoo ee yiba dogeamoo segee sema.

5 Kuwa anii kisee ukuwagee seta menaa kuwa Ebo Imam ma, Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa ma okoo miya naipi kegea yoka makapaa se, mikee menaa yoka see kuwa okoo me kiiwegayaa. Okoo kapoge ena neegea, mee ko anii Damsik magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daba pe-peneata badaa maadoota Yerusalem magaa kaa kaama hukuman manisi naadi kapogee mee. Neeta kaama anii peedoota Damsik magaa kaa kiyoo Yahudi bagee paagoo kapoge maniino see naadi peetaa.

6 Damsik magaa kaa peemagaano see koo taaka too ko kenoo to mée mumoo to kaa see kaboo kisee ki taka ena epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa ni paagoo esee-nabaaga, uduma kisee wikimegooga dimi nagi.

7 Anii magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu da yeetaa. 'Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-wegee taake?' see nasigi.

8 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' see asiyaa naaki 'Anii ko a me nawegee-wegee taa see Mée, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee' see nasigi.

9 Kuwa anii ma epo peetaa see bagee yuwa mee epoo to wodoo kaama wikimega kuwa deegea kiya mena naawegataaki yuwa se nekeenegea.

10 Kiyoo kaama ani me 'Tuhan, wae, anii eto kaasee ukuwayaa naa ya?' see asiyaa naaki 'Aa anoogeeta Damsik magaa kaa pooi. Kiyoo peemaata kaama Anii a me kisee agiyoo, kisee agiyoo uduma naukuwanaa siwoose naadi a kaa kaekeasiipa menaa kuwa kiyoo bagee ena me kasiipi' see nasigi.

11 Anii diino naka, kuwa esee-wikimpa yuwa esee ebo kemaata emaa digiyoo kega yoka anii ma epo peenaa see bagee me anii yagaa napeneata Damsik magaa kaa badaa namaagea.

12 Damsik magaa kaa peemaayaa naaki kiyoo mée ena tupi, ekaa da ko Ananias. Waa ko Musa me menaa ipiipi yadeetaa see mée, kiyoo Yahudi bagee yuwa me waa Ogatamee ebo ekee taa see mée ii naadi yaapaageekea, waa kisee mée to.

13 Waa ni paagoo meemaata kaama ni geboo da kaa yiinaageeta nasiino, 'Saulus, wae, Yesus yiba ena kenaaya, aa diino keago kaai' see nasigi naaki kisee ki taka ena anii diino keago, anii waa daamaa deetaa.

14 Bedaa wa me nasiino, 'Idukaa kaama inii me bagee me ebo ekee, yaapaagee siwoo see Mée Ogatamee Wa me kawigintaagi. Mee ko Wa me gaata-gaata dimii yuwa a me ipi kese naadi kawigintaagi, bedaa dimi topoo too see wegawoo seta Mée Yesus mee a me daamaa deese naadi ma, Wa me ebe kaa menaa miya daamaa yeese naadi ma kawigintaagi.

15 A me kuwa Waa deepe-deepe yuwa ma, a me yeepe-yeepe yuwa ma kuwa uduma mée tomaa uduma daamaa yeesi naadi yaweganaa see mée kaape.

16 Kisee kemaata aa kaasee kaa aii toomuu taake naa ya? Aa uwo katukumisi yoka anoogii. A me pedeo yuwa uduma kawetogeepeasiipi yoka Tuhan ekaa da ebo nao naadi Wa paagoo maamaa asii' see kuwa Ananias see mée to me nasimi menaa.

17 Kuwa wodoo taa anii metaki peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata kaama Ogatamee me ee kaa sembahyang taaka too dega-dega kaa

---

22:3 Kis 9:1-19, 26:4-18

18 Yesus deetaa. Wa me nasiino, 'A me Ni kaa naweganaa taape menaa kuwa
nakaayoo bagee me se masiipea yoka aa nakaayoo Yerusalem magaa kaa kaama mani
pooi' see nasigi.
19 Ani me asiino, 'Kiya Tuhan, anii Aa mikee kagaayaa bagee yuwa wegee-wegee
senaa sema kuwa Yahudi bagee okoo miya naipi kegea yoka ni me menaa nayiipea
gaaga. Kuwa ko sembahyang segee see ee kaa kiyoo Aa mikee kagaayaa bagee yuwa
anii peneata noonaa dakameamoo sema, noonaa digiyoo ee yiba dogeamaama, anii
kisee ukuwanaa segee sema kuwa okoo miya naipi kegea.
20 Bedaa A me menaa kadoonaa seta mée Stepanus mee patamemea kaboo anii
ede kaa kuwa patametaakea bagee okoo me ebo dokaa beamoo sepea yuwa yadiitoo
sema, see kuwa okoo miya kisee naipi kegea yoka ni me menaa nayiipea see kuwa
anii gaaga' see asetaa.
21 Kiya Tuhan me nasiino, 'Aa pooi, Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
beesekaa kapeeyaapa yoka' see kuwa dega-dega kaa nasimi" see kuwa Paulus me
eewegagi menaa.
22 Kuwa Yahudi bagee tabaa da Paulus me menaa koogo yiitookea kiya wa me
"Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo beesekaa kapeeyaapa see nasimi" see
menaa ponee to kuwa asigi naaki kuwa yiitookea bagee yuwa me kagoo kegea, ebo
menaa kaa "Yaai, mee mée mee kisee too umiwoo, toowoo siyaano kuwa pedeo yoka
patamaakee too daamaa" see wegagea.
23 Okoo ebo menaa kaa yaai-yaai seamookea, okoo me ebo dokaa beamoo naadi
maga ponee masegeeta epaawee da taa sigimeatookea, kisee ukuwagea.
24 Kisee yaai-yaai taakea kaboo mee tentara eboo me "Paulus apee mani ee yiba
dogaai" see asigi. Ee yiba dogeamaata kaama Paulus maagiyoo ukuwapi kemaata
kuwa bagee yuwa yaai-yaai koo taakea ya see kuwa waa ewo. Paulus wa me kuwa
koo sipi yuwa mée asisi yoka naadi "Pepeaduu me niidakamaai" see asigi.
25 Paulus me yagaa yuwa one me gadimemaata kaama umiyaata pepeaduu me
dakameamoo taano see kookea kaboo Paulus me kiyoo okaa yago bagee me eboo
ena paagoo asiino, "Roma kaa bagee ma endagii see mée ena, wa me menaa daamaa
yayiino miya taa, daamaa yadiino miya taa kaa naa ikii me dakamiyaa ye?" see asigi.*
26 Mee mée to Paulus me asigi menaa da doodoota mee tentara eboo paagoo asiino,
"Ei, neataagi. Mee mée mee ko Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka aa maagiyoo
naa ukuwaape?" see asigi.
27 Kisee asigi naadi mee tentara eboo peedoota Paulus paagoo "Aa Roma kaa bagee
ma endagii see mée mikee ye, taa ye?" asigi naaki "Mikee" asigi.
28 Mee tentara eboo me asiino, "Anii Roma kaa bagee ma endagii kaano see naadi
kepe maamaa eebaa manema" see asigi. Paulus me asiino, "Anii gaayu ko kepe edaano
taa, anii nakabata wodoo anii miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka" see
asigi.
29 Asigi naadi kisee ki kuwa Paulus dakamaano see koo sepea bagee yuwa me waa
ekeata amaa kaa peegea. Tentara eboo miya Paulus waa Roma kaa bagee ma endagii
see mée kiya one gadimpea kuwa yaai naadi wedaagi.

Paulus me Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eewegata menaa

30 Tokoma mee da tentara eboo me Paulus waa maagiyoo ukuwapi kemaata Yahudi
bagee yuwa me wa kaa pedeo menaa yawegamea ya see kuwa daamaa nekeeniino
see naadi kaama "Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa ma

---

22:20 Kis 7:58 * **22:25** Paulus waataagi mee Roma kaa mée kemaata Paulus miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka okoo wa me menaa daamaa yayiino taa, yadiino taa kaa aii dakamiyaa kuwa daa yoka naadi kaama Paulus me aseta menaa.

uduma meei" see asigi. Meemaagea kaboo wa me Paulus one yaekegataata kaama kuwa bagee yuwa paagoo eepeegi.

23

1 Peemaata kaama Paulus me kuwa Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa pe-diitoo naadi kaama asiino, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, wae. Anii ko idukaa kaama eto kenaagoo too Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée, daamaa ma, pedeo ma kuwa dimi yiba ipiipi wiginiwoo, toowoo see mée mikee kisega" see asigi.

2 Kisee asigi naadi Ebo Imam ekaa da ko Ananias wa me Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa "Paulus mee ebee to kaa yagaa kopaa niitokoasii" see asigi.

3 Kisee asigi naadi Paulus me Ebo Imam asiino, "Yaai, aa dimi daamaa poga-poga naadi mée deebaa see mée, Ogatamee me too yagaa kopaa katokoasiipi. A me anii Musa me menaa yawisintaagi ye naadi ipiipi naapaadee taano see kiya kuwa menaa daamaa wegaano taa kaa a me 'Waa ebee to kaa yagaa kopaa tokoasii' see asege mee ko daa, a me too Musa me menaa yawisintaage" see asigi.

4 Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa me asiino, "Aa Ogatamee me Ebo Imam tuyaata mée paagoo kisee wisineekee menaa yawegaano uu ye?" asigi naaki

5 Paulus me "Yaai, neawaagi nokaa yuwa, waa ko Ebo Imam yoka see kuwa anii ewo kaa asega. Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me eboo yuwa kuwa pedeo menaa si yawegaai' see ebeamaata yoka" see asigi.

6 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa noonaa Saduki kaa bagee, noonaa Parisi kaa bagee, Paulus me kisee nekeenta kaama wa me ebo menaa kaa wegaano, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, anii ko Parisi kaa mée to, ni me bagee idukaa kaama miya Parisi kaa bagee. Anii nakaayoo nadogeamaagea kuwa ko boota bagee aya andoo pootagea see menaa kuwa anii maamaa diitoo siwoo taa see mée kemaata" see wegagi.

7 Kisee wegagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma aawisi-maawisi, aakago-maakago naadi kutuu wiya wuditaagea.

8 Saduki kaa bagee gaayu ko "Boota bagee aya se andoo pootagea. Malaikat bagee, paa, kisee agiyoo miya taa agiyoo, makapaa menaa too" kisee wegataa see bagee yuwa. Kiya Parisi kaa bagee gaayu ko kuwa makapaa menaa se, mikee menaa too yoka naadi doowoo see bagee yuwa. Kisee kemaata Paulus me wegagi menaa kuwa kaa okoo aawisi-maawisikea.

9 Okoo kisee ebo menaa kaa aakagoo taakea kaboo Parisi yaato bagee, Musa me menaa ipi see bagee mée ekea wiya waa naa yiinaageeta omaago ma asiino, "Mee mée mee ko wa kaa pedeo menaa taa see deege. Malaikat bagee yee, apanaa mee see see bagee ena yee wa paagoo kuwa menaa eewegata kepa" see asegea.

10 Kuwa bagee tabaa da aakago-maakago taakea kuwa ebo kedaa naadi kaama mee tentara eboo me kuwa bagee yuwa me Paulus mee peneata yagaa aagoeki-maagoeki taapea yaai naadi "Mani Paulus mee badaa maageeta inii me ee kaa kiyoo pe-ekeasii" see asigi.

11 Pe-ekeata kaama toomuu naadi daatooyiba yaato Tuhan Waa Paulus paagoo yiinaageeta asiino, "Aa pesee ma tooi. Yerusalem magaa kaa Ni kaa menaa nawegagee sepe see see mokoo bedaa Roma magaa kaa miya pe-nawegaano gaano pedeo yoka" see asigi.

12 Tokoma mee da Yahudi bagee noonaa yigimemaata kaama wegaano, "Inii eto Paulus mee patamaano taa miyoo uwo ma, naano agiyoo ma kuwa taa ma taa peenaa

ma se niinoodee taai, naano ko daa, inii me waa patamemaata kaama wodoo too
bedaa daba naapea" see menaa kuwa wegataagea.
13 Kuwa Paulus patamaano see kookea bagee eebaa, kuwa uduma ko mée wiya asii
agoo.
14 Kiyoo kaama kuwa bagee yuwa peedoota imam ebo yuwa ma, apanaa Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa ma paagoo peemaata kaama "Inii uduma 'Paulus patamaano taa
kaa agiyoo ena ma naano ko daa' see menaa kuwa inii wegataage.
15 Kisee kemaata eto ko ikii ma, mena pekataa see bagee yuwa ma uduma peedoota
tentara eboo paagoo kisee niiasii: 'Inii Paulus paagoo mena ena waa naa bedaa asedee
taano see yoka Paulus mee nakaayoo badaa mée yamaawaai' see pe-niiasii. Paulus
metaaki kaboo da inii eta mana kaa yuumaanemaata kaama patamaape" see asegea.

16 Kuwa menaa yuwa Paulus me ukuyogaa mee yoopaa yeemaagi. Waa kuwa
menaa doodoota tentara bagee me ee yiba Paulus paagoo pe-eewegagi.
17 Kiyoo kaama Paulus me okaa yago bagee me eboo ena mena ogegeeta asiino,
"Mee yogaa mee tentara eboo paagoo mena ena eewegaano see yoka badaa
namaawaai" see asigi.
18 Mee yogaa to badaa maadoota tentara eboo paagoo "Paulus me mena naogeta
kaama 'Mee yogaa mee tentara eboo paagoo mena ena eewegaano see yoka badaa
namaawaai' see nasigi yoka" see asigi.

19 Mee tentara eboo me yogaa to yagaa da peneata kaama mée taa see yoo badaa
maagi. Ekea too kaboo wa me "A me naawegaano see menaa mee mapea menaa naa
ya?" see asigi.

20 Yogaa to me asiino, "Yahudi bagee kuwa okoo me 'Inii bedaa Paulus paagoo mena
ena waa naa asedee taano see yoka waa tokoma mena pekataa see bagee yuwa paagoo
badaa mée yamaawaai' see kuwa okoo me kisee kasiipea
21 kiya si yayii, Paulus mee okoo paagoo se eepooi. Okoo mée eebaa, mée wiya
asii okoo me 'Inii uduma Paulus patamaano taa kaa agiyoo ena ma naano ko daa,
patamemaata kaama too daba naapea' see menaa kuwa okoo me wegataamea. Eto
kiipaa miya okoo Paulus mee yuumaanemaata toomuu taakea. A me 'Daamaa, Paulus
mee okoo paagoo badaa yamaagii' see asiipe menaa kuwa too okoo me kayiino see
naadi toomuu taakea yoka aa si yayii" see asigi.
22 Tentara ebo me asiino, "A me 'Anii tentara eboo paagoo kisee eewegapa' see kuwa
mée se asii. Eto sikii yoka pooi" see asigi.

23 Aseta kaama bedaa okaa yago bagee me eboo wiya mena ugigi. Wa me ekea
asiino, "Okaa yago bagee mée ogei me badoo wiya kuwa yigimeeii taai. Okaa yago
bagee, kuda wodaa dagii da taa doonaa see bagee mée bado ena ma gaasi miya, wuya
doonaa see bagee ogei me badoo wiya miya kuwa uduma yigimeeii taai. Yigimemaata
kaama ikii paaya daatooyiba yaato keno iyee see kaboo Paulus mee Kaisarea magaa
kaa badaa magaai. 24 Waa miya kuda wodaa dagii da taa peesi yoka waa miya woda
wiya waa naa yawigineai. Waa Gubernur Peliks paagoo daamaa badaa maasi yoka
eepooi" see asigi.
25 Kiyoo kaama mee tentara eboo me kapoge ena Peliks paagoo yaebeagi. Menaa
da mee ko kisee:
26 "Anii ko Klaudius Lisias. Aa Ebo Gubernur Peliks see mée damaa to paagoo
kaebeaga. Epao.
27 Mee mée mee ko Yahudi bagee noonaa me peneata kaama patamaano see koo
sepea kiya waa ko Roma kaa bagee ma endagii see mée to see kuwa mée me naipi
kiyaagea yoka anii yaai naadi okaa yago bagee ma inii epo moga peedoota kuwa
bagee paagoo waa patagadoo peepe.

28 Waa kuwa bagee yuwa ma mapea menaa agoo see kuwa anii nekeeniino see
naadi kaama mee mée to okoo Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa paagoo
waa badaa maadooyu,
29 okoo wa me pedeo yuwa kisee-kisee yeemaayu. Kuwa okoo wa kaa menaa
kuwa ko ebo menaa se, waa bogaano gaano pedeo kaa menaa se, digiyoo ee yiba
dogeamaano gaano pedeo kaa menaa miya se kiya Yahudi bagee me deewoo seta
menaa-panaa yuwa waa tuunuu sipi kuwa kaa too waa kagoo ebo ketaakea.
30 Kuwa kaboo da taa ko nakaayoo Yahudi bagee noonaa me waa patamaano see
naadi wegataata menaa kuwa anii yeemaata kaama kisee ki waa a paagoo badaa
maasi naadi pooi see asetaa. Kiyoo kaama anii kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo 'Ikii
me wa kaa menaa yuwa doodoota Gubernur Peliks paagoo pe-asii' see asetaa. See
kuwa, kaama taa" see menaa kuwa kapoge kaa yaebeamaagi.

31 Mee tentara eboo me Paulus mee eepooi see menaa kuwa okaa yago bagee yuwa
yeemaata kaama daatooyiba yaato Paulus badaa maadoota eta mana kaa Antipatris
magaa kaa omemaayu.
32 Tokoma mee da kuwa kuda wodaa taa doonaa see bagee yuwa me too Paulus
badaa maadoota eepeegea, kiyoo kaama okaa yago bagee yuwa ee kaa metaki peegea.
33 Kuwa kuda wodaa taa doonaa see bagee yuwa Kaisarea magaa kaa Gubernur
paagoo peemaata kaama mee kapogee manegea, Paulus mee miya wa paagoo badaa
maagea.
34 Gubernur waa mee kapogee daamaa deemaata kaama "Waa kayoo bagee?" asigi
naaki "Waa ko Kilikia wee kaa bagee" asegea.
35 Wa me Paulus asiino, "Aa ma mena agoo see bagee yuwa meemaagea kaboo anii
okoo me menaa ma, a me menaa ma kuwa uduma daamaa ipiipi yeemaata kaama
mena kadaakumiipa" see asigi. Kiyoo kaama wa me okaa yago bagee paagoo asiino,
"Paulus mee badaa maadoota Herodes boota me ee kaa kiyoo ekeata nadiitoo taai"
see asigi.

24

Yahudi bagee me Paulus kaa menaa yuwa Gubernur Peliks paagoo eewegata menaa

1 Unu idibi omemaata Ebo Imam Ananias mee ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa
noonaa ma meemaagea. Okoo yaato mena eewegaano mée ena miya badaa maagea,
ekaa da ko Tertulus see mée.
2 Okoo meemaagea kaboo Peliks me "Paulus waa miya ni paagoo badaa namaagii"
asigi. Badaa maageegea kaboo mee Tertulus see mée to me kuwa Paulus kaa menaa
yuwa eewegaano ko kisee: "Ebo Gubernur damaa to Peliks aa ko nakaayoo inii me
magaa kaa ebo mée eetoogee siyaa yiba uduma daamaa agiyoo too kedaa siwooka,
kuwa ko aayape taa, emee-emee too segee see, bedaa a me daamaa ipi kaa mée
yaukuwagee see agiyoo kuwa me kiyoo magaa kaa bagee daamaa toogeekea.
3 Kuwa agiyoo yuwa inii nakaayoo bagee uduma kanekeenege yoka kiiboo, paamee
see kasege.

4 Ni me menaa kuwa aa nayiino ko kana kaape yoka eebaa togoo se kaawegaapa.
Anii kaawegaanaka ponee to kuwa epa naekeasii, daamaa nayiitoo taai.
5 Kuwa ko Paulus waa mée yuwa aakago-maakago siyaabuu senaa see mée. Wa me
peenaa see magaa kaa kuwa uduma Yahudi bagee yuwa paagoo mena eewegaanaaki
naaki kagoo eebaa, mena eebaa aakookea. Bedaa waa ko mee Nazaret magaa kaa
Mée Wa yaato bagee yuwa tuku see mée ena.

6 Kuwa too se. Ogatamee me ee kaa ukuwaano daa see agiyoo ena mee wa me
ukuwaano see koo sipi kiya inii me pe-peneaseme. [Inii Yahudi bagee me too inii me
okaa da menaa doodoo waa hukuman maniino see
7 kiya tentara eboo Lisias mee meemaata kaama wa me Paulus mee inii me yagaa
kaa kaama omaago ma pekageemi. Wa me Paulus masegeeta kaama asiino,
8 'Waa ma mena agoo see bagee yuwa Peliks paagoo pooi' see mée asimi naadi
kaama a paagoo mege.] A me too Paulus paagoo apaadee semaata kaama aa miya
wa me pedeo yuwa ipi kaape, inii wa kaa menaa kuwa uduma mikee menaa yoka
see kuwa aa miya nekeeniipe" see kuwa Tertulus me eewegagi menaa.
9 Kiyoo Yahudi bagee apanaa yuwa me "Kuwa kaawegagi menaa kuwa mikee menaa
too" see asegea, kisee Paulus wisinegea.

Paulus waa ekaato kaa menaa Peliks paagoo eewegata menaa

10 Kiyoo kaama Gubernur me Paulus waa ekaato kaa menaa kuwa eewegasi naadi
yagaa begoasigi. Paulus me eewegaano ko kisee: "Ebo Gubernur, aa tahun eebaa mee
magaa kaa inii me menaa daamaa mée yadaakomee siwoo segeeke see kuwa anii ipi
yoka eto ko ani kaa menaa ede ma kaawegaanaka.
11 Ni me kasiinaka menaa uduma apanaa bagee me miya 'Paulus me menaa kuwa
mikee menaa too' see kasiyaa. Kuwa ko anii Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano
see naadi Yerusalem magaa kaa peemaata kaama unu gaasi ma wiya waa naa ompa.
12 Anii Ogatamee me ee kaa miya, sembahyang segee see ee kaa miya, mee magaa
kaa aii peenaa see yoo miya kiyoo-kiyoo anii mée ena ma aawisii taano taa, mée
aakago-maakago siyaabuu siyaa menaa miya peenaa ma wegaano taa.
13 Kuwa 'Paulus me kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo agiyoo koo sipi' see
kasegea menaa kuwa uduma aii menaa, kisee ukuwapi see nadeeta bagee ena ma
taa.
14 Mikee menaa ena kasiino ko kisee: Anii ko Yesus me etaa yaato menaa yadoowoo
see mée. Kuwa Yahudi bagee yuwa me kuwa menaa yuwa makapaa menaa too naadi
kaama nabe kegea kiya inii Yahudi bagee me idukaa kaama ebo ekee, yaapaagee
siwoo see Mée Ogatamee mee anii miya yaapaagee siwooka. Musa me menaa ma,
nabi bagee me menaa ma, kisee ebeamaata menaa uduma anii miya kuwa mikee
menaa ii see gaataa see mée.
15 Ogatamee me dimi topoo see bagee miya, dimi pedeo see bagee miya uduma aya
andoo peeyaabuu taatagi ii see menaa kuwa anii miya apuwa bagee yuwa see see
mee naagoo diitoo siwoo see.
16 Anii kisee diitoo siwoo naadi kaama pedeo dimii, pedeo menaa uduma wigintaata
Ogatamee emaa dagii da kaa miya, mée emaa dagii da kaa miya daamaa dimii,
daamaa menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo segeeka.
17 Idukaa ko tahun wiya, wedo waa naa anii apanaa magaa kaa peenaa naadi
kaama bedaa metaki meedoota Yerusalem magaa kaa peemaayu. Ani me Yahudi
bagee okoo daba bagee yuwa paagoo manisi naadi kepee yadoopa, bedaa Ogatamee
paagoo maniinaka dimii agoo.
18 Anii peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ani kaa pedeo yuwa
Ogatamee me 'Eto ko pedeo taa' see nadeesi naadi agiyoo ukuwamaayu. Ukuwamaata
kaama toomuu taaka too ko Yahudi bagee noonaa nadeegea. Ni paagoo mée eebaa
taa, mée aakago-maakago siyaabuu siyaa menaa ena miya anii asiino taa, inii kiyoo
bagee uduma kisee koogo toomuu.
19 Anii kiyoo nadeepea bagee kuwa noonaa Asia wee kaa bagee. Okoo me anii
pedeo agiyoo ena ukuwaga see nadeepea naaki okoo nakaayoo a paagoo me-kasiyaa.

24:6 Kis 21:27-29 **24:17** Kis 21:17-28

20 Bedaa etoo miyoo taa naagoo anii Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa
paagoo nadogeamaamea kaboo okoo me kisee ni kaa pedeo menaa ena waa naa
nadeemea naaki eto nakaayoo Yahudi bagee topea yuwa okoo me too aa kasiyaa.
Kiya kisee menaa uduma taa.
21 Kiya ni me okoo paagoo eewegama menaa ena mee ko kisee: 'Boota bagee aya
andoo pootagea see menaa kuwa anii omaago ma yadoowoo see mée kemaata anii eto
kenaagoo nakaayoo nadogeamaagea' see menaa kuwa anii ebo menaa kaa eewegama"
see kuwa Paulus me Peliks paagoo eewegagi menaa.
22 Peliks waa ko Yesus me etaa yaato menaa kuwa waa ipi see mée. Wa me asiino,
"Eto kiipaa sikii. Mee kaama amoo menaa se kiyiipa. Paulus wa me pedeo agiyoo
ukuwapi ye, ukuwaano taa ye see yadaakumiino menaa kuwa tentara eboo Lisias
mee meemaagi kaboo kisiipa" see asigi.
23 Kiyoo kaama Peliks me okaa yago bagee me eboo ena asiino, "Paulus waa daamaa
diitoo taai kiya one se gadimaai. Wa me epa see bagee yuwa me waa gaano pedeo
agiyoo manisi yoka si yataamaai" see asigi.
24 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama Peliks wa me apii to, Yahudi kaa apii
to ekaa da ko Drusila badaa maagi. Paulus me menaa yiino see naadi "Paulus badaa
namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo Paulus me Yesus Kristus mikee gaasi
naadi menaa daamaa eewegagi.
25 Wa me eewegaano menaa kuwa ko topoo see dimii kaa umiwoosi naadi menaa
ma, ekaato daamaa muniwoo, deewoosi naadi menaa ma, bedaa Ogatamee me mée
tomaa wigintagaatagi menaa ma kuwa uduma Paulus me eewegaamoo siyaa naaki
Peliks waa weda kigi. Wa me Paulus asiino, "Eto kiipaa sikii, aa pooi. Anii poono etaa
taa kaapa naagoo kaagaa ena ma aa badaa kamaasi naadi asiipa" see asigi.
26 Peliks me asigi menaa da kuwa ko Paulus waa mee digiyoo ee yiba kaama daba
peeyaasi naadi kepee niipi ye naadi kaama egaa eebaa "Paulus ni paagoo badaa
namaagii" see asegeeki, ekea kaagaa eebaa mena aawegaa segeekea.
27 Kisee ukuwagee naadi tahun wiya omemaata kaama mee magaa kaa apanaa ebo
tookee bagee ena ekaa da ko Perkius Pestus see mée mee Peliks komoo eetugi. Peliks
me Paulus daba peeyaano taa. Waa Yahudi bagee me naede kisi naadi digiyoo ee yiba
kisee yaekeasigi.

25

Paulus wa me menaa Ebo Kaisar paagoo too pe-eewegaano daamaa yoka naadi aseta menaa

1 Pestus waa Yudea wee kaa ebo eetoono see naadi Kaisarea magaa kaa peegi. Mee
magaa kaa unu wedo omemaata kaama Yerusalem magaa kaa peegi.
2 Peemaagi kaboo imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo bagee apanaa yuwa ma okoo
me Paulus wa kaa menaa yuwa Pestus paagoo pe-eewegagea.
3 "Paulus mee nakaayoo kaama too mena mée yadaakomeesi yoka nakaayoo badaa
mée yamaagii see mée yaasii. Mee ko a me kisee daamaa mée yaukuwaaniyaape see
kuwa inii kaede kaape" see asegea. Okoo me kisee asegea menaa kuwa ko Paulus
mee eta mana kaa patamaano see naadi deebaa see menaa too.
4 Pestus me asiino, "Taa, Paulus waa ko Kaisarea magaa kaa digiyoo ee yiba toomuu
taaki, eebaa umiino taa kaa anii miya kiyoo poota.
5 See kemaata ikii me tuku-tuku bagee yuwa anii ma enaataa pookee. Peemaata
kaama waa pedeo agiyoo ena ukuwapi gaayu ko ikii kuwa waa ma menaa yuwa
wegasea yoka" see asigi.

6 Unu wagoo waa naa, gaasi waa naa omemaata kaama Pestus nuwaa Kaisarea
magaa kaa peegea. Peemaata kaama tokoma mee da wa me mena yadaakomee taa
see yoo animaata kaama "Paulus mee badaa namaagii" asigi.
7 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee yuwa, okoo Yerusalem magaa kaa
kaama epo meemaagea bagee kuwa Paulus pe-bobetaata kaama wa kaa pedeo menaa
eebaa asegea. Kisee asegea kiya iyo, makapaa menaa too.
8 Paulus me asiino, "Anii pedeo ukuwaano taa. Yahudi bagee me deewoo seta menaa
ena ma anii wisineano taa, Ogatamee me ee miya wisineano taa, bedaa Ebo Kaisar
me menaa ena miya wisineano taa" see asigi.
9 Pestus me Paulus asiino, "Inii uduma peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata
kiyoo kaama too anii a me menaa ma, okoo me menaa ma kuwa uduma yeemaata
kaama mena kidaakumiino kuwa daamaa ye? Kaasee, aa naa peeyaa ye?" see asigi.
Pestus me Yerusalem magaa kaa kaama mena kidaakumiino menaa kuwa Yahudi
bagee me kisee ede kaapea yoka naadi asigi menaa.
10 Paulus me asiino, "Taa, eto mee ee mee ko Kaisar me okaa da ee, mena ena too
too mée yadaakomee taa see ee yoka nakaayoo kaama kuwa menaa mée yadaakumii.
Anii Yahudi bagee yuwa kaa pedeo agiyoo ena ma yaukuwaano taa see kuwa aa miya
naipi.
11 Anii mée me nabooyaayaa agiyoo ena ukuwapa naaki anii napatameekee kuwa
daamaa, anii bogaano kuwa weda taa. Kiya kuwa bagee yuwa me ni kaa menaa yuwa
anii ukuwaano taa see kuwa a me kisee nadeeyu ko anii kuwa Yahudi bagee paagoo
naekegatagaano kuwa daa, kisee pedeo. Inii kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo
kaama too eewegaakee yoka niipooi" see asigi.
12 Asigi naadi Pestus ma, wa geboo da kaa mena ipi see bagee yuwa ma okoo too
mena aawegaa semaata kaama Paulus paagoo asiino, "A me 'Kaisar paagoo niipooi'
see nasege yoka aa wa paagoo kaapoopea" see asigi.

Pestus me Agripa paagoo eewegata menaa

13 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama magaa da kaa ebo tookee bagee ena
ekaa da ko Agripa ma, waa ukuyogaa mee Bernike ma ekea paaya Kaisarea magaa
kaa Pestus paagoo megea. Ekea me "Eto ko aa miya magaa to kaa tookee eboo ena
yoka kiiboo" see asiino see naadi megea.
14 Meemaata kaama kiyoo omegee naadi kaawaa ena Pestus me kuwa Paulus kaa
menaa yuwa Agripa paagoo eewegagi, mee ko kisee: "Idukaa Peliks waa nakaayoo
ebo toogee simi kaboo da mée waa ena digiyoo ee yiba dogeamaamea.
15 Digiyoo ee yiba omegee see kaboo anii Peliks komoo eetopa. Kiyoo kaama kaawaa
ena anii peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata toomuu taa siyaa naaki imam ebo
yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma ni paagoo meemaata kaama okoo
me niiwegaano, 'Mee Paulus see mée to mee wa me pedeo agiyoo ebo ukuwapi yoka
waa hukuman naamanii' see nasemea.
16 Kiya ani me asiino, 'Inii Roma kaa bagee yuwa hukuman kisee aii maniino ko iyo.
Naayaato menaa miya, naayaato menaa miya ekea paaya daamaa yayeemaata kaama
too kisee mena ena too too yadaakomee siyaa. Wa kaa mena agoo see mée to wa yaato
menaa daamaa yayiino taa kaa waa hukuman manisi naadi si yaekegataayaa' see ani
me asetaa.
17 Kiyoo kaama anii ma okoo uduma epo nakaayoo meemaayu. Anii kuwa
menaa mani-mani see yadaakumiino see yoka tokoma mee da peedoota mena mée
yadaakomee taa see yoo pe-animaata kaama 'Paulus badaa namaagii' see asetaa.
18 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee ebo-ebo yuwa yiinaageeta kaama
Paulus wa kaa pedeo yuwa niiwegaano see kaboo ani me gaano, 'Okoo waa ma menaa

kuwa ko wa me kisee esee pedeo agiyoo ena ukuwapi yoka see menaa niiwegaanakea
keenda' see dimii gaataa kiya taa, kisee menaa se niiwegagea.
19 Okoo me deewoo see kaa aawega-maawega see menaa yuwa too niiwegagea.
Bedaa Mée ena ekaa da ko Yesus Waa boota kiya Paulus me Waa mikee aya andoo
peepi, kisee omaago ma wegagi.
20 Anii kuwa menaa yuwa yeemaata kaama anii dimi abataa. 'Anii kaasee
ukuwaapa naa ya, kaasee menaa apaadee siyaa?' kisee dimi gaagaa naadi kaama
anii Paulus paagoo asiino, 'Inii uduma peedoota Yerusalem magaa kaa a me menaa
ma, okoo me menaa ma kuwa uduma kiyoo kaama too anii mena kidaakumiino kuwa
daamaa ye? Kaasee, aa naa peeyaa ye?' see asiyaa naaki
21 Paulus me 'Kiyoo anii badaa se namagaai. Kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo
kaama too eewegaakee yoka digiyoo ee yiba toomuu taapa' see nasigi. Waa kisee
nasigi naadi waa Kaisar paagoo badaa magaano taa kaboo ani me waa 'Nakaayoo
digiyoo ee yiba toogeesi yoka peneata diitoo taai' see asetaa" see kuwa Pestus me
asigi menaa.
22 Agripa me asiino, "Mee mée wa me menaa kuwa anii miya yiino ede" see asigi
naaki Pestus me "Daamaa, aa tokoma wa me menaa yiitage" see asigi.

Paulus mee Agripa ma, Bernike ma ekea paagoo badaa maata menaa

23 Tokoma mee da Agripa ma, Bernike ma ekea mena wegagee see ee kaa
meemaagea. Ekea diino ebo, esee disi kaa dokaa maataagea. Kuwa kaboo da tentara
ebo-ebo yuwa ma, mee magaa kaa ebo-ebo yuwa ma kuwa epo enaataa meemaagea.
Meemaagea kaboo Pestus me "Paulus badaa namaagii" see asigi. Badaa maageegea
kaboo
24 Pestus me asiino, "Aa Ebo Agripa mee ma, ikii apanaa nakaayoo inii ma enaataa
kutuu niisemaagea bagee yuwa ma nayeeweei. Ikii me eto deegea mée mee ko Yahudi
bagee uduma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, nakaayoo bagee miya okoo me be see
mée. Okoo me ebo menaa kaa 'Mee mée mee kisee too umiwoo, toowoo siyaano
kuwa pedeo yoka patamaakee too daamaa' kisee maamaa nasemea.
25 Kiya anii wa paagoo mena daamaa ipiipi apaadee semaata waa booyaayaa agiyoo
ena ma ukuwaano taa see deepa. Wa me 'Kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo
kaama too eewegaakee yoka niipooi' see nasimi kemaata waa Ebo Kaisar paagoo
peeyaapa.
26 Anii kisee peeyaapa kiya wa me pedeo ukuwata agiyoo kuwa anii ena ma yadiino
taa. Anii Ebo Kaisar paagoo mapea menaa naa kapoge kaa yaebeamaayaa naadi
kaama ikii me miya mee mée to paagoo daamaa ipiipi apaadeesea naadi ikii paagoo
badaa kimaamaaga. Ebo Agripa a me wa paagoo mena ipiipi apaadee semaata anii
wa me pedeo ukuwata yuwa kapoge kaa yaebeapa.
27 Kisee menaa kapoge kaa yaebeano taa kaa Ebo Kaisar paagoo peeyaano kuwa
iyo yoka mee mée to paagoo ipiipi naapaadee taai naadi kasega" see asigi.

26

Paulus me Agripa paagoo eewegata menaa

1 Agripa me Paulus asiino, "Eto ko a me menaa kuwa naawegaai" asigi naaki Paulus
waa mena eewegaano see naadi yagaa yagaataata kaama waa pedeo ukuwaano taa
see nadeesi naadi wegata menaa da kisee:
2 "Ebo Agripa, wae. Eto kenaagoo kuwa Yahudi bagee me ani kaa pedeo menaa
kuwa uduma anii ukuwaano taa see kuwa a paagoo ipiipi kaawegaanaka yoka anii
esee ede kega.
3 Aa ko inii Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa ma, mena aawega-maawega ma kuwa
uduma aa esee ipi see mée yoka ni me menaa daamaa nayiitoo taai.

4 Kuwa ko anii peedi kaa kaama ni me bagee paagoo umiwoo, toowoo segee seta
kuwa Yahudi bagee yuwa uduma naipi, bedaa mee wodoo anii Yerusalem magaa kaa
ukuwata peeta yuwa miya okoo naipi kegea.
5 Anii peedi kaa kaama Parisi kaa bagee me topeta menaa yuwa anii natupiwoo
seta. Kuwa topeta menaa kuwa ani me miya dimi-dimi deewoo, doowoo see mée
keta. Kuwa Yahudi bagee yuwa miya kisee naipi kegea. Okoo miya kuwa menaa
kasiino dimii agoo naaki 'Paulus me kaawegagi menaa kuwa mikee menaa' see aa
kasiyaa.
6 Idukaa ko Ogatamee me inii Israel bagee paagoo 'Anii kisee daamaa kiukuwaata,
kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see mée aseta menaa kuwa me kemaata anii
diitoo, dimi kotopiwoo siyaa. Anii kisee ukuwawooka kemaata anii hukuman neesi
naadi badaa namaadoota a paagoo eto kiipaa yiinaagee toomuu taaka.
7 Israel bagee okoo mée apa gaasi ma wiya kuwa uduma miya kisee diitoo, dimi
kotopiwoo naadi kaama egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee too Ogatamee
ebo ekee, yaapaagee siwookea. Anii miya kisee diitoo, dimi kotopiwooka kiya okoo
me 'Aa pedeo' see nasegea yoka Ebo bagee, wae, anii dimi nagimega.
8 Ogatamee me boota bagee aya andoo peeyaayaa see menaa kuwa ikii kaasee kaa
mikee nao see se gaagea ya?
9 Nazaret magaa kaa Mée Yesus Wa ekaa da anii miya idukaa wisintagaano gaano
pedeo see gaata.
10 Anii kisee gaata kaama Yerusalem magaa kaa kiyoo imam ebo yuwa paagoo
asiino, 'Kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa digiyoo ee yiba daba dogeamaasi naadi
kapogee naebeai' see asema. Okoo digiyoo ee yiba dogeamaata kaama hukuman
maniino kaboo anii kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma epo enaataa aseta menaa ko
'Kuwa bagee yuwa patamaano daamaa' see asegee sema.
11 Kuwa bagee yuwa sembahyang segee see ee yuwa kaa kiyoo topea yuwa miya
anii wegee-wegee sema, bedaa okoo paagoo 'Yesus wisineai, Yesus wisintagaai' kisee
menaa omaago ma asegee sema. Ani me okoo esee kagoo ebo kaa beesekaa magaa
kaa miya wegee-wegee senaa sema.
12 Kaawaa ena imam ebo yuwa me ani me kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
digiyoo ee yiba daba dogeamaasi naadi naebeata kapogee mee doodoota Damsik
magaa kaa peetaa.
13 Ebo Agripa, wae. Anii peetaaka too ko kenoo to mée mumoo to kaa see kaboo
epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa ni paagoo esee-nabaaga, uduma
apanaa agiyoo wikimegooga, kenoo to wikimiyaa kuwa miya peedi. Anii ma epo
peetaake bagee paagoo miya inii uduma wikiindaaka.
14 Inii uduma magaa da kaa esee-gapumedaa siyaa naaki epoo to wodoo kaama
mena wuu ena Ibrani menaa kaa naseeyamaano ko 'Saulus, Saulus, aa kaasee kaa
nawegee-wegee taake? Kisee aa epoo Mée wegee-wegee siyaa kuwa iyo, aa ekaato
too boodi kiyaayaa yoka' see nasigi.
15 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' asiyaa naaki 'Anii ko a me nawegee-wegee taa
see Mée, Yesus mee.
16 Eto ko aa anoogii. Anii a paagoo awee da kaa kameemaaga mee ko aa Ni
me agiyoo daamaa naokagee see mée kakiyaano see naadi mega, bedaa a me eto
kenaagoo deepe yuwa miya, tokoma kaama wodoo kadeeyaata yuwa miya uduma
aa mée paagoo kuwa menaa daamaa nadoonaa see mée kawigintagaano see naadi
mega.
17 Aa Yahudi bagee paagoo miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya
kapeeyaapa. Okoo kabe kiyaa bagee yuwa paagoo kaama Anii daba kapeeyaabuu

26:9 Kis 22:3-5, Gal 1:13 **26:12** Kis 9:1-19, 22:6-16

segee taapa.
18 Ani me aa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo kapeeyaapa mee ko okoo dimi mena
yawikiiniyaabuu naadi digiyoo yaato ekeata oko maataata awee da yaato yakiyaase
naadi kapeeyaapa, bedaa okoo Iblis me pesee da kaa kaama wigintaata Ogatamee
yaato too yakiyaase naadi kapeeyaapa. Okoo Anii mikee nao see nagaayaa bagee
yuwa kemaata okoo me pedeo yuwa uduma epa yaekeata Ni me daamaa wa too
wigintaata bagee yuwa kiyaabuu taapa' see kuwa Yesus me nasimi menaa.
19 Ebo bagee Agripa, wae. Kuwa epoo to wodoo kaama nadeeyaata agiyoo kuwa
anii si yayeeta kaama aii wisintagaano kuwa iyo.
20 Anii kuwa menaa yuwa daamaa yeedoota Damsik magaa kaa keta eewegama.
Kiyoo eewegamaata kaama Yerusalem magaa kaa ma, Yudea wee kaa magaa kaa ma
eeweganaa sema. Kiyoo kaama apanaa tomaa-tomaa kaa bagee paagoo eeweganaa
sema. Anii kuwa magaa kaa eeweganaa seta menaa kuwa ko kisee: 'Ikii me pedeo
yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii kisee bagee
yuwa ii see kuwa kigaasi yoka daamaa agiyoo too yaukuwawoo taai' see menaa kuwa.
21 Anii kuwa menaa eeweganaa segee naadi kaama Yahudi bagee yuwa me
nabe kegea. Anii Ogatamee me ee kaa toomuu taaka too ko okoo me napeneata
napatamaano see koo semea.
22 Okoo me kisee too nakoo segeekea kiya Ogatamee Wa me daamaa nadeewoo
taaki. Kisee kemaata anii eto kiipaa yiinaageeta ikii paagoo, ebo miya, peedi miya,
Ogatamee me idukaa kaama 'Kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata' see
wegawoo seta menaa kuwa too kiiwegaga. Kuwa menaa yuwa idukaa nabi bagee
miya wegawoo seta, Musa miya wegawoo seta, kuwa ko kisee:
23 'Ogatamee me daamaa wigintaata Mée Ebo Kristus mee boodi ma bogaatagi. Mée
tomaa okoo boota kaama petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo see Mée
kaatagi. Aya andoo peeta kaama Yahudi bagee paagoo ma, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa paagoo miya okoo uduma paagoo ago peeyaata kaama wikiindaa siyaa menaa
eeweganaa taatagi' see menaa kuwa okoo me wegawoo seta. Eto anii miya kuwa
menaa eeweganaaka" see kuwa Paulus me asigi menaa.

Paulus me Agripa paagoo Yesus mikee gaasi naadi aseta menaa

24 Paulus me kuwa menaa yuwa eewegataagi naaki Pestus me ebo menaa kaa asiino,
"Yaai, Paulus, aa taki-takii meanege ye? Aa mena eebaa tupiwooke naadi kaama taki-
takii yago mée kege yoka" see asigi.
25 Paulus me asiino, "Ebo bagee damaa to Pestus, wae. Anii taki-takii meanta kaama
wegataaka menaa yuwa se kiya mikee menaa, dimi awee da kaa see menaa kuwa too
kiiwegaga.
26 Kuwa ukuwaandaa seta agiyoo uduma mée taa see yoo koogo ukuwaanta se kiya
awee da kaa, mée maamaa eebaa miya deemea. Magaa da kaa tookee eboo Agripa
waa miya kuwa menaa yuwa uduma nekeenigi ii see gaaga yoka anii weda taa ma
kuwa menaa wa paagoo daba wegataaka.
27 Ebo bagee Agripa aa kuwa nabi bagee me menaa yuwa mikee gaage ye? Aa kuwa
menaa mikee see menaa yoka see gaataa see mée ii see kagaaga" see asigi.
28 Agripa me Paulus asiino, "Anii mena peenaa too kayeeta kaama Kristen bagee
see kiyaa see nagaage ye?" see asigi.
29 Paulus me asiino, "A too se kiya ni me menaa nayiitookea bagee uduma Kristus
mee mikee nao see gaayaa see kuwa anii ede. Ikii moga mikee gaayaa bagee kiyaa
miya, epee mikee gaayaa bagee kiyaa miya uduma anii see see ikii miya Kristus
mikee nao see gaasea naadi anii Ogatamee paagoo kiasegeeka. Anii see see ikii miya

26:18 Kol 1:13-14 **26:20** Luk 3:8 **26:23** Luk 24:44-47

kisee kaano ko daamaa, ikii miya anii pose onee me nagadimetaagea see see mee too
pedeo" see asigi.
30 Paulus me menaa yeemaata kaama Agripa ma, Gubernur Pestus ma, Bernike ma,
okoo paagoo animaagea bagee yuwa ma uduma
31 yiinaageeta yoo da kaa eseanta kaama okoo too menaa aawegaa taano, "Mee
mée mee waa booyaayaa agiyoo ena ma ukuwaano taa, digiyoo ee yiba dogeamaayaa
agiyoo miya ukuwaano taa" see aaseekea.
32 Kiyoo kaama Agripa me Pestus asiino, "Mee mée to wa me 'Anii Kaisar paagoo
badaa namagaai' see asiino taa naaki kuwa waa ma menaa yuwa yawisintaata digiyoo
ee yiba kaama daba peeyaayaa" see asigi.

27

Paulus mee Roma magaa kaa kapal komaa taa badaa maata menaa

1 Paulus mee "Italia magaa kaa Kaisar paagoo badaa magaai" see menaa kuwa
yadaakomeegea yoka Paulus ma, apanaa digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee yuwa
ma uduma badaa maadoota mée waa ena paagoo ekeasegea, ekaa da ko Yulius. Waa
ko Kaisar me okaa yago bagee me eboo.
2 Kuwa kaboo da kapal komaa ena Adramitium magaa kaa kaama meemaaga. Mee
komaa Asia wee kaa taa kitaa mée me-dogeamoo, pe-dogeamoo taano see naadi
poono see koo taaka yoka inii paaya uduma mee komaa kaa pakaantaa. Makedonia
wee kaa Tesalonika magaa kaa mée ena ekaa da ko Aristarkus waa miya pakaanigi.
3 Inii pakaanta kaama peedoota tokoma mee da Sidon magaa kaa peemaayu. Paulus
epa see bagee noonaa kiyoo topea yoka Yulius me Paulus epa kaa kiyoo waa epa see
bagee paagoo wa me gaano pedeo agiyoo masegeesi naadi daba peeyaagi. 4 Bedaa
kapal komaa kaa pakaanta kaama muguu naadi Siprus okogoo to kaa peemaayaa
naaki maga naato yaato kaama ebo boo mega naadi kaama kotowageeta naayaato
gebo kitaa peetaa.
5 Muguu naadi Kilikia magaa kaa taa amoo-sege, bedaa muguu Pampilia magaa kaa
miya amoo-sege, muguu Likia wee kaa Mira magaa kaa peemaata kaama maga kaa
eseantaa.
6 Kiyoo kapal komaa ena Aleksandria magaa kaa kaama meemaata bedaa Italia
magaa kaa poono see koo taaka yoka mee okaa yago bagee me eboo me mee komaa
da kaa inii badaa mée maagi.
7 Koma kaa pakaanta kaama unu wiya, wedo waa naa koma kaa omepegee, bo ebo
inii poono yaato taa kaama mega naadi epee-epee see Kenidus magaa deetaa see yoo
peemaayu. Bo esee ebo kega naadi ebo maga okogoo to kaa Kreta kiyoo bo taa yaato
Salmone magaa geboo da peetaa.
8 Kisee bo ebo naadi Lasea magaa gebo kaa magaa ena, kapal komaa tooii taa see
yoo ekaa da ko Diino Yago see Magaa kaa kiyoo epee-epee see peemaayu.
9 Kuwa kaboo da ebo naagoo, Naano Agiyoo Tapoo Totaa see Naagoo esegekomeeyu,
bedaa inii epee-epee see peetaa see kemaata ebo boo metaa see kenoo kaa kega. Kisee
kemaata Paulus me okoo gaamaasi naadi menaa ena asiino,
10 "Mée yuwao, ni me menaa nayeeweei. Inii bedaa koma kaa pakaanta kisee too
peeyu ko ikii me dootaakea agiyoo pedeo kaapa, komaa da miya pedeo kaapa, inii
noonaa booyaa, kisee kiyaa naadi nakaayoo magaa kaa niitoogee taai" see asigi.
11 Kisee asigi kiya mee okaa yago bagee me eboo me Paulus me gaamaasi naadi
menaa kuwa wisintaata mee komaa doonaa see mée to ma, koma epoo mée ma ekea
me menaa too yayeegi.
12 Yabi see kenoo kaa kaano see yoka mee magaa kaa kiyoo uwo biku-biku, deka
bo kuwa ebo kaapa naadi koma kaa bagee okoo eebaa yaato me wegaano, "Nakaayoo

maamaa omegee, toogee see kuwa pedeo. Kreta maga okogoo to kaa amuyaato koma tooii taa see yoo, Peniks magaa kaa kiyoo daba peemagaapea yoka niipooi" see dimii daagea. Okoo me gaano ko 'Peniks magaa kaa kiyoo uwo biku-biku, deka bo kuwa naayaato kaama miya peedi, naayaato kaama miya peedi, kisee kaapa yoka inii peemaata kaama yabi see kenoo mee kiyoo kaama epegeakee' see gaagea.

Maakaa pikuu da kaa uwo biku-biku, bo ebo keta menaa

13 Kuwa kaboo da keno peanigi yaato kaama peedi boo ena mega yoka okoo me Peniks magaa kaa peemagaapea yoka naadi kaama mee komaa da uwo dagii da taa se peesi naadi ebo pose ma yuwa goekeasegea. Goekeata kaama Kreta magaa gebo-gebo peetaa.

14 Beesekaa poono taa kaa kisee ki ebo boo ena keno metaaki yaato kaama peenaa miyoo yaato magaa doodoo mega.

15 Inii poono yaato taa kaama mega yoka kitaa poono naka, inii kisee ekeata kaama komaa da bo me too dooga.

16 Komaa da bo me dooga naadi kaama maga okogo peedi ena ekaa da ko Kauda taa kitaa bo peedi yaato doo-peega. Mee kapal komaa da kaa peedi see komaa ena, one gadimemaata goepegeeka komaa mee uwo yiba seemaapa yoka naadi mee ebo kapal komaa yibaa taa kana ma goekeata kaama dogeataagea.

17 Dogeataata kaama mee kapal komaa da kapaaniipa yaai naadi yupigapii da taa one gadimetaagea. One gadimetaata kaama bo me doopegee naadi kaama Sirtis magaa doodoo uwo katu yoka kitaa pe-tagaaniipa yaai naadi mee komaa da moga peesi naadi dokaa da mee pakaa-gokamaata kaama ekeasegea, komaa da mee aii bo me doopegeeka.

18 Tokoma mee da uwo biku-biku koma kaa wogeepou taaka yoka komaa da etaa kisi naadi koma kaa doopea agiyoo-pagiyoo yuwa uwo kaa tamekomeekea.

19 Kisee too unu wedo omemaata kaama kapal komaa doonaa see bagee yuwa me kapal kaa onee yuwa ma, komaa da moga peesi naadi dokaa noonaa ma, koma kaa doonaa see agiyoo-pagiyoo noonaa ma uwo kaa dookomeegea.

20 Bo ebo meegee naadi kaama uwo biku-biku kuwa ebo, kisee too maamaa omegee naadi kenoo to ma, okadee yuwa miya peenaa ma diino naka. Mee kaama too inii daba daagimaa poopea see dimii mee taa.

21 Koma kaa bagee yuwa naano agiyoo naanaka dimii miya taa kegea, kisee too unu eebaa toogeekea. Kuwa kaboo da Paulus yiinaageeta kaama asiino, "Mée yuwao, ani me petamanii kaama 'Apanaa magaa kaa se niipooi, nakaayoo Kreta magaa kaa kiyoo niitoogee taai' see kisema menaa kuwa ikii me nayeemea naaki komaa da mee ma, ikii me agiyoo-pagiyoo miya uduma se pedeo keta daamaa tuyaa.

22 Kiya dimi se nagimaai, inii daba daagimagaano taa bagee ena ma taa kaapa, komaa da mee too pedeo kaapa.

23 Kuwa ko yumakaa daatooyiba Ogatamee mee, ni epoo Mée, anii ebo ekee, yaapaagee segee see Mée Wa me menaa da malaikat bagee ena me doodoota ni paagoo

24 esee-naawegapi, kuwa ko kisee: 'Paulus, aa se wedaai, aa Kaisar ikigii to kaa yiinaagiino gaano pedeo yoka daba daagimaa poope, bedaa Ogatamee me kaepa kaa aa ma epo peetaakea bagee yuwa uduma miya daba daagimaa poopea' see naawegapi.

25 Kuwa me kemaata ikii ede kaai. Ogatamee me nasigi-nasigi kuwa uduma mikee mée yaukuwaaniyaapi ii see gaaga yoka ikii miya dimi wikii-wikii taai.

26 Kiya kapal komaa mee maga okogoo to naa kaa pe-tagaaniino gaano pedeo" see asigi.

27 Ebo boo meta kaama unu gaasi ma wui ompea see naagoo ko bo, uwo biku-biku kuwa me komaa da doopegeeka, kisee too maakaa pikuu da amuyaato ekaa da ko

Adria see piku yaato uwoo kaa. Komaa da kisee amoo pege-pege sepegeeka kaboo
da daatooyiba yupigapi koma doonaa see bagee yuwa uwo katu kedaaka keenda see
gaagea.
28 Uwo mee maadee togoo katu naadi oma ena one gadeata kaama uwo yiba
dookomeeta ebeadeeyaa naaki uwo togoo katu meter mée wiya mokoo. Bedaa komaa
da dooga, peega naadi wiyaagoo onee da dookomeegea naaki meter amaamo mokoo.
Uwo katu kega, katu kega naadi kaama
29 komaa da oma kaa nakumaapa yoka naadi koma nakuu to kaa koma se peesi
naadi ebo pose ma wui uwo yiba tamekomeegea. Okoo moga awega naaki ou dimii
mee too gaagea.
30 Koma doonaa see bagee okoo too mee peedi komaa da taa okoo ekaato daba
daagimaa poono see naadi koogo koma mumoo to kaa apanaa ebo pose ma noonaa
kitaa dookumiino see poga-poga naadi peegea. Mee peedi komaa da uwo dagii da
kaa koogo dookomeegea.
31 Okoo me deebaakea yuwa Paulus me nekeenta kaama mee okaa yago bagee me
eboo ma, apanaa okaa yago bagee yuwa ma asiino, "Kuwa bagee yuwa okoo nakaayoo
kapal komaa da kaa koogo topea gaayu too ikii daba daagimaayaa" see asigi.
32 Kisee asigi naadi kuwa okaa yago bagee me mee peedi komaa da one
daakomeegea, gaayaa naaki uwo dagii da kaa doodoo peega.
33 Awiino see kaboo Paulus me kuwa komaa taa peetaakea bagee yuwa asiino, "Eto
kenaagoo ko ebo boo meta kaama unu gaasi ma wui ompea see naagoo. Kuwa uduma
ikii dimi gaagaa ebo kaa naano agiyoo ena ma noodiino taa.
34 Ikii daba daagimaa peesea yoka naano agiyoo naai. Ikii edooyuu ena miya se
egaapa yoka dimi se gaagaa taai" see asigi.
35 Kuwa asemaata kaama waa okoo uduma gii da kaa roti magu masegeeta kaama
"Ogatamee paamee, magiyaage" asigi. Roti magu kabataata notaa.
36 Kuwa diitookea bagee yuwa miya okoo peenaa dimi mena daamaa pesee kedaa
naadi kaama naano agiyoo nogea.
37 Inii mee komaa da taa peetaakea bagee yuwa mée eebaa, uduma dua ratus tujuh
puluh enam.
38 Kuwa bagee yuwa naano agiyoo sikii noomaata kaama komaa da mee etaa kisi
naadi kuwa gandum poo doota yuwa maakaa piku yiba tamekomeegea.

Kapal komaa gakumedaa seta menaa

39 Aweepeasega kaboo koma doonaa see bagee yuwa maayoo kaa yaato deegea
naaki okoo ewo see magaa kiya wa too wogeamaata pikuu keenda, ea agoo see magaa
ena agoo. Komaa da mee kitaa pe-dogaano daamaa yoka naadi
40 ebo pose ma yuwa one daakomee naadi maakaa piku yiba ekeasegea. Kiyoo
kaama komaa da mee doodoo topepegee taano see naadi tupitagaa see piyaa yuwa
one ekegataagea. Bo metaaka yoka komaa da moga peesi naadi dokaa ena pakaa-
opeetaagea. Kuwa uduma ukuwamaata kaama komaa da maayoo kaa doodoo
topepegeekea.
41 Koma kitaa dootaaka too ko yupii da kaa ea kutu ebo yoka komaa da mumo yaato
kitaa pe-tagaanega, poono naka. Koma babu yaato uwo biku-biku wogeepou taaka
naaki komaa da kisee gakumedaaka.
42 Kuwa kaboo da okaa yago bagee yuwa me kuwa badaa maadoo mpea bagee
yuwa oogaapea yoka naadi kuwa bagee uduma patamaano see dimii agoo.*

* **27:42** Kuwa okaa yago bagee me gaano, 'Inii me eboo me kuwa digiyoo ee yiba totaa see bagee yuwa nadiitoosi naadi inii paagoo ekeasemea yoka okoo oodaa sepea kepa ko ebo bagee yuwa me inii mée patamaapea' see dimii gaata kaama kuwa bagee yuwa patamaano see dimii agoo.

43 Kiya okoo me Paulus patamaano dimii kuwa mee okaa yago bagee me eboo me
be kigi, okoo kisee dimii wisintaasi naadi menaa asigi. Bedaa wa me asiino, "Ikii uwo
dagii da taa taba-taba see poono ipi see bagee yuwa ikii keta maayoo kaa pooi,
44 ikii ewo see bagee yuwa komaa da kaa kaama piya gakee waa, koma gakumedaa
sepa piyaa waa masegeeta kuwa agiyoo taa okoo poopea taa pooi" asigi naaki kisee
ukuwagea. Uwo peeta bagee mée ena ma taa, kuwa uduma maayoo kaa daba
peemaagea.

28

Paulus me Malta magaa kaa koo seta menaa

1 Inii uduma maayoo kaa daamaa peemaayaa naaki mee magaa kaa bagee me mee
maga okogoo to ekaa da ko Malta okogoo to see mée asegea.
2 Malta bagee okoo me inii esee epa kaa badaa mée maagea. Deka wega, yabi ebo.
Inii yabi kiisi naadi okoo biyaa mée yayuwigea.
3 Paulus waa biyaa piya ebo pugi meeii semaata biyaa kaa ekeasigi naaki otoogiyoo
ena, mée daakee otoogiyoo biyaa tani kaa kuwa meeii sipi piyaa yuwa yibaa taa
kaama Paulus yagaa da kaa ego daaga.
4 Wa me yagaa da kaa kisee ego takoata totaaka, ego se badeenega. Kuwa Malta
bagee me kisee deeta kaama mena aawegaa taano, "Mee mée mee mikee mée wugitaa
see mée ii. Uwo kaa daba daagimaagi kiya eto ko epoo to wodoo mena ena too too
mée yadaakomee taa see apii mee kisee waa boosi naadi menaa yadaakomeega" see
aawegaakea.
5 Paulus wa me yagaa da pasi asigi naaki otoogiyoo da biyaa kaa eseanega. Waa
kisee-kisee ma taa.
6 Kiyoo bagee me waa kisee ebo agiinaki yee, kisee ki boomagaanaki yee, see gaagea.
Kisee maamaa diitoo segee naadi kaama waa peenaa ma se agigi, ikiyoo peenaa ma
se meanigi, ketaa-ketaa. Dimi nagimeamoo naadi kaama yumakaa Paulus waa pedeo
see mée to kemaata koo sipi see dimii gaapea yuwa ekeata kaama "Sooi, waa epoo to
wodoo mée yoka" see asegea.
7 Mee magaa kaa ebo tookee mée mee ekaa da ko Publius. Waa kuwa gebo kaa
magaa kuwa uduma epoo mée. Wa me inii daamaa badaa mée maadoota wa me ee
kaa unu wedo naano agiyoo mée eenoogeeki.
8 Kuwa kaboo da Publius ataagi mee tani see ikiyoo ma, baa koo-koo, kisee agiyoo
meanee naadi komoo da kaa ometaaki. Paulus peedoota wa paagoo sembahyang
yasemaata kaama yagaa wa kaa pe-peneasigi naaki kuwa meanigi agiyoo yuwa taa
keepeasigi.
9 Mee magaa kaa ikiyoo meanegea bagee apanaa yuwa miya Paulus paagoo peegea.
Okoo miya ikiyoo taa keepeasegea.
10 Mee magaa kaa bagee yuwa me inii ebo mée ekeasiino see agiyoo mée manegea,
bedaa inii poono see kaboo okoo me inii komaa taa peetaa siyaa kaboo gaano pedeo
agiyoo-pagiyoo eebaa miya mée manegea.

Paulus mee Roma magaa kaa peemaata menaa

11 Mee magaa kaa kapal komaa ena agoo. Aleksandria magaa kaa kaama meemaata
kaama uwo biku-biku ebo, yabi, kisee ukuwagee see kenoo kaa kemaata komaa da
se doonaa seta kiyoo too toogee sepa. Mee komaa da kaa mumo yaato mée me dimi
magaakee eboo wiya, epoo to wodoo kaama wiya yogaa ebea-ebea da ipiipii semaata
kiyoo ekeata. Inii mee magaa kaa too keno wedo ompea naagoo inii uduma mee
kapal komaa da kaa pakaantaa.
12 Peedoota Sirakusa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ometaa. Unu wedo
omemaata

13 bedaa komaa taa peedoota Regium magaa kaa peemaata kaama kiyoo ometaa.
Tokoma mee da bo ena okaato yaato kaama inii poono yaato peega naadi kaama inii
bedaa komaa da kaa pakaanta kaama peedoota Putioli magaa kaa peemaayu.
14 Mee magaa kaa kiyoo eseanta kaama peenaa naadi Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa ma aadoo. Okoo me "Meei, inii me ee kaa niiomegee taai" see mée asegea yoka
okoo me ee kaa pe-eeometaa. Unu petoo omemaata kaama bado me Roma magaa
kaa peetaa.
15 Etaawee peetaaka too ko Roma magaa kaa kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa me "Paulus nakaayoo metaaki" see menaa yeegea. Yeeta kaama okoo mani
peedoota eta mana kaa magaa ena ekaa da ko Apius, kiyoo agiyoo pe-doogee, edaagee
taa see magaa. Kiyoo peemaata kaama inii kuwa bagee noonaa ma aadoo. Muguu
naadi maga ena ekaa da ko Meekee Bagee Me Ee Wedo see magaa kaa peemaata
kaama bedaa okoo noonaa ma aadoo. Paulus kuwa bagee ma aadoo naadi kaama
waa Ogatamee paamee see dimii mee ebo, dimi esee wikimigi.

Paulus mee Roma magaa kaa Yahudi bagee paagoo eewegata menaa

16 Inii Roma magaa kaa peemaayaa naaki Paulus mee digiyoo ee yiba dogeamaano
taa kiya waa aii ee ena kaa koogo omegee, toogee siyaagea. Waa diitoo segeesi naadi
okaa yago bagee ena miya ekeasegea.
17 Unu wedo omemaata Paulus me kiyoo Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma mena
eewegaano see naadi mena ugigi. Okoo meemaagea kaboo wa me wegaano, "Inii
ena tomaa bagee yuwa yoka nayiitoo siweei. Ani me Yahudi bagee pedeo agiyoo ena
ma yaukuwaano taa kiya, inii me bagee idukaa kaama ukuwaa-ukuwaa siwoo seta
yuwa miya yawisintagaano taa kiya Yerusalem magaa kaa kiyoo Yahudi bagee yuwa
me anii napeneata kaama Roma kaa bagee paagoo naekegataamea.
18 Roma kaa bagee okoo me mena eebaa naapaadee semaata kaama anii nabooy-
aayaa menaa ena ma ni kaa taa naadi daba napeeyaano see nakoo sepea
19 kiya kuwa Yahudi bagee yuwa me kisee be. Anii boosi naadi dimii mee too agoo
yoka anii Roma magaa kaa Kaisar paagoo mena ena too too nadaakomeesi naadi
'Kaisar paagoo badaa namagaai' see asema. Anii kisee asema mee ko kuwa Yahudi
bagee yuwa, anii ma tomaa kaa bagee kuwa Kaisar me okoo hukuman namanisi yoka
naadi asema se.
20 See kemaata anii nakaayoo badaa namaagea mee ko anii pedeo agiyoo ena
ukuwapa mee kaa se kiya idukaa kaama inii Israel bagee paagoo meetagi see
wegawoo seta Mée anii Wa kaa too dimi kotopiwooka mee kaa anii kisee pose onee
me nagadimetaamea. Kuwa menaa yuwa anii daamaa kisi-manee taano see naadi
meei see kisega" see asigi.
21 Kuwa Yahudi bagee me asiino, "Yudea wee kaa bagee me a kaa menaa kisee-
kisee see mée yaebeamaata kapogee inii ena ma taa, a kaa pedeo menaa ena ma inii
paagoo doomeeno taa, ewo.
22 Kiya mee Yesus see Mée to Wa yaato bagee yuwa okoo be kaa wisinegeekea
bagee yuwa mée eebaa kiyoo-kiyoo agoo see kuwa too inii ipi. Kuwa menaa uduma
aa kaasee gaage, inii kayiinake yoka kaawaa ena waa naa aa mée eewegaai" see
asegea.
23 Mona daataata kaama omegee naadi kaama mona naagoo okoo mée maamaa
eebaa Paulus me ee kaa yigimemaagea. Paulus me Ogatamee Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi menaa yuwa ipiipi eewegataa, bedaa Musa me wegawoo seta menaa
ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa miya kuwa uduma Yesus kaa too uwa daaga
yoka see menaa miya daamaa eewegataa. Pedeo koma yaato kaama daatooyiba yaato
kuwa uduma okoo kuwa mikee menaa yoka see gaasi naadi ipiipi eewegataa.

28:19 Kis 25:11 **28:20** Kis 26:6-7

24 Wa me menaa kuwa mée noonaa mikee nao see gaagea, mée noonaa mikee nao
see se gaagea.
25 Okoo ena dimii taa, aawisi-maawisi naadi ee kaa peedaakea kaboo Paulus me
asiino, "Idukaa Roh Kudus me menaa ena, nabi Yesaya me ikii me bagee yuwa pe-
eewegasi naadi menaa ena mee eto miya mikee menaa da, mee ko kisee:
26 'Aa peedoota kuwa bagee yuwa paagoo kisee naasii:
"Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea."
27 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.
Kuwa ko emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,
dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me yataa kiyaayaa' see menaa
ebeamaata. *Yes 6:9-10*
28 Eto miya kisee koo taakea kemaata kuwa Ogatamee me daba mée daagimaa
peeyaano menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo yaweganaa siyaagi,
okoo me daamaa yayiipea see kuwa ikii daamaa nekeenii" see asigi.
29 [Kuwa menaa wegamaata kaama kuwa bagee yuwa aawisi-maawisi naadi
peedaakea.]
30 Paulus wa me ometaa see ee mee ee epoo mée paagoo kepe edaagee naadi kiyoo
tahun wiya omegee, toogee seta. Wa me tahun wiya omegee seta yiba wa paagoo
meekee bagee eebaa. Wa me okoo uduma daamaa badaa maata kaama
31 Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa eewegagee seta, bedaa Tuhan Yesus
Kristus mee kaa menaa miya okoo daamaa topegee seta. Wasee-wasee see bagee ena
ma taa naadi wa me kuwa menaa pesee ma, weda taa ma eewegagee seta. Kiyoo too.

Roma
Paulus me Roma magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa Roma magaa kaa poono see dimii agoo yoka waa poono taa kaboo kiyoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee mee keta yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko mée tomaa uduma, Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa kemaata boota kaama wigintaayaa. Kiya Ogatamee me mée epa kemaata Yesus Kristus Waa mée yaboota. Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma Roh mee maseta kaama daamaa dimii gaawoo, daamaa agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa mée kiyaata. Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée diino mee se kiya inii Yesus mee mikee gaata kaama Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Mee ko inii Wa me Yesus doodoo kisee Waa ma mena taa see bagee mée kiyaata, kisee Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata kaama totaakea. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 57 mee yiba mokoo Paulus me Korintus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-17 Petamanii menaa
1:18–3:20 Mée tomaa uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kemaata bogaano too see menaa
3:21–5:21 Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa okoo sikii see mée deeyaa see menaa
6:1–8:39 Inii ko Yesus mee mikee gaata kaama magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se kiya inii dimi mena gipii mée kiyaata kaama Roh ma enaataa umiwoo, toowoo siyaa menaa
9:1–11:36 Israel bagee yuwa kaa menaa
12:1–15:13 Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
15:14–16:27 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me agiyoo yaokagee see mée. Anii kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa kuwa yadoonaa see mée kisi naadi Ni paagoo nameei see naseta, kisee daamaa nawigintaata.
2 Kuwa etokaa daamaa doometa menaa kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee yuwa paagoo "Anii mée tomaa-tomaa kuwa kisee daamaa yaukuwaata, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Okoo me kuwa menaa yuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata kapogee yiba yaebeamaata,
3 kuwa ko kisee: Wayoopaa mee má yaato gaayu ko mée ena keta, Waa Daud me asii-kaba-kaba seta bagee me kabata Mée mee.
4 Bedaa Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. Waa boota kaama Roh Kudus me pesee kaa aya andoo peeyaata kemaata Waa pesee yago Mée, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ii see kuwa awee da kaa mée deeyaata.

5 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii Wa me mée epa kaa Wa me menaa inii kaa mée yadootaata. Mee ko inii me mée tomaa-tomaa uduma paagoo Wa ekaa da ogo pege-pege siyaabuu naadi kaama okoo me Waa mikee gaawoo, Wa me menaa daamaa yayeewoo, okoo kisee umiwoo, toowoosi naadi kuwa menaa inii kaa mée yadootaata.
6 Ikii miya Yesus Kristus Wa me bagee kesea naadi Wa me ikii Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa.
7 Ikii Roma magaa kaa Ogatamee me kiepa see bagee yuwa, ikii Ni paagoo nameei see kiseta kaama daamaa kiwigintaata bagee yuwa kuwa uduma paagoo anii mee kapogee mee kiebeaga. Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.

Paulus me Ogatamee paamee dimii ma sembahyang menaa

8 Eto ni me petamanii kiebeanaka menaa mee ko ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa maga eebaa kaa ogo pege-pege siyaabuu senaakea kemaata anii ikii kaa paamee see dimii mee ebo, anii Yesus Kristus mee doodoo Ogatamee kiiboo, paamee asegee see.
9 Mikee, Ni me sembahyang menaa yiba anii kisee too ikii kineke-nekee naadi kaama ikii kaa maamaa kiasiwooka mee makapaa se, Ogatamee miya kisee naipi. Wayoopaa me doometa menaa kuwa anii Wa kaa too daamaa omaago ma yadoonaa segeeka.
10 Ni me sembahyang menaa yiba anii eto ikii paagoo kimeeno mee Ogatamee A me ede kiyu ko poono etaa daamaa nakiyaai see maamaa asegeeka.
11 Mikee, ni me kisee ikii kideega naaki ou see dimii mee ebo. Ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi anii Roh kaa agiyoo ikii kaa daamaa kiniino see dimii mee agoo.
12 Mee ko anii ma, ikii ma inii paaya epo enaataa Yesus mikee gaano dimii mee me inii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see naadi anii ikii paagoo kimeepa see dimii mee ebo.
13 Neebee nokaa yuwa, idukaa kaama eto too anii kaagaa eebaa ikii paagoo kimeepa see dimii mee gaawooka kiya daadaa siyaa agiyoo agoo, see kuwa anii keipi kiyaano see naadi kisega. Mikee, anii miyoo taa apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa nawenaa seta kaboo okoo Yesus mikee gaata kaama daamaa dimii, daamaa agiyoo agoo kedaa semea. Kisee poo ota daamaa ekadaa siyaa mokoo anii ikii paagoo miya kisee daamaa poo agoo kedaasi naadi ikii paagoo kimega naaki ou see dimii mee ebo.
14 Kuwa ni kaa nadootaata menaa kuwa anii eeweganaa taano gaano pedeo. Mee ko Yunani menaa ipi see bagee paagoo miya, Yunani menaa ewo see bagee paagoo miya, mena topeta bagee paagoo miya, tupiino taa bagee paagoo miya okoo uduma paagoo anii Wa me menaa eeweganaa taano gaano pedeo.
15 Kisee kemaata anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo miya Yesus me doometa menaa kiiwegaano ou see dimii mee ebo.

Yesus me doometa menaa kuwa pesee see menaa yoka see nekeensi naadi menaa

16 Yesus me doometa menaa mee ko pesee see menaa. Ogatamee me Yesus mikee gaawoo siyaa bagee kuwa uduma daba daagimaa peeyaayaa menaa yuwa ii naadi kaama anii kuwa menaa eewegaano ego weda see dimii mee taa. Wa me doometa menaa kuwa me Yahudi bagee okoo keta daba daagimaa peeyaa, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo daba daagimaa peeyaa.
17 Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa menaa kuwa Yesus me doometa menaa doodoo awee da kaa mée ipi kiyaata. Idukaa ebeamaata menaa ena

---

1:16 1Kor 1:18

mee ko kisee: "Okoo me mikee gaakee kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeyaa bagee kuwa okoo daamaa toowoo taapea" see ebeamaata. Kisee kemaata mikee gaawoo see dimii kaa Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, apanaa etaa taa.

Ogatamee Wa me kagoo see dimii mee mée tomaa yuwa paagoo awee da kaa deeyaata menaa

18 Mée tomaa yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa maamaa eebaa kedaakea kuwa me okoo Ogatamee kaa mikee menaa kuwa taamegee siwoo siyaa. Kisee kemaata Ogatamee Waa epoo to wodoo kaama Wa me kagoo see dimii mee okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu see.

19 Mee ko Ogatamee me Anii kisee Mée to, kisee Mée to ii see kuwa Wa me okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu siwoo seta. Kuwa me kemaata Ogatamee mee kisee Mée ii see ipi kiyaa yuwa kuwa mée tomaa uduma awee da kaa ipi kiyaa.

20 Mikee, Ogatamee mee se deeyaa Mée kiya petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata kaama wodoo Wa me iyee-payee kuwa mée tomaa yuwa awee da kaa deewoo siyaa. Okoo Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa deeta kaama Ogatamee Waa mikee esee omaago, kisee too omaago too, Wa too asii-sege see Mée, kisee iyee-payee kuwa mée tomaa yuwa awee da kaa nekeeniyaa. Kisee kemaata okoo me "Ogatamee mee kaasee Mée, anii ewo, se nekeenega" see menaa kuwa iyo, se wegamaayaa.

21 Okoo me Ogatamee mee kisee Mée to, kisee Mée to see kuwa nekeenegea kiya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege nao see dimii mee okoo taa, Waa kiiboo, paamee dimii mee miya taa. Kuwa dimii kuwa taa kedaa seta otoopa dimii, otoopa menaa gaawoo naadi kaama dimi taa see bagee kedaa siwoo seta, dimi menaa da digiyoo too keepeata.

22 Okoo me "Anii dimi ipi yoka" see wegageekea kiya dimi taa see bagee too kedaa seta kaama

23 makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii seta yuwa kuwa too ebo ekee siwoo seta. Ogatamee mee Wa too ebo, Wa too asii-sege, Wa too se booyaa see Mée kiya okoo me Waa kisee ekeata kaama mée ebea-ebea waa, bedo ebea-ebea waa, bado wui see agiyoo ebea-ebea waa, magaa da taa peenaa see agiyoo ebea-ebea waa, kisee magaa da kaa booyaa agiyoo ebea-ebea yuwa ma aapeka taata kuwa agiyoo kaa too dimi maataata kaama yaapaagee siwoo seta.

24 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo ou gaata-gaata yuwa kaa too gaawoo, umiwoosi yoka naadi kisee yaekeata. Yaekeata kaama okoo amoka aadoona-maadoona siwoo seta, kisee okoo me maa da esee pedeo aakiyaabuu taano agiyoo yuwa aaukuwagee siwoo seta.

25 Kuwa Ogatamee kaa menaa kuwa mikee menaa kiya okoo me kuwa wisintaata kaama aii makapaa menaa ma aapeka taata penee siwoo seta. Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee see dimii mee ekeata kaama Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa too ebo ekee, yaapaagee siwoo seta. Kisee kiya agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata Mée mee Wa too ebo ekee, kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo taano too. Amin.

26 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo ou gaata-gaata yuwa doodoo ego weda kiyaa agiyoo yuwa ukuwawoo, umiwoosi yoka naadi kisee yaekeata. Kisee yaekeata kaama api yuwa okoo mée paagoo peeyaa, umiyaa kuwa wisintaata kaama api ou dimii kaa otoopa aadoonaa segee seta.

27 Bedaa paayogaa yuwa miya api ma eeumiyaa, tuyaa kuwa wisintaata kaama paayogaa ou dimii mee too ebo kedaa seta. Kisee mée me ego weda see agiyoo kuwa

---

1:17 Hab 2:4 **1:18** Ep 5:5-7

aaukuwagee seta. Okoo me kisee pedeo agiyoo ukuwagee setaa to doodoo okoo kaa maseta.
28 Okoo me Ogatamee Waa ipi kaano gaano pedeo see dimii mee ekeasegea naadi Ogatamee me okoo me esee pedeo dimii too gaawoo, esee pedeo agiyoo too ukuwawoo, kisee umiwoosi yoka naadi yaekeata.
29 Okoo se-pedeo, we-pedeo maamaa pudii. Kuwa ko koopoo see dimii ma, pedeo agiyoo ukuwaano ou dimii ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo ou dimii ma, anii naaki ou see dimii ma, mée wugiino dimii ma, mée ma aawisii taano dimii ma, mée deebaa see dimii ma, mée pedeo yaukuwaano dimii ma kuwa maamaa pudii. Okoo mée me menaa koogo yayeenaa, yaweganaa,
30 mée badinaa, Ogatamee mee be gaataa, ani too ebo naadi apanaa bagee kagoo kaa peedi kiyaayu, pedeo agiyoo ukuwaano esee ipi, okonaka me menaa si yayeetaa,
31 ipi kaa umiino, toono dimii mee ewo, okoo me anii kisee-kisee kaukuwaapa menaa kuwa si yaukuwataa, dimi aaseemee taano be, epa dimii ewo, okoo kisee bagee yuwa.
32 Ogatamee me kisee pedeo agiyoo-pagiyoo ukuwagee see bagee kuwa bogaano gaano pedeo see aseta menaa kuwa okoo ipi kiya kuwa agiyoo se ekeata kisee too ukuwagee siyaa. Kuwa too se kiya apanaa bagee me miya kisee pedeo agiyoo ukuwaano daamaa yoka see gaayaa.

2

Mée tomaa-tomaa uduma Ogatamee me wigintagaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Kuwa me kemaata ikii miya daamaa nekeenii. Ikii me apanaa bagee paagoo asiino, "A me kisee ukuwape kemaata aa pedeo" see asiyaa kiya a me miya kuwa pedeo agiyoo ukuwageeke yoka a me kisee "Aa pedeo" see asiyu ko a me aa ekaato miya asiyaa mokoo. A me "Ni kaa pedeo taa" see kuwa wegaano ko iyo.
2 Mikee, kisee pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee me wigintaata kaama okoo kaa pedeo yadootagaatagi, Wa me topoo see dimii mee me kisee yadootagaatagi, see kuwa inii uduma ipi.
3 A me apanaa bagee paagoo "Aa pedeo yoka" see asiyaa kiya kuwa pedeo agiyoo a me miya ukuwageeke yoka a me 'Ogatamee me anii se napedeo kiyaatagi, anii daba poota' see dimii mee aa agoo ye?
4 Ogatamee Waa dimi dapuu, Waa kisee too maamaa eebaa dimi animaata mée epa dimii mee esee ebo kiya a me pedeo yuwa se ekeata kuwa Wa me dimii kuwa peedi yaekeasiino uu ye? A me 'Wa me naepa kigi nao, ni me pedeo yuwa ekeasiinaka' see dimii mee too aa gaawoose naadi Waa dimi dapuu kegeeki, see kuwa aa se nekeenege ye?
5 Kiya aa dimi eboo, pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino be kemaata Wa me aa kakagoo kiyaa dimii mee ebo kiwooka. Kisee ebo kiwoo naadi kaama iminookaa Ogatamee me topoo see dimii kaa mée tomaa wigintagaatagi naagoo Wa me kagoo kuwa awee da kaa keta a kaa pedeo kadootagaatagi.
6 Mee naagoo ko mée gakata okoo me ukuwagee seta agiyoo doodoo Ogatamee me maniitagi.
7 Mée noonaa ko okoo makii taa see kaa daamaa agiyoo ukuwagee see bagee yuwa. Okoo me Ogatamee Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa nadootagaatagi naaki ou see dimii ma, Wa me 'Aa ebo yoka' see nadeegi naaki ou see dimii ma, anii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowooka naaki ou see dimii ma kuwa gaawoo, abawoo,

2:1 Mat 7:1-5, Yoh 8:7 **2:4** 2Pet 3:9 **2:6** Mzm 62:13

umiwoo siyaa bagee yuwa. Wa me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaatagi.
8 Kiya mée noonaa ko 'Ni me gaayaa, peeyaa yuwa too ede' see gaataa, mikee menaa si yayeetaa, pedeo dimii, pedeo menaa kuwa too obeewoo, umiwoo, toowoo see bagee yuwa. Ogatamee me okoo kagoo ebo kaatagi.
9 Pedeo dimi gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kuwa uduma dimi gaagaa, ae-wae, sooi-wooi siyaa agiyoo kuwa maniitagi. Yahudi bagee keta maniitagi, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa maniitagi.
10 Kiya daamaa agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma Ogatamee me okoo ebo ekeasiitagi, Wa me asii-sege siyaa agiyoo miya okoo kaa yadootagaatagi, bedaa okoo Waa ma emee kaatagea. Yahudi bagee keta kisee yaukuwaatagi, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa yaukuwaatagi.
11 Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see deetaa see kemaata kisee yaukuwaatagi.*
12 Mikee, okoo Musa me menaa taa see bagee kuwa gaayu ko okoo kuwa menaa ewo kiya okoo me pedeo agiyoo ukuwagee seta kuwa kaa okoo miya pedeo kaatagea. Bedaa Musa me menaa agoo see bagee kuwa miya okoo kaa mena agoo. Okoo Musa me menaa ipi kiya si yayeetaa see bagee kemaata okoo miya wigintaata kaama okoo kaa pedeo yadootagaatagi.
13 Mee ko Musa me menaa aii yeetaa see bagee kuwa Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see kuwa se deeyaa. Kuwa menaa yaukuwawoo see bagee gaayu too Wa me okoo sikii see gaayaa yoka Yahudi bagee miya wigintaata kaama pedeo kiyaa.
14 Mikee, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo Yahudi bagee me deewoo see menaa kuwa ewo see bagee kiya okoo dimi yiba kuwa see see menaa agoo, okoo me ukuwagee siyaa. Okoo miya kuwa see see menaa agoo naadi kaama okoo me kisee daamaa, kisee pedeo see kuwa okoo wigineano ipi see bagee yuwa.
15 Okoo dimi yiba 'Anii pedeo ukuwaga yoka' see dimii mee miya nekeeniyaa, bedaa 'Anii daamaa ukuwaga yoka' see dimii mee miya nekeeniyaa. Okoo me kisee dimi yiba wiginiwoo naadi kaama mikee, Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa okoo ewo kiya kuwa see see menaa yuwa okoo dimi yiba yaebeamaata topa kemaata ipi kegea.
16 Epeekaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaatagi naagoo okoo me koogo dimi yiba maapeta menaa yuwa kuwa uduma Kristus Yesus me deeta kaama okoo wa too, wa too wigintagaatagi. Anii Yesus me menaa yaweganaaka too anii kuwa menaa miya eeweganaa segee see.

Musa me menaa deewoo see kaa daba mée se daagimaa peeyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

17 Kiya ikii Yahudi bagee gaayu ko ikii me gaano, 'Anii ko Yahudi bagee, Musa me menaa kuwa kaa dimi maawoo see mée, anii Ogatamee yaato bagee nao' see gaayaa bagee.
18 Bedaa Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaata-gaata yuwa kuwa ikii ipi, Musa me menaa kuwa ikii maamaa kitupimaata kaama daamaa ma, pedeo ma kuwa uduma wigineano ipi see bagee yuwa.
19 Ikii me gaano, 'Apanaa bagee kuwa okoo mikee menaa ewo, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa mokoo kemaata mikee see etaawee ani me okoo daamaa eepoopa. Okoo digiyoo yiba tookee bagee yuwa kemaata anii agoo da mokoo daamaa awee yakiyaapa yoka' see kuwa ikii gaayaa.

---

* **2:11** "Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see deetaa" see menaa mee ko Wa me mee tomaa kaa bagee kuwa epa, mee tomaa kaa bagee kuwa be see se kiya mée uduma okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo yaukuwaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

20 Bedaa ikii me gaano, 'Musa me menaa yiba se-ipi, we-ipi, mikee menaa kuwa
uduma kiyoo topa yoka ani me dimi taa see bagee yuwa tupiyaa, yoga mokoo see
bagee yuwa ani me ipi kiyaayaa yoka' see kuwa miya ikii gaayaa.
21 Ikii kuwa menaa kuwa mée topetaa see bagee gaayu ko ikii ekaato miya se
tupiyaa ye? Ikii me "Oma se masii" see menaa mée tupiyu ko ikii naa oma masiyaa
ye?
22 Ikii me "Tobaaka se taai" see menaa asiyu ko ikii naa tobaaka taayaa ye? Makapaa
ogatamee kuwa ikii yaai, be see dimii gaayu ko ikii naa kuwa makapaa ogatamee me
yaapaagee see ee kaa agiyoo ikii oma pee-yamasiyaa ye?
23 Ikii me wegaano, "Inii Musa me menaa agoo see bagee yuwa nao" see wegageekea
kiya ikii kuwa menaa yuwa si yayeegeekea. Kisee kemaata ikii me Ogatamee mee
peedi ekee siyaa.
24 Mikee, idukaa ikii Yahudi bagee yuwa ikii kaa kiebeamaata menaa ena mee ko
kisee: "Ikii me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa kaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
okoo me Ogatamee ekaa da wisinegeekea" see menaa kuwa ikii kaa kiebeamaata.
25 Kado ponee daapeasiino mee ko Ogatamee me ikii Yahudi bagee yuwa kineeta
agiyoo kiya ikii Musa me menaa kuwa miya ipiipi deewoo siyu too kado ponee
daapeasiino mee miya daamaa agiyoo kiyaa. Kiya ikii Musa me menaa tuunuu siyu
ko kuwa kado ponee daapeasiino kuwa miya aii kisee otoopa agiyoo too kiyaa.
26 Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kado ponee se daapii see
bagee kiya okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa topoo, Musa me menaa doodoo kiyu
ko Ogatamee me kuwa kado ponee se daapii see bagee ma, kuwa kado ponee daapii
seta bagee ma okoo uduma endagii see yaekeasiipi, se maa?
27 Okoo kado ponee se daapii see bagee yuwa kiya okoo me ukuwagee see agiyoo
kuwa topoo, Musa me menaa daamaa deewoo taa see mokoo kiyu ko okoo me ikii
Yahudi bagee yuwa paagoo "Ikii tuunuu siyaa bagee yoka" see kisiyaa. Mikee, ikii
kado ponee daapii seta bagee, ikii Musa me menaa miya agoo kiya ikii Musa me
menaa tuunuu segeekea kemaata okoo me "Ikii kisee bagee yoka" see kisiyaa.
28 Mee ko Yahudi bagee ii see diino ko kisee kabata bagee kemaata kaama se kiya,
maa to kaa kado ponee daapeata kemaata kaama miya se
29 kiya dimi mena yaato kaama too, Roh me inii dimi yiba kaama kado ponee mée
yadaapeasiyaa ebea-ebea mokoo mée yaukuwamaata kemaata inii Yahudi bagee ii
see mée deeyaa. Musa me ebeamaata menaa-panaa kuwa deewoo see kuwa kaa se
kiya Roh Wa me too kisee daamaa mée yakiyaata kemaata inii Yahudi bagee ii see
mée deeyaa. Kisee yakiyaata bagee kuwa Ogatamee me too daamaa yaapaagee siyaa,
mée me se.

3

Yahudi bagee me Ogatamee si yayeeyaa kiyaa miya Ogatamee Wa too esee mikee dimii yago Mée yoka see gaasi naadi menaa

1 Kisee Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma kuwa endagii
kemaata Yahudi bagee kuwa keagoo se, see kuwa wegayaa ye? Bedaa kado ponee
daapeasiino mee imi taa see agiyoo too, see kuwa miya wegayaa ye?
2 Taa, Yahudi bagee kuwa okoo kaa daamaa asii-doge-doge siwoosi naadi yaekeata
agiyoo eebaa. Petamanii esee daamaa yaekeata agiyoo mee ko Ogatamee me menaa
mee.
3 Kisee Yahudi bagee kaa daamaa yaekeata kiya okoo noonaa kuwa menaa mikee
menaa yoka see gaano taa. Okoo Wa me menaa wisintaata kemaata Ogatamee me

2:24 Yes 52:5 **2:29** Plp 3:3, Kol 2:11

miya Wa me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa Wa me wisintagaapi ye?
4 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Se-bagee, we-bagee kuwa uduma makapaa menaa wegataa see bagee yuwa too kiyaa miya Ogatamee me kisee se. Waa mikee menaa too wegataa see Mée kemaata kuwa Wa me idukaa aseta menaa kuwa se wisintaayaa. Mee see see ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"A me wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too ii see kuwa mée me awee da kaa kanekeeniipea.
Bedaa Aa kawisiniyaa menaa kuwa uduma A me yataa kiyaabuu segee taape" see menaa ebeamaata. *Mzm 51:6*
5 Kisee kiya inii pedeo ukuwagee see bagee kuwa me inii pedeo, Ogatamee Wa too daamaa, Wa too topoo see Mée ii see kuwa awee da kaa mée nekeeniyaayaa yoka inii kaasee wegayaa? Mée me aii wegayaa menaa ena mee ko kisee: "Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me Ogatamee Wa too topoo see Mée ii see kuwa daamaa nekeeniyaa yoka Wa me inii me pedeo yuwa kaa mée kagoo kaa pedeo mée yadootagaakee kuwa se, kisee mée yaukuwaano koopoo, se maa?" Kisee menaa kuwa mée noonaa me aii wegayaa kiya
6 kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Ogatamee Waa dimi koopoo naaki magaa da kaa bagee kuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa Wa me kaasee yawegata kaama wigintaayaa? Iyo.
7 Bedaa mée ena me wegayaa menaa ena miya kisee: "Anii makapaa menaa yago mée mee me anii pedeo, Ogatamee Wa too esee mikee dimii yago Mée, Wa too asii-sege see Mée ii see kuwa daamaa awee da kaa nekeeniyaa. Ni me makapaa menaa kuwa me Ogatamee Wa too mikee dimii yago Mée ii see nekeenta kaama Waa yaapaagee siyaa yoka kaasee kaa Wa me aa pedeo ukuwagee see mée yoka naadi anii napedeo kiyaayaa?" see menaa mee miya mée me aii wegayaa.
8 Aii wegayaa menaa ena ma kisee: "Inii pedeo, Ogatamee Wa too daamaa ii see kuwa mée me awee da kaa daamaa nekeensi yoka inii pedeo agiyoo niiukuwaai" see wegayaa menaa kuwa inii miya wegaano daamaa ye? Taa, inii kisee menaa se wegayaa kiya mée noonaa me inii kuwa menaa weganaakea yaai, see menaa kuwa mée yakobanaakea. Kuwa mée yakobanaakea bagee yuwa kaa Ogatamee me pedeo yadootagaano daamaa.

Se-bagee, we-bagee kuwa uduma pedeo too see kuwa nekeensi naadi menaa

9 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? Inii Yahudi bagee kuwa peenaa ebo see tomaa, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa see see se, see kuwa wegayaa ye? Taa, kisee menaa se wegayaa. Anii yumakaa kiebeapa menaa see see Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya mée uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo seta bagee yuwa keta.
10 Mee see see menaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Dimi mena topoo see bagee ena ma, ena ma taa,
11 nekeeniino bagee ena miya taa,
Ogatamee Waa ou dimii gaayaa bagee miya taa.
12 Mée uduma Ogatamee mee amaa kaa ekeasegea,
uduma otoopa umiwoo, toowoo see bagee yuwa too,
daamaa agiyoo ukuwagee see bagee taa,
mikee, mée ena ma taa.
13 Mée bootaa da ogo maata yoo kabataayaa see see
okoo togaawee kaama pedeo menaa pakayaabuu see,

3:10 Mzm 14:1-3, 1Yoh 1:10

dabegea da me mée deebaa see menaa too,
pokoo to kaa wegayaa menaa kuwa otoogiyoo me tani uwoo mokoo.
14 Okoo ebeawee kaama pedeo ayaa mée yadootaayaa menaa miya agoo,
mée wisineekee menaa miya maamaa pudii,
15 okoo mée tadaa peeyaano see naadi
bado mani-mani see peenaa siyaa.
16 Okoo me mée wegee-wegee taano see naadi metaa,
mée ae-wae siyaabuu taano see naadi peetaa,
17 mée aaemee-emee siyaa etaa da mee okoo ewo.
18 Ogatamee Wa too ebo, Wa too weda see dimii mee okoo taa" see menaa ebeamaata.
19 Kisee menaa ebeamaata yoka mée tomaa uduma dimi topoo see mée ena ma taa. Yahudi bagee miya, okoo Musa me menaa deewoo see bagee kiya okoo me "Anii kuwa menaa uduma daamaa deewoo see mée yoka anii sikii" see menaa wegaano kuwa iyo, se wegamaayaa. Kisee kemaata se-bagee, we-bagee uduma Ogatamee me wigintaata kaama pedeo kiyaayaa see bagee yuwa too, see kuwa inii ipi.
20 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeyaa bagee ena ma taa. Musa me menaa kuwa ko inii sikii mée kiyaayaa menaa se kiya inii kuwa "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa doodoo inii me 'Anii pedeo agiyoo ukuwataa see mée ii' see dimii mee awee da kaa mée nekeeniyaayaa menaa kuwa.

Ogatamee mikee gaakee kaa too Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

21 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa se kiya eto Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deesi naadi menaa kuwa awee da kaa mée deeyaata. Kuwa menaa kuwa idukaa Musa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me wegawoo seta,
22 kuwa ko kisee: Yesus Kristus mee mikee gaakee kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma kisee mée deeyaa. Mikee, inii mée tomaa uduma endagii,
23 inii uduma pedeo agiyoo ukuwagee seta bagee yuwa kemaata inii uduma sikii taa. Ogatamee paagoo asii-sege siyaa agiyoo yuwa mée kaa daamaa yaekeata yuwa kuwa taa kedaa seta kaama inii kisee totaakea.
24 Mée tomaa kuwa uduma kisee toowoo siyaa bagee yuwa too kiya Ogatamee Wa me inii epa mée gaata dimii mee me Kristus Yesus doodoo inii Ogatamee ma menaa yuwa aii mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaabuu seta. Kuwa me kaama Ogatamee me aii kisee inii sikii mée kiyaata.
25 Kristus Yesus Wa me tadaa me inii kaa menaa yuwa mée yataa kiyaata, inii me Waa mikee gaakee kaa Ogatamee me inii ma mée emee-emee siyaata. Mee ko Yesus bogaano taa miyoo mée tomaa-tomaa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, umiwoo seta kiya Ogatamee Waa dimi animaata okoo pedeo kiyaano taa, kisee too mée ekee siwoo seta. Kiya okoo me kisee too pedeo agiyoo ukuwawoo naadi kaama Waa ma menaa kuwa eebaa kiwoo siyaa see kuwa pedeo. Wa me okoo kisee too pedeo ukuwawoo, umiwoo siyaano kuwa topoo see taa, iyo. Kisee kemaata Ogatamee Waa topoo see Mée ii see deesi naadi Wa me kuwa Waa ma menaa eebaa kiwoo seta yuwa kuwa Yesus doodoo mée yataa kiyaata.
26 Wa me kisee daamaa mée yaukuwata mee ko eto Ogatamee Waa topoo see Mée ii see nekeeniyaa, bedaa Yesus mikee gaata bagee yuwa okoo Waa ma menaa yuwa

3:13 Mzm 5:10, 140:4 **3:14** Mzm 10:7 **3:15** Yes 59:7-8 **3:18** Mzm 36:2 **3:20** Rom 7:7-8 **3:23** Ep 1:7, Tit 3:4-7, 1Yoh 2:2

yataa kiyaata okoo sikii kiyaabuu taa see Mée ii see kuwa miya awee da kaa mée deeyaano see naadi mée yaukuwata.
27 Kisee kemaata mée ena me ebo poga-poga dimii kaa "Anii Musa me menaa deewooka kuwa kaa anii sikii" see kuwa wegayaa ye? Kisee wegaano iyo. Kaasee kaa kisee se wegayaa? Inii Yesus mikee gaakee kaa too sikii kiyaa yoka ebo poga-poga menaa ena ma taa.
28 Mikee, inii me wegawoo siyaa menaa mee ko kisee: Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa ko Musa me menaa deewoo see kaa se kiya Yesus mikee gaakee kaa too waa sikii see mée deeyaa, see menaa mee too mikee menaa.
29 Ogatamee mee ko Yahudi bagee me Eboo too ye? Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo miya, taa ye? Mikee, Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo miya.
30 Ogatamee mee ko ena too too, mée okoo uduma me Eboo kemaata Yesus mikee gaayaa bagee uduma, kado ponee daapii seta bagee miya, apanaa tomaa kaa kado se daapii see bagee miya uduma okoo sikii, okoo miya nao see mée diipi.
31 Inii Yesus mikee gaakee kaa sikii kiyaa yoka Musa me menaa kuwa aii wisintaayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Inii Yesus mikee gaakee kaa kuwa Musa me menaa kuwa mikee menaa yoka naadi se wisintaayaa, see kuwa inii gaayaa.

4

Abraham wa me mikee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeta menaa

1 Kisee kemaata inii Yahudi bagee yuwa asii-kaba-kaba seta mée Abraham mee gaayu ko kaasee kaa Ogatamee me waa sikii yoka see deemi ya?
2 Ogatamee me Abraham waa sikii, waa miya nao see deemi mee ko Abraham wa me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa se. Wa me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa Abraham waa sikii see deemi naaki Abraham waa mée paagoo ebo poga-poga siyaa. Kiya wa me Ogatamee paagoo ebo poga-poga kaa "Anii kisee ukuwaga yoka anii sikii" see wegayaa menaa kuwa iyo.
3 Mikee, Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee: "Abraham me gaano, 'Ogatamee me nasigi yoka mikee kaapa ii' see gaagi. TUHAN me wa me kisee mikee nagaagi kemaata waa sikii, waa miya nao see deegi" see menaa ebeamaata.
4 Mée waa ena, mée me agiyoo yaukuwagi gaayu ko wa me yaukuwataa to mokoo da mee daamaa masiyaa, aii kisee masiyaa agiyoo se. Wa me kuwa agiyoo yaukuwapi kemaata waa maniino too.
5 Kiya Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa ko kisee taa. Mée waa ena 'Anii kisee ukuwaga yoka Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadiipi' see dimii mee ekeata kaama Ogatamee mikee nao see dimii mee gaayu too Wa me waa sikii, waa miya nao see deeyaa. Ogatamee mee ko pedeo bagee Waa ma menaa yuwa yataa kiyaata sikii mée kiyaabuu taa see Mée mee mikee nao see gaakee kaa Wa me waa sikii see mée gaayaa.
6 Kisee bagee kuwa ede ma, ede ma siwoo siyaa. Kiya okoo me ni me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya see nadeegi nao naadi kaama ede ma, ede ma siwoo siyaa se. Daud me kisee nekeensi naadi ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
7 "Ede ma, ede ma siyaa bagee kuwa ko kisee:
okoo me pedeo ukuwata agiyoo yuwa TUHAN me epa yaekeata,
okoo Waa ma menaa yuwa yataa kiyaata.
8 Okoo me pedeo yuwa uduma TUHAN me yawisintaata pedeo se kiyaayaa.

4:3 Kej 15:6

Kisee bagee kuwa naa kiiboo, daamaa, ede nao" see menaa ebeamaata. *Mzm 32:1-2*
9 Kuwa okoo Waa ma menaa nataa kiyaagi nao naadi ede ma, ede ma siyaa menaa
kuwa ko kado ponee daapii seta bagee yuwa okoo too ede ma, ede ma siwoosi naadi
kaama yaebeamaata menaa ye? Taa, kado ponee se daapii see bagee yuwa miya ede
ma, ede ma siwoosi naadi yaebeamaata menaa, se maa? Yumakaa inii me wegape
menaa mee ko "Abraham wa me TUHAN mikee gaata kemaata Wa me waa sikii, waa
miya nao see deeta" see wegape.
10 Wa me Abraham waa sikii see deeta see menaa mee ko Abraham waa kado ponee
daapeata kaama wodoo waa sikii see deeta ye? Kado ponee daapeasiino taa miyoo
kaama waa sikii see deeta ye? Kado ponee daapeata kaama wodoo se kiya kado
ponee daapeasiino taa miyoo kaama waa sikii see deeta.
11 Ogatamee me waa sikii see deeta kaama maamaa omegee naadi kaama Wa me
Abraham paagoo kuwa kado ponee daapii siwoo taai naadi menaa da manta. Kado
ponee daapeasiino mee ko Abraham wa me asii-kaba-kaba bagee kuwa Ogatamee
me bagee yuwa ii see aanekeendaasi naadi ebea-ebea da mee. Abraham kado ponee
daapeasiino taa miyoo kaama Ogatamee me waa mikee nao see nagaagi kemaata
waa sikii, waa miya nao see deeta. Mee kaama wodoo too mee ebea-ebea da manta.
Kisee kemaata Yahudi bagee okoo too se kiya kado ponee se daapii see bagee okoo
Ogatamee mikee gaata bagee kuwa uduma miya okoo ataagi mee ko Abraham see
wegayaa. Bedaa Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see deeyaa.
12 Kado ponee daapii seta bagee kuwa okoo miya Ogatamee mikee gaakee kaa okoo
ataagi mee ko Abraham. Waa kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama Ogatamee
mikee gaata see see Yahudi bagee okoo miya okoo kado ponee daapii seta kiya
okoo iniitaagi Abraham me Ogatamee mikee gaata dimii mee obeewookea kemaata
Abraham mee okoo ataagi see wegayaa.
13 Ogatamee me Abraham waa ma, wa me asii-kaba-kaba bagee yuwa ma "Ikii uwoo
to, magaa to kuwa uduma epoo bagee kikiyaata" see aseta. Okoo kisee epoo bagee
kikiyaata see aseta menaa mee ko okoo me deewoo siyaa menaa deewoo seta kuwa
kaa se kiya okoo Ogatamee mikee gaakee kaa ikii sikii see deeta kaama "Ikii uwoo to,
magaa to epoo bagee kikiyaata" see aseta.
14 Okoo uwoo to, magaa to kuwa uduma epoo bagee kikiyaata see aseta menaa
mee ko okoo Ogatamee mikee gaakee kaa se kiya Musa me menaa deewoo see kuwa
kaa epoo bagee kiyaata see aseta naaki mikee gaawoo taai see menaa kuwa ekeata
wisintaayaa, bedaa Ogatamee me Abraham paagoo kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taata see aseta menaa da mee miya taa kiyaa, wuutu-waatu siyaa.
15 Mikee, Wa me Musa paagoo "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see aseta menaa
agoo kemaata inii kuwa menaa tuunuu segee siyaa, Ogatamee Wa me kagoo kuwa
mée yamiyaayaa. Kuwa menaa taa naaki inii se tuunuu siyaa.
16 Kisee kemaata Ogatamee me Abraham paagoo kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taata see aseta menaa mee ko Musa me menaa deewoo siyaa bagee yuwa okoo kaa
too aseta menaa se kiya Wa me okoo mikee nagaayaa bagee okoo uduma epa kaa Ni
me taa ma taa aii kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taapa yoka naadi aseta menaa.
Yahudi bagee too se kiya okoo Abraham me Ogatamee mikee gaata see see mikee
gaayaa bagee kuwa uduma okoo miya Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee mokoo
kiyaa, Abraham mee inii uduma me ataagi mokoo kiyaa.
17 Idukaa mee see see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee: "Abraham aa ko mée
tomaa eebaa asii-kaba-kaba seta mée kaape" see ebeamaata. Abraham waa mikee
gaata kemaata waa Ogatamee emaa dagii da kaa iniitaagi keta. Abraham mee ko
Ogatamee mikee Wa me boota bagee yuwa aya andoo peeyaano Mée ii see dimii gaata,

4:17 Kej 17:5

bedaa taa agiyoo kuwa miya Wa me wegataayaa menaa kuwa me agoo kiyaabuu taa
see Mée ii see dimii mee miya gaata mée mee.
18 Waa taa ma taa yoga agoo kaano iyo see kaboo kiya Ogatamee kaa too dimi
maataata kaama 'Waa mikee yoga ena niipi' see gaata kemaata waa mée tomaa eebaa
asii-kaba-kaba seta mée keta, Ogatamee me aseta-aseta doodoo, mee ko "A me asii-
kaba-kaba seta bagee yuwa eebaa kaatagea" see aseta see see.
19 Waa tahun ogei me badoo ena ometa see mée kemaata 'Ni me maa da mee boota
maa to mokoo' see gaata, bedaa Sara mee pai keta apii. Kisee kiya wa me Ogatamee
mikee gaano dimii mee dabaa kaano taa,
20 Ogatamee me "A me asii-kaba-kaba seta bagee mée eebaa kaatagea" see naseta
menaa mee mikee nao see gaata, Wa me kisee naukuwaaniyaapi ye, taa ye see dimii
mee gaano taa, waa dimi wiya taa. Ogatamee mikee gaawoo naadi kaama pesee keta,
'Ogatamee Wa too ebo, Wa too asii-sege yoka' see dimii mee miya gaata.
21 Abraham me 'Mikee, Wa me naseta doodoo kisee Wa me pesee kaa
naukuwaaniyaapi ii' see gaata.
22 Kisee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeta.
23 Kuwa "Waa sikii, waa miya nao see deegi" see ebeamaata menaa mee ko Abraham
wa kaa too menaa se
24 kiya inii kaa menaa miya. Inii epoo Mée Tuhan Yesus mee boota kaama aya
andoo peeyaata Mée Waa mikee nao see gaayaa bagee yuwa kuwa kaa miya Wa me
okoo sikii see mée diipi.
25 Ogatamee me Yesus Waa inii me pedeo yuwa kaa mée yaboosi naadi
yaekegataata, bedaa Wa me inii sikii mée kiyaano see naadi Waa aya andoo peeyaata.

5

Inii Ogatamee Waa ma mée emee-emee siyaata menaa

1 Inii Yesus mikee gaata kemaata Ogatamee me inii sikii mée kiyaata. Eto ko inii
epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata
topea.
2 Bedaa inii Yesus mikee gaakee kaa inii Waa doodoo Ogatamee me epaa mee miya
daba masiyaa. Eto ko inii Wa me epaa mee yiba umiwoo, toowookea. Inii kisee
toowoo naadi kaama Ogatamee paagoo asii-sege siyaa agiyoo kuwa inii kaa miya
mée yadootagaatagi nao naadi ede ma, ede ma Wa kaa dimi kotopiwoo see.
3 Kuwa kaa too inii ede ma, ede ma siwoo siyaa se kiya inii ae-wae, dimi gaagaa
siyaa kaboo miya ede ma, ede ma siyaa. Mikee, kisee ae-wae, dimi gaagaa siyaa
agiyoo kuwa me inii me koogo se makii taapa see dimii mee pesee kiwoo siyaa, see
kuwa inii ipi.
4 Bedaa inii koogo makii taa see kaa umiwoo, toowoo naadi kaama Ogatamee me
inii mée ede kaa okoo kisee bagee ii see mée deeyaa. Bedaa Wa me okoo kisee bagee
ii see mée gaawoo naadi kaama inii Wa kaa too dimi kotopiwoo siyaa.
5 Inii kisee Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko daamaa too.
Wa me mée manta Mée Roh Kudus mee doodoo Ogatamee Wa me epaa mee inii me
dimii yiba mée yakabagekomee seta kaama topea. Kisee kemaata inii kuwa Wa me
mée aseta menaa kuwa mée yaukuwaaniyaano taa yaai see dimii mee inii kaa taa.
6 Mikee, Wa me epaa mee ko kisee: Idukaa inii dabaa see bagee, inii ekaato daamaa
kiyaano iyo see bagee kiya Kristus mee bogaano monaa kaa inii pedeo bagee yuwa
kaa mée yaboota.

4:18 Kej 15:5 **4:25** Yes 53:4-5, Ibr 10:12-14 **5:1** 2Kor 5:18-20, Kol 1:20 **5:3** Yak 1:2-4, 1Pet 1:6-7

7 Mée waa ena me apanaa bagee kaa yabogaano mee ko dimi topoo see mée to mee
miya wa kaa yabogaanaka see dimii gaayaa kuwa miya kana. Bedaa dimi daamaa
see mée ena waa naa miya wa kaa yabogaano uu see dimii gaayaa bagee ena waa
naa too agoo kepa. Kisee yabogaano kuwa kana
8 kiya Ogatamee mee kisee taa, Wa me inii mée epa dimii mee awee da kaa mée
deeyaata. Mee ko inii mée tomaa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo segee
seta kaboo Kristus mee inii kaa mée yaboota.
9 Kisee kemaata eto ko Wa me tadaa kuwa me inii sikii mée kiyaabuu seta kaama
topea. Waa mée yaboota kemaata taa ma taa Ogatamee me inii mée kagoo keta kuwa
mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi.
10 Mikee, inii Ogatamee ma aayape keta kaboo Wayoopaa mee inii kaa mée yaboota.
Kisee mée yaboota kemaata inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata. Wa me kisee
inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata kaama eto daamaa toowoo taaki kuwa me
inii taa ma taa daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi.
11 Kuwa too se kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii Ogatamee ma
mée emee-emee siyaata kuwa kaa inii Ogatamee paamee naadi ede ma, ede ma segee
siyaa.

Adam ma, Kristus ma ekea kaa menaa

12 Petamanii mée ena me pedeo koo seta kemaata magaa da kaa pedeo dimii, pedeo
menaa medaa seta. Kuwa me kemaata mée bogaano too. Waa kaama asii bagee kuwa
uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa kedaa siwoo
seta. Kuwa me kemaata mée uduma boowoo segeekea.
13 Ogatamee me Musa paagoo mée deewoosi naadi menaa ase-maniino taa miyoo
miya mée tomaa yuwa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo seta. Okoo
kisee umiwoo seta kiya kuwa Musa me menaa taa kaboo yoka Ogatamee me "Aa
mena tuunuu sepe" see menaa wegaano taa.
14 Adam gaayu ko Ogatamee me aseta menaa si yayeeta kemaata tuunuu seta. Adam
tota mee kaama asii Musa tota yoo too yaayupi bagee kuwa gaayu ko Ogatamee me
aseta menaa kuwa ewo naadi mena tuunuu taano taa kiya okoo uduma boowoo
seta. Okoo me pedeo ukuwawoo seta agiyoo kuwa ena, Adam me Ogatamee me aseta
menaa si yayeeta mee see see se kiya okoo miya boowoo seta. Adam mee ko idukaa
kaama meetagi see wegawoo seta Mée Waa ma ena keenda, ena keenda.
15 Ekea ena keenda, ena keenda kiya ekea ena mee too se. Ogatamee me daamaa aii
mée yadootaata agiyoo kuwa ena, mée me pedeo kaa mée yadootaata agiyoo kuwa
ena. Mee ko mée ena me si yayeeta kemaata mée maamaa eebaa boowoo seta. Kiya
Mée ena Wa me mée epa kemaata Ogatamee Wa me esee daamaa aii mée yadootaayaa
agiyoo kuwa esee ebo. Wa me epaa mee Yesus Kristus doodoo mée maamaa eebaa
kaa aii yamiyaabuu seta.
16 Kuwa daamaa aii mée yadootaata agiyoo kuwa ena, Adam me pedeo ukuwata
agiyoo kuwa kaa mée yadootaata agiyoo kuwa ena, ena mee too se. Ena mee ko wa
me pedeo agiyoo ena ukuwata kemaata mée eebaa wigintaata kaama pedeo kiyaata.
Kiya ena mee ko mée tomaa yuwa pedeo agiyoo eebaa ukuwawoo seta kiya Wa me
mée epa kaa daamaa agiyoo mée yaukuwata kemaata inii sikii mée kiyaata.
17 Mée ena mee ko wa me si yayeeta kemaata waa doodoo mée tomaa boowoo
seta kiya Mée ena mee, Yesus Kristus mee Wa me daamaa mée yaukuwata agiyoo
mee esee ebo. Mee kaama Ogatamee me epaa mee maamaa eebaa inii kaa aii mée
yadootaata kaama inii sikii mée kiyaata. Kuwa Wa me epaa kuwa daamaa maseta
bagee yuwa okoo taa ma taa Waa ma ebo toowoo taatagea.

5:8 Yoh 3:16, 1Pet 3:18 **5:10** Ep 2:1-6, Kol 1:20-22 **5:12** Kej 3:6-7

18 Kuwa me kemaata mée ena me si yayeeta kemaata mée uduma pedeo kiyaano
etaa da agoo kiyaata. Bedaa Mée ena me daamaa ukuwata agiyoo ena mee kaa mée
uduma daamaa sikii kiyaata kaama kisee too toowoo taano etaa da agoo kiyaata.
19 Ena mee wa me Ogatamee me menaa yayiino taa kemaata mée maamaa eebaa
pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kiyaata. Bedaa ena mee Wa
me Ogatamee me menaa daamaa yayeeta kemaata mée maamaa eebaa daamaa sikii
kiyaata.
20 Ogatamee me Musa paagoo kuwa deewoosi naadi menaa manta mee ko kuwa
aseta menaa tuunuu seta bagee okoo kaa mena maamaa eebaa kisi naadi manta.
Kuwa okoo kaa menaa eebaa kedaa siwoo seta kiya taa ma taa Ogatamee me mée
epa dimii mee miya esee ebo kedaa seta.
21 Mee ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ebo kedaa, pesee kedaa naadi
kaama mée boowoo seta. Kiya taa ma taa inii epoo Mée Yesus Kristus doodoo
Ogatamee me inii sikii mée kiyaata. Mee kaama eto ko Wa me mée epa dimii mee
ebo kedaa, pesee kedaa naadi kaama inii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo
taatagea.

6

Idukaa iyee kuwa boota kemaata eto Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo taai naadi menaa

1 Wa me mée epa dimii mee ebo kedaa seta kemaata inii mapea menaa wegayaa?
"Ogatamee me mée epa dimii mee bedaa ebo kedaa siwoosi naadi inii pedeo agiyoo
ukuwagee taano daamaa" see menaa kuwa wegayaa ye?
2 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Inii ko kuwa pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa booyaata bagee yoka inii kaasee kaa kisee pedeo dimii kaa toowoo siyaa?
3 Inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi uwo tukumaano ebea-ebea menaa
kuwa naa ikii ewo ye? Mee ko Waa boota-boota kuwa inii miya kisee Waa ma aagadi-
maagadi naadi uwo tukumeta.
4 Kisee kemaata inii uwo tukumeta kaboo inii Kristus ma epo enaataa boota kaama
ogo maataayaa mokoo. Mee ko Nagamee Wa me asii-sege see pesee da mee me Kristus
Waa boota kaama aya andoo peeyaata see see mokoo eto inii miya gipii see dimii
kaa too daamaa umiwoo, toowoosi naadi inii Waa ma epo enaataa boota kaama ogo
maataamea.
5 Mikee, Waa boota see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi boopea kepa
ko taa ma taa Waa aya andoo peeta see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi
aya andoo peeta kaama toowoo taapea.
6 Inii me idukaa iyee kuwa me inii pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo,
kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo seta bagee yuwa kedaa seta. Inii
kisee pedeo see iyee kaa umiwoo siyaa pesee da mee taa kisi naadi inii Waa ma
aagadi-maagadi naadi epo enaataa piya bokoo to kaa boota, see kuwa inii ipi.
7 Mikee, kisee boota bagee gaayu ko okoo boota kaama wodoo kuwa pedeo iyee kaa
umiwoo siyaa pesee da mee pekataata toogee siyaa.
8 Inii Kristus ma epo enaataa boota kemaata inii Waa ma epo enaataa umiwoo,
toowoo taapea, see kuwa inii mikee menaa yoka see gaayaa.
9 Kristus Waa boota kaama aya andoo peeyaata kemaata Waa bedaa wiyaagoo to
ma se bogaatagi, bogaano yaato pesee da kuwa Wa kaa taa, Wa me kisee daba, peedi
ekeata, see kuwa inii ipi.

5:20 Yoh 1:16-17, Rom 6:23 **6:2** 1Pet 2:24 **6:4** 2Kor 5:17, Kol 2:12-13 **6:6** Gal 2:19-20, 5:24

10 Waa boota mee ko kaagaa ena too too sikii. Kuwa pedeo iyee kaa umiwoo siyaa
pesee da kuwa taa kiyaano see naadi boota. Bedaa Waa eto aya tupi mee ko Ogatamee
ma dimii menaa kaa too toowoo taaki.
11 Mee mokoo miya eto ko ikii me gaawoo see dimii mee ko kisee: "Ni me pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa booyaata kemaata kaama anii Kristus Yesus ma aagadi-
maagadi naadi Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taapa" see dimii
mee gaawoo taai.
12 Kuwa me kemaata pedeo dimii, pedeo menaa kuwa pesee kedaa siyaa yoka ikii
yiba se tuyaai. Maa da mee booyaa agiyoo too yoka pedeo ou dimi-pami kuwa se
obeai.
13 Ikii me maa to kaa takumeta agiyoo kuwa me pedeo agiyoo se ukuwaai. Ikii
koopoo see agiyoo ukuwaano see naadi ekaato ekegatagaakee se kiya ikii ekaato
Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siwoo taai. Ikii ko boota kaama aya andoo
kipeeyaata bagee mokoo yoka ikii me maa to kaa takumeta agiyoo yuwa me mikee
topoo see agiyoo kuwa too ukuwaano see naadi ikii ekaato Wa paagoo ekegatagaa
siwoo taai.
14 Mikee, idukaa ikii ko Musa me menaa ma aagadi seta bagee kiya eto ko ikii
Ogatamee me epaa mee ma aagadi siyaa bagee yuwa. Kisee kemaata eto kaama
wodoo ikii pedeo iyee kaa umiwoo siyaa pesee da kaa se umiwoo, toowoo siyaa.

Agiyoo yaokagee see bagee toma wiya kaa ebea-ebea menaa

15 Eto ko inii Musa me menaa ma aagadi taano taa bagee kemaata inii mapea menaa
wegayaa? "Inii Ogatamee me epaa mee ma aagadi seta kaama umiwoo see bagee yoka
koosi, inii pedeo agiyoo daba ukuwayaa" see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa
kuwa peenaa ma taa, iyo.
16 Daamaa nekeenii: Mée me agiyoo yaokagee see bagee gaayu ko okoo me eboo wa
me agiyoo too daamaa yaukuwaano see naadi wa paagoo too ekaato ekegataayaa, wa
me menaa too yayeesi naadi okoo peneata bagee mokoo. Mee mokoo miya ikii pedeo
agiyoo ukuwaano see naadi ikii ekaato ekega-manee siyu ko ikii kipeneata kaama
mée bogaano yaato badaa kimaayaa. Kiya ikii Ogatamee me menaa daamaa yayiino
see naadi ekaato Wa paagoo ekega-manee siyu ko ikii mikee topoo see bagee toogee
taano yaato daamaa badaa kimaayaa, see menaa kuwa ikii ewo ye?
17 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Idukaa ikii ko pedeo agiyoo too
ukuwageesea naadi kipeneata bagee kiya eto ko kuwa ikii kitupiwoo seta menaa
kuwa ikii dimi yiba maamaa peneata yayeewookea yoka inii paamee dimii mee ebo.
18 Idukaa ikii ko pedeo ukuwawoo, umiwoosea naadi kipeneata bagee yuwa kiya
eto ko ikii daba kipekageeta kaama mikee topoo see agiyoo daamaa yaukuwawoo,
umiwoosea naadi kipeneata bagee yuwa kegea.
19 Ikii mena nekeeniino kuwa kana see bagee kemaata anii kuwa ebea-ebea menaa
kuwa kaa kisega. Idukaa ikii pedeo agiyoo ukuwaano see naadi ikii ekaato maa to
kaa takumeta agiyoo yuwa ekega-manee siwoo seta. Ikii kisee ekaato ekega-manee
siwoo naadi kaama ikii esee pedeo agiyoo-pagiyoo ukuwageesea naadi kipeneata
bagee yuwa keta. Ikii kisee too umiwoo, toowoo naadi kaama ikii me pedeo ukuwata
agiyoo yuwa eebaa kega, eebaa kega siwoo seta. Kiya eto ko ikii mikee topoo see
agiyoo kuwa too yaokagee see bagee kaano see yoka ikii ekaato maa to kaa takumeta
agiyoo yuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siwoo taai. Mee kaama ikii me
pedeo yuwa kuwa wiginiwoo naadi kaama daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too
eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Idukaa ikii pedeo ukuwageesea naadi kipenee siwoo seta kaboo ikii mikee topoo
see agiyoo too ukuwaano gaano pedeo see dimii mee taa.

6:11 Kol 3:3-5 **6:12** Yoh 8:34, Rom 12:1 **6:16** Mat 6:24, 2Pet 2:19

21 Ikii me kuwa idukaa pedeo ukuwawoo seta agiyoo kuwa kaa ikii eto ego weda
nao see gaagea. Ikii kuwa agiyoo ukuwawoo naadi kaama daamaa agiyoo ena ma
kiagoo kiyaata ye? Taa, kuwa agiyoo ukuwawoo naadi kaama usiyaato ko boota
kaama wigintaayaa.
22 Kiya eto ko ikii kisee pedeo ukuwawoosea naadi kipeneata bagee yuwa se.
Ogatamee me ikii kipekageeta kaama ikii daamaa agiyoo yaukuwawoosea naadi
kipeneata bagee yuwa kegea. Eto ko ikii daamaa dimii, daamaa menaa, kisee daamaa
poo eebaa ekayaabuu siwoo naadi kaama ikii kuwa pedeo yuwa wiginiwoo siyaa.
Ikii kisee daamaa wiginiwoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko iminoo miya, iminoo
miya kisee too toogee siwoo taatagea.
23 Pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo setaa to mokoo da mee ko mée
boota kaama wigintaayaa. Kiya Ogatamee me aii mée yaekeata agiyoo mee gaayu ko
inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kisee too iminoo
miya, iminoo miya toogee siwoo siyaa kuwa.

7

Api goeyaa kaa ebea-ebea menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii Musa me menaa ipi see bagee kuwa anii mena
ena kisiinaka. Mee ko Musa me menaa deewoo see bagee kuwa okoo bogaano taa
miyoo too kuwa menaa ma aagadi siwoo seta, see kuwa ikii ipi.
2 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Api ena, mée me goemaata kaama paimee ma
enaataa aagadi naadi umiwoo taai see asiyaa. Paimee boota gaayu too kuwa waa ma
enaataa aagadi naadi umiwoo taai see wegayaa menaa kuwa ekeasiyaa.
3 Kisee kemaata paimee bogaano taa miyoo kuwa mee apii to me apanaa mée ena
kaa pe-gadimiyu ko waa tobaaka taata see apii see wegayaa. Kiya paimee boopi kepa
ko kuwa waa ma enaataa aagadi naadi umiwoo taai see wegayaa menaa kuwa taa
kiyaa. Waa apanaa bagee kaa pe-gadimiyu ko tobaaka taata apii see kuwa se wegayaa.
4 Neebee nokaa yuwa, ikii miya kisee. Idukaa ikii Musa me menaa ma aagadime
siwoo seta bagee yuwa mokoo. Kiya ikii eto Kristus ma aagadi-maagadi naadi epo
enaataa boota mokoo see see topea. Kisee kemaata kuwa Musa me menaa deewoo
taai see menaa kuwa ekeasiyaa. Eto ko ikii Kristus Wa kaa pe-gadimemaata totaakea.
Mee ko ikii Ogatamee kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo, daamaa poo yaekayaabuu
siwoosea naadi ikii Waa boota kaama aya andoo peeta Mée Wa kaa pe-gadimemaata
toogeekea.
5 Mikee, idukaa inii mée me iyee-payee kuwa kaa umiwoo, toowoo seta kaboo inii
kuwa deewoo see menaa yuwa doowoo seta kuwa me inii me maa da yiba pedeo ou
dimi-pami kuwa ebo kega, ebo kega siwoo seta. Kisee pedeo poo ekadaa siwoo naadi
kaama inii usiyaato ko boota kaama wa too mée wigintaayaa.
6 Kiya eto ko inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama epo enaataa boota mokoo
topea. Kisee kemaata kuwa Musa me menaa deewoo taai see menaa kuwa inii
ekeasiyaa, inii kaa kaama patagataata toogeekea. Eto ko inii Roh me etokaa gipii
mée kiyaata dimii mee kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo, umiwoo siyaa. Inii kuwa
idukaa deewoosi naadi ebeamaata menaa yuwa doowoo, umiwoo siyaa se.

Musa me menaa kuwa ipi keta kaama pedeo dimii, pedeo menaa kuwa miya awee da kaa nekeeniyaa see kaa menaa

7 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? "Musa me menaa kuwa pedeo menaa
yoka" see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Musa
me menaa kuwa daamaa menaa kiya kuwa menaa yuwa doodoo "Kisee pedeo ii" see

6:23 Gal 6:7-8, Yak 1:14-15

kuwa anii awee da kaa nekeeniyaa. Kuwa menaa taa naaki anii kisee awee da kaa se nekeeniyaa. Mee ko kuwa menaa yiba mena ena ko kisee: "Mée me agiyoo kuwa anii naaki ou see dimii mee se gaai" see menaa mee agoo. Mee mena kamuu da mee taa naaki mée me agiyoo anii naaki ou see dimii mee ko pedeo yoka, see kuwa anii se nekeeniyaa.

8 Anii mee mena kamuu da mee ipi keta kemaata mée me agiyoo anii naaki ou see dimii mee eebaa agoo kedaa seta. "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see aseta menaa kuwa taa naaki anii pedeo kotoo ukuwaanaka dimii mee se agoo kedaa siyaa, kuwa ou dimii yuwa se anoogeeyaa, kuwa dimii kuwa boota mokoo kiyaa.

9 Anii Musa me menaa ewo see kaboo ni me dimi mena daamaa toogee seta kiya kuwa menaa ipi keta kaama wodoo ni me pedeo ukuwaanaka see dimii mee anoogeedaa naadi

10 anii mée bogaano yaato peanta. Musa me menaa kuwa ko anii deewoo naadi kaama daamaa natuyaabuu siwoo taapa menaa yoka see gaata kiya taa, anii kuwa menaa doodoo bogaano yaato badaa namaata menaa yuwa.

11 Mikee, mee "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa mee anii ipi keta kaama wodoo Ni me pedeo ukuwaanaka dimii mee anoogeeta kaama kisee anii nadeebaa seta. Kuwa se ukuwaai see aseta menaa doodoo ni me pedeo ou dimii mee me anii mée bogaano yaato peanta.

12 Kisee kemaata Musa me menaa kuwa pedeo se, daamaa wa too wigintaata menaa, bedaa kuwa mée aseta menaa yiba mena gakata uduma miya daamaa wa too wigintaata menaa, uduma topoo, uduma daamaa menaa too.

Mée yiba dimi wiya kuwa kaa aawisii segee siyaa kaa menaa

13 Musa me menaa kuwa daamaa see menaa kiya anii mée bogaano yaato badaa namaasi naadi menaa yuwa too, see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Anii mée bogaano yaato badaa namaata kuwa ko Musa me menaa kuwa me kaama se. Kuwa daamaa mée manta menaa kiya kuwa menaa kuwa doodoo mée me pedeo iyee-payee kuwa awee da kaa deeyaano see naadi mée manta. Kuwa pedeo iyee-payee kuwa kaa ukuwagee seta agiyoo kuwa me anii mée bogaano yaato badaa namaata. Mee ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa yuwa anii ipi keta kaama ni me pedeo iyee-payee kuwa miya esee pedeo nao see nekeeniyaa. Kisee awee da kaa nekeensi naadi kuwa Musa me menaa mée manta.

14 Mikee, Musa me menaa kuwa ko Roh kaa kaama menaa, see kuwa inii ipi. Kiya anii dabaa see mée ena. Mée me agiyoo yaokageesi naadi peneata bagee see see mokoo anii miya pedeo agiyoo ukuwageesi naadi napenee segee see mée.

15 Mee ko anii daamaa agiyoo too ukuwaano ede kiya anii kisee daamaa agiyoo se ukuwataa, anii ukuwaano be see agiyoo kuwa ukuwagee see mée kemaata ni me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa yaai, anii se nekeenega.

16 Ani me kisee pedeo yoka ukuwaano be see agiyoo kuwa anii ukuwayu ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa da mee mikee daamaa menaa yoka, see dimii mee anii gaayaa.

17 Kisee kemaata eto ko ni me ukuwaano be see agiyoo ukuwageeka kuwa ani me se kiya ani yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me ukuwageeka.

18 Mikee, mée me iyee-payee kuwa ani yiba topa, anii dimi yiba daamaa too see kuwa taa, see kuwa anii ipi. Anii daamaa agiyoo ukuwaano ede kiya se ukuwayaa.

19 Anii daamaa ukuwaano ede see agiyoo yuwa se ukuwataa, anii kuwa esee pedeo naadi ukuwaano be see agiyoo kuwa ukuwageeka.

7:7 Kel 20:17, Rom 3:20 **7:11** Kej 3:13 **7:13** Gal 3:21-22

20 Anii ukuwaano be see agiyoo ukuwayu ko ani me se kiya ani yiba pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa me ukuwayaa.
21 Kuwa me kemaata ani yiba gaayaa, peeyaa yuwa kuwa ko kisee: Anii daamaa
agiyoo ukuwaano ede see gaayaa kaboo da pedeo agiyoo ukuwaanaka dimii mee miya
epo enaataa topa, kisee ukuwaandaa segeeka ii, see kuwa anii deegeeka.
22 Mikee, anii dimi yiba Ogatamee Wa me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see
mée aseta menaa kuwa anii ede nao see gaayaa
23 kiya ni me maa to kaa takumeta agiyoo yuwa yiba apanaa iyee agoo. Mee iyee da
mee ni me dimi menaa da ma aawisii segeeka, see kuwa anii deegeeka. Kisee aawisii
segee naadi kaama ni me maa to kaa takumeta agiyoo yiba pedeo iyee da mee me
anii napeneata pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoo, toowoo
siyaa.
24 Yaai, anii pedeo keta see mée. Kuwa anii napeneata kaama maa da yiba
toogee see iyee kuwa me anii mée bogaano yaato badaa namaayaa yoka anii daba
nadaagimaa peeyaano mée mee maamee naa ya?
25 Kiiboo, paamee Ogatamee! Wa me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waa
doodoo daba nadaagimaa peeyaano Mée.
Kisee kemaata eto ko anii dimi menaa da me Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee
se ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa yayeewoo taano dimii mee anii ede. Kiya
ni me maa da kaa iyee da mee me anii pedeo dimii gaataa, pedeo agiyoo ukuwataa,
kisee dimii wiya kuwa kaa omegee, toogee siyaa.

8

Roh mee ma epo enaataa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee me kisee daamaa mée yakiyaata kemaata eto ko okoo Kristus Yesus ma
dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo see bagee kuwa Ogatamee me okoo kaa pedeo
kisi naadi menaa kuwa peenaa ma taa, okoo se wigintaayaa, okoo kisee bagee yuwa
kiyaata.
2 Mikee, kuwa ikii pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo naadi kaama mée
bogaano yaato badaa kimaasi naadi pesee da kuwa me ikii kipenee siwoo seta. Kisee
kiya Roh me ikii daamaa kituyaabuu siwoosi naadi pesee kuwa me ikii Kristus Yesus
ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daba kidaagimaa peeyaata yoka eto ikii pedeo
kikiyaasi naadi menaa ena ma taa.
3 Mee ko mée me iyee kaa ou gaata-gaata kuwa me mée penee siwoo naadi kaama
dabaa see bagee mée kiyaata. Kisee kemaata Musa me menaa deewoo see kaa
daba mée se daagimaa peeyaayaa, iyo. Kisee mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya
Ogatamee me mée yaukuwata, mee ko Wa me Yogaa mee isiyaata kaama mée tomaa
ena keta. Waa má yaato ko inii pedeo see bagee inii me maa to see see agoo keta. Inii
me pedeo yuwa kuwa kaa inii boota kaama mée wigintaayaa kiya Waa mée yaboota
kemaata inii Ogatamee ma menaa yuwa taa keta, kisee Wa me maa to kaa mée yataa
kiyaata.
4 Mee ko idukaa Musa me menaa yiba ikii daamaa, topoo see dimii kaa umiwoo,
toowoo taai see aseta see see inii miya Ogatamee me inii topoo, inii sikii mée kiyaano
see naadi Yesus mée yaboota. Eto ko inii mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa se
kiya Roh me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa.
5 Mikee, mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa okoo me ou gaayaa
agiyoo kuwa kaa too dimi maawoo siyaa. Kiya Roh me iyee kaa umiwoo, toowoo
siyaa bagee kuwa Roh me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa dimi maawoo siyaa.

8:1 Yoh 8:36, Gal 5:1 **8:3** 2Kor 5:21, Gal 4:4-5 **8:5** 1Kor 2:14, Gal 5:16-17, Yak 4:4

6 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko boota kaama
wigintaayaa. Kiya Roh me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko
mée daamaa toowoo siyaa, Ogatamee ma emee-emee see kaa umiwoo, toowoo siyaa.
7 Mee ko mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee kuwa Ogatamee ma
yape kiyaa bagee. Okoo Wa me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa
si yayeetaa. Mikee, okoo yayiino ko iyo.
8 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee kuwa Ogatamee Waa dimi
wikimiyaano iyo.
9 Kiya ikii gaayu ko ikii mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee se.
Ogatamee me Roh mee ikii yiba esee mikee kiitoogee siyu ko ikii Roh me iyee kaa
umiwoo, toowoo see bagee. Kristus me Roh mee taa see bagee kuwa Wa me bagee
se.
10 Kristus mee ikii yiba tupi gaayu ko pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa kaa má yaato
bogaapea kiya Ogatamee me ikii sikii kikiyaata kemaata Roh me ikii aya kituyaabuu
siwoo taapi.
11 Yesus boota kaama aya andoo peeyaata Mée Wa me Roh mee ikii yiba kiitoogee
siyu ko Kristus aya andoo peeyaata Mée Wa me ikii me maa da mee miya aya
kituyaabuu siwoo taatagi. Maa da mee ko booyaa agiyoo too kiya Ogatamee Wa
me Roh mee ikii yiba kiitoogee naadi kaama kisee aya kituyaabuu siwoo taatagi.
12 Neebee nokaa yuwa, Wa me kisee daamaa mée yaukuwaatagi kemaata inii
ukuwaano gaano pedeo agiyoo agoo. Kiya kuwa agiyoo kuwa mée me iyee kaa
ukuwaakee agiyoo kuwa se, inii me ou gaata-gaata doodoo umiwoosi naadi agiyoo
kuwa se.
13 Ikii mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyu ko ikii boota kaama kiwigintagaatagi.
Kiya kuwa ikii má yaato pedeo ukuwaano see agiyoo kuwa ikii me Roh pesee kaa
booyaabuu segee siyu ko ikii daamaa toowoo taatagea.
14 Ogatamee me Roh mee Wa keta eepeetaa see bagee kuwa okoo uduma Ogatamee
me yogaa yuwa.
15 Mee ko idukaa ikii me Ogatamee me napedeo kiyaapi, kisee weda see dimii mee
ma aagadi taata umiwoo, toowoo seta bagee yuwa. Kiya eto ko ikii Roh mee maseta
bagee yuwa kegea. Eto ko ikii mee idukaa weda see dimii mee kaa umiwoo, toowoo
see bagee yuwa se kiya Roh me ikii Ogatamee me yogaa kikiyaata kemaata ikii me
Roh pesee kaa "Abba, Neataagi wae" see asiyaa bagee yuwa.
16 Roh mee inii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa me inii dimi yiba "Aa
mikee Ogatamee me yogaa yoka" see mée asegee see.
17 Inii Ogatamee me yogaa yuwa kemaata Wa me yogaa yuwa daamaa maniyaa
agiyoo kuwa aii masiitagea. Kristus Waa miya kuwa agiyoo maseta see see inii miya
Waa ma aagadi-maagadi naadi inii me see yuwa masiitagea. Mee too se kiya Kristus
Wa me ae-wae see agiyoo doogee seta see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi
kisee agiyoo doogee siyu ko inii me see yuwa daamaa masiitagea. Waa kisee ae-wae
segee seta kemaata Ogatamee me Waa ebo, Waa asii-sege siyaata see see inii miya
kisee kaatagea.

Eto kiipaa inii ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa kiya usiyaato ko daamaa kaatagea see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Mikee, iminookaa yaato inii asii-sege see mée siyaabuu taatagi kuwa esee
daamaa, esee ebo, inii kisee diitagea yoka inii eto kiipaa ae-wae, dimi gaagaa segee
siyaa yuwa kuwa esee peedi, see kuwa anii gaaga.
19 Mee ko Ogatamee Wa me yogaa yuwa ii see kuwa awee da kaa mée deeyaabuu
taatagi. Inii kisee mée deeyaabuu taatagi naagoo mani kega naaki ou naadi maamaa

8:12 Kol 3:5, Gal 5:24, 6:8 **8:15** Gal 4:6-7, Ep 1:5 **8:18** 2Kor 4:17-18, 1Pet 1:6-7

diitoo siwookea. Inii mée tomaa yuwa me too se kiya Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma me miya mee naagoo maamaa diitoo siwookea.
20 Mikee, idukaa Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kaa pedeo ayaa
yadootaata kemaata kuwa agiyoo-pagiyoo me umiino, toono yuwa uduma otoopa
pedeo kedaa seta. Kuwa agiyoo-pagiyoo me inii kisee mée yakiyaano daamaa, ede
see gaata se kiya Ogatamee me Anii iminookaa kuwa agiyoo-pagiyoo uduma bedaa
daamaa yakiyaabuu taata yoka naadi kaama idukaa kuwa uduma umiino, toono
pedeo yakiyaata.
21 Mee ko kuwa agiyoo-pagiyoo uduma pedeo kiwoo, umiwoosi naadi pesee da
kuwa iminookaa Ogatamee me yataa kiyaata kaama kuwa agiyoo-pagiyoo uduma
daba peeyaabuu taatagi. Daba peeyaata kaama Wa me yogaa yuwa okoo ebo, okoo
asii-sege siyaabuu taatagi see see mokoo Wa me kuwa agiyoo-pagiyoo yuwa miya
kisee daamaa yakiyaabuu taatagi.
22 Mikee, kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma idukaa kaama eto too kisee
epo enaataa aa-waa, gaagaa siwoo segeekea, yoga kabaano see kaboo apii to me boodi
ebo abaayaa mokoo, see kuwa inii ipi.
23 Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa too se kiya inii Roh maseta bagee yuwa miya kisee
dimi yiba aa-waa siwoo segeekea. Mee ko Ogatamee me Roh mee inii daamaa mée
aii manta kiya Wa me mée maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa miya mée maniitagi.
Kisee kemaata inii Wa me yogaa yuwa ii see kuwa awee da kaa mani mée deeyaagi
naaki ou see dimii mee gaawookea. Bedaa kuwa má yaato pedeo ukuwasi naadi mée
penee siwoo siyaa yuwa kuwa mani mée yapatagaaniyaata kaama toowookea naaki
ou see dimii mee miya gaawookea. Kisee mée yakiyaano taa kemaata inii kisee too
aa-waa siwoo segeekea.
24 Mee ko petamanii Ogatamee me inii daba mée daagimaayaata kaama wodoo
kisee Wa me inii daamaa too mani mée yakiyaagi naaki ou see dimii mee gaawoo,
Wa kaa dimi kotopiwoo siyaa. Wa me inii kisee mée yakiyaano taa, inii diino taa
kemaata inii kisee ou dimii mee gaawoo siyaa. Kisee inii Wa me mée yakiyaata topea
naaki Wa me inii kisee mée yakiyaagi naaki ou see dimii mee se gaayaa, se maa?
25 Kiya kuwa inii diino taa agiyoo kuwa inii ou gaawoo, Wa kaa dimi kotopiwoo
siyu ko inii kisee Wa me mani mée yakiyaagi naaki ou see dimii kaa koogo diitoo,
umiwoo siyaa.
26 Inii kisee diitoo, umiwoo naadi kaama Roh mee inii kaa mée tabogetaa siyaa.
Mee ko inii dabaa see bagee yuwa kemaata inii me sembahyang menaa kuwa mapea
menaa daamaa, see kuwa inii ewo. Inii ewo kiya Roh me inii me sembahyang menaa
yuwa mée yamasegeeta kaama Ogatamee paagoo mée yaasegeeki. Roh Waa aa-waa
see kaa menaa keenda, kisee mée me ewo, se wegayaa see menaa kaa mée yaasegee
see.
27 Inii me dimii yiba ipiipi mée deetaa see Mée mee Waa Roh me dimii mee miya
ipi. Roh me Ogatamee me bagee yuwa me idimegee siyaa menaa yuwa yeeta kaama
Ogatamee me daamaa, Anii yaukuwaapa see gaata-gaata doodoo too Roh me Wa
paagoo okoo kaa yaidimegee siyaa.
28 Ogatamee epa gaayaa bagee yuwa okoo kaa yaukuwaandaa siyaa agiyoo kuwa
uduma usiyaato ko daamaa too. Wa me kuwa agiyoo yuwa uduma enaataa okoo
kaa daamaa-daamaa yakiyaabuu siwooki. Mikee, okoo Wa me gaata-gaata doodoo
daamaa wigintaata kaama Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa Wa me okoo kaa
kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu siwooki, see kuwa inii ipi.
29 Mee ko idukaa esee petamanii kaama Ogatamee me kuwa Ni me bagee kisi
naadi daamaa wigintaata bagee kuwa okoo Niyoopaa me iyee da mee see see bagee

8:20 Kej 3:17-19 **8:25** 2Kor 4:18, 5:1-7

yuwa kiyaabuu taata, see menaa wegataata. Wayoopaa mee ko yagamee yagaaboo
to mokoo, bedaa menaanii yuwa kuwa eebaa kisi naadi okoo daamaa wigintaata.
30 Bedaa kuwa idukaa kaama Wayoopaa me iyee da mee see see kiyaabuu taano see
naadi daamaa wigintaata bagee kuwa Wa me okoo Ni paagoo nameei see aseta. Kiyoo
kaama kuwa Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa Wa me okoo sikii kiyaabuu seta.
Bedaa kuwa Wa me sikii kiyaabuu seta bagee kuwa Wa me okoo ebo, okoo asii-sege
siyaabuu taata see gaata. Wa me okoo kisee bagee daamaa kiyaabuu seta.

Ogatamee Wa me bagee yuwa Wa me epa dimii mee se patagataayaa naadi menaa

31 Wa me inii kisee bagee daamaa mée kiyaabuu seta kemaata inii mapea menaa
wegayaa? Inii me wegatagaano see menaa mee ko kisee: Ogatamee Waa inii yaato
gaayu ko maamee inii ma aawisii semaayaa ya?
32 Ogatamee Wa me Yogaa kiya yaku gaano taa, inii mée uduma kaa mée
yaekegataata. Wa me Yogaa mee inii aii mée manta kemaata bedaa se-agiyoo, we-
agiyoo kuwa uduma miya inii aii mée se maniyaa ye?
33 Ogatamee me daamaa wigintaata bagee kuwa okoo kaa pedeo menaa Wa paagoo
yawegaano bagee ena agoo ye? Ogatamee me inii sikii mée kiyaata kemaata kisee
menaa kuwa iyo.
34 Inii pedeo kisi naadi menaa mée yawegaano bagee ena agoo ye? Kristus Yesus
Waa mée yaboota. Mée yaboota kuwa too se kiya bedaa aya andoo peeta kaama
Ogatamee me dagi yagaa yaato totaaki. Waa kiyoo kaama kuwa inii pedeo kisi naadi
menaa yuwa mée yataa kiyaabuu taaki.
35 Kristus me mée epa dimii mee inii mée yapatagataayaa bagee ena agoo ye? Dimi
gaagaa siyaa agiyoo kuwa me Wa me mée epa dimi mee inii mée yawasetaayaa ye?
Ae-wae siyaa agiyoo kuwa me ye? Mée wegee-wegee siyaa kuwa me ye? Naano
agiyoo taa kaa kuwa me ye? Doka taa kaa kuwa me ye? Mée pedeo kiyaayaa agiyoo
kuwa me ye? Mée wugiyaa kuwa me ye?
36 Mee see see ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Inii A me bagee kemaata pedeo komaa kaama kisee too daatooyiba yaato uduma
mée me mée wogeeiikea,
domba wodaa wogeei-wagaai siyaa mokoo mée me inii kisee mée koo taakea" *Mzm 44:23*
see menaa ebeamaata.
37 Kisee kiya inii me umiino, toono yiba kuwa yaai-yaai agiyoo agoo kiyaa miya inii
mée epa see Mée Waa doodoo inii taa ma taa kuwa agiyoo uduma daba, peedi ekeata
pesee ma umiwoo, toowoo siyaa.
38 Anii mena ena mee esee mikee menaa ii see gaawoo see dimii mee ko kisee:
Ogatamee me mée epa dimii mee inii mée yawasetagaano iyo. Inii booyaa miya,
inii se booyaa miya mée si yawasetaayaa. Malaikat bagee yuwa ma, paa yuwa ma,
etokaa kotoo yuwa ma, epeekaa kotoo yuwa ma kuwa me miya Wa me mée epa dimii
mee inii mée si yawasetaayaa. Bedaa se-pesee, we-pesee uduma,
39 asiyaato pesee see agiyoo yuwa me miya, yamuyaato pesee see agiyoo yuwa
me miya, Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo apanaa yuwa uduma me miya mée si
yawasetaayaa. Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama Ogatamee me epa dimii mee inii mée yapatagatagaano iyo.

9

Israel bagee yupii Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa kaa menaa

8:29 2Kor 3:18, Ep 1:3-5 **8:32** 2Kor 6:10, 8:9 **8:33** 1Tim 2:5, 1Yoh 2:1-2 **8:37** Yoh 10:27-29, Why 12:10-11

1 Anii ko Kristus Wa yaato bagee kemaata mikee menaa ena kiiwegaanaka. Mee
menaa mee ko Roh Kudus me mee mikee menaa yoka see kuwa anii dimi yiba nasigi
kemaata makapaa menaa se.
2 Mee ko kisee: Anii dimi mena boodi ebo, gaagaa dimii mee kisee too se sikiinega.
3 Mikee, anii ma tomaa kaa bagee kuwa okoo nii ma gadimani bagee yuwa
kiya Israel bagee mée eebaa Kristus yaato taa. Anii Ogatamee me okoo Kristus
yaato namiyaagi naaki ou see dimii mee esee ebo. Wa me ni kaa too pedeo ayaa
nadooyaayaa, kisee anii Kristus ma napatagataayaa kuwa koosi, kuwa anii ma tomaa
kaa bagee kuwa Kristus yaato namiyaai, kisee okoo ma, anii ma aapeka natagaai,
kisee ukuwaano daamaa see gaaga.
4 Okoo miya Israel bagee, Ogatamee me idukaa kaama okoo daamaa wigintaata
kaama Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa. Idukaa kaama okoo paagoo Wa me asii-
sege siyaa agiyoo yuwa deeyaabuu siwoo seta. Bedaa okoo paagoo Wa me asiino, "Anii
miya kisee daamaa kiukuwawoo taapa, ikii me miya kisee daamaa naukuwawoo taai"
see menaa miya aseta, okoo paagoo deewoo siyaa menaa miya Musa doodoo manta,
okoo paagoo Ogatamee Waa kisee ebo ekee, kisee yaapaagee siwoo taai see menaa
kuwa miya manta. Bedaa Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa miya Israel bagee paagoo aseta.
5 Okoo ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa, bedaa okoo kaama asii-kaba-kaba siwoo naadi kaama Ebo Kristus mee kabata.
Waa ko se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ebo Wodoo Eboo see Mée Ogatamee mee. Kiiboo,
paamee, magiyaage kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee taano too. Amin!

6 Israel bagee okoo mée eebaa Kristus yaato taa see bagee kiya Ogatamee me
petamanii okoo paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta
menaa kuwa mikee uwa daaga, kuwa menaa wuutu-waatu seta see taa. Mee ko
Israel bagee uduma mikee ki Israel bagee yuwa se, okoo mée gakata Wa me daamaa
wigintaata bagee yuwa se,
7 bedaa Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee okoo uduma Ogatamee me yogaa
yuwa se. Idukaa Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:
"Kuwa mikee a me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa see ekaa weewoo taatagea kuwa
ko Isak mee doodoo too kaata, apanaa yogaa doodoo se" see aseta.
8 Wa me aseta menaa mee kaa kaama inii nekeeniino ko kisee: Abraham wa me
maa to kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kuwa uduma Ogatamee me yogaa
yuwa ii see deeyaa see se kiya Ogatamee me Isak mee doodoo too yoka see aseta-aseta
kabawoo seta bagee kuwa too mikee ki Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kiyaa,
see kuwa inii nekeeniyaa.
9 Mikee, Ogatamee me aseta menaa mee ko kisee: "Ni me wegata monaa da kaa
Anii meeta naagoo Sara mee paayogaa yogaa ena agoo kaata" see aseta.

10 Mee too se kiya idukaa inii me bagee Isak mee wa me yogaa yuwa miya kisee.
Ribka me kadapoo mee Isak wa me kadapoo too.
11 Kadapoo yiba wiya yogaa. Kabaano taa kaboo kuwa yogaa yuwa daamaa agiyoo
miya, pedeo agiyoo miya peenaa ma ukuwaano taa kaa Ogatamee me yoga ena too
too daamaa wigintaata. Ogatamee me wiginiyaa-wiginiyaa mee ko mée me daamaa
ukuwata agiyoo kuwa kaa se kiya Wa me gaata-gaata kuwa ukuwaaniyaano see naadi
kaama too mée wiginiyaa, kisee Ni paagoo nameei see mée asiyaa.
12 Kisee yoga ena daamaa wigintaata kaama Wa me mee apii to asiino, "Yagamee
yagaaboo to mee peedi kaatagi, menaamee me agiyoo yaokagee see mée kaatagi" see
aseta.

9:7 Kej 21:12 **9:9** Kej 18:10 **9:12** Kej 25:23

13 Kuwa yogaa wiya kuwa kaa menaa ena ko kisee: "Anii Yakub waa epa, Esau mee be" see ebeamaata.*
14 Wa me kisee wigintaata kemaata inii mapea menaa wegayaa? "Ogatamee Wa me mée wigineano kuwa koopoo" see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo.
15 Idukaa Wa me Musa aseta menaa ena mee ko kisee:
"Ni me aii epa kaano ede see bagee kuwa Anii aii epa kaapa,
bedaa Ni me aii epa ekeasiino ede see bagee kuwa Anii aii epa ekeasiipa" see menaa aseta. *Kel 33:19*
16 Wa me kisee aseta kemaata Wa me mée wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko mée me ede gaata-gaata doodoo se, bedaa mée me omaago ma ukuwata-ukuwata doodoo miya se kiya Ogatamee Wa me aii epa gaata-gaata doodoo too mée wiginiyaa.
17 Mee see see menaa ena mee idukaa Ogatamee me Piraun paagoo aseta. Ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Anii aa ebo katuyaaga mee ko Ni me pesee agiyoo yuwa awee da kaa mée uduma deeyaabuu taano see naadi ebo katuyaaga. Ni me pesee agiyoo kuwa kaa Ni ekaa da uwoo to, magaa to uduma ogo pege-pege siyaabuu taano see naadi Anii ebo katuyaaga" see ebeamaata.†
18 Kisee kemaata Ogatamee me gaata-gaata kuwa doodoo too Wa me mée ekee siyaa. Mee ko Wa me aii epa kaano ede see bagee kuwa Wa me okoo aii epa gaayaa, bedaa Wa me dimi mena eboo yakiyaano ede see bagee kuwa Wa me okoo dimi mena eboo yakiyaayaa, kisee Wa me mée yakiyaayaa.
19 Ani me kisee wegayaa kiya mée waa ena me anii aii nasiyaa menaa mee ko kisee: "Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo too kisee mée yakiyaayu ko 'Wa me anii nakiyaata doodoo anii se umiwoo, toowoo taapa' see gaayaa bagee naa agoo ye? Taa yoka inii pedeo ukuwamaata kaama Wa me yaai, kisee pedeo yoka, see mée gaayaa kuwa kaasee kaa ya?" see kuwa mée ena me aii nasiyaa.
20 Kiya ani me waa asiyaa menaa mee ko kisee: Aa miya magaa da kaa bagee ena yoka aa kaasee mée to? Aa kuwa menaa me Ogatamee wisineano uu ye? Ipiipii sipi agiyoo da me ipiipii sipi mée to paagoo "Aa kaasee kaa anii kisee ukuwasi naadi naipiipii sepe?" see menaa kuwa asiyaa ye?‡
21 Otaawee ipiipii taa see mée gaayu ko daki magaa dukuu to masegeeta kaama wa me gaata-gaata doodoo too ipiipii siyaa, se maa? Wa me ipiipii siyaa agiyoo kuwa ko noonaa ebo agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii siyaa, noonaa aii agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii siyaa, se maa?
22 Kisee miya Ogatamee me okoo pedeo kisi naadi ipiipii seta bagee kuwa gaayu ko Wa me kagoo ma, Wa me pesee ma kuwa okoo kaa awee da kaa mée deeyaabuu taano see dimii agoo kiya kiipaa se yoka naadi kaama Waa dimi mena koogo animaata toogee seta.

---

* **9:13** Esau mee ko yagamee, Yakub mee menaamee. Yagamee mee peenaa ebo ekeasiyaa kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo menaamee daamaa wigintaata kaama ebo kiyaata. **9:13** Mal 1:2-3 † **9:17** Piraun mee idukaa Mesir magaa kaa eboo. Ogatamee me waa ebo tuyaata mee ko wa me Ogatamee wisintagaa segee seta kemaata Ogatamee me pedeo agiyoo Mesir magaa kaa yamiyaabuu taano see naadi Piraun me dimi menaa da eboo yakiyaata. Kisee kemaata Piraun me miya Ogatamee wisintagaa siwoo seta, bedaa Ogatamee me miya pedeo agiyoo yamiyaabuu segee seta. Kisee ukuwagee naadi kaama mée tomaa uduma Ogatamee mee esee omaago see Mée ii see gaata. Mée me kisee gaasi naadi Piraun mee ebo tuyaata kaama dimi menaa da eboo yakiyaata. **9:17** Kel 9:16 ‡ **9:20** Mée me gaano, 'Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo mée waa ena, wa me dimi mena eboo yakiyaata kaama wodoo waa pedeo agiyoo ukuwayu ko Ogatamee Wa me mee mée to pedeo bagee yoka see diino ko pedeo, bedaa Wa me mee mée to pedeo kiyaano kuwa miya pedeo' see kuwa mée me gaayaa kiya taa. Mee mokoo miya Ogatamee me Israel bagee noonaa okoo dimi mena eboo yakiyaata, Wa me Piraun yaukuwata see see mokoo kiya mée me Ogatamee wisineekee kaa kisee pedeo yoka, see wegayaa menaa kuwa iyo. **9:20** Yes 29:16

23 Mee ko Wa me aii epa kaa daamaa ipiipii seta bagee yuwa paagoo Waa esee ebo,
Waa asii-sege nao see kuwa deeyaabuu taano see naadi Wa me kuwa apanaa ipiipii
seta bagee yuwa moga pedeo kiyaano taa. Okoo Wa me asii-sege siyaa agiyoo yuwa
masisi naadi idukaa petamanii kaama aii epa kaa ipiipii seta bagee yuwa kuwa gaayu
ko
24 Wa me inii miya kisee bagee daamaa mée kiyaano see naadi Ni paagoo nameei
see mée aseta. Inii mée noonaa Yahudi bagee kiya kuwa too se kiya noonaa mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Ni paagoo nameei see aseta.
25 Mee mokoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa menaa ena idukaa
Ogatamee me nabi Hosea aseta, mee ko kisee:
"Okoo Ni me bagee taa see bagee kuwa
epeekaa okoo Ni me bagee yuwa see ekaa weata,
bedaa okoo Ni me epa gaano taa see bagee kuwa
Ni me epa see bagee yuwa see ekaa weata. *Hos 2:22*
26 Bedaa idukaa okoo kiyoo-kiyoo tota bagee yuwa paagoo Ogatamee me 'Ikii ko Ni
me bagee taa' see aseta bagee kuwa
epeekaa kiyoo tuyaa bagee yuwa okoo Toono Too Mée Ogatamee me yogaa yuwa
see ekaa weatagea" see menaa aseta. *Hos 1:10*
27 Bedaa idukaa nabi Yesaya wa me miya mena ebo kaa Israel bagee yuwa okoo
kaa menaa ena wegata, mee ko kisee: "Israel bagee kuwa uduma egataayaa naaki
maakaa pikuu da kaa ea ponee eebaa kuwa see see kiya okoo eebaa taa yaato daba
daagimaa pootagea.
28 TUHAN Wa me kisee magaa da kaa bagee yuwa wigintagaapi kuwa Wa me ipiipi
yaukuwatagaapi, kisee moga yaukuwatagaapi" see wegata.
29 Bedaa idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa ena miya kisee:
"Pesee Wodoo Pesee TUHAN mee Wa me inii me asii-kaba-kaba bagee yuwa mée
tuyaano taa naaki
inii Sodom magaa mokoo see see kiyaa,
inii Gomora magaa see see kiyaa" see wegata.§ *Yes 1:9*

Israel bagee yuwa okoo eebaa yaato me Ogatamee wisintaata kemaata wigintaata menaa

30 Kisee Israel bagee yuwa kaa yaebeamaata menaa agoo yoka eto ko inii me
wegayaa menaa mee ko kisee: Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa gaayu ko okoo
Ogatamee me sikii nakiyaagi naaki ou see dimii mee okoo gaano taa kiya eto ko okoo
Yesus mikee nao see gaata kemaata Wa me okoo sikii kiyaata.
31 Kiya Israel bagee kuwa gaayu ko kisee taa. Okoo idukaa kaama Ogatamee me
okoo sikii, okoo miya nao see mée deegi naaki ou see dimii mee gaawoo seta kiya
Musa me menaa maamaa deewoo naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya
nao see gaano taa.
32 Kaasee kaa ya? Okoo Kristus mikee nao see dimii mee taa, okoo me 'Inii Musa
me menaa deewoo siyu ko inii sikii kaapea' see dimii mee too gaawoo seta. Kisee
kemaata Wa me okoo sikii, okoo miya nao see gaano taa. Okoo Ogatamee me pee-
yaekeata omaa to mee badoo da kaa kepoto naadi kaama okaata.
33 Kuwa Kristus kaa ebea-ebea menaa kuwa ko kisee:
"Yeeweei, Anii Sion magaa kaa kiyoo oma ena kiyoo pe-ekeasega.
Mée me badoo da kaa kepoto naadi okaamaayaayaa omaa to mee,
mée me Wa kaa toowage-taawage naadi okaapea.

9:27 Yes 10:22-23 § **9:29** Nabi Yesaya me wegawoo seta menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee okoo mée noonaa daamaa wigintaata daba daagimaa peeyaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Kiya Waa mikee gaayaa bagee kuwa ego weda taa kaapea" see menaa ebeamaata. *Yes 28:16*

10

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii ma tomaa kaa bagee kuwa okoo daba
daagimaa peegea naaki ou naadi kaama anii okoo kaa Ogatamee paagoo sembahyang
yasegeeka.
2 Okoo ko "Ogatamee me menaa niidoowoo, niiukuwawoo taai" see omaago ma
wegawoo see bagee kiya okoo mikee menaa doodoo se ukuwawoo siyaa, see kuwa
mikee kisega.
3 Ogatamee me inii Kristus doodoo too mée sikii kiyaayaa menaa kuwa okoo ewo.
Okoo me "Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa" see menaa
kuwa doowookea. Okoo Ogatamee me Kristus mee doodoo too mée sikii kiyaayaa see
menaa kuwa yayiino taa.
4 Mikee, Musa me menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too, Wa kaa too uwa daata
kemaata Waa mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me sikii kiyaayaa.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma daba daagimaa peeyaa menaa

5 Musa me menaa kuwa Kristus kaa uwa daata kemaata idukaa Ogatamee me "Kisee
ukuwaai, kisee se ukuwaai" see aseta menaa doodoo mée sikii kiyaayaa see kaa
menaa ena Musa me ebeamaata, mee ko kisee: "Kuwa menaa yuwa ukuwawoo siyaa
bagee kuwa daamaa toogee taapea" see menaa ebeamaata.
6 Kiya Kristus mikee gaawoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa menaa mee ko kisee:
"'Asiyoo epoo to wodoo maamee pakagiipi naa ya?' see dimii mee se gaai" see menaa
ebeamaata. Mena nekeeniino yaato ko 'Ani me Kristus Waa asiyoo kaama magaa da
kaa badaa pakaa-maagiinaka' see dimii mee se gaai.
7 "Bedaa 'Yamokiyoo boota bagee toogee yoo maamee esegiipi naa ya?' see kuwa
miya se wegaai" see menaa ebeamaata. Mena nekeeniino yaato ko Kristus Waa
yamokiyoo kaama badaa maawaanaka see dimii mee miya se gaai.*
8 Kisee se kiya mapea menaa ebeamaata naa ya? Mee ko kisee: "Okaa da ebo
menaa kuwa ekaapa, beesekaa se, ikii me ebee to kaa miya topa, ikii me dimii yiba
miya agoo" see kuwa idukaa ebeamaata. Eto ko kuwa okaa da ebo menaa kuwa inii
yaweganaakea, Yesus mikee nao see gaai naadi menaa kuwa.
9 Kisee ikii me ebee to kaa "Yesus mee ko Tuhan yoka" see wegataa, bedaa dimi
yiba 'Yesus mee boota kaama Ogatamee me mikee aya andoo peeyaata ii' see kuwa
miya gaataa, kisee ukuwayu ko ikii daba daagimaa pootagea.
10 Yesus me menaa kuwa dimi yiba awimaayu naadi kaama Ogatamee me mée sikii
kiyaayaa, bedaa ebee to kaa Yesus mikee nao see wegamaayu naadi kaama mée daba
daagimaa peeyaa.
11 Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Waa mikee
gaayaa bagee ego weda see dimii mee se gaatagea" see ebeamaata.
12 Mikee, Yahudi bagee wa too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa wa too see kuwa
se kiya okoo uduma endagii. Okoo uduma epoo Mée mee ena too too, mee ko Tuhan
mee. Wa paagoo Tuhan nao see asiyaa bagee kuwa uduma Wa me okoo kaa daamaa
agiyoo maamaa yaukuwaaniyaabuu siyaa.
13 Mee ko "Tuhan nao naadi Wa ekaa da weeyaa bagee uduma daba daagimaa
pootagea" see menaa ebeamaata kemaata mée uduma ena doodoo.

10:4 Mat 5:17, Kol 2:17 **10:5** Im 18:5 **10:6** Ul 30:12-14 * **10:7** Mena nekeeniino yaato ko Kristus Waa magaa da kaa boogeeta metaki Ogatamee paagoo pakata yoka inii Waa mikee gaawoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa menaa kuwa inii Yesus doodoo agoo, apanaa mée sikii kiyaayaa menaa kuwa kiyoo-kiyoo se abanaa taai naadi menaa mee. **10:11** Yes 28:16 **10:13** Yl 2:32

14 Kisee kiya okoo Waa mikee gaano taa see bagee kuwa gaayu ko okoo me kaasee
Tuhan nao see asiyaa? Bedaa Wa me menaa yiino taa see bagee kuwa kaasee mikee
nao see gaayaa? Bedaa Wa me menaa okoo paagoo eewegaano bagee taa gaayu ko
okoo kaasee kuwa menaa yeeyaa?
15 Bedaa kuwa menaa pe-eewegaanaa taai see asiino taa gaayu ko kuwa menaa
kaasee eewegaanaa siyaa? Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Daamaa menaa
yadoonaa see bagee yuwa meemaagea kuwa daamaa, ede nao" see menaa ebeamaata.
16 Kiya Yesus me doometa menaa kuwa mée uduma daamaa masemagaano taa.
Mikee, kisee menaa da idukaa nabi Yesaya me wegata, mee ko kisee: "TUHAN, inii
me kadoota menaa kuwa daamaa eewegamaage kiya maamee me mikee nao see
gaayaa?" see wegata.
17 Kisee kemaata Kristus me menaa kuwa yeekee kaa mikee nao see gaayaa. Bedaa
Wa me menaa eewegaakee kaa yeeyaa.
18 Kisee kiya ni me apaadee see menaa ena mee ko kisee: Kuwa Kristus kaa menaa
kuwa Israel bagee yuwa yeemaagea ye, yiino taa ye? Okoo mikee yeemaagea. Kisee
menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko:
"Okoo me menaa kuwa uwoo to, magaa to peeyaabuu taa see,
okoo me menaa yuwa maga otoo to kaa too peemaaga" see menaa ebeamaata
kemaata *Mzm 19:5*
19 Israel bagee yuwa mikee yeemaagea. Kiya anii bedaa kaagaa ena ma apaadee
see menaa agoo, mee ko kisee: Kuwa Kristus kaa menaa kuwa Israel bagee yuwa
nekeeniino taa ye?† Okoo mikee kisee nekeenegea ii see menaa kuwa petamanii
Musa me ebeamaata. Ogatamee me menaa ena mee Musa me Israel bagee paagoo
yaaseta, mee ko kisee:
"Ani me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya epa kaapa kuwa kaa ikii me Anii nabe
kaapea,
Ani me dimi ewo see tomaa kaa bagee yuwa kaa daamaa agiyoo yaukuwaapa kuwa
kaa ikii me Anii nakagoo kaapea" see yaaseta. *Ul 32:21*
20 Bedaa kisee miya nabi Yesaya me Ogatamee me wegata menaa weda taa ma
yaaseta, mee ko kisee:
"Okoo TUHAN mee ou see dimii mee taa kaa Anii naabanaa taano taa see bagee yuwa
kuwa Anii nadeemaagea,
okoo TUHAN mee ipi kega naaki ou see dimii mee taa see bagee yuwa paagoo
Anii ekaato ipi kiyaaga" see wegata. *Yes 65:1-2*
21 Kiya Israel bagee gaayu ko Ogatamee me okoo kaa yawegata menaa ena mee ko
kisee: "Kuwa Ni me menaa se nayeetaa, Anii nawisintaa see bagee kuwa Anii kisee
too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya uduma Ni paagoo nameei naadi Ni me
yagaa wiya kegataata kisee too toomuu segeeka" see menaa yawegata.

11

Israel bagee okoo eebaa yaato kuwa Yesus me menaa si yayeeta kiya okoo noonaa Wa yaato daamaa wigintaata bagee kiyaata menaa

1 Israel bagee yuwa me Ogatamee mee kisee si yayeeta kemaata anii apaadee see
menaa ena mee ko kisee: Ogatamee me kuwa Wa me bagee yuwa be kaa tameepeata
ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Anii miya Israel bagee, Abraham me
asii-kaba-kaba seta bagee ena, toma ko Benyamin apaa kaa mée yoka

---

10:15 Yes 52:7 **10:16** Yes 53:1 † **10:19** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Ogatamee me kuwa Kristus kaa menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo paagoo miya peeyaabuu taata see kuwa Israel bagee yuwa nekeeniino taa ye?" see menaa mee.

2 Israel bagee kuwa, Ogatamee me petamanii kaama daamaa wiginta bagee kuwa be
kaa umina wisintagaano taa. Idukaa nabi Elia wa me Israel bagee okoo kaa Ogatamee
paagoo yawegata menaa mee ikii ewo ye? Mee ebeamaata menaa mee ko kisee:
3 "TUHAN, wae. Okoo me A me nabi bagee kuwa kawogeepeasegea, ani too
topa. Bedaa A paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo uduma miya kakabaapi-paapi
semaagea. Eto ko okoo anii miya nawugiino see dimii mee agoo" see aseta.
4 Kiya Ogatamee me Elia aseta menaa mee mapea menaa? Wa me asiino, "Okoo
mée tujuh ribu Ni yaato daamaa wigintaata topea. Okoo Baal paagoo kagu sibumaano
taa, waa ebo ekeasiino taa see bagee yuwa" see aseta.
5 Mee mokoo miya eto mee begaa kaa Israel bagee noonaa Wa yaato daamaa
wigintaata bagee yuwa topea, Wa me okoo aii epa kaa daamaa wigintaata bagee
yuwa.
6 Wa me okoo Wa yaato daamaa wigintaata mee ko okoo me daamaa ukuwagee
seta agiyoo kuwa kaa wigintaata se kiya Wa me okoo aii epa dimii kaa too Wa
yaato daamaa wigintaata. Wa me mée me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa
mée wigintaata naaki Wa me okoo aii epa kaa too wigintaata ii see menaa kuwa se
wegamaayaa.
7 Wa me mée kisee aii epa kaa daamaa mée wigintaayaa kemaata Israel bagee kuwa
kaasee? Israel bagee okoo Ogatamee me inii sikii mée kiyaagi naaki ou see dimii mee
gaawoo seta kiya Wa me okoo kisee sikii kiyaano taa, Wa me daamaa wigintaata bagee
yuwa okoo too kisee sikii kiyaata. Kuwa apanaa Israel bagee daamaa wigineano taa
yuwa kuwa Wa me dimi mena eboo yakiyaata.
8 Mee see see okoo kaa menaa ena yaebeamaata, mee ko kisee:
"Ogatamee me okoo toomoo dimii yakiyaata,
diino naka see emaa manta,
apa togo me yiino naka see miya yakiyaata,
idukaa kaama kisee too eto miya okoo ewo kedaa siwookea" see menaa ebeamaata.
9 Bedaa mee see see okoo kaa menaa ena Daud me miya yawegata, mee ko kisee:
"Kuwa bagee kuwa okoo me naano agiyoo eebaa noogee siyaa yoo kiyoo kupi kaa
booyaa yoo mokoo yakiyaano daamaa,
okoo kisee boodaa taano daamaa.
Bedaa okoo okaata kaama okoo me pedeo ukuwagee seta doodoo okoo kaa kisee
yaukuwayaabuu taano miya daamaa.
10 Okoo emaa se deesi naadi emaa digiyoo yakiyaano miya daamaa,
bedaa okoo ae-wae siyaa agiyoo eebaa okoo kaa yadootagaa naadi kaama
okoo me doogaa da kudiinta kisee too toowoo taano miya daamaa" see yawegata.
Mzm 69:23-24
11 Okoo kaa yawegata menaa kuwa kisee gaayu ko anii bedaa apaadee see menaa
ena miya kisee: Israel bagee kuwa okoo eebaa yaato Yesus mikee gaano taa kemaata
okoo kisee okaata kaama umina pedeo kedaa seta ye? Kisee menaa kuwa peenaa
ma taa, iyo. Okoo me Yesus me doometa menaa si yayeeta kemaata kuwa menaa
doodoota mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa seta, mée eebaa daba
daagimaa peeyaabuu seta. Mee ko Israel bagee yuwa me kuwa deeta kaama inii miya
kisee mée kiyaagi naaki ou see dimii mee misi naadi kuwa apanaa tomaa kaa bagee
yuwa daba daagimaa peeyaabuu seta.
12 Israel bagee yuwa me Yesus me menaa kisee si yayeeta kemaata Ogatamee me
mée tomaa-tomaa okoo kaa esee daamaa agiyoo aii yaukuwaaniyaabuu taaki. Eto ko
Israel bagee yuwa daba kedaa seta kemaata Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa okoo kaa esee daamaa agiyoo yadootagaa segeeki. Wa me kisee mée tomaa-
tomaa okoo kaa daamaa yaukuwawoo segeeki kiya epeekaa Israel bagee yuwa okoo

11:4 1Raj 19:10-18 **11:6** Ep 2:4-9 **11:8** Ul 29:4, Yes 29:10

miya Yesus mikee gaayaa bagee mée eebaa kedaa naadi kaama kuwa Wa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa bedaa mee asii esee maamaa eebaa kedaa taata.

Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa daba daagimaa peeta menaa

13 Eto ko anii ikii Yahudi bagee paagoo se kiya apanaa tomaa kaa bagee yuwa paagoo mena ena kisiinaka, mee ko kisee: Anii Yesus me doometa menaa mee ikii paagoo kiiweganaasi naadi Wa me anii pooi see nasimi kuwa esee ebo agiyoo yoka anii ede ma yaukuwanaa segeeka.
14 Apanaa tomaa kaa bagee Yesus mikee gaagea kemaata anii ma tomaa kaa bagee kuwa noonaa me kuwa deeta kaama okoo me anii miya kisee daba daagimaa peega naaki ou see dimii mee misi naadi anii kuwa menaa eeweganaaka.
15 Mee ko Yahudi bagee me si yayeeta kemaata Ogatamee me okoo ekeata kaama mée tomaa-tomaa apanaa yuwa Waa ma daamaa emee-emee siyaata. Kuwa mikee daamaa agiyoo okoo kaa yaukuwata kiya epeekaa Ogatamee me Yahudi bagee yuwa okoo miya Wa yaato miyaatagi kuwa ko mee asii esee daamaa agiyoo yaukuwaatagi, boota bagee daamaa aya andoo peeyaa mokoo okoo miya daamaa kaatagea.
16 Roti kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee: Ogatamee paagoo maniyaa roti petamanii mee pataguu to mee ko Waa taano kisi naadi daamaa wa too wigintaata see roti mee. Kisee kemaata mee kaama wodoo Wa paagoo maniyaa roti apa yuwa kuwa uduma miya kisee daamaa wa too wigintaata roti kiyaa. Piya manii da ebea-ebea mee miya kisee. Piya mani yuwa daamaa wigintaata kaama Ogatamee Waa taano kiyu ko piya kago yuwa miya daamaa wigintaata kaama Waa taano kiyaa.*
17 Mee mokoo miya ebea-ebea menaa ena miya kisee: Zaitun piyaa wodoo to weetaata kaama daamaa iyawoo naadi kago yuwa noonaa daageeta kaama kisee eke. Ekeata kaama peedoota aii weeno taa zaitun piya wodoo to kaa kago ena pe-daageeta kaama mee weta piya wodoo to kaa kago daageeta otoo to kaa kuwa kagoo yuwa yupii daamaa pe-taku. Mee daamaa weta piya wodoo to mani yuwa kuwa daamaa kemaata mee aatakutaata kagoo da mee daamaa iyataa. Mee mokoo miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kisee daamaa kitakumetaata topea.
18 Kiya ikii apanaa tomaa kaa bagee kuwa ebo poga-poga se taai. Ikii me 'Anii ko daamaa natakumetaata kagoo da mokoo, okoo daageeta ekeata yuwa kuwa aii bagee yoka' see mee se gaai. Ikii kisee ebo poga-poga bagee yuwa daamaa nekeenii: Piya kagoo yuwa kuwa me piya mani yuwa pesee kiyaakee se kiya piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta kaama daamaa iyaakee.†
19 Kisee kemaata ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me wegayaa menaa ena ko kisee: "Ogatamee Wa me anii mee weta piya wodoo to kaa pe-natakumaano see naadi kaama kuwa kagoo yuwa noonaa daageeta ekeata" see wegayaa.

---

* **11:16** Roti ebea-ebea ma, piya mani yuwa ebea-ebea ma kuwa mena nekeeniino yaato ko roti petamanii maniyaa yuwa ma, piya mani yuwa ma kuwa Abraham ma, Isak ma, Yakub ma kuwa ebea-ebea. Roti apanaa yuwa ma, piya kago yuwa ma kuwa Yahudi bagee yuwa ebea-ebea. Petamanii Abraham daamaa wa too wigintaata see see wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo miya wigintaata Ogatamee Wa yaato bagee yuwa kiyaata, okoo aii bagee se, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa wiya kuwa. † **11:18** Mee zaitun see piyaa daamaa weta wodoo to mee ko Israel bagee ebea-ebea. Kagoo yuwa noonaa daageeta kuwa ko Israel bagee Yesus mee mikee gaano taa yuwa ebea-ebea, bedaa mee pe-takumetaata kagoo da mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa Yesus mikee gaata yuwa ebea-ebea. "Piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta kaama daamaa iyaakee" see mee mena nekeeniino yaato ko petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Aa doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see aseta kemaata waa manii to mokoo, bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Israel bagee doodoo daamaa kiyaata. Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa inii ebo, Yahudi bagee okoo peedi, kisee ebo poga-poga se taai naadi ebea-ebea menaa kuwa.

20 Kuwa mikee menaa kiya okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me daageeta
ekeata. Ikii gaayu ko ikii Yesus mikee gaata kemaata daamaa kitakumetaata topea.
Kisee kemaata ikii ebo poga-poga se kiya weda dimii ma daamaa nekeenii, mee ko
kisee:
21 Ogatamee Wa me daamaa weta piyaa kagoo yuwa noonaa daakomeeta see see
ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya kisee kiukuwayaa yoka ikii miya daamaa
gaamagaai.
22 Kisee kemaata Ogatamee Wa me dapuu see dimii mee too se kiya Wa me mée
kagoo kiyaa dimii mee miya nekeenii. Kuwa Ogatamee me ekeata bagee kuwa Wa me
kagoo kaa ekeata kiya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa gaayu ko Wa me dapuu see
dimii kaa kiekee segeeki. Kisee kiya ikii daamaa nekeenii: Ikii me Wa me naepa kigi
nao see dimii kaa umiwoo, toowoo siyu ko daamaa. Taa gaayu ko Wa me okoo kago
daageeta ekeata see see mokoo ikii miya kisee kiukuwayaa yoka daamaa nekeenii.
23 Yahudi bagee kuwa okoo si yayeeta bagee kiya okoo miya Yesus mikee nao see
gaapea kepa ko Ogatamee me okoo daamaa Wa yaato miyaayaa. Daageeta ekeata
piya kagoo da mee bedaa masegeeta mee weta piya wodoo to kaa pe-takumiyaa see
see mokoo Wa me okoo miya kisee pe-takumiyaa. Wa me kisee yaukuwaaniyaayaa.
24 Mikee, ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa ko aii zaitun piyaa kagoo da
mokoo, mée me weeno taa piya wodoo to mee kagoo da mokoo. Kisee aii piya kagoo
da mee daageeta kaama daamaa weta see zaitun piyaa wodoo to kaa pe-takumeekee
kuwa mée me se ukuwayaa agiyoo kiya Ogatamee me ikii kisee daamaa kiukuwata.
Kisee Wa me kiukuwata agiyoo mee esee daamaa maa diya Yahudi bagee kuwa Wa
me mee asii esee daamaa agiyoo okoo kaa yaukuwaaniyaayaa. Mee ko okoo miya
zaitun piya wodoo to kiya daamaa weta piyaa wodoo to mokoo yoka mee piya wodoo
to piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee piyaa wodoo to kaa daamaa pe-
takumetaayaa, Ogatamee me okoo kaa kisee daamaa yaukuwaaniyaayaa.‡

Ogatamee me mée tomaa uduma epa gaata menaa

25 Neebee nokaa yuwa, ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ebo poga-poga taapea
yoka naadi eto ko anii kuwa idukaa kaama awee da kaa mée ipi kiyaano taa menaa
ena daamaa keipi kiyaanaka, mee ko kisee: Israel bagee kuwa eebaa yaato okoo dimi
mena eboo kegea. Okoo kisee dimii kaa umiwoo, toowoo naadi kaama mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa okoo Ogatamee yaato peaneekea, kisee too okoo eebaa kega yoka
sikii see dimii gaatagi naagoo too.
26 Mee naagoo Israel bagee yuwa kuwa uduma daba daagimaa pootagea. Mee see
see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Sion magaa kaa kaama daba mée daagimaa peeyaano Mée mee meetagi,
Yakub me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo me pedeo yuwa yataa kiyaatagi.
Yes 59:20
27 Ogatamee me 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see aseta menaa mee
doodoo
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiita" see wegata menaa mee ebeamaata.
Yer 31:33-34
28 Yahudi bagee kuwa Yesus me doometa menaa be kaa wisintaata kemaata okoo
Ogatamee ma aayape see bagee yuwa keta. Kisee kemaata ikii mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo kuwa menaa kiiweganaa seta. Okoo yape see bagee keta
kiya okoo idukaa kaama Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa. Mee ko

‡ **11:24** "Piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee piyaa wodoo to kaa daamaa pe-takumetaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaata kaama okoo bedaa idukaa see see Ogatamee yaato bagee kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

idukaa petamanii okoo me bagee yuwa paagoo Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa me okoo Wa me epa see bagee yuwa.
29 Mikee, Ogatamee me okoo idukaa kaama kisee daamaa wigintaata, bedaa okoo paagoo Anii kisee daamaa aii kiukuwaaniyaabuu taata see menaa kuwa aseta. Kisee kemaata Wa me kuwa menaa yuwa se ekeasiyaa.
30 Idukaa ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Ogatamee me menaa si yayeeta bagee kiya eto Yahudi bagee okoo Yesus me menaa yayiino taa kemaata ikii Wa me kiepa see bagee yuwa keta.
31 Yahudi bagee yuwa okoo miya kisee kaata. Eto ko okoo Wa me menaa si yayeegea kemaata Wa me ikii kiepa kaa daamaa kiukuwami. Kisee kiya ikii see see Wa me okoo miya epa kaa daamaa yaukuwaatagi.
32 Mikee, idukaa Ogatamee me mée tomaa uduma okoo Wa me menaa si yayeeta pedeo ukuwawoo siyaata. Mee ko bedaa Wa me epeekaa okoo uduma epa kaa daamaa yaukuwaano see naadi okoo idukaa kaama kisee yaekeata.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

33 Ogatamee Wa kaa senawii agiyoo kuwa se egamaayaa, Wa me dimi bokoo to mee esee ebo, Wa me ipii kuwa asii-sege. Wa me too dimi daataata ukuwawoo siyaa menaa kuwa mée ena me gaamagaano iyo, bedaa Wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa miya se nekeeniyaa. Kisee menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
34 "TUHAN me gaayaa dimii mee ipi see mée ena agoo ye?
Wa paagoo 'Kisee ukuwaano daamaa, kisee ukuwaano pedeo' see tupiyaa mée maamee ya? *Yes 40:13*
35 Bedaa Ogatamee paagoo 'Ani me miya kisee kaneega yoka
A me miya kisee nii' see menaa ena ma asiyaa ye?" see menaa ebeamaata. *Ayb 41:11*
36 Se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Wa me too ogaataata, uduma Wa me pesee da kaa too toowoo siyaa, kuwa uduma me Wa too ebo ekee siwoo siyaa. Eto ko Wa too asii-sege see Mée mee niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya! Amin.

12

Gipii see dimii doonaa see bagee okoo me daamaa ukuwawoo siyaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me mée epa dimii mee kisee ebo kemaata anii esee maamaa kisiino ko: Ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo see see mokoo ikii miya Waa dimi kiwikimiwoosi naadi ikii ekaato maa da daamaa wa too wigintaata kaama aya kaa Wa paagoo ekega-manee siwoo taai. Mee ko ikii mikee Ogatamee mee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi ukuwayaa agiyoo.
2 Magaa da kaa bagee me iyee-payee kuwa ikii miya obeakee se. Kiya ikii me gipii see dimii kaa too daamaa gaagaa siwoo taai. Mee kaama ikii me dimi mena daamaa kikiyaabuu siwoo taapi, bedaa ikii me 'Inii kisee ukuwaano daamaa, kisee Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka' see kuwa ikii daamaa nekeeniipea. Ikii kuwa Wa me esee daamaa too, pedeo ena ma taa see ede kiyaa agiyoo kuwa ikii dimi ipi kaa daamaa wa too wiginiwoo segee taapea.
3 Eto ko Ogatamee Wa me epaa mee ani kaa aii kisee naekeata kemaata anii mena ena ikii uduma kisiino ko: Ebo poga-poga dimii mee se gaai. Ikii Yesus mikee gaano dimii mee Ogatamee Wa me too waa ena kisuwa, waa ena kisuwa, kisee ikii kaa aii kiwuditaata yoka 'Anii ebo, apanaa bagee kuwa peedi' see dimii mee se gaai.

12:1 Rom 6:12-13, 1Kor 6:19-20 **12:2** Ep 4:22-24, 1Yoh 2:15-17

Ogatamee me ikii a doodoo, a doodoo kisee Wa me aii kiwuditaata doodoo too gaawoo
taai, ebo dimii mee se.
4 Mee ko mée maa da gaayu ko maa da ena too too kiya takumeta agiyoo yuwa
eebaa. Maa da kaa takumeta agiyoo kuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo mee too
se kiya waa ena wa me ukuwaano agiyoo wa too, waa ena wa me ukuwaano agiyoo
wa too, kisee ukuwawoo see.
5 Mee mokoo miya inii Kristus ma aagadi seta bagee kuwa inii mée eebaa kiya inii
má ena too too, inii mée gakata kisee aatabi taata topea.
6 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwawoosi naadi inii mée kaa aii yadootaayaa
agiyoo kuwa ena mee too se kiya mée waa ena kaa kisee yadootayu, mée waa ena
kaa kisee yadootayu, Wa me kisee mée aii yawuditagaa see. Wa me kisee agiyoo
yuwa mée yawuditagaa siyaa kemaata inii daamaa niiukuwagee taai, mee ko kisee:
Wa me mée waa ena paagoo ase-manee siyaa menaa yuwa bedaa mée yuwa paagoo
eewegasi naadi wa kaa yadootayu ko wa me mikee gaayaa dimii doodoo eewegaano
gaano pedeo.
7 Bedaa Wa me mée noonaa paagoo apanaa bagee me agiyoo daamaa aii yaukuwasi
naadi yadootayu ko kuwa agiyoo yuwa daamaa aii yaukuwagee taai. Bedaa mée
topegeesi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo mée daamaa topegee taai.
8 Kiyoo kaama apanaa bagee dimi mena daamaa pesee kiyaasi naadi yadootaata
bagee gaayu ko okoo me apanaa bagee yuwa dimi mena daamaa pesee kiyaabuu
segee taai. Kiyoo kaama kepe, agiyoo aii manisi naadi yadootaata bagee gaayu ko
yaku taa kaa manegee taai. Kiyoo kaama tuku-tuku bagee kisi naadi yadootaata
bagee gaayu ko okoo daamaa dimi-dimi ukuwagee taai. Kiyoo kaama epa nao see
gaata kaama daamaa yaukuwasi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo ede dimi kaa
yaukuwagee taai.

Daamaa epa kaa aaukuwawoosi naadi menaa

9 Ikii esee epa aagaa taai, mée epa poga-poga see dimii mee se. Pedeo dimii, pedeo
agiyoo kuwa uduma be kaai, daamaa kiyaa yuwa too penee siwoo taai.
10 Ena kenaa bagee epa aagaa siyaa mokoo ikii miya epa aagaa siwoo taai, 'Anii
peedi, waa ebo' kisee aaekee siwoo taai.
11 Pekoo, paayaa kuwa se kiya ukuwaano too dimii kaa Tuhan me agiyoo ede ma,
ede ma yaukuwawoo taai.
12 Wa kaa too dimi kotopiwoo naadi kaama ede ma, ede ma siwoo taai.* Ae-
wae, gaagaa siyaa agiyoo miyaa kaboo koogo dimi mena animaata se makii taai.
Sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai.
13 Yesus mikee gaayaa bagee okoo me gaano pedeo agiyoo sikii taa gaayu ko daamaa
manii, bedaa meekee bagee yuwa miya ee kaa daamaa badaa magaai.
14 Ikii kiwegee-wegee see bagee okoo daamaa menaa too eewegaai, daamaa agiyoo
too okoo kaa yamiyaasi naadi yaidimaai, pedeo ayaa yadogaakee se.
15 Ede ma, ede ma taakea bagee kuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma eetaai, bedaa
yegee taakea bagee kuwa miya epo enaataa eeyegee taai.
16 Ikii ena dimii, ena menaa kaa too eeumiwoo, toowoo taai. Ebo dimii mee se kiya
ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi see bagee paagoo miya eetoopa' see dimii mee
masii.† 'Ni too ipi' see dimii mee se gaai.

12:3 1Kor 12:12-14 **12:6** Ep 4:11-13, 1Pet 4:10-11 **12:9** 1Pet 1:22 * **12:12** Ogatamee kaa dimi kotopiwoo taano mee ko Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata, Anii kisee daamaa kiniita" see mée aseta kemaata inii kuwa uduma taa ma taa masiitagea nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. **12:13** Ibr 13:2,16 **12:14** Luk 6:27-28, 1Pet 3:9 † **12:16** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: Ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi agiyoo kuwa miya ukuwaanaka' see dimii mee masii, see mee. **12:16** Plp 2:2-4, Yak 3:13-17

17 Ikii pedeo kikiyaayaa bagee kuwa bedaa pedeo se kiyaai, mée uduma emaa dagii
da kaa daamaa agiyoo too ukuwaai.
18 Ikii mée ma emee-emee see dimii kaa umiwoo taai. Okoo me ikii ma kiemee-
emee taano dimii mee okoo miya agoo kiyu ko ikii okoo uduma paagoo kisee koogo
daamaa umiwoo taai.
19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii me mée modee se masii. Pedeo kikiyaayaa bagee
gaayu ko Ogatamee Wa me kagoo kuwa okoo kaa yadootagaapi yoka ekeasii. Mee see
see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee: "TUHAN me wegaano, 'Modee masiino mee
ko Ani me too yoka Ani me modee masiipa'" see menaa ebeamaata yoka
20 modee maseekee se kiya "Aa ma yape kiyaa mée to waa namo naadi kiyu
ko naano agiyoo daamaa manii, bedaa waa uwo naadi kiyu ko uwo daamaa nusi
yoka manii. A me kisee daamaa yaukuwayu ko waa ego weda kega see dimii mee
yamiyaape, okomoo yuwa wa me mumoo to kaa yadookomeeyaa mokoo" see menaa
ebeamaata.
21 Ikii modee pe-masiyu ko ikii ekaato miya daba, peedi kiyaayaa. Kisee se kiya
ikii me okoo kaa daamaa yaukuwayaa agiyoo kuwa me okoo me pedeo kikiyaano see
agiyoo kuwa daba, peedi kisi yoka daamaa agiyoo too yaukuwaai.

13

Magaa da kaa eboo kuwa paagoo dimi peedi ekeasi naadi menaa

1 Ikii mée gakata kuwa magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa paagoo ikii ekaato
dimi peedi ekee taano gaano pedeo. Mee ko kuwa pesee yago bagee kuwa Ogatamee
me too tuyaata, apanaa Wa me ebo tuyaano taa bagee taa, kuwa uduma Wa me too
ebo tuyaata.
2 Kisee kemaata kuwa bagee yuwa wisiniyaa bagee kuwa Ogatamee me ebo tuyaata
bagee kuwa wisiniyaa yoka okoo ekaato okoo kaa hukuman miyaayaa.
3 Daamaa agiyoo ukuwataa see bagee kuwa okoo me kuwa ebo tookee bagee yuwa
weda taa, pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa too hukuman masiipa naadi weda
gaayaa. Ikii me kuwa ebo tookee bagee yuwa weda taa kaa umiwoo, toowoo taano
see dimii mee agoo ye? Kisee gaayu ko daamaa agiyoo too ukuwagee taai. Kisee
daamaa agiyoo ukuwagee siyu ko okoo me ikii kiapaagee taapea.
4 Kuwa magaa da kaa eboo kuwa ko Ogatamee me Ni me agiyoo naokageesi yoka
naadi ebo tuyaata bagee yuwa. Okoo me ikii kaa miya daamaa agiyoo kiukuwageesi
naadi tuyaata. Kiya ikii pedeo ukuwayu ko kuwa bagee yuwa wedaai. Okoo me
pedeo bagee yuwa hukuman maniino kuwa aii kisee agiyoo se. Okoo ko Ogatamee
me agiyoo yaokageesi naadi tuyaata bagee yoka kuwa pedeo agiyoo ukuwagee see
bagee yuwa paagoo Ogatamee me kagoo kaa pedeo yadootaayaa agiyoo kuwa okoo
me yamantaa see.
5 Kisee kemaata ikii ekaato okoo paagoo dimi peedi ekee taano gaano pedeo. Mee
ko ikii me 'Yaai, nakagoo kaa hukuman neeyaa yoka' see dimii mee too se kiya ikii
dimi yiba 'Kisee okoo paagoo dimi peedi ekeasiino kuwa daamaa yoka' see dimii mee
miya gaawoo taai.
6 Ikii mee dimii mee okoo magaa da kaa eboo paagoo agoo naadi kaama ikii pajak
kepee okoo daamaa edaagee siyaa. Mikee, okoo ko Ogatamee me agiyoo yaokagee
see bagee yuwa yoka okoo me ukuwagee siyaa agiyoo daamaa ukuwageesi naadi ikii
pajak kepee edaano daamaa.
7 Okoo ikii me kisee maniino gaano pedeo bagee uduma paagoo daamaa manii. Mee
ko okoo pajak kepee maniino gaano pedeo bagee kuwa okoo paagoo daamaa manii.
Okoo paagoo ekaato dimi peedi ekeasiino gaano pedeo bagee kuwa okoo paagoo dimi

12:17 Mat 5:38-42, 1Tes 5:15 **12:19** Ul 32:35 **12:20** Ams 25:21-22 **13:1** Tit 3:1, 1Pet 2:13-14 **13:6** Mat 22:17-21

peedi ekee taai. Bedaa okoo ebo ekeasiino gaano pedeo bagee kuwa okoo ebo ekee taai.

Mée epa aagaa taai naadi menaa

8 Ikii me okaayoo yuwa kuwa yakadiino gaano pedeo kiya okaayoo ena mee si yakademaayaa, mee ko epa aagaa taano mee. Mée epa gaataa see bagee kuwa gaayu ko Musa me menaa kuwa uduma miya okoo sikii, okoo daamaa yaukuwataata mokoo see bagee kiyaa yoka ikii miya kisee too epa aagaa taano gaano pedeo.
9 Mee ko Musa me menaa yiba tobaaka se taai, mée se wugii, oma se masii, ni me agiyoo naaki ou see dimii mee se gaai, bedaa apanaa kuwa see see menaa miya kuwa uduma aatabi taayaa naaki mena kamu ena too too keepeasega, mee ko "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee.
10 Mée epa kaano mee ko mée si yapedeo kiyaayaa yoka mée epa gaayaa bagee gaayu ko Musa me menaa uduma miya okoo sikii, daamaa yaukuwataata mokoo see deeyaa.
11 Inii daba mée peeyaano monaa da mee ekaapa kega see kuwa inii ipi yoka kuwa kisega menaa kuwa daamaa doowoo, ukuwawoo taai. Inii petamanii Yesus mikee gaamea kaboo mee monaa da peenaa beesekaa mokoo kiya eto ekaapa kega. Eto ko inii toomoo umiyaa kaboo se kiya antukiiniyaa kaboo kega.
12 Daatooyiba yaato taa keepeasiino see kooka, bedaa egapi yaato kuwa awiino see koo taaka yoka digiyoo yaato ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa niiekeasii, egapi yaato bagee me maanaa siyaa agiyoo yuwa kuwa niimagaai. Yape kaa toopusi naadi maayaa agiyoo kuwa see see niimaatagaa siwoo taai.
13 Egapi yaato bagee me daamaa ukuwanaa, peenaa siyaa agiyoo kuwa too niiukuwagee taai. Boomagaa see uwoo noomaata kaama otoopa-otoopa see se. Bedaa otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee otoopa ou dimii kaa ukuwanaa siyaa agiyoo miya se. Aawisi-maawisi, aakago-maakago kuwa miya taa, anii naaki ou see dimii mee miya taa.
14 Ikii kuwa uduma ekeata kaama Tuhan Yesus Kristus Wa me iyee kuwa doka maayaa mokoo daamaa maatagaai, magaa da kaa bagee me ou dimi-pami kuwa ou se gaai.

14

Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa pedeo menaa se aasee taai naadi menaa

1 Ikii mée noonaa ikii me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa kiya kuwa bagee yuwa miya daamaa badaa magaai, wigineekee se. Kisee dagu, kisee daa see kuwa kaa se aawisi-maawisi taai.
2 Mée noonaa ko agiyoo-pagiyoo kuwa uduma daamaa nuyaa see gaayaa kiya mée noonaa okoo me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa kemaata weekee agiyoo kuwa too naano daamaa see gaayaa, agiyoo tomaa se nuyaa.
3 Agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa me okoo agiyoo uduma se nuyaa bagee yuwa se wisineai, bedaa agiyoo uduma se nuyaa bagee kuwa me miya okoo agiyoo uduma nuyaa bagee paagoo "Kisee pedeo yoka" see kuwa se asii. Agiyoo uduma nuyaa bagee okoo miya Ogatamee me ede kiyaa bagee yoka pedeo menaa si yawegaai.
4 Apanaa bagee me agiyoo yaokagee see bagee yuwa okoo pedeo see aseekee kuwa yaai, kaasee bagee ya? Okoo miya Tuhan me agiyoo yaokagee see bagee yoka okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa okoo epoo Mée Tuhan Wa me too asiyaa, mée me se.

13:8 Mat 7:12, 22:39-40, Gal 5:13-14 **13:9** Kel 20:13-17, Im 19:18 **13:11** Ep 6:11-13, 1Tes 5:5-8 **13:14** Gal 5:24, Ep 4:22-24 **14:1** 1Kor 8:7-13

Tuhan me okoo miya makii taa see kaa too tuyaabuu siwoo siyaa yoka okoo se okaata
daamaa makii taa see kaa umiwoo, toowoo taapea.*
5 Bedaa mée noonaa me "Mee naagoo ebo, mee naagoo peedi" see kuwa wiginiyaa.
Kiya mée noonaa me egapii uduma mee too yoka naadi mee naagoo ebo, mee naagoo
peedi see kuwa se wiginiyaa, ena mee too ekeasiyaa. Ikii me kisee wigineano mee
mikee see gaayaa bagee miya, ikii kisee se wigineano mee mikee see gaayaa bagee
miya, ikii mée gakata ikii me gaayaa-gaayaa doodoo daamaa deewoo, umiwoo taai.
6 Mee naagoo ebo yoka deewoo taapa see gaayaa bagee kuwa Tuhan ebo ekeasiino
see naadi deewoo siyaa. Bedaa agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee
kiiboo, paamee see dimii kaa Tuhan ebo ekeasiino see naadi nuyaa. Bedaa agiyoo
uduma se nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa Tuhan ebo
ekeasiino see naadi agiyoo noonaa se nuyaa, kisee okoo paaya Wa kaa too ukuwawoo,
deewoo siyaa, okoo ekaato kaa se.
7 Mikee, inii uduma inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii ekaato kaa ukuwawoo,
deewoo siyaa se.
8 Inii tuyu ko inii Tuhan kaa too omegee, toogee siyaa, bedaa inii booyu ko inii
Tuhan kaa too booyaa. Kisee kemaata inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii uduma
Wa me bagee.
9 Kisee kemaata Kristus mee boota bagee miya, aya tuyaa bagee miya okoo uduma
me epoo Mée Tuhan mee kaano see naadi Waa boota kaama aya andoo peeta.
10 Ikii uduma Yesus yiba ena kenaa bagee yoka ikii mée noonaa me "Kisee pedeo,
aa ewo" see aseekee kuwa kaasee kaa ya? Ikii ena kenaa bagee kiya ikii mée noonaa
me kisee daba, peedi ekeasiyaa kuwa kaasee kaa? Inii uduma Ogatamee ikigii to kaa
yiinaageeta kaama inii kaa daamaa, pedeo see kuwa uduma Wa me mée apaadee
taatagi yoka ikii me pedeo see aasee siyaa menaa kuwa nekeenii.
11 Kisee ebeamaata menaa ena agoo, mee ko kisee:
"Tuhan me wegaano, 'Taa ma taa se-bagee, we-bagee kuwa uduma Ni paagoo kagu
sibumedaa taatagea,
bedaa mée gakata Aa mikee Ogatamee yoka see nasiitagea' see wegata" *Yes 45:23*
see menaa ebeamaata.
12 Kisee kemaata inii mée gakata inii me ukuwawoo, umiwoo seta kuwa kaa
Ogatamee me mée apaadee taatagi yoka inii mée gakata Wa paagoo ase-manee
taatagea.

Inii me kisee dagu, kisee ukuwaano daamaa see dimii gaayaa kuwa me apanaa bagee me gaagaa siyaa yoka gaai naadi menaa

13 Ogatamee me inii kisee mée apaadee taatagi kemaata inii eto kaama wodoo
"Kuwa agiyoo kuwa pedeo, aa ewo" see kuwa se niiaasee taai. Inii Yesus yiba ena
kenaa bagee yoka inii me niigaawoo taano mee ko kisee: 'Mée noonaa okoo okaata
kaama dimi mena pedeo kiyaa naadi kaama anii ipiipi diipa' see dimii mee too
niigaawoo taai.
14 Anii Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ani me ipi see menaa
ena mee ko kisee: Naano agiyoo kuwa uduma nuyaa, mée pedeo kiyaayaa agiyoo
ena ma taa, see kuwa nekeenega. Anii kisee nekeenega kiya mée noonaa me 'Mee ko
mée pedeo kiyaayaa agiyoo da yoka' see gaayaa. Okoo me kuwa naano pedeo yoka
naadi se nuyaa.

---

* **14:4** Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa see wegayu ko kisee dagu, daa see taa, see kuwa okoo daamaa nekeeniino taa. Okoo me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ena. Okoo kisee bagee kiya Tuhan me okoo miya epa kigi, okoo se okaayaapi, okoo me mikee gaano dimii mee se dabaa kiyaapi, okoo miya kisee too pesee ma tuyaabuu siwoo taapi yoka naadi wegata menaa mee. **14:9** Plp 1:20-21, 1Tes 5:10 **14:10** 2Kor 5:10 **14:14** 1Tim 4:4

15 Eto ko aa naano agiyoo uduma naano daamaa see wegayaa see mée to aa gaayu
ko apanaa bagee ena, waa kisee naano pedeo see gaayaa mée to waa a me wegayaa
menaa kuwa kaa gaagaa ebo see dimii wa kaa yamiyaayu ko aa apanaa bagee epa
taa see mée to kiyaa. Waa ma ekea Yesus yiba ena kenaa bagee. Kristus mee wa kaa
miya yaboota yoka a me naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa me wa me mikee gaano
dimii mee pedeo kiyaa naadi daamaa dii.
16 Kisee kemaata ikii me 'Kisee daamaa too, pedeo taa yoka' see gaata kaama
pe-ukuwayaa yuwa kuwa apanaa bagee me kideeta kaama 'Kisee pedeo yoka' see
kigaayaa naadi ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ipiipi dii.
17 Ogatamee Wa too ebo mée eetoono mee ko mee agiyoo mee naano daamaa, mee
uwoo mee naano daamaa, kisee menaa kuwa wegawoosi naadi se kiya inii daamaa
agiyoo yaukuwawoo taano ma, daba koogo aasee siwoo taano ma, Roh Kudus ma
enaataa ede ma, ede ma toowoo taano ma kuwa inii ukuwawoo, umiwoosi naadi
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki.
18 Kisee ukuwawoo, umiwoo see bagee kuwa okoo Kristus Wa me agiyoo daamaa
yaokagee see bagee kemaata okoo Ogatamee miya dimi wikii-wikii siyaa, mée me
miya kuwa daamaa bagee yoka, see yawegayaa.
19 Kisee kemaata inii aaemee-emee see dimii mee miyaayaa agiyoo yuwa ma, dimi
mena daamaa pesee aakiyaabuu siyaayaa agiyoo yuwa ma kuwa too ukuwawoo taapa
see dimii mee maamaa niigaawoo taai.
20 Ogatamee me ikii daamaa pesee kikiyaabuu siwooki kuwa ikii me pedeo
yakiyaayaa yoka naano agiyoo nuyaa-nuyaa menaa kuwa kaa se aakago-maakago
taai. Se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma dagu, mée se pedeo kiyaayaa kiya mée waa
ena, wa me naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa kaa apanaa bagee me yaai naadi okaata
kaama dimi mena pedeo kiyaa. Kisee waa yakiyaano kuwa pedeo.
21 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata ikii me nuyaa-nuyaa kuwa daamaa dii.
Mée noonaa okoo me yaai naadi okaata kaama dimi mena pedeo kiyaa yoka ikii bedo
woda, anggur poo uwoo, kuwa see see agiyoo se naano miya daamaa.
22 Ikii me nuyaa-nuyaa kuwa ko ikii mée gakata waa ena me kisee agiyoo naano
daamaa, waa ena me kisee agiyoo naano pedeo, kisee ikii mée ena-ena ikii me gaayaa-
gaayaa doodoo too Ogatamee emaa dagii da kaa daamaa koogo noowoo taai. Ikii
dimi wiya taa kaa 'Kisee ukuwaano daamaa ii' see gaayaa dimii mee doodoo noogee,
ukuwagee siyu ko ikii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taapea.
23 Kiya mée waa ena me 'Mee agiyoo mee daamaa nuyaa ye, se nuyaa ye' kisee dimi
wiya ketaaki too mee agiyoo nuyu ko waa pedeo kiyaa. Mee mée to me 'Mee agiyoo
naano pedeo' see dimii agoo yoka waa mee agiyoo noomaata kaama wa kaa pedeo
menaa yadootaayaa. Mikee, mée ena me kisee agiyoo ukuwaano mikee daamaa,
kisee agiyoo ukuwaano mikee pedeo, kisee dimi yiba wigineano taa kaa pe-ukuwayaa
agiyoo kuwa uduma pedeo dimii kaa too ukuwayaa.

15

Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii kuwa pesee kaano taa yoka daamaa aasee siwoo taai naadi menaa

1 Inii Yesus mikee gaano dimii mee pesee see bagee kuwa me apanaa okoo mikee
gaano dimii pesee kaano taa bagee kuwa se wisintaata kaama daamaa aasee taai.
Inii me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see se kiya
2 inii mée gakata apanaa bagee miya okoo ede kisi naadi agiyoo niiukuwaai, okoo
me dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosi naadi agiyoo daamaa yaukuwagee taai.
3 Mikee, Kristus Waa miya kisee Mée. Wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see
dimii mee taa. Wa me kisee dimii taa see menaa kuwa idukaa Wa kaa ebeamaata,

mee ko kisee: "Ogatamee, wae, mée me Aa kawisineekee menaa kuwa Ni kaa miya naekeata" see menaa da mee.
4 Kisee idukaa ebeamaata menaa kuwa uduma inii mée tupisi naadi ebeamaata. Inii kuwa menaa daamaa tupiwoo naadi kaama inii makii taa see kaa toowoo siyaa, dimi mena daamaa pesee kiwoo siyaa. Kisee pesee kiwoo naadi kaama inii Ogatamee kaa too dimi kotopiwoo siyaa.
5 Eto ko inii dimi mena makii taa, daamaa pesee mée kiyaabuu taa see Mée Ogatamee Wa me ikii Kristus Yesus Wa me gaata-gaata doodoo ena dimii, ena menaa kaa kituyaabuu siwoosi naadi kiasega.
6 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee ikii me Waa ebo ekee see menaa kuwa epo enaataa daamaa wegagee siwoosea naadi kiasega.
7 Kisee kemaata ikii Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee siwoosea naadi Kristus me ikii daamaa badaa kimaata see see ikii miya daamaa badaa aamagaa taai.
8 Daamaa nekeenii: Ogatamee me idukaa petamanii Yahudi bagee yuwa paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Kuwa mikee menaa kuwa Kristus Waa Yahudi bagee yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu taano see naadi meta.
9 Mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo Ogatamee Wa me mée epa dimii mee esee ebo nao naadi kaama yaapaageesi naadi meta. Okoo me kisee yaapaagee siwoo taapea see kaa menaa kuwa idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Kuwa me kemaata anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kaapaagee senaa taapa,
A ekaa da ebo nao naadi kayaayaa taapa" see ebeamaata. *Mzm 18:50*
10 Bedaa mena ena miya kisee ebeamaata:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Wa me bagee yuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma segee taai" see wegata. *Ul 32:43*
11 Bedaa mena ena miya kisee:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa uduma Tuhan yaapaagee taai,
se-bagee, we-bagee, se-tomaa, we-tomaa kuwa uduma Waa yaapaagee taano too" see menaa miya ebeamaata. *Mzm 117:1*
12 Bedaa nabi Yesaya me wegata menaa mee miya kisee:
"Epeekaa Isai see mée to wa me asii-kaba-kaba bagee ena agoo kaatagi,*
Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya ebo toowoo taatagi.
Apanaa tomaa kaa bagee yuwa Wa kaa too dimi kotopiwoo taapea" see wegata. *Yes 11:10*
13 Ogatamee mee ko inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see Mée. Waa kisee Mée kemaata ikii Kristus mikee gaawoo naadi kaama ede ma, ede ma dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa Wa me ikii dimi yiba maamaa eebaa kiawisi naadi kiasega. Kisee ikii yiba kiawidaa siwoo naadi kaama Roh Kudus me pesee kaa ikii Ogatamee kaa kotopiwoo see dimii mee maamaa eebaa kikiyaabuu siwoosi naadi kiasega.

Paulus me ebeata menaa kuwa kisee kaa, kisee kaa kiebeaga see kuwa nekeensi naadi menaa

14 Neebee nokaa yuwa, ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa maamaa pudii, bedaa ikii me ipi see dimii mee miya esee ebo yoka ikii aatopee taano ipi, ikii kisee bagee yuwa ii see kuwa anii kinekeenega.
15 Ikii kisee bagee kiya ikii mena noonaa gaabuu taapea naadi anii kuwa menaa omaago ma awee da kaa kiebeaga. Anii ko Ogatamee me aii naepa kaa nawigintaata mée kemaata kiebeaga.

15:3 Mzm 69:10 **15:7** Rom 14:1-3 * **15:12** Isai mee ko Daud ataagi yoka wa me asii-kaba-kaba seta Mée mee ko Ebo Kristus, Yesus mee. **15:13** Rom 5:2-5

16 Ogatamee me anii naepa kaa nawigintaata mee ko anii Kristus Yesus Wa me
agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo daamaa yaukuwanaa segeesi
naadi nawigintaata. Mee ko imam bagee me Ogatamee paagoo pedeo taa see agiyoo
daamaa wigintaata kaama ekega-manee taa see see mokoo ani me miya Ogatamee
me daamaa etokaa menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa
naadi kaama ani me okoo Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee see. Roh Kudus
me okoo me pedeo dimii, pedeo menaa yawigintaata kaama okoo Ogatamee paagoo
daamaa ekega-maneesi naadi anii nawigintaata.
17 Kisee kemaata anii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ni me
Ogatamee kaa yaukuwanaa see agiyoo kuwa kaa anii esee ede kega.
18 Kristus Wa me anii doodoo mée paagoo kisee agiyoo daamaa ukuwanaa siwoo
simi, kisee agiyoo daamaa ukuwaaniyaabuu siwoo simi see menaa kuwa too anii
uu ma kiiwegaga. Kuwa ko ni me yadoonaa seta menaa ma, ni me yaukuwanaa
seta agiyoo ma kuwa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo Yesus me menaa
yayeewookea,
19 bedaa anii Ogatamee me Roh pesee kaa nekeensi naadi agiyoo ma, apanaa dimi
nagii-nagii agiyoo ma kuwa yaukuwanaa seta kuwa me miya okoo me Wa me menaa
daamaa yadoowookea. Anii Yerusalem magaa kaa kaama masegeeta amoo Ilirikum
magaa kaa too yaayupii da kuwa magaa uduma anii Kristus Wa me doometa menaa
kuwa uduma daamaa yadoonaa segee sema.
20 Anii kisee yadoonaa segee naadi kaama Kristus Wa ekaa da ewo see magaa kaa
anii Wa me doometa menaa eeweganaaka naaki ou see dimii mee ebo. Apanaa bagee
yuwa okoo me kuwa menaa yaweganaa seta magaa yuwa kaa anii se poopa. Mee ko
okoo me kabo maatagaa sepea yuwa kuwa kaa anii wodoo taa maatagaano kuwa be,
ewo see bagee yuwa paagoo too poono ede.
21 Kisee idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa kaa menaa mée me ase-maniino taa bagee kuwa okoo daamaa diitagea,
bedaa mena yiino taa bagee kuwa okoo daamaa nekeeniitagea" see menaa
ebeamaata. *Yes 52:15*

Paulus mee Roma magaa kaa poota see dimii gaata menaa

22 Anii Kristus ewo see magaa kaa eeweganaa taapa dimii mee agoo kemaata kaama
anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo kimeeno taa.
23 Kiya eto ko nakaa yaato magaa kuwa uduma sikii, mena eewegaano taa magaa
taa yoka anii ikii paagoo kimeepa see dimii mee agoo. Mikee, ni me idukaa kaama
tahun eebaa gaawoo seta dimii mee ko
24 anii Spanyol magaa kaa peetaaka too ikii paagoo keta kiiumiipa see dimii mee
gaawoo seta. Anii ikii paagoo peemaata kaama ikii ma epo enaataa ede ma, ede ma
segee naadi kaama anii poono see kaboo ikii me anii eta maa da kaa gaano pedeo
agiyoo yuwa sikii nakiyaata kaama anii poopa see dimii gaaga.
25 Kiya eto kiipaa anii Yerusalem magaa kaa keta poonaka. Mée me kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa namanisi naadi manta kepee yuwa kuwa anii
yadogaanaka.
26 Okoo noonaa agiyoo taa, kepe taa kemaata Makedonia wee kaa magaa ma,
Akhaya wee kaa magaa ma kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me ede kaa
manta kepee yuwa kuwa yadogaanaka.
27 Okoo me kuwa Yahudi bagee yuwa kepe maniino kuwa ede ma manemea. Mikee,
okoo me kisee maniino gaano pedeo. Mee ko epoo to wodoo kaama daamaa mée
yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kuwa Yahudi bagee doodoo mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa paagoo miya nakimedaa seta. Okoo me kisee epoo to kaa agiyoo yuwa daamaa

masemaagea kemaata kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa Yahudi bagee yuwa
paagoo miya epa kaa maniino daamaa.
28 Kuwa okoo me magapea kepee kuwa ani me doodoota Yerusalem magaa kaa
bagee paagoo yamantaata kaama wodoo bedaa anii peedoota Spanyol magaa kaa
peetaaka too eta mana kaa ikii paagoo kiiumiita.
29 Anii Kristus Wa me inii daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa
maamaa eebaa kidoomeeta, see kuwa anii ipi.
30 Neebee nokaa yuwa, inii paaya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma dimi
aagadi-maagadi taa see bagee yuwa, inii Roh me epa dimii maseta bagee yuwa yoka
ikii anii ma epo enaataa ani kaa Ogatamee paagoo maamaa sembahyang nasegee
taai, see maamaa kisega.
31 Mee ko Yudea wee kaa Yesus me menaa yayiino be see bagee yuwa agoo yoka
Wa me anii nadeegeesi naadi sembahyang nasegee taai. Bedaa anii Yerusalem magaa
kaa peemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ni me okoo yadoopa
kepee yuwa daamaa masisi naadi miya naasegee taai.
32 Ikii me kisee ni kaa naasegee naadi kaama Ogatamee Wa me anii ikii paagoo
kimeeno mee daamaa, ede see gaayu ko anii ikii paagoo kimeeta. Anii ede ma, ede
ma ikii paagoo kimeemaata kaama kiiomegee naadi kaama anii dimi mena daamaa
pesee kedaa taata.
33 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee mee ikii uduma paagoo
daamaa kiitoogeesi naadi kiasega. Amin.

16

Paulus me epao see menaa

1 Anii Pebe see apii mee keipi kiyaanaka. Waa ko inii paaya Kristus yiba ena
kenagaa see apii, Kengkrea magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see
apii mee.
2 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa badaa aamagaa siyaa see see ikii miya
waa Tuhan yaato apii yoka naadi daamaa badaa magaai, bedaa wa me gaano pedeo
agiyoo kuwa miya daamaa manegee taai. Waa apanaa bagee mée eebaa manegee
see apii, anii miya neegee sema yoka ani me keipi kiyaaga.
3 Priskila see apii ma, Akwila see mée ma ekea epao see naasii. Ekea Kristus Yesus
Wa me agiyoo anii ma epo enaataa daamaa ukuwagee see bagee wiya.
4 Anii bogaano see koo sema kaboo ekea bogaano uu dimii kaa napekageemea. Ani
me ekea kaa kiiboo, paamee see dimii mee ebo. Ni me too se kiya apanaa tomaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma miya kisee dimii agoo.
5 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ekea me ee kaa kutuu segeekea bagee kuwa miya
epao see naasii. Ni me epa see mée Epenetus mee epao see naasii. Waa Asia wee kaa
Kristus mikee gaata bagee petamanii mée.
6 Maria mee epao see naasii. Waa ikii me agiyoo maamaa kana ma daamaa
kiukuwagee see apii.
7 Nii ma tomaa kaa bagee Andronikus ma, Yunias ma epao see naasii. Ekea wiya
ma inii digiyoo ee yiba epo toogee seme. Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa
yupii ekea ebo. Anii Kristus mikee gaano taa kaboo ekea keta Waa mikee nao see
gaata bagee wiya.
8 Ampliatus mee Tuhan yiba ni me esee epa see mée mee epao see naasii.
9 Urbanus mee inii ma epo enaataa Kristus me agiyoo yaukuwagee see mée. Waa
ma, ni me epa see mée Stakis mee ma ekea epao see naasii.
10 Apeles mee epao see naasii. Waa gaadee siyaa kaboo Kristus yiba se maki-makaa
see mée. Aristobulus wa me ee kaa bagee kuwa epao see naasii.

11 Nii ma tomaa kaa bagee Herodion mee epao see naasii. Narkisus wa me ee kaa
Tuhan mikee gaayaa bagee kuwa epao see naasii.
12 Tripena ma, Triposa ma ekea epao see naasii. Ekea Tuhan me agiyoo kana ma
daamaa yaukuwagee see bagee wiya. Ni me epa see apii Persis mee epao see naasii.
Waa Tuhan me agiyoo maamaa eebaa kana ma yaukuwagee see apii.
13 Rupus mee epao see naasii. Waa Tuhan me esee daamaa wigintaata mée.
Wabaayo miya epao see naasii. Waa nibaayo mokoo see apii.
14 Asinkritus ma, Plegon ma, Hermes ma, Patrobas ma, Hermas ma, bedaa okoo ma
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa miya uduma epao see naasii.
15 Pilologus ma, Yulia ma, Nereus ma, wa ukuyogaa mee ma, Olimpas ma, okoo
paagoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa miya epao see naasii.
16 Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo taa see dimii kaa ebe aanuunuu taai. Kristus
mikee gaayaa bagee kuwa uduma epao see kisegea.

Wodopasi nekeensi naadi menaa

17 Neebee nokaa yuwa, mée me menaa kuwa me ikii ukuu kibaaniyaayaa yoka
gaai. Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee pedeo kikiyaayaa bagee agoo yoka ipiipi
nekeenii, see maamaa kisega. Okoo me mée tupiyaa menaa kuwa ena, ikii daamaa
kitupiwoo seta menaa kuwa ena yoka okoo too wigintagaai.
18 Kuwa see see bagee okoo inii epoo Mée Tuhan Kristus Wa me agiyoo yaokagee
see bagee yuwa se kiya okoo me otoopa ou dimi-pami kuwa too ede naadi ukuwagee
see bagee yuwa. Okoo daamaa poga-poga see dimii kaa wegataa see bagee yuwa too.
Okoo me menaa kuwa ipi see menaa keenda kiya okoo kuwa menaa yuwa me ewo
see bagee deebaa siyaa.
19 Ikii gaayu ko ikii Yesus me menaa daamaa yayeewoo see bagee yuwa ii see kuwa
ikii kaa ogo pege-pege naadi kaama mée uduma yeegea yoka anii ede ma, ede ma
segeeka. Ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too ipi, pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa ewo, ikii kaa taa see kuwa anii ede.
20 Dimi mena koogo daamaa mée yakiyaabuu taa see Mée Ogatamee Wa me Iblis
mee ikii me badoo yuwa miyoo taa moga kitagimekumiipi. Inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.
21 Timotius mee, anii ma epo enaataa agiyoo ukuwataa see mée wa me epao see
kisigi. Nii ma tomaa kaa bagee Lukius ma, Yason ma, Sosipater ma okoo miya epao
see kisegea.
22 Anii Tertius mee, Paulus me menaa yuwa eto mee kapogee da kaa yaebeataaka
mée to anii miya Tuhan yiba epao kisega.
23 Gayus mee miya epao kisigi. Inii wa me ee kaa omegeeke, bedaa nakaayoo Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa miya wa me ee kaa kutuu segeekea. Mee magaa kaa kepe
penee taa see mée Erastus me epao kisigi. Kwartus me miya epao kisigi. Waa inii ma
Yesus yiba ena kenaa bagee.
24 [Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoogeesi naadi kiasega. Amin.]

Wodopasi Ogatamee yaapaagee seta menaa

25 Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko Yesus Kristus kaa menaa kuwa,
ni me daamaa yaweganaa see menaa kuwa doodoo ikii dimi mena daamaa pesee
kikiyaabuu taa see Mée. Kuwa menaa kuwa idukaa awee da kaa kiyaano taa, kisee
too maamaa eebaa omemaata kaama
26 eto too awee da kaa daamaa mée yakiyaabuuki. Kuwa menaa kuwa ko idukaa
nabi bagee me wegawoosi naadi ebeamaata menaa. Mée tomaa-tomaa okoo Kristus

16:17 Tit 3:10

mikee gaata kaama kuwa menaa yayeewoosi naadi Toono too Mée Ogatamee Wa me
kuwa menaa kuwa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo nadoonaa taai see aseta, kisee
Wa me okoo ipi kiyaabuu siwooki.
27 Wa too ipi dimii yago Mée Ogatamee mee inii Yesus Kristus doodoo da taa Waa
ebo, Waa asii-sege see niiekee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya! Amin.
Kiyoo too.

1 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Idukaa Paulus me Yesus me menaa yadoonaa segee naadi kaama Akhaya wee kaa Korintus magaa kaa bagee paagoo eewegagee seta. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 18:1-17 yiba topa. Waa pe-seometa kaama wodoo mée ena ekaa da ko Apolos me okoo paagoo mena eewegagee seta.

Paulus me mee kapogee mee yaebeamaata mee ko mee magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa me Paulus paagoo mena apaadee taano see naadi kapoge ena ebeamaata. Okoo me apaadee seta menaa kuwa ko kisee: Api se goeano mee daamaa ye? Bedaa apimee me Yesus mikee gaayaa kiya paimee mikee se gaayu ko wa me pai to ekeasiino mee daamaa ye? Bedaa makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daa ye, dagu ye? Kuwa okoo me kisee apaadee seta menaa kuwa kaa Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Bedaa wa me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata mee ko okoo Yesus mikee gaata kiya okoo mée noonaa pedeo iyee kaa omegeekea see menaa kuwa waa yeeta. Bedaa okoo mée eebaa ipi poga-poga see bagee kemaata ukuu baatagaa naadi kaama ena dimii, ena menaa see kuwa taa naadi kaama mee kapogee yaebeamaata. Bedaa mena ena mee ko kisee: Ikii Ogatamee me agiyoo daamaa aaukuwagee siwoosea naadi Roh me ikii kaa aii kidootaata pesee agiyoo kuwa kaa ikii ebo poga-poga see se taai. Kiya epa aagaa see dimii kaa daamaa agiyoo aaukuwagee siwoo taai naadi menaa kuwa miya agoo. Apanaa menaa eebaa kuwa miya wa me okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 55 mee yiba mokoo Paulus me Epesus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-9 Petamanii menaa
1:10–4:21 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa
5:1-13 Yesus mikee gaayaa bagee paagoo tobaaka taata mée to kaa menaa
6:1-11 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo mena agoo see bagee yuwa kaa menaa
6:12-20 Mée maa to mee otoopa se doonaa taai naadi menaa
7:1-40 Ekea bogaa daamaa umiyaa, tuyaa menaa ma, api goeano kaa menaa ma
8:1–11:1 Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee taa see agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa
11:2-34 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu taa see kaboo ukuwayaa-ukuwayaa, nuyaa-nuyaa see kaa menaa
12:1–14:40 Roh me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa
15:1-58 Inii miya Kristus see see aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa
16:1-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena Sostenes mee miya

2 enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo mee
kapogee mee kiebeataake. Ikii ko Ogatamee me Kristus Yesus doodoo daamaa wa too
kiwigintaata bagee yuwa, ikii kisee bagee kesea naadi Ni paagoo nameei see kiseta
bagee yuwa. Wa me kisee kiyaata bagee kuwa ko ikii too se kiya kiyoo-kiyoo apanaa
magaa kaa bagee okoo miya. Okoo me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa ekaa
da ebo nao naadi Wa paagoo asiwoo siyaa bagee kuwa uduma miya kisee Wa me
daamaa wa too wigintaata bagee kiyaata. Okoo miya, inii miya, inii uduma me epoo
Mée mee ko Yesus mee.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo
adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasege.

Ogatamee mee kiiboo, paamee naadi menaa

4 Ikii Kristus Yesus doodoo Ogatamee me epaa mee ikii kaa maamaa aii kidootaata
kuwa kaa anii Ni me Eboo Ogatamee mee kiiboo, paamee see asegeeka.
5 Mee ko ikii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii kaa daamaa aii
kidootaata agiyoo kuwa maamaa eebaa. Kuwa ko ikii me wegayaa menaa yuwa yiba
miya, ikii me ipi kiyaa menaa yuwa yiba miya kuwa uduma yiba Wa me ikii senawii
mokoo daamaa kikiyaata.
6 Wa me kisee maamaa aii kidootaata kemaata kuwa ikii paagoo Kristus kaa
kiiwegata menaa yuwa ikii me kuwa mikee menaa ii naadi kaama dimi yiba maataata
umiwoo, toowookea.
7 Kuwa me kemaata Roh me inii kaa mée aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa uduma
ikii kaa agoo, taa see ena ma taa, kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee
awee da kaa kaatagi naagoo too. Ikii mee naagoo maamaa diitoo, umiwoo, toowoo
taakea.
8 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus meetagi naagoo ikii kaa pedeo menaa ena ma
taa kesea naadi Wa me pesee da ikii kaa kineegee siwoo taapi, kisee too wodopasi
naagoo too.
9 Ogatamee me taa ma taa kisee daamaa kiukuwawoo segee taapi. Wa me ikii
Wayoopaa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ma enaataa dimi aagadime
siwoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa

10 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ekaa yago Mée
yoka eto ko anii mena ena maamaa kisiino ko kisee: Ikii ena dimii, ena menaa kaa
too umiwoo, toowoo taai. Ikii wa too kutuu, wa too kutuu aawiginee see se. Dimi ena
mee kaa too umiwoo, toowoo taai.
11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii yupii aawisi-maawisi menaa agoo, see menaa
kuwa Keloe me ee kaa bagee me nasemea.
12 Ani me kuwa kisega menaa mee ko ikii mée noonaa me wegaano, "Anii Paulus
yaato", noonaa me "Anii Apolos yaato", noonaa me "Anii Kepas yaato", bedaa
noonaa me miya "Anii Kristus yaato" kisee menaa kuwa ikii mée gakata eebaa me
wegageekea.
13 Yaai, Kristus mee kisee wudimaayaa ye? Anii Paulus mee ikii kaa piya bokoo to
kaa paku kiwugitaaga ye? Ikii Paulus ekaa yiba uwo kitukumpea ye?
14 Ani me ikii uwo kitukumaano taa kuwa ede, anii paamee see dimii mee ebo.
Krispus ma, Gayus ma wiya kuwa too ani me uwo yatukumeta.
15 Anii kisee ikii uwo kitukumaano taa kemaata ikii me "Anii Paulus ekaa yiba uwo
natukumeta mée yoka" see menaa kuwa ikii mée ena me se wegamaayaa.

1:8 1Tes 5:23-24 **1:10** Plp 2:1-4

16 Ani me Stepanus tukuguu to okoo miya uwo yatukumema ii see kuwa anii eto
nekeenega kiya ani me apanaa bagee uwo yatukumeta see kuwa anii ewo.
17 Kristus me "Mée uwo yatukumese yoka pooi" see kuwa nasiino taa. Wa me
doometa menaa kuwa "Nadoonaase yoka pooi" see naseta. Anii kuwa menaa
yadoonaaka kuwa ko mée me ipii ma wegayaa-wegayaa see see yadoonaaka se.
Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa otoopa wuutu-waatu siyaa
naadi anii mée me ipii ma enaataa se wegayaa.

Mée me ipii wa too, Ogatamee me ipii wa too see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa ko okoo pedeo yaato
peegee taa see bagee yuwa me gaano, 'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too' see
gaageekea. Kiya inii Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaabuu seta bagee yuwa
gaayu ko kuwa Kristus kaa menaa kuwa Ogatamee Wa me pesee see menaa ii see
kuwa inii gaawoo see.
19 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Dimi ipi see bagee okoo me ipi see dimii mee Ani me ewo yakiyaapa,
bedaa mée me ipii kuwa miya Ani me yataa kiyaapa" see aseta, see menaa
ebeamaata. *Yes 29:14*
20 Mée me ipii kuwa Ogatamee me kisee peedi yakiyaata kemaata dimi ipi see bagee
kuwa kayoo? Musa me menaa ipi see bagee kuwa kayoo? Magaa da kaa ipi kaa
wegaa-wegaa taa see bagee apanaa yuwa kuwa miya kayoo? Kuwa magaa da kaa
ipii kuwa imi taa, Ogatamee me dimi taa see bagee me ipii mokoo yakiyaata, se maa?
21 Mikee, magaa da kaa bagee okoo me ipi see menaa kuwa doodoo Ogatamee mee
ipi kaano taa. Ogatamee Waa ko ipi yago Mée kemaata Wa me Kristus kaa menaa
eeweganaa see kaa too mée daagimaa peeyaabuu taapa see gaata, apanaa bagee me
Anii se naipi kaapea see dimii mee miya gaata. Mée me gaano, 'Kuwa dimi taa see
bagee me menaa too' see gaata kiya Ogatamee me kuwa menaa mikee gaayaa bagee
kuwa too daba daagimaa peeyaano daamaa, ede see gaata.
22 Yahudi bagee yuwa me wegaano, "Dimi nagii-nagii agiyoo ma enaataa gaayu too
mikee menaa ii see gaayaa" see wegageekea. Bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
me wegaano, "Mée me ipi kaa menaa too mée eewegayu too mikee menaa ii see
gaayaa" see wegagee siyaa.
23 Kiya inii gaayu ko Kristus mee daba, peedi ekeata kaama Waa piya bokoo to kaa
mée yaboota menaa kuwa inii yaweganaa siyaa. Kuwa menaa kuwa Yahudi bagee
yuwa me yiino esee be kegea. Bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me gaano, 'Dimi
taa see bagee me menaa yuwa too' see gaagea.
24 Kiya okoo Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa kisee dimii se
gaayaa. Okoo Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo me
gaano, 'Kristus doodoo Ogatamee Wa me pesee ma, Wa me ipi dimii ma kuwa ebo ii'
see gaayaa.
25 Mee ko magaa da kaa ipi see bagee yuwa me Kristus kaa menaa kuwa 'Daba see
bagee me menaa too' see gaayaa kiya Ogatamee Wa me daba see menaa kuwa miya
kuwa esee ipi see menaa, magaa da kaa ipii kuwa asii ipii. Bedaa omaago see bagee
me gaano, 'Dabaa see menaa too' see gaayaa kiya kuwa Ogatamee Wa me dabaa see
menaa kuwa miya esee pesee, magaa da kaa pesee kuwa asii pesee ii see kuwa inii
daamaa nekeeniyaa.
26 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii Ni paagoo nameei see kiseta kuwa daamaa
nekeenii. Wa me kisee kiseta kaboo ikii yupii magaa da kaa ipi dimi-pami kuwa ipi
see bagee eebaa taa, ebo bagee miya eebaa taa, ekaa yago bagee miya eebaa taa.

1:18 Rom 1:16 **1:26** Mat 11:25

27 Kiya Ogatamee me kisee taa see bagee yuwa daamaa wigintaata. Kuwa ko magaa
da kaa bagee me gaano, 'Kuwa dimi taa see bagee yuwa too' see gaayaa kiya Wa me
kuwa magaa da kaa dimi ipi see bagee kuwa dimi ego weda kiyaano see naadi kuwa
dimi taa see bagee yuwa daamaa wigintaata. Bedaa magaa da kaa bagee me gaano,
'Kuwa dabaa see bagee yuwa too' see gaayaa kiya Wa me kuwa omaago see bagee
kuwa ego weda kiyaano see naadi kuwa dabaa see bagee yuwa daamaa wigintaata.
28 Bedaa kisee miya magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa daba, peedi see bagee
yuwa too' see gaayaa kiya kuwa omaago see wegagee siyaa bagee kuwa Wa me aii
daba, peedi see bagee yuwa too yaekeasiino see naadi okoo me daba, peedi ekeata
bagee kuwa Wa yaato daamaa wiginegeeta.
29 Wa me kisee bagee yuwa daamaa wigintaata kemaata mée ena ma Wa paagoo
ebo poga-poga menaa se wegayaa, iyo.*
30 Ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa kuwa Ogatamee Wa me too
kiukuwaaniyaata agiyoo. Kristus mee ko Ogatamee me ipi dimii mee inii daamaa
mée deeyaata Mée. Kristus doodoo too inii sikii, inii topoo see mée deeyaa. Wa me
too inii me pedeo iyee-payee yuwa mée yawigintagaa taa see Mée. Wa me too inii
Ogatamee ma menaa yuwa mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaano
Mée.
31 Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata idukaa ebeamaata menaa
ena ko kisee: "Ebo poga-poga taa see bagee kuwa okoo ekaato apaagee see se kiya
Tuhan mee kaa too yaapaagee taano daamaa" see menaa ebeamaata.

2

Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa kuwa Paulus me mée me ipi see menaa ma enaataa eewegaano taa see nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii petamanii ikii paagoo meemaata kaama Ogatamee me
idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa too anii daamaa kiiwegama.
Kuwa menaa kuwa anii ebo bagee me wegaa-wegaa see see kiiwegaano taa, mée me
ipii kuwa ma enaataa miya kiiwegaano taa.
2 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ni me dimi daata menaa mee ko kisee: 'Anii
apanaa menaa se eewegaapa, Yesus Kristus kaa menaa kuwa too, Waa daba, peedi
ekeata piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama mée yaboota menaa kuwa doodoo
too eewegaapa' see kuwa anii gaama.
3 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo anii dabaa, weda, totomo, kisee maamaa
koo segee sema.
4 Ni me kiseta menaa ma, ni me kiiwegagee seta menaa ma kuwa ko mée me ipi
dimii ma enaataa se kiya Roh me pesee ma enaataa kemaata ii see kuwa ikii me awee
da kaa nekeensea naadi kiiwegagee sema.
5 Mee ko ikii me 'Mée me ipi see menaa kaa mée eewegataaki yoka' see nagaata
kaama Kristus kaa dimi maataasea naadi kiiwegama se kiya Ogatamee Wa me pesee
da mee kaa too ikii Kristus kaa dimi maataasea naadi kiiwegagee sema.

Ogatamee me ipi see dimii mee kaa menaa

6 Kisee kiya inii miya dimi ipi kaa menaa kuwa eewegataa see. Okoo Kristus yiba
daamaa iyawoo naadi ipi see bagee yuwa paagoo inii kisee ipi kaa menaa kuwa
daamaa eewegataa see. Kiya inii magaa da kaa ipii kuwa ma enaataa eewegaakee se,
inii eto mee begaa kaa ebo bagee me ipii kuwa kaa miya se. Kuwa bagee uduma taa
kedaa taatagea.

---

* **1:29** Ebo poga-poga menaa kuwa ko kisee: "Anii dimi ipi, anii ebo bagee kemaata Ogatamee A me daamaa nawigintaage" see menaa kuwa. Kiya kisee menaa kuwa se wegayaa, iyo. **1:31** Yer 9:23-24 **2:5** 2Kor 4:7

7 Kiya inii gaayu ko inii Ogatamee me ipi see menaa kuwa eeweganaa siyaa. Kuwa
ipi see menaa kuwa ko Ogatamee me idukaa kaama booniwoo naadi awee da kaa
kiyaano taa menaa, agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa miyoo Wa me inii mée
gaataata kaama "Okoo ebo, okoo asii-sege siyaabuu taata" kisee ipi kaa wegataata
menaa kuwa.
8 Eto mee begaa kaa magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa kuwa menaa nekeeniyaa
bagee ena ma taa. Nekeenta naaki mee Wa too ebo, Wa too asii-sege see Mée Tuhan
mee piya bokoo to kaa paku se wugiyaa.
9 Okoo se nekeenegea kiya idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Emaa me diino taa see agiyoo waa,
apa me yiino taa see menaa waa,
dimi yiba gaamagaano taa see menaa waa,
kuwa daamaa agiyoo kuwa uduma Ogatamee me idukaa kaama ipiipii seta.
Kuwa ko Waa epa gaayaa bagee kuwa kaa 'Anii kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu
taata' see gaata kaama okoo kaa daamaa yaipiipii seta" *Yes 64:4*
see menaa ebeamaata.
10 Mikee, Ogatamee me kuwa idukaa kaama dimi ipi kaa mée yaipiipii seta agiyoo
yuwa kaa menaa kuwa eto Roh doodoo inii paagoo awee da kaa mée yakiyaami. Roh
me uduma agiyoo uduma ipiipi deetaa see kaa esee ipi see Mée yoka Ogatamee yiba
boonemaata menaa kuwa miya Waa esee ipi.
11 Mée tomaa gaayu ko mée waa ena, waa ekaato dimi yiba koogo gaayaa yuwa
kuwa mee mée to too ipi, se maa? Mee mokoo miya Ogatamee Wa me dimi yiba
koogo gaayaa yuwa kuwa mée uduma ewo, Ogatamee me Roh Wa me too ipi.
12 Eto ko inii magaa da kaa iyee kuwa masegea se kiya Ogatamee paagoo kaama eseta
Mée Roh mee too masegea. Ogatamee me inii kaa aii mée manta agiyoo kuwa uduma
inii daamaa nekeeniino see naadi Roh mee masemaagea.
13 Inii kuwa menaa kuwa yaweganaa see. Kiya inii kuwa menaa kuwa mée me
ipi kaa mée tupiyaa menaa kuwa ma enaataa yaweganaa see se kiya Roh me mée
tupiyaa menaa kuwa doodoo too yaweganaa siyaa. Kuwa Roh me menaa kuwa inii
me okoo Roh maseta bagee yuwa paagoo daamaa ipiipi ase-manee segee siyaa.
14 Roh taa see bagee kuwa okoo Roh me menaa se masemaayaa. Okoo me gaano,
'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too' see gaayaa, okoo kisee se nekeeniyaa. Roh
agoo see bagee kuwa me too Roh me menaa ii see nekeeniyaa.
15 Roh agoo see bagee kuwa okoo me kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa,
kisee ipi kaa daamaa wiginiwoo siyaa. Kisee bagee kuwa mée me okoo kaa pedeo
menaa si yawegayaa.
16 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Tuhan Wa me dimii kuwa ipi see mée ena agoo ye?
Waa mena tupi-manee siyaa mée naa maamee naa ya?" see menaa ebeamaata.
Yes 40:13
Kisee bagee taa kiya inii gaayu ko Kristus Wa me dimii kuwa inii agoo.

3

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawigineesi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo mena kiiwegagee sema kuwa ko Roh yago
bagee paagoo eewegayaa see see mokoo anii kiiwegaano iyo. Magaa da kaa iyee
kaa umiwoo, toowoo taa see bagee paagoo eewegayaa see see mokoo anii kiiwegagee
sema. Kristus yiba iyawoo taano taa see bagee yuwa paagoo, baayee yiba yogaa yuwa
paagoo eewegayaa see see mokoo anii kiiwegagee sema.

2:14 Yoh 14:17, Rom 8:7 **3:1** Ibr 5:12-14

2 Ikii naano agiyoo kuwa eboo see agiyoo se noomaayaa yoka anii kisee agiyoo
kuwa kiniino taa, ama too kineema. Eto miya ikii yoga mokoo yoka ebo menaa se
masemaayaa.
3 Ikii magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa yoka iyo. Mee ko
ikii yupii anii naaki ou see dimii kaa aakago-maakago, aawisi-maawisi, kisee koo
segeekea. Kisee kemaata ikii magaa da kaa iyee-payee kuwa masemaata kaama aii
ewo see bagee yuwa mokoo toogeekea ii see kuwa kideeyaa, se maa?
4 Mee ko ikii mée ena me wegaano, "Anii Paulus yaato bagee", bedaa mée ena me
wegaano, "Anii Apolos yaato bagee" ikii kisee aawegaa segeekea. Kisee menaa kuwa
kaa ikii miya magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa mokoo, se maa?
5 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Apolos mee kaasee mée to naadi kaama ikii wa
yaato peanegea ya? Bedaa anii Paulus miya anii kaasee mée to naadi kaama ni yaato
meanegea ya? Apolos ma enaa ko agiyoo aii yaokagee see bagee wiya too. Tuhan
me enaa paagoo "Aa kisee agiyoo naukuwaai, aa kisee menaa naweganaa taai" see
kuwa enaa mée asimi. Enaa me kiiwegame menaa kuwa me ikii Yesus mikee nao see
gaamea.
6 Piya kabagaa da wiyaa mokoo anii petamanii ikii paagoo mena kiiwegama. Mee
kabagaa da uwo kabagegee siyaa mokoo Apolos me miya kitopegee simi. Kisee kiya
iyayaano mee ko Ogatamee Wa me too.
7 Kabagaa da weta mée waa miya peedi, uwo kabagegee seta mée waa miya peedi,
iyayaano Mée Ogatamee Wa too ebo.
8 Kabagaa da wiyaa mée to ma, uwo kabagiyaa mée to ma ekea ena doodoo. Ekea
me ukuwagee seta agiyoo yuwa doodoo ekea me ukuwataa to mokoo da wa too, wa
too masiitagea.
9 Enaa miya kisee. Enaa ko Ogatamee me agiyoo epo enaataa yaokagee see bagee
wiya. Ikii ko Ogatamee me bugii da mokoo, Ogatamee me maataata ee to mokoo.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me ee to ebea-ebea menaa

10 Ee maataa see mée to me ee kabo daamaa ipi kaa maayaa mokoo anii miya
Ogatamee me ni kaa aii nadootaata pesee da kuwa me anii petamanii ikii paagoo
mena daamaa ipi kaa kiiwegama. Bedaa kiyoo kaama ee maataa see bagee me
kaboo da wodoo magaatoo siyaa mokoo apanaa bagee miya ikii paagoo mena
kiiwegageekea. Kisee kiya ee maataa see bagee daamaa ipiipi see ee maayaa mokoo
mena wegataa see bagee yuwa miya okoo mée gakata daamaa ipiipi nekeeniino gaano
pedeo.
11 Kuwa ko kabo ena too too tupi, mee ko Yesus Kristus mee. Wa too kabo maataata
tupi yoka apanaa kaboo ena ma se maayaa.
12 Wa me menaa yawegataa see bagee yuwa okoo me mee kaboo da wodoo taa
magaatoo siyaa. Okoo mée noonaa me emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo
edaakee omaa ma, kisee agiyoo kuwa me kaboo da wodoo taa magaatoo siyaa. Bedaa
mée noonaa me aii piya waa, baa boo wii keta yuwa waa, apanaa boo wii keta yuwa
waa, kisee kuwa biyaa me pooniyaa agiyoo yuwa masegeeta magaatoo siyaa.
13 Okoo mée gakata ee maataata kaama wodoo Tuhan Waa biyaa ma meetagi
naagoo Wa me kuwa ee yuwa biyaa me pooneapa ye, se pooneapa ye, kisee awee
da kaa kisi naadi biyaa iyee taatagi. Biyaa iyee siyaa naaki mée ena-ena okoo me
magaatoo seta yuwa daamaa, pedeo see kuwa awee da kaa kaata.*

3:6 Yes 55:10-11 **3:9** Ep 2:20-22, 1Pet 2:4-6 * **3:13** Mena wegataa see bagee okoo Yesus me menaa too daamaa wegawoo, tupiwoo siyu ko yeekee bagee miya daamaa pesee kiwoo, ebo kiwoo siyaa, pesee see ee maawoo siyaa mokoo ebea-ebea. Ee kaboo da ena too too yoka má menaa wegataa see bagee gaayu ko yeekee bagee yuwa miya pedeo kedaa siyaa, biyaa me pooniyaa see ee maayaa mokoo ebea-ebea.

14 Kisee mée waa ena, wa me magaatoo seta yuwa biyaa iyee siyaa naaki se poonta
kaama daamaa tuyu ko wa me daamaa wegawoo setaa to mokoo da masiitagi.
15 Kiya wa me magaatoo seta yuwa kuwa biyaa me pooniyu ko waa daba daagimaa
pootagi kiya wa me ukuwataa to mokoo da se masiitagi. Mée ena biyaa yiba kaama
agiyoo tapoo pudumemaa peeyaa see see waa miya kisee mée to kaatagi yoka kabo
magaatoo siyaa kuwa ipiipi nekeenii.
16 Ikii ko Ogatamee me ee, Wa me Roh mee ikii yiba kiitoogeeki, see kuwa ikii ewo
ye?
17 Ogatamee me ee mee ko Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see ee
mee. Ikii miya kisee mokoo see ee yoka mée waa ena me Ogatamee me ee mee
pedeo yakiyaayu ko mee mée to waa miya Ogatamee me pedeo kiyaatagi.†
18 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka gaai. Ikii yupii mée waa ena me kuwa magaa da
kaa bagee me ipii kuwa 'Anii ipi see mée yoka' see gaapi kepa ko waa ekaato deebaaki.
Waa esee mikee ipi see mée kaano see gaayu ko waa magaa da kaa bagee emaa dagii
da kaa dimi taa see bagee ena mokoo kaano daamaa.
19 Mikee, kuwa magaa da kaa bagee me ipii kuwa gaayu ko Ogatamee me gaano,
'Dimi taa see bagee me gaayaa-gaayaa yuwa too' see gaayaa. Mee see see idukaa
ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Dimi ipi see bagee okoo dimi ipi kaa mée
deebaa siyaa kiya Ogatamee me okoo kupi kaa gadiiniyaa mokoo" see menaa
ebeamaata.
20 Bedaa mena ena miya kisee: "Dimi ipi see bagee okoo me gaayaa dimii kuwa
Ogatamee ipi. Wa me 'Kuwa aii dimii, aii menaa too' see gaayaa" see menaa
ebeamaata.
21 Kisee kemaata ikii eto kaama wodoo ebo poga-poga kaa "Anii ko mee mée mee
yaato bagee, anii ko mee mée mee yaato bagee" see wegataa see menaa kuwa ekeasii.
Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ikii epoo bagee kesea naadi kineeta. Kuwa
ko
22 Paulus ma, Apolos ma, Kepas ma kuwa miya daamaa kineeta. Bedaa uwoo to,
magaa to uduma miya kineeta. Umiyaa, tuyaa miya, booyaa miya, eto kiipaa tuyaa
agiyoo miya, iminookaa agoo kaata agiyoo miya kuwa uduma Wa me too ikii nekee
kiekeata agiyoo yuwa. Kuwa uduma ikii epoo bagee kegea.
23 Ikii epoo Mée mee ko Kristus mee, bedaa Kristus epoo Mée mee ko Ogatamee
mee yoka ikii aawiginee see se.

4

Paulus ma, Yesus me menaa yadoonaa seta bagee apanaa yuwa ma okoo kaa menaa

1 Inii ko Kristus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa, Ogatamee me idukaa kaama
awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa daamaa nadoonaasi naadi inii kaa mée
yaekeata bagee yuwa, see kuwa ikii me inii kisee bagee ii see mée nekeenii.
2 Okoo kisee-kisee naukuwasi naadi ekeata bagee yuwa gaayu ko okoo me eboo me
agiyoo yuwa se ekeata daamaa yaukuwaano too see bagee yuwa ii see kuwa diino
gaano pedeo.
3 Anii miya kisee kiya ikii me anii kisee daamaa yaokagee see mée yoka see kuwa ni
kaa nawegayaa miya, anii kisee pedeo yaokagee see mée see nawegayaa miya kuwa
menaa uduma peedi, maa menaa se. Mena pekataa see bagee yuwa me kisee ni

3:16 Ep 2:21-22 † **3:17** "Roh mee ikii yiba kiitoogeeki" see menaa mee ko inii Ogatamee me ee yoka Roh mee inii yupii mée eetoogeeki. Kuwa má menaa wegataa see bagee kuwa okoo me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ukuu baaniyaayaa, kisee aawiginee siyaabuu naadi kaama pedeo kiyaayaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.
3:18 Gal 6:3 **3:19** Ayb 5:13 **3:20** Mzm 94:11

kaa nawegayaa miya anii se gaagaa taapa. Bedaa anii ekaato miya ni me ukuwaano
agiyoo kuwa daamaa, pedeo see kuwa anii se wegayaa.
4 Mikee, ni kaa pedeo menaa agoo see kuwa anii ewo. Anii kisee menaa ewo kiya "A
kaa pedeo menaa taa" see nawegayaa see mée mee ko anii ekaato se. Ni kaa daamaa,
pedeo see nawegataa see Mée mee ko Tuhan Wa me too.
5 See kemaata Tuhan wiyaagoo meeno taa kaboo "Waa kisee mée, waa kisee mée"
see menaa kuwa ikii si yawegaai. Mée me digiyoo yiba koogo ukuwata agiyoo kuwa
Tuhan me awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa mée gakata okoo me koogo gaata dimii
yuwa miya Wa me awee da kaa yakiyaatagi. Kuwa kaboo da mée gakata okoo kaa
yaapaagee siyaa menaa yuwa kuwa Ogatamee me mée yawegaatagi.

6 Neebee nokaa yuwa, ni me kuwa kisega menaa kuwa ko anii ma, Apolos ma
enaa wiya kaa menaa kuwa kisega. Enaa me daamaa umiyaa, tuyaa kuwa ikii me
mée deeta kaama ikii miya Ogatamee me ebeamaata menaa yuwa kuwa doodoo too
daamaa tupiwoo, umiwoosea naadi kisega. Mee ko ikii me "Aa mee mée mee yaato
bagee kiya anii gaayu ko mee mée mee yaato bagee" see kuwa ikii ebo poga-poga see
kaa se aawegaasea naadi anii kuwa menaa kisega.
7 Eto ani me ikii yupii ebo poga-poga see bagee paagoo kisiino ko: Apanaa bagee
kuwa peedi, a too ebo see kaekeata mée mee maamee? A kaa daamaa kaekeata agiyoo
kuwa a me aii masiino taa agiyoo ena agoo ye? Kuwa uduma aa aii kaneeta agiyoo
yoka kaasee kaa aa daamaa aii masiino taa mokoo naadi ebo poga-poga taake?
8 Ikii me 'Anii uduma sikii, anii taa agiyoo ena ma taa, anii senawii mokoo' see dimii
gaagea ye? Ikii inii kaa mée tabogeano taa kaa ikii too magaa da kaa ebo tookee bagee
mokoo kepea ye? Ikii mikee magaa da kaa ebo tookee bagee kepea naaki inii miya
ikii ma epo enaataa ebo kiituyaa. Kiya taa.
9 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaayu ko Ogatamee me inii esee daba,
esee peedi see bagee yuwa mokoo awee da kaa mée kiyaata, anii kisee gaaga. Pedeo
bagee yuwa boosi naadi menaa okoo kaa yawegamaata kaama kisee boogea, kisee
boogea kuwa magaa da kaa bagee me aii diitoo taa siyaa see see mokoo inii miya
kisee daba, peedi see bagee mée ekeata. Mée yuwa miya, malaikat bagee yuwa miya
okoo me inii kisee bagee mokoo mée ekeata kaama aii mée diitoo taa siyaa.
10 Inii Kristus yaato bagee kemaata apanaa bagee me 'Okoo dimi taa see bagee
yuwa too' see mée gaagea. Kiya ikii gaayu ko mée me ikii kisee se kigaagea ye? Ikii
Kristus yaato bagee kemaata mée me 'Okoo dimi ipi see bagee yuwa ii' see kigaagea
ye? Bedaa inii dabaa see bagee kiya ikii me ko 'Inii omaago see bagee yuwa' see
dimii mee ikii ekaato gaagea ye? Bedaa inii gaayu ko mée me daba, peedi mée ekee
segeekea kiya okoo me ikii too ebo kiekee segeekea ye?
11 Idukaa kaama kenaagoo too inii naano agiyoo ma, naano uwoo ma kuwa sikii
taa kemaata inii naadi ma umiwoo, toowooke. Inii me dokaa kuwa miya sikii taa,
inii mée me mée dakamegee segeekea, inii daamaa umiino yoo miya taa.
12 Apanaa bagee see see inii miya yagaa me kana ma agiyoo ukuwageeke. Mée me
mée wisiniyaa kaboo inii daamaa menaa too eewegataa. Mée me mée wegee-wegee
siyaa kaboo inii dimi animaata koogo totaa.
13 Mée me mée badiyaa miya inii daamaa dimii kaa eewegataa. Magaa da kaa
bagee me inii tadoo to too mokoo mée deegea, mée me inii tameepeasiyaa agiyoo da
mokoo mée ekeasegea. Inii eto miya mée me kisee mée ekee taa see bagee yuwa.

14 Anii kuwa menaa kiebeaga kuwa ko ikii ego weda kikiyaano see naadi se kiya
ikii ni me epa see yogaa yuwa mokoo daamaa kitupiino see naadi kiebeaga.

4:7 Yoh 3:27 **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Luk 6:28, Rom 12:14, 1Pet 3:9

15 Mikee, Kristus yiba ikii mena kitopetaa see bagee mée eebaa, mée sepuluh ribu
mokoo waa naa agoo kiyaa miya ikiitaagi nokaa mée eebaa taa. Anii Kristus Yesus
me menaa kiiwegagee seta doodoo anii Wa yiba ikiitaagi mokoo keta.
16 Kuwa me kemaata anii maamaa kisiino ko: Ni me ukuwaa-ukuwaa, umii-umii
kuwa ikii miya ukuwawoo, umiwoo taai.
17 Anii kuwa kaa menaa kuwa kisi-maniino see naadi ani me Timotius mee ikii
paagoo "Pe-naasii" see asema. Waa ko ni me esee epa see yogaa mokoo. Tuhan me
agiyoo kuwa wa me se ekeata daamaa yaukuwaano too see mée. Ni me Kristus yiba
daamaa umiwoo, toowoo taa see iyee da mee wa me ikii daamaa nekeensea naadi
kisi-manee taapi. Mee iyee da mee anii kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
tupi-manee senaa see.
18 Ikii mée noonaa me nagaano, 'Waa se meepi yoka emaa se wugii' see nagaata
kaama ebo poga-poga dimii kaa toogeekea.
19 Kiya Tuhan me daamaa, ede see gaapi ko anii ikii paagoo moga kimeepa.
Meemaata kaama kuwa dimi ebo see bagee kuwa okoo mena too aii wegataa see
bagee ye, mikee Ogatamee me pesee mee agoo see bagee ye naadi anii yadiipa.
20 Mee ko Ogatamee Waa pesee, Waa ebo totaaki ii see nekeeniino kuwa ko mée
me wegayaa menaa kuwa me too se kiya Wa me pesee da ma epo enaataa gaayu too
nekeeniyaa.
21 Anii ikii paagoo kimeekee kuwa ko anii mapea dimii ma dogaano ede kegea ya?
Anii kagoo kaa kopaa ma ikii paagoo kimeekee naa daamaa ye, anii ikii kiepa nao
naadi adumeta dimii ma ikii paagoo kimeekee naa daamaa ye?

5

Yesus mikee gaayaa bagee yupii tobaaka seta mée to kaa menaa

1 Ikii yupii otoopa api doonaa see mée agoo see menaa kuwa mée me niiwegamea.
Kuwa ko ikii paagoo mée waa ena me nagamee woga yamasemaata kaama epo
omegeekea see menaa kuwa. Kisee pedeo agiyoo kuwa Ogatamee ewo see bagee
miya se koo siyaa kotoo.
2 Wa me kisee pedeo koo taaki kiya ikii ebo dimii gaataakea. Ikii kisee dimii se kiya
ikii me sooi, yaai naadi dimi gaagaa, dimi mena boodi ebo kaano kuwa too daamaa,
se maa? Bedaa ikii epo enaataa kutuu taa siyaa kaboo mee pedeo koo taaki mée to
"Aa se naatooi" see aseekee miya daamaa, se maa?
3 Anii má yaato maga beesekaa topa kiya dimi mena yaato ekaapa, ikii paagoo topa.
Anii ikii paagoo kiitotaaka mokoo yoka mee pedeo kotoo ukuwataaki mée to mee waa
kisee mée to yoka, see kuwa ani me kisee yaekeasega.
4 Ikii epo enaataa inii epoo Mée Tuhan Yesus ekaa yiba kutuu taa siyaa kaboo anii
miya dimi mena yaato ikii ma enaataa kiituyaa, bedaa inii epoo Mée Tuhan Yesus
me pesee da mee miya ikii ma enaataa kiituyaa yoka
5 mee pedeo kotoo ukuwataaki mée to waa má yaato pedeo kisi naadi waa Iblis
paagoo yaekegatagaano gaano pedeo.* Tuhan meetagi naagoo waa dimi mena yaato
daba daagimaa peesi naadi waa kisee yaekegatagaano daamaa.
6 Ikii me ebo dimii mee pedeo yoka daamaa nekeenii. Ragi yeeyee peenaa too agoo
kiyaa miya roti kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa, see menaa mee ikii ewo ye?
7 Ikii ko ragi yeeyee imi taa kiyaa see roti mokoo see bagee yoka eto ko ikii gipii
see roti kemoo to mokoo bagee kesea naadi kuwa ikii paagoo ragi yeeyee nuku

---

4:20 1Tes 1:5 * **5:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko wa me maa da yiba pedeo iyee da mee taa kisi naadi waa Iblis paagoo yaekegatagaano, see menaa mee. Mee ko wa me 'Anii kaasee agiyoo koo sepa yaai' see gaasi naadi yaekegatagaai, see menaa mee. **5:5** 1Tim 1:20 **5:6** Gal 5:9

kiyaa yuwa tameepeasii. Mikee, Paskah naagoo domba wodaa ena wugimaata kaama
Ogatamee paagoo ekega-manee siyaa see see Kristus Waa miya Waa ekaato inii kaa
kisee mée yaekegataata.
8 Kuwa me kemaata eto ko Paskah naagoo ukuwayaa-ukuwayaa kuwa inii miya
kisee niiukuwaai. Kiya ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa ma enaataa see se. Kisee ragi
yeeyee kuwa ko se-pedeo, we-pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa ebea-ebea yoka ekeasii.
Inii ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti noowoo siyaa kuwa mokoo niideewoo
taai. Kuwa roti kuwa ko pedeo taa, mikee dimii, mikee menaa ebea-ebea kuwa.†
9 Anii miyoo taa ikii paagoo kiebeamaama kapogee mee yiba ni me kisema menaa
kuwa ko kisee: Okoo otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo taa see bagee
kuwa ikii okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi, see menaa kisema.
10 Kuwa ni me kisema menaa kuwa ko magaa da kaa kisee otoopa aadoge-maadoge
bagee yuwa uduma paagoo ikii se eetooi naadi kisema menaa se. Bedaa okoo mée me
agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee bagee ma, mée deebaa naadi oma yanookee
bagee ma, makapaa ogatamee kaa dimi magaakee bagee ma, kisee magaa da kaa
bagee kuwa ikii okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi, see menaa kuwa miya anii
kisiino taa. Ikii uwoo to, magaa to uduma ekeata kaama kisee bagee taa see magaa
kaa peegea gaayu too ikii okoo paagoo se eetuyaa.
11 Kiya eto ko ni me kiebeano menaa kuwa ko kisee: Magaa da kaa pedeo koo
taakea bagee uduma paagoo se eetooi see kiseekee se kiya mée waa ena me "Anii
Yesus yaato bagee" see menaa wegagi kiya waa tobaaka taakee mée, kisee mée to
gaayu ko wa sekaataa se peenaa taai, se eetooi. Bedaa okoo me "Anii Yesus yaato
bagee" see wegagea kiya mée me agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee mée yee,
makapaa ogatamee kaa dimi magaakee mée yee, mée badeekee mée yee, uwo kaa
boomagaa see mée yee, mée deebaa naadi oma yanookee mée yee, kisee Kristus yaato
poga-poga see bagee kuwa nekeenii. Kisee bagee kuwa ikii epo enaataa naano agiyoo
kuwa miya se eenaai.
12 Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko anii okoo kaa menaa kuwa daamaa,
pedeo see kuwa si yawegayaa see mée. Kiya kuwa ikii paagoo Yesus mikee gaayaa
bagee kuwa gaayu ko okoo kaa menaa kuwa daamaa, pedeo see kuwa yawegayaa
bagee kuwa ikii me too, se maa?
13 Kuwa Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko okoo kaa menaa kuwa
daamaa, pedeo see kuwa Ogatamee Wa me too yawegaatagi. Kiya ikii gaayu ko
Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Pedeo kotoo
ukuwataaki mée mee ikii paagoo se tuyaai, abagaai" see menaa ebeamaata.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yupii mena agoo see bagee yuwa kaa menaa

1 Ikii paagoo mée ekea wiya aawisii seta kaama mena agoo kiyaa kaboo ikii dimi
weda taa ma Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa paagoo mena mée yadaakomeesi
naadi peegeekea kuwa kaasee kaa ya? Ikii kaasee kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo se peegeekea ya?
2 Iminookaa magaa da kaa bagee uduma okoo kaa menaa kuwa Yesus yaato bagee
yuwa me daamaa, pedeo see kuwa yawegaatagea, see kuwa ikii ewo ye? Mikee, ikii
me kuwa magaa da kaa bagee uduma okoo kaa ebo menaa kuwa daamaa, pedeo see

5:7 Kel 12:5-15 † **5:8** Paskah naagoo Israel bagee okoo me ee yiba ragi yeeyee topa yuwa uduma tameepeata kaama ragi taa see roti kuwa too unu petoo noogee seta. Paulus me "Ikii paagoo ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa tameepeasii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko pedeo dimii, pedeo agiyoo peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa mee. Mee mokoo miya ikii kutuu taa see yoo kisee pedeo kotoo ukuwataakea bagee ma epo enaataa se tuyaai naadi menaa mee. **5:13** Ul 13:5

kuwa yawegataa see bagee kaatagea yoka eto mee ikii paagoo Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa me peedi menaa-panaa kuwa miya ikii me too yawegaano sikii taa ye?
3 Malaikat bagee yuwa okoo kaa menaa kuwa miya inii me daamaa, pedeo see kuwa
yawegaatagea, see kuwa ikii ewo ye? Inii kisee ukuwaatagea yoka eto mee begaa kaa
miya inii paagoo peedi menaa kuwa apanaa bagee me se kiya inii me too yawegayaa,
se maa?
4 Mikee yoka ikii yupii mée ekea wiya aawisii seta kaama mena agoo kiyu ko ikii
kaasee kaa Yesus mikee se gaayaa bagee paagoo kuwa menaa mée yadaakomeesi
naadi peegeekea ya?
5 Kuwa kisega menaa kuwa anii ikii ego weda see dimii mee gaasea naadi kisega.
Ikii yupii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa aawisii siyaa menaa kuwa yadaakumiino
dimi ipi see bagee ikii paagoo ena ma taa ye?
6 Kiya ikii Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena me Yesus mikee gaayaa bagee
mée ena ma ekea mena agoo naadi kaama Yesus mikee se gaayaa bagee paagoo ekea
aawisi-maawisi siyaa kuwa yaai.
7 Ikii yupii kisee aawisi-maawisi menaa kuwa me ikii daba, peedi see bagee yuwa
too ii see kuwa awee da kaa kiyaabuu siyaa. Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa me
ikii kisee kidiino ko pedeo yoka ikii yupii mena agoo see bagee yuwa okoo me kuwa
menaa aii yaekeasiino too daamaa, se maa? Ikii mée waa ena me ikii mée ena ma
deebaa naadi oma yanuyaa miya kuwa waa ma menaa yuwa aii yawisintagaano too
daamaa, se maa?
8 Kisee ukuwaano daamaa kiya ikii se ukuwageekea. Ikii Yesus yiba ena kenaa
bagee kiya ikii topoo see dimii mee taa kemaata aadeebaa see too koo segeekea.
9 Pedeo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi
naagoo okoo epo enaataa se tootagea, see kuwa ikii ewo ye? Ikii ekaato deebaa
taapea yoka daamaa nekeenii. Okoo otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo
senaa see bagee ma, makapaa ogatamee kaa dimi magaakee bagee ma, tobaaka taakee
bagee ma, api-api see koo taa see bagee ma,
10 oma maseekee bagee ma, mée me agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee bagee
ma, uwo kaa boomagaa segee see bagee ma, mée badeekee bagee ma, mée deebaa
naadi oma yanookee bagee ma, kisee ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee Wa too
ebo mée eetoowoo taatagi naagoo okoo epo enaataa se tootagea.
11 Ikii mée noonaa idukaa kisee agiyoo ukuwagee seta. Kiya eto ko ikii me pedeo
yuwa kuwa Ogatamee me kiwetogekomeeta kaama ikii daamaa wa too kiwigintaata
bagee yuwa kikiyaata, kisee Wa me ikii sikii kikiyaabuu seta. Kuwa uduma inii epoo
Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me pesee see ekaa da mee me inii me Eboo Ogatamee
Wa me Roh mee doodoo ikii kisee daamaa kikiyaabuu seta.

Mée maa da mee otoopa se doonaa taai naadi menaa

12 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko daa see agiyoo taa yoka anii agiyoo uduma
daba ukuwayaa" see wegageekea. Kiya kuwa daba ukuwayaa agiyoo kuwa ko inii
daamaa mée kiyaakee agiyoo kuwa uduma se. Anii gaayu ko anii kuwa agiyoo miya
daba ukuwayaa kiya okoo me kisee menaa kuwa anii ma aagadi taano be.*
13 Bedaa mée me wegayaa menaa ena miya kisee: "Naano agiyoo kuwa kadapoo
yiba seemisi naadi agoo kiyaata, bedaa kadapoo to mee miya naano agiyoo masisi
naadi agoo kiyaata. Kisee kiya naano agiyoo ma, kadapoo to ma ekea paaya Ogatamee

---

6:7 Mat 5:39-40 **6:10** Gal 5:19-21, Ep 5:5 **6:11** Tit 3:5-7 * **6:12** "Kisee menaa kuwa anii ma aagadi taano be" see menaa mee ko mée me "Kisee daamaa, kisee dagu yoka ukuwaai" see wegayaa agiyoo kuwa Paulus wa me miya daba ukuwayaa kiya kuwa agiyoo noonaa se ukuwaano miya daamaa. Kisee kemaata mée me "Uduma dagu yoka ukuwaai" see wegayaa menaa kuwa Paulus waa ma aagadi taano kuwa be kaa se wegayaa.

me taa kiyaatagi" see menaa kuwa miya mée me wegayaa. Kiya mée maa da mee
ko kisee otoopa agoo kiyaata agiyoo se. Tobaaka, kisee otoopa aadoona-maadoona
senaasi naadi agoo kiyaata se kiya Tuhan me agiyoo daamaa yaokageesi naadi agoo
kiyaata agiyoo. Inii mée maa da mee ko epoo Mée Tuhan Waa.
14 Ogatamee me Tuhan mee aya andoo peeyaata see see inii miya Wa me pesee da
kaa aya mée andoo peeyaatagi.
15 Ikii me maa da epoo Mée mee ko Kristus yoka ikii ko Wa kaa takumeta agiyoo
yuwa mokoo, see kuwa ikii ewo ye? Kristus kaa takumeta agiyoo masegeeta kaama
otoopa kepe masenaa see apii ma enaataa ekeasiyaa ye? Kisee peenaa ma taa, iyo.
16 Otoopa kepe masenaa see apii ma aagadi siyaa bagee kuwa ekea má ena too too
mokoo kiyaa, see kuwa ikii ewo ye? Idukaa menaa ena mee ko kisee: "Ekea bogaa
má ena too too mokoo kiyaa" see aseta.
17 Kiya Tuhan Waa ma aagadi siyaa bagee gaayu ko dimi mena ena too too kiyaa.
18 Eto ko tobaaka, kisee otoopa aadoona-maadoona siyaa kuwa beesekaa ekeasii.
Kuwa otoopa aadoona-maadoona siyaa kuwa me ekaato maa to esee pedeo kiyaayaa,
apanaa pedeo ukuwayaa agiyoo see see se.
19 Ikii me maa da mee ko Roh Kudus Wa me totaa see ee, see kuwa ikii ewo ye?
Roh mee Ogatamee me ikii kineeta kaama ikii yiba kiitoogeeki yoka ikii epoo mée
mee ko ikii se.
20 Mikee, Ogatamee Wa me ikii kiedaano ko edaano ebo yoka Waa ebo ekee siwoo
taano see naadi ikii ekaato maa da mee daamaa-daamaa deewoo taai.

7

Api goeyaa miya, se goeyaa miya kuwa kaa menaa

1 Ikii me anii naapaadee taano see naadi kapoge kaa naebeamaamea menaa kuwa
kaa anii eto kiebeanaka. Mee ko ikii me "Api se goeano mee daamaa" see wegagea.
2 Kiya otoopa ou gaayaa dimii kuwa eebaa masiyaa naadi mée gakata api goeano
daamaa. Bedaa okoo ukuyogaa yuwa miya okoo gakata mée poono miya daamaa.
3 Paimee me waa ekaato maa da apimee paagoo yaekegatagaano too. Bedaa apimee
me waa ekaato maa da miya paimee paagoo yaekegatagaa see, ekea enatapa ukuwaa-
ukuwaa kuwa se ekeasii.
4 Apimee me paimee paagoo "Ni me maa da mee ni taano too yoka" see aseekee se
kiya paimee me apimee paagoo "A me maa da mee ni taano yoka" see asiyaa. Bedaa
mee see see miya paimee me apimee paagoo "Ni me maa da mee ni taano too yoka"
see aseekee se kiya apimee me paimee paagoo "A me maa da mee ni taano yoka" see
asiyaa, kisee ekea paaya ekaato maa da daamaa aaekegatagaa siyaa.
5 Enatapa ukuwaa-ukuwaa kuwa se ekeasii. Ekea bogaa, ekea me "Enaa paaya
sembahyang segee taano daamaa yoka" see menaa kuwa aasee siyu too ekea enatapa
ukuwaa-ukuwaa kuwa keedaa mokoo ekeasiino daamaa. Sembahyang segee semaata
kaama ekea bedaa enatapa toono daamaa. Ekea enatapa toono maamaa ekeasiyu ko
ekea me pedeo agiyoo ukuwaanaka dimii mee ebo kedaa naadi kaama ekaato maa
da daamaa se muniwoo, se deewoo semaayaa. Mee kaama ko Iblis me aa otoopa
pedeo agiyoo ukuwaai see dimii mee kimiyaayaa yoka enatapa toono kuwa maamaa
se ekeasii.
6 Kuwa kisega menaa kuwa ko ikii kisee ukuwaano gaano pedeo see kisega se kiya
kisee ukuwaano daamaa yoka, see menaa kuwa too kisega.
7 Anii api tapoo toowoo segeeka see see mée uduma miya kisee toogee siyaa kuwa
daamaa see gaaga. Kiya mée gakata Ogatamee me mée waa ena kaa kisee toomaayaa
pesee da mantaa, mée waa ena kaa kisee toomaayaa pesee da mantaa siyaa.

6:16 Kej 2:24 **6:19** 2Kor 6:16 **6:20** 1Pet 1:17-19

8 Eto ko okoo api taa bagee ma, mée taa apii ma, miyaa apii yuwa ma kuwa ani
me okoo asiino menaa ko kisee: Anii api tapoo toogeeka see see okoo miya api tapoo,
mée tapoo toogee taano daamaa.
9 Kiya okoo api ou, paayogaa ou dimii mee peedi ekeasiino iyo gaayu ko api goeai,
api yuwa mée pooi. Api ou, paayogaa ou see dimii gaawoo segee siyaa kuwa pedeo
yoka api goeano daamaa, api yuwa mée poono daamaa.
10 Eto ko okoo api agoo see bagee ma, mée agoo see apii ma kuwa anii asiinaka.
Kuwa ni me kisee ukuwaai see asiinaka menaa kuwa ko ani me se kiya Tuhan me
aseta menaa. Mee ko kisee: Ikii mée agoo see apii kuwa ko paimee se ekeasii.
11 Kiya paimee ekeasiyu ko mée tapoo see umiwoo, toowoo taai. Kisee toowoo taano
be kepa ko paimee paagoo metaki enatapa daamaa umiwoo, toowoo taai. Bedaa
paimee miya wa me apii se ekeasii see asega.
12 Eto ko okoo apanaa yuwa kuwa anii asiinaka. Ni me asiinaka menaa mee ko
Tuhan me kisee ukuwaai see mée aseta menaa se kiya ni me too asiino menaa. Mee
ko kisee: Yesus mikee gaayaa bagee ena me Yesus mikee se gaayaa apii agoo kiya
apimee waa paimee ma epo enaataa toono ede kiyu ko apimee se ekeasii.
13 Bedaa Yesus mikee gaayaa apii ena me Yesus mikee se gaayaa see mée agoo kiya
paimee waa apimee ma epo enaataa toono ede kiyu ko paimee se ekeasii.
14 Kuwa ko Ogatamee me apimee doodoo Yesus mikee se gaayaa mée to mee miya
daamaa see deeyaa, otoopa mée bogaa see kuwa se gaayaa. Bedaa Wa me paimee
doodoo Yesus mikee se gaayaa apii to mee miya daamaa see deeyaa. Ogatamee me
kisee daamaa se deekee naaki Wa me ikii me yogaa kuwa má bagee me yogaa yuwa
too see kideeyaa. Kiya okoo kisee yogaa yuwa taa. Eto okoo Ogatamee yaato daamaa
wigintaata yogaa yuwa.
15 Kiya Yesus mikee se gaayaa see mée yee, api yee, wa me apii to, wa me pai to
ekeasiinaka see dimii mee agoo gaayu ko koosi, aapataga siyaa. Mee Yesus mikee
gaayaa see mée yee, api yee daba peeyaa. Ogatamee me ikii mée ma kagoo taa,
daamaa aaemee-emee siwoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta.
16 Ei, apii to aa, a me pai to ma epo enaataa omegee, toogee naadi kaama aa doodoo
Yesus mikee gaapi, mikee se gaapi, see kuwa aa ipi ye? Bedaa paayogaa to aa miya, a
me apii to aa doodoo waa miya Yesus mikee gaapa, mikee se gaapa, see kuwa aa ipi
ye?

Ogatamee me inii mée yaekeata doodoo umiwoo, toowoo taai naadi menaa

17 Mée gakata Tuhan Wa me mée waa ena kisee umiwoo, toowoosi naadi yaekeata,
mée waa ena kisee umiwoo, toowoosi naadi yaekeata. Wa me mée gakata petamanii
kisee yaekeata doodoo, bedaa Wa me Ni paagoo nameei see aseta kaama wodoo miya
okoo kisee too umiwoo, toowoo taano gaano pedeo see kisega. Anii kisee menaa kuwa
Yesus mikee gaayaa bagee uduma paagoo asenaa segee see.
18 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii mée noonaa kado
ponee kidaapeata toogee siyu ko kado ponee nadaapeasiino taa poga-poga se taai.
Bedaa Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii kado ponee kidaapeasiino
taa kiyu ko kado ponee nadaapeasi yoka see dimii mee se gaai.
19 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo se.
Ogatamee me mée aseta menaa kuwa daamaa peneata yaukuwawoo taano mee too
mikee okaa da ebo menaa.
20 Mée gakata Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta kaboo toogee seta see see
bedaa kisee too toowoo taano miya daamaa.

7:10 Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18 **7:19** Gal 5:6, 6:15

21 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii mée noonaa hamba
kikiyaata bagee toogee seta ye? Kisee gaayu ko dimi se gaagaa taai. Kiya epoo mée
me aa daba kapeeyaayu ko daamaa, poono too.
22 Mee ko okoo hamba kiyaata kaama toogee seta kaboo Tuhan me Ni paagoo
nameei see aseta bagee kuwa ko okoo epoo mée mee Tuhan yoka okoo Wa emaa dagii
da kaa daba peeyaata bagee yuwa mokoo kiyaa. Bedaa okoo hamba kiyaano taa kaa
toogee seta kaboo Kristus me Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa ko Kristus me
okoo hamba bagee mokoo kiyaata kaama Wa me agiyoo daamaa aii yaokagee siyaa.*
23 Ogatamee Wa me ikii daba kipeeyaano see naadi ikii kiedaano ko edaano ebo.
Kuwa me kemaata ikii mée me menaa ma aagadi-maagadi naadi hamba bagee mokoo
kikiyaayaa yoka daamaa nekeenii.
24 See kemaata neebee nokaa yuwa, anii bedaa kisiino ko: Ikii mée gakata Ogatamee
me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo toogee seta see see ikii bedaa kisee too
Ogatamee emaa dagii da kaa umiwoo, toowoo taano daamaa, ikii se gaagaa taai,
see kisega.

Api goeano mee daamaa kiya gaagaa siyaa agiyoo agoo kiyaa yoka nekeenii naadi menaa

25 Eto ko mée me goeano taa apii yuwa kaa menaa kuwa anii kisiinaka. Kuwa
kisiinaka menaa kuwa Tuhan me nasiino taa kiya mikee menaa too. Anii Wa me
epaa kuwa ni kaa maamaa naekeata mée kemaata eto ni me gaayaa dimii kuwa ikii
daamaa masiyaa.
26 Ni me gaata dimii mee ko kisee: Eto ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa
ukuwaandaa taano see koo taaka yoka ikii mée gakata ikii eto omegea, togea kuwa
ikii kisee too umiwoo, toowoo taano daamaa yoka see gaaga.
27 Mee ko ikii api agoo see bagee gaayu ko api ekeasiinaka see dimii mee se gaai.
Bedaa api taa see bagee gaayu ko api goeanaka dimii mee se gaai, kisee umiwoo,
toowoo taai, see kuwa ni me gaayaa dimii.
28 Kiya ikii api goeyu ko mee pedeo ukuwayaa agiyoo see taa. Bedaa ukuyogaa
kuwa mée peeyu ko mee miya pedeo ukuwayaa agiyoo see taa. Kiya eto mee begaa
kaa mée me api goemaata kaama ekea bogaa ae-wae, dimi gaagaa taapea yoka anii
kisee kinekeeniyaano see naadi kisega.
29 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano menaa mee ko kisee: Eto ko
monaa da katu kega yoka eto kaama wodoo ikii api yago bagee gaayu ko api taa see
mokoo umiwoo taai.
30 Yege ma, yii-yii ma taa see bagee gaayu ko yege taa see mokoo umiwoo taai.
Bedaa ede ma, ede ma siyaa bagee kuwa ede see dimii mee taa see mokoo umiwoo
taai. Agiyoo edaataa see bagee gaayu ko kuwa anii nekee agiyoo taa see dimii kaa
umiwoo taai.
31 Bedaa magaa da kaa agiyoo-pagiyoo ukuwayaa bagee kuwa okoo kuwa agiyoo
kaa dimi poono taa see mokoo umiwoo taai. Mee ko eto magaa da kaa umii-umii,
too-too kuwa taa kedaa taaka yoka daamaa nekeenii kisega.†
32 Ikii dimi se wudidaa seta kaama gaagaa taa see kaa umiwoo, toowoo see kuwa
anii ede. Api taa see bagee gaayu ko wa me Tuhan me agiyoo yaukuwaano too dimii

* **7:22** "Ikii hamba kikiyaata bagee kuwa dimi se gaagaa taai" see menaa mee ko epoo mée me "Anii eto daba kapeeyaaga yoka" see asiino taa miyoo okoo daba se peeyaa, wa me agiyoo too yaokagee siyaa. Okoo kisee bagee kiya Ogatamee emaa dagii da kaa hamba kiyaata bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa see bagee yuwa ma, okoo uduma Yesus yiba ena doodoo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. † **7:31** Paulus me menaa kuwa ko apimee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa wisintaasi naadi menaa se kiya monaa da katu yoka api goeano ma, agiyoo edaano ma, kisee magaa da kaa ou gaayaa agiyoo kuwa kaa ikii maamaa dimi se magaai naadi menaa kuwa. **7:31** 1Yoh 2:16-17

mee maamaa gaawoo siyaa. Wa me 'Eto anii Tuhan ede kisi naadi agiyoo kuwa maagiyoo naa daamaa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa.
33 Api yago bagee gaayu ko waa magaa da kaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa me 'Ni me apii ede kisi naadi agiyoo kuwa anii maagiyoo naa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa. Wa me kisee dimii gaawoo naadi kaama
34 wa me dimi mena Tuhan kaa too se kiya wudidaa siyaa. Mée taa see apii yuwa ma, ukuyogaa yuwa ma kuwa gaayu ko Tuhan me agiyoo yaukuwaano too dimii mee gaawoo siyaa. Okoo ekaato maa da ma, dimi menaa da ma kuwa uduma pedeo taa, kisee daamaa wa too wigintagaa siwoo taano see naadi Tuhan Wa kaa too ekaato ekegatagaa siwoo siyaa. Mée agoo see apii gaayu ko waa magaa da kaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa me 'Ni me mée to ede kisi naadi agiyoo kuwa anii maagiyoo naa daamaa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa.
35 Anii kisee kisega kuwa ko ikii kisee se ukuwaai, kisee se ukuwaai see menaa kuwa maamaa eebaa kisiino see naadi se kiya ikii dimi mena wudidaa taano taa kaa Tuhan Wa kaa too daamaa topoo see agiyoo yaukuwawoo, umiwoo, toowoosea naadi kisega.
36 Ikii mée waa ena me ukuyogaa ena ma dimi aapeegee taaka too paayogaa to me gaano, 'Anii mee ukuyogaa to se goeano mee pedeo. Ukuyogaa to mee ebo kega yoka waa goeano daamaa' see dimii agoo gaayu ko daamaa, wa me goeanaka dimii mee pedeo se. Ekea aagoe siyaa miya daamaa.‡
37 Kiya mee mée to waa api tapoo toopa yoka mee ukuyogaa to se goeapa see dimii mee agoo gaayu ko daamaa. Apanaa bagee me wa paagoo "Aa kisee ukuwaai, kisee ukuwaai" see maamaa aseekee menaa kuwa kaa se kiya wa me too 'Anii se goeapa' dimii mee gaapi ko mee ukuyogaa to se goeyaa miya daamaa.
38 See kemaata wa me mee ukuyogaa to goeyaa miya daamaa kiya wa me se goeapa see gaayaa dimii mee ko mee asii esee daamaa.
39 Apimee gaayu ko paimee bogaano taa kaboo wa me pai to ma aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo taa see too. Kiya paimee booyu ko wa me ede kiyaa mée to paagoo daba peeyaa. Kiya mee mée to Yesus mikee gaayaa bagee gaayu too wa paagoo daba peeyaa.
40 Kiya ni me gaano ko mee apii to mée tapoo toogee siyaa kuwa esee daamaa, waa ede ma, ede ma toogee taapa yoka, see kuwa ni me gaaga. Mee ko ni me aii gaata dimii too se kiya anii miya Ogatamee me Roh mee agoo kemaata kisega menaa.

8

Makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa

1 Eto ko mée me makapaa ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo kuwa kaa menaa mee anii kisiinaka. Mee ko ikii me wegaano, "Inii uduma ipi see bagee yoka" see wegageekea. Kiya ipi dimii mee me mée ebo poga-poga siyaa. Kiya epa dimii mee me inii dimi mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo, kisee aakiyaabuu siwoo siyaa.
2 Mée waa ena me 'Anii ipi see mée yoka' see dimii mee gaayu ko waa esee mikee ipi see dimii mee deemagaano taa see mée.*

‡ **7:36** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Anii api goeanaka dimii mee ebo, mee dimii mee se peedi kiyaayaa yoka mee apii goeano miya daamaa gaaga" see menaa mee. * **8:2** Mée waa ena me ebo poga-poga kaa "Kuwa makapaa ogatamee yuwa kuwa imi taa agiyoo too see kuwa anii ipi yoka okoo paagoo ekega-manee siyaa agiyoo kuwa anii daba nuyaa" see wegayaa. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa me kisee daba nuyaa see menaa kuwa okoo ewo. Okoo dimi gaagaa taapea yoka naadi okoo epa kaa kuwa agiyoo se nuyaa miya daamaa. Kisee epa kaa se naapa see gaayaa bagee kuwa mikee esee ipi see bagee yuwa ii, see deeyaa.

3 Kiya Ogatamee mee epa gaataa see mée gaayu ko waa Ogatamee me daamaa ipi see mée.
4 See kemaata makapaa ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo kuwa daba nuyaa ye, se nuyaa ye, see kaa menaa kuwa ko kisee: Kuwa magaa da kaa makapaa ogatamee kuwa imi taa see agiyoo, see kuwa inii ipi. Bedaa Ogatamee mee ena too too, apanaa eboo taa, see kuwa miya inii ipi.
5 Mée me wegaano, "Epoo to kaa miya, magaa da kaa miya, ogatamee tomaa-tomaa ma, tuhan tomaa-tomaa ma kuwa agoo" see wegageekea. Mée me kisee otoopa ebo ekee siyaa agiyoo kuwa eebaa.
6 Kiya inii gaayu ko Ogatamee mee ena too too, mee ko Nagamee. Se-agiyoo, we-agiyoo uduma manii to ko Wa kaa too. Inii me umiwoo, toowoo siyaa kuwa Wa kaa too. Bedaa Tuhan mee miya ena too too, mee ko Yesus Kristus mee. Waa doodoo agiyoo-pagiyoo kuwa uduma agoo kiyaata, bedaa inii miya Waa doodoo umiwoo, toowoo siyaa.
7 Kiya kisee nekeeniyaa bagee kuwa mée uduma se. Mée noonaa idukaa kuwa makapaa ogatamee yuwa yaapaagee seta. Kiya eto miya okoo me kuwa imi taa agiyoo too ii see dimii mee daamaa awiino taa kemaata okoo me dimi mena kuwa dabaa. Okoo kuwa agiyoo nuyu ko okoo kaa pedeo dimii miyaa. Okoo me gaano, 'Yaai, anii kuwa agiyoo kuwa nopa yoka anii pedeo kaapa' see dimii gaayaa.
8 Kiya inii me naano agiyoo nuyaa kuwa kaa Ogatamee paagoo ekaapa mée se miyaayaa. Inii kuwa maniino agiyoo se nuyaa miya inii daamaa kaapea see se. Bedaa inii kuwa agiyoo nuyaa miya inii pedeo kaapea see se.
9 Kisee kiya ikii me kuwa agiyoo kuwa naano dagu yoka, see menaa kuwa kaa mée noonaa okoo okaata kaama dimi mena pedeo kiyaayaa yoka ipiipi dii.
10 Mee ko ikii mée waa ena, kuwa agiyoo kuwa naano dagu see nekeeniyaa bagee ena kuwa makapaa ogatamee yaapaagee see ee kaa seemetaa. Seemeta kaama a me kuwa ekega-manee sepea agiyoo notaaki too ko apanaa bagee ena, wa me kuwa agiyoo daba nuyaa ye, se nuyaa ye, kisee dimii ewo see bagee ena me aa kuwa agiyoo notaake see kadeegi. Kisee kadeeyu ko waa miya kuwa agiyoo naanaka dimii mee a me pesee yakiyaape, se maa?
11 Kristus me mee mée to wa kaa miya yaboota kemaata ekea Yesus yiba ena kenaa bagee kiya a me waa dimi mena pedeo kiyaayaa. Mee ko aa kuwa agiyoo kuwa naano dagu ii see kuwa daamaa nekeenege kiya waa kisee nekeeniino taa yoka waa pedeo kiyaa.
12 Ikii me kuwa nekeeniino taa see bagee kuwa okoo dimi mena pedeo yakiyaayaa yoka ipiipi dii. Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka ikii me kisee okoo kaa pedeo yaukuwayu ko ikii me Kristus Wa kaa miya pedeo yaukuwayaa mokoo.
13 Kisee kemaata anii gaayu ko ani me naano agiyoo nuyaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee ena okaata kaama dimi mena pedeo yakiyaayu ko anii taa ma taa eto kaama wodoo kuwa agiyoo kuwa se naapa. Mée waa ena okaata kaama dimi mena pedeo yakiyaayaa naadi ni me naano agiyoo nuyaa kuwa anii ipiipi gaagaa siwoo taapa.

9

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo me daba ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa nekeeniino menaa

1 Anii Yesus me menaa yadoonaa see mée, se maa? Anii mée me menaa kuwa ma aagadi taano taa kemaata ni me gaayaa yuwa daba ukuwayaa, se maa? Anii inii epoo

8:6 Ep 4:4-5, Kol 1:15-16 **8:7** Rom 14:13-21

Mée Tuhan Yesus mee deeta mée, se maa? Bedaa ikii ko ani me Tuhan me agiyoo
daamaa yaukuwagee naadi kaama Wa yaato medaa seta bagee yuwa, se maa?
2 Apanaa bagee gaayu ko okoo me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii
see nagaano taa kiyaa miya ikii me ko anii kisee mée ii see nagaagea. Mikee, anii
Wa me menaa ikii paagoo yadoonaa naadi kaama ikii Tuhan yiba daamaa umiwoo,
toowookea kuwa me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa awee da
kaa nanekeeniyaa.
3 Okoo me 'Aa kisee bagee se' naadi nawisintaa see bagee yuwa paagoo ani me okoo
asiino menaa ko kisee:
4 Inii Wa me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii nusi naadi mée maniyaa agiyoo
ma, apanaa kisee ukuwataa to mokoo da kuwa daba se masiyaa, see kuwa ikii me
mée gaagea ye?
5 Bedaa inii Yesus mikee gaayaa apii ena goeta kaama epo enaataa daba mée se
peenaa siyaayaa ye? Mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa ma, Tuhan ma ena
kenaa bagee yuwa ma, Kepas waa miya okoo api agoo, okoo kisee epo peenaa taano
daamaa kiya inii miya kisee ukuwaano pedeo ye?
6 Kuwa apanaa bagee yuwa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa mée me aii
manegeekea kiya anii ma, Barnabas ma enaa miya kisee aii masiino pedeo ye? Enaa
yagaa me ukuwaakee agiyoo kuwa ukuwamaata kaama too masiyaa ye?
7 Okaa yago bagee gaayu ko okoo yape paagoo peegeekea kuwa okoo me gaano
pedeo agiyoo kaa kepee kuwa se masiyaa ye? Okoo me too edaayaa see bagee ena
agoo ye? Bedaa bugi yaataa see bagee miya okoo me anggur poo weta kiya poo se
nuyaa ye? Domba wodaa munitaa see bagee miya okoo me domba wodaa ama uwoo
kuwa se nuyaa ye?
8 Kuwa kisega menaa kuwa mée me gaakee dimii kuwa doodoo too se. Musa me
menaa yiba miya kisee menaa agoo, se maa?
9 Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Sapi wodaa gandum poo ikii yuwa
beedaasi naadi bado batagi-patagi sepegee siyaa kaboo okoo nusi yoka ebee to one
si yapodaai" see menaa ebeamaata. Ogatamee me sapi wodaa kuwa kaa too gaata
kaama kuwa menaa wegata ye?
10 Ogatamee me inii kaa miya mée gaata kaama wegata menaa, se maa? Mikee,
inii kaa mée yaebeamaata menaa. Bugi yaayaa bagee ma, poo ota daayaa bagee ma
okoo kaa miya kisee. Okoo me kuwa agiyoo noonaa anii taano masiipa yoka naadi
kisee too omaago ma ukuwawoo, diitoo siwoo siyaa.
11 Kisee kemaata epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa inii me ikii paagoo
daamaa kisigime-manee seta kiya inii me maga yaato agiyoo noonaa yuwa naano
see naadi peenaa kimasiino ko pedeo see mée gaagea ye?
12 Apanaa bagee me ikii paagoo peenaa kimasiyu ko inii me peenaa eebaa mokoo
kimasiyaa, se maa?*
Inii kisee daba kimasiyaa kiya inii me ikii paagoo peenaa mée manii see kisiino
taa. Inii kana ma, dimi gaagaa ma omegeeke kuwa koosi. Inii Kristus me doometa
menaa kiiwegagee siyaa kuwa taameeniyaa naadi kepe tapoo miya daamaa.
13 Ikii daamaa nekeenii: Ogatamee me ee yiba agiyoo yaokagee see bagee okoo me
naano agiyoo kuwa Wa me ee kaa kaama masegee siyaa. Bedaa Ogatamee paagoo
agiyoo yakupi-manee siyaa bagee okoo miya kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa
epo masegee siyaa, see kuwa ikii ewo ye?

9:9 Ul 25:4, 1Tim 5:18 * **9:12** Epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa ko Yesus me menaa kuwa ebea-ebea. Maga yaato agiyoo kuwa ko kepe, agiyoo, kisee gaano pedeo agiyoo kuwa ebea-ebea. Paulus me inii kisee ikii paagoo kana ma kiiwegageeke kemaata ikii me peenaa mée manii see kisiyaa, apanaa bagee me kimasiyaa see see, see menaa mee. **9:13** Ul 18:1

14 Mee mokoo miya Tuhan me aseta menaa ena mee ko kisee: "Okoo kuwa etokaa
daamaa menaa yaweganaa see bagee kuwa okoo me gaano pedeo agiyoo daba
masiyaa" see aseta.
15 Anii kisee agiyoo daba masiyaa kiya "Anii nii" see menaa ena ma asiino taa.
Bedaa anii eto kuwa kiebeaga menaa kuwa miya ikii me neesea naadi kiebeaga se.
Anii kisee masiino taa kaa aii kisee eeweganaaka kuwa kaa ede ma, ede ma siwooka.
Ani me aii kisee yaokagee taano ede nao see gaataa see dimii kuwa mée me se nataa
kiyaayaa. Mée me mee dimii mee nataa kiyaayu ko anii bogaano too daamaa, ede.†
16 Mikee, anii Yesus me doometa menaa yaweganaa siyaa kuwa Wa me naweganaa
taai see naseta kemaata anii ebo poga-poga taano kuwa iyo, anii yaweganaa taano
too gaano pedeo. Anii kisee si yaweganaa siyu ko yaai, anii pedeo kaata.
17 Mee ko ni me gaata-gaata doodoo too weganaa see naaki ni me weganaa setaa
to mokoo da kuwa anii mée paagoo yamasenaa siyaa. Kiya ani me yaweganaa siyaa
mee ko ni me gaata-gaata doodoo se kiya Ogatamee me kuwa menaa naweganaasi
naadi ni kaa nadootaata kemaata anii yaweganaa taano too.
18 Anii aii kisee yaweganaaka kemaata ni me ukuwataa to mokoo da mee maagiyoo
naa ya? Mee ko kisee: anii mée me agiyoo masiino taa kaa aii kisee eeweganaa segee
siyaa see mee. Mikee, anii kuwa agiyoo daba masiyaa kiya "Anii nii" see asiino taa
kaa daamaa aii kisee eeweganaaka. Mee ko ni me ukuwagee setaa to mokoo da.
19 Anii ko mée me hamba nakiyaata mée se. Ni me gaayaa-gaayaa too daba
ukuwayaa see mée kiya anii mée eebaa okoo Kristus yaato miyaabuu taano see naadi
anii okoo paagoo aii hamba bagee ena mokoo ekaato kiyaabuu siwoo siyaa.
20 Mee ko anii Yahudi bagee paagoo eetuyaa kaboo anii okoo Kristus yaato miyaano
see naadi anii miya Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa kuwa okoo paagoo ukuwagee
siyaa. Bedaa anii okoo Musa me menaa ma aagadi seta bagee paagoo eetuyaa miya
kisee. Anii kuwa menaa ma aagadi taano taa see mée kiya okoo Kristus yaato
miyaano see naadi anii miya okoo paagoo mena diiyoo deetaa siyaa.
21 Bedaa anii okoo Musa me menaa ma aagadi taano taa bagee yuwa paagoo eetuyaa
miya kisee. Kuwa apanaa tomaa kaa bagee kuwa anii okoo Kristus yaato miyaano
see naadi anii miya Musa me menaa ma aagadi taano taa see mée mokoo okoo me
ukuwaa-ukuwaa kuwa too okoo paagoo ukuwagee siyaa. Kisee kiya kuwa idukaa
Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa anii
wisintagaakee se kiya anii eto Kristus me menaa kuwa ma aagadi seta kaama umiwoo,
toowoo taa see.
22 Bedaa anii okoo Kristus mikee gaano dimii mee dabaa see bagee paagoo eetuyaa
kaboo anii okoo Kristus paagoo miyaano see naadi anii miya dabaa see mée mokoo
eetoogee siyaa. Mikee, anii mée uduma okoo noonaa daba daagimaa peeyaano
see naadi anii okoo me ukuwaa-ukuwaa, umii-umii kuwa okoo paagoo ukuwagee,
omegee, toogee siyaa.
23 Mee ko Yesus me doometa menaa kuwa ogo pege-pege siwoo siyaasi naadi
anii kisee ukuwagee, omegee siyaa. Anii okoo ma epo enaataa kuwa menaa ma
aagadi seta kaama daamaa umiwoo, toowoo taano see naadi anii okoo paagoo kisee
ukuwagee, omegee, toogee siyaa.
24 Ikii daamaa nekeenii: Moga peemagaapi mée maamee naadi kaama mée eebaa
yiibaga peetaa see kiya mée ena too too mumo kaa onee mee masiyaa, see kuwa ikii
ewo ye? Mikee yoka ikii uduma mee agiyoo da anii miya masega naaki ou see dimii
ma umiwoo, toowoo taai.

9:14 Luk 10:7 † **9:15** Mée me mee dimii mee nataa kiyaayu ko anii bogaano too daamaa, ede see aseta menaa mee ko mée me 'Paulus waa kepe masegeeki kuwa me mena weganaaki' see nagaayaa kuwa yaai naadi kaama aseta menaa mee. **9:18** 2Tes 3:8-9 **9:24** Plp 3:14, 1Tim 4:8, 2Tim 4:7-8, Ibr 12:1

25 Yiibaga peetaa see bagee kuwa okoo agiyoo-pagiyoo uduma yiba okoo ekaato
ipiipi muniwoo, deewoo segee siyaa. Okoo me mee mumo kaa onee da masega naaki
ou dimii kaa okoo kisee omaago ma ekaato topegee segee siyaa. Kiya okoo me masiyaa
agiyoo mee nuku kiyaa see agiyoo too. Kiya inii gaayu ko inii kaa mée yamagaatagi
agiyoo mee se pedeo kiyaa, iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaa. Inii
mee agiyoo da masega naaki ou see dimii kaa inii ekaato ipiipi muniwoo, deewoo
siyaa.
26 Kisee kemaata anii peemaayaa yoo yiibaga peetaa siyaa mee ko otoopa kitaa
peetaa, kitaa peetaa, kisee aii peenaa siyaa kuwa se. Bedaa omaago kiyaa mée
maamee naadi kaama mée ekea wiya yagaa kopaa aatoko-maatoko siyaa kuwa ko
otoopa se wugiyaa, mée kaa too wugiyaa. Mee mokoo miya anii kisee aii otoopa
dimii kaa se ukuwayaa.
27 Ni me maa da mee anii maamaa topetagaa siwoo naadi kaama anii ekaato
daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see mée kiyaa. Anii Yesus me doometa menaa
yuwa apanaa bagee paagoo yaweganaa semaata kaama ni me yaukuwataa to mokoo
da mee se neeyaa yoka naadi anii ekaato ipiipi muniwoo, deewoo segee siyaa.

10

Idukaa Israel bagee me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa gaai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, idukaa inii me bagee yuwa Musa me eepeegee seta kaboo
ukuwanaa seta menaa kuwa anii kisi-manee taanaka. Kuwa ko okoo uduma sinu
setoo to me daamaa yawasetagaa senaa segee seta, bedaa okoo uduma maakaa piku
yupii da taa degataa da taa daba pe-seometa.
2 Uwo tukumiyaa mokoo okoo uduma Musa sekaataa bagee kedaasi naadi mee sinu
setoo to ma, maakaa piku ma kuwa yiba uwo tukumeta.
3 Okoo uduma epoo to wodoo kaama naano agiyoo kuwa ena mee too noowoo seta.
4 Bedaa epoo to wodoo kaama uwoo kuwa miya ena mee too noowoo seta. Mee ko
okoo epoo to wodoo kaama omaa to mee kaa kaama uwoo kuwa noowoo segee seta.
Mee omaa to mee ko Kristus mee, okoo ma epo enaataa eepeenaa segee seta Omaa
mee.
5 Kisee kiya Ogatamee me kuwa Israel bagee mée eebaa yaato ede kaano taa
kemaata okoo ebo mee maga ugii da kaa omenaa seta kaboo mée eebaa boodaa seta.
6 Kuwa idukaa ukuwaandaa seta menaa kuwa uduma inii daamaa nekeensi naadi
menaa, okoo pedeo ou gaawoo seta see see inii miya kisee pedeo ou dimi-pami kuwa
se gaasi naadi mée tupi-manee siwoo see menaa.
7 Kuwa ko kisee: Idukaa okoo mée noonaa makapaa ogatamee yaapaagee seta see
see inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo me kisee koo seta menaa kuwa ebeamaata,
kuwa ko kisee: "Kuwa bagee kuwa naano agiyoo naano see naadi animaata nota.
Noomaata kaama bedaa anoogeeta otoopa ede ma, ede ma senaa seta" see menaa
ebeamaata.
8 Bedaa okoo mée noonaa me otoopa aadoona-maadoona seta see see inii miya
kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata kemaata egapii ena kaa too okoo mée dua
puluh tiga ribu boota.
9 Bedaa okoo mée noonaa me Tuhan kagoo kaa Waa inii ma epo enaataa ye, taa
ye naadi Waa gaadee seta see see inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata
kemaata mée daakee otoogiyoo me mée ego daanaa naadi kaama mée eebaa boodaa
seta.

10:1 Kel 13:21-22, 14:22-29 **10:3** Kel 16:35 **10:4** Kel 17:6, Yoh 4:13-14 **10:5** Bil 14:29-30 **10:7** Kel 32:1-6
10:8 Bil 25:1-18 **10:9** Bil 21:5-6

10 Bedaa okoo mée noonaa me Ogatamee kaa mena dukumeawee seta see see inii
miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata kemaata mée booyaabuu senaa see
malaikat see mée to me okoo booyaabuu seta.
11 Kuwa idukaa yaato ukuwaandaa seta agiyoo kuwa uduma inii daamaa nekeensi
naadi agiyoo. Kuwa menaa kuwa inii eto wodopasi yaato toogee see bagee se gaabuu
seta mée tupiwoosi naadi mée yaebeamaata.
12 Idukaa okoo kaa kisee yaukuwaaniyaata kemaata mée waa ena me 'Anii pesee
ma yiinaageeta toga yoka' see gaayaa mée waa miya okaayaa yoka daamaa nekeenii.
13 Ikii okaasea naadi kigaadee siyaa kuwa ko ikii too se kiya mée tomaa uduma
miya kisee gaadee segee siyaa. Kiya Ogatamee Wa me mée aseta menaa kuwa uduma
taa ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaano too see Mée. Ikii kisee kigaadee, kisee
kigaadee segee naadi kaama ikii kana, se toomagaapa nao see dimi gaataaka too Wa
me ikii se kiekeasiipi. Ikii kigaadee siyaa kaboo Wa me ikii koogo makii taa see kaa
toowoo taano etaa da kiagoo kiyaapi.
14 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii makapaa ogatamee yaapaagee taano
kuwa beesekaa ekeasii.
15 Kuwa ni me kisega menaa kuwa anii ikii dimi yago bagee paagoo kisega yoka ni
me menaa kuwa mikee menaa ye, makapaa menaa ye, see kuwa ikii daamaa gaagaa
taai.
16 Inii perjamuan noogee siyaa kaboo uwo otaawee da mee masegeeyu naadi
Ogatamee kiiboo, paamee see menaa asemaata kaama epo enaataa notaa. Inii kisee
ukuwagee siyaa kuwa ko inii Kristus me tadaa doodoo Waa ma aagadi-maagadi siyaa,
se maa? Bedaa inii roti kabatagaa naadi epo enaataa noogee siyaa kuwa miya inii
Kristus maa da doodoo Waa ma aagadi-maagadi siyaa, se maa?
17 Mikee, roti mee patagu ena too too yoka inii uduma mee roti patagu ena mee too
epo enaataa noowoo see. Kuwa me kemaata inii miya inii mée eebaa kiya má ena
too too kiyaa.
18 Israel bagee yuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa ikii daamaa nekeenii.
Okoo Ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo nuyaa bagee kuwa ma, Ogatamee ma,
Wa me agiyoo kupi-manee taa see yoo ma kuwa uduma aagadi-maagadi siyaa, se
maa?
19 Ani me kisee kisega kuwa ko kuwa makapaa ogatamee kuwa okoo miya ebo,
bedaa okoo paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa miya ebo yoka naadi kisega menaa
ye? Taa.
20 Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa paa
yuwa paagoo kupi-manee siyaa agiyoo, Ogatamee paagoo se. Ikii paa yuwa ma
aagadi-maagadi siyaa naadi kaama ani me be kaa kisega menaa.
21 Ikii Tuhan me otaawee yiba kaama uwo notaa, bedaa paa me otaawee yiba kaama
uwo notaa, ekea paaya enaataa naano ko iyo. Ikii Tuhan me perjamuan noogee
yoo kiyoo miya notaa, paa me perjamuan noogee yoo kiyoo miya notaa, ekea paaya
enaataa naano mee miya iyo.
22 Tuhan Wa me kagoo kuwa inii kaa mée yamiyaano kuwa daamaa, ede kegea
ye? Wa me pesee kuwa peedi, inii pesee yago bagee yoka naadi inii Waa ma aawisii
semaayaa ye?
23 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko inii agiyoo uduma daba ukuwayaa" see
wegageekea. Mikee kiya ni me wegaano, "Inii me kisee dagu yoka see gaayaa agiyoo
kuwa ko inii daamaa mée kiyaakee agiyoo kuwa uduma se" see wegayaa. Ikii mée
noonaa me wegaano, "Inii agiyoo uduma daba ukuwayaa" see wegageekea kiya inii
dimi mena daamaa pesee mée aakiyaabuusi naadi ukuwaakee agiyoo kuwa ko daba
ukuwayaa agiyoo kuwa uduma se.

10:10 Bil 16:41-49 **10:16** Mat 26:26-28 **10:21** 2Kor 6:15-16

24 Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see gaakee se. Kiya ikii mée
gakata 'Apanaa bagee okoo me gaayaa-gaayaa kuwa miya yadiipa' see dimii mee
aagaa taano daamaa.*
25 Pasar kaa edaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma ikii daba nuyaa. Kuwa agiyoo
kuwa makapaa ogatamee paagoo ekega-manee sepea ye, taa ye see kuwa se apaadee
taai, dimi se gaagaa taai.
26 Ogatamee me menaa yiba mena ena mee ko kisee: "Uwoo to, magaa to epoo Mée
mee ko Tuhan, bedaa kuwa yiba agiyoo-pagiyoo kuwa miya Wa me agiyoo yuwa" see
menaa ebeamaata yoka daba nuyaa.
27 Mée waa ena, Yesus mikee gaano taa bagee ena me "Naano agiyoo naano ke ee
kaa meei" see kisiyu ko ikii daamaa naapa see dimii gaayu ko wa me kineeyaa agiyoo
kuwa uduma naai. Kuwa agiyoo kuwa makapaa ogatamee paagoo ekega-manee sepea
agiyoo ye, taa ye, see kuwa dimi se gaagaa taai, wa paagoo se apaadee taai.
28 Kiya mée waa ena me kisiino ko: "Kuwa ko makapaa ogatamee paagoo ekega-
manee sepea agiyoo yoka nekeenii" see kisiyu ko kuwa agiyoo se naai. Wa me ikii
kuwa agiyoo nuyaa naadi kisigi yoka, bedaa dimi menaa da gaagaa siyaa yoka ikii se
naai.
29 "Dimi menaa da gaagaa siyaa yoka" see kisega menaa mee ko ikii me kuwa agiyoo
noomaata kaama dimi menaa da gaagaa siyaa yoka naadi kisega mee se. Kiya ikii
kuwa agiyoo noomaata kaama mee kisigi mée wa me dimi menaa da gaagaa siyaa
yoka naadi kisega. Ikii kuwa agiyoo nuyu ko waa dimi gaagaa taapi yoka naadi ani
me ikii kuwa agiyoo se naai see kisega.
Anii kisee kisega kiya ikii mée noonaa me wegayaa menaa ko "Anii kuwa agiyoo
daba nuyaa kiya apanaa bagee me kuwa agiyoo naano pedeo yoka naadi gaagaa
taapea yoka aa se naai see nasiino kuwa kaasee kaa ya?
30 Ni me naano agiyoo kuwa anii Ogatamee paamee, magiyaage see dimii kaa nuyu
ko kaasee kaa apanaa bagee me 'Kuwa agiyoo kuwa naano ko pedeo yoka' see nasiyaa
ya? Kuwa ko anii kiiboo, paamee dimii kaa nuyaa agiyoo kiya" see kuwa mée noonaa
me wegayaa.
31 Ani me kisiino menaa ko kisee: Ikii naano agiyoo nuyaa miya, uwo nuyaa miya,
apanaa agiyoo ukuwayaa miya kuwa uduma Ogatamee Wa too ebo ekeasiinaka see
dimii gaakee kaa ukuwawoo taai.
32 Mée me ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa kideeta kaama okoo
dimi gaagaa naadi okaayaa yoka ipiipi dii. Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa miya, Ogatamee me okoo Yesus mikee gaakee kaa daamaa wigintaata
bagee yuwa uduma miya okoo me pedeo dimii ikii kaa kigaayaa yoka gaai.
33 Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee ede kisi naadi
yaukuwageeka, ni me ede gaayaa agiyoo kuwa too se. Apanaa bagee mée eebaa
okoo miya daba daagimaa peesi naadi anii kisee agiyoo yaukuwageeka.†

11

1 Kristus Wa me daamaa ukuwata-ukuwata, ometa-ometa kuwa anii miya daamaa
ukuwawoo, umiwooka see see ikii miya kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo taai.

---

* **10:24** "Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see gaakee se" see menaa mee ko kuwa makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa naano ko naano dagu kiya apanaa bagee me kisee pedeo yoka see dimii gaayaa. Kisee kemaata apanaa bagee miya okoo me dimi mena se pedeo kisi naadi kuwa agiyoo kuwa naanaka dimii mee ekeasiino daamaa, see menaa mee. **10:26** Mzm 24:1 **10:31** Kol 3:17 † **10:33** Paulus me "Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee ede kisi naadi yaukuwageeka" see menaa mee ko anii agiyoo uduma daba nuyaa, daba ukuwayaa kiya apanaa bagee yuwa me dimi gaagaa siyaa yoka kuwa agiyoo se naapa, kuwa agiyoo se ukuwaapa, okoo ede kisi naadi agiyoo kuwa too okoo paagoo ukuwawoo taapa, see menaa mee.

Sembahyang siyaa kaboo api yuwa mumoo to kaa doka dapimisi naadi menaa

2 Ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba ikii me anii naneke-nekee naadi
kaama ni me ikii kitupi-manee seta menaa kuwa maamaa peneata doowookea. Kuwa
me kemaata anii ikii kiapaageeka.
3 Kiya eto ko ikii mena ena ma ipi kikiyaanaka, mee ko kisee: Paayogaa uduma
okoo me mumoo to mee ko Kristus mee, api me mumoo to mee ko paayogaa, bedaa
Kristus me Mumoo to mee ko Ogatamee.
4 Paayogaa gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya, okoo Ogatamee me asiyaa
menaa yawegataa siyaa kaboo miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa agoo
gaayu ko okoo ekaato mumoo yuwa daba, peedi ekeasiyaa.
5 Kiya api gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya, okoo Ogatamee me asiyaa
menaa yawegataa siyaa kaboo miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa taa
gaayu ko okoo me mumoo to daba, peedi ekeasiyaa. Mikee, api ena edooyuu uduma
yadaapeata kaama daba, peedi ekeasiyaa see see mokoo wa me mumoo to kaa doka
se dapimiyaa apii to mee miya kisee daba, peedi ekeata apii mokoo kiyaa.*
6 Apii to wa me mumoo to kisee dapimaano be kiyu ko edooyuu yuwa uduma
yadaapeasiino too daamaa. Kiya apii to edooyuu yadaapeasiino mee ego weda kiyaa
agiyoo yoka wa me mumoo to kaa dapimeekee too daamaa.
7 Paayogaa to gaayu ko waa Ogatamee see see ogaataata, bedaa Ogatamee Wa me
disi ebo agiyoo kuwa paayogaa to kaa deeyaabuu siyaa yoka wa me mumoo to kaa
se dapimiyaa. Kiya apii to gaayu ko paayogaa to me disi ebo agiyoo kuwa apii to kaa
deeyaabuu siyaa.
8 Mikee, paayogaa to mee, apii to kaa kaama ogaaniyaata se kiya paayogaa to wa
kaa kaama apii to ogaaniyaata.
9 Bedaa paayogaa to waa apii to kaa yaogaaniyaata se kiya apii to waa paayogaa to
kaa yaogaaniyaata.
10 Kisee kemaata api kuwa okoo ekaato dimi peedi ekee see apii ii see kuwa nekeensi
naadi mumoo to dapimaano gaano pedeo. Malaikat bagee yuwa me deetaakea yoka
api yuwa kisee ukuwaano daamaa.
11 Kisee kiya inii uduma Tuhan yiba epo toowoo see bagee yuwa yoka api kuwa
okoo too, paayogaa kuwa okoo too see se.
12 Mikee, apii to mee ko paayogaa to yiba kaama agoo keta see see paayogaa yuwa
miya okoo api yiba kaama agoo kaakee. Bedaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma manii to
mee ko Ogatamee Wa kaa too yoka okoo wa too, wa too see se.
13 Eto ko ikii ekaato dimi gaagaa taai: Api kuwa mumo dapimaano taa kaa
Ogatamee paagoo sembahyang taano mee daamaa ye?
14 Ikii daamaa nekeenii: Paayogaa to waa edooyuu togoo gaayu ko disi taa. Mée
uduma kisee nekeeniyaa, se maa? Disi taa naadi wisineekee too.
15 Kiya apii to waa edooyuu togoo gaayu ko disi ebo, mée me kisee miya nekeeniyaa,
se maa? Mikee, edooyuu kuwa ko Tuhan me wa me mumoo to dapimisi naadi manta
kemaata apii to yaapaagee siyaa agiyoo.
16 Kuwa ni me kisega menaa kuwa be kaa anii nawisineekee bagee agoo kiyu ko
daamaa nekeenii: Inii ma, Ogatamee me Yesus mikee gaakee kaa daamaa wigintaata
bagee apanaa yuwa miya kuwa uduma inii kuwa menaa too peneata doowoo,

* **11:5** "Okoo ekaato mumoo to daba, peedi ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko paayogaa gaayu ko okoo me mumoo to mee ko Kristus mee see wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me Kristus mee miya daba, peedi ekeasiyaa. Api gaayu ko okoo me mumoo to mee ko paimee see miya wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me paimee miya daba, peedi ekeasiyaa, see menaa mee. **11:7** Kej 1:26-27

wegawoo siyaa, apanaa menaa mée se tupiyaa yoka, see kuwa ani me kuwa bagee yuwa asiyaa.

Perjamuan nuyaa-nuyaa menaa

17 Eto ko ikii enaataa kutuu taa siyaa kaboo ukuwayaa-ukuwayaa kuwa daamaa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa eebaa kedaaka. Kisee kemaata ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kiapaagee see menaa se.
18 Anii petamanii kisiino menaa mee ko kisee: Ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu taa siyaa kaboo ikii aawisi-maawisi naadi kaama ukuu baatagaa segeekea, see kuwa anii yeema. Anii kuwa menaa yeeta kaama okoo kisee bagee yoka, see kuwa anii peenaa kigaaga.
19 Mee ko ikii mée naayaato-naayaato aawode taano gaano pedeo. Ikii paagoo okoo mikee menaa too peneasegea bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa kideesi naadi aawode taano kuwa daamaa.
20 Kuwa kisega kuwa ko ikii epo enaataa kutuu taa siyaa kaboo ikii Tuhan Wa kaa perjamuan mee daamaa naano see naadi kutuu segeekea se.
21 Mee ko ikii naano agiyoo epo enaataa daamaa se noogeekea. Ikii naano agiyoo eewuditagaano taa kaboo ikii mée gakata ani keta naapa naadi kaama mée noonaa naadi ma tuyaa, noonaa anggur poo maamaa noomaata kaama boomagaa siyaa, ikii kisee ukuwageekea yaai.
22 Ikii ee taa ye? Ikii me kisee otoopa nuyaa-nuyaa kuwa ikii me ee kaa kaama too naai. Ikii enaataa kutuu taa siyaa yoo kiyoo ikii me okoo agiyoo taa see bagee kuwa daba, peedi kiyaano ede see dimii mee ikii agoo ye? Ikii kisee ukuwageekea kemaata Ogatamee me Yesus yaato daamaa pe-wigintaata bagee yuwa uduma daba, peedi ekeasiyaa. Yaai, anii mapea menaa kisiipa naa ya? Anii ikii kiapaagee siyaa ye? Ikii kisee ukuwageekea kuwa kaa anii se kiapaagee taapa.†
23 Anii ikii paagoo kisi-maneema menaa kuwa ko ani me Tuhan Wa paagoo kaama maseta menaa, kuwa ko kisee: Tuhan Yesus Waa yaekegataata naagoo daatooyiba yaato Waa roti masegeeyu.
24 Waa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama roti kabatayu. Roti kabatagaa naadi kaama aseta menaa, "Mee ko Ni me maa to, Ni me ikii kaa kiekegatagaapa maa to mee. Anii naneke-nekee siwoo see kaa noogee siwoo taai" see aseta.
25 Mee mokoo miya naano agiyoo noomaata kaama Waa anggur poo uwoo otaawee da masegeeta aseta menaa, "Mee ko Ni me tadaa uwoo, Ogatamee ma, mée ma, Wa me gipii see aseta menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi tadaa mee. Kuwa uwoo kuwa ikii kaagaa gakata nuyaa kaboo Anii naneke-nekee siwoo see kaa ukuwawoo taai" see aseta, see menaa kuwa anii masema.
26 Mee roti ma, mee uwoo ma kuwa ikii nuyaa kaboo kaagaa gakata ikii Tuhan Wa me boota-boota menaa kuwa wegawoo siyaa, kisee too Waa bedaa meetagi yoo too.
27 Kisee kemaata okoo Tuhan Wa me roti mee yee, Wa me otaawee yiba uwoo kuwa yee pedeo dimii ma otoopa notaa see bagee kuwa okoo Tuhan Wa kaa pedeo yaukuwayaa, Wa me maa da ma, Wa me tadaa ma kuwa miya yawisintaayaa.
28 Kisee kiyaa naadi ikii mée ena-ena ekaato gaagaa taano keta. Ikii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ii' see gaata kaama too roti ma, otaawee yiba uwoo ma kuwa nuyaa.

---

† **11:22** Idukaa Yesus mikee gaata bagee yuwa enaataa kutuu semaata kaama inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee seta. Kiya Korintus magaa kaa kepe yago bagee kuwa okoo me otoopa nuyaa-nuyaa kuwa pedeo. Bedaa okoo me daba bagee yuwa paagoo epo enaataa naano be kemaata ukuu baatagaakea kuwa miya pedeo yoka naadi Paulus me kuwa menaa yaebeamaata. **11:25** Kel 24:6-8, Luk 22:19-20, Ibr 8:8-13

29 Mee ko okoo me 'Tuhan Wa me maa to yoka' see dimii daamaa gaamagaano
taa kaa roti ma, uwo ma kuwa otoopa nuyaa bagee kuwa gaayu ko Wa me pedeo
yadootaayaa agiyoo kuwa okoo ekaato kaa yamiyaayaa.‡
30 Ikii kisee ukuwageekea kemaata ikii paagoo mée eebaa má dabaa, ikiyoo meanee
taa see bagee miya eebaa, mée noonaa miya bootaa see.
31 Kiya inii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ye' naadi ekaato dimi gaagaa siyu
ko Tuhan Wa me kuwa agiyoo inii kaa mée si yadootaayaa.
32 Kiya Tuhan Wa me kisee ae-wae, edo see agiyoo kuwa inii kaa mée yadootayu
ko Wa me inii dimi mena daamaa mée tupitagaa siyaa. Inii dimi mena kisee daamaa
mée tupitagaa siwoo naadi kaama inii kuwa magaa da kaa bagee apanaa yuwa wa
too wigintagaatagi see see inii miya kisee mée se wigintagaatagi.
33 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii kuwa agiyoo kuwa epo enaataa naano
see naadi kutuu taa siyaa kaboo ikii moga se naai, daamaa aadiitoo taai.
34 Ikii kaa pedeo se kidootaasi yoka ikii naadi kiyaa bagee agoo kiyu ko ee kaa
agiyoo kuwa keta naai. Ikii enaataa kutumemaata kaama naadi kaa otoopa noogee
siyaa kuwa pedeo. Mee kaama asii menaa kuwa anii ikii paagoo meemaata kaama
daamaa kisi-manee taata.

12

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa me daamaa aaukuwagee taai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa
gaayu ko ikii kuwa kaa menaa daamaa nekeeniino kuwa anii ede.
2 Kuwa ko idukaa ikii Ogatamee ewo see kaboo ikii makapaa ogatamee yaapaagee
siwoo seta. Mena wegaano naka see agiyoo kiya ikii se gaata otoopa obeegee seta,
see kuwa ikii ipi.
3 Kisee kemaata eto ko anii ikii daamaa ipi kikiyaanaka, mee ko kisee: "Yesus mee
Wa kaa pedeo ayaa yadootaata Mée" see menaa kuwa Ogatamee me Roh doodoo
wegayaa bagee ena ma taa. Bedaa "Yesus mee ko Tuhan yoka" see menaa kuwa miya
Roh Kudus doodoo too wegayaa.
4 Ogatamee me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa agoo
kiya Roh mee ena too too.
5 Inii kisee daamaa aaukuwageesi naadi inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo
tomaa-tomaa kuwa agoo kiya Tuhan mee ena too too.
6 Inii kisee daamaa pesee ma ukuwageesi naadi inii kaa aii mée yadootaayaa agiyoo
tomaa-tomaa kuwa agoo kiya Ogatamee mee ena too too. Wa me kuwa agiyoo uduma
inii mée uduma yiba pesee ma mée yaukuwagee siwoo see.
7 Kuwa pesee agiyoo kuwa inii uduma kaa daamaa aaukuwageesi naadi Ogatamee
me inii kaa mée yadootaata. Mee kaama inii mée gakata Roh mee agoo ii see kuwa
awee da kaa mée deeyaabuu see.
8 Mee ko Roh me mée waa ena kaa esee nekeeniino dimii mee kaa nawegasi naadi
kaama yadootayu. Bedaa mee Roh mee me mée waa ena kaa miya esee ipi dimii kaa
nawegasi naadi yadootayu.
9 Bedaa mee Roh mee me too mée waa ena kaa Yesus mikee gaano esee ebo see
dimii mee miya yadootayu. Bedaa mee Roh me mée waa ena kaa mée kaa meanee
siyaa agiyoo yataa kiyaasi naadi pesee da mee miya yadootayu.

‡ **11:29** "Tuhan Wa me maa to yoka" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mée yaekegataata nao' see dimii mee nekeenta kaama nuyaa, see menaa mee. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mee ko inii Yesus mikee gaayaa bagee ebea-ebea yoka' see dimii mee nekeenta kaama se aawiginee seta epa aagaa see dimii kaa epo enaataa nuyaa, see menaa mee. **11:32** Ibr 12:5-10

10 Bedaa mée waa ena kaa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwaaniyaasi naadi pesee
da mee miya yadootayu. Bedaa mée waa ena kaa Roh me wa paagoo ase-manee see
menaa kuwa nawegasi naadi yadootayu. Bedaa mée waa ena kaa "Mee ko mikee Roh
me menaa, mee ko taa" see wigineano ipi see dimii mee miya yadootayu. Bedaa mée
waa ena kaa mena toma ena, waa ewo see menaa kaa wegasi naadi pesee da miya
yadootayu. Bedaa kuwa ewo see menaa kaa wegapea menaa kuwa yeeta kaama wa
me kisee wegapi, wa me kisee wegapa, see kuwa nekeeniino dimii mee Roh me mée
waa ena kaa miya yadootayu.
11 Kuwa uduma Roh Waa ena too too mee me inii kaa mée yaukuwagee siyaa. Wa
me gaayaa-gaayaa doodoo too mée waa ena kaa kisee yadootayu, mée waa ena kaa
kisee yadootayu, Wa me kisee mée kaa yawuditagaa taa see.

Mée maa to kaa takumeta agiyoo eebaa kiya má ena too too see kaa menaa

12 Mée maa da gaayu ko má ena too too kiya maa to kaa takumeta agiyoo-pagiyoo
kuwa eebaa. Takumeta agiyoo eebaa kiya kuwa uduma epo enaataa maa da ena too
too kiyaa. Kristus Waa miya mée maa da mokoo.
13 Mee ko inii uduma Roh ena mee yiba mée yatukumeta kemaata maa da ena too
too mée kiyaabuu seta. Yahudi bagee miya, Yunani bagee miya, hamba kiyaata bagee
miya, hamba kiyaano taa see bagee miya inii uduma uwo nuyaa mokoo Roh ena mee
too mée nuyaabuu seta.
14 Mee ko maa to kaa takumeta agiyoo kuwa ena too too se kiya eebaa.
15 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Badoo da me wegaano, "Anii ko yagaa da se
kemaata anii maa to kaa takumeta agiyoo ena se" see menaa wegayaa miya badoo
da mee mikee maa to kaa takumeta agiyoo ena, se maa?
16 Bedaa apa kamuu da me wegaano, "Anii ko emaa masii to se kemaata anii maa
to kaa takumeta agiyoo ena se" see menaa wegayaa miya apa kamuu da mee mikee
maa to kaa takumeta agiyoo ena, se maa?
17 Maa da kuwa uduma emaa masii to mee too naaki kaasee mena yeeyaa? Maa da
kuwa uduma apa kamuu da mee too naaki kaasee wunu yeeyaa? Iyo.
18 Kiya Ogatamee me kuwa takumeta agiyoo ena-ena kuwa Wa me gaata-gaata
doodoo maa to kaa takumedaa siyaata.
19 Kuwa takumeta agiyoo kuwa eebaa se kiya ena too too naaki mee kaasee maa
da ya?
20 Maa to kaa takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa kiya maa da mee ena too too.
21 Kisee kemaata emaa masii to me yagaa da asiino, "Ani me aa gaano pedeo see
taa yoka" see kuwa se asiyaa. Bedaa mumoo to me badoo da asiino, "Ani me aa gaano
pedeo see taa yoka" see kuwa miya se asiyaa.
22 Maa to kaa takumeta agiyoo noonaa ko dabaa see agiyoo too see gaayaa kiya taa,
kuwa agiyoo miya agoo kaano gaano pedeo.
23 Bedaa maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya inii me kuwa aii peedi yoka
see gaayaa kiya kuwa agiyoo kaa doka me daamaa yamaataata kaama ebo ekeasiyaa.
Bedaa inii me maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya diino ego weda gaayaa kiya
ebo agiyoo yoka ipiipi munitaa, doka daamaa yamaataa.
24 Kiya inii mée maa to kaa takumeta agiyoo yuwa awee da kaa daamaa deeyaa
agiyoo kuwa inii kisee ipiipi deewoo taano gaano pedeo ko taa. Inii me maa to kaa
takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Ogatamee me too kisee-kisee daamaa mée
yatakumetagaa seta. Kuwa peedi see agiyoo kuwa miya Wa me ebo ekeata.
25 Wa me kisee ukuwata mee ko maa to kaa takumeta agiyoo kuwa uduma se
aawodee seta okoo dimi mena enaataa epa aagaa, daamaa aaekee, kisee umiwoosi
naadi ukuwata.

12:12 Rom 12:4-5

26 Maa to kaa takumeta agiyoo ena boodi kiyu ko maa to kaa takumeta agiyoo
apanaa yuwa miya waa ma epo enaataa boodi eeabaataa see. Bedaa maa to kaa
takumeta agiyoo ena ebo ekeasiyu ko maa to kaa takumeta agiyoo apanaa yuwa
miya waa ma epo enaataa ede ma, ede ma eetaa siyaa.
27 Ikii ko Kristus Wa me maa da mokoo. Ikii mée gakata Wa me maa to kaa takumeta
agiyoo mokoo.
28 Yesus mikee gaayaa bagee yupii Ogatamee me naukuwasi naadi ekeata bagee
kuwa ko kisee: Petamanii Yesus me menaa yadoonaa see bagee. Wiyaagoo to ko Wa
me asiyaa menaa yawegataa see bagee. Wedaagoo to ko mena mée topetaa see bagee.
Kiyoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ukuwataa see bagee ma, mée kaa meanee see
agiyoo yataa kiyaabuu taa see bagee ma, mée me agiyoo epa kaa aii yaukuwataa see
bagee ma, tuku-tuku bagee ma, mena toma ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa
see bagee ma, okoo me kisee agiyoo naukuwasi naadi Wa me daamaa ekeata.
29 Kuwa Wa me ekeata bagee okoo uduma Yesus me menaa yadoonaa see bagee
ye? Okoo uduma Wa me asiyaa menaa yawegataa see bagee ye? Okoo uduma mena
mée topetaa see bagee ye? Okoo uduma dimi nagii-nagii agiyoo ukuwataa see bagee
ye?
30 Okoo uduma mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaabuu taa see bagee ye? Okoo
uduma mena toma ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa see bagee ye? Okoo uduma
kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegapea menaa kuwa wa me kisee wegapi, wa me
kisee wegapa see nekeeniyaa bagee ye? Okoo uduma mee too see taa, se maa?
31 Kuwa Roh me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa
noonaa peenaa esee ebo yoka kuwa agiyoo kuwa ikii me anii masega naaki ou see
dimii mee gaai. Eto ko kuwa pesee agiyoo kuwa inii kaa aii mée yadootaata kaama
wodoo esee daamaa ukuwawoo, umiwoo see etaa da mee anii ikii keipi kiyaanaka.

13

Epa dimii mee kaa menaa

1 Anii mée me menaa tomaa-tomaa kaa wegayaa miya, malaikat bagee me menaa
kaa wegayaa miya kiya epa see dimii mee anii taa gaayu ko ni me wegayaa menaa
kuwa ko pose gakee kaa aii dakamiyaa see see mena wuu da mokoo too kiyaa, pose
gakee kaa aii tokoo-tokoo siyaa mena wuu da yeeyaa mokoo.
2 Bedaa Ogatamee me asiyaa menaa wegasi naadi pesee da mee anii agoo kiyaa
miya, Wa me mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa uduma anii ipi kiyaa
miya, se-menaa, we-menaa ipi see dimii mee anii agoo kiyaa miya, bedaa ni me mikee
gaano dimii mee esee ebo kaa maga bago yuwa amoo maa kaa dogeamaayaa miya,
kuwa uduma anii kisee ukuwasi naadi pesee da agoo kiya epa see dimii mee anii taa
gaayu ko anii aii bagee ena mokoo kiyaa.
3 Bedaa ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii apanaa bagee paagoo aii maniyaa
miya, mée me anii biyaa kaa nabooyaasi naadi anii ekaato maa da aii kisee
ekegataayaa miya, anii kisee ukuwayaa miya kiya epa see dimii mee anii taa gaayu
ko kuwa ni me daamaa ukuwata agiyoo kuwa otoopa wuutu-waatu siyaa.
4 Epa dimii yago bagee gaayu ko dimi mena animaata koogo tuyaa, dimi dapuu.
Epa dimii mee me 'Anii kisee naaki ou' see dimii mee se gaayaa, ekaato ebo ekee see
dimii mee miya taa, ebo poga-poga dimii mee miya taa.
5 Epa dimii mee me mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa se ukuwayaa, ni me
gaayaa yuwa too ede see dimii mee se gaayaa, kagoo dimii moga se miyaa, mée me
pedeo ukuwata agiyoo yuwa neke-nekee, gaagaa see kuwa miya taa.

12:26 Rom 12:15 **12:28** Ep 4:11-12

6 Epa dimii mee me mée me pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa kaa daamaa, ede nao
see dimii mee taa kiya mikee daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa kaa too ede ma, ede
ma siyaa.
7 Epa dimii mee me agiyoo-pagiyoo uduma yiba koogo makii taa see kaa doowoo
siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba Yesus mikee nao see dimii mee se ekeata kisee
too doowoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo
siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba dimi mena koogo animaata toowoo siyaa.
8 Epa dimii mee se taa kaata, usiyaato ko ewo. Kiya Ogatamee me asiyaa menaa
yawegasi naadi pesee da mee taa kaata. Ewo see menaa tomaa kaa wegasi naadi
pesee da mee miya sikiiniita. Bedaa dimi ipi kisi naadi pesee da mee miya taa kaata.
9 Mikee, eto mee begaa kaa inii me ipii kuwa peenaa too, bedaa Ogatamee me
nawegasi naadi asiyaa menaa kuwa miya peenaa too, sikii taa.
10 Kiya se-agiyoo, we-agiyoo uduma sikii, daamaa too kiyaatagi kaboo kuwa eto
mee peenaa too, sikii taa see pesee agiyoo kuwa taa kedaa taata.
11 Mee ko anii peedi kaa peedi kepaa yogaa me wegataa see kuwa see see anii miya
kisee wegagee sema. Bedaa yoga peedi me dimi gaataa see kuwa see see anii miya
kisee dimi gaawoo sema. Bedaa yoga peedi me dimi nekeeniyaa see see anii miya
kisee gaawoo sema. Kisee kiya anii ebo see kaboo da anii kuwa yoga me iyee-payee
kuwa ekeasema.
12 Ayayaadau da pedeo naadi kaama ayayaa da daamaa se deeyaa mokoo see see
inii eto daamaa se deetaa, daamaa se nekeeniyaa. Kiya ebeyuma awee da kaa aadee
siyaa mokoo epeekaa inii uduma daamaa awee da kaa diitagea. Eto anii peenaa too
ipi kiya epeekaa anii uduma daamaa ipi kaata. Ogatamee Wa me anii esee naipi kigi
see see epeekaa anii esee ipi see mée kaata.*
13 Kisee kemaata mena wedo kuwa ko toono too, kuwa ko kisee: Yesus mikee
gaawoo taano ma, Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taano ma, epa dimii
ma kuwa. Kiya kuwa wedo kuwa esee ebo mee gaayu ko epa dimii mee.

14

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa apanaa ma

1 Epa dimii mee ikii me maamaa masega naaki ou see dimii mee gaawoo taai.
Bedaa Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa masiino ede see dimii
mee miya gaawoo taai. Ogatamee me asiyaa menaa kuwa yawegasi naadi pesee da
mee ki masiino esee ede see dimii mee maamaa gaai.
2 Mee ko ewo see menaa tomaa kaa wegasi naadi pesee da agoo see mée to wa me
mée paagoo se wegayaa, Ogatamee Wa paagoo too wegataa see. Mée paagoo awee
da kaa kiyaano taa menaa kuwa wa me Roh pesee kaa wegataa see kemaata yeekee
bagee yuwa me se nekeeniyaa.
3 Kiya Ogatamee me asiyaa menaa awee da kaa daamaa yawegataa see bagee gaayu
ko mée paagoo wegataa see. Yeekee bagee yuwa okoo dimi mena daamaa iyawoo,
ebo kiwoo, kisee pesee kiwoosi naadi menaa kuwa daamaa okoo paagoo eewegataa
see.
4 Ewo see menaa tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko wa me wegayaa menaa
kuwa me waa ekaato too dimi mena daamaa iyayaayaa. Kiya Ogatamee me asiyaa
menaa yawegataa see mée gaayu ko wa me menaa me Yesus mikee gaayaa bagee
kuwa uduma okoo dimi mena daamaa iyayaabuu siwoo siyaa.

---

* **13:12** Yoga peedii to kaa ebea-ebea menaa ma, ayayaadau da kaa deeyaa ebea-ebea menaa ma kuwa mena nekeeniino yaato ko eto kiipaa inii peenaa too ipi kiya epeekaa daamaa ipi kaatagea yoka kuwa eto mee begaa kaa inii kaa mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa epeekaa Ogatamee me taa kiyaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

5 Ikii uduma Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegataa see kuwa daamaa,
anii ede kiya ikii uduma Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa see kuwa anii esee
maamaa ede kiyaa. Wa me asiyaa menaa yawegataa see bagee gaayu ko yeekee bagee
me peenaa ebo ekeasiyaa. Ewo see menaa tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko kisee
taa. Wa me kuwa menaa wegamaata kaama kuwa menaa kisee yoka, kisee yoka see
awee da kaa ase-manee siyu too yeekee bagee yuwa miya nekeenta kaama dimi mena
daamaa pesee kiyaa.

6 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo meemaata kaama ewo see menaa tomaa kaa
too kiiwegayu ko ikii kaa daamaa agiyoo kaasee kiukuwaaniyaayaa? Anii apanaa
menaa kuwa miya kiiwegayu too ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa. Kuwa ko
Ogatamee me ni paagoo awee da kaa nakiyaata menaa ena yee, Wa me naipi kiyaata
menaa ena yee, Wa me naseta menaa ena yee, mée tupiyaa menaa ena yee, anii kuwa
menaa kuwa miya kiiwegayu too ikii dimi mena daamaa pesee kiyaa, se maa?
7 Dimi noogaa taa see agiyoo-pagiyoo kuwa miya kisee. Puusee ma, musik ma, kisee
menaa siyaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa ko mée me ewo ma menaa siyaayu ko yeekee
bagee me kisee menaaka, kisee menaaka see kuwa kaasee nekeeniyaa naa ya?
8 Yape paagoo poono see naadi puusee menaa da mee miya kisee. Puusee da mee
otoopa puusee siyu ko yape paagoo poono see naadi kaama ipiipii siyaa bagee kuwa
kauwa bagee naa ya? 9 Ikii kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa menaa
kuwa miya kisee. Ikii me mée me se nekeeniyaa menaa kaa wegayu ko mée me kisee
wegapea, kisee wegapea see kuwa kaasee nekeeniyaa naa ya? Ikii epaawee da taa
otoopa wegataa siyaa menaa mokoo too kemaata iyo.
10 Magaa da kaa mena tomaa-tomaa kuwa maamaa eebaa. Kuwa mena tomaa-
tomaa kuwa mée me se nekeeniyaa mena tomaa ena ma taa.
11 Kisee kemaata mée waa ena me wa me menaa kaa ni paagoo naawegagi kiya
anii se nekeeniyu ko wa me aa apanaa tomaa kaa mée to kemaata ewo see mée see
nagaayaa, bedaa anii miya waa apanaa tomaa kaa ewo see mée to see gaayaa, kisee
aagaa siyaa.
12 Ikii miya kisee. Ikii ewo see menaa tomaa kaa too aasee siyu ko ikii dimi mena
daamaa pesee se aakiyaabuu siyaa. Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo-
pagiyoo kuwa ikii me kuwa masega naaki ou see dimii mee ebo. Kisee kiya Roh me
ikii kaa aii kidootaayaa pesee agiyoo kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee okoo dimi
mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo taano ou see dimii mee ki ikii esee maamaa gaawoo
taai.
13 Kisee kemaata mée waa ena me ewo see menaa tomaa kaa wegayu ko wa me
kuwa menaa nekeeniino yaato ma enaataa daamaa wegasi naadi pesee da mee miya
Ogatamee paagoo idimaano gaano pedeo.
14 Anii Roh pesee kaa anii ewo see menaa tomaa kaa Ogatamee paagoo sembahyang
menaa kaa asiyu ko ni me dimi menaa da me asiyaa kiya ni me gaataa see dimii ma
enaataa se asiyaa kemaata anii kuwa menaa se nekeeniyaa.
15 Kisee kemaata anii maagiyoo ukuwaapa naa ya? Anii kisee Roh pesee kaa ni me
dimi menaa da me anii ewo see menaa kaa sembahyang taapa kiya mee too se. Ni
me gaataa see dimii mee me anii nekeeniyaa menaa kaa miya sembahyang taapa,
ekea paaya. Bedaa ni me dimi menaa da me anii ewo see menaa kaa yaayaa taapa
kiya ni me gaataa see dimii mee me anii nekeeniyaa menaa kaa miya yaayaa taapa,
ekea paaya.
16 Ikii miya Roh pesee kaa dimi menaa da me ewo see menaa kaa too Ogatamee
kiiboo, paamee see asiyu ko ikii paagoo yeekee bagee me "Amin" see menaa mee
kaasee wegayaa? Ikii me kuwa ewo see menaa tomaa kaa paamee see asiyaa menaa
kuwa nekeeniino taa yoka iyo.

17 Ikii mikee Ogatamee paagoo paamee see menaa daamaa asetaakea kiya apanaa
bagee kuwa menaa nekeeniino taa kemaata kuwa menaa yuwa me okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaano taa.
18 Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa ko ikii kisee
menaa eebaa taa wegataa see kiya anii gaayu ko maamaa eebaa wegageeka kuwa me
anii Ogatamee paagoo paamee see asega.
19 Kisee kiya anii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma enaataa kutuu taa siyaa
kaboo anii ewo see menaa tomaa kaa mena kamu sepuluh ribu waa naa kuwa anii
wegayaa kiya anii kisee wegaano be. Anii apanaa bagee daamaa tupiino see naadi
ni me gaataa see dimii me daamaa nekeeniyaa menaa kaa mena kamu idibi waa naa
too eewegayaa miya anii ede.
20 Eto ko neebee nokaa yuwa, yoga me gaakee dimii kuwa ikii miya kisee gaakee se
kiya ebo bagee kuwa see see ikii miya daamaa nekeenii. Kisee kiya yoga peedii yuwa
okoo pedeo agiyoo ukuwaano dimii mee ewo kiyaa see see ikii miya kisee dimii ewo
see kuwa daamaa.
21 Kisee menaa kuwa idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee ko kisee:
"Tuhan me asiino, 'Apanaa tomaa kaa bagee me menaa kaa Anii wegaapa. Ani me
kisee apanaa bagee me ebe kaa menaa doodoo Ni me bagee yuwa paagoo mena
eewegaapa kiya okoo se nayiipea' see asigi" see menaa ebeamaata.
22 Kisee kemaata Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa
ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa gaamaasi naadi wegayaa menaa kuwa se kiya
Yesus mikee gaano taa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa yuwa. Bedaa Roh pesee
kaa Ogatamee me asiyaa menaa yawegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa
bagee yuwa gaamaasi naadi menaa kuwa se kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
gaamaasi naadi menaa yuwa.*
23 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee uduma enaataa kutuu semaata
kaama ikii uduma kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegataaki too ko ikii yaato taa
see bagee, Yesus mikee gaano taa bagee okoo miya seemiyu ko okoo me "Ikii taki-takii
meanta kaama wegataakea" see kisiipea, se maa?
24 Kiya ikii uduma Roh pesee kaa Ogatamee me asiyaa menaa yuwa yawegataaki
too ko Yesus mikee gaano taa see bagee ena, ikii yaato taa see bagee ena seemiyu ko
ikii me wegataakea menaa kuwa uduma wa me daamaa kiyeeta kaama "Mikee, anii
dimi pedeo see mée ii" see gaayaa. Ikii uduma me wegataa see menaa kuwa me waa
kisee mée yoka see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
25 Wa me dimi yiba koogo maapeta yuwa kuwa awee da kaa kedaa taapa. Kiyoo
kaama waa mumo maga kaa esee-ekeata kaama Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taapi,
bedaa wa me "Mikee, Ogatamee Waa ikii ma enaataa kiitotaaki ii" see kisiipi.

Yesus mikee gaayaa bagee kutuu taa siyaa kaboo daamaa ukuwayaa-ukuwayaa menaa

26 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii maagiyoo ukuwaano daamaa naa ya?
Eto ko kisiinaka, mee ko kisee: Ikii kutuu taa siyaa kaboo ikii mée gakata Ogatamee
yaapaagee siyaa menaa agoo see daamaa. Mee ko mée waa ena yaayaa see menaa
agoo, mée waa ena mée tupiyaa menaa agoo, mée waa ena Ogatamee me wa paagoo

---

14:21 Yes 28:11-12 * **14:22** Kuwa idukaa ebeamaata menaa kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me pedeo ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa me Ogatamee me yape bagee yuwa okoo paagoo yamiyaata. Yamiyaata kaama kuwa apanaa tomaa kaa bagee me menaa kaa Israel bagee paagoo gaamaasi naadi menaa eewegata mokoo. Eto miya Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me kuwa menaa yeeyu ko yaai, inii mée gaamaasi naadi menaa yoka see dimii mee gaayaa, idukaa Israel bagee yuwa see see. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko kisee taa. Okoo me menaa kaa too okoo paagoo eewegaano kuwa daamaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

awee da kaa ipi kiyaata menaa agoo, mée waa ena me Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegataa, bedaa kuwa wegataa see menaa kuwa mée waa ena me kisee wegapi, kisee wegapa see yawegataa. Kuwa uduma ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa dimi mena iyawoo, ebo kiwoo, kisee daamaa aakiyaabuu taano see naadi ukuwaano daamaa.

27 Ikii Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegaano see bagee agoo gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa kuwa too sikii. Mée waa ena wegataa, wegamaata kaama bedaa mée waa ena wegataa, kisee ukuwaakee daamaa. Bedaa Roh pesee kaa mée waa ena me kuwa okoo me wegataa see menaa kuwa kisee wegapea, kisee wegapea see kuwa nekeensi naadi menaa ase-manee taano gaano pedeo.

28 Kiya ikii kutuu taa siyaa yoo kiyoo kisee nekeensi naadi menaa ase-manee taano bagee taa gaayu ko kuwa ewo see menaa tomaa kaa menaa kuwa awee da kaa se wegaai, koogo toono too. Wa too waa ekaato koogo wegataa, Ogatamee paagoo miya koogo asetaa.

29 Nabi bagee gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa too Ogatamee me asiyaa menaa kuwa yawegataa. Bedaa apanaa yuwa me kuwa wegataa see menaa kuwa mikee ye, taa ye naadi daamaa dimi gaagaa see.

30 Mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa yawegataaki kaboo kiyoo animaata toomuu taakea bagee mée waa ena kaa Ogatamee me mena ena awee da kaa ipi kiyaayu ko mee petamanii mena yawegataaki mée to mée waa ena kaa yadogeamaata kaama koogo yayiitoo taano too.

31 Kisee mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa daamaa yawegataa, wegataata kaama bedaa mée waa ena me daamaa yawegataa, kisee daamaa wegatagaa siyaa. Mee kaama ikii mée uduma mena daamaa topetaa, dimi mena daamaa pesee ketaa.

32 Kuwa bagee yuwa me Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa kaboo okoo ekaato dimi peedi aaekee naadi kaama okoo uduma Ogatamee me asiyaa menaa daamaa yawegaaii siyaa.

33 Mee ko ikii kutuu taa siyaa yoo mena wegayaa kuwa otoopa, topoo see taa see kuwa Ogatamee me be. Ikii koogo ena dimii, ena menaa kaa too wegataa see kuwa Waa ede.

34 Kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata bagee kutuu taa siyaa yoo kiyoo api yuwa uduma koogo toono daamaa, mena se wegaai. Idukaa Musa me menaa yiba kisee menaa agoo yoka okoo ekaato dimi peedi ekee taano too daamaa.

35 Okoo ipi kaano see naadi apaadee see menaa agoo gaayu ko okoo me ee kaa kaama paimee paagoo asedee taano daamaa. Yesus mikee gaayaa bagee kutuu taa siyaa yoo kiyoo kaama kisee menaa wegaano ko pedeo, ego weda kiyaayaa agiyoo yoka ee kaa kaama too asedee taai.

36 Ikii me 'Ogatamee me menaa weganaa see kuwa petamanii inii paagoo kaama too kiyoo-kiyoo pe-eeweganaa semea' see gaagea ye? Ikii me 'Ogatamee me menaa kuwa mée me inii paagoo too mée eeweganaa sepea' see gaagea ye? Kisee ebo dimii kuwa se gaai.

37 Ikii mée waa ena me 'Anii ko mikee nabi bagee, anii Roh pesee yago mée yoka' see dimii mee agoo gaayu ko wa me ni me kiebeaga menaa kuwa mikee Tuhan me ikii kisee ukuwaai, kisee ukuwaai see mée asigi menaa ii see kuwa wa me daamaa nekeenii.

38 Kiya ni me menaa kuwa aii menaa too see nagaayaa see mée mee gaayu ko ikii waa emaa se wugii.

39 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii Ogatamee me asiyaa menaa yawegaano ede see dimii mee gaawoo taai. Bedaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa se wegaai see kuwa se asii.

40 Ikii me wegaa-wegaa, ukuwaa-ukuwaa kuwa uduma daamaa, topoo too wegawoo, ukuwawoo taai.

15

Kristus mee aya andoo peeta kaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii bedaa keipi kiyaanaka, mee ko kisee: Yesus me doometa menaa kuwa anii ikii paagoo daamaa kiiwegama. Ikii kuwa menaa daamaa masemaata kaama kuwa menaa kaa ikii makii taa see kaa toowookea.
2 Kuwa ni me kiiwegagee sema menaa kuwa ikii daamaa penee siwoo siyu ko kuwa menaa me ikii daba kidaagimaa peeyaayaa. Kiya ikii me Yesus mikee gaayaa dimii mee wuutu-waatu siyu ko taa, daba se daagimaa peeyaa.
3 Ni me masema menaa kuwa anii daamaa kiiwegama. Kuwa esee ebo see menaa kuwa gaayu ko kisee: Idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see Kristus mee inii me pedeo yuwa kaa mée yaboota.
4 Waa ogo maataata kaama wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaata. Kuwa miya Wa me kapogee yiba ebeamaata menaa see see uwa daata.
5 Aya andoo peeta kaama Kepas wa paagoo keta ekaato awee da kaa deeyaata. Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa paagoo miya ekaato deeyaata.
6 Kiyoo kaama Yesus yiba ena kenaa bagee okoo mée lima ratus asii okoo enaataa totaakea kaboo Waa ekaato deeyaata. Kuwa bagee yuwa noonaa yuwa boota kiya okoo eebaa yaato eto miya topea.
7 Kiyoo kaama Yakobus wa paagoo ekaato deeyaata, bedaa Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa uduma okoo paagoo miya ekaato deeyaata.
8 Kaama too wodopasi Waa ekaato ni paagoo nadeeyaata. Anii ko yoga ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée to mokoo kiya anii miya deema.*
9 Mikee, Wa me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa okoo ebo, anii ko esee peedi see mée. Ogatamee me etokaa doometa menaa mikee gaata bagee kuwa ani me wegee-wegee senaa sema yoka anii Yesus me menaa yadoonaa see mée see ekaa mee naweano ko anii sikii taa.
10 Kisee kiya anii eto daamaa ukuwawoo, umiwoo siyaa kuwa Ogatamee me anii aii naepa kaa anii kisee bagee nakiyaami. Wa me anii naepa kaa kisee nakiyaami kuwa wuutu-waatu taano taa. Mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa uduma okoo Wa me agiyoo kana ma yaukuwanaa segeekea kiya anii gaayu ko okoo me see yuwa asii esee kana ma, kana ma too yaukuwanaa segee see. Kisee kiya ni me pesee kaa too se kiya Wa me aii naepa kaa neeta pesee da mee ma epo enaataa kemaata daamaa yaukuwanaa segeeka.
11 Kisee kemaata kuwa Wa me menaa kuwa ani me miya kiiwegama, apanaa bagee me miya kiiwegamea, koosi inii paaya kuwa menaa daamaa kiiwegame, bedaa ikii kuwa menaa mikee nao see gaamea.

Inii aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa

12 See kemaata Kristus mee boota kaama aya andoo peeyaami see menaa mee inii daamaa kiiwegame yoka ikii paagoo mée noonaa me "Boota bagee aya se andoo pootagea" see wegageekea menaa kuwa kaasee kaa ya?

15:3 Yes 53:5-12 **15:4** Mzm 16:8-10, Yoh 2:19-21 **15:5** Luk 24:34-36 * **15:8** Paulus me "Anii yoga ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée to mokoo" see menaa mee ko ani me Yesus yaato bagee wegee-wegee sema kaboo Wa yaato bagee nakiyaata yoka anii kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa see see se, anii kisee yogaa ena kabata mokoo see mée yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **15:8** Kis 9:3-6 **15:9** Kis 8:3 **15:10** 2Kor 3:5, Kol 1:29

13 Boota bagee okoo aya se andoo pootagea see naaki Kristus Waa miya aya se andoo peeyaa.
14 Bedaa Kristus mee aya andoo poono taa naaki inii me weganaa siyaa menaa kuwa otoopa menaa too kiyaa, bedaa ikii me Yesus mikee gaawoo see dimii mee miya otoopa dimii too kiyaa.
15 Kuwa too se kiya inii Ogatamee kaa mena yakobanaa see bagee yuwa too see mée deeyaa. Mee ko boota bagee aya se andoo pootagea see menaa kuwa mikee menaa naaki Ogatamee me Kristus mee miya aya se andoo peeyaayaa. Wa me kisee aya andoo peeyaano taa naaki inii me "Ogatamee me Kristus aya andoo peeyaami" see menaa kuwa miya makapaa menaa too kiyaa.
16 Mee ko Ogatamee me boota bagee kuwa aya se andoo peeyaatagi see naaki Kristus Waa miya aya se andoo peeyaayaa.
17 Bedaa Kristus Waa aya andoo peeyaano taa naaki ikii me Waa mikee nao see gaawookea dimii kuwa miya wisintaayaa, ikii kaa pedeo menaa kuwa miya se kitaa kiyaata tuyaa, ikii kisee bagee too umiwoo, toowoo siyaa.
18 Kuwa too se kiya Yesus mikee gaata kaama boota bagee kuwa miya pedeo kedaa siyaa.
19 Inii eto mee umiwoo, toowoo taakea begaa kaa inii Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo sepea kiya usiyaato ko imi taa kiyu ko epa nao, mée tomaa uduma yupii inii ewo kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa too.
20 Kiya Ogatamee me Kristus mee mikee ki boota kaama aya andoo peeyaata. Kristus mee ko petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo taaki Mée, petamanii ekata otaa da mokoo kemaata boota bagee apanaa yuwa okoo miya taa ma taa aya andoo pootagea.
21 Mée bogaano mee ko mée waa ena doodoo da taa meta. Mee see see boota bagee aya andoo poono mee miya Mée waa ena doodoo da taa meta.
22 Mee ko mée tomaa Adam ma aagadi-maagadi naadi kaama uduma bogaakee. Mee see see okoo Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama uduma aya andoo pootagea.
23 Aya andoo peeyaa bagee kuwa Ogatamee Wa me ekeata-ekeata doodoo too ukuwayaabuu see, kuwa ko kisee: Petamanii ekata otaa da mokoo aya andoo peeta Mée Kristus mee. Kiyoo kaama Waa meetagi naagoo Wa me bagee kuwa aya andoo pootagea.
24 Kiyoo kaama wodopasi ko mee naagoo Kristus me se-ebo, we-ebo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma taa kiyaabuu taatagi. Kisee taa kiyaata kaama Wa too ebo tusi naadi manta pesee da mee bedaa Nagamee paagoo maniitagi.
25 Kristus Wa too ebo toowoo segee siyaa kuwa ko kisee too Waa ma yape kiyaa bagee okoo uduma Ogatamee me daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata yoo too.
26 Wodopasi yape kiyaa agiyoo kuwa ko mée tomaa boowoo taano kuwa. Wa me kuwa miya taa kiyaatagi.
27 Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee: "Wa me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata" see menaa ebeamaata. Kiya "se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata" see menaa mee ko Ogatamee mee miya daba, peedi yaekeata se kiya Wa me too se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata ii, see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
28 Wa me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Yogamee miyoo taa yaekeasiitagi kaboo Yogamee Waa miya Waa ekaato peedi ekeata kaama Nagamee

15:25 Mzm 110:1 **15:27** Mzm 8:7

miyoo taa toowoo taatagi. Mee ko Nagamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Yogamee miyoo taa yaekeata kemaata Yogamee me miya kisee Nagamee paagoo Waa ekaato peedi ekeasiitagi. Ogatamee Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma me Eboo toowoosi naadi Yogamee me kisee ukuwaatagi.
29 Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo yatukumetaa see kiya boota bagee aya se andoo pootagea see naaki kaasee kaa ukuwayaa agiyoo naa ya?† Kuwa boota bagee aya se andoo pootagea see naaki kaasee kaa boota bagee kaa uwo yatukumiyaa ya?
30 Bedaa inii gaayu ko boota bagee aya se andoo pootagea see naaki inii kaagaa gakata kisee too mée pedeo kiyaa yoo kiyoo peenaa siyaa kuwa kaasee kaa ya?
31 Neebee nokaa yuwa, anii mikee kisiino ko: Anii kaagaa gakata nabooyaano see koo siyaa kotoo agoo kedaa segeeka kuwa mikee menaa. Inii paaya enaataa inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama anii ede ma, ede ma segeeka yoka kuwa mikee menaa too kisega.
32 Mee ko bogaa yiba mée daakee wodaa ma aawisii siyaa see see anii Epesus magaa kaa kisee bagee ma aawisii sema. Kiya boota bagee aya se andoo pootagea see naaki anii kaasee kaa okoo ma aawisii siyaa? Mée booyaa agiyoo yoka mée me kisee se ukuwayaa. Boota bagee aya se andoo pootagea see naaki mée me wegayaa menaa ena mee see see inii miya niiukuwaai, mee ko "Inii tokoma bogaatagea yoka naano agiyoo ma, uwo ma kuwa maamaa ede ma, ede ma too niinoowoo taai" see menaa mee.
33 Kisee dimii gaataa see bagee kuwa me kideebaa taapea yoka gaai. Dimi pedeo bagee ma epo enaataa peenaa siyaa kuwa kaa daamaa iyee da mee pedeo kiyaayaa.
34 Eto ko ikii nekeeniino awee see dimii mee too doowoo taai, eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwaai. Ikii mée noonaa Ogatamee ewo see bagee yuwa too. Ikii ego weda see dimii mee gaasea naadi kisega.

Mée maa da mee aya mée andoo peeyaatagi see kaa menaa

35 Ikii mée ena me asiino, "Boota bagee kuwa Wa me kisee aya andoo peeyaatagi kuwa naa kaasee ukuwaaniita naa ya? Mée aya andoo peeyaata kaama maa da mee maagiyoo mokoo naa kaata naa ya?" see asiyaa.
36 Kiya aa nekeeniino taa, dimi taa kaa wegataake mée. A me poo keepa wiyaa kuwa gaayu ko kuwa poo keepa yuwa boota kaama wodoo too daamaa iyaakee.
37 A me wiyaa agiyoo kuwa, gandum poo keepa waa, kisee poo keepa kuwa gaayu ko poo keepa yuwa kuwa too wiyaa, epeekaa iyaano yaato kuwa ma se. Poo wodoo to ma enaataa se wiyaa.
38 Kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo kuwa poo keepa yuwa wodoo to maniyaa. Poo keepa toma ena, wodo toma ena mantaa, poo keepa toma ena, wodo toma ena mantaa, kisee wa doodoo, wa doodoo daamaa mantaa siyaa.
39 Agiyoo-pagiyoo uduma miya kisee. Kuwa uduma maa da ena mee too se. Mée tomaa okoo me maa da mee ena, woda kuwa miya maa da ena, bedo kuwa miya maa da ena, doge kuwa miya maa da ena.
40 Mee mokoo epoo to kaa agiyoo kuwa miya agoo, magaa da kaa agiyoo kuwa miya agoo. Kiya epoo to kaa agiyoo kuwa disi ena, magaa da kaa agiyoo kuwa disi ena.
41 Kenoo to egapi kaa mee disi ena, daatooyiba mee disi ena, okadee yuwa miya disi ena. Bedaa okadee yuwa kuwa ena mee disi ena, ena mee disi ena.
42 Boota bagee aya andoo pootagea kuwa miya kisee. Dabeepeasiyaa yaato kuwa ogo maayaa kiya aya andoo peeyaata kaama se dabeepeasiyaa.

---

† **15:29** Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo yatukumiyaa see menaa mee ko kuwa bagee uwo tukumaano taa kaboo boota kemaata okoo miya uwo yatukumiyaa mokoo apanaa bagee okoo kaa uwo yatukumegea, see mee. **15:32** Yes 22:13 **15:36** Yoh 12:24

43 Kisee daba, pedeo see yaato ogo maayaa kiya aya andoo peeyaatagi yaato ko disii
to esee ebo kaata. Dabaa kiyaa yaato ogo maayaa kiya aya andoo peeyaatagi yaato
ko pesee kiwoo taata.
44 Aii mée maa da mee ogo maayaa kiya mee maa da mee Roh ma aagadi-maagadi
naadi kaama epoo to yaato maa da mee aya andoo peeyaatagi. Aii mée maa da mee
miya agoo, epoo to wodoo yaato maa da mee miya agoo.
45 Kisee menaa idukaa kaama ebeamaata, mee ko kisee: "Petamanii mée Adam
mee gaayu ko maa da aya tota mée keta" see ebeamaata. Kiya Adam wodopasi Mée
Kristus mee gaayu ko Waa miya Roh see see mée aya tuyaabuu siyaa Mée keta.
46 Petamanii ko epoo to yaato maa da mee keta mée manta se kiya aii maa da mee
keta, mee kaama wodoo too epoo to yaato maa da mee mée maniitagi.
47 Petamanii mée to waa maga dukuu to me ipiipii seta mée, magaa to kaa mée.
Kiya wiyaagoo to Mée mee ko epoo to wodoo yaato kaama Mée.
48 Magaa da kaa bagee kuwa ko okoo mee maga dukuu to me ipiipii seta mée to
see see bagee yuwa. Bedaa epoo to wodoo yaato bagee kuwa ko okoo mee epoo to
wodoo yaato kaama Mée to see see bagee.
49 Eto inii mee maga dukuu to me ipiipii seta mée to ma ena keenda, ena keenda.
Kiya epeekaa inii mee epoo to wodoo yaato kaama Mée ma ena keenda, ena keenda
kedaa taatagea.
50 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano see naadi kisega menaa kuwa ko
kisee: Inii mogee agoo, tadaa agoo see maa da mee yiba totaakea kemaata Ogatamee
Wa too ebo totaa see yoo kiyoo mée se tuyaayaa. Kisee maa da dabiyaa bagee kuwa
me se dabiyaa agiyoo kuwa se masiyaa, see menaa kuwa kisega.
51 Idukaa mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa ena kisiinaka yoka daamaa
nekeenii, mee ko kisee: Mona naagoo ko inii uduma bootaa see se, inii noonaa
tootagea. Kiya mee naagoo inii uduma mikee ki gakadeatagea.
52 Mee ko ebo puusee da wodopasi mee puu siyaatagea kaboo taka ena, emaayuu
begoo da see see kisee ki ukuwaaniita. Mikee, ebo puusee da mee mena ebo kaa
peeyaagea kaboo boota bagee yuwa aya andoo peedaa taatagea. Aya andoo peeta
kaama wodoo maa da se pedeo kaatagea, kisee inii uduma gakadeatagea.
53 Mee ko mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama se pedeo kiyaa maa da mee
doka maayaa mokoo taa ma taa maataata kaama kisee too toowoo taatagea. Mikee,
mee booyaa maa da mee ekeata kaama se booyaa maa da mee maatagaano gaano
pedeo.
54 Eto mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama se pedeo kiyaa maa da mee
magaatagea, kisee eto mee booyaa maa da mee ekeata kaama se booyaa maa da mee
magaatagea. Mee naagoo idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena
mee uwa daaniita, mee ko kisee:
"Mée boowoo taa see pesee da kuwa Wa me daba, peedi kiyaata. *Yes 25:8*
55 Eto ko kuwa boowoo taa see pesee da kuwa kayoo naa ya?
Kuwa mée boodi kiyaayaa pesee da kuwa kayoo naa ya?" see menaa ebeamaata. *Hos 13:14*
56 Mée boowoo taa see pesee da kuwa manii to ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa kaa. Bedaa pedeo dimii, pedeo menaa agoo kiyaayaa pesee da kuwa manii to
ko Musa me menaa deewoo siyaa kuwa kaa.
57 Kisee kiya Ogatamee kiiboo, paamee. Waa ko inii epoo Mée Yesus Kristus doodoo
kuwa pesee kuwa daba, peedi mée yakiyaayaa Mée mee.
58 Kuwa me kemaata ikii ni me kiepa see bagee yuwa ikii pesee ma tooi, se makii
taai. Ikii me Tuhan Wa kaa yaukuwayaa agiyoo kuwa kisee too maamaa daamaa

15:45 Kej 2:7 **15:51** 1Tes 4:15-16 **15:57** Rom 8:37, Ibr 2:14-15

yaukuwawoo segee taai. Kuwa ikii me Tuhan kaa kana ma yaukuwagee siyaa agiyoo kuwa ko ketaa-ketaa otoopa ukuwayaa agiyoo se, see kuwa ikii ipi yoka kuwa se ekeasii.

16

Yerusalem magaa kaa bagee maniino see kepee yigimeeii taai naadi menaa

1 Eto ko ikii me kuwa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa maniino see kepee kutumeeii taano menaa gaayu ko ni me kuwa Galatia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo "Ikii kisee ukuwaai" see asema menaa kuwa ikii miya ukuwaano daamaa see gaaga, kuwa ko kisee:
2 Daa gakata petamanii naagoo ikii mée gakata ikii me masiyaa kepee kuwa doodoo kepe noonaa wigintaata kaama koogo maagee siwoo taai. Ikii kisee kepe maawoo siyu ko anii ikii paagoo kimeemagaata naagoo kepe niikutumeeii taai see menaa kuwa se kisiyaa.
3 Anii ikii paagoo kimeemaata kaama ikii me maniino see kepee dogaano bagee kuwa Yerusalem magaa kaa pooi see asiita. Ikii me 'Okoo kuwa kepee dogaano daamaa' see gaayaa bagee kuwa anii okoo kaa kapoge ena, okoo kisee bagee yoka see kuwa nekeensi naadi kapogee ena yaebeamagaata.
4 Anii miya poono daamaa see dimii mee agoo gaayu ko okoo anii ma epo enaataa pootage.

Paulus me kiyoo-kiyoo peenaa taapa see gaata dimii kaa menaa

5 Anii Makedonia wee kaa kiyoo keta peenaa taapa see dimii gaaga yoka mee magaa kaa keta peenaa semaata kaama too anii ikii paagoo kimeeta.
6 Anii Korintus magaa kaa peemaata kaama ikii paagoo peenaa kiiumidogaapa see dimii mee agoo, yabi see kenoo mee uduma ikii paagoo too kiiomegee taata see dimii mee miya anii agoo. Anii kisee ikii paagoo kiiomegee naadi kaama anii maga ena kaa poono kaboo ni me eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo kuwa ikii me sikii nakiyaata kaama daamaa napeeyaatagea, see kigaaga.
7 Eto anii ikii ma peenaa too kiiomegee naadi kaama bedaa maga ena kaa peetaa see kuwa anii be. Anii ikii paagoo maamaa eebaa kiiomegee taapa dimii mee agoo yoka Tuhan Wa me miya kisee daamaa, ede see gaapi ko anii kisee ukuwaata.
8 Kiya anii eto Epesus magaa kaa totaaka, kisee too Pentakosta naagoo pakaa-pakaa kuwa nakaayoo omegee taapa.
9 Nakaayoo anii mena daamaa yawegataa, agiyoo daamaa yaukuwataa, kisee anii maamaa ukuwagee siyaa etaa da mee agoo yoka anii nakaayoo too maamaa eebaa omegee taapa. Kisee kiya nakaayoo anii nabe kaa nawisinegee see bagee miya eebaa.
10 Timotius waa ikii paagoo kimiyu ko waa weda taa ma ikii paagoo kiiomegeesi yoka daamaa dii. Anii see see waa miya Tuhan me agiyoo yaukuwageeki yoka daamaa badaa magaai.
11 Waa kisee mée yoka waa daba, peedi ekeasiyaa bagee ena miya pedeo. Waa ni paagoo meeno naagoo waa daamaa daba nameemaasi naadi wa me eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo sikii-sikii manii. Waa ma, apanaa bagee ma okoo meepea kuwa anii diitoo taaka.
12 Inii Yesus yiba epa see mée Apolos mee gaayu ko Yesus yiba epa see bagee apanaa yuwa ma okoo paaya ani me ikii paagoo peesi naadi menaa maamaa asema kiya waa eto kiipaa ikii paagoo kimeenaka dimii mee taa. Epeekaa waa poono etaa daamaa yakiyaayaa naagoo too ikii paagoo kimeetagi.

Wodopasi menaa

13 Ikii daamaa dimi gaamaata kaama ipiipi deewoo taai. Yesus mikee nao see
gaawoo naadi kaama koogo makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai. Weda see dimii
mee se kiya uu pesee see dimii mee ma daamaa umiwoo, toowoo taai.
14 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma yiba daamaa mée epa see dimii kaa
aaukuwagee siwoo taai.
15 Neebee nokaa yuwa, Stepanus tukuguu kuwa ikii ipi. Okoo ko Akhaya wee kaa
kiyoo petamanii okoo keta Yesus mikee nao see gaata bagee yuwa. Mee kaama wodoo
okoo me kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa okoo kaa daamaa agiyoo
yaukuwaano see naadi okoo ekaato yaekegatagaa segeekea kuwa miya ikii ipi.
16 Kisee kemaata anii maamaa kisiino ko: Okoo see see bagee kuwa paagoo ikii
ekaato dimi peedi ekee taai, bedaa okoo see see omaago ma epo enaataa ukuwagee
see bagee kuwa uduma paagoo miya ikii ekaato dimi peedi ekee taai.
17 Stepanus ma, Portunatus ma, Akaikus ma okoo wedo ni paagoo meemaagea. Ikii
nakaayoo ni paagoo nameeno iyo yoka kuwa wedoo to kuwa too ni paagoo niitotaakea
kuwa sikii, anii ede kega.
18 Okoo me ni me dimi menaa da daamaa pesee nakiyaabuu taakea, okoo me ikii
kaa miya kisee kiukuwagee siyaa bagee. Kisee kemaata kuwa see see bagee kuwa
ikii me okoo miya ebo ekee taai.
19 Nakaayoo Asia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me epao see kisegea.
Akwila ma, Priskila ma, ekea me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee
yuwa miya okoo uduma Tuhan yiba epao see menaa kuwa maamaa kisegea.
20 Nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa uduma me miya epao see kisegea.
Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo taa see dimii kaa ebe aanuunuu taai.
21 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see mena ponee to kuwa ni
me yagaa da me too kiebeataaka.
22 Tuhan mee epa taa see bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo kaa yadootagaano
daamaa. Maranata! Tuhan Aa meei.*
23 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega.
24 Bedaa ni me Kristus Yesus yiba ikii kiepa dimii mee ma ikii uduma epo enaataa
kiitoowoo siyaa kuwa daamaa, ede. Kiyoo too.

16:13 Ep 6:10-13, 1Pet 5:8-10 **16:14** Yoh 13:34-35 * **16:22** Maranata see menaa wegayu ko Ibrani menaa kaa "Tuhan Aa meei" see menaa mee.

2 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun ena waa naa omemaata wiyaagoo kapogee mee yaebeamaata. Korintus magaa kaa bagee kuwa ko Akhaya wee kaa toogee seta bagee yuwa.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Kuwa Korintus magaa kaa bagee mée noonaa me Paulus be kaa yawegaano, "Paulus mee peedi. Waa yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa yoka dabaa see mée to. Waa Yesus me menaa yadoonaa see mée se yoka wa me menaa kuwa si yayii" see yawegageekea. Kisee kemaata Paulus me kapoge ena ebeamaata kaama Titus paagoo "Mee kapogee mee okoo paagoo nadogaai" see asigi. Titus me Paulus me menaa kuwa doodoota pe-eewegagi naaki okoo mée eebaa ae-wae, dimi boodi kegea. Okoo Paulus me menaa daamaa yayeeta kaama wa yaato metaki megea. Kiya mée noonaa me Paulus waa aii bagee yoka naadi wa me menaa si yayeegea. Paulus me okoo me 'Aa mikee Yesus me menaa yadoonaasi naadi kawigintaata mée ii' see kuwa nanekeensi naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 56 mee yiba mokoo Paulus me Makedonia wee kaa magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa
1:12–2:11 Paulus me okoo paagoo poono see dimii agoo kiya okoo paagoo mena pesee kaa asiyaa naaki okoo dimi boodi ebo yakiyaapa yoka naadi waa se peeta kapoge ena okoo yaebeamaata kaama Titus kaa dooyaata menaa
2:12–7:4 Paulus nuwaa okoo yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa kuwa miya okoo me omaago ma yaweganaa see menaa ma, kana ma yaukuwanaa see agiyoo ma kuwa uduma Yesus me gaata-gaata doodoo too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa
7:5-16 Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Paulus me Titus kaa yadooyaata menaa kuwa daamaa yayeegea yoka see menaa kuwa Titus me Paulus paagoo pe-eewegagi naaki esee ede kaa aseta menaa
8:1–9:15 Yudea wee kaa daba bagee yuwa paagoo aii maniino see kepee kuwa daamaa yigimeeii taai naadi menaa
10:1–13:10 Paulus me kuwa ikii paagoo ebo poga-poga kaa anii nawisineekee bagee kuwa okoo ebo, anii peedi see kuwa taa yoka naadi aseta menaa
13:11-14 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena Timotius mee miya enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, kiyoo Akhaya wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya ikii kuwa uduma paagoo mee kapogee mee kiebeataake.

2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee niiyaapaagee taai.
Waa ko epa dimii yago Mée Iniitaagi mee, inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu
taa see Mée Ogatamee mee.
4 Inii me ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo uduma yiba Wa me inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki. Bedaa Wa me inii dimi mena daamaa pesee
mée kiyaabuu segee naadi kaama inii me miya apanaa bagee paagoo okoo ae-wae,
dimi gaagaa siyaa kaboo dimi mena daamaa pesee yakiyaabuu siyaa.
5 Mikee, Kristus Waa ae-wae, boodi abaata-abaata kuwa inii Waa ma aagadi-
maagadi naadi kaama inii miya kisee maamaa ae-wae, boodi abaawoo see. Bedaa
mee see see mokoo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama inii miya dimi mena
maamaa daamaa pesee kedaa siwoo siyaa.
6 Inii kisee ae-wae, dimi gaagaa segeeke kuwa ko inii ikii kaa ae-wae kisegeeke. Inii
kuwa ae-wae segee siyaa yuwa yiba Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée
kiyaabuu segee naadi kaama inii me ikii miya dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu
segee siyaa. Kuwa too se kiya inii kisee ae-wae taaka too ikii daba kidaagimaa
peeyaasi naadi menaa kuwa miya daamaa kiiwegageeke. Bedaa Ogatamee me inii
dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki kuwa ko Wa me ikii miya kisee
kiukuwayaabuu segeeki. Mee ko inii ae-wae segeeke see see ikii miya kisee ae-wae
siyaa kaboo ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu segee naadi kaama ikii miya
makii taa see kaa toowoo siyaa.
7 Ogatamee me taa ma taa ikii kisee kiukuwawoo taapi ii see dimii mee too inii
maamaa kigaataake. Mee ko inii ae-wae segeeke see see ikii miya kisee ae-wae
segeekea kuwa me Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu taaki
kuwa see see Wa me ikii miya dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu segee taapi. Wa
me kisee kiukuwawoo taapi ii see kuwa inii ipi.
8 Neebee nokaa yuwa, inii Asia wee kaa ae-wae, dimi gaagaa segee seme menaa
kuwa ikii ipi kikiyaanake. Mee ko inii dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa eebaa naadi
kaama kana, inii sooi-wooi segee seme, inii bogaapea see dimii gaame.
9 Mikee, mée boosi naadi menaa kuwa inii kaa mée yadootaagea keenda. Kiya inii
kisee ae-wae siyaa agiyoo mée yaukuwaandaa seta mee ko inii ekaato pesee da kaa
too se umiwoo, toowoo seta kaama Ogatamee me pesee da kaa too umiwoo, toowoosi
naadi mée yaukuwaandaa seta. Boota bagee aya andoo peeyaabuu taa see Mée Wa
kaa too inii dimi maataata kaama pesee kiwoo, umiwoosi naadi kuwa agiyoo mée
yaukuwaandaa seta.
10 Yaai, inii bogaanakea see dimii gaame kiya Wa me inii mée pekageemi, bedaa
mee kaama wodoo miya Wa me kisee mée yaukuwawoo taapi. Wa me inii kisee too
mée pekagee siwoo taapi nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwooke.
11 Inii me sembahyang menaa kuwa ikii miya inii kaa mée yaasegee taai kisege.
Kisee mée eebaa inii kaa mée yaasegee see menaa kuwa kaa Ogatamee me inii
daamaa mée pekagee siwoo taapi. Mee kaama mée eebaa me Ogatamee paagoo
"Kiiboo, paamee, A me okoo epa kaa kisee daamaa yaukuwawoo segeeke" see kuwa
inii kaa asegee taapea.

Paulus me kimeepa see dimii agoo kiya meeno taa kuwa kisee kaa, kisee kaa see ase-maneeta menaa

12 Inii magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo inii me ukuwanaa, peenaa
siwoo seta yuwa kuwa uduma daamaa dimii kaa too, pedeo dimii kaa taa yoka, see
mee inii dimi yiba nekeenta kaama ede ma, ede ma siwoo segeeke. Inii ikii paagoo
miya kisee esee daamaa dimii kaa ukuwawoo segeeke. Mikee, inii pedeo dimii taa,
Ogatamee me inii mée manta dimii doodoo topoo too ukuwawoo, umiwoo segeeke.
Inii magaa da kaa bagee me ipi see dimii kaa se kiya Ogatamee me inii aii mée manta

pesee da kaa daamaa ukuwawoo, umiwoo see bagee yuwa yoka inii ede ma, ede ma too.
13 Ikii miya inii kisee bagee ii see mée nekeenegea naaki ou see dimii mee anii agoo.
Inii me kapoge kaa kiebeataa see menaa kuwa ko ikii nekeeniino kana see menaa taa
kiya ikii me daamaa deeta kaama inii kisee bagee ii see mée nekeeniino awee see
menaa kuwa too kiebeataa see.
14 Eto ko ikii me inii peenaa too mée nekeenegea kiya ikii me kisee too inii mée
daamaa nekeendaa segee naadi kaama Tuhan Yesus Wa me mona naagoo ko ikii me
inii kisee bagee ii see mée nekeenta kaama ede ma, ede ma taatagea. Inii miya ikii
kaa ede ma, ede ma taake see see ikii miya kisee inii kaa ede ma, ede ma taatagea.
15 Ikii inii kaa kisee ede ma, ede ma taapea yoka naadi anii miyoo taa peenaa sema
kaboo anii ikii paagoo keta poota see dimii gaama. Anii ikii paagoo peemaata kaama
ikii ma epo enaataa kiiomegee naadi kaama apanaa magaa kaa peegeeta kaama
bedaa ikii paagoo meemagaapa, see dimii gaama. Anii kisee kaagaa wiya ikii paagoo
kiiomegee taapa kuwa ikii esee daamaa kiede kiyaayaa agiyoo yoka, see dimii mee
anii agoo kema.
16 Mee ko anii Makedonia wee kaa poono see kaboo ikii paagoo keta kiiomegee
taata, bedaa anii Makedonia wee kaa peegeeta kaama wiyaagoo to ma ikii paagoo
kiiomegee taata, see dimii gaama. Anii ikii paagoo kiiomegee naadi kaama Yudea
wee kaa poono see kaboo ikii me anii eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo neeta
kaama poota, see dimii mee anii agoo kema.
17 Anii kisee ikii paagoo poota see dimii agoo kiya anii ikii paagoo poono taa
kemaata kaama ikii me ko 'Waa daamaa gaamagaano taa kaa ukuwagee see mée
to' see nagaagea ye? Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see gaata-gaata kuwa ikii me
'Wa me ede gaayaa-gaayaa dimii kaa too ukuwanaa see mée to' see nagaagea ye?
Anii aii kisee gaata-gaata kaa 'Ei, mikee, anii kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii
mee ma, bedaa 'Taa, se ukuwaapa, se poopa' see dimii mee miya ekea paaya enaataa
gaata kaama otoopa koo segee see mée to, see kuwa ikii me nagaagea ye?
18 Kiya kisee taa. Ogatamee mee ko Wa me "Anii kisee ukuwaapa" see aseta-aseta
doodoo ukuwaano too see Mée yoka inii me kisiyaa menaa kuwa miya kisee. Inii
me "Ei, mikee, kisee ukuwaape, kisee poope" see menaa mee ma, bedaa "Taa, se
ukuwaape, se poope" see menaa mee ma ekea paaya enaataa kisiyaa see taa.
19 Mikee, Ogatamee Yoopaa Yesus Kristus mee miya kisee. Anii ma, Silwanus ma,
Timotius ma inii wedo me Wa kaa menaa ikii paagoo kiiwegame. Kristus mee ko Wa
me 'Ei, mikee kisee ukuwaapa' see dimii mee ma, bedaa 'Taa, se ukuwaapa' see dimii
mee ma ekea paaya enaataa gaataa see Mée se. Ogatamee me aseta-aseta uduma Wa
me 'Ei, Ani me Kristus doodoo mikee ukuwaapa' see dimii mee too.
20 Mee ko Ogatamee me inii kaa kisee daamaa kiukuwawoo taapa see mée aseta
menaa kuwa uduma Wa me 'Ei, Kristus doodoo mikee ukuwaapa' see dimii kaa mée
yaukuwaano too. Kuwa me kemaata inii Kristus doodoo Ogatamee Waa ebo, Waa
asii-sege nao naadi kaama Amin see menaa wegataa.
21 Ikii ma inii paaya Kristus ma aagadi-maagadi naadi pesee mée kiyaata kaama
daamaa mée wigintaata Mée mee ko Ogatamee.
22 Wa me inii mikee Ni me bagee yuwa yoka naadi kaama Wa me bagee yuwa
maniyaa agiyoo apanaa yuwa miya inii taa ma taa masiitagea ii see nekeendaasi
naadi Wa me Roh Kudus mee keta inii dimi yiba mée manta.
23 Eto ko Ogatamee me ni me dimii kuwa naipi kigi yoka ni me kisiinaka menaa
kuwa Wa me miya kuwa mikee menaa yoka see kisiyaa, mee ko kisee: Anii mena
pesee kaa pe-kisiipa see dimii mee agoo kiya ani me ikii dimi gaagaa ebo kisiyaapa
yoka naadi anii Korintus magaa kaa ikii paagoo wiyaagoo to ma kimeeno taa kema.

1:22 2Kor 5:5, Ep 1:12-13

24 Ikii ko Yesus mikee gaawoo naadi kaama koogo makii taa see kaa totaa see bagee
kemaata inii ikii paagoo mena pesee kaa kisee agiyoo ukuwaai, kisee dimii gaai, see
kuwa inii se kisiyaa. Ikii dimi mena maamaa ede ma, ede ma siwoosea naadi inii ikii
ma epo enaataa daamaa kiiukuwawoo, umiwoo taano dimii mee too.

2

1 Anii petamanii etaa kaa ikii paagoo meemaata kaama mena pesee kaa kisema
kuwa kaa ikii dimi gaagaa ebo kisiyaama. Mee kaama wodoo anii wiyaagoo to ma
ikii dimi gaagaa kisiyaayaa yoka naadi kaama 'Anii eto kiipaa okoo paagoo wiyaagoo
to ma se poopa' see dimii gaama.
2 Mee ko anii ikii dimi gaagaa ebo kisiyaayu ko maamee me anii dimi mena ede
ma, ede ma nasiyaayaa? Iyo, ani me ikii dimi gaagaa ebo kisiyaata kaama ikii anii
dimi mena ede ma, ede ma nasiyaano bagee taa kiyaa.
3 Ikii me anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaayaa kiya anii ikii paagoo meemaata
kaama ikii paagoo pedeo yuwa ekeasiino taa bagee yuwa kaa anii dimi gaagaa siyaa
yoka, see dimii mee gaama. Anii kisee dimii gaata kaama anii ikii paagoo moga se
peeta kaama kapoge ena mee keta ikii paagoo kiebeamaama. Mee kapogee da kaa ni
me pesee ma kiebeamaama menaa kuwa ikii me daamaa nayiipea yoka naadi kaama
anii ikii kaa ede ma, ede ma taapa see dimii gaama, bedaa ikii uduma miya ede ma,
ede ma taapea see kuwa gaama.
4 Mee kapogee mee ko ikii paagoo koo taakea yuwa kaa anii dimi gaagaa ebo, dimi
boodi kaa yegee uwoo maamaa esedaaka too kiebeamaama. Ani me ikii dimi gaagaa
ebo kisiyaano see naadi se kiya ni me kiepa dimii mee esee ebo ii see kuwa ikii ipi
kesea naadi anii mee kapogee kiebeamaama.

Pedeo koo seta mée to waa epa ekeasii naadi menaa

5 Mee ikii paagoo dimi gaagaa siyaagi mée to mee gaayu ko wa me ani too dimi
gaagaa nasiyaagi se kiya ikii uduma miya dimi gaagaa kisiyaagi. Anii kisee kisega
kiya anii kuwa wa kaa pedeo menaa yuwa ebo yakiyaano see dimii mee anii taa.
6 Ikii mée eebaa yaato ikii me waa pesee ma menaa asemea mee sikii yoka
7 eto ko ikii me waa epa ekeata kaama dimi mena daamaa pesee kiyaai. Waa dimi
gaagaa ebo, esee dimi nagimiyaa yoka ikii me pesee ma menaa kuwa ekeata
8 bedaa waa esee epa kaai, see kuwa maamaa kisega.
9 Ani me mee kapogee kiebeamaama mee ko ni me mee mée to kaa kisee
yaukuwaai, kisee yaukuwaai see kisema menaa petamanii yuwa kuwa uduma ikii
me nayiipea ye, se nayiipea ye naadi kiebeamaama.
10 Ikii me mée waa ena me pedeo yuwa epa yaekeasiyu ko ani me miya waa epa
yaekeasiyaa. Mikee, anii epa yaekeasiyaa bagee agoo gaayu ko anii Kristus emaa
dagii da kaa okoo epa yaekeasiyaa. Ikii epo enaataa daamaa eeumiwoosea naadi anii
mee mée to epa yaekeasega.
11 Iblis me inii mée deebaa naadi kaama pedeo dimii, pedeo menaa eebaa mée
yaagoo kiyaayaa kuwa inii ipi. Kisee kemaata kuwa mee mée to kaa pedeo menaa
kuwa inii yataa kiyaata epa yaekeasiino too.

Paulus me Troas magaa kaa kaama dimi gaagaa seta menaa

12 Anii Kristus me doometa menaa yaweganaa taano see naadi Troas magaa
kaa peemaata kaama Tuhan me kisee naweganaasi naadi etaa da mee daamaa
nawuditaagi ii see kuwa nekeenema.

2:11 2Kor 11:3,14

13 Kiya Titus mee, anii ma Yesus yiba ena kenaa bagee anii waa ma aadee taano
taa, ewo. Ikii kaa menaa kuwa wa me doomeeno epee yoka anii dimi gaagaa ebo.
Mee kaama anii kiyoo bagee yuwa epao aseta kaama Makedonia wee kaa peema.
14 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Waa ma yape kiyaa bagee yuwa uduma
Wa me daba, peedi kiyaata kaama inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi Wa keta
omaago ma mée eepeenaa segee siwoo siyaa. Bedaa wunu daamaa uwoo wunuu da
mee kiyoo-kiyoo mega, peega senaa siyaa mokoo Kristus kaa menaa kuwa inii doodoo
kiyoo-kiyoo ogo pege-pege siwoo siyaa.
15 Mikee, wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa iyaata kaama Ogatamee paagoo
wunu daamaa pakadaa siyaa see see mokoo inii miya Kristus kaa menaa kuwa
daamaa yaweganaa see. Daba daagimaa peetaakea bagee yuwa paagoo miya, pedeo
kedaa taakea bagee paagoo miya uduma paagoo inii daamaa eeweganaa see.
16 Pedeo kedaa taakea bagee yuwa me inii mée yeegea naaki pedeo, mée booyaayaa
wunuu mokoo too. Kiya mée noonaa me inii mée yeegea naaki wunu daamaa, aya
mée toowoo siyaano wunuu da mokoo. Inii kisee esee ebo menaa kuwa eeweganaake.
Kiya kuwa menaa kuwa waa ekaato pesee da sikii naadi kaama yaweganaa see mée
ena agoo ye?
17 Okoo mée eebaa kepe masenaa taano see naadi Ogatamee me menaa weganaakea
kiya inii ko kisee taa. Inii gaayu ko Ogatamee emaa dagii da kaa daamaa dimii kaa
too yaweganaa see bagee. Wa me pe-naweganaa taai see mée aseta kuwa me inii
Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama mena yaweganaa see.

3

Etokaa gipii see menaa yaweganaa see bagee yuwa kaa menaa

1 Inii me yumakaa inii kisee bagee yoka, kisee bagee yoka see kiebeape menaa
kuwa ko inii bedaa kaagaa ena ma ikii me inii mée yaapaagee seta kaama badaa
mée maasi naadi kiebeape menaa yuwa too ye? Kiya kisee taa. Mena weganaa see
bagee apanaa yuwa gaayu ko mée me daamaa badaa namaasi naadi kaama kapoge
ena doonaa siyaa. Mee kapogee da kaa mee mée mee ko waa kisee mée yoka, kisee
mée yoka, kisee yaapaagee see menaa agoo. Kiya inii kisee kapogee doonaa taano
gaano pedeo see taa. Ikii me inii paagoo "Kapoge mee ikii agoo gaayu too inii badaa
kimaayaa" see kuwa ikii me mée asiyaa ye? Kisee taa. Bedaa inii me ikii paagoo
"Apanaa magaa kaa bagee me inii daamaa badaa mée maasi naadi ikii kapoge ena
mée yaebeai" see kuwa inii me kisiyaa ye? Kisee miya taa.
2 Inii kisee kapogee se doonaa siyaa. Inii me doonaa see kapogee mee ko ikii yuwa
mokoo. Mee kapogee da kaa menaa kuwa inii me dimi menaa da yiba ebeamaata
topa. Kuwa ikii kaa menaa yuwa kiyoo-kiyoo mée uduma ipi. Okoo me kuwa ikii kaa
menaa kuwa daamaa awee da kaa deeyaa.*
3 Mikee, ikii Kristus yaato bagee kegea naadi kaama ikii ko Wa me ebeamaata
kapogee ena mokoo. Inii Kristus me menaa kiiwegawoo segeeke kuwa me Kristus me
too ebeamaata ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Wa me aii ebeakee agiyoo me
ebeamaata se kiya Toono Too Mée Ogatamee Wa me Roh mee me ebeamaata. Bedaa
oma tabegea da kaa ebeamaata se kiya mée me dimi menaa da yiba too ebeamaata.

2:17 1Tes 2:4-6 * **3:2** "Inii me doonaa see kapogee mee ko ikii yuwa mokoo" see menaa mee ko Paulus me kuwa Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Yesus me menaa daamaa eewegawoo naadi kaama okoo Kristus yaato bagee kedaakea. Mee kaama apanaa magaa kaa bagee me "Paulus waa kisee daamaa yaweganaa see mée to yoka waa badaa maasi naadi kapogee da mee wisintayu, waa daamaa aii badaa magaano too" see asiyaa. Kisee kemaata Paulus waa daamaa badaa maasi naadi kapogee da mee doonaa taano gaano pedeo see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

4 Inii kisee kisege menaa kuwa ko inii Kristus doodoo Ogatamee kaa dimi maataage
kemaata kuwa mikee menaa too yoka naadi kisege.
5 Inii me ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa ko inii ekaato pesee da kaa ukuwayaa, see
dimii mee inii taa, inii sikii taa. Ogatamee Wa me inii kuwa agiyoo yaukuwawoosi
naadi pesee da mee me too inii sikii mée kiyaayaa.
6 Wa me kuwa etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa inii daamaa nadoonaasi
naadi sikii mée kiyaagi. Kuwa gipii see menaa kuwa manii to ko idukaa deewoosi
naadi ebeamaata menaa kuwa kaa se kiya Roh kaa too. Kuwa idukaa deewoosi naadi
ebeamaata menaa kuwa me mée se toowoo siyaayaa, mée boota kaama wigintaayaa.
Kiya Roh mee me mée daamaa toowoo siyaayaa.†
7 Idukaa kuwa deewoo seta menaa kuwa oma tabegea da kaa hurup kobepegee seta.
Ogatamee me kuwa menaa mée manta kaboo Wa me asii-sege siyaa kusi-kusii da
kuwa menaa ma enaataa miyaabuu seta. Kusi-kusii da kuwa Musa wa me ebeyumaa
da kaa kaama miya peega naadi kaama Israel bagee yuwa emaa ne-ne, emaa wa kaa
wugitagaano iyo, kisee too kusi-kusii da wa me ebeyumaa da kaa taa keepeasega yoo
too, see koo seta. Kuwa menaa daamaa se deewoo naadi kaama usiyaato ko boota
kaama wigintaayaa. Kisee kiya Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da miya kuwa
menaa ma epo enaataa daamaa miyaabuu seta.
8 Ogatamee me kuwa idukaa menaa kisee ebo, kisee asii-sege see ekeata kemaata
eto Roh mee inii mée manta kaboo kuwa Roh me daamaa ukuwawoo siyaa agiyoo
kuwa mee asii esee ebo, esee asii-sege see ekee siyaa, se maa?
9 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa se deewoo seta kaama usiyaato ko mée
wigintaata pedeo kisi naadi menaa okoo kaa agoo kiyaabuu seta. Kisee kiya Ogatamee
me kuwa idukaa deewoo seta menaa yuwa ebo, asii-sege see ekeata. Kiya eto
mée daamaa kiyaabuusi naadi menaa kuwa doowoo naadi kaama usiyaato ko esee
daamaa, Wa me kuwa idukaa menaa yuwa mee asii esee ebo, esee asii-sege see ekee
siyaa.
10 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ebo, Ogatamee me asii-sege see
ekeata menaa kiya eto ko kisee taa. Apanaa menaa, esee asii-sege see menaa kuwa
agoo naadi kaama kuwa idukaa menaa kuwa ebo se ekee siyaa.
11 Mee ko kuwa idukaa menaa kuwa petamanii Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-
kusii da kuwa menaa ma enaataa miyaabuu seta kiya eebaa umiino taa kaa daadaa
seta. Kisee kemaata eto kuwa se daata toono too menaa kuwa mee asii esee ebo, esee
asii-sege siyaa.
12 Inii kuwa eto se daata toono too menaa agoo yoka inii Wa kaa too dimi kotopiwoo,
diitoo siwoo naadi kaama inii esee uu ma kuwa menaa yuwa awee da kaa eeweganaa
siyaa.
13 Idukaa Musa me Israel bagee paagoo Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da
taamegee seta see see inii se ukuwayaa. Mee ko wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusii da
kuwa peedi kega, peedi kega koo taaka kuwa Israel bagee yuwa me kisee se nadeesi
naadi ebeyumaa da kaa taametaata dokaa da mee ekee segee seta.
14 Kisee koo seta kiya kuwa Israel bagee yuwa me kuwa menaa deewoo naadi
kaama okoo dimi mena eboo keta, eto miya okoo dimi mena kisee taametaata
toogeekea. Mikee, idukaa kaama kisee too eto miya kuwa deewoo seta menaa
wegayaa kaboo kuwa yeeyaa bagee yuwa okoo dimi mena taametaata agiyoo da kaa

3:5 Kis 3:12, 1Kor 15:10 † **3:6** Etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa ko Yesus me etokaa doometa menaa kuwa. Kuwa menaa ma, Ogatamee ma, mée ma enaataa aagadimisi naadi Waa tadaa mée yapeeta. Idukaa Ogatamee me Musa doodoo Israel bagee paagoo "Ikii kuwa Ni me kiseta menaa uduma daamaa deewoo taai. Taa kiyu ko ikii boowoo taapea" see aseta. Kiya okoo kuwa menaa uduma daamaa deewoo taano taa kemaata mée boowoo seta. Kiya Ogatamee me Yesus doodoo kuwa gipii see menaa mée aseta kuwa me inii daamaa kisee too toowoo siyaa. **3:7** Kel 34:29-35

toogee siyaa mokoo. Kristus Wa me too mee dimi mena taametaata agiyoo da mee yaoseepeasiyaa.
15 Idukaa kaama eto kenaagoo miya Musa me menaa wegayaa kaboo okoo dimi mena taametaata agiyoo da mee kisee too toono too.
16 Kiya dimi mena gepeenta kaama Tuhan kaa dimi maatayu ko mee taametaata agiyoo da mee yamaseepeasiyaa.
17 Tuhan see wegayu ko Roh mee. Tuhan me Roh mee ma tuyaa bagee kuwa okoo kaa taameekee agiyoo taa, daba toowoo siyaa.
18 Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma ebeyumaa da kaa taameekee agiyoo taa kemaata Tuhan me asii-sege siyaa agiyoo kusi-kusii da kuwa inii me ebeyumaa da kaa kaama mée paagoo daamaa wogaamaaga siyaa mokoo. Tuhan mee Roh yoka Tuhan Waa ebo, Waa asii-sege siyaa see see mokoo Roh me inii miya Tuhan see see inii ebo, inii asii-sege see mée gakademaayaabuu siwoo segeeki.

4

Yesus me doometa menaa kuwa dabaa see bagee yuwa yiba yamaageeta menaa

1 Ogatamee me inii aii epa mée gaakee kaa inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee mée kiyaata. Kuwa me kemaata inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa siyaa miya anii kana, ekeasiinaka see dimii mee taa.
2 Mée me koogo pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa inii kaa taa. Kuwa mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa uduma inii be kaa wisintagaakee. Mée me dimi ipi kaa mée deebaa taano mee miya inii taa, Ogatamee me menaa kuwa koopoo yakiyaano mee miya inii taa. Mée uduma me 'Okoo mikee menaa too weganaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée gaasi naadi inii kuwa menaa Ogatamee emaa dagii da kaa mée paagoo daamaa awee da kaa eewegakomee see.
3 Inii me kuwa etokaa daamaa yaweganaa see menaa kuwa se nekeeniyaa bagee gaayu ko okoo mée bogaano yaato doodoo peetaa see bagee kemaata okoo se nekeeniyaa. Okoo dimi mena taameekee agiyoo agoo kemaata kuwa menaa se masemaayaa.
4 Kuwa Kristus mikee gaano taa bagee kuwa eto mee begaa kaa eboo wa me okoo dimi mena digiyoo yiba yakiyaata kemaata Kristus me daamaa doometa menaa kuwa okoo se nekeenegea. Kuwa Kristus me menaa doodoo Waa asii-sege naadi ago wogaamaayaabuu siyaa yuwa kuwa okoo se deeyaa. Kristus mee Ogatamee Waa see see Mée yoka, see kuwa okoo ewo.
5 Inii me weganaa see menaa kuwa ko inii ekaato ogo pege-pege siyaano see naadi menaa se kiya Yesus Kristus mee Wa too Eboo Tuhan yoka see menaa kuwa too yaweganaa see. Bedaa inii ikii me agiyoo aii kiokagee see bagee yuwa mokoo keta. Inii Yesus Wa me gaata-gaata doodoo kisee kiukuwageeke.
6 Mikee, idukaa esee petamanii ko Ogatamee me "Digiyoo yiba kaama awee kaai" see menaa da wegata. Waa kisee awee kiyaata Mée Wa me inii me dimi mena yiba miya awee mée kiyaabuu seta. Mee kaama ko inii me Kristus Wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa yuwa deeyaa mokoo inii miya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa inii Kristus doodoo kisee awee da kaa mée ipi kiyaayaa.*
7 Inii me kuwa yaweganaa see menaa kuwa esee ebo kiya inii esee dabaa see bagee yuwa too. Dabaa see otaawee yiba maayaa mokoo kuwa esee ebo menaa yuwa inii

---

3:18 Rom 8:29 **4:6** Kej 1:3, 1Yoh 5:19-20 * **4:6** Kristus Wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa see menaa mee ko idukaa Musa me Ogatamee paagoo aadee segee seta kaboo Ogatamee me asii-sege siyaa yuwa kuwa me Musa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa seta. Kristus Waa miya ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa mokoo. Wa me kuwa kusi-kusii da kuwa daamaa mée deeyaabuu siyaa yoka inii me Kristus deeyaa naaki Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege ii see kuwa daamaa nekeeniyaa, see menaa mee.

dabaa see bagee yuwa yiba mée yamaageemi. Mee ko inii Yesus me menaa yadoonaa
see kaboo inii ekaato pesee da kaa se kiya Ogatamee Wa me esee ebo see pesee da
kaa too yadoonaakea ii see kuwa mée me awee da kaa mée nekeensi naadi Wa me
menaa kuwa inii kisee dabaa see bagee yuwa yiba mée yamaageemi.
8 Inii yaai-yaai, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa maamaa eebaa kitaa kaama mega,
kitaa kaama mega, kisee medaa segee siyaa kiya inii kaa umina mée tagimaano taa.
Inii kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea segeeke kiya inii ae-wae naadi kana,
ekeasiinaka see dimii mee taa.
9 Mée me inii mée wegee-wegee taa see kiya Tuhan me inii too mée ekeasiino taa.
Mée me inii mée maamaa dakamekomee taa see kiya bogaano taa.
10 Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too doonaa segeeke. Mee ko
Yesus Waa aya tuyaa-tuyaa kuwa miya inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me
mée deesi naadi inii Yesus boota-boota kuwa doonaa see.
11 Mikee, inii aya toogee siyaa kaboo inii Yesus kaa mée boosi naadi mée ekegatagaa
segeekea. Mee ko inii me maa da mee booyaa agiyoo too kiya Yesus Waa aya tuyaa-
tuyaa kuwa inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me awee da kaa mée deesi
naadi kaama kuwa mée booyaa agiyoo maamaa eebaa medaa segee siyaa.†
12 Kisee kemaata inii yaato mée booyaa agiyoo kuwa eebaa. Kiya ikii yaato ko aya
tuyaabuu siwoo siyaa bagee kuwa eebaa kedaaka.
13 Inii dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa kiya inii Yesus mikee nao see gaawooke.
Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Anii mikee nao see gaaga. Kisee
kemaata anii mena wegataaka" see menaa ebeamaata. Inii miya kisee. Inii Yesus
mikee nao see gaage. Kisee kemaata inii mena yawegawooke.
14 Mee ko Tuhan Yesus aya andoo peeyaata Mée Wa me inii miya Yesus ma aagadi-
maagadi naadi aya mée andoo peeyaabuu taatagi. Kisee inii aya mée peeyaabuu seta
kaama ikii ma enaataa Wa paagoo badaa mée maagiitagi, see kuwa inii ipi kemaata
kaama mena yawegataa see.
15 Mikee, inii Wa me menaa yaweganaa segee naadi kaama dimi gaagaa siwooke
kuwa uduma inii ikii kaa too. Ogatamee me esee mée epa kaa menaa yeeyaa
bagee kuwa maamaa eebaa kedaasi naadi inii kuwa menaa yaweganaa segee see.
Kuwa menaa mikee gaayaa bagee eebaa kedaa siwoo naadi kaama Ogatamee kiiboo,
paamee see menaa kuwa miya eebaa kedaa siwoo taapa. Kisee ukuwawoo naadi
kaama Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, kisee ekee siwoo siyaa.

Inii má yaato dabaa kiwoo, pedeo kiwoo see kiya dimi mena yaato daamaa pesee kiwoo, gipii kiwoo siyaa menaa

16 Kisee kemaata inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa siyaa miya inii kana,
ekeasiinaka see dimii mee taa. Inii má yaato dabaa kiwoo, pedeo kiwoo see kiya
inii dimi mena yaato ko egapii gakata daamaa pesee kiwoo, gipii kiwoo siyaa.
17 Mee ko inii eto ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa yuwa kuwa edo agiyoo se, keedaa
agiyoo too. Inii kuwa agiyoo yuwa doowoo, umiwoo segeeke kuwa me inii kaa esee
ebo, esee asii-sege siyaa agiyoo maamaa eebaa daamaa mée yaagoo kiyaabuu siwoo
siyaa, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Kuwa uduma esee ebo, se gaamaayaa,
inii eto ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa see see se.
18 Mikee, kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa peedi, eto emaa me deeyaa agiyoo yuwa
too yoka inii kuwa agiyoo kaa dimi gaagaa siwoo see se. Kiya inii kuwa emaa me se

4:7 1Kor 2:3-5 **4:11** 2Kor 12:10 † **4:11** "Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too doonaa segeeke" see menaa mee ko mée me Yesus booyaata kuwa see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama mée me kisee mée wegee-wegee siyaa, see mee. Bedaa Yesus aya andoo peeyaata toowoo siyaa see see miya mée me inii mée wegee-wegee siyaa kaboo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama Waa aya andoo peeyaata pesee da mee agoo see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa mée deeyaa, see menaa mee. **4:13** Mzm 116:10 **4:17** Rom 8:18

deeyaa agiyoo kuwa kaa too daamaa dimi gaagaa siwoo segee siyaa. Deeyaa agiyoo kuwa ko keedaa agiyoo too kiya se deeyaa agiyoo kuwa gaayu ko kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa.

5

1 Mikee, inii me maa to mee, inii magaa da kaa keedaa toogee see ee to mee kisee kabayaayu ko Ogatamee me mée yaagoo kiyaakee ee agoo, see kuwa inii ipi. Kuwa ee kuwa ko mée me yagaa me maatagaano taa see ee, iminoo miya, iminoo miya toono too ee mee, epoo to wodoo agoo.

2 Inii epoo to wodoo kaa kaama gipii see ee mee doka maayaa mokoo ni kaa namaataagi naaki ou see dimii mee ebo. See kemaata inii eto mee keedaa see ee yiba toogee see kaboo inii dimi aa-waa segeekea.

3 Inii boota kaama má tago toowoo see kuwa be, gipii see ee mee ni kaa namaataagi naaki ou see dimii mee gaawoo see.

4 Mikee, inii eto mee keedaa see ee yiba toogee see kaboo edo see agiyoo inii kaa mée yadootagaa siwoo siyaa yoka inii aa-waa segee see too. Inii eto mee maa to mee ekeasiino ede see dimii mee taa kiya eto mee aii booyaa maa to mee wodoo taa mee kisee too toowoo see maa to mee inii kaa mée yamaatagaano kuwa inii ede. Kisee inii kaa mée yamaatagaano taa kaa omegee, toogeekea kuwa me inii dimi aa-waa segee siyaa.

5 Mee gipii see maa to mee inii daamaa masisi naadi mée yaipiipii taa see Mée mee ko Ogatamee. Wa me bagee maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa inii taa ma taa masiitagea ii see kuwa nekeensi naadi Wa me Roh mee keta inii aii mée manta.

6 Kuwa me kemaata inii makii taa, kisee too pesee ma umiwoo, toowoo see. Inii eto mee maa to mee ma toogee see kaboo inii Tuhan ma epo enaataa eetoowoo see yoo beesekaa toogeekea, see kuwa inii ipi.

7 Mikee, eto kiipaa inii Waa se deetaa see kiya inii mikee gaawoo, Wa kaa too dimi maawoo, umiwoo, toowoo see. Inii kuwa eto deeyaa agiyoo kuwa kaa dimi se maawoo siyaa.

8 Eto inii Waa se deetaa see kiya inii dimi mena makii taa see kaa pesee ma totaakea. Bedaa inii me maa to mee ekeata kaama Tuhan paagoo epo enaataa toowoo taano ede see dimii mee miya ebo.

9 Inii kisee dimii ebo kemaata inii eto maa to yiba umiwoo, toowoo siyaa miya, inii me maa to ekeata Wa paagoo umiwoo, toowoo siyaa miya inii me Waa dimi wikii-wikii siyaabuu siwoo taapa see dimii mee gaawoo, umiwoo siyaa.

10 Mee ko inii uduma taa ma taa inii me ukuwagee seta yuwa doodoo mée manisi naadi Kristus ikigii to kaa yiinaagiitagea. Inii mée gakata inii me maa to yiba toogee seta kaboo inii me ukuwagee seta yuwa doodoo daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya mée maniitagi yoka inii eto Waa dimi wikii-wikii siyaabuu siwoo taakea.

Kristus doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata menaa

11 Tuhan mee kisee Wa too wedaano, kisee Wa too ebo ekee taano kuwa inii ipi. Inii kisee ipi kemaata kaama apanaa bagee miya okoo Tuhan mee kisee ekee segeesi naadi inii maamaa asenaa segee see. Ogatamee me inii dimi mena esee mée nekeenigi, bedaa kisee ikii me inii kisee bagee ii see mée nekeenegea see kuwa anii ede.

12 Ni me kisee kisega menaa kuwa ko inii bedaa kaagaa ena ma ikii me inii mée yaapaageesea naadi kisega menaa se. Kiya ikii me inii kaa ede ma, ede ma dimii kaa kuwa ebo poga-poga bagee yuwa paagoo "Paulus nuwaa okoo kisee bagee ii" see kuwa ikii me daamaa inii kaa mée yawegasea naadi kisega. Kuwa ebo poga-poga

---

4:18 2Kor 5:7, Rom 8:24-25 **5:2** Rom 8:23 **5:5** 2Kor 1:22, Ep 1:13-14 **5:7** 2Kor 4:18, Rom 8:24-25 **5:9** Plp 1:20-23 **5:10** Mat 16:27, 1Pet 1:17

bagee kuwa ko okoo tapaato yaato kaa mée me naapaagee taano ede see bagee yuwa.
Kiya okoo semoo yiba yaato gaayu ko okoo dimi mena daamaa se muniwoo see bagee
yuwa.*
13 Mée me inii taki-takii meanta kaama koo senaa see bagee yuwa mokoo, see mée
gaayaa miya koosi. Ogatamee me Ni kaa daamaa naukuwanaa see bagee yuwa ii see
mée gaagi. Bedaa inii dimi awee kaa daamaa ukuwanaa see bagee yuwa ii see mée
gaayaa miya inii kisee ikii kaa daamaa kiukuwanaa segeeke.
14 Inii kisee daamaa ukuwanaa segeeke mee ko Kristus Wa me epaa mee me inii
pesee kiwoo naadi kaama omaago ma yaukuwanaa segeeke. Mikee, Mée ena me mée
uduma kaa mée yaboota. Mee kaama ko mée uduma okoo mée bogaano yaato too
peanta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
15 Kristus Waa mée uduma kaa mée yaboota mee ko inii Wa me daamaa mée
umiwoo, toowoo siyaabuu seta bagee kuwa inii ekaato kaa umiwoo, toowoosi naadi
mée yaboota se kiya Wa kaa too. Inii kaa mée yaboota kaama aya andoo peeta Mée
mee inii Wa kaa too umiwoo, toowoosi naadi Wa me inii kaa mée yaboota.
16 Kuwa me kemaata eto kaama wodoo inii me mée si yawiginiyaa. Mée me
'Waa kisee mée, waa kisee apii' see yawiginiyaa-yawiginiyaa kuwa see see inii se
ukuwayaa. Idukaa inii me Kristus mee aii kisee Mée to yoka, see yawiginta kiya eto
inii kisee dimii taa.
17 Kisee kemaata okoo Kristus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee kuwa ko gipii
see bagee yuwa ogaataayaa. Kuwa idukaa iyee-payee kuwa taa kedaa seta kaama
gipii see iyee kuwa agoo kedaa siyaa.
18 Kuwa uduma Ogatamee me daamaa mée yaukuwaaniyaayaa agiyoo. Wa me
Kristus doodoo inii Waa ma mée emee-emee siyaabuu seta. Bedaa Ogatamee me
mée tomaa-tomaa yuwa Waa ma emee-emee siyaano menaa kuwa nadoonaasi naadi
inii kaa mée yadootaata.
19 Mee ko Ogatamee me Kristus doodoo uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa kuwa
uduma okoo Waa ma menaa yuwa se neke-nekee seta uduma wisintaata kaama okoo
Waa ma emee-emee siyaabuu seta. Bedaa Wa me mée tomaa-tomaa yuwa Waa ma
emee-emee siyaano menaa kuwa nadoonaasi naadi inii kaa mée yadootaata.
20 Kisee kemaata inii ko Kristus kaa menaa nadoonaasi naadi pooi see mée aseta
bagee yuwa. Kuwa menaa yuwa Ogatamee me inii doodoo mée yuwa paagoo omaago
ma asenaa siyaa. Eto ko inii Kristus ekaa da yadoonaa see bagee yoka inii omaago
ma mée paagoo asiino ko: Ikii Ogatamee ma emee-emee taai, see menaa mee.
21 Kristus mee pedeo ena ma taa, pedeo ewo see Mée kiya Ogatamee me inii
me pedeo yuwa Wa kaa mée yadootaata. Kisee yadootaata kemaata Kristus Waa
miya pedeo bagee mokoo keta. Mee ko inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée diino see naadi inii me pedeo yuwa
Kristus kaa mée yadootaata.

6

1 Inii kisee Ogatamee me agiyoo kuwa Waa ma epo enaataa ukuwagee see bagee
kemaata inii maamaa kisiino ko: Kuwa Ogatamee me inii kisee mée aii epa kaa
Kristus doodoo daamaa mée yaukuwata menaa kuwa ikii daamaa masemaamea yoka
eto ko kuwa menaa otoopa se taai.
2 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee:

---

* **5:12** Okoo tapaato yaato kaa mée me naapaagee taano ede see gaayaa bagee kuwa ko Paulus wisineekee bagee yuwa. Okoo me 'Mée me waa ebo bagee, waa mena wegaano omaago, kisee mée to ii see nadeegea naaki ou' see dimii gaayaa bagee kuwa. **5:15** Tit 2:14, 1Pet 4:1-2 **5:17** Rom 6:4, Ep 2:10 **5:18** Rom 5:10-11, Kol 1:20-22 **5:21** Yes 53:9-11, Rom 8:3-4, 1Pet 2:22-24

"Ani me epa kagaata naagoo ko a me naogeta menaa kuwa kayeeta,
bedaa Ani me daba kadaagimaa peeyaata naagoo Anii a kaa katabogeta, see aseta"
Yes 49:8
see menaa ebeamaata. Kuwa mikee menaa yoka daamaa nekeenii: Eto ko Wa me mée epa kiyaa naagoo kega, bedaa eto kenaagoo ko inii daba mée daagimaa peeyaano naagoo pakaamaaga.

Paulus me daamaa ukuwagee seta iyee kaa menaa

3 Inii me Ogatamee kaa yaweganaa, yaukuwanaa siyaa yuwa kuwa mée me yaai, koopoo, pedeo yoka see menaa kuwa inii kaa mée si yawegasi naadi inii kisee pedeo mée gaayaa agiyoo ena ma inii se ukuwayaa.
4 Inii ko mikee Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa ii see mée nekeensi naadi inii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba inii kisee bagee yuwa ii see awee da kaa daamaa mée deeyaabuu segeeke, kuwa ko kisee: mée me mée wegee-wegee siyaa yiba miya, inii ae-wae, dimi gaagaa siyaa yiba miya, kuwa uduma yiba inii esee makii taa.
5 Bedaa kopaa mée dakamiyaa kaboo miya, digiyoo ee yiba mée dogeamaayaa kaboo miya, mée me mée peepuu siyaa kaboo miya, inii kana ma, kana ma ukuwagee siyaa kaboo miya, inii toomoo umiino naka kaboo miya, naano agiyoo taa kaa naadi kiyaa kaboo miya inii kuwa uduma yiba inii mikee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa ii see kuwa mée paagoo deeyaabuu segeeke.
6 Bedaa mée me inii kisee bagee ii see mée nekeensi naadi ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ko kisee: inii pedeo dimii, pedeo menaa taa, inii dimi ipi, inii dimi mena animaata totaa, dimi dapuu, inii Roh Kudus ma epo enaataa eetotaa, inii me mée esee epa gaataa,
7 inii mikee menaa too yawegataa, Ogatamee me pesee kaa yaukuwataa, inii kisee ukuwawoo segee naadi kaama mée me okoo kisee bagee ii see mée nekeenegea. Bedaa mée me yape paagoo poono see naadi okaa, mapeda ipiipii semaata doonaa siyaa see see mokoo inii miya inii ekaato ipiipii semaata Ogatamee me gaata-gaata yuwa too omaago ma yaukuwagee siwooke.
8 Inii kisee too omaago ma yaukuwagee siwooke kuwa ko mée me inii ebo mée ekeasiyaa miya, peedi mée ekeasiyaa miya, bedaa mée me inii mée yaapaagee siyaa miya, mée wisiniyaa miya inii kisee too omaago ma yaukuwagee siyaa. Inii mikee menaa too yaweganaa see bagee yuwa kiya mée deebaa see bagee yuwa too see mée gaageekea.
9 Mée me inii aii bagee yuwa too see mée deegeekea kiya inii ekaa yuwa ogo pege-pege see bagee yuwa, bedaa inii bogaano see koo taake keenda kiya daamaa aya toogeeke. Mée me inii mée dakamegeekea kiya mée booyaano taa.
10 Inii dimi boodi ketaa see kiya inii ede ma, ede ma kisee too umiwoo, toowooke. Inii daba bagee yuwa too kiya inii me mée eebaa okoo senawii mokoo kiyaabuu siwooke. Inii agiyoo taa see bagee yuwa kiya inii agiyoo uduma epoo bagee yuwa.
11 Ikii Korintus magaa kaa bagee yuwa, wae. Kuwa menaa kuwa inii dimi mena ikii kaa maamaa kiekegataata kaama awee da kaa daamaa kisege. Inii me dimii mee ikii me awee da kaa mée deegea.
12 Inii me kiepa dimii mee ebo kega, peedi kaano taa kiya ikii me mée epa dimii mee peedi kega see kuwa kideege.
13 Ikii ni me yogaa yuwa see see mokoo anii kisiinaka, mee ko inii dimi mena maamaa ikii kaa kiekegataage see see ikii miya ikii dimi mena inii kaa maamaa mée ekegatagaai.

Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma se aagadi taai naadi menaa

---

6:10 Rom 8:32, 2Kor 8:9

14 Eto ko Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma ikii aagadi siyaa yoka gaai. Daamaa
topoo ukuwaano see bagee ma, pedeo koopoo ukuwaano see bagee ma kuwa ena
doodoo naadi kaama aagadi siyaa ye? Awee ma, digiyoo ma kuwa enatapa kiyaa ye?
15 Kristus ma, Belial ma ekea ena dimii, ena menaa kiyaa ye? Yesus mikee gaayaa
bagee ma, mikee se gaayaa bagee ma kuwa dimi aagadi-maagadi siyaa ye?
16 Ogatamee me ee ma, makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii seta yuwa ma kuwa
aatabi siyaa ye? Toono Too Mée Ogatamee Wa me ee mee ko inii too yoka se aatabi
siyaa. Mee see see menaa kuwa Ogatamee me idukaa aseta, mee ko kisee:
"Anii okoo ma epo enaataa eetoogee taapa,
Anii okoo yupii umiwoo, toowoo taapa,
Anii okoo me Eboo Ogatamee kiwoo taapa,
bedaa okoo Ni me bagee yuwa kaapea" see menaa ebeamaata. *Im 26:12*
17 Kisee kemaata Tuhan me idukaa mena ena miya wegata, mee ko kisee:
"Kuwa Ni yaato taa see bagee kuwa okoo paagoo
se eetooi, okoo too pe-wigintagaai.
Mée pedeo kiyaayaa agiyoo si yaadee taai.
Ikii kisee ekeasiyu ko
Anii daamaa badaa kimagaapa. *Yes 52:11*
18 Anii Ikiitaagi kaapa,
bedaa ikii paayogaa miya, api miya Ni me yogaa yuwa kaapea,
see kuwa Se-pesee, We-pesee Tuhan me menaa mee" see menaa ebeamaata.

7

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kuwa Ogatamee me aseta menaa kuwa daamaa
nekeenii. Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taata" see mée aseta yoka pedeo mée kiyaayaa agiyoo uduma inii ekaato niiweto-
gekumii. Inii má yaato miya, dimi mena yaato miya kuwa agiyoo yuwa me pedeo
mée kiyaayaa yoka se aatabi taai. Inii Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee see
dimii kaa kuwa inii me pedeo yuwa umina niiwigineepii siwoo taai.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

2 Eto ko ikii dimi mena inii kaa mée ekegatagaai. Inii me ko ikii mée ena ma pedeo
yaukuwaano taa, inii mée ena ma pedeo kiyaano taa, bedaa inii ikii me kepee kuwa
ou dimii kaa kideebaa taano taa.
3 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii me kisee pedeo mée ukuwagea naadi kaama kisega
menaa se. Mikee, ikii inii ma dimii menaa kaa topea, see kuwa anii yumakaa kisega.
Inii esee kiepa kege, kisee too inii paaya booyaa yoo too, bedaa inii paaya umiyaa,
tuyaa yuwa yiba miya kisee kiepa kiwoo taape.
4 Anii dimi mena ikii kaa esee kiekegataata kaama kuwa menaa yuwa daamaa awee
da kaa kisega. Ani me ikii kaa "Okoo kisee bagee yoka" see menaa kuwa maamaa
kiapaagee siwooka. Inii ae-wae siyaa agiyoo kuwa esee eebaa kedaa siyaa miya ni
me dimi menaa da daamaa pesee kedaa naadi kaama ikii kaa esee ede ma, ede ma
segeeka.
5 Mikee, inii Makedonia wee kaa peemaata kaama inii má dabaa, inii ae-wae, dimi
gaagaa siyaa agiyoo eebaa kedaaka. Kuwa ko mée eebaa inii ma aawisii segee naadi
kaama gaagaa ebo, bedaa inii dimi yiba miya weda kiyaa agiyoo kuwa eebaa.
6 Kisee kiya Ogatamee mee Wa me inii kisee ae-wae naadi kaama dimi mena dabaa
kedaa siyaa bagee yuwa dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu taa see Mée. Wa
me Titus mee inii paagoo daamaa mée yamiyaami kemaata inii dimi mena daamaa
pesee mée kiyaami.

6:16 1Kor 6:19, 10:21 **6:18** Why 18:4, 21:7 **7:1** Plp 2:12, Tit 2:11-14

7 Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaami mee ko Titus mee
Korintus magaa kaa ikii paagoo meegeemi mee kaa too se kiya ikii me waa dimi
mena daamaa pesee kiyaabuu semea mee kaa miya. Titus mee meemaata kaama wa
me inii paagoo ikii kaa mée eewegami menaa kuwa ko kisee: "Paulus mee inii ma
mée eetoogeeki naaki ou see nasegea" see mée eewegami. Bedaa ikii me anii gaagaa
ebo nasiyaamea kuwa kaa ikii sooi, yaai naadi kaama eto ikii me ani kaa daamaa
naukuwaano too see dimii mee agoo see kuwa miya mée eewegami. Wa me kuwa
menaa inii mée eewegagi naaki anii esee ede ma, ede ma sema.
8 Ni me miyoo taa mena pesee kaa kiebeamaama kapogee mee me ikii dimi boodi
ebo kisiyaama kiya anii mee kapogee mee yaebeamaama mee pedeo yoka, see dimii
mee anii gaano taa. Mikee, ni me kiebeamaama kapogee mee me ikii dimi boodi
kikiyaama kuwa kaa anii miya dimi gaagaa sema. Kiya ikii me dimi boodi kemea
kuwa keedaa too, kisee too se.
9 Eto ko anii ede ma, ede ma segeeka. Mee ko ikii dimi boodi kemea kuwa kaa se
kiya ikii dimi boodi kaa ikii me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee ma dimii menaa
kaa too toogeekea kemaata anii ede ma, ede ma segeeka. Inii me kiebeamaame menaa
kuwa kaa ikii dimi boodi kemea kuwa Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii kisee
kikiyaami, inii me se. Inii me mena pesee kaa kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii
pedeo kikiyaano taa.
10 Mee ko Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo dimi boodi mée kiyaayu ko usiyaato
ko daamaa too kiyaa. Mée me dimi boodi kaa okoo me pedeo yuwa ekeata kaama
Waa ma dimii menaa kaa too toogee naadi kaama daba daagimaa peeyaa. Kuwa me
kemaata okoo dimi se gaagaa siyaa. Kiya magaa da kaa aii bagee okoo dimi boodi
kaano mee gaayu ko usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
11 Eto ko ikii daamaa nekeenii: Inii me pesee ma kiebeamaame menaa kuwa kaa
ikii dimi boodi kemea. Kiya kuwa ikii dimi boodi kemea kuwa Ogatamee me gaata-
gaata doodoo too kemaata ikii yiba daamaa dimii, daamaa menaa maamaa eebaa
kimiyaabuu simi, kuwa ko kisee: Mee ikii paagoo pedeo agiyoo ukuwapi mée to
mee wa me ukuwata agiyoo mee ikii yaai, weda naadi kaama inii wa yaato se kaai
see dimii mee Ogatamee me ikii paagoo daamaa kimiyaami. Bedaa ikii me Paulus
mee inii ma mée eetoogeeki naaki ou see dimii mee ma, ikii me ni kaa daamaa
too naukuwaano ede see dimii mee ma, ikii yupii mée me pedeo agiyoo kaa pedeo
ukuwataa to mokoo da maniino weda taa see dimii mee ma kuwa uduma miya
Ogatamee me ikii paagoo daamaa kimiyaabuu simi. Ikii kuwa dimii agoo naadi
kaama eto ko ikii kaa pedeo menaa taa yoka, see kuwa anii awee da kaa kinekeenega.
12 Kuwa me kaama anii miyoo taa mena pesee kaa kiebeamaama kapogee mee
ko mee pedeo agiyoo ukuwapi mée to mee kaa kisee yaukuwaai see kisiino see
naadi kiebeamaama se. Bedaa mee mée to me pedeo yakiyaata mée to mee kaa
kisee yaukuwaai see kisiino see naadi kiebeamaama mee miya se. Kiya Ogatamee
emaa dagii da kaa ikii me 'Mikee, inii Paulus nuwaa kuwa yaato bagee ii' see kuwa
nekeensea naadi kiebeamaama kapogee mee.
13 Ni me kiebeamaama menaa kuwa ikii daamaa masemaamea kemaata inii dimi
mena daamaa wikiindaake.
Mee kaa too inii dimi mena daamaa wikiindaake se kiya Titus mee ikii paagoo
peegeeta kaama ede ma mée eewegami menaa kuwa kaa miya inii ede ma, ede ma
segeeke. Mee ko Titus waa ikii paagoo peemaata kaama ikii me waa dimi mena
daamaa yatamooniyaamea.
14 Mikee, ani me waa ikii paagoo pooi see asiino taa kaboo anii ikii kaa wa paagoo
"Okoo kisee bagee yuwa yoka" see kiapaagee see menaa eebaa waa asema. Waa ikii
paagoo peemaata kaama ikii kisee daamaa bagee yuwa ii see kuwa kideemi, ni me
waa aseta-aseta. Ni me miyoo taa kuwa wa paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa

kuwa mikee menaa too yoka naadi kaama anii kiede kema. Ikii me ego weda see dimii mee ni kaa namiyaano taa. Inii me kiiwegata menaa kuwa uduma mikee menaa too see see mokoo inii me Titus paagoo ikii kaa kiapaagee see menaa kuwa miya mikee menaa too ii, see kuwa eto awee da kaa nekeendaa siyaa.

15 Titus mee ikii me weda ma, totomo ma badaa maata kaama wa me menaa daamaa yayeemea kuwa me eto wa me ikii kineke-nekee ebo, wa me ikii kiepa see dimii mee miya esee ebo.

16 Eto kaama wodoo ikii agiyoo uduma yiba daamaa too ukuwagee taapea ii see dimii mee kigaaga yoka anii ikii kaa ede ma, ede ma taaka.

8

Yudea wee kaa daba bagee yuwa kaa kepe kutumeeii segee seta kuwa se ekeasii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee Wa me epaa mee Makedonia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa aii manta kaama daamaa dimii, daamaa menaa yakiyaata menaa kuwa inii me kisiinake, mee ko kisee:

2 Kuwa bagee kuwa ae-wae, dimi gaagaa ebo, kisee gaadee seta agiyoo eebaa kiya okoo me ede see dimii mee miya esee maamaa eebaa kedaa seta. Kisee ede see dimii mee ebo kedaa naadi kaama okoo kepe aii kisee manemea. Okoo kepe eebaa taa, esee daba bagee kiya kabu taa kaa apanaa daba bagee yuwa maniinaka see dimii mee esee maamaa ebo kedaa naadi kaama kepe aii kisee manemea.

3 Mikee, okoo me agoo kiyaa yuwa doodoo too manemea se kiya kuwa asii miya manemea, see kuwa mikee kisega.

4 Mée me okoo paagoo idimegea naadi kaama manemea se kiya okoo me too 'Inii me miya kuwa Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo daamaa maniino gaano pedeo yoka' see dimii gaata kaama manemea. Okoo me inii kuwa daba bagee yuwa kepe manegea naaki ou see dimii mee ebo kaa okoo me inii paagoo asiino, "Kuwa inii me kepee kuwa miya masegeeta okoo paagoo yadogaai" see maamaa mée asemea.

5 Petamanii inii me gaano, 'Okoo me kisee maniipea, kisee maniipea' see gaame kiya taa. Okoo me kepe too manemea se. Okoo kepe maniino taa kaboo okoo ekaato Tuhan paagoo keta daamaa ekega-maneemea. Kiyoo kaama bedaa okoo ekaato inii kaa miya daamaa mée ekega-maneemea, mee kaama too kepe manemea. Okoo me kisee kepe maniino taa kaboo ukuwata-ukuwata kuwa ko okoo Ogatamee me gaata-gaata doodoo too daamaa ukuwamea.

6 Kisee kemaata ikii me kepee gaayu ko ikii me kuwa miyoo taa epa kaa maniino see kepee kuwa Titus me kutumeeii simi see see eto bedaa ikii me maniiino see kepee apanaa topa yuwa kuwa miya wa me kikutumeeiisi naadi inii me "Okoo paagoo pooi" see menaa kuwa wa paagoo maamaa asege.

7 Eto ikii me daamaa umiwoo, toowoo siyaa iyee-payee kuwa maamaa eebaa, kuwa ko kisee: ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo, ikii mena wegaano ipi, ikii ipi see dimii mee ebo, ikii me daamaa ukuwaano too dimii mee omaago, bedaa ikii me inii epa mée gaayaa dimii mee miya ebo. Ikii kisee daamaa iyee-payee kuwa maamaa eebaa see kaa umiwoo, toowoo siyaa see see eto miya ikii me daba bagee maniino dimii mee miya ebo kiyaai.

8 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii kisee ukuwaai, kisee manii see kisega menaa kuwa se. Kiya apanaa magaa kaa bagee okoo me kepe maniino ou dimii mee ebo kiyaa see see mokoo ikii miya ikii me kisee epa kaa maniino dimii mee ebo ye, taa ye see kuwa anii kidiino see naadi kisega menaa.

9 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me mée epa dimii mee ikii miya ipi. Waa senawii kiya ikii kaa Waa daba bagee ena mokoo keta. Mee ko ikii miya

senawii kesea naadi Waa ekaato daba bagee ena mokoo kiyaata, see kuwa naadi kaama kisega.
10 Eto ko ni me 'Ikii kisee ukuwaano daamaa yoka' see gaano dimii mee ko kisee: Ikii tahun miyoo taa ikii me kepe maniino ede see dimii gaata kaama kepe manemea. Ikii me keta kisee manemea, bedaa kisee maniino dimii mee miya ikii me keta gaamea, apanaa magaa kaa bagee okoo me uuto.
11 Ikii tahun miyoo ede ma kepe maniipa see dimii mee gaawoo semea see see eto miya ikii me kepe agoo kiyaa yuwa doodoo esee ede ma mantaata sikii kiyaano daamaa see kuwa anii gaaga.
12 Mee ko ikii esee ede ma aii maniyu ko ikii eebaa agoo kiyaa miya, eebaa taa peenaa too kiyaa miya, ikii me agoo kiyaa yuwa doodoo esee ede ma aii maniyaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa masiipi.
13 Ni me ikii kisee maniino daamaa see kisega mee ko kuwa ikii me kepee maniipea bagee yuwa okoo kuwa kepee masemaata kaama daamaa pesee ma omegee, toogee siyaa kiya ikii too kepe taa kaa dimi gaagaa see kaa omegee, toogee taai see kuwa kisega se. Okoo ma ikii paaya uduma endagii, uduma daamaa omegee, toogeesea naadi kisega.
14 Mee ko eto kiipaa ikii me peenaa eebaa kiyaa yuwa kuwa me okoo sikii taa bagee yuwa daamaa sikii yakiyaayaa. Bedaa mee kaama wodoo ko ikii sikii taa kiyaa kaboo okoo miya okoo me peenaa eebaa kiyaa yuwa kuwa me ikii daamaa sikii kikiyaayaa. Kisee aii aamanee segee naadi kaama uduma endagii, uduma daamaa omegee, toogee siyaa.
15 Kisee endagii see kaa menaa ena mee idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Eebaa maseeii siyaa bagee kuwa maakaa taa,
bedaa eebaa taa maseeii siyaa bagee kuwa miya sikii taa see taa" see menaa ebeamaata. *Kel 16:18*

Titus ma, mée wiya ma okoo daamaa badaa magaai naadi aseta menaa

16 Eto ko ani me ikii kiepa kaa daamaa kiukuwaano ede see dimii mee Ogatamee me Titus me dimii yiba miya yamiyaagi yoka anii Ogatamee paamee dimii mee ebo.
17 Mikee, inii me waa asiino, "Kuwa okoo me maniino see kepee kuwa aa pe-kutumeeii taape ye" see asiyaa naaki wa me "Daamaa, ede" see asigi. Inii kisee wa paagoo asigi kiya inii kuwa asiino taa kaboo miya wa me too ikii paagoo poopa see dimii agoo.
18 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena miya Titus ma enaataa pooi see inii me asege. Mee mée to Yesus me menaa daamaa yaweganaa see mée to kemaata apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee uduma okoo me waa yaapaagee siyaa.
19 Mee too se kiya kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me mee mée to inii ma epo enaataa peesi naadi wigintaamea. Mee ko inii ikii paagoo meemaata kaama ikii me kuwa daba see bagee yuwa epa kaa maniino see kepee kuwa inii yadogaape kaboo mee mée to mee waa inii ma epo enaataa peese yoka pooi see kuwa okoo me waa asemea. Inii Tuhan Waa ebo ekee taano see naadi kuwa kepee yadogaape, bedaa inii me okoo epa kaa kisee yadogaano ou see dimii mee awee da kaa mée deesi naadi miya yadogaape.
20 Ikii me epa kaa eebaa maniino see kepee kuwa mée me inii kaa oma menaa mée yawegayaa naadi kaama mee mée to miya kuwa kepee inii ma epo enaataa yadoosi naadi badaa magaape.
21 Mee ko inii kuwa kepee yadogaape kuwa Tuhan mee emaa dagii da kaa too daamaa topoo ii see mée deesi naadi yadogaape kuwa se kiya mée uduma emaa

8:9 Mat 20:28, Rom 8:32, 2Kor 6:10, Plp 2:6-8

dagii da kaa miya daamaa topoo ii see mée deesi naadi mee mée to miya badaa magaape.
22 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee ena paagoo miya "Aa ma ikii paaya epo enaataa pooi" see inii asiipe. Mee mée mee miya kaagaa eebaa inii me wa paagoo naaukuwaai see asiyaa naaki wa me ukuwaano too, inii me kisee kuwa maamaa deegeeke. Eto ko waa ikii me daba bagee kepe maniino ede see dimii mee daamao see kigaagi yoka wa me ikii paagoo peega naaki ou dimii mee ebo kedaaka.
23 Titus mee gaayu ko waa ikii kaa anii ma epo enaataa daamaa kiukuwataa see mée mee. Kuwa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa wiya kuwa gaayu ko apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ekea miya pooi see aseta bagee wiya. Ekea me Kristus Waa ebo ekee segee see bagee wiya.
24 Kisee kemaata okoo ikii paagoo peemaata kaama ikii me epa dimii mee mikee ebo ii see kigaasi yoka okoo daamaa badaa magaai. Mee kaama apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya ikii kisee bagee ii see awee da kaa kigaapea. Bedaa inii me ikii kisee bagee yuwa yoka see kiapaagee seta menaa kuwa mikee menaa ii see kuwa miya awee da kaa kinekeendaasi yoka okoo daamaa badaa magaai.

9

Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo maniino see kepee kuwa daamaa ipiipii taai naadi menaa

1 Ikii me kuwa Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa kisee yaukuwaai, kisee manii see menaa kuwa anii ikii paagoo kiebeano gaano pedeo see dimii mee taa.
2 Mikee, ikii me okoo maniino ede see dimii mee ebo see kuwa anii miya ipi. Ikii kisee dimii agoo naadi kaama anii Makedonia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo ikii kaa kiapaagee segeeka, mee ko kisee: "Kuwa Akhaya wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa tahun miyoo taa mee kaa kaama kisee too Yudea wee kaa bagee paagoo kepe maniino ede see dimii mee gaawookea" see kuwa anii kisee ikii kaa kiapaagee segeeka. Ikii me kepe maniino ede see dimii mee me apanaa bagee okoo mée eebaa miya maniino ede see dimii mee ebo kedaaka.
3 Kiya ani me mée paagoo "Korintus magaa kaa bagee okoo me kuwa maniino see kepee kuwa daamaa kutumeeii naadi ipiipii taakea yoka" see kiapaageeka menaa kuwa wuutu-waatu siyaa. Mée me ikii kisee ipiipii taano taa see kidiipea naadi kaama anii kuwa Yesus mikee gaayaa bagee wedoo to kuwa ikii paagoo pooi see asiipa. Kuwa ikii me maniino see kepee kuwa okoo me daamaa ipiipii niisemaasea yoka pooi see asiipa.
4 Mee ko anii ikii paagoo poota naagoo Makedonia wee kaa bagee miya epo enaataa peeyu ko inii paaya enaataa ikii paagoo peemaayaa naaki ikii me maniino see kepee kuwa ipiipii semagaano taa kiyu ko inii ego weda kaape. Mee ko anii okoo paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa kuwa makapaa menaa too see mée gaapea. Bedaa inii too se, ikii miya ego weda kaapea.
5 Kisee kiyaa naadi ani me gaano dimii mee ko kisee: Ikii me miyoo taa daba bagee epa kaa kepe kisuwa-kisuwa see maniipe see mée asemea yoka eto ko ani me kuwa mée wedoo to paagoo "Ikii keta okoo me maniino see kepee kuwa daamaa ipiipii niisemaasea yoka pooi, anii uuto" kisee okoo keta peeyaano kuwa daamaa see gaaga. Kisee ikii me kepee kuwa daamaa ipiipii semaagea kepa ko anii uuto ikii paagoo kimeemagaata naagoo ikii me too epa dimii kaa aii manta kepee yuwa ii see kidiita, mée me omaago ma kiseta kaama too manta kepee yuwa se, see dimii mee anii kigaapa.

Ede ma manisi naadi menaa

6 Ikii daamaa nekeenii: Okoo keepa eebaa taa sigimiyaa bagee kuwa ota eebaa taa
masiipea, bedaa okoo keepa eebaa sigimiyaa bagee kuwa ota eebaa masiipea, see
wegayaa.
7 Ikii me maniino mee miya kisee. Mée gakata ikii me anii kepe kisuwa maniipa
see koogo gaata dimii mee doodoo maniino daamaa. Ede ma maniyaa bagee kuwa
Ogatamee me epa kiyaa yoka ikii dimi wiya kaa maneekee se, bedaa maamaa kiseta
kaama too maneekee mee miya se.
8 Ogatamee mee ko Wa me ikii aii kiepa kaa esee daamaa agiyoo maamaa eebaa
kiukuwaaniyaabuu taano omaago see Mée. Mee ko Wa me ikii me gaano pedeo
agiyoo-pagiyoo kuwa uduma sikii kikiyaabuu siwoo naadi kaama ikii me apanaa
bagee kaa daamaa yaukuwaano agiyoo-pagiyoo maamaa eebaa kedaa siwoo taapa.
Ikii me kisee daamaa yaukuwawoosea naadi Wa me kisee ikii kaa esee daamaa agiyoo
maamaa eebaa kiukuwaaniyaabuu siyaa.
9 Mee see see idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa me daamaa aii wudinaa siyaa,
Waa daba bagee paagoo aii manegeeki,
Wa me daamaa yaukuwawoo sipi kuwa se gaabuu siyaa,
Waa kisee mée to ii see kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too neke-nekee
siwoo siyaa" see menaa ebeamaata. *Mzm 112:9*
10 Ogatamee mee ko keepa sigimaano bagee keepa yaagoo kiyaabuu taa see Mée,
bedaa inii me naano agiyoo yuwa nusi naadi miya mée maniwoo taa see Mée. Waa
kisee Mée kemaata ikii me aii maneekee kaa sigimenaa siyaa yuwa kuwa Wa me
maakaa eebaa agoo kiyaabuu taapi. Bedaa ikii me kabu taa kaa daamaa sigimenaa
siyaa yuwa doodoo Wa me daamaa poo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taapi.
11 Ikii me kisee too kepe maamaa aii manegeesea naadi Wa me ikii kaa daamaa kiekee
siyaa yuwa kuwa eebaa kiagoo kiyaabuu taapi. Ikii me kuwa aii maniino see kepee
kuwa inii me doodoota okoo paagoo kimaniitage kaboo mée eebaa me Ogatamee
kiiboo, paamee see menaa eebaa asiipea.
12 Mikee, ikii me maniino see kepee kuwa me kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
me gaano pedeo agiyoo sikii-sikii yakiyaabuu see. Bedaa mee too se kiya Ogatamee
kiiboo, paamee see menaa kuwa miya esee maamaa eebaa yaagoo kiyaabuu siyaa.
13 Kuwa daba bagee yuwa ikii me agoo kiyaa yuwa noonaa okoo paagoo aii manegea
kuwa me okoo me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, see yaapaagee taapea. Mee
ko okoo me ikii mikee Kristus kaa menaa maamaa peneata yayeewoo, yawegawoo
see bagee kemaata kabu taa kaa inii miya mée manegea, apanaa bagee uduma miya
manegea ii see kuwa okoo me kideeta kaama Ogatamee yaapaagee taapea.
14 Bedaa Ogatamee me epaa mee ikii kaa esee maamaa eebaa kineeta kuwa me okoo
me esee kiepa kaa sembahyang kitaapea.
15 Eto ko Ogatamee Wa me inii emaibo ebo aii mée manta mee ko esee ebo naadi
kaama kisee-kisee se wegamaayaa yoka Ogatamee kiiboo, paamee see niiasiweei.*

10

Paulus me "Anii kisee mée yoka" see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Eto ko anii Paulus mee mena ena maamaa kisiinaka, mee ko kisee: Mée me ni kaa
nawegaano, "Paulus mee ko inii paagoo tuyaa kaboo waa pesee dimii, pesee menaa
kuwa taa, dimi daba, mena daba kuwa kaa too mée eetotaa see kiya waa beesekaa

9:8 Luk 6:38, Plp 4:19 **9:10** Yes 55:10 * **9:15** Wa me inii emaibo ebo aii mée manta see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mee aii mée manta mee. Mena kegaa ena mee ko Ogatamee me epaa mee inii kaa aii mée manta mee.

tuyaa kaboo waa mena pesee kaa too mée yaebeageeki" see nawegagea. Kuwa me
kemaata anii Kristus see see dimi daba, mena daba, Wa me adumeta dimii kaa
2 ni me maamaa kisiino ko kisee: Anii epeekaa ikii paagoo peemaata kaama dimi
uu ma mena pesee kaa kisiyaa yoka daamaa nekeenii. Mee ko ikii mée noonaa me
inii kaa mée yawegaano, "Okoo ko magaa da kaa iyee kaa omegee, toogee see bagee
yuwa too" see mée yawegageekea. Anii kuwa bagee yuwa paagoo mena pesee kaa
asiyaa naadi daamaa gaamagaai.
3 Mikee, inii ko magaa da kaa omegee, toogee see bagee kiya inii me yape masiyaa
kuwa ko magaa da kaa bagee me yape masiyaa see see se.
4 Inii me yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo kuwa ko okaa, mapeda kisee
magaa da kaa agiyoo kuwa se kiya Ogatamee me pesee agiyoo kuwa. Yape bagee me
pesee see ee yabogomedaa siyaayaa see see kuwa inii mée wisinegee see bagee yuwa
okoo me omaago ma wegayaa menaa kuwa inii Ogatamee me pesee me yabogomedaa
siyaayaa.
5 Bedaa mée me ebo dimii kaa apanaa bagee me Ogatamee ipi kaano etaa da
taamege-taamege siyaa menaa kuwa miya inii yataa kiyaayaa. Yape bagee yuwa daba,
peedi yakiyaata kaama badaa maadoo peeyaa see see inii miya okoo me wegayaa
menaa yuwa daba, peedi yakiyaata kaama Kristus me menaa too yayeeyaa see bagee
kiyaano see naadi badaa maadoo peetaa see.
6 Ikii mikee menaa too daamaa ipi, daamaa yayeewoo taapea kaboo inii me kuwa
si yayeetaa see bagee uduma tupisi naadi si yayeetaa to mokoo da okoo maniipe.

7 Ikii me mée yuwa tapaato yaato too deekee se kiya ipiipi dii, daamaa nekeenii.
Ikii paagoo mée noonaa me 'Inii mikee Kristus yaato bagee' see dimii gaayu ko okoo
too se kiya okoo me inii miya okoo see see mikee Kristus yaato bagee yuwa ii see
kuwa mée gaano daamaa.
8 Tuhan Wa me menaa nadoonaasi naadi inii mée manta pesee da mee ko ikii daba,
peedi kikiyaano see naadi se kiya ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea
naadi kuwa pesee da inii mée manta. Wa me kisee inii daamaa mée manta kemaata
anii peenaa ebo poga-poga kaa "Inii kisee bagee yoka" see kiiwegaga menaa kuwa
kaa anii ego weda dimii mee se gaapa.
9 Ni me kiebeano kapogee yuwa kuwa kaa ikii me 'Kuwa ko wa me nawedaasi naadi
kaama mée yaebeamaata menaa yuwa too' see dimii mee se nagaai.
10 Mee ko mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Paulus wa me mée yaebeakee
kapogee kuwa dimi pesee kaa menaa, omaago ma mée yaebeageeki menaa yuwa
kiya inii paagoo tuyaa kaboo waa dabaa see mée to. Bedaa wa me wegaano menaa
kuwa miya peedi, imi taa, waa kisee mée to" see nawegageekea.
11 Kuwa menaa nawegageekea bagee kuwa kisee daamaa nekeenii: Inii ikii paagoo
toono taa kaboo inii dimi pesee kaa kiebeakee menaa kuwa doodoo inii ikii paagoo
meemaata kaama kiitotaaka too miya ikii gaamaasea naadi inii me omaago ma
kiukuwaape yoka gaai.

12 Kuwa bagee yuwa okoo ekaato apaagee taano dimii mee inii taa, inii weda. Okoo
mikee esee ebo kiyaa bagee miya inii okoo ma endagii naaki ou see dimii mee inii
taa. Okoo me 'Aa ebo ye, nii ebo ye?' kisee okoo ekaato aaebeadee, aawiginee taa see
bagee yuwa. Okoo dimi ewo, dimi taa see bagee yuwa too.
13 Kiya inii gaayu ko kisee ebo dimii kaa aaebeadee siyaa kuwa taa. Ogatamee me
inii paagoo Yesus me menaa kiyoo naweganaa taai, Ni me agiyoo kiyoo naukuwanaa
taai, see mée aseta. Inii me kuwa Wa me bedee mée yamaataata magaawee da
kaa yaweganaa, yaukuwanaa see agiyoo kuwa kaa too inii yaapaagee siyaa. Apanaa
magaa kaa inii me ukuwaano taa agiyoo kuwa kaa ebo poga-poga taano menaa mee

inii taa. Ogatamee me inii bedee mée yamaataata magaawee kuwa ko ikii me magaa
mee miya maga ena.
14 Mikee, idukaa inii Kristus me menaa kuwa ikii paagoo miya kiiwegame yoka
ikii me magaa mee miya Ogatamee me bedee mée yamaataata magaa ena. Bedee da
amoo ikii paagoo nakimaano taa see magaa mee se.
15 Bedee amoo yaato apanaa bagee okoo me too yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii
me too ukuwape poga-poga menaa kuwa inii taa. Ikii me magaa mee miya Ogatamee
me bedee mée yamaataata yoka ikii me Yesus mikee gaano dimii mee esee ebo kedaa
naadi kaama inii me ikii paagoo daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa yuwa kuwa miya
maamaa eebaa kedaa siwooka naaki ou dimii mee inii gaawooke.
16 Inii kisee agiyoo eebaa daamaa ukuwadaa seta kaama ikii wodoo yaato magaa
kaa miya inii Yesus me menaa eeweganaa taano esee ede. Maga ena kaa apanaa bagee
okoo me too yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii me too ukuwape poga-poga taape yoka
naadi kaama inii Yesus me menaa ewo see magaa kaa kiyoo too eeweganaa taano ede.
17 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Ebo poga-poga taa see bagee kuwa okoo
ekaato apaagee see se kiya Tuhan mee kaa too yaapaagee taano daamaa" see menaa
ebeamaata.
18 Mikee, Tuhan me 'Okoo miya nao' see yaapaagee siyaa bagee kuwa ko okoo ekaato
kisee apaagee siyaa bagee kuwa se kiya Tuhan Wa me yaapaagee siyaa bagee kuwa
too.

11

Yesus me menaa yadoonaaka poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa

1 Eto ko dimi taa see bagee me waa ekaato apaagee taano see naadi wegaamoo
siyaa menaa kuwa ani me miya peenaa kiiwegaanaka yoka ikii koogo dimi animaata
nayii. Mikee, kisee ni me dimi taa see bagee me wegayaa see see menaa kuwa ikii
dimi animaata nayeegee see bagee yuwa.
2 Mee ko ikii apanaa bagee okoo yaato poono mee Ogatamee me be kemaata
anii miya be. Kisee ukuyogaa ena, paayogaa ma peenaa ma enatapa toono taa see
ukuyogaa to mee, paayogaa ena paagoo kaniipa see asiyaa see see mokoo ni me miya
ikii yuwa kigoesi naadi Kristus Wa paagoo kiogaataama. Kisee daamaa kiogaataama
yoka ani me ikii kaa kigaagaa ebo.*
3 Otoogiyoo da me mée deebaa taano ipi see dimii kaa Hawa mee deebaa seta see
see mokoo ikii miya mée me kideebaa see menaa kaa ikii me Kristus mee too ou dimii
mee ekeata okoo yaato peeyaa naadi kiwedaaga.
4 Mee ko apanaa bagee me ikii paagoo meemaata kaama okoo me menaa kuwa ani
me Yesus kaa kisi-maneema menaa kuwa doodoo se kiya apanaa menaa kiiwegayu
ko ikii daamaa yayeeyaa. Bedaa ikii me Roh mee daamaa masemea kiya apanaa roh
mee miya ikii masiyaa. Bedaa ikii me Yesus me doometa menaa kuwa daamaa penee
siwookea kiya Wa me doomeeno taa menaa kuwa miya ikii peneasiyaa. Ikii me kuwa
menaa daamaa gaamagaano taa kaa otoopa masiyaa yoka anii kiwedaaga.
5 Kuwa bagee kuwa ko 'Inii Yesus me menaa yadoonaa taano omaago see bagee
yoka' kisee ebo poga-poga senaa see bagee kiya okoo ebo, anii peedi see se.

10:17 Yer 9:24 **10:18** Luk 18:10-14, Yoh 5:44 * **11:2** Yahudi bagee me api goeyaa-goeyaa mee ko kisee: Nagamee me wa me ukuyogaa to mée ena paagoo kaniipa see aseta kaama tahun ena omemaata kaama api goeyaa. Api goeano taa miyoo kuwa uduma nagamee me ukuyogaa to apanaa mée to ma enatapa se tusi naadi daamaa diitoo siwoo siyaa. Paulus waa miya kuwa Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me apanaa bagee me makapaa menaa kuwa peneata okoo yaato poopea yaai naadi ebea-ebea menaa mee. **11:2** Ep 5:27 **11:3** Kej 3:1-5, 1Tes 3:5 **11:4** Gal 1:6-9

6 Anii gaayu ko mena wegaano omaago see mée se kiya anii mikee menaa ipi see
mée to. Mikee, inii me kiiwegayaa yuwa ma, inii me ukuwayaa, peeyaa yuwa ma
kuwa uduma yiba inii kisee bagee ii see kuwa awee da kaa kinekeeniyaabuu segeeke.
7 Anii ekaato peedi ekeata kaama ikii ebo kiekeasiino see naadi anii Ogatamee me
etokaa menaa kuwa aii kisee kiiwegagee sema. Anii ikii paagoo "Kepe se nii" see
kisema kuwa pedeo see nagaagea ye?
8 Apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee okoo me neeta kepee kuwa kaa anii
ikii paagoo kepe kimasiino taa. Anii ikii paagoo daamaa agiyoo aii kisee kiukuwagee
taano see naadi okoo me kepee oma yamaseta mokoo.
9 Anii gaano pedeo kaa ikii paagoo kiitoogee sema kiya ikii me anii nii see menaa
kuwa kisiino taa, anii kisee ikii mée ena ma dimi kigaagaa siyaano taa. Mee ko kuwa
Makedonia wee kaa meta bagee yuwa okoo me ni me gaano pedeo agiyoo uduma
neemea. Kisee neemea kemaata anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ikii me anii
kisee neegee segee taano kuwa kana kaapea yoka naadi anii ikii paagoo nii see kisiino
taa kema. Bedaa eto asii miya nii see se kisiipa.
10 Kristus Wa me mikee menaa kuwa ni kaa nadootaata kaama ani yiba topa
kemaata anii mikee kisiino ko: Ani me ikii me kepee kuwa kimasiino taa kuwa pedeo
see nagaayaa miya anii ikii Akhaya wee kaa magaa kaa bagee uduma anii kepe nii see
kisiino taa kaa Wa me menaa aii kisee eeweganaa see mée ii see kuwa naneke-nekee
siwoo taapea.
11 Ani me ikii kiepa dimii taa naadi kaama anii ikii me kepee se kimasiyaa ye? Kisee
taa, ni me epa kigaakee dimii mee Ogatamee me naipi.
12 Ni me ikii kaa aii kisee kiukuwageeka agiyoo kuwa anii se daata kisee too
kiukuwagee siwoo taapa. Kuwa ikii paagoo ebo poga-poga naadi kepe kimasiyaa
bagee kuwa okoo inii ma endagii see kiyaano see dimii mee ebo. Kiya anii okoo me
ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see naadi anii ikii me kepee se masiipa, ani
me ikii kaa aii kisee kiukuwagee siwoo taapa.†
13 Kuwa bagee kuwa ko Yesus me menaa yadoonaa see bagee se. Okoo mée deebaa
taano see naadi makapaa menaa weganaa see bagee yuwa too. Okoo me wegaano,
"Inii ko Kristus me menaa yadoonaa see bagee yuwa yoka" see wegageekea kiya okoo
kisee ebo poga-poga taa see bagee yuwa too.
14 Okoo kisee mée deebaa see bagee yuwa ii see kuwa inii awee da kaa nekeeniyaa
yoka dimi nagimaano taa. Mikee, Iblis mee miya waa ekaato epoo ena gakademaata
kaama waa deeyaa naaki daamaa awee yaato malaikat bagee ena keenda kiya taa,
mée deebaa siyaa.
15 Iblis mee kisee mée to kemaata wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa miya
okoo me mée deebaa naadi Ogatamee me gaata-gaata yaokagee see bagee yuwa
keenda. Kiya okoo kisee ukuwataa see bagee yuwa ii see kuwa inii awee da kaa
nekeeniyaa. Okoo usiyaato ko okoo me pedeo ukuwagee setaa to doodoo kaata.

Paulus waa mena yadoonaa seta kaboo ae-wae segee seta menaa

16 Anii bedaa wiyaagoo to ma kisiinaka: Anii dimi taa see mée see dimii mee se
nagaai. Kiya ikii me anii kisee dimi taa see mée ii see nagaayu ko ni me ukuwata
peeta yuwa kuwa kaa ebo poga-poga taanaka yoka ikii me dimi taa see mée to me
ebo poga-poga menaa yuwa yiitoo siyaa see see ni me menaa miya ikii nayiitoo taai.

---

† **11:12** Paulus me "Okoo me ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see naadi anii ikii me kepee se masiipa" see menaa mee ko kuwa bagee kuwa "Inii mena wegaano omaago see bagee yoka kepe mée manii" see asegee see bagee kiya Paulus kisee taa. Waa kepe idimaano taa kaa aii kisee mena eewegataa see mée kemaata okoo ebo poga-poga bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi wa me Korintus magaa kaa bagee me kepee se masiipi, see menaa mee. **11:14** Yoh 8:44, Why 12:9

17 Ni me ebo poga-poga taanaka menaa kuwa Tuhan me wegayaa-wegayaa doodoo
taa. Wa me kisee menaa se wegayaa kiya anii dimi taa see bagee me wegayaa mokoo
kiiwegaanaka.
18 Okoo mée eebaa kisee magaa da kaa iyee doodoo ebo poga-poga segeekea yoka
anii miya kisee ebo poga-poga taanaka.
19 Ikii me gaano, 'Inii dimi ipi see bagee yoka' see gaagea naadi kaama kuwa ikii
paagoo dimi taa see bagee yuwa me ebo poga-poga menaa kuwa ikii dimi animaata
yayeeyaa. Ikii kisee bagee yoka ikii ni me ebo poga-poga taanaka menaa kuwa miya
nayiipea kigaaga.
20 Mikee, kuwa ikii paagoo ebo poga-poga bagee kuwa gaayu ko okoo me ikii mée
me agiyoo aii yaokagee see bagee mokoo daba, peedi kiekeasiino see naadi pesee
kaa kisiyaa menaa kuwa ikii me yayiino too. Bedaa okoo me ikii me agiyoo yuwa
nootagaa siyaa miya, okoo ekaato ebo ekee, ikii peedi kiekee segee siyaa kuwa miya,
okoo me ikii ebeyumaa da kaa yagaa kopaa kitokoasiyaa kuwa miya, okoo me kisee
kiukuwayaa agiyoo uduma ikii me koosi, koogo dimi animaata kaama okoo daba
ukuwayaano too.
21 Kiya inii gaayu ko kisee agiyoo kiukuwaano taa. Inii kisee dimi pesee kaa
kiukuwaano taa kemaata kuwa bagee yuwa ebo, inii dabaa see bagee yuwa yoka
anii ego weda nao see dimii mee gaayaa ye? Taa.

Kiya eto ko ikii paagoo mée noonaa me weda taa kaa ebo poga-poga taakea see see
anii miya dimi taa see bagee me wegayaa-wegayaa mokoo weda taa kaa ebo poga-
poga taanaka.
22 Mee ko kuwa bagee kuwa "Anii Ibrani bagee yoka" see wegageekea ye? Kiya anii
miya Ibrani bagee. Okoo me "Anii Israel bagee yoka" see wegageekea ye? Kiya anii
miya Israel bagee. Okoo me "Anii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka" see
wegageekea ye? Kiya anii miya Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee.
23 Okoo me "Anii Kristus me agiyoo yaokagee see bagee yoka" see wegageekea
ye? Eto ko anii taki-takii yago bagee me dimi taa see kaa wegayaa-wegayaa see see
kiiwegataaka kiya koosi, anii gaayu ko Kristus me agiyoo maamaa eebaa daamaa
yaokagee see mée. Okoo me kisee eebaa ukuwaano taa see bagee yuwa. Anii Wa me
agiyoo yaukuwagee naadi kaama ani kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo maamaa eebaa,
kuwa ko kisee: Anii digiyoo ee yiba nadogeamoo seta kuwa kaagaa eebaa, okoo kisee
eebaa taa. Mée me esee maamaa nadakameamoo seta kuwa miya kaagaa eebaa, okoo
kisee eebaa taa. Anii bogaano see koo seta kuwa miya kaagaa eebaa.
24 Yahudi bagee me pepeaduu me dakameamoo setaa to mee kabu idibi nakoo
semea. Kabu ena kaa anii kaagaa amaamo ma iyee nadakameamoo semea, bedaa
kabu ena kaa kisee nadakameamoo semea, kisee too kabu idibi.
25 Kaagaa wedo Roma kaa bagee me kopaa nadakamemea, kaagaa ena mée me
nabooyaano see naadi oma kamu me nawogemea. Kaagaa wedo kapal komaa
gakumeta kaama bogaano see koo sema. Anii egapii ena, unu ena uwo dagii da
taa kisee daage-waage seta.
26 Anii peenaa seta magaa maamaa eebaa. Anii peetaaka too weda see agiyoo miya
eebaa, kuwa ko uwo degaga see wedaa ma, oma masenaa see bagee wedaa ma, Yahudi
bagee wedaa ma, mée tomaa apanaa yuwa miya wedaa ma, kota kaa tuyaa kaboo
wedaa ma, mée taa magaa kaa tuyaa kaboo wedaa ma, maakaa pikuu da taa peeyaa
kaboo wedaa ma, Yesus mikee gaata poga-poga see bagee yuwa me nabe kegea kaboo
wedaa ma kuwa uduma anii kisee weda ma omegee, toogee segeeka.
27 Ni me ukuwaano agiyoo kuwa anii kana ma, kana ma ukuwageeka. Kuwa ko
anii unu eebaa toomoo umiino taa kaa ukuwageeka, kaagaa eebaa anii naadi ma
ukuwageeka, uwo naadi ma ukuwageeka, kaagaa eebaa naano agiyoo tapoo toogeeka,

bedaa doka miya taa kaa yabi ma omegee, toogee segeeka.
28 Kuwa too se kiya anii kaagaa gakata kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
uduma okoo daamaa makii taa see kaa toogeekea ye, taa ye naadi dimi gaagaa ebo
toogee siwooka.
29 Kisee mée ena dabaa naadi kaama dimi gaagaa siyu ko anii miya kisee dabaa
naadi kaama dimi gaagaa eetaa see. Bedaa mée ena, mée me waa deebaa naadi
kaama pedeo agiyoo ukuwayu ko anii miya dimi gaagaa naadi kaama boodi esee ebo
ketaa see.
30 Anii kisee ekaato apaagee see menaa kuwa kisiino gaano pedeo see kiyu ko waa
dabaa see mée to ii see nanekeensi naadi ni kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa kaa
too anii ekaato apaagee taapa.
31 Anii kuwa agiyoo kaa kisega menaa kuwa ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Waataagi
Ogatamee Waa miya ipi. Inii me kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo
see Mée Wa me anii makapaa menaa kisiino taa, see kuwa Waa naipi.
32 Idukaa anii Damsik magaa kaa toogeeka too ko mee magaa kaa gubernur mee,
Ebo Aretas me kiyoo ebo tuyaata mée wa me anii napeneasiino see naadi wa me
okaa yago bagee yuwa paagoo asiino, "Oma wagee kenee to taa peetaa see etaa yuwa
nadiitoo taai" see asimi.
33 Kiya mée me anii iduunee ayaa yiba koogo naawemaata kaama oma wagee
tokogoo yibaa taa maga kaa koogo nadooyamaamea. Kiyoo kaama anii daba peema.‡

12

Paulus me dega-dega kaa deeta menaa

1 Anii ekaato kisee apaageeka see menaa kuwa otoopa menaa too kiya anii kisee
menaa kuwa bedaa kisiino gaano pedeo see gaaga. Eto ko Tuhan me ni paagoo dega-
dega kaa anii kisee deepa, kisee deepa see menaa yuwa ma, apanaa kisee awee da
kaa nadeeyaata menaa yuwa ma kuwa kisiinaka.
2 Mee ko mée waa ena, Kristus mikee gaata mée mee anii ipi. Waa kisee ki epoo to
asii kakadee wedaagoo to mee kaa badaa maageeta kaama keedaa toogeeta kaama
bedaa metaki eseta. Eseta kaama tahun gaasi ma wui ometa. Waa maa to ma badaa
maageeta ye, dimi menaa da too badaa maageeta ye, kuwa anii ewo, Ogatamee Wa
too ipi.*
3 Mee mée to badaa maageeta menaa mee anii ipi kiya waa maa to ma badaa
maageeta ye, dimi menaa da too ye, anii ewo. Ogatamee too ipi.
4 Waa kisee ki Pirdaus magaa kaa badaa maageeta kaama mée me wegaano iyo see
menaa yeeta, mée paagoo se eewegaai naadi menaa kuwa yeeta, kisee wa me deeta.
5 Mee mée to mee kaa anii yaapaagee siyaa kiya anii ekaato se apaagee taapa. Anii
dabaa see mée ii see nanekeensi naadi ni kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa kaa
too anii ekaato apaagee taapa.
6 Kiya anii kisee mée, kisee mée yoka see kuwa anii ekaato apaagee siyaa miya
kuwa menaa kuwa mikee menaa yuwa too kemaata anii dimi taa see mée see kuwa
mée me se nagaai. Anii kisee ekaato apaagee siyaa kiya se ukuwaapa. Ni me daamaa
yaukuwanaa seta agiyoo yuwa ma, ni me daamaa yaweganaa seta menaa yuwa ma
kuwa kaa kaama waa kisee mée to ii see daamaa nanekeeniyaa yoka kuwa too sikii.

11:30 2Kor 12:9-10 ‡ **11:33** Paulus waa mée me peneasiino see naadi kaama wa kaa ukuwaandaa seta menaa mee ko Paulus waa yaai-yaai agiyoo eebaa yoka waa dabaa see mée to ii see nanekeensi naadi menaa ena. **11:33** Kis 9:23-25 * **12:2** "Kristus mikee gaata bagee ena anii ipi" see menaa mee ko apanaa bagee kaa yawegayaa menaa keenda kiya Paulus waa ekaato kaa wegata menaa kuwa. Apanaa bagee yuwa gaayu ko "Anii epoo to wodoo kaama kisee deepa, kisee deepa" see ebo poga-poga siyaa kiya waa kisee dimii taa kemaata waa apanaa bagee me deeta-deeta yuwa yawegayaa mokoo wegata.

Anii kuwa asii menaa noonaa ma wegayu ko mée me anii maamaa naapaagee siyaa
yoka naadi anii se kiiwegaapa.
7 Kuwa Tuhan me ni paagoo esee ebo nadeeyaabuu seta agiyoo kuwa kaa anii ebo
poga-poga se ukuwasi naadi ni me maa to kaa takuu see see agiyoo neeta. Mee ko Wa
me anii ebo poga-poga siyaa yoka naadi kaama Iblis wa yaato bagee ena mee boodi
nakiyaayaa agiyoo mee ni me maa to kaa neesi naadi namiyaata.
8 Anii Tuhan paagoo kaagaa wedo mee agiyoo mee nataa kiyaai naadi maamaa
asegee sema.
9 Kiya Wa me nasiino, "Ni me epaa mee ma kaatoogee taapa yoka mee too sikii.
Mée dabaa kiyaa kaboo Ni me pesee agiyoo kuwa daamaa ebo kedaa siyaa yoka
koogo se makii siwoo taai" see nasimi. Kisee kemaata Kristus me pesee agiyoo yuwa
ni kaa namaatagaa siwoosi naadi anii kuwa dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa kaa esee
maamaa ede ma, ede ma siwoo taapa.
10 Kuwa me kemaata anii dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa kaa anii ede kegeeka.
Kuwa ko mée me anii nawisiniyaa menaa yuwa ma, ae-wae nasiyaayaa agiyoo yuwa
ma, mée me nawegee-wegee siyaa yuwa ma, dimi gaagaa nasiyaayaa agiyoo yuwa
ma kuwa uduma anii Kristus kaa ede ma yadogaano too. Mikee, anii dabaa kiyaa
kaboo anii pesee ketaa see.

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa dimi gaagaa seta menaa

11 Kuwa ni me kisega menaa kuwa ko dimi taa see bagee me ebo poga-poga
menaa keenda. Mikee, anii aii mée dabaa to kiya kuwa ikii paagoo Yesus me menaa
yadoonaa taano omaago see bagee kaano see naadi okoo ekaato apaagee see bagee
kuwa okoo ebo, anii peedi see se. Ikii ni yaato peanta kaama kuwa ebo poga-poga
bagee yuwa paagoo ikii me ani kaa "Waa kisee mée to, kisee mée to" see nawegamea
naaki daamaa. Kiya ikii me kisee menaa ni kaa okoo paagoo nawegaano taa kemaata
eto ani me too kisee menaa kuwa kiiwegataaka.
12 Anii Kristus me menaa yadoonaa see mée ii see nanekeensi naadi agiyoo yuwa
ma, dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ma, apanaa kisee pesee agiyoo yuwa ma kuwa anii
ikii paagoo makii taa see kaa ukuwagee sema.
13 Ikii me 'Wa me inii mée epa taa, apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
okoo too epa kigi' see dimii mee nagaagea ye? Ni me gaano pedeo agiyoo kuwa
apanaa magaa kaa bagee me neemea, ani me ikii paagoo "Kepe nii" see kisiino miya
taa kemaata kaama aa pedeo see nagaagea ye? Anii epa naekeasii see kisiyaa ye?
14 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno see naadi kaama ipiipii
taaka. Ni me ou agiyoo kuwa ko ikii me agiyoo kuwa se kiya ikii mée kuwa too anii
ou kigaaga yoka kisee nii, kisee nii see menaa kuwa anii se kisiipa. Ebea-ebea menaa
ena mee ko kisee: Yogaanii yuwa me okonaka me gaano pedeo agiyoo kaa maniino
see naadi yigimeeii siyaa mee se kiya okonaka me too yogaanii yuwa kaa maniino
see naadi yigimeeii siwoo siyaa.†
15 Mikee, ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii ikii kaa kitameano daamaa, ede,
bedaa anii ekaato miya ikii kaa kiekega-maniino miya daamaa, ede. Ni me epa
kigaano dimii mee kisee ebo kedaa siwooka kiya ikii me naa epa nagaano dimii mee
peedi kedaa siwooka ye?
16 Anii ikii paagoo kisee nii, kisee nii see menaa kuwa anii peenaa ma kisiino taa
kema, see kuwa ikii miya naipi. Kiya ikii mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Waa

12:9 2Kor 11:30, Plp 4:13 **12:10** 2Kor 4:8-11, 13:4 † **12:14** Okonaka me too yogaanii yuwa kaa maniino see naadi yigimeeii siyaa see ebea-ebea mee mena nekeeniino yaato ko kuwa Korintus magaa kaa bagee okoo Paulus me yogaanii yuwa, waa okoo me okonaka mokoo. Kisee kemaata Paulus me "Ni me gaano pedeo agiyoo kuwa nii" see kuwa okoo paagoo se asiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

ko inii mée deebaa taano ipi see mée kemaata kisee neesi naadi mée deebaa simi"
see menaa nawegageekea.
17 Kiya ani me ikii paagoo pooi see asema bagee yuwa paagoo kepe namasii see
menaa kuwa asiino taa. Okoo me ikii kideebaa naadi ikii me agiyoo ena ma kimasiino
taa, se maa?
18 Mikee, anii Titus mee ikii paagoo pooi see maamaa asema, bedaa Yesus mikee
gaayaa bagee waa ena ma epo enaataa pooi see asema. Titus me kideebaa naadi ikii
me agiyoo kimasiino taa, se maa? Waa ma enaa me iyee kuwa ena mee too yoka
enaa me daamaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa miya mee iyee mee doodoo too, se
maa?
19 Kuwa eto ni me maamaa kiebeaga menaa kuwa ko inii me pedeo kiukuwaano
taa, kisee kiukuwaano taa, see kiebeaga menaa too, see kuwa se nagaai. Ni me epa
see bagee yuwa, wae. Kuwa kiebeaga menaa kuwa uduma inii Ogatamee emaa dagii
da kaa Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama kiebeaga. Kuwa menaa uduma
ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi menaa yuwa.
20 Anii ikii paagoo meeta naagoo inii paaya ede aagaa taano daamaa kiya ani me ikii
yaai see kigaayaa, bedaa ikii me miya yaai see nagaayaa, kisee aagaa siyaa naadi anii
wedaaga. Mee ko ikii me aawisi-maawisi taano ma, anii naaki ou see dimii ma, kagoo
ebo see dimii ma, ni me gaata-gaata too see dimii ma, pedeo yawegaa-wegaa taano
ma, mée me menaa koogo yayeenaa, yadoonaa taano ma, ebo poga-poga dimii ma,
kagoo aakiyaabuu taano ma, ikii kisee koo taakea kuwa anii ikii paagoo meemaata
kaama kidiino weda. Bedaa ni me pesee kaa kisiyaa menaa kuwa kaa ikii miya weda
kaapea.
21 Anii bedaa ikii paagoo meeta naagoo kuwa idukaa pedeo agiyoo ukuwata bagee
yuwa okoo me pedeo yuwa ekeasiino taa kemaata Ogatamee me ani kaa yege see
dimii mee anii ikii paagoo namiyaapi. Mee ko mée eebaa me otoopa api doonaa,
paayogaa doonaa, kisee pedeo ou dimi-pami kaa ukuwageekea kuwa ekeasiino taa,
Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo taano taa kemaata anii dimi gaagaa ebo
kaapa kuwa wedaaga.

13

Wodopasi gaamaasi naadi menaa

1 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno see yoka idukaa menaa
ena mee daamaa nekeenii, mee ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwata see mée to mee
gaayu ko wa me kisee pedeo ukuwapi, kisee pedeo koo sipi see deepea bagee mée
wiya, wedo waa naa agoo kiyu ko okoo me menaa yayeeta kaama mee mée to me
pedeo ukuwataa to mokoo da maniyaa" see menaa ebeamaata.
2 Miyoo taa anii wiyaagoo to etaa kaa ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ani me
kuwa pedeo ukuwagee seta bagee yuwa paagoo gaamaasi naadi menaa asema. Eto
anii beesekaa topa kiya anii bedaa kuwa pedeo ukuwagee see bagee yuwa ma, apanaa
pedeo agiyoo ukuwagee see bagee yuwa ma okoo uduma kaagaa ena ma asiino ko:
Anii kaagaa ena ma ikii paagoo meemaata kaama ani me kuwa bagee kuwa uduma
okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da maniita.
3 Kuwa eto ni me pesee ma kisega menaa kuwa ko ikii me nasiino, "Kristus Wa me
menaa kuwa aa kaneeta kaama mée eewegataake ii see kanekeensi naadi agiyoo ena
mée deeyaai" see nasegea. Ikii me kisee nagaadeekea kemaata Kristus me pesee da
kuwa mikee wa kaa ekeata ii see nanekeensi naadi agiyoo kuwa kideeyaapa. Kristus
Wa me ikii kaa kiukuwagee see agiyoo kuwa dabaa see agiyoo se kiya ikii paagoo
pesee ma kiukuwataa see agiyoo yuwa too.

13:1 Ul 19:15

4 Mikee, Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata mee ko Waa dabaa kiyaata
kaama booyaata kiya Ogatamee me pesee da kaa Waa aya andoo peeyaata kaama
totaaki. Inii miya kisee Kristus ma aagadi-maagadi naadi dabaa see bagee yuwa kiya
Ogatamee me pesee kaa inii Kristus ma epo enaataa totaake. Inii kuwa Wa me pesee
kuwa ikii paagoo kideeyaape yoka gaamagaai.
5 Ikii ekaato apaadee taai, mee ko ikii me "Inii Kristus me menaa daamaa peneata
mikee gaawoo see bagee yuwa mikee ye, taa ye?" see kuwa ikii aasee taai. Kristus
Yesus mee mikee ikii yiba tupi ii see kuwa ikii nekeeniino taa ye? Waa ikii yiba
kiitoono taa kiyu ko ikii aii bagee yuwa too see kideeyaa.
6 Ikii me inii mikee Kristus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ii see mée deegea
see kuwa anii ede.
7 Eto ko ikii pedeo agiyoo se ukuwasea naadi inii me Ogatamee paagoo kiasegeeke.
Kiya ikii me inii me menaa mée yayeeta kaama pedeo yuwa ekeasegea kemaata mée
me inii mée yaapaageesi naadi Wa paagoo kiasegeeke se. Kiya ikii daamaa agiyoo
too ukuwawoosea naadi mee kaa too kiasegeeke. Mée me inii aii bagee yuwa too see
mée gaayaa miya inii ikii kaa kisee kiasegeeke.
8 Mee ko mée me inii aii bagee yuwa too see mée gaayaa miya inii me kiukuwagee
siyaa agiyoo kuwa uduma mikee menaa doodoo too. Inii makapaa menaa doodoo
see agiyoo ena ma kiukuwaano iyo.
9 Mée me inii dabaa see bagee yuwa see mée gaagea kiya ikii daamaa pesee
kiwookea mee kaa inii esee ede ketaake. Ikii kisee daamaa pesee kiwoo naadi kaama
sikii, daamaa too, ikii kisee bagee kesea naadi inii Ogatamee paagoo kiasegeeke.
10 Kuwa kiebeaga menaa kuwa ko anii ikii paagoo meemaata kaama kiitoogeeka
too anii mena pesee kaa kisiyaa yoka naadi eto anii ikii paagoo meemagaano taa
kaboo kuwa menaa kiebeaga. Tuhan me ni kaa naekeata pesee da mee me anii ikii
pesee ma kisiyaa. Kiya kuwa ni kaa naekeata pesee da mee ko ani me ikii daba, peedi
kikiyaasi naadi pesee da se kiya ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi
naekeata pesee da mee.
11 Neebee nokaa yuwa, ni me wodopasi menaa mee ko kisee: Ede ma, ede ma siwoo
siweei. Ikii paagoo koopoo kiyaa yuwa kuwa daamaa, sikii, topoo too kiyaabuu taai.
Ni me kisega menaa kuwa uduma daamaa masii. Ikii ena dimii, ena menaa kaa
umiwoo taai, koogo adumeta dimii kaa epo enaataa umiwoo, toowoo taai. Ikii kisee
ukuwawoo, umiwoo naadi kaama epa dimi ma, koogo adumeta dimii ma kuwa mée
maniyaa Mée Ogatamee mee ikii ma kisee too kiitoowoo taapi.
12 Ikii me epao aasee siyaa menaa kuwa pedeo taa dimii kaa ebe aanuunuu segee
siwoo taai. Nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma me epao kisegea.
13 Tuhan Yesus Kristus Wa me inii kaa aii mée yadootagaa siyaa agiyoo ma,
Ogatamee me epaa mee ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.
Bedaa Roh Kudus mee miya ikii ma enaataa dimi aagadi-maagadi naadi kiitoowoosi
naadi kiasege. Kiyoo too.

13:4 Plp 2:6-9

Galatia

Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo koopoo see menaa eeweganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi yaebeamaata kapogee. Miyoo taa Paulus me Yesus me doometa menaa kuwa Galatia wee kaa eeweganaa seta. Waa kuwa menaa daamaa eeweganaa segee naadi pe-seometa kaama wodoo apanaa bagee okoo paagoo meemaata kaama koopoo see menaa eeweganaa seta. Okoo me koopoo see menaa kuwa ko kisee: "Kristus me doometa menaa kuwa sikii taa. Kuwa idukaa Musa me menaa kuwa deewoo taano ma, kado ponee yadaapii taano ma kuwa miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya ukuwaano gaano pedeo, inii Yahudi bagee yuwa see see. Ikii kisee ukuwayu ko Ogatamee me ikii sikii, ikii miya nao see kideeyaa" see menaa kuwa okoo me weganaa seta. Okoo me kisee menaa weganaakea yoka see menaa kuwa doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea naaki wa me kaasee menaa yaai naadi mee kapogee mee kuwa Galatia wee kaa bagee paagoo yaebeamaata.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii Musa me menaa kuwa deewoo naadi kaama Ogatamee Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa kuwa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, inii magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 50 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, Paulus me kuwa koopoo see menaa kuwa yaai naadi menaa ma

1:11–2:21 Paulus me eeweganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too, mée me natopeta menaa kuwa kaa se, see kuwa nekeensi naadi menaa

3:1–4:11 Ogatamee me okoo sikii see mée diino kuwa ko idukaa menaa kuwa deewoo naadi kaama se kiya Yesus mikee gaakee kaa too, see kuwa nekeensi naadi menaa

4:12–6:10 Inii kuwa etokaa gipii see menaa kuwa doowoo naadi kaama Roh me inii dimi mena gipii mée kiyaabuu siwoo siyaa menaa

6:11-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Pooi see naseta mee ko mée me se, mée ena me kisee nasiino taa kiya Yesus Kristus mee ma, Waa boota kaama aya andoo peeyaata Mée Nagamee Ogatamee mee ma Ekea me too pooi see naseta.

2 Nakaayoo ni paagoo epo enaataa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa ma kuwa uduma inii me ikii Galatia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epao kisege.

3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

4 Yesus Kristus mee Iniitaagi Ogatamee me gaata-gaata doodoo inii me pedeo yuwa kuwa kaa Waa ekaato mée yaekegataata. Inii eto magaa da kaa bagee me pedeo iyee-payee kuwa kaa kaama mée pekagiino see naadi mée yaboota.

5 Inii Ogatamee mee niiyaapaagee siwoo siweei, kisee too iminoo miya, iminoo
miya. Amin.

Yesus me doometa menaa mee ena too too yoka see gaasi naadi menaa

6 Ikii Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ma umiwoo, toowoosea naadi Ni paagoo
nameei see kiseta Mée Ogatamee mee ikii moga oko maataata kaama apanaa menaa,
Yesus me doomeeno taa menaa kuwa obeegea. Kuwa kaa anii dimi nagimaano ebo.
7 Yesus me doometa menaa kuwa wa too, apanaa ena ma, ena ma taa kiya ikii
mikee menaa ewo kedaa kisiyaayaa bagee agoo. Okoo ko Kristus me doometa menaa
kuwa koopoo kiyaayaa bagee yuwa too yoka nekeenii.
8 Inii miya inii me bedaa wiyaagoo to ma ikii paagoo kuwa Yesus me doometa
menaa kuwa se kiya apanaa menaa, Yesus me menaa ma doodoo taa see menaa
kuwa kiiwegayu ko yaai. Bedaa epoo to wodoo kaama malaikat bagee ena me kisee
menaa esee-kiiwegayaa miya yaai. Kisee bagee okoo kaa pedeo ayaa yadootagaano
daamaa.
9 Anii miyoo taa kisema see see eto miya kaagaa ena ma kisiinaka, mee ko kisee:
Mée waa ena me ikii daamaa masemaamea menaa kuwa doodoo se kiya apanaa
menaa, Yesus me doomeeno taa menaa yuwa kiiwegayu ko pedeo ayaa wa kaa
yadootagaano daamaa.
10 Ni me kisee omaago ma kisega menaa kuwa mée me anii naede kisi naadi menaa
ye? Taa, kuwa Ogatamee Wa me too naede kisi naadi menaa. Anii mée me naede kisi
naadi menaa weganaa see mée to see nagaagea ye? Kisee taa. Anii mée me naede
kegea naaki ou see dimii kaa mena wegataa see mée naaki anii Kristus me agiyoo
daamaa yaokagee see mée mee taa kiyaa.

Paulus me weganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena keipi kiyaanaka, mee ko ni me Kristus kaa
yaweganaa see menaa kuwa manii to ko mée kaa se.
12 Kuwa menaa kuwa anii mée paagoo kaama masiino miya taa, mée me natupiino
miya taa kiya Yesus Kristus Wa me too awee da kaa naipi kiyaami.
13 Mikee, miyoo taa anii Yahudi bagee me deewoo siyaa menaa-panaa yuwa deewoo,
umiwoo naadi kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa ikii miya nayeemea.
Kuwa ko okoo Yesus mikee nao naadi Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee
kuwa anii pedeo kiyaano see dimii mee esee ebo kaa maamaa wegee-wegee senaa
sema.
14 Inii Yahudi bagee me menaa omaago ma peneata esee deewoo segee seta mée
mee ko anii. Kuwa menaa anii ma epo enaataa topegee seta bagee apanaa yuwa
kuwa anii ma endagii se. Inii beemu nokaa yuwa me asii-doge-doge menaa kuwa
anii peneata esee deewoo segee sema.
15 Anii kisee mée kiya nibaayo me nakabaano taa kaa Ogatamee me anii daamaa
nawigintaata. Nawigintaata kaama wodoo Wa me anii naepa kaa Ni paagoo nameei
see nasimi.
16 Mee ko Wayoopaa me menaa yuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
eeweganaasi naadi Wa me ede kaa Wayoopaa mee anii nadeeyaami. Nadeeyaata
kaama wodoo anii mée paagoo kuwa Wa me menaa natupii see pe-asiino miya taa,
17 bedaa anii Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa
paagoo nase-manee taai naadi pe-diino miya taa. Okoo Wa me menaa yadoonaasi
naadi okoo keta wiginta bagee yuwa kiya anii okoo paagoo se peeta kisee ki Arab
magaa kaa peema. Anii kiyoo omegee naadi kaama bedaa Damsik magaa kaa metaki
pakama.

1:10 1Tes 2:3-6 **1:13** Kis 26:9-11

18 Anii tahun wedo omemaata kaama Yerusalem magaa kaa Petrus ma mena
eewegaano see naadi peema. Anii waa ma epo enaataa unu gaasi ma idibi kuwa
kiyoo omegee sema.
19 Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa kuwa anii ma aadee taano
taa, Tuhan ebee Yakobus waa ma too aadee sema.
20 Kuwa kisega menaa kuwa anii Ogatamee emaa dagii da kaa kisega yoka mikee
menaa too, makapaa menaa kisiino weda.
21 Kiyoo kaama anii Siria wee kaa ma, Kilikia wee kaa ma kuwa magaa kuwa kaa
peenaa sema.
22 Kiya Yudea wee kaa magaa kaa Kristus mikee gaata bagee kuwa gaayu ko anii
naewo kemea.
23 Okoo ani kaa kaama menaa kuwa too nayeemea, kuwa ko "Waa miyoo taa Yesus
me menaa kuwa be kaa inii mée wegee-wegee senaa simi mée to kiya eto kiipaa wa
me mée yuwa paagoo kuwa menaa yuwa mikee gaasi naadi kaama daamaa omaago
ma eewegaanaaki" see menaa kuwa nayeemea.
24 Kisee kemaata okoo me ani kaa Ogatamee yaapaagee semea.

2

Paulus mee mikee Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Omegee naadi tahun gaasi ma wui omemaata kaama wodoo anii ma, Barnabas
ma enaa epo enaataa bedaa kaagaa ena ma Yerusalem magaa kaa pakame, Titus mee
miya kiyoo badaa maawaama.
2 Ogatamee me kiyoo pooi see dimii mee anii naipi kiyaagi naadi kaama pakama.
Pakaamaata kaama anii kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma aadee
seta kaama inii too toomuu taaka too ani me okoo paagoo asiino, "Ni me mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa paagoo Yesus me doometa menaa kuwa kisee-kisee eewegaanaa
segeeka" see menaa kuwa anii okoo paagoo ipiipi ase-maneema. Anii okoo paagoo
kisee ase-maneema mee ko ni me petamanii kaama eto too eewegaanaa siwooka
menaa kuwa Yesus me menaa doodoo see taa yaai, kisee okoo me nasiipea naadi anii
okoo paagoo keta kuwa eewegaanaa sema menaa uduma ipiipi daamaa ase-maneema.
3 Kiya anii kisee daamaa ase-manee siyaa naaki okoo yaai see dimii taa. Kuwa
kaboo da Titus mee anii ma enaataa tupi. Waa ko Yunani kaa mée kiya okoo me
"Waa kado ponee yadaapeasiino gaano pedeo" see asiino miya taa.
4 Kisee yadaapeasiino gaano pedeo see menaa kuwa ko mée gadimiyaayaa menaa
kiya Kristus Yesus me inii mée gokataata kaama daba mée peeyaata. Kuwa menaa
kuwa Yesus mikee gaata poga-poga see bagee yuwa me menaa yuwa too. Okoo noonaa
inii mée deetaa, yeetaa taano see naadi inii mée kutuu taa see yoo koogo seememea.
Okoo me "Ikii miya kisee-kisee deewoo taano gaano pedeo yoka" see omaago ma mée
asemea, kuwa menaa me inii kisee mée gadimiyaano see naadi mée eewegamea. Kiya
kuwa mée gadimiyaayaa menaa kuwa Kristus Yesus me inii mée gokataata kaama
daba mée peeyaata yoka
5 inii peenaa ma makii taa, okoo me omaago ma menaa ena ma yayiino taa. Yesus
me doometa menaa kuwa too mikee menaa yoka ikii kuwa menaa too doowoosea
naadi inii okoo me menaa wisintaame.
6 Anii Yerusalem magaa kaa kaama ni me yadoonaa see menaa kuwa anii kuwa
tuku-tuku bagee yuwa paagoo kisee-kisee see daamaa ase-manee siyaa naaki okoo
me "A me kisee menaa, kisee menaa kuwa miya eewegaano gaano pedeo yoka" see
menaa kuwa ena ma nasiino taa. Kuwa tuku-tuku bagee yuwa kuwa ko mée me
okoo ebo ekee see bagee kiya Ogatamee Wa me ko 'Waa ebo bagee yoka epa kega' see

kuwa kaa mée se wiginiyaa. Kisee kemaata ani miya kisee mée se wiginiyaa. Okoo ebo bagee kiyaa miya
7 okoo me anii naseekee menaa taa. Petrus mee Yahudi bagee paagoo Yesus me doometa menaa eeweganaasi naadi wa kaa yaekeasimi see see ni kaa miya kuwa menaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaasi naadi yaekeasimi ii see kuwa okoo nanekeenemea.
8 Mikee, Petrus waa Yahudi bagee paagoo mena nadoonaasi naadi pesee kiyaata kaama pooi see asimi Mée mee Wa me anii miya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo mena nadoonaasi naadi pesee nakiyaata kaama pooi see nasimi.
9 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa Yakobus ma, Petrus ma, Yohanes ma okoo me 'Mikee, Ogatamee me Paulus wa me kisee daamaa naukuwasi naadi pesee kiyaami ii' see kuwa nanekeenemea. Okoo me kisee nanekeenta kaama Barnabas ma enaa wiya yagaa daamaa mée manemea. Inii paaya ena dimii, ena menaa kaa wegataata menaa mee ko kisee: Barnabas ma enaa gaayu ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa taano daamaa, bedaa okoo gaayu ko Yahudi bagee paagoo eeweganaa taano daamaa, see menaa kuwa inii wegataame.
10 Okoo me gaano pedeo menaa ena too too mée asemea, mee ko "Daba bagee yuwa se gaabuu taai" see mée asemea. Mikee, anii miya kisee okoo kaa yaukuwaano ou dimii mee ebo.*

Paulus me Petrus gaamaasi naadi aseta menaa

11 Petrus mee Antiokia magaa kaa peemaata kaama omegeeki too wa me ukuwagi agiyoo ena mee "Aa koopoo see agiyoo ukuwage yoka" see kuwa anii mée gii da kaa asema.
12 Mee ko petamanii Petrus waa kiyoo peemaata kaama apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma epo enaataa naano agiyoo daamaa eenoowoo segeeki. Kiya kuwa kaboo da mée wedo waa naa meemaagea. Okoo ko Yakobus me ikii kiyoo pooi see aseta bagee yuwa. Meemaata kaama wodoo Petrus me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma epo enaataa eenoogeeki kuwa ekeata okoo ma enaataa se eetugi. Kuwa Yahudi bagee wedoo to me 'Petrus mee kaasee kaa kado ponee yadaapeasiino taa see bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa eenoogeeki ya?' see nagaapea yaai naadi kisee ekeasigi.
13 Wa me kisee dimii kaa koopoo see ukuwagi kuwa me kiyoo Yahudi bagee apanaa yuwa miya deebaa naadi waa see see apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa se nogea, Barnabas waa miya okoo me koopoo see ukuwagea kuwa obeegi.
14 Okoo me ukuwagea kuwa ko Yesus me mikee menaa yaato doodoo taa, see kuwa anii deeta kaama okoo uduma gii da kaa ani me Petrus asiino, "Aa ko Yahudi bagee kiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me naa-naa, ukuwaa-ukuwaa kuwa aa miya daamaa eeukuwagee sepe. Aa Yahudi bagee me naa-naa, ukuwaa-ukuwaa kuwa se deewoo see mée yoka eto ko kuwa apanaa tomaa kaa bagee okoo me Yahudi bagee see see inii miya kisee deewoo taano gaano pedeo see dimii mee a me kaasee kaa okoo gaayaage ya?" see asema.

Yahudi bagee ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mikee gaakee kaa Ogatamee me okoo sikii see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Mikee, inii Yahudi bagee gaayu ko inii Yahudi tomaa kaa kabata bagee yuwa, inii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Ogatamee ewo kaa pedeo agiyoo ukuwagee see bagee yuwa se.

---

* **2:10** Okoo me Paulus paagoo "Daba bagee yuwa se gaabuu taai" see aseta menaa mee ko Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo daba bagee eebaa agoo. Paulus me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kepe yamasenaasi naadi wa paagoo aseta menaa mee.

16 Inii Yahudi bagee kiya kuwa Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me
waa sikii, waa miya nao see mée ena ma se gaayaa. Kristus Yesus mikee gaata kaama
too waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, see kuwa inii ipi. Musa me menaa
deewoo see kuwa kaa mée ena ma se sikii kiyaayaa yoka inii miya kisee Ogatamee
me waa sikii, waa miya nao see mée deesi naadi inii Kristus Yesus mikee nao see
gaawoo siyaa.
17 Inii Yahudi bagee yuwa Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deesi
naadi inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa. Kisee kemaata inii Musa me
menaa se deewoo siyaa, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya kisee se deewookea
see see. Kiya mée me "Ikii miya okoo see see pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee
yuwa ii" see mée yawegayaa ye? Inii Kristus me menaa too deewoo see kemaata mée
me "Ikii okoo see see pedeo bagee yuwa too" see mée yawegayaa ye? Kisee menaa
kuwa peenaa ma taa, iyo.
18 Kisee ni me bugumiyaata agiyoo kuwa anii bedaa maatayu ko anii mikee pedeo
ukuwataa see mée ii, see kuwa awee da kaa deeyaabuu see.†
19 Kiya anii kisee mée se. Idukaa anii kuwa Musa me menaa deewoo naadi kaama
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadiino taa kemaata anii boota bagee
mokoo keta. Mee ko anii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano see
naadi anii kuwa deewoo siyaa menaa kuwa patagaanta kaama Kristus ma aagadi-
maagadi naadi piya bokoo to kaa enaataa boota.
20 Anii Waa ma boota kemaata eto ko ni me umiwoo, toowoo siyaa kuwa anii se
kiya Kristus Waa ani yiba umiwoo, toowoo segeeki. Wa me anii epa nagaata kaama
Waa ekaato ni kaa naekegataata kemaata anii eto má yaato umiwoo, toowoo siyaa
kuwa anii Ogatamee Yoopaa mikee gaakee kaa umiwoo, toowoo segeeka.
21 Ogatamee me mée epa dimii mee me inii daba mée daagimaa peeyaayaa yoka,
see menaa kuwa anii yamoo se ekeasiyaa. Musa me menaa deewoo see kaa Ogatamee
me waa sikii, waa miya nao see mée deeta naaki Kristus mée yaboota kuwa wuutu-
waatu siyaa.

3

Yesus mikee gaakee kaa inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Ikii Galatia wee kaa bagee yuwa sooi, ikii dimi taa yaai. Mée me ikii kuwa
makapaa menaa kuwa nayeesi naadi maagiyoo kikoo sepea ya? Yesus Kristus mee
piya bokoo to kaa mée yaboota menaa da mee anii ikii paagoo awee da kaa daamaa
ipiipi kiiwegagee sema, se maa?
2 Anii mena ena kiapaadiinaka yoka daamaa gaagaa semaata nasii. Mee ko ikii
Roh mee daamaa masemea mee ikii Musa me menaa kuwa deewoo segee see kaa
masemea ye, ikii Yesus me doometa menaa yeeta kaama mikee nao see gaakee kuwa
kaa masemea ye?
3 Ikii dimi taa ye? Ikii petamanii Roh maseta kaama Wa me pesee kaa too omegee,
toogee semea kiya kuwa wodoo bedaa ikii me 'Ni me pesee kaa too umiwoo naadi
kaama anii sikii kaapa' see dimii mee ikii gaagea ye?
4 Ikii kaa kidootaata yuwa uduma wuutu-waatu sepea ye? Kiya taa, se wuutu-waatu
siyaa.

2:16 Kis 13:38-39, Rom 3:20 † **2:18** "Ni me bugumiyaata agiyoo bedaa maatayu ko anii mikee pedeo ukuwataa see mée ii" see menaa mee ko Paulus me 'Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi anii Kristus mee too penee siwoo taapa' see dimii mee doowoo siyaa. Kiya bedaa waa wiyaagoo to kuwa Musa me menaa peneata deewoo siyu ko waa pedeo ukuwataa see bagee mokoo kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **2:19** Rom 6:6-11

5 Ogatamee me Roh mee kineeta kaama ikii paagoo dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa ko ikii Musa me menaa deewoo see kaa ye, ikii Yesus
me doometa menaa daamaa yeeta kaama mikee nao see gaakee kaa ye?
6 Ikii yeeta kaama mikee gaamea mee ko Abraham mee miya kisee. Wa kaa
ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Wa me gaano, 'Ogatamee me nasigi yoka mikee
kaapa ii' see gaagi. TUHAN me wa me kisee mikee nagaagi kemaata waa sikii, waa
miya nao see deegi" see ebeamaata.
7 Kisee kemaata kuwa mikee nao see gaayaa bagee kuwa too mikee Abraham me
yogaa yuwa ii, see kuwa daamaa nekeenii.
8 Yesus me doometa menaa kuwa idukaa bagee paagoo miya eewegata. Ogatamee
me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya mikee gaakee kaa okoo sikii, okoo miya nao
see deeyaa menaa kuwa Wa me Abraham paagoo aseta, mee ko kisee: "Ani me aa
doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata"
see ebeamaata.
9 Kisee kemaata Abraham me Ogatamee mikee nao see gaata kemaata wa kaa
daamaa agiyoo yadootaata see see Yesus mikee gaayaa bagee okoo kaa miya kisee
daamaa agiyoo yadootaayaa.
10 Kiya okoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi kaama Musa
me menaa deewoo taa see bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo kaa yadootaayaa. Mee see
see menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee: "Kuwa deewoosi naadi ebeamaata
menaa kuwa se-menaa, we-menaa uduma deewoo taai. Kuwa menaa uduma daamaa
se deewoo see bagee okoo uduma okoo kaa pedeo ayaa dogeeniyaa" see menaa
ebeamaata.
11 Mikee, Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya
nao see deeyaa bagee ena ma taa. Kisee awee da kaa nekeensi naadi menaa ena agoo,
mee ko kisee: "Okoo mikee gaakee kaa Wa me okoo sikii, okoo miya nao see deeyaa
bagee kuwa okoo daamaa toowoo taapea" see ebeamaata menaa mee.
12 Kiya Musa me menaa deewoo taano mee ena, mikee gaawoo siyaa kaboo da kaa
maataata menaa se. Idukaa menaa ena ko kisee: "Kuwa deewoo siyaa menaa yuwa
uduma ukuwawoo siyaa bagee kuwa okoo kuwa menaa doodoo umiwoo, toowoo
taapea" see menaa ebeamaata.
13 Inii kuwa Musa me menaa kuwa uduma daamaa deewoo taano taa kemaata
pedeo ayaa inii kaa mée yadootaayaa kiya Kristus me inii daba mée daagimaa
peeyaano see naadi mee pedeo ayaa mee Waa ekaato Wa me mée yadoota. Kisee Wa
kaa idukaa ebeamaata menaa ena agoo, mee ko kisee: "Piya setoo to kaa opeekomeeta
bagee kuwa gaayu ko pedeo ayaa yadootaata bagee yuwa" see menaa mee.
14 Mee ko Ogatamee me Abraham paagoo "Ani me aa doodoo mée tomaa-tomaa
yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see aseta menaa kuwa
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa uwa daasi naadi kaama Kristus Yesus me
mee pedeo ayaa to Waa ekaato Wa me mée yadoota. Kuwa me kaama inii Yesus
mikee gaakee kaa Roh mee masemaagea, Ogatamee me Roh mee kiniipa see mée
aseta-aseta.

Musa me menaa kuwa me kuwa miyoo taa Abraham paagoo aseta menaa kuwa daadaa taano taa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Neebee nokaa yuwa, eto ko inii mée me ukuwayaa, peeyaa yiba ebea-ebea menaa
ena kisiinaka, mee ko kisee: Mée ekea wiya "Anii miya kisee-kisee kaukuwaapa, aa
miya kisee-kisee naukuwaai, enaa paaya se ukuwaano ko daa" see aasee siyu ko mée
ena me kuwa menaa se ekeasiyaa, bedaa apanaa menaa ena ma se tabeasiyaa, kisee
daamaa doowoo siyaa.

3:6 Kej 15:6 **3:8** Kej 12:3 **3:10** Ul 27:26 **3:11** Hab 2:4 **3:12** Im 18:5 **3:13** Ul 21:23

16 Mee mokoo miya idukaa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii taa ma taa a me
asii-kaba-kaba seta bagee kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa
Ogatamee me se ekeasiipi. Wa me Abraham paagoo aseta menaa kuwa wa me asii-
kaba-kaba seta bagee paagoo miya kisee aseta. Ogatamee me menaa yiba "A me
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa paagoo" see menaa mee ebeamaata se kiya "A me
asii-kaba-kaba seta bagee paagoo" see menaa ebeamaata. Mee ko Wa me mée eebaa
paagoo aseta menaa se kiya mée waa ena paagoo aseta menaa, mee ko Kristus mee.*
17 Mena nekeeniino yaato kisiino ko kisee: Idukaa Ogatamee me kuwa menaa
da Abraham paagoo aseta kaama tahun ogei me badoo wui ma amaamo kuwa
omekomeeta kaama wodoo kuwa deewoo siyaa menaa yuwa Musa paagoo manta.
Wa me kuwa deewoo siyaa menaa kuwa manta kiya Wa me miyoo taa petamanii
Abraham paagoo "Anii kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa
daadaa taano taa, kuwa menaa kisee too doowoo segee seta.
18 Kuwa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii aa doodoo kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taapa" see aseta agiyoo kuwa Wa me aii kisee epa kaa maniino
see naadi aseta. Ogatamee me aii kisee maniitagi agiyoo yoka kuwa wodoo taa Musa
me menaa yuwa deewoo see kaa too kuwa agiyoo mée maniitagi see se. Kuwa Musa
me menaa deewoo see kaa mée maniitagi naaki kuwa agiyoo kuwa aii mée maniyaa
agiyoo se, Wa me Abraham paagoo Anii aii kisee kiniita see aseta doodoo se.
19 Mée me gaano ko 'Kisee kiyu ko kuwa deewoo siyaa menaa kuwa kaasee kaa
mée manta ya?' see gaayaa. Musa me menaa gaayu ko mée me pedeo yuwa kuwa
kaa mée manta. Kuwa menaa mée manta kaama kisee too deewoo naadi kaama
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ena mee meta yoo too. Mee Mée mee ko
Ogatamee me Abraham paagoo "A me asii-kaba-kaba bagee kaa miya kisee daamaa
yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa uwa daata Mée mee. Kuwa deewoo siyaa
menaa gaayu ko Ogatamee me malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo eewegata.
Kiyoo kaama Musa me kuwa menaa yuwa eewegakomee seta, yupii da kaa mée to
me eewegakomee siyaa see see.
20 Yupii da kaa mée to gaayu ko mee mée to doodoo apanaa bagee paagoo mena
eewegakomee siyaa. Kiya Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa mee kisee taa.
Wa me too Wa me menaa da aseta.

Kuwa deewoo seta menaa kuwa kaasee kaa agoo kiyaata see nekeensi naadi menaa

21 Kisee kiyu ko mapea menaa wegayaa? Kuwa Musa me menaa kuwa ma, kuwa
petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taapa" see aseta menaa kuwa ma kuwa menaa wiya kuwa aawisii siyaa, see wegayaa
ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai see
menaa kuwa deewoo see kaa mée daamaa kisee too toowoo siyaayaa menaa kuwa
ena ma taa. Kisee menaa agoo naaki inii kuwa menaa yuwa deewoo naadi kaama
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa.
22 Kiya kisee iyo. Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see mée tomaa-tomaa
kuwa uduma okoo pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoosi
naadi pesee da ma aagadi siwoo seta. Kisee kemaata kuwa idukaa Ogatamee me "Anii
kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta menaa kuwa Wa me okoo
Kristus mikee gaata bagee yuwa okoo mikee gaakee kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu
seta.

---

* **3:16** Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa mee ko Ibrani menaa kaa "A me iyoo kaa kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see menaa kuwa ebeamaata. Kuwa mikee Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kaa miya aseta menaa kiya uwa daano yaato ko mée eebaa kaa se kiya Mée waa ena mee kaa too aseta menaa kemaata Paulus me kisee menaa wegata. **3:16** Kej 12:7, 13:15

23 Kristus mikee gaasi naadi menaa meeno taa miyoo inii kuwa Musa me menaa
deewoo naadi kaama mée gadimedaa siwoo seta, digiyoo ee yiba mée diitoo siwoo
siyaa mokoo, kisee too Yesus mikee gaasi naadi menaa kuwa awee da kaa mée
yakiyaata.
24 Bedaa mee mokoo menaa ena miya kisee: Yoga ena peedi kaa pedeo kiyaa naadi
diitoo siwoo siyaa see see kuwa Musa me menaa yuwa me inii daamaa mée diitoo
siwoo seta, kisee too Kristus meta yoo too. Eto ko inii Waa mikee gaata kemaata okoo
sikii, okoo miya nao see mée deeyaa.
25 Kristus mikee gaasi naadi menaa kuwa meta yoka eto ko kuwa Musa me menaa
yuwa me inii mée diitoo siwoo seta begaa da mee omekomeeta.
26 Mikee, ikii Kristus Yesus mikee gaakee kaa ikii uduma Waa ma dimi aagadi-
maagadi naadi Ogatamee me yogaa yuwa keta.
27 Ikii uduma Kristus Wa yiba uwo kitukumeta bagee yoka doka maayaa mokoo ikii
ekaato Kristus mee daamaa maataata toowookea.
28 Eto ko ikii uduma Kristus Yesus yiba endagii, ena mee too. Yahudi bagee okoo
too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo too see se, bedaa hamba kiyaata bagee
okoo too, hamba kiyaano taa see bagee okoo too see se, bedaa paayogaa yuwa okoo
too, api yuwa okoo too see kuwa miya taa kiya uduma Kristus yiba ena mee too.
29 See kemaata ikii Kristus Wa me bagee kiyu ko ikii miya Waa doodoo Abraham me
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kegea. Bedaa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii
aa doodoo A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
siwoo taapa" see aseta menaa kuwa eto ikii kaa miya kega.

4

Ogatamee Wa me yogaa yuwa yamaataa see agiyoo kuwa inii miya masiyaa bagee yuwa mée kiyaabuu seta menaa

1 Kuwa kisega menaa kuwa kaa anii bedaa ebea-ebea menaa ena kisiinaka, mee
ko kisee: Yoga ena, waa peedi kaa kaboo nagamee me yamaataa see agiyoo kuwa
se masiyaa, waa ebo kiyaa wodoo too masiyaa, nagamee boota kaama wodoo too
masiyaa. Waa mikee kuwa agiyoo uduma epoo mée kaatagi kiya waa peedi yoka se
masiyaa, ebo bagee me menaa too yayeewoo siyaa, mée me agiyoo aii yaokagee see
bagee see see.
2 Waa peedi see kaboo waa diitoo taa see bagee agoo, nagamee me yogaa to taano
yamaawoo seta agiyoo-pagiyoo yuwa yadeewoo siyaa bagee miya agoo. Yogaa to
me okoo me menaa yayeewoo naadi kaama mona naagoo, nagamee me bogaano
taa kaboo "Epeekaa mee tahun yiba kuwa agiyoo yuwa yogaa to namanii" see aseta
naagoo monaa kaa.
3 Inii miya kisee. Yoga yuwa see see inii ewo see kaboo kuwa magaa da kaa
pesee yago agiyoo yuwa me inii mée penee siwoo naadi kaama inii okoo me menaa
yayeewoo seta.
4 Kiya mona naagoo kega see kaboo Ogatamee Wa me Yogaa magaa da kaa isii
see aseta. Waa ko api ena me kabata Mée, Musa me menaa deewoo seta begaa kaa
kabata.
5 Ogatamee Wa me kuwa Musa me menaa ma aagadi seta bagee yuwa kuwa okoo
daba daagimaa peeyaano see naadi Wayoopaa magaa da kaa isii see aseta. Inii
Ogatamee me yogaa yuwa maniyaa agiyoo masiyaa bagee yuwa mée kiyaano see
naadi Waa isiyaata.
6 Ikii mikee Ogatamee me yogaa kemaata Wayoopaa Wa me Roh mee Ogatamee me
inii dimi yiba mée yaisiyaata kaama Roh me "Abba, Neataagi, wae" see wegataa see.

3:28 1Kor 12:12-13, Kol 3:11 **4:6** Rom 8:15-17

7 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii ko agiyoo yaokageesi naadi peneata bagee
yuwa se kiya dedee see yogaa yuwa. Ikii ko Ogatamee me yogaa kemaata Wa me
yogaa yuwa yamaataa see agiyoo kuwa ikii miya masiyaa bagee yuwa kikiyaabuu
seta.

Paulus me dimi gaagaa seta menaa

8 Ikii idukaa Ogatamee ewo see kaboo ikii me makapaa pesee yago agiyoo yuwa kaa,
Ogatamee taa see agiyoo kuwa kaa dimi maataata kaama okoo me agiyoo yaokageesi
naadi peneata bagee yuwa keta.
9 Kiya eto ko ikii Ogatamee ipi see bagee yuwa kegea. Ikii Ogatamee ipi kegea
see kisega kiya Ogatamee me ikii keipi kigi see kuwa mikee kisega. Ikii kisee bagee
kemaata kaasee kaa ikii kuwa otoopa magaa da kaa pesee yago agiyoo kuwa kaa
bedaa wiyaagoo to ma dimi maataakea ya? Kuwa dabaa see agiyoo too yoka ikii
kaagaa ena ma kuwa agiyoo yuwa me agiyoo yaokageesi naadi napeneasiino ede see
dimii mee ikii agoo ye?
10 Mee ko ikii Yahudi bagee me ebo naagoo kaa agiyoo kuwa deewookea, bedaa
okoo me ebo kenoo kaa agiyoo ma, ebo wagii kaa agiyoo ma, tahun kaa agiyoo miya
uduma ikii deewookea kuwa yaai.
11 Ni me kana ma kiiwegagee sema menaa kuwa wuutu-waatu siyaa naadi wedaaga.

Paulus me petamanii yaato neke-nekee seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii esee maamaa kisiino ko: Anii ikii see see mokoo keta
yoka ikii miya anii see see kaai.* Ikii pedeo ena ma naukuwaano taa kemea.
13 Mee ko idukaa anii petamanii Yesus me doometa menaa kiiwegataaka too ni me
maa da kaa meanta agiyoo agoo see kuwa ikii miya nadeemea.
14 Mee meanta agiyoo mee kaa ikii me waa kaasee mée to see nagaayaa kiya ikii me
be nagaano miya taa, yaai see dimii miya nagaano taa. Anii Ogatamee me malaikat
bagee ena mokoo ikii me daamaa badaa namaamea. Mikee, Kristus Yesus mee badaa
maayaa see see ikii me daamaa badaa namaamea.
15 Kuwa kaboo da ikii ede ma, ede ma daamaa nakoo semea. Mikee, ikii me emaa
masii yuwa gobamaata kaama anii neeyaa see ukuwamaayaa kiyu ko ikii me yaku
gaano taa kaa anii aii neeyaa. Ikii kisee dimii mee daamaa nagaamea see kuwa mikee
kisega yoka kuwa dimii kuwa kaasee kaa eto taa kiyaagea ya?
16 Anii mikee menaa too kiiwegageeka kiya eto anii ikii ma yape bagee mokoo see
nagaagea ye?
17 Kuwa koopoo see menaa kiiwegataa see bagee kuwa ko ikii okoo yaato omaago
ma kimiyaabuukea kiya daamaa dimii kaa se. Okoo me ikii inii ma kipatagaanta
kaama ikii me okoo yaato too obeewoosi naadi dimii agoo see bagee yuwa.
18 Mée me ikii okoo yaato omaago ma kimiyaano kuwa ko okoo daamaa dimii kaa
kimiyaayu ko daamaa, ede. Kiya anii ikii ma kiituyaa kaboo miya, kiitoono taa kaboo
miya mée me kisee daamaa dimii kaa kimiyaayu too daamaa yoka kuwa koopoo see
menaa kiiwegataa see bagee kuwa gaai.
19 Ei, ikii ni me epa see yogaa yuwa sooi. Yoga kabaano see kaboo apii to boodi
ebo abaayaa see see anii miya ikii kaa dimi kigaagaa ebo ketaaka. Idukaa anii dimi
kigaagaa seta see see bedaa eto miya anii ikii kaa dimi kigaagaa siwooka, kisee too
Kristus me iyee mee ikii yiba ebo kega ii see kuwa awee da kaa kidiita yoo too.

4:8 Kol 2:20-23 * **4:12** "Anii ikii see see mokoo keta yoka ikii miya anii see see kaai" see menaa mee ko Paulus waa Yahudi bagee kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa see see keta. Waa Yahudi bagee me deewoo siyaa menaa kuwa se deewooki yoka kuwa Galatia wee kaa magaa kaa apanaa tomaa kaa bagee okoo miya kuwa menaa se deewoosi naadi "Ikii miya anii see see kaai" see aseta.

20 Anii apanaa kisiyaa menaa kuwa mapea menaa kisiipa naa ya, kisee anii dimi
abanaaka yoka anii eto kuwa omaago ma menaa kisetaaka kuwa ekeata kaama ikii
ma enaataa daamaa kiitoga naaki ou see dimii mee ebo.

Hagar ma, Sara ma wiya kaa ebea-ebea menaa

21 Ei, ikii Musa me menaa deewoo taano ede see bagee kuwa anii mena ena
kisiinaka, mee ko Musa me menaa kuwa ikii se nekeenegea ye?
22 Kuwa ebeamaata menaa ena ko kisee: Abraham mee paayogaa yogaa wiya
kabata. Ena mee ko hamba kiyaata see apii me yogaa mee. Ena mee ko maa apii
to me yogaa.
23 Hamba kiyaata see apii me yogaa mee gaayu ko mée me gaata-gaata doodoo
kabata. Kiya maa apii to me yogaa mee ko Ogatamee me "Anii yoga ena kaniita" see
aseta menaa da doodoo kabata.
24 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Kuwa apii wiya kuwa ko Ogatamee me aseta
menaa wiya kuwa ebea-ebea. Kuwa aseta menaa ena mee ko idukaa Sinai bagoo to
kaa kaama Ogatamee me Israel bagee yuwa paagoo "Anii miya kisee-kisee daamaa
kiukuwawoo taapa, ikii me miya kisee-kisee daamaa naukuwawoo, nadeewoo taai"
see menaa kuwa aseta. Kuwa deewoosi naadi aseta menaa kuwa ko hamba kiyaata
see apii Hagar mee ebea-ebea. Bedaa kuwa Musa me menaa ma aagadi seta bagee
yuwa kuwa ko Hagar me kabawoo seta yogaa yuwa ebea-ebea.
25 Hagar mee ko idukaa Arab magaa kaa Sinai Bagoo to mokoo, eto kiipaa Yerusalem
magaa mee mokoo. Hagar ma, bedaa kuwa wa me kabawoo seta yogaa yuwa ma
kuwa uduma Yahudi bagee yuwa ebea-ebea, Musa me menaa ma aagadi seta bagee
yuwa ebea-ebea kuwa.
26 Kiya Yerusalem magaa mee, epoo to wodoo yaato magaa mee ko maa apii mee
ebea-ebea. Waa ko kuwa menaa ma aagadi taano taa see apii, inii baayo mokoo.
27 Wa kaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Ei, pai keta apii, yoga peenaa ma kabaano taa apii, aa ede ma, ede ma taai!
Yoga boodi abaano taa see apii aa oogita ma, ede ma, ede ma siwoo taai!
Mee ko pai agoo see apii to waa yoga eebaa kiya
ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa siwooka" see menaa ebeamaata.†
Yes 54:1
28 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Isak mee see see bagee. Ogatamee me "Taa ma taa
Sara mee yoga ena agoo kaata" see aseta menaa doodoo wa me yogaa agoo keta. Mee
see see mokoo ikii miya Ogatamee me mée aseta menaa kuwa doodoo Wa me yogaa
yuwa keta.
29 Idukaa kuwa kaboo da mée me gaata-gaata dimii kaa kabata yogaa to me Roh
me gaata-gaata dimii kaa kabata yogaa to mee wegee-wegee seta see see eto miya
kisee.‡
30 Kisee koo taakea kiya Ogatamee me menaa yiba mapea menaa ebeamaata naa
ya? Mee ko kisee: "Nagamee me yoga yamaayaa agiyoo kuwa noonaa yuwa mee
hamba kiyaata see apii to me yogaa to waa miya maneekee se, maa apii to me yogaa
to wa me too masiyaa yoka kuwa seepuguu abagaai" see ebeamaata.
31 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, kuwa api wiya kaa ebea-ebea menaa kuwa
daamaa nekeenii. Inii ko mee hamba kiyaata see apii me yogaa yuwa se kiya maa
apii to me yogaa yuwa too.

4:22 Kej 16:15, 21:1-2 † **4:27** "Ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa siwooka" see menaa mee ko Sara kaa menaa. Waa pai keta apii kiya wa me asii-kaba-kaba bagee mée eebaa kedaa siwoo seta. ‡ **4:29** "Eto miya kisee" see menaa mee ko idukaa Ismael me Isak wegee-wegee seta see see kuwa eto Musa me menaa deewoo see bagee yuwa me ikii Roh pesee kaa Yesus me doometa menaa doowoo see bagee yuwa kiwegee-wegee taakea naadi aseta menaa mee. **4:30** Kej 21:10

5

Kristus me inii daba mée peeyaata kemaata daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus me inii kisee gadimaano taa kaa daamaa umiwoo, toowoosi naadi Wa me
inii mée gokataata kaama daba mée peeyaata. Kisee kemaata ikii koogo makii taa
see kaa toowoo taai. Ikii bedaa wiyaagoo to ma kuwa menaa ma aagadi seta bagee
yuwa kiyaa yoka gaai.
2 Eto ko anii Paulus me ikii gaamaasea naadi menaa mee ko kisee: Ikii kado
ponee nadaapeasi yoka naadi ekaato ekegatayu ko Kristus Wa me ikii kaa daamaa
kiukuwata agiyoo kuwa wuutu-waatu siyaa yoka daamaa nekeenii.
3 Anii bedaa kaagaa ena ma kisiino ko: Okoo kado ponee nadaapeasi yoka naadi
ekaato ekegataayaa bagee kuwa okoo me mee menaa too se kiya Musa me menaa
kuwa se-menaa, we-menaa uduma miya deewoo taano gaano pedeo see bagee kiyaa.
4 Kiya iyo. Ikii Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi Musa me
menaa deewoo see bagee kuwa ikii Kristus ma patagaanta bagee yuwa. Ikii Wa me
inii aii mée epa dimii mee tapaato yaato ekeata omegee, toogee see bagee yuwa kegea.
5 Kiya inii gaayu ko inii Roh pesee kaa Yesus mikee gaawoo naadi kaama Ogatamee
me aa sikii, aa miya nao see mée asiitagi naagoo moga migi naaki ou see dimii kaa
diitoo, Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo see.
6 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee gaayu ko kado ponee
daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo se. Yesus mikee nao naadi
epa mée aagaa taano mee too mikee okaa da ebo menaa.
7 Idukaa ikii mikee menaa too omaago ma peneata daamaa doowoo semea kiya eto
ko taa, kaasee kaa ya? Okoo ikii kitaamege-taamege naadi mikee see menaa yuwa se
kiobeeyaagea bagee kuwa maamee me naa ya?
8 Ikii okoo yaato misi naadi kiiwegataa see menaa kuwa ena, Wa me ikii Ni yaato
nameei see kisetaa see Mée me menaa mee se.
9 Roti gaayu ko "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya kemoo to uduma iyadoo
pakayaayaa" see wegayaa yoka gaai.*
10 Inii paaya Tuhan ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee yoka ikii kuwa apanaa
menaa yuwa si yayiipea ii see kigaaga. Kiya mee ikii dimi ewo kikiyaagi mée mee ko
waa ebo bagee kiyaa miya wa kaa pedeo yadootagaatagi.
11 Neebee nokaa yuwa, kuwa kado ponee yadaapeasiino gaano pedeo see menaa
kuwa anii se weganaa siyaa. Anii kisee menaa wegaakee naaki kuwa Yahudi bagee
yuwa me naepa kaa se nawegee-wegee siyaa, se maa? Mikee, anii kisee menaa ma
aatabi seta naaki ni me weganaa see menaa kuwa okoo me daamaa ede kiyaa. Kiya
ani me "Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota" see menaa kuwa too weganaaka
kemaata okoo ni me menaa nabe kegea.
12 Kuwa ikii dimi gaagaa kisiyaabuukea bagee kuwa okoo ekaato kado ponee to too
se kiya edo yuwa uduma miya daapeasiino too daamaa see gaaga.
13 Neebee nokaa yuwa, ikii kuwa deewoo see menaa ma aagadi siyaa kiya kuwa
menaa kuwa Ogatamee me kigokataata kaama daba kipeeyaano see naadi ikii Ni
paagoo nameei see kiseta. Kisee kemaata ikii me pedeo ou dimii kuwa ekeasii.
Ikii me 'Kuwa anii nagadimeta menaa kuwa Ogatamee me nagokataata kaama daba
napeeyaagi kemaata eto ko ni me ou gaayaa-gaayaa kuwa daba ukuwayaa' see dimii
mee ikii se gaai. Kisee se kiya ikii me epa dimii mee kaa daamaa agiyoo kuwa too aii
aaukuwagee siwoo taai.

5:1 Kis 15:10-11, Rom 8:1-2 * **5:9** "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko makapaa menaa peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka kuwa koopoo see menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **5:9** 1Kor 5:6 **5:13** 1Pet 2:16

14 Mikee, Musa me menaa uduma manii to ko mena ena too too, mee ko kisee: "Aa
ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai" see menaa da mee.
15 Kiya ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago, kisee ego aada-maada siyu ko ikii
pedeo aakiyaabuu taapea yoka nekeenii.

Mée me ou gaata-gaata kuwa ena, Roh me ou gaata-gaata kuwa ena see nekeensi naadi menaa

16 Ani me kisiino ko: Ikii Roh ma epo enaataa peenaa segee taai. Ikii kisee umiwoo,
toowoo naadi kaama mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa ikii se obeapea.
17 Mee ko mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa me Roh me ou see gaata-gaata
kuwa wisintagaa siyaa, bedaa Roh me ou see gaata-gaata kuwa me mée me iyee kaa
ou see gaata-gaata kuwa wisintagaa siyaa, kisee aawisii siwoo siyaa. Kisee aawisii
siwoo naadi kaama ikii me ede gaayaa agiyoo kuwa se ukuwawoo siyaa.†
18 Kiya ikii Roh mee Wa keta kiipeeyu ko ikii kuwa idukaa deewoo seta menaa yuwa
ma se aagadi siyaa.
19 Mée me iyee-payee kaa ukuwayaa agiyoo kuwa awee da kaa nekeeniyaa, kuwa
ko kisee: otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano ma, apanaa kisee pedeo ou
dimi-pami kaa ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa ma,
20 bedaa makapaa ogatamee kaa dimi magaano ma, deo tomaa-tomaa ma, be aagaa
taano ma, aawisi-maawisi taano ma, kagoo kaa anii naaki ou see dimii ma, kagoo
dimii, kagoo menaa ma, anii eboo mee too miya see dimii ma, mée aawiginee siyaano
ma, mée ukuu baaniyaano ma,
21 anii naaki ou see dimii ma, boomagaa see uwoo noomaata kaama otoopa-otoopa
senaa taano ma, bedaa apanaa kuwa see see agiyoo miya agoo. Anii miyoo taa kisema
see see bedaa kisiinaka, mee ko kuwa agiyoo yuwa koo senaa see bagee kuwa uduma
Ogatamee Wa too ebo totaa see yoo epo enaataa se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa
miya peenaa ma se masiitagea.
22 Kiya Roh me daamaa ekadaa siyaa poo kuwa ko kisee: epa dimii ma, ede ma,
ede ma dimii ma, koogo adumeta dimii ma, dimi animaata koogo toomagaano ma,
dapuu see dimii ma, mée kaa daamaa agiyoo yaukuwaano ma, se daayaata kisee too
ukuwawoo taano too dimii ma,
23 daba see dimii ma, bedaa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ma, see kuwa.
Kuwa uduma ukuwaano daamaa, kisee ukuwaano daa see menaa kuwa se wegayaa.
24 Kristus Yesus Waa nekee keta bagee kuwa ko okoo me pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo
ou, kisee mée me iyee kaa ou dimi-pami kuwa uduma boosi naadi okoo me kuwa
uduma piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama toowoo siyaa, okoo kisee bagee
yuwa.
25 Roh me inii umiino, toono kuwa gipii mée kiyaata kemaata inii Roh sekaataa epo
enaataa niipeenaa segee siwoo taai.
26 Ebo poga-poga see dimii mee se, mée aakago-maakago siyaano menaa kuwa miya
se, bedaa anii naaki ou see dimii mee miya se aagaa taai.

6

Daamaa agiyoo aaukuwageesi naadi menaa

5:14 Im 19:18, Rom 13:8-10, Yak 2:8 **5:16** Rom 8:5-8, 1Pet 2:11 † **5:17** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko ikii me ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasea naadi aawisii siwoo siyaa. Kuwa ko inii Roh me gaata-gaata doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi mée me iyee kaa ou see dimii mee me wisintagaa siyaa. Bedaa inii mée me iyee doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi Roh me wisintagaa siyaa, kisee mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa ma, Roh me ou see gaata-gaata kuwa ma aawisii siwoo siyaa. **5:21** 1Kor 6:9-10, Ep 5:5 **5:24** Rom 8:13, 13:14, Kol 3:5

1 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me pedeo agiyoo ukuwataaki see deeyu
ko ikii Roh sekaataa maamaa peenaa see bagee yuwa me waa mikee see etaa da kaa
metaki meansi naadi dimi daba kaa badaa maagii. Kiya ikii nekeenii, waa see see ikii
miya pedeo ukuwasea naadi kigaadee siyaa yoka ikii ekaato daamaa dii.
2 Bedaa ikii paagoo dimi gaagaa, dimi boodi ketaakea bagee agoo kiyu ko okoo
paagoo daamaa eetotaa, daamaa tabogetaa, ikii kisee daamaa aaukuwawoo segee
taai. Ikii kisee aaukuwawoo naadi kaama Kristus me inii deewoosi naadi mée manta
menaa kuwa daamaa deewoo siyaa.
3 Mée waa ena, waa peedi kiya anii ebo bagee yoka naadi kisee daamaa
aaukuwawoo taai see menaa kuwa ukuwaano be kiyu ko waa ekaato deebaa siyaa.
4 Ikii mée gakata ekaato ipiipi dii. Ikii me 'Ni me ukuwataa see agiyoo kuwa daamaa
ye, pedeo ye' see kuwa ipiipi gaagaa taai. Daamaa kiyu ko waa ekaato kaa ede ma,
ede ma taatagi, bedaa wa me 'Apanaa bagee me ukuwayaa agiyoo kuwa daamaa ye,
ni me ukuwayaa agiyoo yuwa daamaa ye' see kuwa wa me se ebeadee taapi.
5 Mee ko mée ena me ukuwasi naadi wa kaa yadootaata agiyoo kuwa wa me
daamaa dootaa, mée ena me ukuwasi naadi wa kaa yadootaata agiyoo kuwa wa me
daamaa dootaa, kisee mée ena-ena daamaa doowoo, ukuwawoo segee taapea yoka
ikii ipiipi dii.
6 Ogatamee me menaa mée topetaa see mée gaayu ko kuwa menaa topetaa see
bagee me daamaa agiyoo uduma noonaa waa manii.
7 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka daamaa nekeenii: Ogatamee mee ko mée me se
deebaa semaayaa see Mée. Mee ko mée gakata okoo me ukuwanaa, weenaa siyaa
agiyoo kuwa doodoo too masiitagea yoka gaai.*
8 Mikee, okoo ekaato okoo me ou gaata-gaata dimii kaa otoopa ukuwanaa, weenaa
siyaa bagee kuwa okoo me kisee ukuwanaa, weenaa sepea doodoo da taa masiitagea,
kuwa ko okoo pedeo kaatagea. Kiya Roh me ou gaata-gaata dimii kaa daamaa
ukuwanaa, weenaa siyaa bagee kuwa okoo me Roh kaa kaama agiyoo daamaa
masiitagea, kuwa ko okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea.
9 Eto ko 'Anii daamaa agiyoo ukuwagee taano kana, be' see dimii mee se niigaai.
Inii daamaa agiyoo kuwa se daata kisee too ukuwawoo siyu ko daamaa ukuwanaa,
weenaa setaa to mokoo da masiyaa naagoo inii daamaa masiitagea.
10 Kisee kemaata inii daamaa agiyoo mée yaukuwaano daamaa see kaboo mée
uduma kaa daamaa agiyoo niiyaukuwagee taai. Kisee miya inii Yesus mikee gaayaa
bagee kuwa inii paaya ena kenaa bagee kemaata inii me kisee daamaa agiyoo kuwa
maamaa aaukuwawoo segee taai.

Wodopasi menaa

11 Eto mee wodopasi menaa ponee to mee ko ni me yagaa da me too kiebeataaka.
Anii kuwa hurup uduma ebo kaa too kuwa deede.
12 Eto ko kuwa má yaato kaa agiyoo yuwa kaa ebo poga-poga siyaa bagee kuwa gaai.
Okoo me "Ikii kado ponee daapeasiino mee miya gaano pedeo yoka" see omaago ma
kisegea. Okoo me kuwa Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa
kaa Yahudi bagee yuwa me nawegee-wegee taapea yaai naadi kaama okoo me kuwa
má yaato kaa menaa kuwa omaago ma kisegeekea.†

6:2 Rom 15:1-3 **6:3** 1Kor 3:18 * **6:7** Mena nekeeniino yaato ko bugi kaa agiyoo weenaa siyaa see see mokoo mée noonaa daamaa agiyoo ukuwanaa siyaa, mée noonaa otoopa pedeo agiyoo ukuwanaa siyaa. Okoo me kisee weenaa seta agiyoo doodoo masiitagea yoka Ogatamee mee deebaa taano ko iyo. Kisee okoo ekaato too deebaa taapea naadi ebea-ebea menaa mee. **6:8** Rom 6:21-23, 8:12-13 † **6:12** Kuwa bagee kuwa ko Kristus mée yaboota menaa kuwa too sikii, kuwa kado ponee daapeasiino menaa kuwa ekeasii, see menaa kuwa wegaano weda see bagee yuwa.

13 Mikee, kuwa kado ponee daapeasiino menaa peneata bagee kuwa okoo me
apanaa kisee deewoo see menaa yuwa se deewoo see bagee yuwa. Ikii okoo me
menaa yayeeta kaama kado ponee daapii sepea ko okoo me "Ni me menaa nayeeta
kaama kisee ukuwagea" see menaa kuwa weganaa taapea. Okoo kisee ebo poga-poga
taano see naadi omaago ma kisegea bagee yuwa too.
14 Kiya anii ebo poga-poga taano dimii mee anii taa, anii be. Inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus Waa piya bokoo to kaa mée yaboota kemaata yaapaagee taano see dimii
mee too anii ede. Kisee kemaata anii kuwa magaa da kaa dimi-pami kuwa ma enaataa
piya bokoo to kaa boota. Piya bokoo to kaa kuwa dimi-pami kuwa ani kaa kaama
napekataami.
15 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo se. Dimi
menaa da gipii kiyaano mee too mikee okaa da ebo menaa.
16 Mee mena kamuu da mee daamaa peneata doowoo see bagee kuwa uduma mikee
Wa me bagee, okoo miya mikee ki Israel bagee. Okoo Ogatamee me epa gaakee kaa
dimi mena koogo daamaa kiyaabuu taa see.
17 Anii ko Yesus yaato bagee ii see nanekeensi naadi agiyoo kuwa ni me maa da kaa
agoo yoka eto kaama wodoo mée me se nadaadaa siyaai.‡
18 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii
mee ikii dimi yiba kiitoogeesi naadi kiasega. Amin. Kiyoo too.

6:14 Gal 2:19-20 ‡ **6:17** Paulus mee Yesus me menaa yadoonaa see mée kemaata mée me waa wegee-wegee seta. Kuwa me kaama wa me maa to kaa abuu yobe yuwa agoo. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa mée me okoo se wegee-wegee siyaa. Okoo ko Yesus yaato taa see bagee kemaata okoo abuu yobe taa, kado ponee daapeasiino gaano pedeo see menaa wegataa see bagee yuwa too yoka kisee menaa me se nadaadaa siyaai, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi aseta menaa mee.

Epesus
Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Wa me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Ogatamee Waa idukaa esee petamanii kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaabuu taata' see dimii gaata yuwa kuwa uduma mikee Wa me Yesus Kristus doodoo mée yaukuwaaniyaabuu siwooki ii see kuwa daamaa nekeensi naadi menaa yaebeamaata. Mee ko Ogatamee me kuwa Yahudi bagee yuwa too se kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo paaya Yesus mikee gaakee kaa mée kutuu ena too too kiyaabuu taata, see dimii gaata. Bedaa Wa me inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko Wa me mée epa dimii mee kaa too, inii me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa se. Wa me inii Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa mée wigintaata kaama gipii see dimii ma, gipii see iyee ma kuwa mée manta. Bedaa inii me umiyaa, tuyaa yiba inii Ogatamee me mée manta agiyoo kuwa maataata doonaa naadi kaama Iblis me mée gaadee segee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoo siyaa. Paulus me kuwa see see menaa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa ma
1:15-23 Yesus Wa me asii-sege siyaa yuwa okoo daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa
2:1-10 Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano kuwa ko Wa me mée epa dimii mee kaa too see kuwa nekeensi naadi menaa
2:11-22 Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo Kristus doodoo aaemee-emee yasiyaata kaama mée kutuu ena too too kiyaabuu seta menaa
3:1-13 Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me naweganaasi naadi wa kaa yadootaata menaa
3:14-21 Paulus me sembahyang menaa
4:1-16 Inii Yesus yiba mée kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:17–5:21 Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doowoo taai naadi menaa
5:22–6:9 Ekea bogaa ma, ena ee kaa bagee ma okoo tupiino menaa
6:10-20 Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoosi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea menaa
6:21-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Mee kapogee mee anii ikii Epesus magaa kaa Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa paagoo, ikii Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee yuwa paagoo kiebeataaka.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega.

Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa

3 Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi mee niiyaapaagee taai. Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi Wa me Roh kaa agiyoo-pagiyoo uduma epoo to wodoo kaama inii kaa daamaa aii mée manta Mée mee.
4 Mikee, esee idukaa uwoo to, magaa to ogaatagaano taa kaboo inii Kristus ma aatawa-maatawa mée siyaano see naadi daamaa mée wigintaata. Inii me pedeo yuwa wiginiwoo segee naadi kaama Wa emaa dagii da kaa pedeo ena ma taa see bagee yuwa kisi naadi kisee daamaa mée wigintaata.
5 Esee idukaa petamanii kaama Wa me inii mée epa kaa 'Yesus Kristus doodoo okoo Ni me yogaa yuwa kiyaabuu taata' see dimii gaata. Wa me esee ede kaa kisee daamaa mée yakoo seta.
6 Inii Wa me epa see Yogaa mee ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa me epaa mee inii kaa daamaa aii mée manta. Wa me mée aii epa dimii mee esee ebo, esee asii-sege kemaata inii Waa yaapaagee siwoo see.
7 Yogamee Wa me tadaa me inii daba mée peeyaata, Waa doodoo inii me pedeo yuwa epa mée yaekeata. Ogatamee me mée epa dimii mee esee maamaa ebo kemaata kaama kisee mée yakoo seta.
8 Wa me epaa kuwa maamaa eebaa inii kaa mée yadegayaata, Wa me se-ipi, we-ipi dimii kuwa kaa aii mée yadootaata.
9 Wa me idukaa kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaabuu taata' see dimii gaata yuwa kuwa Wa me awee da kaa kiyaano taa, eto too Wa me ede kaa inii awee da kaa ipi mée kiyaagi. Kuwa ko Wa me idukaa gaata dimii yuwa kuwa inii paagoo 'Mikee, Kristus doodoo ukuwaaniyaagi ii' see kuwa awee da kaa ipi mée kiyaagi.
10 Kuwa Wa me idukaa gaata dimii yuwa kuwa uduma ukuwaaniyaatagi monaa kaa kega kaboo epoo to wodoo agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Kristus yiba kutuu ena too too kiyaata kaama Waa mumoo to mokoo ebo tuyaatagi.
11 Ogatamee Wa me 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaata' see gaata-gaata doodoo too agiyoo-pagiyoo kuwa uduma ukuwaaniyaabuu siwoo taa see Mée. Idukaa esee petamanii kaama Wa me gaata-gaata doodoo inii daamaa mée wigintaata. Wa me inii Kristus ma aatawa-maatawa siyaata kaama Wa me agiyoo daamaa masiino bagee mée kiyaata.
12 Mee ko inii petamanii inii keta Kristus kaa dimi kotopiwoo seta bagee kuwa inii me Waa ebo, Waa asii-sege nao see yaapaagee siwoosi naadi Wa me inii daamaa mée wigintaata.
13 Ikii miya Kristus Wa me mikee menaa kuwa daamaa yeemea. Wa me ikii daba kidaagimaa peeyaano see naadi doometa menaa kuwa ikii yeeta kaama Kristus mee mikee nao see gaamea. Ikii Kristus mikee gaata kemaata Ogatamee Waa nekee see bagee yuwa ii see awee da kaa nekeendaasi naadi Roh Kudus mee kineeta, Wa me "Roh Kudus mee kiniipa" see aseta menaa doodoo.
14 Mee ko Wa me bagee yuwa maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa inii taa ma taa masiitagea ii see kuwa nekeensi naadi Wa me Roh Kudus mee keta inii mée manta. Roh mee inii ma epo enaataa toogeeki, kisee too Ogatamee Waa nekee bagee okoo daba peeyaatagi naagoo too. Kuwa me kemaata Waa ebo, Waa asii-sege see yaapaagee siyaa.

Paulus me okoo Kristus Wa me asii-sege siyaa yuwa daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa

---

1:3 Rom 8:29-30, 2Tim 1:9-10 **1:5** Rom 8:14-17 **1:7** Rom 3:24-25, 1Pet 1:18-19 **1:13** 2Kor 1:21-22

15 Wa me kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata eto ko anii ikii kaa paamee
dimii ebo. Mee ko ikii me Tuhan Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa Wa me
daamaa wigintaata wa too bagee apanaa yuwa uduma ikii me okoo epa gaayaa dimii
mee miya ebo, see menaa kuwa anii yeema.
16 Kisee yeeta kaama anii sembahyang siyaa kaboo ikii kineke-nekee naadi ikii kaa
Ogatamee paagoo se daata kaama kisee too kiasegeeka.
17 Mee ko anii inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus me Eboo Ogatamee mee, Asii-sege
see Mée Nagamee paagoo Wa me Roh doodoo esee ipi see dimii mee ikii kaa maamaa
kineesi naadi kiasegeeka. Kisee kineeta kaama ikii me Ogatamee mee kisee Mée,
kisee Mée ii see kuwa awee da kaa daamaa keipi kiyaabuusi naadi kiasegeeka.
18 Bedaa emaa me deeyaa mokoo ikii dimi mena kaa emaa yuwa kuwa Wa me
daamaa awee kikiyaata kaama Wa me daamaa kiukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa
ikii daamaa ipi kesea naadi kiasegeeka. Kuwa ko ikii Wa me Ni paagoo nameei,
Anii ikii kaa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taata yoka, see kiseta menaa
kuwa ikii daamaa ipi kiwoo, Wa kaa dimi kotopiwoo, kisee umiwoo, toowoosea
naadi kiasegeeka. Bedaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa paagoo esee
ebo, esee asii-sege see maniitagi agiyoo kuwa miya ikii daamaa nekeensea naadi
kiasegeeka.
19 Bedaa Wa me inii Kristus mikee gaayaa bagee yuwa kaa daamaa mée
yaukuwaano pesee kuwa wa too, esee ebo, mee asii taa, see kuwa miya ikii daamaa
ipi kesea naadi kiasegeeka. Kuwa Wa me esee ebo see pesee kuwa Kristus kaa miya
yaukuwata,
20 mee ko Wa me pesee da kaa Kristus mee boota kaama aya andoo peeyaata kaama
epoo to wodoo Wa me dagi yagaa yaato ebo tuyaa yoo animaayaata.
21 Kristus Wa me ebo totaaki mee ko esee ebo, esee asii-sege. Ekaa yago bagee miya,
ekaa yago agiyoo miya, se-ebo, we-ebo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma peedi. Eto
mee begaa kaa too se kiya bedaa kaama mee begaa kaa miya kisee too ebo toowoo
taatagi.
22 Ogatamee me Kristus Wa too ebo tusi naadi se-agiyoo, we-agiyoo, se-bagee, we-
bagee kuwa uduma peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata.
Bedaa kuwa uduma Kristus Wa too Mumoo to kisi naadi Ogatamee me Kristus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo Waa manta.
23 Kristus mikee gaayaa bagee uduma ko Wa me maa to mokoo. Inii Waa ma aagadi-
maagadi naadi Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma inii miya agoo,
Wa me kisee pudii mée yasiyaayu. Wa me se-agiyoo, we-agiyoo uduma miya Wa yiba
agoo kiyaa yuwa pudii siyaabuu siwooki.

2

Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaabuu seta kuwa Wa me mée epa dimii mee kaa too see nekeensi naadi menaa

1 Idukaa ikii Wa me menaa si yayeeta kaama pedeo ukuwagee siwoo seta agiyoo
kuwa me ikii boota bagee mokoo keta.
2 Kuwa kaboo da ikii magaa da kaa pedeo iyee-payee kaa too umiwoo, toowoo
seta. Epaawee da kaa ebo totaa see mée damaa to wa me menaa too ikii yayeewoo,
obeewoo seta. Eto kiipaa mee ebo totaa see mée damaa to me kuwa Ogatamee me
menaa si yayeetaa see bagee yuwa pesee kiyaabuu segeeki.
3 Okoo see see inii uduma miya idukaa pedeo ou dimii kaa too omegee, toogee
seta. Inii má yaato miya, dimi mena yaato miya pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou naadi

1:21 Kol 1:16-18 **2:1** Kol 1:21-22, Tit 3:3-7

kaama Ogatamee me kagoo kaa mée aii pedeo kiyaayaa bagee keta, apa yuwa see see.
4 Inii kisee bagee keta kiya Ogatamee Wa me inii mée epa dimii mee esee ebo, Wa me esee maamaa epa mée gaata.
5 Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me inii boota bagee mokoo keta. Kiya Wa me inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée aya andoo peeyaata totaakea. Mikee, Ogatamee me ikii daba kidaagimaa peeyaata mee ko Wa me ikii aii epa kigaata dimii mee kaa too.
6 Wa me inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée aya andoo peeyaata. Kiyoo kaama Wa me inii epoo to wodoo yaato Kristus me ebo toogee yoo kiyoo inii Waa ma enaataa mée animaayaata. Inii eto kisee ebo totaakea bagee yuwa mée kiyaata.
7 Wa me inii kisee bagee mée kiyaata mee ko Waa esee daamaa, Wa me Kristus Yesus doodoo inii aii kisee mée epa dimii mee esee ebo ii, see kuwa iminookaa yaato miya awee da kaa mée deeyaano see naadi Wa me inii kisee daamaa mée kiyaata.
8 Mikee, ikii daba kidaagimaa peeyaata totaakea mee ko Ogatamee Wa me ikii aii kisee kiepa see dimii mee kaa too, ikii Kristus mikee nao see gaata kemaata Wa me kisee daamaa kikiyaata. Ikii ekaato daba daagimaa peeyaano iyo. Ogatamee Wa me too ikii aii kisee kiepa kaa kiukuwata agiyoo da.
9 Ikii me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se. Kuwa me kemaata mée ena me ebo poga-poga see dimii mee iyo.*
10 Mikee, Wa me too inii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama inii gipii see bagee mée kiyaata. Inii daamaa agiyoo yaukuwawoo segeesi naadi Wa me inii kisee gipii see bagee mée ogaataata. Ogatamee me kuwa daamaa naukuwageesi naadi agiyoo kuwa Wa me idukaa kaama daamaa mée yaipiipii seta.

Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo aaemee-emee yasiyaata kaama kutuu ena too too kiyaata menaa

11 Kisee kemaata eto ko ikii daamaa nekeenii. Ikii ko Yahudi bagee me kikabata bagee yuwa se. Yahudi bagee kuwa okoo me 'Inii ko kado ponee yadaapeata bagee yoka' naadi okoo me ikii kado ponee daapii taano taa bagee see ekaa mee kiweewookea. Kado ponee yadaapeasiino mee ko mée me maa to kaa ukuwaakee agiyoo too kiya mikee, idukaa ikii Ogatamee yaato taa see bagee.
12 Kuwa kaboo da ikii Ebo Kristus mee ewo, bedaa Israel bagee yuwa okoo daamaa wigintaata see see ikii miya kisee daamaa kiwigineano taa see bagee yuwa. Bedaa idukaa Ogatamee me Israel bagee yuwa paagoo "Ani me kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa ikii paagoo miya asiino taa see bagee. Ikii magaa da kaa toogee seta kaboo kuwa ikii Ogatamee ewo, Wa kaa dimi kotopiwoo see miya taa, ikii kisee umiwoo, toowoo seta bagee yuwa.
13 Ikii ko idukaa Waa ewo naadi kaama dimi mena beesekaa see bagee yuwa. Kiya eto ko ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa me tadaa me ikii ekaapa kimiyaata.
14 Mikee, Kristus mee ko inii mée aaemee-emee yasiyaano Mée mee. Idukaa Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma kuwa aayape kiwoo naadi kaama yaayupii da taa oma wagee wugitaata mokoo, Yahudi bagee wa too, mée tomaa-tomaa

* **2:9** Mée me ebo poga-poga menaa mee ko kisee: "Ni me daamaa deewoo siyaa agiyoo kuwa me kemaata Ogatamee me ni me pedeo yuwa epa naekeata Wa me bagee nakiyaagi" see menaa kuwa kiya kisee menaa iyo. Mée me ukuwayaa agiyoo kuwa me daba mée se daagimaa peeyaayaa. Ogatamee me naepa see dimii mee me too daba nadaagimaa peeyaata toowooka nao naadi kaama inii Waa yaapaagee siyaa. **2:10** 2Kor 5:17 **2:13** Yoh 10:16, Kol 1:20

apanaa yuwa wa too kisee kutuu wiya wuditaata. Kiya Wa me mee oma wagee to
bugumiyaata kaama inii kutuu ena too too mée kiyaata.
15 Mee ko Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma inii paaya
uduma Wa yiba gipii see tomaa ena too too mée kiyaano see naadi Waa mée yaboota.
Mee kaama Yahudi bagee yuwa me deewoo siyaa menaa-panaa kuwa amoo-yaekeata.
Amoo-yaekeata kaama Wa me kuwa kutuu wiya kuwa aaemee-emee siyaata.
16 Waa piya bokoo to kaa boota kemaata kuwa kutuu wiya kuwa aaemee-emee
siyaata kaama toma ena too too mée kiyaata. Toma ena too too mée kiyaata kaama
inii paaya Ogatamee ma emee-emee mée siyaata. Kuwa kutuu wiya aayape kiwookea
kuwa Wa me piya bokoo to kaa mée yataa kiyaata.
17 Kristus Waa meemaata kaama kisee aaemee-emeesi naadi menaa kuwa daamaa
eeweganaa seta. Ikii idukaa Ogatamee ewo naadi dimi mena beesekaa see tomaa
yuwa paagoo miya kiiwegata, bedaa ikii Yahudi bagee yuwa, Waa ipi naadi dimi
mena ekaapa mokoo see bagee yuwa ikii paagoo miya daamaa kiiwegata.
18 Kristus mee doodoo Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma
inii paaya Nagamee paagoo daba poono etaa da mée yaagoo kiyaata. Inii paaya Roh
ena too too mee ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Nagamee paagoo daba peeyaa.
19 Kisee kemaata ikii apanaa tomaa kaa bagee gaayu ko eto kaama wodoo ikii aii
tomaa kaa bagee yuwa se, ikii wa too wigintaata tomaa kaa bagee yuwa se. Kiya ikii
ko Wa me daamaa wigintaata tomaa kaa bagee yuwa ma enaataa toma ena too too
kikiyaata bagee yuwa, ikii Ogatamee ma ena tukuguu see bagee yuwa keta.
20 Ee maayaa mokoo Wa me ikii miya kisee daamaa kimaataata topea. Mee ko Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me menaa kaboo
da kaa ikii kuwa wodoo taa kimaataata topea. Ee kaboo da miyoo tuku omaa to mee
gaayu ko Kristus Yesus Waa.
21 Ikii Kristus yiba daamaa aatakumetagaa semaata topea. Ee to kuwa uduma asii-
maga-maga naadi Ogatamee me daamaa wa too wigintaata ee to mokoo kedaaka.
Kisee ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daamaa iyawoo, pesee kiwoo
siyaa.
22 Ikii ma, apanaa bagee ma ikii paaya Kristus ma aagadi-maagadi naadi Ogatamee
mee ikii ma enaataa kiitoogee taano see ee to mokoo daamaa kimaatagaa siwooki.
Mee ee yiba Roh mee kiitoowoo segeeki.

3

Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me nawegananaasi naadi wa kaa yadootaata menaa

1 Kisee kemaata anii Paulus me kisiino ko: Anii ikii apanaa tomaa-tomaa kaa
Ogatamee ewo see bagee yuwa paagoo Kristus Yesus kaa menaa kiiweganaa see mée
kemaata mée me digiyoo ee yiba nadogeamaamea.
2 Mikee, Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kaa menaa kuwa anii ikii apanaa
tomaa kaa bagee paagoo kiiweganaasi naadi ni kaa daamaa nadootaami. Anii kisee
mée see kuwa ikii miya nayeemea.
3 Mee ko Wa me idukaa kaama mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa
ni paagoo daamaa naipi kiyaami. Kuwa menaa kuwa anii yumakaa mee kapogee
mee kaa peenaa kiebeamaaga.
4 Ikii kuwa ni me Kristus kaa kiebeamaaga menaa kuwa daamaa deeyu ko ikii me
mikee, kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa see menaa kuwa waa nekeenigi
ii see kuwa ikii nanekeeniipea.

2:18 Yoh 14:6 **2:21** 1Kor 3:16-17, 1Pet 2:5 **3:4** Kol 1:26-27

5 Kuwa menaa kuwa Wa me idukaa mée paagoo ase-maniino taa. Kiya eto ko Roh me awee da kaa mée ipi kiyaagi. Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma, kuwa daamaa wigintaata bagee yuwa paagoo Wa me kuwa menaa eto awee da kaa daamaa ipi kiyaabuuki.
6 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me "Yesus me menaa doodoo Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Yahudi bagee yuwa ma aatabi seta kaama okoo mee tomaa too kiyaabuu taata, okoo mee maa to too mokoo kiyaabuu taata" see menaa mee. Mee kaama Wa me bagee miya masiyaa agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa miya masiipea. Bedaa Ogatamee me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa kuwa Kristus Yesus doodoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa miya "Kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa. Wa me kuwa menaa daamaa awee da kaa mée ipi kiyaagi.

7 Ogatamee me kuwa menaa nadoonaasi naadi anii aii kisee naepa kaa daamaa ni kaa nadootaata. Wa me pesee da ni kaa maamaa neeta kemaata anii Yesus me menaa yadoonaa see mée keta.
8 Ogatamee Wa me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma anii ko esee daba, peedi see mée kiya Wa me anii aii kisee naepa kaa kuwa menaa daamaa ni kaa nadootaata. Mee ko Kristus Wa me senawii wodoo senawii kiyaa yuwa kuwa esee ebo naadi kaama mée me se nekeeniyaa. Kuwa Wa kaa menaa kuwa anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya eeweganaasi naadi anii Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
9 Bedaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ogaataata Mée Wa me esee idukaa kaama kisee-kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata see dimii gaata yuwa kuwa eto Wa me anii mée paagoo awee da kaa ipi kiyaabuusi naadi ni kaa nadootaata. Kuwa menaa kuwa ko petamanii kaama awee da kaa kiyaano taa, Ogatamee Wa yiba kisee too booniwoo seta menaa kuwa.
10 Wa me kisee ukuwata mee ko Wa me eto kiipaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuuki doodoo Ogatamee mee se-ipi, we-ipi yago Mée ii see kuwa awee kaa ipi kiyaano see naadi ukuwata. Epoo to wodoo ebo-ebo yuwa ma, pesee yago agiyoo yuwa ma kuwa uduma okoo me 'Mikee, Ogatamee Wa me idukaa dimi gaata yuwa kuwa eto daamaa esee dimi ipi kaa ukuwaaniyaabuu taaki ii' see kuwa gaasi naadi anii Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
11 Kuwa Wa me esee petamanii kaama 'Anii kisee taa ma taa ukuwaaniyaabuu taata' see gaataata yuwa kuwa Wa me inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee doodoo daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta.
12 Eto ko inii Waa doodoo Ogatamee paagoo daba poono etaa agoo. Inii Kristus mikee gaakee kaa Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama dimi weda taa ma Ogatamee paagoo daba peeyaa.
13 Kisee kemaata anii eto ae-wae segeeka kuwa ikii me ani kaa dimi se nagaagaa taai see kisega. Ogatamee Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya kidootaasi naadi anii ikii kaa ae-wae segeeka yoka dimi se nagimaai.

Paulus me sembahyang menaa

14 Wa me kisee Yesus doodoo inii daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta kemaata anii Nagamee paagoo kagu maga kaa sibu.
15 Epoo to wodoo bagee miya, magaa da kaa bagee miya okoo me Eboo mee ko Nagamee too, okoo tukuguu uduma ekaa muntagaa seta mee manii to ko Wa kaa too kemaata anii Wa paagoo

16 eto ikii kaa sembahyang kitaaka, mee ko kisee: Wa me esee asii-sege siyaa agiyoo
maamaa eebaa kuwa doodoo da taa Wa me Roh me ikii dimi mena daamaa pesee
kikiyaabuu siwoosi naadi kiasetaaka.
17 Ikii kisee pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama Kristus mikee gaakee kaa Waa ikii
dimi yiba daamaa kiitoogeesi naadi kiasetaaka. Bedaa piya mani maga yiba daamaa
peeyaa mokoo ikii me epa dimii mee miya pesee kikiyaata kaama ikii Wa me epa
dimii kaboo da kaa umiwoo, toowoosea naadi kiasetaaka.
18 Mee ko ikii ma, Wa me daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa ma ikii
paaya enaataa Kristus me epa dimii mee amoo-yamoo da, woo-yamoo da, togoo-
katuu da kuwa ebeadeeyaa naaki esee ebo ii see kuwa ikii daamaa nekeensea naadi
kiasetaaka.
19 Wa me epa dimii mee asii-sege kemaata mée tomaa se nekeeniyaa. Ikii Wa me
epaa mee esee ipi kedaa naadi kaama Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa
yuwa uduma ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi kiasetaaka.
20 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko Waa inii yiba pesee ma
ukuwagee naadi kaama daamaa agiyoo-pagiyoo uduma inii kaa mée yaukuwa-
maayaa see Mée. Kuwa Wa me mée yaukuwayaa agiyoo kuwa uduma esee
ebo kemaata kaama inii se nekeeniyaa. Inii Wa paagoo "Kisee naukuwaai, kisee
naukuwaai" see idimiyaa agiyoo kuwa uduma mee asii ebo agiyoo yuwa miya mée
yaukuwaaniyaayaa.
21 Inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, kisee
niiekee siwoo taai. Bedaa Kristus Yesus mee doodoo miya Ogatamee yaapaagee siwoo
siyaa, mee kakadee kaa, mee egaa kaa kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

4

Inii Yesus yiba kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee mee inii kaa kisee mée daamaa yaukuwaaniyaabuu taa see Mée
kemaata eto ko anii maamaa kisiinaka. Anii Tuhan me menaa yaweganaa see mée
kemaata digiyoo ee yiba nadogeamaata kaama kisee totaaka too kisiino menaa kuwa
ko kisee: Ikii ko Wa me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa kemaata Wa me
kisee daamaa wiginta bagee yuwa daamaa umiyaa, tuyaa yuwa doodoo ikii miya
kisee umiwoo, toowoo taai,
2 kuwa ko kisee: Ikii dimi peedi, dimi dapuu, aakagoo see se kiya dimi animaata
epa aagaa siwoo taai.
3 Roh me ikii dimi aagadi-maagadi naadi kaama aaemee-emee kisiyaata kemaata
ikii se daata kisee too maamaa ena dimii, ena menaa kaa too umiwoo, toowoo taai.
4 Inii paaya maa da ena too too mokoo, Roh mee miya ena too too. Mikee, ikii ko
Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa kemaata ikii uduma Wa me
taa ma taa kisee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi nao see gaawoo see dimii
mee miya ena too too.
5 Tuhan Waa miya ena too too, inii uduma Yesus mikee gaano mee miya ena too
too, uwo tukumaano mee miya ena too too,
6 bedaa inii uduma Ataagi Ogatamee mee miya ena too too. Waa ko inii uduma me
Eboo, uduma doodoo ukuwataa see Mée, uduma yiba totaa see Mée.
7 Inii paaya ena too too mokoo kiya inii mée gakata Kristus Wa me kisee-kisee
naokageesi naadi pesee agiyoo kuwa inii aii mée manta, inii daamaa mée ena-ena
kisuwa-kisuwa yawuditaata.
8 Kisee kemaata idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:

3:18 Mzm 103:11-13 **4:6** Yoh 17:20-21

"Waa ma yape kiyaa bagee yuwa peneata badaa maadoota peegi. Waa asii maa kaa pakaamaata kaama
agiyoo-pagiyoo mée paagoo aii manigi" see menaa ebeamaata. *Mzm 68:19*
9 Mee "Waa asii maa kaa pakata" see mee mena nekeeniino yaato ko kaasee? Mee ko
Waa magaa da kaa yamopasi yaato keta eseta see kuwa nekeensi naadi menaa mee.
10 Magaa da kaa eseta Mée mee Waa kiyoo-kiyoo uduma ebo toono see naadi epoo to
wodoo asii-sege see yaato pakata.
11 Waa ko Wa me bagee yuwa okoo kisee-kisee daamaa naokageesi naadi kaama pesee
agiyoo aii mée maniyaa Mée mee. Wa me mée noonaa Wa me menaa yadoonaa
see bagee kiyaata, mée noonaa nabi bagee kiyaata, mée noonaa Wa me menaa ewo
see bagee paagoo yaweganaa see bagee kiyaata, mée noonaa Wa me bagee yuwa
daamaa yamuniino ma, mena daamaa yatupiino ma kisee yaukuwataa see bagee
yuwa kiyaata.
12 Mee ko okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma, kuwa ko okoo
Kristus Wa me maa to ebea-ebea mokoo bagee yuwa uduma okoo daamaa natupii,
daamaa naipiipii taai naadi kaama Wa me kuwa bagee yuwa agoo kiyaata. Okoo me
kuwa Wa me bagee kisee daamaa yaipiipii siwoo naadi kaama mée uduma Wa me
agiyoo daamaa yaukuwawoo, daamaa iyawoo, kisee too
13 inii uduma Ogatamee Yoopaa mikee nao naadi ena dimii, ena menaa kaa epo
enaataa Waa esee ipi kiyaa yoo too. Inii kisee iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama inii
uduma Kristus Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma inii miya agoo
kaapa.
14 Mee kaama wodoo inii dimi ewo see yogaa yuwa see see mokoo taa kaapea. Mée
me dimi ipi kaa mée deebaa taano see naadi topenaa see menaa kuwa me inii mée
se deebaa semaayaa. Okoo me mée deebaa see menaa kuwa ko uwo biku-biku
kiyaato-kiyaato wogeedapii segee naadi kaama bo me mée kitaa aii me-dogeamaaga,
dogeewaaga senaa siyaayaa mokoo see menaa too.
15 Kiya inii mée epa dimii kaa mikee menaa maamaa peneata wegawoo naadi kaama
inii daamaa iyawoo, ebo kiwoo siyaa, inii me umiyaa, tuyaa uduma yiba inii miya
Kristus Waa see see kedaa siwoo siyaa. Waa ko inii me Mumoo to mokoo.
16 Mee ko maa da kaa mani-pani yuwa enaataa aagadi-maagadi naadi mumoo to kaa
daamaa takumedaa siyaa. Mani-pani yuwa ena-ena daamaa epo enaataa aaukuwagee
naadi kaama maa da uduma daamaa iyawoo, ebo kiwoo siyaa. Mee mokoo miya inii
Wa me maa da mokoo bagee kemaata inii mée ena-ena ukuwageesi naadi inii kaa mée
yadootaata agiyoo kuwa daamaa aaukuwagee siyaa. Inii kisee daamaa aaukuwagee
siwoo naadi kaama inii uduma epa aagaa see dimii kaa epo enaataa daamaa iyawoo,
ebo kiwoo siyaa.

Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doonaa taai naadi menaa

17 Kisee kemaata anii Tuhan pesee kaa ikii omaago ma kisiinaka, mee ko Ogatamee
ewo see bagee okoo me otoopa dimii kaa umiyaa, tuyaa kuwa see see ikii miya eto
kaama wodoo kisee too se umiwoo, toowoo taai.
18 Okoo me dimi gaayaa yuwa kuwa digiyoo. Okoo dimi taa, dimi eboo see bagee
kemaata okoo Ogatamee Wa me daamaa mée tuyaabuu siyaa menaa kuwa ewo see
bagee yuwa.
19 Okoo me 'Anii pedeo ukuwayaa yoka ipiipi diipa' see dimii mee taa kedaa
seta kemaata okoo se-pedeo, we-pedeo ukuwaano see naadi okoo ekaato otoopa
ekegatagaa segee siyaa. Okoo otoopa aadoonaa segee naadi kaama okoo me pedeo
ou dimi-pami kuwa eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Kiya kuwa iyee kuwa ikii Kristus kaa kitopeta menaa yuwa doodoo taa.

4:11 1Kor 12:27-28 **4:17** 1Pet 4:3

21 Mikee, ikii kuwa Yesus kaa menaa kuwa daamaa yeemaamea. Waa mikee kisee
Mée, Waa kisee iyee, see menaa kuwa ikii daamaa kitupimaamea.
22 Kuwa kitopeta menaa kuwa ko kisee: Ikii me idukaa iyee-payee kuwa beamaata
tameepeasii. Kuwa iyee kuwa ko mée me pedeo ou dimii kuwa me okoo deebaa naadi
kaama dimi mena pedeo kedaa siwoo siyaa. Ikii kuwa iyee kuwa beamaata kaama
23 ikii me dimi menaa da ma, ikii me dimi gaayaa yuwa ma kuwa daamaa gipii
kikiyaabuu segeesi naadi
24 gipii see iyee mee maatagaai. Mee iyee mee ko Ogatamee Wa me iyee doodoo ikii
kaa kiogaataata. Waa see see ikii miya mikee menaa doodoo dimi topoo, pedeo see
taa, kisee daamaa wiginiwoo, umiwoosea naadi kiogaataata iyee da mee. Ikii kisee
menaa kuwa daamaa kitupimaamea.
25 Kuwa me kaama makapaa menaa aasee siyaa kuwa ekeasii. Inii mée ena-ena
kutuu ena too too mée kiyaata bagee yuwa kemaata ikii mée gakata mikee menaa
kuwa too aasee taai.
26 Ikii kagoo dimii miyu ko pedeo se ukuwaai. Kagoo kuwa kenoo to seomaano see
koo taaki yoo too se ekeata taa kiyaai.
27 Kagoo kuwa se taa kiyaayu ko Iblis meeno etaa da yamasiyaa yoka gaai.
28 Oma maseekee bagee gaayu ko eto kaama wodoo oma se masii. Waa ekaato wa
me yagaa da me daamaa ukuwayaa agiyoo yuwa kuwa too ukuwagee taano daamaa.
Wa me masiyaa agiyoo yuwa noonaa okoo agiyoo tapoo omegee see bagee yuwa
paagoo wudiino see naadi waa agiyoo ukuwagee taano daamaa.
29 Pedeo yawegaa-wegaa see menaa kuwa ikii ebeawee kaama se peeyaai. Yeekee
bagee yuwa okoo dimi mena daamaa pesee ma iyawoosi naadi menaa kuwa
eewegaai. Okoo me kisee yiino daamaa, kisee yiino gaano pedeo see menaa kuwa
daamaa eewegaai. Okoo daamaa dimii, daamaa menaa kuwa yamiyaasi naadi menaa
kuwa too eewegaai.
30 Ogatamee Wa me Roh Kudus mee ikii me Waa dimi boodi kiyaakee se. Roh mee
ko ikii Ogatamee me bagee yuwa ii see kuwa nekeensea naadi kineeta Mée mee.
Ikii Roh ma daamaa umiwoo, toowookea kuwa kisee too wodopasi daba kidaagimaa
peeyaatagi naagoo too yoka Roh mee dimi gaagaa se siyaai.
31 Eto ko ikii nugi-nugi see dimii ma, kagoo ebo see dimii ma, aakago-maakago,
aawisi-maawisi, aabade-maabade, kisee aabee-bee see dimii kuwa uduma ikii
tameepeasii.
32 Ikii dapuu see dimii ma, epa see dimii ma kuwa daamaa aagaa siwoo taai.
Ogatamee me Kristus doodoo ikii me pedeo yuwa epa kiekeata see see ikii me miya
kisee epa aaekee siwoo taai.

5

Awee yaato umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Ikii ko Ogatamee me kisee esee kiepa see yogaa yuwa kemaata Wa me iyee mee
ikii miya doonaa siwoo taai,
2 bedaa epa see dimii mee miya doonaa siwoo taai. Mee ko Ogatamee paagoo kupi-
manee siyaa agiyoo daamaa wunu peeyaa see see mokoo Kristus Waa miya inii mée
epa kaa Waa ekaato mée yaekegataata. Kisee kemaata ikii miya mée epa see dimii
mee kaa umiwoo, toowoo taai.
3 Ikii ko Ogatamee me daamaa wa too kiwigintaata bagee kemaata tobaaka, otoopa
api doonaa, paayogaa doonaa, kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa uduma ikii

4:22 Rom 12:2, 13:14, Kol 3:9-10 **4:27** Yak 1:19-20, 4:7 **4:32** Mat 18:32-35, Kol 3:12-13 **5:2** Yoh 15:12-13, Gal 2:20, 1Yoh 2:6

peenaa ma se dogaai. Mée me ikii kisee dimii agoo see bagee yuwa see kidiino ko pedeo.
4 Bedaa yiino ego weda kiyaa menaa ma, dimi taa see bagee me wegaa-wegaa menaa ma, otoopa ebaa-ebaa see menaa ma kuwa uduma ikii peenaa ma wegaano ko pedeo. Kuwa menaa wegaakee se kiya Ogatamee kiiboo, paamee see menaa maamaa wegagee taai.
5 Ikii daamaa nekeenii: okoo tobaaka, otoopa aadoona-maadoona, kepe ou, agiyoo ou, kisee bagee kuwa okoo uduma Kristus ma, Ogatamee ma Ekea too ebo mée eetootagea naagoo okoo se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa miya peenaa ma se masiitagea. Mee kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ko makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo yoka daamaa nekeenii.
6 Mée me otoopa imi taa see menaa kuwa me ikii kideebaa taapea yoka gaai. Okoo Ogatamee Wa me menaa si yayeetaa see bagee yuwa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo kaa yamiyaatagi.
7 Kisee kaata kemaata okoo me ukuwanaa, peenaa siyaa yuwa kuwa ikii ma epo enaataa se.
8 Mikee, ikii miya idukaa digiyoo yiba toogee seta kiya eto ko ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama awee yaato peanta toogee see bagee yuwa. Ikii kisee bagee kemaata awee yaato too daamaa umiwoo, toowoo taai.
9 Awee yaato umiwoo, toowoo naadi kaama ekadaa siyaa poo kuwa ko daamaa, topoo, mikee menaa doodoo ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa.
10 Ikii Tuhan me ede kiyaa agiyoo kuwa maagiyoo, maagiyoo, kisee daamaa gaagaa naadi ipi kaai.
11 Okoo digiyoo yaato otoopa ukuwagee see bagee kuwa okoo daamaa poo se ekayaa yoka ikii miya okoo ma epo enaataa se ukuwaai. Kuwa agiyoo kuwa pedeo too ii see kuwa nekeensi naadi kuwa agiyoo awee da kaa kiyaai.
12 Okoo me koogo ukuwagee siyaa agiyoo kisee-kisee see menaa kuwa aasee taano pedeo. Asiyaa mée to me ego weda kaapa naadi se wegayaa.
13 Kiya agoo da wogaamaata kaama kuwa okoo me ukuwayaa, peeyaa agiyoo kuwa uduma awee da kaa kiyaa.
14 Kuwa me kemaata wegayaa menaa ena ko kisee:
"Ei, aa toomoo ometaa see mée to mee anoogii.
Aa boota kaama aya andoo pooi.
Kristus Wa me agoo da a kaa kawogaamagaapi yoka" see menaa mee wegayaa.*
15 Kisee kemaata ikii me umiino, toono kuwa ipiipi dii. Dimi ewo see bagee yuwa see see mokoo se kiya dimi ipi see bagee mokoo daamaa umiwoo, toowoo taai.
16 Eto mee begaa kaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa eebaa kedaaka yoka ikii daamaa agiyoo ukuwaano etaa da agoo kiyaa kaboo daamaa agiyoo ukuwaai.
17 Ikii dimi taa see bagee yuwa see see se kiya Tuhan Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa daamaa ipi kaai, daamaa nekeenii.
18 Ikii anggur poo uwoo noomaata kaama boomaga-baamaga see se. Kuwa uwoo kuwa me pedeo ou dimii mee ebo kedaa siyaa yoka kuwa se kiya Roh mee ikii yiba pudii siyaai.†
19 Ikii kisee daamaa pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama mazmur menaa ma, yaapaagee see menaa ma, Roh me inii yaayaasi naadi mée manta menaa kuwa ma

---

5:5 1Kor 6:9-10, Gal 5:19-21 **5:8** Yoh 12:35, Kol 1:12-14 **5:10** Rom 12:2 **5:13** Yoh 3:19-20 * **5:14** "Toomoo ometaa see mée to" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi mena digiyoo see mée to ebea-ebea. "Aa boota kaama aya andoo pooi" see menaa mee gaayu ko mee idukaa iyee mee boota yoka ekeata gipii see iyee mee kaa too umiwoo, toowoo taai naadi ebea-ebea. † **5:18** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh me ikii pudii siyaai. Mee ko Roh me Ogatamee Wa me iyee, Wa me pesee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi menaa mee.

aawegaa siwoo taai. Esee dimi menaa da kaa maamaa ede ma, ede ma Tuhan paagoo yaayaa segee siwoo taai.
20 Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kaa inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa ekaa yiba Nagamee Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa se daata kisee too asegee siwoo taai.
21 Bedaa ikii Kristus Wa too ebo, Wa too weda see dimii mee kaa ikii ekaato dimi peedi aaekee siwoo taai.

Ekea bogaa kaa tupiyaa menaa

22 Ikii api yuwa gaayu ko ikii Tuhan paagoo ekaato dimi peedi ekee segee siyaa see see paimee paagoo miya ekaato dimi peedi ekee taai.
23 Mee ko Kristus mee Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma me mumoo to see see paimee miya wa me apii to me mumoo to. Kristus Waa mikee gaayaa bagee kuwa ko Wa me maa to mokoo, bedaa Waa ko okoo daba daagimaa peeyaano Mée.
24 Kisee kemaata Kristus mikee gaayaa bagee yuwa okoo Wa paagoo ekaato dimi peedi ekee segee see see mokoo ikii api yuwa miya agiyoo-pagiyoo kuwa uduma yiba a me pai to paagoo ekaato dimi peedi ekee segee taai.
25 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai. Kristus me Waa mikee gaata bagee yuwa epa kaa Waa ekaato okoo kaa yaekegataata mokoo see see ikii me apii miya daamaa epa kaai.
26 Mee ko Kristus Wa me menaa kuwa me inii daamaa uwo mée yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa too mée wigintaata.
27 Inii Waa mikee gaata bagee yuwa kisee daamaa mée wigintaata kaama inii esee daamaa too, pedeo taa, mena taa, kisee ena ma taa kaa Wa paagoo mée miyaano see naadi Waa ekaato mée yaekegataata.‡
28 Mee mokoo pai yuwa miya kisee. Paimee me waa ekaato maa to epa kiwoo, deewoo siyaa see see wa me apii to mee miya epa kaano gaano pedeo. Wa me apii to epa kiyaa see mée to mee ko waa ekaato miya epa kiyaa mokoo.
29 Mikee, waa ekaato maa to be see bagee ena ma taa. Waa ekaato maa to mee daamaa munitaa, daamaa deetaa segee siyaa, Kristus me Waa mikee gaayaa bagee yuwa kaa daamaa yaukuwagee siyaa see see.
30 Mee ko inii Wa me maa to kaa takumeta agiyoo mokoo bagee kemaata Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwagee siwoo see.
31 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa" see menaa ebeamaata.
32 Mee menaa mee ko ebo menaa, idukaa kaama manii to awee da kaa kiyaano taa menaa. Mena manii to mee ko inii Kristus mikee gaayaa bagee yuwa kaa menaa, Waa ma aagadi-maagadi naadi toowoo siyaa menaa mee. Anii kuwa kaa menaa kisetaaka.
33 Bedaa mee menaa mee ikii ekea bogaa kaa miya kisetaaka. Mee ko ikii mée gakata aa ekaato epa kiwoo siyaa see see mokoo a me apii to mee miya kisee epa kiwoo taai. Bedaa apii to mee miya wa me pai to ebo ekee siwoo taai naadi kisega.

6

Mée okoo tukuguu to kaa tupiyaa menaa

5:22 1Pet 3:1-6 **5:25** Kol 3:19, 1Pet 3:7 **5:27** Why 19:7 ‡ **5:27** Yesus mikee gaata bagee uduma ko Wa me apii to mokoo. Mée me api goeyaa-goeyaa see see mokoo Yesus me inii pedeo taa kaa Wa paagoo mée miyaano see naadi Waa ekaato inii kaa mée yaekegataata kaama mée yaboota. Paimee miya kisee wa me apii to esee epa kaa waa ekaato wa me apii to kaa yaekegataasi naadi ebea-ebea menaa mee. **5:31** Kej 2:24

1 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii Tuhan me menaa yayeegeekea see see ikii me okonaka
me kisiyaa menaa kuwa miya daamaa yayeewoo taai. Ikii kisee ukuwaano daamaa.
2 Idukaa Ogatamee me "Ikii kisee-kisee ukuwaai. Ikii kisee ukuwagee siyu ko Anii
kisee-kisee kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see mée aseta menaa kuwa petamanii
mee mee ko kisee: "Agaataagi ma, abaayo ma kuwa ebo ekee siwoo taai.
3 A me ekea kisee ebo ekee siwoo siyu ko aa daamaa ede ma toogee taape, aa magaa
da kaa eebaa umiwoo, toowoo taape" see aseta menaa mee.
4 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa kuwa kagoo ebo kiyaakee se kiya okoo
peedi kaa kaama Tuhan me menaa daamaa ase-manee, daamaa tupi-manee, kisee
daamaa muniwoo taai.

Hamba kiyaata bagee yuwa ma, okoo epoo bagee yuwa ma okoo kaa tupiyaa menaa

5 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii Kristus me menaa daamaa
yayeewookea see see ikii magaa da kaa epoo mée wa me kisiyaa menaa uduma miya
weda ma, ebo ekee see dimii ma daamaa yayeewoo taai.
6 Okoo me emaa kiwugiyaa kaboo too yaukuwaakee se. 'Wa me nadeetaaki yoka
waa ede kisi naadi yaukuwaapa' see dimii mee se. Kiya ikii Kristus me agiyoo daamaa
yaokagee siyaa see see ikii okoo me agiyoo kuwa miya 'Ogatamee me gaata-gaata
doodoo yaukuwaanaka' see dimii mee kaa omaago ma daamaa yaokagee taai.
7 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa ko 'Anii Tuhan Wa me agiyoo yaokagee
taaka mokoo yoka' see dimii mee kaa okoo me agiyoo miya daamaa ede ma yaokagee
taai, mée me agiyoo yaokagee siyaa see see mokoo too se.
8 Mee ko mée gakata, hamba kiyaata bagee yuwa miya, apanaa kisee kiyaano taa
bagee yuwa miya Tuhan me okoo mée gakata daamaa agiyoo ukuwagee setaa to
mokoo da maniipi, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa yaokagee taai.
9 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo bagee ikii gaayu ko ikii me
Eboo ma, okoo me Eboo ma ena mee too, Waa epoo to wodoo tupi, see kuwa ikii
miya ipi yoka daamaa nekeenii. Inii ebo, peedi uduma Ogatamee me mée epa, inii
uduma endagii see mée deetaa see yoka hamba kiyaata bagee yuwa kuwa ikii me
okoo daamaa dimii kaa too asiwoo taai, omaago ma wedaasi naadi menaa aseekee
se.

Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba, peedi kiyaasi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea menaa

10 Ni me wodopasi yaato kisiinaka menaa mee ko kisee: Ikii Tuhan ma aagadi-
maagadi naadi Wa me pesee da me daamaa pesee kikiyaata kaama umiwoo, toowoo
taai.
11 Yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Ogatamee me
ikii kineeta yoka maatagaai. Iblis me dimi ipi kaa kideebaa seta pedeo kikiyaano
see agiyoo kuwa ikii makii taa, waa wisiniwoosea naadi kuwa Ogatamee me kineeta
agiyoo kuwa maanaa siwoo taai.
12 Mee ko inii ma yape masiyaa bagee kuwa tadaa agoo, mogee agoo see bagee kuwa
se kiya pesee yago agiyoo yuwa ma, magaa da kaa digiyoo yaato ebo-ebo yuwa ma,
epoo to yaato pedeo yago agiyoo yuwa ma, kisee agiyoo kuwa ma inii aawisi-maawisi
segeekea.
13 Kisee kemaata Ogatamee me kuwa pedeo agiyoo toopusi naadi kineeta agiyoo
kuwa maatagaa taai. Ikii kisee daamaa ipiipii semaata kaama pedeo agiyoo miyaa
naagoo ikii me kuwa uduma daamaa wisintagaa taapea, ikii daamaa yiinaageeta
koogo se makii taapea.

6:1 Kol 3:20-25 **6:2** Kel 20:12 **6:9** Kol 4:1 **6:11** Rom 13:11-13, 1Tes 5:8

14 Kisee kemaata eto ko kuwa agiyoo kuwa maataata kaama daamaa makii taa
see kaa toowoo taai, kuwa ko kisee: Epmoonee da yupigapii da taa daamaa maayaa
mokoo ikii mikee menaa mee daamaa maatagaai. Bedaa ikigii to kaa toopusi naadi
agiyoo da mee maayaa mokoo Ogatamee Wa me mikee, topoo see kikiyaata dimii mee
daamaa maataata kaama se makii siwoo taai. 15 Kiyoo kaama bado doko maayaa
mokoo Yesus me mée tomaa Ogatamee ma emee-emeesi naadi doometa menaa kuwa
mée paagoo eeweganaa taapa dimii mee miya maataata doonaa taai.
16 Bedaa yagaa da kaa toopusi naadi agiyoo da mee masegeeta doonaa siyaa mokoo
ikii me umiyaa, tuyaa yiba uduma Yesus mikee nao see gaawoo siyaa dimii mee
daamaa maataata kaama se makii siwoo taai. Ikii me mikee gaano dimii mee me
pedeo yago mée Iblis wa me biyaa mapedaa kuwa uduma yadeeyaayaa.
17 Kiyoo kaama mumoo to kaa toopusi naadi agiyoo da mee masegeeta maanaa
siyaa mokoo 'Yesus mee anii daba nadaagimaa peeyaano Mée nao' see dimii mee
maataata doonaa taai. Bedaa ikii Roh Wa me mowai mee masegeeta doonaa taai.
Mee mowai mee ko Ogatamee me menaa mee.
Ikii kuwa dimii, kuwa menaa kuwa uduma maataata doonaa siwooka too
18 sembahyang siwoo taai. Ikii Roh ma aagadi-maagadi naadi sembahyang se daata
maamaa asegee, maamaa idimegee siwoo taai. Ikii kisee too se ekeata maamaa ipiipi
nekeenta kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma kaa sembahyang yasegee
siwoo taai.
19 Ani kaa miya anii mena eewegayaa kaboo Ogatamee me kisee wegaai, kisee
wegaai see menaa kuwa daamaa nase-maneesi naadi sembahyang nasegee taai. Anii
Kristus me doometa menaa yuwa, idukaa mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa
kuwa anii uu ma eeweganaasi naadi sembahyang nasegee taai.
20 Anii kuwa menaa eeweganaa see mée kemaata digiyoo ee yiba nadogeamaata
totaaka. Anii kuwa menaa uu ma eewegaano gaano pedeo yoka anii kisee eewegasi
naadi ikii sembahyang nasegee taai.

Wodopasi menaa

21 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me doodoota ikii paagoo
kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena kenaa bagee, inii me epa see mée, Tuhan me
agiyoo se ekeata daamaa yaokagee see mée. Nakaayoo kaama menaa uduma wa me
keipi kiyaapi.
22 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii paagoo kaama menaa kuwa
ikii ipi kesea naadi miya, bedaa ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa menaa kuwa
kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.
23 Nagamee Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me ikii Yesus mikee gaayaa
bagee uduma daamaa aaemee-emee kisiyaayaa dimii mee ma, epa dimii ma, mikee
gaano dimii ma kuwa maamaa kineesi naadi kiasega.
24 Ikii me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee se daata kisee too epa kiwoo see
bagee kuwa uduma Ogatamee me epaa mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasega. Kiyoo too.

6:16 1Pet 5:8-9, 1Yoh 5:4-5 **6:17** Ibr 4:12 **6:18** Kol 4:2, 1Tes 5:17, 1Pet 4:7

Pilipi
Paulus me Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaki too ebeamaata kapogee. Paulus mee idukaa Parisi kaa mée kiya Yesus mikee gaata kaama wodoo Wa me menaa too yadoonaa seta. Wa me menaa yadoonaa naadi kaama Pilipi magaa kaa bagee paagoo eewegata. Kiyoo wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 16:12-40 yiba topa. Paulus waa apanaa magaa kaa peenaa, weganaa naadi kaama Yesus me menaa be see bagee yuwa me Roma magaa kaa digiyoo ee yiba dogeamaata. Waa digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa Paulus wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee kuwa sikii ye, taa ye naadi kepe manemea. Kuwa me kemaata Paulus me paamee see menaa asiino see naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Pilipi magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo yoka gaai naadi menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee okoo me ukuwawookea see see" see menaa weganaa seta. Kiya Yesus yaato bagee kaano kuwa ko kado ponee daapeata kemaata se, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi yaebeamaata menaa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa ma, paamee dimii ma sembahyang menaa ma
1:12-26 Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa
1:27–2:18 Yesus mikee gaata bagee yuwa Waa see see daamaa umiwoosi naadi menaa
2:19-30 Timotius ma, Epaproditus ma ekea kaa yaapaagee seta menaa
3:1–4:9 Koopoo see menaa gaamaasi naadi menaa ma, wodopasi tupiino menaa ma
4:10-20 Neeta agiyoo kuwa me kiiboo, paamee aseta menaa
4:21-23 Wodopasi menaa

1 Kristus Yesus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ko Paulus ma, Timotius ma wiya
enaa me Pilipi magaa kaa ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi daamaa
wa too kiwigintaata bagee yuwa uduma paagoo mee kapogee mee kiebeage, bedaa
ikii Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa
see bagee yuwa ma ikii uduma paagoo kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo
adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me paamee dimii ma sembahyang seta menaa

3 Ani me ikii kineke-nekee siyaa kaboo uduma ni me Eboo Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee see kiasegeeka.
4 Ni me ikii kaa sembahyang menaa kuwa uduma esee ede ma, ede ma kiasegeeka.
5 Kuwa ko anii idukaa petamanii kaama eto too kuwa Yesus me doometa menaa
kuwa yaweganaa siwoo siyaa yiba ikii me nadeegee, epo niiukuwagee siwookea kuwa
kaa anii Ogatamee kiiboo, paamee dimii mee esee ebo.
6 Idukaa Ogatamee me ikii yiba petamanii daamaa kikiyaabuu seta yuwa kuwa
Wa me daamaa-daamaa kikiyaabuu siwoo taapi, kisee too Kristus Yesus wiyaagoo

meetagi yoo too, kuwa Wa me mikee kisee kiukuwawoo taapi ii see kuwa ani me
kisee kigaaga.
7 Anii kisee ikii uduma kigaaga mee ko ni me kiepa dimii mee mikee ebo kemaata
kisee kigaano daamaa. Mikee, anii digiyoo ee yiba toomuu taaka too miya ikii
me naekeasiino taa, bedaa anii okoo Yesus me doometa menaa yuwa wisineekee
bagee yuwa paagoo mikee gaasi naadi daamaa ipiipi see eewegataaka too miya ikii
nagaabuu taano taa. Ogatamee me mée epa dimii mee ikii paagoo miya topa kemaata
ikii me kisee too anii nadeegeekea.
8 Kristus Yesus me mée epa kuwa see see anii miya ikii uduma epa kigaaga, ikii ma
epo kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Anii kisee kigaaga kuwa makapaa se, mikee,
Ogatamee me miya kisee naipi.
9 Anii sembahyang kiasegee see menaa kuwa ko kisee: Ikii me epa dimii mee ebo
kiwoo naadi kaama mikee menaa ipi see dimii ma, pedeo menaa wigineano ipi see
dimii ma kuwa ikii kaa eebaa kiwoosea naadi kiasegeeka.
10 Kuwa dimii ikii kaa eebaa kiwoo naadi kaama ikii me "Kuwa mikee, kuwa
daamaa" see ipiipi wiginiwoo, kisee too Kristus wiyaagoo meetagi naagoo ikii esee
daamaa dimii too, pedeo taa see bagee ii see kideesi naadi kiasegeeka.
11 Bedaa ikii Yesus Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii dimi topoo see
kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo, daamaa poo yaekawoo, ikii kisee umiwoo, toowoo
see kaa mée me Ogatamee ebo ekee, yaapaageesi naadi kiasegeeka.

Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena ipi kikiyaanaka, mee ko ni kaa ukuwaandaa
seta agiyoo yuwa kuwa pedeo too see se. Anii nakaayoo digiyoo ee yiba toogeeka
too Yesus me doometa menaa peneata bagee eebaa kedaa segeekea yoka daamaa see
gaaga.
13 Anii Kristus yaato bagee kemaata kaama nakaayoo natameamaamea see kuwa
mée uduma naipi kegea. Nakaayoo magaa da kaa tookee eboo wa me ee yadiitoo taa
see bagee yuwa ma, apanaa bagee eebaa miya okoo me kisee nanekeenegea.
14 Anii nakaayoo digiyoo ee yiba toogeeka kuwa me mee magaa kaa Tuhan mikee
gaayaa bagee okoo mée eebaa miya uu kegea.* Okoo Wa kaa too dimi maataata
kaama Ogatamee me menaa weda taa ma yaweganaakea.
15 Okoo mikee kisee yaweganaakea kiya mée noonaa me nakagoo kegea, okoo me
'Anii eboo mee too miya' see dimii kaa Kristus kaa menaa eewegananaakea. Kisee dimii
bagee yuwa agoo kiya mée noonaa daamaa dimii kaa eewegananaakea.
16 Daamaa dimii kaa mena eewegananaa see bagee kuwa gaayu ko anii Yesus me
doometa menaa wisineekee bagee paagoo ipiipi see ase-maneesi naadi Ogatamee me
nakaayoo tuyaagi ii see nanekeenegea. Okoo me anii naepa kaa Yesus kaa menaa
yaweganaa see bagee yuwa.
17 Nakagoo kegea bagee kuwa gaayu ko okoo Kristus mee too ebo ekeasiino see
naadi mena weganaakea kuwa se kiya okoo ekaato ebo ekeasiino see naadi weganaa
see bagee yuwa. Okoo obeegea bagee eebaa kemaata okoo me anii gaagaa ebo see
dimii ni kaa namiyaano see naadi eewegananaakea.†

1:6 1Tes 5:23-24 **1:9** 1Tes 3:12-13 * **1:14** Mee magaa kaa Tuhan mikee gaayaa bagee uu kegea see mee ko Tuhan Waa Paulus ma daamaa enaataa eetoogeeki kemaata okoo miya Tuhan ma naatoogee taapi yoka naadi dimi uu kedaakea, mée me kisee nakoo taapea miya Wa me menaa yaweganaa taapa, see dimii gaagea see mee. † **1:17** "Okoo me anii gaagaa ebo see dimii ni kaa namiyaano see naadi yaweganaakea" see menaa mee ko Paulus me 'Anii digiyoo ee yiba toogeeka kiya okoo mena daba weganaa naadi mée eebaa okoo sekaataa peegea yaai' see dimii mee wa kaa yamiyaano see kiya kisee dimii mee Paulus waa taa naadi kaama ebeata menaa mee.

18 Kiya maa agiyoo se. Mée noonaa mikee see dimii kaa eeweganaakea, noonaa
ebo poga-poga see dimii kaa eeweganaakea. Kisee kiya Kristus kaa menaa kuwa
eeweganaakea yoka anii ede kega. Mikee, anii kisee too ede kegeeka.
19 Mee ko anii digiyoo ee yiba pedeo totaaka kiya ikii me ni kaa sembahyang
nasegeekea kuwa kaa miya, bedaa Yesus Kristus me Roh mee naatoogeeki kuwa kaa
miya anii daamaa kaapa, daba daagimaa poopa see kuwa anii ipi yoka anii kisee too
ede kiwooka.
20 Idukaa kaama eto too anii Kristus ebo ekee siwooka see see, bedaa eto kaama
wodoo miya anii ego weda see taa, uu see dimii mee too ebo. Anii tuyaa miya, booyaa
miya koosi, ni kaa naukuwaaniyaabuu segee siyaa yuwa doodoo Kristus mee too ebo
ekee siwooka naaki ou see dimii mee too gaawooka.
21 Anii toopa miya Kristus mee too ebo ekee siwoo siyaa, bedaa anii booyaa miya
daamaa.
22 Kisee anii omegee, toogee siyu ko daamaa agiyoo yaukuwawoo siyaa yoka anii
toono too daamaa ye, bogaano too daamaa ye, kamee? Anii ewo.
23 Ekea paaya daamaa yoka anii dimi wiya agoo. Anii boomaata kaama Kristus
paagoo Waa ma epo enaataa toono mee esee daamaa, ede
24 kiya anii magaa da kaa ikii ma epo enaataa kiitodogaano kuwa daamaa, gaano
pedeo.
25 Anii kisee nekeenega yoka anii moga se boota ikii me Yesus mikee gaano dimii
mee ede ma, ede ma pesee kiwoosea naadi anii ikii uduma paagoo kiitoowoo taapa
ii see gaaga.
26 Bedaa anii ikii paagoo kiitoowoo taapa kuwa kaa miya ikii me Kristus Yesus ede
ma yaapaagee see dimii mee ebo kaapea.

Wisineekee bagee paagoo ena dimii, ena menaa kaa makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

27 Anii maamaa kisiino ko: Ikii me umiino, toono kuwa Kristus Wa me doometa
menaa kuwa doodoo umiwoo taai. Ikii kisee umiwoo, toowoo siyu ko anii pee-kidiipa
kaapa miya, ikii kaa menaa yuwa doodoota ni paagoo me-nasiipea kaapa miya ikii
ena dimii, ena menaa kaa Wa me doometa menaa kuwa too peneata makii taa see
kaa epo enaataa omaago ma doowookea ii see kuwa kinekeeniipa.
28 Kuwa ikii kiwisintagaa segee see bagee kuwa ikii peenaa ma se wedaai. Ikii me
kuwa bagee weda taa see dimii mee me kuwa bagee yuwa me 'Yaai, Ogatamee me
inii pedeo mée kiyaatagi' see kuwa nekeeniipea, bedaa Wa me ikii daba kidaagimaa
peeyaatagi ii see kuwa miya nekeeniipea, ekea paaya Wa me yaukuwaatagi agiyoo ii
see kuwa nekeeniipea.
29 Mikee, Kristus mee ogo peesi naadi Waa mikee gaawoo see dimii mee too ikii kaa
kidootaata se kiya mée me ikii ae-wae kisiyaabuu siyaa agiyoo kuwa miya.
30 Kuwa ikii eto ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa anii miya kisee ae-wae, gaagaa
segeeka. Mee ko idukaa anii kiitoogee seta kaboo mée me kisee nawisinegee seta
yuwa kuwa ikii me nadeemea, bedaa eto miya anii nakaayoo kaama kisee ae-wae
segeeka see kuwa ikii me nayeegea.

2

Kristus Wa me dimii masisi naadi menaa

1 Ikii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi dimi mena daamaa pesee kikiyaata
bagee yuwa, ikii Wa me mée epa dimii mee me daamaa dimi kiasimiyaata bagee
yuwa, ikii Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see bagee yuwa, ikii
dimi dapuu, dimi epa aagaa siyaa bagee yuwa.

1:21 Kis 20:23-24, Rom 14:8, 2Kor 5:8-9 **1:29** Yoh 15:20, 1Tes 3:3, 2Tim 3:12, 1Pet 2:21

2 Ikii kisee kikiyaata bagee yuwa yoka ikii ena dimii, ena menaa see kaa epa aagaa
naadi kaama dimi aagadi-maagadi siwoo taai. Ikii kisee ukuwawoo siyu ko ni me ede
dimii mee pudii eebaa nasiyaapea.
3 'Ni too ebo, ni too ipi' see dimii mee se gaai. Ikii ekaato peedi ekeata kaama
apanaa bagee yuwa paagoo 'Anii peedi, waa ebo' kisee aagaa siwoo taai.
4 Ikii mée gakata 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see dimii mee se, apanaa bagee
me gaayaa-gaayaa kuwa miya aayee taai.
5 Kristus Yesus Wa me dimii mee ikii miya masiino gaano pedeo, mee ko kisee:
6 Waa ko Ogatamee ma Ekea ena keenda, ena keenda, Ogatamee ma endagii kiya
Wa paagoo ebo too umiwoo, toowoo taano too dimii mee gaano taa kemaata
7 mee dimii ekeata mée ena mokoo,
agiyoo yaokagee see mée ena mokoo keta.
8 Mée ena keta kaama Waa ekaato dimi peedi kiyaata
Ogatamee me gaata-gaata dimii too yaukuwawoo naadi kaama boota,
piya bokoo to kaa paku wugitaata boota.
9 Kisee kemaata Ogatamee me Waa esee ebo ekeata kaama
asii-sege wodoo asii-sege see ebo ekaa yago Mée kiyaata,
10 se-bagee, we-bagee uduma me Waa ebo ekee siwoosi naadi kisee yakiyaata.
Epoo to wodoo topea yuwa miya, magaa da kaa topea yuwa miya, maga miyoo
topea yuwa miya uduma
ebo ekaa yago Mée Yesus paagoo kagu sibumedaa naadi
11 Yesus Kristus Waa mée uduma epoo Mée ii see wegaatagea,
kisee Nagamee Ogatamee yaapaagee see kaa wegaatagea.

Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo, yaukuwawoosi naadi menaa

12 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee
see dimii kaa Wa me menaa esee yayeewoo, yaukuwawoo taai. Ikii ko Wa me daba
kidaagimaa peeyaatagi bagee yuwa kemaata kisee yaukuwawoo taai. Anii idukaa ikii
paagoo kiitoogee sema kaboo ikii kisee daamaa yaukuwawoo semea. Eto ko anii ikii
paagoo kiitoono taa kaboo miya daamaa yaukuwawoo, umiwoo taai.
13 Ogatamee mee ko ikii yiba 'Wa me ede gaayaa yuwa too daamaa yaukuwawoo
taapa' see dimii mee kiawitaa see Mée, bedaa Wa me kuwa agiyoo naukuwawoosi
naadi ikii pesee kikiyaabuu taa see Mée yoka daamaa yaukuwawoo taai.
14 Ikii kisiyaa menaa kuwa gaayu ko mena dukumeawee see se, aawisi-maawisi
kuwa miya se kiya uduma yayiino too.
15 Ikii kisee daamaa ukuwagee siyu ko eto mee begaa kaa bagee me ikii kisee bagee
yuwa ii see kidiipea. Ikii okoo dimi koopoo, dimi pedeo see bagee yuwa yupii umiwoo,
toowoo naadi kaama okoo me ikii mikee Ogatamee me yogaa yuwa, pedeo dimii,
pedeo menaa taa, daamaa too umiwoo see bagee yuwa ii see kuwa kinekeeniipea.
Okadee yuwa digiyoo yiba deeyaa-deeyaa mokoo kisee miya ikii mée paagoo ago
kusi-kusii da wogaamaayaa see see bagee kidiipea.
16 Anii idukaa ikii paagoo kana ma, kana ma kitopegee seta kuwa ketaa-ketaa
see kaapa naadi kuwa mée daamaa toowoo siyaabuu taano menaa kuwa daamaa
peneasii. Ikii kisee daamaa peneata umiwoo siyu ko Kristus meetagi naagoo anii ikii
kaa ede ma, ede ma taata.
17 Ikii ko Yesus mikee gaayaa bagee yoka anii esee ede kega, eto koa ko anii booyaa
miya daamaa. Ikii Yesus mikee nao naadi ikii ekaato Ogatamee paagoo ekega-manee
taakea mee ma, bedaa nii ekaato ekegataata kaama mée me napeeyaapea tadaa

---

2:4 Yak 3:13-17 **2:6** Yes 9:5, Yoh 1:14, 8:58, Kol 1:15-16 **2:7** Mat 20:28, 2Kor 8:9, Ibr 2:14-17 **2:9** Mat 26:39, 2Kor 13:4, Ibr 12:2 **2:12** 2Kor 7:1 **2:13** Ibr 13:21 **2:15** Mat 5:14-16

kuwa miya ekea paaya enaataa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo
mokoo. Ikii kisee ekaato ekegataata ede ma, ede ma segeekea kuwa mokoo anii miya
ede ma, ede ma segeeka,
18 bedaa anii ekegataata ede ma, ede ma segeeka kuwa mokoo ikii miya ede ma,
ede ma niisegee taai.

Timotius ma, Epaproditus ma ekea pooi see asiino see naadi menaa

19 Tuhan Yesus mee anii ma enaataa kemaata eebaa se umiipa Timotius mee ikii
paagoo "Mena pe-naayeegii" see asiipa dimii agoo. Ni me omegee, toogee see kaa
menaa kuwa kaa ikii ede kaapea see see ikii me omegee, toogee see kaa menaa kuwa
anii miya yeemaata kaama ede kaano see naadi waa ikii paagoo pooi see asiipa.
20 Apanaa waa see see bagee nakaayoo taa. Anii ma ena dimii see bagee wa too,
bedaa ikii daamaa topea ye naadi kineke-nekee taa see bagee kuwa miya wa too.
21 Apanaa bagee uduma okoo me ede gaayaa-gaayaa kuwa too ou, Yesus Kristus me
ede gaayaa-gaayaa kuwa ou see dimii mee okoo taa, Timotius wa too.
22 Anii Yesus me doometa menaa yaweganaaka too waa miya kana ma, kana ma
naaukuwagee simi. Ekea seepuguu enaataa daamaa eeukuwataa siyaa see see mokoo
waa miya kisee daamaa naaukuwataa see mée to ii see kuwa ikii miya ipi.
23 See kemaata anii daba napeeyaapea ye, se napeeyaapea ye see kuwa ipi keta
kaama anii waa moga ikii paagoo pooi see asiipa.
24 Tuhan me naapoopi ii see gaaga yoka anii miya moga ikii paagoo meeta.
25 Eto kiipaa ko Epaproditus mee, anii naiye-iyeesi naadi ikii me ni paagoo pooi see
naaseta mée mee, waa ikii paagoo bedaa metaki pooi see asiipa gaaga. Waa ko mikee
Yesus yiba ena kenaa bagee, anii ma enaataa agiyoo epo omaago ma naaukuwagee
see mée, makapaa menaa kuwa anii ma epo omaago ma yataa kiyaabuu segee see
mée.
26 Waa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee kigaataaki, bedaa ikii me
Epaproditus waa ikiyoo ebo meanigi nao see menaa kuwa ikii yeegea kuwa kaa wa
me sooi, okoo dimi nagaagaa taakea ye naadi waa dimi mena kigaagaa ebo totaaki.
27 Mikee, waa ikiyoo kaa bogaano see koo simi kiya Ogatamee me epa kaa deegee
simi. Wa too epa gaami se kiya waa booyaa kuwa kaa anii gaagaa dimii mee ebo
kiyaa naadi anii miya epa nagaami.
28 Kisee kemaata anii waa ikii paagoo moga pooi see asiipa dimii mee ebo. Waa ikii
paagoo daamaa peemaata kaama ikii ede ma, ede ma taapea, bedaa ni me gaagaa
dimii mee miya taa kaapa.
29 See kemaata Tuhan yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa badaa aamagaa siyaa
mokoo see see waa miya ikii me daamaa ede ma, ede ma badaa magaai. Waa see see
bagee kuwa ebo ekeasii.
30 Ikii me anii naiye-iyee taano see naadi ni paagoo niitoono taa yoka wa too
naatoogee simi. Mikee, waa ekaato ekegataata Kristus kaa yaukuwaano agiyoo kuwa
anii ma epo eeukuwageeka too bogaano see koo simi yoka waa see see bagee ebo
ekeasii.

3

Yesus mikee gaakee kaa too Ogatamee me inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, mee wodoo menaa ena mee ko kisee: Ikii Tuhan nao naadi
ede ma, ede ma siweei.
Anii idukaa kisema menaa kuwa eto bedaa kiebeanaka. Kiebeano ko kana se kiya
ikii makapaa menaa si yayeesea naadi bedaa kiebeanaka.

2:17 2Tim 4:6

2 Eto ko pedeo kamenoo mokoo bagee kuwa nekeenii. Okoo pedeo agiyoo koo senaa
see bagee yuwa, okoo kado ponee daapeasiino gaano pedeo see weganaa see bagee
yuwa yoka gaai.*
3 Mee ko kado ponee daapeata kemaata Ogatamee me bagee kiyaa see kuwa se kiya
inii ki mikee Ogatamee me bagee yuwa. Inii ki Roh pesee kaa Ogatamee yaapaagee,
ebo ekee taa see bagee. Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ede ma, ede
ma taa see bagee. Israel bagee me tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa kuwa ukuwawoo
siyu too Ogatamee me bagee kiyaa see dimii mee inii taa.
4 Apanaa bagee okoo kuwa tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa kuwa ukuwawookea
kemaata "Ogatamee me aa sikii see nadeegi" see menaa kuwa wegageekea. Okoo me
kisee wegageekea menaa kuwa anii miya wegayaa. Anii kuwa menaa too se kiya anii
sikii see nagaasi naadi menaa maamaa eebaa miya wegayaa. Anii miya kisee menaa
wegayaa kiya pedeo, kuwa menaa uduma anii dookomeega.
5 Kuwa ko anii nakabata yoo kaama wagaagoo to naagoo kado nadaapeata mée.
Anii miya Israel bagee, toma ko Benyamin apaa kaa mée yoka anii esee mikee Ibrani
bagee. Musa me menaa yayiino ko anii Parisi kaa bagee yoka dimi-dimi yayeewoo
seta mée.
6 Bedaa Ni me omaago ma ukuwagee seta agiyoo kuwa gaayu ko idukaa anii
Ogatamee ebo nao naadi Yesus mikee gaata bagee yuwa wegee-wegee segee seta
mée. Musa me menaa gaayu ko kuwa menaa uduma anii sikii. "Mena ena waa
naa aa tuunuu sepe" see kuwa se nawegamaayaa.
7 Idukaa anii kisee mée to yoka anii sikii see dimii gaata kiya eto ko taa. Anii Kristus
kaa too dimi maataata kaama wodoo mee idukaa dimii mee anii taa. Kuwa ni me
ukuwawoo seta agiyoo kuwa uduma anii daamaa nakiyaano iyo yoka imi taa agiyoo
yuwa too see gaaga.
8 Bedaa kuwa agiyoo kuwa too se kiya anii kisee sikii see nakiyaasi naadi dimi
maataa siyaa agiyoo apanaa yuwa uduma miya wisintaaga. Anii epoo Mée Tuhan
Kristus Yesus Waa esee ipi kaano mee too ebo yoka anii Kristus ma aagadime siwoo
taano see naadi kuwa apanaa agiyoo kuwa uduma aii tameekee agiyoo too mokoo
yoka naadi dookomeega.
9 Ogatamee me anii Kristus mikee gaayaa bagee kemaata sikii see nagaasi naadi
anii kuwa apanaa agiyoo uduma wisintaaga. Anii Musa me menaa yuwa deewoo
naadi kaama Ogatamee me anii sikii see nagaakee se kiya Kristus mee mikee nao see
gaakee kaa too Wa me bagee kiyaa.
10 Anii Kristus mee esee ipi kega naaki ou see dimii mee ebo. Waa boota kaama aya
andoo peeyaata pesee da kuwa anii miya kisee napesee kiyaabuu siwooki naaki ou,
bedaa Waa boodi abaata-abaata see see mokoo anii miya kisee Kristus ma aagadi-
maagadi naadi kaama boodi abaaga naaki ou, bedaa Waa ekaato ekegataata mée
yaboota see see mokoo anii miya kisee booga naaki ou.
11 Anii boota kaama daamaa aya andoo napeeyaasi naadi anii kuwa ou dimii yuwa
gaawoo, umiwoo segeeka.
12 Anii Waa esee ipi kega naaki ou, kisee ou dimii apanaa yuwa kuwa miya
gaawoo, umiwoo segeeka kiya eto kiipaa anii kuwa nakimaano taa. Kuwa uduma
anii nakimeta kaama pedeo ena ma taa see mée kega yoka, see menaa kuwa anii se
wegamaayaa. Kisee kiya anii Kristus Yesus Waa esee ipi kega naaki ou see dimii mee
ebo. Ani me Kristus esee ipi kisi naadi Wa me anii napeneata kemaata anii miya Waa
peneata esee ipi kega naaki ou see dimii mee too gaawooka.

---

* **3:2** Kuwa bagee yuwa me weganaa see menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee me ukuwawookea see see. Kisee daapeata kaama Ogatamee me aa sikii see kagaayaa" see menaa weganaakea. **3:3** Rom 2:29, Kol 2:11 **3:6** Kis 8:3 **3:7** Ibr 11:24-26 **3:10** 1Pet 4:13-14

13 Neebee nokaa yuwa, anii kuwa uduma nakimemaata topa see dimii mee anii taa
kiya anii ou gaawoo see dimii mee ena too too, mee ko kisee: Kuwa ni me eto miyoo
ukuwagee seta yuwa kuwa anii emaa okaato se wugitaata anii ikigi yaato too emaa
wugiwoo naadi yiibaga pakadoota
14 Ogatamee me Ni paagoo nameei see nasetaa see yoo kiyoo anii Kristus Yesus mee
peneata ipi ketaa to mokoo da kuwa anii se masega ou dimii mee maamaa gaawoo,
umiwoo, toowoo segeeka.
15 See kemaata inii Kristus mikee ipi see bagee yuwa yoka inii kisee ou see dimii
kuwa niigaawoo, umiwoo taai. Anii kisega menaa kuwa ena waa naa ikii me
"Kisee se" see nagaata kaama apanaa dimii gaayu ko Ogatamee me ikii daamaa
kinekeeniyaapi.
16 Wa too dimii, wa too dimii agoo kiyaa miya inii me idukaa petamanii kaama
eto too daamaa mée tupiwoo siyaa menaa kuwa se ekeata daamaa doowoo, umiwoo
taano gaano pedeo.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa nekeensi naadi menaa

17 Neebee nokaa yuwa, ni me ukuwaa-ukuwaa, umii-umii kuwa ikii miya
ukuwawoo, umiwoo taai. Apanaa bagee miya inii see see daamaa ukuwawoo,
umiwoo taakea yoka ikii miya kisee okoo deeta kaama daamaa ukuwawoo, tupiwoo
taai.
18 Kuwa kisega kuwa ko mée eebaa me Kristus piya bokoo to kaa mée yaboota
menaa kuwa wisintaata kaama otoopa omegee, toogeekea. Kuwa bagee yuwa ikii
nekeensea naadi anii idukaa kaama maamaa kisiwooka, eto miya yege ma kisega.
19 Okoo usiyaato ko pedeo kaatagea. Makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo
okoo me otoopa ou naadi ukuwagee see agiyoo kuwa kaa dimi maawookea. Okoo
naano agiyoo naano dimii too. Okoo me ede ma, ede ma siyaa agiyoo kuwa pedeo,
mée me ukuwaano ego weda kiyaa agiyoo kuwa too. Okoo magaa da kaa agiyoo
kuwa kaa dimi maawoo see bagee yuwa too.
20 Okoo kisee bagee kiya inii gaayu ko inii me toono too magaa mee epoo to wodoo.
Kiyoo kaama inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan Yesus Kristus mee moga
migi naaki ou see dimii kaa diitoo taakea.
21 Waa Pesee Wodoo Pesee see Mée yoka Waa meemaata kaama inii me dabaa see
maa kuwa Wa me asii-sege see maa to mee see see inii daamaa mée kiyaabuu taatagi.

4

1 See kemaata neebee nokaa yuwa, ni me epa see bagee yuwa, anii kineke-nekee
naadi kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Ikii ko anii dimi wikii-wikii nasiyaabuu taa
see bagee yuwa, mumo kaa onee masiyaa see see anii ikii kaa ede ma, ede ma segeeka.
Eto ko kuwa kiebeaga menaa kuwa daamaa peneata Tuhan ma dimi aagadi-maagadi
naadi makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

2 Eto ko ani me Euodia ma, Sintike ma ekea paagoo maamaa kisiino menaa mee ko
"Ekea Tuhan yiba ena kenagaa see apii yoka ena dimii, ena menaa kaa kesea" naadi
kisega.
3 Bedaa anii ma enaataa agiyoo daamaa naaukuwagee see mée Sunsugos aa miya
kasiino ko "Kuwa apii wiya ekea me aawisi-maawisi segeekea kuwa ekeasi naadi
daamaa pe-eewegaai" see kasega. Mikee, idukaa Klemen mee ma, apanaa bagee miya
anii ma enaataa Yesus me doometa menaa yaweganaa semea kaboo kuwa apii wiya
miya kana ma agiyoo epo enaataa mée eeukuwagee semea. Okoo kuwa bagee uduma

3:14 Luk 9:62, 1Kor 9:24-27, 2Tim 4:7-8 **3:19** Rom 8:5-6, Kol 3:1-4 **3:20** Tit 2:13, 1Yoh 3:2

Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee da
kaa okoo ekaa yuwa miya yamaata bagee yuwa.
4 Eto ko ikii Tuhan nao naadi ede ma, ede ma siwoo siweei! Bedaa anii kaagaa ena
ma ikii ede ma, ede ma siwoo siweei see kisega.
5 Ikii me koogo adumeta dimii kuwa mée uduma kideesi yoka kisee umiwoo taai.
Tuhan meeno mee ekaapa.
6 Ikii me umiyaa, tuyaa yiba uduma dimi se gaagaa taai, dimi se abaai. Kuwa dimii
ekeata ikii me gaagaa siyaa yuwa uduma Ogatamee ase-manee segee taai, kiiboo,
paamee see dimii kaa idimegee taai.
7 Ikii kisee ukuwagee naadi kaama Ogatamee me kuwa gaagaa siyaa dimii yuwa
kitaa kiyaata kaama daamaa koogo adumeta dimii mee kiniipi. Mee dimii mee mée
tomaa se nekeenegea. Ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii
dimi mena koogo kituyaapi, bedaa ikii me dimi gaayaa yuwa miya kitaamegee siwoo
taapi.
8 Neebee nokaa yuwa, wodopasi menaa mee ko kisiinaka. Ikii dimi yiba daamaa
gaawoo see menaa kuwa ko kisee: Mikee see menaa ma, daamaa wegaa-wegaa see
menaa ma, umiino, toono topoo see menaa ma, pedeo taa see menaa ma, dimi wikiinsi
naadi menaa ma, kisee esee daamaa naadi yaapaagee siyaa menaa kuwa uduma ikii
dimi yiba daamaa gaawoo, doowoo taai.
9 Bedaa Ni me kitopegee seta menaa ma, ni me ikii paagoo kiiwegagee seta menaa
ma kuwa ikii nayeewoo seta, bedaa ni me daamaa ukuwaa-ukuwaa kuwa miya ikii
nadeewoo seta yoka kuwa uduma ikii miya daamaa ukuwawoo taai. Ikii me kisee
ukuwawoo naadi kaama koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee Waa ikii
ma kiitoogee taapi.

Neeta agiyoo kaa kiiboo, paamee see aseta menaa

10 Ikii kaagaa ena ma ni me gaano pedeo agiyoo sikii ye naadi kaama aii neeta kepee
kuwa kaa anii Tuhan paamee see dimii mee ebo kaa esee ede ma, ede ma segeeka.
Mikee, idukaa ikii me kisee maniipa dimii mee agoo kiya iyo, kepe neeyaa etaa mee
too taa see kuwa anii kinekeenega.
11 Kuwa kisega kuwa ko ni me gaano pedeo agiyoo sikii taa naadi kisega se. Ni me
umiyaa, tuyaa yiba kuwa anii sikii nao see dimii mee anii ekaato tupimaata topa.
12 Agoo kiyaa agiyoo eebaa taa kaa omegee, toogee see miya anii ipi, agiyoo eebaa
miya ipi. Ni me umiyaa, tuyaa yiba kuwa anii sikii nao see dimii mee anii nekeenta
topa. Anii naano agiyoo agoo kiyaa naagoo pesee ometaa, totaa see miya, bedaa taa
kiyaa naagoo naadi ebo kaa ometaa, totaa see miya
13 kuwa uduma anii pesee nakiyaabuu taa see Mée Kristus mee kaa too pesee ma
umiwoo, toowoo segeeka.
14 Anii kisee dimii gaawooka kiya anii gaano pedeo yiba totaaka too ikii me neemea
yuwa kuwa esee daamaa, ede see kigaaga.
15 Anii petamanii Makedonia wee kaa Yesus me doometa menaa yaweganaa
semaata kaama apanaa magaa kaa peema kaboo apanaa magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa me anii niino taa, ikii Pilipi magaa kaa bagee yuwa me too kepe
neemea see kuwa ikii miya ipi.
16 Bedaa anii Tesalonika magaa kaa peemaata kaama gaano pedeo agiyoo sikii taa
kaboo miya ikii kaagaa wiya waa naa kepe neemea.
17 Ni me kisega menaa kuwa ko ikii kisee neesea naadi menaa kuwa se kiya ikii me
aii mantaata kaama daamaa see poo ekayaabuu setaa to mokoo da mee Ogatamee
me maamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi kuwa kaa too kisega.

4:6 Mat 6:31-34, 1Pet 5:7 **4:7** Yes 26:3, Yoh 14:27 **4:11** 1Tim 6:7-8 **4:13** 2Kor 12:9-10

18 Eto kiipaa anii sikii taa agiyoo taa. Ikii me Epaproditus kaa dooyaata kepee kuwa
uduma anii masemaaga yoka eto esee eebaa mee asii miya agoo. Ikii me aii neeta
kepee kuwa ko Ogatamee paagoo wunu daamaa ekega-manee siyaa agiyoo see see
mokoo, Wa me esee daamaa nao naadi dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo.
19 Ni me Eboo Ogatamee Waa ko senawii wodoo senawii yoka Wa me asii-sege see
agiyoo kuwa Yesus Kristus doodoo ikii paagoo kineegee taapi. Kisee kineegee naadi
kaama ikii me gaano pedeo agiyoo yuwa uduma sikii kikiyaabuu segee taapi.
20 Iniitaagi Ogatamee mee kisee too iminoo miya, iminoo miya niiyaapaagee siwoo
taai! Amin.

Epao see menaa

21 Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama daamaa wiginta bagee yuwa
uduma epao see naasii. Nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee anii ma epo enaataa
yuwa me miya epao see kisegea.
22 Bedaa nakaayoo magaa kaa Ogatamee me daamaa wiginta bagee uduma me
miya epao see kisegea. Kaisar me ee kaa agiyoo yaokagee see bagee kuwa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa me miya epao see kisegea.
23 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma enaataa dimi yiba kiitoogeesi naadi
kiasega. Kiyoo too.

4:19 Mzm 23:1, 2Kor 9:8

Kolose
Paulus me Kolose magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Waa Kolose magaa kaa poono taa kemaata kiyoo Yesus mikee gaata bagee kuwa ewo, aadee taano taa kiya okoo me bagee ena ekaa da ko Epapras mee waa ipi. Mee mée to me Yesus me menaa okoo paagoo eewegami. Okoo noonaa Yesus mikee gaata kemaata Paulus me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Kolose magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo. Okoo me wegaano, "Kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo kuwa me inii mée pedeo kiyaayaa yoka kuwa pesee da taa kisi naadi apanaa menaa deewoo, ukuwawoo taano gaano pedeo. Kristus me menaa kuwa sikii taa" see menaa kuwa eewegananaakea. Paulus me kuwa menaa be. Kuwa ipi see menaa keenda kiya taa, mikee ipi see menaa kuwa uduma Kristus kaa too. Kristus mee too sikii, inii Kristus kaa too umina sikii mée kiyaata yoka inii Wa yiba too totaakea. Apanaa menaa kuwa mée me menaa too, aii wegawoo see menaa too yoka si yii, se aatabi siyaai, kisee gaamaasi naadi menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, sembahyang kaa menaa ma
1:15-23 Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa
1:24–2:5 Paulus me Kristus mikee gaata bagee yuwa okoo kaa omaago ma yaukuwagee seta menaa
2:6-23 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-17 Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama dimi mena gipii see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
3:18–4:18 Okoo daamaa agiyoo aaukuwagee siwoosi naadi menaa apanaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee ma
2 enaa wiya me mee kapogee mee ikii Kolose magaa kaa Kristus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo kiebeataake, ikii Ogatamee me daamaa wa too kiwigintaata kemaata Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee yuwa paagoo kiebeataake. Iniitaagi Ogatamee Wa me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii ikii kaa sembahyang kitaaka too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee kisee too maamaa kiasegeeke.
4 Ikii me Kristus Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa ikii me okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa uduma epa gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa kuwa inii yeeta kaama wodoo inii Ogatamee paamee dimii mee ebo.
5 Ikii kuwa etokaa mikee menaa kuwa daamaa yeeta kaama ikii Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo taakea. Ikii Ogatamee me daamaa inii mée kaa yaekeasiitagi agiyoo kuwa epoo to wodoo kaa kiyoo mée yaipiipii semaata topa nao naadi kaama ikii Yesus mikee gaawoo, mée epa gaawoo, kisee umiwoo, toowoo siyaa.

6 Yesus me doometa menaa kuwa daamaa yaweganaa naadi kaama ikii paagoo
daamaa kiiwegamea. Piya wodoo to daamaa iyawoo naadi kaama poo ekadaa siyaa
see see kuwa Yesus me doometa menaa kuwa miya uwoo to, magaa to uduma
yadoonaa naadi kaama daamaa poo maamaa ekayaabuu senaa siwooka. Ikii miya
Ogatamee me mée esee epa see menaa kuwa petamanii yeeta kaama mikee menaa ii
see nekeenemea. Ikii kisee nekeenta kaama wodoo kuwa menaa yuwa me ikii paagoo
daamaa poo maamaa ekayaabuu siwooka.
7 Kuwa menaa kuwa Epapras me kiiwegami. Waa ko inii me epa gaataa see mée,
inii ma epo enaataa agiyoo kana ma ukuwataa see mée. Wa me Kristus me agiyoo
se daata kisee too daamaa yaokageeki kuwa wa me ikii kaa miya kisee daamaa
kiokageeki.
8 Ikii Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii epa aagaa siwookea kuwa
Epapras me mée asimi.

9 Inii kuwa menaa kuwa yeeta kaama ikii kaa se daata kisee too maamaa
sembahyang kisiwoo segeeke. Inii me sembahyang menaa kuwa ko Roh me ikii esee
ipi see dimii ma, nekeeniino dimii ma kuwa maamaa eebaa kiawiyaata kaama Tuhan
Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ikii miya daamaa esee ipi
kiwoosea naadi kiasegeeke.
10 Ikii kisee ipi kiwoo naadi kaama Tuhan mikee gaayaa bagee yuwa daamaa
umiwoo, toowoo siyaa doodoo ikii miya ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba
Waa dimi mena kiwikimiwoosi naadi kiasegeeke. Mee ko piya poo daamaa ekadaa
siyaa mokoo ikii miya daamaa agiyoo yaukuwawoo, Ogatamee ipi see dimii maamaa
eebaa kiwoo, ikii kisee umiwoo, toowoosea naadi kiasegeeke.
11 Bedaa Wa me asii-sege see pesee see agiyoo kuwa me ikii daamaa pesee kikiyaata
kaama ikii agiyoo-pagiyoo uduma yiba dimi mena animaata koogo makii taa see kaa
toowoosea naadi kiasegeeke.
12 Bedaa ikii me Nagamee kiiboo, paamee see dimii mee ebo kaa ede ma, ede ma
yaapaagee siwoosea naadi kiasegeeke. Mee ko Wa me bagee taano masiitagea agiyoo
kuwa ikii miya masesea naadi Wa me ikii sikii kikiyaata, Wa me ikii daamaa wa too
kiwigintaata kaama awee yaato toowoo see bagee kikiyaabuu seta.
13 Idukaa inii uduma digiyoo yaato pesee da me mée peneata omegee, toogee seta
kaboo Wa me inii mée pekageeta kaama Wa me epa see Yogaa ebo too toowoo see
yoo kiyoo mée tuyaabuu seta.
14 Yogamee me kemaata inii daba mée daagimaa peeyaata kaama daamaa topea,
mee ko inii me pedeo yuwa epa mée yaekeata toogee siyaa.

Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa

15 Kristus mee ko emaa me se deeyaa Mée Ogatamee ma Ekea ena keenda, ena
keenda see kuwa mée deeyaata. Waa yagamee yagaaboo to mokoo, ogaataata agiyoo-
pagiyoo uduma me Eboo mee.
16 Mee ko Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata kuwa Kristus me
ogaataata, kuwa ko epoo to wodoo agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, emaa me
deeyaa agiyoo ma, se deeyaa agiyoo ma, malaikat bagee ma, apanaa kisee pesee
yago bagee, pesee yago agiyoo, se-pesee, we-pesee, kuwa uduma Kristus Waa doodoo
ogaataata, bedaa Waa kuwa uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu seta.
17 Kuwa uduma agoo kiyaano taa kaboo Kristus mee tota, bedaa kuwa agiyoo-
pagiyoo agoo kiyaata kaama wodoo kuwa agiyoo ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa

1:12 1Pet 1:3-4 **1:13** Kis 26:18 **1:15** Yoh 1:18 **1:16** Yoh 1:3, Ibr 1:2-3

uduma Wa me too kemaata kuwa agiyoo kisee too daamaa yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.*
18 Waa ko Mumoo to mokoo, bedaa okoo Waa mikee nao naadi Waa ma aagadime seta bagee yuwa kuwa Wa me maa to mokoo. Bedaa Waa yagamee yagaaboo to mokoo kemaata se-agiyoo, we-agiyoo uduma peedi, Wa too ebo toowoosi naadi petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama kisee too toowoo see Mée keta.
19 Waa kisee Mée keta mee ko Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma Yogamee yiba miya daamaa toono too see kuwa Waa ede.
20 Bedaa Wa me Yogamee doodoo uduma agiyoo, uduma bagee uduma Waa ma emee-emee yasiyaano miya ede. Mee ko se-agiyoo, we-agiyoo, se-bagee, we-bagee uduma, magaa da kaa miya, epoo to wodoo miya kuwa uduma Yogamee piya bokoo to kaa tadaa mée yapeeta kemaata Ogatamee me kuwa uduma kagoo taa kiyaata Waa ma emee-emee yasiyaata.
21 Ikii miya idukaa Ogatamee ewo kaa pedeo dimii gaawoo naadi kaama pedeo agiyoo ukuwagee siwoo seta kuwa me ikii Waa ma yape see tomaa yuwa keta.
22 Kiya eto ko Yogamee má yaato boota kuwa kaa Ogatamee me kuwa ikii Waa ma yape kuwa kitaa kiyaata. Mee ko ikii daamaa wa too kiwigintaata kaama ikii kaa pedeo menaa ena ma taa kaa Wa paagoo kimiyaano see naadi Waa ma kiemee-emee siyaata.
23 Kisee kiya ikii makii taa see kaa Yesus me menaa too peneata kisee too mikee gaawoo taano gaano pedeo. Bedaa Wa me doometa menaa kuwa me Wa me inii kisee Wa paagoo mée miyaatagi nao naadi kaama Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taai. Kuwa Yesus me menaa kuwa ikii miya yeemea, bedaa kuwa menaa uwoo to, magaa to uduma kaa yaweganaa naadi kaama mée tomaa-tomaa yuwa miya yeemea. Anii Paulus kuwa menaa yadoonaa see mée keta.

Paulus me kana ma yaokagee seta menaa

24 Anii Wa me menaa yadoonaa naadi kaama eto kiipaa ae-wae, gaagaa segeeka kuwa anii ikii kaa kikoo segeeka yoka anii ede ma, ede ma too totaaka. Mikee, anii Kristus mikee gaayaa bagee okoo kaa ae-wae yataano kuwa ko anii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama apanaa ae-wae taapa yuwa miya topa yoka anii eto ni me maa da kaa okoo kaa ae-wae yasiwoo segeeka. Kristus mikee gaayaa bagee kuwa ko Kristus Wa me maa to ebea-ebea da mee.
25 Kuwa bagee kuwa Ogatamee me anii Wa me menaa uduma okoo paagoo daamaa pe-eewegaano mée nakiyaami, bedaa ikii miya kuwa menaa daamaa ipi kesea naadi ni kaa naekeasimi.
26 Kuwa menaa ena ko Wa me idukaa kaama mée paagoo awee da kaa kiyaano taa see menaa, kisee too mee kakadee kaa, mee egaa kaa booniwoo seta menaa da mee. Kiya etokaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa uduma paagoo awee da kaa daamaa ipi kiyaabuu siwooki.
27 Mee idukaa kaama booniwoo seta menaa mee esee ebo, esee asii-sege see menaa, mee ko kisee: Yahudi bagee too se kiya ikii apanaa tomaa kaa Kristus mikee gaayaa bagee yuwa miya Waa ikii yiba kiitoogee siyaa, see menaa mee. Waa ikii yiba kisee too kiitoogee naadi kaama ikii Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa miya nadootagaatagi nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. Kuwa menaa kuwa Ogatamee me ede kaa Wa me bagee yuwa paagoo ipi kiyaabuuki.

---

* **1:17** Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa see menaa mee ko kenoo to pakataa, esetaa, deka wetaa, agiyoo iyataa, mée ometaa, totaa, kisee ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa kuwa uduma Kristus Wa me too kemaata se wudida-peeda seta daamaa yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **1:20** Rom 5:10-11, Ep 2:13, 2Kor 5:18 **1:21** Ep 2:1-6, Tit 3:3-7

28 Kuwa Kristus kaa menaa kuwa too inii mée uduma paagoo eewegakomee
senaake. Inii okoo mée ena-ena gaamaasi naadi menaa miya ase-maneeke, bedaa inii
esee ipi see dimii ma mée tupi-manee segeeke, kisee too okoo uduma daamaa iyawoo,
ipi kiwoo naadi kaama sikii kegea. Mee ko okoo Kristus ma esee dimi aagadi-maagadi
semaata kaama inii okoo mée gakata Ogatamee paagoo daamaa eepoono see naadi
inii okoo daamaa tupi-manee segeeke.
29 Okoo uduma kisee bagee kisi naadi anii omaago ma yaukuwageeka. Kristus Wa
me pesee da ani yiba topa, Wa me kisee napesee kiyaabuu segee naadi kaama anii
kuwa agiyoo okoo kaa omaago ma yaukuwagee segeeka.

2

1 Anii kisee ikii kaa miya omaago ma kiukuwageeka, bedaa Laodikia magaa kaa
bagee okoo kaa miya, bedaa anii ma aadee taano taa bagee apanaa yuwa okoo kaa
miya anii kisee omaago ma yaukuwageeka, see kuwa anii keipi kiyaano see naadi
kisega.
2 Anii kisee okoo kaa yaukuwageeka mee ko okoo dimi mena daamaa pesee
keta kaama ena dimi, ena menaa kaa epa aagaa siwoosi naadi anii omaago ma
yaukuwageeka. Bedaa kuwa idukaa Ogatamee me awee da kaa kiyaano taa menaa
kuwa, Kristus kaa menaa kuwa okoo esee mikee ipi see dimii maamaa eebaa pudii
kisi naadi miya anii omaago ma okoo kaa yaukuwagee siwooka.
3 Dimi boko, mena boko, se-ipi, we-ipi kuwa uduma manii to ko Kristus Wa kaa too.
Wa yiba too koogo maataata topa.
4 Anii kuwa kisega kuwa ko apanaa menaa kuwa, mée me ipi see menaa keenda,
kisee yiino daamaa menaa kuwa kaa ikii kideebaa siyaa naadi kisega.
5 Mikee, anii eto kiipaa ikii paagoo kiitoono taa kiya dimi mena yaato ko ikii
ma enaataa kiitoga yoka anii ikii kigaagaa ebo. Ikii ena dimii, ena menaa kaa too
toogeekea, bedaa ikii Kristus kaa too dimi maataata se maki-makaa segeekea, ikii
kisee ukuwageekea kuwa kideega yoka anii esee ede ma, ede ma taaka.

Kristus Wa yiba umiwoo, toowoosi naadi menaa

6 Kisee kemaata ikii me Kristus Yesus mee inii epoo Mée Tuhan nao naadi Waa
daamaa masemaamea kemaata eto miya kisee too Waa ma dimi aagadi-maagadi
naadi umiwoo, toowoo taai.
7 Piya mani maga yiba daamaa peeyaa mokoo ikii miya dimi menaa da Wa yiba
daamaa seemiyaata kaama umiwoo, toowoo taai. Bedaa kaboo da kaa maataayaa
mokoo Wa kaa too dimi maataata pesee kiwoo taai. Ikii kitupiwoo seta menaa kuwa
mikee nao see gaawoo naadi kaama omaago ma peneata se makii siwoo taai. Bedaa
Ogatamee kiiboo, paamee see dimii mee maamaa doonaa siwoo taai.
8 Mée me otoopa menaa kuwa me ikii dimi mena kigoekeasiyaa yoka ipiipi dii.
Kuwa ipi see menaa keenda kiya imii da taa see menaa too, mée deebaa see menaa
too. Kuwa menaa da manii to ko Kristus kaa se kiya mée me asii-wega-wega menaa
kaa too, magaa da kaa pesee yago agiyoo kaa too.
9 Mikee, Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa uduma Kristus Waa miya
agoo. Waa mée ena keta kaama wodoo miya kuwa uduma agoo.
10 Ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama Wa me iyee kuwa ikii miya daamaa
pudii kisiyaata kaama totaakea. Kristus Waa mumoo to mokoo, se-ebo, we-ebo, se-
pesee, we-pesee kuwa uduma me Eboo yoka apanaa menaa kuwa ipiipi dii.
11 Yahudi bagee me kado ponee daapeasiyaa see see mokoo Kristus me ikii kaa
miya kisee kiukuwamaata kaama topea. Kiya mée me kado ponee daapeasiyaa mee
se kiya ikii me maa da yiba pedeo iyee-payee kuwa Kristus me kitameepeata.

1:29 1Kor 15:10 **2:9** Yoh 1:14

12 Bedaa Kristus mee ogo maataata kaama aya andoo peeyaata see see ikii miya
kisee kiukuwayaata kaama totaakea. Mee ko ikii uwo kitukumeta kaboo ikii Kristus
ma aagadi-maagadi naadi enaataa boota kaama ogo kimaataata. Bedaa ikii Kristus
ma enaataa aya kiandoo peeyaata kaama kisee totaakea. Ikii me mikee Waa boota
kaama aya andoo peeyaata Mée Ogatamee Wa me pesee da kaa Kristus mee kisee
aya andoo peeyaata ii see gaata kemaata ikii miya Kristus ma aagadi-maagadi naadi
kaama enaataa kisee aya kiandoo peeyaata kaama totaakea.
13 Ikii ko kado ponee se daapii see bagee, apanaa tomaa kaa bagee, idukaa pedeo
dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo seta bagee kemaata boota bagee mokoo keta.
Kisee kiya ikii Kristus ma enaataa aagadi-maagadi naadi Ogatamee me aya kiandoo
peeyaata, ikii me pedeo yuwa uduma Wa me epa kiekeata.
14 Inii me pedeo yuwa kaa menaa kuwa ko inii pedeo mée kiyaayaa menaa,
kapoge kaa mée yaebeaii seta menaa mokoo. Kiya Ogatamee Wa me umina mée
yawonakomeeta, inii Waa ma menaa uduma piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama
mée yataa kiyaata.
15 Yesus mee piya bokoo to kaa boota kemaata se-pesee, we-pesee, se-ebo, we-ebo
kuwa uduma Wa me daba, peedi ekeata. Wa me kuwa uduma awee da kaa daba,
peedi kiyaata kaama Wa too ebo ii see mée deeyaata.

16 Kisee kemaata eto ko mée me ikii paagoo kuwa agiyoo kuwa naano daa, kuwa
uwoo kuwa naano daa, kisee kisiyaa menaa kuwa emaa se wugii. Bedaa ebo naagoo
yee, keno poogee da awee da kaa meemaagi see naagoo yee, Sabat naagoo yee kuwa
naagoo yuwa deewoo taano ko ikii miya se deewookea kuwa mée me kaasee naadi
pedeo-pedeo see kisiyaa menaa kuwa miya wisintayu.
17 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa okaa da menaa se, Kristus meeno taa
kaboo ayayaa da deeyaa-deeyaa mokoo. Kuwa menaa imi yaato ko Kristus kaa too,
Waa meemaata kaama Wa kaa uwa daata menaa.
18 Bedaa mée noonaa ko okoo ekaato dimi daba, peedi ekeasiyaa poga-poga naadi
kaama malaikat bagee yuwa ebo ekee, yaapaagee see bagee kuwa miya gaai. Okoo
me malaikat bagee yuwa kisee yaapaagee naadi kaama "Ani kaa namaadaa naadi
kisee-kisee deepa" see menaa eebaa ede kaa eewegaamoo siyaa. Kiya okoo magaa
da kaa otoopa dimi gaawoo naadi ebo poga-poga see bagee yuwa too. Okoo me ikii
miya kisee se ukuwagea kuwa kaasee naadi ikii daba, peedi kiekeasiyaa menaa kuwa
emaa se wugii.
19 Kisee bagee kuwa Mumoo to kaa daamaa peneasiino taa. Mee ko maa to kaa
mani-pani yuwa enaataa daamaa aagadi-maagadi naadi mumoo to kaa takumedaa
siyaa. Kisee daamaa takumedaa siyaa kemaata maa da uduma daamaa iyawoo, ebo
kiwoo siyaa. Kuwa iyawoo siyaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa yakiyaabuu siwoo
siyaa.*

20 Ikii ko Kristus ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa boota kemaata kuwa magaa
da kaa pesee yago agiyoo yiba kaama kipekageeta bagee yuwa. Kisee kemaata ikii
kaasee kaa Kristus ma epo enaataa bogaano taa kaa mokoo kuwa magaa da kaa
menaa yuwa wegawoo, deewookea ya?
21 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Kuwa agiyoo kuwa se peneasii, se noodee taai, si
yaadee taai, kisee deewoo siyaa menaa-panaa kuwa.

2:12 Rom 6:4-5 **2:13** Ep 2:1-6 **2:15** Yoh 12:31, Ibr 2:14, 1Yoh 3:8 **2:17** Rom 10:4, Ibr 13:9 * **2:19** Kuwa bagee kuwa ko naano agiyoo se notaa, apanaa kisee okoo ekaato daba, peedi ekee siyaa agiyoo yuwa ukuwagee naadi kaama malaikat bagee yuwa ebo ekee, yaapaagee seta kemaata okoo me Mumoo to mee patagaanta bagee yuwa. Mumoo to mee ko Kristus mee ebea-ebea da. Maa to kaa mani-pani kuwa ko Wa me bagee yuwa ebea-ebea. **2:20** Gal 4:8-11, 1Tim 4:3-5

22 Kuwa agiyoo kuwa keedaa agiyoo too, kisee noomaata kaama imi taa kedaa siyaa agiyoo yuwa, kisee agiyoo kuwa ikii deewookea. Kuwa menaa kuwa mée me aii wegawoo, deewoo see menaa yuwa doodoo.
23 Kuwa deewoo see menaa kuwa ipi see menaa keenda kiya taa. Kisee menaa deewoo see bagee kuwa okoo me ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ko okoo me otoopa gaata-gaata dimii kaa too. Okoo ekaato dimi daba, peedi ekeasiyaa poga-poga naadi kaama okoo ekaato maa to pedeo-pedeo siyaabuu segeekea kiya iyo. Okoo kisee agiyoo ukuwayaa miya okoo me magaa da kaa pedeo ou dimi-pami kuwa se taa kiyaayaa.

3

Kristus ma aagadi-maagadi naadi daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi enaataa boota kaama aya kiandoo peeyaata bagee yuwa mokoo totaakea yoka ikii asiyaato kaa agiyoo kuwa abaai. Kristus mee Ogatamee ebo tuyaa yoo dagi yagaa yaato kiyoo animaata tupi yoka kuwa asiyaato agiyoo kuwa ou dimii gaawoo taai.
2 Asiyaato agiyoo kuwa kaa dimi mena gaagaa siwoo taai, yamuyaato magaa da kaa agiyoo kuwa kaa se.
3 Mee ko ikii me idukaa iyee mee boota. Eto ko ikii me umiyaa, tuyaa kuwa ikii Kristus ma enaataa Ogatamee yiba koogo boonemaata kaama daamaa omegee, toogeekea.
4 Kristus mee ko ikii me umiino, toono gipii kikiyaabuu segee see Mée. Waa awee da kaa kaatagi naagoo ikii miya kisee Waa ma enaataa daamaa awee da kaa kaatagea. Bedaa Waa ebo, Waa asii-sege see diitagea see see ikii miya kisee kaatagea.
5 Kisee kemaata kuwa ikii yiba magaa da kaa dimi-pami kuwa uduma booyaai. Kuwa ko tobaaka, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou dimi-pami kuwa uduma booyaai. Bedaa kepe ou, agiyoo ou dimii mee miya kisee booyaai. Kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ko makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo.
6 Kuwa ou dimi-pami kuwa kaa Ogatamee Wa me kagoo dimii mee Waa si yayeetaa see bagee yuwa paagoo yamiyaatagi.
7 Ikii miya idukaa kuwa dimii yuwa ou gaawoo, umiwoo seta.
8 Kiya eto ko ikii pedeo tomaa-tomaa uduma tameepeasii, kuwa ko kisee: aakago-maakago, kagoo yuwii, mée bee-bee, mée badeekee, bedaa ebeawee kaama pedeo yawegaa-wegaa see menaa kuwa miya tameepeasii.
9 Makapaa menaa miya se aasee taai. Mee ko ikii me idukaa kisee pedeo iyee kaa ukuwawoo seta yuwa kuwa uduma beamaata kaama
10 gipii see iyee mee maataata totaakea. Ikii kisee gipii see bagee kikiyaata Mée Ogatamee Wa me ikii miya Waa see see kikiyaabuu siwoo segeeki. Ikii ipi see dimii mee maamaa eebaa kedaa siwoosea naadi ikii dimi mena gipii kisiyaabuu siwoo segeeki.
11 Mee kaama ko mée wigineekee se. Mee ko Yahudi bagee okoo too, apanaa tomaa kaa bagee okoo too, see wigintagaakee se. Kado ponee daapii seta bagee okoo too, se daapii see bagee okoo too see mee miya taa. Mee tomaa kaa bagee okoo too, mee tomaa kaa bagee okoo too see miya taa. Hamba kiyaata bagee yuwa okoo too, hamba kiyaano taa see bagee okoo too see miya taa. Kuwa uduma taa. Ikii uduma manii to ko Kristus mee kaa too, Waa ikii uduma yiba toogee see Mée.

3:3 Rom 6:11-13, Plp 3:18-21, 1Yoh 2:15-17 **3:5** Rom 8:12-13, Gal 5:24 **3:9** Ep 4:22-24 **3:11** Kis 10:34, Gal 3:28

12 Kisee kemaata ikii ko Ogatamee Wa me bagee kikiyaata kaama daamaa wa too
kiwigintaata bagee, Wa me epa kigaayaa bagee yoka eto ko ikii epa nao see dimii ma,
dapuu see dimii ma, peedi see dimii ma, adumeta dimii ma, dimi mena animaata
kagoo taa see dimii ma kuwa dimii uduma daamaa maataata kaama doowoo, umiwoo
taai.
13 Mena agoo kiyu ko dimi mena animaata epa aaekee taai. Tuhan me miya ikii me
pedeo yuwa epa kiekeata see see ikii miya kisee epa aaekee taai.
14 Ikii kuwa dimii uduma maataata kaama bedaa kuwa dimii wodoo taa mée epa
dimii mee daamaa maatagaai. Mée epa dimii mee ko ikii daamaa enaataa podamaata
kaama ena dimii, ena menaa see maamaa kikiyaayaa dimii mee.
15 Ogatamee me ikii Kristus yiba má ena too too mokoo aaemee-emee siwoosea
naadi Ni paagoo nameei see kiseta yoka Kristus me ikii aaemee-emee kisiyaayaa dimii
mee ikii yiba tuyaabuu siwoo taai. Bedaa Ogatamee kiiboo, paamee dimii mee miya
doonaa siwoo taai.
16 Kristus me menaa kuwa ikii yiba daamaa maamaa eebaa seemiyaata kaama dimi
ipi kaa aatopegee taai, gaamaasi naadi menaa miya aasee segee taai. Wa me menaa
kisee ikii yiba daamaa toogee naadi kaama mazmur menaa ma, yaapaagee see menaa
ma, kisee Roh me inii yaayaasi naadi mée manta menaa tomaa-tomaa kuwa kiiboo,
paamee dimii kaa Ogatamee paagoo yaayaa siwoo taai.
17 Bedaa ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa yiba miya, ikii me wegayaa menaa yiba
miya kuwa uduma Tuhan Yesus nao naadi Wa ekaa yiba yaukuwawoo, yawegawoo
segee taai. Ikii kisee yaukuwawoo segeeka too Yesus doodoo Iniitaagi Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see asegee taai.

Mée okoo tukuguu to paagoo tupiyaa menaa

18 Ikii api yuwa gaayu ko ikii me pai to paagoo ekaato dimi peedi ekee taai. Tuhan
nao see gaayaa apii kuwa kisee ukuwayaa yoka ikii miya kisee ukuwaai.
19 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai, pesee menaa se asii.
20 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii okonaka me menaa uduma daamaa yayii. Kuwa
Ogatamee me dimi kiwikimiyaayaa agiyoo yoka kisee ukuwawoo taai.
21 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa yuwa pesee menaa kaa maamaa
aseekee se. Okoo be kaa gaagaa dimii ebo kiyaa yoka se ukuwaai.
22 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii magaa da kaa epoo mée wa me
kisiyaa menaa uduma daamaa yayeewoo taai, wa me emaa kiwugiyaa kaboo too
yaukuwaakee se. 'Wa me nadeetaaki yoka waa ede kisi naadi yaukuwaapa' see dimii
mee se kiya daamaa topoo see dimii kaa yaukuwaai, Tuhan Wa too weda, Wa too ebo
ekee see dimii kaa okoo me agiyoo yaokagee taai.
23 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa Tuhan Wa me agiyoo yaokagee siyaa
mokoo yoka, see dimii kaa omaago ma, ede ma yaokagee taai, mée me agiyoo
yaokagee siyaa see see mokoo too se.
24 Mikee, kuwa agiyoo daamaa yaokagee setaa to mokoo da mee ikii masiitagea.
Ikii epoo Mée mee ko Tuhan Kristus yoka Wa me bagee yuwa maniitagi agiyoo kuwa
ikii miya kiniitagi, see kuwa ikii ipi yoka mée me agiyoo yuwa daamaa yaokagee taai.
25 Pedeo ukuwagee see bagee gaayu ko okoo kaa pedeo agiyoo dogeeniitagea. Ebo,
peedi okoo uduma, Ogatamee me kisee yaukuwaatagi yoka daamaa nekeenii.

4

1 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo bagee ikii gaayu ko ikii me
Eboo agoo, Waa epoo to wodoo tupi see kuwa ikii miya ipi yoka ikii me agiyoo

3:14 1Kor 13:1-13, Ep 5:2 **3:17** 1Kor 10:31 **3:19** Ep 5:22-28, 1Pet 3:1-7 **3:22** Ep 6:1-7

kiokagee see bagee yuwa kuwa daamaa dimii kaa too yaekee taai, se deebaa taai, topoo see dimii kaa too yaukuwaai.

Apanaa ase-manee seta menaa

2 Eto ko ikii uduma sembahyang mee se ekeasii, kisee too maamaa ipiipi nekeenta kaama kiiboo, paamee see dimii ma enaataa sembahyang segee taai.
3 Bedaa inii kaa miya sembahyang mée yataai. Inii Kristus kaa menaa kuwa daamaa eewegageesi naadi Ogatamee paagoo kene yakabatagaai see kuwa mée yaasegee taai. Kuwa Kristus kaa menaa kuwa idukaa mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa. Anii kuwa menaa eeweganaa see mée kemaata digiyoo ee yiba totaaka.
4 Anii kuwa menaa ipiipi eewegaano gaano pedeo yoka anii mée paagoo daamaa awee da kaa ipi kiyaabuusi naadi sembahyang nataai.
5 Ikii kuwa Yesus yaato taa see bagee yuwa ma epo enaataa aatoomuu siyaa kaboo kaagaa gakata ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba dimi ipi kaa daamaa umiwoo, toowoo taai.
6 Ikii me eewegayaa menaa kuwa ko okoo daamaa ede ma yeesi naadi menaa kaa too, kisee dega gii kiyaa mokoo kisi yoka eewegaai. Ikii kisee daamaa eewegagee, eetoogee naadi kaama ikii kiapaadee siyaa bagee okoo mée ena-ena paagoo ikii me 'Kisee eewegaano daamaa, kisee eewegaano daamaa' see menaa kuwa ikii daamaa ipi kaapea.

Wodopasi menaa

7 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me doodoota ikii paagoo kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena kenaa bagee, inii me epa see mée, Tuhan me agiyoo se ekeata daamaa yaokagee see mée, Wa me agiyoo inii ma epo enaataa daamaa ukuwagee see mée mee.
8 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii paagoo kaama menaa kuwa ikii ipi kesea naadi miya, bedaa ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa menaa kuwa kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.
9 Ikii me bagee ena, Onesimus mee miya ikii paagoo pooi see asiinaka. Waa ko inii me esee epa see mée, Yesus mikee nao naadi daamaa agiyoo too yaokagee see mée. Nakaayoo kaama menaa uduma ekea me kisi-manee taapea.
10 Anii ma epo enaataa digiyoo ee yiba totaake mée Aristarkus me epao kisigi. Markus me miya epao see kisigi. Waa Barnabas ma ekea kenaaya. Markus mee ikii paagoo daamaa badaa magaai see kisema menaa kuwa ikii ipi yoka waa ikii paagoo mipi ko daamaa badaa magaai.
11 Bedaa Yesus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Yustus see ekaa miya weetaa see mée wa me miya epao see kisigi. Kristus mikee gaayaa bagee anii ma enaataa tope yuwa kuwa Yahudi bagee gaayu ko kuwa okoo wedoo to kuwa too. Okoo ko Ogatamee ebo mée eetoowoo taatagi nao naadi anii ma enaataa omaago ma mena epo wegataa, agiyoo epo ukuwataa see bagee wedoo to, anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee see bagee yuwa.
12 Ikii me bagee ena, Epapras mee, Kristus Yesus me agiyoo daamaa yaokagee see mée to me epao kisigi. Waa ikii kaa sembahyang omaago see mée. Wa me ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama omaago ma makii taa see kaa daamaa toowoosea naadi kiasegeeki. Bedaa Ogatamee Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa miya ikii esee ipi kiwoosea naadi wa me sembahyang maamaa kisegeeki.

4:1 Ep 6:9 **4:5** Ep 5:15-17

13 Mikee, wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa ikii kaa kana ma kiukuwageeki,
bedaa Laodikia magaa kaa bagee ma, Hierapolis magaa kaa bagee ma okoo kaa miya
kisee daamaa agiyoo kana ma yaukuwageeki, see kuwa anii deegeeka kemaata kisega.
14 Inii me epa see mée dokter Lukas mee ma, Demas mee ma ekea me epao kisegea.
15 Laodikia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa epao kisigi see naasii. Bedaa
Nimpa ma, wa me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee okoo miya epao
kisigi see naasii.
16 Mee kapogee mee ikii paagoo kiiwegamaata kaama Laodikia magaa kaa bagee
paagoo miya eewegasi naadi okoo manii. Bedaa ni me Laodikia magaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee mee miya ikii daamaa
wegaai.
17 Arkipus mee kisee naasii: "Tuhan me naukuwasi naadi a kaa kaekeata agiyoo
kuwa se ekeata uduma daamaa yaukuwatagaai see kasigi" see kuwa naasii.
18 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see mena ponee to kuwa ni
me yagaa da me too kiebeataaka. Anii digiyoo ee yiba toogeeka kuwa se nagaabuu
taai. Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi
kiasega. Kiyoo too.

1 Tesalonika

Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Yesus me doometa menaa yadoonaa segee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee paagoo miya eewegata. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 17:1-9 yiba topa. Yesus mee mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée, idukaa kaama wegawoo seta Mée yoka, see menaa kuwa eewegagee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee apanaa yuwa me kuwa menaa be kaa Paulus ma, waa ma epo enaataa bagee yuwa ma abagaapeata kaama Korintus magaa kaa peeta. Kiyoo kaama Paulus me kuwa Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Wa me okoo paagoo eewegaano taa menaa asiino see naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 51 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-12 Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa
2:13–3:13 Paulus me okoo ou dimii ebo see kaa menaa ma, Timotius me pe-deegeeta eewegata menaa ma
4:1-12 Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa
4:13–5:11 Tuhan meetagi yoka ipiipi diitoo siwoo taai naadi menaa
5:12-28 Wodopasi tupiino menaa ma, sembahyang menaa ma

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me ikii Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo kiebeage. Nagamee Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Tesalonika magaa kaa bagee me Yesus mikee gaata kemaata paamee naadi menaa

2 Inii ikii kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee kisee too maamaa kiasegeeke, bedaa sembahyang miya ikii kaa maamaa kisegeeke.

3 Inii ikii kineke-nekee see kaa Iniitaagi Ogatamee paagoo kiasegeeke mee ko ikii me Yesus mikee nao naadi kaama daamaa agiyoo yaukuwagee semea kuwa ma, ikii me mée epa kaa daamaa agiyoo aaukuwagee semea kuwa ma, bedaa inii uduma epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee kaa ikii dimi kotopiwoo, diitoo naadi kaama makii taa see kaa toogee semea kuwa ma uduma inii kisee kineke-nekee see kaa Waa paamee dimii mee ebo.

4 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee me epa kigaayaa bagee yuwa, ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii see kuwa inii ipi.

5 Mikee, inii Yesus me daamaa doometa menaa yuwa ikii paagoo kiiwegagee seme kuwa ko mena me too se kiya inii esee mikee Roh Kudus me pesee kaa kiiwegagee seme. Ikii me kuwa mikee menaa yoka see gaata kemaata ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii see kuwa inii kinekeeneme. Kuwa too se kiya inii daamaa dimii kaa kiiometaa, kiitotaa seme kuwa miya ikii mée deemea.

6 Inii ma, Tuhan ma inii me umiino, toono iyee kuwa ikii miya kisee obeewoo semea. Mee ko mée me ikii kiwegee-wegee semea kiya Roh Kudus Wa me ede see

1:5 1Kor 4:20

dimii mee ikii kineeta kemaata inii me ikii paagoo kiiwegata menaa kuwa ikii ede
ma, ede ma masemaamea.
7 Ikii kisee makii taa see kaa Yesus mikee gaawookea see menaa kuwa apanaa
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya yeemea. Makedonia wee kaa bagee
yuwa ma, Akhaya wee kaa bagee yuwa ma okoo me kuwa ikii kaa menaa yuwa yeeta
kaama 'Inii miya okoo see see umiwoo, toowoo taano daamaa' see gaamea.
8 Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo kemaata Makedonia wee kaa magaa
ma, Akhaya wee kaa magaa ma kuwa magaa uduma kaa Tuhan me menaa mega,
peega sekomeeta. Bedaa kuwa magaa kaa too se kiya woo maa apanaa magaa kaa
miya. Kiyoo-kiyoo kuwa ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa
peeyaabuu senaa naadi kaama maga eebaa kaa bagee miya yeegea. Kuwa ikii kaa
menaa yuwa okoo uduma yeemaagea yoka sikii, inii eto kaama wodoo kuwa ikii kaa
menaa se eeweganaa taape.
9 Okoo me ikii kaa kiweganaakea menaa kuwa ko ikii me inii daamaa badaa mée
maamea see menaa kuwa miya ikii kaa kiweganaakea, bedaa ikii uduma makapaa
ogatamee yuwa ekeata kaama mikee see Ogatamee mee kaa too, iminoo miya, iminoo
miya toono too Mée Wa kaa too dimi maawookea yoka, see menaa kuwa miya ikii
kaa kiweganaakea.
10 Bedaa ikii me Ogatamee Yoopaa epoo to wodoo kaama moga isigi naaki ou see
dimii kaa Waa maamaa diitoo taakea, see menaa kuwa miya ikii kaa kiweganaakea.
Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaata. Yesus mee ko epeekaa Ogatamee
me kagoo kaa pedeo bagee ma enaataa inii se pedeo kisi naadi daba mée daagimaa
peeyaatagi Mée mee.

2

Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee yuwa paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogee seme kuwa ko ketaa-ketaa see se,
see kuwa ikii miya ipi.
2 Mikee, inii ikii paagoo peemagaano taa kaboo Pilipi magaa kaa kaama mée me
maagiyoo mée ekeata mée wegee-wegee semea. Inii ikii paagoo meemaata kaama
bedaa kiyoo bagee me miya kisee mée ekeasemea. Kisee kiya Ogatamee me inii weda
taa see dimii mée manta kemaata inii Wa me etokaa daamaa menaa kiiwegagee seme
see kuwa miya ikii ipi.
3 Yesus mikee gaasi naadi menaa yuwa inii mée paagoo eeweganaa segee see mee
ko inii ewo kaa makapaa menaa weganaa see se, inii pedeo ou see dimii kaa weganaa
see miya se, mée deebaa see dimii mee miya inii taa.
4 Ogatamee me inii Yesus me doometa menaa naweganaa taano daamaa yoka naadi
kaama kuwa menaa yuwa inii kaa mée yadootaata. Inii kuwa menaa yaweganaa
see kuwa ko mée me mée ede kisi naadi se. Inii me dimi menaa kuwa daamaa ye,
pedeo ye see kuwa Ogatamee me mée nekeenigi yoka Wa too ede kisi naadi inii mena
yaweganaa see.
5 Mikee, Ogatamee me inii me dimi menaa kuwa mée ipi yoka inii ikii kideebaa see
kaa mée ede kisi naadi menaa kuwa kiiwegaano taa, ikii me mée manegeekea naaki
ou see dimii mee miya koogo kimaapeano taa see kuwa ikii miya ipi.
6 Bedaa ikii me inii mée yaapaageekea naaki ou, apanaa bagee me miya inii mée
yaapaageekea naaki ou, kisee ou dimii kuwa miya taa. Inii ko Kristus me menaa
yadoonaa see bagee kemaata inii me ikii paagoo "Kisee mée yaukuwaai, kisee mée
manii" see menaa omaago ma kisiyaa.

1:6 Kis 17:5-9 **2:2** Kis 16:19-24, 17:1-9 **2:6** Yoh 5:41-44, Kis 20:33, Gal 1:10

7 Kiya kisee dimii, kisee menaa kuwa miya inii taa. Okooto wa me yogaa yuwa
daamaa muniyaa see see mokoo inii miya dimi mena adumeta kaa ikii paagoo
kiitoogee seme.
8 Inii me ikii kiepa dimii mee ebo kemaata inii Ogatamee me etokaa daamaa menaa
kiiwegaano ede see dimii mee too se kiya inii me dimi mena ikii kaa kiekegatagaano
ede see dimii mee miya ebo.
9 Neebee nokaa yuwa, inii kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa kiiwegagee
seme kaboo inii me naano agiyoo, kisee gaano pedeo agiyoo yuwa ikii me mée
manegee segee taano kuwa kana kaapea yoka naadi inii me too egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya inii me gaano pedeo agiyoo edaano see naadi agiyoo kana
ma, kana ma too ukuwagee seme see kuwa ikii miya ipi.
10 Inii ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo kiitoogee seme kaboo inii dimi
topoo, inii kaa pedeo menaa taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
seme kuwa ikii miya mée deegee semea, Ogatamee Wa me miya kisee mée deegee
simi.
11 Nagamee me yogaanii yuwa paagoo mena daamaa eewegataa, daamaa eetotaa
siyaa mokoo inii miya ikii mée gakata kiitoogee seme see kuwa ikii ipi.
12 Inii me maamaa kisegee seme menaa kuwa ko kisee: Ogatamee mee ko Wa too
ebo mée eetoowoo naadi kaama Wa me esee ebo, esee asii-sege siyaa agiyoo yuwa
kuwa ikii kaa kisi naadi mena kiogetaa see Mée yoka ikii Waa dimi mena kiwikimisi
naadi umiwoo, toowoo taai, see menaa kuwa inii maamaa kisegee seme.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

13 Bedaa inii Ogatamee paamee dimii mee ebo. Inii Ogatamee me menaa kiiwegagee
seme kaboo da ikii me kuwa menaa yuwa mée me menaa too see gaano taa kiya
Ogatamee me menaa yoka naadi daamaa masemaamea. Mikee, kuwa menaa kuwa
ko Wa me menaa too. Kuwa menaa kuwa me ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
ikii dimi mena daamaa kikiyaabuu siwooka yoka inii se daata kisee too Ogatamee
yaapaagee siwoo segeeke.
14 Neebee nokaa yuwa, mée me ikii kiwegee-wegee semea mee ko Yudea wee kaa
bagee yuwa, kiyoo Ogatamee me daamaa wigintaata kaama Kristus Yesus ma dimi
aagadi-maagadi see bagee kuwa Yahudi bagee me wegee-wegee seta see see ikii miya
ikii me magaa kaa bagee yuwa me kisee kiwegee-wegee semea.
15 Kuwa Yahudi bagee yuwa me Tuhan Yesus ma, nabi bagee yuwa ma kuwa
patameta, bedaa inii miya mée be kaa kisee mée wegee-wegee semea. Kuwa bagee
kuwa Ogatamee dimi wikii-wikii siyaano dimii mee taa see bagee yuwa too, mée
uduma okoo ma yape see bagee yuwa too.
16 Inii me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa seta menaa kuwa
okoo me be. Mée tomaa-tomaa okoo daba daagimaa peesi naadi menaa kuwa
eewegaano be kaa taamege-taamege mée segeekea. Kisee kemaata okoo me pedeo
ukuwagee siyaa yuwa eebaa kedaa siwoo naadi kaama Ogatamee me kagoo dimii
mee okoo kaa esee ebo kega.

Paulus me okoo pe-deega naaki ou see dimii gaata menaa

17 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogeeka too mée me mée abagaapeata
kaama eto inii beesekaa tope kiya dimi mena yaato beesekaa se, ikii ma enaataa tope.
Inii ikii ma aawode seta kaama eebaa umiino taa kaboo inii esee kineke-nekee naadi
kaama ikii pe-kiitoge naaki ou dimii mee esee ebo keme.
18 Mikee, inii ikii paagoo pakaano dimii mee ebo, Paulus anii miya kaagaa wiya
waa naa pakaapa see dimii mee gaageeka kiya Iblis me mée taamege-taamege segee
simi.

2:9 2Tes 3:7-9 **2:14** Kis 17:5-9

19 Kisee kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Waa wiyaagoo meetagi naagoo inii Wa
ikigii to kaa ede ma, ede ma taatagea nao naadi eto diitoo siwooke kuwa ko ikii kaa,
se maa? Bedaa mee naagoo inii mumo kaa onee ede ma, ede ma masiitage kuwa
miya ikii kaa, se maa?
20 Mikee, ikii kaa inii esee ede ma, ede ma siwooke.

3

Timotius me mena pe-yeegeeta kaama Paulus me ede keta menaa

1 Kisee kemaata inii kineke-nekee taano ebo, ikii daamaa topea ye, pedeo topea ye
naadi kaama Silas ma enaa too Atena magaa kaa toogee taano daamaa see gaama,
2 Timotius wa too ikii paagoo pooi see aseme. Waa inii ma Yesus yiba ena kenaa
bagee, inii ma epo enaataa Kristus me doometa menaa daamaa yaweganaa see mée.
Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee makii taa, daamaa pesee kesea naadi waa ikii
paagoo pooi see aseme.
3 Kuwa mée me inii ae-wae mée siyaayaa kuwa ko Ogatamee me inii kuwa agiyoo
miya doosi naadi mée daamaa wigintaata see kuwa ikii miya ipi. Ikii kuwa agiyoo
kuwa kaa se makiisea naadi waa ikii paagoo pooi see aseme.
4 Inii ikii paagoo kiitoogeeka too inii me ikii paagoo "Mée me kisee inii mée
yaukuwaapea, kisee mée wegee-wegee taapea" see kisegee seme, bedaa mikee, kuwa
wodoo kisee mée yaukuwamea, see kuwa ikii miya ipi.
5 Kisee kemaata ikii me Yesus mikee gaano dimii kuwa pesee ye, mée gaadee see
mée me kigaadee naadi ikii mikee menaa wisintaagea ye naadi kaama anii ikii kaa
kigaagaa ebo. Inii me kitopegee seta menaa kuwa ketaa-ketaa taapa naadi Timotius
mee ikii paagoo pooi see aseme.
6 Eto ko Timotius mee ikii kideegeeta tupi. Ikii me Yesus mikee gaano dimii ma,
epa dimii ma kuwa ebo, kisee menaa daamaa mée eewegagi. Ikii me inii mée epa
kaa mée neke-nekee, inii mée deega naaki ou, kisee dimii mée gaataakea see menaa
kuwa miya mée eewegagi. Mikee, inii miya ikii kideega naaki ou see dimii mee ebo.
7 Neebee nokaa yuwa, ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo see menaa kuwa
mée eewegagi naaki inii me ikii kaa kigaagaa taa see dimii mee siki. Mée me inii
mée wegee-wegee naadi ae-wae taakea kiya kuwa mée eewegagi menaa kuwa kaa
inii dimi mena mée tamooniyaagi.
8 Ikii mikee Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi makii taa see kaa totaakea kuwa
me inii miya dimi mena anoogeedaa naadi kaama daamaa totaake.
9 Mikee, inii ikii kaa ede see dimii mee esee ebo kemaata Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee asiino menaa kuwa se sikiiniyaayaa.
10 Inii ikii kidiino see naadi maamaa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
sembahyang segeeke. Bedaa inii ikii paagoo apanaa menaa kitupimaata kaama ikii
me Yesus mikee gaano dimii mee ebo kisi naadi miya Ogatamee paagoo maamaa
asegeeke.
11 Iniitaagi Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma Ekea me inii ikii paagoo
kimeeno etaa mee daamaa mée yamasisi naadi kaama asegeeke.
12 Inii me ikii epa kigaano dimii mee ebo kega see see ikii miya ikii me epa aagaa
taano dimii mee ebo kiwoosi naadi, bedaa apanaa bagee uduma paagoo miya ikii me
epa dimii mee ebo kiwoosi naadi, kisee Tuhan me daamaa kikiyaabuu siwoosi naadi
inii sembahyang kisegeeke.
13 Bedaa Wa me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu siwoo see, kisee too
Tuhan Yesus Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa ma epo enaataa meetagi naagoo

3:3 Plp 1:29, 2Tim 3:12 **3:5** 2Kor 11:2-3

ikii Iniitaagi Ogatamee ikigii to kaa ikii kaa pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa kesea naadi sembahyang kisegeeke.

4

Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa

1 Neebee nokaa yuwa, kuwa mee wodoo menaa gaayu ko inii paaya Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee yoka eto inii maamaa kisiino ko kisee: Inii me ikii Ogatamee me dimi wikii-wikii kisiwoosi naadi kitopegee seta menaa kuwa doowoo, ukuwawoo taano gaano pedeo naadi kisege. Mikee, ikii kuwa menaa eto daamaa doowoo, ukuwawookea kiya eto kaama wodoo miya ikii kisee too esee maamaa ukuwawoo, umiwoo taai see kisege.

2 Kuwa inii me Tuhan Yesus me pesee da kaa kisi-manee seme menaa kuwa ikii ipi.

3 Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ko kisee: Ikii umiino, toono kuwa ikii ekaato wigintaata pedeo see taa, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo senaa see kuwa taa.

4 Dimi topoo see bagee ii see kigaasi yoka wa me apii, wa me apii ma too enaataa pedeo taa, daamaa too umiwoo, toowoo taai,

5 mée tomaa Ogatamee ewo see bagee yuwa me api ou, paayogaa ou see dimii kaa otoopa omenaa, peenaakea see see se.

6 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka kisee pedeo agiyoo se aakoo taai, mée me apii yaekeasii, se deebaa taai. Tuhan Wa me okoo kisee agiyoo koo senaa see bagee yuwa kaa pedeo yadootaayaa Mée yoka kuwa agiyoo ikii gaamaasea naadi inii idukaa miya omaago ma kisegee seta.

7 Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta mee ko inii otoopa pedeo dimi-pami kaa umiwoosi naadi se kiya daamaa too, pedeo taa see dimii kaa too umiwoo, toowoosi naadi inii Wa me bagee mée kiyaata.

8 Kisee kemaata kuwa inii me kisege menaa wisintagaa see bagee kuwa ko okoo me inii mée wisintagaakee se kiya Roh Kudus kineeta Mée Ogatamee mee wisintagaakee.

9 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epa aagaa taano mee ko Ogatamee me ikii epa aagaa siyaa menaa kuwa kitupimaata yoka inii kuwa menaa bedaa se kiebeanake.

10 Neebee nokaa yuwa, Makedonia wee kaa magaa uduma kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ikii me mikee epa kegea kiya ikii bedaa esee maamaa epa kiwoo taai see kuwa inii maamaa kisege.

11 Bedaa inii me kisiino menaa ena miya kisee: Ikii daamaa koogo umiwoo, toowoo taai, a doodoo, a doodoo yuwa too daamaa dii. Ikii nekee agiyoo kuwa 'Ni me too ukuwaapa' see dimii gaawoo, umiwoo taai. Inii idukaa kuwa menaa kisegee seme.

12 Ikii kisee dimii gaawoo, umiwoo siyu ko Yesus yaato taa see bagee yuwa me miya ikii "Dimi topoo see bagee yuwa ii" see kigaayaa, bedaa ikii nekee agiyoo kuwa sikii kiyaa, apanaa bagee paagoo se idimenaa siyaa, inii kisee kisegee seme.

Tuhan meetagi naagoo badaa mée magaatagi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii me 'Boota bagee kuwa kaasee ukuwaaniitagea?' see dimii mee gaayu ko apanaa bagee okoo me mée boota kaama wodoo ewo, se diipea naadi kaama maamaa yegee siwoo siyaa. Ikii miya kisee ewo kaa ukuwayaa naadi inii me ipi kikiyaanake.

14 Kuwa ko Yesus mee boota kaama aya andoo peeta see menaa kuwa inii mikee menaa yoka see dimii gaawookea. Bedaa kisee miya okoo Yesus mikee gaawoo naadi kaama boota bagee kuwa Yesus meetagi naagoo Ogatamee me okoo aya andoo

4:3 1Kor 6:18-20, Ibr 13:4 **4:7** 1Pet 1:14-16 **4:9** Yoh 13:34 **4:11** 2Tes 3:12

peeyaabuu seta kaama badaa magaatagi see menaa kuwa miya inii mikee menaa yoka see dimii gaawookea.
15 Eto ko Tuhan me mée aseta menaa ena inii kisiinake, mee ko kisee: Waa meetagi naagoo inii topea bagee yuwa inii keta pakaatagea, kuwa boota bagee yuwa uuto kisee se kiya
16 mee naagoo Tuhan me mena ebo kaa menaa ma, malaikat bagee yuwa okoo me tuku mée me menaa ma, bedaa Ogatamee me ebo puusee menaa ma kuwa ebo menaa-menaa taatagea. Kuwa kaboo da Waa epoo to wodoo kaama isiitagi, bedaa Kristus mikee gaawoo naadi kaama boota bagee yuwa okoo keta aya andoo peedaa taatagea.
17 Mee kaama wodoo inii eto tuyaa bagee yuwa miya okoo ma enaataa badaa mée maadoota epoo to yupii, magaa to yupii sinu uwaa yiba Tuhan ma aadee taatagea. Badaa mée maageeta kaama inii Tuhan ma enaataa kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea.
18 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see naadi kuwa menaa yuwa daamaa aasee siwoo taai.

5

Tuhan meetagi yoka maamaa diitoo siwoosi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus mee epee meepi ye, moga meepi ye, see menaa kuwa inii se kiebeanake.
2 Tuhan me mona naagoo ko inii ewo, oma maseekee bagee daatooyiba yaato miyaa see see Waa miya kisee meetagi kaata see kuwa ikii miya ipi.
3 Mée me "Inii daamaa-daamaa umiwoo, toowoo taakea, weda agiyoo taa" see menaa wegaatagea kaboo kisee ki pedeo kiyaano agiyoo okoo kaa agoo kedaa taata. Kadapoo yago apii yoga kabaano see kaboo kisee ki yoga boodi abaayaa see see okoo kaa miya pedeo agiyoo kisee ki meanee taatagea, daba se daagimagaatagea.
4 Kiya neebee nokaa yuwa, ikii gaayu ko kisee taa. Ikii digiyoo yiba ewo kaa toogee see bagee yuwa se. Mee naagoo ko oma masiyaa mée kisee ki miyaa mokoo kaata kiya ikii mee naagoo dimi se oogaatagea.
5 Ikii uduma dimi mena awee da kaa toogee see bagee, egapi kaa toogee see bagee mokoo. Inii dimi mena digiyoo yiba toogee see bagee se, daatooyiba yaato bagee se.
6 Kisee kemaata inii ko apanaa bagee see see se. Okoo mee naagoo ewo kaa toomoo umiyaa bagee yuwa mokoo. Inii gaayu ko daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama daamaa niideewoo taai.
7 Toomoo ometaa see bagee kuwa daatooyiba yaato toomoo omegee siyaa, bedaa boomagaa see uwoo notaa see bagee kuwa daatooyiba yaato boomaga-baamaga siyaa.
8 Kiya inii gaayu ko dimi mena awee da kaa toogee see bagee yuwa, egapi kaa toogee see bagee kemaata inii ipi kaa daamaa niideewoo, umiwoo taai. Toopusi naadi agiyoo maanaa siyaa see see inii miya dimi mena toopusi naadi agiyoo niimaanaa taai. Kuwa ko ikigii to kaa maanaa siyaa mokoo inii miya Yesus mikee gaawoo see dimii ma, mée epa dimii ma kuwa niimaanaa taai. Bedaa mumoo to kaa maanaa siyaa mokoo inii miya 'Ogatamee me daba nadaagimaa peeyaatagi nao' see dimii mee miya niimaanaa taai.
9 Inii ko Ogatamee me inii pedeo mée kiyaano see naadi mée wigintaata bagee yuwa se kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi daamaa mée wigintaata bagee yuwa.
10 Waa meetagi naagoo inii boota kaama miya, bogaano taa kaa miya inii Waa ma enaataa umiwoo, toowoo segeesi naadi inii kaa mée yaboota.

4:16 1Kor 15:51-52 **5:3** Luk 12:39-40, 2Pet 3:10, Why 3:3, 16:15 **5:6** Yoh 12:36, Rom 13:11-13, Ep 5:8-9 **5:8** Ep 6:13-18 **5:10** Rom 14:8-9

11 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see naadi kuwa
menaa yuwa daamaa aasee siwoo taai. Mikee, ikii kuwa menaa daamaa aasee taakea
yoka bedaa kisee too aasee siwoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

12 Neebee nokaa yuwa, ikii paagoo tuku-tuku see bagee yuwa kuwa ebo ekeasii see
kisege. Okoo Tuhan Wa me agiyoo omaago ma yaukuwataa, gaamaasi naadi menaa
daamaa kitopetaa, kisee kiukuwagee see bagee yuwa yoka
13 okoo me kiukuwagee see agiyoo kuwa kaa okoo kiiboo, epa nao naadi ebo ekeasii.
Ikii aaemee-emee see kaa umiwoo, toowoo taai.
14 Neebee nokaa yuwa, bedaa inii maamaa kisiino ko: Ikii paagoo agiyoo ukuwaano
be see bagee kuwa okoo gaamaasi yoka asii. Weda, gaagaa see dimii agoo see bagee
kuwa miya dimi mena daamaa pesee kiyaai, dabaa see bagee yuwa okoo kaa tabogeai,
bedaa ikii mée uduma paagoo dimi animaata kaama daamaa omegee taai.
15 Mée me kipedeo kiyaayu ko modee se masisi yoka dii. Ikii daamaa agiyoo too
aaukuwagee siwoo taai, apanaa bagee kaa miya daamaa agiyoo yaukuwagee taai.
16 Dimi menaa da ede ma, ede ma siwoo taai,
17 sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai,
18 bedaa agiyoo-pagiyoo uduma yiba Ogatamee kiiboo, paamee see asegee taai.
Kuwa uduma Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kaama yaukuwagee siwoo taai.
19 Roh mee se modeai.*
20 Roh me mée paagoo kisee eewegaai naadi ase-manee siyaa menaa kuwa aii
menaa yoka naadi kaama wisintagaakee se.
21 Kuwa kiiwegayaa menaa kuwa uduma mikee Roh me menaa ye, mée me menaa
too ye naadi daamaa wigineai. Wigintaata kaama mikee menaa yuwa too peneasii,
22 pedeo menaa, pedeo agiyoo uduma ekeasii, wisintagaai.
23 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee Wa me ikii daamaa wa
too kiwigintaata pedeo ena ma taa see bagee kikiyaasi naadi kiasegeeke. Ikii dimi
menaa da ma, dimi noogaa da ma, maa da miya uduma daamaa too kikiyaabuu
siwoo see kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus meetagi yoo too kisee daamaa
kiukuwawoosi naadi kiasegeeke.
24 Waa ko ikii Ni paagoo nameei see kisetaa see Mée yoka Wa me taa ma taa kisee
daamaa kiukuwawoo taapi.
25 Neebee nokaa yuwa, ikii inii kaa sembahyang mée yasegee taai.
26 Ikii paagoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa uduma epao see mée yaasii, okoo
ebe mée yanuunuu taai.
27 Mee kapogee kaa menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee uduma paagoo
eewegaai. Anii Tuhan me neeta pesee da kaa anii omaago ma kisega.
28 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

5:15 Rom 12:17-21, 1Pet 3:9 **5:16** Plp 4:4 **5:17** Rom 12:12 **5:18** Ep 5:20 * **5:19** "Roh mee se modeai" see menaa mee ko Roh me asiyaa menaa ma, Wa me mée kaa daamaa pesee mée yaukuwayaa agiyoo yuwa ma kuwa si yawisintagaai, se taamegee taai, see menaa mee. **5:21** 1Yoh 4:1 **5:24** Plp 1:6-10, 1Tes 3:12-13

2 Tesalonika
Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama apanaa yaebeano taa menaa asiino see naadi wiyaagoo to ma yaebeamaata. Kuwa menaa kuwa ko wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata yoka ikii makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa ebeamaata. Mee kapogee wa me tahun 51 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-17 Wodopasi yaato ukuwaaniita menaa ma, makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa ma
3:1-5 Sembahyang inii mée yaukuwaai naadi menaa
3:6-15 Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
3:16-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me ikii Tesalonika magaa
kaa Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea mikee gaayaa bagee yuwa
paagoo kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo
adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Mée me wegee-wegee see kaa se makiisi naadi menaa

3 Neebee nokaa yuwa, inii ikii kaa paamee see dimii mee ebo. Mikee, ikii me Yesus
mikee gaataa see dimii ma, epa aagaa see dimii ma kuwa maamaa ebo kiwooka yoka
inii Ogatamee paamee, magiyaage see dimii too.
4 Ikii mée me kiwegee-wegee naadi kaama ae-wae taakea kiya ikii makii taa see
kaa Yesus mikee gaawoo, umiwoo see bagee yuwa. Kisee kemaata inii apanaa magaa
kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo peenaaka too ikii kisee bagee yuwa yoka
see kiapaagee senaa see.
5 Ikii Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao see menaa kuwa yawegawoo naadi
kaama mée me kiwegee-wegee taakea. Kuwa me kemaata Ogatamee me mée
wigintagaatagi kuwa topoo too kaata ii, see kuwa inii nekeenegea. Mée me kisee ikii
kiwegee-wegee naadi kaama Wa me ebo mée eetoogee taa see yoo kiyoo ikii miya
niitoono daamaa see kisiitagi.
6 Wa me mée wigintagaano kuwa topoo too yoka pedeo bagee se wigineano ko
iyo. Ikii kiwegee-wegee taa see bagee kuwa Wa me modee kimasiitagi, pedeo agiyoo
yamiyaatagi,
7 bedaa ikii me ae-wae taa see dimii mee miya kitaa kiyaatagi. Tuhan Yesus mee
Wa me pesee yago malaikat bagee yuwa ma enaataa epoo to wodoo kaama isiitagea
naagoo mée me ikii kiwegee-wegee taa siyaa yuwa ma, inii mée wegee-wegee taa
siyaa yuwa miya uduma mée yataa kiyaatagi. Mee naagoo ebo biyaa gada ma
eseemaata kaama
8 okoo Ogatamee ipi kaano miya be, Tuhan Yesus me doometa menaa yayiino miya
be see bagee kuwa pedeo kiyaatagi.

9 Okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da masiitagea. Tuhan me toogee yoo kaama
beesekaa ekeasiitagea, Wa me disi ebo, esee omaago see agiyoo yuwa se diitagea,
kisee too iminoo miya, iminoo miya pedeo too kiwoo taatagea.
10 Mee naagoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa me Yesus mee
yaapaagee taatagea, okoo Waa mikee nao see gaayaa bagee yuwa me dimi
nagimaakee kaa Waa ebo ekee taatagea. Inii me kiiwegata menaa yuwa ikii miya
mikee nao see gaata kemaata ikii miya kisee Waa ebo ekee, yaapaagee taatagea.
11 Kisee kemaata inii me Eboo Ogatamee paagoo ikii kaa maamaa sembahyang
kisegeeke. Ikii ko Wa me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa kemaata Wa
me ikii sikii, Ni me bagee yuwa ii see kigaawoosi naadi kiasegeeke. Bedaa ikii me
daamaa yaukuwaano ede see gaayaa agiyoo yuwa ma, ikii me Yesus mikee gaakee kaa
daamaa yaukuwagee siyaa agiyoo yuwa ma kuwa uduma Wa me pesee kaa daamaa
too kikiyaabuu siwoosi naadi kiasegeeke.
12 Inii me Eboo Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me epa
mée gaano dimii mee ebo kemaata ikii miya Tuhan Yesus Wa ekaa da esee ebo nao
naadi yaapaagee, bedaa Yesus Wa me miya ikii kiapaagee, kisee aaukuwagee siwoosi
naadi inii kiasegeeke.

2

Yesus meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee meetagi menaa ma,
inii Wa paagoo mée kutumaatagi menaa ma kuwa gaayu ko
2 apanaa otoopa mega, peega see menaa agoo yoka nekeenii. Kuwa ko "Tuhan
wiyaagoo meemaagi yoka" see menaa mee ikii yeeyu ko dimi se gaagaa taai, dimi se
abaai. Kuwa see see menaa miya mée ena me "Roh me Waa meemaagi see wegapi
yoka" see weganaa see menaa kuwa kaa miya dimi se gaagaa taai. Bedaa "Paulus me
kapoge kaa Tuhan meemaagi yoka see menaa ebeamaagi" see weganaa see menaa
kuwa miya dimi se oogaai, wisintagaai.
3 Mée me kideebaa taapea yoka naadi mikee menaa kisiinake, mee ko Yesus meeno
taa kaa mée eebaa Ogatamee wisintagaa taapea. Kuwa kaboo da mée ena, dimi umina
pedeo too see mée mee, Ogatamee me umina pedeo kiyaapi mée mee awee da kaa
kaatagi. Mee mée to awee da kaa kaano taa miyoo Yesus se meetagi yoka daamaa
nekeenii.
4 Mee pedeo yago mée to waa ni too ebo naadi kaama Ogatamee ma, mée me
yaapaagee taa see eboo yuwa ma kuwa uduma maagiyoo ekeata Ogatamee me ee
yiba pakaa-seemaatagi. Kiyoo animaata kaama "Anii ko Ogatamee yoka" see menaa
da wegakumiitagi.
5 Kuwa kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata menaa kuwa anii kiitoogee seta
kaboo eebaa kiiwegagee seta kiya ikii nekeeniino taa, gaabuu sepea ye?
6 Mee pedeo yago mée to awee da kaa kaatagi naagoo mee kiipaa se. Waa taamegee
segee see agiyoo mee ikii ipi. Mona naagoo too waa awee da kaa kaatagi.
7 Mikee, eto miya magaa da kaa pedeo ukuwaano pesee da mee koogo ukuwadaa
taaka. Kisee kiya mee pedeo yago mée to taamegee see mée ena miya agoo yoka waa
awee da kaa kaano taa. Mona naagoo ko mee taamegee see mée mee amooge taata
kaama
8 mee pedeo yago mée awee da kaa kaatagi. Kiya Tuhan Yesus mee omaago ma
meetagi naagoo Wa me umina pedeo kiyaatagi, Wa me ebe noogaa da me kisee
booyaatagi.

1:9 Mat 25:46, Plp 3:19, 2Pet 3:7 **2:4** Mat 24:15 **2:7** 1Yoh 4:3

9 Mee pedeo yago mée to booyaano taa kaa ukuwanaa taatagi agiyoo yuwa kuwa
ko Iblis me agiyoo tawata kaama mée yuwa paagoo dimi nagii-nagii agiyoo tomaa-
tomaa ma, apanaa wa yaato misi naadi makapaa agiyoo ma kuwa ukuwaaniyaabuu
senaa taatagi.
10 Se-pedeo, we-pedeo agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa naadi kaama okoo mikee
menaa ou dimii taa see bagee yuwa deebaa taatagi. Okoo daba daagimaa peesi naadi
mikee menaa masemagaano taa bagee yuwa kemaata pedeo kedaa taatagea.
11 Okoo kisee bagee yoka Ogatamee me okoo kuwa deebaa see menaa kuwa mikee
menaa yoka see gaasi naadi dimii mee okoo kaa maamaa yamiyaatagi.
12 Okoo mikee menaa se gaata pedeo agiyoo yuwa too ou naadi kaama ukuwagee
see bagee kuwa uduma Wa me pedeo kiyaatagi.

Makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Tuhan me epa kigaataa see bagee yuwa kemaata inii
ikii kaa maamaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see asiino gaano pedeo. Mikee,
Ogatamee me idukaa esee petamanii kaboo ikii daba kidaagimaa peeyaano see naadi
daamaa kiwigintaata. Roh me ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa taa kikiyaabuu
naadi kaama ikii mikee menaa nao see gaakee kaa Wa me bagee kikiyaabuu seta yoka
inii Ogatamee kiiboo, paamee see dimii mee ebo.
14 Ikii Wa me bagee kikiyaata kuwa ko inii Yesus me doometa menaa kiiwegagee
seme kuwa kaa Wa me Ni paagoo nameei see kiseta. Inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus Wa me asii-sege see ebo agiyoo kuwa ikii miya masesea naadi Wa yaato
kimiyaata.
15 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii se makii taai, inii me kiiwegagee seta
menaa yuwa ma, inii me kapoge kaa kiebeamaata menaa yuwa miya kuwa uduma
daamaa peneata doowoo taai.
16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma, Iniitaagi Ogatamee ma Ekea paagoo ikii
kaa sembahyang menaa mee ko kisee: Iniitaagi mee, inii esee epa mée gaakee kaa
inii dimi mena kisee too daamaa mée pesee kiyaabuu taa see Mée mee, bedaa inii
Wa kaa too dimi kotopiwoosi naadi daamaa menaa kuwa mée manta Mée mee
17 Wa me ikii me daamaa agiyoo ukuwataaka too miya, ikii me daamaa menaa
wegataaka too miya kuwa uduma yiba Wa me ikii pesee kikiyaabuu siwoosi naadi
inii kiasegeeke.

3

Sembahyang mée yataai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee wodoo kisiino menaa gaayu ko inii kaa
sembahyang mée yataai. Idukaa inii Tuhan me menaa ikii paagoo kiiweganaaka too
ikii me kuwa ebo menaa yoka naadi peneasemea. Kuwa see see bedaa inii eto apanaa
bagee paagoo kuwa menaa moga eeweganaa siyaa naaki okoo miya kuwa ebo menaa
yoka naadi daamaa peneata doowoo see bagee eebaa kedaasi naadi sembahyang mée
yasegee taai.
2 Bedaa dimi koopoo, dimi pedeo see bagee kuwa mée yapekataasi naadi miya
sembahyang mée yataai. Yesus mikee se gaayaa bagee agoo yoka naadi kisege.
3 Kisee bagee agoo kiya Tuhan Wa me taa ma taa ikii dimi mena pesee kikiyaata
kaama Iblis mee kiwasitagaa siwoo taapi.
4 Ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi taa see bagee yoka inii me kisiyaa menaa
yuwa ikii daamaa ukuwataakea, bedaa kisee too ukuwawoo taapea ii see kuwa miya
inii kigaage.

2:9 Mat 24:24 **2:12** Yoh 3:19-21 **2:13** Rom 8:29-30, Ep 1:4-5 **3:3** Yoh 17:15, 1Yoh 5:18

5 Inii Tuhan paagoo kiaseekee menaa kuwa ko Ogatamee me epa mée gaataa see
dimii mee Wa me ikii daamaa ipi kikiyaasi naadi kiasege. Bedaa Kristus Waa mée
me wegee-wegee seta kiya makii taa see kaa toowoo seta see see ikii miya makii taa
see kaa kituyaabuu siwoosi naadi kiasege.

Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

6 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ekaa yago Mée yoka
inii Wa me pesee kaa kisiino ko kisee: Ikii paagoo Yesus mikee gaayaa bagee kiya
ukuwaano agiyoo se ukuwataa, aii totaa, inii me kitopegee see menaa yuwa si yeetaa,
kisee bagee kuwa wigineai.
7 Idukaa inii ikii paagoo kiitoogeeka too ukuwata-ukuwata kuwa ikii miya ipi. Kuwa
mokoo ikii miya ukuwawoo, umiwoo taano gaano pedeo. Kuwa ko inii me agiyoo
omaago ma ukuwagee seta, inii otoopa kiitoono taa.
8 Mée me niinuyaa agiyoo kuwa inii aii kisee yamasegee taano taa. Ikii me mée
manegee segee taano kuwa kana kaapea yoka naadi inii me too egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya inii me gaano pedeo agiyoo edaano see naadi kaama agiyoo
kana ma, kana ma too ukuwagee seta.
9 Inii me kisee omaago ma ukuwagee seta kuwa ko inii me gaano pedeo agiyoo
kiidimaano mee pedeo yoka see gaata kuwa me se kiya inii me agiyoo omaago ma
ukuwagee seta see see ikii me agiyoo miya kisee omaago ma ukuwawoosea naadi ikii
paagoo omaago ma ukuwagee seta.
10 Inii ikii paagoo kiitoogee seta kaboo inii me kiseme menaa ena mee ko kisee:
"Ukuwaano agiyoo ukuwaano be kiyaa bagee kuwa okoo naano agiyoo miya se
eenaai" kisee menaa kitopegee seta.
11 Ikii paagoo mée noonaa aii toogeekea, okoo me agiyoo, okoo me menaa kuwa
ekeata apanaa bagee me menaa yuwa too otoopa yayeenaakea, see menaa kuwa
doodoota inii paagoo niiwegagea.
12 Kuwa bagee yuwa nekeensi naadi inii me Tuhan Yesus Kristus pesee kaa okoo
omaago ma asiino menaa ko kisee: "Ikii me naano agiyoo yuwa too noogee taano see
yoka agiyoo daamaa koogo ukuwawoo taai see kisegea" see naasii.
13 Neebee nokaa yuwa, ikii me "Anii daamaa agiyoo ukuwagee taano kana, be" see
dimii mee se gaai.
14 Inii me mee kapogee kaa kiebeage menaa kuwa yiino be see bagee agoo kiyu ko
kuwa bagee yuwa nekeenii. Okoo ego weda kisi naadi okoo sekaataa se peenaa taai,
se eetooi.
15 Kisee kiya okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee yoka okoo yape bagee mokoo
ekee see se kiya daamaa ase-manee taai.

Wodopasi menaa

16 Eto ko dimi koogo mée adumiyaayaa Mée Tuhan Wa me ikii me ukuwayaa,
peeyaa yuwa uduma yiba koogo adumeta dimii mee kineewoosi naadi kiasege. Tuhan
mee ikii ma enaataa kiitoowoo taapi.
17 Eto ko anii Paulus me ni me yagaa kaa mee mena ponee to mee too kiebeataaka.
Mee kiebeataaka mena ponee to mee ko Paulus me kapogee ii see nanekeensea naadi
mena ponee to. Ni me kapogee yuwa uduma wodopasi yaato kuwa ni me yagaa da
me ebeataaka mee see see too anii ebeagee siyaa.
18 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

3:8 1Tes 2:9 **3:12** 1Tes 4:11-12

1 Timotius
Paulus me Timotius paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Makedonia wee kaa toogee seta kaboo yaebeamaata. Timotius mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée, ekea seepuguu keenda. Waataagi mee Yunani kaa mée, wabaayo Yahudi kaa apii. Kuwa menaa kuwa ko Kisah Para Rasul 16:1-3 yiba topa.

Paulus me mee kapogee ebeata kaboo Timotius waa Epesus magaa kaa toogee seta. Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Timotius me mee magaa kaa koopoo see weganaa seta menaa kuwa gaai, bedaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo kisee menaa tupii, tuku-tuku bagee yuwa kisee bagee wigineai, kisee menaa kuwa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 62 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-20 Petamanii menaa ma, mée me koopoo see menaa mée topenaa seta kuwa gaamaasi naadi menaa ma
2:1-15 Sembahyang kaa tupiino menaa ma, api yuwa tupiino menaa ma
3:1-16 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa
4:1-16 Koopoo see menaa wisintaata mikee menaa too wegawoo, umiwoosi naadi menaa
5:1–6:2 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, tuku-tuku bagee yuwa ma kuwa tupiino menaa
6:3-21 Wodopasi tupiino menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée.
Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee mee ma, bedaa Kristus Yesus mee,
inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see Mée mee ma Ekea me kisee naseta kemaata mena
yadoonaaka.
2 Mee kapogee mee ko Timotius aa, enaa Yesus mikee gaataa see kemaata ni me
dimi kaa yogaa mokoo naadi kaama anii kaebeaga. Nagamee Ogatamee ma, inii
epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma Ekea me aii kaepa dimii ma, mée epa dimii ma,
koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Mée me makapaa menaa mée topenaakea kuwa gaamaasi naadi menaa

3 Idukaa anii Makedonia wee kaa poono see kaboo da "Aa nakaayoo Epesus magaa
kaa tooi" see kasema. Kuwa ko mée noonaa okoo me otoopa menaa mée topenaakea
kuwa aa omaago ma "Kisee menaa kuwa se tupii" see asese naadi tooi see kasema.
4 Okoo me unukade see see menaa ma, bedaa kuwa idukaa egaa kaa bagee me asii-
kaba-kaba bagee ekaa yuwa esee eebaa kuwa miya mée topenaakea kiya kuwa imi taa
menaa too. Okoo kuwa menaa eewegagea naaki yiino bagee yuwa aakago-maakago
siyaa, aawisi-maawisi menaa yuwa too agoo kiyaayaa. Mee kaama Ogatamee me
agiyoo yaukuwaano dimii kuwa ekeasiyaa, Yesus mikee gaakee kaa Wa me daba mée
daagimaa peeyaano menaa mée tupiino dimii kuwa miya taa kiyaa.
5 Kuwa kasega menaa kuwa ko inii uduma epa aagaa siwoosi naadi kasega. Mée
epa kaano mee manii to ko pedeo taa see dimii ma, makapaa menaa wigintaata mikee
menaa too dimi yiba doowoo taano ma, Yesus kaa too esee dimi maawoo taano ma
see kuwa epa dimii mee manii to. Kisee dimii yago bagee kuwa me mée epa gaataa
siyaa.

6 Kuwa dimii kuwa mée noonaa amoo-ekeata otoopa menaa too wegawookea.
7 Okoo Musa me menaa mée tupiino omaago see bagee kaano see kiya okoo me wegataa see menaa yuwa okoo miya nekeeniino taa. Okoo omaago ma "Kisee ebeamaata yoka, kisee ebeamaata yoka" see wegageekea kiya kuwa menaa yuwa okoo miya se nekeenegea.
8 Okoo kisee bagee kiya Musa me menaa kuwa uduma daamaa menaa too see kuwa inii ipi. Kuwa menaa kuwa mée yuwa daamaa topoo-topoo see kaa tupiyu ko daamaa menaa too ii see gaayaa.
9 Musa me menaa mée yaebeamaata kuwa ko dimi topoo see bagee kuwa kaa se kiya dimi pedeo see bagee yuwa okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi yaebeamaata. Kuwa ko mena si yayeetaa see bagee ma, mikee menaa wisintagaa see bagee yuwa ma, Ogatamee ewo see bagee yuwa ma, pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa ma, Ogatamee ebo se ekee see bagee yuwa ma, magaa da kaa iyee-payee yuwa kaa too umiwoo see bagee yuwa ma, okonaka, apanaa bagee miya wugiyaa bagee yuwa ma,
10 api doonaa, paayogaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo paayogaa kiya api-api senaa see bagee yuwa ma, mée koogo oma yagadoo peetaa see bagee yuwa ma, makapaa menaa weganaa see bagee yuwa ma, mena kobaakee bagee yuwa ma, bedaa apanaa bagee miya okoo mikee see topetaa see menaa wisintaa see bagee okoo uduma kaa Musa me menaa yaebeamaata.
11 Kuwa menaa kuwa Yesus me Ogatamee Waa ebo ekeasi naadi doometa menaa yuwa ma doodoo. Asii-sege yaapaagee siyaa Mée Ogatamee Wa me kuwa menaa yuwa daamaa nadoonaasi naadi ni kaa nadootaata.

Ogatamee me epa nagaata mee me yaapaagee seta menaa

12 Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee, anii pesee nakiyaata Mée mee anii kiiboo, paamee see dimii mee ebo. Wa me 'Ni me menaa daamaa nadoonaa siwoo taapi yoka' see nagaata kaama nawigintaata kuwa me anii Waa yaapaageeka.
13 Mikee, anii idukaa Yesus pedeo menaa yawegaa-wegaa seta mée kiya, anii Wa me bagee yuwa wegee-wegee seta mée kiya, anii dimi pesee see mée kiya anii epa nagaata. Anii Yesus mikee gaano taa kaboo ewo kaa ukuwanaa seta kuwa me naepa keta.
14 Inii epoo Mée Tuhan Wa me epaa mee aii ni kaa esee maamaa nadegayaabuu seta. Anii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama mikee gaano dimii ma, mée epa dimii ma kuwa maamaa eebaa nakiyaabuu seta.
15 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee: Kristus Yesus me pedeo dimii gaataa, pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa daba daagimaa peeyaano see naadi magaa da kaa meta see menaa mee. Kuwa dimi pedeo see bagee kuwa esee pedeo mée mee ko anii.
16 Kiya Kristus Yesus epa nagaata, mee ko mée me nadeeta kaama 'Yesus paamee, waa esee dimi pedeo see mée kiya Aa dimi mena animaata kaama epa kiyaa Mée mee ii' see gaasi naadi Wa me epa nagaano dimii mee ebo. Mée me Yesus mikee gaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoosi naadi Wa me kisee epa naekeata.
17 Eto ko paamee, magiyaage, iminoo miya, iminoo miya ebo mée eetoowoo see Mée Ogatamee mee. Wa too Ebo, kisee too toowoo see Mée, se deetaa see Mée mee niiyaapaagee, ebo ekee segee siwoo taai, kisee too, iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Timotius me ukuwasi naadi aseta menaa

18 Ni me dimi kaa yogaa Timotius aa, miyoo taa Ogatamee me aseta menaa yaaseta bagee yuwa me a paagoo "Aa kisee agiyoo yaukuwaape, kisee menaa yawegaape,

---

1:8 Rom 7:7-12 **1:9** Gal 3:19 **1:14** Kis 8:3, 1Kor 15:9-10 **1:15** Mat 1:21, Luk 5:32, 19:10 **1:16** Rom 2:4, 2Pet 3:9

see kasigi" see kaawegamea menaa kuwa doodoo anii miya kasiinaka, kuwa ko kuwa bagee me kaawegamea menaa kuwa neke-nekee siwoo taai. Weda see agiyoo, weda see bagee agoo kiyaa miya yape masetaa see mée to mokoo mikee menaa mee too omaago ma yawegawoo, yadoowoo taai, Yesus Wa kaa too dimi maawoo taai, makapaa dimii, makapaa menaa kuwa wigineepii siwoo taai.

19 Mée noonaa ko okoo me petamanii Yesus mikee gaata kiya okoo dimi yiba makapaa menaa kuwa wigineepii siwoo taano taa kemaata okoo me petamanii Yesus mikee gaata dimii mee taa keta.

20 Kuwa mée wiya kuwa ko Himeneus ma, Aleksander ma wiya. Ekea me Ogatamee pedeo menaa yawegaa-wegaa taano weda see dimii mee tupisi naadi anii ekea Iblis yaato yaekeasega.

2

Sembahyang kaa tupiino menaa

1 See kemaata eto ko petamanii ukuwaano gaano pedeo menaa ena mee ko kisee: apanaa bagee kaa Ogatamee paagoo maamaa yaasegee taai, sembahyang kaa yadogaai, okoo kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see yaasii, see kuwa mée uduma kaa yaasegee siwoo taai.

2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa miya kisee sembahyang kaa yamasegee taai. Inii koogo Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano see naadi, bedaa inii Wa me menaa yadoowoo, yaukuwawoo taano see naadi miya magaa da kaa tookee ebo-ebo yuwa kaa sembahyang yasegee siwoo taai.

3 Kisee bagee kaa sembahyang yasegee taano kuwa ko daamaa, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me ede kiyaa agiyoo.

4 Mée uduma daba daagimaa poono kuwa Waa ede, mikee menaa yuwa okoo ipi kaano kuwa miya Waa ede.

5 Mee ko Ogatamee mee ena too too, bedaa Waa ma, mée ma yupii da taa mena mée yawegataa see Mée mee miya ena too too, mee ko Kristus Yesus see Mée to mee.

6 Waa ko mée tomaa uduma okoo Ogatamee ma menaa yataa kiyaata daba daagimaa peesi naadi Waa ekaato mée yaekegataata Mée. Ogatamee me mona daataata monaa da kaa inii Wa me bagee mée kiyaano see dimii mee awee da kaa mée deeyaata.

7 Wa me kuwa menaa yuwa nawegakomeesi naadi kaama anii Wa me menaa yadoonaa see mée nawigintaata. Mikee, makapaa se, anii mée tomaa-tomaa yuwa mikee menaa topetaa see mée nakiyaata.

Yesus mikee gaata bagee, mikee gaata apii kuwa tupiino menaa

8 See kemaata kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo kutuu taa see kaboo paayogaa yuwa kuwa dimi pedeo taa see kaa too sembahyang taano anii ede. Aakago-maakago see miya taa, aawisi-maawisi see miya taa see kuwa ede.

9 Api tabaa da gaayu ko okoo doka, kisee maayaa agiyoo kuwa ekaato yago-yagoo see magaakee se kiya aii maayaa mee magaakee. Edooyuu disi-disii waa, senawii kaa taba deekee agiyoo waa, kepe edaano ebo see dokaa waa kuwa uduma eke.

10 Kuwa agiyoo yuwa kuwa Ogatamee ebo ekee see apii me disi-disii maayaa agiyoo yuwa se kiya okoo me daamaa mée yaukuwanaa segee see agiyoo yuwa kuwa too. Kisee agiyoo kuwa okoo me daamaa disi-disii maanaa siyaa agiyoo yuwa mokoo.

11 Mena tupiino kaboo api yuwa koogo yiitoo, peedi dimii kaa too tupiino daamaa.

1:18 2Tim 4:7 **1:20** 1Kor 5:5 **2:5** Rom 8:33-34, 1Yoh 2:1 **2:6** Mat 20:28, Tit 2:14, 1Pet 1:18-19 **2:9** 1Pet 3:3-5

12 Api me paayogaa yuwa tupiino mee anii be, okoo me anii ebo yoka naadi
paayogaa yuwa aseekee mee miya be, koogo yiitoo taano too daamaa.
13 Kuwa ko Adam mee keta ogaataata, kaama too Hawa mee yoka,
14 bedaa otoogiyoo da me Adam deebaa seta se kiya apimee too deebaa seta kaama
Ogatamee me menaa si yayeeta.
15 Kisee si yayeeta kiya api tomaa se pedeo kaatagea. Yoga daamaa kabagee, yoga
daamaa topegee, kisee daamaa ukuwagee naadi kaama okoo daamaa kaatagea. Kisee
okoo Yesus mikee gaawoo, epa dimii gaawoo, pedeo taa see dimii doowoo, ekaato
daamaa muniwoo, deewoo, kisee umiwoo, toowoo siyu ko daba daagimaa pootagea.

3

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

1 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee: 'Yesus mikee
gaayaa bagee tuku-tuku see mée kaano anii ede' see gaayaa bagee kuwa esee daamaa
ukuwaakee agiyoo ede gaayaa.
2 Kuwa ukuwaakee agiyoo ebo yoka kuwa tuku-tuku see bagee yuwa wiginiyaa-
wiginiyaa kuwa ko kisee: wa kaa pedeo menaa taa kaano gaano pedeo, api ena too
too, otoopa ou dimi-pami gaakee se, waa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi,
mée me "Waa dimi daamaa see mée to" see menaa yawegataa see mée, wa me ee
yiba apanaa bagee badaa magaano ede, mée tupiino ipi,
3 uwo noomaata kaama boomaga-baamaga see miya taa, aaiya-maaiya see dimii
mee miya taa kiya koogo adumeta dimii kaa omegee, toogee siyaa, aawisi-maawisi
dimii taa, kepe ou dimii mee miya taa.
4 Wa me api yoga diino ipi, bedaa wa me yogaa yuwa wa me menaa daamaa
yayeetaa, waa ebo ekee taa see too.
5 Kisee wa me ee kaa bagee diino ewo kiyu ko kaasee Ogatamee me bagee, Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa deeyaa ya?
6 Okoo Yesus mikee gaata kaama wodoo maamaa ometa bagee yuwa too wigineai.
Eebaa umiino taa bagee kiyu ko wiginta kaama dimi ebo poga-poga siyaa. Iblis mee
pedeo kiyaata see see okoo miya pedeo kiyaayaa naadi kisee bagee mani se wigineai.
7 Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me miya "Waa dimi daamaa" see yawegataa
see bagee too wigineai. Kisee taa kiyu ko "Waa dimi pedeo" see yawegayaa, bedaa
waa Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo waa miya kisee ukuwaaniyaa yoka
kisee bagee se wigineai.

Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa wigineano menaa

8 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa kuwa wiginiyaa-
wiginiyaa kuwa ko kisee: mée me waa dimi daamaa see mée, kisee ebo ekee taa
see bagee yuwa too wiginiyaa. Dabegea kegaa wiya see bagee se, anggur poo uwoo
maamaa noogee see bagee miya se, bedaa kepe ou, agiyoo ou dimii mee miya taa.
9 Okoo Ogatamee me Kristus mikee gaasi naadi awee da kaa mée yakiyaata menaa
kuwa too daamaa peneata doowoo, bedaa makapaa menaa wiginiwoo, umiwoo see
bagee yuwa too wigineano gaano pedeo.
10 Moga wigineakee se kiya kuwa bagee yuwa waa daamaa ye, taa ye naadi maamaa
ipiipi deewoo taano keta gaano pedeo. Okoo kaa pedeo menaa taa kiyu ko Yesus mikee
gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee kisi yoka wigineai.

2:14 Kej 3:1-6 **3:1** Tit 1:5-9 **3:8** Kis 6:2-3

11 Kisee miya okoo wa me apii, wa me apii kuwa miya mée me waa dimii daamaa,
kisee ebo ekee taa see apii kaano gaano pedeo.* Okoo me apanaa bagee pedeo see
yawegaa-wegaa see se, otoopa ou dimi-pami wisintagaa see apii kuwa too, bedaa okoo
paagoo asiyaa menaa yuwa uduma daamaa yaukuwagee see apii yuwa kaano gaano
pedeo.
12 Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee kuwa api ena too too see
bagee too wigineai. Okoo me yogaa yuwa ma, apanaa wa me ee kaa bagee miya
tupiwoo, deewoo taano ipi kaano gaano pedeo.
13 Okoo wigintaata kaama wodoo daamaa yaukuwagee see bagee kuwa ko mée me
okoo kiiboo, magiyaage, kisee ebo ekee siyaa, bedaa okoo Kristus Yesus mikee gaawoo
naadi kaama uu ma yaukuwagee, mena wegagee siwoo siyaa.

Yesus mikee gaayaa bagee okoo kaboo da kaa menaa

14 Anii moga kameeno see dimii agoo kiya kuwa menaa yuwa kapoge kaa miya
kaebeataaka.
15 Anii epee kamiyu ko mee kapogee mee kadoomeepea. Aa kuwa menaa yuwa
deemaata kaama Ogatamee me bagee daamaa umiyaa, tuyaa kuwa aa miya ipi kaape.
Inii Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ko Toono Too Mée Ogatamee Wa me bagee yuwa,
maga tukuu daamaa weetaata makii taa, kaboo da mee pesee kiyaa see see inii miya
mikee menaa da daamaa peneata doowoo, daamaa yaukuwawoo see bagee yuwa. Inii
kisee bagee kemaata aa kuwa menaa okoo paagoo ase-maneese naadi kaebeataaka.
16 Inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa kuwa esee
ebo. Idukaa awee da kaa kiyaano taa menaa kiya eto inii me yawegawoo, doowoo
taa see menaa yuwa. Kuwa ko kisee:

Kristus Waa mée tomaa ena mokoo agoo keta,
'Mikee Ogatamee Yoopaa ii' see kuwa gaasi naadi Roh me mée nekeeniyaata,
malaikat bagee me miya deeta.
Wa me menaa yuwa uwoo to, magaa to yaweganaa naadi kaama mée tomaa-tomaa
mikee gaata,
Waa badaa maadoota asii maa kaa asii-sege see yoo kaama yaapaagee seta,
see kuwa inii doowoo taa see menaa yuwa.

4

Makapaa menaa weganaa see bagee gaai naadi menaa

1 Roh me inii mée gaamaasi naadi menaa mee ko kisee: "Wodopasi kaano taa kaboo
mée noonaa mikee menaa ekeata mée deebaa see menaa, paa me menaa kuwa mikee
yoka naadi yeewoo taatagea" see kuwa Roh me mée asigi yoka gaai.
2 Kuwa deebaa see menaa weganaa see bagee yuwa okoo dimi yiba mikee menaa
ma, makapaa menaa ma kuwa wigineano ewo see bagee. Okoo ipi poga-poga senaa
see kiya makapaa menaa too wegawoo naadi kaama mée deebaa senaa taatagea.
3 Okoo me "Api goeano miya daa, mee agiyoo mee naano miya daa" see menaa
weganaa taatagea kiya makapaa menaa. Kuwa agiyoo uduma Ogatamee me mée
daamaa nusi naadi ogaataata agiyoo yoka Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daba
masiyaa, mikee menaa ipi see bagee yuwa me paamee, magiyaage see dimii kaa
daba nuyaa.

---

* **3:11** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee wa me apii, wa me apii, see mee. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see apii yuwa, see mee. **4:1** Mat 24:10-12, 2Tes 2:3, 2Pet 3:3 **4:3** Kol 2:20-23, Tit 1:15

4 Kisee Ogatamee paamee see aseekee kaa masiyu ko naano too, agiyoo ena ma daa
see taa. Ogatamee me kuwa agiyoo-pagiyoo ogaataata kaama "Uduma daamaa nao"
see wegata kuwa me uduma daamaa agiyoo too.
5 Wa me kisee wegata menaa kuwa kaa miya, inii paamee see aseekee kaa miya
Wa me agiyoo-pagiyoo uduma daamaa too mée yakiyaayaa yoka naano daa see taa.

Kristus Yesus Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi menaa

6 Kuwa mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa kuwa Yesus yiba
ena kenaa bagee yuwa paagoo a me daamaa dimi-dimi ase-manee siwoo taai. Aa
kisee ukuwawoo siyu ko aa Kristus Yesus me agiyoo daamaa yaokagee see mée to
kaape. Bedaa kuwa inii me mikee gaakee kaa doowoo see menaa yuwa, aa daamaa
katupiwoo seta menaa kuwa aa obeewoo naadi kaama kuwa menaa me daamaa pesee
kakiyaabuu siwoo taape.
7 Eto ko kuwa Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa yuwa, unukade see see
mée deebaa see menaa kuwa emaa se wugii. Wisintaata aa Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taano see naadi aa ekaato tupiwoo taai.
8 Kuwa ko mée me okoo ekaato maa to pesee kiyaano see bagee gaayu ko okoo
kisee ukuwataa, kisee ukuwataa segee siyaa naaki okoo me maa to pesee kiyaa. Okoo
ekaato maa to kisee topetagaa segee see kuwa ko peenaa too daamaa mée kiyaayaa
agiyoo. Kiya Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taano see naadi
ekaato topetagaa siwoo siyaa kuwa gaayu ko taa ma taa daamaa mée kiyaayaa, eto
mee omegee, toogee siyaa begaa kaa miya, iminookaa yaato miya kisee daamaa mée
kiyaabuu siwoo siyaa.
9 Kuwa menaa kuwa ko mikee menaa, daamaa masemaata kaama wegawoo siyaa
menaa.
10 Kisee kemaata inii omaago ma mena yawegawoo, agiyoo kana ma yaukuwawoo
taa see. Mikee, inii Toono Too Mée Ogatamee mee kaa too dimi kotopiwookea kemaata
inii omaago ma yaukuwawoo, umiwoo taa see. Ogatamee Waa mée tomaa-tomaa
uduma daba daagimaa peeyaano Mée, mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ki
daba daagimaa peeyaano Mée mee.
11 Aa kuwa menaa uduma "Daamaa niidogaai, daamaa niitupii" see ase-manee taai.
12 Mée me a kaa "Waa ko peedi yoka wa me menaa kaasee kaa yayeekee ya?" see
kawegayaa menaa kuwa emaa se wugii. Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me a me
daamaa umii-umii, too-too kuwa kaobeewoosi naadi aa mena daamaa eewegataa,
agiyoo daamaa eeukuwataa, mée epa gaataa, Yesus mikee nao naadi ukuwaano too
dimii gaataa, pedeo ena ma taa see kaa daamaa umiwoo, toowoo taai.
13 Anii kameemagaano taa kaa ikii Yesus mikee gaayaa bagee kutuu segee siyaa
kaboo aa Ogatamee me kapogee kaa menaa daamaa eewegagee taai, okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaabuu segee taai, daamaa mée topegee taai.
14 Aa kuwa see see daamaa ukuwageese naadi Roh me a kaa kaneeta agiyoo mee
se ekeasii. Kuwa ko Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa okoo me yagaa a
kaa kamaamea kaboo "Ogatamee me 'Aa kisee agiyoo naukuwaape, kisee menaa
nawegaape' see kasigi" see kasemea menaa kuwa se ekeasii.
15 Kuwa menaa uduma a me daamaa ipiipi dii, dimi-dimi ukuwawoo taai. A me
kisee ukuwawoo siyu ko mée uduma aa maamaa kisee ukuwagee see mée ii see kuwa
kadiipea.
16 A me umiyaa, tuyaa kuwa daamaa dii, a me mée tupiino menaa kuwa miya
maamaa ipiipi dii. Kuwa uduma daamaa makii taa see kaa se daata ukuwawoo taai.
Aa kisee omaago ma ukuwawoo siyu ko aa ma, a me menaa kayeetaa see bagee yuwa
miya ikii uduma daba daagimaa pootagea.

4:4 Kej 1:31, Rom 14:14 **4:6** 2Tim 2:15 **4:8** 1Kor 9:25-27 **4:12** Tit 2:7-8

5

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1 Ebo bagee yuwa pesee menaa kaa aseekee se kiya agaataagi paagoo eewegayaa
see see mokoo daamaa eewegaai. Paayogaa yogaa kuwa agaabee nokaa yuwa see see
aasee taai.
2 Ebo apii kuwa abaayo nokaa yuwa see see mokoo daamaa aasee taai, bedaa
ukuyogaa yogaa yuwa miya pedeo ena ma taa kaa aa ukuyogaa yuwa mokoo daamaa
ekee taai.
3 Miyaa apii yuwa gaayu ko ebo ekeasii. Okoo ma enaataa see bagee ena ma taa
kiyu ko okoo epa kaano gaano pedeo.
4 Kiya okoo yogamee agoo, ogo nokaa agaanii yuwa agoo see kiyu ko kuwa bagee
yuwa me too okoo me gaano pedeo agiyoo mantaa. Kuwa ko okonaka ma, ogo nokaa
agaanii yuwa ma kuwa me yogaanii yuwa daamaa muniwoo seta yoka okoo me
daamaa deewoo seta see see mokoo bedaa yogaanii yuwa me okonaka deewoo taano
daamaa. Kuwa Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
kuwa menaa kuwa tupiino gaano pedeo.
5 Wa kaa tabogeano bagee taa, wa too omegee see miyaa apii mee ko Ogatamee
kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa, egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
Ogatamee nao naadi sembahyang idimegee siwoo see apii.
6 Kiya apanaa miyaa apii gaayu ko okoo me otoopa ede gaata-gaata yuwa too
obeewoo siyaa. Okoo aya tota kiya dimi mena pe-seometa mokoo.
7 Ni me kasega menaa kuwa okoo ase-manee taai. Mée me "Kuwa kaasee miyaa
apii yuwa" see yawegayaa naadi kasega.
8 Mée waa ena me wa me bagee yuwa epa se gaata agiyoo se maniyu ko pedeo,
bedaa waa ma tukuguu kuwa daamaa se deewoo siyu ko mee asii esee pedeo. Wa me
mikee gaata dimii mee wisintaagi, bedaa wa me pedeo ko aii mikee gaano taa bagee
yuwa me pedeo dimii yuwa kuwa asii esee pedeo kiyaa.
9 Miyaa apii yuwa okoo naano agiyoo tapoo umiyaa naadi okoo me gaano pedeo
agiyoo aii masegeesi yoka okoo ekaa yuwa kapoge kaa magaai. Kiya miyaa apii kuwa
uduma ekaa se magaai, tahun bado ena wodoo ometa see apii yuwa too, paimee wa
too epa kiwoo seta apii kuwa too ekaa magaai.
10 Mée me "Waa ko daamaa agiyoo yaukuwagee see apii" see yawegataa see apii
too. Mee ko wa me yogaa yuwa daamaa muniwoo seta apii, meekee bagee wa me ee
kaa daamaa eenotaa siwoo seta apii, Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me badoo
yuwa daamaa uwo yawetogetaa segee see apii,* ae-wae, sooi-wooi taa see bagee yuwa
daamaa deegee see apii, daamaa agiyoo-pagiyoo tomaa-tomaa kuwa ukuwagee see
apii kuwa too ekaa magaakee, miyaa api naadi uduma se.
11 Ukuyogaa kepaa apii miyaa gaayu ko okoo ekaa se magaai. Mée ou dimii mee
ebo, Kristus ou dimii mee peedi naadi kaama okoo bedaa mée peeyaa yoka ekaa se
magaai.
12 Petamanii okoo me "Anii mée se poopa, Kristus Wa me agiyoo too koogo
yaukuwawoo taapa" see wegama menaa da kuwa wisintaata mée peeyaa. Kisee
ukuwayu ko waa ekaato kaa pedeo menaa agoo kiyaayaa.
13 Bedaa mena ena miya kisee: Okoo ekaa maataata kaama naano agiyoo okoo
paagoo manegee siyu ko okoo me agiyoo ukuwaano be kaapea, paayaa kaa amoka
ee ena kaa kaama bedaa ee ena kaa peenaa segee taapea. Kuwa too se kiya mée me
menaa koogo yayeenaa, yadoonaa, apanaa bagee me menaa ma yawataganaa, kisee

* **5:10** Bado yuwa daamaa uwo yawetogeano mee ko idukaa bagee me ukuwata-ukuwata. Meekee bagee paagoo ee kaa bagee ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa yaukuwagee seta agiyoo ena.

se wegayaa menaa yuwa weganaa senaa see apii kiyaa yoka ukuyogaa kepaa miyaa
ekaa yuwa se magaai.
14 Okoo kisee otoopa koo siyaa yoka mée poono daamaa, kisee anii ede. Okoo yoga
daamaa kabataa, ee kaa agiyoo-pagiyoo daamaa ukuwataa, kisee daamaa ukuwawoo
siyu ko inii mée be kiyaa bagee yuwa me pedeo menaa mée si yawegayaa.
15 Mikee, miyaa apii yuwa noonaa me Kristus ekeata Iblis yaato peanemea.
16 Yesus mikee gaayaa apii to ma, miyaa apii to ma ekea kenaaya gaayu ko mee
apii me too mee miyaa apii to me gaano pedeo agiyoo manegee taano daamaa, Yesus
mikee gaayaa bagee apanaa yuwa kaa si yadootagaai. Miyaa apii yuwa okoo manegee
taano bagee taa gaayu too Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa me manegee siyaa.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa kaa menaa

17 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko kuwa mikee gaayaa bagee
yuwa daamaa ipiipi deegee siyu ko okoo yaapaagee taano miya daamaa, agiyoo
maniino miya daamaa, ekea paaya. Okoo noonaa omaago ma Ogatamee me menaa
yawegataa, mée topetaa see kiyu ko okoo koga ma maniino daamaa.
18 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Sapi
wodaa gandum poo ikii yuwa beedaasi naadi bado batagi-patagi sepegee siyaa kaboo
okoo nusi yoka ebee to one si yapodaai" see menaa ebeamaata. Bedaa mena ena
miya kisee: "Agiyoo yaukuwataa see mée wa me yaukuwataa to mokoo da daamaa
masiyaa" see menaa ebeamaata yoka okoo daamaa manii.
19 Mée waa ena me tuku-tuku bagee ena waa naa "Yaai, waa kisee ukuwagi, kisee
ukuwagi" see kasiyaa menaa kuwa si yayii, deepea bagee ekea wiya, wedo waa naa
agoo gaayu too yayeeyaa.
20 Wa me mikee kisee pedeo ukuwayu ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa gii da
kaa waa ego-tago taai. Kisee ukuwayu ko wa me koo sipi see see apanaa tuku-tuku
siyaa bagee yuwa miya ukuwaano wedaapea.
21 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma, daamaa wigintaata malaikat bagee yuwa ma
okoo emaa dagii da kaa anii kuwa kaseeii sepa menaa yuwa maamaa ipiipi ukuwagee
taai. Tuku-tuku bagee yuwa mikee ego-tago siyaa kiya waa ena a me epa naadi se ego-
tago siyaa, waa ena ego-tago siyaa see kuwa pedeo, tuku-tuku bagee uduma endagii
see ekeasii.
22 Tuku-tuku bagee wigineano mee ko a me maamaa ipiipi dii. Waa daamaa
ye, pedeo ye see kuwa maamaa deegee naadi kaama too wiginiyaa, wa kaa yagaa
yamagayaa. Daamaa deegee taano taa kaa moga wiginiyu ko waa wigintaata kaama
wodoo pedeo agiyoo ukuwapi ko kuwa wa me pedeo yuwa aa ma miya enaataa aagadi
siyaa yoka naadi kasega. A kaa pedeo ena ma taa kese naadi maamaa dii.
23 Aa daabaa boodi, kisee agiyoo meanee segeeke kuwa ko boodi taa kisi naadi
anggur poo uwoo peenaa naano daamaa, yaai see se gaai, aii uwoo too nookee se.
24 Mée noonaa okoo me pedeo ukuwayaa yuwa kuwa moga yanekeeniyaa, okoo
kaa pedeo menaa awee da kaa wegaano taa miyoo miya moga yanekeeniyaa. Kiya
mée noonaa okoo me pedeo yuwa moga se nekeeniyaa, maamaa omemaata kaama
too awee da kaa ipi kiyaa.
25 Mee see see miya mée noonaa okoo me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa awee da
kaa yoka moga nekeeniyaa, mée noonaa okoo me daamaa ukuwayaa agiyoo moga se
nekeeniyaa kiya kuwa miya awee da kaa kaapa, se boonemaayaa.

6

1 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu ko okoo epoo mée me
menaa kuwa daamaa yayiino too, kisee ebo ekee see too gaano pedeo. Okoo me eboo

5:18 Ul 25:4, Luk 10:7, 1Kor 9:9 **5:19** Mat 18:16

kisee ebo ekee segee siyu ko mée me Ogatamee ekaa da se wisiniyaa, inii me mée
topegee see menaa kuwa miya mée se wisiniyaa.
2 Hamba kiyaata bagee okoo epoo mée waa miya Yesus mikee gaayaa bagee kiyu ko
'Enaa Yesus yiba ena kenaa bagee yoka koosi, wa me menaa si yayiino miya daamaa'
see dimii mee pedeo. Ekea paaya Yesus mikee gaayaa bagee yoka kuwa agiyoo kuwa
wa me epa see bagee me agiyoo yoka naadi esee daamaa dimi-dimi yaukuwaano too.

Kepe ou see dimii kaa mena weganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

Kuwa menaa uduma "Inii daamaa niiukuwawoo taai" see menaa tupii.
3 Má menaa mée topenaa see bagee yuwa gaayu ko okoo inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus me mikee topeta menaa yuwa daamaa peneasiino taa. Okoo me mée topenaa
see menaa kuwa wa too, inii Ogatamee ma dimii menaa kaa omegee, toogeesi naadi
mée topegee see menaa kuwa see see se.
4 Okoo ko 'Ni too ebo, ni too ipi' see gaayaa bagee kiya esee umina ewo see bagee
yuwa too. Okoo aawisi-maawisi segee taano kuwa ede, mena kamu ena mee kaa too
miya aakago-maakago segee taano miya ede, kisee bagee yuwa too. Okoo kisee koo
segee naadi kaama pedeo dimii miyaa. Kuwa ko 'Anii miya ebo naaki ou' see dimii
gaataa, mée kutuu wuditaa, pedeo mée yawegaa-wegaa, 'Waa kisee mée to kepa,
kisee mée to kepa' aagaawee, kisee dimii yuwa agoo kedaa siyaa.
5 Okoo dimi pedeo kedaa naadi kaama kisee aawisi-maawisi segee see bagee yuwa.
Mikee menaa okoo kaa taa, mikee menaa yamasegeeta toogee see bagee yuwa too.
Okoo me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa doowoo, wegawoo siyu ko ni paagoo
agiyoo eebaa agoo nakiyaayaa' see dimii gaataa see bagee yuwa too.
6 Mikee, Ogatamee me menaa doowoo, wegawoo taano kuwa me esee daamaa mée
kiyaayaa kiya 'Ni paagoo eebaa taa topa miya koosi, sikii' see dimii mee ma enaataa
gaayu too daamaa mée kiyaayaa. Kisee dimii gaayaa bagee kuwa mikee senawii.
7 Mee ko inii mée kabata naagoo agiyoo ena ma doomeeno taa, bedaa inii booyaa
naagoo miya agiyoo ena ma se dooyaa yoka
8 inii naano agiyoo ma, magaano agiyoo ma kuwa agoo kiyu ko 'Koosi, kuwa sikii'
see gaataa.
9 Kiya kepe eebaa naaki ou see dimii gaayaa bagee kuwa pedeo kedaa siyaa. Kepe
ou dimii mee ebo kiwoo naadi kaama okoo kupi kaa booyaa mokoo see see kiyaa,
dimi ewo see bagee me ou gaayaa agiyoo yuwa too ou gaawoo siyaa, usiyaato ko
okoo me umiino, toono pedeo kedaa siyaa.
10 Kepe ou dimii mee ko se-pedeo, we-pedeo uduma manii to. Mée noonaa ko kepe
ou see dimii mee ebo kemaata inii me mikee gaakee kaa doowoo see menaa kuwa
wisintaata dimi nagii-nagii agiyoo eebaa okoo ekaato kaa miyaabuu seta.

Wodopasi ase-maneeta menaa yuwa

11 Okoo kepe ou dimii gaataa see bagee yuwa kiya eto ko aa Ogatamee me bagee aa
kuwa dimi-pami uduma wisintagaai. A me ou dimii kuwa ko kisee: topoo see dimii
ma, Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano dimii ma, mikee gaano dimii
ma, epa dimii ma, makii taa, koogo adumeta dimii ma kuwa uduma se masega ou
naadi abawoo, umiwoo taai.
12 Aa dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya inii me mikee gaakee kaa doowoo
see menaa kuwa too daamaa omaago ma yawegawoo, yadoowoo taai. Aa iminoo
miya, iminoo miya toowoose naadi Ogatamee me Ni paagoo nameei see kaseta. Kuwa
menaa dimi yiba daamaa penee siwoo taai. Idukaa a me kuwa iminoo miya, iminoo
miya toowoose naadi menaa kuwa mikee menaa nao naadi mée eebaa uduma gii da
kaa daamaa wegakomee seme.

6:1 Tit 2:9-10 **6:8** Ayb 1:21, Plp 4:11-13, Ibr 13:5 **6:10** 2Raj 5:19-27, Mat 13:22 **6:12** 1Tim 1:18

13 Agiyoo-pagiyoo uduma aya tuyaabuu siwoo taa see Mée Ogatamee mee ma, bedaa
Kristus Yesus mee Waa booyaano taa kaboo Pontius Pilatus paagoo mikee menaa too
daamaa wegakomeeta Mée mee miya Ekea emaa dagii da kaa ani me omaago ma
kasiino menaa kuwa ko kisee:
14 Anii a me mée tupiwoo, doowoose naadi kase-manee seta menaa kuwa daamaa
peneasii. Pedeo menaa se kawegasi naadi kuwa menaa ena ma se ekeasii, dimi-dimi
yaukuwawoo taai, kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus metaki meetagi yoo
too.
15 Monaa da mee ko Ogatamee Wa me too daataata. Waa ko Wa too ebo, Wa too
asii-sege nao naadi yaapaagee siwoo taa see Mée, Pesee Wodoo Pesee, Ebo Wodoo
Eboo see Mée mee.
16 Wa too se booyaa, kisee too toowoo see Mée. Waa totaa see yoo keno kusi-kusii
da esee ebo kemaata mée ena ma Wa paagoo ekaapa se seameamaayaa. Waa deetaa
see mée ena ma taa, mikee, Waa diino naka. Se-pesee, we-pesee yago Mée mee inii
niiyaapaagee taano too kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.
17 Magaa da kaa kepe yago bagee kuwa ebo dimii se gaasi naadi asiino menaa kuwa
ko kisee: Kepe kuwa ko kisee too toowoo taata agiyoo se, egadaa taata agiyoo too yoka
kuwa kaa dimi se magaai, Ogatamee Wa kaa too dimi kotopiwoo taai. Waa ko inii
ede ma, ede ma toogeesi naadi kaama agiyoo-pagiyoo uduma kabu see taa, aii mée
manegee see Mée yoka Wa kaa too dimi maawoosi naadi okoo ase-manee taai.
18 Bedaa okoo me kepe tabaa da ou see dimii mee se gaata daamaa ukuwataa see
agiyoo kuwa too eebaa agoo kiyaabuu taai see asii. Kabu see dimii mee taa, okoo taa
kiyaa bagee yuwa daamaa aii wodegeesi naadi miya okoo ase-manee taai.
19 Okoo me kisee wudiwoo naadi kaama bedaa epeekaa okoo miya masiwoo taapea,
bedaa okoo me umii-umii, too-too kuwa miya mikee see dimii kaa umiwoo, toowoo
taapea.
20 Timotius, aa idukaa kaama mikee menaa a kaa kadootaata yuwa kuwa too ipiipi
doowoo taai. Ogatamee ewo see bagee me amoka aawega-maawega see menaa kuwa
yawisintagaai. Okoo me "Inii ipi see menaa agoo" see weganaakea kiya makapaa
menaa too yoka emaa se wugii.
21 Mée noonaa me kuwa makapaa menaa yuwa peneata kaama inii me mikee
gaakee kaa doowoo see menaa kuwa ekeata.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi
naadi kiasega. Kiyoo too.

6:13 Yoh 18:33-37 **6:17** Luk 19:8, Tit 3:14 **6:19** Luk 12:33

2 Timotius
Paulus me Timotius paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus waa Timotius paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun wiya, wedo waa naa omemaata Yesus me doometa menaa be see bagee yuwa me waa Roma magaa kaa digiyoo ee yiba tameamaata. Waa bogaano monaa ekaapa see kuwa waa ipi kemaata Timotius mee se wedaata Yesus me doometa menaa daamaa omaago ma doowoo, wegawoosi naadi mee kapogee yaebeamaata. Wa me tahun 67 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3–2:13 Yesus me doometa menaa makii taa see kaa mée tupiwoo taai naadi menaa
2:14–4:8 Mikee menaa too peneata mée me koopoo see wegawoo see menaa kuwa gaai naadi menaa
4:9-22 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa
nadoonaasi naadi pooi see naseta mée, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi see
bagee yuwa taa ma taa daamaa umiwoo, toowoo taatagea see aseta menaa kuwa
yaweganaa see mée mee.
2 Mee kapogee mee ni me dedee see yogaa mokoo Timotius a paagoo kaebeaga.
Nagamee Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee ma Ekea me aii
kaepa dimii ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa
kaatoowoosi naadi kaasega.

Yesus me doometa menaa weda taa ma mée tupiwoosi naadi menaa

3 Anii egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se daata kisee too aa kaneke-nekee
naadi kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see dimii ma sembahyang kasegeeka.
Idukaa ni beemu nokaa yuwa dimi topoo, pedeo taa see kaa Ogatamee yaapaagee,
Wa me agiyoo daamaa yaukuwagee siwoo seta see see anii miya kisee yaukuwagee
siwooka.
4 Anii peema naagoo a me nayegee seme kuwa anii kaneke-nekeeka yoka anii
kadeeta kaama ede ma, ede ma taano see naadi anii kadeega naaki ou dimii mee
ebo.
5 A me Yesus kaa too esee dimi maatagaa siwoo seme kuwa anii kaneke-nekee taaka.
Petamanii agaaba Lois wa me Yesus mikee gaata dimii mee ebo, bedaa abaayo Eunike
mee miya kisee. Eto ko mee dimii mee a yiba mikee tope ii see kuwa kanekeenega.
6 Kisee kemaata Ogatamee me agiyoo yuwa a me daamaa omaago ma yaukuwa-
woose naadi anii a kaa yagaa kamaama. Kuwa Ogatamee me pesee kakiyaata agiyoo
kuwa modeeniyaa yoka kuwa moometaase naadi anii bedaa kasega.
7 Ogatamee me Roh mee inii mée manta mee ko inii weda see dimii mée miyaakee
se kiya Roh me pesee agiyoo ma, epa dimii ma, inii ekaato daamaa muniwoo, deewoo
taano ipi see dimii ma kuwa mée yaagoo kiyaano see naadi Roh mée manta.
8 Kisee kemaata inii epoo Mée Tuhan kaa menaa kuwa aa yawegaano ego weda see
dimii mee se gaai, bedaa anii miya, anii Yesus me doometa menaa yaweganaa see
kaa digiyoo ee yiba natameamaamea kuwa miya aa ego weda see dimii mee se gaai.
Ogatamee me aa kapesee kiyaapi yoka mée me anii kisee dimi nagii-nagii ebo gaagaa
nasiyaabuu segee see agiyoo kuwa see see aa miya daamaa masii, daamaa dogaai.

1:8 Kis 5:41, 2Tim 2:3

9 Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata, inii dimi pedeo taa see kaa umiwoosi
naadi Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii Wa me bagee mée kiyaata mee ko inii
me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se kiya Ogatamee me gaata-gaata kuwa kaa
too. Idukaa esee petamanii epoo to, magaa to ogaatagaano taa kaa Wa me epaa mee
Kristus Yesus doodoo inii aii mée manta.
10 Eto inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus Yesus meta kaama wodoo inii
Wa me mée epa dimii mee mikee ebo ii see nekeenegea. Yesus me doometa menaa
kuwa me inii umina se bogaatagea. Wa me kuwa mée umina bogaano too menaa
kuwa mée yataa kiyaata inii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa
kuwa awee da kaa mée deeyaata.
11 Kuwa menaa kuwa anii yaweganaa, mée topenaa, kisee yaukuwanaasi naadi
nawigintaata.
12 Anii kisee yaukuwanaa naadi kaama nakaayoo digiyoo ee yiba pedeo totaaka.
Anii kisee ae-wae, gaagaa taaka kiya anii ego weda see dimii mee taa. Anii mikee
gaayaa Mée mee anii Waa ipi, bedaa Wa me kuwa eeweganaasi naadi ni kaa
nadootaata menaa yuwa se pedeo kaapa see kuwa miya anii mikee ipi. Kuwa ni
me yaweganaa see menaa kuwa makapaa menaa ma se aatabisi naadi Ogatamee me
kuwa menaa daamaa taamegee siwoo taapi, kisee too Yesus meetagi naagoo too, see
kuwa anii mikee ipi yoka anii ego weda see dimii mee taa.
13 Ni me katupiwoo seta menaa kuwa daamaa peneata doowoo taai. Aa Kristus
Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama a me Waa mikee gaano dimii ma, epa
dimii ma kuwa gaawoo see kaa kuwa katupiwoo seta menaa yuwa daamaa doowoo,
umiwoo taai.
14 Ogatamee me naweganaasi naadi a kaa kadootaata menaa kuwa makapaa menaa
ma aatabi siyaa yoka daamaa nekeenii. Inii yiba totaa see Mée Roh Kudus Wa pesee
da me kuwa menaa yuwa ipiipi taametagaa siwoo taai.
15 Asia wee kaa bagee Pigelus mee ma, Hermogenes mee ma, apanaa bagee miya
anii naekeata umina peemea see kuwa aa miya ipi.
16 Onesiporus waa anii digiyoo ee yiba totaaka too nadeegee simi kuwa waa ego
weda see dimii mee gaano taa. Waa kaagaa eebaa ni paagoo naatoogee simi, bedaa
anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee simi yoka Tuhan me waa tukuguu
miya epa gaasi naadi yaasegeeka.
17 Waa Roma magaa kaa peemaata kaama anii naabanaa segee naadi nadeemaami.
18 Anii idukaa Epesus magaa kaa toogee seta kaboo miya wa me nadeegee simi
kuwa aa miya ipi. Yesus meetagi naagoo Tuhan me epa dimii mee maamaa wa kaa
daamaa deemaasi naadi yaasega.

2

Dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ni me yogaa aa Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi Wa
me mée aii manegee see pesee kaa umiwoo, toowoo taai.
2 Ni me mée eebaa yoo eeweganaa seta menaa kuwa aa miya nayeegee seme. Kuwa
menaa kuwa bedaa a me dimi topoo see bagee yuwa paagoo, kuwa menaa daamaa
doowoo taapea bagee paagoo daamaa eewegataa, daamaa topetaa. Kiyoo kaama
bedaa okoo me miya apanaa bagee paagoo daamaa topetaa, kisee ukuwawoosi naadi
mée tupiwoo taai.
3 Anii dimi nagii-nagii nasiyaabuu segeekea kuwa miya anii Kristus Yesus obeano
too, see kuwa mokoo aa miya kisee dimii doowoo, obeewoo taai. Ebea-ebea menaa

1:9 Ep 1:3-5, Tit 3:4-5 **2:3** 2Tim 1:8–4:5

kuwa ko kisee: Okaa yago bagee gaayu ko okoo dimi nagii-nagii agiyoo kuwa eebaa
kiyaa miya okoo me eboo obeano too dimii mee agoo.
4 Okoo me eboo ede kisi naadi agiyoo kuwa too yaukuwagee siyaa, okoo ekaato kaa
umiyaa, tuyaa agiyoo kuwa se ukuwayaa.
5 Bedaa 'Aa moga ye, nii moga ye' naadi yiibaga peetaa see bagee kuwa miya kisee.
Okoo paagoo kisee pookee, kisee pookee see asiyaa-asiyaa kuwa ipiipi yeetaa, obeetaa
siyaa. Kisee ukuwayu too mumo kaa onee da masiyaa. Kuwa menaa yuwa amedoota
peeyu ko se masiyaa.
6 Bedaa bugi yaataa see mée waa miya kisee. Waa bugi omaago ma yaagee siyu ko
bugi kaa agiyoo kapoo keta kaama bugi yaata mée me ukuwataa to mokoo da mee
wa keta masiyaa.
7 Kuwa kasega menaa kuwa daamaa dimi gaagaa taai. Tuhan me kuwa uduma aa
nekeeniino dimii mee kaniipi.
8 Yesus Kristus mee, Daud me asii-kaba-kaba seta Mée mee Waa boota kaama aya
andoo peeta see menaa kuwa ko ni me yaweganaa see menaa yuwa. Kuwa menaa
aa daamaa neke-nekee siwoo taai.
9 Anii kuwa menaa yaweganaa see kaa mée me anii pedeo see mée yoka naadi one
nagadimemaata digiyoo ee yiba natameamaamea. Anii ae-wae, sooi-wooi taaka kiya
Ogatamee me menaa mee one se gadimemaayaa.
10 Kisee kemaata Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo miya Kristus
Yesus mikee nao naadi daba daagimaa peesi naadi, bedaa okoo Wa me asii-sege
see agiyoo iminoo miya, iminoo miya masiwoo, umiwoosi naadi miya anii kuwa
dimi nagii-nagii nasiyaabuu siyaa agiyoo kuwa uduma makii taa see kaa koogo dimi
animaata doowoo, umiwoo taaka.
11 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee:
"Inii Waa ma enaataa booyu ko
inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea.*
12 Inii makii taa see kaa toowoo siyu ko
inii Waa ma epo enaataa ebo toowoo taatagea.
Inii me Waa umina wisintayu ko
Wa me miya inii umina mée wisintagaatagi.
13 Kiya inii Wa me menaa daamaa si yayeeyu ko
Wa me mée se ekeasiipi,
Wa me 'Ikii se kiekeasiipa' see mée aseta menaa kuwa ekeasiino ko iyo yoka"
see menaa kuwa wegawoo siyaa.

Mikee menaa too peneata apanaa menaa kuwa ekeasi naadi menaa

14 Kuwa menaa uduma mée yuwa daamaa ase-manee taai. Okoo me aawisi-
maawisi menaa kuwa imi taa menaa too, yiino bagee yuwa miya pedeo kiyaayaa
yoka omaago ma ase-manee taai. Ogatamee emaa dagii da kaa a me okoo omaago
ma aseekee kaa "Ikii me mena kamu peedi ena kaa too miya aawisi-maawisi segeekea
kuwa ekeasii" see asii.
15 Mikee menaa maamaa ipiipi mée tupiwoo taai. Kisee okoo mena daamaa
yawegagee, agiyoo daamaa yaokagee see bagee kuwa Ogatamee paagoo ego weda
se gaatagea. "Aa ko Ni me agiyoo daamaa naokagee see mée ii" see kasiitagi.

2:4 Luk 8:14 **2:10** Kol 1:24 * **2:11** "Inii Waa ma enaataa booyu ko inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea" see menaa mee nekeeniino yaato ko inii me pedeo dimii, pedeo iyee kuwa booyaabuu siwoo siyu ko inii miya Waa boota-boota see see booyaa mokoo. Kuwa dimii, kuwa iyee booyaabuu segee naadi kaama inii daamaa dimii, daamaa iyee agoo kedaa siyaa, inii miya Yesus aya andoo peeta see see aya andoo peeyaa mokoo, see kuwa ebea-ebea menaa yuwa. **2:11** Kol 3:3-4, Rom 6:8, Gal 2:19-20 **2:12** Why 3:21

16 Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa, imi taa menaa kuwa yaekeasii. Kuwa
menaa wegataa see bagee okoo Ogatamee ma dimii menaa kaa too omegee taano be,
okoo dimi pedeo kiwoo naadi kaama
17 pigupode abuu baboo noopegee siyaa mokoo okoo me menaa yuwa miya kisee
peeda-paada siyaa yoka nekeenii. Himeneus ma, Piletus ma ekea miya
18 mikee menaa ekeata kaama apanaa otoopa menaa weganaa see bagee wiya.
Kuwa bagee me wegaano, "Boota bagee aya andoo poono kuwa ukuwaandaa seta,
okoo aya andoo peedaa seta" see menaa weganaakea. Kuwa menaa kuwa me Yesus
mikee gaayaa bagee mée noonaa dimi gaagaakea, kaasee ukuwaandaa seta menaa
naadi dimi nagimegeekea.
19 Kiya inii mikee Ogatamee me bagee yoka kisee makapaa menaa kuwa inii dimi
nagii-nagii see taa. Mee ko ee kaboo da daamaa maataata kaama ee se makii siyaa
mokoo Ogatamee me bagee yuwa miya kisee. Mee kaboo da kaa inii se maki-makaasi
naadi mena ena ebeamaata mokoo, mee ko kisee: "Tuhan nekee bagee kuwa Waa
ipi". Bedaa mena ena miya kisee: "Okoo Tuhan nao naadi Wa ekaa weeyaa bagee
uduma pedeo menaa, pedeo agiyoo wisintagaano gaano pedeo" see menaa kuwa miya
ebeamaata yoka inii kuwa makapaa menaa dimi nagii-nagii see taa.
20 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Ebo ee yiba mookii otaawee, piring, kisee
agiyoo tomaa-tomaa agoo. Noonaa emas kaa agiyoo, noonaa perak kaa agiyoo.
Apanaa otaawee, apanaa kisee agiyoo miya agoo. Noonaa piya kaa agiyoo, noonaa
aii daki magaa kaa agiyoo kuwa miya agoo. Kuwa daamaa agiyoo yuwa kuwa
ebo naagoo taano agiyoo yoka ee epoo mée me kuwa agiyoo daamaa wa too
wigintagaakee, apanaa aii agiyoo kuwa aii naagoo taano too.
21 Inii mée miya kisee. Okoo ekaato dimi yiba pedeo yuwa taa kiyaabuu segee siyaa
bagee kuwa gaayu ko ee epoo mée me daamaa otaawee da mokoo yoka daamaa wa
too wigintaayaa. Mee mée mee waa ekaato ipiipii naadi kaama ee epoo mée me
agiyoo uduma daamaa yaukuwagee siyaa.
22 Kisee kemaata aa eto ko egaanaa yuwa me ou gaayaa dimi-pami kuwa wisintaata
beesekaa ekeasii. A me ou dimii kuwa ko kisee: topoo see dimii ma, se daata Yesus
mikee gaawoo see dimii ma, epa dimii ma, koogo adumeta see dimii ma kuwa uduma
se masega ou naadi abawoo, umiwoo taai. Kuwa dimii yuwa kuwa ikii Tuhan nao
naadi pedeo taa see dimii kaa yaapaagee see bagee yuwa epo enaataa obeewoo taai.
23 Imi taa menaa, otoopa dimii kaa wegaa-wegaa menaa kuwa yawisintagaai. Kuwa
menaa kuwa kaa aawisi-maawisi see menaa too agoo kiyaayaa see kuwa aa miya ipi
yoka kuwa menaa emaa se wugii.
24 Tuhan me agiyoo daamaa yaokagee see bagee gaayu ko apanaa bagee ma aawisi-
maawisi se siyaa kiya mée uduma paagoo adumeta dimii, adumeta menaa kaa too
aasee siyaa. Waa mée tupiino ipi, kagoo dimii taa,
25 waa ma aawisii siyaa bagee paagoo "Kisee daamaa, kisee pedeo" see koogo dimi
adumeta kaa asiyaa, waa kisee dimii kaa mée topetaa see mée. Kuwa waa ma aawisii
siyaa bagee yuwa gaayu ko okoo 'Ni me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasiinaka'
dimii mee Ogatamee me daamaa yamiyaapi kepa, mikee menaa ipi see dimii okoo
maniipi kepa naadi waa dimi animaata okoo daamaa topegee see.
26 Okoo Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo, wa me pedeo gaata-gaata yuwa
naukuwasi naadi goeki-goeki segeeki. Okoo me 'Iblis me kisee nakoo taaki ii' see
dimii mee nekeenta kaama daba oosi naadi aa dimi animaata okoo daamaa tupii.

3

Wodopasi yaato mée tomaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa agoo kedaa taata

2:19 Bil 16:5 **2:21** 2Kor 7:1 **2:25** Tit 3:2

see nekeensi naadi menaa

1 Wodopasi yaato Yesus wiyaagoo meeno see kaboo yaai-yaai agiyoo agoo kedaa
taata yoka daamaa nekeenii.
2 Kuwa kaboo da mée tomaa dimi pedeo see bagee agoo kedaa taatagea. Okoo
ekaato too epa gaawoo, kepe ou dimii gaawoo, ebo dimii gaawoo, anii ebo yoka naadi
apanaa bagee maagiyoo eke, okonaka me menaa si yayeetaa, paamee see dimii mee
taa, Ogatamee ebo ekee see miya taa,
3 epa dimii ewo, mée emee-emee taano be, mée badiino too, okoo ekaato daamaa
muniwoo, deewoo taano ewo, kagoo ebo, daamaa menaa, daamaa agiyoo kuwa be,
4 mée me wugisi naadi yaekegatagaa, dimi se gaata otoopa ukuwanaa, peenaa, 'Ani
too ipi' see gaataa, Ogatamee ou dimii mee wisintaata okoo me ede gaata-gaata yuwa
kuwa too ou gaataa, kisee umiwoo, toowoo see bagee yuwa agoo kedaa taatagea.
5 Okoo tapaato yaato deeyaa naaki Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo
taa see bagee keenda kiya semoo yiba yaato taa, Ogatamee me pesee agiyoo kuwa
okoo me wisintaagea. Okoo kisee bagee yoka aa se eetooi, okoo too wigintagaai.
6 Okoo noonaa dimi ipi see bagee keenda yoka naadi mée me ee yiba okoo badaa
maayaa. Badaa maata kaama mee ee kaa makapaa menaa wigineano ewo see apii
agoo yoka kuwa bagee yuwa me okoo moga deebaa see. Kuwa apii yuwa me 'Anii
idukaa kisee pedeo agiyoo ukuwata, kisee pedeo agiyoo ukuwata' see dimii gaagaa
segee see apii yuwa, ou dimi-pami gaawoo see apii yuwa.
7 Okoo mena tupiwoo see kiya mikee menaa ii see wigineano ewo see apii yuwa.
Kisee apii kuwa okoo me deebaa senaa see.
8 Idukaa Yanes ma, Yambres ma ekea me Musa ma aawisii seta see see eto kuwa
bagee yuwa miya mikee menaa ma aawisii segee see too. Okoo dimi koopoo kemaata
Ogatamee me okoo umina wisintaagi.
9 Okoo kisee ukuwanaa see bagee kiya okoo me mée topetaa see menaa kuwa
taa kaapa. Idukaa Yanes ma, Yambres ma ekea dimi taa see bagee yuwa too ii see
nekeenta see see mokoo eto miya kuwa mée deebaa senaa see bagee yuwa kuwa mée
uduma me okoo kisee bagee yuwa too ii see kuwa nekeeniipea.

Timotius wa paagoo topeta menaa kuwa daamaa doowoosi naadi menaa

10 Okoo kisee bagee kiya aa ko ni me ukuwata peeta yuwa aa miya naobeetaa see
mée. Ni me daamaa mée topenaa see menaa ma, ni me daamaa umiyaa, tuyaa yuwa
ma, ni me gaayaa, peeyaa yuwa ma, ni me Yesus mikee gaawoo see dimii ma, ni me
koogo adumeta dimii ma, ni me epa gaataa see dimii ma, bedaa mée me nagaadee
siyaa kaboo se maki-makaa taapa see dimii ma kuwa uduma aa ipi, a me naobeewoo
segeeke.
11 Idukaa anii Antiokia magaa kaa ma, Ikonium magaa kaa ma, Listra magaa kaa
ma kiyoo omegee, toogeeka too ko mée me nawegee-wegee segee naadi kaama anii
dimi nagimegee seta yuwa kuwa miya aa ipi. Okoo me kisee naukuwagee semea kiya
Tuhan me daba napeeyaami.
12 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi Ogatamee ma dimii menaa
kaa umiwoo taano ou see bagee kuwa uduma mée me wegee-wegee taapea,
13 bedaa dimi pedeo see bagee yuwa ma, mée deebaa see bagee yuwa ma okoo esee
dimi pedeo kedaa siwoo taapea. Okoo me apanaa bagee miya deebaa taapea, bedaa
okoo miya mée me deebaa taapea, kisee aaukuwawoo segee taapea.
14 Kiya aa gaayu ko kuwa daamaa katupiwoo seta menaa kuwa a me kuwa mikee
menaa ii naadi kaama dimi yiba aweta yoka kisee too daamaa peneata doowoo taai.
Aa kuwa menaa daamaa katupiwoo seta bagee kuwa aa ipi.

3:1 1Tim 4:1, 2Pet 3:3 **3:5** Mat 7:15, 23:27-28 **3:8** Kel 7:11 **3:11** Kis 13:50–14:19, 2Tim 4:17-18 **3:12** Yoh 15:20, Kis 14:22, 1Tes 3:3

15 Aa peedi kaa kaama Ogatamee me ebeamaata menaa kuwa ipi kiwoo seme. Kuwa
menaa kuwa ko aa dimi katupiwoo naadi kaama Kristus Yesus mikee nao see gaakee
kaa daba kadaagimaa peeyaano menaa yuwa kuwa.
16 Kuwa ebeamaata menaa kuwa uduma manii to ko Ogatamee kaa too, Wa me too
agoo kiyaata. Kuwa menaa kuwa me inii daamaa mée tupi-manee taano ma, kisee
pedeo, kisee ekeasii see ase-manee taano ma, koopoo kiyaa yuwa topoo kiyaano ma,
bedaa mikee topoo see dimii kaa umiwoo, toowoosi naadi tupi-manee taano ma, kisee
daamaa ukuwawoosi naadi mée manta menaa kuwa.
17 Ogatamee me bagee yuwa sikii, ipi, daamaa agiyoo uduma ukuwamaayaa see
bagee kisi naadi kuwa ebeamaata menaa yuwa mée manta.

4

Ogatamee me naukuwasi naadi Timotius kaa yadootaata agiyoo kuwa ukuwagee taai naadi menaa

1 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma Ekea emaa dagii da kaa ni me kasiino menaa ko
kisee: Kristus mee awee da kaa ebo mée eetoowoo taano see naadi meetagi naagoo
mée uduma wigintagaatagi, boota bagee yuwa miya, bogaano taa bagee yuwa miya
uduma. Kisee kemaata anii omaago ma kasiino ko:
2 Ogatamee me menaa yiino bagee kuwa ede kaapea miya, be kaapea miya se
gaata ipiipi eewegaai. "Kisee pedeo, kisee ekeasii" see omaago ma tupii, pedeo dimii,
pedeo agiyoo ekeasi naadi menaa kuwa ase-manee taai, bedaa "Kisee daamaa yoka
niiukuwaai" see menaa kuwa miya wegawoo taai. Kuwa menaa uduma koogo dimi
animaata ipiipi mée tupiwoo taai.
3 Mée tomaa yuwa mikee see topeekee menaa kuwa yiino be kedaa taapea yoka
mée tupii see kasega. Okoo otoopa menaa ou dimii kaa too gaawoo taapea, mikee
menaa yuwa be kaapea. Okoo me ede kiyaa menaa yuwa too yiino see naadi kuwa
ede kiyaa menaa mée topetaa see bagee yuwa too abanaa taapea.
4 Okoo mikee menaa yiino be kaa apa takimetaata idukaa egaa kaa bagee me
unukade see see menaa yuwa too yiinaka ou naadi kaama apa kaagoo naadi yiitoo
taapea.
5 Kiya aa gaayu ko agiyoo-pagiyoo uduma yiba aa ekaato daamaa muniwoo, deewoo
taai, aa ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa toowoo taai, Yesus me doometa
menaa yaweganaa taai, Ogatamee me a kaa kadootaata agiyoo uduma dimi-dimi
yaukuwawoo taai.
6 Kuwa menaa kuwa anii bogaano monaa ekaapa kega naadi kaama kasega. Mée
me napedeo kiyaabuu segeekea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa
agiyoo mokoo.*
7 Yiibaga peeyaa bagee yuwa peemagaano yoo omaago ma peemaayaa see see anii
miya Ogatamee me ani kaa naekeata agiyoo kuwa uduma anii daamaa omaago ma
yaukuwataata topa. Anii Kristus se ekeata Wa me menaa daamaa penee siwooka
yoka
8 eto ko mumo kaa onee ena naipiipii semaata Tuhan paagoo topa. Kuwa Wa me
ani kaa naekeata agiyoo kuwa anii topoo see dimii kaa yaukuwataa to mokoo da
mee anii niitagi. Waa wiyaagoo meemaata kaama mée tomaa topoo-topoo see kaa

---

3:16 2Pet 1:20-21 **4:1** 2Kor 5:10-11 **4:5** 2Tim 2:3-4 * **4:6** "Mée me napedeo kiyaabuu segeekea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Israel bagee okoo me domba wodaa ena wugimaata kaama Ogatamee ekega-manee taa see yoo anggur poo uwoo yuwa miya enaataa kabagekomee seta. Mee mokoo Paulus waa miya mée me wa me tadaa yapeeyaata booyaapea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo ebea-ebea mee. **4:6** Plp 2:17 **4:7** Kis 21:13, Plp 3:13-14, Ibr 12:1

wigintagaatagi naagoo mee mokoo da ni kaa namagaatagi. Kiya ani too se, Waa moga migi naaki ou see gaawoo siyaa bagee kuwa uduma kaa miya yamagaatagi.

Wodopasi menaa

9 Aa ni paagoo moga meede.
10 Demas waa magaa da kaa agiyoo ou naadi kaama anii naekeata Tesalonika magaa kaa peemi. Kreskes waa Galatia wee kaa peemi, Titus waa Dalmatia wee kaa peemi.
11 Lukas wa too ni paagoo naatupi. Markus waa ni me ukuwaano agiyoo yuwa daamaa naaukuwataa see mée yoka badaa maadoota aa ma moga eemeei.
12 Tikikus mee anii Epesus magaa kaa pooi asema.
13 Ni me togoo dokaa mee anii Troas magaa kaa Karpus me ee kaa ekeasema yoka nadoomeei. Ni me kapogee yuwa uduma miya nadoomeei. Kuwa woda kado kapogee yuwa anii esee gaano pedeo.
14 Tembaga pose tagimetaa see mée Aleksander me pedeo agiyoo eebaa nakoo simi. Wa me ukuwata-ukuwata kuwa bedaa Tuhan me pedeo wa kaa yadootagaapi.
15 Inii me weganaa see menaa kuwa wa me maamaa wisinegee simi yoka aa miya nekeenii.
16 Anii daba napeeyaasi naadi menaa naasiipea ye naadi hukum bagee paagoo nadogeamaamea petamanii etaa kaa ni yaato mena nawegaano bagee ena ma taa, mée uduma ni too umina naekeasemea. Kisee naekeasemea kuwa Tuhan me okoo kaa pedeo si yadootaasi naadi yaasegeeka.
17 Okoo kisee naekeasemea kiya Tuhan mee ni yaato naatumi. Anii Yesus me doometa menaa uduma mée tomaa-tomaa apanaa yuwa uduma paagoo ipiipi eewegasi naadi Tuhan me anii pesee nakiyaami. Singa wodaa ebee to kaa kaama daba napekageemi.
18 Mikee, anii napedeo kiyaano see agiyoo uduma kaa kaama Tuhan me napekata-gaa siwoo taapi, kisee too epoo to wodoo Wa too ebo totaa see yoo daamaa badaa namagaatagi yoo too. Asii-sege see Mée mee iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo taano too! Amin.
19 Priskila ma, Akwila ma bogaa ma, Onesiporus tukuguu ma okoo epao see naasii.
20 Erastus waa Korintus magaa kaa tupi. Tropimus waa ikiyoo meanigi kaboo anii waa Miletus magaa kaa ekeasema.
21 Uwo biku-biku, deka bo kuwa ebo kaano taa kenoo kaa meei. Ebulus ma, Pudes ma, Linus ma, Klaudia ma, Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya uduma me epao kasegea.
22 Tuhan mee aa dimi yiba kaatoowoosi naadi kaasega, bedaa Wa me aii kaepa dimii mee miya aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega. Kiyoo too.

4:8 1Kor 9:24-25, Yak 1:12 **4:17** Luk 21:12-19

Titus
Paulus me Titus paagoo yaebeamaata kapogee

Titus mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée. Waa Yunani kaa mée, Yahudi bagee se (Gal 2:1-3). Paulus me mee kapogee ebeamaata kaboo Titus mee Kreta magaa kaa tota. Titus me mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee paagoo "Kisee menaa okoo eewegaai, kisee menaa okoo tupii" see ase-manee taano see naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 66 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-16 Petamanii menaa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa ma
2:1-15 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa
3:1-15 Apanaa tupiino menaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me agiyoo yaokagee see mée, Yesus Kristus me pooi
see naseta mée. Mee ko Ogatamee me Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo
Wa me menaa dimi yiba awemaata kaama mikee menaa ipi kisi naadi yadoonaa see
mée mee. Kuwa mikee menaa kuwa ko inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo,
toowoosi naadi menaa,
2 bedaa inii taa ma taa iminoo miya, iminoo miya umiwoo, toowoo taapea ii see
dimii mee manii to see menaa kuwa. Ogatamee Waa makapaa menaa taa see Mée
yoka Wa me "Okoo kisee aya tuyaabuu siwoo taapa" see wegata menaa kuwa mikee
menaa too. Kuwa menaa Wa me agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa kaa wegata
3 kiya eto mee begaa kaa, monaa da kaa kega kaboo kuwa menaa yuwa awee
da kaa kiyaami. Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me kuwa
menaa daamaa ni kaa nadootaata kaama eeweganaa taai see naseta kuwa me anii
eeweganaa segeeka.
4 Titus, aa enaa paaya Yesus mikee gaakee kaa ni me dimi kaa yogaa mokoo naadi
kaama anii mee kapogee kaebeaga.
Nagamee Ogatamee ma, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus Yesus ma
Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi
naadi kaasega.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

5 Enaa idukaa Kreta magaa kaa toogee naadi kaama anii apanaa magaa kaa poono
taa kaboo kasema menaa mee ko kisee: Enaa me mée tupiino taa menaa yuwa
topenaa taai, bedaa enaa me apanaa ukuwatagaano taa agiyoo kuwa miya daamaa
ukuwaai. Kuwa agiyoo ukuwataata kaama maga gakata yiba Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa wiginenaa taai. Kuwa uduma aa ukuwase naadi kiyoo tooi
kasema.
6 Tuku-tuku bagee wiginiyaa-wiginiyaa mee ko kisee: Okoo kaa pedeo menaa taa,
api ena too too bagee too, wa me yogaa yuwa miya Yesus mikee gaataa see gaayu too
daamaa wiginiyaa. Mée me "Wa me yogaa kuwa otoopa pege, mena si yayeetaa see
yogaa yuwa too" see yawegataa siyaa kuwa ko pedeo, kisee bagee se wigineai.
7 Tuku-tuku bagee kuwa ko Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi okoo
kaa yadootaata bagee yuwa yoka okoo kaa pedeo menaa taa kaano gaano pedeo.

1:6 1Tim 3:1-7

Kuwa ko okoo ebo poga-poga see dimii mee miya taa, kagoo dimii mee miya taa, uwo
boomaga-baamaga see kuwa miya taa, aadakame-maadakame kuwa miya taa, kepe
ou dimii mee miya taa,
8 daamaa dimii, daamaa menaa kiyu too wiginiyaa. Kuwa ko mée epa kaa ee kaa
badaa magaano ma, daamaa agiyoo too ukuwaapa see dimii gaawoo taano ma, pedeo
koogiwoo taano ipi dimii ma, dimi topoo, Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo,
toowoo taano ma, waa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, kisee bagee kuwa
too wigineai.
9 Okoo Yesus kaa menaa kuwa too, inii me mée tupiwoo see menaa kuwa too
maamaa peneata doowoo taano gaano pedeo. Okoo me kisee daamaa doowoo naadi
kaama kuwa topoo see menaa too mée tupiwoo siyaa. Okoo me "Kuwa menaa kuwa
inii daamaa niiyii" see wegawoo taano miya omaago, bedaa kuwa topoo see menaa
wisineekee bagee paagoo okoo me "Kisee daamaa, kisee pedeo" see tupiwoo taano
miya omaago kiwoo siyaa.
10 Kuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa kasega kuwa ko mikee menaa wisintagaa see
bagee mée eebaa agoo naadi kaama kasega. Okoo otoopa imi taa menaa weganaa,
mée deebaa, kisee koo senaa see bagee yuwa. Okoo yupii Yahudi bagee me deewoo
see menaa doowoo see bagee yuwa eebaa.
11 Kuwa bagee yuwa kepe masiino see naadi koopoo see menaa mée topenaa see
bagee yuwa too. Okoo kisee menaa mée topenaa naadi kaama mée tukuguu eebaa
yaato mikee menaa wisintagaakea yoka kuwa menaa se weganaasi naadi koogo
tuyaano gaano pedeo.
12 Kreta magaa kaa nabi bagee ena me miya okoo kaa yawegata menaa mee ko
kisee: "Kreta magaa kaa bagee kuwa mée deebaa taano omaago see bagee, mée
daakee agiyoo mokoo, agiyoo ukuwaano miya be, naano dimii too gaawoo see bagee
yuwa too" see yawegata.
13 Kuwa yawegata menaa kuwa mikee menaa. Kisee kemaata kuwa deewoo see
menaa yeetaa see bagee yuwa okoo me kuwa menaa ekeata mikee menaa too daamaa
doowoosi naadi aa omaago ma ego-tago taai, maamaa tupi-manee siwoo taai.
14 A me okoo paagoo "Kuwa idukaa egaa kaa Yahudi bagee me unukade see see
menaa kuwa si yii, mée me otoopa dekawoo, deewoo see menaa kuwa miya emaa
se wugii, mikee menaa wisintagaa see bagee yuwa me menaa too yoka" see kuwa
maamaa ase-manee taai.
15 Dimi pedeo taa see bagee gaayu ko uduma dagu, mikee pedeo see taa, okoo
me kisee nekeeniyaa kiya pedeo dimii gaawoo, mikee menaa wisiniwoo see bagee
gaayu ko pedeo taa see agiyoo kuwa okoo ewo. Okoo dimi menaa da pedeo kedaa
naadi kaama pedeo too gaawoo, umiwoo, toowoo siyaa, mee daamaa, mee pedeo see
wigineano ewo see bagee yuwa.
16 Okoo me "Anii Ogatamee ipi see mée" see wegageekea kiya okoo me koo siyaa
agiyoo kuwa deeyaa naaki aii Ogatamee ewo see bagee ii see kuwa nekeeniyaa. Okoo
dimi pedeo, Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee yuwa, daamaa agiyoo se
ukuwamaayaa see bagee yuwa too.

2

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1 Okoo kisee bagee kiya aa gaayu ko topoo see mée tupiyaa menaa doodoo too mée
tupiwoo taai.
2 Ebo bagee yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii otoopa ou dimi-pami yuwa
wisintagaa siwoo taai, mée me 'Waa dimi daamaa see mée' see kigaasi yoka ikii

1:15 1Tim 4:3-5 **1:16** 1Yoh 2:4-6

daamaa umiwoo, toowoo taai, ikii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taai, mikee
menaa too ipiipi doowoo taai, mée epa kaai, mée gaadee siyaa agiyoo kaa se makii
taai, kuwa menaa uduma ebo bagee yuwa tupiwoo taai.
3 Bedaa ebo apii yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii Ogatamee ou naadi pedeo taa
see kaa umiwoo, toowoo taai, apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo see yawegaakee se,
boomagaa see uwoo ou see dimii mee miya se, daamaa menaa kuwa too tupi-manee
taai, see kuwa a me ebo apii yuwa ase-manee taai.
4 Okoo kisee umiwoo, toowoo siyu ko okoo me kuwa ukuyogaa kepaa apii yuwa
daamaa tupi-manee siyaa. Kuwa ko okoo me paimee ma, yoga yuwa ma epa gaataa,
5 okoo ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, pedeo dimii, pedeo menaa
wigintagaa, ee kaa agiyoo ipiipi ukuwataa, paimee me menaa daamaa yayeetaa, kisee
menaa okoo paagoo daamaa tupi-manee siyaa. Kuwa ukuyogaa kepaa apii yuwa
daamaa se tupi-manee siyu ko mée me Ogatamee me menaa wisineapea yoka okoo
kuwa menaa daamaa tupiino gaano pedeo.
6 Egaanaa yuwa tupiino menaa gaayu ko okoo miya daamaa ekaato muniwoo,
deewoosi naadi tupii,
7 bedaa aa miya a me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba daamaa too umiwoo,
toowoo taai. Okoo me ukuwayaa, peeyaa yuwa miya aa see see kisi yoka daamaa
tupi-manii. A me mée tupiino menaa kuwa ko topoo too, aii dimi kaa menaa se,
mikee ipi kaa menaa ii see kagaasi naadi menaa too,
8 mée me kawisineano iyo see menaa kuwa too wegaai. Kisee menaa daamaa tupi-
manee siyu ko inii mée wisiniyaa bagee yuwa weda kaa pedeo menaa ena ma mée
si yawegayaa.
9 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu ko okoo me ukuwayaa,
peeyaa agiyoo uduma yiba okoo epoo mée me menaa daamaa yayeetaa, okoo ede kisi
naadi agiyoo daamaa yaukuwataa, kagoo menaa, pesee menaa kuwa aseekee se,
10 oma yamaseekee miya se kiya 'Waa ko dimi topoo see mée ii' see gaasi naadi
okoo me agiyoo daamaa yaukuwataa. Kisee too daamaa yaukuwagee naadi kaama
inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee kaa mée tupiino menaa kuwa mée
me 'Ebo menaa yoka' see gaapea. Mée me kisee gaasi yoka kuwa hamba kiyaata
bagee yuwa daamaa tupi-manee taai.
11 Kuwa kasega kuwa ko Ogatamee Wa me mée tomaa-tomaa uduma paagoo Wa
me epaa mee awee da kaa mée deeyaata, daba mée daagimaa peeyaano etaa da agoo
mée yakiyaata yoka naadi kasega.
12 Wa me mée epa dimii mee me inii dimi mena daamaa tupiwoo, umiwoo siyaa.
Kuwa ko inii eto magaa da kaa omegee, toogee siyaa begaa kaa pedeo ou dimii ma,
magaa da kaa agiyoo ou dimi-pami ma kuwa inii wisintaata daamaa ekaato muniwoo,
deewoo siyaa, dimi topoo, Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo siyaa.
Wa me mée epa dimii mee me inii kisee daamaa umiwoo, tupiwoo siyaa, kisee too
13 Se-ebo, We-ebo Ogatamee, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Yesus Kristus
mee diino disi ebo kaa meetagi yoo too. Mee naagoo ko inii esee ede ma, ede ma
taatagea naagoo yoka eto maamaa diitoo taakea.
14 Inii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa kaa menaa uduma Wa me mée
yataa kiyaata daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi Waa ekaato mée
yaekegataata. Inii Wa me bagee, inii pedeo taa see bagee yuwa, inii daamaa agiyoo
too ukuwaano ede gaawoo see bagee yuwa mée kiyaano see naadi mée yaboota.
15 Eto ko kuwa ni me kisee mée tupii see kasega menaa kuwa uduma a me okoo
daamaa ase-manee siwoo taai. Aa kisee menaa mée topenaa see mée to kaekeata

2:3 1Tim 5:5-10 **2:6** 1Yoh 2:14 **2:7** 1Tim 4:12 **2:9** Kol 3:22-25 **2:11** Tit 3:4-7 **2:12** Kol 3:5, 1Yoh 2:15-17
2:13 Plp 3:20, 2Tim 4:8, Ibr 9:28 **2:14** Mat 20:28, Ibr 9:14, 1Pet 1:17-19

yoka a me "Kisee inii daamaa niiyii" see omaago ma ase-manee taai, bedaa ego-tago see menaa miya asegee taai. Mée me aa peedi kaekeasiyu ko se wedaata okoo omaago ma ase-manee segee taai.

3

Apanaa mée tupiino menaa

1 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa gaayu ko okoo magaa da
kaa ebo tookee bagee uduma paagoo ekaato dimi peedi ekee taai, okoo me menaa
daamaa yayii, see kuwa okoo daamaa ase-manee taai. Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo me daamaa agiyoo ukuwaanaka see dimii too gaataa,
2 apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo see yawegaakee se, aakago-maakago miya se
kiya dimi peedi, mée uduma paagoo daamaa dimii, daamaa menaa kaa too umiwoo,
toowoo taai, see menaa kuwa miya ase-manee taai.
3 Kuwa kasega menaa kuwa ko idukaa kaboo kuwa inii paaya uduma miya dimi taa
see bagee, mikee menaa si yayeetaa see bagee, mée deebaa see menaa too yayeetaa
see bagee, magaa da kaa ou dimi-pami ma aagadi seta bagee, esee pedeo dimii, pedeo
menaa gaataa, kagoo kaa anii naaki ou see dimii gaataa, mée be gaataa, bedaa mée
me be mée gaataa, kisee too umiwoo, toowoo seta bagee yuwa too.
4 Idukaa inii kisee umiwoo, toowoo seta kiya inii daba mée daagimaa peeyaano
Mée Ogatamee Wa me dapuu see dimii ma, inii mée epa dimii ma kuwa awee da kaa
mée deeyaata,
5 inii Wa me bagee mée kiyaata. Mee ko inii me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa
kaa se kiya Wa me mée epa dimii mee kaa too daba mée daagimaa peeyaabuu seta.
Wa me inii me pedeo yuwa mée yawetogemaata kaama yoga kabayaa mokoo Roh
Kudus me inii dimi mena gipii mée yakiyaata,
6 Roh Kudus mee inii kaa maamaa mée yakabagekomeeta. Inii daba mée daagimaa
peeyaano Mée Yesus Kristus me Roh mee Ogatamee paagoo kaama inii kaa maamaa
mée yadookomeeta.
7 Ogatamee me mée epa kaa inii Waa ma menaa yuwa mée yataa kiyaata. Inii kisee
sikii mée kiyaata kemaata eto inii Wa me yogaa yuwa kiyaa, inii mikee iminoo miya,
iminoo miya toogee taatagea nao naadi Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
8 Kuwa kasega menaa kuwa ko mikee naadi wegawoo siyaa menaa yoka eto ko aa
okoo gaamaasi naadi omaago ma eewegagee taai. Ogatamee mikee gaayaa bagee
yuwa dimi-dimi daamaa agiyoo too ukuwawoosi naadi maamaa ase-manee taai.
Kuwa menaa kuwa ko daamaa menaa, mée daamaa kiyaabuu siyaa menaa.
9 Dimi taa see bagee me otoopa aatagaawo-maatagaawo, aadabe-maadabe menaa
kuwa wisintagaai. Okoo me idukaa egaa kaa bagee me asii-kaba-kaba seta bagee
ekaa yuwa ma, Musa me wegawoo seta menaa yuwa ma kuwa menaa kaa kagoo kaa
aawega-maawega siyaa yuwa kuwa uduma má menaa, imi taa menaa yoka aa ma
epo enaataa se aatabi taai.
10 Okoo me otoopa weganaa see menaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa ukuu baatagaakea yoka okoo paagoo kaagaa ena, wiya "Kisee menaa kuwa se
eewegaai" see asii. Okoo me se kayeeyu ko mee kaama wodoo okoo ma epo enaataa
se tooi.
11 Kisee bagee kuwa ko dimi koopoo, pedeo agiyoo ukuwagee naadi kaama okoo
ekaato pedeo kiyaayaa bagee yuwa too, see kuwa aa miya ipi.

Wodopasi menaa

3:1 Rom 13:1-7, 1Pet 2:13-14 **3:3** Ep 2:1-9, Kol 1:21-22, 2Tim 1:9-10 **3:7** Rom 3:24, Tit 2:11-13 **3:10** Rom 16:17

12 Anii Nikopolis magaa kaa poota. Peemaata kaama uwo biku-biku, deka bo
meegee see kaboo kaata yoka anii kiyoo pe-omegee taapa see kuwa dimi daamaaga.
Anii mée waa ena, Artemas yee, Tikikus yee, a paagoo pooi see asiipa. A paagoo
meemaagi kaboo aa bedaa moga ni paagoo Nikopolis magaa kaa meei.
13 Eto ko mena mée yadaano ipi see mée Zenas mee ma, Apolos mee ma ekea wiya
a paagoo kaama poono kaboo ekea me eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo yuwa sikii
kisi naadi manii.
14 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa agiyoo aaukuwagee taano dimii
mee tupiino gaano pedeo. Okoo otoopa kisee taa, kisee taa see kaa umiwoo see bagee
kaapea naadi kasega. Kisee apanaa bagee okoo me gaano pedeo agiyoo yuwa sikii
kisi naadi aii maniino kuwa daamaa.
15 Anii ma enaataa see bagee yuwa me epao kasegea, bedaa a paagoo Yesus mikee
gaakee kaa inii epa mée gaataa see bagee yuwa miya "Epao see kisegea" see mée
yaasii.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi
naadi kiasega. Kiyoo too.

Pilemon
Paulus me Pilemon paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaka too ebeamaata kapogee. Hamba kiyaata mée ena ekaa da ko Onesimus mee waa epoo mée paagoo kaama koogo oota kaama Paulus ma digiyoo ee yiba ekea aadoo seta. Waa epoo mée ekaa da ko Pilemon. Onesimus mee Paulus ma epo enaataa totaaka too waa Yesus mikee gaata. Mee kaama wodoo waa Pilemon paagoo metaki poono see dimii agoo. Pilemon wa me Onesimus mee daamaa badaa maasi naadi Paulus me mee kapogee mee wa paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-7 Petamanii menaa ma, Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see aseta menaa ma
1:8-22 Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa
1:23-25 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus kaa digiyoo ee yiba natameamaata mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee ma enaa me mee kapogee mee ko enaa wiya me kaepa see mée, enaa wiya ma epo enaataa agiyoo ukuwataa see mée Pilemon a paagoo kaebeataake.
2 Bedaa a me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa ma, Yesus yiba ena kenagaa see apii Apia mee ma, bedaa inii ma enaataa omaago ma kisee too se ekeata daamaa agiyoo epo ukuwagee see mée Arkipus mee ma ikii uduma paagoo mee kapogee mee kiebeataake.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa

4 Anii sembahyang siyaa kaboo anii daamaa aa kaneke-nekee naadi kaama ni me Eboo Ogatamee Wa paagoo kiiboo, paamee see menaa kaasegee see.
5 Mee ko a me Tuhan Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa a me okoo Wa me daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa uduma epa gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa kuwa anii kayeegeeka yoka anii Ogatamee paamee dimii mee ebo.
6 Bedaa aa apanaa bagee ma epo enaataa Kristus mikee nao naadi dimi aagadi-maagadi see kaa a me ipi see dimii mee ebo kiwoosi naadi kaasegeeka. Kuwa ko Ogatamee me Kristus yiba inii kaa daamaa mée yadootagaa siwoo siyaa agiyoo kuwa a me esee daamaa nekeense naadi kaasegeeka.
7 Ei, neebee, Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa kuwa a me epa kaa okoo dimi mena daamaa pesee kiyaabuu segeeke kuwa me anii miya ni me dimi menaa da daamaa pesee nakiyaata kaama esee ede kega.

Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa

8 Kisee kemaata anii gaano pedeo menaa ena agoo. Anii Kristus yiba pesee ma "Aa kisee ukuwaai, aa kisee ukuwaano gaano pedeo" see kasiyaa kiya
9 a me mée epa dimii mee ebo mee me anii pesee ma se kasiinaka. Anii ko Paulus, adama yaato, Kristus Yesus kaa eto digiyoo ee yiba totaa see mée.

10 Eto ko anii ni me yogaa Onesimus mee kaa menaa kasiinaka. Anii nakaayoo
digiyoo ee yiba totaa see kaboo anii Kristus me menaa eewegataa see kuwa kaa anii
waataagi mokoo keta.
11 Idukaa ko waa a me agiyoo daamaa-daamaa kaokagee see mée se kiya eto ko waa
dimi daamaa, a me agiyoo daamaa-daamaa kaokagee taapi. A paagoo too se kiya ni
paagoo miya daamaa naokageeki.
12 Mikee, waa ni me esee epa see mée. Ani me wa paagoo "A me eboo paagoo
metaki pooi" see asega.
13 Kristus Yesus me menaa kuwa kaa anii digiyoo ee yiba nadogeamaata kaama
totaa see kaboo aa nakaayoo ni paagoo naatoono iyo. Kiya a me daamaa naukuwayaa
agiyoo kuwa Onesimus wa me too kaukuwasi yoka anii wa paagoo "Aa se pooi,
nakaayoo naatoogee taai" see asiyaa dimii mee anii agoo.
14 Kiya a me "Koosi, waa aa ma kaatoogee taano daamaa" see nasiino taa kaa anii
wa paagoo "Naatoogee taai" see asiino taa. Waa anii ma naatoogeesi naadi a me wa
paagoo naasii see kuwa anii omaago ma kasiyaa kiya a me ede kaa "Koosi, daamaa"
see menaa kuwa a me keta nasese naadi anii wa paagoo "Naatoogee taai" see asiino
taa.
15 Waa a paagoo kaama peeta wodoo eebaa umiino taa. Mee ko waa bedaa a paagoo
meemaata kaama ekea epo enaataa keedaa too se kiya kisee too iminoo miya, iminoo
miya daamaa eetoowoosea naadi eta aawodee siyaata kepa, see kuwa ni me gaaga.
16 Eto kaama wodoo Onesimus waa hamba kiyaata see mée to too se kiya waa mee
asii eboo miya kaatoowoo taapi. Mee ko waa a me epa see mée, Yesus yiba agaabee
mokoo, waa kisee mée a paagoo kaatoowoo taapi. Ani me waa epa dimii mee ebo
kiya a me waa epa dimii mee asii esee ebo kaape. Waa ko a me agiyoo kaokagee see
mée to too se kiya ekea Tuhan yiba ena kenaa bagee kuwa kaa miya a me mikee esee
epa see mée to kaapi.
17 Kisee kemaata anii ko Yesus yiba aa ma epo enaataa ukuwanaa, peenaa see mée
ii see nagaape ko a me anii daamaa badaa namaayaa mokoo waa miya daamaa badaa
magaai.
18 Wa me a kaa pedeo kakiyaami yee, a me wa kaa okaayoo agoo yee, kisee kiyu ko
kuwa uduma ni kaa nadootagaai.
19 Anii ni me yagaa da me too kaebeaga mee ko kisee: Anii Paulus ni me taa ma taa
epeekaa kaedaata see menaa kuwa eto kaebeataaka. Kiya a me gipii see dimii mee
me ni me a kaa okaayoo agoo see mokoo see kuwa miya kasiyaa.*
20 Enaa ko Tuhan yiba ena kenaa bagee yoka eto ko Kristus yiba ni me kaidimpa
menaa kuwa daamaa naukuwaai, kisee anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaai.
21 Kuwa ni me wa kaa kasega menaa kuwa a me daamaa nayiipe see kagaaga yoka
anii mee kapogee mee kaebeaga. Mikee, kuwa ni me kasega menaa kuwa too se kiya
mee asii anii wa kaa kaidimaano taa menaa kuwa miya a me daamaa naukuwaape
see kuwa anii ipi.
22 Eto ko anii mena ena ma kasiinaka, mee ko anii ikii paagoo kiiumiipa yoo komo
keta daamaa naipiipii taai. Ikii me ni kaa sembahyang nasegeekea menaa kuwa
Ogatamee me daamaa kiyeeta kaama anii daba napeeyaata ikii paagoo kimiyaapi see
gaaga yoka komo naipiipii taai see menaa kuwa kasega.

Wodopasi menaa

1:10 Kol 4:9 * **1:19** Paulus me Pilemon paagoo "A me gipii see dimii mee me ni me a kaa okaayoo agoo see mokoo" see menaa mee ko Paulus me Pilemon paagoo Yesus me menaa daamaa aseta menaa kuwa Pilemon me Yesus mikee gaata kemaata Paulus me wa kaa okaayoo agoo see see mokoo. Kisee kemaata Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee Paulus me yakadiyaa kiya Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee yawisintaayaa miya daamaa, see kuwa Paulus me Pilemon nekeensi naadi aseta menaa mee.

23 Epapras me epao kisigi. Waa Kristus Yesus yaato bagee kemaata digiyoo ee yiba
tameamaata kaama ni paagoo naatotaaki.
24 Bedaa Markus ma, Aristarkus ma, Demas ma, Lukas ma okoo me miya epao
kisegea. Okoo ko anii ma epo enaataa agiyoo daamaa niiukuwataa see bagee yuwa.
25 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma epo enaataa dimi yiba kiitoowoosi
naadi kiasega. Kiyoo too.

Ibrani
Ibrani bagee paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee yaebeamaata mée wa ekaa da mee ebeano taa yoka inii ewo. Wa me Ibrani tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee yaebeamaata. Ibrani bagee see wegayu ko Yahudi bagee see miya wegayaa, Israel bagee see miya wegayaa.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko okoo me Yesus mikee gaata kaama wodoo apanaa Yahudi bagee yuwa me okoo be kaa wisinegee seta kemaata okoo mée noonaa me dimi wiya kedaa taapea naadi kuwa menaa yaebeamaata. Mee ko okoo mée noonaa me Yesus Wa me tadaa me ni me pedeo yuwa kuwa mikee nataa kiyaayaa ye, se nataa kiyaayaa ye naadi Wa me menaa doowoo taano kana see kuwa se gaasi naadi ebeamaata. Okoo me 'Anii bedaa Musa me menaa kuwa deewoo taapa' see dimii mee ma, bedaa 'Yahudi bagee okoo me agiyoo kupi-manee segee siyaa kuwa miya anii bedaa deewoo taapa' see dimii mee ma kuwa okoo me masiipea naadi mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Okoo mée noonaa kisee dimii masiyaa yaai naadi kaama mee kapogee yiba Yesus Waa ekaato Ogatamee paagoo ekega-maneeta kemaata Wa me inii kaa mée yaboota menaa kuwa sikii, kuwa menaa kuwa too daamaa peneata doowoo taai, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai, kisee makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa kuwa mee kapogee yiba maamaa agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:18 Yesus mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
3:1–4:13 Yesus mee esee ebo, Musa ma, Yosua ma kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
4:14–6:20 Kristus mee ko Ebo Imam kaa menaa
7:1-28 Melkisedek mee kaa menaa
8:1–10:18 Yesus mee ko Ebo Imam see Mée to kemaata Waa doodoo gipii see menaa meta see kuwa nekeensi naadi menaa
10:19–12:29 Yesus mikee gaawoo naadi kaama makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
13:1-25 Wodopasi menaa

Ogatamee me Wayoopaa doodoo mée paagoo eewegata see kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee me nabi bagee yuwa doodoo inii me bagee yuwa paagoo mena
eewegawoo seta. Kuwa ko Wa me kaagaa eebaa miya okoo paagoo eewegawoo seta,
bedaa Wa me nabi bagee mée eebaa doodoo miya eewegawoo seta.
2 Eto mee wodopasi begaa kaa gaayu ko Wa me inii paagoo Wayoopaa doodoo mée
eewegagee simi. Ogatamee me Yogamee Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo
Mée kiyaano see naadi Waa daamaa wigintaata. Waa doodoo Ogatamee me epoo to
ma, magaa to ma, se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma ogaataata.
3 Waa ko Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da kuwa awee da kaa ago
wogaamaayaa mokoo see Mée. Waa Ogatamee see see Mée. Ogatamee yiba agoo
kiyaa yuwa kuwa Waa miya agoo. Wa me too kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma

ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Wa me pesee see menaa kuwa me se wudida-
peeda siyaayaa, kisee too daamaa peneata yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.* Wa
me mée me pedeo yuwa yawetogekomeeta kaama pakadoota epoo to wodoo Se-ebo,
We-ebo Ogatamee asii-sege ebo totaaki yoo dagi yagaa yaato kiyoo animaata tupi.
4 Yogamee me ebo tuyaa yoo gaayu ko esee asii-sege, malaikat bagee me tuyaa yoo
see see se. Bedaa Yogamee see ekaa munta mee miya esee ebo, malaikat bagee yuwa
okoo ekaa munta mee see see se.

Ogatamee Yoopaa mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa

5 Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa kuwa malaikat bagee yuwa mée ena
paagoo miya asiyaa ye? Kuwa aseta menaa kuwa ko kisee:
"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see menaa mee. *Mzm 2:7*
Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see menaa mee.† *2Sam 7:14*
Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo asiino taa.
6 Mena ena miya agoo, mee ko Ogatamee me Wayoopaa mee, yagamee yagaaboo to
mokoo see Mée mee Ogatamee me Waa magaa da kaa isiyaata kaboo Wa me Yogamee
kaa wegata menaa mee ko kisee:‡
"Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa uduma me Wa too ebo ekee, yaapaagee taai"
Mzm 97:7
see menaa mee.
7 Bedaa Wa me malaikat bagee okoo kaa menaa ena miya kisee:
"Wa me malaikat bagee yuwa Wa me bo mokoo kiyaata,
kuwa Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa kuwa Wa me biyaa gada see see
kiyaata" *Mzm 104:4*
see menaa mee okoo kaa yawegata.§
8 Kiya Wa me Yogamee kaa aseta menaa mee ko kisee:
"Ogatamee A me ebo animagaano yoo kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.
Bedaa A me pose tamoo da peneata pesee ma ebo toono kuwa ko mikee topoo
see kaa too ebo toowoo siyaa.
9 Dimi topoo, mena topoo see kuwa Aa ede,
koopoo see dimii, koopoo see menaa kuwa Aa be.
Kuwa me kemaata Ogatamee mee, A me Eboo Ogatamee Wa me minyak uwoo A kaa
kakabagekomeegi,
kisee A too ebo kaekeata kaama A me ede ma, ede ma see dimii mee esee ebo
kakiyaagi.
Wa me kuwa A paagoo apanaa bagee yuwa kuwa asii esee ebo kakiyaagi" see menaa
aseta. *Mzm 45:7-8*
10 Bedaa Yogamee kaa aseta menaa ena ma kisee:
"Tuhan, Aa idukaa esee petamanii ko maga kaboo da mee A me too maataata,

---

* **1:3** Ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Yogamee me menaa me daamaa si yaukuwaaniyaabuu siwooki naaki epoo to kaa agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa se ukuwaandaa siyaa, wudida-peeda naadi kaama pedeo kedaa siyaa, see menaa mee. **1:3** Yoh 1:14, 2Kor 4:4-6, Kol 1:15-17 † **1:5** "Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see aseta menaa mee ko idukaa Ogatamee me Salomo mee Israel magaa kaa ebo tuyaata kaama Anii Waataagi mokoo kaata yoka naadi aseta menaa mee. Yesus Waa miya Salomo me asii-kaba-kaba seta bagee ena kemaata Yesus mee ebo tuyaata kaama kuwa menaa Wa kaa uwa daata, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. ‡ **1:6** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: "Ogatamee me Yogamee magaa da kaa kaagaa ena ma isiyaatagi kaboo" see menaa mee. § **1:7** Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa bo ma, biyaa gada ma kuwa mokoo kiyaata see menaa mee ko malaikat bagee kuwa Wa me ogaataata agiyoo yuwa see see mokoo agoo kiyaata bagee yuwa yoka okoo peedi, Yogamee see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa.

epoo to mee miya A me yagaa da me ukuwataata.
11 Kuwa uduma taa kedaa taata kiya Aa gaayu ko kisee too toowoo taano too.
Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma nuku see dokaa mokoo kedaa taata.
12 Dokaa da podamaata kaama aapeka siyaa see see,
A me kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kisee yakiyaabuu taatage.
Kiya Aa gaayu ko kisee se gakadeeii, betokeeii siyaa, kisee too toowoo siyaa.
A me toowoo siyaa kuwa ko usiyaato ko ewo" see menaa kuwa Yogamee kaa aseta. *Mzm 102:25-28*
13 Bedaa Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa ena ma agoo. Wa me kuwa menaa kuwa malaikat bagee yuwa mée ena paagoo miya asiyaa ye? Kuwa Wa me aseta menaa kuwa ko kisee:
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa
Ani me daba, peedi kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta. *Mzm 110:1*
Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo asiino taa.
14 Kuwa malaikat bagee kuwa ko Ogatamee me agiyoo yaokagee see bagee yuwa too, dimi noogaa da mokoo see bagee, Ogatamee me daba daagimaa peeyaapi bagee yuwa daamaa deesi naadi pooi see aseta bagee yuwa, se maa?

2

Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa esee ebo yoka se ekeasii naadi menaa

1 Yesus Waa kisee Mée kemaata inii me Wa kaa daamaa yeewoo seta menaa kuwa dimi maamaa gaagaa siwoo taano gaano pedeo. Inii dimi mena aii mega, peega senaa siyaa yoka inii kuwa menaa too daamaa niineke-nekee siwoo taai.
2 Mee ko idukaa Ogatamee me inii deewoosi naadi menaa kuwa malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo aseta. Kuwa menaa kuwa mikee menaa ii see mée deeyaata yoka tuunuu siyaa bagee ma, mena si yayeetaa see bagee ma okoo uduma okoo me tuunuu setaa to doodoo okoo kaa yadootaata. Kuwa idukaa menaa si yayeeta bagee okoo kaa kisee yaukuwata kemaata
3 inii kaasee kuwa etokaa esee ebo menaa kuwa aii wisintaayaa? Inii kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa aii ekeasiyu ko inii kaa pedeo mée yadootaayaa agiyoo kuwa inii kaasee wasetaayaa? Kuwa etokaa menaa kuwa petamanii Tuhan Yesus doodoo mée paagoo eewegagee seta. Kiyoo kaama bedaa kuwa Wa me menaa yeeta bagee kuwa okoo me inii paagoo miya daamaa mée eewegata kaama inii kuwa menaa mikee nao see gaata.
4 Okoo me inii paagoo mée eewegata menaa kuwa mikee menaa ii see nekeensi naadi Ogatamee me mée deeyaabuu seta. Wa me dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ma, kuwa see see diino ebo see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa Wa me awee da kaa mée deeyaabuu seta. Bedaa kuwa mikee menaa ii see gaasi naadi Roh Kudus me pesee da kuwa miya Wa me gaata-gaata doodoo mée kaa daamaa aii yawuditaata.

Yesus me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi mée ena keta see menaa

5 Eto ko Ogatamee me magaa to uduma gipii kiyaabuu taatagi see menaa kuwa inii kiiwegataake. Wa me mee magaa kaa ebo tusi naadi tuyaata bagee kuwa ko malaikat bagee yuwa se.
6 Kisee nekeensi naadi Ogatamee me kapogee yiba menaa ena mee ko kisee:
"TUHAN Aa ko ebo, mée tomaa kuwa esee peedi yoka
A me mée gaagaa taake kuwa kaasee kaa ya?
A me emaa kaa mée doogeeke kuwa kaasee kaa ya?

7 Mée tomaa okoo keedaa toogee siyaa begaa kaa malaikat bagee kuwa too peenaa
ebo, mée tomaa peenaa yamoo maa mokoo, kisee A me yakiyaata.
Kiya A me mée tomaa esee ebo, esee asii-sege, kisee yaekeata,
8 bedaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma A me mée tomaa okoo me badoo da miyoo taa
yaekeata" *Mzm 8:5-7*
see menaa ebeamaata. Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa me mée tomaa miyoo taa yaekeata see menaa mee ko okoo too ebo, okoo miyoo taa yaekeasiino taa agiyoo ena ma taa, see kuwa inii nekeeniyaa. Kiya eto mée tomaa okoo too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma okoo miyoo taa yaekeata totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea.*
9 Kiya Yesus mee Ogatamee me Waa esee ebo, esee asii-sege, kisee ekeata kaama Waa ebo totaaki see kuwa inii deegea. Waa mée tomaa ena keedaa toogee seta kaboo malaikat bagee kuwa too peenaa ebo, Waa peenaa yamoo maa mokoo, kisee Ogatamee me yakiyaata. Ogatamee me epa mée gaata kemaata Yesus Waa mée tomaa uduma kaa yaboosi naadi kisee peedi yaekeata. Waa boodi abaamaata kaama boota kemaata eto ko Waa ebo totaaki.
10 Ogatamee Wa me too agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata, Waa kuwa uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu seta. Wa kaa asii-sege siyaa yuwa kuwa Wa me inii mée eebaa kaa miya Yesus doodoo mée yadootagaano kuwa daamaa see gaata. Inii daba mée daagimaa peeyaano etaa da mée yamasetaata Mée mee ko Yesus. Waa boodi abaata-abaata kuwa doodoo Ogatamee me Waa sikii, Waa esee ebo see Mée to kiyaata.
11 Mikee, mée me pedeo yuwa mée yataa kiyaabuu taa see Mée mee ko Yesus yoka Waa ma, bedaa kuwa Wa me okoo kaa pedeo menaa yataa kiyaabuu segee siyaa bagee yuwa ma okoo paaya Nagamee ena too too. Kisee kemaata Yesus me kuwa bagee yuwa okoo Anii ma ena kenaa bagee yuwa ii see wegaano ego weda dimii mee taa.
12 Wa me Ogatamee paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:
"Anii ma ena kenaa bagee yuwa paagoo A ekaa da ebo kaekeasiipa,
A me bagee kutuu taa see yoo kiyoo miya Anii kaapaagee segee taapa" see menaa
ebeamaata. *Mzm 22:23*
13 Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Wa kaa too dimi maawoo taapa" see ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Deede, Anii miya topa, Ogatamee me Ni paagoo neeta yogaa yuwa miya topea" *Yes 8:17-18*
see menaa ebeamaata.
14 Kuwa Wa me yogaa kuwa ko tadaa, mogee agoo see bagee kemaata Yesus mee miya okoo see see keta. Wa me mée bogaano pesee yago mée Iblis mee daba, peedi kiyaano see naadi Waa mée ena keta kaama boota.
15 Waa boota kemaata okoo umiwoo, toowoo siyaa yiba uduma bogaano weda see dimii ma aagadi siwoo seta bagee kuwa Wa me okoo yagokataata kaama daba peeyaabuu seta.
16 Wa me kisee ukuwata mee ko malaikat bagee yuwa epa kaa yaukuwata mee se kiya inii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa mée epa kaa mée yaukuwata.
17 Kisee kemaata Waa ma ena kenaa bagee okoo me magaa da kaa umii-umii, too-too kuwa uduma Waa miya kisee magaa da kaa okoo see see umiwoo, toowoo taano see naadi mée ena kiyaano gaano pedeo. Wa me mée epa kaa Ogatamee kaa agiyoo daamaa-daamaa too yaukuwagee see Mée, Ebo Imam mokoo see Mée kisi naadi Waa

---

* **2:8** "Mée tomaa okoo too ebo totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Mée Yogaa Wa too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma Wa miyoo taa yaekeata totaaki mee inii eto kiipaa se deegea, see menaa mee. **2:10** Ibr 12:2 **2:14** Yoh 1:14, Plp 2:7, Kol 2:15, 1Yoh 3:8

inii see see keta. Mée me Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaano see naadi Waa mée tomaa ena keta.
18 Waa mée ena keta mee ko Waa miya gaadee naadi kaama ae-wae segee seta kemaata okoo kisee gaadee naadi kaama ae-wae siyaa bagee kuwa miya Wa me okoo kaa tabogiwoo see.

3

Musa mee ebo kiya Yesus mee asii esee ebo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii miya epo enaataa epoo to wodoo Ni paagoo namisi yoka naadi daamaa wa too kiwigintaata. Eto ko ikii Yesus mee daamaa gaagaa taai. Waa ko Ogatamee Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see aseta Mée, Ebo Imam mokoo see Mée, kisee Mée ii see menaa kuwa inii wegawoo see.
2 Waa ko Ogatamee me agiyoo daamaa naukuwageesi naadi wigintaata Mée kemaata Wa me kuwa agiyoo daamaa yaukuwagee seta. Musa mee miya Ogatamee me ee kaa bagee yuwa okoo kaa daamaa yaukuwagee seta see see Yesus mee miya kisee Mée to.
3 Kiya Yesus mee esee ebo, esee asii-sege, Musa mee asii eboo see Mée kemaata Wa too ebo ekeasiino daamaa. Ee maataa see mée waa esee ebo, ee to mee asii eboo see see Yesus mee miya kisee Mée.*
4 Mikee, ee gakata kuwa ko mée me maataa see. Kiya se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma maataa, ukuwataa see Mée mee ko Ogatamee.
5 Musa mee gaayu ko Ogatamee me ee kaa bagee okoo kaa daamaa yaukuwagee seta mée. Wa me okoo paagoo eewegata menaa ko "Epeekaa Ogatamee me kisee menaa doomeetagi, kisee menaa wegaatagi" see menaa eewegata. Waa ko ee kaa agiyoo yaokagee see mée mokoo.
6 Kiya Kristus mee gaayu ko Waa Yogamee yoka Ogatamee me ee kaa bagee kuwa okoo me Eboo, okoo daamaa-daamaa deetaa see Mée. Ogatamee me ee kaa bagee kuwa ko ikii ma inii paaya kuwa. Mikee, inii kisee too makii taa see kaa toowoo, ede ma, ede ma diitoo, kisee Wa kaa too dimi kotopiwoo, umiwoo siyu ko inii mikee Wa me ee kaa bagee yuwa kiyaa.

Kristus mee se wisintagaai naadi menaa

7 Kisee kemaata idukaa menaa ena Roh Kudus me eto miya wegataaki yoka ikii daamaa nekeenii, kuwa ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko dimi eboo se kaai.
8 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa Waa ma aawisii seta see see ikii miya kisee se ukuwaai.
Okoo me Waa kagoo kaa gaadee seta see see ikii me miya kisee se ukuwaai.†
9 Ogatamee me okoo kaa wegata menaa mee ko kisee: 'Idukaa mee magaa kaa ikii me bagee okoo me Anii nagaadee segee seta.
Okoo tahun mée wiyaa to uduma Ni me ukuwagee seta agiyoo kuwa kisee too daamaa nadeegee siwoo seta kiya kisee Anii nawisinegee seta.

2:17 Ibr 4:15-16 * **3:3** "Ogatamee me ee kaa bagee yuwa" see menaa mee ko Ogatamee me bagee yuwa ebea-ebea mee. Musa waa miya ee kaa bagee ena mokoo kiya Yesus mee ko ee maataa see Mée mokoo kemaata Waa esee ebo, Musa see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. † **3:8** Kuwa Mazmur kapogee yiba menaa kuwa ko miyoo taa Ogatamee me Israel bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata kiya mee kaama wodoo okoo me kagoo kaa "Ogatamee Waa mikee inii ma epo enaataa ye, taa ye?" see wegata, kisee okoo me Waa gaadee seta. Kisee gaadee seta kaama maamaa eebaa omegee naadi kaama kuwa okoo me Waa gaadee seta menaa kuwa Mazmur kapogee yiba miya ebeamaata. Ebeamaata kaama bedaa maamaa eebaa omegee naadi kaama eto mee Ibrani kapogee mee yiba miya ebeamaata.

10 Kisee kemaata Ani me okoo mee begaa kaa bagee kuwa kagoo ebo kaa yawegata menaa mee ko kisee:
"Okoo me dimii kuwa otoopa peedaa naadi kaama
Ani me daamaa ukuwayaa, peeyaa etaa yuwa kuwa okoo nekeeniino taa" see yawegata.
11 Okoo kisee bagee kemaata Anii kagoo kaa baato maata see menaa mee ko kisee:
"Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see wegata' see menaa kuwa daamaa nekeenii" see menaa ebeamaata.‡ *Mzm 95:7-11*
12 Eto ko neebee nokaa yuwa, ikii yupii kisee pedeo dimii yago bagee agoo kiyaa yoka daamaa nekeenii. Ikii mée noonaa me Toono Too Mée Ogatamee mee mikee gaano dimii taa kedaa naadi kaama Waa ekeata peeyaa yoka gaai.
13 Ikii kisee ekeata peeyaa see se kiya ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu segee taai. Kuwa "Eto kenaagoo" see menaa kuwa idukaa ebeamaata yoka eto ko ikii miya egapii gakata ikii dimi mena daamaa pesee kisi naadi menaa aasee siwoo taai. Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa me mée deebaa naadi kaama dimi mena eboo kiyaata bagee ena ma ikii paagoo taa kisi yoka gaai see kisega.
14 Inii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa bagee yoka inii petamanii kaama Wa kaa too dimi maawoo seta kuwa inii se ekeata makii taa, kisee too usii to kaa too umiwoo, toowoo siyu ko inii kisee bagee ii see awee da kaa mée deeyaa.
15 Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko dimi eboo se kaai.
Idukaa ikii me bagee yuwa Waa ma aawisii seta see see ikii miya kisee se ukuwaai" *Mzm 95:7-8*
see menaa ebeamaata.
16 Okoo Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeeta kiya Waa ma aawisii seta bagee kuwa kauwa bagee naa ya? Okoo Mesir magaa kaa kaama Musa me eepeenaa seta bagee kuwa uduma, se maa?
17 Bedaa tahun mée wiyaa to Ogatamee me kauwa bagee yuwa kagoo kegee siwoo seta? Okoo pedeo agiyoo ukuwata kemaata kaama ebo mee maga ugii da kaa boodabaada seta bagee kuwa, se maa?
18 Bedaa Ogatamee me baato magaakee kaa "Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo taa ma taa se seemaatagea" see menaa mee kauwa bagee yuwa kaa yawegata ya? Kuwa Wa me menaa si yayeeta bagee kuwa kaa yawegata, se maa?
19 Mikee, okoo mikee gaano dimii mee taa kemaata mee magaa kaa pakaaniino ko iyo, see kuwa inii nekeeniyaa.

4

Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo meei naadi menaa

1 Kisee kemaata inii daamaa niigaagaa taai. Ogatamee Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo daamaa mée seemiyaayaa see aseta menaa kuwa bedaa eto miya mée asetaaki. Ikii kiyoo daamaa koogo se toomuu siyaa bagee ena ma taa kisi naadi ikii ipiipi dii.
2 Kuwa daamaa menaa kuwa idukaa okoo paagoo miya eewegata see see bedaa inii paagoo miya mée eewegageekea. Kiya kuwa idukaa yeeta bagee kuwa gaayu ko okoo mikee gaano taa, kuwa okoo yeeta kaama mikee menaa ii see gaata bagee yuwa see

‡ **3:11** "Okoo Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa daamaa koogo toowoosi naadi kuwa magaa okoo manta kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa Wa me okoo kiyoo se pakayaata, okoo me yogaa yuwa kuwa too kiyoo pakaamaata kaama toogee siwoo seta. **3:18** Bil 14:1-35

see se. Kisee kemaata kuwa Wa me daamaa okoo aseta menaa kuwa wuutu-waatu seta.
3 Mee ko inii mikee gaayaa bagee kuwa too Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo seemiyaa. Wa me kuwa menaa aseta, mee ko kisee:
"Anii kagoo kaa baato maata menaa mee ko kisee:
'Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo Anii okoo se seemiyaapa' see wegata" see menaa ebeamaata. *Mzm 95:11*
Okoo Waa ma daamaa koogo toomuu taano taa kiya esee petamanii ko Ogatamee me uwoo to, magaa to uduma ogaataata kaama sikii naadi kaama Waa ma koogo toomuu taa siyaa yoo agoo keta.
4 Mikee, Waa petaagoo to naagoo koogo toomuu seta menaa mee Wa me menaa yiba agoo, mee ko kisee: "Petaagoo to naagoo ko Ogatamee Wa me ukuwaano agiyoo yuwa uduma sikii naadi kaama mee naagoo koogo toomuu seta" see menaa mee.
5 Bedaa mena ena ma kisee: "Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see menaa da mee.
6 Okoo kisee mee daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo seemaano taa kemaata mikee, mée noonaa kiyoo daamaa seemiyaa ii see kuwa inii awee da kaa nekeeniyaa. Kiya kuwa idukaa bagee kuwa okoo me kuwa daamaa menaa kuwa okoo paagoo eewegata kiya okoo daamaa yayiino taa kemaata kiyoo seemaano taa.
7 Kisee seemaano taa kemaata Ogatamee me apanaa egapii ena kaa mona daataata. Mona daataata maamaa eebaa omemaata kaama Wa me Daud doodoo kuwa menaa aseta. Mee mona daataata naagoo mee ko "Eto kenaagoo" see aseta menaa mee, ni me yumakaa ebeapa menaa mee see see, mee ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Wa me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko dimi eboo se kaai" *Mzm 95:7-8*
see menaa mee.
8 Idukaa Yosua me Israel bagee yuwa Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo eepakaamagaano taa. Okoo kiyoo pakaamaata kaama daamaa koogo toomuu seta naaki Ogatamee me mee wodoo taa apanaa egapii ena kaa mée tomaa kisee Waa ma daamaa koogo toomuusi naadi mona daatagaano menaa mee se wegayaa.*
9 Kisee kemaata Ogatamee me petaagoo to naagoo koogo toomuu seta see see eto miya Wa me bagee yuwa kisee too Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa.
10 Mikee, Ogatamee Wa me ukuwaano agiyoo uduma ukuwataata kaama koogo toomuu seta. Mee see see okoo Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo seemeta kaama toomuu siyaa bagee kuwa miya okoo me ukuwayaa agiyoo uduma ukuwataata kaama daamaa koogo toowoo siyaa.
11 Kisee kemaata inii mee Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo seemeta kaama toowooka naaki ou see dimii mee niigaawoo taai. Kuwa idukaa Ogatamee me menaa si yayeeta bagee yuwa me omegee, toogee seta iyee kuwa obeewoo siyaa bagee ikii mée ena ma taa kisi naadi kisega.
12 Daamaa nekeenii: Ogatamee me menaa kuwa ko aya toono pesee da agoo yoka omaago see menaa. Naayaato-naayaato uguu see mowai mee asii esee uguu see menaa kuwa. Metoo takumega yoo ma, metoo yiba duuduu ma kuwa wa too, wa too pe-wigintaayaa mokoo Wa me menaa mee miya kisee. Wa me menaa me pe-nokogetaayaa naaki dimi menaa da ma, dimi gaayaa yuwa ma kuwa pe-nakimegeega

---

4:4 Kej 2:2 * **4:8** Kuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata bagee kuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaa boowoo seta, Yosua ma, Kaleb ma ekea too pakata. Kuwa boota bagee me yogaa yuwa kuwa Yosua me Kanaan magaa kaa eepakaamaata kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me okoo kiyoo Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taano taa. Inii eto Yesus mikee gaayaa bagee yuwa too Waa ma daamaa koogo toomuu siwoo siyaa. **4:12** Ep 6:17

siyaa. Wa me menaa me mée me dimi yiba gaagaa siyaa yuwa ma, dimi ou gaayaa
yuwa ma kuwa uduma awee da kaa yasigimeeii naadi kaama daamaa, pedeo see
kuwa wigintaayaa.
13 Ogatamee emaa dagii da kaa se-agiyoo, we-agiyoo ena ma se boonemaayaa.
Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa emaa dagii da kaa má tago tuyaa mokoo yoka
kuwa uduma awee da kaa deeyaa. Inii me ukuwawoo, umiwoo, toowoo seta doodoo
Ogatamee me mée apaadee taatagi yoka inii Wa paagoo ase-manee taatagea.

Yesus mee Ebo Imam see kaa menaa

14 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee ko Ogatamee Yoopaa Yesus
mee. Waa epo kakadee yuwa wodoo taa pakaamaata kaama tupi yoka eto ko inii me
Yesus mikee nao naadi awee da kaa wegawoo siyaa menaa kuwa maamaa peneata
makii taa see kaa niitoowoo taai.
15 Inii me Ebo Imam mee ko inii mée tomaa see see Waa miya dabaa see Mée keta.
Inii kisee dabaa mée kiyaayaa agiyoo kuwa Waa ewo see imam mee se. Inii mée
gaadee segee siyaa agiyoo tomaa-tomaa uduma Waa miya kisee gaadee segee seta.
Kiya Waa kisee gaadee segee naadi kaama pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa.
16 Waa kisee Mée yoka inii me gaano pedeo kiyaa kaboo inii Wa me epaa mee
daamaa masiino see yoka inii weda see dimii mee taa see kaa Wa paagoo niipooi.
Waa inii kaa mée tabogisi naadi inii dimi uu ma epa dimii yago Mée Ogatamee Wa
me ebo animagaano yoo ekaapa niiseameamaai.

5

1 Ebo Imam bagee gaayu ko okoo gakata mée yupii da kaa kaama wiginiyaa. Okoo
me mée me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo agiyoo aii mée yaekega-manee taano
ma, agiyoo mée yakupi-manee taano ma kuwa mée yaukuwageesi naadi tuyaayaa.
2 Ebo Imam see mée to waa miya mée tomaa ena, waa miya dabaa see mée kemaata
okoo dimi ewo, koopoo see etaa da taa peetaakea bagee kuwa wa me okoo epa kaa
tupiino ipi.
3 Waa miya dabaa see mée kemaata wa me agiyoo kupi-manee siyaa kuwa ko
apanaa bagee me pedeo yuwa kuwa kaa too se kiya waa ekaato wa me pedeo yuwa
kuwa kaa miya agiyoo kupi-manee taano gaano pedeo.
4 Ebo Imam see mée to ebo tuyaano mee ko waa ekaato se, kisee ekaato tuyaata
mée ena ma taa kiya Ogatamee Wa me aseta bagee yuwa too, Harun mee Ogatamee
me aseta see see.
5 Kristus Waa Ebo Imam keta mee miya kisee. Waa Ebo Imam kaano see naadi
ekaato ebo ekeata se kiya Ogatamee Wa me too Waa ebo ekeata. Idukaa Ogatamee
me Wa paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:
"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see aseta. *Mzm 2:7*
6 Bedaa Wa me aseta menaa ena ma kisee:
"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya,
idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee" see menaa ebeamaata.
Mzm 110:4
7 Yesus Waa mée ena keta kaama magaa da kaa toogee seta kaboo Wa me mena ebo
kaa yege ma Ogatamee paagoo sembahyang kaa aseta. Wa me kuwa mée bogaano
pesee da kaa kaama pe-pekatagaano omaago see Mée to paagoo kisee aseta. Waa
Ogatamee ebo nao naadi Waa ekaato dimi peedi ekeata kemaata Wa me idimeta
menaa daamaa yayeeta.
8 Waa Ogatamee Yoopaa kiya Waa boodi abaagee seta. Kuwa Wa me boodi abaagee
seta agiyoo kuwa me Nagamee me aseta menaa yayiino too dimii mee Wa me daamaa
topeta.

4:15 Ibr 2:17-18 **4:16** Ibr 10:19-23 **5:7** Mat 26:36-42

9 Waa kisee boodi abaagee seta kemaata Waa sikii keta, Waa daba mée daagimaa
peeyaano Mée keta. Yesus me menaa yayeewoo siyaa bagee kuwa uduma okoo
iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa kuwa ko Waa manii to keta.
10 Bedaa Ogatamee me Waa asiino, "Aa ko Ebo Imam see Mée, Melkisedek mee see
see" see aseta.

Yesus mee se ekeata dimi mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo taai naadi menaa

11 Ebo Imam bagee kaa menaa kuwa inii maamaa eebaa kisiyaa kiya ikii mani se
nekeeniyaa bagee yoka inii me kisee ipiipi kisiino ko kana.
12 Mikee, ikii paagoo mena eebaa kitupiwoo segeekea yoka eto ikii miya kuwa
menaa mée topetaa see bagee kiyaa kiya ikii kisee taa. Ogatamee me menaa
petamanii mée tupiino menaa kuwa ikii daamaa masemagaano taa yoka kaagaa ena
ma kitupiino gaano pedeo. Yaai, ikii ko yoga peedi yuwa see see mokoo, ama uwoo
kuwa too nuyaa, eboo see naano agiyoo kuwa iyo, naano naka.
13 Ama uwoo kuwa too notaa see bagee kuwa gaayu ko okoo esee peedi kepaa yogaa
yuwa too yoka kisee iyee daamaa, kisee iyee pedeo, see mée tupiyaa menaa kuwa
okoo ewo.
14 Kiya eboo see agiyoo kuwa ebo bagee me nuyaa. Okoo me kuwa mikee menaa
daamaa tupiwoo, ebo kiwoo naadi kaama okoo me kisee daamaa, kisee pedeo see
kuwa wigineano ipi see bagee kiyaa.

6

1 Kisee kemaata kuwa Kristus kaa tupiino menaa petamanii yuwa kuwa sikii, inii
tupimaamea. Kabo daamaa maataata topa yoka eto ko inii mee asii menaa kuwa
niitupiwoo, iyawoo, umiwoo taai. Inii kuwa kabo maataasi naadi tupiino menaa
kuwa bedaa kaagaa ena ma maatagaakee se. Kuwa petamanii topeta menaa kuwa
ko kisee: otoopa imi taa menaa deewoo, ukuwawoo siyaa kuwa ekeasii naadi menaa
ma, Ogatamee mikee gaawoo taai naadi menaa ma,
2 uwo tukumaano menaa ma, mée kaa yagaa yamagaano menaa ma, boota bagee
aya andoo pootagea see kaa menaa ma, bedaa mée tomaa wigintaata kaama iminoo
miya, iminoo miya wa too, wa too toowoo taatagea see kaa menaa ma kuwa. Kuwa
mée tupiyaa menaa kuwa kabo maataata yoka sikii, tupimaamea.
3 Ogatamee Waa daamaa, ede see gaapi ko inii mee asii menaa kuwa miya daamaa
tupiipea.
4 Mee ko okoo me kuwa menaa kuwa petamanii peneata kiya mee kaama too kisee
ekeata bagee kuwa gaayu ko okoo metaki eemeeno ko iyo. Mee ko okoo miyoo taa
dimi mena daamaa awee kiyaata, okoo epoo to wodoo kaama aii mée manta emaibo
mee noodee seta, bedaa apanaa bagee see see okoo Roh Kudus mee miya maseta.
5 Okoo Ogatamee me menaa nogea naaki daamaa see gaata, epeekaa yaato aii mée
maniitagi pesee da mee okoo eto miya daamaa noodee seta mokoo.
6 Kisee kiya okoo kuwa yuwa umina ekeata peeyaa bagee kuwa ko okoo bedaa
kaagaa ena ma okoo me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee ma dimii menaa kaa
too toono ko iyo. Mee ko okoo me Ogatamee Yoopaa kaagaa ena ma piya bokoo to
kaa paku wugitaata ekeasiyaa mokoo, kisee mée emaa dagii da kaa Yesus mee daba,
peedi kiyaagea yoka iyo.
7 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Maga ena kaa deka daamaa weegee naadi kaama
uwo maga yiba daamaa peetaa, weta agiyoo daamaa iyataa, bugi yaataa see bagee
yuwa me daamaa masetaa, kisee magaa mee ko Ogatamee me daamaa kiyaata magaa.
8 Kiya mee magaa to kaa takuu agoo see onee ma, pedeo boo ma kuwa too iyayaayu
ko aii otoopa magaa yoka pedeo kiyaano see koo taaka, usiyaato ko biyaa pooniyaa.

5:9 Ibr 2:10, 12:2 **5:13** 1Kor 3:1-2 **6:6** 2Pet 2:20-21

Ogatamee me mée aseta menaa kuwa daamaa peneata diitoo, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai naadi menaa

9 Kiya inii me esee epa see bagee yuwa ikii usiyaato ko kisee taa. Inii me kuwa mée
pedeo kiyaayaa menaa kuwa kisege kiya ikii me kuwa daba mée daagimaa peeyaayaa
menaa kuwa daamaa masemaagea ii see kigaage.
10 Mikee, Ogatamee mee dimi koopoo see Mée se. Ikii me daamaa yaukuwagee
siyaa agiyoo kuwa Wa me se kigaabuu taapi. Ikii me kuwa Wa me daamaa wa too
wigintaata bagee apanaa yuwa okoo kaa daamaa yaukuwawoo seta agiyoo kuwa ma,
bedaa ikii me okoo kaa eto daamaa yaukuwageekea agiyoo kuwa miya kuwa uduma
Waa ipi. Kuwa okoo kaa daamaa yaukuwagee siyaa agiyoo uduma doodoo ikii me
Wa ekaa da epa nao see dimii mee awee da kaa mée deeyaabuu siyaa.
11 Ikii mée gakata kisee dimii kaa maamaa daamaa yaukuwagee see, kisee too
wodopasi yoo too, see kuwa inii esee ede. Ikii kisee Wa kaa dimi kotopiwoo naadi
kaama ikii me koogo diitoo siwoo siyaa agiyoo kuwa taa ma taa masiino see naadi
kuwa daamaa agiyoo yuwa kisee too yaukuwagee siwoo taai.
12 Ikii pekoo, paayaa kuwa se kiya apanaa bagee me daamaa iyee kaa umiwoo,
toowoo taakea see see ikii miya kisee umiwoo, toowoo taai. Okoo ko Yesus mikee
gaawoo, dimi mena koogo animaata diitoo, kisee umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa.
Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta agiyoo
kuwa okoo me daamaa masiyaa. Okoo me see see ikii miya kisee umiwoo, toowoo
siyaa kuwa inii ede.

Ogatamee me idukaa aseta menaa kuwa taa ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi ii see kuwa nekeensi naadi menaa

13 Idukaa Ogatamee me Abraham asiino, "Taa ma taa Anii kisee daamaa
kaukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Ogatamee me kisee aseta kaboo Waa ekaato
Wa ekaa da wegataata kaama asiino, "Taa ma taa kaukuwaata, se kaukuwaano ko
daa" see menaa mee miya aseta. Mee ko Ogatamee asii eboo see mée ena ma taa
naadi kaama Waa ekaato ekaa da weeta kaama aseta. Kisee Wa asii esee ebo see mée
agoo naaki Wa me mee mée ekaa da weeyaa.
14 Wa me Abraham asiino, "Anii taa ma taa a me ukuwayaa, peeyaa agiyoo uduma
daamaa kakiyaapa, bedaa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa miya eebaa kakiyaapa"
see aseta.
15 Kuwa menaa ukuwaaniino yaato ko Abraham mee koogo dimi animaata kaama
diitoo siwoo seta, kisee too Ogatamee me aseta menaa kuwa wa kaa daamaa
yaukuwaaniyaabuu seta.
16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena me "Anii taa ma taa kisee
ukuwaapa" see asiyu ko wa me ebo see ekaa ena, waa ekaato asii esee ebo see ekaa ma
enaataa weeyaa. Mee mée to me kisee ebo ekaa weegi yoka wa me mikee ukuwaapi
yoka naadi kaama mée me waa ma aawisii see menaa kuwa se wegayaa.
17 Ogatamee me "Taa ma taa Anii kisee daamaa kiukuwaapa" see aseta menaa
mee miya kisee. Wa me kuwa menaa aseta bagee yuwa okoo me mikee, Wa me
asigi menaa da mee apanaa menaa ma se aapeka taapi, kuwa menaa daamaa mée
yaukuwaaniyaapi ii, see kuwa awee da kaa nekeensi naadi Wa me "Taa ma taa
kiukuwaapa, se kiukuwaano ko daa" see menaa mee miya aseta.
18 Ogatamee Waa makapaa menaa se wegataa see Mée yoka Wa me "Anii kisee
daamaa kiukuwaapa" see aseta menaa mee ma, bedaa Wa me "Anii se kiukuwaano
ko daa" see aseta menaa mee ma kuwa menaa wiya ekea paaya aseta kuwa me Wa me
taa ma taa apanaa menaa ma se aapeka taapi. Inii me Waa kisee Mée ii see gaayaa
yoka inii dimi mena maamaa daamaa pesee kedaa siyaa. Mikee, inii se pedeo kisi

6:11 Yak 5:10-11 **6:14** Kej 22:16-17

naadi kaama oodoota Wa paagoo koogo eetotaakea yoka inii dimi mena pesee kiwoo siyaa. Bedaa kuwa inii kaa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siwooki menaa kuwa inii daamaa peneata Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
19 Inii kisee Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa menaa kuwa ko inii dimi mena koogo se makiisi naadi tuku weetaayaa mokoo. Inii kisee dimi kotopiwoo naadi kaama Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo.*
20 Inii miya kitaa daba seemisi naadi etaa da mée yamasetaata Mée mee ko Yesus mee. Waa Ebo Imam mokoo see Mée keta, Melkisedek mee see see, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Waa kisee Mée kemaata Wa keta kitaa mée eeseemeta.

7

Melkisedek mee esee ebo, Kristus mee mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Melkisedek mee ko idukaa Salem magaa kaa ebo tota mée, Asii-sege see Mée Ogatamee me imam see mée mee. Abraham mee apanaa magaa to kaa tookee eboo yuwa kuwa yape kaa peedi kiyaata kaama metaki peetaaka too waa ma aadoo seta. Aadoo seta kaama Ogatamee me Abraham daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa kuwa wa kaa yaaseta.
2 Abraham me kuwa yape bagee me agiyoo yamaseta yuwa kuwa uduma kutuu gaasi ekeata kaama gaaseagoo to mee Melkisedek mee manta. Melkisedek ekaa da mee ko mena nekeeniino yaato petamanii mee gaayu ko mikee topoo see ebo tookee mée mee. Bedaa waa wiyaagoo to ekaa da mee ko Salem magaa kaa ebo tookee mée mee. Mee ekaa da mena nekeeniino yaato ko mée ma emee-emee see ebo tookee mée mee.
3 Melkisedek mee ko waataagi ma, wabaayo ma, waa agoo keta miyoo bagee yuwa ma okoo ekaa yuwa ebeano taa, ewo. Wa me umiwoo, toowoo seta yuwa kuwa mani yaato miya ewo, usiyaato miya ewo. Waa Ogatamee Yoopaa see see mée, waa imam see mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya.
4 Melkisedek mee inii daamaa niigaagaa taai. Idukaa inii ma ena tomaa see mée Abraham wa me miya wa me yape bagee me agiyoo yamaseta yuwa kuwa uduma gaaseagoo to mee kutuu Melkisedek manta. Kisee waa manta kemaata Melkisedek mee esee ebo see mée ii see kuwa inii nekeeniyaa.
5 Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo imam keta bagee yuwa gaayu ko Israel bagee yuwa okoo me masiyaa yuwa uduma kutuu gaaseagoo to mee kuwa imam bagee yuwa paagoo aii manegee siyaa. Musa me menaa yiba kisee okoo aii manegee taai see menaa ebeamaata. Israel bagee okoo uduma ena tomaa, okoo uduma Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kiya imam bagee yuwa me okoo paagoo kaama kisee aii masegee siyaa.
6 Kiya Melkisedek mee gaayu ko waa Lewi apaa kaa mée to se kiya waa Abraham paagoo kaama kutuu gaaseagoo to mee maseta. Maseta kaama Ogatamee paagoo Abraham wa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa yaaseta. Idukaa Ogatamee me Abraham paagoo kisee menaa aseta see see Melkisedek wa me miya kisee Abraham kaa yaaseta.

---

* **6:19** Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo see menaa mee ko idukaa Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kiwisi ena agoo, Ogatamee ma aadee taa see yoo, esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo. Kiyoo Ebo Imam see mée to wa too seemiyaa, apanaa bagee yuwa se seemiyaayaa. Kiya Yesus Waa mée yaboota kemaata inii Wa kaa dimi kotopiwoo naadi kaama inii miya Ogatamee ma aadee taano see naadi kitaa daba seemiyaa mokoo, see menaa kuwa. **6:20** Ibr 10:19-21 **7:2** Kej 14:17-20

7 Kisee daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa yaasiyaa mée mee peenaa ebo
yoka wa me mee peenaa peedi see mée to kaa kuwa menaa yaasiyaa ii see kuwa inii
uduma nekeeniyaa.
8 Bedaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo kutuu gaaseagoo to mee masegee siyaa
kiya okoo miya mée tomaa yoka booyaa. Kiya Melkisedek mee ko kisee taa. Waa
miya kutuu gaaseagoo to mee maseta kiya waa boota see menaa kuwa ebeano taa
yoka waa aya toowooki see menaa kuwa wegawoo siyaa.
9 Bedaa Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo kutuu gaaseagoo to mee masegee siyaa
kiya Lewi wa me Abraham mee doodoo Melkisedek paagoo kutuu gaaseagoo to mee
manta, kisee menaa kuwa miya wegayaa mokoo.
10 Mikee, Lewi waa kabaano taa kaa wa beemu Abraham maa da yiba tota kaboo
Abraham mee Melkisedek ma aadoo seta.*

Harun mee Ebo Imam see mée kiya Kristus mee Esee Ebo Imam see Mée ii see kuwa nekeeniino menaa

11 Idukaa Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see deewoosi naadi
menaa kuwa Israel bagee paagoo manta kaboo da imam bagee yuwa me mée me
pedeo yuwa taa kisi naadi deewoo siyaa menaa kuwa miya Lewi apaa kaa bagee
paagoo manta. Kiya kuwa imam kaa menaa doodoo inii kaa pedeo ena ma taa see
bagee mée se kiyaayaa yoka Ogatamee me apanaa Ebo Imam see Mée ena gaano
pedeo see wegata, Lewi apaa kaa bagee Harun mee see see mée ena mee se kiya
Melkisedek mee see see Mée ena gaano pedeo see wegata. Kuwa idukaa imam kaa
menaa doodoo inii daamaa too mée kiyaata naaki Wa me apanaa Ebo Imam ena mee
gaano pedeo, see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee se wegayaa.
12 Wa me apanaa Ebo Imam gaano pedeo see wegata menaa mee ko kuwa Lewi
apaa kaa ebo imam bagee me komoo apanaa apaa kaa mée me masiyu ko kuwa
idukaa Lewi kaa imam bagee me deewoo seta menaa kuwa miya apanaa gipii see
menaa ma aapeka taano gaano pedeo.
13 Mee apanaa apaa kaa ebo imam bagee ena mee see wegata mee ko Lewi apaa
kaa mée ena mee se kiya apanaa apaa kaa Mée yoka Waa ma apaa kaa bagee ena
ma Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo Ogatamee kaa agiyoo
yaukuwaano taa keta.
14 Mikee, inii epoo Mée Tuhan mee ko Yehuda apaa kaa Mée see kuwa inii ipi. Kiya
Musa me Yehuda apaa kaa bagee kuwa miya imam bagee kiyaa see menaa kuwa wa
me wegaano taa yoka Tuhan Waa gipii see Imam see Mée ena keta ii see kuwa inii
nekeeniyaa.
15 Waa Melkisedek see see Imam bagee ena keta kemaata inii me mikee, kuwa
idukaa Ebo Imam bagee yuwa ma aapeka seta ii see kuwa daamaa awee da kaa
nekeeniyaa.
16 Waa imam bagee ena keta mee ko mée me menaa doodoo se, Lewi apaa kaa
bagee kuwa too imam bagee kiyaa see aseta menaa kuwa doodoo se. Kiya Wa me
iminoo miya, iminoo miya toono too pesee da mee se taa kiyaayaa kuwa me Imam
bagee ena keta.
17 Kisee Wa kaa menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee ko kisee:
"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya,

* **7:10** Lewi apaa kaa bagee kuwa ko Israel bagee yuwa me maseta agiyoo uduma kutuu gaaseagoo to mee okoo manegee seta. Idukaa Abraham me Melkisedek paagoo kutuu gaaseagoo to mee manta kemaata Lewi ma, wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo miya, okoo uduma kabaano taa kiya Lewi me wa beemu Abraham doodoo Melkisedek kisee agiyoo manta mokoo. Kisee kemaata Lewi apaa kaa bagee kuwa peedi, Melkisedek mee esee ebo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee" see menaa ebeamaata. *Mzm 110:4*
18 Mee kaama kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa pesee taa, inii daamaa mée
kiyaano iyo see menaa kemaata amoo-ekeata.
19 Mikee, Musa me menaa deewoo seta kuwa kaa Ogatamee emaa dagii da kaa
pedeo taa see bagee ena ma agoo kiyaano taa. Eto ko inii kuwa menaa kaa dimi
se kotopetaata esee daamaa gipii see menaa kuwa kaa too dimi kotopiwoo siyaa. Inii
kuwa menaa doodoo Ogatamee paagoo ekaapa pe-seameamaayaa.
20 Apanaa imam bagee yuwa gaayu ko Ogatamee me "Taa ma taa aa imam see
mée katuyaaga" see menaa kuwa okoo paagoo asiino taa. Mikee, imam bagee kuwa
uduma kisee menaa asiino taa kaa tuyaabuu siwoo seta.
21 Kiya Yesus mee gaayu ko Ogatamee me Waa asiino, "Taa ma taa Aa Imam see
Mée katuyaaga" see aseta. Wa me menaa kuwa ko kisee:
"TUHAN me wegaano, 'Aa ko taa ma taa Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya' see wegata yoka
mee kaama too Waa dimi daamaata kaama kuwa menaa ekeasiino ko daa" *Mzm 110:4*
see menaa ebeamaata.
22 Kuwa me kemaata idukaa Ogatamee me Waa ma, Israel bagee yuwa ma enaataa
aagadime seta menaa kuwa ena. Kiya kuwa etokaa Waa ma, mée ma enaataa
aagadime seta menaa kuwa gaayu ko mee asii esee daamaa menaa. Kuwa gipii see
menaa kuwa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siwoo siyaa Mée mee ko Yesus mee.
23 Bedaa kisee miya idukaa imam bagee kuwa ko okoo boowoo seta kemaata okoo
me komoo apanaa imam bagee masisi naadi okoo mée eebaa tuyaabuu siwoo seta.
24 Kiya Yesus mee iminoo miya, iminoo miya kisee too toono too kuwa me Wa
komoo apanaa bagee se masiyaa, Waa kisee too Imam see Mée mokoo toowoo siyaa.
25 Kuwa me kemaata Waa doodoo Ogatamee paagoo ekaapa seameamaayaa bagee
kuwa Wa me okoo taa ma taa daba daagimaa peeyaabuu siyaa. Wa me Ogatamee
paagoo okoo kaa yaidimegee taano see naadi kisee too toowoo see Mée.
26 Ebo Imam mee see see inii gaano pedeo. Mikee, Waa ko pedeo ena ma taa see
kaa wa too wigintaata Mée. Wa kaa pedeo menaa ena miya taa, daamaa too see Mée
mee. Waa pedeo bagee ma aagadi-maagadi taano taa, kisee wigintaata kaama epo
kakadee yuwa asii asii-sege siyaata Mée mee.
27 Waa imam bagee apanaa yuwa mokoo see see se. Okoo egapii gakata okoo
me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee segee siyaa, mee kaama
too apanaa bagee okoo me pedeo yuwa kaa agiyoo yakupi-manee siyaa, kisee too
ukuwagee siwoo siyaa. Kiya Yesus Wa me kisee se ukuwayaa. Waa kupi-manee siyaa
agiyoo see see kaagaa ena too too Waa ekaato ekega-maneeta kemaata sikii. Mee
kaama wodoo Waa ekaato se ekegataayaa, kisee too iminoo miya, iminoo miya.
28 Musa me deewoo siyaa menaa doodoo ebo imam tuyaata bagee kuwa ko mée
tomaa yoka dabaa see bagee yuwa. Kiya kuwa menaa deewoo siyaa begaa da
omekomeeta wodoo Ebo Imam tuyaata Mée mee ena. Ogatamee me "Taa ma taa
Yogamee mee Ebo Imam tuyaaga" see aseta kemaata Yogamee mee sikii, pedeo ena
ma taa see Mée Ebo Imam kiyaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya.

8

Eto mee gipii see menaa meta begaa kaa Ebo Imam mee ko Yesus mee ii see nekeeniino menaa

---

7:18 Rom 8:3

1 Kuwa inii me kiiwegataa sepe menaa kuwa uduma mena nekeeniino yaato ko
kisee: Ebo Imam mee mokoo see Mée ena inii agoo. Mee ko Waa epoo to wodoo Se-
ebo, We-ebo Ogatamee me ebo animagaano yoo dagi yagaa yaato animaata totaaki
Mée mee.
2 Waa Ogatamee me pedeo ena ma taa kaa daamaa wigintaata ee to yiba agiyoo
yaokagee see Mée. Mee ee mee ko wa too ena, magaa da kaa doka ee mee see see
se, mée me maataata ee mee se kiya esee mikee see doka ee mee, Tuhan Wa me too
maataata ee mee.*
3 Mikee, Ebo Imam bagee gaayu ko okoo mée gakata Ogatamee paagoo kupi-manee
siyaa agiyoo ma, apanaa kuwa see see agiyoo ma kuwa ekega-manee segeesi naadi
tuyaata. Mee see see inii me Ebo Imam Yesus Wa me miya agiyoo ena ekega-maniino
gaano pedeo.
4 Kiya Waa magaa da kaa imam bagee ena se. Magaa da kaa imam bagee kuwa okoo
me Musa me menaa doodoo agiyoo ekega-manee siyaa. Kisee bagee kuwa topea yoka
Yesus mee magaa da kaa tookee naaki Waa okoo see see imam bagee ena se kiyaa.
5 Magaa da kaa imam bagee gaayu ko okoo Ogatamee me magaa da kaa ee to mee
yiba agiyoo yaokagee see bagee. Mee ee mee ko epoo to wodoo yaato ee to ebea-
ebea da mee, ayayaa da mokoo see ee to. Mikee, Musa me mee doka ee magaano see
koo seta kaboo Ogatamee me waa asiino, "Daamaa nekeenii: Mee ee mee ko Ani me
maga bagoo to kaa aa kadeeyaama ebea-ebea da mee doodoo too magaai" see aseta
kemaata mee ee mee maa ee se, aii ebea-ebea da too. Mee ee yiba imam bagee yuwa
me agiyoo yaokagee see.
6 Kiya Yesus mee gaayu ko Wa me eto mee yaokagee siyaa agiyoo kuwa esee
ebo. Mee ko Ogatamee me eto mee "Anii taa ma taa kisee kiukuwaapa, kisee
kiukuwaaniyaabuu taapa" see mée aseta menaa kuwa esee ebo, kuwa Wa me idukaa
Israel bagee paagoo aseta menaa kuwa see see se. Kisee kemaata Wa me eto mee
Waa ma, mée ma enaataa aagadime tagaano see menaa kuwa miya esee ebo, kuwa
idukaa Waa ma, Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta
menaa kuwa see see se. Kuwa etokaa menaa kuwa Wa me Yesus doodoo daamaa
mée yaukuwaaniyaabuuki.
7 Mikee, kuwa idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime
tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa sikii taa. Sikii naaki Waa mée
ma enaataa aagadime tagaano menaa wiyaagoo to mee gaano pedeo see taa kiyaa.
8 Kiya Ogatamee me mée yuwa dimi pedeo yoka see deeta kaama aseta menaa mee
ko kisee:
"Taa ma taa mona naagoo ko Anii ma, Yehuda apaa kaa bagee ma, apanaa Israel
bagee yuwa ma inii paaya enaataa aagadime tagaano menaa mee, gipii see
menaa mee epeekaa agoo kiyaata.
9 Kuwa menaa kuwa ko Anii idukaa okoo me bagee yuwa ma enaataa aagadime
tagaano see naadi aseta menaa kuwa see see taa kaata.
Mee ko idukaa Ani me okoo yagaa daamaa peneata Mesir magaa kaa kaama eepeeta
kiya
Ani me okoo ma aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa okoo me
wisintaata kaama daamaa nadoowoo taano taa kemaata Ani me miya okoo
wisintaata" see kuwa Tuhan me aseta.
10 Kiya bedaa Tuhan me asiino, "Epeekaa mona naagoo ko Anii okoo ma enaataa
aagadime tagaano see naadi asiita menaa kuwa ko kisee:

* **8:2** Idukaa Ogatamee me oma ee mee Yerusalem magaa kaa magaano taa kaboo Israel bagee me doka ee ena maataata kaama kiyoo pe-maataa, pogataa, kisee senaa segee seta. Mee doka ee yiba Israel kaa imam bagee me agiyoo yaokagee siwoo seta. **8:5** Kel 25:40

'Ni me okoo deewoosi naadi maniita menaa kuwa Anii okoo me dimii yiba daamaa yamagaata, okoo me dimii yiba daamaa yaebeamagaata.
Anii okoo me Eboo Ogatamee kaata, bedaa okoo Ni me bagee kaatagea.
11 Kuwa kaboo da mée waa ena me waa ma ena tomaa kaa bagee paagoo Tuhan ipi kisi naadi menaa se tupiitagea,
bedaa waa ma ena kenaa bagee paagoo miya "Tuhan mee ipi kaai" see kuwa se asiitagea.
Okoo ebo, peedi uduma Anii daamaa naipi kaatagea yoka kisee menaa se aasee taatagea.
12 Mikee, okoo me pedeo dimii ma, pedeo ukuwata agiyoo ma kuwa Ani me epa yaekeasiita,
bedaa okoo me pedeo yuwa kuwa Anii si yaneke-nekee taata' see aseta" see menaa ebeamaata. *Yer 31:31-34*
13 Ogatamee me "Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa agoo kiyaata" see aseta menaa mee ko Wa me idukaa okoo ma enaataa aagadi seta menaa petamanii yuwa kuwa nuku yoka se doowoo siyaa. Kisee nuku see menaa kuwa taa kaano see koo taaka.

9

Idukaa Ogatamee me ee yiba agiyoo yaukuwagee seta kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa manta kaboo da okoo me mee ee yiba Waa kisee ebo ekee, yaapaagee see kaa yaukuwawoo taai naadi menaa kuwa miya okoo paagoo ase-manee seta. Mee doka ee mee ko mée me maataata ee.
2 Mee doka ee yiba kiwisi wiya agoo. Kiwisi nakaa mee kaa kiyoo ko pelita biyaa maagee yoo agoo, bedaa roti ma, Ogatamee paagoo roti ekega-manee taa see yoo ma kuwa miya tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko wa too wigintaata pedeo see taa see yoo. 3 Mee kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa da agoo, bedaa semoo yiba yaato kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa wiyaagoo to mee tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo.
4 Mee kiwisi yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa kaa yabonee taa see yoo agoo, emas kaa ukuwata keagee da mee. Bedaa piya gupuma ena, emas me too uduma tabineeii semaata kaama kiyoo pe-ekeata. Ogatamee Waa Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi ebeamaata menaa kuwa kiyoo awisi naadi ukuwata. Mee piya gupumaa to yiba ko emas otaawee ena yiba manna see agiyoo kuwa miya awemaata tota. Harun wa me tamoo da mee, iye mugumeta see tamoo da mee miya kiyoo tota. Bedaa Ogatamee me mena kamu gaasi kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa miya mee yiba awemaata tota.
5 Mee piya gupumaa to dagii da kaa ko Kerub see malaikat bagee ebea-ebea wiya kiyoo tota, Ogatamee mee Asii-sege see Mée kiyoo tupi ii see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea see agiyoo wiya kuwa. Ekea kidikaa yuwa petaata piya gupumaa to pe-takiinta. Piya gupumaa to dagii da kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taa see yoo. Kiya kisee menaa kuwa uduma kisee yoka, kisee yoka see kuwa inii eto kiipaa se wegamaayaa.*
6 Kuwa kisega agiyoo kuwa ko imam bagee yuwa me mee doka ee yiba daamaa ipiipii seta agiyoo yuwa. Ipiipii semaata kaama okoo me ukuwayaa agiyoo ukuwaano see naadi okoo egapii gakata kiwisi nakaa mee yiba seemegee seta.

8:13 Luk 22:20, 1Kor 11:25 **9:2** Kel 25:23–26:33 **9:4** Kel 16:33, 25:10-16, Bil 17:8-10 * **9:5** Piya gupumaa to dagii da kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taano yoo, see mee ko woda tadaa kabagekomee naadi kaama Ogatamee me mée me pedeo yuwa epa yaekeata okoo ma emee-emee siyaayaa yoo, see mee. **9:5** Kel 25:18-22 **9:6** Bil 18:2-6

7 Kiya semoo yiba yaato kiwisi wiyaagoo to mee gaayu ko Ebo Imam see mée wa too
tahun ena yiba kaagaa ena too too seemeta. Waa tadaa ma dooyu too kiyoo seemeta.
Kuwa tadaa kuwa waa ekaato keta wa me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo ekega-
manee seta, bedaa kiyoo kaama mée apanaa yuwa okoo me ewo kaa pedeo ukuwata
agiyoo kuwa kaa miya tadaa yaekega-manee seta.
8 Kisee agiyoo ukuwagee seta menaa doodoo Roh Kudus me inii awee da kaa ipi
mée kiyaano menaa kuwa ko kisee: Kiwisi nakaa mee tota kemaata inii mee semoo
yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see kiwisii to yibaa taa seemaano
ko iyo, etaa da mee kabaano taa mokoo, see kuwa inii daamaa nekeeniyaa.†
9 Kuwa mee doka ee yiba ukuwawoo seta menaa kuwa ko inii eto mee begaa kaa
ukuwayaa agiyoo ebea-ebea, mee ko kisee: Idukaa mée me Ogatamee paagoo aii
manta agiyoo yuwa ma, kupi-manee seta agiyoo yuwa ma kuwa manegee siwoo seta
kiya okoo dimi mena yaato daamaa yakiyaano ko iyo.‡
10 Kuwa idukaa ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa ko má yaato agiyoo kuwa kaa
too deewoo seta menaa yuwa. Kuwa ko naano agiyoo kaa menaa ma, naano uwoo
kaa menaa ma, bedaa mée me tuunuu sepea yuwa uwo wetogekomee siyaa tomaa-
tomaa yuwa miya, kisee má yaato deewoo seta menaa yuwa. Mée me kisee menaa
deewoo seta kiya Ogatamee me kuwa menaa gipii kiyaata kaama wodoo kuwa idukaa
menaa yuwa se doowoo siyaa.

Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa kuwa Kristus doodoo mée yamiyaata menaa

11 Kuwa idukaa menaa kuwa kisee kiya Kristus Waa meemaata kaama Ebo Imam
see Mée keta. Mee ko inii daamaa mée kiyaano agiyoo kuwa Waa doodoo daamaa
mée yamiyaano see naadi Ebo Imam see Mée keta. Waa Ebo Imam see Mée keta
kaama Waa Ogatamee me doka ee yiba kitaa seemaano taa. Wa me nakaayoo
ogaataata magaa kaa kisee mée me yagaa me magata ee yiba kitaa seemaano taa kiya
apanaa ee ena, mee asii esee asii-sege pedeo ena ma taa see ee yiba kitaa seemeta.
12 Waa mee ee yiba seemeta mee ko kaagaa ena too too. Waa mee ee yiba semoo
yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see kiwisii to yiba seemeta.
Kiyoo seemeta mee ko Wa me pai kambing wodaa tadaa ma, sapi wodaa poodu
tadaa ma kuwa dogaano taa. Kiya Waa ekaato tadaa aii ekega-maniino see naadi
kiyoo seemeta. Wa me kisee Waa ekaato aii ekega-maneeta kemaata inii daba mée
daagimaa peeyaabuu seta, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.
13 Idukaa ko Ogatamee me menaa tuunuu seta bagee kuwa okoo kaa pedeo menaa
agoo naadi kaama pai kambing wodaa tadaa ma, pai sapi wodaa tadaa ma, bedaa sapi
wodaa poodu biyaa kaa pooniyaata kaama aguu yuwa kuwa miya peenaa masegeeta
okoo mena tuunuu seta bagee yuwa kaa yagoesipigii seta. Kuwa me kemaata má
yaato ko daamaa too, pedeo taa kiyaata. Okoo me tuunuu sepea yuwa kuwa kaa
okoo pedeo se kiyaayaa, kisee idukaa ukuwagee siwoo seta.
14 Kuwa tadaa, kuwa agiyoo kuwa me okoo má yaato kisee daamaa too, pedeo
taa kiyaata kiya Kristus Wa me tadaa kuwa me usiyaato ko mee asii esee daamaa.
Mee ko Wa me tadaa me inii me otoopa pedeo agiyoo ukuwagee seta yuwa kaa menaa
kuwa mée yataa kiyaata kaama inii dimi mena yaato miya mée yawetogekomee siyaa.
Kristus Waa iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Roh pesee da doodoo Waa

9:7 Im 16:15-16 † **9:8** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko mee doka ee mee tota kemaata inii Ogatamee paagoo ekaapa seameamaano kuwa iyo. Mee ko Yahudi kaa imam bagee yuwa okoo me agiyoo kiyoo ukuwagee seta kuwa me inii Ogatamee paagoo poono etaa da taameenta mokoo. ‡ **9:9** Kuwa ekega-manee seta agiyoo kuwa me okoo dimi mena yaato daamaa yakiyaano iyo see menaa mee ko mée me kuwa agiyoo ekega-maneeta kaama okoo me 'Anii pedeo ukuwaga nao' see dimii mee taa kiyaano taa topa yoka kuwa ekega-manee seta agiyoo yuwa me okoo dimi mena yaato daamaa se kiyaayaa ii see kuwa inii nekeeniyaa.

pedeo ena ma taa kaa ekaato Ogatamee paagoo ekegataata. Toono too Mée Ogatamee
mee inii ebo ekee, yaapaageesi naadi Wa me kisee inii kaa daamaa mée yaukuwata.
15 Kristus me kisee mée yaukuwata kemaata Waa doodoo Ogatamee me mée ma
enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa kuwa daamaa mée yamiyaata.
Kuwa idukaa Wa me mée ma enaataa aagadime seta menaa petamanii yuwa tuunuu
seta bagee kuwa okoo daba daagimaa peeyaasi naadi Kristus me okoo kaa yaboota.
Mee ko Ogatamee me kuwa Ni paagoo nameei see aseta bagee okoo me kuwa Wa
me Anii taa ma taa kisee okoo daamaa maniita see aseta agiyoo kuwa iminoo miya,
iminoo miya masiwoosi naadi kuwa Wa me mée ma enaataa aagadime tagaano see
naadi gipii see menaa kuwa Kristus me mée yamiyaata.
16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena boopi ko wa me bogaano
taa miyoo wa me kapoge kaa "Anii boota wodoo ni me agiyoo kuwa kisee namanii,
kisee nawudii" see ebeamaata doodoo yamaniyaa. Waa mikee boopi gaayu too kisee
yawudiyaa.
17 Waa aya tuyaa kaboo si yawudiyaa. Waa booyaa naagoo too wa me kisee
namanii, kisee nawudii see ebeamaata menaa doodoo yaukuwayaa.
18 Idukaa Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi ebeamaata
menaa petamanii yuwa kuwa miya kisee. Agiyoo ena boota kaama kuwa menaa mée
ma enaataa aagadi seta kaama doowoo seta. Boota agiyoo tadaa kuwa peeyaano taa
kaa kuwa menaa mée ma se aagadi seta se doowoo siyaa.
19 Idukaa Musa me kisee ukuwata. Wa me Israel bagee uduma paagoo "Kisee
ukuwaai, kisee se ukuwaai" see deewoo seta menaa kuwa uduma eewegakomeeta
kaama waa sapi wodaa poodu tadaa ma, pai kambing tadaa ma kuwa masegeeta
kaama uwo ma aatogo-maatogo seta. Kiyoo kaama wa me paayee epoo see domba
iyuu ma, hisop boo ukuu ena ma kuwa masegeeta kaama enaataa kuwa uwoo yiba
tokoata mee deewoo seta menaa ebeamaata kapogee da kaa miya goesipigii seta, mée
uduma kaa miya goesipigii seta.
20 Musa me kisee goesipigii seta kaama wegata menaa ko "Kuwa tadaa kuwa ko ikii
ma, TUHAN ma, Wa me kuwa deewoosi naadi kisigi menaa ma kuwa uduma enaataa
aagadimisi naadi peeyaata tadaa kuwa" see wegata.
21 Musa me kuwa menaa wegamaata kaama wa me mee Ogatamee me doka ee mee
kaa miya tadaa goesipigii seta, bedaa mee ee yiba Ogatamee ebo ekee, yaapaagee
siyaa kaboo ee yiba ekee taa see agiyoo-pagiyoo kuwa kaa miya tadaa goesipigii seta.
22 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa yiba ebeamaata see see kuwa Wa me
ee yiba ekee seta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa yaato tadaa me goesipigii naadi kaama
daamaa wa too pe-wigintaata. Bedaa tadaa si yakabagiyu ko mée me pedeo yuwa
kuwa miya epa si yaekeasiyaa.

Kristus Waa ekaato ekegataata kemaata mée me pedeo yuwa epa yaekeata menaa

23 Magaa da kaa doka ee mee ma, mee ee yiba agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa ko
epoo to wodoo ee ma, kiyoo agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa ebea-ebea. Kuwa magaa
da kaa ee kaa agiyoo kuwa gaayu ko wugi-manee siyaa agiyoo tadaa me too pedeo taa
kiyaata kaama daamaa wa too pe-wigintagaano gaano pedeo. Kiya epoo to wodoo
agiyoo kuwa wa too pe-wigintagaano mee ko mee asii esee daamaa agiyoo me too
ekega-manee taano gaano pedeo.
24 Mikee, Kristus Waa magaa da kaa mée me yagaa me magata ee mee yiba
seemaano taa. Mee doka ee mee ko epoo to wodoo ee ebea-ebea da too kemaata
Waa kiyoo seemeta se kiya epoo to wodoo kiyoo ki seemeta kaama eto Ogatamee
paagoo inii kaa mée yaidimegee siwooki.

9:14 Tit 2:14, 1Pet 1:18-19 **9:20** Kel 24:6-8 **9:22** Im 17:11

25 Ebo Imam see mée to me ukuwaa-ukuwaa kuwa Kristus me ukuwaano taa. Ebo
Imam see mée to gaayu ko waa Ogatamee me ee yiba kaagaa eebaa seemegee siyaa.
Waa ekaato tadaa ma seemaakee se kiya tahun gakata woda tadaa doodoota mee ee
yiba esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo kiyoo seemegee siyaa. Kiya
Kristus mee gaayu ko kisee taa. Inii me pedeo yuwa kaa Waa ekaato kaagaa eebaa
ekegataata mée kaa yabogaano see naadi seemegee taano taa.
26 Wa me kaagaa ena too too mée yaekegataata mee sikii taa naaki uwoo to, magaa
to ogaataata kaama mée me pedeo ukuwawoo seta yuwa kuwa kaa Waa kaagaa eebaa
boodi yaabaagee siwoo siyaa. Kiya kisee taa. Eto wodopasi begaa kaa Waa kaagaa
ena too too awee da kaa keta kaama Waa ekaato ekega-maneekee kaa mée me pedeo
yuwa mée yawonakomee seta.
27 Ogatamee me gaata dimii mee ko kisee: mée tomaa yuwa okoo mée gakata
kaagaa ena too too booyaa. Kiyoo kaama okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa
yawegamaata kaama okoo pe-wigintaayaa.
28 Mee mokoo miya Kristus Wa me mée eebaa okoo me pedeo yuwa yadogaano see
naadi kaagaa ena too too Waa ekaato ekegataata. Bedaa Waa wiyaagoo to ma awee
da kaa kaatagi mee ko mée me pedeo yuwa yadogaano see naadi se kiya Waa ede ma,
ede ma diitoo siwoo siyaa bagee yuwa daba daagimaa peeyaano see naadi meetagi.

10

Idukaa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo kuwa sikii taa naadi Kristus Waa ekaato ekegataata menaa

1 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ko eto inii daba mée daagimaa peeyaano
menaa kuwa imii da se kiya kuwa etokaa daamaa menaa mée yamiyaano taa kaboo
ayayaa da deeyaa-deeyaa mokoo see menaa kuwa too. Kisee kemaata kuwa menaa
doodoo inii sikii, inii pedeo taa see bagee mée kiyaano ko iyo. Kuwa Ogatamee ebo
ekee, yaapaagee taano see naadi Wa paagoo miyaa bagee kuwa okoo me kuwa Wa
paagoo kupi-manee siyaa agiyoo yuwa tahun gakata kisee too manegee siwoo segee
siyaa kiya okoo daamaa too se kiyaayaa.
2 Kuwa Ogatamee paagoo kupi-manee seta agiyoo kuwa me mée me pedeo yuwa
mikee yataa kiyaata kaama okoo me pedeo yuwa kaa dimi se gaagaa seta naaki mee
kaama wodoo kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa se manegee siyaa, ekeasiyaa.
3 Kiya mée me okoo me pedeo yuwa kaa dimi gaagaa siyaa kuwa taa kaano taa
kemaata tahun gakata kuwa agiyoo kupi-manee segee siyaa. Kuwa me kaama okoo
me pedeo yuwa kuwa neke-nekee siwoo siyaa.
4 Mikee, pai sapi wodaa tadaa ma, pai kambing wodaa tadaa ma kuwa me mée me
pedeo yuwa mée si yawonamaayaa.
5 Kisee kemaata Kristus magaa da kaa meemaata kaama Wa me Ogatamee aseta
menaa mee ko kisee:
"A paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa ekega-manee siyaa agiyoo ma kuwa
A me ede see taa kiya má ena A me naipiipii semaage.
6 Biyaa kaa pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa kaa yakupi-manee siyaa
agiyoo ma kuwa miya Aa dimi se wikii-wikii siyaa.
7 Bedaa Ani me kasiino ko:
'Ni me Eboo Ogatamee, mikee, Anii meemaata topa.
A me gaata dimii mee too kaukuwaano see naadi meemaaga.

9:28 Yes 53:12, Mat 20:28, Tit 2:11-13, 1Pet 3:18 **10:1** Kol 2:17

Kapoge yiba Ani kaa naebeamaata kaama wegawoo seta menaa kuwa doodoo Anii
kaukuwaapa' see kasega" see aseta.* *Mzm 40:7-9*
8 Kuwa Kristus me aseta menaa kuwa petamanii menaa da mee gaayu ko kisee: "A
paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa ekega-manee siyaa agiyoo ma, biyaa
kaa pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa kaa yakupi-manee siyaa agiyoo ma
kuwa uduma A me ede see taa" see kuwa Wa me aseta. Kuwa agiyoo kuwa Musa
me menaa yiba kupi-manee siwoo taai see menaa agoo naadi kaama mée me kisee
ukuwawoo seta kiya Kristus me kuwa agiyoo kuwa kaa "Aa dimi se wikii-wikii siyaa"
see aseta.
9 Kiyoo kaama Wa me aseta menaa ko "Ni me Eboo Ogatamee, mikee, Anii meemaata
topa. A me gaata dimii mee too kaukuwaano see naadi meemaaga" see aseta. Kisee
kemaata Ogatamee me kuwa petamanii kupi-manee siwoo taai see menaa kuwa
wonataata kaama kuwa wiyaagoo to Kristus Waa ekaato ekega-maneeta menaa kuwa
mee komoo tuyaata.
10 Wa me Ogatamee me gaata dimii mee yaukuwataata kemaata Waa ekaato maa
to kaagaa ena too too Ogatamee paagoo ekega-maneeta. Mee doodoo inii me pedeo
yuwa mée yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa too mée wigintaata topea, kisee
too iminoo miya, iminoo miya toono too.
11 Yahudi kaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo mée gakata okoo me yaukuwayaa
agiyoo kuwa egapii gakata yaukuwagee siyaa. Okoo me kupi-manee siyaa agiyoo
kuwa kaagaa eebaa kisee too kupi-manee siwoo segee see. Kisee kiya kuwa kupi-
manee siyaa agiyoo kuwa me mée me pedeo yuwa kuwa si yawonamaayaa.
12 Kiya Kristus mee gaayu ko mée me pedeo yuwa kaa Waa kaagaa ena too too Waa
ekaato ekega-maneeta kaama Ogatamee me dagi yagaa yaato animaata tupi, kisee too
iminoo miya, iminoo miya toono too.
13 Waa kiyoo animaata kaama eto diitoo siwooki, kisee too Waa ma yape kiyaa bagee
yuwa uduma Wa me badoo da miyoo taa Ogatamee me daba, peedi yaekeasiitagi yoo
too.
14 Mikee, Kristus kaagaa ena too too Waa ekaato ekega-maneeta kemaata mée me
pedeo yuwa yataa kiyaata okoo daamaa wa too pe-wigintaata topea. Kuwa bagee
kuwa Wa me okoo sikii, daamaa too yakiyaabuu semaata topea, kisee too iminoo
miya, iminoo miya toono too.
15 Inii kuwa mikee menaa ii see gaasi naadi Roh Kudus me miya idukaa menaa ena
doodoo inii mée asiino, mee ko kisee:
16 "Tuhan me wegata menaa ko:
Monaa da kaa kega naagoo Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi asiita
menaa kuwa ko kisee:
'Ni me menaa kuwa okoo daamaa nadeewoosi naadi Anii kuwa menaa okoo me dimii
yiba yamagaata, okoo me dimii yiba yaebeamagaata' see menaa kuwa" see
wegata.
Bedaa Wa me wegata menaa ko kisee:
17 "Okoo me pedeo dimii gaawoo seta yuwa ma, pedeo agiyoo ukuwawoo seta yuwa
ma kuwa uduma Anii si yaneke-nekee taapa" see wegata. *Yer 31:33-34*
18 Wa me kisee wegata kemaata mée me pedeo yuwa kuwa Wa me kisee umina epa
mée yaekeata yoka eto kaama wodoo mée me pedeo yuwa kaa ekega-manee siyaa
agiyoo ena ma gaano pedeo see taa.

Makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

---

* **10:7** Kristus me "Má ena A me naipiipii semaage" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko Waa magaa da kaa meemaata kaama Waa magaa da kaa bagee mokoo keta. Waa Ogatamee me ede gaayaa agiyoo ukuwaano see naadi meta yoka Wa me Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee seta se kiya Waa ekaato maa to mee too, mee yaipiipii seta maa to mee ekega-maneeta, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

19 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus Wa me tadaa mée yapeeta kemaata inii dimi
uu ma Ogatamee me ee yiba esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo kiyoo
daba seemiyaa.
20 Mikee, inii Wa me ee yiba semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da
taa kitaa daba mée seemiyaano see naadi Yesus me gipii see etaa ena inii kaa mée
yamasetaata. Mee ko Waa ekaato maa to doodoo da taa inii toowoo siyaa etaa mee
daamaa mée yamasetaata.
21 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee ko Ogatamee me ee kaa bagee
me Eboo mee.
22 Wa me kisee etaa da daamaa mée yamasetaata kemaata inii Yesus mikee
nao naadi kaama dimi mena koogo makii taa see kaa Ogatamee paagoo ekaapa
niiseameamaai. Inii yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa Wa me mée
yagoesipigii naadi kaama mée yawetogekomeeta. Bedaa inii me maa da kuwa miya
poodee uwoo me daamaa mée yawetogekomeeta kaama topea yoka eto inii Wa
paagoo ekaapa seameamaayaa.
23 Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaapa, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taapa" see mée aseta menaa kuwa inii daamaa yawegawookea. Waa ko taa ma taa
kisee mée yaukuwaaniyaabuu taapi Mée yoka inii kuwa menaa maamaa niipeneasii,
inii makii taa see kaa Wa kaa too dimi niikotopiwoo, diitoo siwoo taai.
24 Bedaa inii me epa aagaa see dimii ma, inii me daamaa aaukuwagee see agiyoo
ma kuwa maamaa eebaa kiwoosi naadi "Inii kisee too daamaa niiukuwagee taai" see
maamaa niiaasee taai.
25 Inii epo enaataa kutuu segee siyaa kuwa se niiekeasii. Mée noonaa me mée
kutuu segee siyaa kuwa kisee eke-eke segee see. Kiya Tuhan meetagi monaa da mee
ekaapa kega, ekaapa kega taaka see kuwa inii ipi yoka inii dimi mena esee maamaa
daamaa pesee niiaakiyaabuu siwoo taai.
26 Mee ko Tuhan Wa me mikee menaa kuwa inii daamaa topetaa, daamaa ipi ketaa
kiya bedaa mee kaama wodoo inii dimi menaa da me pedeo agiyoo ukuwagee siyu
ko kuwa pedeo yuwa nawonaapeasi naadi ekega-manee siyaa agiyoo ena ma taa,
27 Ogatamee me pedeo nakiyaapi yaai see dimii mee too topa. Waa ma yape kiyaa
bagee yuwa Wa me ebo biyaa kaa pooniyaatagi mokoo okoo miya kisee kaatagea.
28 Idukaa mée waa ena me Musa me menaa kuwa wisintaata kaama pedeo agiyoo
ukuwayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa okoo me wa me mikee kisee ukuwataaki
see deepa, kisee ukuwataaki see deepa see wegayaa yoo mee mée to waa epa se gaata
booyaata.
29 Idukaa kisee bagee kuwa booyaata yoka Ogatamee Yoopaa mee wisintaata
kaama bado batagi-patagi siyaa bagee kuwa okoo kaa kuwa asii esee pedeo agiyoo
yadootaayaa, se maa? Kuwa Ogatamee ma, mée ma, Wa me menaa ma kuwa uduma
enaataa aagadimisi naadi Wayoopaa tadaa mée yapeeyaata kiya, okoo daamaa wa
too wigintaata bagee kiyaata kiya bedaa mee kaama wodoo okoo me kuwa aii otoopa
agiyoo too yoka naadi eke-bake siyu ko okoo kaa esee pedeo agiyoo yadootaayaa. Mée
epa dimii yago Mée Roh mee kisee wisineekee bagee kuwa miya kisee kaatagea.
30 Mee see see menaa kuwa idukaa miya ebeamaata. Kuwa menaa wegata Mée mee
inii ipi. Wa me menaa kuwa ko kisee: "Modee masiino Mée mee ko Anii yoka Ani me
modee masiipa" see menaa mee. Bedaa mena ena ma kisee: "Tuhan me Wa me bagee
yuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa yawegamaata kaama okoo wigintagaatagi"
see menaa mee miya agoo yoka daamaa nekeenii.
31 Okoo Toono Too Mée Ogatamee Wa me yagaa yiba kisee okaata bagee kuwa yaai,
weda nao.

10:20 Mat 27:51, Ibr 6:19-20 **10:27** 2Pet 2:20-21 **10:30** Ul 32:35-36

32 Idukaa Ogatamee me ikii dimi mena daamaa awee kikiyaata kaama wodoo
ometa, tota kuwa neke-nekee taai. Mee ko ikii ae-wae, dimi gaagaa seta agiyoo kuwa
esee maamaa eebaa kiya ikii koogo makii taa see kaa toowoo semea.
33 Mikee, mée uduma emaa dagii da kaa mée me ikii kiwisinegee semea, okoo me
ikii ae-wae, boodi, kisee kikiyaabuu semea. Bedaa apanaa bagee okoo miya kisee ae-
wae, boodi abaamea kaboo ikii miya kisee okoo ma epo enaataa boodi eeabaamea.
34 Mikee, okoo digiyoo ee yiba toogee semea bagee kuwa miya ikii me epa nao
naadi okoo ma epo enaataa ae-wae, gaagaa eesemea. Kuwa too se kiya ikii me agiyoo-
pagiyoo yuwa mée me kibe kaa oma kimasedoo peedaa seta kaboo ikii me 'Anii kuwa
asii esee daamaa agiyoo agoo, iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa agiyoo kuwa
topa ii' see kuwa ikii ipi. Ikii kisee ipi kemaata kuwa oma kimasemea agiyoo kuwa
yawisintaata ede ma, ede ma too segee semea.
35 Ikii kisee daamaa dimii kaa umiwoo, toowoo semea kemaata eto ko ikii me Kristus
Wa too mikee nao see gaawoo see dimii mee se ekeasii. Ikii me mikee gaawoo setaa
to mokoo da mee esee ebo kaapa yoka ikii makii taa see kaa toowoo taai.
36 Mikee, Ogatamee Wa me daamaa, ede see gaayaa agiyoo kuwa ikii me daamaa
yaukuwagee siwoo taano see naadi makii taa see kaa toowoo taano gaano pedeo. Ikii
me kisee daamaa yaukuwawoo naadi kaama Wa me "Anii taa ma taa kisee daamaa
kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see mée aseta agiyoo kuwa ikii daamaa masiitagea.
37 Mikee, idukaa Wa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Eebaa umiino taa kaa Waa meetagi see wegawoo seta Mée Waa moga meetagi,
monaa da mee asiige see se tagaapa.
38 Ni me daamaa dimi topoo see bagee kuwa okoo me Anii mikee nagaakee kaa
daamaa toowoo taapea.
Kiya okoo metaki peaniyu ko Anii dimi wikii-wikii si yataapa" see menaa
ebeamaata. *Hab 2:3-4*
39 Kisee kiya inii ko metaki peanta kaama pedeo kiyaa bagee yuwa se kiya Kristus
mee mikee gaawoo naadi kaama daba daagimaa peeyaa bagee yuwa.

11

Idukaa bagee yuwa okoo me mikee gaawoo seta kaa menaa

1 Mikee gaano dimii mee ko kaboo da mokoo, kuwa inii me diitoo siwoo siyaa
agiyoo kuwa taa ma taa mée yaukuwaaniyaatagi ii see gaayaa dimii mee. Mikee
gaano dimii mee me kuwa inii eto kiipaa se deeyaa agiyoo kuwa taa ma taa kisee
kaata ii see gaawoo siyaa.
2 Mikee, idukaa bagee kuwa okoo me mikee nao see gaawoo seta dimii mee me
Ogatamee me ede kaa okoo kisee bagee ii see yawegata.
3 Mikee gaano dimii mee me inii daamaa awee da kaa nekeeniyaa, mee ko kisee:
Ogatamee Waa mena wegataagi naaki se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma ogaandaa
seta. Kisee kemaata kuwa eto deeyaa agiyoo-pagiyoo kuwa ko se deeyaa agiyoo kuwa
kaa kaama too ogaataata, kisee Wa me menaa kuwa me too agoo kiyaabuu seta ii see
kuwa inii nekeeniyaa.
4 Idukaa Habel mee wa me mikee gaata dimii mee me Ogatamee paagoo esee
daamaa agiyoo kupi-maneeta, Kain me ekega-maneeta agiyoo see see se. Kuwa me
kemaata Ogatamee me waa mikee, dimi topoo see mée to ii see yawegata, wa me
kupi-maneeta agiyoo mee miya dimi wikii-wikii seta. Habel waa boota kiya wa me
mikee gaakee kaa daamaa ukuwata agiyoo mee doodoo eto miya Habel wa me inii
paagoo mena daamaa wegakomee siyaa mokoo.

10:34 Mat 5:11-12, Ibr 13:14 **11:3** Kej 1:1 **11:4** Kej 4:3-10

5 Henok mee miya wa me mikee gaata dimii mee me waa bogaano taa kaa
badaa maageeta. Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Ogatamee me waa
badaa maageeta kemaata mée me deemagaano taa" see menaa mee. Waa badaa
maagiino taa kaa Ogatamee me waa dimi wikii-wikii seta kemaata kisee menaa wa
kaa yaebeamaata.
6 Mikee gaano dimii mee taa see gaayu ko Ogatamee dimi wikii-wikii siyaano iyo.
Mee ko okoo Wa paagoo seameamaayaa bagee kuwa okoo me Waa tupi ii see dimii
mee agoo kaano gaano pedeo. Bedaa okoo me Waa esee maamaa abayaa bagee kuwa
paagoo Waa abawoo setaa to mokoo da mee mikee mée maniitagi ii see dimii mee
miya gaawoo taano gaano pedeo.
7 Nuh mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee me wa paagoo "Kisee
ukuwaaniita yoka a me kisee ukuwaai" see aseta agiyoo kuwa Nuh me diino taa
kaboo kiya mikee gaata. Wa me mikee gaata dimii mee me kuwa menaa daamaa
yayeeta kaama waa ma okoo tukuguu to daba daagimaa peesi naadi kapal see komaa
ena maataata. Wa me mikee gaata dimii mee me magaa da kaa bagee kuwa dimi
pedeo see bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa deeyaata. Nuh mee too wa me
mikee gaata dimii mee me Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see gaata.
8 Abraham mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee me waa ma, wa me
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo nekee kisi naadi maniita magaa mee okoo
epeekaa taa ma taa masiitagea yoka naadi Abraham aa kiyoo pooi see aseta. Kuwa
aseta menaa kuwa wa me daamaa yayeeta. Waa ewo see magaa kiya wa me mikee
gaata dimii mee me kiyoo peeta.
9 Kiyoo peemaata kaama Ogatamee me asiino, "A me asii-kaba-kaba bagee kuwa
mee magaa mee epoo bagee kaatagea" see aseta menaa kuwa waa mikee gaata.
Ogatamee me Isak ma, Yakub ma wiya paagoo miya kuwa menaa aseta. Kiya
Abraham ma, ekea wiya ma okoo maga epoo bagee taa, meekee bagee mokoo yoka
kiyoo doka ee yiba kiyoo omegee, toogee seta.
10 Kuwa kaboo da Abraham waa apanaa magaa ena ou see gaata, ebo kota magaa,
maga kaboo da pesee see magaa mee. Mee magaa mee Ogatamee me gaata-gaata
doodoo iminookaa yaato agoo kiyaatagi yoka naadi anii kiyoo toowooka naaki ou see
dimii kaa maamaa diitoo, umiwoo, toowoo seta.
11 Mee mokoo miya Sara waa pai keta apii, Abraham waa miya adama kiya wa me
Ogatamee mikee gaata.* Mee ko "Yoga ena kaniita" see aseta Mée Wa me mikee kisee
taa ma taa naukuwaaniyaatagi ii see gaata kemaata waa yoga agoo kisi naadi pesee
da maseta.
12 Abraham waa yoga agoo kaano iyo, boota mée to mokoo kiya yoga agoo kiyaata.
Waa mée ena too too kiya wa me asii-kaba-kaba siwoo seta bagee kuwa se egamaayaa,
epoo to kaa okadee yuwa see see, maakaa piku gebo kaa ea ponee yuwa mokoo kisee
maamaa eebaa agoo kedaa siwoo seta.
13 Kuwa mikee gaata bagee kuwa uduma mikee gaawoo seta kaama boowoo seta.
Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta agiyoo
kuwa epeekaa too yoka naadi okoo me masiino taa. Kisee kiya okoo toogee seta
kaboo okoo kuwa Wa me ukuwaaniyaatagi agiyoo yuwa beesekaa kaama emaa me
deeyaa agiyoo mokoo okoo ede kaa mikee ukuwaaniita ii see gaata. Epeekaa too
ukuwaaniita agiyoo kemaata okoo me wegaano, "Inii eto mee magaa kaa kiyoo inii

---

11:5 Kej 5:21-24 **11:7** Kej 6:13-22 **11:8** Kej 12:1-5 **11:10** Ibr 13:14 * **11:11** "Wa me Ogatamee mikee gaata" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Sara wa me mikee gaata. Mena kegaa ena mee ko Abraham wa me mikee gaata. Ena mee miya, ena mee miya ekea paaya wegayaa. Mikee gaata kemaata Sara waa Isak mee kabata, see menaa mee. **11:11** Kej 18:11-14, 21:2 **11:12** Kej 15:5

maga epoo bagee see taa kaboo inii meekee bagee mokoo too ii" see kuwa okoo me
awee da kaa wegawoo seta.
14 Mikee, kisee menaa wegataa see bagee kuwa gaayu ko okoo nekee magaa kaa
kiyoo toowooka naaki ou see dimii kaa abawoo see bagee yuwa ii see kuwa awee da
kaa nekeeniyaa.
15 Mikee, okoo me kiyoo toowooka naaki ou see magaa mee ko okoo agoo keta
magaa mee se. Okoo me magaa kaa kaama peeta wodoo okoo neke-nekee naadi
metaki poonaka see dimii mee taa. Okoo kisee dimii agoo naaki okoo me ede kiyaa
naagoo metaki peeyaa.
16 Kiya okoo apanaa magaa ena ou gaata, esee daamaa magaa, epoo to wodoo
magaa mee too ou see gaawoo seta. Okoo kisee dimii gaawoo seta kemaata okoo
me Ogatamee mee inii me Eboo see ekaa weewoo seta. Ogatamee Wa me kota magaa
ena, okoo nekee magaa mee yaipiipii semaata topa yoka okoo me Anii kisee ekaa
naweano ede see dimii gaata, ego weda see dimii mee taa.

17 Abraham wa me mikee gaata dimii mee me wa me yogaa Isak mee Ogatamee
paagoo ekega-maneeta. Mee ko Ogatamee me Abraham wa me mikee nagaano dimii
mee awee da kaa kisi yoka naadi "Isak mee Ni paagoo naekegatagaai" see aseta.
Miyoo taa Ogatamee me waa asiino, "Taa ma taa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa
eebaa kakiyaabuu siwoo taapa" see aseta kemaata Abraham me 'Ni me ena too too
yogaa mee wugimaata kaama yaekegatagaapa' see dimii gaata.
18 Ogatamee me wa paagoo "A me asii-kaba-kaba bagee kuwa Isak mee doodoo da
taa too agoo kiwoo taapa" see aseta kemaata
19 Abraham me gaano, 'Ogatamee Wa me Isak mee boota kaama aya andoo
peeyaayaa ii' see gaata. Mee kaama Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo
kaama masegeeta mokoo see wegayaa.†

20 Bedaa Isak mee miya kisee mikee gaata. Mee ko wa me yogaa Yakub ma, Esau
ma wiya asiino, 'Ogatamee me epeekaa kisee kiukuwaatagi, kisee kiukuwaaniyaabuu
taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa aseta.

21 Bedaa Yakub mee miya kisee mikee gaata. Mee ko waa bogaano see koo
seta kaboo Wa me Yusup me yogaa wiya asiino, 'Ogatamee me epeekaa kisee
kiukuwaatagi, kisee kiukuwaaniyaabuu taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa aseta.
Yakub wa me tamoo da kaa pe-gebaanta kaama Ogatamee ebo ekee, yaapaagee seta.

22 Bedaa Yusup mee miya waa bogaano ekaapa see kaboo wa me mikee gaata dimii
mee me wa me bagee yuwa asiino, "Epeekaa Israel bagee kuwa Mesir magaa kaa
kaama daba pootagea yoka mee naagoo ni me metoo yuwa nakaayoo se naekeata
kisee dogaai, kisee daamaa ogo pakaa-namagaai" see menaa aseta.

23 Musa me okonaka ekea me miya kisee mikee gaata. Mee ko Musa mee kabamaata
kaama waa diino daamaa see gaata. Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata
menaa kuwa ekea me weda taa.‡ Ekea me mikee gaata dimii mee me mee yogaa to
keno wedo koogo boonegee seta.

24 Musa mee ebo keta kaama wa me mikee gaata dimii mee me 'Ebo Piraun yoopane
wa me yogaa see ekaa naweano mee miya be,

11:17 Kej 22:1-14, Yak 2:21-23 **11:18** Kej 21:12 † **11:19** "Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo kaama masegeeta mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Abraham wa me Ogatamee mikee gaano dimii mee awee da kega kaboo Ogatamee me "Yogaa to se wugii" see aseta. Isak mee bogaano taa kiya Abraham me waa wugimaata kaama yaekegatagaapa see gaata dimii mee me Isak mee boota kaama aya andoo peeta mokoo see wegayaa, see menaa mee. **11:20** Kej 27:27-40 **11:21** Kej 47:31–48:20 **11:22** Kej 50:24-25 ‡ **11:23** Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata menaa mee ko kisee: "Ibrani bagee me paayogaa yogaa yuwa patamaano gaano pedeo" see menaa mee. **11:24** Kel 1:22–2:12

25 kuwa ebo bagee me pedeo dimii kaa ede ma, ede ma ukuwagee siyaa agiyoo
kuwa anii miya keedaa too ukuwaano kuwa miya be' see gaata. Kuwa Mesir bagee me
Ogatamee me bagee yuwa daba, peedi ekee segee seta see see Musa mee miya 'Kisee
anii naekeasiino daamaa. Anii kuwa Wa me bagee apanaa yuwa ma epo enaataa
ae-wae, boodi eeabaawoo taano daamaa, ede' see dimii gaata.
26 Wa me kuwa Mesir magaa kaa senawii agiyoo kuwa maa diya peedi see gaata.
'Ebo Kristus Waa mée me wisineekee kaa daba, peedi ekeasiitagea see see mée me
anii miya kisee naekeasiino mee ko koosi, mée me senawii agiyoo kuwa asii esee
ebo see agiyoo mokoo yoka' see gaata. Mee ko wa me makii taa see kaa daamaa
yaukuwagee setaa to mokoo da mee anii taa ma taa masiita nao naadi kaama ae-
wae, boodi abaawoo taano too see dimii mee gaawoo seta.
27 Musa wa me mikee gaata dimii mee me waa Mesir magaa kaa eboo wa me
kagoo kuwa wedaano taa kaa Mesir magaa kaa kaama peeta. Wa me se deeyaa Mée
Ogatamee mee deeyaa mokoo koogo makii taa see kaa peeta.
28 Bedaa Wa me mikee gaata dimii mee me wa me asiino, "Kuwa Paskah noowoo
siyaa menaa kuwa niidii" see aseta. Bedaa yagaaboo yogaa yuwa patamenaasi naadi
peeyaata malaikat see mée to wa me Israel bagee yuwa si yaadeesi naadi wa me
asiino, "Domba wodaa tadaa kuwa kene yuwa kaa niiwidimaai" see kuwa miya aseta.
29 Israel bagee yuwa miya okoo me mikee gaata dimii mee me Kapoo See Uwo Piku
yupii da taa degataa da taa daba pe-seometa. Kiya Mesir kaa bagee kuwa miya uuto
kitaa peegea kaboo uwo aatakiika naaki uwo me dapimedaa seta.
30 Bedaa Israel bagee okoo me mikee gaata dimii mee me okoo Yeriko magaa kaa
oma wagee to egapi petoo bobetagaa segeekea naaki oma wagee to yegeata eseanee
seta.
31 Kisee yegeata eseanee seta kaama kuwa mikee gaano taa bagee yuwa boodaa
seta kiya Rahab mee okoo ma bogaano taa. Waa ko otoopa kepe masenaa seta apii
kiya wa me mikee gaata kaama kuwa mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee yuwa
daamaa badaa maata kemaata waa bogaano taa.§
32 Bedaa kiyoo kaama anii maamee kaa menaa kiiwegaanaka naa ya? Gideon ma,
Barak ma, Simson ma, Yepta ma, Daud ma, Samuel ma, nabi bagee yuwa ma okoo
kaa menaa kuwa miya anii wegadee siyu ko mena togoo yoka uwaapeasiipa.
33 Kuwa idukaa bagee kuwa okoo me mikee gaata dimii mee me ebo agiyoo
ukuwata. Kuwa ko okoo mée noonaa me apanaa bagee me magaa pe-takeata. Okoo
mée noonaa me mikee, topoo see dimii kaa ebo toogee seta. Okoo mée noonaa me
Ogatamee me okoo kaa "Taa ma taa kisee kaukuwaapa, kisee kaniipa" see aseta agiyoo
kuwa okoo daamaa maseta. Okoo mée noonaa me singa wodaa ebee yuwa yatakeata.
34 Okoo mée noonaa me ebo biyaa modeetaata.* Okoo mée noonaa mée me mowai
me daano see kiya daba peeta. Okoo mée noonaa dabaa kiya pesee kedaa seta. Okoo
mée noonaa me yape bagee yuwa daba, peedi kiyaasi naadi pesee kiyaata. Okoo mée

---

11:26 Plp 3:7-8 **11:27** Kel 2:15 **11:28** Kel 12:21-30 **11:29** Kel 14:21-31 **11:30** Yos 6:12-25 § **11:31** Yeriko magaa mee ko Kanaan wee kaa kota magaa ena. Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaboo maga koogo deenaa seta bagee yuwa. Rahab waa Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee kuwa mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi daamaa badaa maageeta kaama tokoma mee da apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **11:33** Dan 6:1-27 * **11:34** Singa wodaa ebee yuwa yatakeata mée mee ko nabi Daniel mee. Ebo biyaa modeetaata bagee kuwa ko Sadrak ma, Mesak ma, Abednego ma wedo kuwa. Okoo ko Ogatamee Wa too ebo ekee, yaapaagee see bagee wui to. Ogatamee mikee gaano taa bagee me Daniel mee singa wodaa yuwa me nusi naadi manta, bedaa kuwa mée wedoo to kuwa biyaa me pooneepeasi naadi ebo biyaa yiba tameeta. Kisee kiya okoo me mikee gaata dimii ebo kuwa me singa wodaa ebee yuwa yatakeasiyaa mokoo miya, ebo biyaa modeetaayaa mokoo miya kisee yakiyaata kemaata okoo bogaano taa. **11:34** Dan 3:1-30

noonaa me apanaa tomaa kaa bagee eebaa okoo paagoo yape degaawee naadi kaama oodaa seta.
35 Bedaa mikee gaata dimii mee me api yuwa miya okoo me boota bagee yuwa aya andoo peeta wodoo daamaa badaa maageeta. Kisee kiya mikee gaata bagee okoo noonaa mée me okoo kaa ae-wae, boodi, kisee agiyoo yamiyaabuu segee seta. Kiya okoo me 'Koosi, se sikiiniyaano miya daamaa' see gaata. Okoo me aya andoo peeta wodoo daamaa too umiwoo, toowoo taata yoka koosi see gaata.
36 Mikee gaata bagee mée noonaa miya mée me mena badeekee ma, pepeaduu me dakameekee ma kuwa okoo kaa yaukuwata. Okoo mée noonaa mée me one gadimetaata kaama digiyoo ee yiba dogeamoo seta.
37 Okoo mée noonaa mée me oma kamu me wogeepii seta. Okoo mée noonaa mée me gergaji me yupigapi daataata. Okoo mée noonaa mée me mowai me daapii seta. Okoo mée noonaa daamaa dokaa taa naadi kaama domba wodaa kado ma, kambing wodaa kado ma kuwa maataata peenaa seta. Okoo kepe taa, agiyoo taa, mée me okoo wegee-wegee segee naadi kaama ae-wae, gaagaa see kaa omegee, toogee seta bagee yuwa.
38 Mée me kisee okoo daba, peedi ekee segee seta kiya okoo esee ebo bagee yuwa mokoo. Kuwa magaa da kaa bagee apanaa yuwa kuwa mikee ki peedi. Mée me okoo kisee wegee-wegee segee seta kemaata okoo ebo mee maga ugii da kaa mée taa see yoo toogee seta, kuye magaa kaa miya toogee seta, beapa yiba miya toogee seta, maga togaawee miya toogee seta, okoo kisee kiyoo-kiyoo peenaa, omenaa seta bagee yuwa.
39 Kuwa bagee uduma okoo me mikee gaata dimii mee esee ebo kemaata Ogatamee me okoo yaapaagee seta. Kiya Wa me okoo kaa "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata, kisee daamaa kiniita" see asiwoo seta agiyoo kuwa okoo masiino taa kaa boota.
40 Mee ko kuwa idukaa Ogatamee me daamaa kiukuwaaniyaabuu taapa see asiwoo seta agiyoo kuwa maa diya Wa me kuwa agiyoo kuwa asii esee daamaa agiyoo eto too inii kaa mée yaipiipii semaata topa. Kisee kemaata kuwa idukaa bagee yuwa me kuwa agiyoo masiino taa, okoo daamaa too kiyaano taa. Okoo inii ma epo enaataa gaayu too Wa me inii paaya daamaa too mée kiyaatagi.

12

Ogatamee Wa me yogaa yuwa tupisi naadi agiyoo kuwa makii taa see kaa doowoo, umiwoo taai naadi menaa

1 Kuwa idukaa mikee gaawoo seta bagee kuwa esee maamaa eebaa, sinu me mée bobetaayaa mokoo. Okoo me mikee gaawoo, umiwoo seta menaa kuwa okoo me inii mée eewegataakea mokoo yoka inii miya inii kaa daamaa mée yamasetaata etaawee kitaa pesee ma niipooi. Peemaayaa yoo kiyoo inii daamaa peemagaano see naadi edo see agiyoo yuwa ma, inii kaa tawata agiyoo yuwa ma, kisee pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma ekeata kisee too pesee ma niipeegee siwoo taai.
2 Peemaayaa yoo kiyoo daamaa pesee ma peetaaka too inii Yesus too emaa kaa niidoopegee taai. Wa me inii mikee gaano etaa da mee inii mée yamasetaata kaama Wa keta kitaa peeta Mée mee. Bedaa inii me mikee gaano dimii mee sikii, daamaa too mée yakiyaabuu siwoo taa see Mée mee miya Yesus Wa too. Waa piya bokoo to kaa daba see bagee mokoo bogaano kuwa ko koosi, ego weda nao see gaayaa dimii mee wisintaata. Wa me ede see dimii mee esee ebo kaata yoka naadi kaama Waa makii taa see kaa toogee seta. Eto ko Waa Ogatamee me ebo animagaano yoo kiyoo eeanimaata kaama ebo toowoo taaki.

11:35 1Raj 17:17-24, 2Raj 4:32-37 **12:1** 1Kor 9:24, 2Tim 4:7 **12:2** Plp 2:8-9, Ibr 2:10

3 Yesus mee pedeo bagee yuwa me esee be kaa maamaa wisinegee siwoo seta kiya
Waa makii taa see kaa toogee seta kuwa ikii neke-nekee, gaagaa taai. Ikii ae-wae
naadi kaama kana, ekeasiinaka see dimii mee se gaasea yoka Yesus Wa me makii taa
see dimii mee ikii miya doowoo taai.
4 Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea.*
5 Ikii Wa me yogaa yuwa dimi mena daamaa, pesee kikiyaano see naadi ebeamaata
menaa mee ikii gaabuu sepea ye? Mee ko kisee:
"Niyoopaa, Tuhan me aa katupiino see naadi pesee ma menaa kuwa se wisintagaai,
Wa me aa gaamaase naadi pesee kaa kasiyaa menaa kuwa miya kana, be see se
gaai.
6 Mee ko Tuhan Wa me epa gaayaa bagee kuwa okoo kisee omaago ma tupiyaa,
Wa me yogaa see ekaa weetaa see bagee kuwa Wa me topeekee kaa pepeaduu
me dakametaa" see menaa mee. *Ams 3:11-12*
7 Kuwa ikii kisee omaago ma kitupimaasi naadi ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo kuwa se
wisintaata makii taa see kaa toowoo taai. Ikii ko Wa me yogaa yuwa yoka Wa me
kisee agiyoo doodoo daamaa kitopegeeki. Mikee, yoga yuwa gaayu ko nagamee me
kisee omaago ma tupiino taa see yogaa ena agoo ye?
8 Ogatamee Wa me yogaa yuwa uduma Wa me okoo kisee omaago ma tupiyaa yoka
Wa me ikii kisee kitupiino taa kiyu ko ikii Wa me yogaa yuwa se, ikii apanaa bagee
me yogaa mokoo.
9 Magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa kuwa gaayu ko okoo me kisee inii peedi kaa
kaama omaago ma mée tupiwoo semea kuwa kaa inii me okoo ebo ekee siyaa. Inii
ekaato okoo paagoo kisee dimi peedi ekee taa see kuwa mikee yoka inii ekaato inii me
dimi mena yaato Ataagi mee paagoo mee asii esee maamaa peedi ekeasiyaa, se maa?
Wa me inii kisee omaago ma mée tupiwooki yoka inii ekaato Wa paagoo maamaa
dimi peedi ekeata kaama esee daamaa umiwoo, toowoo taapea, se maa?
10 Mikee, magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa okoo me inii peedi kaa okoo me gaata-
gaata doodoo inii omaago ma mée tupiwoo semea. Kiya Ogatamee mee gaayu ko Wa
me inii daamaa mée kiyaabuu siwoo taano see naadi omaago ma mée tupiwoo siyaa.
Mee ko inii miya Wa me pedeo taa see iyee mee masemaata kaama daamaa toowoosi
naadi omaago ma mée tupiwooki.
11 Mikee, inii kisee omaago ma mée tupiyaa kaboo da inii ede see dimii mee taa.
Inii ae-wae, gaagaa siyaa dimii mee agoo. Kiya kuwa ae-wae, dimi gaagaa siyaa
agiyoo kuwa me inii daamaa mée tupiwoo segee naadi kaama usiyaato ko daamaa
poo ekadaa siyaa, inii mikee see iyee mee masiyaa, koogo adumeta see dimii kaa
umiwoo, toowoo siyaa.
12 Kisee kemaata eto ko ikii me yagaa miya dabaa, kagu miya maki-makaa, kisee koo
siyaa bagee kuwa ikii ekaato pesee kiyaai.
13 Ikii me bado me peetaa see etaa yuwa daamaa topoo tupitagaai. Mee kaama bado
oogimaata bagee kuwa kagu gokaaniyaa se kiya taa kiyaata daamaa peenaa siyaa.†

---

* **12:4** "Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus boota see see okoo miya kisee bogaano taa, see menaa mee. Yesus mee pedeo ma aawisii seta mee ko mée me Waa be kaa Wa me tadaa peeyaata kaama boota. Kiya okoo kisee taa. Okoo bogaano taa kiya okoo pedeo ma aawisii naadi kaama mée me okoo be kaa ae-wae, boodi kiyaabuu segee seta. Kiya kuwa ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo kuwa ko inii dimi mena daamaa mée tupisi naadi agiyoo mokoo. Kuwa ae-wae siyaa agiyoo doodoo Ogatamee me Wa me yogaa yuwa daamaa tupiwoo siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **12:10** 1Kor 11:32 **12:11** 1Pet 1:6-7 † **12:13** Kuwa yagaa dabaa, kagu maki-makaa, bado oogimaata, kisee meanee siyaa agiyoo ebea-ebea kuwa mena nekeeniino yaato ko inii mée tupisi naadi ae-wae siyaa agiyoo kuwa kaa inii kana, dimi gaagaa siyaa. Kiya usiyaato ko daamaa too yoka inii makii taa see kaa inii ekaato pesee kiyaabuu siwoo naadi kaama mikee topoo see etaa da taa too niipeenaa segee taai, kisee umiwoo, toowoosi naadi ebea-ebea menaa mee.

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

14 Ikii mée ma aaemee-emee taano ou see dimii mee maamaa gaawoo, umiwoo taai. Bedaa ikii me pedeo yuwa wa too wigintaata Tuhan kaa too umiwoo, toowoo taano ou see dimii mee miya maamaa gaawoo, umiwoo taai. Okoo kisee pedeo se wigintagaa siwoo siyaa bagee kuwa gaayu ko Tuhan mee se diitagea yoka daamaa nekeenii.
15 Ogatamee Wa me epa dimii mee wisintaata ekeasiyaa bagee ikii paagoo agoo kiyaa yoka daamaa dii. Pedeo see piya mani iyayaa see see ikii mée waa ena wa me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me ikii mée eebaa dimi gaagaa kisiyaabuu segee naadi kaama pedeo kikiyaayaa yoka ipiipi dii.
16 Bedaa ikii mée waa ena me otoopa api doonaa siyaa, kisee magaa da kaa iyee kaa too umiwoo, toowoo siyaa yoka mee miya ikii daamaa dii, idukaa Esau mee see see se. Waa ko yagamee yagaaboo to kemaata nagamee me daa agiyoo kuwa eebaa yaato masiitagi mée mee. Kiya wa me kuwa agiyoo peedi ekeata kaama menaamee wa me too masisi yoka naadi naano agiyoo peenaa too aapeka seta.
17 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa ikii ipi kegea. Mee kaama wodoo nagamee me yagamee yagaaboo to paagoo "Ogatamee me aa kisee daamaa kaukuwaaniyaabuu taatagi" see menaa asiyaa kaboo Esau waa yege ma kuwa menaa anii nasigi naaki ou see dimii mee ebo kiya iyo, wa paagoo asiino be. Wa me miyoo taa pedeo dimii kaa kuwa agiyoo aapeka simi kuwa bedaa daamaa kiyaano ko iyo yoka wa me kuwa agiyoo masiino taa. Ikii miya kuwa menaa ipi yoka daamaa nekeenii.

Idukaa Israel bagee paagoo manta menaa kuwa ena, etokaa Yesus doodoo gipii see mée manta menaa kuwa ena see kaa menaa

18 Ikii Ogatamee paagoo meta mee ko Israel bagee yuwa idukaa Wa paagoo meta see see se. Okoo maga bago ena, yagaa me yaadee siyaa bagoo to kaa meta. Mee bagoo to kaa ebo biyaa gada peedaa seta, maga digiyoo ebo, bo wuupu-waapu miya, kisee ukuwadaa seta kuwa okoo me deeta.
19 Ebo puusee menaa ma, ebo mena wuu da ma kuwa miya okoo yeeta. Okoo me kisee yeeta kaama yaai, mee mena wuu da mee inii paagoo mena mée se eewegaai naadi omaago ma aseta.
20 Ogatamee me aseta menaa ena mee kaa okoo weda ebo, mee ko kisee: "Mee maga bagoo to mee ko moneekee agiyoo miya yaadee sipi ko oma kamu me wogeepeasiino gaano pedeo" see aseta menaa mee kaa okoo weda ebo kedaa seta.
21 Mikee, kuwa deeta agiyoo kuwa esee dimi nagimiyaata kemaata Musa me wegaano, "Anii weda ebo kaa totomo ma totaaka" see wegata.
22 Idukaa Israel bagee okoo mee maga bagoo to kaa meta kiya ikii etokaa bagee gaayu ko Sion Kutuu to kaa, epoo to wodoo yaato Yerusalem magaa kaa meta mokoo. Toono Too Mée Ogatamee Wa me ebo kota magaa kaa malaikat bagee okoo esee maamaa eebaa ede ma, ede ma segeekea yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo.
23 Bedaa yagaaboo yogaa yuwa epo enaataa kutuu taa see yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo miya.‡ Okoo ekaa yuwa epoo to wodoo yaebeamaata bagee yuwa. Bedaa mée tomaa uduma wigintagaatagi Mée Ogatamee paagoo miya ikii meemaata kaama totaakea. Bedaa boota bagee kuwa miya okoo dimi mena mikee topoo naadi kaama sikii, daamaa too yakiyaata totaakea yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo.

12:14 Mat 5:8, Why 22:3-4 **12:16** Kej 25:29-34 **12:17** Kej 27:30-40 **12:20** Kel 19:12-22, 20:18-21 ‡ **12:23** Yagaaboo yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko Israel bagee gaayu ko nagamee me agiyoo eebaa yaato kuwa yagamee yagaaboo to me masiyaa, menaanii yuwa see see se. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ebo yoka okoo yagamee yagaaboo to ma ena doodoo see mokoo. Kisee kemaata okoo me miya eebaa yaato masiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

24 Bedaa ikii Yesus paagoo miya meemaata kaama totaakea. Ogatamee ma, Wa me
bagee yuwa ma, Wa me gipii see menaa ma kuwa uduma Yesus doodoo aagadime
taata. Kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi Wa me tadaa peeta kaama goesipigii
seta mokoo. Kisee kemaata Waa tadaa peeta see wegawoo see menaa kuwa esee ebo,
Habel waa tadaa peeta kaama mena wegata mokoo see see se.§
25 Eto ko ikii paagoo daamaa menaa kiiwegataa see Mée mee ikii me wisintaayaa
naadi ipiipi dii. Mee ko idukaa Wa me maga bagoo to kaa kaama mée paagoo
gaamaasi naadi menaa eewegata. Kuwa menaa yiino be see bagee kuwa daba se
peeta kemaata pedeo keta. Kisee kemaata eto mee begaa kaa epoo to wodoo kaama
gaamaasi naadi menaa mée eewegataa see Mée mee inii me wisintayu ko inii taa ma
taa mee asii esee pedeo kiyaa, se maa?
26 Idukaa maga bagoo to kaa Wa me mena wuu da mee me magaa to maki-makaa
seta. Kiya eto ko Wa me mée aseta menaa mee ko kisee: "Kaagaa ena ma Anii magaa
to mee too se kiya epoo to miya maki-makaa siyaata" see mée aseta.
27 Wa me "Kaagaa ena ma" see wegata menaa mee mena nekeeniino yaato ko
epeekaa Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma maki-makaa siyaabuu siyaa
naaki kuwa se maki-makaa siyaa agiyoo kuwa too toowoo taata, apanaa agiyoo kuwa
uduma Wa me pekageeta kaama amoo-ekeasiitagi, kisee wa too pe-wigintagaano see
naadi ukuwaatagi. Kisee nekeensi naadi kaama Wa me "Kaagaa ena ma" see menaa
mee wegata.
28 Ogatamee Wa me ebo toogee see magaa mee miya se maki-makaa siyaa magaa.
Mee magaa mee inii daamaa masemaata kaama Waa ma epo enaataa eetoowoo
taatagea nao naadi inii kiiboo, paamee see dimii mee niigaawoo taai. Wa me inii
dimi mée wikimisi naadi Wa too ebo, Wa too weda see dimii ma niiyaapaagee siwoo
taai.
29 Mikee, inii me Eboo Ogatamee mee ko biyaa me pooniyaayaa mokoo see Mée
yoka daamaa nekeenii.

13

Wodopasi tupiino menaa

1 Ikii ko Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata epa aagaa siwoo taai.
2 Meekee bagee miya ee kaa daamaa badaa magaai. Idukaa mée noonaa me
malaikat bagee ewo kaa badaa maata kemaata meekee bagee kuwa se wisintagaai.
3 Bedaa digiyoo ee yiba totaakea bagee kuwa miya se gaabuu taai. Okoo ma ikii
paaya epo enaataa digiyoo ee yiba tuyaa see see mokoo okoo epa gaawoo taai. Mée
me wegee-wegee naadi kaama ae-wae siyaa bagee kuwa miya se gaabuu taai. Ikii
miya magaa da kaa ae-wae siwoo siyaa bagee yoka okoo epa gaawoo taai.
4 Ekea bogaa aagoe seta kaama umiwoo, toowoo siyaa kuwa ko ikii uduma otoopa
peedi se ekeata ebo ekeasiino gaano pedeo. Ekea bogaa epo enaataa pedeo taa see kaa
daamaa umiwoo, toowoo taai. Otoopa ukuwanaa see bagee, tobaaka taayaa bagee,
kisee bagee, kisee apii kuwa Ogatamee me okoo kaa pedeo yadootagaapi yoka daamaa
nekeenii.
5 Ikii kepe ou dimii mee taa see kaa umiwoo, toowoo taai. Ikii paagoo tuyaa yuwa
kuwa sikii yoka see dimii mee gaawoo taai. Ogatamee me aseta menaa ena mee ko
kisee: "Anii taa ma taa ikii se kiekeasiipa, se kiwisintagaapa" see aseta.

§ **12:24** Yesus Waa tadaa peeta mee ko Habel waa tadaa peeta see see se, see menaa mee ko Habel mee Kain me wa me tadaa peeyaata yoo kaama "Modee namasii" see menaa wuu mokoo Ogatamee paagoo pakaa-nakiinta. Kiya Yesus Waa tadaa peeta kaama mée eebaa daamaa kiyaabuu siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

12:26 Hag 2:7 **12:29** Ul 4:24, 2Kor 7:1 **13:2** Kej 18:1-8, 19:1-3 **13:4** 1Tes 4:3-6 **13:5** Ul 31:6, Yos 1:5

6 Wa me kisee aseta kemaata inii miya dimi uu ma wegawookea menaa mee ko kisee:
"Tuhan mee ani kaa natabogetaa see Mée yoka anii se wedaapa.
Mée me maagiyoo naa naukuwayaa naa ya?" see menaa mee. *Mzm 118:6*
7 Ikii paagoo tuku-tuku see bagee kuwa neke-nekee taai. Okoo Ogatamee me menaa daamaa kitopegee seta bagee yuwa. Okoo bogaano taa kaa daamaa umiwoo, toowoo semea kuwa usiyaato ko daamaa too kedaa seta see kuwa nekeenii. Okoo me Yesus mikee gaawoo seta dimii mee ikii miya masii.
8 Yesus Kristus mee toono too, etoomanaa miya, eto kenaagoo miya kisee too iminoo miya, iminoo miya se gakadeeii, betokeeii see Mée.*
9 Mée me menaa-panaa kuwa, ikii kitupiino taa menaa kuwa me ikii kideebaa naadi koopoo see etaa da taa peenaa siyaa yoka gaai. Mee ko naano agiyoo deewoo see kaa daamaa agiyoo ena ma mée yaagoo kiyaano taa. Inii dimi mena daamaa, pesee mée kiyaano mee ko Ogatamee Wa me epa mée gaayaa dimii mee kaa too, naano agiyoo kuwa kaa se.
10 Idukaa Ogatamee Wa me doka ee yiba Wa paagoo agiyoo ekega-manee taa see yoo agoo. Kiya inii Wa paagoo ekega-manee taa see yoo wa too ena. Kiyoo ko kuwa Israel kaa imam bagee yuwa agiyoo se nuyaayaa.†
11 Israel kaa Ebo Imam wa me ekega-maneeta agiyoo mee gaayu ko tahun gakata wa me mée me pedeo yuwa kaa menaa kuwa yataa kiyaasi naadi woda wugimaata kaama tadaa yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo ekega-manee segee seta. Kiya woda má yaato kuwa doodoota mée toogee yoo kaama amoo maa kaa mokoo kiyoo biyaa kaa pooniyaabuu segee seta.‡
12 Kisee kemaata Yesus mee miya kota kaa wagee kenee to amoo yaato ae-wae, boodi abaata. Wa me tadaa me Wa me bagee yuwa okoo me pedeo yuwa yataa kiyaata kaama daamaa wa too wigintagaano see naadi kisee boodi abaata.
13 Kuwa me kemaata Waa see see inii miya peedoota mée toogee yoo kaama amuyaato-yaato Wa me ae-wae, boodi abaagee seta yoo kiyoo Wa paagoo niipooi. Mée me Waa daba, peedi ekee segee seta mokoo see see inii miya kuwa mée me daba, peedi mée ekee segee siyaa yuwa kuwa inii niidogaai.
14 Mee ko nakaayoo eto mee magaa kaa inii kisee too toowoo siyaa magaa ena inii taa. Kiya epeekaa yaato ebo kota magaa ena agoo kaata. Inii me kiyoo moga toowooka naaki ou see dimii kaa maamaa diitoo taakea.
15 Kisee kemaata inii Yesus doodoo da taa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa kuwa daamaa niiekega-manee siwoo taai. Mee ko Wa ekaa da ebo ekee see kaa inii me ebeawee kaama wegayaa menaa kuwa me Waa niiyaapaagee taai.
16 Kuwa too se kiya daamaa agiyoo aii aaukuwagee taano ma, agiyoo daamaa aii aamanee taano ma kuwa miya se gaabuu taai. Kuwa agiyoo kuwa ko Ogatamee

---

* **13:8** "Yesus Kristus mee ko se gakadeeii, betokeeii see Mée" see menaa mee ko Yesus ma, Wa me menaa ma kuwa kisee too toowoo siyaa yoka kuwa idukaa ikii paagoo tuku-tuku see bagee yuwa okoo me Yesus kaa kitupiwoo seta menaa kuwa too masii, má menaa kuwa wisintagaai naadi menaa mee. **13:9** Kol 2:16-17 † **13:10** "Inii Wa paagoo ekega-manee taa see yoo wa too ena" see mee mena nekeeniino yaato ko Israel kaa imam bagee okoo me kuwa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo daba noowoo seta. Inii Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko Waa ekaato mée yaekega-maneeta kemaata inii me mee asii esee daamaa agiyoo kuwa noowoo siyaa mokoo. Kiya kuwa Yahudi bagee me ukuwagee siyaa kuwa peneata doowoo siyaa bagee kuwa gaayu ko okoo me kuwa agiyoo kuwa se masiyaa, se nuyaa mokoo, see ebea-ebea mee. ‡ **13:11** Israel kaa imam bagee okoo me kuwa kupi-manee seta agiyoo kuwa daba noowoo seta kiya tahun ena yiba ebo naagoo ena okoo me kuwa agiyoo se nota. Mee naagoo Ebo Imam wa me woda tadaa too ekega-maneeta kaama woda má yaato kuwa doodoota amoo maa kaa mokoo kiyoo biyaa kaa pooniyaata, kisee ukuwagee seta. **13:11** Im 16:27 **13:13** Luk 9:23-24, Kis 20:23-24, Ibr 12:2 **13:14** Ibr 11:9-10, Why 21:2

paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo, Waa dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo yoka se ekeasii.
17 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa me menaa kuwa daamaa yayii. Okoo ko ikii me dimi mena yaato daamaa kimunitaa see bagee yoka okoo paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Okoo me ukuwagee siyaa agiyoo yuwa doodoo Ogatamee me okoo apaadee taatagi yoka okoo dimi se gaagaa siyaai. Ikii me okoo daamaa yayeeyu ko okoo me ede ma, ede ma daamaa kiukuwagee taapea. Kiya okoo me sooi, dimi gaagaa ma kiukuwagee siyu ko okoo doodoo ikii daamaa kikiyaano agiyoo ena ma taa kaapa.
18 Inii kaa sembahyang mée yataai. Inii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma wiginiwoo naadi kaama agiyoo-pagiyoo uduma yiba daamaa too ukuwaano ede see bagee ii see dimii mee inii ekaato kaa gaataa see.
19 Bedaa ani kaa miya sembahyang nataai. Mee ko anii moga ikii paagoo metaki meenaka yoka maamaa naasegee taai.

Wodopasi menaa

20 Mée emee-emee siyaano Mée Ogatamee Wa me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee, domba wodaa daamaa munitaa see Mée damaa to mee boota kaama aya andoo peeyaata. Mee ko Ogatamee ma, mée ma, Wa me menaa ma kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya enaataa daamaa aagadimisi naadi Yesus Wa me tadaa mée yapeeyaata kaama Waa aya andoo peeyaata. Kisee kemaata anii Ogatamee paagoo ikii kaa kiasega menaa mee ko kisee:
21 Wa me ikii pesee kikiyaata kaama Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ikii daamaa yaukuwawoosea naadi kiasega. Bedaa inii paaya 'Ogatamee dimi wikii-wikii mée siyaayaa agiyoo kuwa too daamaa yaukuwawoo taapa' see dimii mee Yesus Kristus me inii yiba mée yaawisi naadi mée eeasegee see. Yesus Kristus mee niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.
22 Neebee nokaa yuwa, ani me eto kiebeamaaga menaa kuwa togoo se, peenaa too yoka kuwa ni me ikii me dimi mena daamaa, pesee kikiyaayaa menaa kuwa daamaa masii.
23 Inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee digiyoo ee yiba kaama daba peeyaamea see kuwa ikii miya ipi kesea naadi kisega. Waa ni paagoo moga nameemaagi kepa ko anii ikii kidiino see naadi ikii paagoo kimeeta kaboo waa anii ma epo enaataa meetage.
24 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa ma, Yesus mikee nao naadi wa too daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa miya okoo uduma epao see kisigi see naasii. Italia magaa kaa Yesus yiba ena kenaa bagee okoo me miya epao see kisegea.
25 Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

13:16 Kis 20:35 **13:20** Yoh 10:11 **13:21** Plp 2:13

Yakobus
Yakobus me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yakobus me Yahudi bagee Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Yakobus see ekaa munta bagee kuwa eebaa kemaata waa Yesus ebee Yakobus mee ye, apanaa Yakobus mee ye, inii ewo.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yakobus me kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa tupiino menaa eebaa topa. Kuwa ko ikii kigaadee siyaa kaboo Yesus me menaa kuwa daamaa peneata makii taa see kaa toowoo taai. Bedaa Ogatamee me menaa kuwa yiino too se, Yesus mikee gaano dimii mee too miya se kiya mée epa dimii kaa daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya enaataa ukuwawoo, umiwoo taai. Bedaa dabegea da mee ipiipi dii, magaa da kaa iyee mee ma aagadi siyaa kuwa miya nekeenii. Mée daamaa tupiino menaa apanaa miya agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Petamanii menaa ma, mée gaadee siyaa agiyoo kaa menaa ma
1:19-27 Mikee menaa yeeta kaama daamaa agiyoo ukuwawoo taai naadi menaa
2:1-13 Mée se aawiginee taai naadi menaa
2:14-26 Yesus mikee gaano dimii ma, daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoo, toowoo taai naadi menaa
3:1-12 Dabegea da ipiipi dii naadi menaa
3:13-18 Esee mikee ipi kaano dimii mee kaa menaa
4:1-12 Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa
4:13-17 Mée me anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see dimii gaayaa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa
5:1-6 Kepe yago bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
5:7-20 Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa ma, sembahyang taano menaa ma

1 Nii ko Yakobus, Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me agiyoo yaokagee see mée. Anii ikii Yahudi bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa idukaa kaama kiyoo-kiyoo wudida-peeda seta bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Epao kisega.

Mée gaadee siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

2 Neebee nokaa yuwa, ikii kigaadee siyaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa ikii kaa kimiyaa kaboo ede nao see dimii mee too gaai.
3 Mee ko ikii kigaadee siyaa kaboo ikii Yesus mikee nao see dimii gaawookea kuwa me ikii me 'Anii se makii taapa' see dimii mee miya daamaa pesee kedaa siwoo siyaa. Ikii kisee ipi yoka ikii ede kaano too.
4 Ikii se makii seta Yesus mikee gaawoo taapa see dimii mee se daayaai. Ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama ikii sikii, daamaa dimii, daamaa menaa ena ma taa see taa, ikii kisee bagee kesea naadi koogo makii taa see kaa toowoo taai.
5 Ikii paagoo daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee agoo kiyu ko okoo Ogatamee paagoo idimaano daamaa.* Waa ko mée uduma dimi dapuu, bedaa Wa me 'Okoo kaasee menaa naidimegea?' see dimii mee miya taa see Mée yoka okoo daamaa nekeeniino dimii mee maniipi.

1:2 Luk 6:22-23, 1Pet 1:6-7 **1:3** Rom 5:3 * **1:5** Daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee gaayu ko okoo gaagaa siyaa kaboo okoo me kaasee ukuwayaa naa ya see kuwa okoo ewo, okoo daamaa nekeeniino taa see bagee yuwa.

6 Kiya ikii idimaano kaboo mikee gaano dimii mee kaa too idimaai, dimi wiya see
kaa se. Dimi wiya see kaa idimiyaa bagee kuwa ko uwo biku-biku bo me dogeamaaga,
dogeewaaga senaa siyaa see see okoo miya kisee dimii gaayaa bagee yuwa.
7 Kisee dimii gaayaa bagee kuwa okoo me 'Tuhan me anii kisee naukuwaapi, kisee
niipi' see dimii mee se gaai.
8 Okoo ko dimi wiya kiyaa bagee yuwa, okoo me ukuwaanaka gaayaa agiyoo uduma
daada-paada siwoo siyaa bagee yuwa too yoka se masiipea.

Daba bagee yuwa ma, kepe yago bagee yuwa ma okoo kaa menaa

9 Yesus mikee gaayaa bagee kuwa okoo daba, peedi see bagee gaayu ko Ogatamee
me okoo diino ko esee ebo kemaata okoo ede nao see dimii gaano daamaa.
10 Bedaa kepe yago bagee kuwa miya Ogatamee me okoo diino ko peedi kemaata
okoo miya ede kaano daamaa. Mee ko boo pui da mee taa kiyaa mokoo see see kuwa
kepe yago bagee yuwa me 'Anii miya kisee taa kaapa yoka ede' see dimii gaano too
daamaa.
11 Mikee, keno pakaamaata kaama esee tani kaa boo pui yuwa daata eseanee siyaa,
diino disi taa, daba kedaa siyaa. Mee mokoo miya kepe yago mée to wa me ukuwayaa,
peeyaa agiyoo yuwa uduma ukuwataaka too waa taa kaapi.

"Ogatamee me kisee pedeo ukuwaai see nasigi yoka" see kuwa se wegaai naadi menaa

12 Mée gaadee siyaa kaboo okoo koogo makii taa, kisee too toowoo siyaa bagee kuwa
daamaa, ede nao. Okoo kisee bagee ii naadi kaama mumo kaa onee mee masiitagea.
Mee ko okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea, okoo Ogatamee epa gaawoo
siyaa bagee yuwa kuwa Wa me kisee kaatagea see aseta-aseta. Kisee bagee kuwa ede
kegea.
13 Mée waa ena 'Aa kisee pedeo agiyoo ukuwaai' see dimii miyaa kaboo wa me
"Ogatamee me kisee ukuwaai see dimii mee namiyaagi yoka" see kuwa se wegaai.
Ogatamee mee ko kisee pedeo ukuwaai see menaa kuwa Wa me si yayeeyaa see Mée,
bedaa kisee menaa kuwa miya Wa me mée paagoo se asiyaa yoka "Wa me kisee pedeo
ukuwaai see dimii namiyaagi yoka" see kuwa wegaakee se.
14 Kiya mée gakata okoo me pedeo ou dimii kuwa me kisee pedeo ukuwaai see
dimii mee okoo ekaato kaa miyaayaa, okoo kisee pedeo ukuwasi naadi goe-goe siyaa.
15 Goekeata kaama mee pedeo ou dimii mee gaawoo naadi kaama yoga agoo
kiyaayaa mokoo pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa agoo kiyaabuu siyaa. Kuwa pedeo
yuwa kisee too iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
16 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kideebaa taapea yoka daamaa nekeenii.
17 Esee daamaa agiyoo uduma asiyoo kaama eseekee. Kuwa inii mée aii maniyaa
agiyoo kuwa uduma pedeo ena ma taa see agiyoo too, Iniitaagi Wa me kisee agiyoo
mée yaisiyaakee. Epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo kuwa Wa me ogaataata kiya Waa
kuwa agiyoo yuwa see see se. Waa miya kisee wikii, sibuu segee see Mée se, Waa
miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se.†
18 Wa me gaata-gaata dimii doodoo inii Wa me yogaa yuwa mée kiyaata, Wa me
mikee menaa kuwa doodoo inii kisee bagee mée kiyaata. Wa me ogaataata agiyoo-
pagiyoo kuwa uduma inii too ebo mée ekeasiino see naadi inii kisee mée kiyaata.

Mikee menaa yeemaata kaama daamaa agiyoo ukuwasi naadi menaa

1:6 Mat 14:28-31 **1:10** Mzm 103:15-16, Yes 40:6-7 **1:12** 2Tim 4:8 **1:14** Rom 6:23 † **1:17** Ogatamee Waa miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se, see menaa mee ko Wa me inii daamaa agiyoo too, pedeo ena ma enaataa taa see agiyoo too kisee too mée manegee see Mée kemaata Wa me inii pedeo ukuwasi naadi mée ase-manee see Mée se, see gaasi naadi menaa mee. **1:18** 1Pet 1:23

19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa nekeenii: Aasee siyaa menaa kuwa gaayu
ko inii mée gakata daamaa niiyiitoo taai, bedaa mena wegaano kuwa epee, moga se,
kagoo kaano kuwa miya epee, moga se.
20 Kagoo dimii kuwa me Ogatamee me kisee mikee, kisee ede see gaayaa agiyoo
kuwa si yaukuwamaayaa naadi kisega.
21 Kisee kemaata ikii me pedeo dimii kaa ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma
tameepeasii. Iyoo wiyaa mokoo Wa me ikii yiba daamaa kiweetaata menaa kuwa
ikii ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa masii. Kuwa menaa kuwa me ikii daba
kidaagimaa peeyaayaa.
22 Ikii Ogatamee me menaa kuwa daamaa yaukuwawoo taai. Ikii yiino too se. Ikii
mena yeegea kiya si yaukuwayu ko ikii mena yayeekee bagee se, ikii ekaato deebaa
siyaa.
23 Ogatamee me menaa aii yiino too, si yaukuwataa see mée to gaayu ko waa ekaato
ebeyumaa da ayayaadau kaa deeyaa mokoo.
24 Wa me ebeyumaa da daamaa ipiipi deegi kiya ayayaadau da ekeata peegi kaboo
wa me ebeyumaa da mee kisee ki ewo, moga gaabuu siyaa. Waa kisee mée to mokoo.
25 Kiya kuwa etokaa inii daba mée daagimaa peeyaasi naadi wegawoo taakea
menaa kuwa ipiipi daamaa gaagaa, neke-nekee, kisee tupiwoo see mée to gaayu ko
daamaa nao. Kuwa menaa kuwa esee sikii, mee asii taa see menaa yuwa. Wa me
kuwa menaa daamaa yeeta kaama se gaabuu seta ipiipi yaukuwawoo, umiwoo siyu
ko wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa daamaa too kedaa siyaa.
26 Mée waa ena me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa daamaa deewoo see mée' see
dimii mee gaagi kiya waa ekaato dabegea da daamaa se deewoo siyu ko waa mena
ewo see mée mokoo yoka waa ekaato deebaa siyaa. Wa me kuwa menaa deewoo
siyaa kuwa wuutu-waatu siyaa.
27 Iniitaagi Ogatamee me kisee ukuwaano daamaa, pedeo ena ma taa see gaayaa
agiyoo kuwa ko kisee: dimmee yogaa yuwa ma, miyaa apii yuwa ma okoo gaagaa
siyaa kaboo daamaa deetaa, daamaa iye-iyee, kisee yaukuwawoo see kuwa Waa ede.
Bedaa magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa me se napedeo kiyaasi naadi ekaato
ipiipi daamaa deewoo see kuwa miya Waa ede.

2

Mée se aawiginee taai naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko inii epoo Mée, Asii-sege see Mée Yesus Kristus
mee mikee gaayaa bagee yuwa yoka mée se wigineai.
2 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Kepe yago bagee ena, emas pose bako ma, diino
yago see dokaa ma kuwa maataa see mée to ikii mée kutuu taa see yoo meemaagi.
Kiyoo kaama bedaa daba bagee ena, pedeo dokaa maataa see mée to miya meemaagi.
3 Ekea meemaata kaama ikii me mee diino yago see dokaa maataa see mée to too
ebo ekeasiino see naadi ebo bagee me daamaa animagaano yoo yawaataata kaama
"Neataagi, nakaayoo daamaa yoo kiyoo animagaai" see asiyaa. Kiya ikii me mee daba
kiyaa mée to paagoo "Aa yamoo maa kaa kiyoo yiinaageeta tooi" see miya asiyaa, "Ni
me badoo da kaa kiyoo animaata tooi" see miya asiyaa.
4 Ikii me ekea wiya paagoo kisee asiyu ko ikii mée wiginegea, ikii pedeo dimii kaa
mée wigintaayaa bagee yuwa kegea, se maa?
5 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa yii: Daba bagee gaayu ko magaa da kaa
bagee me okoo kisee bagee yaekeasiyaa kiya Ogatamee me kisee taa. Okoo me Yesus
mikee gaano dimii mee esee ebo kiwoosi naadi daamaa wigintaata bagee, se maa?

1:19 Ep 4:26-27 **1:22** Mat 7:24-27 **1:26** Yak 3:2-12

Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa toowoo taatagea, Wa me kuwa Waa epa gaayaa bagee yuwa okoo kisee daamaa yaekeasiita see aseta-aseta.
6 Kiya ikii me daba bagee yuwa kuwa peedi, kepe yago bagee kuwa ebo, kisee ekeasegea kuwa yaai. Kuwa kepe yago bagee kuwa ko okoo me ikii kiwegee-wegee see bagee yuwa, hukuman maniino bagee paagoo omaago ma kidogeamoo segee see bagee yuwa, se maa?
7 Okoo me ikii epoo Mée ebo see ekaa da mee badeekee bagee yuwa too, se maa? Waa ko ikii Wa me bagee kikiyaata Mée kiya okoo me Waa wisinegeekea.
8 Ogatamee me kapoge kaa menaa kuwa mena tukuu to mee ko kisee: "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai" see menaa da mee. Ikii mee menaa da daamaa doowoo siyu ko ikii daamaa agiyoo ukuwawoo siyaa.
9 Kiya ikii me mee menaa da wisintaata kaama waa ebo, waa peedi, kisee mée wiginiyu ko ikii pedeo agiyoo ukuwayaa. Bedaa ikii kuwa deewoo seta menaa tuunuu see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa kiyaa.
10 Mikee, Ogatamee me deewoo taai naadi aseta menaa kuwa uduma peneata yayeewoo see kiya mena kamu ena too too ekeasiyu ko kuwa menaa uduma ekeata tuunuu siyaa mokoo.
11 Mee ko "Ikii tobaaka se taai" see menaa ma, "Ikii mée se wugii" see menaa ma ekea paaya Wa me deewoo taai naadi aseta menaa yoka aa tobaaka taano taa kiya mée wugiyu ko aa kuwa deewoo siyaa menaa yuwa tuunuu seta bagee kiyaa.
12 Ogatamee Wa me inii daba mée daagimaa peesi naadi mée manta menaa kuwa doodoo mée wigintagaatagi yoka eto ikii daamaa menaa too wegawoo taai, daamaa agiyoo too ukuwawoo taai.
13 Okoo mée epa se gaayaa bagee kuwa Wa me okoo miya epa se gaata kaama wigintagaatagi. Kiya okoo me mée se wiginta epa gaawoo see bagee kuwa ko taa. Epa dimii mee me kuwa inii mée pedeo kiyaano menaa kuwa mée yataa kiyaayaa.

Mikee gaano dimii ma, mée epa kaa daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoosi naadi menaa

14 Neebee nokaa yuwa, wae. Mée waa ena me wegaano, "Anii ko Tuhan mikee gaataa see mée yoka" see wegagi kiya daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya taa kiyu ko wa me mikee gaano dimii mee imi taa, se maa? Wa me mikee gaano dimii mee kaa too Ogatamee me waa daba daagimaa peeyaatagi ye? Taa, iyo.
15 Mee ko mée waa ena, waa ma ikii Yesus yiba ena kenaa bagee, paayogaa yee, api yee, waa doka miya taa, naano agiyoo miya sikii taa, kisee koogo toogee naadi kaama
16 ikii mée ena me wa paagoo asiino, "Epee pooi, tani muguunse yoka mago see dokaa magaai, bedaa daamaa pesee ma noogee, omegee taai" see asiyaa. Kiya wa me gaano pedeo agiyoo se maniyu ko yaai, kaasee asigi menaa ya?
17 Mee mokoo miya mikee gaano dimii mee ko daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya taa kiyu ko mee mikee gaano dimii mee imi taa, boota mokoo kiyaa.
18 Mée waa ena me wegaano, "Aa ko mikee gaawoo see mée, anii gaayu ko daamaa agiyoo ukuwawoo see mée" see wegayaa. Kiya ani me asiino, "Aa ko daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya taa see mée kiyu ko aa Tuhan mikee gaayaa mée to ii see kuwa a me anii nadeeyaai. Kiya iyo. Anii gaayu ko ni me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa doodoo anii Tuhan mikee gaayaa mée to ii see kuwa aa deese naadi kadeeyaapa" see asiyaa.
19 A me gaano, 'Ogatamee mee ko ena too too, wa too Eboo ii' see gaage. A me gaage kuwa daamaa, mikee menaa kiya paa yuwa miya aa see see 'Mikee, Ogatamee

2:5 Mat 5:3, Luk 12:32 **2:8** Im 19:18, Rom 13:8-10, Gal 5:14 **2:11** Kel 20:13-14 **2:13** Mat 5:7, 18:32-35
2:15 Mat 25:35-36, 1Yoh 3:17-18

mee ena too too ii' see kuwa gaagea.* Okoo kuwa mikee menaa yoka naadi weda ma,
totomo ma toogeekea.
20 Aa ewo see mée yaai. Mikee gaano dimii mee ko Wa me menaa daamaa pee-
yaukuwaano yaato miya taa kiyu ko iyo, mikee gaano dimii mee imi taa kiyaa. Kisee
aa daamaa nekeense naadi menaa kasi-manii ye? Kuwa menaa kuwa ko kisee:
21 Inii mée asii-kaba-kaba seta mée Abraham wayoopaa Isak mee Ogatamee paagoo
agiyoo kupi-manee see yoo yaekegataata. Wa me daamaa ukuwata agiyoo mee me
Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaata, se maa?
22 Abraham me Ogatamee mee mikee nao see dimii gaata mee miya, daamaa agiyoo
ukuwata mee miya, ekea paaya enaataa ii see kuwa aa miya daamaa nekeeniyaa. Wa
me daamaa agiyoo ukuwata mee ma enaataa kuwa me wa me mikee gaano dimii mee
sikii, esee daamaa kedaa seta.
23 Wayoopaa yaekegataata kuwa me Ogatamee me miyoo taa gaata menaa da mee
bedaa wiyaagoo to wa kaa gaata, mee ko kisee: "Abraham me TUHAN mikee gaagi
kemaata TUHAN me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaagi" see menaa ebeamaata. Kuwa
me kemaata Abraham mee Ogatamee me dimi see mée see ekaa weewoo seta.
24 See keta yoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa ko mikee
gaakee kaa too se kiya Wa me menaa daamaa pee-yaukuwaano yaato miya enaataa
kemaata kaama Wa me waa sikii see mée deeyaa, see kuwa ikii miya eto daamaa
nekeenegea.
25 Bedaa idukaa Rahab see apii mee, otoopa kepe masenaa seta apii waa miya kisee,
se maa? Mee ko mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee ekea wiya wa me ee yiba
koogo badaa maata kaama tokoma mee da apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. Wa
me daamaa agiyoo ukuwata mee me Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao' see
gaata.†
26 Kuwa ko maa da mee dimi noogaa da miya enaataa see taa kiyu ko boota. Mee see
see miya mikee gaano dimii agoo kiya Ogatamee me menaa daamaa pee-yaukuwaano
yaato miya enaataa see taa kiyu ko wa me mikee gaano dimii mee boota mokoo kiyaa
yoka daamaa nekeenii.

3

Dabegea da mee ipiipi dii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, ikii me 'Anii Ogatamee me menaa mée topetaa see mée
kaano kuwa ede' see gaayaa bagee kuwa ikii mée eebaa se, peenaa too daamaa. Mee
ko Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo inii Wa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa paagoo maamaa mée apaadee taatagi, apanaa bagee paagoo apaadee taatagi
see see se, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa nekeenii.
2 Inii mée uduma pedeo menaa miya wegayaa, pedeo agiyoo miya ukuwayaa.
Wegayaa menaa kuwa uduma daamaa too, pedeo menaa taa see mée gaayu ko waa
pedeo peenaa ma taa see mée, wa me maa da miya daamaa tupitagaa taano ipi see
mée kiyaa.
3 Ebea-ebea menaa kuwa ko kisee: Kuda wodaa ebee to kaa mée me poonaka see
gaayaa doodoo da taa peeyaayaa agiyoo peedii to yamaataayaa. Yamaataata kaama
onee da goekeasiyaa naaki poonaka gaayaa doodoo da taa wodaa da miya daamaa

* **2:19** Mena nekeeniino yaato ko paa yuwa miya mikee gaayaa yoka mikee gaano dimii mee too sikii taa, daamaa agiyoo ukuwaano mee miya enaataa kiyu too Ogatamee me "Aa sikii, aa miya nao" see mée asiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **2:21** Kej 22:1-14, Ibr 11:17-19 **2:23** Kej 15:6, Yes 41:8 † **2:25** Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee ekea wiya kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaano taa kaboo maga deenaa taano bagee wiya kuwa. Rahab mee Kanaan kaa apii kiya Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee wiya mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi kaama apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **2:25** Yos 2:1-21

kitaa peegi siyaa. 4 Bedaa kapal komaa kuwa miya kisee. Kapal komaa ebo kiya,
ebo bo me doonaa, peenaa siyaa kiya peedi agiyoo peedii to mee me kitaa-kitaa
peeyaayaa. Koma doonaa see mée to me poonaka gaayaa doodoo da taa mee agiyoo
da topetagaa siyaa naaki kapal komaa da miya kitaa peega siyaa.
5 Mee mokoo miya inii me dabegea da. Mee ko maa da kaa peedi agiyoo peedii to
kiya esee ebo poga-poga menaa wegayaa.
Eto ko biyaa gada peedii to kaa menaa mee miya daamaa nekeenii. Biyaa gada
peedii to kiya ebo mee bogaa, ebo mee magaa uduma pooniyaa.
6 Dabegea da mee miya biyaa mokoo. Maa to kaa takumeta agiyoo yuwa uduma
dabegea da mee se-pedeo, we-pedeo yago agiyoo, maa da uduma pedeo kiyaayaa
agiyoo. Neraka biyaa me dabegea da kaa iyeenega naaki mée me umiino, toono
kuwa uduma poonooga siyaa.
7 Bedo, woda, magaa da taa peenaa see agiyoo, uwo yiba peenaa see agiyoo miya
kuwa uduma mée me daba emee-emee semaayaa. Mikee, kuwa agiyoo kuwa eebaa
mée me daba emee-emee seta
8 kiya dabegea da mee ko mée me se emee-emee semaayaa. Esee pedeo yago agiyoo,
se tupimaayaa agiyoo, mée boosi naadi tani see uwoo pudii see agiyoo mokoo.
9 Inii dabegea da mee me Tuhan Iniitaagi mee miya yaapaagee siyaa, bedaa mee
dabegea da mee me mée yuwa miya pedeo menaa asiyaa. Okoo Ogatamee Waa see
see ogaataata bagee kiya okoo paagoo kisee pedeo menaa asegee siyaa.
10 Mee ebee to taa too yaapaagee taano menaa ma, esee pedeo menaa ma kuwa
enaataa wegataa siyaa. Yaai, neebee nokaa yuwa, kisee pedeo.
11 Uwo mumaa to gaayu ko mee taa too daamaa uwoo ma, uu see uwoo ma enaataa
peeyaa ye?
12 Neebee nokaa yuwa, ara piya wodoo to kaa anggur poo ekayaa ye? Bedaa anggur
poo onee da kaa ara poo ekayaa ye? Kisee miya uu see uwoo mumaato mee daamaa
uwoo ma enaataa se peeyaa yoka wegayaa menaa kuwa ipiipi dii.

Esee mikee ipi kaano dimii mee manii to ko asiyoo kaama too see kaa menaa

13 Ikii paagoo 'Anii esee ipi, anii dimi yago mée' see gaayaa bagee agoo ye? Agoo
kiyu ko waa ekaato dimi peedi ekeata kaama wa me ipi see dimii kaa daamaa
ukuwagee siyaa agiyoo yuwa mée me awee da kaa deesi naadi daamaa ukuwawoo,
umiwoo taano daamaa.
14 Kiya ikii me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma, 'Ni too ebo, ni too miya' see
dimii ma kuwa aagaa siyu ko 'Inii ko ipi see bagee' see kuwa se gaai. Kuwa dimii
kuwa mikee menaa ma aawisii siyaa dimii yuwa too.
15 Kuwa dimii kuwa manii to ko asiyoo kaama se kiya magaa da kaa kaama mée
me iyee, paa me iyee kuwa kaa too.
16 Mikee, mée me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma, 'Ni too ebo, ni too miya' see
dimii ma kuwa me mée aakago-maakago siyaa, pedeo ukuwayaa agiyoo tomaa-tomaa
eebaa kedaa siyaa.
17 Kiya asiyoo kaama esee mikee ipi see dimii agoo see bagee kuwa ko kisee:
petamanii ko pedeo dimii, pedeo menaa taa. Kiyoo kaama mée aaemee-emee taano
dimii ma, koogo adumeta dimii ma, dapuu see dimii ma kuwa agoo. Okoo me kisee
maamaa epa aagaa siwoo naadi kaama daamaa agiyoo, daamaa poo maamaa eebaa
ekadaa siwoo siyaa. Mée aawiginee see taa, daamaa poga-poga naadi mée deebaa
see dimii mee miya taa.
18 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee okoo me mée aaemee-emeesi naadi menaa
kuwa yasigimenaa siyaa naaki mikee daamaa poo ekadaa siwoo siyaa.

3:6 Mat 12:36-37, 15:18 **3:9** Kej 1:26 **3:12** Mat 7:16-20 **3:17** Plp 2:3-4 **3:18** Mat 5:9

4

Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa

1 Ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago segeekea kuwa manii to ko maagiyoo? Ikii me 'Anii kisee kega naaki ou, anii kisee masega naaki ou' see dimi-pami kuwa kaa, se maa? Kuwa ou dimi-pami kuwa ikii me dimi menaa da ma aawisi-maawisi segeekea.
2 Ikii me 'Mee agiyoo masega naaki ou' see gaayaa kiya ikii masemagaano taa kemaata mée wugiino dimii agoo kiyaa. Bedaa ikii me 'Anii kisee naaki ou' see gaayaa kiya se deemaaga naadi kaama aawisi-maawisi, aadakame-maadakame segeekea. Ikii Ogatamee paagoo se idimegeekea kemaata masemagaano taa.
3 Ikii Ogatamee paagoo idimiyaa miya ikii pedeo dimii ma idimiyaa. Ikii ekaato ede ma, ede ma taano agiyoo kaa too idimegeekea. Kuwa me kemaata ikii se masiyaa.
4 Ikii ko dimi apanaa taa peetaa see bagee yuwa yaai. Magaa da kaa iyee ma enaataa aagadi siyaa bagee kuwa Ogatamee ma aayape see bagee kiyaa, see kuwa ikii ewo ye? Magaa da kaa iyee ma enaataa aagadi siyaa bagee kuwa okoo ekaato Ogatamee ma aayape see bagee yuwa kiyaayaa.
5 Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee: "Dimi menaa da mee Ogatamee me inii mée yiba tuyaata kaama Wa me mee dimi menaa da mee Ni yaato too toowookea naaki ou see dimii mee maamaa gaawooki" see menaa kuwa. Ikii me kuwa aii menaa yuwa too see se gaai.*
6 Inii me ou see gaayaa dimii mee ebo kiya Ogatamee Wa me inii mée epa see dimii mee esee ebo. Kisee kemaata Wa me menaa yiba mena ena mee ko kisee:
"Ebo dimii gaayaa bagee kuwa Ogatamee me wisintaayaa,
kiya peedi dimii gaayaa bagee kuwa Wa me epa gaayaa" see menaa ebeamaata.
Ams 3:34
7 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ekaato dimi peedi ekee taai. Iblis mee wisintagaai, waa oogaapi.
8 Ikii miya Ogatamee paagoo ekaapa pooi, Waa miya ikii paagoo ekaapa kimeepi. Ikii pedeo ukuwataa see bagee kuwa yagaa wetogekumii. Ikii dimi mena kegaa wiya see bagee kuwa ikii me dimi yiba pedeo yuwa wigineepeasii.
9 Kuwa ikii me pedeo yuwa kaa ae-wae, yaai-yaai, yege ma siweei. Ikii me keataakea yuwa kuwa yege ma aapeka taai, bedaa ikii me ede ma, ede ma see dimii kuwa miya boodi see dimii ma aapeka taai.
10 Ikii Tuhan paagoo ekaato dimi peedi ekeasii, Wa me miya ikii ebo kiekeasiipi.

Mée se aawiginee taai naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, ikii se aabade-maabade taai. Mée waa ena me apanaa mikee gaata see bagee ena ma kisee wisintaa, wigintaa see mée to gaayu ko waa Ogatamee me deewoo taai naadi aseta menaa kuwa miya wisintaa, wigintaa siyaa. Kisee aa kuwa deewoo siyaa menaa kuwa wisintaa, wigintaa siyu ko aa kuwa deewoo siyaa menaa yayeetaa see bagee se kiya kuwa menaa wisintaa, wigintaa see mée to.
12 Kuwa deewoo siyaa menaa mée ase-maneeta Mée mee ena too too, bedaa mée wigintagaa taa see Mée mee miya Wa too. Waa ko daba mée daagimaa peeyaabuu taano miya, mée pedeo kiyaabuu taano miya ekea paaya mée ukuwamaayaa see Mée. Kisee kemaata a me apanaa mikee gaata bagee wigintagaakee kuwa aa kaasee mée to yaai.

Ikii me 'Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii gaayaa yuwa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa

---

4:4 Mat 6:24, Yoh 15:19, Rom 8:7, 1Yoh 2:15-17 * **4:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh mee inii yiba mée tuyaata Mée Ogatamee me Waa maamaa ou gaawooki. **4:7** 1Pet 5:6-9 **4:9** Luk 6:25 **4:10** Luk 18:13-14, 1Pet 5:6 **4:12** Mat 7:1, Rom 14:4

13 Ikii mée noonaa me wegaano, "Kenaagoo yee, tokoma yee, inii peedoota kota kaa
tahun ena waa naa omegee naadi kaama agiyoo-pagiyoo kaa kepe masiwoo taapea"
kisee menaa wegageekea.
14 Kiya tokoma ukuwaaniita yuwa kuwa ikii ewo. Ikii me umiyaa, tuyaa kuwa
maagiyoo mokoo? Uwo noogaa da pakaamaata peenaa too egaanta kaama deeda-
peeda siyaa mokoo ikii miya kisee bagee yoka daamaa nekeenii.
15 Ikii me daamaa mikee wegayaa menaa mee ko kisee: "Tuhan Wa me daamaa,
ede see gaapi ko inii omegee, toogee naadi kaama kisee ukuwaapea, kisee poopea"
see menaa kuwa too wegaano daamaa.
16 Kiya ikii kisee menaa se wegayaa. Ikii gaayu ko ikii ebo dimii kaa ebo poga-
poga menaa wegageekea. Kisee ebo poga-poga dimii kaa wegaa-wegaa menaa kuwa
pedeo.†
17 Kuwa me kemaata okoo me dimi yiba kisee ukuwaano daamaa see kuwa ipi kiya
se ukuwayu ko pedeo ukuwayaa.

5

Kepe yago bagee yuwa nekeenii naadi menaa

1 Ikii kepe yago bagee kuwa daamaa nekeenii. Ikii kaa ae-wae, boodi, kisee yaai-
yaai agiyoo kuwa kimiyaabuu taatagi yoka yege ma, yii-yii ma siweei.
2 Ikii me ebo agiyoo kuwa dabedaa seta, bedaa ikii me doka tabaa da miya sebaaya
me kidaataga-paataga seta.
3 Ikii me emas pose ma, perak pose ma kuwa wege gabuundaa seta. Ikii me agiyoo
tabaa da kisee pedeo kedaaka kemaata "Kabu see bagee yuwa ii see kideega" see
kisiitagi. Wege kuwa me kisee pedeo kiyaayaa see see mokoo ikii me mogee yuwa
miya biyaa me kinootagaata. Wodopasi naagoo kaano ekaapa kiya ikii agiyoo-pagiyoo
eebaa asii-kutu-kutu siwookea kuwa yaai.
4 Ikii daamaa nekeenii: mée me ikii me bugi kaa agiyoo kimasetaa to mokoo da
mee ikii me okoo maniino taa. Ikii me maniino taa kemaata kuwa ikii me bugi kaa
agiyoo kidaataa, kimasetaa see bagee yuwa okoo me ae-wae segeekea kuwa Se-pesee,
We-pesee yago Mée Ogatamee paagoo pakaamaata kaama yeegi.
5 Ikii magaa da kaa omegee, toogee siyaa begaa kuwa ikii me agiyoo-pagiyoo uduma
daamaa too ede, ikii kisee otoopa ede ma, ede ma too segee siwookea kuwa yaai.
Muniyaa agiyoo epoo daamaa kiyaabuu segee naadi kaama wugiyaa naagoo too,
mee mokoo ikii miya ikii ekaato too monegee siwookea kuwa, kisee too ikii pedeo
kikiyaano naagoo too.
6 Ikii me okoo dimi daamaa, dimi topoo see bagee yuwa okoo kaa hukuman manisi
naadi dogeamoo segeekea. Okoo ikii ma aawisii taano taa see bagee yuwa kiya ikii
me okoo wugisi naadi menaa yawegageekea kuwa yaai, ikii nekeenii.

Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo se makii taai naadi menaa

7 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii dimi mena koogo makii taa see kaa toowoo
taai, kisee too Tuhan mee meetagi yoo too. Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Bugi
epoo mée waa dimi animaata ota eebaa kaapa yoka naadi koogo diitoo siwoo siyaa.
Petamanii deka uwa wiyaa kaboo kisee too wodopasi deka uwa wiyaa kaboo uduma
dimi animaata koogo diitoo siwoo siyaa.

4:13 Mzm 39:5-7, Ams 27:1, Luk 12:15-20 † **4:16** Mena nekeeniino yaato ko mée me ebo dimii kaa "Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa" see wegayaa kiya okoo Ogatamee mee gaabuu siyaa. Inii me booyaa miya, umiyaa, tuyaa miya kuwa uduma Wa me yagaa yiba yoka inii me "Ogatamee Wa me ede gaapi ko tokoma kisee ukuwaata, kisee poota" see wegaano daamaa see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **4:17** Luk 12:47, Yoh 9:41 **5:2** Mat 6:19, Luk 6:24, 16:19-25 **5:5** Luk 16:19 **5:7** Rom 8:25

8 Ikii miya kisee. Tuhan Waa meeno mee ekaapa kega yoka ikii dimi animaata
makii taa see kaa koogo toowoo taai.
9 Neebee nokaa yuwa, ikii mena aadukumeawee see se. Mée tomaa yuwa
wigintagaatagi Mée mee ekaapa, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka daamaa
nekeenii. Wa me ikii si kiwigintaasi naadi kisee pedeo menaa se aasee taai.
10 Neebee nokaa yuwa, idukaa nabi bagee yuwa okoo koogo dimi animaata Tuhan
ekaa yiba mena yawegagee seta kuwa daamaa nekeenii, okoo see see ikii miya
ukuwawoo taai. Mée me okoo wegee-wegee segee seta kiya okoo makii taa see kaa
koogo toowoo seta.
11 Mikee, kisee makii taa see kaa koogo toowoo see bagee kuwa inii me okoo
daamaa, ede nao see yawegayaa. Ayub waa miya makii taa see kaa koogo toowoo
seta menaa kuwa ikii yeemaagea. Wa me ae-wae, gaagaa seta yuwa kuwa usiyaato
ko daamaa too, Tuhan me kisee daamaa yakiyaata, see kuwa ikii ipi. Mikee, Tuhan
Waa epa dimi yago Mée, Wa me mée epa dimii mee ebo, see kuwa ikii nekeenegea.

Ebo ekaa ma se aatabi taai naadi menaa

12 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee asii menaa ena mee ko kisee: Ikii me wegayaa
menaa kuwa mée me 'Kuwa mikee menaa yoka' see nagaasi naadi ebo agiyoo ekaa
ma aatabi see se. Ikii me "Anii epoo to see ekaa mee weega yoka" see menaa miya se
aatabi taai, bedaa "Anii uwoo to, magaa to see ekaa mee weega yoka" see menaa miya
se aatabi taai. Apanaa kuwa see see menaa uduma se wegaai. Ikii me menaa kuwa
mée me 'Kuwa mikee menaa yoka' see nagaasi naadi dimii gaayu ko "Ei" see menaa
mee too wegaai, ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Taa' see dimii gaayu ko
"Taa" see menaa mee too wegaai. Kuwa mena ponee to kuwa too sikii. Apanaa menaa
ma aatabi siyu ko Ogatamee me be, kipedeo kiyaayaa yoka nekeenii.

Sembahyang taano menaa

13 Ikii paagoo ae-wae, gaagaa siyaa bagee agoo kiyu ko wa me sembahyang taano
daamaa. Ikii paagoo ede ma, ede ma taa see bagee agoo kiyu ko wa me Ogatamee
yaapaagee see kaa yaayaa taano daamaa.
14 Ikii paagoo ikiyoo yago bagee agoo kiyu ko Yesus mikee gaata bagee tuku-tuku
yuwa misi naadi okoo mena ogaano daamaa. Okoo me sembahyang menaa kaa
yaidimaapea, Tuhan ekaa yiba minyak uwoo miya yawidimaapea.
15 Ogatamee mikee gaakee kaa sembahyang menaa kuwa me kuwa ikiyoo yago
bagee yuwa daba daagimagaapea, Tuhan me kuwa ikiyoo yataa kiyaata kaama
anoogeeyaapi. Okoo pedeo agiyoo ukuwapea kepa ko Ogatamee me epa yaekeasiipi.
16 Kisee kemaata ikii kaa meanee siyaa agiyoo yuwa taa kisi naadi ikii me pedeo
yuwa kuwa awee da kaa aasee taai, sembahyang miya aaukuwagee taai. Mikee
menaa peneata ukuwawoo see bagee okoo me sembahyang siyaa yuwa kuwa esee
pesee, daamaa agiyoo-pagiyoo yaukuwaaniyaayaa.
17 Idukaa Elia waa inii see see mée tomaa ena kiya sembahyang omaago. Deka se
wisi naadi waa esee mikee sembahyang semaata kaama tahun wedo ma ebe kuwa
uduma deka weeno taa.
18 Mee asii waa bedaa kaagaa ena ma sembahyang semaagi naaki epoo to kaa
kaama deka weegee naadi kaama mee magaa kaa naano agiyoo iyadaa seta.
19 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me mikee menaa ekeasigi, bedaa mee
kaama ikii mée waa ena me waa mikee see etaa da taa metaki badaa maageeyu ko
daamaa.
20 Nekeenii: pedeo ukuwata bagee yuwa mikee see etaa da taa metaki badaa
maageeyaa bagee kuwa okoo me kuwa bagee yuwa dimi mena yaato mée bogaano

5:10 Mat 5:11-12, Ayb 1:21-22, 2:10 **5:12** Mat 5:34-37 **5:14** Mrk 6:13 **5:17** 1Raj 17:1, 18:42-45 **5:19** Gal 6:1

etaa yaato kaama daba daagimaayaayaa. Bedaa kuwa bagee okoo me pedeo yuwa eebaa miya yatakeata yawisintaayaa. Kiyoo too.

1 Petrus
Petrus me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yesus mikee gaata bagee okoo mée eebaa mée me be kaa wegee-wegee segee seta kemaata Petrus me okoo Yesus me menaa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi yaebeamaata. Petrus mee Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii ko Ogatamee me daamaa mée wigintaata bagee yuwa, magaa da kaa kiyoo keedaa toogee see bagee yuwa, meekee bagee yuwa mokoo yoka mée me ae-wae, gaagaa mée siyaayaa agiyoo kuwa dimi se nagimisi naadi yaebeamaata. Bedaa okoo me daamaa ukuwayaa iyee kuwa mée me deesi naadi pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa miya mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 63 mee yiba mokoo Petrus me mee kapogee Roma magaa kaa kaama ebeamaata. Roma see magaa ekaa mee ko mee kapogee yiba Babilon see magaa ekaa mee miya wegayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-12 Petamanii menaa ma, Ogatamee mee yaapaagee seta menaa ma
1:13–2:10 Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:11–3:12 Ekaato dimi peedi ekee taai naadi menaa
3:13–4:19 Makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
5:1-11 Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoo taai naadi menaa
5:12-14 Wodopasi menaa

1 Anii ko Petrus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Mee kapogee mee ko anii ikii kiyoo-kiyoo wudida-peeda naadi kaama apanaa bagee me magaa kaa keedaa toogeekea bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Kuwa ko ikii Pontus wee kaa magaa ma, Galatia wee kaa magaa ma, Kapadokia wee kaa magaa ma, Asia wee kaa magaa ma, Bitinia wee kaa magaa ma kuwa magaa kaa medaa seta bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Ikii ko Ogatamee me daamaa kiwigintaata bagee yuwa.

2 Kuwa ko idukaa esee petamanii kaama Nagamee Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii daamaa kiwigintaata. Eto ko Roh me ikii me pedeo yuwa kiwigineepii siwoo naadi kaama Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa kikiyaabuu seta kaama totaakea. Ikii Yesus Kristus Wa me menaa daamaa yayeewoosi naadi, bedaa Kristus Wa me tadaa uwoo me ikii kaa kigoesipigiisi naadi miya ikii kisee daamaa wa too kiwigintaata.*

Ogatamee Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoosi naadi menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Wa me Yesus Kristus mee boota kaama aya andoo peeyaata kuwa me inii miya yoga kabayaa mokoo Wa me esee mée epa see dimii mee kaa inii me umiino, toono kuwa gipii mée yakiyaata. Wa me inii kisee mée tuyaabuu siwoo seta kemaata inii Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.

---

* **1:2** Idukaa Israel bagee yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi Musa me woda tadaa uwoo masegeeta Israel bagee yuwa kaa goesipigii seta, kisee okoo Wa me menaa yuwa daamaa peneata doowoo siyaa bagee yuwa kiyaabuu seta. **1:3** Tit 3:4-6

4 Mee ko kuwa Wa me "Ani me aii kisee kiniita" see mée aseta agiyoo kuwa inii me
see yuwa masiitagea nao see dimii mee gaawoo siyaa. Kuwa agiyoo kuwa se pedeo
kiyaa, se nuku kiyaa see agiyoo. Kuwa agiyoo epoo to wodoo kimaataata topa.
5 Ikii me Yesus mikee gaawoo naadi kaama Ogatamee Wa me pesee da me ikii
daamaa kitaamegee siwoo see, kisee too wodopasi naagoo too. Wa me 'Anii okoo
daba daagimaa peeyaabuu taata' see gaawoo seta doodoo Wa me mee naagoo awee
da kaa inii daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi.
6 Kisee kemaata ikii ede ma, ede ma segeekea. Ikii eto kigaadee siyaa agiyoo tomaa-
tomaa kuwa me ikii keedaa ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa miya ikii me ede ma,
ede ma dimii mee miya ebo.
7 Kuwa ikii kigaadee siyaa agiyoo kuwa me ikii me Yesus mikee gaano dimii mee
ebo ii see kuwa awee da kaa mée deeyaayaa. Emas pose gaayu ko emas kuwa daamaa
emas ii see kuwa deesi naadi biyaa kaa yuwiyaa. Emas pose kuwa mikee ebo maa
diya peedi, kuwa taa kaata agiyoo too. Ikii me Yesus mikee gaayaa dimii mee asii esee
ebo agiyoo. Ikii makii taa see kaa mikee gaawoo naadi kaama Yesus Kristus ekaato
awee da kaa mée deeyaatagi naagoo ikii ebo kiekeata maamaa kiapaagee taatagea.
8 Ikii Yesus mee diino taa bagee yuwa kiya Waa esee epa nao see dimii mee
gaawookea. Ikii eto miya Waa se deegea kiya ikii me Waa mikee gaano dimii mee ebo,
bedaa ikii me ede ma, ede ma dimii mee miya esee ebo, esee asii-sege, se wegamaayaa
see edee kuwa.
9 Mikee, ikii Yesus mikee gaakee kaa ikii dimi mena daba kidaagimaa peeyaata
toowookea kemaata ikii me ede see dimii mee ebo.
10 Kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa ko idukaa nabi bagee yuwa
me ikii kaa kiwegawoo seta, mee ko "Epeekaa Ogatamee me mée aii epa kaa kisee
daamaa yaukuwaatagi, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taatagi" see wegawoo seta.
Kuwa menaa kuwa okoo me nekeenega naaki ou naadi kaama maamaa imiyaawoo,
dimi-dimi gaagaa siwoo seta.
11 Kuwa nabi bagee kuwa Kristus Wa me Roh me okoo dimi yiba ase-manee seta
menaa kuwa ko kisee: Kristus Waa boodi ma, boodi ma boogeeta kaama Waa esee
ebo, esee asii-sege see ekee siwoo taatagea, see menaa kuwa ase-manee seta. Okoo
kuwa menaa ipiipi gaagaa naadi kaama kuwa menaa yuwa kaasee ukuwaaniita naa
ya, moga ukuwaaniita ye, epee ukuwaaniita ye, see dimii gaagaa siwoo seta.
12 Ogatamee me kuwa nabi bagee yuwa asiino, "Kuwa menaa kuwa ikii eto
nekeeniyaa menaa se kiya epeekaa yaato bagee kuwa too nekeeniitagea" see aseta
yoka okoo me kuwa menaa yuwa ikii kaa kiwegawoo seta. Kuwa Kristus kaa menaa
wegawoo naadi kaama Roh Kudus mee, epoo to wodoo kaama isiyaata Mée Wa me
pesee kaa mée me Yesus me doometa menaa kuwa ikii paagoo daamaa kiiweganaa
semea. Malaikat bagee yuwa miya kuwa ikii kaa kiwegawoo seta menaa kuwa esee
ipi kega naaki ou see dimii mee gaawookea.

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

13 Kisee kemaata ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ikii ekaato ipiipi deewoo
taai. Yesus Kristus meemaata kaama awee da kaa kaatagi naagoo ikii kiepa kaa aii
kiniitagi agiyoo kuwa moga masega naaki ou see dimii mee maamaa gaawoo taai,
Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taai.
14 Nagamee me menaa daamaa yayeetaa see yogaa yuwa mokoo ikii miya kisee
daamaa yayeewoo, umiwoo taai. Ikii idukaa Ogatamee ewo see kaboo da pedeo ou
dimi-pami kaa umiwoo, toowoo seta kuwa ekeasii, obeekee se

1:4 Kol 1:12, 2Tim 4:8 **1:5** Yoh 10:28 **1:7** Rom 5:2-4, Ibr 12:11, Yak 1:2-4 **1:8** Yoh 20:29 **1:11** Yes 53:1-10
1:13 Luk 12:35-36 **1:14** 1Tes 4:7-8, Tit 3:3-5

15 kiya ikii Ni paagoo nameei see kiseta Mée Waa pedeo ena ma taa see see mokoo
ikii miya ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba pedeo taa see kaa umiwoo,
toowoo taai.
16 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Anii ko pedeo ena ma taa see Mée yoka
ikii miya kisee pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai" see menaa da ebeamaata
yoka daamaa nekeenii.
17 Ikii me Ogatamee paagoo "Neataagi wae" see asegee siyaa. Waa ko mée gakata,
ebo, peedi kuwa uduma okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo wigintagaatagi Mée
mee. Waa kisee Mée yoka ikii eto magaa da kaa keedaa omegee, toogee siyaa kaboo
Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa umiwoo, toowoo taai.
18 Mee ko idukaa ikii me bagee yuwa okoo me otoopa umiwoo, toowoo seta iyee
kuwa ikii miya doowoo seta. Kiya eto ko Wa me ikii kiedaata kaama koogo daamaa
daba kidaagimaa peeyaata totaakea, see kuwa ikii ipi. Wa me ikii emas kaa kepee
ma, perak kaa kepee ma, kisee aii taa kedaa taata agiyoo me kiedaata se
19 kiya esee ebo see agiyoo me too, Kristus me tadaa uwoo kuwa me too kiedaata.
Waa ko pedeo ena ma taa, uduma daamaa too see domba wodaa pooduu to mokoo.
20 Ogatamee me uwoo to, magaa to ogaatagaano taa kaboo Kristus mee Wa too
daamaa wigintaata kiya eto wodopasi yaato ikii daba daagimaa peesea naadi Waa
awee da kaa keta.
21 Waa doodoo da taa ikii Ogatamee mikee nao see gaayaa. Ogatamee me Waa boota
kaama aya andoo peeyaata kaama esee ebo, esee asii-sege siyaata. Kuwa me kaama
ikii Ogatamee mee mikee gaawoo, Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
22 Ikii mikee menaa daamaa yayeewoo, daamaa yaukuwawoo naadi kaama ikii
ekaato pedeo taa kiyaata esee mikee epa aagaa taakea. Kisee kemaata ikii dimi menaa
da me esee maamaa epa aagaa siwoo taai.
23 Kuwa kisega kuwa ko ikii kaagaa wiya kikabata bagee yuwa. Kaagaa wiya
kikabata mee ko mée tomaa me se, kisee booyaa agiyoo me ikii kikabata mee se
kiya se booyaa agiyoo me, Ogatamee Wa me kisee too iminoo miya, iminoo miya
toono too menaa kuwa me ikii kaagaa wiya kikabata kaama toowookea.
24 Wa me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Mée tomaa uduma boo uwaa da mokoo,
bedaa okoo me disii kuwa miya boo pui yuwa mokoo.
Baa boo kuwa wii kedaa siyaa,
bedaa boo pui kuwa miya kigimedaa siyaa,
25 kiya Tuhan me menaa kuwa kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too"
see menaa ebeamaata. *Yes 40:6-8*
Kuwa menaa kuwa ko Wa me etokaa doometa menaa yuwa, ikii paagoo daamaa
kiiwegagee seta menaa kuwa.

2

Kristus mee ko tuku omaa to mokoo kemaata Wa kaa too daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii pedeo dimii, pedeo menaa uduma ekeasii. Mée deebaa taano
ma, dimi daamaa poga-poga taano ma, anii naaki ou see dimii ma, mée badeekee
menaa ma kuwa uduma tameepeasii.
2 Yoga ena kabamaata kaama mee yogaa to me ama maamaa naanaka nao see
gaayaa dimii mee see see ikii miya Ogatamee me menaa yuwa, pedeo ena ma taa
see uwoo mokoo see menaa kuwa maamaa naanaka see dimii mee gaawoo taai. Ikii

1:16 Im 19:2, Mat 5:48 **1:17** 2Kor 5:10, 2Kor 7:1 **1:19** Yoh 1:29, 1Kor 6:20, Why 5:9 **1:22** Rom 12:9 **1:23** Yak 1:18

kuwa menaa noowoo, pesee kiwoo, kisee iyawoo, umiwoo naadi kaama ikii daba
daagimaa pootagea.
3 Kisee ikii nogea naaki Tuhan mee esee daamaa, Waa mée epa nao see kuwa
nekeeniyaa yoka kisee too noowoo, umiwoo taai.
4 Tuhan paagoo miweei. Waa ko omaa to ebea-ebea, toono too see omaa mokoo,
mée me wisintaata omaa kiya Ogatamee me esee daamaa nao naadi wiginegeeta
kaama esee ebo ekeata omaa to mee.
5 Ikii miya aya tuyaa see omaa yuwa ebea-ebea. Oma ee asii-maga-maga siyaa
see see Roh me ikii Ogatamee me ee to mokoo kikiyaabuu siwooki. Bedaa imam
bagee yuwa okoo me Wa paagoo agiyoo ekega-manee segee siyaa see see ikii Wa me
daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa me Yesus Kristus doodoo ikii dimi mena
yaato Wa paagoo daamaa ekega-manee siwoo siyaa. Ikii me kisee ukuwawoo siyaa
kuwa Ogatamee me dimi kiwikii-wikii siwoo siyaa.
6 Kisee Kristus kaa menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Deede, Sion Kutuu to kaa Ni me daamaa wigintaata omaa to mee pe-maataaga,
esee daamaa see omaa, tuku omaa to, ee kabo omaa to mee maataata tupi.
Waa mikee gaayaa bagee yuwa ego weda see dimii se gaapea" see menaa ebeamaata.
Yes 28:16
7 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee me ko 'Esee daamaa, ebo, Wa too
omaa yoka' see nekeeniyaa. Kiya Waa mikee se gaayaa bagee kuwa gaayu ko okoo
kaa menaa ena agoo, mee ko kisee:
"Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa mee,
Wa me masegeeta kaama tuku omaa to daamaa pee-yaekeata" see menaa
ebeamaata. *Mzm 118:22*
8 Bedaa mena ena miya kisee:
"Mee omaa to mee kaa mée me kepoto-kapato taapea,
okoo Wa kaa kaama okaapea" *Yes 8:14-15*
see menaa miya ebeamaata. Okoo Ogatamee me menaa yayiino taa kemaata kepoto-
kapato siyaa. Mee ko Ogatamee me idukaa kaama okoo kaa kisee yaipiipii seta kaama
yaukuwaaniyaayaa agiyoo da mee.
9 Kiya ikii gaayu ko kisee taa. Ikii ko Wa me ena tomaa kikiyaata kaama daamaa
wa too kiwigintaata bagee yuwa. Bedaa ikii ko Wa too ebo mée eetotaa see Mée Wa
me imam bagee yuwa mokoo, pedeo taa see tomaa kaa bagee yuwa, Ogatamee Waa
nekee bagee yuwa. Ikii Wa me ebo ukuwata-ukuwata yuwa ogo yapeeyaasea naadi
ikii kisee bagee kikiyaata. Waa ko ikii digiyoo yaato kaama Ni paagoo awee yaato
esee daamaa see yoo kiyoo nameei see kiseta Mée.
10 Idukaa ikii ko Ogatamee me bagee yuwa se kiya eto ko ikii Wa me bagee keta.
Idukaa ikii Wa me epa kigaata bagee yuwa se kiya eto ko ikii Wa me epaa mee daamaa
masemaagea.

Daamaa iyee kaa too umiwoo taai naadi menaa

11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko magaa to kaa kiyoo keedaa umiwoo, toowoo
siyaa bagee, meekee bagee mokoo yoka magaa da kaa bagee me ou dimi-pami kuwa
ikii se masii. Kuwa ou-ou see gaayaa dimii kuwa me ikii me dimi menaa da kipedeo
kiyaayaa, kisee ikii ma yape masiyaa agiyoo yoka kuwa dimii kuwa uduma wa too
ekeasii, see kuwa anii maamaa kisega.
12 Tuhan ewo see bagee yuwa paagoo ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba
daamaa iyee kaa too eeomegee, toogee taai. Mee kaama okoo me ikii kaa pedeo
menaa kiwegayaa miya okoo ikii me daamaa ukuwagee see agiyoo yuwa kideeta
kaama Ogatamee meetagi naagoo okoo me Waa yaapaagee taatagea.

2:3 Mzm 34:9 **2:5** Ep 2:20-22, Why 1:6, 5:10 **2:9** Kel 19:5-6, Why 1:6 **2:10** Hos 2:22 **2:11** Gal 5:16-17
2:12 Mat 5:16

13 Ikii me Tuhan mee ebo ekee see dimii kaa magaa da kaa ebo totaa see bagee
yuwa okoo uduma paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Esee ebo totaa see mée
Kaisar wa paagoo miya,
14 gubernur yuwa paagoo miya kisee okoo uduma paagoo ikii ekaato dimi peedi
ekee taai. Kuwa bagee yuwa me pedeo agiyoo ukuwayaa bagee yuwa pedeo ukuwataa
to mokoo da maniyaa, bedaa daamaa agiyoo ukuwayaa bagee yuwa miya yaapaagee
siyaa. Okoo me kisee ukuwawoosi naadi Kaisar me ebo tuyaabuu siyaa.
15 Ogatamee me daamaa, ede see gaayaa dimii mee ko kisee: Ikii me daamaa
ukuwagee see agiyoo kuwa me dimi taa see bagee yuwa me kiwisineekee menaa
kuwa yataa kiyaayaa kuwa Waa ede.
16 Ikii kisee daamaa agiyoo ukuwageesi naadi Ogatamee me ikii mée me iyee ma
kigokataata kaama daba kipeeyaata. Ikii ko kisee iyee ma aagadi taano taa bagee
kiya ikii me 'Eto kaama wodoo ni me ede gaayaa agiyoo uduma daba ukuwayaa' see
dimii gaata kaama pedeo agiyoo koogo ukuwaakee se. Ikii ko Ogatamee ma aagadi
seta bagee yoka Wa me agiyoo daamaa yaukuwawoo, umiwoo taai.
17 Mée uduma ebo ekee taai. Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka epa aagaa taai.
Ogatamee Wa too weda, Wa too yaapaagee taai. Kaisar mee ebo ekeasii.

Kristus Waa boodi abaata-abaata dimii wuu masisi naadi menaa

18 Eto ko ikii hamba kikiyaata bagee yuwa kuwa ani me kisiino ko: Ikii me eboo
yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekeata okoo maamaa ebo ekee taai. Okoo me
dimi adumeta kaa ikii daamaa kiukuwayaa see bagee yuwa too se kiya dimi pesee,
mena pesee see bagee okoo miya ebo ekeasii.
19 Mee ko ikii pedeo ukuwaano taa kiya mée me ikii ae-wae kisiyaayaa miya ikii me
'Koosi, anii kisee dogaapa see gaayaa dimii kuwa Ogatamee me ede yoka' see gaata
kaama makii taa see kaa tuyu ko daamaa, Waa dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo.
20 Kiya ikii pedeo agiyoo ukuwamaata kaama mée me kidakamiyaa yuwa kuwa ikii
koogo makii taa see kaa totaa see kuwa Ogatamee me kiapaagee siyaa ye? Kiya ikii
daamaa agiyoo ukuwagee siyaa miya mée me ae-wae, boodi kikiyaayaa kaboo ikii
koogo makii taa see kaa totaa see kuwa Ogatamee me dimi kiwikii-wikii siyaa.
21 Wa me ikii kisee koogo makii taa see kaa toowoo taai see kiseta. Mee ko Kristus
mee ikii kaa ae-wae, boodi kiabaagee seta. Wa me kisee boodi abaata-abaata kuwa
ikii miya mee etaa da taa obeewoosea naadi Wa me ikii kideeyaata. Mee ko

22 "Waa pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa,
makapaa menaa ena miya Wa me ebee to kaa wegaano taa" see menaa
ebeamaata. *Yes 53:9*
23 Mée me Waa wisinegee seta yuwa kuwa Wa me bedaa wisineekee menaa peenaa
ma wegaano taa. Waa ae-wae, boodi abaataaki kaboo Wa me okoo wedaa-wedaa see
menaa ena ma asiino taa kiya Waa ekaato Ogatamee paagoo yaekegataata. Ogatamee
Waa topoo see dimii kaa mée uduma okoo me ukuwataa to doodoo wigintagaano Mée
kemaata Wa paagoo ekegataata.
24 Kristus Wa me inii me pedeo yuwa Wa me maa to kaa mée yadoota, piya bokoo
to kaa mée yaboota. Mee ko inii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa booyaata
kaama mikee dimii, mikee menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoosi naadi inii kaa
mée yaboota. Wa me abuu yuwa kuwa me ikii daamaa kikiyaabuu seta.
25 Idukaa ikii dimi ewo kaa peedaa naadi kaama egata domba wodaa mokoo keta.
Kiya eto ko ikii metaki meedoota ikii dimi mena daamaa kimunitaa, kideetaa see
Mée paagoo meemaagea.

2:14 Rom 13:1-7 **2:16** Gal 5:13 **2:18** Tit 2:9-10 **2:19** Mat 5:10-12 **2:21** Plp 1:29, 3:10 **2:25** Yes 53:5-9

3

Paimee ma, apimee ma ekea epo enaataa daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee miya ikii api yuwa ikii ekaato ikii me pai yuwa paagoo dimi peedi ekee taai.
Mee kaama ko ikii me pai yuwa kuwa Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee
gaayu ko ikii me koogo daamaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa me okoo Ogatamee
yaato meepea. Ikii me pai yuwa paagoo mena eewegaano taa kiyaa miya
2 okoo me ikii pedeo taa, Ogatamee ebo ekee siwoo see dimii mee kaa omegee,
toogeekea see kuwa kideeta kaama too Yesus mikee nao see gaayaa.
3 Ikii kidiino disi-disii see kuwa ko tapaato yaato se. Kuwa ko edooyuu disi-disii
ma, emas bako disi-disii ma, doka disi-disii ma kuwa agiyoo magaakee kaa mée me
kidiino disi-disii see se
4 kiya ikii semoo yiba yaato disi-disii siyaa kuwa too. Ikii dimi dapuu, dimi adumeta,
kisee dimii kuwa kidiino disi ebo, kuwa disii to se taa kiyaa. Ogatamee miya Wa emaa
dagii da kaa kidiino ko esee ebo.
5 Mikee, idukaa Ogatamee kaa dimi kotopiwoo seta apii yuwa okoo miya kisee.
Okoo kuwa dimii yuwa maawoo see kaa diino disi ebo. Okoo me pai yuwa paagoo
ekaato dimi peedi ekee siwoo seta.
6 Sara mee miya kisee. Wa me paimee Abraham me menaa daamaa yayeewoo seta
apii. Paimee mee ni me eboo see ekaa weeta. Ikii api yuwa miya kisee daamaa agiyoo
ukuwawoo taai, wedaa-wedaa siyaa menaa kuwa miya se wedaai. Ikii kisee daamaa
umiwoo, toowoo siyu ko ikii miya Sara me yogaanii yuwa mokoo kiyaa.
7 Bedaa ikii pai yuwa miya ikii apimee ma epo enaataa daamaa dimii kaa omegee,
toogee taai. Api kuwa peenaa dabaa yoka ikii daamaa nekeenii. Api yuwa ma ikii
paaya Ogatamee me kiepa kaa kisee too umiwoo, toowoo see bagee yuwa daamaa
kikiyaabuu seta yoka apimee ebo ekee taai. Ikii me Ogatamee paagoo sembahyang
siyaa menaa yuwa se taameensi naadi apimee ma epo enaataa daamaa umiwoo,
toowoo taai.

Epa aagaa see kaa koogo daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

8 Bedaa mee wodoo taa kisiinaka menaa kuwa ko kisee: Ikii uduma ena dimii, ena
menaa kaa daamaa omegee, toogee taai, dimi aamagaa taai, ena kenaa bagee epa
aagaa siyaa see see epa aagaa taai, dimi peedi kiwoo taai.
9 Mée me ikii pedeo kikiyaayu ko ikii me miya okoo pedeo kiyaano see naadi modee
maseekee se. Mée me kiwisiniyu ko ikii miya okoo wisineekee se. Kiya Ogatamee
paagoo okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwaaniyaasi naadi yaidimaai. Ogatamee me
ikii kaa miya daamaa agiyoo kiukuwaaniyaano see naadi Ni paagoo nameei see kiseta
yoka okoo kaa miya kisee yaidimaai.
10 Kisee menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee ko
"Mée ena 'Anii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano ou,
ni me umiwoo, toowoo siyaa yuwa kuwa daamaa too ede' see dimii gaayaa mée
to mee ko
waa pedeo menaa se wegasi naadi dabegea da munii,
bedaa ebee to kaa mée deebaa see menaa kuwa miya gaai.
11 Waa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa beesekaa ekeata daamaa agiyoo too
ukuwawoo taai,
waa mée ma aaemee-emee siwooka naaki ou naadi kaama emee-emee see etaa
da mee too obeewoo taano gaano pedeo.
12 Kisee waa dimi topoo, mena topoo see mée to gaayu ko Tuhan me waa emaa kaa
dootaa see,
bedaa wa me idimegee see menaa yuwa apa kaagoo naadi yayeeyaa.

3:1 Ep 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9-10 **3:6** Kej 18:12 **3:7** Ep 5:25-32, Kol 3:19 **3:9** Luk 6:27-28, Rom 12:14

Kiya pedeo agiyoo ukuwagee see bagee gaayu ko Tuhan me okoo wisintaata Wa me ebeyumaa da okoo kaa pe-taameeniyaa" see menaa ebeamaata. *Mzm 34:13-17*

Ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Ikii daamaa agiyoo too ede ma, omaago ma ukuwagee siyu ko maamee me pedeo kikiyaayaa?
14 Taa kiya ikii mikee daamaa agiyoo ukuwayaa kuwa kaa miya mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayu ko koosi, daamaa, ede nao. Okoo wedaakee se, dimi gaagaa see se.
15 Kiya ikii dimi yiba Kristus mee Wa too Tuhan nao naadi kaama Waa ebo ekee taai. Mée me ikii paagoo "Ikii Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwookea kuwa kaasee kaa ya?" see kiapaadee siyaa yoka ikii me kisee kaa, kisee kaa see menaa kuwa okoo paagoo daamaa asiino see naadi ipiipii taai. Kiya ikii adumeta dimii ma, okoo ebo ekee see dimii ma kuwa dimii kaa too okoo koogo daamaa eewegaai.
16 Ikii me pedeo dimi, pedeo menaa uduma wigintaata kaama okoo paagoo daamaa eewegaai. Ikii kisee Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daamaa umiwoo, toowookea kuwa me kemaata ikii mena kibadiyaa bagee kuwa ego weda kaapea. Okoo me kibadeekee menaa kuwa pedeo yoka see dimii mee okoo gaasi naadi ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa kaa umiwoo, toowoo taai.
17 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee me gaata-gaata doodoo kisee ikii kaa kiukuwaaniyaayu ko mée me ikii me pedeo agiyoo ukuwata kaama boodi kikiyaano ko pedeo. Ikii me daamaa agiyoo ukuwata kaama mée me boodi kikiyaayaa kuwa too daamaa.
18 Mikee, Kristus Waa miya boodi abaagee seta. Wa me inii me pedeo yuwa kaa kaama kaagaa ena too too mée yaboota. Pedeo ukuwaano taa see Mée Wa me inii pedeo ukuwagee see bagee yuwa Ogatamee paagoo badaa mée magaano see naadi mée yaboota. Waa má yaato ko mée me booyaata kiya Roh me Waa aya andoo peeyaata.
19 Waa Roh pesee kaa peedoota idukaa bagee boota yuwa paagoo, okoo digiyoo ee yiba peneata toogee seta yuwa paagoo Wa me okoo ebo menaa eewegata.*
20 Kuwa ko idukaa Nuh mee tota kaboo Ogatamee me menaa yayiino taa bagee boota yuwa paagoo eewegata. Nuh wa me kapal komaa maataaki kaboo Ogatamee mee kuwa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi koogo dimi animaata toogee seta. Kapal komaa maataata kaama mee ebo uwoo me daba daagimaa peeta bagee mée eebaa taa. Mee komaa yiba pakaanee seta bagee mée okoo wagoo too daba daagimaa peeta.
21 Kuwa daba daagimaa peeta menaa kuwa ko eto uwo mée yatukumaano mee ebea-ebea, ikii mee kaa daba kidaagimaa peeyaakee. Uwo mée yatukumaano mee ko maa to kaa maga ponee yuwa mée wetogekumiino see naadi ukuwayaa agiyoo mee se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa nawetogekomeesi naadi Ogatamee paagoo asemaata kaama ukuwayaa agiyoo mee.† Kristus Waa boota kaama aya andoo peeta kemaata ikii miya kuwa uwoo doodoo daba kidaagimaa peeyaabuu see.
22 Kristus Waa epoo to wodoo pakaamaata kaama Ogatamee Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo totaaki. Waa kisee ebo tuyaata kaama malaikat bagee yuwa ma, apanaa pesee yago agiyoo ma, se-ebo, we-ebo uduma Wa miyoo taa peedi yaekeata.

3:14 Mat 5:10 **3:18** Rom 5:6-8, Ibr 9:28 * **3:19** Waa idukaa bagee boota yuwa paagoo peeta see menaa mee ko mena kegaa ena miya kisee: Waa peedoota paa yuwa paagoo peeta, see menaa mee. Okoo paagoo peemaata kaama "Ani too ebo naekeata topa yoka" see menaa mee eewegata. **3:20** Kej 6:1–7:24 † **3:21** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko uwo tukumaano see kaboo "Ni me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa wiginiwoo, umiwoo taapa" see kuwa Ogatamee paagoo asiyaa, see mee.

4

Gipii see dimii kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus Waa má yaato ae-wae, boodi abaata kuwa me ikii miya ikii ekaato ipiipii
semaata 'Anii Waa see see ae-wae, boodi abaapa kuwa miya koosi' see dimii mee
masii. Mikee, okoo má yaato ae-wae, boodi abaata bagee kuwa mee kaama wodoo
okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekee siwoo siyaa.
2 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii me umiwoo, toowoo taapea yiba mée me
pedeo ou dimii kaa se kiya Ogatamee Wa me kisee ukuwaano daamaa, kisee ede see
gaayaa agiyoo mee doodoo too umiwoo, toowoo taai.
3 Mee ko Ogatamee ewo see bagee yuwa okoo me otoopa ou dimii kaa ukuwawoo,
umiwoo siyaa kuwa ikii miya kisee idukaa epo enaataa okoo ma maamaa ukuwawoo,
umiwoo seta. Okoo see see ikii miya pedeo ou, api ou, paayogaa ou, kisee ou gaawoo,
ukuwawoo seta. Bedaa ikii boomagaa see uwoo noomaata kaama otoopa-otoopa
senaa taano ma, otoopa ede ma, ede ma taano ma kuwa ikii ukuwawoo seta. Bedaa
ikii makapaa ogatamee yuwa, kisee esee pedeo agiyoo yuwa yaapaagee siwoo seta.
Kuwa uduma ikii okoo ma epo enaataa kisee ukuwawoo, umiwoo seta.
4 Ikii me kisee otoopa dimii kaa ukuwanaa, peenaa seta agiyoo kuwa ekeasemea
kemaata apanaa bagee yuwa me dimi nagimegea. Okoo me ikii kaasee kaa kuwa
agiyoo inii ma epo enaataa mée se eeukuwageekea ya naadi kaama ikii maamaa
kiwisinegeekea.
5 Kiya Ogatamee me okoo apaadee taatagi menaa kuwa okoo me Wa paagoo
asiitagea. Wa me okoo boota bagee yuwa miya, bogaano taa bagee yuwa miya mée
tomaa uduma wigintagaano see naadi ipiipii semaata totaaki.
6 Wa me kisee mée wigintagaatagi kemaata Yesus me menaa mee okoo miyoo taa
boomea bagee kuwa paagoo miya eeweganaa seta. Okoo má yaato ko apanaa aii
bagee yuwa see see okoo miya má yaato pedeo keta. Kiya okoo dimi mena yaato
ko Ogatamee Wa me iyee kaa toowoosi naadi Wa me menaa okoo paagoo daamaa
eeweganaa seta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa ukuwawoo, umiwoosi naadi menaa

7 Eto mee begaa kaa ukuwaandaa siwooka agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kaano
see yaato ekaapa kega. Kisee kemaata ikii daamaa sembahyang siwoosea naadi ikii
daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ekaato daamaa deewoo, muniwoo taai.
8 Mee asii esee ebo menaa ena gaayu ko ikii esee maamaa epa aagaa taai. Epa
dimi yago bagee gaayu ko mée me okoo kaa pedeo yaukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa
eebaa miya okoo me kuwa agiyoo epa yaekeata yadapii siyaa yoka ikii epa aagaa taai.
9 Be see dimii mee taa see kaa ikii me ee kaa daamaa badaa aamagaa taai.
10 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwasi naadi pesee agiyoo kuwa ikii waa
ena kaa aii kisee yadootayu, waa ena kaa aii kisee yadootayu. Wa me kisee aii
kiwuditaata yoka ikii mée gakata kuwa Wa me kidootaata yuwa doodoo daamaa
agiyoo aaukuwawoo taai.
11 Kuwa ko Wa me menaa daamaa eewegasi naadi yadootaata bagee gaayu ko
Ogatamee Wa me too wegayaa mokoo see see okoo daamaa eewegaai. Bedaa okoo
daamaa agiyoo apanaa bagee yuwa kaa aii yaukuwasi naadi yadootaata bagee gaayu
ko Ogatamee me okoo maniyaa pesee mee kaa daamaa yaukuwaai. Ikii me daamaa
aaukuwagee siyaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma yiba Yesus Kristus doodoo Ogatamee
yaapaageesi naadi kisee daamaa aaukuwawoo segee taai. Wa too ebo, Wa too asii-
sege, Pesee wodoo Pesee see Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

4:2 2Kor 5:15, Ep 4:17-19 **4:7** Ep 6:18 **4:8** 1Kor 13:4-7 **4:10** Rom 12:6-8

Kristus Wa sekaataa peeyaa bagee okoo me ae-wae, dimi gaagaa siyaa kuwa kaa menaa

12 Ni me epa see bagee yuwa, ikii eto ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa dimi se
nagimaai. Biyaa tobeasiyaa mokoo kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa kaa kigaadee
segeeka kiya kuwa ikii ewo see agiyoo yuwa se yoka dimi nagimaakee se
13 kiya ede ma, ede ma siweei. Mee ko Kristus Waa ae-wae, gaagaa siwoo seta see
see ikii miya kuwa agiyoo ikii me see yuwa eto ae-wae siwookea. Ikii kuwa kaa ede
ma, ede ma siwoo naadi kaama Kristus Waa ebo, Waa asii-sege ii see kuwa awee da
kaa kaatagi naagoo ikii miya ikii me ede see dimii mee esee ebo kaata.
14 Ogatamee me Roh mee, Wa too asii-sege see Roh mee ikii paagoo daamaa kiitotaa
see yoka mée me ikii Kristus yaato bagee kemaata daba, peedi kiekeasiyu ko daamaa,
ede nao.
15 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaano kuwa ko ikii me pedeo agiyoo ukuwapea
kuwa kaa se. Mée wugiino waa, oma masiino waa, pedeo agiyoo ukuwanaa taano
waa, apanaa bagee me menaa ma yawataganaa taano waa, kisee agiyoo kuwa ikii
mée ena me miya kisee ukuwapi kemaata boodi, ae-wae siyaa kuwa se.
16 Kiya ikii Kristus yaato bagee kemaata boodi, ae-wae siyu ko daamaa, ikii ego
weda nao see dimii mee se gaai. Kisee se kiya ikii Kristus ekaa da ebo nao naadi
kaama Ogatamee yaapaagee taai.
17 Kuwa kisega kuwa ko Ogatamee me mée tomaa wigintaata okoo kaa yadoota-
gaano monaa kaa kega. Inii Wa me ee kaa bagee yuwa keta inii kaa ae-wae siyaa
agiyoo mée yadootagaaki. Kisee inii keta ae-wae siyu ko kuwa Ogatamee me etokaa
daamaa menaa si yayeetaa see bagee kuwa usiyaato ko yaai, maagiyoo okoo kaa
yadootagaatagi naa ya?
18 Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ena ebeamaata, mee ko
"Dimi topoo, dimi daamaa see bagee kuwa okoo ae-wae, dimi gaagaa naadi kaama too daba daagimaa peeyu ko
dimi koopoo, pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa okoo kaasee daba daagimaa peeyaa?" see menaa ebeamaata. *Ams 11:31*
19 Kisee kemaata mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee me gaata-
gaata doodoo kisee kiukuwaaniyaayaa yoka ikii ekaato Wa paagoo ekega-manee
siwoo taai. Wa me ikii se kiekeasiipi, Wa me aseta menaa kuwa taa ma taa daamaa
kiukuwaaniyaabuu taa see Mée yoka ikii daamaa agiyoo too ukuwawoo taai see
kisega.

5

Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoosi naadi menaa

1 Ikii Yesus mikee gaata bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko anii miya ikii see see tuku
see bagee ena. Kristus me ae-wae, boodi abaata-abaata yuwa kuwa anii deeta kaama
yaweganaa see mée. Bedaa Wa too ebo, Wa too asii-sege siyaa agiyoo kuwa awee da
kaa kaata naagoo anii miya ni me see yuwa masiita yoka anii eto maamaa kisiino ko:
2 Ogatamee me domba yuwa, Wa me namuniwoosea naadi ikii paagoo kiekeata
bagee yuwa kuwa daamaa yamunii. Mée me ikii paagoo omaago ma kisemaata
kaama too se kiya ikii dimi menaa da me daamaa yamunii. Ikii kisee dimii kaa
yamuniwoo siyaa kuwa Ogatamee Waa ede. Kepe ou dimii kaa ukuwaakee se kiya
'Anii daamaa ukuwawoo taapa' see dimii kaa ukuwawoo taai.
3 Ogatamee me kuwa domba yuwa ikii paagoo kiekeata yoka ikii me anii ebo yoka
naadi okoo omaago ma aseekee se kiya ikii me daamaa dimii, daamaa menaa kuwa
okoo miya ikii see see kisi naadi ikii daamaa umiwoo, toowoo taai.

4:14 Mat 5:11-12, Rom 8:17-18, Plp 3:10 **4:16** Kis 5:41, Ibr 12:2-3 **5:2** Yoh 21:15-17, Kis 20:28

4 Ikii me kisee okoo daamaa muniwoo, umiwoo naadi kaama domba munitaa see
bagee me Eboo meetagi naagoo ikii mumo kaa onee ena, esee ebo, esee asii-sege, se
nuku kiyaa agiyoo mee masiitagea.
5 Bedaa ikii ebo see taa bagee kuwa miya ani me kisiino ko: Ebo bagee yuwa paagoo
ikii ekaato dimi peedi ekeasii. Bedaa ikii paaya uduma ikii ekaato dimi peedi aaekee
siwoo taai. Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ebeamaata, mee ko
"Ebo poga-poga see bagee kuwa Ogatamee me wisiniyaa,
kiya dimi daba, mena daba see bagee kuwa Wa me epa gaayaa" see menaa
ebeamaata. *Ams 3:34*
6 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Wa me ikii
ebo kiekeasiino ede see gaayaa kaboo Wa me ebo kiekeasiipi yoka ikii ekaato Wa me
pesee see yagaa da miyoo taa ikii dimi peedi ekee siwoo taai.
7 Waa ko ikii daamaa kimuniwoo taa see Mée yoka ikii me ae-wae, dimi gaagaa siyaa
yuwa kuwa uduma Wa kaa yadootagaai.
8 Ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ikii ekaato ipiipi dii. Ikii ma yape
see mée Iblis mee singa wodaa kona wekaata mena ma miyaa see see mokoo mée
nootagaano see naadi mée abanaaki.
9 Ikii Yesus mee mikee gaakee kaa koogo se makii seta kaama waa wisintagaai.
Uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa okoo miya
ikii see see ae-wae, dimi gaagaa taakea, see kuwa ikii ipi yoka se makii taai.
10 Ikii me ae-wae segeekea kuwa keedaa too. Ikii kisee ae-wae semaata kaama
wodoo Ogatamee me pesee agiyoo kuwa uduma ikii sikii kikiyaapi. Wa me too ikii
pesee kikiyaata kaama makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kikiyaapi. Waa ko epa
dimii uduma manii to. Ikii Kristus ma aagadi-maagadi seta kaama Waa see see ikii
miya ebo, ikii miya asii-sege, kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoosea naadi
Wa me Ni paagoo nameei see kiseta.
11 Pesee yago Mée mee inii niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo
miya. Amin.

Wodopasi epao see aseta menaa

12 Anii kuwa peenaa kisega menaa kuwa Silwanus wa me kapoge kaa daamaa
naebeamaagi. Waa ko Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see mée. Kuwa kiebeaga
menaa kuwa ko ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi menaa, bedaa Ogatamee
Wa me epaa mee mikee kisee-kisee yoka see kisi-manee taano see naadi kiebeaga
menaa yuwa. Kuwa menaa kuwa daamaa peneata koogo se makii taai.
13 Babilon magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ko okoo ikii see see Ogatamee
me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo me epao see kisegea. Ni me yogaa Markus
wa me miya epao kisigi.
14 Ikii epao aasee siyaa kuwa epa dimii kaa ebe aanuunuu taai. Ikii Kristus me bagee
kuwa uduma Ogatamee me adumeta see dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi
naadi kiasega. Kiyoo too.

5:4 1Kor 9:25, 2Tim 4:8 **5:6** Luk 18:14, Yak 4:10 **5:7** Luk 12:30-32, Plp 4:6-7 **5:8** Ep 6:11-13, Yak 4:7 **5:10** 2Tes 3:3

2 Petrus
Petrus me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko koopoo see menaa weganaa seta bagee yuwa me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa deebaa seta kaama okoo yaato peeyaa yoka naadi kaama Petrus me mee kapogee yaebeamaata. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa ko okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo see bagee. Okoo me Yesus mee wisineekee kaa Waa wiyaagoo se meetagi yoka see menaa weganaa seta bagee yuwa. Kiya Yesus mee wiyaagoo meetagi naagoo Wa me kuwa pedeo menaa, pedeo agiyoo kuwa uduma yataa kiyaata kaama se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa too kiyaabuu taatagi. Kisee kemaata kuwa koopoo see menaa weganaa seta bagee kuwa wisintaata inii kaa daamaa mée yadootaata menaa kuwa too doowoo taai naadi menaa kuwa yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-15 Inii Wa me mée wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa
1:16-21 Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa
2:1-22 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-16 Tuhan mee wiyaagoo meetagi yoka see menaa kuwa neke-nekee siwoo taai naadi menaa
3:17-18 Wodopasi menaa

1 Anii ko Simon Petrus, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée, Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Yesus Kristus mee ko inii me Eboo Ogatamee mee, inii mée daagimaa peeyaano Mée mee. Waa dimi topoo see Mée kemaata Yesus mikee gaano dimii mee inii kaa daamaa mée yadootaata see see ikii kaa miya kisee daamaa kidootaata. Ikii miya kisee bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeaga.
2 Ikii me Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma Ekea daamaa ipi keta kaama Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Inii Wa me wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa

3 Ogatamee Waa esee daamaa, esee asii-sege see Mée kemaata Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii me Waa daamaa ipi keta kaama inii Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi agiyoo kuwa uduma Wa me pesee da kaa inii daamaa aii mée manta.
4 Wa me kuwa agiyoo inii aii mée manta kemaata Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaata" see mée aseta. Kuwa esee daamaa, esee ebo see menaa kuwa doodoo ikii kuwa magaa da kaa pedeo ou dimii kaa pedeo mée kiyaayaa agiyoo kuwa kaa kaama ikii daba peeta kaama Wa me iyee kaa ikii ma aagadi-maagadi siwoosea naadi kuwa menaa mée manta.
5 Kisee kemaata ikii daamaa omaago ma ukuwawoosea naadi kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee kaa esee daamaa see dimii mee ma pe-tabeasii, bedaa esee daamaa see dimii mee kaa ipi see dimii mee ma pe-tabi,
6 bedaa ipi see dimii mee kaa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see dimii mee ma pe-tabi, bedaa ikii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see dimii mee kaa makii taa see kaa toowoo taano see dimii mee ma pe-tabi, bedaa makii taa see

1:4 2Kor 7:1

kaa toowoo taano see dimii mee kaa Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo
taano see dimii mee ma pe-tabi,
7 bedaa Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano see dimii mee kaa
Yesus ma ena kenaa bagee epa aagaa see dimii mee ma pe-tabi, bedaa Yesus ma ena
kenaa bagee epa aagaa see dimii mee kaa mée uduma epa gaayaa dimii mee ma
pe-tabi.
8 Ikii kuwa aatabi see dimii kuwa daamaa gaawoo, doowoo naadi kaama maamaa
eebaa kedaa siwoo siyu ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ikii me Waa
daamaa ipi see dimii mee miya ebo kaapa, bedaa ikii daamaa agiyoo maamaa
ukuwawoo, daamaa poo maamaa ekawoo, kisee umiwoo, toowoo taapea.
9 Kiya kuwa aatabi see dimii kuwa taa see mée to gaayu ko waa emaa digiyoo see
mée to mokoo. Mee ko wa me idukaa kaama pedeo ukuwawoo seta agiyoo yuwa
kuwa nawonakomee seta yoka, see dimii kuwa waa gaabuu seta kemaata waa emaa
daamaa se deeyaa see mée to mokoo.
10 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see
kiseta bagee, Wa me daamaa kiwigintaata bagee yuwa. Ikii me 'Anii kisee bagee ii'
see kuwa nekeensea naadi kuwa aatabi see dimii kuwa maamaa gaawoo, doowoo
taai. Ikii kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo siyu ko ikii taa ma taa se okaapea.
11 Ikii kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo naadi kaama inii epoo Mée Tuhan mee,
inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Yesus Kristus Wa me kisee too iminoo miya,
iminoo miya ebo mée eetoowoo taano yoo kiyoo esee kiede kaa daba kiseemiyaatagi.
12 Kisee kemaata anii kuwa menaa yuwa kisi-manee siwoo taapa. Ikii ko kuwa
menaa ipi see bagee, kuwa mikee menaa daamaa masemaata kaama makii taa see
kaa toowoo see bagee yuwa. Kiya ikii kuwa menaa gaabuu taapea naadi kaama
13 ni me keedaa toogee see maa da mee ekeasiino taa kaboo anii kuwa menaa yuwa
daamaa kisi-manee siwoo taano mee daamaa see gaaga.
14 Mikee, anii eebaa umiino taa kaa ni me keedaa toogee see maa da mee ekeasiipa
see kuwa anii ipi. Kuwa menaa kuwa inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me kisee
ni paagoo awee da kaa naawegami.
15 Kisee kemaata anii pakaa-seometa kaama wodoo ikii kuwa menaa yuwa se
gaabuu seta daamaa neke-nekee siwoosea naadi anii eto omaago ma kisi-manee siwoo
taapa.

Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa

16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee pesee ma meetagi kaa menaa kuwa inii
mée me unukade menaa wegaa-wegaa see see kiiwegagee seme se kiya Wa me asii-
sege siyaa agiyoo kuwa inii emaa me deeta bagee yuwa.
17 Mikee, Nagamee, Asii-sege see Mée Ogatamee me Wayoopaa mee ebo, Waa asii-
sege see ekeasiino see naadi menaa kuwa Wa paagoo aseeyamaata, mee ko kisee:
"Mee ko Niyoopaa. Ni me Yogaa esee epa yoka Anii Waa dimi wikii-wikiika" see aseta
menaa mee.
18 Mee wa too esee daamaa wigintaata maga kutuu to kaa kiyoo inii Waa ma epo
enaataa toomuu taaka too kuwa epoo to wodoo kaama aseeyamaata menaa kuwa
yeeta.
19 Inii kuwa menaa yeeta kaama kuwa idukaa nabi bagee yuwa me wegawoo seta
menaa kuwa mikee menaa ii see nekeenta. Ikii miya daamaa nekeenii: Digiyoo see
yoo peto wakeata kaama daamaa deeyaa mokoo see see okoo me wegawoo seta
menaa kuwa miya kisee wakimiwoo siyaa. Ikii kuwa menaa yuwa ipiipi gaagaa
siwoo taai, kisee too Waa meetagi yoo too. Waa meetagi mee ko pedeo komaa yaato

1:10 Yud 1:24 **1:14** Yoh 21:18-19 **1:16** Mat 17:1-5

aweepeasiyaa see see kaata. Bedaa keno wogaa to see okadee mee awii yaato kaama pakaamaayaa see see inii dimi yiba miya kisee awee kaata.
20 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo, mee ko kisee: Ogatamee me kapogee yiba nabi bagee me wegawoo seta menaa yuwa mena nekeeniino yaato kuwa gaayu ko mée me gaata-gaata doodoo too se nekeeniyaa.
21 Nabi bagee yuwa me menaa kuwa manii to ko okoo me gaata-gaata kuwa kaa se kiya Ogatamee Wa kaa too. Okoo Wa me menaa Roh Kudus me pesee kaa yawegawoo seta.

2

Makapaa menaa wegataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

1 Idukaa Ogatamee me bagee yuwa paagoo nabi poga-poga see bagee agoo keta see see ikii paagoo miya makapaa menaa kitopetaa see bagee agoo kaapa. Okoo me doomeepea menaa kuwa koopoo, mée pedeo kiyaayaa see menaa yuwa too kaapa. Okoo me Eboo mee, okoo edaata kaama daba daagimaa peeyaata Mée mee miya okoo me wisintagaapea. Kuwa me kemaata okoo ekaato kaa pedeo agiyoo moga miyaapea.
2 Okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa kuwa mée eebaa obeewoo taapea. Okoo kisee ukuwaapea kemaata inii me mikee see etaa yaato daamaa umiwoo, toowoosi naadi mée topeta menaa kuwa mée me wisineapea.
3 Kuwa makapaa menaa topetaa see bagee kuwa okoo kepe ou see bagee kemaata kepe neesi naadi okoo me aii gaata-gaata dimii kaa otoopa menaa kiiwegaapea. Idukaa kaama okoo pedeo kiyaabuu taata see menaa mee okoo kaa yawegataata topa. Okoo pedeo kiyaano monaa mee asiige si yatagaapi.
4 Mee ko malaikat bagee noonaa yuwa okoo pedeo ukuwata bagee kuwa Ogatamee me okoo se pedeo kiyaapa see dimii mee gaano taa kiya okoo neraka magaa kaa tameeyamaata kaama digiyoo yiba ekeata, kisee too Wa me mée tomaa wigintagaatagi naagoo too.
5 Bedaa kisee miya idukaa Nuh tota kaboo Ogatamee me kuwa magaa da kaa dimi pedeo see bagee yuwa okoo se pedeo kiyaapa see dimii mee gaano taa. Wa me kuwa pedeo iyee kaa too umiwoo see bagee yuwa okoo kaa ebo uwoo yamiyaata. Mikee menaa eeweganaa seta mée Nuh mee ma, waa ma epo enaataa totaa see petoo to ma kuwa too daba daagimaa peeyaata.
6 Bedaa kisee miya Ogatamee me Sodom magaa ma, Gomora magaa ma wiya kuwa kaa biyaa isiyaata kaama pedeo kiyaata. Mee ko kuwa magaa kaa bagee yuwa pedeo kiyaata wodoo apanaa bagee, okoo pedeo dimii kaa umiwoo, toowoo taapea bagee kuwa 'Wa me inii kaa miya kisee mée ukuwaapi yoka' see dimii gaamaasi naadi okoo pedeo kiyaata.
7 Mee naagoo Ogatamee me Lot mee daba daagimaa peeyaata. Lot mee dimi topoo see mée kemaata kuwa okoo mena si yayeeta pedeo ou dimii kaa too omegee, toogee seta bagee kuwa kaa waa ae-wae, dimi gaagaa siwoo segee seta.
8 Mee dimi topoo see mée Lot mee okoo yupii da kaa omegee, toogee seta kaboo okoo me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa egapii gakata wa me deetaa, yeetaa segee naadi kaama waa yaai-yaai, dimi mena gaagaa siwoo segee seta.
9 Kisee kemaata okoo dimi topoo see bagee kuwa okoo gaadee siyaa kaboo Tuhan me okoo daba daagimaa peeyaano kuwa Waa ipi. Bedaa dimi pedeo see bagee kuwa Wa me pedeo kiyaano kuwa miya ipi. Wa me mée wigintagaatagi naagoo kisee ukuwaano see naadi eto miya pe-wigintagaa siwooki see kuwa inii daamaa nekeeniyaa.

1:19 Luk 1:78-79 **1:21** 1Pet 1:10-11, 2Tim 3:16 **2:1** Mat 7:15, Kis 20:29-31, 1Tim 4:1 **2:2** 1Tim 6:3-5 **2:4** Yud 1:6 **2:5** Kej 6:1–7:24 **2:7** Kej 19:1-26

10 Wa me pedeo kiyaatagi bagee kuwa ko okoo me pedeo ou gaayaa dimii kaa too
umiwoo see bagee yuwa ma, Ogatamee Waa ebo mée eetoono kuwa be gaataa see
bagee yuwa miya kuwa uduma.

Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee kuwa miya dimi uu, dimi
ebo poga-poga see bagee yuwa. Epoo to wodoo bagee ma, magaa da kaa pesee yago
agiyoo ma kuwa uduma okoo me wisineano weda see dimii mee miya taa see bagee
yuwa.
11 Okoo me kisee wisineano omaago kiya malaikat bagee yuwa me kisee wisineano
menaa kuwa taa. Malaikat bagee kuwa esee ebo, esee pesee kiya okoo me kuwa
apanaa pesee yago agiyoo kuwa pedeo kiyaasi naadi menaa Tuhan paagoo si
yawegayaa.
12 Kiya kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa ko dimi mena taa see agiyoo
see see okoo me otoopa dimi gaata-gaata doodoo too ukuwanaa see bagee yuwa, mée
me peneata wugimaasi naadi kabawoo siyaa agiyoo yuwa mokoo. Okoo mikee menaa
ewo, se nekeeniyaa yoka okoo me wisineekee too. Bogaa yiba yago tookee agiyoo
boowoo siyaa see see okoo miya pedeo kedaa taatagea.
13 Okoo me pedeo ukuwagee siwookea doodoo pedeo ukuwawoo setaa to mokoo da
masiitagea. Okoo me pedeo ou gaayaa dimii doodoo awee da kaa otoopa ukuwanaa
taano ede see bagee yuwa. Okoo ma ikii paaya epo enaataa animaata naano agiyoo
kiinotaaka too okoo me ou dimi-pami kuwa eebaa kedaa naadi kaama otoopa ede
ma, ede ma siyaa, kisee diino ko pedeo see bagee yuwa.
14 Okoo tobaaka taano see dimii kaa api emaa daano omaago. Okoo pedeo agiyoo
ukuwagee taano kana see taa. Okoo me kuwa mikee gaano dimii mee pesee kaano
taa see bagee kuwa okoo me pedeo agiyoo ukuwasi naadi deebaa senaa siyaa. Okoo
me kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa esee ebo, okoo kisee tupiwoo, umiwoo see
bagee yuwa. Okoo kaa pedeo ayaa yadootaata toogeekea.
15 Okoo mee mikee topoo see etaa da mee ekeata otoopa peenaa see bagee yuwa.
Okoo idukaa Beor yoopaa Bileam wa me koopoo see etaa da obeewoo seta bagee
yuwa. Bileam mee ko wa me pedeo agiyoo ukuwataa to kaa kepee kuwa ou see dimii
gaata mée mee.
16 Waa nabi bagee ena kiya wa me pedeo pe-ukuwaano see agiyoo mee kaa
Ogatamee me waa mena pesee kaa aseta. Mee ko keledai wodaa ena, mena taa see
agiyoo kiya Ogatamee me mee wodaa da ebee to taa mée me menaa kaa waa pesee
ma menaa aseta. Mee kaama wa me dimi taa kaa pedeo pe-ukuwaanaka see gaata
dimii mee yataametaata.

17 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee kuwa ko muma uwoo
mumaa to kiya uwo deeta mokoo, bedaa sinu yuwa ebo bo me kiyoo-kiyoo deeda-
peeda siyaa mokoo.* Okoo kisee bagee yuwa too kemaata okoo esee digiyoo yiba
toowoo see yoo yaipiipii semaata topa.
18 Okoo me ebo poga-poga menaa kuwa imi taa menaa too. Okoo me pedeo ou
dimi-pami kaa wegayaa menaa kuwa me okoo yeetaa see bagee yuwa deebaa naadi
kaama pedeo ukuwagee siyaa. Kuwa yeetaa see bagee kuwa okoo mée me pedeo
ukuwagee siyaa agiyoo kuwa miyoo taa ekeata kiya kuwa menaa kuwa me deebaa
seta kaama bedaa pedeo pe-ukuwagee siyaa.
19 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa okoo me apanaa bagee paagoo
wegaano, "Koosi, daba ukuwayaa, mée pedeo kiyaayaa agiyoo da se" see wegayaa
kiya okoo miya pedeo kedaa siyaa, okoo miya kuwa pedeo agiyoo yuwa ma aagadi

---

2:12 Yud 1:8-10 **2:16** Bil 22:4-35, Why 2:14 * **2:17** Muma uwoo mumaa to kiya uwo deeta mokoo, see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me mée tupiino menaa kuwa imi taa see menaa too naadi ebea-ebea menaa mee.

siyaa. Mee ko mée me dimi peeyaa agiyoo kuwa me okoo daba, peedi kiyaata kaama
kuwa agiyoo ma aagadi siyaa.
20 Kisee mée me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan Yesus Kristus mee
ipi keta kaama magaa da kaa mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa uduma ekeata kiya
mee wodoo taa bedaa kuwa agiyoo yuwa ma tawata kaama okoo daba, peedi kiyaayu
ko yaai. Okoo petamanii Kristus mee ewo see kaboo okoo me umiino, toono kuwa
pedeo kiya okoo me Kristus mee ekeata kaama umiino, toono kuwa ko mee asii esee
pedeo kiyaa.
21 Mee ko umiino, toono mikee topoo see etaa da mee okoo ipi kegea kiya mee
kaama wodoo ekeasiyu ko mee etaa da mee ewo naaki daamaa. Kristus me kisee
ukuwaai, kisee ukuwaai see mée daamaa aseta menaa kuwa okoo paagoo eewegagee
seta kiya okoo kisee oko maataata metaki peeyu ko esee pedeo.
22 Okoo me kisee ukuwayaa yuwa kuwa Ogatamee me menaa ena mee mokoo, mee
ko kisee:
"Kameno me udita yuwa bedaa metaki me-nuyaa" see menaa ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Ekenaa to me uwo wetogemaata kaama bedaa metaki peedoota tapaa pe-tukumiyaa"
see menaa mee miya ebeamaata. *Ams 26:11*

3

Tuhan mee wiyaagoo meetagi kaa menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, mee kapogee mee ko ani me wiyaagoo to kiebeaga
kapogee mee. Anii kuwa kapogee wiya kuwa ikii mikee menaa yuwa se gaabuu seta
daamaa dimii, daamaa menaa eebaa kikiyaabuu taano see naadi kiebeaga.
2 Mee ko idukaa Ogatamee Wa me daamaa wigintaata bagee, nabi bagee kuwa
okoo me wegawoo seta menaa yuwa ma, bedaa mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan
Yesus Wa me mée aseta menaa yuwa ma kuwa menaa uduma ikii daamaa neke-
nekee siwoosea naadi kiebeaga. Yesus Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo
doodoo Wa me kuwa menaa ikii paagoo daamaa kisi-manee seta.
3 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo, mee ko kisee: Yesus meetagi
menaa wisineekee bagee kuwa wodopasi yaato agoo kaata. Okoo me pedeo ou gaayaa
dimii doodoo too umiwoo, toowoo taatagea.
4 Okoo me wisineekee kaa kisiitagea menaa kuwa ko kisee: "Wa me 'Anii metaki
meeta' see menaa da aseta kiya Waa kayoo baa? Inii beemu nokaa yuwa uduma
boowoo seta kiya Waa meeno taa. Petamanii agiyoo-pagiyoo ogaataata yoo kaama eto
too kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kisee too umiwoo, toowoo taaka" see menaa
kuwa okoo me kisiitagea.
5 Okoo Ogatamee me agiyoo-pagiyoo ogaataata menaa kuwa okoo ipi kaano dimii
mee taa kaa wisintagaakee. Mee ko idukaa Ogatamee Waa mena ena wegataagi naaki
epoo to kisee ogaanega. Bedaa Wa me menaa da me magaa to kuwa uwo yiba kaama
pakayaata kaama wa too wigintaata.
6 Kiyoo kaama kuwa uwoo yuwa me magaa to uduma pedeo kiyaata, ebo uwoo
miyaata kaama magaa to pedeo keta.
7 Kiya eto kiipaa miya Ogatamee Wa me menaa me epoo to ma, magaa to ma kuwa
uduma daamaa muniwoo taaki, kisee too biyaa kaa uduma yuwitagaatagi monaa kaa
too. Mee naagoo pedeo bagee yuwa miya wigintaata pedeo kiyaatagi.
8 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko mena ena mee se gaabuu taai, mee
ko kisee: Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun

2:19 Yoh 8:34, Rom 6:16 **2:21** Ibr 6:4-6, 10:26-27 **3:3** 1Tim 4:1, 2Tim 3:1 **3:5** Kej 1:6-9 **3:6** Kej 7:21

mokoo, bedaa seribu tahun kuwa ko egapii ena too too mokoo, kisee Tuhan Wa me
gaataa see.*
9 Mée noonaa me gaano, 'Tuhan Wa me Anii meemaata kaama kisee ukuwaata,
kisee ukuwaaniyaata see mée aseta kiya ukuwaaniino yaato epee yaai' see gaageekea
kiya kisee taa. Ikii mée waa ena ma pedeo kigi see kuwa Waa be. Waa meeno taa
kaboo mée uduma okoo me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowookea see kuwa Waa ede. Kisee kemaata Waa moga meeno taa, kisee
koogo dimi mena animaata totaaki.
10 Kiya Tuhan Wa me meeno monaa mee ko oma masenaa see bagee miyaa see
see kaata. Mee naagoo ebo tukuu tukuuka naaki epoo to taa kaata. Agiyoo-pagiyoo
uduma miya ebo biyaa me pooneepeasiita, bedaa magaa to ma, kiyoo agiyoo-pagiyoo
uduma miya taa kedaa taata.†
11 Agiyoo-pagiyoo uduma kisee pedeo kedaa taata kemaata ikii me umiino, toono
kuwa pedeo taa see kaa Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taano
gaano pedeo.
12 Ikii kisee daamaa umiwoo, toowoo taaka too Ogatamee Wa me mona naagoo
moga meei, moga meei see dimii kaa diitoo siwoo taai. Mee naagoo epoo to biyaa me
pooneepeata kaama agiyoo-pagiyoo yuwa uduma miya tani kaa deeda-peeda taata.
13 Kisee kaata kiya inii gaayu ko Ogatamee me epoo to ma, magaa to ma kuwa
gipii kiyaabuu taata see mée aseta kemaata inii kuwa daamaa diitoo siwoo segeekea.
Kiyoo ko mikee topoo see menaa kuwa too yayeewoo, yaukuwawoo taa see yoo.
14 Kisee kaata kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii kuwa ukuwaandaa taata
agiyoo yuwa diitoo siwooka too ikii Ogatamee emaa dagii da kaa pedeo dimii, pedeo
menaa taa see mée ii see nadeegi naaki ou see dimii mee kaa umiwoo, toowoo taai.
Ikii Waa ma mena taa see kaa umiwoo, toowoo taai.
15 Inii epoo Mée Tuhan Waa moga meeno taa, kisee koogo dimi mena animaata
totaaki mee ko ikii keta ikii me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata daba daagimaa
peesea naadi moga meeno taa see kuwa nekeenii. Kuwa inii mée daba daagimaa
peeyaano menaa kuwa ko Paulus wa me miya kapoge kaa kiebeamaami. Waa ko inii
me Yesus yiba epa see mée, Ogatamee me waa esee ipi see dimii manta mée.
16 Kuwa menaa kuwa wa me kapogee yuwa uduma yiba ebeagee see. Wa me
ebeamaata menaa noonaa nekeeniino kana. Kuwa wa me menaa se nekeeniyaa
bagee yuwa okoo me Yesus mikee gaano dimii mee pesee kaano taa, okoo kisee maki-
makaa naadi kaama Paulus me menaa kuwa otoopa bebenataata koopoo kiyaayaa.
Ogatamee me kapoge kaa menaa apanaa yuwa miya okoo me kisee kiyaabuu segee
siyaa. Okoo kisee bagee kemaata okoo ekaato kaa pedeo menaa, pedeo agiyoo
miyaabuu see.

Wodopasi menaa

17 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko okoo kisee bagee ii see kuwa ikii
ipi yoka daamaa nekeenii. Kuwa mikee menaa si yayeetaa see bagee yuwa okoo me
koopoo see menaa kuwa ikii miya yayeeta kaama okoo yaato peeyaa yoka gaai. Ikii
me eto pesee ma makii taa see kaa totaakea yoo kaama ikii okaayaa yoka ipiipi dii.
18 Kisee kemaata inii daba mée daagimaa peeyaano Mée, inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus Wa me mée epa dimii mee kaa pesee kiwoo taai. Bedaa ikii me Waa ipi

---

3:8 Mzm 90:4 * **3:8** "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me egaano mee ena, Ogatamee me egaano mee ena, ena mee too se. Kisee kemaata mée me Yesus wiyaagoo meeno epee see wegayaa menaa kuwa ko mée me egayaa-egayaa doodoo wegayaa menaa too see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:9** Rom 2:4 † **3:10** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko magaa to ma, mée me ukuwata agiyoo yuwa ma kuwa uduma pedeo kedaa taata, see menaa mee. **3:10** Mat 24:42-43, 1Tes 5:2-3 **3:13** Why 21:1 **3:14** 1Yoh 3:2-3

see dimii mee kaa miya daamaa iyawoo, ebo kiwoo taai. Waa ki niiyaapaagee siwoo siweei, eto kaama kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

1 Yohanes
Yohanes me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Yohanes mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee Yoopaa mee idukaa kaama nabi bagee me "Ebo Kristus mee, Ogatamee me daamaa wigintaata Mée mee ebo tootagi" see wegawoo seta kiya mée noonaa me 'Yesus Waa Ebo Kristus mee se, Waa mée tomaa ena keta se' see gaata kaama koopoo see menaa weganaa seta. Kisee kemaata Yohanes me kuwa koopoo see menaa gaamaasi naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee ko inii aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée yoka inii epa aagaa taano ma, Wa me menaa yayiino ma kuwa daamaa ukuwawoo taano gaano pedeo, kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa see see se, see menaa kuwa Yohanes me yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:17 Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:18-27 Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
2:28–3:24 Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:1-6 Roh me menaa ma, makapaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa
4:7-21 Mée epa aagaa siwoo taai naadi menaa
5:1-12 Yesus Kristus mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaakee kaa mée me magaa da kaa iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa menaa
5:13-21 Wodopasi menaa

Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée Yesus mee awee da kaa keta menaa

1 Esee petamanii kaama umiwoo, toowoo see Mée, aya mée tuyaabuu taano menaa
epoo Mée mee inii Wa me menaa yeegee seta, inii emaa me Waa deegee seta, bedaa
inii deegee naadi kaama yagaa me Waa yaadee seta, inii me Waa kisee koo segee
seta. Kuwa Wa me inii daamaa aya mée tuyaabuu taano see naadi mée ase-manee
seta menaa kuwa kiebeataake.
2 Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée mee inii paagoo awee da kaa mée deeyaata.
Inii me deeta-deeta yuwa eto kiiwegage. Waa ko iminoo miya, iminoo miya toono too
Mée, esee petamanii kaama Nagamee ma enaataa toowoo seta Mée mee, see kuwa
inii kiiwegage.
3 Ikii ma inii paaya enaataa dimi aagadi-maagadi taano see naadi kuwa inii me
deeta-deeta yuwa ma, inii me yeeta-yeeta yuwa ma kuwa uduma kisege. Nagamee
ma, Yogamee Yesus Kristus ma, inii ma enaataa dimi aagadi-maagadi naadi topea.
4 Inii me ede see dimii mee esee ebo kisi naadi kuwa menaa yuwa kiebeage.

Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taano see naadi menaa

1:1 Yoh 1:1 **1:2** Yoh 1:14 **1:3** Yoh 17:21 **1:4** Yoh 15:11, 16:24

5 Ogatamee Yoopaa Wa me mée aseta menaa yuwa kuwa inii bedaa ikii miya
kisiinake, kuwa ko kisee: Ogatamee mee ko awee yago Mée, Wa kaa digiyoo miya
taa, pedeo miya ena ma taa.
6 Inii me "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see mée" see
kuwa inii me wegayaa kiya inii dimi mena digiyoo yiba umiwoo, toowoo siyu ko kuwa
inii me wegayaa menaa kuwa makapaa menaa too, bedaa inii me umiino, toono kuwa
miya mikee see taa.
7 Ogatamee Waa awee yago Mée kemaata Waa pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo
taa see mokoo see see inii miya kisee umiwoo, toowoo siyu ko ikii ma inii paaya
enaataa dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa, bedaa inii me pedeo dimii, pedeo menaa
uduma Ogatamee Yoopaa Wa me tadaa me mée yawetogekomee siyaa.
8 Inii me "Anii pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa kaa umiwoo, toowoo see mée"
see kuwa inii wegayu ko inii ewo kaa wegayaa, inii ekaato deebaa siyaa, inii mikee
menaa dimi yiba toono taa.
9 Inii me pedeo yuwa kuwa "Anii kisee pedeo ukuwaga yoka" see awee da kaa
wegayu ko inii me pedeo yuwa uduma Wa me epa mée yaekeasiyaa, Wa me mée
yawetogekomee siyaa. Ogatamee Waa dimi topoo see Mée, Wa me "Ikii me pedeo
yuwa epa kiekeasiipa" see mée aseta yoka taa ma taa epa mée yaekeasiyaa.
10 Inii me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see mée" see kuwa inii wegayu
ko inii Ogatamee Waa mée deebaa see Mée see yawegayaa mokoo, bedaa Wa me
menaa inii dimi yiba seemaano taa keekee.*

2

Kristus mee ko inii me pedeo yuwa Ogatamee paagoo mée yawegaano Mée kaa menaa

1 Ni me yogaa yuwa, ikii pedeo se ukuwasea naadi anii kuwa menaa yuwa kiebeaga.
Kiya inii pedeo agiyoo ukuwayu ko Nagamee paagoo inii mena mée yawegaano Mée
agoo, mee ko dimi topoo too see Mée Yesus Kristus mee.
2 Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasi naadi Yesus Kristus mée
yaboota. Wa me mée yaboota mee ko inii me pedeo yuwa kuwa kaa too se kiya
magaa da kaa bagee uduma okoo me pedeo yuwa kaa miya mée yaboota.
3 Inii mikee Waa ipi see bagee yuwa ii see kuwa inii nekeeniino mee ko Wa me mée
aseta menaa yuwa inii daamaa yayeetaa, yaukuwataa see gaayu too nekeeniyaa.
4 Mée ena me "Anii Waa ipi see mée" see wegayaa kiya Ogatamee me menaa si
yayeeyu ko wa me wegayaa menaa mee makapaa menaa, waa mikee menaa yuwa
dimi yiba taa.
5 Okoo kisee bagee kiya Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee kuwa mikee ki
Ogatamee epa gaataa see bagee yuwa. Inii Waa ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee
yuwa ii see kuwa daamaa nekeeniino mee ko kisee:
6 "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama umiwoo, toowoo see mée yoka"
see wegayaa bagee kuwa Yesus me daamaa ukuwata peeta yuwa see see okoo miya
yaukuwawoo taano gaano pedeo.

Etokaa Kristus me doowoo seta menaa

1:5 Mzm 27:1 **1:6** 1Yoh 2:4, 4:20 **1:7** Yoh 12:35-36, Ep 5:8, Why 7:14 **1:9** Mzm 32:5, 51:2-4 **1:10** Rom 3:10-12 * **1:10** Ogatamee me menaa yiba inii mée tomaa uduma pedeo agiyoo ukuwaano taa bagee ena ma taa see ebeamaata kemaata mée waa ena me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see mée" see wegayu ko Ogatamee me menaa kuwa makapaa menaa see yawegayaa mokoo. **2:1** Rom 8:33-34, 1Tim 2:5 **2:2** Rom 3:25 **2:4** Tit 1:16 **2:5** Yoh 14:21, Ep 5:1-2

7 Ni me epa see bagee yuwa, kuwa kiebeaga menaa kuwa ko eto too Wa me mée
aseta menaa kuwa too se kiya ikii idukaa yeesekea menaa, ikii petamanii Yesus mikee
gaata kaama doowoo seta menaa kuwa.
8 Kuwa idukaa Wa me mée aseta menaa kiya etokaa menaa mokoo kiebeaga.
Eto kiipaa digiyoo mee taa kedaa siwooka, bedaa Ogatamee me awee agoo da mee
daamaa wogaamaayu siwooka yoka kuwa menaa yuwa mikee etokaa menaa miya ii
see kuwa inii nekeeniyaa. Kuwa ko Kristus me ukuwata peeta kuwa kaa miya, bedaa
ikii me daamaa agiyoo aaukuwagee taa see kuwa kaa miya mikee etokaa menaa yoka,
see nekeeniyaa.
9 Mée ena me wegaano, "Ogatamee me awee agoo da mee ani kaa nakimega, kisee
omegee, toogee see mée to" see wegayaa kiya waa ma Yesus yiba ena kenaa bagee
ena be kiyu ko kisee wa kaa nakimaano taa, waa digiyoo yiba too toowoo siyaa.
10 Yesus yiba ena kenaa bagee epa gaawoo see mée mee ko awee da kaa umiwoo,
toowoo siyaa, wa yiba pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma taa.
11 Yesus yiba ena kenaa bagee ena be see mée gaayu ko waa digiyoo yiba toogee
siyaa, dimi mena pedeo kedaa naadi kiyoo peega, kiyoo peega kisee ewo kaa peenaa
siyaa bagee see see mokoo.
12 Yoga yuwa, wae. Anii mee kapogee kiebeaga mee ko
Wa too ekaa yago Mée Yesus me ikii me pedeo ukuwata yuwa epa kiekeasigi
kuwa me kiebeaga.
13 Neataagi nokaa yuwa, wae.
Esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Neebee nokaa yuwa, wae.
Pedeo yago mée Iblis mee ikii me daba kiyaagea kuwa me kiebeaga.
14 Bedaa yoga yuwa,
Nagamee mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Bedaa neataagi nokaa yuwa,
esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Bedaa neebee nokaa yuwa,
ikii Yesus mikee gaano dimii mee omaago, Ogatamee me menaa ikii yiba
kiitoowoo naadi kaama pedeo yago mée Iblis mee umina daba, peedi kiyaagea
kuwa me kiebeaga.

Magaa da kaa mée me ou gaata-gaata yuwa kuwa se gaasi naadi menaa

15 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa ou se gaai. Kisee dimii
gaayaa bagee kuwa Nagamee ou see dimii mee taa.
16 Magaa da kaa agiyoo ou gaayaa dimii kuwa manii to ko Nagamee kaa se. Mée
me iyee kaa ou see dimii ma, emaa me deeta kaama 'Anii naaki ou' see dimii ma, taba
deekee dimii ma kuwa uduma manii to ko magaa da kaa mée me dimi-pami kaa too.
17 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa ou dimi-pami ma kuwa uduma taa kedaa
taaka kiya Ogatamee me daamaa, ede see gaayaa agiyoo yuwa yaukuwawoo, umiwoo
see bagee kuwa kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too siyaa.

Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa agoo yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Ni me yogaa yuwa, wodopasi yaato kaano see koo taaka yoka "Kristus ma ebo
yape masiino mée mee agoo kaatagi" see menaa kuwa ikii yeemea. Eto miya Kristus
ma yape kiyaa see bagee eebaa agoo kedaaka. Kuwa me kaama wodopasi yaato
ekaapa ii see kuwa inii nekeenegea.

2:7 Yoh 13:34 **2:8** Rom 13:11-12 **2:10** Yoh 11:9-10 **2:13** Ep 6:10-12, 1Yoh 5:4-5 **2:16** Rom 12:2, Kol 3:2, Tit 2:12, Yak 4:4

19 Kuwa bagee yuwa idukaa inii Yesus mikee gaayaa bagee paagoo mée eetoogee
seta kiya inii mée be kaa ekeata peemea, okoo inii yaato bagee se. Okoo mikee inii
yaato bagee naaki se peeta inii ma epo enaataa mée eetoowoo siyaa. Okoo mée
eetoono taa kemaata inii yaato bagee se yoka, see kuwa nekeeniyaa.
20 Ikii gaayu ko Wa too wigintaata pedeo ena ma taa see Mée Wa me Roh mee ikii
kaa kineeta kuwa me ikii uduma mikee menaa wigineano ipi see bagee.
21 Anii kapoge kiebeaga mee ko ikii mikee menaa ewo naadi kaama se kiya ikii
mikee menaa ipi kuwa me kiebeaga. Makapaa menaa ma, mikee menaa ma kuwa
enaataa see kuwa iyo naadi kiebeaga.
22 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa maamee? Okoo ko "Yesus mee
Ebo Kristus mee se" see wegataa see bagee yuwa, Kristus ma yape kiyaa see bagee
yuwa too. Okoo Nagamee ma, Yogamee miya wisintagaa see bagee yuwa.
23 Kuwa Ogatamee Yoopaa se yoka naadi wisintaayaa bagee kuwa Nagamee miya
wisintaayaa. "Mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa wegataa see bagee kuwa
Nagamee miya epo enaataa daamaa peneasiyaa.
24 Ikii gaayu ko kuwa petamanii kaama yeesekea menaa, Kristus Wa kaa menaa
kuwa ikii dimi yiba daamaa kiitoono gaano pedeo. Kuwa menaa ikii yiba kiitoowoo
siyu ko ikii Yogamee yiba miya totaa, Nagamee yiba miya totaa, kisee eeumiwoo,
toowoo siyaa.
25 Wa me mée aseta menaa mee ko kisee: "Ikii iminoo miya, iminoo miya toowoo
taapea" see mée aseta.
26 Kuwa "Waa Ebo Kristus mee se" kisee makapaa menaa me kideebaa taakea bagee
kuwa ikii gaamaasea naadi mee kapogee kiebeaga.
27 Ikii gaayu ko Kristus Wa me Roh mee ikii yiba kiawiyaata kaama kiitotaaki yoka
mée me apanaa menaa kitopeekee se kiya ikii nekeeniino gaano pedeo menaa kuwa
uduma Wa me kisi-manee taaki. Kuwa menaa kuwa mikee menaa too, makapaa
menaa ena ma taa yoka kuwa Roh me kitopegee see menaa yuwa daamaa peneata
Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo taai.

Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

28 Ni me yogaa yuwa, Kristus meetagi naagoo inii Wa paagoo weda taa uu kaano
see naadi Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taai.
29 Kristus mee ko Ogatamee me menaa uduma yayeetaa see Mée see kuwa ikii ipi
yoka Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee kuwa uduma Wa me kabayaa yogaa
yuwa mokoo kiyaata see kuwa miya ikii ipi.

3

1 Iniitaagi me inii mée epa dimii ebo kaa Ni me yogaa yuwa nao see mée gaataa
see kuwa inii niigaagaa taai. Inii mikee ki Ogatamee me yogaa yuwa kiya magaa da
kaa bagee gaayu ko okoo me inii kisee bagee see kuwa mée se nekeenegea. Okoo
Ogatamee Yoopaa Waa miya ewo kemaata kaama okoo me inii Wa me yogaa yuwa ii
see kuwa miya mée nekeeniino taa.
2 Ni me epa see bagee yuwa, inii mikee Ogatamee me yogaa yuwa kiya inii
iminookaa mapeagiyoo see see kaatagea, inii maagiyoo gakadeatagea see kuwa eto
kiipaa inii mée ipi kiyaano taa. Kiya inii ipi see menaa mee ko inii mikee Kristus
mokoo kedaa taatagea see menaa mee inii ipi. Waa meetagi naagoo Waa kisee Mée,
kisee Mée see kuwa inii awee da kaa diitagea, kaama too inii miya Waa see see
kaatagea.

2:22 2Tes 2:7 **2:27** Yoh 14:26 **3:1** Yoh 1:12 **3:2** Plp 3:20-21, Why 22:4

3 Okoo Anii Waa see see kaata nao see dimii gaawoo see bagee kuwa okoo ekaato
pedeo dimii, pedeo menaa uduma wisintagaa siwoo siyaa. Kristus Waa miya pedeo
taa see Mée see see okoo miya okoo ekaato pedeo uduma taa kiyaabuu siwoo siyaa.
4 Pedeo ukuwaano kuwa ko Ogatamee me mée aseta menaa kuwa omeekee yoka
pedeo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee me menaa kuwa daimeekee.
5 Inii me pedeo ukuwata yuwa Kristus me mée yawonakumiino see naadi magaa
da kaa meta see kuwa ikii ipi. Wa kaa pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa see Mée.
6 Kisee kemaata Kristus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee yuwa kuwa pedeo
agiyoo se ukuwagee siyaa. Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee gaayu ko Kristus mee
ewo, nekeeniino taa.
7 Ni me yogaa yuwa, mée me "Taa ke, daba ukuwaai" kisee kideebaa taapea yoka
gaai. Daamaa agiyoo ukuwawoo see bagee kuwa dimi topoo. Kristus Waa dimi topoo
see Mée see see okoo miya Waa mokoo bagee kiyaa.
8 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa manii to ko Iblis, wa yaato bagee yuwa.
Iblis waa miya petamanii kaama pedeo too ukuwawoo see mée yoka okoo miya waa
mokoo bagee. Ogatamee Yoopaa meta mee ko Iblis me ukuwanaa, peenaa see agiyoo
yuwa yataa kiyaano see naadi meta.
9 Ogatamee me yogaa yuwa okoo yiba Wa me dimi mena seemeta kaama umiwoo,
toowoo siyaa kuwa me pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa. Okoo Ogatamee me yogaa
kiyaabuu seta bagee yoka pedeo agiyoo ukuwagee taano iyo.
10 Kuwa Ogatamee me yogaa yuwa, kuwa Iblis me yogaa yuwa mikee ii see kuwa
nekeeniino mee ko kisee: Ogatamee me menaa si yayeetaa, si yaukuwataa see bagee
kuwa Wa me yogaa yuwa se, bedaa Yesus yiba ena kenaa bagee epa taa see bagee
kuwa miya Wa me yogaa yuwa se, see kuwa nekeeniyaa yoka kuwa kideebaa see
bagee yuwa gaai.

Yesus yiba ena kenaa bagee epa aagaa taai naadi menaa

11 Ikii petamanii kaama yeesekea menaa mee ko kisee: Inii epa niiaagaa taai see
menaa mee.
12 Idukaa Kain me pedeo dimii mee ikii miya se masii. Waa pedeo yago mée Iblis
yaato bagee yoka menaamee patameta. Kaasee kaa patameta? Wa me ukuwagee seta
agiyoo yuwa pedeo, menaamee me ukuwagee seta agiyoo yuwa daamaa naadi kaama
patameta.
13 See kemaata ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa, magaa da kaa dimi-pami
yago bagee yuwa me kibe kegea gaayu ko okoo kisee bagee yuwa too yoka dimi se
nagimaai.
14 Inii miya idukaa mée umina bogaano yaato omegee, toogee seta bagee kiya inii
eto epa aagaa see bagee yuwa kemaata mée umina bogaano yaato kaama esegedoota
kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo see yaato peanta umiwoo, toowoo see
bagee yuwa kegea, see kuwa inii ipi. Epa se aagaa siyaa bagee kuwa umina bogaano
yaato too umiwoo, toowoo siyaa.
15 Mée waa ena me waa ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena be kiyu ko waa mée
wugiino dimii gaataa see mée mokoo. Mée wugiino bagee gaayu ko okoo iminoo
miya, iminoo miya toowoo see yaato peanta toogee see bagee yuwa se, see kuwa ikii
ipi.
16 Mée epa dimii mee inii nekeeniino mee ko kisee: Kristus Waa ekaato ekegataata
mée yaboota mee. Mee kaama mée epa dimii mee inii nekeenta kaama epa aagaa
siwoo siyaa. Wa me inii mée epa kaa ekaato ekegataata mée yaboota kemaata Waa

3:3 2Pet 3:13-14 **3:5** Mat 1:21, Yoh 1:29 **3:6** 1Yoh 5:18 **3:8** Kej 3:15, Kol 2:15, Yoh 8:44, 12:31, Ibr 2:14-15
3:11 Yoh 13:34 **3:12** Kej 4:4-8 **3:13** Yoh 15:18-19 **3:15** Mat 5:21-22

see see inii miya inii ekaato ekegataata Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epa nao naadi yaku see taa see dimii mee gaawoo, doowoo taano gaano pedeo.
17 Mee ko agiyoo agoo kiyaa bagee me Yesus yiba ena kenaa bagee ena agiyoo taa see deegi kiya wisintaata kaama agiyoo se maniyu ko Ogatamee me epa dimii mee waa agoo ye?
18 Ni me yogaa yuwa, epa aagaa taano mee ko mena me too se, ebe me too se kiya daamaa agiyoo aaukuwagee, aii aamanee see kuwa mikee epa aagaa taano kuwa naadi kisega.

Inii Ogatamee paagoo asiyaa kaboo weda taa kaano see naadi menaa

19 Inii mée epa aagaa siyu ko inii Ogatamee me yogaa yuwa, inii mikee menaa yaato bagee yuwa ii see kuwa inii nekeeniyaa, bedaa inii Ogatamee paagoo asiyaa kaboo weda taa, koogo dimi adumegee siyaa.
20 Mee ko inii Ogatamee paagoo 'Anii pedeo nao' see weda dimii mee ebo kiya Ogatamee me mée epa dimii mee esee ebo. Inii me gaayaa yuwa Waa ipi yoka inii 'Yaai, anii pedeo yoka' see dimii miyaa kaboo Ogatamee me inii dimi mena mée tamooniyaayaa.
21 Ni me epa see bagee yuwa, inii me 'Yaai, anii pedeo yoka' see dimii mee taa kega kaboo inii weda taa ma Ogatamee paagoo ekaapa pe-asiyaa.
22 Inii Wa me mée aseta menaa yuwa yayeewoo, Waa ede kiyaa agiyoo yaukuwa-woo, see kuwa kaa inii me Wa paagoo asiyaa agiyoo yuwa uduma masiyaa.
23 Wa me mée aseta menaa kuwa ko kisee: Wayoopaa, ekaa yago Mée Yesus Kristus mee mikee nao see gaai, bedaa mee mokoo miya ikii epa aagaa taai, see kuwa mée aseta.
24 Kuwa mée aseta menaa yuwa daamaa yayeetaa, yaukuwataa see bagee kuwa ko Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see bagee yuwa, bedaa Waa miya okoo ma dimi aagadi-maagadi eetaa see. Waa inii ma dimi aagadi-maagadi naadi inii yiba mée eetupi ii see kuwa inii nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta kemaata nekeeniyaa.

4

Roh me menaa ma, Kristus ma yape kiyaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, makapaa menaa weganaa see bagee mée eebaa agoo yoka gaai. Kisee kemaata "Roh me kisee nasigi, kisee nasigi" see weganaa see menaa kuwa moga si yayii. Wa me wegagi menaa kuwa mikee Roh me menaa ye, makapaa menaa too ye, kaasee, see maamaa gaagaa taai, daamaa nekeenii.
2 Okoo me wegayaa menaa kuwa 'Mikee, Ogatamee me Roh me asigi menaa ii' see kuwa inii nekeeniino mee ko kisee: Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka, Waa mikee mée ena meta yoka" see menaa kuwa wegagee siyu ko okoo Ogatamee yaato bagee kemaata okoo me menaa kuwa 'Mikee, Roh me menaa ii' see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka" see menaa kuwa wegaano be kiyu ko okoo Roh yago bagee se. Okoo Kristus ma yape kiyaa bagee yuwa too. "Kristus ma yape see dimii mee agoo kedaa taata" see menaa kuwa ikii yeemea. Eto miya Kristus ma yape see dimii mee magaa da kaa topa.
4 Ni me yogaa yuwa, ikii ko Ogatamee yaato bagee. Kuwa magaa da kaa Kristus ma yape kiyaa bagee kuwa okoo me dimii, okoo me menaa kuwa pesee kiya ikii yiba kiitotaa see Mée Roh mee esee umina pesee yoka Roh pesee da kaa ikii kuwa dimii, kuwa menaa umina daba, peedi kiyaabuu taakea.

3:16 Yoh 15:12-13 **3:18** Mat 25:35-40, Yak 2:15-16 **3:22** 1Yoh 5:14 **3:23** Yoh 13:34, 15:12,17 **3:24** Yoh 14:23 **4:1** 1Tes 5:20-21 **4:4** 1Yoh 2:13, 5:19

5 Kuwa Kristus ma yape see bagee kuwa ko magaa da kaa iyee-payee dimii yago
bagee yuwa too yoka mee dimii kaa mena weganaakea naaki magaa da kaa bagee
yuwa miya daamaa yayeenaakea.
6 Inii gaayu ko Ogatamee yaato bagee. Ogatamee Waa mikee ipi see bagee kuwa
inii me menaa mée yayeegee see. Ogatamee yaato taa see bagee kuwa inii me menaa
mée si yayeegea. Kuwa me kaama "Mee ko Roh me menaa, mee ko makapaa menaa"
see kuwa inii daamaa wiginiyaa.

Epa dimii mee manii to ko Ogatamee kaa yoka mée epa aagaa taai naadi menaa

7 Ni me epa see bagee yuwa, epa dimii mee manii to ko Ogatamee Wa kaa yoka inii
esee epa niiaagaa taai. Mée epa gaataa see bagee kuwa okoo Ogatamee me yogaa
kiyaata bagee yuwa, okoo Ogatamee mikee ipi see bagee yuwa.
8 Ogatamee Waa mée epa dimi yago Mée, epa dimii mee manii to ko Wa kaa too
yoka mée epa taa see bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee yuwa.
9 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee inii mée nekeeniyaata mee ko kisee: Inii
se pedeo keta iminoo miya, iminoo miya toowoosi naadi Wa me ena too too Yogaa
magaa da kaa mée yaisiyaata.
10 Epa kaano mee ko inii me Ogatamee epa kiyaa mee se kiya Ogatamee me inii
epa mée gaata mee too. Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasiino see
naadi Wa me Yogaa magaa da kaa pooi see aseta, Waa mée yaboogeesi naadi mée
yaisiyaata. Mee ko mikee epa dimii mee.
11 Ni me epa see bagee yuwa, Ogatamee me kisee epa mée gaata kemaata inii miya
epa aagaa taano gaano pedeo.
12 Ogatamee deeyaa bagee mée ena ma taa kiya inii epa aagaa siyu ko Ogatamee
inii yiba toogee siyaa, bedaa Wa me epaa mee miya inii yiba ebo kedaa siwoo siyaa.
13 Inii miya Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya inii yiba tupi ii see
kuwa nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta kemaata nekeeniyaa.
14 Nagamee me mée tomaa daba daagimaa peeyaano see naadi Yogamee magaa da
kaa isiyaata see kuwa inii deeta. Kuwa menaa inii yaweganaake.
15 "Yesus mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa da peneata wegawoo see
bagee kuwa okoo yiba Ogatamee toogee see, bedaa okoo Ogatamee yiba toogee siyaa,
kisee dimi aagadi-maagadi siwoo segee siyaa.
16 Ogatamee me mée epa dimii mee inii yiba topa see kuwa inii ipi. Wa me inii
mikee mée epa nao see dimii mee inii gaawoo, doowoo siyaa.
Epa dimii manii to mee ko Ogatamee Wa kaa too yoka epa dimii kaa umiwoo,
toowoo siyaa bagee kuwa Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya okoo
yiba toogee siyaa.
17 Kuwa me kemaata inii mée epa aagaa see dimii mee ebo kiwoo, umiwoo, toowoo
naadi kaama Wa me mée tomaa wigintagaatagi naagoo inii se wedaatagea. Kristus
Waa umiwoo, toowoo seta see see inii miya eto magaa da kaa umiwoo, toowookea
yoka inii mee naagoo weda taa kaatagea.
18 Epa dimii yago bagee kuwa Ogatamee yaai weda see dimii mee taa. Wa me epaa
mee esee seemiyaa bagee kuwa 'Ogatamee me napedeo kiyaatagi' see dimii mee okoo
taa. Ogatamee yaai, weda see dimii gaayaa bagee kuwa Wa me mée epa dimii mee
ewo, dimi yiba seemaano taa.
19 Ogatamee Wa me keta inii epa mée gaata kuwa me inii miya epa gaawoo see.
20 Kisee mée ena me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa kiya Yesus yiba ena kenaa
bagee mée waa ena be kiyu ko wa me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa menaa mee
makapaa menaa. Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa epa gaayu too wa me Ogatamee

4:5 Yoh 15:19, 2Tim 4:3 **4:6** Yoh 8:47, 10:26-27 **4:9** Yoh 3:16 **4:10** Rom 5:8-10, Why 1:5 **4:12** Yoh 1:18
4:18 Rom 8:15

miya epa see wegayaa menaa kuwa mikee menaa. Mee ko wa me Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa emaa me deetaa see kiya wa me okoo epa see dimii taa kiyu ko emaa me se deeyaa see Mée mee epa gaayaa dimii mee waa iyo.
21 Kristus me inii mée aseta menaa mee ko kisee: "Ogatamee epa gaataa see bagee kuwa okoo ma Wa yiba ena kenaa bagee kuwa miya epa kaano gaano pedeo" see mée aseta.

5

Magaa da kaa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma wisintaasi naadi menaa

1 Yesus mee ko Ebo Kristus ii see gaataa see bagee kuwa uduma Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa, bedaa yoga kiyaata Mée Ogatamee mee miya epa gaataa see bagee kuwa uduma Wa me yogaa yuwa miya epa gaataa see.
2 Ogatamee me yogaa kiyaata bagee kuwa inii me epa gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniino mee ko inii Ogatamee epa gaano ma, inii Wa me menaa daamaa yayiino ma kuwa ukuwagee naadi kaama inii mikee kisee epa gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Inii Ogatamee epa gaano mee ko kisee: Wa me mée aseta menaa yuwa inii yayeewoo, yaukuwawoo see mee. Wa me menaa kuwa yaukuwaano kana see taa, se ukuwamaayaa see taa.
4 Ogatamee me agoo kiyaata yogaa yuwa okoo uduma ukuwamaayaa. Inii magaa da kaa pedeo dimi-pami, pedeo iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa. Mee ko inii Yesus mikee gaakee kaa wisintagaa siyaa.
5 Magaa da kaa pedeo dimi-pami kuwa daba, peedi kiyaabuu siyaa bagee kuwa maamee ya? Okoo ko 'Yesus mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka' see dimii mee gaataa see bagee yuwa too.

Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaasi naadi menaa

6 Yesus Kristus Waa magaa da kaa eseemaata kaama uwo miya tukumeta, tadaa miya mée yapeeta, ekea paaya. Uwo tukumeta mee too se kiya tadaa miya mée yapeeta. Kuwa menaa wiya kuwa Ogatamee me Roh me "Mikee menaa yoka" see mée ase-manee see. Roh mee mikee dimii yago Mée yoka makapaa menaa taa.
7 Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi menaa wedo topa,
8 kuwa ko Roh me menaa ma, Waa uwo yatukumeta menaa ma, Wa me tadaa peeta kaa menaa ma kuwa menaa wedo. Kuwa menaa wedoo to kuwa ko ena mee too, Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.*
9 Mée me "Anii kisee deepa, kisee deepa" see wegataa see menaa kuwa inii yayeetaa see maa diya Ogatamee me wegayaa menaa kuwa esee ebo menaa kemaata yayiino too. Mee ko Wa me "Mee Niyoopaa yoka" see kuwa nekeensi naadi menaa kuwa ebo, inii yayiino too.
10 See kemaata Ogatamee Yoopaa mikee gaayaa bagee kuwa ko Wayoopaa kaa wegayaa menaa kuwa okoo me dimii yiba topa. Ogatamee mikee se gaataa see bagee gaayu ko okoo Wayoopaa kaa menaa kuwa mikee menaa yoka see kuwa se gaayaa. Ogatamee me "Waa Niyoopaa yoka" see wegata menaa kuwa okoo me "Kuwa mée deebaa see menaa yoka" see menaa yawegataa see bagee yuwa too.

4:20 1Yoh 3:17 **5:3** Mat 11:30, Yoh 14:15 **5:4** Why 12:11 **5:8** Mat 3:17, 27:54 * **5:8** Kuwa mena wedoo to kuwa ko kisee: Roh me kisee mée ase-manee see menaa ma, Yesus mee uwo yatukumeta kaboo Nagamee me aseeyamoo seta menaa ma, bedaa Yesus tadaa mée yapeeta kaboo dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ukuwaandaa seta kaa menaa ma kuwa Ogatamee Yoopaa ii see nekeensi naadi mena wedoo to kuwa.

11 Mikee menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me inii iminoo miya, iminoo miya toowoo
taano bagee mée kiyaata. Wayoopaa ma inii dimi aagadi-maagadi naadi kaama kisee
too toowoo siyaa.
12 Ogatamee Yoopaa mee dimi yiba agoo see bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya
toowoo siyaa. Ogatamee Yoopaa dimi yiba taa see bagee kuwa ko taa, kisee too se
toowoo siyaa.

Wodopasi menaa

13 Ikii me Ogatamee Yoopaa mikee nao, Waa ko ekaa yago Mée yoka see gaataa see
bagee kuwa ikii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea ii see kuwa ikii
ipi kesea naadi anii kuwa menaa kiebeaga.
14 Inii Ogatamee paagoo idimegee siyaa kuwa ko inii Wa me daamaa, ede see gaayaa
dimii doodoo idimiyu ko Wa me mée yayeeyaa. Wa me inii mée yayeeyaa kemaata
inii pesee uu ma idimiyaa.
15 Bedaa kuwa inii me idimiyaa menaa kuwa Wa me mée yayeeyu ko kuwa uduma
mikee mée yaukuwaapi ii see kuwa inii ipi kiyaa.
16 Yesus mikee gaayaa bagee ena me pedeo agiyoo ukuwataaki see ikii me deeyu
ko sembahyang yataai. Wa me pedeo ukuwataa see agiyoo mee kaa usiyaato ko
Ogatamee me waa boota kaama se wigintaayaa see agiyoo gaayu ko Ogatamee me
waa epa ekeata kaama daba toowoo siyaapi. Mée me pedeo ukuwataa see agiyoo
noonaa kuwa kaa okoo usiyaato ko boota kaama wigintaayaa. Kuwa see see agiyoo
ukuwataa see bagee yuwa okoo kaa sembahyang yataai see kisega se.
17 Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma pedeo too kiya pedeo ukuwayaa agiyoo
noonaa kuwa kaa okoo usiyaato ko boota kaama wigintaayaa, pedeo ukuwayaa
agiyoo noonaa kuwa kaa mée se wigintaayaa.
18 Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa.
Okoo yoga kiyaabuu seta Mée Wa me yataamegee naadi kaama pedeo yago mée Iblis
me okoo se peneasiyaa, okoo se pedeo kiyaayaa, see kuwa inii ipi.
19 Inii Ogatamee yaato bagee. Magaa da kaa dimii gaawoo siyaa bagee kuwa uduma
pedeo yago mée Iblis Wa yaato bagee yuwa, wa me pesee tawata bagee yuwa see
kuwa inii ipi.
20 Mikee menaa yago Mée Ogatamee inii daamaa ipi kisi naadi Wayoopaa magaa da
kaa eseta kaama mée ipi kiyaata. Inii mikee menaa yago Mée mee ma dimi aagadi-
maagadi naadi Wa yiba toogee see, bedaa Wayoopaa Yesus Kristus mee ma inii dimi
aagadi-maagadi naadi kaama Wa yiba toogee siyaa. Yesus Kristus mee ko mikee
Ogatamee, inii kisee too iminoo miya, iminoo miya mée tuyaabuu siwoo taatagi see
Mée, see kuwa inii ipi.
21 Ni me yogaa yuwa, ikii nekeenii: makapaa ogatamee kaa dimi se magaai. Kiyoo
too.

5:13 Yoh 20:31 **5:14** Yoh 15:7, 1Yoh 3:22 **5:18** Yoh 17:14-19 **5:19** 2Kor 4:4 **5:20** Yoh 18:37, 2Kor 4:6
5:21 Kel 20:3

2 Yohanes
Yohanes me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Yohanes Waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tuku-tuku bagee ekaa da mee. Yohanes me api ena, wa me yogaa yuwa ma okoo paagoo yaebeamaata mee ko api ma, wa me yogaa yuwa ma see ekaa weeta kiya okoo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kisee ekaa weeta mokoo. Yesus kaa menaa mée topenaa see bagee noonaa koopoo see menaa too topenaakea yoka kuwa menaa gaamaasi naadi Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Anii mee kapogee mee aa Ogatamee me daamaa wiginta
apii ma, a me yogaa yuwa ma kuwa paagoo kiebeaga. Ikii ma inii paaya mikee menaa
too daamaa penee siwoo see kaa anii esee epa kigaaga. Ani me too epa kigaaga se
kiya mikee menaa daamaa peneata ipi see bagee uduma me miya ikii epa kigaagea.
2 Mikee menaa kuwa inii dimi yiba maagee naadi kaama kisee too iminoo miya,
iminoo miya toowoo, doowoo see kemaata inii me kiepa dimii mee ebo.
3 Nagamee Ogatamee ma, Yogamee Yesus Kristus ma Ekea me epaa ma, mée epa
dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa inii ma epo enaataa mée eetoowoo naadi
kaama inii mikee menaa ma, epa dimii ma kuwa doowoo siyaa.

Mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

4 A me yogaa yuwa noonaa me Iniitaagi Ogatamee me mée aseta menaa kuwa
mikee nao naadi doowoo, umiwoo taakea see menaa kuwa anii yeeta kaama esee
ede kega.
5 Eto ko inii epa niiaagaa taai see kasega. Mee mena kamuu da mee etokaa menaa
too se kiya inii petamanii kaama peneata doowoo see menaa da mee kaebeaga.
6 Epa dimii mee ko kisee: Inii Wa me mée aseta menaa yuwa doodoo umiwoo,
toowoo taa see mee. Kisee bagee kuwa epa dimi yago bagee. Kuwa epa niiaagaa taai
see menaa kuwa ikii petamanii kaama yeewoo seta menaa yoka inii epa aagaa see
dimii kaa umiwoo, toowoo taano gaano pedeo.
7 Kuwa kasega kuwa ko makapaa menaa weganaa see bagee mée eebaa uwoo to,
magaa to peedaa naadi topea yoka naadi kasega. Okoo me Yesus mee mikee Ogatamee
me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus mee yoka see menaa mee be. Waa
mikee mée tomaa ena meta yoka see menaa mee miya be, kisee menaa se wegataa
see bagee yuwa. Kisee bagee kuwa mée deebaa see bagee, Kristus ma yape see bagee
yuwa too.
8 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Inii me Kristus mee kisee Mée to, kisee Mée
to see kitopegee seta menaa kuwa egadaa siyaa yoka ikii me mikee menaa daamaa
doowoo setaa to mokoo da masesea naadi okoo me deebaa see menaa kuwa gaai,
nekeenii.
9 Okoo kuwa "Kristus mee kisee Mée to, kisee Mée to" see topeta menaa kuwa
daamaa se peneata apanaa dimii, apanaa menaa kaa doowoo, umiwoo see bagee
kuwa ko Ogatamee mee okoo yiba taa. Kuwa Kristus kaa topeta menaa kuwa daamaa
peneata doowoo see bagee kuwa gaayu ko okoo yiba Nagamee miya agoo, Yogamee
miya agoo, Ekea paaya.
10 Kuwa me kemaata Kristus kaa topeta menaa daamaa se peneata apanaa menaa
kitupiino see bagee kimiyu ko ikii me ee kaa badaa se magaai, epao see menaa miya
se asii.

11 Ikii okoo paagoo epao see menaa asiyaa bagee kuwa ko okoo me pedeo agiyoo
ukuwanaa siyaa kuwa ikii miya epo enaataa ukuwanaa siyaa mokoo yoka naadi
kisega.

Wodopasi menaa

12 Anii apanaa menaa eebaa kisiino see kiya kapoge kaa ko se kiebeanaka. Anii
ikii paagoo kimeeno see dimii agoo yoka anii meemaata kaama too mena wegaakee
daamaa gaaga. Inii paaya ede dimii kuwa mikee ebo kisi naadi kimeeta.
13 Nakaayoo Ogatamee me wiginta apii abaaba me yogaa yuwa me epao see
kasegea.* Kiyoo too.

* **1:13** Nakaayoo abaaba me yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ebea-ebea mee.

3 Yohanes
Yohanes me wedaagoo to yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaayaa bagee ena ekaa da ko Gayus paagoo yaebeamaata. Yohanes waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku bagee ekaa da mee. Gayus me Yesus me menaa yaweganaa seta bagee yuwa wa me ee yiba daamaa badaa maagee seta kemaata kiiboo, paamee asiino see naadi mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Mee kapogee mee ko anii Gayus a paagoo kaebeaga. Aa
ma enaa mikee menaa too daamaa penee siwoo see kaa anii esee epa kagaaga.
2 Mée yogaa to, aa dimi mena yaato miya daamaa tope see see má yaato miya
daamaa pesee kakiyaabuu siwoosi naadi anii sembahyang kasegeeka, apanaa agiyoo
miya daamaa kakiyaabuu siwoosi naadi kaasegeeka.
3 Aa mikee menaa daamaa peneata umiwoo, toowoo taake menaa kuwa Yesus
mikee gaayaa bagee noonaa me doodoota ni paagoo niiwegagea naaki anii esee ede
kega. Aa mikee see topeta menaa kaa too umiwoo, toowoo segeeke see kuwa kayeega.
4 Ni me yogaa yuwa mikee see topeta menaa kaa too umiwoo, toowoo segeekea
yoka see yeeyaa menaa da kuwa kaa ni me ede see dimii mee ebo, mee asii eboo ede
see dimii mee ena ma taa.

Mena yaweganaa see bagee yuwa daamaa deesi naadi menaa

5 Mée yogaa to, a me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa badaa maagee,
daamaa deegee see kuwa daamaa nao. Okoo aa ewo see bagee kiya kisee a me daamaa
deegeeke.
6 A me kisee epa kaa daamaa deegeeke yoka see menaa kuwa doodoota nakaayoo
inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo niiwegamea. Eto ko kuwa bagee yuwa
mena weganaa taano see naadi poono kaboo okoo me eta maa da kaa gaano pedeo see
agiyoo yuwa sikii kisi naadi daamaa manii. Kuwa ko Ogatamee me dimi wikii-wikii
kasiyaa agiyoo.
7 Mikee, okoo Kristus ekaa da ogo peesi naadi Wa me menaa yaweganaa see bagee
yoka, bedaa okoo mena yaweganaaka too Ogatamee ewo see bagee yuwa me agiyoo
ena ma se manegea yoka okoo kisee daamaa manii see kasega.
8 Apanaa bagee me agiyoo se masegea kemaata inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
inii me ee kaa badaa magaano gaano pedeo. Inii kisee badaa maayu ko inii miya okoo
ma epo enaataa mena yaweganaa see bagee yuwa mokoo see see kiyaa.

Diotrepes mee gaamaasi naadi menaa

9 Anii idukaa mena ena Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo yaebeata kiya
Diotrepes see mée to mee ebo kaano see dimii agoo naadi kaama ni me menaa se
nayeegi.
10 See kemaata anii esepa ko wa me mée wisinegeeki menaa kuwa kaa anii
mena yawegaata. Wa me inii pedeo mée ekeasiino see naadi makapaa menaa mée
yakobanaaki. Bedaa kuwa too se kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya mena
yaweganaa naadi meemaagea kaboo wa me okoo badaa magaano be, bedaa okoo
badaa magaano see bagee yuwa miya badaa se maasi naadi wa me uu yaaii taa see,
bedaa wa me kuwa badaa magaano see bagee yuwa miya be kaa "Eto kaama wodoo
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epo enaataa se niitooi" see asegeeki kuwa miya. Waa
kisee ukuwataa see mée.
11 Ni me kaepa see mée aa waa see see pedeo dimii, pedeo menaa kuwa se obeai.
Daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too obeewoo taai. Daamaa agiyoo ukuwataa

see bagee kuwa Ogatamee yaato bagee. Pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee.
12 Demetrius see mée to mee daamaa see mée, mée me kisee yawegataa see mée, bedaa wa me daamaa ukuwaa-ukuwaa, poo-poo yuwa kuwa mikee see topeta see menaa doodoo kuwa me miya waa daamaa see mée ii see gaayaa. Inii miya waa kisee mée to ii see yawegagee see. Kuwa inii me waa yawegagee see menaa kuwa mikee menaa too see kuwa aa miya ipi.

Wodopasi menaa

13 Anii apanaa menaa eebaa kasiino see kiya kapoge kaa ko se kaebeanaka.
14 Anii a paagoo moga kameeno see dimii agoo yoka meemaata kaama too mena wegaakee daamaa see gaaga.
15 Ogatamee me adumeta dimii mee aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega. Nakaayoo a me epa see bagee yuwa epao see kasegea, bedaa a paagoo inii me epa see bagee yuwa mée ena-ena paagoo epao see naasii. Kiyoo too.

Yudas
Yudas me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yudas me ebeamaata. Yudas waa Yakobus ebee. Yakobus ma ekea Yesus ebee nokaa wiya, Yesus ekegataata kepe maseta mée mee se.

Koopoo see menaa weganaa seta bagee agoo naadi kaama Wa me mee kapogee ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa mée me menaa too, kuwa ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwaano kuwa koosi. Inii kisee ukuwaapea kaapa miya Ogatamee Wa me inii epa mée yaekeasiipi yoka pedeo agiyoo daba niiukuwaai" see weganaa seta. Okoo me menaa kuwa si yayeesi naadi Yudas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-16 Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
1:17-23 Mikee menaa too peneata koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
1:24-25 Ogatamee yaapaagee seta menaa

1 Nii ko Yudas, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée, Yakobus ebee mee. Mee kapogee mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa paagoo kiebeaga, Nagamee me ikii kiepa kaa Yesus Kristus me badaa kimaasi naadi daamaa emaa kaa kidoowoo see bagee yuwa paagoo kiebeaga.

2 Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma, mée epa dimii ma kuwa maamaa eebaa ikii kineesi naadi kiasega.

Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa

3 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ikii ma inii paaya Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa kaa anii kiebeanaka see dimii mee ebo kiya eto apanaa menaa kiebeanaka. Mee ko Ogatamee me inii daamaa mée wiginta bagee yuwa paagoo inii Kristus mikee gaakee kaa ipiipi doowoo, wegawoosi naadi mée manta menaa kuwa too sikii yoka esee maamaa peneasii, makapaa menaa kuwa wiginiwoo, umiwoo taai. Kuwa menaa kuwa anii mee kapogee mee kiebeano esee gaano pedeo yoka, see dimii gaaga.

4 Mee ko Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee mée noonaa ikii mée kutuu taa see yoo koogo seemeta topea. Okoo inii me Eboo Ogatamee me inii epa mée gaakee kaa menaa yuwa aabetoke siyaata kaama makapaa menaa too wegageekea, mee ko kisee: "Wa me inii epa mée ekeasiipi yoka koosi, inii me ou gaata-gaata yuwa daba ukuwayaa" see wegageekea. Okoo inii me ena too too Eboo, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee wisintaata bagee yuwa. Okoo pedeo kaatagea menaa da mee idukaa kaama yaebeataata topa.

5 Anii eto kiebeanaka menaa kuwa uduma ikii ipi kiya anii bedaa kaagaa ena ma kisi-maniino see naadi kiebeataaka, mee ko kisee: Idukaa Tuhan me Wa me bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata kiya kuwa wodoo taa Waa mikee se gaayaa bagee yuwa pedeo kiyaata.

6 Bedaa idukaa malaikat bagee noonaa Ogatamee me naokageesi naadi okoo kaa yaekeata agiyoo kuwa yaukuwaano be kaa okoo tuyaata yoo wisintaata peeta. Kuwa me kemaata Ogatamee me okoo digiyoo yiba tuyaata kaama one me gadimiyaa mokoo kisee too iminookaa mée wigintagaatagi naagoo too kiyoo ekeata.

7 Bedaa okoo see see idukaa Sodom magaa kaa bagee ma, Gomora magaa kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma, okoo miya kisee. Okoo otoopa aadoge-maadoge see dimii too, api-api taano ou, kisee ou dimii kaa too umiwoo, toowoo seta. Okoo kisee

1:4 Rom 6:1-2, Gal 5:13 **1:5** Bil 14:22-29 **1:6** 2Pet 2:4

pedeo ukuwagee naadi kaama Wa me pedeo kiyaabuu seta. Mee kaama okoo see see
bagee kuwa miya iminoo miya, iminoo miya se modeemaayaa see biyaa yiba pedeo
kiyaabuu taatagi ii, see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.

8 Kuwa menaa kuwa eto ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see bagee yuwa
okoo kaa miya kisee kaata, kisee kaata see nekeenegea kiya kuwa see see pedeo
agiyoo ukuwageekea. Okoo me 'Anii unu kaa kisee deepa, kisee deepa yoka pedeo
daba ukuwayaa' see gaata kaama okoo otoopa ukuwanaa siyaa. Okoo kisee otoopa
ukuwagee naadi kaama okoo ekaato maa da miya pedeo kiyaayaa. Bedaa okoo me
Ogatamee pesee da mee peedi yaekee siyaa, epoo to wodoo bagee yuwa miya baditaa,
kisee too ukuwataa see bagee yuwa.

9 Malaikat bagee tukuu to Mikhael wa me kisee ukuwaano taa. Iblis me Musa
bootaa da ni me too masiipa yoka naadi Mikhael ma mena aawisii see eekooki naaki
Mikhael me Iblis mee pedeo kisi naadi badeekee menaa asiino uu dimii taa. Wa me
Iblis paagoo "Tuhan me esee kakagoo kaapi yoka" see menaa mee too aseta.

10 Kiya kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see bagee kuwa okoo mikee
menaa ewo, se nekeeniyaa menaa yoka wisineekee too. Okoo woda mokoo dimi taa
see bagee, okoo me ou dimi-pami kuwa too nekeenegea. Kuwa okoo me ou dimi-pami
kuwa me okoo ekaato pedeo kiyaayaa.

11 Yaai, okoo pedeo kaatagea. Kuwa bagee kuwa ko Kain me pedeo yaato peeta
etaa da obeewoo see bagee yuwa. Bedaa idukaa Bileam wa me kepe ou naadi kaama
mée deebaa see menaa wegagee seta see see okoo miya kisee kepe ou dimii omaago
see bagee yuwa. Bedaa idukaa Korah me Musa aa ebo ye naadi wisintaata kemaata
pedeo keta see see kuwa bagee yuwa miya pedeo kedaa taatagea.

12 Ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi epa aagaa see dimii kaa epo
enaataa noogee siyaa kaboo okoo ego weda dimii taa kaa naano dimii too, kisee
okoo diino esee pedeo disii. Okoo me anii ekaato too deewoo taapa, apanaa bagee
wisintayu, kisee dimii gaataa see bagee yuwa.* Sinu kuwa bo me kiyoo-kiyoo
doonaaka kiya deka se wiyaa see see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too. Bedaa
poo ekayaa kaboo kiya poo se ekayaa piyaa wodoo to see see mokoo okoo kisee bagee
yuwa. Bedaa piya mani yuwa badidaa seta kaama wii keepeata umina boodaa siyaa
see see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too.

13 Bedaa maakaa pikuu da mee miya biku-biku damaa to mee me epogee, kisee
pedeo-padaa yuwa pakadaa siyaa see see mokoo okoo miya mée ego weda kiyaayaa
agiyoo yuwa, kisee okoo me pedeo-padaa yuwa kuwa awee da kaa agoo kedaa siyaa.
Bedaa epoo to kaa okadee yuwa okoo me peegee see etaawee se peeta kitaa mega,
kitaa peega siyaa see see mokoo okoo miya kisee otoopa metaa, peetaa see bagee
yuwa too. Ogatamee me okoo esee digiyoo yiba iminoo miya, iminoo miya toowoo
taatagea yoo ipiipii yasemaata topa.

14 Idukaa Henok mee, Adam me asii-kaba-kaba seta bagee petaagoo to kakadee kaa
mée to wa me kuwa bagee yuwa kaa wegata menaa ena mee ko kisee: "Daamaa
nekeenii: Tuhan mee Wa me malaikat bagee yuwa ma okoo eebaa, se egamaayaa
epo enaataa eemeetagi.

15 Waa mée uduma wigintagaatagi. Pedeo bagee yuwa me Waa si yayeeta kaama
pedeo ukuwata agiyoo yuwa ma, Wa kaa pedeo yawegata menaa yuwa ma, okoo
me pedeo yuwa kuwa uduma kaa Wa me okoo wigintaata pedeo kiyaano see naadi

---

1:7 Kej 19:1-25 **1:11** Kej 4:3-8, Bil 16:1-35, 22:1-35 * **1:12** Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi epa aagaa dimii kaa epo enaataa noogee siyaa mee ko idukaa okoo me inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi kaama epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee segee seta.

meetagi" see menaa kuwa ebeamaata.†

16 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see bagee kuwa okoo mena
dukumeawe-dakameawe see bagee yuwa, okoo me kaasee mée to, kaasee apii to see
yawegataa see bagee yuwa. Okoo me ou gaata-gaata yuwa too obeewoo see bagee
yuwa, ebo poga-poga menaa omaago ma wegataa see bagee yuwa too. Bedaa apanaa
bagee me kisee naukuwasi naadi miya, kisee neesi naadi miya dimi daamaa poga-
poga kaa eewegataa see bagee yuwa too.

Mikee menaa too koogo makii taa see kaa doowoosi naadi menaa

17 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus me menaa
yadoonaa seta bagee yuwa okoo me idukaa kisemea menaa mee daamaa nekeenii, se
gaabuu taai.

18 Okoo me kisemea menaa mee ko kisee: "Wodopasi yaato ko mikee menaa
wisineekee bagee agoo kaatagea. Okoo me pedeo ou see dimii kuwa doodoo umiwoo,
toowoo taatagea" see kisemea.

19 Kuwa bagee kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa ukuu baaniyaayaa bagee yuwa,
magaa da kaa bagee me ou see gaayaa dimii kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa,
Roh Kudus taa see bagee yuwa too.

20 Kiya ni me epa see bagee yuwa, ikii gaayu ko ikii Kristus Wa me daamaa wa
too wigintaata kitopeta menaa kuwa ikii peneata kaama mikee gaata kaboo da kaa
daamaa iyawoo, umiwoo taai. Bedaa Roh Kudus ma aagadi-maagadi naadi kaama
sembahyang siwoo taai.

21 Ikii Ogatamee Wa me epaa mee ma enaataa omegee, toogee taano see naadi ikii
ekaato daamaa deewoo taai. Bedaa ikii kisee Wa me epaa ma omegee, toogee taaki
too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me inii mée epa kaa iminoo miya, iminoo
miya aya mée tuyaabuu siwoo taano see naadi meetagi mee daamaa diitoo siwoo
taai.

22 Dimi wiya masetaa see bagee kuwa se wisintagaai, okoo epa kaai.

23 Bedaa mée noonaa ko okoo biyaa peeyaa yoka naadi pekageeyu. Bedaa mée
noonaa ko okoo miya epa kaai kiya okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ikii
ekaato weda gaai. Okoo me ou dimi-pami kaa pedeo ukuwata agiyoo yuwa kaa
digimeta dokaa kuwa miya be kaai.

Wodopasi yaapaagee seta menaa

24 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee siweei. Waa ko ikii se okaata makii taa see
kaa umiwoo, toowoosea naadi daamaa kideewoo taano omaago see Mée mee. Bedaa
Waa ko ikii esee ede ma, ede ma pedeo ena ma taa see kaa Wa me asii-sege see ebo
toogee yoo Wa paagoo badaa kimaagiitagi Mée mee.

25 Wa too Mée to Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo da taa
daba mée daagimaa peeyaano Mée mee. Waa asii-sege, Waa Ebo wodoo Eboo, Pesee
wodoo Pesee, esee petamanii kaama, eto kiipaa miya bedaa kisee too iminoo miya,
iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

---

† **1:15** Henok me wegata menaa da mee Ogatamee me menaa yiba ebeano taa, apanaa kapogee yiba ebeamaata menaa da mee. **1:18** 2Tim 3:1-5, 2Pet 3:3 **1:24** Ep 1:4

Wahyu
Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata menaa

Mee kapogee mee ko Yohanes me ebeamaata. Ogatamee me Yesus Kristus doodoo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata see agiyoo kuwa Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata. Mena noonaa wa paagoo aseta, mena noonaa dega-dega kaa malaikat bagee me waa deeyaabuu seta. Ogei menaa kaa wahyu see wegayu ko awee da kaa deeyaata menaa see mee.

Mée me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa maamaa wegee-wegee seta kaboo Yohanes me mee kapogee ebeamaata. Kuwa kaboo da Yesus mee too pesee yago Mée, Wa too Tuhan, apanaa ebo tookee bagee kuwa se, see gaayaa bagee kuwa mée me wegee-wegee seta. Kiya mée noonaa me mée weda kaa Yesus ekeata. Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Waa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba ebea-ebea menaa eebaa, kuwa ko kota Babel magaa ma, maga kuye petoo to ma, dimi pedeo see api damaa to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, apanaa pedeo see agiyoo dama yuwa miya agoo. Okoo uduma Ogatamee ma yape kiyaa bagee yuwa ebea-ebea.

Yesus mee ko domba wodaa ebea-ebea yoka mee kapogee yiba Domba Pooduu to see ekaa weeta. Mee ko Israel bagee okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa kuwa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata boopi naadi kaama kisee ekaa munta. Wa me bagee yuwa mée me wegee-wegee segeekea kiya epeekaa Waa meemaata kaama Iblis ma, kuwa Waa ma yape kiyaa bagee apanaa yuwa ma uduma daba, peedi kiyaatagi. Kiyoo kaama agiyoo-pagiyoo uduma Wa me gipii kiyaabuu seta kaama Wa too ebo toowoo taatagi, bedaa inii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa miya Waa ma ebo toowoo taatagea. Kisee menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata.

Bedaa mee kapogee yiba kisee moga ukuwaandaa taata see menaa kuwa miya ebeamaata. Kuwa menaa noonaa mikee Wa me wegata-wegata ukuwaandaa seta kiya mena noonaa ukuwaaniyaano taa. Kapoge 2 Petrus 3:8 yiba ebeamaata menaa mee ko "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see ebeamaata yoka inii mée tomaa da me tahun egaano mee ena, Ogatamee me tahun egaano mee ena, ena mee too se. Mée me gaano, 'Yesus meeno epee' see gaayaa kiya Ogatamee me kisee se gaayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-8 Petamanii menaa
1:9–3:22 Yesus me Yohanes paagoo "Maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo kisee-kisee naebeai" see aseta menaa
4:1–5:14 Epoo to wodoo bagee me Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea ebo ekee, yaapaagee seta kuwa deeta menaa
6:1–8:1 Bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo petoo to kuwa oseepii seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
8:2–11:19 Puusee petoo to puu seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
12:1–13:18 Yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, pedeo see agiyoo dama wiya ma kuwa wedo kuwa deeta menaa
14:1-20 Domba Pooduu to Wa me bagee yuwa daamaa kiyaata kuwa deeta menaa ma, pedeo see agiyoo damaa to wa me bagee yuwa kuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma

15:1–16:21 Malaikat bagee me otaawee petoo to yiba pedeo agiyoo mée kaa yakabagekomeeta kuwa deeta menaa
17:1–19:5 Kota Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa
19:6–20:15 Domba Pooduu to Wa me apii goeta menaa ma, Waa ma yape kiyaa bagee yuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma
21:1–22:5 Epoo to ma, magaa to ma, kota Yerusalem magaa ma kuwa gipii kiyaata kuwa deeta menaa
22:6-21 Wodopasi menaa

Yohanes me petamanii menaa

1 Eto kuwa ebeamaata menaa kuwa ko Yesus Kristus Wa me awee da kaa deeyaata menaa. Kuwa ko Ogatamee Wa me taa ma taa kisee moga agoo kedaa taata, kisee moga ukuwaandaa taata see aseta menaa kuwa Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa okoo awee da kaa ipi kiyaasi naadi Kristus paagoo ase-manee seta. Kiyoo kaama Kristus Wa me malaikat bagee mée ena paagoo "Aa kuwa menaa yuwa doodoota Ni me agiyoo naokagee see mée Yohanes paagoo pe-naasii" see aseta. Kiyoo kaama kuwa menaa doodoota Yohanes paagoo daamaa awee da kaa pee-yakiyaata.
2 Yohanes me kuwa Ogatamee me aseta menaa ma, Yesus Kristus Wa me daamaa yawegata menaa ma kuwa kaa deeta menaa kuwa uduma wa me daamaa yawegakomeeta.
3 Kuwa kisee moga ukuwaandaa taapa see aseta agiyoo kuwa mee kapogee yiba ebeamaata topa. Ukuwaaniyaapi monaa da mee katu kega yoka kuwa menaa daamaa deetaa, yawegataa see bagee kuwa daamaa, ede nao. Bedaa kuwa ebeamaata menaa yuwa daamaa yayeeta kaama penee siwoo siyaa bagee kuwa miya daamaa, ede nao.

Maga petoo to kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo epao see aseta menaa

4 Nii ko Yohanes. Ani me ikii Asia wee kaa maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeataaka. Ogatamee Wa me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Mee ko Toono Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto miya totaaki, bedaa Waa meetagi Mée Ogatamee mee ma, Wa me ebo animagaano yoo Wa ikigii to kaa toowoo see Dimi Noogaa Petoo to ma,*
5 bedaa Yesus Kristus mee ma Okoo me kisee daamaa kikiyaasi naadi kiasega. Yesus Kristus Waa mikee menaa too peneata kisee too daamaa yawegawoo see Mée. Waa boota kiya petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo taaki Mée kemaata Waa Ebo Wodoo Eboo, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa me Eboo.

Eto ko Waa niiyaapaagee taai. Wa me inii epa mée gaakee kaa Wa me tadaa me inii me pedeo yuwa mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaata Mée mee.
6 Wa me inii ebo toowoo see bagee mokoo mée kiyaata, Waataagi Ogatamee me agiyoo daamaa yaokageesi naadi inii Wa me imam bagee mokoo mée kiyaata. Wa too pesee, Wa too asii-sege see Mée yoka niiyaapaagee siweei, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.
7 Deeweei, Waa sinu yuwa ma enaataa migi nao, see kuwa mée uduma diitagea, Waa nokogeta bagee yuwa miya awee da kaa diitagea. Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Taa ma taa mikee ukuwaaniita. Amin.

---

* **1:4** Dimi Noogaa Petoo to see ekaa mee gaayu ko Roh ekaa da mee. Roh Waa ena too too kiya esee ebo, pedeo ena ma taa yoka naadi kaama Yohanes me Dimi Noogaa Petoo to see ekaa ebeamaata. **1:5** Tit 3:3-5, 1Yoh 4:10 **1:6** Kel 19:6, 1Pet 2:9, Why 5:10 **1:7** Dan 7:13, Mat 24:30

8 Tuhan Ogatamee Wa me aseta menaa mee ko "Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa"
see menaa mee.† Waa ko Toono too Mée, idukaa kaama toowoo seta Mée, eto miya
totaaki, bedaa meetagi Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee mee.

Yohanes me Kristus mee awee da kaa deeta menaa

9 Anii Yohanes mee ko ikii ma Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata mée me inii
mée wegee-wegee segee naadi kaama ae-wae, gaagaa segeekea. Kisee kiya inii paaya
Yesus yiba epo enaataa ebo toowoo see bagee yuwa mokoo mée kiyaata kemaata inii
Wa yiba epo enaataa makii taa see kaa toogeekea. Ogatamee me aseta menaa ma,
Yesus me daamaa yawegata menaa ma kuwa anii yaweganaa seta kuwa kaa mée me
anii Patmos maga okogoo to kaa nadogeamaamea.
10 Kiyoo toogeeka too ko kaawaa ena, Tuhan mee ebo ekee taa see naagoo Roh me
anii pesee nakiyaagi naaki anii oko yaato kaama ebo mena wuu ena, ebo puusee da
mokoo menaaki keenda, kisee yeetaa.
11 Wa me naseta menaa ko "A me diipe agiyoo kuwa uduma kapoge kaa ebeai.
Ebeamaata kaama maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee
yuwa manii. Kuwa ko Epesus magaa ma, Smirna magaa ma, Pergamus magaa ma,
Tiatira magaa ma, Sardis magaa ma, Piladelpia magaa ma, Laodikia magaa ma kuwa
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo a me diipe agiyoo kuwa yaebea-
manii" see nasigi.
12 Anii kuwa menaa naawegataaki Mée to diino see naadi Wa yaato ikigi maataata
kaama deeyaa naaki emas kaa pelita biyaa maagee yoo petoo topa. 13 Kuwa pelita
biyaa maagee yoo petoo to yupii da taa Mée ena, Mée Yogaa mee keenda tupi. Wa me
maata dokaa togoo, badoo da kaa too. Bedaa ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo
see agiyoo podataata tupi.
14 Wa me edooyuu yuwa ko poodee, domba wodaa iyuu see see. Wa me emaa yuwa
biyaa gadaa da keenda.
15 Wa me badoo wiya kuwa ko tembaga pose biyaa kaa yuwimaata kaama wisi-wisi
taaka keenda. Wa me mena wuu da mee ko yiino ebo, uwo megea tugu-tugu siyaa
mokoo.
16 Wa me dagi yagaa da kaa okadee petoo peneasigi. Bedaa mowai woonee ena,
naayaato-naayaato ekea paaya uguu see mowai mee Wa me ebee to kaa kaama kisee
topoo petaata topa.‡ Wa me ebeyumaa da ko diino ebo, keno kusi-kusii da mée
mumoo to kaa deeyaa mokoo.
17 Anii Waa deeta kaama Wa me badoo da kaa esee-gapuunega, boota mée to mokoo
totaa. Kiya Wa me dagi yagaa da ni kaa naekeata kaama nasiino, "Aa se wedaai. Anii
toono mee ko idukaa petamanii kaama kisee too usii da ewo,
18 kisee toono too Mée. Anii boota kiya nadeede. Anii aya andoo peeta kaama eto
topa, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too. Mée boowoo see pesee da mee
Ani me peedi kiyaata kemaata boota bagee toogee yoo kiyoo kenee to mee kabaano
kunci kuwa Ni me yagaa da kaa topa.
19 Kisee kemaata a me deepe agiyoo kuwa kapoge kaa ebeai. Bedaa eto ukuwaandaa
taaka menaa yuwa ma, eto wodoo ukuwaandaa taapa menaa yuwa miya kuwa
uduma ebeai.
20 Kuwa Ni me dagi yagaa da kaa okadee petoo to kuwa ma, emas pose kaa pelita
biyaa maagee yoo petoo to kuwa ma kuwa a me deepe kiya mena nekeeniino yaato

† **1:8** "Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa" see menaa mee ko Yunani menaa kaa petamanii hurup mee ekaa da ko Alpa, bedaa wodopasi hurup mee ekaa da ko Omega. Mena nekeeniino yaato ko Ogatamee Waa esee petamanii kaama wodopasi kaa too Wa too pesee, Wa too ebo see Mée ii, see kuwa nekeensi naadi munta ekaa da mee.
1:8 Kel 3:14 **1:13** Dan 7:13 ‡ **1:16** Kristus Wa me ebee to kaa uguu see mowai topa mee ko Wa me menaa da mee ebea-ebea. **1:16** Ep 6:17, Ibr 4:12

awee da kaa kakiyaano taa yoka eto kasiinaka, mee ko kisee: Okadee petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo Wa me menaa yaasegee see bagee petoo to kuwa ebea-ebea.§ Bedaa pelita biyaa maagee yoo petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa kuwa ebea-ebea" see nasigi.

2

Yesus me Epesus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Kuwa menaa naawegagi Mée to me nasiino, "Epesus magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Waa kuwa okadee petoo to kuwa dagi yagaa da kaa penee see Mée mee, Waa kuwa emas pose kaa pelita biyaa maagee yoo yupii da taa peenaa see Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:

2 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii kisee koogo makii taa see kaa kana ma ukuwawoo, toowoo segeekea kuwa miya Anii ipi. Dimi pedeo bagee me iyee kuwa ikii me be kaa se masiyaa. Okoo mée noonaa me wegaano, 'Anii ko Yesus me menaa yadoonaasi naadi nakiyaata mée yoka' see wegageekea kiya taa. Ikii me okoo me menaa mikee ye, taa ye naadi kisee apaadee, kisee gaadee siyaa naaki makapaa menaa wegataa see bagee yuwa too see kuwa ikii nekeenegea.

3 Bedaa ikii ae-wae segeekea kiya ikii dimi mena koogo animaata toogeekea kuwa miya Anii ipi. Ikii me Yesus ekaa da ebo nao naadi kaama dimi mena makii taa, dabaa kaano taa.

4 Kuwa uduma daamaa kiya Anii mena ena ikii kaa agoo. Mee ko ikii me petamanii epa dimii mee ebo kiya eto taa, ikii me ekeasegea.

5 Kisee kemaata ikii me petamanii daamaa epa gaawoo, umiwoo semea yoo kaama eto okaagea yoo too kuwa ikii nekeenii. Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata ikii me petamanii daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa bedaa ukuwaai. Ikii kisee se ukuwayu ko Anii meedoota ikii paagoo mee ikii me pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo kaama kimasigiipa.*

6 Kisee kiya ikii kaa kiapaagee siyaa menaa kuwa miya agoo. Kuwa ko Nikolaus yaato bagee me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa ikii be kegea. Okoo me pedeo agiyoo kuwa Anii miya be kega.

7 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii. Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa paagoo Ogatamee Wa me Pirdaus magaa kaa daamaa aya mée tuyaayaa piyaa poo okoo nusi naadi Ani me maniita' see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Smirna magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

8 Bedaa Wa me nasiino, "Smirna magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Toono too Mée mee ko Waa idukaa petamanii kaama kisee too usii da ewo. Waa boota kiya aya andoo peeta Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:

---

§ **1:20** Wa me menaa yaasegee see bagee petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko malaikat bagee petoo to kuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko mée petoo to kuwa. * **2:5** Mee pelita biyaa maagee yoo see wegayu ko Epesus magaa kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee kuwa ebea-ebea yoka Yesus me "Mee pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo kaama kimasigiipa" see menaa mee ko okoo uduma enaataa kutuu segee siyaa yuwa kuwa wuutu-waatu kisiyaapa yoka nekeenii naadi menaa mee. **2:7** Kej 2:9, Why 22:14

9 Ikii me ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa Anii ipi. Bedaa ikii daba see bagee
toogeekea kuwa miya Anii ipi. Ikii ko daba bagee kiya ikii mikee senawii see bagee
mokoo. Bedaa mée me kiwisinegeekea kuwa miya Anii ipi. Okoo me 'Inii mikee
Yahudi bagee' see wegageekea kiya okoo Ni yaato bagee se. Okoo Iblis yaato bagee
yuwa too.
10 Ikii gaayu ko ikii ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo agoo kaapa kiya se wedaai.
Daamaa nekeenii: Ikii mée noonaa kisee kigaadee, kisee kiukuwadee see kuwa ikii
kaa kiukuwaaniyaasi naadi Iblis me ikii digiyoo ee yiba kitameamaapi. Ikii unu gaasi
ae-wae segee taapea. Kisee kiya ikii makii taa see kaa toowoo taai, mikee menaa se
ekeasii, kisee too booyaa yoo too. Ikii kisee ukuwawoo, umiwoo siyu ko mumo kaa
onee mee Anii ikii kaa miya kimaatagaata. Mee ko ikii iminoo miya, iminoo miya
toowoo taatagea.
11 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa
see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii.
Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa okoo se pedeo kaapea, wiyaagoo to ma se bogaapea' see menaa kuwa uduma
naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Pergamus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

12 Bedaa Wa me nasiino, "Pergamus magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see
bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Waa mowai naayaato-naayaato ekea paaya uguu see mowai agoo see Mée Wa me
kisiino menaa kuwa ko kisee:
13 Ikii me toogee yoo Anii ipi. Kiyoo ko Iblis me ebo totaa see yoo. Kisee kiya ikii
me Yesus ebo nao naadi Ni ekaa da mee napenee siwookea. Ikii me Yesus mikee nao
see dimii mee miya se naekeata doowookea. Ni me menaa se naekeata daamaa kisee
too nawegagee seta mée Antipas waa ikii me magaa kaa mée me wugimaamea kiya
ikii makii taa. Kiyoo ko Iblis me toogee see yoo kiya ikii naekeasiino taa.
14 Kisee daamaa kiya Anii mena wiya waa naa ikii kaa agoo. Mena ena mee ko
Bileam boota wa me makapaa topeta menaa yayeetaa see bagee ikii yupii agoo.
Bileam mee ko idukaa Israel bagee yuwa pedeo ukuwasi naadi wa me Balak paagoo
"Okoo kisee menaa tupii, kisee asii" see aseta. Kuwa me kemaata Israel bagee yuwa
makapaa ogatamee paagoo kupi-manee seta agiyoo kuwa noogee seta, tobaaka miya
taagee seta. Ikii mée noonaa miya kisee agiyoo ukuwageekea.
15 Bedaa Anii ikii kaa mena ena miya agoo. Mee ko Nikolaus me topeta menaa da
penee see bagee kuwa miya ikii yupii agoo.
16 Kuwa me kemaata ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa
too umiwoo taai. Kuwa pedeo ukuwagee see bagee yuwa kisee agiyoo se ekeasiyu ko
Anii moga meedoota okoo paagoo Ni me ebee to kaa topa mowai da mee me kuwa
bagee yuwa ma yape aawogee taapa.
17 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu
taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii. Pedeo dimii, pedeo
menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa paagoo Anii kuwa
idukaa kaama booniwoo seta agiyoo manna mee okoo nusi naadi maniita. Bedaa
okoo mée ena-ena poodee see omaa miya maniita. Kuwa omaa yuwa kaa gipii see
ekaa yaebeamagaata. Kuwa omaa yuwa masiyaa bagee kuwa me too mee ekaa
da ipi, apanaa bagee ewo' see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi
kiebeamaaga.

2:11 Why 20:14, 21:8 **2:14** Bil 31:16, 2Pet 2:15-16 **2:17** Kel 16:14-15, Yoh 6:48-51

Yesus me Tiatira magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

18 Bedaa Wa me nasiino, "Tiatira magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see
bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Ogatamee Yoopaa Wa me emaa mee ko biyaa gadaa da mokoo, bedaa Wa me badoo
da miya tembaga pose biyaa kaa yuwimaata kaama wisi-wisi taaka keenda see Mée.
Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
19 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Kuwa ko ikii me epa dimii ma,
ikii me Anii mikee nagaayaa dimi ma, ikii me Ni kaa daamaa naukuwaano too dimii
ma, bedaa ikii me makii taa see kaa toogeekea kuwa miya uduma Anii ipi. Mikee, ikii
me petamanii daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa eebaa, bedaa mee wodoo miya
ikii me eto daamaa ukuwageekea agiyoo kuwa esee maamaa eebaa see kuwa Anii
kideega.
20 Kisee daamaa kiya Anii ikii kaa mena ena agoo. Mee ko mee Izebel see apii to mee
ikii me wa me menaa kuwa daba wegayaata kaama yayeegeekea.† Wa me "Anii nabi
kaa apii" see wegageeka kiya pedeo menaa wegataa see apii too. Wa me pedeo menaa
mée topegeeka kuwa me Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa deebaa segeeka.
Wa me wegaano, 'Tobaaka taano dagu, makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo kuwa miya naai' see menaa kuwa mée topegeeka.
21 Wa me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeasi naadi Ani me waa moga pedeo
kiyaano taa. Kisee kiya wa me tobaaka kuwa ekeasiino be.
22 Kuwa me kemaata daamaa nekeenii. Mee apii wa me omegee see komoo da kaa
kiyoo Ani me tameeyamaata kaama wa kaa boodi ebo yamiyaapa. Bedaa waa ma
epo enaataa tobaaka taagee see bagee okoo miya kisee kaatagea. Okoo me kuwa waa
ma pedeo ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa se ekeasiyu ko okoo miya ae-wae, boodi ebo
abaatagea.
23 Mee apii to wa sekaataa bagee kuwa miya Anii booyaapa. Anii kuwa wa me yogaa
yuwa booyaata kaama kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa
uduma me 'Mikee, Yesus Wa me mée me dimii, mée me menaa kuwa uduma ipiipi
yadeetaa see Mée ii' see kuwa nanekeeniipea. Anii ikii mée gakata ikii me ukuwagee
seta agiyoo, daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya, kuwa agiyoo doodoo kiniita.
24 Kiya ikii Tiatira magaa kaa bagee apanaa yuwa kuwa mee apii to me mée topeta
menaa yuwa peneasiino taa. Wa me wegaano, 'Inii Iblis me koogo boontaata menaa-
panaa kuwa inii ipi see bagee kisi yoka niitupii' see asegeeka kiya ikii mée noonaa
me kuwa mée topeta menaa masemagaano taa. Kisee daamaa yoka Ani me kisiino
ko: Ikii me kisee naukuwaai, kisee naukuwaai see menaa apanaa yuwa kuwa Anii
ikii kaa se kidootagaapa.
25 Petamanii ikii paagoo daamaa kitupiwoo seta menaa kuwa too penee siwoo taai,
kisee too Anii meeta yoo too.

26 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Ni me menaa too naukuwawoo,
kisee too wodopasi yaato too umiwoo see mée to gaayu ko waa miya mée tomaa
yuwa paagoo ebo tusi naadi pesee da mee Ani me waa maniita.
27 Mee ko kisee:

"Wa me pose tamoo da peneata mée tomaa yuwa paagoo omaago ma ebo toowoo
taapi,
otaawee da kopaa tokoata gakumiyaa see see mokoo Waa kisee omaago ma ebo
toowoo taapi" see menaa ebeamaata. *Mzm 2:9*

---

† **2:20** Izebel see apii mee ko idukaa Israel kaa eboo Ahab me apii waa miya kisee ekaa agoo. Waa dimi pedeo see apii, Israel bagee yuwa Ogatamee me menaa si yayeesi naadi deebaa see apii. **2:20** 1Raj 16:31

Neataagi me Anii mée tomaa yuwa paagoo ebo tusi naadi pesee da kisee neeta see
see Ani me miya waa kisee ebo tusi naadi pesee da maniita.‡
28 Bedaa keno wogaa to see okadee to mee miya Anii maniita.
29 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa
see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma
naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

3

Yesus me Sardis magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Bedaa Wa me nasiino, "Sardis magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see
bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Ogatamee Wa me Dimi Noogaa Petoo to ma, okadee petoo to ma kuwa penee see
Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee: Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma
Anii ipi. Mée me ikii aya topea ii see kideegea kiya ikii boota bagee mokoo.
2 Kisee kemaata ikii anoogeedaa siweei. Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa
Ni me Eboo Ogatamee emaa dagii da kaa sikii taa, daamaa ukuwatagaano taa, Anii
kisee kideega. Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa imi taa kedaa naadi bogaano
see koo taaka yoka kuwa agiyoo bedaa daamaa pesee ma ukuwagee taai.
3 Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa sikii taa kemaata ikii me idukaa yeeta
kaama daamaa masemaamea menaa kuwa neke-nekee taai, daamaa ukuwagee taai.
Pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo
taai. Ikii se anoogeeyu ko Anii oma masenaa see mée to miyaa see see ikii paagoo
kimeeta. Anii kimeeno mee ko ikii ewo yoka daamaa nekeenii.
4 Kiya ikii Sardis magaa kaa bagee mée noonaa ko maga taa see dokaa maayaa
mokoo okoo daamaa dimii, daamaa menaa kuwa maanaa siyaa, kisee okoo ekaato
digimiyaano taa. Kisee bagee kuwa sikii see deega yoka Ani me okoo kaa poodee
dokaa yamaataata kaama okoo Anii ma epo enaataa peenaa taatage.
5 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa okoo kaa kisee poodee dokaa yamaatagaata. Bedaa Ogatamee me tuyaabuu
siwoo taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee kaa okoo ekaa yuwa Anii
si yawonaapeasiita. Okoo kisee bagee yoka Neataagi paagoo miya, Wa me malaikat
bagee yuwa paagoo miya Anii okoo ekaa yuwa daamaa yawegaata.
6 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu
taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma
naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Piladelpia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

7 Bedaa Wa me nasiino, "Piladelpia magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see
bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Pedeo taa see Mée, mikee see Mée Wa me Daud me kunci mee peneasigi.* Wa me
kene kabatayu ko mée ena me se munimaayaa, bedaa Wa me kene munitayu ko mée
ena me kene se kabamaayaa, Waa kisee Mée. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:

‡ **2:27** Kuwa idukaa ebeamaata menaa mee ko Israel magaa kaa ebo tota mée to kaa aseta menaa. Kuwa menaa wegawoo naadi kaama Yesus ebo tusi naadi Wa kaa uwa daata. Bedaa kuwa menaa wegawoo naadi kaama inii Yesus yaato bagee miya, inii pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Wa me agiyoo yaukuwawoo see bagee yuwa inii kaa miya uwa daata kaama ebo toowoo taatagea. **3:3** Luk 12:39-40, 1Tes 5:2 **3:5** Mat 10:32

* **3:7** Waa Daud me kunci mee peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Daud mee Israel bagee yuwa paagoo ebo eetota. Mee mokoo miya Kristus mee Wa me bagee yuwa paagoo daamaa ebo eetoowoo see Mée. Wa me ebo toogee yoo kiyoo Wa me bagee yuwa kuwa too seemiyaayaa, kunci peneasigi mée to me seemiyaayaa mokoo see ebea-ebea mee.

8 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii dabaa, ikii me pesee kuwa
peenaa too, see kuwa miya Anii ipi. Kiya ikii Ni me menaa kuwa daamaa nayeetaa,
naukuwataa segeekea, bedaa ikii me Ni ekaa da ebo nao naadi Anii nawisintagaano
taa. Kisee kemaata daamaa nekeenii: Ani me kene ena kikabataata topa. Mee kenee
to mée ena me se munimaayaa.
9 Eto ko daamaa nayii. Iblis yaato kutuu taa see bagee yuwa agoo. Okoo me
wegaano, 'Inii ko Yahudi bagee yoka' see wegageekea kiya makapaa menaa too, okoo
Ni yaato bagee yuwa se. Daamaa nekeenii: Kuwa bagee yuwa Ani me peedi kiyaata
kaama okoo ikii me badoo yuwa kaa mumo esee-ekeata kaama 'Mikee, ikii Yesus me
epa kigaayaa bagee yuwa ii' see kisiipea.
10 Ani me ikii paagoo 'Koogo makii taa see kaa toowoo taai' see kiseta menaa kuwa
ikii me daamaa nayeeta kaama makii taa see kaa toowookea. Kuwa me kemaata Anii
ikii kitaamegee taapa. Mee ko magaa da kaa bagee uduma kaa mée gaadee siyaa
agiyoo miyaabuu taano see koo taaka kiya Anii ikii emaa kaa kidogaapa.
11 Anii moga meeta yoka Ni me ikii kaa daamaa kidootaata yuwa kuwa uduma
daamaa peneata doowoo taai. Taa gaayu ko Ni me ikii mumoo to kaa daamaa
kimaatagaano see agiyoo mee ikii se masiipea. Mee agiyoo mee kimasegeeyaa yoka
daamaa nekeenii.
12 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa Ni me Eboo Ogatamee Wa me ee yiba ee tukuu to mokoo Ani me daamaa
weetagaata. Okoo kiyoo kaama se peeta kisee too Wa paagoo toowoo taatagea. Ni
me Eboo Ogatamee Wa ekaa da Ani me okoo kaa yaebeamagaata, bedaa Ni me Eboo
Ogatamee Wa me ebo kota magaa ekaa da mee miya Ani me okoo kaa yaebeamagaata.
Mee ebo kota magaa mee ko Yerusalem gipii see magaa mee, epoo to wodoo Ogatamee
paagoo kaama isiita magaa mee. Bedaa Ni me gipii see ekaa da mee miya Anii okoo
kaa yaebeamagaata.
13 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu
taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma
naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Laodikia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

14 Bedaa Wa me nasiino, "Laodikia magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see
bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Wa ekaa da Ogatamee me Amin see ekaa munta Mée mee Waa mikee menaa se
ekeata kisee too daamaa wegataa see Mée.† Ogatamee me ogaataata agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma manii to mee Wa kaa too. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
15 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii gemoo miya taa, tani miya
taa, yaayupii da kaa topea. Ikii gemoo too miya daamaa, ikii tani too miya daamaa,
Anii kisee daamaa, ede.
16 Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea kuwa me Ni me ebee
to kaa kaama kiodeepeasiipa.‡
17 Ikii me wegaano, 'Anii ko senawii, anii kepe yago mée yoka anii sikii taa agiyoo
ena ma taa kaa toogeeka' see wegageekea. Kiya taa, ikii pedeo yiba toogeekea yaai.

---

† **3:14** Amin see ekaa da munta Mée mee ko Yesus mee. Ibrani menaa kaa Amin see wegayu ko kuwa mikee menaa ii see wegayaa. Ogatamee me ukuwaandaa siyaabuu taatagi agiyoo kuwa mikee Yesus doodoo ukuwayaabuu siwooki ii see kuwa nekeensi naadi kaama Amin see ekaa da mee Waa munta. ‡ **3:16** "Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa me Yesus dimi se wikimiyaayaa. Uwo naaki gemoo see uwoo miya daamaa, tani see uwoo miya daamaa kiya gemoo taa, tani taa, yaayupii da kaa uwoo kuwa me be kaa odeepeasiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

Ikii ko daba bagee, emaa digiyoo, má tago, kisee toogee see bagee yuwa mokoo ii see
kuwa ikii se nekeenegea.
18 Ikii kisee bagee yoka Ni me kisiinaka menaa kuwa daamaa nayii, mee ko ikii
mikee see senawii kesea naadi Ni paagoo emas kuwa naedaai. Ni me emas kuwa
biyaa kaa yuwimaata kaama pedeo ena ma taa see emas kuwa. Bedaa ikii ego weda
kaa má tago mokoo toogeekea kuwa awee da kaa se kideesi naadi poodee dokaa
yuwa Ni paagoo naedaata kaama maatagaai. Kiyoo kaama ikii me emaa daamaa
deesea naadi emaa kaa widimaano uwoo kuwa Ni paagoo naedaata kaama emaa kaa
widimaai.
19 Ni me kisee kisega kuwa ko Ani me epa gaayaa bagee kuwa okoo me pedeo yuwa
gaamaasi naadi Ani me mena pesee kaa asetaa, okoo omaago ma topetaa siyaa. Kisee
kemaata ikii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa anii taa kega naaki ou see dimii mee
gaawoo taai. Ikii me pedeo yuwa uduma ekeata Nii ma dimii menaa kaa too daamaa
umiwoo, toowoo taai.
20 Daamaa nekeenii: Anii kenee to kaa yiinaageeta tugu-tugu taaka. Ni me mena
wuu da nayeeta kaama kenee to nakabataayaa mée to gaayu ko Anii wa paagoo
seemeta kaama waa ma epo enaataa naano agiyoo naape.
21 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa Ni me ebo animagaano yoo kiyoo Anii ma epo enaataa tuyaata. Anii miya kuwa
pedeo yuwa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo seta kemaata Neataagi me ebo
animagaano yoo kiyoo Anii miya Waa ma epo enaataa animaata topa. Mee see see
okoo miya Ani me kisee ebo tuyaata.
22 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu
taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma
naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

4

Ogatamee mee yaapaagee seta kuwa dega-dega kaa deeta menaa

1 Kuwa menaa naseta kaama anii deeyaa naaki epoo to wodoo kene ena kabamaata
topa. Ni me yumakaa yeepa mena wuu da mee see see anii bedaa yeetaa, ebo puusee
da mee see see menaa naawegagi. Wa me menaa mee ko kisee: "Nakaayoo pakaanii.
Eto asii taa ma taa ukuwaaniipa agiyoo kuwa anii kadeeyaanaka" see nasigi.
2 Taka ena kisee ki Roh me anii pesee nakiyaata kaama epoo to wodoo ebo
animagaano yoo komo ena agoo. Kiyoo ko Mée ena keenda animaata tupi.
3 Kiyoo animaata totaa see Mée Waa diino ko esee ebo. Yaspis see omaa ma,
sardis see omaa ma kisee epoo da esee diino daamaa see omaa mokoo wikiindaaka
kuwa daamaa dimi nagi. Wa me ebo animagaano yoo kiyoo paatamo bobetaata topa,
zamrud see omaa wikiindaa siyaa mokoo see see.
4 Wa me ebo animagaano yoo geboo da taa ko apanaa ebo animagaano yoo komo
mée oga ma wui kuwa miya topa. Kiyoo ko ebo bagee mokoo okoo mée oga ma wui
animaata topea. Okoo poodee see dokaa maataata totaakea, mumoo to kaa emas kaa
maayaa agiyoo miya agoo.
5 Wa me ebo animagaano yoo yupii da kaa kaama bego-bego, ebo tukuu, keemuu
kisee ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa dimi nagi. Wa me ebo animagaano yoo ikigii
to kaa peto petoo biyaa gada peetaaka. Kuwa peto petoo to kuwa ko Ogatamee me
Dimi Noogaa Petoo to kuwa.
6 Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa uwo pikuu da keenda, uduma daamaa
awee see kaca deeyaa mokoo, kristal omaa see see. Wa me ebo animagaano yoo kiyoo

3:20 Luk 12:36-37 **3:21** 2Tim 2:12

aya tookee agiyoo wui miya bobetaata topea. Okoo me maa to kaa ikigi yaato ma,
okaato yaato ma emaa eebaa agoo.
7 Aya tookee agiyoo petamanii mee waa ko singa wodaa mokoo. Wiyaagoo to mee
ko sapi paiboo to mokoo. Wedaagoo to mee ko ebeyumaa da ko mée me ebeyumaa
da mokoo. Wogeagoo to mee ko tokee see bedoo uwaanaa, peenaa siyaa mokoo.
8 Kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ko kidikaa bedimi, maa to kaa emaa maamaa
pudii, kidikaa yiba miya emaa agoo. Okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
se daata kisee too wegagee see menaa kuwa ko kisee:
"Pedeo taa, pedeo ena ma taa, kisee daamaa Wa too wigintaata pedeo ena ma taa see
Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee.
Toono Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto miya totaaki, bedaa meetagi
Mée mee" see menaa wegageekea.
9 Kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me mee ebo animagaano yoo totaaki Mée mee,
Waa iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Wa too ebo, Wa too asii-sege, kisee
kiiboo, paamee see menaa kaa yaapaageekea. Okoo me kuwa menaa yawegayaa
kaboo
10 kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa okoo miya mee ebo animagaano yoo
kiyoo totaaki Mée mee yaapaagee siyaa. Okoo Wa ikigii to kaa esee-gapuunta kaama
mee kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo see Mée A too ebo nao naadi okoo
me emas kaa mumoo to kaa maayaa agiyoo yuwa Wa me ebo animagaano yoo Wa
ikigii to kaa beamaata ekeasiyaa. Okoo me wegayaa menaa ko kisee:
11 "O, Tuhan, inii me Eboo Ogatamee,
A too ebo, A too asii-sege, A too pesee yago Mée.
A me too se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata,
A me gaata-gaata doodoo kuwa uduma agoo kiyaata kaama topea kuwa me A too
kaapaagee taano daamaa"
see menaa kuwa okoo me yawegageekea, see kuwa anii deepa.

5

Se kabasi naadi tabintaata agiyoo agoo see kapogee mee Domba Pooduu to me maseta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée
Wa me dagi yagaa da kaa bebenataata kapogee ena peneasigi. Mee kapogee da kaa
naato miya, naato miya ekea paaya ebeamaata menaa agoo. Mée me mee kapogee
se kabasi naadi tabintaata agiyoo petoo agoo.
2 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena, omaago see mée mee tupi.
Wa me mena ebo kaa wegaano, "Mee bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo
kuwa oseepii naadi kabataayaa mée mee maamee naa ya? Aii bagee me ko peedi,
sikii taa yoka" see wegagi.
3 Mee kapogee kabataayaa mée taa. Epoo to wodoo bagee miya, magaa da kaa bagee
miya, maga miyoo bagee miya okoo uduma sikii taa yoka mee kapogee kabataata
kaama mee yiba diino bagee mée ena ma taa.
4 Mee kapogee kabataata kaama mee yiba diino sikii kiyaa bagee mée ena ma taa
naadi kaama anii yege ebo.
5 Anii kisee yegee taaka too ko ebo bagee mée oga ma wui kuwa mée waa ena
me nasiino, "Aa yegee see se. Deede, Yehuda apaa kaa Singa Wodaa see ekaa munta
Mée mee, Daud ma apaa kaa Mée mee tupi. Se-pesee, we-pesee uduma Wa me daba,
peedi ekeata yoka mee bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo petoo to kuwa
oseepii semaata mee kapogee kabataayaa" see nasigi.

4:8 Yes 6:2-3

6 Kisee nasigi naadi kaama anii deeyaa naaki mee ebo animagaano yoo geboo da
kaa Domba Poodu ena yiinaageeta tupi. Kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ma, ebo
bagee mée oga ma wui kuwa ma okoo me Domba Pooduu to gebo bobetaata topea.
Mee Domba Pooduu to mee ko mée me wugimaata kaama totaaki keenda. Waa takuu
apa petoo miya agoo, emaa masi petoo miya agoo. Kuwa emaa masi petoo to kuwa
ko Ogatamee me Dimi Noogaa Petoo to kuwa. Kuwa Dimi Noogaa Petoo to kuwa Wa
me uwoo to, magaa to uduma kaa peeyaata.*
7 Anii kisee deeta kaama mee Domba Pooduu to meedoota ebo animagaano yoo
kiyoo animaata totaaki Mée paagoo Wa me dagi yagaa da kaa kapogee da mee
masegeegi.
8 Masegeeta kaama kuwa aya tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée oga ma wui ma
kuwa uduma mee Domba Pooduu to Wa ikigii to kaa esee-gapumedaakea. Kuwa ebo
bagee yuwa mée gakata musik kaa kecapi see agiyoo agoo, emas otaawee miya agoo.
Kuwa emas otaawee yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo yeeyee topa. Kuwa agiyoo
yeeyee kuwa ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee okoo me sembahyang
menaa ebea-ebea kuwa.
9 Kuwa kaboo da kuwa Wa paagoo esee-gapumedaa sepea bagee yuwa okoo me
gipii see yaayaa siyaa menaa ena yaayaakea, mee ko kisee:
"Mee kapogee da masegeeta kaama kuwa tabintaata agiyoo yuwa oseepeasiino kuwa
A me too daamaa, apanaa bagee me ko iyo.
Aa kawugimaata kaama A me tadaa uwoo kuwa me
Ogatamee me bagee yuwa kisi naadi Wa kaa yaedaamaata.
Mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena tomaa gakata, maga gakata
kisee bagee yupii kaama A me edaamaata kaama daba peeyaabuu seta.
10 A me okoo ebo toowoo see bagee mokoo kiyaata,
inii me Eboo Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi imam bagee
yuwa mokoo kiyaata.
Okoo magaa da kaa ebo toowoo taatagea" kisee yaayaa taakea see kuwa anii deepa.
11 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee esee eebaa topea, se egamaayaa. Okoo
me mee ebo animagaano yoo kiyoo aya tookee agiyoo yuwa ma, ebo bagee yuwa ma
kuwa uduma bobetaata kaama mena wegataakea kuwa anii deetaa, yeetaa.
12 Okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Mée me wogeta Domba Pooduu to mee Wa too yaapaagee taano daamaa.
Waa pesee yago Mée, senawii ebo, ipi yago Mée, Wa too pesee,
Wa too ebo, Wa too asii-sege, kisee too ekee see Mée yoka Wa too yaapaagee siyaa"
see wegagea.
13 Kuwa kaboo da Wa me ogaataata yuwa kuwa uduma me Waa yaapaagee see
menaa kuwa anii yeetaa. Kuwa ko epoo to wodoo topea yuwa ma, magaa da kaa
topea yuwa ma, maga miyoo topea yuwa ma, maakaa piku yiba topea yuwa ma,
kiyoo-kiyoo Wa me ogaataata yuwa kuwa uduma me wegaano,
"Ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée mee ma,
Domba Pooduu to mee ma Ekea niiyaapaagee siweei.
Ekea too ebo, Ekea too asii-sege, Ekea too pesee kiwoo, ebo toowoo, kisee too iminoo
miya, iminoo miya" see menaa wegagea.
14 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me "Amin" see wegagea. Ebo
bagee mée oga ma wui kuwa miya Wa paagoo esee-gapuunta kaama yaapaageekea,
see kuwa anii deepa.

---

* **5:6** Domba Pooduu to Waa takuu apa petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko Waa esee pesee yago Mée ebea-ebea. Kuwa emaa masi petoo to kuwa ko Roh mee, Ogatamee me kiyoo-kiyoo peeyaata Mée mee ebea-ebea.
5:9 1Pet 1:18-19 **5:10** 1Pet 2:5, Why 1:6

6

Kapogee da kaa tabintaata agiyoo yuwa oseepii seta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki mee Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo
petoo to petamanii mee oseepeasigi. Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui
kuwa ena me mena ebo kaa "Meei" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa, keemuu
keenda.
2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa dagii da
kaa animaata totaaki mée waa okaa ena peneasigi. Ebo bagee me mumoo to kaa
magaakee agiyoo ena waa manegea. Yape tukuu see mée mokoo see see waa ma
yape kiyaa bagee yuwa daba, peedi ekeasiino see naadi peegi.
3 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wiyaagoo to mee
oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wiyaagoo to mee me "Meei" see wegagi
menaa kuwa anii yeetaa.
4 Kuwa kaboo da kuda wodaa ena ma peegi, biyaa ipu epoo da keenda see wodaa.
Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée wa me magaa da kaa mée aaemee-
emee see dimii kuwa yataa kiyaata kaama okoo aawogeesi naadi pesee da waa
manegea. Togoo mowai woonee da mee miya waa manegea.
5 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wedaagoo to mee
oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wedaagoo to mee me "Meei" see wegagi
menaa kuwa anii yeetaa. Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki digiyoo see kuda wodaa
ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée wa me yagaa da kaa edo ye,
etaa ye naadi deekee agiyoo ena peneasigi.*
6 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa yupii da taa kaama mena wuu
da keenda anii yeetaa. Mee kuda wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée to paagoo
wegata menaa kuwa ko kisee: "Gandum poo kilo ena gaayu ko ebo kepee me too,
agiyoo ukuwaano egapi ena kaa masiyaa kepee kuwa me too edaayaa. Bedaa jelai
poo kuwa miya kilo wedo gaayu ko ebo kepee me too, agiyoo ukuwaano egapi ena
kaa masiyaa kepee kuwa me too edaapea. Kisee kiya minyak zaitun poo ma, anggur
poo ma kuwa a me se pedeo kiyaai, ekeasii" see asigi menaa kuwa anii yeetaa.
7 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wogeagoo to mee
oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wogeagoo to mee me "Meei" see wegagi
menaa kuwa anii yeetaa.
8 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki aguu epoo da keenda see kuda wodaa ena
tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée ekaa da ko Bogaano. Bedaa
Boota Bagee Toogee Yoo see ekaa yago mée uuto obeegi. Magaa da kaa bagee mée
eebaa boosi naadi pesee da ekea manegea. Magaa da kaa bagee uduma se kiya mée
tomaa kutuu wui wuditaata kaama kutuu wogeagoo to mee kutuu booyaapea. Okoo
bogaapea kuwa ko mowai me miya, naadi kaa miya, mée kaa meaniyaa agiyoo kaa
miya, mée daakee agiyoo kaa miya kisee agiyoo kuwa kaa mée eebaa boosi naadi
pesee da ekea manegea.
9 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo
idibeagoo to mee oseepeasigi naaki Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee taa see
yoo miyoo taa kitaa mée me booyaata bagee okoo dimi noogaa yuwa topea. Okoo
Ogatamee me menaa daamaa peneata yawegawoo seta kemaata booyaata.
10 Okoo maamaa mena ebo kaa wegaano, "Se-pesee, We-pesee yago Mée, pedeo ena
ma taa see Mée, mikee dimii yago Mée wae. Magaa da kaa bagee okoo me inii mée

* **6:5** Edo ye, etaa ye naadi deekee agiyoo peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko wa me naano agiyoo taa uwaa miyaapi. Miyaata kaama wodoo naano agiyoo kuwa kilo ena ko kepe eebaa kuwa me too edaayaa, see ebea-ebea mee.

booyaataa to mokoo da A me mantaata kaama modee mée yamasiipe kuwa maadee
mani kaapa naa ya?" see asegea.
11 Kuwa bagee mée gakata togoo see dokaa manegea, epoo da poodee see dokaa
kuwa. Okoo paagoo aseta menaa kuwa ko kisee: "Ikii peenaa tooi. Ikii me Ni me
agiyoo yuwa daamaa naukuwagee naadi kaama mée me ikii kibooyaamea see see
ikii ma Yesus yiba ena kenaa bagee apanaa miya kisee booyaabuu siwoo taapea,
kisee too Ani me 'Kuwa booyaata bagee kuwa sikii' see dimii gaayaa naagoo too yoka
ikii peenaa tooi" see asigi menaa kuwa anii yeetaa.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to me tabintaata agiyoo
bedimeagoo to mee oseepeasigi naaki maga pigii ebo mega, kenoo to mee digiyoo
taki, woda iyuu me iyata digiyoo see dokaa epoo da see see, bedaa keno agoo da mee
miya tadaa epoo da keenda kega.
13 Epoo to kaa okadee yuwa magaa da kaa segeata eseaneekea. Ara piyaa poo duwo
see otaa yuwa ebo boo me kisee ki daata eseanee siyaa see see okadee yuwa miya
kisee eseaneekea.
14 Epoo to ko kapoge iyee da bebenamaata totaaka see see taa keepeasega, ewo.
Bedaa maga kuye-paye yuwa ma, maga okogo yuwa ma kuwa uduma okoo me totaa
see yoo kaama bikimedoota amaa kaa doo-peega.
15 Kuwa kaboo da magaa da kaa bagee yuwa ebo, peedi uduma weda kaa oodaakea.
Ebo tookee bagee yuwa ma, ebo ekaa yago bagee yuwa ma, okaa yago bagee me
eboo yuwa ma, senawii bagee yuwa ma, pesee yago bagee yuwa ma, hamba kiyaata
bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa see bagee yuwa ma okoo uduma oodoota beapa
yiba pe-sekeendaakea, kuye kaa oma togaawee yiba miya kiyoo-kiyoo okoo ekaato
boondaakea.
16 Okoo me wegaano, "Mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Wa me
ebeyumaa da kaa kaama mée booneano see yoka kuwa maga kuyee yuwa ma, oma
yuwa ma kuwa me inii mée dapimaai. Bedaa Domba Pooduu to Wa me kagoo ebo
kuwa me miya inii mée dapimaano too daamaa.
17 Ekea me kagoo kuwa awee da kaa kiyaano see monaa kaa kega yoka daba
toomaayaa see mée ena agoo ye?" see menaa wegagea, see kuwa anii deepa.

7

Israel bagee okoo mée seratus empat puluh empat ribu kaa menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée okoo wui topea. Bo se misi
naadi maga butu yaato wui kiyoo okoo mée ena-ena yiinaageeta topea. Magaa da
kaa miya, maakaa pikuu da kaa miya, piya yuwa kaa miya bo se misi naadi taamege-
taamege see ukuwagea.
2 Kuwa malaikat bagee wui kuwa Ogatamee me okoo magaa to ma, maakaa piku
ma kuwa pedeo kiyaasi naadi pesee da manigi. Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki
malaikat bagee mée ena ma keno pakagi yaato kaama pakagi. Toono Too Mée
Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi pe-tabeasiyaa agiyoo da mee malaikat see
mée to me doopi. Wa me kuwa apanaa malaikat bagee okoo wui paagoo mena ebo
kaa asiino,
3 "Maakaa piku ma, magaa to ma, piya yuwa ma kuwa eto kiipaa se pedeo kiyaai.
Inii me Eboo Ogatamee mee kuwa Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa okoo Wa
me bagee yuwa ii see nekeensi naadi agiyoo mee okoo me etaguu to kaa yatabeasiino
taa yoka kuwa agiyoo eto kiipaa se pedeo kiyaai" see asigi.

6:12 Mat 24:29 **6:16** Luk 23:30

4 Kuwa kisee nekeensi naadi agiyoo yatabeata bagee yuwa okoo uduma egataayaa naaki mée seratus empat puluh empat ribu. Okoo kuwa ko Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kaa bagee yuwa.
5 Kuwa yatabeata bagee kuwa ko Yehuda apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Ruben apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Gad apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
6 Asyer apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Naptali apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Manasye apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
7 Simeon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Lewi apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Isakar apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
8 Zebulon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Yusup apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Benyamin apaa kaa bagee mée dua belas ribu. Kuwa ko Wa me bagee yuwa ii see nekeensi naadi agiyoo okoo kaa yatabeata bagee yuwa.

Mée eebaa kutuu seta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mée eebaa kutuu semaata topea, se egamaayaa. Mée tomaa gakata, mée apa gakata, maga gakata, mena tomaa gakata kisee tomaa bagee kuwa okoo ebo animagaano yoo kiyoo Domba Pooduu to ikigii to kaa yiinaageeta topea. Okoo togoo see dokaa, epoo da poodee see dokaa maataata totaakea. Okoo me yagaa da kaa palem see piyaa kagoo yuwa peneata topea.
10 Okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Daba mée daagimaa peeyaano Mée mee ko ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée inii me Eboo Ogatamee mee,
bedaa Domba Pooduu to Waa miya kisee Mée" see menaa wegagea.
11 Malaikat bagee kuwa uduma okoo ebo animagaano yoo kiyoo aya tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée oga ma wui ma kuwa gebo bobetaata topea. Okoo ebo animagaano yoo ikigii to kaa esee-gapuunta Ogatamee yaapaageekea.
12 Okoo me wegaano,
"Amin! Inii me Eboo Ogatamee Wa too ebo, Wa too asii-sege, Wa too ipi yago Mée yoka inii kiiboo, paamee see dimii kaa niiyaapaagee taai.
Waa esee omaago, Se-pesee, We-pesee yago Mée mee, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin" see menaa wegagea.
13 Kiyoo kaama kuwa ebo bagee kuwa ena me nasiino, "Kuwa poodee togoo see dokaa maataata topea bagee kuwa maamee? Okoo kayoo kaama megea naa ya?" see nasigi.
14 Ani me waa asiino, "Neataagi, a too ipi" see asega. Wa me nasiino, "Kuwa bagee kuwa ko mée me esee maamaa wegee-wegee seta kaboo makii taa see kaa toogee seta bagee yuwa. Okoo me togoo see dokaa yuwa kuwa Domba Pooduu to Wa me tadaa uwoo yiba wetogemaata kaama poodee kiyaata.
15 Kuwa me kemaata okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya Ogatamee me ebo animagaano yoo ikigii to kaa yiinaageeta Wa me ee kaa agiyoo daamaa yaokagee siwoo see. Bedaa mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Wa me okoo taamegee taano see naadi okoo paagoo epo enaataa eetoowoo taapi.
16 Mee kaama wodoo okoo naano agiyoo ma, uwo ma kuwa se naadi kaapea, bedaa keno tani kaa ae-wae siyaa kuwa miya taa, biyaa tani yaai see kuwa miya taa.
17 Mee ebo animagaano yoo semoo to kaa Domba Pooduu to mee tupi yoka okoo gaagaa taa. Domba wodaa munitaa see mée mokoo Wa me okoo mée aya tuyaayaa uwoo mumaa to kaa kiyoo eepootagi. Okoo me emaa kaa yegee uwoo yuwa uduma Ogatamee me yawonaapeasiitagi" see kuwa wa me nasigi.

7:14 Mat 24:21, 1Yoh 1:7, Why 22:14 **7:17** Mzm 23:1-2, Yoh 4:14

8

Kuwa tabintaata agiyoo petaagoo to mee oseepeata menaa

1 Kuwa kaboo da Domba Pooduu to me kuwa kapoge kaa tabintaata agiyoo yuwa
petaagoo to mee oseepeasigi naaki epoo to wodoo mena ena ma taa, kisee setengah
jam mokoo kuwa koogo totaa see.
2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Ogatamee ikigii to kaa malaikat bagee petoo to
kuwa yiinaageeta topea. Ebo puusee petoo okoo gakata manegea.
3 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma peedoota Ogatamee paagoo agiyoo
ekega-manee taa see yoo geboo da kaa kiyoo peemaata kaama yiinaageeta totaaki.
Waa wunu daamaa peeyaa agiyoo yeeyee biyaa iyee taano see naadi emas otaawee
ena peneasigi. Kuwa agiyoo yeeyee eebaa Ogatamee paagoo biyaa iyeesi naadi waa
manegea. Bedaa kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee uduma okoo
me sembahyang menaa yuwa ma enaataa aatabi taagi. Aatabi taata kaama Ogatamee
me ebo animagaano yoo ikigii to kaa emas kaa wunu daamaa peeyaa agiyoo yeeyee
biyaa iyee taa see yoo kiyoo kuwa agiyoo yuwa enaataa biyaa iyeetaaki.
4 Kuwa wunu daamaa peeyaa agiyoo yuwa ma, Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata bagee okoo me sembahyang menaa yuwa ma kuwa biyaa kaa yuwitaagi
naaki biyaa utuu da mee malaikat see mée to wa me yagaa da kaa otaawee yiba
kaama Ogatamee paagoo pakaamaaga.
5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mee biyaa yuwitaa see yoo biyaa
masegeeta kaama emas otaawee da yiba awetaagi. Awetaata kaama magaa da kaa
tamekomeegi naaki keemuu, tukuu ebo, bego-bego, maga pigii, kisee agiyoo eebaa
kedaaka kuwa dimi nagi, kisee ukuwaanega see kuwa anii deepa.

Puusee wui kuwa puu seta menaa

6 Kuwa kaboo da kuwa puusee petoo to agoo see malaikat bagee kuwa okoo puusee
taano see naadi koo taakea.
7 Malaikat bagee petamanii mee wa me puusee da puu asigi naaki es dekaa, oma
patagu keenda see dekaa agoo kedaaka. Kuwa agiyoo ma, biyaa ma, tadaa ma kuwa
uduma aatabi naadi kaama magaa da kaa tamekomeegi. Tamekomeeta kaama maga
ena biyaa me poonooga, maga wiya kisee taa, maga ena biyaa me poonooga, maga
wiya kisee taa, kisee magaa da kaa maga wedaagoo to yaato magaa kuwa biyaa me
pooneepeasega. Piya yuwa uduma wedaagoo to yaato piyaa kuwa miya biyaa me
poonooga. Boobaa yuwa uduma miya kisee biyaa me poonooga.
8 Kuwa kaboo da malaikat bagee wiyaagoo to mee wa me puusee da puu asigi
naaki apanaa agiyoo mokoo, biyaa ebo, maga bagoo to biyaa peetaaka keenda. Kuwa
uduma maakaa piku yiba tamekomeegi naaki maakaa pikuu da wedaagoo to yaato
uwoo kuwa tadaa kedaaka.
9 Maakaa piku yiba aya tookee agiyoo uduma wedaagoo to yaato agiyoo kuwa miya
boodaakea. Kapal komaa yuwa kuwa uduma miya wedaagoo to yaato kapal kuwa
pedeo kedaaka.
10 Kuwa kaboo da malaikat bagee wedaagoo to mee wa me puusee da puu asigi
naaki okadee damaa to, peto gada peetaaka see deeyaa mokoo epoo to kaa kaama
magaa da kaa eseanigi. Uwo yuwa uduma wedaagoo to yaato uwoo yuwa kaa
eseanigi, uwo muma uduma wedaagoo to yaato uwo muma yuwa kaa miya eseanigi.
11 Mee okadee to ekaa da ko Uu. Kuwa uwoo yuwa kaa eseanigi naaki wedaagoo
to yaato uwoo kuwa uu kedaaka. Kuwa uwoo yuwa uu kedaaka kemaata mée eebaa
noomaata kaama boodaakea.
12 Kuwa kaboo da malaikat bagee wogeagoo to mee wa me puusee da puu asigi
naaki epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo yuwa dakamegea mokoo. Dakamemaata
kaama peenaa digiyoo takiinega. Kenoo to wedaagoo to yaato ma, keno agoo da

wedaagoo to yaato ma, okadee yuwa wedaagoo to yaato ma kuwa se wikiindaakea naadi peenaa digiyoo takiinega. Egapi yaato awee kuwa wedaagoo to yaato ago se peega, daatooyiba miya wedaagoo to yaato ago peeyaakee agiyoo kuwa ago se peega.
13 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki tokee see bedoo ena epaawee da taa uwaanaa, peenaaka. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Yaai, pedeo nao, pedeo nao. Kuwa malaikat bagee apanaa wedoo to okoo me puusee yuwa puusee taano see kookea yoka magaa da kaa bagee kuwa pedeo kaanakea yaai" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.

9

Puusee idibeagoo to mee puu seta menaa

1 Kuwa kaboo da malaikat bagee idibeagoo to mee wa me puusee da puu asigi. Anii deeyaa naaki epoo to kaa kaama okadee ena magaa da kaa eseanigi. Mee okadee to kunci ena manegea. Mee kunci mee me maga yiba paa yuwa dooyamoo taa see komoo to mee kabayaa.
2 Mee esee togoo see komoo to kabataagi naaki biyaa utuu dimi nagi, ebo puu biyaa utuu pakadaa siyaa see see mokoo komo yiba kaama pakaga. Kuwa biyaa utuu kuwa me kenoo to ma, epaawee da ma kuwa uduma digiyoo aatakiika.
3 Kuwa kaboo da kuwa biyaa utuu yuwa yiba kaama sebaaya ebo etaa magaa da taa peedaakea. Pesee see agiyoo okoo manegea, magaa da kaa kidimisi me boodi kiyaasi naadi pesee da mee mokoo manegea.
4 Kuwa sebaaya yuwa paagoo aseta menaa mee ko kisee: "Magaa da kaa boobaa yuwa ma, piya yuwa ma kisee iyaakee agiyoo kuwa se pedeo kiyaai. Mée yuwa okoo me etaguu to kaa Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi agiyoo tabeasiino taa bagee kuwa too boodi abaayaai" see aseta menaa kuwa.
5 Kuwa sebaaya yuwa paagoo "Kuwa bagee yuwa booyaai" see asiino taa. Keno idibi kuwa esee boodi ebo abaayaai see mee too ekeasegea. Kuwa boodi kuwa esee ebo, kidimisi me mée daayaa see see.
6 Kuwa keno idibi yiba kuwa uduma mée me 'Yaai, bogaano too daamaa' see gaawoo taapea kiya se bogaapea, ae-wae, boodi too abaawoo taapea. Okoo me 'Anii booga naaki ou' see dimii mee gaawoo taapea kiya bogaano yaato ko katu se, togoo kaata.
7 Kuwa sebaaya kuwa ko kuda wodaa yuwa yape paagoo pe-degaawee taano see naadi ipiipii semaata totaakea mokoo. Kuwa sebaaya yuwa okoo me mumoo to kaa ebo bagee me emas kaa magaakee agiyoo mokoo agoo. Okoo me ebeyumaa yuwa ko mée me ebeyumaa da mokoo.
8 Okoo me edooyuu yuwa kuwa ko api me edooyuu mokoo. Okoo me ego yuwa kuwa ko singa wodaa me ego yuwa mokoo.
9 Okoo ikigii to kaa toopusi naadi agiyoo maataata totaakea, pose dokaa mokoo. Okoo me kidikaa tukuu da mee ko esee ebo, kuda komaa eebaa yape kaa peeyaa mokoo tukuu da keenda.
10 Pogaa da yaato ko kidimisi kapii to mokoo. Mée daayu ko boodi esee ebo. Kuwa okoo me kapi yaato pesee da kuwa me keno idibi kuwa mée esee boodi ebo kiyaabuu segee taapea.
11 Kuwa sebaaya okoo me eboo mee ko malaikat bagee mée ena, esee togoo see komoo yiba tuyaa bagee me eboo mee. Wa ekaa da ko Ibrani menaa kaa Abadon, Yunani menaa kaa ko Apolion.*
12 Pedeo yamiyaayaa agiyoo kuwa petamanii etaa mee anii deepa yoka sikii. Mee kaama asii pedeo agiyoo eta wiya miya meepa.

---

* **9:11** Abadon see ekaa ma, Apolion see ekaa ma kuwa wegayu ko mée pedeo kiyaabuu taa see mée see ekaa mee.

Puusee bedimeagoo to mee puu seta menaa

13 Kuwa kaboo da malaikat bagee bedimeagoo to mee wa me puusee da puu asigi naaki Ogatamee ikigii to kaa emas kaa biyaa yuwitaa see yoo kiyoo butu wui yuwa kaa takuu apaa to mokoo see see takumeta agiyoo kuwa kaa kaama mena wuu ena anii yeetaa.

14 Mee mena wuu da me mee puusee yago malaikat bagee bedimeagoo to mee paagoo asiino, "Ebo uwoo Eprat dee kaa kiyoo one gadimetaata malaikat bagee wui kuwa one pee-yaekegatagaai" see asigi.

15 Kisee asigi naadi wa me kuwa malaikat bagee wui to kuwa one pee-yaekegataagi. Yaekegataata kaama okoo me mée tomaa uduma wedaagoo to yaato bagee pe-booyaasi naadi peeyaagi. Kisee ukuwaanega mee ko idukaa kaama Ogatamee Wa me epeekaa mee jam kaa, mee naagoo, mee kenoo kaa, mee tahun yiba kisee ukuwaaniyaabuu taata see gaata-gaata doodoo ipiipii seta kemaata kuwa malaikat bagee wui to kuwa one pee-yaekegataagi.

16 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa dagii da kaa animaata yape paagoo peetaakea bagee mée esee maamaa eebaa. Kuwa yape paagoo peetaakea bagee uduma egataayaa naaki mée dua ratus juta, see wegagea menaa kuwa anii yeetaa.

17 Kuwa ni me dega-dega kaa kuda wodaa yuwa ma, kuda wodaa dagii da kaa animaata totaakea bagee yuwa ma kuwa diino ko kisee: Kuwa kuda wodaa dagii da kaa animaata totaakea bagee okoo ikigii to kaa pose dokaa maataata totaakea. Kuwa agiyoo kuwa epoo yuwa ko kapoo, biyaa ipu epoo da mokoo, bedaa dadi poo see see epoo da ma, keenaa ma kisee epoo yuwa mokoo. Kuda wodaa kuwa mumo yuwa ko singa wodaa me mumoo to keenda. Okoo ebeawee kaama biyaa ma, utuu ma, wunu pedeo see biyaa noogaa ma wedo kuwa peetaaka.

18 Kuwa mée pedeo kiyaayaa agiyoo wedoo to kuwa me mée tomaa uduma wedaagoo to yaato bagee kuwa booyaagea. Kuwa kuda wodaa yuwa biyaa ma, utuu ma, wunu pedeo see biyaa noogaa ma wedo kuwa okoo ebeawee kaama peetaaka agiyoo kuwa me

19 okoo me mée booyaano pesee da agoo. Okoo ebe yaato ma, poga yaato ma kiyoo okoo me pesee da topa. Okoo me poga yuwa ko mée daakee otoogiyoo mumoo to mokoo yoka okoo me poga yuwa me mée pedeo kiyaayaa.

20 Mée tomaa yuwa wedaagoo to yaato bagee yuwa okoo kuwa mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa me booyaagea, apanaa yuwa ko booyaano taa. Kisee kiya kuwa booyaano taa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasiino taa. Okoo me paa yuwa ma, makapaa ogatamee yuwa ma kuwa ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ekeasiino taa. Kuwa ko okoo me emas pose ma, perak pose ma, tembaga pose ma, oma ma, piya ma kuwa agiyoo kaa okoo me yagaa me makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii siyaa agiyoo kuwa ebo ekee, yaapaagee segeekea. Kuwa ipiipii seta agiyoo kuwa ko emaa me diino naka, apa me yiino naka, bado me peenaa taano naka, kisee se ukuwamaayaa agiyoo kiya okoo me ekeasiino taa.

21 Bedaa mée wugiino, deo, tobaaka, oma masiino, kisee agiyoo kuwa miya kuwa booyaano taa bagee yuwa me ekeasiino taa.

10

Malaikat see mée to me bebenataata kapogee ena Yohanes nusi naadi manta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pesee yago malaikat bagee mée ena ma epoo to wodoo kaama isigi. Waa sinu uwaa da me podamaaga, mumo dagii da kaa paatamo ena topa. Wa me ebeyumaa da ko keno kusi-kusi peetaaka keenda, wa me badoo yuwa ko maga tukuu yuwa biyaa peetaa siyaa mokoo.

2 Wa me yagaa da kaa peedi see kapogee ena, bebenataata kapogee ena kegataata
topa. Wa me bado dagi yaato ko maakaa piku dagii da kaa batageasigi, bado eka
yaato ko maayoo kaa batageata totaaki.
3 Waa omaago ma ebo menaa-menaaki, singa wodaa menaa siyaa mokoo. Waa
menaaki naaki keemuu kaagaa petoo miya tukuuka, mena wuu keenda.
4 Kuwa keemuu petoo to me wegapea menaa kuwa anii ebeanaka dimii mee agoo
kiya epoo to wodoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko "Kiipaa se, kuwa
keemuu petoo to me wegapea menaa kuwa eto awee da kaa se kisi yoka koogo
boontagaai, kiipaa se ebeai" see nasigi.
5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to mee, waa bado ena maakaa pikuu da
kaa, bado ena maayoo kaa kisee weetaata totaaki mée wa me dagi yagaa da epoo to
yaato yagaataata kaama wegaano,
6 "Anii Ogatamee ekaa weega yoka taa ma taa kisee ukuwaaniipa, kisee
ukuwaaniyaapi" see menaa kuwa wegagi. Mee ko Waa iminoo miya, iminoo miya
toono too Mée, epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma kuwa ogaataata Mée,
bedaa kuwa yiba tuyaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya uduma ogaataata Mée Wa ekaa
da weakee kaa wa me wegaano, "Monaa da mee asiige se tagaa siwoo taapa.
7 Malaikat bagee petaagoo to wa me puusee da puu asiitagi naagoo kuwa Ogatamee
me 'Anii kisee ukuwaaniyaabuu taata' see koogo dimi yiba gaata yuwa kuwa awee da
kaa ukuwaaniyaabuu taatagi. Mikee, Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee, nabi
bagee kuwa paagoo aseta-aseta kuwa uduma uwa daaniyaabuu taatagi" see wegagi.
8 Kuwa kaboo da mee yumakaa epoo to wodoo kaama yeepa mena wuu da mee
kaagaa ena ma nasiino, "Mee malaikat see mée to mee, waa bado ena maakaa piku
dagii da kaa, bado ena maayoo kaa kiyoo batageata totaaki mée mee wa me yagaa
da kaa kegataata topa kapogee da mee pe-masii" see nasigi.
9 Kisee nasigi naadi kaama anii peedoota mee malaikat see mée to paagoo "Mee
kapogee peedi to mee nii" see asega. Wa me nasiino, "Mee kapogee masegeeta naai.
A me daabaa to boodi, uu kakiyaapa kiya a me ebee to kaa ko gii daamaa agiyoo,
degee kegoo uwoo nuyaa mokoo kaapa" see nasigi.
10 Anii mee wa me yagaa kaa peedi kapogee mee masegeeta nuyaa naaki mikee,
ni me ebee to kaa gii daamaa, degee kegoo uwoo mokoo. Kiya nookomeeyaa naaki
daabaa to boodi, uu kega.
11 Mee kapogee nookomeeta kaama ni paagoo naseta menaa kuwa ko kisee:
"Ogatamee me mée eebaa okoo kaa kisee yaukuwaapi, kisee yaukuwaaniyaapi see
menaa kuwa aa kaagaa ena ma eewegaai. Kuwa ko Wa me mée tomaa-tomaa yuwa
ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa yuwa ma, magaa da kaa ebo
tookee bagee yuwa ma kuwa uduma paagoo kuwa okoo kaa yaukuwaaniyaapi menaa
kuwa eewegaai" see nasigi.

11

Ogatamee me aseta menaa yaweganaa see bagee ekea wiya deeta menaa

1 Kuwa kaboo da tamo ena, togoo-katu ebeadee siyaa tamoo da mokoo ena anii
neeta kaama naseta menaa ko "Anoogeeta peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata
kaama mee ee ma, Wa paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo ma kuwa mee tamoo da
me ebeadee taai. Bedaa kiyoo Ogatamee ebo ekee, yaapaagee see bagee kuwa miya
egadee taai.
2 Kiya Wa me ee yoo da kaa tapaato yaato kuwa se ebeadii. Kuwa yoo da kaa
tapaato yaato magaa kuwa uduma Waa ewo see bagee yuwa paagoo ekegataata

magaa kemaata keno mée wiya ma wiya kuwa okoo me mee Wa me daamaa wa too
wigintaata kota magaa mee bado batagi-patagi segee naadi pedeo kiyaabuu taatagea.
3 Okoo me kisee ukuwataakea kaboo mée ekea wiya, mena naweganaa see bagee
wiya kuwa unu seribu dua ratus enam puluh Ni me menaa naweganaasi naadi pesee
da ekea maniita. Ekea dimi boodi kaa karung see see ponee yuwa maataata kaama
mena nawegagee taatagea" see nasigi.*
4 Kuwa mée wiya kuwa ko zaitun piya wodo wiya ebea-ebea, bedaa pelita biyaa
maagee yoo wiya kuwa miya ebea-ebea. Ekea ko magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo
uduma me Eboo Tuhan mee ikigii to kaa totaa see bagee wiya.†
5 Kuwa mée wiya kuwa mée me wegee-wegee taano see dimii mee agoo kiyu ko
ekea me ebeawee kaama biyaa gada pudumega naaki ekea ma yape kiyaa bagee yuwa
uduma poonooga siyaa. Mée me ekea wegee-wegee taanaka see dimii gaayaa bagee
kuwa kisee taa ma taa bogaapea.
6 Pesee agiyoo kuwa ekea kaa manta kemaata ekea Ogatamee me aseta menaa kuwa
yaweganaaka too deka se wisi naadi epoo to yaato muntagaa siyaa pesee da mee miya
ekea agoo. Uwo yuwa kuwa tadaa kiyaayaa pesee da mee miya ekea agoo. Magaa
da kaa se-pedeo, we-pedeo miyaabuu siyaa pesee da mee miya ekea agoo. Ekea me
kisee ukuwaanaka see dimii gaayaa kaboo kisee agiyoo agoo kiyaayaa.
7 Ekea me mena yaweganaa siyaa kuwa uduma sikii, daamaa yawegataagea kaboo
paa yuwa dooyamoo taa see komoo yiba kaama pedeo see agiyoo damaa to pakaatagi.
Pakaamaata kaama waa omaago yoka kuwa bagee wiya ma yape aawogee naadi
kaama ekea peedi kiyaata booyaatagi.
8 Ekea booyaata kaama ekea boota kopaya wiya kuwa ebo kota magaa kaa etaa da
kaa aii kisee ekeasiitagea. Mee ebo kota magaa mee ko ekea epoo Mée Tuhan mee
piya bokoo to kaa paku wugitaata magaa mee. Mee magaa mee ko Sodom magaa ma,
Mesir magaa ma kuwa magaa wiya ebea-ebea kuwa.‡
9 Ekea boota kopaya wiya kuwa mée me ogo se magaai naadi kaama unu wedo
ma ebe etaa da kaa aii ekeasiitagea. Kuwa kaboo da mée tomaa-tomaa yuwa ma,
mée apa tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa
yuwa ma kisee tomaa-tomaa bagee kuwa uduma me ekea boota kopaya wiya kuwa
aii deegee taatagea.
10 Ekea wiya boogea naadi kaama mée tomaa-tomaa uduma esee ede kaatagea.
Kuwa mée wiya bogaano taa kaboo ekea me kuwa magaa da kaa toogee see bagee
yuwa okoo kaa ae-wae, boodi abaataa see agiyoo eebaa yamiyaabuu semea kuwa me
okoo ede ma, ede ma ebo pesta noogee taatagea, maniyaa agiyoo miya ede kaa aii
aamanee taatagea.
11 Kisee kiya unu wedo ma ebe omemaata kaama Ogatamee me ekea aya tuyaano
see naadi dimi noogaa da ekea yiba seemiyaagi naaki ekea anoogeegea. Ekea deeta
bagee uduma weda ebo kegea.
12 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama ebo mena wuu ena ekea yeegea, mee ko
"Nakaayoo pakaai" asigi naaki ekea sinu yiba epoo to wodoo pakagea. Ekea be kepea
bagee yuwa me pakaa-diitookea.
13 Kuwa kaboo da taka ena maga pigii ebo mega. Mee kota magaa kuwa gaaseagoo
to yaato magaa pedeo kedaaka. Ee yuwa bugumedaa naadi kaama mée eebaa, tujuh

---

11:2 Luk 21:24 * **11:3** Keno mée wiya ma wiya (42) kuwa ko tahun wedo ma ebe kuwa. Bedaa unu seribu dua ratus enam puluh kuwa miya tahun wedo ma ebe see kuwa. † **11:4** Kuwa zaitun piya wodo wiya ma, pelita biyaa maagee yoo wiya ma kuwa ko idukaa nabi Zakharia wa me miya kuwa agiyoo yuwa dega-dega kaa deeta. Mena nekeeniino yaato ko mée ekea wiya Roh pesee da kaa Ogatamee me agiyoo daamaa yaukuwataa, Wa me menaa daamaa yawegataa see bagee wiya kuwa ebea-ebea. **11:4** Zak 4:3,11-14 ‡ **11:8** Sodom magaa ma, Mesir magaa ma kuwa Ogatamee me bagee yuwa wegee-wegee seta magaa wiya. Kota Yerusalem magaa kaa miya mée me nabi bagee yuwa ma, Yesus ma kuwa wogeta.

ribu kuwa boogea. Bogaano taa bagee yuwa weda ebo kaa epoo to wodoo Ogatamee yaapaageekea.
14 Pedeo yamiyaayaa agiyoo wiyaagoo to etaa mee anii deepa yoka sikii. Wedaagoo to etaa mee miya moga meepa.

Puusee petaagoo to mee puu seta menaa

15 Kuwa kaboo da malaikat bagee petaagoo to mee wa me puusee da puu asigi naaki epoo to wodoo kaama ebo mena wuu yuwa kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Eto kaama wodoo uwoo to, magaa to uduma
inii epoo Mée Tuhan mee ma, Wa me wigintaata Mée Ebo Kristus mee ma Ekea too ebo mée eetoowoo taatagea,
kisee too iminoo miya, iminoo miya" see wegagea.
16 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa okoo me ebo animagaano yoo komoo yuwa kaa kaama esedoota Ogatamee ikigii to kaa esee-gapuunta kaama yaapaageekea.
17 Okoo me wegaano,
"Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee inii kiiboo, paamee see kasege.
Aa ko Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée, eto miya totaake Mée.
Eto ko A me ebo pesee da mee me
uwoo to, magaa to uduma A too awee da kaa ebo mée eetoowooke kuwa me inii kaapaageeke.
18 Mée tomaa-tomaa yuwa okoo me Aa kakagoo kegea
kiya eto A me kagoo kuwa awee da kaa kega.
Eto ko boota bagee yuwa wigintagaa see monaa kaa kega,
bedaa daamaa kaukuwagee setaa to mokoo da maniino monaa kaa kega.
Kuwa ko A me agiyoo kaokagee see bagee yuwa, nabi bagee kuwa ma,
A ekaa da ebo kaekee see bagee yuwa ma, kisee A me daamaa wa too wigintaata bagee uduma
ebo miya, peedi miya okoo me daamaa kaukuwagee setaa to mokoo da maniino monaa kaa kega.
Bedaa uwoo to, magaa to pedeo kiyaabuu siyaa bagee kuwa miya okoo pedeo kiyaano monaa kaa kega" see kuwa okoo me yaapaageekea menaa.
19 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kiyoo Ogatamee me ee mee kene kabataata kaama piya gupumaa to awee da kaa topa. Mee ko idukaa Ogatamee me mena kamu gaasi kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa kiyoo awemaata topa see gupumaa to mee. Kuwa kaboo da bego-bego dimi nagi, tukuu da esee ebo, keemuu, maga pigii, oma patagu keenda see es dekaa, kisee agiyoo kuwa uduma agoo kedaaka, see kuwa anii deepa.

12

Apii to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da epoo to kaa agiyoo ena, mée me awee da kaa nekeensi naadi diino ebo see agiyoo agoo kega. Mee ko api ena, doka maayaa mokoo wa me maa to kaa kenoo to maataata totaaka. Wa me badoo da miyoo taa keno agoo da topa, bedaa wa me mumoo to kaa ebo bagee me maayaa agiyoo mokoo okadee gaasi ma wiya kuwa miya maataata topa.
2 Waa yoga kadapoo. Yoga kabaano see koo taaka yoka boodi esee ebo kaa ebo menaa-menaa taaka.
3 Kuwa kaboo da epoo to kaa mée me awee da kaa nekeensi naadi agiyoo ena ma agoo kega. Mee ko esee ebo see agiyoo ena, yoogi damaa to mokoo, biyaa ipu epoo

da mokoo. Mee agiyoo da mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi. Mumo petoo to kuwa
gakata kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo maataata totaakea.
4 Wa me pogaa da me epoo to kaa okadee yuwa kuwa wedaagoo to yaato okadee
yuwa magaa da kaa eseaniyaabuuki, kisee tamekomeeki. Kiyoo kaama mee agiyoo
damaa to me mee yoga kabaano see koo taaka apii to mee ikigii to yaato yiinaageeta
totaaki. Mee apii to wa me yogaa to kabamaaga kaboo yogaa to nootagaano see naadi
toomuu taaki.
5 Mee apii to yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa. Mee yogaa to mee ko pose
tamoo da peneata mée tomaa uduma paagoo omaago ma ebo eetoowoo taatagi Mée
mee. Yoga kabamaata kaama mee yogaa to kisee ki yaageeta Ogatamee paagoo Wa
me ebo animagaano yoo kiyoo Waa miya ebo tusi naadi dogeatoo.
6 Kuwa kaboo da mee apii to ebo mee maga ugii da kaa ooga. Kiyoo ko unu seribu
dua ratus enam puluh mee apii to daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me
yaipiipii seta magaa mee.

Yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee daba, peedi kiyaata menaa

7 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama yape aawogeekea. Mikhael mee ma, wa
yaato malaikat bagee yuwa ma okoo enaataa mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo
da ma, wa yaato malaikat bagee yuwa ma aawogeekea.
8 Kiya mee agiyoo damaa to dabaa naadi kaama waa ma, wa yaato bagee yuwa ma
epoo to wodoo se tusi naadi abagakomeegea.
9 Mee agiyoo damaa to mee ko idukaa miya tota otoogiyoo da mee. Wa ekaa da ko
paa damaa to mee, Iblis see ekaa mee miya munta mée mee, magaa da kaa bagee
uduma deebaa see mée. Waa ma, wa yaato malaikat bagee yuwa ma okoo enaataa
magaa da kaa tamekomeegea.
10 Kuwa kaboo da taa ko epoo to wodoo kaama ebo mena wuu ena anii yeetaa, mee
ko kisee:
"Iblis waa kisee tamekomeegea kemaata eto ko inii me Eboo Ogatamee Wa me bagee
yuwa daba daagimaa peeyaano monaa kaa kega.
Wa too pesee, Wa too ebo toono kuwa eto awee da kaa kiyaagi.
Bedaa Wa me wigintaata Mée Ebo Kristus mee miya pesee kiwoo, ebo toowoo taapi.
Okoo inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa kaa pedeo yawegaa-wegaa see mée
mee ko
waa Ogatamee ikigii to kaa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee too
pedeo menaa okoo kaa yawegawoo segeeki kiya waa epoo wodoo kaama
tamekomeegea.
11 Domba Pooduu to tadaa peeta kuwa me Yesus yaato bagee yuwa me waa daba,
peedi kiyaagea,
bedaa okoo me Yesus kaa daamaa yawegawoo seta menaa kuwa me miya waa
daba, peedi kiyaagea.
Kuwa bagee kuwa ko okoo ekaato okoo me gaata-gaata kuwa kaa too obeewoo,
umiwoo taano ou see dimii mee gaano taa,
mée me nabooyaapea kaapa miya koosi see dimii mee too gaawoo, umiwoo see
bagee yuwa.
12 Iblis mee kisee tamekomeegea yoka ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa ede ma,
ede ma siweei.
Kiya ikii magaa da kaa bagee ma, maakaa piku kaa bagee ma kuwa uduma ikii
pedeo kaapea nao.
Iblis mee ikii paagoo eseemaagi yoka yaai.

12:9 Kej 3:1, Yoh 8:44 **12:11** Kis 20:23-24, 1Yoh 5:4-5

Wa me pesee kuwa taa kiyaano monaa da katu kega see kuwa waa ipi kigi yoka kagoo ebo" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
13 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da wa me magaa da kaa natamekomeegea nao see gaata kaama paayogaa kabata apii to mee obeenaaki.
14 Mee agiyoo damaa to mee, otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da wa me kisee obeenaaki kiya mee apii to tokee damaa to kidikaa wiya manegea. Waa ebo mee maga ugii da kaa mee agiyoo damaa to se peemaayaa see yoo kiyoo daba oosi naadi kidikaa goo-maneegea. Kiyoo ko tahun wedo ma ebe kuwa waa daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me daamaa yaipiipii seta magaa mee.
15 Kuwa kaboo da mee otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da ebeawee kaama uwo ebo, uwo dee isiyaa mokoo mee apii to gaada-gaada uwo yaisiyaagi. Mee apii to uwo me doosi naadi kisee ukuwagi.
16 Kisee kiya mee apii to daba peesi naadi magaa to kabaanta kaama mee agiyoo damaa to me isiyaagi uwoo yuwa maga yiba seomega.
17 Kuwa me kaama mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me mee apii to mee kagoo kaa apii to me asii-kaba-kaba seta bagee apanaa yuwa ma yape eemasiino see naadi peegi. Apii to wa me yogaa kuwa ko Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo see bagee yuwa, Yesus kaa yawegataa see menaa kuwa daamaa peneata doowoo see bagee yuwa.
18 Kiyoo kaama mee agiyoo damaa to maakaa piku geboo da kaa yiinaageeta totaaki, see kuwa anii deepa.

13

Maakaa piku yiba kaama pedeo see agiyoo damaa to pakaanta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pedeo see agiyoo dama ena, takuu apa gaasi, mumo kegaa petoo see agiyoo damaa to maakaa pikuu da yiba kaama pakaanigi. Wa me takuu apa kuwa gakata kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo agoo. Mumo yuwa kaa Ogatamee wisineekee ekaa yuwa ebeamaata topa.
2 Mee ani me deeta agiyoo damaa to mee ko esee omaago. Diino ko macan tutul see wodaa deeyaa mokoo. Badoo da ko beruang wodaa badoo da mokoo. Ebee to ko singa wodaa ebee to mokoo. Mee pedeo see agiyoo damaa to mee miya ebo tusi naadi mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me waa pesee yakiyaagi, wa me ebo animagaano yoo kiyoo waa animaayaagi.
3 Waa mumo kegaa petoo to kuwa mumo ena ko abuu esee ebo agoo, mée booyaa see abuu keenda kiya abuu taa kega. Magaa da kaa bagee uduma dimi nagimeamoo naadi kaama mee agiyoo damaa to wa sekaataa peegea.
4 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me mee apanaa agiyoo damaa to ebo tusi naadi pesee yakiyaagi kemaata magaa da kaa bagee yuwa me waa yaapaageekea, bedaa mee wa me pesee yakiyaagi agiyoo damaa to mee miya yaapaageekea. Okoo me wegaano, "Mee pesee yakiyaata agiyoo damaa to mee see see bagee waa ena agoo ye? Waa ma yape masiyaa bagee maamee naa ya?" see wegageekea.
5 Mee agiyoo damaa to ebo poga-poga kaa Ogatamee wisineekee menaa wegasi naadi pesee da wa kaa mantaata topa. Bedaa waa keno mée wiya ma wiya kuwa ebo toogeesi naadi pesee da mee miya wa kaa mantaata topa.
6 Kisee pesee da wa kaa topa kemaata waa pedeo menaa wegageeki. Wa me Ogatamee ma, Wa ekaa da ma, Wa me toono yoo ma, epoo to wodoo totaa see bagee yuwa ma okoo uduma wisinegeeki.
7 Wa me kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma yape masegee naadi kaama okoo daba, peedi kiyaayaa pesee da mee miya wa kaa mantaata

13:2 Dan 7:4-6

topa. Bedaa mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena tomaa gakata, maga gakata
kuwa bagee uduma paagoo mee agiyoo damaa to ebo toogeesi naadi pesee da mee
miya wa kaa agoo.
8 Magaa da kaa bagee uduma okoo me mee agiyoo damaa to ebo ekee, yaapaagee
taatagea. Kiya Domba Pooduu to mee, mée me wugitaata Mée Wa me kapogee
kaa okoo ekaa yuwa yamaata bagee yuwa okoo me kisee se ukuwaatagea. Okoo
ko Ogatamee me okoo aya toowoosi naadi idukaa petamanii agiyoo-pagiyoo uduma
ogaataata kaboo kaama ekaa yamaata bagee yuwa. Okoo ekaa yuwa yamagaano taa
bagee yuwa me too mee agiyoo damaa to ebo ekee, yaapaagee taatagea.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii.
10 Okoo yape bagee me yaadoo peesi naadi ipiipii seta bagee kuwa taa ma taa yape
bagee me okoo yaadoo poopea. Bedaa okoo mowai me daapiisi naadi ipiipii seta
bagee kuwa miya taa ma taa mowai me daapii taapea. Kuwa me kemaata Ogatamee
me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa kuwa okoo miya kisee ae-wae siyaa kaboo
okoo koogo makii taa, Yesus mikee gaawoo, umiwoo, toowoo taano gaano pedeo.

Pedeo see agiyoo apanaa ena ma maga yiba kaama pakaanta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo agiyoo dama apanaa ena ma maga yiba
kaama pakaanigi. Waa takuu apa wiya agoo, domba poodu takuu apa mokoo kiya
mena wuu da ko yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me wegataa see mokoo
wegataaki.
12 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to mee ko mee petamanii agiyoo damaa to me waa
ebo tusi naadi pesee yakiyaagi. Pesee yakiyaata kaama mée me mee pedeo see agiyoo
damaa to petamanii mee yaapaageesi naadi wa me pesee ma agiyoo yaukuwageeki.
Kuwa agiyoo yaukuwagee naadi kaama magaa da kaa bagee uduma okoo me mee
petamanii agiyoo damaa to, mee ebo abuu meanta kaama taa keta agiyoo damaa to
mee ebo ekee, yaapaageekea.
13 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me mée me mikee gaasi naadi dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwayaabuuki. Wa me mée uduma emaa dagii da kaa biyaa epoo to
kaa kaama magaa da kaa isiyaagi.
14 Wa me mee petamanii agiyoo damaa to waa ebo ii see gaasi naadi dimi nagii-
nagii agiyoo yaukuwaano pesee da kuwa wa kaa manta kemaata wa me magaa da kaa
bagee yuwa deebaaki. Wa me kuwa magaa da kaa bagee yuwa asiino, "Mee agiyoo
damaa to yaapaagee taano see yoka waa see see ebea-ebea agiyoo ena niiipiipii taai"
see asigi. Mee petamanii agiyoo damaa to mee ko mowai me daata abuu mee agoo,
mée booyaa see abuu kiya bogaano taa.
15 Mee waa see see ebea-ebea agiyoo da ipiipii semaata kaama mee pedeo see agiyoo
damaa to wiyaagoo to mee pesee agiyoo wa kaa manegea. Wa me pesee da me wa
me mee petamanii agiyoo damaa to see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo da mee aya
tuyaata kaama mena wegayaagi. Mee ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ebo se ekee
see bagee kuwa uduma wa me booyaai see menaa asigi kaboo okoo booyaagea.
16 Bedaa mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me kuwa magaa da kaa bagee yuwa
okoo mikee, mee petamanii agiyoo damaa to wa yaato bagee yuwa ii see nekeensi
naadi pe-tabeasiyaa agiyoo mee masisi naadi wa me omaago ma okoo asiino, "Ikii
uduma, ebo miya, peedi miya, senawii miya, daba miya, hamba kiyaata bagee miya,
hamba kiyaano taa see bagee miya ikii uduma mee pe-tabeasiyaa agiyoo mee masii.
Dagi yagaa da kaa masiino miya daamaa, etaguu to kaa masiino miya daamaa" see
asigi.
17 Kisee asigi naadi mee agiyoo damaa to petamanii mee wa yaato bagee ii see
nekeensi naadi tabeata agiyoo masiino taa bagee gaayu ko okoo agiyoo edaano miya
iyo, agiyoo pe-doogee taano miya iyo. Mee agiyoo damaa to wa ekaa da okoo kaa

ebeata bagee kuwa too waagii. Mee ko wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa
yuwa kuwa okoo kaa ebeamaata bagee yuwa me too agiyoo daba edaagee, pe-doogee
siyaa.
18 Kuwa ni me deeta agiyoo kuwa dimi ipi see bagee yuwa daamaa nekeenii. Mee
agiyoo damaa to wa ekaa da doodoo hurup egayaa yuwa kuwa ko mée ena ekaa da
doodoo yoka ikii dimi yago bagee yuwa daamaa egaai. Kuwa egayaa yuwa kuwa ko
666 kuwa.*

14

Domba Pooduu to ma, Wa me daba daagimaa peeyaata bagee yuwa mée seratus empat puluh empat ribu ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to mee Sion Kutuu to kaa
yiinaageeta tupi. Mée eebaa, seratus empat puluh empat ribu kuwa miya Waa ma
epo enaataa topea. Wa ekaa da ma, Waataagi ekaa da ma kuwa okoo me etaguu to
kaa yaebeamaata totaakea.
2 Kuwa kaboo da epoo to kaa kaama tuku ebo see kuwa anii yeetaa, uwo megea
tugu-tugu siyaa mokoo, ebo keemuu tukuu da mokoo. Kuwa mena wuu da yiino ko
mée me kecapi see agiyoo baa-baa siyaa mokoo.
3 Kuwa okoo mée eebaa kuwa etokaa gipii see menaa ena yaayaa taakea. Okoo me
Ogatamee Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa kiyoo aya tookee agiyoo wui ma,
ebo bagee mée oga ma wui kuwa ma okoo ikigii to kaa kisee yaayaa taakea. Mee
gipii see yaayaa taakea menaa mee ko mée me se ipi kiyaa, kuwa mée seratus empat
puluh empat ribu kuwa me too topemaata kaama yaayaa siyaa. Okoo ko Ogatamee
me magaa da kaa bagee yupii da kaa kaama daamaa pekageeta kaama daba peeyaata
bagee yuwa.
4 Okoo pedeo taa see bagee yuwa, api ma epo enaataa toono taa see bagee yuwa.*
Domba Pooduu to Wa me kiyoo-kiyoo peenaa siyaa kuwa uduma okoo miya Wa
sekaataa peenaa see. Okoo ko Ogatamee me mée tomaa yuwa yupii da kaa kaama
daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee yuwa. Bugi kaa agiyoo petamanii
daagee siyaa yuwa kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa see see kuwa
daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee yuwa okoo miya Ogatamee ma,
Domba Pooduu to ma Ekea paagoo daamaa ekega-manee seta bagee yuwa.
5 Okoo ebeawee kaama makapaa menaa ena ma taa, okoo kaa pedeo menaa ena
miya taa, okoo kisee bagee yuwa.

Malaikat bagee okoo wedo me wegata menaa

6 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena miya tupi. Waa
epaawee da taa uwaanaa, peenaaki. Wa me weganaa see menaa kuwa ko Yesus
me daamaa doometa menaa, Wa me iminoo miya, iminoo miya toono too menaa
kuwa. Wa me kuwa menaa yuwa magaa da kaa bagee uduma paagoo ase-maniino
see naadi uwaanaa, peenaaki. Wa me maga gakata, mée tomaa gakata, mena tomaa
gakata, mée apa gakata kuwa bagee uduma paagoo aseeyamooki.

---

* **13:18** Mee agiyoo damaa to wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa mena nekeeniino yaato ko wa ekaa da hurup ena kisee nomor egataa, bedaa hurup ena kisee nomor egataa. Kuwa wa ekaa da hurup doodoo nomor yuwa kuwa uduma egataayaa naaki mee agiyoo damaa to Wa me nomor mee ko 666. * **14:4** "Okoo api ma epo enaataa toono taa see bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo agoo. Mena kegaa ena mee ko api tapoo toogee seta bagee. Mena kegaa ena mee ko tobaaka taano taa bagee yuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko makapaa ogatamee si yaapaagee see bagee yuwa ebea-ebea. Mee pedeo see agiyoo damaa to ma, makapaa ogatamee apanaa yuwa ma kuwa yaapaagee taano mee ko inii Yesus me apii mokoo bagee kemaata tobaaka taayaa mokoo. Okoo kisee api ma epo toono taa bagee mokoo ebea-ebea mee.

7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ikii Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee siweei.
Wa me mée tomaa yuwa wigintagaano monaa kaa kega yoka Waa yaapaagee siweei.
Epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma, uwo muma yuwa ma kuwa uduma
ogaataata Mée mee ebo ekee, yaapaagee siweei" see menaa weganaa, peenaa segeeki.
8 Kuwa kaboo da malaikat bagee petamanii mee wiyaagoo to mee waa uuto migi.
Wa me wegaano, "Bogomega nao, ebo kota magaa Babel mee bogomega nao. Tobaaka
ou see apii ena me boomagaa see uwoo mée nuyaayaa mokoo miya mee kota magaa
kaa mée me ou dimii kaa pedeo ukuwagee siyaa yuwa kuwa me apanaa magaa kaa
bagee uduma okoo dimi mena pedeo kiyaabuu segee seta. Kuwa me kemaata ebo
kota magaa Babel mee bogomega nao" see wegagi.†
9 Kuwa kaboo da malaikat bagee ekea wiya wedaagoo to mee uuto migi. Wa me
mena ebo kaa wegaano, "Mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, waa see see ebea-
ebea ipiipii seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see bagee kuwa yaai. Okoo mee
agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi tabeata agiyoo da mee okoo
me etaguu to kaa masiyaa bagee miya, yagaa da kaa masiyaa bagee miya okoo kisee
bagee gaayu ko
10 Ogatamee me okoo kagoo ebo kaapi. Esee uu see boomagaa see uwoo otaawee
yiba kabagekomeeta kaama nuyaa mokoo okoo miya Ogatamee me kagoo kuwa
maamaa naatagea. Ogatamee me daamaa wigintaata malaikat bagee yuwa ma,
Domba Pooduu to ma okoo ikigii to kaa okoo esee boodi abaatagea. Okoo biyaa ma,
pedeo noogaa peeyaa see biyaa ma kuwa me boodi ebo abaagee taatagea.
11 Okoo biyaa me boodi abaagee siyaa utuu da mee pakaga, pakaga kisee too iminoo
miya, iminoo miya. Okoo mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, waa see see ebea-
ebea ipiipii seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see bagee kuwa egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya se daata kisee too boodi abaawoo taatagea. Mee pedeo see
agiyoo damaa to wa ekaa da okoo kaa tabeata bagee kuwa kisee boodi abaawoo
taatagea" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
12 Kisee kemaata kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa kuwa
makii taa see kaa toowoo taano gaano pedeo. Okoo ko Wa me menaa daamaa peneata
Yesus mikee gaawoo, umiwoo see bagee yuwa.
13 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee:
"A me mee menaa mee ebeai, mee ko: Eto kaama wodoo okoo Tuhan ma dimi aagadi-
maagadi naadi boota bagee kuwa naa daamaa, ede nao, see ebeai" see wegagi.
Bedaa Roh me wegaano, "Mikee, kuwa boota bagee okoo me kana ma, kana ma
yaukuwawoo sepea menaa kuwa doodoota Ogatamee paagoo awee da kaa daamaa
yawegaatagea. Okoo boota kaama wodoo kuwa kana ma ukuwagee seta agiyoo kuwa
uduma ekeata daamaa koogo umiwoo, toowoo taatagea yoka ede nao" see wegagi.

Magaa da kaa poo ota yuwa daageeta kaama maseta kuwa deeta menaa

14 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki poodee sinuu ena topa. Mee sinuu dagii da
kaa Mée ena, Mée Yogaa mee mokoo animaata tupi. Wa me mumoo to kaa ebo bagee
me emas kaa maayaa agiyoo ena topa, bedaa uguu see sabit woonee da Wa me yagaa
da kaa agoo.
15 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma wa me Ogatamee me ee yiba kaama
pudumigi. Wa me mee sinu dagii da kaa animaata totaaki Mée paagoo mena ebo kaa

† **14:8** Ebo kota magaa Babel mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea. Tobaaka taayaa mokoo idukaa Babel magaa kaa bagee me makapaa ogatamee ou dimii ma, apanaa pedeo agiyoo ou dimii ma kuwa gaawoo seta. Apanaa magaa kaa bagee miya okoo ma epo enaataa kuwa pedeo agiyoo ukuwagee seta. Pedeo see apii to wa me pedeo iyee-payee kuwa kaa pedeo kiyaa see see idukaa Babel magaa mee miya pedeo keta. Mee see see epeekaa miya mée me kisee magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa me mée tomaa wigintaata pedeo kaatagea, see ebea-ebea mee. **14:8** Yes 21:9, Why 18:2

asiino, "Magaa da kaa poo yuwa kapoo, ota daano kaboo kega yoka A me sabit posee
da mee me poo ota yuwa daageeta masii" see asigi.‡
16 Kisee asigi naadi mee sinu dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa me sabit posee
da me kisee magaa da kaa poo ota yuwa daageeta masegeegi.
17 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma waa epoo to wodoo Ogatamee me
ee yiba kaama pudumigi. Waa miya uguu see sabit pose ena agoo.
18 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena miya migi. Waa Ogatamee paagoo agiyoo
kupi-manee taa see yoo kiyoo kaama migi. Waa ko Ogatamee paagoo yuwitaa see
biyaa diitoo taa see eboo mee. Wa me mee uguu see sabit posee da agoo see malaikat
see mée to paagoo mena ebo kaa asiino, "Magaa da kaa anggur poo kuwa kapoo kega
yoka a me sabit posee da mee me kuwa anggur poo ota yuwa daageeta masii" see
asigi.
19 Kisee asigi naadi mee malaikat see mée to wa me sabit posee da me magaa da
kaa anggur poo ota yuwa daageeta kaama masegeegi. Masegeeta kaama anggur poo
uwoo kisi naadi bado me tagimeamoo taa see yoo tameamaayaa mokoo Ogatamee
me kuwa uduma kagoo kaa tagimeamoo taa see yoo kiyoo tameamaagi.
20 Mee anggur poo tagimeamoo taa see yoo ko kota amoo yaato. Kiyoo bado me
tagimedaa naadi kaama tadaa peega. Tadaa uwoo kuwa ebeadeeyaa naaki togoo-
katuu da mee ko meter wiya waa naa. Kuwa tadaa uwoo kuwa kilometer ogei me
badoo wedo waa naa peega, see kuwa anii deepa.

15

Okoo koogo makii taa see kaa toowoo seta bagee yuwa me yaayaa seta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to kaa mée me awee da kaa nekeensi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo dama ena ma topa. Mee ko malaikat bagee okoo petoo,
okoo me mée kaa pedeo meaniyaa agiyoo wodopasi petoo to kuwa doopea. Kuwa
pedeo agiyoo petoo to kuwa mée kaa meaniyaata kaama wodoo sikii, Ogatamee me
kagoo kuwa taa kaata.
2 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki uwo piku ena. Uwo uduma daamaa awee see
kaca deeyaa mokoo. Mee uwo pikuu da ma, biyaa ma enaataa aatogo-maatogo, kisee
peetaaka. Mee piku geboo da kaa mée kutuu ena yiinaageeta totaakea. Kuwa bagee
kuwa ko mee pedeo see agiyoo damaa to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo
ma kuwa wisintaata daba, peedi kiyaata bagee yuwa. Okoo wa ekaa da hurup yuwa
doodoo nomor egayaa yuwa kuwa miya okoo kaa se tabeata koogo makii taa see kaa
toowoo seta bagee yuwa. Okoo Ogatamee yaapaageesi naadi kecapi see agiyoo agoo.
3 Okoo me yaayaa taakea menaa epoo bagee kuwa ko idukaa Ogatamee me agiyoo
daamaa yaokagee see mée Musa ma, Domba Pooduu to ma kuwa. Okoo me yaayaa
taakea menaa mee ko kisee:

"Se-pesee, We-pesee yago Tuhan Ogatamee mee, A me ukuwataa see agiyoo kuwa
esee ebo, esee dimi nagi.
Mée tomaa yuwa paagoo ebo tookee Mée mee, A me ukuwayaa, peeyaa yuwa
uduma topoo too, uduma mikee.
4 Pedeo ena ma taa see Mée mee ko Tuhan A too yoka
A too weda, A ekaa da too ebo, kisee se kaekee see bagee maamee naa ya?
A me mée wigintagaano see naadi wegata menaa kuwa koopoo se, uduma topoo too
see kuwa awee da kaa deegee seta kemaata

‡ **14:15** Magaa da kaa poo ota yuwa daano kaboo kega see mee mena nekeeniino yaato ko magaa da kaa bagee yuwa wigintagaano monaa kaa kega see ebea-ebea mee. **14:16** Mat 13:39-41 **15:3** Kel 15:1-18

mée tomaa yuwa uduma okoo mée eebaa A paagoo meetagea, A too kaapaagee taatagea" kisee menaa okoo yaayaa taakea, see kuwa anii deepa.

Ogatamee Wa me kagoo kaa pedeo agiyoo kuwa malaikat bagee petoo to me mée kaa meansi naadi manta menaa

5 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to wodoo Ogatamee me ee mee kene kabataata topa. Mee ee mee ko doka ee, Ogatamee me Musa paagoo manta menaa kiyoo pe-maata ee mee.

6 Wa me ee yiba kaama malaikat bagee petoo to mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to doodoota peegea. Okoo me dokaa kuwa ko pedeo ena ma taa, diino disi ebo, wisi-wisi taaka see dokaa. Bedaa okoo ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo see agiyoo podataata topea.

7 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo ena me kuwa malaikat bagee petoo to paagoo emas otaawee okoo mée ena-ena manigi. Kuwa otaawee yiba iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Ogatamee Wa me kagoo kuwa awemaata topa.

8 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me pesee da ma, Wa me asii-sege siyaa agiyoo ma kuwa kaa kaama utuu da kuwa ebo, Wa me ee yiba takiinega, mée ena ma seemaano naka. Kuwa malaikat bagee petoo to okoo me mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to kuwa meaniyaano taa miyoo se seemiyaa.

16

Ogatamee Wa me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeeta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yiba kaama mena wuu ena anii yeetaa. Mee mena wuu da me kuwa malaikat bagee okoo petoo to paagoo mena ebo kaa asiino, "Ikii kuwa otaawee petoo to kuwa doodoota Ogatamee me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeesea yoka pooi" see asigi.

2 Malaikat bagee petamanii mee peedoota wa me otaawee da magaa da kaa kabagekomeegi naaki esee pedeo kudipii mée kaa meaneekea. Kuwa ko okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo mee okoo me maa da kaa maseta bagee kuwa ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee yaapaagee see bagee kuwa ma okoo kaa kisee pedeo kudipii meanee naadi boodi ebo kedaakea.

3 Kiyoo kaama malaikat bagee wiyaagoo to mee peedoota wa me otaawee da maakaa pikuu da kaa kabagekomeegi naaki maakaa pikuu da tadaa uwoo keepeasega, boota bagee tadaa keenda. Uwo yiba aya tookee agiyoo-pagiyoo kuwa uduma boodaakea.

4 Kiyoo kaama malaikat bagee wedaagoo to mee peedoota wa me otaawee da uwo yuwa kaa miya, uwo muma yuwa kaa miya kabagekomeegi naaki uwo yuwa uduma tadaa too keepeasega.

5 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, uwo yuwa diitoo taa see eboo wa me wegagi menaa kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée, pedeo ena ma taa see Mée,
A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da manege kuwa me kemaata Aa mee ko kisee ukuwayaa agiyoo uduma topoo see Mée.
6 Okoo me A me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me tadaa peeyaata kemaata
A me okoo me uwoo yuwa tadaa yakiyaata nusi naadi manege. Kuwa tuu kamaagi" see wegagi.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee:

15:4 Mzm 86:9

"Mikee, Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee,
A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da manisi naadi wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too" see wegagi.

8 Kiyoo kaama malaikat bagee wogeagoo to mee peedoota wa me otaawee da kenoo to kaa kabagekomeegi naaki kenoo to pesee kiyaata kaama mée yuwa biyaa me poondaakea.

9 Kisee mée yuwa keno tani ebo kaa poondaakea. Okoo Ogatamee ekaa da wisinegea. Kuwa pedeo agiyoo mée kaa yadootagaano pesee da kuwa Wa me yagaa da kaa kiya okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino taa, Waa yaapaagee taano miya taa.

10 Kiyoo kaama malaikat bagee idibeagoo to mee peedoota wa me otaawee da mee pedeo see agiyoo damaa to wa me ebo animagaano yoo kiyoo yakabagekomeegi naaki wa me peneata ebo toogee see magaa kuwa uduma digiyoo takiinega. Kuwa magaa kaa toogee siyaa bagee yuwa boodi ebo kaa okoo ekaato dabegea yuwa daageekea.

11 Okoo boodi ebo, kudipii kuwa miya ebo kemaata okoo epoo to wodoo Ogatamee mee wisinegeekea. Okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino be.

12 Kiyoo kaama malaikat bagee bedimeagoo to mee peedoota wa me otaawee da ebo uwoo Eprat dee kaa kabagekomeegi naaki mee uwoo deepeasega. Mee ko awii yaato kaama ebo tookee bagee yuwa okoo yape bagee paagoo daba peesi naadi kuwa uwoo yuwa deeyaata kaama eta yamasetaagi.

13 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki maayoo kaa dogee keenda see paa wedo agoo. Kuwa paa wedoo to kuwa ko mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da ma, mee pedeo see agiyoo damaa to ma, bedaa mee pedeo see agiyoo damaa to wa me makapaa menaa yaweganaa see mée to ma okoo wedoo to ebeawee kaama paa wedo kuwa pudumegea.

14 Kuwa paa kuwa ko dimi nagii-nagii agiyoo ukuwataa see paa yuwa. Okoo peedoota uwoo to, magaa to ebo tookee bagee yuwa paagoo okoo Ogatamee ma yape eemasiino see naadi kutuu senaakea. Mee yape aawogee taano naagoo mee ko esee ebo, Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee mee okoo paagoo yape degaawee see monaa mee.

15 Tuhan me menaa ko kisee: "Eto ko daamaa yii. Anii oma masenaa see bagee miyaa mokoo see see meeta. Okoo maamaa ipiipi nadiitoo siwoo naadi kaama okoo me dokaa se ekeata dimi-dimi maawoo, umiwoo see bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo má tago se peenaa taapea, okoo ego, weda se gaapea" see asigi.

16 Kuwa kaboo da kuwa paa wedoo to kuwa me kuwa yape aawogee taano see bagee kuwa maga ena kaa kutuu semaagea. Mee magaa ekaa da ko Ibrani menaa kaa Harmagedon see ekaa mee.

17 Kiyoo kaama malaikat bagee petaagoo to mee peedoota wa me otaawee da epoo to kaa kabagekomeegi naaki Ogatamee me ee yiba Wa me ebo animagaano yoo kaama mena ebo kaa mena wuu da mee ko "Eto ko sikii, ukuwaanega" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.

18 Kuwa kaboo da bego-bego, keemuu, ebo tukuu, kisee agiyoo agoo kedaaka. Maga pigii miya mega. Mee maga pigii mee ko esee ebo, mée tomaa magaa da kaa ogaataata kaama wodoo ewo, meeno taa agiyoo, kisee ogo pege-pege see maga pigii mee.

19 Mee ebo kota magaa Babel mee maga kabadaa naadi gakee wedo wodeenega. Uwoo to, magaa to ebo kota magaa yuwa kuwa miya bogomedaaka. Kuwa Babel magaa kaa bagee okoo me pedeo yuwa kuwa Ogatamee Wa me gaabuu taano taa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo kaa esee maamaa yamiyaabuuki. Anggur poo

---

16:15 Luk 12:35-40, 1Tes 5:2-3

uwoo nuyaa see see Wa me kagoo kuwa otaawee yiba awemaata kaama okoo maamaa nuyaagi.
20 Kuwa kaboo da maga okogoo yuwa uduma egadaaka, maga bago-pago kuwa miya taa kedaaka, ewo.
21 Es dekaa, oma patagu keenda see dekaa kuwa epoo to kaa kaama eseaneeka naaki mée yuwa dapimedaaka. Kuwa es dekaa kuwa kopa ena edo-etaa ebeadeeyaa naaki esee edo, lima puluh kilo mokoo. Kuwa es dekaa weegeeka kuwa esee pedeo naadi kaama mée tomaa yuwa okoo me be kaa Ogatamee wisinegea, see kuwa anii deepa.

17

Pedeo see api damaa to see ekaa weeta magaa, Babel magaa mee pedeo kaata see wegata menaa

1 Kiyoo kaama malaikat bagee mée ena, kuwa otaawee petoo to doopea malaikat bagee petoo to kuwa waa ena meedoota ni paagoo nasiino, "Aa meei. Otoopa kepe masenaa see api damaa to mee pedeo kiyaano kuwa kadeeyaanaka. Mee pedeo see api damaa to mee uwo eebaa see yoo animaata toogeeka.
2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa mee apii to ma otoopa aadoge-maadoge segeekea. Magaa da kaa bagee okoo boomagaa see uwoo maamaa noomaata see see okoo mee apii to ma maamaa tobaaka taagee naadi kaama boomagaa taakea mokoo" see nasigi.
3 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee malaikat see mée to me anii ebo mee maga ugii da kaa nadoogi. Peemaata kaama anii deeyaa naaki api ena topa. Waa biyaa ipu epoo da see see agiyoo damaa to dagii da kaa animaata totaaka. Mee agiyoo damaa to wa me maa to kaa Ogatamee wisineekee ekaa yuwa maamaa ebeamaata topa. Waa mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi see agiyoo damaa to.
4 Apii to mee diino esee daamaa. Wa me dokaa yuwa ko dadi poo epoo da ma, tadaa epoo da ma see see dokaa maataata topa. Wa me maa to kaa emas ma, kepe ebo edaakee omaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa ma kuwa wasi-wasi taaka. Wa me yagaa da kaa emas otaawee ena agoo. Mee otaawee yiba wa me tobaaka taagee naadi esee pedeo agiyoo maamaa agoo, mée pedeo kiyaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa pudii.
5 Wa me etaguu to kaa ekaa ena ebeamaata topa. Mee ekaa da mee mena nekeeniino yaato idukaa kaama boonemaata awee da kaa kiyaano taa, mee ko kisee: "Ebo kota magaa Babel mee ko tobaaka omaago see api damaa to mee, pedeo kiyaa apii yuwa uduma me baayo mee ebea-ebea, magaa da kaa pedeo agiyoo-pagiyoo uduma manii to mee" see menaa kuwa mee apii to kaa ebeamaata topa.
6 Uwo noomaata kaama boomaga-baamaga siyaa mokoo mee apii to miya kisee. Wa me Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma, Yesus kaa menaa yaweganaa see bagee yuwa ma kuwa wa me okoo me tadaa peeyaata kaama ede ma, ede ma boomaga-baamaga taaka mokoo. Anii kisee deeta kaama dimi nagimaano ebo.
7 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino, "Aa kaasee kaa dimi nagimeamoo taake? Mee apii to ma, bedaa mee mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi kisee mee apii to doonaa see agiyoo damaa to mee ma ekea kaa boonemaata menaa nekeeniino yaato kuwa anii awee da kaa kasi-maniinaka, mee ko kisee:
8 Mee apii to doonaa see agiyoo damaa to a me deepe mee ko waa idukaa tota kiya eto toono taa. Waa eto toono taa kiya eebaa umiino taa kaa waa paa yuwa dooyamoo taa see komoo to yiba kaama pakaatagi. Pakaamaata kaama waa pedeo kiyaano yoo pootagi. Mee agiyoo damaa to pakaamaagi kaboo magaa da kaa bagee me deeta kaama okoo me 'Ei, waa idukaa tota kiya mee wodoo diino taa, eto too

bedaa awee da kaa kigi nao' naadi dimi nagii-nagii taatagea. Kuwa bagee kuwa ko Ogatamee me kapogee kaa okoo ekaa yamagaano taa bagee yuwa. Mee ko Ogatamee me idukaa petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa kaboo Wa me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa yuwa yamaataata kiya kuwa okoo ekaa yamaatagaano taa bagee yuwa me mee agiyoo damaa to deeta kaama dimi nagii-nagii taatagea.

9 Kuwa menaa kuwa nekeeniino yaato ko dimi ipi see bagee yuwa daamaa nekeenii, kuwa ko mumo kegaa petoo to kuwa ko maga kuye petoo to ebea-ebea mee. Kiyoo ko mee apii to animaata toogee yoo.

10 Bedaa kisee miya kuwa mumo kegaa petoo to kuwa ko magaa da kaa ebo tookee bagee okoo petoo kuwa ebea-ebea. Kuwa ebo tookee bagee petoo to kuwa ko okoo idibi yaato ebo toono kuwa taa kiyaata. Okoo mée waa ena eto ebo totaaki, petaagoo to mee eto ebo toono taa kaboo. Waa meemaata ebo tootagi mee ko peenaa too, waa taa ma taa keedaa too ebo tootagi.

11 Mee mumo kegaa petoo see agiyoo damaa to a me deepe mee gaayu ko waa ebo tookee bagee wagaagoo to mee ebea-ebea. Waa idukaa ebo tota kiya eto ebo toono taa. Waa ko okoo ebo tookee bagee petoo to kuwa mée waa ena. Waa bedaa kaagaa ena ma ebo tootagi kiya waa pedeo kiyaano yoo pootagi.

12 Mee agiyoo damaa to kaa takuu apa gaasi a me deepe kuwa ko okoo epeekaa magaa da kaa ebo tookee bagee gaasi ebea-ebea. Okoo eto kiipaa ebo toono taa kiya okoo mee agiyoo damaa to ma epo enaataa jam ena too too ebo tusi naadi pesee da mee masiitagea.

13 Kuwa ebo tookee bagee gaasi kuwa okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa mee agiyoo damaa to wa too ebo tusi naadi okoo me ebo tusi naadi maseta pesee da kuwa waa maniitagea.

14 Okoo epo enaataa Domba Pooduu to ma aawogee taano see naadi yape masiitagea. Kiya Domba Pooduu to mee Waa Ebo Wodoo Eboo, magaa da kaa tookee eboo yuwa uduma miya okoo asii Eboo yoka Wa me okoo uduma daba, peedi kiyaatagi. Bedaa kuwa Waa ma epo enaataa bagee okoo me miya kisee ukuwaatagea. Okoo ko Wa me Ni paagoo nameei naadi kaama daamaa wigintaata bagee yuwa, Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa" see kuwa mee malaikat see mée to me nasigi menaa.

15 Bedaa mee malaikat see mée to me nasiino, "Mee otoopa kepe masenaa see api damaa to waa uwo eebaa see yoo animaata totaaka see a me deepe mee ko kuwa uwoo yuwa kuwa gaayu ko mée ebea-ebea. Kuwa ko mée tomaa-tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa yuwa ma kisee mée eebaa ebea-ebea kuwa.

16 Mee agiyoo damaa to waa takuu apa gaasi ebea-ebea see a me deepe mee gaayu ko kuwa bagee gaasi kuwa ebo tuyaata kaama okoo ma, mee agiyoo damaa to ma okoo paaya enaataa mee pedeo apii to be kaa wa me agiyoo-pagiyoo uduma oma yamasegeeta kaama má tago ekeasiitagea. Okoo me wa me ponee yuwa noomaata kaama waa biyaa kaa pooniyaatagea.

17 Okoo me kisee ukuwaatagea kuwa ko Ogatamee me gaata-gaata doodoo too. Wa me okoo me dimii yiba 'Kisee ukuwaai' see dimii mee mantaata kaama okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa mee agiyoo damaa to wa too ebo tusi naadi okoo me ebo toono pesee da waa maniitagea. Mee agiyoo damaa to magaa da kaa ebo tootagi, kisee too Ogatamee me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata see aseta menaa kuwa uduma sikii, uwa daaniita yoo too.

18 Mee a me deepe api damaa to mee gaayu ko ebo kota magaa mee ebea-ebea. Mee magaa mee too ebo, pesee, apanaa magaa kaa ebo tookee bagee kuwa uduma me eboo" see kuwa mee malaikat see mée to me nasigi menaa.

18

Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena miya epoo to wodoo kaama isigi. Wa me pesee da mee esee ebo, wa me asii-sege siyaa agiyoo agoo da kuwa me uwoo to, magaa to uduma wogaamaaga.
2 Wa me mena ebo kaa wegaano,
"Bogomega nao, ebo kota magaa Babel mee bogomega nao.
Mee api damaa to mee ko paa totaa see yoo kega, esee pedeo see paa tomaa-tomaa yuwa me koogo ometaa see yoo kega,*
se notaa bedoo yuwa ma, se notaa wodaa yuwa miya kisee be gaayaa agiyoo kuwa uduma me omegee yoo kega.
3 Kisee ukuwaanega mee ko tobaaka ou see apii ena me boomagaa see uwoo mée nuyaayaa mokoo
mée tomaa yuwa okoo me mee api damaa to me uwoo kuwa noomaata kaama pedeo kedaa seta.
Bedaa tobaaka taayaa mokoo magaa da kaa ebo tookee bagee kuwa miya okoo me mee apii to me pedeo ou gaayaa agiyoo kuwa epo enaataa ukuwawoo seta.
Bedaa uwoo to, magaa to agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa miya okoo me mee apii to me ou dimi-pami kuwa maseta kemaata senawii keta.
Kisee kemaata mee ebo kota magaa mee bogomega nao" see menaa wegagi.
4 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena miya anii yeetaa, mee ko kisee:
"Ikii Ni me bagee kuwa mee apii to paagoo kaama peeweei,
wa me pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa ikii miya epo enaataa se ukuwasea yoka se eetooi,
wa kaa pedeo meaniyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya kisee meaniyaa yoka wa too pe-wigintagaai.
5 Wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa maamaa eebaa, asii-kutu-kutu taa see epoo to kaa too nakimega.
Kuwa uduma Ogatamee me se gaabuu seta waa pedeo kiyaapi yoka ikii wa paagoo kaama peeweei.
6 Eto ko mee apii to me mée tomaa pedeo ukuwayaabuu seta see see kisee miya wa me pedeo ukuwataa to mokoo da manii,
wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo yuwa doodoo kaagaa wiya ma waa modee masii.
Bedaa wa me otaawee yiba mée pedeo kiyaayaa uwoo aatogo-maatogo naadi kaama mée tomaa nuyaabuu seta see see
kisee miya otaawee yiba pedeo uwoo kaagaa wiya ma aatogo-maatogo naadi kaama waa nuyaai.
7 Waa ekaato ebo ekeata wa me ou see gaayaa agiyoo-pagiyoo yuwa kaa too ede ma, ede ma omegee, toogee seta doodoo
eto ko waa ae-wae, boodi abaayaa agiyoo kuwa waa manii.
Wa me dimi yiba gaano, 'Anii ko ebo tookee apii, anii miyaa apii to se,
anii ae-wae, dimi gaagaa see kaa se umiwoo taapa' see gaawoo seta.
8 Kuwa me kemaata egapii ena too too yiba se-pedeo, we-pedeo eebaa wa kaa medaa taata.

---

* **18:2** Babel magaa mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea, magaa da kaa pedeo iyee-payee ebea-ebea mee. Mée tomaa yuwa mée eebaa okoo kuwa pedeo iyee-payee kuwa me okoo me ou-ou dimi kaa umiwoo, toowoo taatagea, bedaa Yesus yaato bagee wegee-wegee taatagea. Kiya kuwa uduma Ogatamee me taa kiyaatagi, ebo kota magaa bugumiyaayaa see see mokoo, see ebea-ebea mee. **18:3** Why 14:8 **18:4** Yes 52:11, 2Kor 6:17

Mée booyaa ikiyoo ma, ae-wae, dimi gaagaa ma, naadi ebo, kisee agiyoo kuwa wa kaa meanee naadi kaama biyaa kaa pooneepeasiita.
Mee api damaa to wigintaata pedeo kiyaayaa Mée Tuhan Ogatamee Wa me pesee da mee ebo kemaata
kisee yaukuwaatagi" see wegagi.

9 Mee apii to biyaa pooneano see utuu pakaga kaboo magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa me kuwa deeta kaama okoo me wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Okoo me waa ma tobaaka, kisee pedeo ou see gaayaa agiyoo kaa ede ma, ede ma eeukuwagee seta kuwa me okoo wa kaa dimi boodi ebo kaatagea.

10 Waa boodi abaaga kuwa esee ebo yoka kuwa ebo tookee bagee yuwa me weda kaa beesekaa mokoo kaama yiinaageeta wegaatagea menaa kuwa ko kisee:
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee, pesee, omaago see magaa Babel magaa mee.
Jam ena yiba too kisee ki pedeo keepeasega" see menaa wegaatagea.

11 Bedaa magaa da kaa okoo agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa miya mee apii to wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Kuwa okoo me pe-doogee siyaa agiyoo yaedaano bagee kuwa eto taa kega nao naadi kaama dimi boodi ebo kaatagea.

12 Okoo me pe-doogee siyaa agiyoo kuwa eebaa, kuwa ko emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa apanaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa ma, esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma, apanaa daamaa dokaa tomaa-tomaa yuwa ma, wunu daamaa see piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, gading wodaa me egoo to kaa gepetaa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, kepe ebo edaakee piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, tembaga pose ma, besi pose ma, pualam omaa ma kisee agiyoo kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa miya.

13 Kiyoo kaama wunu daamaa piya kado ma, gii ebo kisi naadi agiyoo yeeyee ma, wunu daamaa see agiyoo yeeyee ma, apanaa wunu daamaa agiyoo tomaa-tomaa mur ma, kemenyan see piya bakaa ma kuwa. Kiyoo kaama anggur poo uwoo ma, zaitun minyak uwoo ma, roti yeeyee ma, gandum ma, sapi wodaa ma, domba wodaa ma, kuda wodaa ma, kuda komaa yuwa ma, hamba kiyaata bagee, api miya, paayogaa miya. Mee apii to pedeo kiyaano taa kaboo mée me kisee agiyoo, kisee bagee kuwa maamaa pe-doogee, edaagee seta.

14 Mee apii to paagoo wegaatagea menaa kuwa ko kisee: "Kuwa a me ou dimii kaa kepe ebo edaagee seta agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka. Kuwa a me senawii agiyoo yuwa ma, diino daamaa see agiyoo ma kuwa uduma egadaaka yoka eto kaama wodoo kuwa a paagoo se diipea" see wegaatagea.

15 Kuwa agiyoo-pagiyoo pe-doogee segee seta kaama senawii kedaa seta bagee okoo me mee apii to ae-wae, boodi abaaga kuwa yaai, weda nao naadi beesekaa kaama yiinaageeta yege ma, yii-yii ma taatagea.

16 Okoo me wegaatagea menaa ko kisee:
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.
Mee api damaa to waa esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma kisee daamaa dokaa kuwa maawoo seta.
Bedaa waa emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa ma, mutiara keepa yuwa ma kuwa miya maatagaa naadi disi ebo, wisida-watada siwoo seta.
Kiya jam ena yiba too kuwa wa me senawii agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka yaai, weda nao" see wegaatagea.

17 Apanaa bagee miya kisee menaa wegaatagea. Kuwa ko kapal komaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo kaa tabogetaa see bagee yuwa ma, kapal komaa taa peetaa see bagee apanaa yuwa ma, kisee maakaa pikuu da kaa kepe abanaa see bagee yuwa kuwa uduma okoo beesekaa kaama yiinaageeta diitoo taatagea.

18 Okoo me mee api damaa to biyaa utuu pakaga see deeta kaama mena ebo kaa
wegaano, "Mee ebo kota magaa mee see see magaa ena ma agoo ye?" see wegagea.
19 Okoo maga ponee masegeeta okoo dagii da kaa sigimeatoo naadi kaama yege ma,
yii-yii ma wegaano,
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.
Kuwa maakaa pikuu da taa peenaa see bagee uduma miya mee api damaa to me
senawii agiyoo yadoonaa seta kuwa me senawii kedaa seta.
Kiya jam ena yiba too waa pedeo kega yaai, weda nao" see menaa wegagea, see kuwa
anii deepa.
20 Eto ko ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa ede ma, ede ma siweei. Bedaa ikii
Yesus mikee nao naadi daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa ma, Wa me menaa
yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma ikii uduma miya ede ma, ede ma
siweei. Mee apii to me ikii pedeo kikiyaabuu segee seta kuwa kaa Ogatamee me wa
kaa pedeo agiyoo yamiyaagi yoka ede ma, ede ma siwoo taai.

Babel magaa mee taa kedaa taata see wegata menaa

21 Kuwa kaboo da pesee yago malaikat bagee mée ena me ebo omaa ena, gandum
poo ikii beendaasi naadi omaa mee see see omaa masegeeta kaama maakaa piku yiba
tamekomeegi. Tamekomeeta kaama wa me wegaano,
"Anii kisee omaago ma ukuwaga mee see see ebo kota magaa Babel mee miya
tamekomeeta kaama wodoo ewo, se diipea.
22 Mee kaama wodoo ko aa apii to aa, a me magaa kaa musik baa-baa siyaano bagee
okoo me menaa kuwa taa kaapa.
Kuwa ko kecapi see agiyoo baa-baa taano ma, yaayaa taano ma, ebo puusee taano
ma, peedi puusee taano ma kuwa uduma si yiipea.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa agiyoo tomaa-tomaa ipi kaa ukuwataa see bagee
kuwa miya se diipea.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa gandum poo yeeyee kisi naadi tagimetaa see
menaa kuwa miya si yiipea.
23 Eto kaama wodoo a me magaa kaa peto ena ma ago se poopa, digiyoo too kaapa.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa api goeyaa naagoo pesta siyaa kaa menaa kuwa
miya si yiipea.
Kuwa a me magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa esee ebo bagee
keta, magaa da kaa pesee yago bagee keta.
A me paa me pesee kaa ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa me mée tomaa yuwa deebaa
siwoo seta.
Kisee kemaata aa katamekomeeta kaama pedeo kaatage" see wegagi.
24 Kuwa mee apii to wa me booyaabuu seta bagee yuwa okoo me tadaa yuwa wa me
magaa kaa yapeeyaata kuwa awee da kaa topa. Kuwa ko nabi bagee me tadaa ma,
Yesus mikee nao naadi daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa okoo me tadaa
yuwa ma, bedaa uwoo to, magaa to booyaabuu seta bagee apanaa yuwa miya uduma
okoo me tadaa yuwa wa me magaa kaa topa kemaata waa pedeo kaata.

19

Ogatamee me Babel magaa mee pedeo kiyaagi nao naadi yaapaagee seta kuwa yeeta menaa

1 Mee wodoo taa epoo to wodoo kaama mée maamaa eebaa epo enaataa ebo menaa-
menaa taakea keenda see kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Haleluya, inii me Eboo Ogatamee,
Wa too pesee, Wa too asii-sege, Wa too daba mée daagimaa peeyaano Mée mee.

2 Wa me mée kaa pedeo kiyaano see naadi wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too yoka kiiboo, paamee.
Mee ko Wa me mee otoopa kepe masenaa seta api damaa to mee pedeo kiyaagi.
Mee apii to wa me otoopa ukuwanaa see agiyoo kuwa me magaa da kaa bagee pedeo kiyaata kemaata Ogatamee me waa wigintaata pedeo kiyaagi.
Bedaa mee apii to me Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa okoo me tadaa yapeeyaata kuwa me
Ogatamee me modee yamasigi" see wegagea.
3 Kiyoo kaama bedaa wiyaagoo to ma okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Haleluya! Mee api damaa to biyaa me poonooga yoo kaama utuu da pakaga, pakaga kisee too iminoo miya, iminoo miya" see wegagea.
4 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa ma, aya tookee agiyoo wui kuwa ma okoo paaya mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Ogatamee Wa ikigii to kaa esee-gapuunta Waa ebo ekee, yaapaagee see kaa "Amin, Haleluya" see wegagea.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee:
"Ikii Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee ebo miya, peedi miya kuwa uduma inii me Eboo Ogatamee mee yaapaagee siweei.
Ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee kuwa uduma Waa yaapaagee taai" see wegagi.

Domba Pooduu to Wa me apii goeta kaama ebo pesta nuyaa yoo yaapaagee seta menaa

6 Kuwa kaboo da ebo mena wuu ena anii yeetaa, mée esee maamaa eebaa menaakea mokoo. Mee mena wuu da mee ko yiino esee ebo, uwo megea tukuu da mokoo, ebo keemuu tukuu siyaa mokoo, mee ko kisee:
"Haleluya! Inii me Eboo, Se-pesee We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee Wa too ebo totaaki yoka kiiboo, paamee.
7 Domba Pooduu to Wa me api goeano naagoo kega yoka inii ede ma, ede ma, oogita ma niisiweei.
Wa me goeano apii to waa ekaato daamaa ipiipii semaata topa yoka Ogatamee ebo niiekee siweei.
8 Mee apii to esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee dokaa da mee waa maasi naadi manegea" see wegagea.
Esee atokaa see dokaa mee ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee okoo me daamaa yaokagee siyaa agiyoo kuwa ebea-ebea.*
9 Kiyoo kaama mee malaikat see mée to me nasiino, "Ni me kisiinaka menaa kuwa ebeai, kuwa ko kisee: Domba Pooduu to me api goeano see naadi pesta nuyaa yoo kiyoo meei see menaa aseta kaama miyaa bagee kuwa daamaa, ede nao see menaa kuwa ebeai" see nasigi. Bedaa wa me nasiino, "Kuwa menaa kuwa mikee menaa, Ogatamee me menaa kuwa" see nasigi.
10 Mee malaikat see mée to me kisee nasigi naadi kaama anii waa ebo ekee, yaapaagee taano see naadi wa me badoo da kaa esee-gapuunega. Kiya wa me nasiino, "Kisee se ukuwaai. Aa ma, ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa uduma ikii me Yesus kaa yawegataa see menaa kuwa daamaa peneata Wa me agiyoo yaokagee siyaa see see anii miya kisee Wa me agiyoo yaokagee see mée yoka Ogatamee mee too ebo

---

19:7 Ep 5:27 **19:8** Mat 22:12, Ep 5:26-27 * **19:8** Mee apii to mee ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa, Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma Wa me goeano apii to ebea-ebea. Okoo ko Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee kemaata Wa me okoo poodee see dokaa mantaata kaama Wa paagoo pedeo taa see kaa toowoo taatagea, see menaa mee. **19:9** Mat 22:1-14

ekee, yaapaagee taai. Mikee, Yesus kaa menaa yawegataa see kuwa ko Roh me menaa doodoo too yoka inii paaya Yesus kaa menaa yawegataa see bagee yuwa" see nasigi.

Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee yape masiino see naadi peeta kuwa deeta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki taka ena epoo to kabaanta kaama kuda wodaa ena, poodee see wodaa tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa ekaa da ko Mikee Menaa Se Ekeata Doowoo See Mée see ekaa ma, Mikee Topoo See Mée see ekaa ma kisee ekaa munta Mée mee. Wa me mée wigintaata pedeo kiyaano ma, Wa me yape masiino miya kuwa uduma topoo too see kaa ukuwataa see Mée.
12 Wa me emaa ko biyaa gadaa da mokoo. Wa me mumoo to kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo eebaa topa. Wa me maa to kaa ekaa ena ebeamaata topa. Mee ekaa da mée me ewo, Wa too ipi.
13 Waa togoo see dokaa ena, tadaa yiba tokoata see dokaa maataata totaaki. Wa ekaa da ko Ogatamee Me Menaa see ekaa munta.†
14 Epoo to wodoo okaa yago bagee ebo etaa Wa sekaataa obeegea. Okoo esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee see dokaa maataata kaama poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata peetaakea.
15 Wa me ebee to kaa kaama uguu see mowai petaata topa. Mee mowai da me mée tomaa yuwa daba, peedi ekeasiino see naadi dootaaki. Waa pose tamoo da peneata okoo paagoo omaago ma ebo toowoo taatagi. Waa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa ko anggur poo uwoo kisi naadi poo tagimeamoo taa see yoo kaama poo yuwa bado batagi-patagi siyaa see see Wa me kisee okoo yaukuwaatagi. Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee Wa me kagoo ebo see dimii kuwa doodoo kisee yaukuwaatagi.
16 Wa me togoo dokaa da ma, motaa da ma kiyoo ekaa ena ebeamaata topa. Mee ekaa da mee ko magaa da kaa tookee eboo kuwa uduma me Eboo, bedaa magaa da kaa ebo bagee kuwa uduma me Eboo Tuhan see ekaa mee.

Pedeo see agiyoo damaa to mee ma, wa me menaa yawegataa see mée mee ma ekea daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

17 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena kenoo to yibaa taa yiinaageeta totaaki. Wa me epaawee da taa peenaa see bedoo yuwa paagoo mena ebo kaa asiino, "Ogatamee me ebo pesta ena ikii taano kiipiipii semaagi yoka naano ke me-kutumeeii taai.
18 Kuwa ko magaa da kaa ebo tookee bagee ponee yuwa ma, yape tukuu bagee ponee yuwa ma, omaago see bagee ponee yuwa ma, kuda wodaa ponee yuwa ma, kuda wodaa dagii da kaa peetaa see bagee ponee yuwa ma, se-bagee, we-bagee uduma, ebo miya, peedi miya, hamba kiyaata bagee ma, hamba kiyaano taa see bagee miya uduma okoo me ponee yuwa naano ke meei" see asigi.
19 Kiyoo kaama bedaa anii deeyaa naaki mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma, okoo me okaa yago bagee yuwa ma kuwa topea. Okoo mee poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata totaaki Mée ma, Wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo ma yape eemasiino see naadi kutumemaata totaakea.
20 Kisee kiya mee pedeo see agiyoo damaa to ma, wa me makapaa nabi see mée to ma ekea okoo me peneasegea. Mee makapaa nabi see mée to mee ko wa me mée tomaa yuwa okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato misi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yaukuwaaniyaabuu seta mée mee. Wa me kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa me mée tomaa yuwa deebaa seta kaama okoo mee pedeo see agiyoo damaa to

† **19:13** Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee ko Yesus mee. Waa ko Ogatamee me kisee ukuwaaniyaata see aseta menaa kuwa uduma yaukuwaaniyaabuu taa see Mée kemaata kisee ekaa munta. **19:13** Yoh 1:1

wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo okoo kaa tabeata. Bedaa okoo me waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee miya ebo ekee, yaapaagee seta. Mée tomaa yuwa kisee deebaa seta kemaata mee pedeo see agiyoo damaa to ma, mee makapaa nabi see mée to ma ekea paaya peneata kaama wunu pedeo see noogaa ma biyaa gada peetaa see piku yiba aya kaa tamekomeegea.
21 Ekea yaato yape maseta bagee apanaa yuwa kuwa ko mee poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa me ebee to kaa petaata mowai da me daapiiki. Kisee booyaata kaama bedo yuwa uduma okoo me ponee yuwa maamaa noomaata kaama bekagea, see kuwa anii deepa.

20

Seribu tahun ebo toowoo seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena epoo to wodoo kaama isigi. Wa me yagaa da kaa paa yuwa dooyamoo taa see komoo to kene kabaano kunci ma, ebo pose onee ena ma kuwa doopi.
2 Wa me mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee peneata one gadimetaagi. Mee agiyoo damaa to mee ko Iblis mee, idukaa miya tota otoogiyoo da, paa damaa to ekaa da Satan see mee. Waa seribu tahun daba se peesi naadi one gadimetaata kaama
3 paa yuwa dooyamoo taa see komoo to yibaa taa tamekomeeta eke. Wa me mée tomaa yuwa seribu tahun yiba se deebaasi naadi kenee to kunci taata kaama se kabasi naadi agiyoo tabeata eke. Seribu tahun omemaata kaama too waa keedaa peenaasi naadi taa ma taa daba peeyaatagea.
4 Bedaa anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo komoo yuwa topa. Kiyoo animaata totaakea bagee yuwa okoo me mée tomaa yuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa yawegamaata kaama pe-wigintaasi naadi pesee da okoo manegea. Bedaa anii deeyaa naaki apanaa bagee miya topea. Okoo Yesus kaa menaa ma, Ogatamee me menaa ma kuwa yaweganaa seta kemaata ogo daata bagee okoo me dimi noogaa yuwa topea. Kuwa bagee kuwa ko mee pedeo see agiyoo damaa to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo yuwa ma kuwa ebo ekee, yaapaagee taano taa bagee yuwa. Okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo mee masiino taa. Okoo me etaguu to kaa miya, yagaa da kaa miya tabeasiino taa. Kuwa bagee yuwa aya andoo peeta kaama Kristus ma epo enaataa seribu tahun ebo toowookea.
5 Okoo aya andoo peegea mee ko boota bagee yuwa aya andoo poono kuwa petamanii etaa. Boota bagee apanaa yuwa gaayu ko aya andoo poono taa, seribu tahun omemaata kaama too aya andoo pootagea.
6 Kuwa petamanii etaa kaa aya andoo peeyaa bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata pedeo taa see bagee yuwa. Mée bogaano wiyaagoo to mee okoo kaa taa kaata, se deemagaatagea. Okoo Ogatamee ma, Kristus ma Ekea me imam bagee yuwa kaatagea. Okoo Waa ma epo enaataa seribu tahun ebo toowoo taatagea.

Iblis mee daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

7 Seribu tahun omemaata kaama Iblis mee waa one gadimetaata tamekomeeta yoo kaama daba peeyaatagea.
8 Daba peeyaata kaama wa me mée tomaa yuwa deebaa taano see naadi peedoota uwoo to, magaa to uduma kiyoo-kiyoo peenaa taatagi. Iblis me magaa da kaa bagee yuwa yape eemasiino see naadi kutumeeii senaa taatagi. Kuwa mée tabaa da kuwa

20:2 Kej 3:1

ekaa da ko Gog ma, Magog ma kisee ekaa kuwa.* Okoo mée maamaa eebaa, maakaa pikuu da kaa ea ponee eebaa kuwa see see.
9 Okoo kutuu semaata kaama uwoo to, magaa to yape degaawee naadi kaama Ogatamee Wa me ou see gaata kota magaa kaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa me toogee yoo kiyoo bobetaagea. Kiya epoo to wodoo kaama biyaa isiyaagi naaki kuwa bagee yuwa pooneepeasegea.
10 Kuwa kaboo da mée deebaa see mée Iblis mee wunu pedeo see noogaa ma biyaa gada peetaa see pikuu da yiba tamekomeegea. Kiyoo ko pedeo see agiyoo damaa to ma, wa me makapaa nabi see mée to ma ekea miya tamekomeeta yoo. Okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee too iminoo miya, iminoo miya boodi abaawoo taatagea.

Boota bagee yuwa wigintaata menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo ebo komoo ena topa, epoo da poodee. Kiyoo animaata totaaki Mée Waa miya tupi. Taka ena epoo to ma, magaa to ma kuwa Wa paagoo kaama egaapeasega, ewo.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki boota bagee yuwa, ebo, peedi uduma ebo animagaano yoo ikigii to kaa yiinaageeta topea. Kapoge yuwa miya topa. Kuwa kapogee yuwa kabataagea. Kabataata kaama apanaa kapogee ena miya kabataagea, mee ko Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee mee. Boota bagee yuwa okoo me ukuwagee seta yuwa kuwa kapogee yiba yaebeamaata doodoo wigintagaakea.
13 Mee ko maakaa piku yiba boota bagee topea yuwa miya pakaaneekea, bedaa mée boowoo siyaa pesee da kaa boota bagee toogee yoo topea yuwa miya pakaaneekea. Okoo mée ena-ena okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo wigintagaakea.
14 Kiyoo kaama mée boowoo siyaa pesee da ma, boota bagee me toogee yoo miya kuwa uduma biyaa piku yiba tamekomeegea. Mée bogaano wiyaagoo to mee gaayu ko biyaa pikuu da mee.
15 Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa yuwa yamaatagaa seta kapogee yiba ekaa taa see bagee yuwa kuwa biyaa piku yiba tamekomeegea, see kuwa anii deepa.

21

Gipii epoo to ma, gipii magaa to ma kuwa agoo kedaa seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki gipii see epoo to ma, gipii see magaa to ma kuwa topa. Epoo to ma, magaa to ma petamanii yuwa kuwa taa kega, maakaa piku mee miya taa kega.
2 Bedaa anii deeyaa naaki daamaa wa too wigintaata magaa mee, Yerusalem gipii see magaa mee epoo to wodoo Ogatamee paagoo kaama esega, diino esee ebo. Api ena paimee paagoo poono kaboo disi ebo agiyoo yuwa maatagaa siyaa see see mee magaa mee miya kisee daamaa ipiipii semaata esega.
3 Kuwa kaboo da Wa me ebo animagaano yoo kaama ebo mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee: "Deede, Ogatamee me totaa see yoo kiyoo ko eto mée paagoo kega yoka Waa mée yupii toowoo taatagi. Okoo Wa me bagee yuwa kaatagea, bedaa Waa okoo me Eboo Ogatamee kaatagi.

---

* **20:8** Gog ma, Magog ma kuwa ekaa wiya kuwa ko idukaa ebo bagee ena ekaa da ko Gog wa me Magog magaa kaa bagee yuwa Israel bagee yuwa ma yape eemasiino see naadi kutumeeii taatagi, see menaa kuwa nabi Yehezkiel me wegata. **20:8** Yeh 38:1-15 **21:1** 2Pet 3:10-14 **21:2** Ibr 13:14 **21:3** 2Kor 6:16-18

4 Okoo me yegee uwoo yuwa kuwa uduma Wa me yawonaapeasiitagi. Mee kaama
asii bogaano miya taa, yege ma, yii-yii ma kuwa miya taa, boodi miya taa. Kisee
ukuwawoo seta yuwa kuwa uduma eto taa keepeasega" see wegagi.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Wa me wegaano,
"Deede, eto Anii se-agiyoo, we-agiyoo uduma gipii kiyaabuu taaka" see wegagi. Bedaa
Wa me nasiino, "Kuwa menaa kuwa ko mikee nao naadi daamaa masiyaa menaa yoka
ebeai" see nasigi.
6 Bedaa kaagaa ena ma Wa me nasiino, "Eto ko sikii, ukuwaanega. Anii ko Alpa ma,
Omega ma kuwa, bedaa manii to ma, usii to ma kuwa ko Ani too. Uwo naadi kiyaa
bagee kuwa Ani me mée aya tuyaabuu siwoo siyaa uwo mumaa to kaa kaama okoo
aii nuyaabuu siwoo taapa.
7 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa okoo me kuwa Ni me aii maniita see aseta agiyoo kuwa uduma daamaa
masiitagea. Anii okoo me Eboo Ogatamee mee kaata, bedaa okoo Ni me yogaa yuwa
kaatagea.
8 Kiya apanaa bagee kuwa pedeo kaatagea. Kuwa ko weda gaayaa bagee yuwa
ma*, Anii mikee se nagaayaa bagee yuwa ma, pedeo dimii gaawoo, ukuwawoo see
bagee yuwa ma, mée wugiyaa bagee yuwa ma, tobaaka taayaa bagee yuwa ma, deo
peneasiyaa bagee yuwa ma, makapaa ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa bagee
yuwa ma, makapaa menaa wegataa see bagee yuwa ma kuwa uduma okoo wunu
pedeo see noogaa ma biyaa gada peetaa see piku yiba kiyoo toowoo taatagea. Mee
biyaa piku mee ko mée bogaano wiyaagoo to mee" see nasigi.

Kota Yerusalem magaa gipii mee eseta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, kuwa mée kaa pedeo meaniyaa agiyoo
petoo to wodopasi yuwa kuwa otaawee yiba doota bagee ena ni paagoo migi. Wa
me nasiino, "Meei, Domba Pooduu to Wa me goeano see apii mee anii kadeeyaanaka
yoka" see nasigi.
10 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee malaikat see mée to
me anii nadoodoota maga bago ena kaa, esee ebo see maga bagoo to kaa. Kiyoo
pakaamaata kaama kota Yerusalem magaa mee, Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata magaa mee epoo to wodoo Wa paagoo kaama esega. Mee malaikat see
mée to me kisee nadeeyaagi.
11 Mee kota magaa mee kusi-kusi peedaaka yuwa diino esee daamaa dimi nagi.
Ogatamee me asii-sege siyaa agiyoo maamaa pudii, kepe ebo edaakee omaa mokoo,
yaspis omaa mokoo, diino esee daamaa awee, kristal omaa wikiiniyaa mokoo.
12 Oma wagee to miya esee ebo. Oma wagee to kaa kene gaasi ma wiya agoo. Kuwa
kenee gaasi ma wiya kuwa kaa malaikat bagee gaasi ma wiya miya agoo. Kene yuwa
kaa ko Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ebeamaata topa.
13 Oma wagee to awii yaato kene wedo, yamuyaato kene wedo, wuyaato kene wedo,
keno seomigi yaato kene wedo.
14 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da mee ko oma gaasi ma wiya kuwa
dagii da kaa maataata topa. Kuwa omaa yuwa kaa Domba Pooduu to Wa me menaa
yadoonaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ebeamaata topa.
15 Kuwa menaa naawegataaki malaikat see mée to wa me mee kota magaa ma, oma
wagee to ma, oma wagee kenee yuwa ma kuwa ebeadee taano see naadi ebeadee see
agiyoo ena agoo, emas tamoo da mee.

21:6 Yes 55:1, Yoh 4:10 * **21:8** Weda gaayaa bagee kuwa ko okoo daba toono ede, makii taa see kaa toowoo taano taa, mée me nawegee-wegee taapea yaai naadi kaama Yesus sekaataa kisee too poono weda see bagee yuwa.

16 Mee magaa mee butu wui. Wa me mee tamoo da me butu ena kaa kaama butu
ena kaa too ebeadeeyaa naaki dua ribu empat ratus kilometer. Amoo-yamoo da ma,
woo-yamoo da ma, togoo-katuu da ma kuwa uduma kisee. Naayaato miya, naayaato
miya uduma mee too.
17 Wa me mee oma wagee to mee miya ebeadeeyaa naaki enam puluh meter waa
naa. Mee malaikat see mée to me ebeadee sipi kuwa ko mée me miya agiyoo ebeadee
siyaa doodoo.
18 Mee oma wagee to mee ko yaspis see omaa me ukuwata. Mee kota magaa mee
miya diino esee ebo, emas me ukuwata, daamaa awee see kaca deeyaa mokoo.
19 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da kaa kepe ebo edaakee oma tomaa-
tomaa yuwa topa, diino esee daamaa. Oma wagee kaboo da petamanii mee kaa ko
yaspis see omaa tabeata topa. Oma wagee kaboo da wiyaagoo to mee kaa ko nilam see
omaa. Wedaagoo to mee kaa ko mirah see omaa. Wogeagoo to mee kaa ko zamrud
see omaa.
20 Idibeagoo to mee kaa ko unam see omaa. Bedimeagoo to mee kaa ko sardis see
omaa. Petaagoo to mee kaa ko ratna cempaka see omaa. Wagaagoo to mee kaa ko
beril see omaa. Iyaagoo to mee kaa ko krisolit see omaa. Gaaseagoo to mee kaa ko
krisopras see omaa. Gaasi ma ena mee kaa ko lazuardi see omaa. Gaasi ma wiyaagoo
to mee kaa ko kecubung see omaa, kisee oma tomaa-tomaa yuwa kuwa mee oma
wagee kaboo da kaa tabeata topa.
21 Bedaa mee magaa kaa oma wagee to kene gaasi ma wiya kuwa ko mutiara keepa
gaasi ma wiya kuwa. Kene gakata mutiara keepa ena too too me ukuwata. Mee
magaa kaa etaa da mee ko pedeo ena ma taa see emas me ukuwata, diino ko awee
see kaca deeyaa mokoo.
22 Mee kota magaa kaa Ogatamee me ee mee anii diino taa. Mee magaa kaa
Ogatamee me ee mee ko Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee Tuhan mee ma,
Domba Pooduu to mee ma Ekea kiyoo toogeekea kemaata Ekea ko Wa me ee mokoo,
idukaa oma ee to mee kiyoo taa.
23 Mee kota magaa kaa Ogatamee me asii-sege siyaa agiyoo agoo da wogaamaaga,
Domba Pooduu to Waa miya kisee peto agoo da mokoo. Kisee kemaata kenoo to ma,
agoo to ma kuwa mee magaa kaa ago wogaamagaano gaano pedeo see taa.
24 Mée tomaa yuwa mee wogaamaaga agoo da taa daamaa peenaa taatagea. Magaa
da kaa ebo tookee bagee yuwa okoo me ebo ekeasiino see naadi ebo agiyoo yuwa
kuwa mee magaa kaa doomeetagea.
25 Kiyoo digiyoo peenaa ma taa, awee too kemaata kaagaa gakata oma wagee kene
yuwa kuwa se munitagaapea, kisee too ekeasiipea.
26 Mée tomaa yuwa okoo me senawii agiyoo yuwa ma, kisee ebo ekeasiino see
agiyoo apanaa yuwa miya kiyoo doomeetagea.
27 Kiya mée pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma kiyoo se seemaapa. Ogatamee me be
kiyaa agiyoo ukuwataa see bagee ma, makapaa menaa wegataa see bagee ma kuwa
miya kiyoo taa kaata. Domba Pooduu to Wa me tuyaabuu siwoo taatagi bagee ekaa
yamaatagaa seta kapogee yiba ekaa agoo see bagee yuwa too seemaatagea.

22

1 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mée aya tuyaabuu siwoo siyaa
uwoo kuwa nadeeyaagi. Kuwa uwoo kuwa ko esee daamaa, awee, kristal omaa
deeyaa mokoo. Kuwa uwoo yuwa Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea me
ebo animagaano yoo kaama peetaaka.
2 Kuwa uwoo kuwa mee kota magaa kaa etaa da taa peetaaka. Kuwa uwoo
naayaato-naayaato ko mée aya tuyaabuu siwoo siyaa piya wodoo to topa. Mee piya

21:27 Luk 10:20

wodoo to tahun gakata kaagaa gaasi ma wiya poo ekagee see, keno gakata kisee too
poo daamaa ekawoo siyaa. Mee piyaa iyee yuwa me mée tomaa-tomaa yuwa kaa
meanee see agiyoo yuwa yataa kiyaabuu see.
3 Mee magaa kaa Ogatamee me pedeo ayaa yadootaayaa agiyoo ena ma taa kaata.
Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea me ebo animagaano yoo kiyoo agoo kaata.
Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa me Waa ebo ekee, yaapaagee siwoo
taatagea.
4 Okoo me Wa me ebeyumaa da diitagea. Wa ekaa da okoo me etaguu to kaa
yaebeamagaatagi.
5 Digiyoo kuwa kiyoo taa kaata. Tuhan Ogatamee Wa me agoo da mee okoo kaa
wogaamaayaabuu siwoo taatagi kemaata peto agoo da miya taa, keno miya taa, kisee
ago peeyaano agiyoo kuwa okoo gaano pedeo see taa kaata. Okoo kisee too iminoo
miya, iminoo miya ebo too toowoo taatagea, see kuwa mee malaikat see mée to me
nadeeyaagi.

Yesus mee moga meetagi yoka see kaa menaa

6 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino, "Kuwa a me deepe, yeepe
menaa kuwa ko mikee nao naadi daamaa masiyaa menaa kuwa. Tuhan mee, Waa
nabi bagee paagoo Roh maniyaa Mée Ogatamee mee Wa me malaikat see mée to
paagoo asiino, 'Ni me agiyoo daamaa naokagee see bagee yuwa paagoo pooi' see asigi.
Kuwa moga ukuwaandaa taapa agiyoo kuwa deeyaasi naadi okoo paagoo peeyaagi"
see nasigi.
7 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii moga meeta. Eto mee kapogee
yiba kisee ukuwaandaaka, bedaa kisee ukuwaandaa taata see menaa kuwa miya okoo
daamaa peneata doowoo see bagee kuwa daamaa, ede nao" see wegagi.
8 Anii ko Yohanes, kuwa menaa kuwa yeetaa, deetaa sepa mée to. Anii kuwa
menaa yuwa yeetaa, deetaa semaata kaama anii mee malaikat see mée to ebo ekee,
yaapaagee taano see naadi wa me badoo da kaa esee-gapuunega.
9 Kiya wa me nasiino, "Kisee se ukuwaai. Aa ma, nabi bagee yuwa ma, ikii Yesus
yiba ena kenaa bagee yuwa uduma ikii Wa me agiyoo yaokagee siyaa see see anii
miya kisee mée. Bedaa mee kapogee yiba menaa kuwa daamaa peneata doowoo
siyaa bagee kuwa miya inii paaya uduma Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
yoka Ogatamee mee too ebo ekee, yaapaagee taai" see nasigi.
10 Bedaa wa me nasiino, "Monaa da katu yoka mee kapogee yiba ukuwaandaa taata
menaa kuwa se booneai.
11 Pedeo agiyoo ukuwaano too ede see bagee kuwa okoo pedeo agiyoo ukuwawoosi
yoka ekeasii. Bedaa pedeo dimii kaa too umiwoo see bagee kuwa okoo pedeo dimii
kaa umiwoosi yoka ekeasii. Dimi topoo see bagee kuwa okoo daamaa, topoo see
agiyoo ukuwawoo taapea, bedaa kisee okoo daamaa wa too wigintaata pedeo taa
see kaa umiwoo see bagee kuwa okoo daamaa wa too wigintaata pedeo taa see kaa
umiwoo, toowoo taapea" see kuwa wa me nasigi.
12 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii moga meeta. Anii mée gakata
okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo okoo me ukuwataa to mokoo da maniino see
naadi doomeeta.
13 Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa. Anii toono mee ko idukaa petamanii kaama
kisee too usii da ewo. Manii to ma, usii to ma kuwa ko Ani too" see wegagi.
14 Okoo me dokaa wetogemaata kaama pedeo taa see bagee kuwa daamaa, ede nao.
Okoo mee kota magaa kaa oma wagee kenee to taa daba seemiyaata kaama mée aya
tuyaabuu siwoo siyaa piyaa poo kuwa aii naatagea.

22:2 Kej 2:9, Yeh 47:12 **22:4** Mat 5:8, Ibr 12:14 **22:12** Mat 16:27 **22:14** Mat 22:13, Why 2:7, 7:14

15 Kiya mee magaa kaa kaama amaa kaa tapa yaato ekeata bagee kuwa ko kameno
mokoo otoopa ukuwanaa see bagee yuwa ma, deo peneasiyaa bagee yuwa ma, otoopa
aadoona-maadoona see bagee yuwa ma, mée wugitaa see bagee yuwa ma, makapaa
ogatamee ebo ekee, yaapaagee see bagee yuwa ma, makapaa menaa ou, makapaa
agiyoo ou, kisee gaawoo, ukuwawoo siyaa bagee yuwa ma okoo uduma mee kota
magaa kaa kaama amaa kaa ekeata bagee yuwa.
16 "Eto ko Anii Yesus mee me kisiino ko: Ni me malaikat see mee to wa me ikii Yesus
mikee nao naadi kutuu taa siyaa bagee yuwa paagoo kuwa ukuwaandaa taata menaa
yuwa kisiino see naadi pooi see aseta. Anii ko Daud wa kaa kaama asii-kaba-kaba
seta Mée, awii yaato keno wogaa to see okadee mee wikiindaa siyaa mokoo see Mée
mee" see kisega.
17 Roh mee ma, Domba Pooduu to Wa me goeano see apii to mee ma kuwa me
"Meei" see wegagea. Bedaa mee menaa yeeyaa bagee kuwa miya "Meei" see kuwa
asiino daamaa. Uwo naadi kiyaa bagee uduma meei. Uwo naano ede kiyaa bagee
yuwa uduma kuwa mée aya tuyaabuu siwoo siyaa uwoo kuwa aii kisee naano ke
meei.

Wodopasi menaa

18 Eto mee kapogee yiba kisee ukuwaandaaka, bedaa kisee ukuwaandaa taata see
menaa kuwa yeetaa see bagee paagoo ani me asiino ko: mée waa ena me kuwa
menaa yuwa kaa wa me too gaayaa menaa noonaa ma tabeasiyu ko mee kapogee
yiba mée kaa pedeo meanee see agiyoo ebeamaata yuwa kuwa Ogatamee me mee
mée to kaa pe-tabeasiitagi.
19 Bedaa mée waa ena me mee kapogee yiba menaa kuwa noonaa wisintaata
ekeasiyu ko mee kapogee yiba Ogatamee me kisee daamaa aii maniita see ebeamaata
agiyoo kuwa mee mée to se masiitagi. Kuwa ko Wa me kuwa mée aya tuyaabuu
siwoo siyaa piyaa poo kuwa wa me see yuwa se nuyaatagi. Bedaa mee daamaa wa
too wigintaata kota magaa kaa wa me toopa see gaata komoo mee miya se tuyaatagi.
20 Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa naseta Mée Wa me wegaano menaa ko
"Mikee, Anii moga meeta" see wegagi. Amin. Tuhan Yesus Aa meei.
21 Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee ikii uduma epo enaataa kiitoowoosi
naadi kiasega. Amin. Kiyoo too.

22:17 Yes 55:1, Yoh 4:10, 7:37-38 **22:20** 1Kor 16:22